HANDBOUND
AT THE
UNIVERSITY OF
TORONTO PRESS

LGr
5935R
(25)
10927/1

DIONYSII
of Halicarnassus

HALICARNASSENSIS

OPERA OMNIA

GRAECE ET LATINE

CVM ANNOTATIONIBVS
HENRICI STEPHANI, FRID. SYLBVRGII
FRANC. PORTI, ISAACI CASAVBONI, FVLVII
VRSINI, HENR. VALESII, IO. HVDSONI
ET IO. IAC. REISKE.

201522
23. 3. 26

VOLVMEN SECVNDVM

LIPSIAE
IN LIBRARIA WEIDMANNIA
CIↃIↃCCLXXIV.

PA
3966
A2
1774
v. 2

DIONYSII

HALICARNASSENSIS

OPERVM

VOLVMEN SECVNDVM

ANTIQVITATVM ROMANARVM

LIBROS IV. V. ET VI. TENENS

GRAECE ET LATINE

CVM ANNOTATIONIBVS DIVERSORVM

CVRAVIT

IO. IAC. REISKE.

LIPSIAE

IN LIBRARIA WEIDMANNIA

CIƆIƆCCLXXIV.

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F.
HALICARNASSENSIS
ROMANARVM ANTIQVITATVM
LIBER QVARTVS.

[b] Βασιλεὺς μὲν [c] δὴ Ταρκύνιος, οὐ μικρῶν, οὐδὲ ὀλίγων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιος γενόμενος, ὀκτὼ καὶ τριάκοντα ἔτη τὴν ἀρχὴν κατασχὼν, οὕτω [d] τελευτᾷ,

Rex igitur Tarquinius, qui magna et multa beneficia in populum Romanum contulerat, regno per triginta et octo annos potitus ita obiit, Per. Iul. 4137. Ante Chr. 577. Olymp. 50 3/4. V.C. Cat. 175. Var. 177.

a In *Vat.* et *Lapi Cod.* Ἡ τετάρτη βίβλος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχαιολογίας, ἣν συνέγραψε Διονύσιος Ἀλεξάνδρου Ἁλικαρνασσεὺς, περιείληφε τὰ πραχθέντα ὑπὸ βασιλέως Σερουΐου Τυλλίου μετὰ Λεύκιον Ταρκύνιον ἄρξαντος, καὶ ὑπὸ Λευκίου Ταρκυνίου Σουπέρβου τελευταίου τὴν δυναστείαν κατασχόντος. χρόνος, ὅσος περιείληφε τὰς ἀμφοτέρων βασιλέων πράξεις, ἔτη ἑξήκοντα ἐννέα.

b Sic etiam *Lapus* haec verba in fine libri praecedentis poſita hic repetit. Neque tamen *Dionyſium* vtrobique ea ſcripſiſſe credibile eſt: verum, ſi in fine praecedentis ſcripſerit, paullo etiam plura verba adiecíſſet, ita vt eorum vltimum eſſet συνοικήσας: ac liber hic IV. initium hinc haberet, Διάδοχος δὲ τῆς ἡγεμονίας ὁ γαμβρὸς etc. Itidem porro quaedam in fine libri V. habemus quae in principio VI. repetuntur: ſed *Dionyſium* illis non alibi quam in principio VI. ſedem dediſſe conſtat, quum in fine libri V. ſuſpenſa oratio relinquatur. Iam vero et initio libri XI. quaedam repetuntur ex iis, quae in fine X. legimus: ſed eiuſmodi vt aptum hic quoque locum habere videri poſſint. *Steph.*

c Μὲν δὴ *Vat.* vulg. dant Βασιλεὺς δὲ Ταρκ.

d Τελευτᾷ υἱοὺς τε δύο] Illud υἱοὺς reperit *Lapus* in ſuo codice, dum vertit, *duos filios parvulos.* Quam ſcripturam ſi au-

[e] υἱοὺς τε δύο καταλιπὼν νηπίους, καὶ δύο θυγατέρας ἀνδράσιν [f] ἤδη" συνοικούσας. διάδοχος δὲ τῆς ἡγεμονίας ὁ γαμβρὸς αὐτοῦ γίνεται Τύλλιος, ἐνιαυτῷ τετάρτῳ τῆς πεντηκοστῆς ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Ἐπιτελίδης Λάκων, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἀρχεστρατίδου· περὶ οὗ καιρὸς ἤδη λέγειν, ἃ κατ' ἀρχὰς παρελίπομεν, ἐξ ὧν τε γονέων ἔφυ, καὶ τίνας ἀπεδείξατο πράξεις ἰδιώτης ὢν ἔτι, καὶ πρὶν ἐπὶ τὴν δυναστείαν παρελθεῖν. τὰ μὲν οὖν περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ λεγόμενα, οἷς [g] μάλιστα" ἔγωγε συγκατατίθεμαι, τοιαῦτ' ἐστιν. ἐν Κορνικόλῳ πόλει τοῦ Λατίνων ἔθνους ἀνήρ τις ἐκ τοῦ βασιλείου γένους, Τύλλιος ὄνομα, γυναικὶ συνῆν Ὀκρισίᾳ, καλλίστῃ τε καὶ σωφρονεστάτῃ τῶν ἐν Κορνικόλῳ γυναικῶν. αὐτὸς μὲν ὁ Τύλλιος, ὅθ' ἡ πόλις ὑπὸ Ῥωμαίων κατελαμβάνετο, μαχόμενος ἀποθνήσκει

obiit, relictis duobus filiis infantibus, et duabus filiabus, quae viris iam nupſerant et cum iis habitabant. Tullius autem eius gener illi in regno ſucceſſit, anno quarto quinquageſimae olympiadis, qua vicit in ſtadio Epitelides Lacon, archonte Athenis Archeſtratide: de quo iam opus eſt vt ea dicamus quae in principio praetermiſimus, et ex quibus parentibus natus fuerit, et quas res adhuc priuatus geſſerit antequam ad regnum accederet. Quae igitur de eius genere feruntur, quibus ego fidem maximam adhibeo, haec ſunt. In vrbe Corniculo, quod erat Latinae gentis, vir quidam regii ſanguinis nomine Tullius vxorem habebat Ocriſiam, omnium mulierum quae Corniculi erant formoſiſſimam et caſtiſſimam. atque ipſe quidem Tullius, dum vrbs a Romanis caperetur, pugnans cecidit. Rex

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Quibus natalibus ortus, et qua ratione ad imperium euectus.*

ctor ipſe nobis reliquit, ſecutus eſt alienam, non ſuam ſententiam. nam infra, et in Tanaquilis oratione, et in ſua diſputatione, aſſerit pueros iſtos Tarquinii regis non υἱοὺς fuiſſe, ſed υἱωνοὺς: niſi forte (inquit) natura nepotes, adoptione filii regis facti ſunt. *Sylb.*

e Imo υἱωνούς. et ita ſcripſiſſe *Dionyſium*, pridem nos ipſe docuit. Nam quum paullo poſt ſcribat ſe velle iis reſpondere, qui mirari poſſint non appellatos eſſe ab ipſo υἱοὺς, ſed υἱωνοὺς, non dubitamus reſpicere *Dionyſium* illa ſcribentem ad hunc locum. Scripſerat igitur ille hic υἱωνοὺς, non υἱοὺς; et ita emendandum. *Caſ.* Vide *Annott.*

f Deeſt in *Ed. Steph.*

g Non agnoſcit *Vat.*

h Ἐγκυ-

τὴν δὲ Ὀκρισίαν, [h] ἐγκύμονα οὖσαν, ἐκ τῶν λαφύρων Ταρκύνιος βασιλεὺς ἐξαίρετον λαμβάνει, καὶ δίδωσι δωρεὰν τῇ ἑαυτοῦ γυναικί. μαθοῦσα δ' ἐκείνη πάντα τὰ περὶ τὴν ἄνθρωπον, οὐ πολλοῖς χρόνοις ὕστερον [i] ἐλευθέραν ἀφίησι, καὶ πασῶν μάλιστα γυναικῶν ἀσπαζομένη τε καὶ τιμῶσα διετέλεσεν. ἐκ ταύτης γίνεται τῆς Ὀκρισίας ἔτι δουλευούσης παιδίον, ᾧ τίθεται τραφέντι ἡ μήτηρ τὸ μὲν ἴδιόν τε καὶ συγγενικὸν ὄνομα, Τύλλιον, ἐπὶ τοῦ πατρός· [k] τὸ δὲ κοινὸν καὶ προσηγορικὸν, Σερούϊον, ἐπὶ τῆς ἰδίας τύχης, ὅτι δουλεύουσα ἔτεκεν αὐτόν. εἴη δ' ἂν ὁ Σερούϊος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον μεταβιβαζόμενος, Δούλιος.

Φέρεται δέ τις ἐν ταῖς ἐπιχωρίοις ἀναγραφαῖς ἕτερος II. ὑπὲρ τῆς γενέσεως αὐτοῦ λόγος, ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἐξαίρων τὰ περὶ αὐτὸν, ὃν ἐν πολλαῖς Ῥωμαϊκαῖς ἱστορίαις εὕρομεν, εἰ θεοῖς τε καὶ δαίμοσι λέγεσθαι [l] φίλος, [m] τοιοῦτός τις· ἀπὸ τῆς ἑστίας τῶν [n] βασιλέων, ἐφ' ἧς ἄλλας τε συντελοῦσι Ῥω-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Rex vero Tarquinius Ocriſiam grauidam ex reliqua praeda ſelectam cepit, donoque ſuae vxori dedit. Illa vero, cognita omni eius mulieris fortuna, non multo poſt manumiſit eam, et perpetuo maxime omnium amplexata eſt et in honore habuit. Ex hac Ocriſia, dum adhuc ſerua eſſet, natus eſt infans, cui iam educato mater impoſuit nomen proprium et gentilitium, a patre quidem Tullium; appellatiuum vero, Seruium, a conditione, quod ſerua eum peperiſſet. quod ſi Graeco ſermone hoc Seruii nomen interpretari velis, diceretur Δούλιος.

In huius tamen gentis annalibus aliter de eius natalibus eſt ſcriptum, ita vt quae de eo traduntur ad fabulas proxime accedant, quemadmodum in multis Romanis hiſtoriis comperimus, * ſi modo tale quid de diis et geniis fas eſt dicere. Ex regiae ara, ſupra quam Romani

h Ἐγκύμονα οὖσαν ἐξαίρετον ἐκ τῶν λαφύρων Ταρκύνιος βασιλεὺς λαμβάνει *Vat.* Vulgatae dant ἐγκυμονοῦσαν pro vno vocab.

i Ἐλευθέραν αὐτὴν ἀφίησι *Vat.*

k Τὸ δὲ κοινὸν καὶ προσηγορικὸν *Vat.* vulgatae ſic dant — πατρὸς. προσηγορικὸν δὲ Σέρουιον. reliquis omiſſis.

* Si diis et geniis tales placent fabulae. *Gelen.*

l φίλον malim. *Steph.*

m Τοιοῦτο abſque vocula τις in *Cod. Vat.*

n Βασιλέων *regum* agnoſcit idem

μαῖοι ἱερȣργίας, καὶ τὰς ἀπὸ τῶν δείπνων ἀπαρχὰς ἁγίζȣσιν, ὑπὲρ τȣ͂ πυρὸς ἀνασχεῖν λέγȣσιν αἰδοῖον ἀνδρός. τȣ͂το θεάσασθαι τὴν Ὀκρισίαν [o] πρώτην, φέρȣσαν τȣ̀ς εἰωθότας πελάνȣς ἐπὶ τὸ πῦρ, καὶ αὐτίκα πρὸς τȣ̀ς βασιλεῖς ἐλθȣ͂σαν εἰπεῖν. τὸν μὲν ȣ͂ν Ταρκύνιον, ἀκȣ́σαντά τε καὶ μετὰ ταῦτα ἰδόντα τὸ τέρας, ἐν θαύματι γενέσθαι· τὴν δὲ [p] Τανακυλίδα, τά τε ἄλλα σοφὴν ȣ͂σαν, καὶ δὴ καὶ τὰ μαντικὰ ȣ̓δενὸς χεῖρον Τυῤῥηνῶν ἐπιςαμένην, εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι γένος ἀπὸ τῆς ἑςίας τῆς βασιλείȣ πέπρωται γενέσθαι κρεῖσσον, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν, ἐκ τῆς μιχθείσης τῷ φάσματι γυναικός. τὰ δὲ αὐτὰ καὶ τῶν ἄλλων τερατασκόπων ἀποφηναμένων, [q] δόξαι τῷ βασιλεῖ, ἣ πρῶτον ἐφάνη τὸ τέρας, εἰς ὁμιλίαν αὐτῷ συνελθεῖν· καὶ μετὰ τȣ͂το τὴν γυναῖκα κοσμησαμένην, οἷς ἔθος ἐςὶ κοσμεῖσθαι τὰς γαμȣμένας, κατακλεισθῆναι μόνην εἰς τὸν οἶκον, ἐν ᾧ τὸ τέρας ὤφθη· μιχθέντος δέ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Romani cum alia ſacrificia faciunt, tum coenarum primitias ſacrant, aiunt membrum virile ex ipſo igne exortum. atque hoc primam Ocriſiam conſpexiſſe, dum afferret de more liba quae in ignem coniiceret; et confeſtim reges adiiſſe, remque illis indicaſſe. Tarquinium igitur, audito et poſtea viſo hoc prodigio, admirabundum ſtetiſſe: Tanaquilem vero mulierem, et alioqui prudentem et artis diuinandi peritia nulli Hetruſcorum ſecundam, ei dixiſſe; in fatis eſſe vt ex regia ara proles humana natura praeſtantior ex muliere, quae cum illo ſpectro mixta fuiſſet, naſceretur. Quum autem caeteri quoque prodigiorum coniectores idem affirmaſſent, aiunt regi placuiſſe, mulierem, cui primum apparuiſſet illud prodigium, cum eo coire: et poſtea mulierem, decoratam ornamentis, quibus ſponſae nupturae ornari ſolent, ſolam incluſam fuiſſe in iis aedibus, in quibus illud prodigium viſum fuerat. Quum autem quidam

idem *Lapus*, et confirmat quod paullo poſt ſequitur, v. 15. τῆς ἑςίας τῆς βασιλείȣ. atque adeo ſic dicit etiam v. 30. τῇ παςάδι τῶν βασιλέων, et v. 11. πρὸς τȣ̀ς βασιλεῖς. βασιλεῖς epicoeno genere nominans regem et reginam. alioqui ſuſpicari poſſet aliquis legendum eſſe βασιλείων, *regiae Sylb.*

o Πρῶτον *Vat.*

p Supra Τανακύλαν nominauit.

q Δόξαι τῷ βασιλεῖ τὴν Ὀκρισίαν, ἣ πρῶτον *Vat.*

r Ἐπι-

τινὸς αὐτῇ θεῶν ἢ δαιμόνων, καὶ μετὰ τὴν μίξιν ἀφανισθέντος, εἴτε Ἡφαίστου, καθάπερ οἴονται, εἴτε τοῦ κατ' οἰκίαν ἥρωος, ἐγκύμονα γενέσθαι, καὶ τεκεῖν τὸν Τύλλιον ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις. τοῦτο τὸ μύθευμα, οὐ πάνυ πιστὸν εἶναι δοκοῦν, ἑτέρα τις [r] ἐπιφάνεια γενομένη περὶ τὸν ἄνδρα θαυμαστὴ καὶ παράδοξος ἧττον ἀπιστεῖσθαι ποιεῖ. καθημένου γάρ ποτε αὐτοῦ μεσούσης μάλιστα ἡμέρας ἐν τῇ παστάδι τῶν βασιλέων, καὶ κατενεχθέντος [s] ἐφ' ὕπνον, πῦρ ἀπέλαμψεν [t] ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ· ἥ τε μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ βασιλέως γυνὴ πορευόμεναι [u] διὰ τῆς παστάδος ἐθεάσαντο, καὶ πάντες, ὅσοι σὺν ταῖς γυναιξὶν ἐτύγχανον τότε παρόντες· καὶ [x] μέχρι τότε διέμενεν ἡ φλὸξ ὅλην αὐτοῦ καταλάμπουσα τὴν κεφαλήν, ἕως ἡ μήτηρ προσδραμοῦσα [y] διανέστησεν αὐτόν, καὶ ἡ φλὸξ ἅμα τῷ ὕπνῳ διασκεδασθεῖσα ἠφανίσθη. τὰ μὲν δὴ περὶ τοῦ γένους αὐτοῦ λεγόμενα τοιαῦτά ἐστιν.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

quidam ſiue deorum ſiue geniorum rem cum illa habuiſſet, et poſt coitum e conſpectu euanuiſſet, ſiue is Vulcanus fuerit, vt nonnulli putant, ſiue lar familiaris, grauidam factam *aiunt* legitimis menſibus exactis Tullium peperiſſe. Quamuis autem hoc, quod de illo viro fertur, non admodum credibile videatur; tamen aliud quoddam prodigium, quod illi viro accidit, admirandum et omnem humanam opinionem ſuperans, facit vt minus de eo dubitetur. Nam quum aliquando ſederet in regio cubiculo circiter meridianas horas, et ſomno correptus fuiſſet, flamma ex eius capite emicuit; et mater eius et vxor regis, dum per cubiculum ambularent, eam viderunt, et reliqui omnes qui tum forte cum illis mulieribus aderant: nec prius flamma totum eius caput colluſtrare deſiit quam mater accurrens eum excitauit, et flamma vna cum ipſo ſomno diſſipata euanuit. Quae igitur de illius genere feruntur, haec ſunt.

Quae

r Ἐπιφάνεια θεία γενομένη *Vat.*

s Ἐφ' ὕπνον *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Steph.* vulg. ἐφ' ὕπνῳ.

t Ἀπὸ maluit *Gelen.*

u Διὰ τῆς παστάδος *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio.* articulo carent vulgatae.

x Μέχρι τούτου *Vat.*

y Διανέστησεν *Vat.* vulg. διανίστησιν.

z Ἀντίπαις

III. Ἃ δὲ πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι διεπράξατο λόγου ἄξια, ἐξ ὧν Ταρκύνιός τε αὐτὸν ἠγάσθη, καὶ ὁ Ῥωμαίων δῆμος τῆς μετὰ βασιλέα ἠξίου τιμῆς, τοιάδε. [z] ἀντίπαις μὲν οὖν ἔτι τῇ πρώτῃ [a] στρατείᾳ, ἣν ἐπὶ Τυῤῥηνοὺς ὁ Ταρκύνιος ἐστράτευσεν, ἐν τοῖς ἱππεῦσι τεταγμένος, οὕτως ἔδοξεν ἀγωνίσασθαι καλῶς, ὥστε περιβόητος εὐθὺς γενέσθαι, καὶ τὰ ἀριστεῖα πρῶτος ἁπάντων λαβεῖν· ἔπειθ᾽ ἑτέρας γενομένης [b] ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος στρατείας καὶ μάχης καρτερᾶς περὶ πόλιν Ἤρητον, ἀνδρειότατος ἁπάντων φανεὶς, στεφάνοις αὖθις ἀριστείας ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐκοσμεῖτο. ἔτη δὲ γεγονὼς εἴκοσι μάλιστα, τῆς συμμαχικῆς στρατηγὸς ἀπεδείχθη δυνάμεως, ἣν Λατῖνοι ἔπεμψαν, καὶ συγκατεκτήσατο βασιλεῖ Ταρκυνίῳ τὴν τῶν Τυῤῥηνῶν ἀρχήν· ἔν τε τῷ πρὸς Σαβίνους πολέμῳ τῷ πρώτῳ συστάντι, τῶν ἱππέων ἀποδειχθεὶς ἡγεμὼν, ἐτρέψατο τοὺς τῶν πολεμίων ἱππεῖς, καὶ μέχρι πόλεως Ἀντέμνης ἐλάσας, τὰ ἀριστεῖα καὶ ἐκ ταύτης τῆς μάχης ἔλαβεν· ἑτέρας τε πολ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Quae vero antequam regnaret memoratu digna fecit, ob quae etiam Tarquinius ipſum eſt admiratus, et populo Romano ſecundum a rege in honore habuit, haec ſunt. Dum adhuc eſſet puer in prima expeditione, quam Tarquinius contra Hetruſcos fecerat, in equitum ordine collocatus, ita egregie dimicaſſe iudicatus eſt, vt ſtatim valde celebris euaſerit, et palmam primus omnium tulerit ob rem fortiter geſtam: deinde quum, alia quoque expeditione contra eandem gentem facta, ad Eretum vrbem acre proelium commiſſum fuiſſet, et omnium fortiſſimus iudicatus fuiſſet, iterum coronis pro opera fortiter nauata a rege ornatus eſt. Aetatis autem anno ad ſummum vigeſimo, ſocialis exercitus, quem Latini miſerant, dux eſt creatus; et regem Tarquinium in Hetruſcorum imperio comparando iuuit: et in primo bello, quod contra Sabinos eſt geſtum, equitatus dux creatus hoſtium equitatum fudit fugauitque; et vſque ad vrbem Antemnas perſequutus, ex hoc quoque proelio praemium ſuae virtutis ac fortitudinis retulit: et multis aliis proeliis

z Ἀντίπαις *Vat.* vulg. παῖς.
a Στρατείᾳ *Vat.* vulg. στρατιᾷ.
b Ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος στρατείας *Vat.* vulg. ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἔθνει στρατιᾶς.

c Ποτὲ

λὰς πρὸς τὸ αὐτὸ ἔθνος ἀγωνισάμενος μάχας, [c] τοτὲ μὲν ἱππέων ἡγούμενος, τοτὲ δὲ πεζῶν, ἐν ἁπάσαις ἐφάνη ψυχὴν ἄριστος, καὶ πρῶτος ἐστεφανοῦτο τῶν ἄλλων. καὶ ἐπειδὴ παρέστη Ῥωμαίοις εἰς ὑπόταξίν τε καὶ παράδοσιν τῶν πόλεων τὸ ἔθνος, αἰτιώτατος εἶναι δόξας Ταρκυνίῳ καὶ ταύτης τῆς δυναστείας, τοῖς ἐπινικίοις στεφάνοις ἀνεδεῖτο ὑπ' αὐτοῦ. ἦν δὲ καὶ φρονῆσαι τὰ πολιτικὰ συνετώτατος, καὶ λόγῳ τὰ [d] βουλευθέντα ἐξενεγκεῖν οὐδενὸς χείρων, ἁπάσαις τε ἁρμόσαι ταῖς τύχαις καὶ παντὶ [e] συνεξομοιωθῆναι τρόπῳ δυνατώτατος. καὶ διὰ ταῦτα Ῥωμαῖοι μὲν αὐτὸν ἐκ τοῦ δήμου μεταγαγεῖν ἠξίωσαν εἰς τοὺς πατρικίους, ψήφους ἐπενέγκαντες, ὥσπερ Ταρκύνιόν τε πρότερον, καὶ ἔτι πρὸ τούτου Νομᾶν Πομπίλιον. ὁ δὲ βασιλεὺς κηδεστὴν ἐποιήσατο, τὴν ἑτέραν τῶν θυγατέρων ἐγγυήσας· καὶ πάνθ' ὅσα διὰ νόσους [f] ἢ γῆρας ἀδύνατος ἦν ἐπιτελεῖν δι' ἑαυτοῦ, τούτῳ πράττειν ἐπέσκηπτεν· οὐ μόνον τὸν ἴδιον οἶκον ἐπι-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

proeliis cum ea gente factis, modo equitum modo peditum praefectus, in omnibus animum fortiſſimum demonſtrauit, et primus ante alios corona honoratus eſt. et poſtquam ea gens ſe ſuaſque vrbes in populi Romani ditionem dedidit, eiuſque imperata facere coepit, quod huius quoque principatus parti praecipuus auctor Tarquinio viſus fuiſſet, ab eo victricibus coronis, quae dari ſolent illis qui hoſtes vicerunt, eſt redimitus. In rebus etiam ciuilibus prudentiſſimus erat, et ad animi ſenſa exprimenda nullo inferior; et qui ad quamlibet fortunam ſe accommodare, et ad quosuis mores ſe conformare facillime poterat. Propterea populi Romani ſuffragiis dignus eſt iudicatus, qui ex plebeio in patricium ordinem adſciſceretur; ſicut ante Tarquinius; et ante hunc ipſum Numa Pompilius. Rex autem generum ſibi eum fecit, deſponſa illi altera e filiabus; et quaecunque ipſe vel morbo vel ſenio impeditus per ſe facere non poterat, vt hic ea munera obiret, imperabat: non ſolum domum ſuam illi committens,

c Ποτὲ μὲν et mox ποτὲ δὲ in *Cod. Vat.*

d Βουλευθέντα *Vat.* vulg. βουληθέντα.

e Συνεξομοιωθῆναι προσώπῳ *Vat.* vulg. συνομοιωθ.

f Ἢ διὰ γῆρας *Vat.*

* Viſus

τρέπων, ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως διοικεῖν ἀξιῶν. ἐφ᾽ οἷς ἅπασιν ἐξητάσθη πιστὸς καὶ δίκαιος, καὶ οὐδὲν ᾤοντο διαφέρειν οἱ δημόται Ταρκύνιον ἐπιμελεῖσθαι τῶν κοινῶν ἢ Τύλλιον· οὕτως ἐξεθεραπεύθησαν ὑπ᾽ αὐτοῦ ταῖς εὐεργεσίαις.

IV. Φύσεώς τε δὴ μετειληφὼς ἀποχρώντως πρὸς ἡγεμονίαν κατεσκευασμένης οὗτος ὁ ἀνὴρ, καὶ τὰς παρὰ τῆς τύχης ἐσχηκὼς πολλὰς καὶ μεγάλας ἀφορμὰς, ἐπειδὴ τελευτῆσαι συνέβη Ταρκύνιον, ἐπιβουλευθέντα ὑπὸ τῶν Ἄγκου Μαρκίου παίδων, ἀνασώσασθαι τὴν τοῦ πατρὸς ἀρχὴν βουλομένων, ὡς ἐν τῷ πρὸ τούτου δεδήλωκα λόγῳ, δόξας ὑπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν [g] ἐπὶ τὴν βασίλειον καλεῖσθαι ἀρχὴν, δραστήριος ὢν ἀνὴρ, οὐκ ἀφῆκεν ἐκ τῶν χειρῶν τὸν καιρόν. ἡ δὲ συγκατασκευάσασα τὴν ἡγεμονίαν αὐτῷ, καὶ πάντων αἰτία γενομένη τῶν ἀγαθῶν, ἡ τοῦ τετελευτηκότος βασιλέως ἦν γυνὴ, γαμβρῷ τε συλλαμβάνουσα ἰδίῳ, καὶ ἐκ πολλῶν συνεγνωκυῖα θεσφάτων, ὅτι βασιλεῦσαι Ῥωμαίων τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον εἵμαρτο. ἔτυχε

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

tens, ſed etiam eum dignum iudicans qui rempublicam adminiſtraret. Quibus omnibus in rebus eius fides et iuſtitia explorata eſt; et populo Romano nihil intereſſe exiſtimabat, vtrum Tarquinius an Tullius rempublicam adminiſtraret: adeo deuinctus erat illius beneficiis.

Itaque vir iſte praeditus ingenio ad imperium ſatis idoneo, quum et ab ipſa fortuna multas magnaſque rei peragendae facultates habuiſſet, poſtquam accidit vt obiret Tarquinius, ſublatus inſidiis filiorum Anci Marcii, qui paternum regnum recuperare volebant, (vt ſuperiore libro declaraui) * ratus ſe ab ipſismet rebus ad regnum vocari, quum eſſet vir acer et induſtrius, non paſſus eſt hanc occaſionem ſibi ex manibus elabi. Illi autem aditum ad regnum parauit, omniumque bonorum auctor fuit defuncti regis vxor; tum quia genero fauebat, tum quia ex multis oraculis cognouerat in fatis eſſe, vt vir ille rex Romanorum futurus eſſet. Iampridem autem

* Viſus eſt ſibi ad regnum ab ipſa republica vocari. *Gelen.*

g ἐπὶ τὴν βασιλείαν καλεῖσθαι, δραστήριος ἀνὴρ *Vat.*

h οὐ

δὲ αὐτῇ νεανίας μὲν υἱὸς [h] οὐ πρὸ πολλοῦ τετελευτηκὼς χρόνου, παιδία δὲ ἐξ ἐκείνου δύο νήπια καταλειπόμενα. ἐνθυμουμένη δὲ τὴν περὶ τὸν οἶκον ἐρημίαν, καὶ περιδεὴς οὖσα μὴ κατασχόντες οἱ Μάρκιοι τὴν ἀρχὴν [i] αἴρωνται τὰ παιδία, καὶ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν συγγένειαν ἀφανίσωσι, [k] πρῶτον μὲν τὰς τῶν [l] βασιλείων θύρας [m] ἔκλεισε, καὶ φύλακας ἐπ' αὐτὰς ἐπέστησε, διακελευσαμένη μηδένα παριέναι μήτε ἔσω μήτε ἔξω· ἔπειτ' ἐκ τοῦ δωματίου πάντας ἐξελθεῖν κελεύσασα τοὺς ἄλλους, ἐν ᾧ τὸν Ταρκύνιον ἡμιθνῆτα ἔθεσαν, τὴν δὲ Ὀκρισίαν, καὶ τὸν Τύλλιον, καὶ τὴν θυγατέρα [n] τὴν συνοικοῦσαν τῷ Τυλλίῳ, κατασχοῦσα, καὶ τὰ παιδία ὑπὸ τῶν τροφῶν ἐνεχθῆναι κελεύσασα, λέγει πρὸς αὐτούς· „Ταρκύνιος „μὲν ἡμῖν, ὦ Τύλλιε, ὁ βασιλεὺς, παρ' ᾧ τροφῆς καὶ „παιδείας ἔτυχες, ἁπάντων μάλιστα φίλων σε καὶ „συγγενῶν τιμήσας, ἀνόσια παθὼν ἐκπεπλήρωκε τὴν „ἑαυτοῦ μοῖραν, οὔτε περὶ τῶν ἰδίων πραγμάτων διαθέ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

autem eius iuuenis filius obierat, ac duo ex illo ſuperſtites erant infantuli. Quare animo ſecum voluens domus ſolitudinem, et valde metuens ne Marcii regno occupato filios tollerent, et vniuerſam regiam ſtirpem exſtinguerent, primum regiae fores clauſit, et cuſtodes illis praepoſuit, et imperauit ne quos vel ingredi vel egredi paterentur: deinde iuſſis reliquis omnibus ex cubiculo exire, vbi Tarquinium ſemimortuum repoſuerant; et Ocriſia, et Tullio, et filia Tullii vxore apud ſe retentis; imperatiſque nutricibus ad ſe infantes adferre, ita eos eſt allocuta: „Rex Tarquinius, Tulli, qui te aluit et inſtituit, et prae „omnibus amicis et cognatis in honore habuit, impie caeſus „ſuam fatalem ſortem expleuit; ita vt nullum fecerit teſtamen- „tum,

h οὐ πρὸ πολλοῦ *Vat.* quod veriſimilius eſſe agnouit *Portus.* nam a vulgatis abeſt οὐ.

i Rectius forſan ἔρωνται, quum eodem tempore ſequatur ἀφανίσωσι. *Sylb.*

k Πρῶτον μὲν ἐπέταξε τὰς *Vat.*

l Βασιλέων perperam in *Ed. Steph.* pro βασιλείων; quam lectionem ſequutus eſt etiam *Lapus*, et requirit ſententia. *Sylb.*

m Κλείσαι *Vat.*

n τὴν συνοικοῦσαν *Vat.* articulus hic deeſt vulg.

„μενος οὐδὲν, οὔτε περὶ τῶν κοινῶν καὶ πολιτικῶν ἐπισκήψας, ἀλλ' οὐδὲ ἀσπάσασθαί τινα ἡμῶν, οὐδὲ προσαγορεῦσαι τοὺς ἐσχάτους ἀσπασμοὺς δυνηθείς. ἔρημα δὲ καὶ ὀρφανὰ τὰ δύστηνα ταυτὶ παιδία [o] καταλείπεται, κίνδυνον οὐ τὸν ἐλάχιστον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τρέχοντα· εἰ γὰρ ἐπὶ Μαρκίοις, τοῖς ἀνελοῦσι τὸν πάππον αὐτῶν, τὰ τῆς πόλεως ἔσται πράγματα, τὸν οἴκτιστον ἀπολοῦνται τρόπον ὑπ' αὐτῶν· ἔσται τε οὐδ' ὑμῖν ἀσφαλὴς ὁ βίος, οἷς [p] ἐνεγγύησεν ὁ Ταρκύνιος τὰς ἑαυτοῦ θυγατέρας, ἐκείνους ὑπεριδών, ἐὰν οἱ φονεύσαντες αὐτὸν τὴν ἀρχὴν κατάσχωσιν, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ φίλοις καὶ συγγενέσιν, οὐδ' ἡμῖν ταῖς ἀθλίαις γυναιξίν· ἀλλὰ πάντας ἡμᾶς φανερῶς τε καὶ κρύφα πειράσονται διολέσαι. ταῦτα οὖν ἐνθυμουμένους ἡμᾶς δεῖ μὴ περιορᾶν τοὺς ἐκεῖνον ἀποκτείναντας ἄνδρας [q] ἀνοσίους, καὶ πᾶσιν ἡμῖν ἐχθροὺς, τοσαύτην ἀρχὴν κτησομένους, ἀλλ' ἐναντιοῦσθαι καὶ κωλύειν, νῦν μὲν ἀπά-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„tum, quo aut res ſuas diſponeret aut publicis et ciuilibus pro-
„ſpiceret; quin etiam ne amplecti quidem quenquam noſtrum,
„neque vltimam ſalutem dicere potuerit. Soli autem et orbi
„iſti infantes relinquuntur, quorum vita iam in maximo diſcri-
„mine verſatur. Nam ſi ad Marcios eorum aui interfectores
„reipub. adminiſtratio peruenerit, miſerrimo mortis genere ab
„illis necabuntur; et ne vobis quidem vitam tuto tranſigere li-
„cebit, quibus Tarquinius ſuas filias in matrimonium dedit,
„contemptis illis, ſi eius percuſſores regno fuerint potiti, neque
„caeteris eius amicis et cognatis, neque nobis miſeris mulieri-
„bus: ſed et nos omnes aut palam aut clam perdere conabun-
„tur. Oportet igitur nos, iſta cogitantes, minime pati illos qui
„nefarie eum interfecerunt, et qui nobis omnibus ſunt inimici,
„tantum imperium ſibi parare; ſed illis iam reſiſtere, eosque
„et

o Λείπεται *Vat.*

p Ἐνεγγύησεν *Vat.* vulg. ἐνεγγυήσατο.

q Vel legendum ἀνοσίᾳ vel ἀνοσίως, quod poſterius eſt vſitatius: cum priori ſubaudiendum foret χειρὶ, μηχανῇ, vel ſimile. *Sylb.* Ἀνόσια ſatis vſitatum, nomen pro aduerbio. *Port.* In *Cod. Vat.* non male ἀνοσίους.

r Λέγ

„τῇ καὶ δόλῳ χρησαμένους· τούτων γὰρ ἐν τῷ παρόντι δεῖ· „ὅταν δὲ τὰ πρῶτα ἡμῖν χωρήσῃ κατὰ νοῦν, τότε καὶ ἐκ „τοῦ φανεροῦ πάσῃ δυνάμει καὶ μεθ' ὅπλων αὐτοῖς ὁμόσε „χωροῦντας, ἐὰν ἄρα καὶ τούτων [r] δεήσῃ. ἀλλ' οὐ δεήσει, „βουληθέντων ἡμῶν πράττειν νῦν ἃ δεῖ. τίνα δὲ ταῦτ' ἐστί; „πρῶτον μὲν κρυπτώμεθα τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον, καὶ „πρὸς ἅπαντας ἐξενεχθῆναι παρασκευάσωμεν ὅτι πλη„γὴν οὐδεμίαν ἔχει καίριον· οἵ τε ἰατροὶ λεγέτωσαν ἐν ὀλί„γαις ἡμέραις αὐτὸν ἀποδείξειν ὑγιῆ· ἔπειτ' ἐγὼ προελ„θοῦσα εἰς τοὐμφανὲς ἐρῶ πρὸς τὸν ὄχλον, ὡς δὴ Ταρκυ„νίου [s] μοι ταῦτα εἰπεῖν ἐπισκήψαντος, ὅτι πάντων ἐπι„δείκνυσιν ἐπιμελητὴν καὶ φύλακα τῶν ἰδίων καὶ τῶν κοι„νῶν, ἕως ἂν αὐτὸς ὑγιὴς ἐκ τῶν τραυμάτων γένηται, τὸν „ἕτερον [t] τῶν ἑαυτοῦ υἱῶν, τὸ σὸν εἰποῦσα ὄνομα, ὦ Τύλ„λιε· ἔσται δὲ οὐκ ἄκουσι Ῥωμαίοις, ἀλλὰ βουλομένοις ὑπὸ „σοῦ τὴν πόλιν ἐπιτροπεύεσθαι, ὑφ' οὗ πολλάκις ἤδη καὶ „πρότερον ἐπετροπεύθη. ὅταν δὲ τὸν παρόντα κίνδυνον

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„et fraude et dolo impedire. nam praeſens rerum ſtatus hoc „poſtulat. Vbi vero primus conatus nobis ex animi ſententia „ſucceſſerit, tunc aperte oportebit totis viribus et armis cum „illis congredi, (ſi tamen his fuerit opus) praeſertim ſi ea quae „nunc ſunt agenda ad finem perducere velimus. Sed quaenam „haec ſunt? Primum quidem regis mortem celemus, et curemus „vt apud omnes ſpargatur rumor illum nulla letali plaga affe„ctum; et medici dicant fore vt intra paucos dies eum priſtinae „ſanitati reſtitutum demonſtrent: deinde ego, progreſſa in pu„blicum, populo declarabo, quaſi Tarquinius haec mandarit, „regem rerum omnium cum priuatarum tum publicarum curam „et cuſtodiam committere, donec ipſe ex vulneribus conua„leſcat, alteri genero Ser. Tullio, (nam tuum nomen profe„ram.) Hoc autem non inuitis ſed volentibus Romanis fiet, „vt reſpublica a te regatur, a quo iam ſaepe et ante guber„nata fuerit. Quum autem praeſens periculum a nobis „repule-

r Δέῃ, ἀλλ' οὐ δεήσει *Vat.* vulg. τούτων δεήσῃ, βουληθέντων. caeteris omiſſis.

s Μοι ταῦτ' εἰπεῖν ἐπισκήψαντος *Vat.* vulg. Ταρκυνίου μὲν ταῦτα ἐπισκήψ.

t Τῶν ἑαυτοῦ γαμβρῶν *Vat.*

u ἰσχυρὸν

„διασκεδάσωμεν, οὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν ἐχθρῶν [u] ἔσται ἰσχυ-„ρὸν, ζῆν τοῦ βασιλέως [x] ἀγγελλομένου· παραλαβὼν σὺ „τάς τε ῥάβδους καὶ τὴν τῶν ὅπλων ἐξουσίαν, κάλει τοὺς „βουλεύσαντας ἀποκτεῖναι Ταρκύνιον ἐπὶ τὸν δῆμον, ἀπὸ „τῶν Μαρκίου παίδων ἀρξάμενος, καὶ [y] πρόθες αὐτοῖς „δίκας· τιμωρησάμενος δὲ τούτους ἅπαντας, ἐὰν μὲν ὑπο-„μείνωσι τὰς κρίσεις, θανάτοις· ἐὰν δὲ ἐρήμους ἀφῶσιν, „ὃ μᾶλλον αὐτοὺς οἶμαι ποιήσειν, ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει „τῶν ὑπαρχόντων, [z] καθίστασο ἤδη τὰ περὶ τὴν ἀρχὴν, „ὁμιλίαις τε φιλανθρώποις ἀναλαμβάνων τὸ πλῆθος, καὶ „τοῦ μηδὲν ἀδίκημα γενέσθαι πολλὴν ἔχων φροντίδα, καὶ „τοὺς ἀπόρους τῶν πολιτῶν εὐεργεσίαις τισὶ καὶ δωρεαῖς „[a] ἐπαγόμενος· ἔπειθ᾽ ὅταν καιρὸς ἡμῖν εἶναι δοκῇ, τότε „λέγωμεν ἀποτεθνηκέναι Ταρκύνιον, καὶ ταφὰς αὐτῷ „ποιῶμεν ἀπὸ τοῦ φανεροῦ. δίκαιος δ᾽ εἶ, Τύλλιε, τρα-„φείς τε ὑφ᾽ ἡμῶν καὶ παιδευθεὶς, καὶ πάντων μετεσχη-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„repulerimus, (omnes enim inimicorum vires collabentur ſimulat-„que regem viuere nuntiatum fuerit:) tunc tu, aſſumptis faſcibus „et armorum poteſtate, eos qui de caede Tarquinii conſilium inie-„runt ad populi iudicium voca, facto initio ab ipſis Marcii filiis, et „illis iudicio conſtituto poenas infligito. His autem omnibus „ſupplicio capitali affectis, ſi comparuerint et iudicium ſubie-„rint: ſin autem vadimonium deſeruerint, (quod eos potius „facturos arbitror) iis exſilio perpetuo et bonorum publicatione „mulctatis, tum demum opes et regnum firma, multitudinis fa-„vorem comitate et officiis tibi concilians; praecipue vero ca-„vens ne quid iniuſte fiat, et ciues egenos aliqua liberalitate et „beneficentia alliciens: deinde quum nobis tempus opportu-„num viſum fuerit, tunc dicamus Tarquinium obiiſſe, et palam „illum ſepulturae mandemus. Aequum autem eſt, Tulli, vt, „quando a nobis fuiſti et nutritus et inſtitutus, et particeps fa-

„ctus

u Ἰσχυρὸν ἐστι *Vat.*

x Ἀγγελομένου videtur etiam *Lapus* agnouiſſe, dum vertit *nunciato.* Malim ego praeſenti tempore ἀγγελλομένου, *ſi nunciaretur. Sylb.* cuius coniecturam firmat *Cod. Vat.* nam vulg. dant per λ ſimplex.

y Πρόθες *Vat.* vulgo πρόσθες.

z Καθιστὰς *Vat.*

a Ὑπαγόμενος *Vat.*

b Πολλὴν

„καὶ ἀγαθῶν, ὅσων παρὰ μητρός τε καὶ πατρὸς υἱοὶ μεταλαμβάνουσι, καὶ θυγατρὶ συνοικῶν ἡμετέρᾳ, ἐὰν δὴ καὶ βασιλεὺς ἔτι γένῃ Ῥωμαίων, ἐμοῦ γε ἕνεκα τῆς εἰς τοῦτό σοι συναγωνισαμένης, πατρὸς εὔνοιαν τοῖς παιδίοις τοῖσδε παρασχέσθαι· ὅταν δὲ εἰς ἄνδρας ἔλθωσι καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἱκανοὶ γένωνται, τὸν πρεσβύτερον αὐτῶν ἀποδεῖξαι Ῥωμαίων ἡγεμόνα.

Ταῦτ᾽ εἰποῦσα καὶ τῶν παιδίων ἑκάτερον εἰς τὰς V. ἀγκάλας ἐμβαλοῦσα τοῦ τε γαμβροῦ καὶ τῆς θυγατρός, καὶ [b] πολὺν ἐξ ἀμφοτέρων κινήσασα οἶκτον, ἐπειδὴ καιρὸς ἦν, [c] ἐξῆλθε τοῦ δωματίου, καὶ παρήγγειλε τοῖς ἔνδον εὐτρεπῆ τὰ πρὸς τὴν θεραπείαν ἐπιτήδεια ποιεῖν, καὶ τοὺς ἰατροὺς συγκαλεῖν. διαλιποῦσα δὲ τὴν μεταξὺ νύκτα, [d] τῆς κατόπιν ἡμέρας πολλοῦ πρὸς τὰ βασίλεια συνδραμόντος ὄχλου, προῆλθεν εἰς τοὐμφανὲς ταῖς θυρίσιν ἐπιστᾶσα ταῖς φερούσαις εἰς τὸν πρὸ τῶν θυρῶν στενωπόν, καὶ πρῶτον μὲν ἐδήλωσε τοῖς παροῦσι τοὺς βουλεύσαντας ἐπὶ τῷ βασιλεῖ τὸν φόνον, καὶ τοὺς ἐπὶ τοὔργον ἀποσταλέντας

„ctus omnium bonorum, quorum a parentibus liberi ſolent fieri „participes, quando etiam filiam noſtram, cum qua degis, vxorem habes, ſi rex Romanorum creatus fueris, ſaltem mea cauſſa, qua te hac in re adiuui, paterno amore iſtos pueros proſequaris; quum vero ad aetatem virilem peruenerint, et ad rempub. capeſſendam fuerint idonei, alterum eorum, maiorem natu, Romanorum regem deſignes.

Seruius Tullius. Romanorum REX VI.

His dictis, et vtroque puero in vlnis generi et filiae impoſito, et ob vtrumque magna miſericordia illis commota, quum tempus opportunum eſſet, ex cubiculo egreſſa eſt, et domeſticos iuſſit res omnes neceſſarias ad regis vulnera curanda parare, et medicos conuocare. Intermiſſa autem illa nocte, ſequenti die, quum ingens turba ad regiam concurriſſet, prodiit in omnium conſpectum, ſtans ad feneſtras quae ſpectabant ad regiae veſtibulum; ac primum quidem praeſentibus indicauit eos qui regi caedem moliti fuerant, et eos qui ad id facinus patrandum ab

b Πολλὴν perperam in *Ed. Steph.*

c Ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ *Vat.*

d Τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ *Vat.*

e Ἀπεχθο-

ὑπ᾽ αὐτῶν δεδεμένους παρήγαγεν· ἔπειθ᾽ ὡς εἶδε πολλοὺς ὀλοφυρομένους τε τὸ πάθος, καὶ τοῖς δεδρακόσιν [e] ἀπεχθανομένους, τελευτῶσα εἶπεν οὐδὲν αὐτοῖς ἐκ τῶν [f] ἀνοσίων ἐπιβουλευμάτων γεγονέναι, οὐ δυνηθεῖσιν ἀποκτεῖναι Ταρκύνιον. ἀγαπητῶς δὲ ἁπάντων τὸν λόγον δεξαμένων, τότε τὸν Τύλλιον αὐτοῖς συνίστησιν, ὡς ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἐπίτροπον ἁπάντων τε τῶν κοινῶν καὶ τῶν ἰδίων ἀποδεικνύμενον, ἕως ἂν αὐτὸς ῥαΐσῃ. ὁ μὲν οὖν δῆμος ἀπῄει περιχαρὴς γενόμενος [g] εἰ μηδὲν πέπονθε κακὸν ὁ βασιλεὺς, καὶ μέχρι πολλοῦ τὴν δόξαν ἔχων ταύτην διετέλει. ὁ δὲ Τύλλιος ἰσχυρὰν χεῖρα περὶ αὐτὸν ἔχων, καὶ τοὺς ῥαβδούχους ἐπαγόμενος τοὺς βασιλικοὺς, προῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ τοὺς Μαρκίους ἐκήρυττεν ἥκειν ὑφέξοντας δίκην· ὡς δ᾽ οὐχ ὑπήκουον, ἐπικηρύξας αὐτοῖς ἀϊδίους φυγὰς, καὶ τὰς οὐσίας ἀναλαβὼν εἰς τὸ δημόσιον, ἀσφαλῶς ἤδη [h] κατέσχε τὴν Ταρκυνίου ἀρχήν.

VI. Βούλομαι δ᾽, ἐπιστήσας τὸν ἑξῆς λόγον, ἀποδοῦναι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ab illis miſſi fuerant vinctos produxit: deinde, quum vidit multos illum caſum lugere, et caedis auctoribus infenſos, tandem dixit eos nihil ſceleſtis his inſidiis profeciſſe, quod regem interficere non potuiſſent. Quum autem omnes eam orationem hilari animo excepiſſent, tunc Tullium ipſis commendauit, vt ab ipſo rege conſtitutum rerum omnium et publicarum et priuatarum curatorem, donec ipſe melius ſe haberet. Populus igitur diſceſſit laetus, quod rex nihil mali grauioris accepiſſet, et in ea opinione diu et conſtanter manſit. Tullius vero, valida militum manu ſtipatus et adductis ſecum regiis lictoribus faſces ferentibus, prodiit in forum; et Marcios per praeconem in iudicium ad cauſſam dicendam venire iuſſit: ſed quum illi non parerent, mulctatis iis exſilio perpetuo, et eorum bonis publicatis, tum demum tuto regnum Tarquinii tenuit.

Tarquinius an

Volo autem, ſequentis narrationis curſum ſiſtens, reddere

e Ἀπεχθομένους *Vat.*

f Ἀνοσίων βουλευμάτων *Vat.* pro primo vocabulo vulgatae dant ἐναντίων.

g Εἰ μηδὲν πέπονθεν ὁ βασιλεὺς δεινὸν *Vat.*

h Τὴν Ταρκυνίου κατεῖχεν ἀρχὴν *Vat.*

i Σχεδιά-

τὰς αἰτίας, δι᾽ ἃς οὔτε Φαβίῳ συγκατεθέμην, οὔτε τοῖς ἄλλοις ἱστορικοῖς, ὅσοι γράφουσιν υἱοὺς εἶναι τοὺς καταλειφθέντας παῖδας ὑπὸ Ταρκυνίου, ἵνα μή τινες τῶν ἐκείναις ἐντυχόντων ταῖς ἱστορίαις [i] σχεδιάζειν με ὑπολάβωσιν, [k] οὐχ υἱοὺς, ἀλλ᾽ υἱωνοὺς αὐτοῦ γράφοντα τοὺς παῖδας. παντάπασι γὰρ ἀπερισκέπτως καὶ ῥαθύμως οἱ συγγραφεῖς [l] περὶ αὐτῶν ταύτην ἐξενηνόχασι τὴν ἱστορίαν, οὐδὲν ἐξητακότες τῶν ἀναιρούντων αὐτὴν ἀδυνάτων τε καὶ ἀτόπων· ὧν ἕκαστον ἐγὼ πειράσομαι ποιεῖν φανερὸν δι᾽ ὀλίγων. Ταρκύνιος ἐκ Τυῤῥηνίας μετανίσταται τὸν οἶκον μετασκευασάμενος ὅλον, ἐν τῇ κρατίστῃ τοῦ φρονεῖν ὑπάρχων ἡλικίᾳ. πολιτεύεσθαι γὰρ ἤδη καὶ ἄρχειν καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἀξιῶν παραδίδοται, καὶ τὴν ἄπαρσιν ἐκεῖθεν πεποιημένος, διὰ τὸ μηδεμιᾶς ἐν τῇ πόλει τιμῆς μεταλαμβάνειν. ἕτερος μὲν οὖν ἄν τις αὐτὸν ὑπέθετο καὶ τριακοστὸν ἔχοντα [m] τοὐλάχιστον ἔτος, ὅτε ἀπῆρεν ἐκ Τυῤῥηνίας· ἀπὸ ταύτης

reddere rationes cur neque Fabio aſſentior, neque aliis Hiſtoricis, qui ſcribunt illos pueros, qui a Tarquinio relicti fuerant, eius filios fuiſſe: ne qui eorum, qui illorum hiſtorias legerunt, me haec comminiſci arbitrentur; quod illos pueros, non filios, ſed nepotes Tarquinii fuiſſe dixerim. Omnino enim inconſiderate et negligenter horum ſcriptores hanc hiſtoriam ediderunt in lucem, non examinatis iis, quae, quum nullo pacto fieri potuerint et abſurda ſint, fidem eius tollunt: quae ſingula ego paucis explicare dilucide conabor. Tarquinius ex Hetruria cum tota familia rebus conuaſatis omnibus migrauit, ea aetate qua homines maxime prudentes eſſe ſolent. Quum enim iam et res ciuiles tractare, et magiſtratus gerere, et rempublicam adminiſtrare vellet: quod in vrbe ad nullos honores admitteretur, inde diſceſſiſſe traditur. Alius igitur quiſpiam diceret, eum tunc ad minimum fuiſſe tricenarium quum ex Hetruria diſceſſit, (hanc

enim

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *filios ſuperſtites reliquerit?*

i Σχεδιάζειν με ὑπολάβωσι *Vat.* quod et maluit *Sylb.* nam vulgatis deeſt με.

k Plutarchus in *Poplicola* dubitat debeatne Tarquinium Superbum Tarquinii Priſci υἱὸν appellare an υἱωνόν. *Caſaub.*

l Περὶ αὐτῶν rectius in *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo ſcribendum eſſe monuit *Steph.* vulg. deeſt praepoſitio.

m τοὐλάχιστον *Vat.* vulg. τοὔλαττον.

n Ὑπο-

γὰρ οἱ νόμοι καλοῦσι τῆς ἡλικίας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοὺς ἄρχειν τε καὶ πράττειν βουλομένους τὰ κοινά· ἐγὼ δ᾽ ἔτι νεώτερον αὐτὸν [n] ὑποτίθεμαι πέντε ὅλοις ἔτεσι, καὶ ποιῶ [o] κατὰ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἀπανιστάμενον. καὶ μὴν ὅτι γυναῖκα Τυῤῥηνίδα ἐπηγάγετο, ἣν ζῶντος ἔτι τοῦ πατρὸς ἔγημεν, ἅπαντες ὁμολογοῦσιν οἱ τὰς Ῥωμαϊκὰς συγγράψαντες ἱστορίας. παραγίνεται δ᾽ εἰς Ῥώμην Ἄγκου Μαρκίου βασιλεύοντος, ὡς μὲν Γέλλιος ἱστορεῖ, κατὰ τὸν πρῶτον ἐνιαυτὸν τῆς βασιλείας· ὡς δὲ Λικίννιος γράφει, κατὰ τὸν ὄγδοον. ἔστω δὲ κατὰ τοῦτον ἐληλυθὼς τὸν ἐνιαυτὸν, καθ᾽ ὃν γράφει Λικίννιος, καὶ μὴ πρότερον. ἐν ὑστέρῳ μὲν γὰρ οὐκ ἂν εἴη χρόνῳ παραγεγονὼς, εἴγε δὴ κατὰ τὸν ἔννατον ἐνιαυτὸν τῆς Ἄγκου δυναστείας ἱππέων ἡγούμενος ἐπὶ τὸν πρὸς [p] Λατίνους πόλεμον ὑπὸ τοῦ βασιλέως πέμπεται, ὡς ἀμφότεροι λέγουσιν οἱ συγγραφεῖς. εἰ δὴ παρεγένετο μὲν εἰς Ῥώμην οὐ πλείω τῶν πέντε καὶ εἴκοσι γεγονὼς ἐτῶν, Ἄγκῳ δὲ βασιλεῖ κατὰ τὸν ὄγδοον

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

enim aetatem plerumque leges iis praefiniunt qui magiſtratus gerere et rempublicam adminiſtrare volunt.) at ego quinque integris annis iuniorem eum fuiſſe ſtatuo, et facio illum vigeſimo et quinto aetatis anno inde migraſſe. Quin etiam eum vxorem Hetruſcam adduxiſſe, quam viuente adhuc patre duxerat, omnes Romani ſcriptores confitentur. Romam vero venit Anco Marcio regnante, vt Gellius tradit, anno regni primo: verum, vt Licinnius ſcribit, octauo. Sed faciamus eum veniſſe eo anno, quo Licinnius *eum veniſſe* ſcribit, non autem ante: fieri enim non poteſt vt poſtea venerit, ſiquidem nono anno regni Anci equitum magiſter in expeditionem contra Latinos a rege miſſus eſt, quemadmodum vterque ſcriptor tradit. Si igitur Romam venit, non plures quam XXV annos natus, et cum Anco rege octauo regni

n Ὑποτίθεμαι *Vat.* vulg. ὑποτίθημι.

o Κατὰ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν *Vat.* vulgo κατὰ εἰκοστὸν καὶ πέμπτον.

p Λατίνους etiam in *Vat.* et *Lapi Codd.* et confirmant quae auctor ſupra memorauit, p. 172. v. 25. Σαβίνους maluerit *Gelenius* ex p. 173. v. 19. *Sylb.*

q *Gelenii*

τῆς ἀρχῆς ἐνιαυτὸν φίλος γενόμενος, ἑπτακαίδεκα διέτριψεν ἔτη παρ' αὐτῷ τὰ λοιπά. ([q] τέτταρα γὰρ ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν ἐβασίλευσεν Ἄγκος,) ἔτη δὲ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τὴν βασιλείαν κατέσχεν, ὡς ἅπαντες ὁμολογοῦσιν· [r] ὀγδοηκονταέτης ἂν εἴη ὅτ' ἐτελεύτα. ἐκ τοῦ συλλογισμοῦ γὰρ τῶν ἐτῶν τοῦτο συνάγεται τὸ πλῆθος. [s] ἡ γυνὴ δ' εἰ πέντε ἔτεσιν ἦν αὐτῷ νεωτέρα, καθάπερ εἰκός· ἑβδομηκοστὸν ἂν δήπου καὶ πέμπτον εἶχεν ἔτος, ὅτε ἀπέθνησκε Ταρκύνιος· εἰ δὲ δὴ τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν ἔσχατον ἐκύησεν ἔτος ἔχουσα πεντηκοστόν· προσωτέρω γὰρ οὐκ ἔτι κυΐσκεται τούτου τοῦ χρόνου γυνὴ, ἀλλ' ἔστιν οὗτος αὐταῖς τῶν ὠδίνων ὅρος, ὡς οἱ ταῦτ' ἐξητακότες γράφουσιν· οὗτος μὲν [οὖν] οὐκ ἂν ἐλάττων γεγονὼς ἦν ἐτῶν πέντε καὶ εἴκοσι κατὰ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον· ὁ δὲ Λεύκιος ὁ πρεσβύτερος οὐ μείων ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν· οὐκ ἄρα νηπίους κατέ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

regni anno in amicitiam receptus, reliquos ſeptemdecim annos apud eum exegit, et Ancus regnauit viginti et quatuor annos, ipſe vero XXX et octo annos regno eſt potitus, vt omnes fatentur vno ore: octogeſimum igitur aetatis annum agebat quum obiit. Hic enim numerus ex annorum computatione colligitur. Eius autem vxor illo quinque annis iunior erat, vt veriſimile eſt: quare ſeptuageſimum et quintum annum agebat, quum mortuus eſt Tarquinius, ſi modo filiorum minorem natu poſtremum anno aetatis ſuae quinquageſimo peperit. vltra enim hoc tempus mulieres vterum non ferunt, ſed hic eſt partus ipſarum finis, quemadmodum ſcribunt qui haec diligentius perſcrutati ſunt. Iſte igitur non erat minor viginti quinque annis quando pater obiit; Lucius vero, qui natu erat grandior, non minor erat XXVII annis: ergo Tarquinius nullos filios

q *Gelenii* verſio et hiſtoriae ratio lectionem requirit huiusmodi, τέτταρα δ' ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν ἐβασίλευσεν Ἄγκος ἔτη, αὐτὸς δὲ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τὴν βασιλείαν κατέσχεν. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* τέτταρα γὰρ ἐπὶ τοῖς εἴκοσιν βεβασίλευκεν Ἄγκος. ἔτη δὲ ὀκτὼ καὶ τριάκοντα τὴν βασιλείαν κατέσχεν αὐτός.

r ὀγδοηκονταέτης ἂν ἦν *Vat.*

s Vel ἡ γυνὴ δὲ αὐτῷ ἦν πέντε ἔτεσιν νεωτέρα (pro εἶχε δὲ γυναῖκα νεωτέραν) vel ἡ γυνὴ δὲ πέντε ἔτεσιν ἦν αὐτοῦ νεωτέρα. *Steph.*

λιπεν υἱοὺς ὁ Ταρκύνιος ἐκ ταύτης γεγονότας τῆς γυναικός. ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀνδρῶν ἡλικίαν εἶχον οἱ παῖδες, [t] ὅταν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν, οὔτ' ἂν ἡ μήτηρ αὐτῶν οὕτως ἦν ἀθλία καὶ θεοβλαβὴς, ὥστ' ἀφαιρεῖσθαι μὲν τῶν ἑαυτῆς τέκνων, ἣν κατέλιπεν ὁ πατὴρ αὐτοῖς, ἀρχὴν, τῷ δὲ ἀλλοτρίῳ καὶ ἐκ δούλης γεγονότι χαρίζεσθαι· οὔτ' ἂν [u] αὐτοὶ τῆς πατρῴας ἀρχῆς ἀποστερούμενοι φαύλως καὶ ῥαθύμως τὸ ἀδίκημα [x] ἔφερον, καὶ ταῦτα ἐν τῇ κρατίστῃ τοῦ λέγειν τε καὶ πράττειν ὄντες ἀκμῇ· οὔτε γὰρ εὐγενείᾳ προεῖχεν αὐτῶν [y] ὁ Τύλλιος, οὔτε ἡλικίας ἀξιώματι παρὰ πολὺ διήλλαττεν, ἀλλὰ τρισὶ μόνον ἔτεσι θατέρου πρεσβύτερος ἦν· ὥστε οὐκ ἄν γε παρεχώρησαν αὐτῷ τῆς βασιλείας ἑκόντες.

VII. Ἔχει δὲ καὶ ἄλλας τινὰς τὸ πρᾶγμα ἀτοπίας, ἃς ἅπαντες ἠγνόησαν οἱ τὰ Ῥωμαϊκὰ [z] συνταξάμενοι, πλὴν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

filios ex hac vxore ſuſceptos reliquit, qui infantes eſſent. Quin etiam ſi filii virili aetate fuiſſent, neque eorum pater interiiſſet, neque eorum mater adeo ſceleſta et mente capta fuiſſet, vt filios ſuos regno quod pater ipſis reliquerat priuaret, atque alieno filio et ex ſerua nato id donaret. neque ipſi paterno regno ſpoliati ignauiter et negligenter eam iniuriam tuliſſent; praeſertim ea aetate, qua maxime et dicendi et agendi facultate florebant: neque enim Tullius generis nobilitate illis praeſtabat, neque aetatis dignitate admodum eos antecedebat; ſed tribus tantum annis altero erat maior. Quare nunquam ſponte ſua illi regno ceſſiſſent.

Praeterea haec res alias quaſdam abſurditates habet, quas omnes rerum Romanarum ſcriptores ignorarunt, vno excepto,

t Si ex οὔτ' ἂν primo in loco facias ὅταν, deinde poſt θεοβλαβὴς adiicias ἦν, quicquid abſurdi eſt et ridiculi, protinus euaneſcet; atque hoc modo locum interpretari licebit, *ſi virili aetate filii fuiſſent, quum pater moreretur* etc. *Steph.* Vide etiam *Schediaſm.* l. V. c. 30. ὅτε ἂν in *Cod. Vat.* vulg. οὔτ' ἄν.

u Αὐτοὶ τῆς πατρῴας *Vat.* vulg. deeſt articulus.

x Ἔνεγκαν *Vat.*

y Ὁ Τύλλιος ἐκ δούλης μητρὸς ὤν, οὔτε *Vat.*

z Συνταξάμενοι *Vat.* vulg. συγγραψάμενοι.

a ὅτι

ἑνὸς, ὃ μετὰ μικρὸν ἐρῶ τοὔνομα. ὡμολόγηται γὰρ [a] ὅτι μετὰ τὴν Ταρκυνίου τελευτὴν παραλαβὼν τὴν βασιλείαν Τύλλιος ἐπ' ἔτη [b] τετταράκοντα καὶ τέτταρα κατέσχεν. ὥστε [c] εἰ κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἑπτακαιεικοσαέτης ἦν, ὅτε ἀπεστερεῖτο τῆς ἀρχῆς ὁ πρεσβύτερος τῶν Ταρκυνίων, [d] ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη γεγονὼς ἂν ἦν ὅτε τὸν Τύλλιον ἀπέκτεινεν. ἐν κρατίστῃ δέ γε αὐτὸν ἡλικίᾳ τότε ὄντα παραδεδώκασιν οἱ συγγραφεῖς, καὶ φασιν ὅτι Τύλλιον αὐτὸς ἀράμενος ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ φέρων ἔξω, [e] κατὰ τῶν κρηπίδων ἐξέχεεν· ἥ τε ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἔκπτωσις γίνεται πέμπτῳ καὶ εἰκοστῷ μετὰ ταῦτα ἔτει. καὶ τούτῳ τῷ ἔτει στρατευόμενος ἐν τῷ πρὸς Ἀρδεάτας εἰσάγεται πολέμῳ, καὶ πάντα τὰ ἔργα δι' ἑαυτοῦ τελῶν. οὐκ [f] ἔχει δὲ λόγον ἐν πολέμοις ἐξετάζεσθαι [g] σῶμα ἀνδρὸς ἓξ καὶ ἐννενήκοντα [h] βεβιωκότος ἔτη. ἐκπεσών τε τῆς ἀρχῆς ἔτι [i] πολεμεῖ Ῥωμαίοις, οὐκ ἔλαττον τεττάρων καὶ δέκα ἐτῶν, αὐτὸς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cepto, cuius nomen mox dicam. Illud enim confeſſum eſt, poſt Tarquinii mortem, Tullium regno potitum quadraginta annos regnaſſe. Itaque, ſi illo tempore natus fuiſſet viginti et ſeptem annos, quum Tarquinii filius maior natu regno eſt fraudatus, plures quam LXX annos natus fuiſſet quum Tullium interfecit. At vero illum florentiſſima aetate tunc fuiſſe ſcriptores produnt, et Tullium ab eo arreptum, et ex curia elatum per gradus praecipitem datum fuiſſe, eumque vigeſimo quinto poſt anno regno expulſum tradunt. et anno iſto illi eum inducunt expeditionem contra Ardeates facientem, et omnia belli munia per ſe obeuntem. Abſurdum autem eſt in militum militantium numero ponere hominem, qui nonageſimum et ſextum aetatis annum praeterierit. Et regno pulſus bellum cum Romanis geſſit per annos non minus quam quatuordecim, ita vt ipſemet

a ὅτι καὶ μετὰ *Vat.*

b Τετταράκοντα καὶ τέτταρα *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo deſunt καὶ τέτταρα.

c Deeſt *Vat.*

d Ὑπὲρ ἑβδομήκοντα δὲ ἔτη *Vat.*

e Κατὰ τῶν κρηπίδων *Vat.* vulg. deeſt artic.

f Εἶχε δὲ *Vat.* vulg deeſt δέ.

g Non agnoſcit *Vat.*

h Βεβιωκὼς *Vat*

i Πολεμεῖν *Vat.*

k ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξεταζόμενος, ὥς φασιν· l ὃ παρὰ τὰς κοινὰς τῶν ἁπάντων ἐστὶ δόξας, καὶ ὁ τοῦ βίου χρόνος αὐτῷ πλείων ἀναφαίνεται τῶν ἑκατὸν καὶ δέκα γεγονὼς ἐτῶν· τοῦτο δὲ τὸ μῆκος τῶν βίων οὐ φέρουσιν οἱ καθ' ἡμᾶς τόποι. ταῦτα δὴ τὰ ἄτοπα m συνιδόντες τῶν Ῥωμαϊκῶν συγγραφέων τινὲς, ἑτέραις αὐτὰ λύειν ἐπειράθησαν ἀτοπίαις, οὐ Τανακυλίδα ποιοῦντες μητέρα τῶν παιδίων, ἀλλὰ n Γεγανίαν τινὰ, περὶ ἧς οὐδεμίαν παρειλήφαμεν ἱστορίαν· ἄωρος δὴ γίνεται πάλιν ὁ γάμος τοῦ Ταρκυνίου μικρὸν o ἀπολείποντος ἐτῶν ὀγδοήκοντα· καὶ ἡ τῶν τέκνων p γένεσις τοῖς ταύτην ἔχουσι τὴν ἡλικίαν ἄπιστος. οὐδὲ γὰρ ἄπαις ἦν, ὥστε ἐκ παντὸς ἐπιθυμῆσαι τέκνων· ἀλλὰ θυγατέρες ἦσαν αὐτῷ δύο, καὶ αὐταί γε ἤδη γεγαμημέναι. τούτων δὴ τῶν ἀδυνάτων τε καὶ ἀτόπων ἑκα-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ipſemet rebus gerendis intereſſet, vt aiunt; quod praeter communem omnium opinionem eſt: ita enim illum vitam vltra centeſimum et decimum annum produxiſſe conſtaret. ſed tam longam vitam regiones noſtrae non ferunt. Has igitur abſurditates quum quidam Romani ſcriptores animaduerterent, eas aliis abſurditatibus diluere ſunt conati, dicentes matrem illorum puerorum fuiſſe non Tanaquilem, ſed quandam Gemaniam, de qua nihil in hiſtoriis accepimus. Adde illud etiam, intempeſtiuas futuras fuiſſe nuptias Tarquinii, qui iam accederet ad octogeſimum annum: et minime credendum, quempiam qui ea ſit aetate liberos procreare poſſe. neque enim ſine liberis erat, ita vt tanto ſobolis deſiderio teneretur: ſed duas habebat filias, easque iam nuptas. Conſiderans igitur haec ſingula, quae fieri non potuiſſe conſtat,

k Ἐν τοῖς τάγμασιν ἐξεταζόμενος malit *Portus:* cenſet interpretandum *in militum pugnantium numero recenſitus.*

l Ante παρὰ deeſſe videtur relatiuum ὃ, vel coniunctio τε in praecedenti membro poſt αὐτὸς. *Lapi* verſio pro articulo τῶν, qui parum hic neceſſarius eſt, habet coniunctionem οὖν. *Sylb.* Vel ὃ addendum vel ἐστι expungendum. *Portus.*

m Συνειδότες *Vat.*

n Γεγανίαν legit *Gelenius.* Γεμανίαν *Portus.* nam in vulg. eſt γε μανίαν. *Lapus,* neſcio quae veſtigia ſequutus, vertit *ſed quandam aliam.* Pro *Gelenii* coniectura facit *Cod. Vat.*

o Ἀπολείποντος ἔτη *Vat.*

p Γένεσις pro γέννησις notatum etiam apud *Ariſtotelem. Sylb.*

q Πείσωνι

στα ἐπιλογιζόμενος, οὐχ υἱοὺς εἶναι Ταρκυνίου γράφω τοὺς παῖδας, ἀλλ' υἱωνοὺς, Λευκίῳ [q] Πίσωνι τῷ Φρυγὶ συγκατατιθέμενος. ἐκεῖνος γὰρ ἐν ταῖς ἐνιαυσίοις πραγματείαις τοῦθ' ἱστόρηκε μόνος· εἰ μή γε ἄρα γόνῳ μὲν ἦσαν υἱωνοὶ τοῦ βασιλέως οἱ παῖδες, ποιήσει δὲ υἱοί. καὶ τοῦτ' ἦν αἴτιον τῆς ἀπάτης τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς συγγράψασι τὰς Ῥωμαϊκὰς ἱστορίας. προειρημένων δὲ τούτων, καιρὸς ἐπανάγειν ἐπὶ τὴν [r] ἀπολειπομένην διήγησιν.

Ἐπειδὴ δὲ παραλαβὼν τὴν ἐπιτροπὴν [s] τῆς ἡγεμονίας ὁ Τύλλιος, καὶ τὴν ἑταιρείαν τῶν Μαρκίων ἐξελάσας, VIII. βεβαίως ἤδη τῆς ἀρχῆς ἐνόμιζε κρατεῖν, [t] τόν τε βασιλέα Ταρκύνιον, ὡς ἐκ τῶν τραυμάτων τετελευτηκότα ἔναγχος, ἐκκομιδῇ τε πολυτελεῖ καὶ μνήματος ἐπισήμου κατασκευῇ, καὶ ταῖς ἄλλαις τιμαῖς ἐκόσμει, καὶ τὸν ἐξ ἐκείνου χρόνον, ὡς ἐπίτροπος ὢν τῶν ἐκ τοῦ βασιλείου γένους παίδων, τόν τε ἴδιον [u] αὐτῶν βίον καὶ τὰ κοινὰ πράγμα-

conſtat, quaeque abſurda ſunt, hos pueros, non filios, ſed nepotes Tarquinii fuiſſe ſcribo, ſequutus L. Piſonis Frugi ſententiam. Ille enim ſolus in annalibus, quos ſcripſit, hoc prodidit. niſi forte natura quidem nepotes fuerint regis, at filii adoptione. Atque haec fuerit cauſſa, quae reliquos omnes rerum Romanarum ſcriptores deceperit. Sed his praedictis, tempus eſt vt iam ad intermiſſam narrationem redeam.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Tullius igitur, poſtquam regni procuratione accepta, et Marciorum factione pulſa, regnum a ſe iam ſatis firmatum exiſtimauit, regem Tarquinium, quaſi ex vulneribus recens obiiſſet, magnifico funere extulit, eique inſigne monumentum condidit, et eum caeteris honoribus *regium funus decentibus* decorauit; et ab illo tempore, vt tutor filiorum regii ſanguinis, et priuatum eorum patrimonium et rempublicam ſumma cura ac

Tullius e vicario rex factus.

q Πείσωνι *Vat.*

r Scribe ὑπολειπομένην, vt alibi loquitur. *Steph.*

s Τῆς βασιλείας *Vat.*

t Τόν τε βασιλέα *Vat.* vulgo γε legitur pro medio vocabulo.

u Αὐτῷ perperam in *Ed. Steph.*

x Ἀπὸ

τα τῆς πόλεως διὰ φυλακῆς τε καὶ φροντίδος ἐποιεῖτο. τοῖς δὲ πατρικίοις οὐκ ἦν τὰ γινόμενα καθ' ἡδονάς, ἀλλ' ἠγανάκτουν καὶ χαλεπῶς ἔφερον, οὐκ ἀξιοῦντες αὐτὸν ἑαυτῷ τινα μηχανήσασθαι βασιλικὴν ἐξουσίαν, μήτε βουλῆς ψηφισαμένης, μήτε τῶν ἄλλων τῶν κατὰ νόμον ἐπιτελεσθέντων. συνιόντες τε πολλάκις οἱ πλεῖστον ἐξ αὐτῶν δυνάμενοι, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους περὶ τῆς καταλύσεως τῆς παρανόμου ἀρχῆς· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς, ἐπειδὰν πρῶτον εἰς τὸ συνέδριον [x] ὑπὸ τοῦ Τυλλίου συναχθῶσιν, ἀναγκάσαι τὸν ἄνδρα τὰς ῥάβδους ἀποθέσθαι καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα· ὅταν δὲ τοῦτο γένηται, τοὺς καλουμένους μεσοβασιλεῖς ἀποδεῖξαι, καὶ δι' ἐκείνων ἑλέσθαι [y] τὸν ἄρξοντα τῆς πόλεως [z] κατὰ νόμον. ταῦτα διανοουμένων αὐτῶν, ἐπιγνοὺς ὁ Τύλλιος, ἐπὶ τὸ δημαγωγεῖν καὶ θεραπεύειν τοὺς ἀπόρους τῶν πολιτῶν ἐτρέπετο, δι' ἐκείνων ἐλπίσας τὴν ἀρχὴν καθέξειν. καὶ συγκαλέσας τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, τά τε παιδία προήγαγεν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ λόγον διεξῆλθε τοιόνδε.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ac diligentia curauit et cuſtodiuit. Patriciis vero haec non placebant; ſed indignabantur et aegre ferebant: quippe qui nollent eum regiam aliquam poteſtatem ſibi his artibus parare; idque neque ex ſenatusconſulto, neque aliis legitimis ritibus ſervatis. Et qui plurimum inter illos poterant ſaepe coibant, et inter ſe agebant de abrogando imperio quod ille contra ius et fas occuparat. Itaque viſum eſt illis, vbi primum a Tullio in ſenatum conuocati fuiſſent, eum cogere faſces et reliqua regni inſignia deponere: atque, hac re peracta, interreges, qui ita vocantur, creare, et per eos eligere ex legibus illos qui reipublicae adminiſtrationem eſſent habituri. Haec illis cogitantibus, Tullius, cognito eorum conſilio, conuertit ſe ad plebis fauorem captandum, et ciues egenos largitionibus ſibi conciliandos, eorum opera ſperans ſe regnum retenturum. Quare populo ad concionem convocato, pueros ante tribunal produxit, et talem habuit orationem.

„Magna

x Ἀπὸ pro ὑπὸ poſitum exiſtimat *Sylb.* Verum ὑπὸ reperitur in *Cod. Vat.*

y τὸν ἄρξοντα *Vat.* vulg. τοὺς ἄρξοντας.

z Κατὰ νόμους *Vat.*

a Πολλὴ

„[a] Πολλή με ἀνάγκη κατείληφεν, ἄνδρες πολῖται, κήδεσθαι τῶν παιδίων [b] τούτων τῶν νηπίων. Ταρκύνιος γὰρ ὁ πάππος αὐτῶν ἀπάτορα καὶ ἄπολιν ὄντα [c] με παραλαβὼν ἐξέθρεψεν, οὐδὲν ἐνδεέστερον ἄγων τῶν αὑτοῦ τέκνων, καὶ τὴν ἑτέραν τῶν θυγατέρων [d] ἔδωκέ μοι γυναῖκα, καὶ παρὰ τὸν τοῦ βίου χρόνον [e] ὡς ἐξ αὑτοῦ γεγονότα τιμῶν καὶ φιλῶν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἴστε, διετέλεσε. καὶ ἐπειδὴ τὰ περὶ τὴν ἐπιβουλὴν αὐτῷ συνέπεσεν, εἴ τι πάθοι τῶν ἀνθρωπίνων, ἐμοὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν παίδων ἐπίστευσε. τίς οὖν πρὸς θεοὺς ὅσιον, ἢ πρὸς ἀνθρώπους δίκαιον ὑπολήψεταί με, ἐὰν ἐγκαταλίπω καὶ προδῶ τοὺς ὀρφανοὺς, οἷς τοσαύτας ὀφείλω χάριτας; ἀλλ' οὔτε τὴν ἐμαυτοῦ προδώσω πίστιν, οὔτε τὴν τῶν παίδων ἐρημίαν ἐγκαταλείψω, κατὰ δύναμιν τὴν ἐμήν. δίκαιοι δ' ἐστε καὶ ὑμεῖς διαμεμνῆσθαι τὰς εὐεργεσίας, ἃς ὁ πάππος αὐτῶν τὸ κοινὸν εὐηργέτησεν, ὑποτάξας μὲν ὑμῖν τὰς Λα- IX.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

,,Magna neceſſitas me, Quirites, coëgit horum infantium curam ſuſcipere. Tarquinius enim eorum auus me orbum et patria pulſum excepit et educauit, non deteriore conditione quam proprios ſuos liberos tractans, et alteram ſuarum filiarum mihi in matrimonium dedit, et toto vitae ſuae tempore me vt filium ſuum perpetuo, vt ſcitis vos ipſi, honorauit et amauit. et poſt illum infelicem caſum, quum per inſidias eſt vulneratus, ſi quid humanitus ſibi accideret, mihi horum puerorum curam mandauit. Quis igitur me in deos pium aut in homines iuſtum iudicabit, ſi deſeram ac prodam pupillos, quibus tam ingentes debeo gratias? Sed neque meam fidem prodam, neque hos pueros a caeteris omnibus deſtitutos deſeram; nec eos, quantum in me erit, in iſta ſolitudine relinquam. Aequum autem eſt vt vos etiam in memoriam reuocetis beneficia, quae auus ipſorum in rempublicam contulit: ſiquidem in veſtram ditionem

a Πολλὴ μὲν ἀνάγκη in *Ed. Steph.*

b Τούτων καὶ νηπίων *Vat.*

c Μὲ παραλαβὼν *Vat.* pro his duobus vocc. dant vulgatae vnum μεταλαβών. atque ita vt Vatic. dat, legendum coniecerunt *Sylb.* et *Port.*

d Ἀποδέδωκε *Vat.*

e Ὥσπερ ἐξ αὑτοῦ *Vat.*

f Ἐπειδὴ

τίνων τοσαύτας πόλεις ἀντιποιουμένας τῆς ἀρχῆς, ὑπηκόους δὲ ποιήσας Τυῤῥηνοὺς ἅπαντας μέγιστα τῶν περιοίκων δυναμένους, ἀναγκάσας δὲ τὸ Σαβίνων ἔθνος ὑποχείριον ὑμῖν γενέσθαι, μετὰ πολλῶν ἅπαντα ταῦτα καὶ μεγάλων κινδύνων κατεργασάμενος. ὅσον μὲν οὖν αὐτὸς ἔζη χρόνον, ἐκείνῳ προσῆκεν ὑμᾶς ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν χάριτας εἰδέναι· [f] ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκε τὸν βίον, τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ τὰς ἀμοιβὰς ἀποτίνειν, καὶ μὴ [g] συγκατορύττειν ἅμα τοῖς σώμασι τῶν εὐεργετῶν καὶ τὴν μνήμην τῶν ἔργων. δόξατε οὖν κοινῇ πάντες ἐπιτρόποι καταλελεῖφθαι τῶν [h] παιδίων, καὶ βεβαιοῦτε αὐτοῖς ἣν ὁ πάππος κατέλιπεν ἀρχήν. οὐδὲν γὰρ ἂν τοσοῦτον ἀπολαύσειαν ἐκ τῆς ἐμῆς ἑνὸς ὄντος προστασίας, ὅσον ἐκ τῆς κοινῆς ἁπάντων βοηθείας. ταῦτα δ' εἰπεῖν ἠνάγκασμαι συνισταμένους τινὰς ἐπ' αὐτοὺς [i] αἰσθανόμενος, καὶ τὴν ἀρχὴν ἑτέροις παραδοῦναι βουλομένους. ἀξιῶ δὲ ὑμᾶς, ἄνδρες Ῥωμαῖοι, καὶ τῶν ἐμῶν μεμνημένους ἀγώ-

Seruius Tullius. Romanorum REX VI.

tionem et poteſtatem redegit tot Latinorum vrbes, vobiſcum de principatu contendentes; et ſub populi Romani imperium ſubiunxit omnes Hetruſcos, qui omnium finitimorum populorum ſunt potentiſſimi; et coëgit Sabinorum gentem ſubactam veſtro imperio parere; atque haec omnia cum multis et magnis periculis peregit. Quamdiu igitur ille viuebat, aequum erat vos pro beneficiis acceptis illi gratiam habere; nunc vero, quando ille obiit, vos eius liberis *et poſteris* gratiam referre, neque vna cum ipſis corporibus hominum de vobis bene meritorum ipſam quoque memoriam beneficiorum acceptorum defodere decet. Exiſtimate igitur vos omnes ſimul iſtorum puerorum tutores relictos; et regnum, quod auus ipſis reliquit, confirmate. neque enim tantum mei vnius patrocinium ipſis prodeſſe poterit, quantum veſtrum omnium commune auxilium. Haec autem ideo ſum coactus dicere, quia quoſdam in eos conſpiraſſe cognoui, qui regnum aliis tradere volunt. Vos autem rogo, Quirites, vt meorum etiam laborum memores,

quos

f Ἐπειδὴ δὲ *Vat.*

g Συγκατορύττειν *Vat.* vulg. dant ſimplex κατορύττειν.

h Παίδων, καὶ βεβαιοῦντες *Vat.*

i Αἰσθόμενος *Vat.*

k Ἧς

νῶν, οὓς ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας ἠγωνισάμην, οὔτε μικρῶν ὄντων, οὔτ' ὀλίγων, οὓς οὐδὲν δέομαι πρὸς εἰδότας ὑμᾶς λέγειν, τὰς ἀντὶ τούτων ὀφειλομένας ἐμοὶ χάριτας τοῖς παιδίοις ἀποδοῦναι τούτοις. οὐ γὰρ ἰδίαν ἀρχὴν ἐμαυτῷ κατασκευαζόμενος, [k] ἧς, οὐδενὸς ἧττον, ἄξιος ἦν βουληθεὶς τυγχάνειν, ἀλλὰ τῷ Ταρκυνίου γένει βοηθῶν, τὰ κοινὰ πράττειν προῄρημαι. ἱκέτης δὲ ὑμῶν γίγνομαι μήτε τοὺς ὀρφανοὺς [l] ἐγκαταλιπεῖν, νῦν μὲν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς κινδυνεύοντας· εἰ δὲ ἡ πρώτη πεῖρα τοῖς ἐχθροῖς αὐτῶν χωρήσειε κατὰ νοῦν, καὶ ἐκ τῆς πόλεως ἐξελαθησομένους. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ὡς ἐγνωκόσιν ὑμῖν τὰ δέοντα, καὶ ποιήσουσιν ὅσα προσήκει, οὐδὲν δέομαι πλείω λέγειν· ἃ δὲ παρεσκεύασμαι ποιεῖν [m] ὑμᾶς αὐτὸς ἀγαθὰ, καὶ ὧν χάριν τὴν ἐκκλησίαν συνεκάλεσα, ἀκούσατέ μου. ὅσοι μὲν ὑμῶν ὀφείλοντες ἤδη χρέα, διὰ πενίαν ἀδύνατοί εἰσιν ἀποδοῦναι, τούτοις βοηθεῖν προθυμούμενος, ἐπειδὴ πο-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

quos pro veſtro imperio pertuli, qui neque parui neque pauci ſunt, (quos apud vos rei ignaros memorare non eſt opus) gratiam, quam pro his mihi debetis, iſtis infantibus referatis. neque enim vt mihi ipſi regnum adſtruam, (quo tamen indignus non eſſem, ſi id ego affectarem:) ſed vt Tarquinii generi opem feram, ad reipublicae adminiſtrationem accedere volui. Quare vos ſupplex oro, vt neque pupillos iſtos deſeratis, qui iam in regni amittendi periculo verſantur; et, ſi primus conatus eorum inimicis ex animi ſententia ſucceſſerit, ex vrbe etiam expellentur. Sed de his praeſertim, quum vos ipſi ſciatis quid ſit faciendum, quumque quod decet ſitis facturi, pluribus me agere non oportet. Quae autem beneficia in vos conferre ſtatuerim, et qua de cauſſa concionem conuocarim, ex me audite. Quotquot de vobis aere alieno grauati propter inopiam ſoluendo non ſunt, his ego ſuccurrere paratus, quia ciues Romani

k Ἧς οὐδενὸς ἦν βουληθεὶς ἧττον ἄξιος τυγχάνειν *Vat.* vulg. ἧς οὐδὲν ἧττον etc.

l Ἐγκαταλιπεῖν *Vat.* vulgg. dant ſimplex καταλιπεῖν.

m Ὑμᾶς αὐτὸς ἀγαθὰ *Vat.* vulgatis deeſt αὐτός. adhuc de liberis Tarquinii egerat, iam nunc de ſemet agere ingreditur.

λῖταί εἰσι, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀνηντλήκασι πόνους, ἵνα μὴ τὴν ἰδίαν ἀφαιρεθῶσιν ἐλευθερίαν οἱ τὴν κοινὴν βεβαιώσαντες, ἐκ τῶν ἐμαυτοῦ χρημάτων δίδωμι διαλύσασθαι τὰ χρέα. ὅσοι δ᾽ ἂν μετὰ ταῦτα δανείσωνται, τούτους οὐκ ἐάσω πρὸς τὰ χρέα ἀπάγεσθαι, [n] ἀλλὰ καὶ νόμον θήσομαι, μηδένα δανείζειν ἐπὶ σώμασιν ἐλευθέροις, ἱκανὸν ἡγούμενος τοῖς δανεισταῖς τὰς οὐσίας τῶν [o] συμβαλλόντων κρατεῖν. ἵνα δὲ καὶ τὰς εἰς τὸ δημόσιον [p] γινομένας εἰσφορὰς, δι᾽ ἃς οἱ πένητες ἐπιβαροῦνταί τε καὶ ἀναγκάζονται δανείσματα ποιεῖν, κουφοτέρως εἰς τὸ λοιπὸν φέρητε, τιμήσασθαι τὰς οὐσίας ἅπαντας [q] κελεύσω, καὶ ἀπὸ τοῦ τιμήματος ἕκαστον φέρειν τὸ ἐπιβάλλον, ὡς ἐν ταῖς μεγίσταις καὶ εὐνομωτάταις πόλεσι πυνθάνομαι γενόμενον· δίκαιόν τε γὰρ καὶ συμφέρον τῷ κοινῷ τὸ αὐτὸ ἡγοῦμαι, τοὺς μὲν πολλὰ κεκτημένους πολλὰ εἰσφέρειν, τοὺς δ᾽ ὀλίγα ἔχοντας, ὀλί-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

mani ſunt, et multos pro patria labores tolerarunt, ne ſua libertate priuentur ii qui communem ſtabiliuerunt, de meis facultatibus pecuniam dabo vt ſuum aes alienum diſſoluant: qui vero in poſterum pecuniam a foeneratoribus accipient, hos non patiar ob ſuum aes alienum abduci in vincula; ſed legem feram, ne quis foenerator in corpora libera ius habeat, ſatis eſſe exiſtimans foeneratoribus ſi bona debitorum poſſideant. Vt autem et tributa quae in aerarium conferuntur, ob quae pauperes grauantur et coguntur foenore pecunias ſumere, leuius in poſterum feratis, volo omnium bona cenſeri, et vnumquemque pro cenſu facultatum ſuarum ſuam portionem conferre, quemadmodum in maximis optimeque inſtitutis ciuitatibus fieri audio. Iuſtum autem et reipublicae vtile hoc ipſum exiſtimo, vt qui multa poſſident multa conferant; qui vero tenuibus ſunt facultatibus, pauca.

n Καὶ νόμον θήσομαι *Vat.* vulg. dant ἀλλὰ νόμον θήσω. *auctor ero vobis, vt legem ſciſcatis.*

o Συμβαλλόντων *Lapus* vertit *conferentium.* ſed forſan aptius *contrahentium*, vt συμβόλαια ſunt *contractus Sylb.* Συμβάλλοντας appellat *debitores:* quum forſan potiori iure ita vocarentur *creditores*, qui pecuniam conferunt et alicui numeratam mutuo dant. *Port.*

p Γενομένας *Vat.*

q Κελεύσω *Vat.* vulgo κελεύω.

r Χάριτι

γα. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῆς δημοσίας γῆς, ἣν διὰ τῶν ὅπλων κτησάμενοι κατέχετε, μὴ τοὺς ἀναιδεστάτους, ὥσπερ νῦν, κρατεῖν, οὔτε [r] χάριτι λαβόντας, οὔτε ὠνῇ κτησαμένους, ἀλλὰ τοὺς μηδένα κλῆρον ἔχοντας ὑμῶν, ἵνα μὴ θητεύητε ὄντες ἐλεύθεροι, μήτε τὰς ἀλλοτρίας κτήσεις, ἀλλὰ τὰς ἰδίας γεωργῆτε. [s] οὐ γὰρ ἂν γένοιτο φρόνημα εὐγενὲς ἐν ἀνδράσιν ἀπορουμένοις τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα ἔγνων ἴσην καὶ κοινὴν ποιεῖν πολιτείαν, καὶ τὰ δίκαια πᾶσι πρὸς ἅπαντας ὅμοια. εἰς τοῦτο γὰρ ἥκουσί τινες αὐθαδείας, ὥστε ὑβρίζειν εἰς τὸ δημοτικὸν ἀξιοῦσι, καὶ μηδὲ ἐλευθέρους ἡγεῖσθαι τοὺς πένητας ὑμᾶς. ἵνα δὲ καὶ λαμβάνωσι τὰ δίκαια καὶ ὑπέχωσιν οἱ μείζους τοῖς ἐλάττοσιν, ἐξ ἴσου νόμους θήσομαι κωλυτὰς μὲν τῆς βίας, φύλακας δὲ τῆς δικαιοσύνης, καὶ αὐτὸς οὐδένα χρόνον ἀνήσω τῆς ἁπάντων προνοούμενος ἰσηγορίας.»

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

pauca. Placetque mihi agrum publicum, quem armis quaeſitum poſſidetis, non ab impudentiſſimo quoque, vt nunc fit, neque gratis acceptum, neque precio comparatum occupari; ſed eorum eſſe, qui inter vos adhuc nullam agri portionem habent: ne, quum liberi ſitis, ſeruiatis, neue alienos fundos ſed veſtros colatis. nihil enim generoſi ſapere poſſunt qui rerum ad victum quotidianum neceſſariarum inopia laborant. Sed praecipue decreui ius ciuium aequare, vt omnes inter ſe pari et aequo iure in iudiciis certare poſſint. Eo enim arrogantiae quidam progreſſi ſunt, vt non dubitent plebeios contumeliis inſectari; et ne liberos quidem ducere vos, qui pauperes eſtis. Vt igitur potentiores pari iure cum inferioribus diſceptent, leges feram quae pariter vim omnem prohibebunt, et iuſtitiae cuſtodes erunt: et ipſe nunquam hanc omnium liberam et aequalem dicendi poteſtatem diligenter tueri deſinam.„

Haec

r χάριτι *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicati ſunt *Steph.* et *Caſ.* quod alibi χάριτι et ὠνῇ coniuncta reperiantur, vt l. XI. λαμβάνοντες ἐκ τῶν πλησίον ἐργαστηρίων, τὰ μὲν ὠνῇ, τὰ δὲ χάριτι. vulg. dant χάριτας.

s Οὐ γὰρ γένηται *Vat.*

t De

X. Τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ, πολὺς ἔπαινος ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐγένετο, τῶν μὲν, ὅτι πιστὸς ἦν καὶ δίκαιος περὶ τοὺς εὐεργέτας, ἐπαινούντων· τῶν δ', ὅτι φιλάνθρωπος καὶ μεγαλόψυχος εἰς τοὺς ἀπόρους· τῶν δ', ὡς μέτριος καὶ δημοτικὸς πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους· ἁπάντων δ', ὅτι νόμιμος καὶ δίκαιος ἄρχων, ἀγαπώντων τε καὶ τεθαυμακότων. διαλυθείσης δὲ τῆς ἐκκλησίας, ταῖς ἑξῆς ἡμέραις [t] ἀπογράφεσθαι κελεύσας τοὺς ὑποχρέους, ὅσοι τὴν πίστιν ἀδύνατοι ἦσαν φυλάττειν, [u] τίσιν ὀφείλουσι, καὶ πόσον [x] ἕκαστος, ἐπειδὴ τὰς ἀπογραφὰς ἔλαβε, τραπέζας θεὶς ἐν ἀγορᾷ, πάντων ὁρώντων ἀπηρίθμει τοῖς δανεισταῖς τὰ χρέα. ταῦτα διαπραξάμενος [y] ἐξέθηκεν ἐν φανερῷ διάταγμα βασιλικὸν, ἐκχωρεῖν τῆς δημοσίας [z] γῆς" τοὺς καρπουμένους τε καὶ ἰδίᾳ κατέχοντας αὐτὴν ἐν ὡρισμένῳ τινὶ χρόνῳ, καὶ τοὺς οὐδένα κλῆρον ἔχοντας τῶν πολιτῶν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Haec dum ille diceret, a tota concione multis laudibus extollebatur, aliis laudantibus eius fidem et iuſtitiam in bene de ſe meritos, aliis humanitatem et magnanimitatem in pauperes, aliis moderationem et populare ſtudium in homines humilioris conditionis; omnibus vero aequitatem et iuſtitiam viri amplectentibus et admirantibus. Dimiſſa autem concione, ſequentibus diebus quum iuſſiſſet in tabulas referri nomina obaeratorum, quotquot fidem creditoribus ſeruare non poterant, et quantum vnuſquiſque *deberet:* poſtquam nomina et debita in tabulis deſcripta accepit, menſis in foro poſitis, in omnium conſpectu creditoribus pecuniam debitam annumerauit. His peractis, palam propoſuit regium edictum, vt intra certum tempus omnes qui agro publico fruerentur, eumque priuatim poſſiderent, eo decederent; et eorum ciuium, qui nullam agri portionem haberent, nomina

t De voce ἀπογράφεσθαι vide *Annot. Cl. Perizonii* ad *Aeliani* Var. Hiſt. l. IV. c. 25.

u Pro τοῖς ὀφείλουσι ſenſus poſtulat τοῖς συμβάλλουσι, vel ſimile quid; vt *Lapus* quoque vertit *creditoribus. Sylb.* et *Port.* Τισίν ὀφείλουσιν in *Cod. Vat.*

x Hic verbum ὀφείλῃ vel ὤφειλεν deſideratur, vel ſubintelligendum relinquitur. *Sylb.* et *Port.*

y Ἐξέθηκεν *Vat.* vulgo διέθηκεν.

z Deeſt *Vat.*

a Μὲν

πρὸς ἑαυτὸν ἀπογράφεσθαι· νόμους τε συνέγραφεν ἐκ τῶν ἀρχαίων καὶ παρημελημένων ἀνανεούμενος, οὓς Ῥωμύλος τε εἰσηγήσατο καὶ Νομᾶς Πομπίλιος, οὓς δὲ αὐτὸς καθιστάμενος. ταῦτα δὲ αὐτοῦ πολιτευομένου χαλεπῶς ἔφερον οἱ πατρίκιοι, καταλυομένην τὴν δυναστείαν τῆς βουλῆς ὁρῶντες, καὶ λογισμοὺς οὐκ ἔτι τοὺς αὐτοὺς, ἀλλ᾽ ἐναντίους τοῖς προτέροις ἐλάμβανον. ἐν ἀρχαῖς [a] μὲν γὰρ ὥρμησαν ἀφελέσθαι τὴν παράνομον αὐτοῦ δυναστείαν, [b] ἀποδείξαντες μεσοβασιλεῖς, καὶ δι᾽ ἐκείνων ἑλέσθαι τὸν κατὰ νόμους [c] ἄξοντα τὴν ἀρχήν· τότε δὲ στέργειν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν ᾤοντο δεῖν, καὶ μὴ πολυπραγμονεῖν. εἰσπίπτει γὰρ [d] αὐτοῖς λογισμὸς, ὅτι τῆς μὲν βουλῆς ὃν αὐτὴ προηρεῖτο παραγούσης ἐπὶ τὰ πράγματα, ὁ δῆμος ἐναντιώσεται τὴν ψῆφον ἀναλαβών· ἐὰν δὲ ἐπὶ τῷ δήμῳ ποιήσωσι [e] τὴν αἵρεσιν τοῦ βασιλέως, ἅπασαι τὸν Τύλ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

nomina ad ſe deſcripta deferrentur; atque leges, quarum Romulus et Numa Pompilius auctores fuerant, vetuſtate iam neglectas, iterum conſcripſit et ad vſum reuocauit, aliaſque nouas ipſe tulit. Atque hanc reipublicae adminiſtrandae rationem, qua ille vtebatur, patricii iniquo animo ferebant, quia ſenatus potentiam hoc modo tolli videbant; nec eadem amplius conſilia, ſed ſuperioribus contraria ceperunt. Principio enim conati ſunt ei principatum, quem contra leges occupauerat, eripere, et interreges creare, et per illos eligere regem legitimum; tunc vero in praeſenti rerum ſtatu acquieſcendum arbitrabantur, et nihil noui nimium curioſe agendum ac moliendum. Illud enim illis in mentem veniebat, fore vt, ſi ſenatus ad reipublicae gubernacula admouiſſet, quem ipſe elegiſſet, plebs in ferendis ſuffragiis ei aduerſaretur; et, ſi populi arbitrio permiſiſſent, vt regem crearet quem voluiſſet, Tullius omnium *tribuum* ſuffragiis

a Μὲν γὰρ ὥρμησαν *Vat.* vulgg. γὰρ deeſt.

b Ἀποδείξαντες μεσοβασιλεῖς *Vat.* vulg. ἀποδείξασθαι δὲ μεσοβ.

c Ἕξοντα *Vat.* quod et ſuboluit *Port.* poſſit quoque de ἄρξοντα cogitari. verum poteſt vulgata ſatis bene ferri et defendi.

d Αὐτοὺς *Vat*

e Τὴν αἵρεσιν *Vat.* vt placuit *Stephano*, qui errorem ex προηρεῖτο paruo interuallo praecedente natum exiſtimauit. vulgg. dant προαίρεσιν.

f Ψηφη-

λιον [f] ψηφηφορήσουσιν αἱ φρατρίαι, καὶ περιέσαι τῷ ἀνδρὶ τὸ δοκεῖν κατὰ νόμους ἄρχειν. ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἄμεινον εἶναι κλέπτοντα τὴν ἀρχὴν τὸν ἄνδρα, καὶ παρακρουόμενον τοὺς πολίτας μᾶλλον ἢ πείσαντα καὶ φανερῶς λαβόντα κατέχειν. ἀλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ἐγένετο προὔργου τῶν λελογισμένων· οὕτω κατεστρατήγησεν [g] αὐτοὺς ὁ Τύλλιος, καὶ κατέσχε τὴν βασιλείαν ἀκόντων ἐκείνων. κατασκευάσας γὰρ ἐκ πολλοῦ φήμας λέγεσθαι κατὰ τὴν πόλιν, ὡς ἐπιβουλευόντων αὐτῷ τῶν πατρικίων, προῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐσθῆτα πιναρὰν περιβεβλημένος, καὶ κατηφὴς, [h] συνούσης αὐτῷ καὶ τῆς μητρὸς Ὀκρισίας, καὶ τῆς Ταρκυνίου [i] γαμετῆς Τανακυλίδος, καὶ τῆς συγγενείας τῆς βασιλικῆς ὅλης. ὄχλου δὲ συνδραμόντος πολλοῦ πρὸς τὸ παράδοξον τῆς ὄψεως, ἐκκλησίαν συγκαλέσας προῆλθεν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ διεξῆλθε τοιοῦτόν τινα λόγον.

XI. „Οὐκ ἔτι περὶ τῶν Ταρκυνίου παίδων μόνον ὁ κίνδυ„νός ἐστιν, ἵνα μηδὲν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν δεινὸν πάθωσιν,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ſuffragiis crearetur: atque ita accideret, vt ille legitime regnare videretur. Illis igitur viſum eſt ſatius eſſe Tullium regnum per fraudem occupatum potius quam aperte *a populo* acceptum, et ciuibus potius deceptis quam oratione adductis retinere. Sed nihil eorum quae ſecum cogitarant illis ſucceſſit, nec vllo modo ipſis profuit: adeo callidis artibus Tullius eos eluſit, et illis inuitis regnum obtinuit. Quum enim iam multo ante curaſſet rumores per vrbem ſpargendos, patricios ſibi inſidiari, in forum prodiit veſte ſordida indutus et moeſtus, comitante illum matre Ocriſia et Tanaquile Tarquinii vxore, et omnibus regiis cognatis. Quum autem ingens turba eo confluxiſſet ob inopinatum ſpectaculum, conuocata concione tribunal conſcendit, et talem habuit orationem.

„Non amplius, Quirites, ſolis Tarquinii liberis pe„riculum imminet, ne quid damni ab inimicis accipiant, „ſed

f Ψηφηφορήσουσιν αἱ φράτραι, καὶ περιέσαι *Vat.* vulgatis deſunt vocabula αἱ φρατρίαι. Ψηφοφορήσουσι malit *Portus.*

g Αὐτοὺς *Vat.* vulg. αὐτῶν.

h Συνούσης *Vat.* vulg. συνιούσης.

i Γυναικὸς *Vat.*

k Περὶ

ἀλλ' ἤδη καὶ [k] περὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς δέος ἐπεισέρχεται, μὴ πικρὰς ἀμοιβὰς τῆς δικαιοσύνης ἀπολάβω. ἐπιβουλεύομαι γὰρ ὑπὸ τῶν πατρικίων, καὶ μεμήνυνταί μοι τινὲς ἐξ αὐτῶν ἀποκτεῖναί με συνομνύμενοι, ἀδίκημα μὲν οὔτε μεῖζον, οὔτε ἔλαττον [l] ἔχοντες ἐγκαλεῖν, ὧν δὲ τὸν δῆμον εὖ πεποίηκα καὶ παρεσκεύασμαι ποιεῖν, ἀχθόμενοί τε καὶ ἀναξιοπαθοῦντες· οἱ δανεισταὶ μὲν, ὅτι τοὺς πένητας ὑμᾶς οὐκ εἴασα τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῆναι, [m] ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὰ χρέα ἀχθέντας· οἱ δὲ κατανοσφιζόμενοι τὰ δημόσια, καὶ κατέχοντες ἣν ὑμεῖς δι' αἵματος ἐκτήσασθε γῆν, ἐκλιπεῖν ἀναγκαζόμενοι, ὥσπερ τὰ πατρῷα ἀποστερούμενοι· καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἀποδιδόντες [n] οἵδε, ἀνειμένοι τῶν εἰσφορῶν τῶν εἰς τοὺς πολέμους, [o] ὅτι τιμήσασθαι τοὺς βίους ἀναγκασθήσονται,

ſed etiam me metus iam ſubit, ne triſte aliquod pro mea iuſtitia praemium accipiam. Inſidiis enim a patriciis appetor, et indicatum eſt mihi aliquot de illis in meam perniciem coniuraſſe, quum tamen nulla iniuria aut grauiore aut leuiore ſe a me affectos conqueri poſſint: ſed quia de plebe bene ſum meritus, et ad idem ſemper faciendum ſum paratus, id iniquo animo ferunt, et indignum facinus ſe perpeſſos iudicant: ac foeneratores quidem, quod pauperes de vobis raptos in vincla ab illis libertate ſpoliari non ſum paſſus: depeculatores vero Reipublicae et qui occupant agrum veſtro ſanguine quaeſitum, quia coguntur eo cedere, quaſi patrimonio ſuo fraudarentur: et qui res alienas vendunt *aut largiuntur*, quum ſint immunes contributionum quae in bellicos vſus ſunt faciendae, quia cogentur fortunas ſuas in cenſum referre, et pro

Seruius Tullius Romanorum. REX VI.

k Περὶ τῆς ἐμῆς ψυχῆς *Vat.* poſtremum voc. vulg. deeſt. vel ψυχῆς vel ζωῆς reponendum vidit *Port.*

l Ἔχοντες ἐγκαλεῖν *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgatis deeſt participium.

m Ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὰ χρέα ἀχθέντας *Vat.* vocabula πρὸς τὰ χρέα deſunt vulgatis.

n Οἵδε ἀνειμένοι τῶν εἰσφορῶν τῶν εἰς τοὺς πολέμους *Vat.* quod et maluit *Sylb.* vt intelligantur contributiones quae ad bella gerenda ſolent fieri. vulgatae ſic dant τῶν συμφορῶν τῶν εἰς τοὺς πολεμίους.

o Εἰ τιμήσασθαι ſine ὅτι in *Cod. Vat.* vulg. ὅτι εἰστιμήσασθαι.

p Τὰς

καὶ ἀπὸ τῶν τιμημάτων [p] τὰς εἰσφορὰς συνεισφέρειν· κοινῇ δὲ σύμπαντες, ὅτι κατὰ νόμους γεγραμμένους ἐθισθήσονται ζῆν, τὰ δίκαια ἐξ ἴσου διδόντες ὑμῖν καὶ λαμβάνοντες, ἀλλ' οὐχ ὥσπερ ἀργυρωνήτοις παραχρήσονται τοῖς πένησιν, [q] ὃ ποιοῦσι νῦν. καὶ ταῦτα δὴ τὰ ἐγκλήματα συνενέγκαντες εἰς τὸ κοινὸν, [r] βεβούλευνται καὶ συνομωμόκασι κατάγειν τοὺς φυγάδας, καὶ τοῖς Μαρκίου παισὶ τὴν βασιλείαν ἀποδιδόναι, οὓς ὑμεῖς Ταρκύνιον ἀποκτείνοντας, τὸν βασιλέα ὑμῶν, ἄνδρα χρηστὸν καὶ φιλόπολιν, καὶ τηλικοῦτο διαπραξαμένους ἄγος, τάς τε δίκας ἐρήμους ἐκλιπόντας, καὶ [s] φυγὴν ἑαυτοῖς ταμιευσαμένους, πυρὸς καὶ ὕδατος εἴργειν ἐψηφίσασθε· ἔμελλόν τε, εἰ μὴ θᾶττον ἐμοὶ περὶ τούτων ἐγένετο μήνυσις, ξενικήν [t] "τινα" δύναμιν ἐπαγόμενοι, νυκτὸς ἔτι πολλῆς εἰς τὴν πόλιν κατάγειν τοὺς φυγάδας. τὰ μετὰ ταῦτα πάντες ἴστε δήπου, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω, ὅτι Μάρκιοι, συλ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

et pro earum cenſu tributa conferre, *hoc aegre ferunt.* Communis vero omnium dolor eſt, quod ex legibus ſcriptis viuere aſſueſcent, pari iure vobiſcum diſceptantes; nec, quod iam faciunt, pauperibus tanquam mancipiis abutentur. Itaque his de cauſſis, communicato inter ſe conſilio, coniurarunt exſules reducere, et Marcii filiis regnum reſtituere; quibus vos, quod Tarquinium veſtrum regem interfecerint, virum probum et reipublicae amantem, et tantum piaculum commiſerint, et citati vadimonium deſeruerint, et in exſilium voluntarium abierint, igni et aqua veſtro decreto interdixiſtis. Niſi autem res mihi mature indicata fuiſſet, externis quibuſdam copiis accitis, nocte adhuc intempeſta in vrbem exſules erant reducturi. Caetera vos omnes intelligitis, vel me tacente: *nimirum* futurum fuiſſe vt Marcii,

p τὰς εἰσφορὰς συνεισφέρειν placuit *Sylburgio.* Sed τὰς εἰσφορὰς καταφέρειν habet *Cod. Vat.* vulgatae dant τὰς συνεισφορὰς συνεισφέρειν.

q ὃ ποιοῦσι νῦν *Vat.* Aduerbium deeſt vulgatis.

r Syntactica lex poſtulat βεβούλευνται καὶ συνομωμόκασι, vel ἐβεβούλευντο καὶ συνωμωμόκεσαν. *Sylb.* Συνομωμόκασι in *Cod. Vat.* vulg. συνομωμόκεσαν.

s φυγῆς *Vat.*

t Non agnoſcit *Vat.*

u Γυναῖκας

λαμβανόντων αὐτοῖς τῶν πατρικίων, κατασχόντες τὰ πράγματα δίχα πόνου, πρῶτον μὲν ἐμὲ τὸν φύλακα τῶν βασιλέων, καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιτελεσάμενον δίκας, ἔμελλον ἀναρπάσασθαι, ἔπειτα ταυτὶ τὰ παιδία καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς τε καὶ φίλους Ταρκυνίου πάντας ἀναιρεῖσθαι· [u] γυναῖκας δ' ἡμῶν καὶ μητέρας καὶ θυγατέρας καὶ πᾶν τὸ θῆλυ γένος ἐν ἀνδραπόδων ποιήσασθαι λόγῳ, πολὺ τὸ θηριῶδες ἔχοντες ἐν τῇ φύσει, καὶ τυραννικόν. [x] εἰ μὲν οὖν καὶ ὑμῖν ταῦτα βουλομένοις ἐστὶν, ὦ δημόται, τοὺς μὲν ἀνδροφόνους κατάγειν καὶ βασιλεῖς ἀποδεικνύναι, τοὺς δὲ τῶν εὐεργετῶν παῖδας ἐξελαύνειν, καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ πάππου [y] καταλειφθεῖσαν ἀρχὴν ἀφαιρεῖσθαι, στέρξομεν τὴν τύχην. ἀλλὰ [z] πρὸς ἁπάντων τε θεῶν καὶ δαιμόνων, ὅσοι τὸν ἀνθρώπινον ἐποπτεύουσι βίον, ἱκέται πάντων ὑμῶν γενόμενοι σὺν γυναιξί τε καὶ τέκνοις, ἀντὶ πολλῶν μὲν, ὧν ὁ Ταρκύνιος, ὁ τῶν παιδίων πάππος, εὖ ποιῶν ὑμᾶς διετέλεσεν, ἀντὶ πολλῶν δὲ ὧν

cii, patriciorum auxilio freti, ſi ita ſine vllo labore rerum potiti fuiſſent, primum me regiorum filiorum tutorem, qui eos damnavi, corriperent; deinde iſtos pueros, et reliquos cognatos, et omnes amicos Tarquinii interficerent; vxores vero noſtras, et matres, et filias, et omnem foemineum ſexum mancipiorum loco haberent, quia homines ſunt natura valde ferina et tyrannica. Si igitur, Quirites, vobis quoque placet, vt homicidae reducantur et reges creentur, et filii virorum optime de vobis meritorum expellantur et auito regno fraudentur, acquieſcemus in hac fortuna. Sed per omnes et deos et genios, quibus curae ſunt res mortalium, nos omnes cum vxoribus et liberis ſupplices vos oramus, vt pro multis beneficiis, quae iſtorum puerorum auus in vos perpetuo contulit, et pro multis meis officiis,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

u Γυναῖκας δ' ἡμῶν *Vat.*
x Εἰ μὲν οὖν καὶ ὑμῖν *Vat.* vulgatis deeſt καὶ.
y Καταληφθεῖσαν perperam in *Ed. Steph.*
z Πρὸς ἁπάντων τε θεῶν καὶ *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* nam in vulgatis eſt ἁπάντων τε καὶ θεῶν.

ἐγὼ αὐτὸς κατὰ τὴν ἐμαυτοῦ δύναμιν ἐγενόμην ὑμῖν χρήσιμος, ἀξιοῦμεν ὑμᾶς μίαν ἡμῖν ταύτην δοῦναι δωρεὰν, φανερὰν ποιῆσαι τὴν ὑμῶν αὐτῶν γνώμην. εἰ γὰρ ἀξιονικοτέρους τινὰς ἑτέρους ὑπειλήφατε [a] ἡμῶν εἶναι ταύτης τῆς τιμῆς τυγχάνειν, τὰ μὲν παιδία οἰχήσεται τὴν πόλιν [b] ὑμῖν καταλιπόντα, καὶ ἡ ἄλλη Ταρκυνίου συγγένεια· ἐγὼ δὲ ἕτερόν τι [c] βουλεύσομαι γενναιότερον ὑπὲρ ἐμαυτοῦ· βεβίωται γὰρ ἤδη μοι καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς εὐδοξίαν ἀποχρώντως, καὶ οὐκ ἂν ἀξιώσαιμι τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας ψευσθεὶς, ἣν ἀντὶ [d] πάντων εἱλόμην ἀγαθῶν, ζῆν αἰσχρῶς ἐν ἄλλοις τισί. παραλάβετε δὴ τὰς ῥάβδους, καὶ δότε, εἰ βούλεσθε, τοῖς πατρικίοις· ἐγὼ δ' ὑμῖν οὐκ ἐνοχλήσω παρών.»

XII. Ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ καὶ [e] ἀναχωρεῖν οἵου τε ὄντος ἀπὸ τοῦ βήματος, κραυγή τε παρὰ πάντων ἐξαίσιος ἐγένετο, καὶ δεήσεις μεμιγμέναι δάκρυσιν, ἵνα μένῃ τε καὶ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

officiis, quibus quantum in me fuit, veſtris commodis ſtudui, nobis hanc vnam gratiam referatis, vt videlicet veſtram ſententiam aperte hiſce de rebus declaretis. Si quos enim alios digniores nobis iudicatis, qui iſtum honorem conſequantur, pueri iſti et reliqui Tarquinii cognati vrbe veſtra excedent, eamque deſerent. At ego mihi aliter conſulam, ſatis enim iam et ad virtutem et ad gloriam vixi: neque veſtra beneuolentia fruſtratus, quam omnibus bonis antepono, apud alios quoſpiam turpiter viuere velim. Accipite igitur faſces, et, ſi ita vultis, eos patriciis date: ego vero mea praeſentia negotium nullum vobis faceſſam.„

Haec eo dicente et de tribunali deſcendere iam parante, clamorem ingentem omnes ſuſtulerunt, eumque precari cum lacrymis coeperunt vt remaneret, et neminem metuens

a Ἡμῶν εἶναι ταύτης *Vat.* vulgatis deeſt εἶναι.

b Ὑμῖν καταλιπόντα *Vat.* vulg. ὑμῶν κα.

c Βουλεύσομαι γενναιότερον ὑπὲρ ἐμαυτοῦ *Vat.* Adiectiuum γ. deeſt vulgatis.

d Παντὸς εἱλόμην ἀγαθοῦ *Vat.*

e Ἀναχωρεῖν *Vat.* vulg. παραχωρεῖν.

f Ἀγαθὰ

διακατέχῃ τὰ πράγματα, μηδένα δεδοικώς. ἔπειτ᾽ ἐγκέλευστοί τινες διειληφότες τὴν ἀγορὰν, βασιλέα ποιεῖν αὐτὸν ἀνεβόων, καὶ συγκαλεῖν τὰς φράτρας ἠξίουν, ψῆφόν τε ᾔτουν. ἀρξαμένων δὲ τούτων, εὐθὺς ὁ δῆμος ἅπας ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἐγεγόνει. τοῦτο καταμαθὼν ὁ Τύλλιος οὐκ ἔτι παρῆκε τὸν καιρὸν, ἀλλὰ πολλὰς αὐτοῖς εἰδέναι φήσας χάριτας, ὅτι μέμνηνται τῶν εὐεργεσιῶν, καὶ ἔτι πλείονα ὑποσχόμενος [f] ἀγαθὰ ποιήσειν, ἐὰν αὐτὸν ἀποδείξωσι βασιλέα, προεῖπεν ἡμέραν ἀρχαιρεσιῶν, εἰς ἣν ἐκέλευσε καὶ [g] τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντας παρεῖναι. συνελθόντος δὲ τοῦ δήμου [h] καλῶν τὰς φράτρας, ἀνεδίδου κατὰ μίαν τὰς ψήφους. ἁπάσαις δὲ ταῖς φράτραις κριθεὶς τῆς βασιλείας ἄξιος, [i] πολλὰ χαίρειν τῇ βουλῇ φράσας, ἣ οὐκ ἠξίωσεν ἐπικυρῶσαι τὰ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, ὥσπερ αὐτῇ ποιεῖν ἔθος ἦν, κατέσχε τὴν ἀρχήν. τοῦτον δὲ τὸν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

metuens reipublicae gubernacula retineret. deinde quidam ſubornati, qui in variis fori partibus erant, vociferabantur eum creandum regem, et petebant vt curiae conuocarentur, et poſtulabant vt ſuffragia inirentur. a quibus initio facto, mox plebs vniuerſa in eandem ſententiam inclinauit. Hac re cognita, Tullius non amplius talem occaſionem elabi paſſus eſt; ſed, quum dixiſſet ſe magnam illis habere gratiam, quod beneficiorum acceptorum eſſent memores, et longe plura illis pollicitus fuiſſet ſi ſe regem creaſſent, illis diem comitiorum indixit, ad quam etiam omnes agreſtes venire iuſſit. Quum igitur populus curiatim conveniſſet, ſingulis curiis ſuffragia diſtribuit. Omnium autem curiarum ſuffragiis regno dignus iudicatus, patribus conſcriptis valere iuſſis, qui plebiſcitum ratum habere noluerant, vt facere ſolebant, ita regnum obtinuit. Hoc igitur modo

f Ἀγαθὰ ποιήσειν *Vat.* vulg. deeſt ποιήσειν.

g Legendum vel τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντας, vel τοὺς τῶν ἀγροίκων ἅπαντας *Sylb.* et *Port.* Τοὺς ἐκ τῶν ἀγρῶν in *Cod. Vat.* vulgatis deeſt praepoſitio.

h Καλῶν τὰς φράτρας, ἀνεδίδου *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo κατὰ τ. φ. ἐδίδου.

i Παραλαμβάνει τότε τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, πολλὰ χαίρειν τῇ βουλῇ etc. in *Cod. Vat.* Ex hac lectione ſolum πολλὰ, quo vulgatae carent, adſciui.

τρόπον ἐπὶ τὴν βασιλείαν παρελθὼν, πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων πολιτευμάτων εἰσηγητὴς ἐγένετο, μέγαν δὲ καὶ λόγου ἄξιον πρὸς Τυῤῥηνοὺς ἐπολέμησε πόλεμον. ποιήσομαι δὲ περὶ τῶν πολιτευμάτων αὐτοῦ πρῶτον τοὺς λόγους.

XIII. Εὐθὺς ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχὴν, διένειμε τὴν δημοσίαν χώραν τοῖς θητεύουσι Ῥωμαίων· ἔπειτα τοὺς νόμους, τούς τε συναλλακτικοὺς, καὶ τοὺς περὶ τῶν ἀδικημάτων, ἐπεκύρωσε ταῖς Φράτραις· ἦσαν δὲ [k] πεντήκοντά που μάλιστα τὸν ἀριθμὸν, ὧν οὐδὲν δέομαι μεμνῆσθαι κατὰ τὸ παρόν. τῇ τε πόλει προσέθηκε δύο λόφους, τόν τε Οὐϊμινάλιον καλούμενον καὶ τὸν Ἰσκυλῖνον, ὧν ἑκάτερος ἀξιολόγου πόλεως ἔχει μέγεθος, καὶ διένειμεν αὐτοὺς τοῖς ἀνεστίοις Ῥωμαίων οἰκίας κατασκευάσασθαι, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἐποιήσατο τὴν οἴκησιν, ἐν τῷ κρατίστῳ τῆς [l] Ἰσκυλίας τόπῳ. οὗτος ὁ βασιλεὺς τελευταῖος [m] ηὔξησε τὸν περίβολον τῆς πόλεως, τοὺς δύο τοῖς πέντε προσθεὶς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

modo potitus regno, praeter multa alia quae in republica praeclare inſtituit, magnum etiam et memorabile bellum cum Hetruſcis geſſit. Sed primum de rebus quas egit in reipublicae adminiſtratione mentionem faciam.

Statim ſimulatque imperium eſt adeptus, agrum publicum diuiſit ciuibus Romanis, qui ob egeſtatem aliis mercede ſeruiebant; deinde leges de contractibus et iniuriis tulit, quas curiatis comitiis ratas fecit. erant autem numero quinquaginta, quarum mentionem facere iam non eſt opus. Vrbi addidit duos colles, Viminalem et Eſquilinum, quorum vterque eſt iuſta vrbis amplae ac celebris magnitudine; et illos diuiſit ciuibus Romanis, qui ſine laribus erant, vt ibi aedes aedificarent, et ibi ipſe quoque ſedes ſuas poſuit in commodiſſimo Eſquiliarum loco. Rex iſte poſtremus vrbis ambitum auxit, additis duobus his collibus ad quinque illos ſuperiores,

Lectio haec ſi in textum immitti debeat, ſic reformanda ſit: παραλαμβάνει τε τὴν ἀρχὴν παρὰ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους, καὶ πολλὰ χ.

k Πεντήκοντά που μάλιστα τὸν ἀριθμὸν *Vat.* Secundum vocabulum cum tertio deeſt vulgg.

l Ἰσκυλίαν dicit quas Latini *Eſquilias* vocant, mutata prima nominis litera et flexionis fine. *Sylb.* Quidam Ἐσκυλίας et Ἐσκυλῖνον legendum cenſent; alii malint Ἐξκυλίας et Ἐξκυλῖνον. *Port.*

m Ηὔξησε τὸν περίβολον τῆς πόλεως]

[n] λόφους, ὀρνιθευσάμενός τε, ὡς νόμος ἦν, καὶ τἄλλα τὰ πρὸς θεοὺς ὅσια διαπραξάμενος. προσωτέρω δὲ οὐκ ἔτι προῆλθεν ἡ κατασκευὴ τῆς πόλεως, οὐκ ἐῶντος, ὥς φασι, τοῦ δαιμονίου· ἀλλ' ἔστιν ἅπαντα τὰ περὶ τὴν πόλιν οἰκούμενα χωρία, πολλὰ ὄντα καὶ μεγάλα, γυμνὰ καὶ ἀτείχιστα, καὶ ῥᾶστα πολεμίοις ἐλθοῦσιν ὑποχείρια γενέσθαι· καὶ εἰ μὲν εἰς ταῦτά τις ὁρῶν, τὸ μέγεθος ἐξετάζειν βουλήσεται τῆς Ῥώμης, πλανᾶσθαί τε ἀναγκασθήσεται, καὶ οὐχ ἕξει βέβαιον σημεῖον οὐδὲν, ᾧ διαγνώσεται, μέχρι ποῦ [o] προβαίνουσα ἡ πόλις ἔτι πόλις ἐστὶ, καὶ πόθεν ἄρχεται μηκέτι εἶναι πόλις· οὕτω συνύφανται [p] τῷ ἄστει ἡ χώρα, καὶ εἰς ἄπειρον ἐκμηκυνομένης πόλεως ὑπόληψιν τοῖς θεωμένοις παρέχεται. εἰ δὲ τῷ τείχει, τῷ δυσευρέτῳ μὲν ὄντι διὰ τὰς περιλαμβανούσας αὐτὸ πολλαχόθεν οἰκήσεις, ἴχνη δέ τινα φυλάττοντι κατὰ πολλοὺς τόπους τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς, βουληθείη μετρεῖν αὐτὴν κατὰ τὸν [q] Ἀθηναῖον

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ſuperiores, auſpiciis ante captatis, et re diuina, vt mos ferebat, rite peracta. Vlterius autem non proceſſit vrbis ambitus, deo, vt aiunt, id non permittente: ſed omnia ſuburbia, quae longe lateque patent, penitus immunita et hoſtium incurſionibus obnoxia ſunt, ita vt illi facillime in ſuam poteſtatem ea redigere poſſint. Et ſi quis haec adſpiciens Romae amplitudinem inde velit colligere, proculdubio falletur, neque certum vllum ſignum habebit, quo dignoſcat quouſque vrbs progrediatur, et vbi vrbs eſſe deſinat: adeo cum vrbanis aedificiis ipſa ſuburbia nexu quodam perpetuo cohaerent, et hominibus haec ſpectantibus vrbis in infinitam longitudinem porrectae *ſpeciem et* opinionem praebent. Quod ſi quis amplitudine murorum, qui inuentu ſunt difficiles ob multa aedificia cohaerentia et vndique exſtructa, et qui multis in locis quaedam veſtigia veteris ſtructurae ſeruant, voluerit ipſam metiri et cum Athenarum ambitu

πόλεως] Belle huc faciunt quae de vrbis ambitu poſt *Dionyſii* tempora ſcripſit *Plinius* l. III. c. 8. cui adiicias licet *Voſſium* de *Magnitud. Rom. vet.* et *Contarenum* in *Var. Lect.* c. 12.

n Λόφοις *Vat.*

o Προβαίνουσα ἔτι πόλις ἐστὶ *Vat.* vnde petita illa duo vocabula ἔτι πόλις ad vulgatam addidi.

p τὸ ἄστυ τῇ χώρᾳ *Vat.*

q Ἀθηναίων *Vat.*

κύκλον τὸν περιέχοντα ἄστυ, οὐ πολλῷ τινι μείζων [r] ὁ τῆς Ῥώμης ἂν αὐτῷ φανείη κύκλος. ἀλλ᾽ ὑπὲρ μὲν τοῦ μεγέθους τε καὶ κάλλους τῆς πόλεως, ὡς κατὰ τὴν ἐμὴν εἶχεν ἡλικίαν, ἕτερος ἔσται τῇ διηγήσει καιρὸς ἐπιτηδειότερος.

Ὁ δὲ Τύλλιος, ἐπειδὴ τοὺς ἑπτὰ λόφους ἑνὶ τείχει XIV. περιέλαβεν, [s] εἰς τέσσαρα μέρη διελὼν τὴν πόλιν, καὶ θέμενος ἐπὶ τῶν λόφων ταῖς μοίραις τὰς ἐπικλήσεις, [t] τῇ μὲν [u] Παλατίνην, τῇ δὲ [x] Σαβωράνην, τῇ τρίτῃ δὲ [y] Κολλίνην, τῇ τετάρτῃ δὲ [z] τῶν μοιρῶν Ἰσκυλίνην, τετράφυλον ἐποίησε τὴν πόλιν εἶναι, τρίφυλον οὖσαν τέως, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἔταξε τοὺς ἐν ἑκάστῃ μοίρᾳ τῶν τεττάρων οἰκοῦντας, ὥσπερ κωμήτας, μήτε λαμβάνειν ἑτέραν

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Vrbis partes, et tribus.*

ambitu conferre, certe non longe maior Romae ambitus apparebit. Sed de magnitudine et pulchritudine vrbis, quae mea aetate erat, alio loco commodiore agam.

Caeterum Tullius, poſtquam ſeptem colles vno muro complexus eſt, in quatuor regiones vrbem diuiſit, et ab ipſis collibus vnamquamque denominauit: primam, Palatinam; ſecundam, Suburanam; tertiam, Collatinam; quartam, Eſquilinam: effecitque vt vrbs quatuor tribus haberet, quae ad id vſque tempus tres tantum habuerat; et iuſſit eos, qui in vnaquaque illarum quatuor regionum habitarent tanquam pagani, neque alio transferre ſuas ſedes,

r Ὁ τῆς Ῥώμης ἂν αὐτῷ φανείη κύκλος *Vat.* duo vocabula ἂν αὐτῷ vulgatis deſunt.

s Εἰς τέσσαρας μοίρας *Vat.*

t Quoniam ſubiicit *Dionyſius* τῇ τρίτῃ et τῇ τετάρτῃ, profecto videtur hic dicendum fuiſſe τῇ μὲν πρώτῃ Παλ. τῇ δὲ δευτέρᾳ Βαβ. *Portus.*

u Παλατίνην *Vat.* quo modo legendum cenſuit *Portus*, quoniam Παλάτιον id poſtea vocaretur, quod olim Παλλάντιον. vulg. παλαντίνην.

x Quae Βαβωράνη hic legitur ab interpretibus atque adeo a Latinis ſcriptoribus *Suburana* nominatur. Σαβωράνην fortaſſe ſcripſit *Dionyſius*, et poſitum a Librariis β pro ς: quae commutatio in aliis quoque alibi obſeruata eſt. *Sylb.* Σοβοράνην in *Cod. Vat.* vnde Σουβουράνην ab Auctore fuiſſe ſuſpicor.

y Κολλίνην malim: nam a Collibus denominatam ſcribit *Varro* l. IV. de Ling. Lat. *Portus.*

z Τῶν μοιρῶν *Vat.* quam lectionem genuinam eſſe pronunciauit *Portus.* vulg. μερῶν.

a Κατὰ

οἴκησιν, μήτε ἄλλοθί που συντελεῖν τάς τε καταγραφὰς τῶν στρατιωτῶν καὶ τὰς εἰσπράξεις τὰς γινομένας τῶν χρημάτων εἰς τὰ στρατιωτικὰ, καὶ τὰς ἄλλας χρείας, ἃς ἕκαστον ἔδει τῷ κοινῷ παρέχειν· καὶ οὐκ ἔτι [a] κατὰ τὰς τρεῖς φυλὰς τὰς γενικὰς στρατιωτικὰ, ὡς πρότερον, ἀλλὰ κατὰ τὰς τέσσαρας τὰς τοπικὰς, καὶ τὰς ὑφ᾽ ἑαυτοῦ διαταχθείσας ἐποιεῖτο, ἡγεμόνας ἐφ᾽ ἑκάστης ἀποδείξας συμμορίας, ὥσπερ φυλάρχους ἢ κωμάρχας, οἷς προσέταξεν εἰδέναι ποίαν οἰκίαν ἕκαστος οἰκεῖ· ἔπειτα κατὰ πάντας ἐκέλευσε τοὺς στενωποὺς ἱερὰς [b] κατασκευασθῆναι καλιάδας ὑπὸ τῶν γειτόνων ἥρωσι προνωπίοις [c], καὶ θυσίας

ſedes, neque alibi militum delectus habere, neque pecunias conferre, quae in bellicos aut alios neceſſarios vſus exiguntur, quas vnumquemque in aerarium conferre oportet; neque amplius ex illis tribus per gentes diſtinctis tribubus, vt antea, ſed ex iſtis quatuor in certas regiones a ſe digeſtis, militiam ordinabat, vnicuique regioni ducibus praepoſitis, tanquam tribuum vel pagorum praefectis, quibus mandauit vt ſcirent quod eſſet vniuscuiusque domicilium: deinde per omnia compita iuſſit a vicinia laribus propitiis ſacella exſtrui, et lege ſtatuit vt quotannis ſacrificia

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

a Κατὰ τὰς τρεῖς φύλας τὰς γενικὰς] Γενικὰς φύλας *Gelenius* verterat *tribus generales.* atque in *Lapi* verſione *generales ſiue originales.* atque *Sigonius* Emendationum lib. I. c. 37. *tribus diſtinctas per gentes:* quippe quas Romulus, triplicem gentium rationem ſecutus, fecerit: *Ramnenſem*, in qua Romani erant, a ſe vocatam, in Palatio: *Tatienſes*, a Tatio, in Capitolio: *Luceres*, in qua reliquus erat populus aduentitius, a luco, in quem confugerant. quibus deinceps, vt quaeque pars vrbis addita, ita aſſignata eſt. Sed quoniam (inquit idem *Sigonius*) aduentitius populus veterem iam tandem multitudine ſuperabat, placuit Seruio populum vrbanum in quatuor tribus coniicere; et qui Capitolium Palatiumque, et quod inter Capitolium et Palatium eſt ſpatii incolerent, in *Palatinam* tranſtulit; qui Suburam tenerent, in *Suburanam*; qui Eſquilias, in *Eſquilinam*; qui Viminalem Quirinalemque collem, in *Collinam.* Quare illud γενικὸν *Dionyſii* non ad centurias pertinet, ſed ad tribus a Romulo inſtitutas. *Sylb.*

b Ἐγκατασκευασθῆναι *Vat.*

c Ἔπειτα κατὰ πάντας ἐκέλευσε τοὺς στενωποὺς ἱερὰς κατασκευασθῆναι καλιάδας

αὐτοῖς ἐνομοθέτησεν ἐπιτελεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν, πελάνους εἰσφερούσης ἑκάστης οἰκίας. τοῖς δὲ τὰ περὶ τῶν γειτόνων ἱερὰ συντελοῦσιν ἐν τοῖς προνωπίοις, οὐ τοὺς ἐλευθέρους, ἀλλὰ τοὺς δούλους ἔταξε παρεῖναί τε καὶ συνιερουργεῖν, ὡς κεχαρισμένης τοῖς ἥρωσι τῆς τῶν θεραπόντων ὑπηρεσίας· [d] ἣν ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ἑορτὴν ἄγοντες Ῥωμαῖοι διετέλουν, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις τῶν Κρονίων, σεμνὴν ἐν ταῖς πάνυ καὶ πολυτελῆ, Κομπιτάλια προσαγορεύοντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν στενωπῶν· κομπίτους γὰρ τοὺς στενωποὺς καλοῦσι καὶ φυλάττουσι τὸν ἀρχαῖον ἐθισμὸν ἐπὶ τῶν ἱερῶν,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ſacrificia illis fierent, ſingulis familiis liba conferentibus. Illis vero qui pro vicinia ſacra facerent in compitis, ſtatuit non homines ingenuos, ſed ſeruos adeſſe, et illos in ſacris faciendis adiuvare, quod famulorum ac ſeruorum miniſterium laribus eſſet gratius. Quem diem feſtum Romani ad mea vſque tempora conſtanter celebrabant, paucis poſt Saturnalia diebus, cum primis venerandum et magnificum, a compitis compitalia eum vocantes: illi enim στενωποὺς compita appellant: et ſeruant priſcum ritum in ſacris, quia

καλιάδας ὑπὸ τῶν γειτόνων ἥρωσι προνωπίοις] Ἥρωας vocat quos Latini *Lares*. Gloſſarium vetus Ἥρωες, *Lares*. Item alibi, *Lares*, θεοὶ κατοικίδιοι. Itaque ἥρωες προνώπιοι ſunt *Lares compitales*. Siquidem *Dionyſius* mox προνώπια compita appellat. quae vocis illius notio mihi quidem valde noua eſt: vt neſciam an ſit legendum ibi potius, ſublata ἐν vocula, ἱερὰ συντελοῦσι τοῖς προνωπίοις, vel θεοῖς προνωπίοις. Quinetiam, ſi nihil mutemus, voce προνωπίοις putem intelligi ſacraria illa ſiue lararia vbi Larum compitalium imagines erant (*Dionyſius* καλιάδας appellat eleganter. cuiuſmodi nidos ſiue καλιάδας hodie alicubi videas in compitorum angulis, cum ſanctorum imaginibus) ſicut intra aedes ἐνώπια appellabantur vbi imagines aſſeruabantur. Auctor *Heſychius*. Equidem Lares praeſtites putarem a *Dionyſio* intelligi, quos *Plutarchus* προεστῶτας interpretatur: niſi moueret me quod praeſtites Lares ad priuatorum ſacra pertinebant, quum videatur *Dionyſius* Lares προνωπίους ad diſtinctionem Larum domeſticorum ſiue familiarium ita nuncupare. Porro Laribus ſacra fuiſſe compitalia, ex *Varrone* et aliis vulgo notum *Caſ.*

d Ἣν ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς *Vat.* vulgatis deeſt καὶ.

e Αὐτὰς

διὰ τῶν θεραπόντων τοὺς ἥρωας ἱλασκόμενοι, καὶ ἅπαν τὸ δοῦλον αὐτῶν ἀφαιροῦντες ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις· ἵνα τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ τιθασσευόμενοι, μέγα τι καὶ σεμνὸν ἐχούσῃ, χαριέστεροι γίνωνται περὶ τοὺς δεσπότας, καὶ τὰ λυπηρὰ τῆς τύχης ἧττον βαρύνωνται.

Διεῖλε δὲ καὶ τὴν χώραν ἅπασαν, ὡς μὲν Φάβιός XV. φησιν, εἰς μοίρας ἓξ καὶ εἴκοσιν, ἃς καὶ [e] αὐτὰς καλεῖ φυλὰς, καὶ τὰς ἀστικὰς προσιθεὶς αὐταῖς τέτταρας, [f] καὶ τριάκοντα φυλὰς ἀμφοτέρων. Κάτων μέν τοι τούτων ἐπὶ Τυλλίου τὰς πάσας γενέσθαι λέγει· ὡς δὲ [g] Οὐενώνιος ἱστόρηκεν, [h] εἰς μίαν καὶ τριάκοντα φυλὰς, [i] ἀξιοπιστό-

quia ſacrificia et rem diuinam laribus per ſeruos faciunt, omni *Seruius Tullius Romanorum* REX VI. ſeruitutis indicio illis per eos dies adempto, vt hac humanitate magna et honorifica deliniti dominos ſuos chariores habeant, et fortunae inclementiam lenius ferant.

Diuiſit etiam totum agrum, vt Fabius ait, in partes viginti ſex, quas et ipſe tribus appellat; * ita vt, quatuor vrbanis ad illas additis, omnes efficiant numerum triginta tribuum. Cato tamen tribus vniuerſas iam regnante Tullio tot fuiſſe tradit: ſed, vt Venonius prodidit, *diuiſit agrum* in tribus triginta et vnam. at

e Αὐτὰς in *Lapi Cod.* nam vertit *quas et ipſas Tribus vocat. Sylb.* in vulgatis eſt αὐτός.

* Addens etiam eis vrbanas quatuor, et triginta tribus vtrorumque. *Lapus.* Et quatuor vrbanis ad illas additis, triginta ex vtriſque tribus *conflat. Gelen.*

f Concinnior erit ſententia ſi, expuncta καὶ poſt τριάκοντα, cum *Sigonio* inſeramus πεποίηκε, vel ſimile aliquod verbum. *Sylb.*

g Ἐννώνιος *Vat.*

h In *Beſſarionis* codice, teſte *Sigonio*, ſic legitur, εἰς μίαν καὶ τριάκοντα φυλάς· ὥστε σὺν ταῖς κατὰ πόλιν οὔσαις ἐκπεπληρῶσθαι τὰς ἔτι καὶ εἰς ἡμᾶς ὑπαρχούσας τριάκοντα καὶ πέντε φυλάς. id eſt, *in vnam et triginta tribus: ita vt cum vrbanis tribubus expletus fuerit XXXV tribuum numerus, qui etiamnum vſque ad haec noſtra tempora permanet.* putatque idem *Sigonius* poſt ſententiam *Venonii* ſubiungi debere ſententiam *Catonis*, hoc modo: Κάτων μέντοι, τούτων ἀξιοπιστότερος ὤν, οὐχ ὁρίζει τῶν μοιρῶν τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ Τυλλίου τὰς πάσας γενέσθαι λέγει. id eſt; *Cato vero, qui bis* (i. e. Fabio et Venonio) *locupletior eſt, harum numerum non diſtinguit: ſub Tullio fuiſſe omnes ait. Sylb.* Ordinem non mutant *Vat.*

τερος ὢν, οὐχ ὁρίζει τῶν μοιρῶν τὸν ἀριθμόν. διελὼν δ' οὖν ὁ Τύλλιος εἰς ὁπόσας δήποτε μοίρας τὴν γῆν, κατὰ τοὺς ὀρεινοὺς, καὶ πολὺ τὸ ἀσφαλὲς τοῖς γεωργοῖς παρέχειν δυνησομένους ὄχθους, κρησφύγετα κατεσκεύασεν, [k] Ἑλληνικοῖς ὀνόμασιν αὐτὰ καλῶν Πάγους. ἔνθα συνέφευγον ἐκ τῶν ἀγρῶν ἅπαντες, ὁπότε πολεμίων ἔφοδος γένοιτο, καὶ τὰ πολλὰ διενυκτέρευον ἐνταῦθα. ἄρχοντες δὲ καὶ τούτων ἦσαν, οἷς ἐπιμελὲς ἐγίνετο τά τε ὀνόματα τῶν γεωργῶν εἰδέναι τῶν συντελούντων εἰς τὸν αὐτὸν πάγον, καὶ τὰς κτήσεις, ἐν αἷς ὁ βίος αὐτῶν ἦν· καὶ, ὁπότε χρεία γένοιτο ἐπὶ τὰ ὅπλα τοὺς [l] χωρήτας καλεῖν, ἢ χρημάτων εἰσφορὰς κατ' ἄνδρα ἐκλέγειν, οὗτοι τά τε σώματα συνῆγον, καὶ τὰ χρήματα εἰσέπραττον. ἵνα δὲ καὶ [m] τούτων ἡ πληθὺς μὴ δυσεύρετος, ἀλλ' εὐλόγιστος ᾖ καὶ φανερὰ,

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Pagi.*

at quamuis iſte ſcriptor fide ſit dignus, tamen partium, *tam vrbanarum quam ruſticarum*, numerum aperte non definit. Tullius igitur, diuiſo agro in partes quotcunque illae fuerint, in montanis tumulis, et qui loci natura muniti agricolas facile tutari poſſent, refugia parauit, quae Graeco nomine Pagos vocauit. Huc confugiebant ex agris omnes, quum aduentabant hoſtes, et hic ſaepe pernoctabant. Horum quoque erant ſui magiſtratus, ad quorum curam pertinebat ſcire nomina colonorum qui in eodem pago contribuebant, et praedia vnde ſe alebant; et, quoties opus fuiſſet aut ruſticos ad arma vocare, aut pecunias viritim exigere, iſti eos conuocabant et pecunias exigebant. Vt autem et ruſticanae multitudinis numerus facile cognoſci et aperte iniri poſſet, iuſſit

Vat. et Lapi Codd. ſed *Beſſarianam* tamen lectionem agnoſcunt.

i Ἀξιοπιστότερος οὐ χωρίζει *Vat. et Lapi Codd.*

k Aut duo certe nomina Graeca ipſe *Dionyſius* poſuerat, aut ſingulari, non plurali, vſus erat. Credibile eſt autem, cum ſcripſiſſet Ἑλληνικῇ ὀνομασίᾳ, primum quidem ex ὀνομασίᾳ ablato α, factum eſſe ὀνόμασι, deinde Ἑλληνικῇ mutatum in Ἑλληνικοῖς fuiſſe, vt cum ὀνόμασι conueniret. *Steph.*

l Χωρίτας *Vat.* forma haec in vſu, vulgata magis analogica, vt κωμήτης.

m Τούτων ἡ πληθὺς *Vat.* vnde articulum addidi, quo vulgatae carent.

* Id

βωμοὺς ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἱδρύσασθαι θεῶν ἐπισκόπων τε καὶ φυλάκων τοῦ πάγου, οὓς ἔταξε θυσίαις κοιναῖς γεραίρειν καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἅμα συνερχομένους, ἑορτήν τινα, καὶ ταύτην ἐν ταῖς πάνυ τιμίαν, καταστησάμενος, τὰ καλούμενα Παγανάλια· καὶ νόμους ὑπὲρ τῶν ἱερῶν τούτων, οὓς ἔτι διὰ φυλακῆς ἔχουσι Ῥωμαῖοι, συνέγραψεν. εἰς δὲ τὴν θυσίαν ταύτην καὶ τὴν σύνοδον ἅπαντας ἐκέλευσε τοὺς ὁμοπάγους κατὰ κεφαλὴν ὡρισμένον νόμισμά τι συνεισφέρειν, [n] ἕτερον μέν τι τοὺς ἄνδρας, ἕτερον δέ τι τὰς γυναῖκας, ἄλλο δέ τι τοὺς ἀνήβους. ἐξ οὗ συναριθμηθέντος ὑπὸ τῶν ἐφεστηκότων τοῖς ἱεροῖς, φανερὸς ὁ τῶν ἀνθρώπων ἀριθμὸς [o] ἐγίνετο κατὰ γένη τε καὶ καθ' ἡλικίαν. ὡς δὲ Πείσων Λεύκιος ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐνιαυσίων [p] ἀναγραφῶν ἱστορεῖ, βουλόμενος καὶ τῶν ἐν ἄστει διατριβόντων τὸ πλῆθος εἰδέναι, τῶν τε γεννωμένων καὶ ἀπογινομένων, καὶ τῶν εἰς ἄνδρας ἐγγραφομένων, ἔταξεν ὅσον ἔδει [q] νόμισμα καταφέρειν ὑπὲρ ἑκάστου τοὺς προσήκοντας, εἰς μὲν τὸν τῆς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

iuſſit eos * diis inſpectoribus et cuſtodibus pagi aras exſtruere *et dicare;* quas quotannis ſacrificiis communibus, eo omnibus conuenientibus, honorari iuſſit, feſtum quoddam, idque maxime honoratum, inſtituens, quod vocatur Paganalia: et de his ſacris leges, quas Romani adhuc ſeruant, conſcripſit. Ad hoc autem ſacrificium, et ad iſtum conuentum, iuſſit omnes, qui eundem pagum incolebant, in ſingula capita certum numiſmatis genus conferre; ſed aliud viros, aliud mulieres, aliud impuberes. Quibus connumeratis per ſacrorum praeſides, apparebat quis eſſet hominum numerus per ſexus et per aetates diſtinctus. Sed (vt L. Piſo tradit in primo ſuorum annalium) quum vellet ſcire et quis eſſet numerus vrbanae multitudinis, et eorum qui naſcebantur, et eorum qui moriebantur, et eorum qui in virorum numerum referebantur, ſtatuit quanti precii nummum pro ſingulis cognati inferre deberent in aerarium

* Id eſt, *Diis tutelaribus.*

n Ἕτερον μέν τι *Vat.* particula deeſt vulgatis.

o Ἐγίνετο optime in *Cod. Vat.* in vulgatis eſt ἐγένετο.

p Ἀναγραφῶν ἱστορεῖ *Vat.* vulg. ἀναγράφει ἱστορίᾳ.

q Νόμισμα *Vat.* vulg. νομίσματος.

Εἰλειθυίας θησαυρὸν, ἣν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν Φωσφόρον, ὑπὲρ τῶν γεννωμένων· εἰς δὲ τὸν τῆς Ἀφροδίτης ἐν ἄλσει καθιδρυμένον, ἣν προσαγορεύουσι Λιβιτίνην, ὑπὲρ τῶν ἀπογινομένων· εἰς δὲ τὸν τῆς Νεότητος, ὑπὲρ τῶν εἰς ἄνδρας ἀρχομένων συντελεῖν· ἐξ ὧν ἤμελλε διαγνώσεσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὅσοι τε οἱ σύμπαντες ἦσαν, καὶ τίνες ἐξ αὐτῶν τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν εἶχον. ταῦτα καταστησάμενος ἐκέλευσεν ἅπαντας Ῥωμαίους ἀπογράφεσθαί τε καὶ τιμᾶσθαι τὰς οὐσίας πρὸς ἀργύριον, ὀμόσαντας τὸν νόμιμον ὅρκον, ἦ μὴν τἀληθῆ καὶ ἀπὸ παντὸς τοῦ βελτίστου τετιμῆσθαι, πατέρων τε ὧν εἰσι γράφοντας, καὶ ἡλικίαν ἣν ἔχουσι δηλοῦντας, γυναῖκάς τε καὶ παῖδας ὀνομάζοντας, καὶ ἐν τίνι κατοικοῦσιν ἕκαστοι τῆς πόλεως τόπῳ, ἢ πάγῳ τῆς χώρας, προστιθέντας· τῷ δὲ μὴ τιμησαμένῳ τιμωρίαν ὥρισε τῆς τε οὐσίας στέρεσθαι, καὶ αὐτὸν μαστιγωθέντα πραθῆναι· καὶ μέχρι πολλοῦ διέμεινε παρὰ Ῥωμαίοις οὗτος ὁ νόμος,

XVI. Τιμησαμένων δὲ πάντων ἀναλαβὼν τὰ γραμματεῖα, καὶ διαγνοὺς τό τε πλῆθος αὐτῶν καὶ τὰ μεγέθη

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

aerarium Ilithyae (quam Romani vocant Iunonem Lucinam) pro iis qui naſcerentur; et in *aerarium* Veneris, quod in luco eſt, quam Libitinam nuncupant, pro iis qui morerentur; et in luuentutis, pro iis qui inter viros referri inciperent: vnde dignoſcere poterat quotannis, et quis eſſet omnium ciuium numerus, et qui ex illis militari eſſent aetate. His conſtitutis, iuſſit omnes Romanos nomina dare, et ſua bona cenſere pecuniae aeſtimatione, et iusiurandum legitimum interponere, quo iurarent vere et optima fide omnia ſua bona cenſa eſſe; et nomina parentum ex quibus eſſent procreati adſcribere, et ſuae aetatis annum declarare, atque ipſarum quoque coniugum et liberorum nomina ſcribere, addito et vrbis loco et regionis pago vbi ſinguli habitarent. Ei vero qui cenſus non fuiſſet hanc poenam propoſuit, vt bonis ſpoliaretur, et virgis caeſus ſub haſta veniret. atque lex iſta diu apud Romanos durauit.

Cenſus.

Peracto autem cenſu, et tabulis, in quibus omnium nomina ſcripta erant, acceptis, et cognito eorum numero et fortunarum

τῶν βίων, σοφώτατον πάντων πολιτευμάτων εἰσηγήσατο, καὶ μεγίστων Ῥωμαίοις ἀγαθῶν αἴτιον, ὡς τὰ ἔργα ἐδήλωσε. τὸ δὲ πολίτευμα τοιόνδε ἦν· μίαν ἀφεῖλεν ἐξ ἁπάντων μοῖραν, ἧς τὸ μέγιστον τίμημα ἦν τῆς οὐσίας οὐκ ἔλαττον ἑκατὸν μνῶν. τούτους δὲ συντάξας εἰς ὀγδοήκοντα λόχους, ὅπλα φέρειν ἐπέταξεν, ἀσπίδας [r] Ἀργολικὰς καὶ δόρατα, καὶ κράνη χάλκεα, καὶ θώρακας καὶ [s] κνημῖδας καὶ ξίφη. διελὼν δὲ αὐτοὺς διχῇ, τετταράκοντα μὲν ἐποίησε νεωτέρων λόχους, οἷς τὰς ὑπαιθρίους ἀπέδωκε στρατείας, τετταράκοντα δὲ τῶν πρεσβυτέρων, [t] οὓς ἔδει τῆς νεότητος εἰς πόλεμον ἐξιούσης ὑπομένοντας ἐν τῇ πόλει, τὰ ἐντὸς τοῦ τείχους φυλάττειν. αὕτη πρώτη σύνταξις ἦν· χώραν δὲ κατεῖχεν ἡ νεότης ἐν τοῖς πολέμοις τὴν προαγωνιζομένην τῆς φάλαγγος ὅλης. ἔπειτα ἐκ

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Claſſes pro cenſu.*

tunarum magnitudine, longe ſapientiſſimum inſtitutum et Romanae reipublicae ſaluberrimum introduxit, vt res ipſa docuit. Hoc autem fuit eius inſtitutum: vnam ex omni numero partem detraxit, cuius cenſus erat maximus, neque minor centum minis. hos in octoginta centurias digeſtos iuſſit haec arma ferre, clypeos argenteos, et haſtas, et galeas aeneas, et loricas, et ocreas, et enſes. Hos autem bifariam partitus quadraginta centurias iuniorum fecit, quos oportebat, iuuentute ad bellum eunte, ad militiam proficiſci; reliquas vero quadraginta, in quibus erant ſeniores, in vrbe remanere, et res vrbanas tueri *iuſſit.* atque haec erat prima claſſis: * iuuentus autem in bellis ſemper primum locum in prima acie tenebat, atque ita pugnabat. Deinde ex iis

r Ἀργυρικὰς in *Ed. Steph.* Verum Ἀργολικὰς agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.* quod proculdubio verius eſt.

s Rectius κνημῖδας in *Cod. Vat.* vulg. κνήμας.

t οἷς τὰς ὑπαιθρίους ἀπέδωκε στρατείας, τετταράκοντα δὲ πρεσβυτέρων, οὓς ἔδει, τῆς νεότητος εἰς πόλεμον, ὑπομένοντας ἐν τῇ πόλει *Vat.* in vulgatis ſic legitur λόχους, οὓς ἔδει τῆς νεότητος εἰς πόλεμον ἐξιούσης ἐξέρχεσθαι, τοὺς δὲ ἄλλους τετταράκοντα τῶν πρεσβυτέρων ὑπομένοντας.

* Cuius iuuentus primum ſemper locum tenebat in acie, totumque agmen propugnabat. *Gelen.*

u οἷς

τῶν ὑπολειπομένων ἑτέραν ἀφῄρει μοῖραν, [u] οἷς ἦν ἐντὸς μὲν μυρίων δραχμῶν, οὐ μεῖον δὲ πέντε καὶ ἑβδομήκοντα μνῶν τὸ τίμημα. [x] συντάξας δὲ αὐτοὺς εἰς εἴκοσι λόχους, τὰ μὲν ἄλλα [y] ὅπλα φορεῖν προσέταξεν, ὅσα τοὺς προτέρους, τοὺς δὲ θώρακας αὐτῶν ἀφεῖλε, καὶ ἀντὶ τῶν ἀσπίδων ἀνέδωκε θυρεούς. διελὼν δὲ καὶ τούτων τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα καὶ πέντε ἔτη γεγονότας ἀπὸ τῶν ἐχόντων στρατεύσιμον τὴν ἡλικίαν, δέκα μὲν ἐποίησε λόχους [z] νεωτέρων, οὓς ἔδει προπολεμεῖν τῆς πόλεως· δέκα δὲ [a] πρεσβυτέρων, οἷς ἀπέδωκε τειχοφυλακεῖν. αὕτη δευτέρα σύνταξις ἦν· ἐκοσμεῖτο δ᾽ ἐν τοῖς ἀγῶσι μετὰ τοὺς προμάχους. τὴν δὲ τρίτην ἐποίει σύνταξιν ἐκ τῶν ὑπολειπομένων ὅσοι τίμησιν εἶχον ἐλάττονα μὲν τῶν ἑπτακισχιλίων καὶ πεντακοσίων δραχμῶν, οὐ μείονα δὲ μνῶν πεντήκοντα. τούτων δὲ ἐμείωσε τὸν ὁπλισμὸν οὐ μόνον τοῖς θώραξιν, ὥσπερ τῶν δευτέρων, ἀλλὰ καὶ ταῖς περικνημῖσι. συνέταξε δὲ καὶ [b] τούτους εἰς εἴκοσι λόχους, καὶ διεῖλε τὸν αὐ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

iis qui reliqui erant aliam partem detraxit, cuius cenſus erat intra decem millia drachmarum, non minor tamen ſeptuaginta quinque minis: quos vbi in viginti centurias digeſſiſſet, caetera quidem arma ferre iuſſit quae ſuperiores gerebant; ſed loricas illis ademit, et pro clypeis ſcuta dedit. Quum autem ex his etiam eos qui annum aetatis XLV excedebant, ab illis qui erant aetate militari, ſeparaſſet, decem centurias iuniorum fecit, qui bella foris pro patria gererent, et decem ſeniorum quibus vrbis cuſtodiam mandauit. atque haec erat ſecunda claſſis: eique in proeliis dabatur ſecundus locus, poſt eos qui in prima acie pugnabant. Tertiam vero claſſem confecit ex reliquis, quorum cenſus erat minor ſepties mille et quingentis drachmis, non minor tamen minis quinquaginta. Horum autem armaturam imminuit non ſolum loricis, vt ſecundae claſſi fecit, ſed etiam ocreis ademptis: et hos quoque in viginti centurias diſtinxit, et eodem modo

u οἷς ἦν *Vat.* id eſt τούτοις δηλονότι, οἷς. vulgo ἧς ἦν.

x Συντάξας δὲ τοὺς εἴκοσι λόχους *Vat.*

y Φορεῖν ὅπλα *Vat.*

z Νεωτέρων *Vat.*

a Πρεσβυτέρων *Vat.* vulgatae dant νεωτέρους et πρεσβυτέρους.

b Τούτους εἰς εἴκοσι in *Cod. Vat.* quo modo paullo ſupra loquutus

τὸν τρόπον τοῖς προτέροις καθ' ἡλικίαν, δέκα λόχους ἀποδοὺς τοῖς νεωτέροις, καὶ δέκα τοῖς πρεσβυτέροις. χώρα δὲ καὶ στάσις ἦν τούτων τῶν λόχων ἐν ταῖς μάχαις, [c] μετὰ τοὺς ἐφεστῶτας τοῖς προμάχοις.

Ἀφελὼν δὲ πάλιν ἐκ τῶν ὑπολειπομένων τοὺς ἐλάττω πεντακισχιλίων δραχμῶν ἔχοντας οὐσίαν, [d] ἄχρι πέντε καὶ εἴκοσι μνῶν, τετάρτην ἐποιήσατο μοῖραν. διέταξε δὲ καὶ [e] ταύτην εἰς εἴκοσι λόχους· καὶ δέκα μὲν ἐποίησε τῶν ἐν ἀκμῇ, δέκα δὲ τῶν ὑπερηλίκων, κατὰ ταὐτὰ τοῖς προτέροις. ὅπλα δὲ φέρειν ἔταξεν αὐτοὺς, θυρεούς τε καὶ ξίφη καὶ δόρατα, καὶ στάσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι τὴν ὑστάτην. [f] τὴν δὲ πέμπτην μοῖραν, οἷς ἐντὸς XVII.

modo quo ſuperiores pro vnius cuiuſque aetate diuiſit, decem centurias iunioribus, et totidem ſenioribus aſſignans. Harum autem centuriarum locus et ſtatio in acie erat poſt ſecundam claſſem proxima. *Seruius Tullius Romanorum* REX VI.

Quum item detraxiſſet ex reliquis eos quorum cenſus erat minor quinque millibus drachmarum, et qui vſque ad viginti minas perueniebat, quartam fecit claſſem. Diſtinxit autem hanc quoque in viginti centurias; et decem fecit eorum qui aetate erant florente, et totidem eorum qui iam aetate erant prouectiore, eoſque eodem modo quo et ſuperiores diſtinxit. Arma autem illis imperauit ſcuta et enſes et haſtas, et locum in acie poſtremum illos habere iuſſit. In quintam claſſem reiecti ſunt, quorum facultates

tus eſt *Dionyſius*. vulgatae dant τούτοις εἴκοσι.

c Καὶ quae in vulgatis poſt μάχαις legitur, vel otioſa eſt, vel ſubſtituta pro numerali nota γ, quae ſignificat τρίτη: hoc ſenſu, χώρα δὲ καὶ στάσις ἦν τούτων τῶν λόχων ἐν ταῖς μάχαις τρίτη, μετὰ ἐφεστῶτας τοῖς προμάχοις. *Sylb.*

d Ἄχρι πέντε καὶ εἴκοσι *Vat.* vulg. deeſt πέντε.

e Τούτοις *Vat.*

f Ex praecedentibus atque ſequentibus *Dionyſii* verbis patet locum eſſe corruptum: quem ſatis commode potes corrigere, ſi legas τήν τε πέμπτην μοῖραν ἐποίησεν ἐξ ἐκείνων, οἷς ἐν ταῖς εἴκοσι καὶ πέντε μναῖς ἄχρι δώδεκα καὶ ἡμίσους μνῶν ὁ βίος ἦν, καὶ τριάκοντα συνέταξε λόχους. Vel τήν τε πέμπτην μοῖραν ποιήσας ἐξ ἐκείνων, οἷς ἐν ταῖς εἴκοσι καὶ πέντε μναῖς ἄχρι δώδεκα καὶ ἡμίσους μνῶν ὁ βίος ἦν, τριάκοντα συνέταξε λόχους. Vel etiam οἷς ἐντὸς εἴκοσιν etc. et genitiuus μνῶν ab hoc aduerbio regetur. *Portus.*

g Nota

εἴκοσι καὶ πέντε μνῶν ἄχρι δώδεκα καὶ [g] ἡμίσους μνῶν ὁ βίος ἦν, εἰς τριάκοντα συνέταξε λόχους. διῄρηντο δὲ καὶ οὗτοι καθ' ἡλικίαν· [h] πεντεκαίδεκα μὲν γὰρ αὐτῶν λόχοι τοὺς πρεσβυτέρους εἶχον, πεντεκαίδεκα δὲ τοὺς νεωτέρους. τούτους ἔταξε σαυνία καὶ σφενδόνας ἔχοντας ἔξω τάξεως στρατεύεσθαι. τέσσαρας δὲ λόχους οὐδὲν ἔχοντας ὅπλον ἀκολουθεῖν ἐκέλευσε [i] τοῖς ἐν ὅπλοις. ἦσαν δὲ τῶν τεττάρων τούτων δύο μὲν, ὁπλοποιῶν τε καὶ τεκτόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατασκευαζόντων τὰ εἰς τὸν πόλεμον εὔχρηστα· δύο δὲ, σαλπιστῶν τε καὶ [k] βυκανιστῶν, καὶ τῶν ἄλλοις τισὶν ὀργάνοις [l] ἐπισημαινόντων τὰ παρακλητικὰ τοῦ πολέμου. προσέκειντο δὲ οἱ μὲν χειροτέχναι [m] τοῖς τὸ δεύτερον ἔχουσι τίμημα, διῃρημένοι καθ' ἡλικίαν, ὁ μὲν τοῖς πρεσβυτέροις, ὁ δὲ τοῖς νεωτέροις ἀκολουθῶν [n] λόχος.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

facultates cenſebantur intra viginti et quinque minas vſque ad duodecim cum dimidia, et in triginta centurias hos diuiſit. Atque hae quoque pro cuiuſque aetate diuiſae fuerunt; in quindecim centurias ſeniorum, et totidem iuniorum. his imperauit vt cum miſſilibus et fundis extra ordines militarent. Quatuor autem centurias, penitus inermes, armatos milites ſequi iuſſit. Ex iſtis autem quatuor centuriis * duae erant fabrorum ferrariorum ac lignariorum, quibus mandatum erat vt arma et machinas et res alias ad vſus bellicos neceſſarias fabricarent; reliquae duae erant tubicinum et cornicinum, et aliorum qui aliis quibusdam inſtrumentis in bello claſſicum canerent. Opifices vero ſecundae claſſis hominibus additi fuerunt pro cuiuſque aetate diſtributi, ita vt duarum centuriarum vna ſeniores, altera iuniores ſequeretur. Tubicines

g Nota hic δώδεκα καὶ ἡμίσους μνῶν, vt etiam v. 14. ἡμίσους, non ad foemininum μνᾶ referri, ſed ad neutrum ſubintelligendum, μέρος. *Sylb.*

h Πεντεκαίδεκα μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν *Vat.* deeſt μὲν vulgatis.

i Τοῖς ἐνόπλοις *Vat.*

* *Vel*, duae erant quae conſtabant ex armorum fabricatoribus et fabris lignariis etc. *Portus.*

k Βυκανιστῶν *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.* hic et paulo poſt dant vulgatae τυμπανιστῶν et τυμπανισταὶ.

l Σημαινόντων malit *Steph.*

m Τοῖς τὸ δεύτερον *Vat.* vulg. deeſt τὸ.

n Forſan λόχος. (nam vulgatae dant λόχοις.) ſenſus autem et legitima

ᵒοἱ δὲ σαλπισταὶ τε καὶ οἱ βυκανισταὶ τῇ τετάρτῃ συνετάττοντο μοίρᾳ. ἦν δὲ καὶ τούτων εἷς μὲν τῶν πρεσβυτέρων λόχος, εἷς δὲ τῶν νεωτέρων· λοχαγοὶ δ' ἐκ πάντων ἐπιλεχθέντες οἱ ᵖγενναιότατοι τὰ πολεμικά· τοὺς δ' ἰδίους ἕκαστοι λόχους εὐπειθεῖς τοῖς παραγγελλομένοις παρείχοντο.

Αὕτη μὲν ἡ διακόσμησις ἦν ἡ τὸ πεζικὸν ἐκπληροῦσα XVIII. τῶν τε φαλαγγιτῶν καὶ τῶν ψιλῶν στράτευμα· τὸ δὲ τῶν ἱππέων πλῆθος ἐπέλεξεν ἐκ τῶν ἐχόντων τὸ μέγιστον τίμημα καὶ κατὰ γένος ἐπιφανῶν· συνέταξε δὲ εἰς ὀκτωκαίδεκα λόχους, καὶ προσένειμεν αὐτοὺς τοῖς πρώτοις τῶν φαλαγγιτῶν ὀγδοήκοντα λόχοις. εἶχον δὲ καὶ οὗτοι τοὺς ἐπιφανεστάτους λοχαγούς. τοὺς δὲ λοιποὺς πολίτας, οἳ τίμησιν εἶχον ἐλάττονα δώδεκα καὶ ἡμίσους μνῶν, πλείους ᑫἀριθμῷ ὄντας τῶν πρότερον, ἅπαντας εἰς ἕνα συντάξας λόχον, στρατείας τε ἀπέλυσε, καὶ πάσης εἰσφορᾶς

Tubicines et cornicines in quarta claſſe collocati ſunt. atque hi quoque in duas centurias diuiſi erant: vnam, ſeniorum; alteram, iuniorum: et praefecti ſunt illis centuriones lecti, quorum virtus bellica omnibus erat ſpectatiſſima: atque hi ſuas quique centurias imperatis obtemperantes reddebant. *Seruius Tullius Romanorum.* REX VI.

Hoc igitur modo exercitum pedeſtrem, qui conſtabat ex legionariis et leuis armaturae militibus, inſtruxit. Equitum vero delectum habuit ex illis, quorum maximus erat cenſus, quique genere illuſtri erant: eos autem diuiſit in decem et octo centurias, eoſque primis illis octoginta legionariorum centuriis adiunxit. habebant autem hi quoque centuriones viros illuſtriſſimos. Reliquos vero ciues, quorum cenſus erat minor duodecim minis cum dimidia, et qui numero aliis ſuperiores erant, omnes in vnam centuriam contulit, et militiae atque omnium tributorum

immunes

legitima conſtructio reuera flagitare videtur aliquam huiusmodi lectionem, διῃρημένοι καθ' ἡλικίαν εἰς δύο λόχους, ὧν ὁ μὲν πρεσβυτέροις, ὁ δὲ τοῖς νεωτέροις ἠκολούθει: vel certe καὶ οἱ μὲν τοῖς πρεσβυτέροις, οἱ δὲ τοῖς νεωτέροις ἠκολούθουν λόχοις. *Portus.*

o Οἱ σαλπισταί τε καὶ οἱ βυκανισταὶ *Vat.* vulgo τυμπανισταί.

p Γενναιότατοι *Vat.* vulg. γενναιότεροι.

q Ἀριθμῶν in *Ed. Steph.* Sed legendum vel ἀριθμῷ vt nos edidimus: vel ἀριθμὸν vt ſupra p. 209. v. 46. πεντήκοντα τὸν ἀριθμόν.

ἐποίησεν ἀτελεῖς. ἐγένοντο δὲ συμμορίαι μὲν ἕξ, ἃς καλοῦσι Ῥωμαῖοι [r] κλάσεις, κατὰ τὰς Ἑλληνικὰς [s] ἐπικλήσεις παρονομάσαντες. ὃ γὰρ ἡμεῖς ῥῆμα προστακτικῶς σχηματίζοντες ἐκφέρομεν, κάλει, τοῦτ' ἐκεῖνοι λέγουσι κάλα. [t] καὶ τὰς καλέσεις ἀρχαῖον ἐκάλουν κλάσεις. λόχοι δὲ, οὓς αἱ συμμορίαι περιελάμβανον, ἑκατὸν καὶ ἐννενηκοντατρεῖς. ἐπεῖχον δὲ τὴν μὲν πρώτην συμμορίαν ὀκτὼ καὶ ἐννενήκοντα λόχοι σὺν τοῖς ἱππεῦσι· τὴν δὲ δευτέραν, εἴκοσι καὶ δύο σὺν τοῖς χειροτέχναις· τὴν δὲ τρίτην, εἴκοσι· [u] τὴν δὲ τετάρτην, πάλιν εἴκοσι καὶ δύο σὺν τοῖς σαλπισταῖς καὶ βυκανισταῖς· τὴν δὲ πέμπτην, τριάκοντα· τὴν δὲ ἐπὶ πάσαις τεταγμένην, εἷς λόχος ὁ τῶν ἀπόρων.

XIX. Ταύτῃ τῇ διακοσμήσει χρησάμενος, τὰς μὲν τῶν στρατιωτῶν καταγραφὰς κατὰ τὴν διαίρεσιν ἐποιεῖτο τὴν τῶν λόχων, τὰς δὲ τῶν εἰσφορῶν ἐπιταγὰς, κατὰ τὰ τι-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

immunes fecit. Fuerunt igitur ſex συμμορίαι, quos Romani claſſes vocant, vocabuli appellatione a Graeco deducta. Verbum enim quod nos per imperandi modum formatum efferimus κάλει, illi hoc exprimunt per verbum *cala:* quinetiam olim pro κλάσεις dicebant καλέσεις. Centuriae vero, quas iſtae claſſes continebant, erant CXCIII atque prima quidem claſſis continebat vna cum ipſis equitibus nonaginta octo centurias: ſecunda viginti et duas cum ipſis opificibus: tertia viginti: quarta rurſum viginti et duas cum ipſis tubicinibus et cornicinibus: quinta vero triginta: *vltima vnicam egenorum centuriam continebat.

His ita ordinatis, militum delectus pro centuriarum diſcrimine habebat, et tributa pro cuiuſque cenſu imperabat.

μόν. *Sylb.* Poſteriorem coniecturam firmat *Cod. Vat.*

r Κλάσεις *Vat.*

s Κλήσεις *Vat.* quod et maluit *Sylb.*

t Lapus hanc periodum aliter legit, dum vertit, *ſicque claſſes antiquitus* vocabant καλέσεις. In *Veneto Cod.* καὶ τὰς κλάσεις ἀρχαῖον ἐκάλουν καλέσεις: id eſt, *et claſſes* antiquitus vocabant καλέσεις, ſeu *vocationes. Sylb.* Huic omnino conſentit *Cod. Vat.*

u Illa τὴν δὲ τετάρτην, πάλιν εἴκοσι deerant in *Ed. Steph.* addita ſunt e *Rom. et Ven. Codd. Sylb.* eademque agnoſcit *Vat.*

* Vna autem vltra omnes ſtatuta claſſis, quae erat pauperum, vnus erat ordo. *Lapus.*

x Idem

μήματα τῶν βίων. ὁπότε γὰρ αὐτῷ δεήσειε μυρίων ἢ δισμυρίων, εἰ τύχοι, στρατιωτῶν, καταδιαιρῶν τὸ πλῆθος εἰς τὰς ἑκατὸν ἐννενηκοντατρεῖς λόχους, [x] τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ λόχῳ ἐκέλευε παρέχειν ἕκαστον λόχον· τὴν δὲ δαπάνην τὴν εἰς τὸν ἐπισιτισμὸν τῶν στρατευομένων καὶ εἰς τὰς ἄλλας χορηγίας τὰς πολεμικὰς ἐπιτελεσθησομένην συμμετρησάμενος ὁπόση τις ἀρκοῦσα ἔσται, διαιρῶν τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς τὰς ἑκατὸν ἐννενηκοντατρεῖς λόχους, τὸ ἐκ τῆς τιμήσεως ἐπιβάλλον ἑκάστῳ διάφορον ἅπαντας ἐκέλευσεν εἰσφέρειν. συνέβαινεν οὖν τοῖς τὰς μεγίστας ἔχουσιν οὐσίας, ἐλάττοσι μὲν οὖσιν, εἰς πλείονας δὲ λόχους μεμερισμένοις, στρατεύεσθαί τε πλείους στρατείας οὐδέποτε ἀναπαυομένους, καὶ χρήματα πλείω τῶν ἄλλων εἰσφέρειν· τοῖς δὲ τὰ μικρὰ καὶ μέτρια κεκτημένοις, [y] πλείοσιν οὖσιν, ἐν ἐλάττοσι δὲ λόχοις, στρατεύεσθαί τε ὀλιγάκις καὶ ἐκ διαδοχῆς, καὶ βραχείας συντελεῖν εἰσφοράς· τοῖς δ' ἐλάττω τῶν ἱκανῶν τετιμημένοις, ἀφεῖσθαι πάντων τῶν ὀχληρῶν. ἐποίει

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

bat. Quoties enim illi opus fuiſſet decem, vel (ſi ita res tuliſſet) viginti militum millibus, diuiſo populo in centum nonaginta tres centurias, earum vnamquamque iubebat militum numerum pro rata parte ſuppeditare: ſumptus vero faciendos in commeatus militum et alios bellicos vſus ipſe metiebatur; et, prout opus erat, eodem modo diuidens populum in centum nonaginta tres centurias, vnicuique imperabat, vt pro cenſu facultatum ſuarum pecuniae ſummam, quae ipſi obtigiſſet, pro rata portione conferret. Ita factum eſt vt illi quorum maximus eſſet cenſus, quod pauciores eſſent et in plures centurias eſſent diuiſi, ſaepius militarent ſine vlla quiete et intermiſſione, et pecuniae maiorem ſummam quam alii conferrent: illi vero qui exiguas ac modicas opes poſſiderent, quique iis inferiores eſſent numero viginti centuriarum, raro et per vices militarent, et exigua penderent tributa: illi vero quorum cenſus erat minor quam vt eo ſe ſuſtentare poſſent, omnium negotiorum ac moleſtiarum eſſent immunes. Nihil autem

x Idem *Ven. Cod.* habet τὸ ἐπιβάλλον ἑκάστῳ πλῆθος ἐκέλευσε παρέχειν. vt πλῆθος ibi ſignificet *ſummam:* quod v. 24. διάφορον vocat. *Sylb.*

y Εἴκοσιν οὖσιν ἐλάττοσιν *Vat.*

δὲ τούτων ἕκαστον οὐκ ἄτερ αἰτίας, ἀλλὰ πεπεισμένος ὅτι πᾶσιν ἀνθρώποις ἆθλα τῶν πολέμων ἐστὶ τὰ χρήματα, καὶ περὶ τῆς τούτων φυλακῆς ἅπαντες κακοπαθοῦσιν, [z] ὀρθῶς ἔχειν ᾤετο τοὺς μὲν περὶ μειζόνων κινδυνεύοντας ἄθλων, μείζονας ὑπομένειν κακοπαθείας τοῖς τε σώμασι καὶ τοῖς χρήμασι· τοὺς δὲ περὶ ἐλαττόνων, ἧσσον ἐνοχλεῖσθαι κατ' ἀμφότερα· τοὺς δὲ περὶ μηδενὸς δεδοικότας, μηδὲν κακοπαθεῖν, τῶν [a] μὲν εἰσφορῶν ἀπολυομένους διὰ τὴν ἀπορίαν, τῶν δὲ στρατειῶν διὰ τὴν οὐκ εἰσφοράν. οὐ γὰρ ἐλάμβανον ἐκ τοῦ δημοσίου τότε Ῥωμαῖοι στρατιωτικοὺς μισθοὺς, ἀλλὰ τοῖς ἰδίοις τέλεσιν ἐστρατεύοντο. οὔτε δὴ χρήματα συνεισφέρειν τοὺς οὐκ ἔχοντας ὁπόθεν συνεισοίσουσιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγκαίων [b] ἀπορουμένους ᾤετο δεῖν, οὔτε μηδὲν συμβαλλομένους στρατεύεσθαι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

autem horum ſine cauſſa faciebat: ſed perſuaſum habens omnibus hominibus bellorum praemia eſſe ipſas pecunias, et pro his conſeruandis omnes quosuis perpeti labores; idcirco aequum eſſe cenſebat, vt qui pro maioribus praemiis pericula ſubirent, illi etiam et corpore et pecuniis maiora mala experirentur; qui vero pro minoribus, vtroque nomine illis minus moleſtiarum exhiberetur; quibus vero nullum iacturae periculum immineret, nihil etiam incommodi paterentur, immunes tributorum ob rerum inopiam. nondum enim Romani militaria ſtipendia ex aerario accipiebant; ſed ſuis priuatis ſumptibus militabant. Exiſtimabat autem non oportere eos pecunias conferre, qui vnde illas conferrent non haberent, quique rerum ad victum quotidianum neceſſariarum inopia laborarent; nec vllos, qui nihil contribuerent, ad

z Ὀρθῶς οὖν ἔχειν ᾤετο *Vat.*

a Illud μὲν parum huc facit, nec exprimitur in *Lapi* verſione, *abſoluti a tributis ob egeſtatem. Sylb.* Verum retinendum eſſe ſuadet *Cod. Vat.* locumque hoc modo ſupplendum eſſe docet, τῶν εἰσφορῶν ἀπολυομένους διὰ τὴν ἀπορίαν, τῶν τε στρατειῶν διὰ τὴν εἰσφοράν. Vulgatis deſunt ſex poſtrema vocabula. Vt οὐκ adderetur, quod Vaticano deeſt, flagitabat ſententia.

b Ἀπορουμένοις perperam in *Ed. Steph.*

c Ἀποκυ-

τινας ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ὀψωνιαζομένους χρημάτων, ὥσπερ τοὺς μισθοφόρους.

Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἅπαν ἐπιθεὶς τὸ βάρος τοῖς XX. πλουσίοις τῶν τε κινδύνων καὶ τῶν ἀναλωμάτων, ὡς εἶδεν ἀγανακτοῦντας αὐτοὺς, δι' ἑτέρου τρόπου τήν τε ἀθυμίαν αὐτῶν παρεμυθήσατο, καὶ τὴν ὀργὴν ἐπράϋνε, πλεονέκτημα δωρησάμενος, ἐξ οὗ πάσης ἔμελλον τῆς πολιτείας ἔσεσθαι κύριοι, τοὺς πένητας ἀπελάσαντες ἀπὸ τῶν κοινῶν· καὶ τοῦτο διαπραξάμενος ἔλαθε τοὺς δημοτικούς. ἦν δὲ τὸ πλεονέκτημα περὶ τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς τὰ μέγιστα ἐπεκυροῦντο ὑπὸ τοῦ δήμου. εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον ὅτι τριῶν πραγμάτων ὁ δῆμος ἐκ τῶν παλαιῶν νόμων κύριος ἦν, τῶν μεγίστων τε καὶ ἀναγκαιοτάτων, ἀρχὰς ἀποδεῖξαι τάς τε κατὰ πόλιν καὶ τὰς ἐπὶ στρατοπέδου, καὶ νόμους τοὺς μὲν [c] ἐπικυρῶσαι, τοὺς δὲ ἀνελεῖν, καὶ περὶ πολέμου συνισταμένου τε καὶ [d] καταλυομένου διαγνῶναι. τὴν δὲ

ad militiam alienis ſumptibus inſtar mercenariorum proficiſci debere *indicabat*. *Seruius Tullius Romanorum* REX VI.

Atque toto onere periculorum et ſumptuum diuitibus impoſito, quum eos id aegre ferre animaduertiſſet, alia ratione eorum moerorem conſolatus eſt, et iram leniit, largitus ipſis praerogatiuam poteſtatem, cuius beneficio totius reipublicae adminiſtrationem penes ſe habituri erant, pauperibus a reipublicae gubernatione omnino repulſis: quod tamen eius factum *tum* a plebe animaduerſum non fuit. Illa autem praerogatiua poteſtas in ipſis comitiis poſita erat, vbi de rebus omnibus maximi momenti populus decernebat. Dixi autem etiam ante, iam olim ex priſcis legibus haec tria maxima et maxime neceſſaria penes populum fuiſſe, *nimirum* ius magiſtratum tam domi quam militiae creandi, et leges confirmandi et abrogandi, et pacem bellumque decernendi. Quoties autem *ante*
de

c Ἀποκυρῶσαι male iterum in *Ed. Steph.*

d Καλουμένου agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *de bello conſiſtente indicendoque* ſed ſenſus requirit vel κωλυομένου vel καταλυομένου: quorum poſterius vſurpatur infra, vbi itidem penes plebem fuiſſe dicit πόλεμον ἐξενεγκεῖν, ἢ τὸν συνεστῶτα καταλύσασθαι. *Sylb.* Καταλυομένου diſertim habet *Cod. Vat.*

 e Non

περὶ τούτων [e] διάσκεψιν καὶ κρίσιν ἐποιεῖτο κατὰ τὰς φράτρας [f] ψηφηφορῶν· καὶ ἦσαν οἱ τὰ ἐλάχιστα κεκτημένοι τοῖς τὰς μεγίστας ἔχουσιν οὐσίας ἰσόψηφοι· ὀλίγων δὲ ὄντων, ὥσπερ εἰκὸς, τῶν πλουσίων, οἱ πένητες ἐν ταῖς ψηφηφορίαις ἐπεκράτουν, μακρῷ πλείους ὄντες ἐκείνων. τοῦτο συνιδὼν ὁ Τύλλιος ἐπὶ τοὺς πλουσίους μετέθηκε τὸ τῶν ψήφων κράτος. ὁπότε γὰρ ἀρχὰς ἀποδεικνύειν, ἢ περὶ νόμου διαγινώσκειν, ἢ πόλεμον ἐκφέρειν δόξειεν αὐτῷ, τὴν [g] λοχῖτιν ἀντὶ τῆς φρατρικῆς συνῆγεν ἐκκλησίαν. ἐκάλει δὲ εἰς ἀπόφασιν γνώμης πρώτους μὲν λόχους τοὺς ἀπὸ τοῦ μεγίστου [h] τιμήματος καταγραφέντας, ἐν οἷς ἦσαν οἵτε τῶν ἱππέων ὀκτωκαίδεκα, καὶ οἱ τῶν πεζῶν ὀγδοήκοντα. οὗτοι [i] τρισὶ πλείους τῶν ὑπολειπομένων, εἰ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

de his rebus ab eo diſceptabatur et conſultabatur, eius ſuffragia curiatim colligebantur, et pauperrimi quique tantum poterant ſuffragiis quantum ii quorum ampliſſimae erant facultates. Quumque pauci eſſent diuites (vt veriſimile eſt) pauperes in ſuffragiis ferendis, quod numero illos longe ſuperarent, vincebant. Tullius hac re cognita ad diuites vim ſuffragiorum tranſtulit. Quoties enim magiſtratus creare, aut de lege cognoſcere, aut bellum alicui inferre volebat, pro curiatis comitiis centuriata indicebat. Vocabat autem primas et ante alias ad ſuffragia ferenda primae claſſis centurias, quarum maximus erat cenſus: inter quas erant decem et octo equitum, et peditum octoginta centuriae. Hae, quia tribus centuriis plures erant quam reliquae, ſi idem

e Non agnoſcit *Vat.*

f ψηφοφορῶν et mox ψηφορίαις legi iubet *Portus.* Verum vulgatam lectionem rectam eſſe, neque quicquam mutandum docet *Caſaub.* quod alibi apud *Dionyſium* reperiamus στεφανηφόρος, θαλαμηπόλος, στεφανηπλόκος, θανατηφόρος.

g Λοχίτην parum recte in *Ed. Steph.*

h τιμήματος καταγραφέντας *Vat.* participium deeſt vulgatis.

i τρεῖς ἢ in *Ed. Steph.* Verum *Sylburgii* correctionem firmat *Cod. Vat.* qui habet τρισὶ πλείους ὄντες. a quo non multum diſcrepat *Lapi Cod.* dum vertit, *hae vero, tribus plures reliquis:* ac ſi coniunctionem δὲ agnouiſſet. Quod ſi quis (adiicit *Sylb.*) τέσσαρσι malit, quia, ſi quatuor poſteriorum claſſium centuriae in vnam ſummam conflentur et cum

τὸ αὐτὸ φρονήσειαν, ἐκράτουν τῶν ἑτέρων, καὶ τέλος εἶχεν ἡ γνώμη· εἰ δὲ μὴ γένοιντο ἐπὶ τῆς αὐτῆς προαιρέσεως ἅπαντες οὗτοι, τότε τοὺς ἀπὸ τοῦ δευτέρου τιμήματος [k] καταγραφέντας" εἴκοσι καὶ δύο λόχους ἐκάλει. μερισθεισῶν δὲ καὶ τότε τῶν ψήφων, τοὺς ἀπὸ τοῦ τρίτου τιμήματος ἐκάλει· καὶ τετάρτους, τοὺς ἀπὸ τοῦ τετάρτου τιμήματος. καὶ τοῦτ' ἐποίει μέχρι τοῦ γενέσθαι λόχους [l] ἑπτὰ καὶ ἐννενήκοντα ἰσοψήφους. εἰ δὲ μέχρι τῆς πέμπτης κλήσεως μὴ τύχοι τοῦτο γενόμενον, ἀλλ' εἰς ἴσα μέρη σχισθεῖεν αἱ τῶν ἑκατὸν ἐννενήκοντα δύο λόχων γνῶμαι, τότε τὸν ἔσχατον ἐκάλει λόχον, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀπόρων, καὶ διὰ τοῦτ' ἀφειμένων ἁπάσης στρατείας τε καὶ εἰσφορᾶς πολιτῶν πλῆθος ἦν· ὁποτέρᾳ δὲ προσθεῖτο μερίδων ὁ λόχος οὗτος, αὕτη τὸ κράτος ἐλάμβανε. τοῦτο δ' ἦν σπάνιον καὶ οὐ μακρὰν ἀπέχον ἀδυνάτου. τὰ πολλὰ μὲν γὰρ ἐκ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

idem ſenſiſſent, omnes alias vincebant, atque ita ſuffragiis ferendis finis imponebatur. ſi vero hae omnes non conſenſiſſent, tunc vocabat viginti et duas centurias ſecundae claſſis, quarum nomina in tabulis erant ſcripta. Diſtributis vero tunc etiam ſuffragiis tertiae claſſis centurias vocabat, et quarto loco quartae claſſis centurias. Haec autem faciebat, donec eſſent centuriae nonaginta et ſex quae pari eſſent ſuffragio. Quod ſi ne tunc quidem, quum quinta claſſis ad ſuffragia ferenda iam fuerat vocata, id fieri potuiſſet, ſed ſuffragia centum et nonaginta duarum centuriarum diuiſa pari numero fuiſſent, tunc poſtremam centuriam vocabat, quae continebat multitudinem ciuium egenorum, qui propterea omnis militiae et tributi immunes erant: vtri vero parti haec centuria ſe adiunxiſſet, ea vincebat. Hoc vero rarum erat et vix vlla ratione fieri poterat. Plerumque enim prima vocatione

cum primae claſſis centuriis comparentur, in prima 98, in caeteris quatuor 94 centuriae reperiuntur: cogitet ille ad quatuor aſſumendam eſſe ſextam quoque claſſem monadicam: quae ſi accedat, poſteriores eſſe 95, eaſque vna triade inferiores prima.

k Deeſt *Vat.*

l Forſan legendum ἓξ καὶ ἐννενήκοντα: quia ex hoc numero duplicato exiſtunt 192; qui numerus paulo poſt exprimitur, et

τῆς πρώτης κλήσεως τέλος ἐλάμβανεν, ὀλίγα δὲ μέχρι τῆς τετάρτης προὔβαινεν· ἡ δὲ πέμπτη κλῆσις καὶ ἡ τελευταία παρείλκοντο.

XXI. Τοῦτο τὸ πολίτευμα καταστησάμενος καὶ πλεονέκτημα τοῖς πλουσίοις τηλικοῦτον, διέλαθε τὸν δῆμον, ὥσπερ ἔφην, καταστρατηγήσας, καὶ τοὺς πένητας ἀπελάσας τῶν κοινῶν. ὑπελάμβανον μὲν γὰρ ἅπαντες ἴσον ἔχειν τῆς πολιτείας μέρος, κατ' ἄνδρα διερωτώμενοι τὰς γνώμας ἐν τοῖς ἰδίοις ἕκαστοι λόχοις. ἐξηπατῶντο δὲ τῷ τε μίαν εἶναι ψῆφον ὅλου τοῦ λόχου, τοῦ τε ὀλίγους ἔχοντος ἐν αὑτῷ πολίτας καὶ τοῦ πάνυ πολλούς· καὶ τῷ πρώτους [m] ἐπιφέρειν ψῆφον τοὺς τὸ μέγιστον ἔχοντας τίμημα λόχους, πλείους μὲν ὄντας τῶν [n] ὑπολειπομένων, ἐλάττονα δὲ ἀριθμὸν ἀνθρώπων ἔχοντας· μάλιστα δὲ τῷ τοὺς ἀπόρους μίαν ψῆφον ἔχειν πολλοὺς ὄντας, καὶ τελευταίους καλεῖσθαι. γενομένου δὲ τούτου, τοῖς μὲν πλουσίοις τοῖς πολλὰ δαπανωμένοις, καὶ μηδεμίαν ἀνάπαυσιν τῶν πολε-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

vocatione res abſoluebatur, raro autem vſque ad quartam veniebatur: quinta vero vocatio et ſexta erant ſuperfluae.

Hoc autem inſtituto, et tanta praerogatiua poteſtate in diuitum gratiam conſtituta; ita (vt dixi) plebem eluſit, vt fraudem non agnoſceret, et hoc pacto pauperes a reipublicae adminiſtratione remouit. Omnes enim exiſtimabant ſe in republica pari eſſe iure, eo quod viritim in ſuis quique centuriis ſententias rogarentur: ſed decipiebantur, tum quod vnum tantum totius centuriae ſuffragium eſſet, ſiue illa paucos ciues ſiue plurimos contineret: tum etiam quod illae centuriae, quarum maximus erat cenſus, et quae plures quidem erant quam reliquae, ſed tamen hominum numerum minorem habebant, primae ſuffragia ferrent. Praecipue vero, quod omnes pauperes, qui multi erant, vnicum ſuffragium haberent, et poſtremi vocarentur. Hac re fiebat, vt diuites, qui magnas faciebant impenſas, et qui in continuis bellorum

et e 98 et 94 conflatis colligitur. *Sylb.*

m ψῆφον *Vat.* vulgo ψήφους.
n Ἀπολειπομένων *Vat.*
o Ἧττον

μικῶν κινδύνων λαμβάνουσιν, [o] ἧττον ἐπῄει βαρύνεσθαι, κυρίοις τε γεγονόσι τῶν μεγίστων, καὶ πᾶν τὸ κράτος ἀφῃρημένοις τῶν μὴ τὰ αὐτὰ ποιούντων· τοῖς δὲ πένησι, τοῖς πολλοστὴν ἔχουσι τῶν πολιτικῶν μοῖραν, εὐλογίστως καὶ πρᾴως φέρειν τὴν ἐν τούτοις ἐλάττωσιν, ἀφειμένοις τῶν εἰσφορῶν καὶ τῶν στρατειῶν· τῇ δὲ πόλει, [p] τοὺς αὐτοὺς ἔχειν τοὺς βουλευσομένους τε ὑπὲρ αὐτῆς ἃ δεῖ, καὶ [q] τοὺς κινδύνων πλεῖστον τῶν ἄλλων μεταλαχόντας καὶ πράξοντας ὅσα δεῖ. οὗτος ὁ κόσμος τοῦ πολιτεύματος ἐπὶ πολλὰς διέμεινε γενεὰς φυλαττόμενος ὑπὸ Ῥωμαίων· ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς κεκίνηται χρόνοις, καὶ μεταβέβληται εἰς τὸ δημοτικώτερον, ἀνάγκαις τισὶ βιασθεὶς ἰσχυραῖς, οὐ τῶν λόχων καταλυθέντων, ἀλλὰ τῆς [r] κλήσεως αὐτῶν οὐκ ἔτι τὴν ἀρχαίαν ἀκρίβειαν φυλαττούσης, ὡς ἔγνων

lorum periculis verſabantur, id aequiore animo ferrent, quod ſummae rerum praeeſſent, et omnem poteſtatem eriperent illis qui idem non facerent: pauperes vero qui minimam ciuilium muniorum partem haberent, aequo ac moderato animo ferrent ſe in his eſſe inferiores diuitibus, vtpote qui et tributorum et militiae immunes eſſent: ipſa vero reſpublica eoſdem haberet, qui et conſultarent de iis quae e re ipſius eſſent, et pericula plura quam alii ſubirent, et facerent ea quae facienda eſſent. Atque praeclarus iſte ciuitatis ordo, ac reipublicae gubernandae modus ad multas aetates durauit, et a Romanis conſtanter ſervatus eſt: ſed noſtra aetate mutatus eſt, idque in quoddam genus magis populare, vrgentibus quibuſdam grauibus neceſſitatibus; non quod centuriae ſublatae fuerint, ſed quia eorum iudicia priſcam illam et exquiſitam iudicandi rationem amplius non ſeruant, vt

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

o Ἧττον ἐσῄει *Vat.* vulg. ἧττον ἐποίει.

p Pro τοὺς in *Ed. Steph.* legitur τῷ. ſed τοὺς agnoſcit etiam *Lapi* verſio [adde et *Cod. Vat.*] et requirit ſententia ac ſtructurae cohaerentia. repetendum enim hic e primo periodi membro ἐποίει, neque τὸ admittendum videtur, quia nec praecedentibus infinitiuis iunctus eſt is articulus. *Sylb.*

q Τοὺς τῶν *Vat.*

r Forſan rectius κλήσεως vt in *Cod. Vat.* vulgatae dant κρίσεως.

ταῖς ἀρχαιρεσίαις αὐτῶν πολλάκις παρών. ἀλλ᾽ ὑπὲρ μὲν τούτων οὐχ ὁ παρὼν καιρὸς [s] ἁρμόττει τοῖς λόγοις.

XXII. Τότε δ᾽ οὖν ὁ Τύλλιος ἐπειδὴ [t] διέταξε τὸ περὶ τὰς τιμήσεις, κελεύσας τοὺς πολίτας ἅπαντας συνελθεῖν εἰς τὸ [u] μέγιστον τῶν πρὸ τῆς πόλεως πεδίων ἔχοντας τὰ ὅπλα, καὶ τάξας τούς τε ἱππεῖς κατὰ τέλη, καὶ τοὺς πεζοὺς ἐν φάλαγγι, καὶ τοὺς ἐσταλμένους ἐς τὸν ψιλικὸν ὁπλισμὸν, ἐν τοῖς ἰδίοις [x] ἑκάστους λόχοις, καθαρμὸν αὐτῶν ἐποιήσατο, ταύρῳ καὶ κριῷ καὶ τράγῳ. τὰ δὲ ἱερεῖα ταῦτα τρὶς περιαχθῆναι περὶ τὸ στρατόπεδον κελεύσας, ἔθυε τῷ κατέχοντι τὸ πεδίον Ἄρει. τοῦτον τὸν καθαρμὸν ἕως τῶν κατ᾽ ἐμὲ χρόνων Ῥωμαῖοι καθαίρονται μετὰ τὴν συντέλειαν τῶν τιμήσεων, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὴν ἱερωτάτην ἀρχὴν, Λοῦστρον ὀνομάζοντες. ἐγένετο δὲ ὁ σύμπας τῶν τιμησαμένων τοὺς βίους Ῥωμαίων ἀριθμὸς, ὡς ἐν τοῖς τιμητικοῖς φέρεται γράμμασιν, ἐπὶ μυριάσιν ὀκτὼ χιλιάδες πέντε, τριακοσίων ἀποδέουσαι. ἐποιήσατο δὲ καὶ τῆς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

vt ego ipſe ſaepe animaduerti, dum illorum comitiis intereſſem. Sed praeſens tempus non poſtulat vt nunc de his agamus.

Tunc igitur Tullius cenſu perfecto, quum iuſſiſſet omnes ciues cum armis adeſſe in campo omnium qui ſunt ante vrbem maximo, et equites in turmas digeſſiſſet, et pedites in acie collocaſſet, et milites leuis armaturae in ſuis quoſque ordinibus, illos

Luſtratio.

luſtrauit tauro, ariete, et hirco. Quum autem iuſſiſſet has hoſtias ter circa exercitum circumagi, Marti illius campi praeſidi eas immolauit. Romani autem ad meam vſque aetatem hac luſtratione poſt cenſum perfectum luſtrantur a ſacratiſſimo magiſtratu, eamque Luſtrum vocant. Eo autem luſtro cenſa ſunt vniuerſorum ciuium octoginta quinque millia trecentis minus, vt in cenſoriis tabulis ſcriptum reperitur. Idem rex augendo etiam

s Ἁρμόττων *Vat.*

t Διετάξατο τὰ περὶ τὰς τιμ. malint *Sylb.* et *Port.* Optime in *Cod. Vat.* διέταξε τὸ περὶ etc. vulgatae dant διεδέξατο περὶ.

u *Campum Martium* περιφραστικῶς indicat.

x Ἑκάστους λόχοις *Vat.* et *Lapi Codd.* atque hoc modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.*

αὐξήσεως τοῦ πολιτικοῦ συντάγματος οὐ μικρὰν πρόνοιαν οὗτος ὁ βασιλεὺς, πρᾶγμα συνιδὼν, ὃ παρέλιπον ἅπαντες οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενοι, καὶ μεταδιδόντες τῆς [y] ἰσοπολιτείας, φύσιν δὲ ἢ [z] τύχην οὐδεμίαν ἀπαξιοῦντες, εἰς πολυανθρωπίαν προήγαγον τὴν πόλιν. ὁ δὲ Τύλλιος καὶ τοῖς ἐλευθερουμένοις τῶν θεραπόντων, ἐὰν μὴ θέλωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν πόλεις ἀπιέναι, μετέχειν τῆς ἰσοπολιτείας [a] ἐπέτρεψε. κελεύσας γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν [b] ἐλευθέροις καὶ τούτους τιμήσασθαι τὰς οὐσίας, εἰς φυλὰς κατέταξεν αὐτοὺς τὰς κατὰ πόλιν τέτταρας ὑπαρχούσας, ἐν αἷς καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ταττόμενον [c] διετέ-

etiam ciuium numero diligentiſſime proſpexit; commentus rem a nullo regum antea animaduerſam. Illi enim exteros quoſuis recipientes, et iura ciuitatis illis impertientes, ſine vllo natalium aut conditionis diſcrimine, ciuitatem magna hominum frequentia auxerunt. at Tullius vel ipſos ſeruos, qui libertate donabantur, niſi in ſuam patriam redire maluiſſent, in ciuitatem et iuris aequabilitatem recipi iuſſit. Quum enim iſtis quoque libertatem permiſiſſet, vt vna cum caeteris *ciuibus* ſuas fortunas cenſerent, eos diſtribuit in quatuor tribus vrbanas, in quas ad noſtra vſque tempora referri

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Libertorum ad ius ciuium admiſſio.

Port. vulgatae dant ἑκάστοις, ſine λόχοις.

y Si exacte loqui voluiſſet, dicendum eſſet πολιτείας. *Steph.*

z Τύχην αὐτῶν *Vat.*

a Ἐπίτρεψε κελεύσας *Vat.* vulg. ἐκέλευσεν. ἐπιτρέψας.

b *Lapus* poſt τούτοις diſtinguit et copulatiuam καὶ inſerit: *permittens eis ſimul cum caeteris libertatem, remque ſuam cenſeri.* Ego nihil deeſſe arbitror, ſed tantum ἐλευθερίοις legendum eſſe pro ἐλευθερίαν et τούτους pro τούτοις: hoc modo, ἐπιτρέψας γὰρ ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐλευθερίοις καὶ τούτους τιμήσασθαι τὰς οὐσίας *Sylb.* Tantum abeſt vt ἐλευθερίαν in ἐλευθερίας velim commutare, vt vel ἐλευθερίαν retineri, copula καὶ verbo τιμήσασθαι praefixa, vel illud nomen in ἐλευθέρους mutari mallem. *Steph.* In *Cod. Vat.* habemus ἐλευθέροις καὶ τούτοις. atque adeo verba ſic conſtruenda videntur, ἐπιτρέψας γὰρ καὶ τούτοις τιμήσασθαι τὰς οὐσίας ἅμα τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐλευθέροις.

c Poſt διετέλουν in *Ed. Steph.* poſita eſt diſtinctio periodica, et mox δὲ pro τῶν, nulla poſt ἡ̃ distinctione collocata. Scripturam

λει τὸ τῶν ἐξελευθερικῶν φῦλον ὅσον ἂν ᾖ· καὶ πάντων ἀπέδωκε τῶν κοινῶν [d] αὐτοῖς μετέχειν, ὧν καὶ τοῖς ἄλλοις δημοτικοῖς.

XXIII. Ἀχθομένων δὲ τῶν πατρικίων ἐπὶ τῷ πράγματι καὶ δυσανασχετούντων, συγκαλέσας τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, „Πρῶτον μὲν θαυμάζειν ἔφη τῶν ἀγανακτούντων, εἰ τῇ φύσει τὸ ἐλεύθερον οἴονται τοῦ δούλου διαφέρειν, ἀλλ' οὐ τῇ τύχῃ· ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἤθεσι καὶ τοῖς τρόποις ἐξετάζουσι τοὺς ἀξίους τῶν καλῶν, ἀλλὰ ταῖς συντυχίαις, ὁρῶντες ὡς ἀστάθμητόν ἐστιν εὐτυχία πρᾶγμα καὶ ἀγχίστροφον, καὶ οὐδενὶ ῥάδιον εἰπεῖν [e] οὐδὲ τῶν πάνυ μακαρίων μέχρι τίνος αὐτῷ παρέσται χρόνου. ἠξίου τε αὐτοὺς σκο-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ferri ſolet quicquid eſt libertini generis. eoſque ad omnia publica munia admiſit, ad quae reliquis quoque plebeiis aditus patet.

Patriciis vero id aegre et moleſte ferentibus, conuocato ad concionem populo, ,,Primum, dixit, ſe mirari quod ipſi hoc ſuum factum iniquo animo ferrent, et putarent ingenuos differre a ſeruis natura, non autem fortuna: deinde quod eos, qui honoribus ſunt digni, non ex moribus, ſed ex fortuna et conditione ſpectandos cenſerent; praeſertim quum viderent quam inſtabilis et mutabilis ſit res iſta felicitas, et quam difficile ſit, vel in quantumuis beatis hominibus, aſſerere quamdiu haec ipſis ſit duratura. eoſque rogabat vt

ram noſtram probat et ſtructurae lex, et haec *Lapi* verſio, *in quibus manet adhuc inſtitutum libertinorum quantumcunque genus.* vbi vides *Lapum* ταττόμενοι paſſiua ſignificatione accepiſſe, cum actiue capere nihil vetet, ſicut alibi καταλύεται τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον. *Sylb.* In *Cod. Vat.* διετέλει τὸ τῶν. vnde ſuſpicaretur forſan aliquis *Lapum* legiſſe ταττόμενον διετέλει. vulg. ταττόμενοι διετέλουν.

d Rectius αὐτοῖς in *Cod. Vat.* quam vulg. αὐτοὺς, vt pendeat ab ἀπέδωκε. quod et *Porto* placuiſſe comperio.

e Lapus videtur inſeruiſſe ἐπὶ ante τῶν πάνυ μακαρίων, et mox pluraliter legiſſe αὐτοῖς: ſic enim vertit *neque facile ſit etiam in beatiſſimis dicere ad quod eis affutura ſit tempus.* ego pro οὐδὲ legendum puto οὐδενὶ, vel οὐδὲ retento inſerendum τινὶ vel οὐδενὶ poſt μακαρίων. *Sylb.* Vel οὐδ' ἐπὶ τῶν πάνυ μακαρίων, vt ſequatur αὐτοῖς: vel οὐδ' ἐπὶ τοῦ πάνυ μακαρίου, ſequente αὐτῷ, ſcriptum fuiſſe arbitror. *Steph.* Hoc ſecundum

πεῖν ὅσαι μὲν ἤδη πόλεις ἐκ δουλείας μετέβαλον εἰς ἐλευθερίαν, βάρβαροί τε καὶ Ἑλληνίδες, ὅσαι δ' εἰς δουλείαν ἐξ ἐλευθερίας· εὐήθειάν τε αὐτῶν πολλὴν κατεγίνωσκεν, εἰ τῆς ἐλευθερίας τοῖς ἀξίοις τῶν θεραπόντων μεταδιδόντες, τῆς πολιτείας φθονοῦσι. συνεβούλευέ τε αὐτοῖς, εἰ μὲν πονηροὺς νομίζουσι, μὴ ποιεῖν [f] ἐλευθέρους· εἰ δὲ χρηστοὺς, μὴ περιορᾶν ὄντας ἀλλοτρίους· ἄτοπόν τε πρᾶγμα ποιεῖν αὐτοὺς ἔφη καὶ ἀμαθὲς, ἅπασι μὲν τοῖς ξένοις ἐπιτρέποντας τῆς πόλεως μετέχειν, μὴ διακρίνοντας αὐτῶν τὰς τύχας, μηδ' εἴ τινες ἐκ δούλων ἐγένοντο ἐλεύθεροι πολυπραγμονοῦντας· τοὺς δὲ παρὰ σφίσι δεδουλευκότας ἀναξίους ἡγουμένους ταύτης τῆς χάριτος· φρονήσει τε διαφέρειν οἰομένους τῶν ἄλλων, οὐδὲ τὰ ἐν ποσὶ καὶ κοινότητι ὁρᾶν ἔφασκεν, ἃ καὶ τοῖς φαυλοτάτοις εἶναι πρόδηλα, ὅτι τοῖς μὲν δεσπόταις πολλὴ φροντὶς ἔσται τοῦ μὴ προχείρως τινὰς ἐλευθεροῦν, ὡς τὰ μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις

vt conſiderarent quot ciuitates, tam barbarae quam Graecae, iam ex ſeruitute in libertatem vindicatae eſſent, et quot ex libertate in ſeruitutem redactae; et eorum magnam ſtultitiam damnabat, quod ſeruis, quos libertate, vt ea dignos, donaſſent, ciuitatis iura inuiderent. Quare illis ſuadebat, vt, ſi improbos eos iudicarent, eos minime libertate donarent: ſin probos, ne eos, quamuis eſſent exteri, deſpicerent. Abſurde enim et imperite eos facere dicebat, qui exteris quibusuis iura ciuitatis impertirentur, ſine vllo ipſorum conditionis diſcrimine, neque curioſius inquirentes, ſi qui de illis manumiſſi eſſent; ſeruos vero ſuos hoc beneficio indignos iudicarent: et dicebat ipſos qui ſe caeteris longe prudentiores putabant, tamen ne ea quidem quae ante pedes et communia omnibus eſſent videre, quae vel quiuis maxime hebeti ingenii acie praeditus facile proſpiceret, nimirum fore vt hoc modo ipſi domini, quum beneficium quod inter homines eſt maximum

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cundum οὐδὲ ſeruat *Cod. Vat.* praecedens autem mutat in οὐδενί.

f Nota ἐλευθερίους pro ἐλευθέρους, quod in hac ſignificatione vſitatius eſt, et mox ſequitur v. 33. *Sylb.* Ἐλευθέρους in *Cod. Vat.* quod ſubſtitui maluit *Steph.* cum vix veriſimile ſit *Dionyſium* hic diſcrimen, quod Graeca lingua inter ἐλευθερίους et ἐλευθέρους ponit, tollere auſum.

g Δορη-

ἀγαθῶν οἷς ἔτυχε [g] δωρησομένοις· τοῖς δὲ δούλοις ὅτι μείζων ὑπάρξει προθυμία χρηστοῖς εἶναι περὶ τοὺς δεσπότας, ἐὰν μάθωσιν ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἄξιοι κριθέντες εὐδαίμονος εὐθέως ἔσονται καὶ μεγάλης πόλεως πολῖται, καὶ ταῦθ' ἕξουσιν ἀμφότερα παρὰ τῶν δεσποτῶν [h] τἀγαθά. τελευτῶν δὲ τὸν περὶ τοῦ συμφέροντος εἰσηγήσατο λόγον, τοὺς μὲν ἐπισταμένους ὑπομιμνήσκων, τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας διδάσκων, ὅτι πόλει δυναστείας ἐφιεμένῃ, καὶ μεγάλων πραγμάτων ἑαυτὴν ἀξιούσῃ, οὐδενὸς οὕτω δεῖ πράγματος ὡς πολυανθρωπίας, ἵνα [i] διαρκὴς ᾖ πρὸς πάντας τοὺς πολέμους οἰκείοις ὅπλοις χρωμένη, καὶ μὴ ξενικοῖς στρατεύμασι καταμισθοφοροῦσα συνεξαναλωθῇ τοῖς χρήμασι· καὶ διὰ τοῦτο ἔφη τοὺς προτέρους βασιλεῖς ἅπασι μεταδεδωκέναι τῆς πολιτείας τοῖς ξένοις. εἰ δὲ καὶ τοῦτον καταστήσονται τὸν νόμον, πολλὴν αὐτοῖς ἔλεγεν [k] ἐκ τῶν ἐλευθερουμένων ἐπιτραφήσεσθαι νεότητα, καὶ οὐδέποτε ἀπορή-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ximum in quoslibet conferant, cautiores eſſent ne quos temere manumitterent; ipſi vero ſerui maiore animi alacritate in ſuorum dominorum commoda et vtilitates incumberent, ſi cognoſcerent ſe libertate dignos iudicatos in ciuitatis fortunatae et amplae iura ſtatim receptum iri, ſeque vtrumque hoc beneficium a dominis ſuis accepturos. Poſtremo coepit de communi vtilitate agere, gnaris quidem in memoriam reuocans, ignaros vero docens nulla alia re aeque ac hominum frequentia opus eſſe illi ciuitati quae ad imperium adſpirat, et quae res magnas affectat, quod poſſit perpetuo omnia bella domeſticis armis gerere, neue impenſis in externarum et conductitiarum copiarum ſtipendia pecuniam aerarii exhauriat: et demonſtrabat ſuperiores omnes reges exteris quibusuis iura ciuitatis propterea dediſſe. Quod ſi hanc quoque legem reciperent et confirmarent, dicebat fore vt magnus manumiſſorum iuvenum numerus conſcriberetur et in tribus referretur, nec vnquam reſpu-

g Δωρησομένοις *Vat.* vulg. δωρησαμένοις in aor. I.

h Τἀγαθὰ *Vat.* vulgatae ἀγαθὰ ſine articulo.

i Διαρκέσῃ *Vat.*

k Ἐκ τῶν ἐλευθερουμένων *Vat.* vulgatis deſunt prima duo vocabula.

l Τὰς

σειν τὴν πόλιν οἰκείων ὅπλων, ἀλλ' ἕξειν δυνάμεις ἄγειν διαρκεῖς κἂν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀναγκασθῇ πολεμεῖν. χωρὶς δὲ τοῦ κοινῇ χρησίμου, καὶ ἰδίᾳ πολλὰ ὠφεληθήσεσθαι τοὺς εὐπορωτάτους Ῥωμαίων, ἐὰν τοὺς ἀπελευθέρους ἐῶσι τῆς ἐκκλησίας μετέχειν, ἐν ἐκκλησίαις τε καὶ ψηφοφορίαις καὶ ταῖς ἄλλαις πολιτικαῖς χρείαις τὰς χάριτας ἐν οἷς μάλιστα δέονται πράγμασι κομιζομένους, καὶ [l] τοὺς ἐκ τῶν ἀπελευθέρων γινομένους πελάτας τοῖς ἐκγόνοις [m] αὐτῶν καταλιπόντας. Τοιαῦτα λέγοντος αὐτοῦ συνεχώρησαν οἱ πατρίκιοι τὸ ἔθος εἰς τὴν πολιτείαν παρελθεῖν, καὶ μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ὡς ἕν τι τῶν ἱερῶν καὶ ἀκινήτων νομίμων διατελεῖ τοῦτ' [n] ἐν τῇ πόλει φυλαττόμενον.

XXIV. [o] Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοῦτο γέγονα τὸ μέρος τοῦ διηγήματος, ἀναγκαῖον εἶναί μοι [p] δοκεῖ″ διελθεῖν ὡς εἶχε τότε Ῥωμαίοις τὰ περὶ τοὺς δούλους ἔθη, ἵνα μήτε τὸν βα-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

reſpublica domeſticorum armorum inopia laboraret; ſed haberet tantum copiarum quantum ſatis eſſet ad bellum vel cum omnibus mortalibus gerendum, ſi eo neceſſitatis res venirent. Sed praeter communem omnium vtilitatem, *demonſtrabat* magna quoque emolumenta ad opulentiſſimos Romanorum ciues redundatura, ſi paterentur libertis aditum ad comitia patere: in comitiis enim et ſuffragiis ferendis aliiſque ciuilibus negotiis, gratiam, qua in his rebus maxime opus eſt, ipſis reportaturos, et eos quos manumiſiſſent poſteris ſuis clientes relicturos.,, His ab eo dictis, patricii permiſerunt vt iſte mos in rempublicam reciperetur, et ad noſtra vſque tempora conſtanter ſeruatus eſt aeque ac vlla ſacroſanctarum legum.

Sed quando ad hanc narrationis partem acceſſi, neceſſarium mihi eſſe puto dicere, quaenam tunc eſſet Romanorum conſuetudo in ſeruitiorum re: ne quis regem, qui primus

l Τοὺς ἐκ τῶν ἀπελευθέρων *Vat.* vulgatae dant τοὺς ἀπελευθέρους.

m Τοῖς ἑαυτῶν *Vat.*

n Ἐν τῇ πόλει *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

o Οἴομαι δ' ἐπειδὴ δὲ *Vat.*

p Deeſt *Vat.*

q Ἐτύγ-

σιλέα τὸν πρῶτον ἐπιχειρήσαντα τῷ τοὺς δεδουλευκότας ἀστοὺς ποιεῖν, μήτε τοὺς παραδεξαμένους τὸν νόμον, ἐν αἰτίαις σχῇ τις, ὡς ῥιπτοῦντας εἰκῇ τὰ καλά. q ἐτύγχανον δὴ τοῖς Ῥωμαίοις αἱ τῶν θεραπόντων κτήσεις κατὰ τοὺς δικαιοτάτους γινόμεναι τρόπους. ἢ γὰρ ὠνησάμενοι παρὰ τοῦ δημοσίου τοὺς ὑπὸ δόρυ πωλουμένους ἐκ τῶν λαφύρων, ἢ τοῦ στρατηγοῦ συγχωρήσαντος ἅμα ταῖς ἄλλαις ὠφελείαις καὶ δορυαλώτους τοῖς λαβοῦσιν ἔχειν, ἢ r πριάμενοι παρ' ἑτέρων κατὰ s τοὺς αὐτοὺς τρόπους κυρίων γενομένων, ἐκέκτηντο τοὺς δούλους. t οὐδὲ δὴ πρᾶγμα ποιεῖν αἰσχύνης ἢ βλάβης κοινῆς ἄξιον οὔτε ὁ Τύλλιος ὁ καταστησάμενος τὸ ἔθος, οὔτε οἱ παραδεξάμενοι καὶ διαφυλάξαντες ᾤοντο, εἰ τοῖς ἀφαιρεθεῖσιν ἐν πολέμῳ τήν τε πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν, u χρηστοῖς γενομένοις περὶ τοὺς τὸ πρῶτον

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

primus aggreſſus eſt ſeruos manumiſſos ciuitate donare, neue eos qui hoc inſtitutum receperunt criminetur, quaſi res praeclaras et precioſas temere abiicerent. Romani igitur modis iuſtiſſimis ſeruos ſibi parabant. aut enim ementes a republica eos, qui ex praeda ſub haſta vendebantur, aut imperatore permittente militibus vt vna cum reliqua praeda captiuos etiam haberent, quos cepiſſent, aut ementes ab aliis qui eodem modo eos ſibi comparaſſent, ſeruos poſſidebant. Neque rem turpem aut reipublicae detrimentoſam, ipſe Tullius qui hunc morem inſtituit, neque ii qui eum receperunt et ſeruarunt, putabant ſe facere, ſi illi qui in bello et patria et libertate priuati fuerant, aut ab iis qui primi eos

q Ἐτύγχανον δὴ τοῖς Ῥωμαίοις αἱ τῶν θεραπόντων κτήσεις κατὰ τοὺς δικαιοτάτους γενόμεναι τρόπους] Haec melius iuriſconſulti explicant: quos tu conſule, in primis *Marciani* in Pandectas relatam legem v. tit. De ſtatu homin. l. V. *Caſ.*

r Πριαμένοις *Vat.*

s Forſan rectius τούτους τοὺς τρόπους. *Sylb.*

t Οὐδὲν δὲ *Vat.* Non video quomodo dici queat πρᾶγμα βλάβης κοινῆς ἄξιον, ideo legendum ſuſpicor βλάβης κοινῆς αἴτιον. quod magis placere coepit, vbi mihi viſus eſt *Lapus* ita legiſſe. *Steph.*

u Χρηστοῖς γενομένοις περὶ τοὺς καταδουλωσαμένους, ἢ τοὺς παρὰ τούτων πριαμένους, ἀμφότερα ταῦτα παρὰ τῶν δεσποτῶν ὑπάρξει *Vat.* In vulgatis locus hic ſic iacet. τὴν ἐλευθερίαν παρὰ τῶν πρῶτον αὐτοὺς

αὐτοὺς καταδουλωσαμένους, ἢ περὶ τοὺς ἀπ' ἐκείνων αὐτοὺς πριαμένους, ἀμφότερα ταῦτα παρ' αὐτῶν [x] ὑπάρξει αὖθις τῶν κτησαμένων αὐτοὺς εἰς δουλείαν. ἐτύγχανον δὲ τῆς ἐλευθερίας οἱ μὲν πλεῖστοι προῖκα, διὰ καλοκἀγαθίαν· [y] καὶ κράτιστος ἀπαλλαγῆς δεσποτῶν τρόπος οὗτος ἦν· ὀλίγοι δέ τινες λύτρα κατατιθέντες ἐξ ὁσίων καὶ δικαίων ἐργασιῶν συναχθέντα. ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις οὕτω ταῦτ' ἔχει, ἀλλ' εἰς τοσαύτην σύγχυσιν ἥκει τὰ πράγματα, καὶ τὰ καλὰ τῆς Ῥωμαίων πόλεως οὕτως ἄτιμα καὶ ῥυπαρὰ γέγονεν, ὥσθ' οἱ μὲν ἀπὸ λῃστείας, καὶ τοιχωρυχίας, καὶ πορνείας, καὶ παντὸς ἄλλου [z] πονηροῦ πόρου χρηματισάμενοι, τούτων ὠνοῦνται τῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν, καὶ εὐθύς εἰσι Ῥωμαῖοι· οἱ δὲ, συνίστορες καὶ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

eos in ſeruitutem redegerant, aut ab iis qui eos ab illis emerant, hoc vtrumque denuo ab ipſis dominis, in quorum poteſtate erant et quibus ſeruiebant, reciperent. Plurimi autem libertate gratis donabantur ob ſuam virtutem et probitatem: atque hic erat modus praeſtantiſſimus, quo ſerui dominorum poteſtate liberabantur. Pauci vero quidam libertatis precio ex piis et iuſtis laboribus quaeſito *manumittebantur*. Sed noſtra aetate non ita ſe res habet: ſed tanta eſt rerum confuſio, et honeſtas Romanorum in tantam turpitudinem tantaſque ſordes eſt mutata, vt alii ex latrociniis, et parietum perfoſſionibus, et pudicitiae proſtitutione, et quouis alio improbo facinore quaeſtum faciant, et hac pecunia libertatem ſuam redimant, et ſtatim Romana ciuitate donentur: alii vero, dominis conſcii et ſocii

αὐτοὺς καταδουλωσαμένων, ἢ παρὰ τῶν ἀπ' ἐκείνων αὐτοὺς πριαμένων, ἀμφότερα ταῦτα παρ' αὐτῶν χρὴ ὑπάρξειν αὖθις — quae cum lectione Vaticani non concordant, de meo dedi. R.

x Vel ὑπάρξαι vel ὑπάρχειν ſcribendum cenſeo. *Steph.*

y Καὶ κράτιστος ἀπαλλαγῆς δεσποτῶν τρόπος οὗτος ἦν.] Libertorum ſtatus fuit olim multiplex: optima vero et pleniſſima libertas fuit eorum qui fiebant ciues Romani: deterior eorum qui Latini Iuniani: peſſima dedititiorum. Quod ait, quoſdam fuiſſe ſeruos qui ſuis ſe nummis redimerent, id qua ratione verum ſit, et quomodo interpretandum, diſces ex iuriſconſultis, maxime *Vlpiano*, lege IV. tit. primo, lib. Pand. XL. *Caſaub.*

z Πονηροῦ πόρου χρηματιζόμενοι *Vat.* ſubſtantiuo carent vulgatae.

συνεργοὶ τοῖς δεσπόταις γενόμενοι φαρμακειῶν καὶ ἀνδροφονιῶν, καὶ τῶν εἰς τοὺς θεοὺς ἢ τὸ κοινὸν ἀδικημάτων, ταύτας φέρονται παρ' αὐτῶν τὰς χάριτας· οἱ δὲ, ἵνα τὸν δημοσίως διδόμενον σῖτον λαμβάνοντες κατὰ μῆνα, καὶ εἴ τις ἄλλη παρὰ τῶν ἡγουμένων γίγνοιτο τοῖς ἀπόροις τῶν πολιτῶν φιλανθρωπία, φέρωσι τοῖς δεδωκόσι τὴν ἐλευθερίαν· οἱ δὲ, διὰ κουφότητα τῶν δεσποτῶν καὶ κενὴν δοξοκοπίαν. ἔγωγ' οὖν ἐπίσταμαί τινας ἅπασι τοῖς δούλοις συγκεχωρηκότας εἶναι ἐλευθέροις, μετὰ τὰς ἑαυτῶν τελευτὰς, ἵνα χρηστοὶ καλῶνται νεκροὶ, καὶ πολλοὶ ταῖς κλίναις αὐτῶν ἐκκομιζομέναις παρακολουθῶσι τοὺς πίλους ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντες· ἐν οἷς ἐπόμπευόν τινες, ὡς ἦν παρὰ τῶν ἐπισταμένων ἀκούειν, ἐκ τῶν δεσμωτηρίων ἐξεληλυθότες κακοῦργοι ἀρτίως, μυρίων ἄξια διαπεπραγμένοι θανάτων. εἰς τούτους μέντοι τοὺς [a] δυσεκκαθάρτους [b] σπίλους ἐκ τῆς πόλεως ἀποβλέποντες οἱ πολλοὶ δυσχεραίνουσι,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

et ſocii veneficiorum et caedium et ſcelerum vel in deos vel in rempublicam patratorum, hoc beneficio ab illis remunerationis gratia afficiantur: alii vero *manumittuntur*, vt frumentum menſtruum publice acceptum, et ſi quid aliud liberalitate principum in egenos ciues confertur, dent iis a quibus donati ſunt libertate: alii vero ob dominorum lenitatem, et inanis gloriae ſtudium et cupiditatem. Equidem ſcio quoſdam, qui teſtamento omnes ſuos ſeruos libertate donarunt, vt poſt obitum ſuum probitatis laudem adipiſcerentur, et multi pileati funus ſuum proſequerentur. In qua pompa quidam erant (quemadmodum ab illius rei gnaris audire eſt) malefici, recens e carcere egreſſi, qui ſcelera innumeris ſuppliciis capitalibus digna perpetrarant. Sed hos pileos impuros multi ex ipſa vrbe ſpectantes aegre ferunt; et morem

a Δυσεκκαθάρτους *Vat.* vulg. δυσκαθάρτους hic et paulo poſt.

b Σπίλους in *Lapi Cod.* dum vertit *has maculas.* in qua lectione pulchra paronomaſia alluditur ad πίλους. vt dum ſcelerati occurrunt liberti, non πῖλοι occurrere videantur ſed σπῖλοι. paullo infra ſane (v. 33.) ῥύπους vocat eoſdem, ſynonyma metaphora et metonymia. *Sylb.* vulg. πίλους.

* Ita

καὶ προβέβληνται τὸ ἔθος, ὡς οὐ πρέπον ἡγεμονικῇ πόλει, καὶ παντὸς ἄρχειν ἀξιούσῃ τόπου, τοιούτους πολίτας ποιεῖσθαι. ἔχοι δ' ἄν τις πολλὰ καὶ ἄλλα [c] διαβάλλειν ἔθη, καλῶς μὲν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἐπινοηθέντα, κακῶς δ' ὑπὸ τῶν νῦν ἐπιτριβόμενα. ἐγὼ δὲ τὸν νόμον οὐκ οἴομαι τοῦτον δεῖν ἀναιρεῖν, μή τι μεῖζον ἐκραγῇ τῷ κοινῷ δι' αὐτοῦ κακόν· ἐπανορθοῦσθαι μέντοι φημὶ δεῖν τὰ δυνατὰ, καὶ μὴ περιορᾷν ὀνείδη μεγάλα καὶ ῥύπους [d] δυσεκκαθάρτους εἰς τὴν πολιτείαν εἰσαγομένους. καὶ μάλιστα μὲν τοὺς τιμητὰς ἀξιώσαιμι ἂν τούτου τοῦ μέρους προνοεῖν· εἰ δὲ μὴ, τοὺς ὑπάτους· δεῖ γὰρ ἀρχῆς τινος μεγάλης· οἳ τοὺς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐλευθέρους γινομένους ἐξετάσωσι, τίνες ὄντες, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς ἠλευθερώθησαν· [e] ὥσπερ τοὺς τῶν ἱππέων καὶ τοὺς τῶν βουλευτῶν βίους ἐξετάζουσιν· ἔπειθ' οὓς μὲν ἂν εὕρωσιν ἀξίους τῆς πόλεως ὄντας, εἰς φυ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

et morem illum damnant, quod dedeceat * vrbem, quae hoc a natura habet vt principatum obtineat et ſe dignam cenſeat qui toti terrarum orbi imperet, tales ciues facere. Poſſet autem quis et multas alias *Romanorum* conſuetudines merito reprehendere, quae a maioribus bene excogitatae fuerunt, ſed noſtrae aetatis homines illis abutuntur. Ego vero hanc legem tollendam minime cenſeo, ne quod grauius malum inde in rempublicam erumpat: verumtamen quantum fieri poteſt eam corrigendam cenſerem, neque ferendum vt tanta probra et ſordes inexpugnabiles in rempublicam inuehantur. Huic autem rei cenſores potiſſimum aut certe conſules proſpicere debere exiſtimarem, (opus enim eſt aliquo magiſtratu magna poteſtate praedito) vt eos qui quotannis manumittuntur examinent, quinam ſint, et quare, et quomodo libertate fuerint donati, quemadmodum in equitum et ſenatorum vitam inquirunt. Deinde quos compererint ciuitate dignos, eorum nomina

* Ita cum *Stephano* interpretatus ſum. Alii ſic: *populum rerum dominum et vſurpantem ſibi orbis imperium.* Vel, *vrbem principem locisque omnibus imperare poſtulantem.* ac ſi ſcriptum eſſet πόλιν ἡγεμόνα non ἡγημονικήν: inter quae tale eſt diſcrimen, quale eſt inter ϛρατηγὸς et ϛρατηγικός. Hac de re vide *H. Stephani* de *Criticis* librum.

c Διαβαλεῖν *Vat.*

d Δυσεκκαθάρτους *Vat.*

e Ὥσπέρ γε τοὺς *Vat.*

λὰς [f] καταγράψωσι, καὶ μένειν ἀφήσωσιν ἐν τῇ πόλει· τὸ δὲ μιαρὸν καὶ ἀκάθαρτον φῦλον ἐκβάλωσιν ἐκ τῆς πόλεως, εὐπρεπὲς ὄνομα τῷ πράγματι θέντες, ἀποικίαν. ταῦτα μὲν οὖν τῆς ὑποθέσεως ἀπαιτούσης, ἀναγκαῖόν τε καὶ δίκαιον ἔδοξεν εἶναί μοι πρὸς τοὺς ἐπιτιμῶντας τοῖς Ῥωμαίων ἔθεσιν εἰπεῖν.

XXV. Ὁ δὲ Τύλλιος οὐκ ἐν μόνοις τούτοις τοῖς πολιτεύμασι δημοτικὸς ὢν ἐδήλωσεν, ἐν οἷς ἐδόκει τήν τε τῆς βουλῆς ἐξουσίαν καὶ τὴν τῶν πατρικίων δυναστείαν ἐλαττοῦν, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν [g] ἐμείωσε, τὴν ἡμίσειαν τῆς ἐξουσίας [h] αὐτὸς" ἀφελόμενος. τῶν γὰρ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ἁπάσας ἀξιούντων ἐφ' ἑαυτοὺς ἄγειν τὰς δίκας, καὶ πάντα τὰ ἐγκλήματα τά τε ἴδια καὶ τὰ κοινὰ πρὸς τὸν ἑαυτῶν τρόπον δικαζόντων, ἐκεῖνος διελὼν ἀπὸ τῶν ἰδιωτικῶν τὰ δημόσια, τῶν μὲν εἰς τὸ κοινὸν φερόντων ἀδικημάτων αὐτὸς ἐποιεῖτο τὰς διαγνώσεις, τῶν δὲ ἰδιωτικῶν ἰδιώτας ἔταξεν εἶναι δικαστὰς, ὅρους αὐτοῖς καὶ κα-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

nomina in tabulas referant, ipſoſque in tribus diſtribuant, et ipſis in vrbe habitare permittant: ſceleſtam vero et impuram multitudinem, ex vrbe, ſpecioſo nomine rei impoſito, aliquo in coloniam ablegent. Quum igitur huius hiſtoriae argumentum hoc poſtularet, viſum eſt mihi neceſſarium et aequum eſſe, haec illis dicere qui Romanorum mores reprehendunt.

Tullius autem non in his ſolum inſtitutis ſe popularem eſſe demonſtrauit, quibus et ſenatus auctoritatem et patriciorum potentiam imminuere viſus eſt; ſed in iis etiam, quibus regium imperium imminuit, de cuius auctoritate ac poteſtate ipſemet dimidium detraxit. Quum enim omnes ſuperiores reges omnium litium iudicia ad ſe transferri vellent, et de omnibus tam priuatis quam publicis cauſſis arbitratu ſuo cognoſcerent; ille, ſeparatis publicis a priuatis, ipſe quidem de criminibus ad rempublicam pertinentibus cognoſcebat: priuatorum vero iudices priuatos conſtituit, quibus leges a ſe

[f] Καταγράψουσι et mox ἀφήσουσιν et ἐκβαλοῦσιν in *Cod. Vat.* eo ſcilicet verbi modo quo praecedit ἐξετάσουσι v. 36. vt notauit *Sylb.*

[g] Ἐμείωσεν αὐτὸς αὐτοῦ *Vat.*

[h] Non agnoſcit *Vat.*

[i] Ἦλθεν

νόνας τάξας οὓς αὐτὸς ἔγραψε νόμους. ἐπεὶ δὲ αὐτῷ τὰ ἐν τῇ πόλει πράγματα τὸν κράτιστον εἰλήφει κόσμον, εἰς ἐπιθυμίαν [i] ἦλθε διαφανές τι διαπραξάμενος, αἰώνιον αὐτοῦ μνήμην τοῖς ἐπιγενομένοις καταλιπεῖν. ἐφιστὰς δὲ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ τῶν ἀρχαίων βασιλέων τε καὶ [k] πολιτικῶν ἀνδρῶν μνημεῖα, ἐξ ὧν [l] εἰς ὀνόματα καὶ δόξας προῆλθον, οὔτε τοῦ Βαβυλωνίου τείχους ἐμακάρισε τὴν Ἀσσυρίαν ἐκείνην γυναῖκα, οὔτε τῶν ἐν Μέμφει πυραμίδων τοὺς Αἰγύπτου βασιλεῖς, οὔτε εἴ τις ἄλλη πλούτου καὶ πολυχειρίας ἐπίδειξις ἦν, οὐκ ἀνδρὸς ἡγεμόνος· ἀλλὰ ταῦτα πάντα μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια, καὶ οὐκ ἄξια σπουδῆς ἡγησάμενος, ὄψεώς τε ἀπάτας, οὐκ [m] εἰς βίους καὶ πραγμάτων ὠφελείας, ἐξ ὧν μακαρισμοὶ τοῖς κατασκευασαμένοις ἠκολούθουν μόνον· [n] ἐπαίνου δὲ καὶ ζήλου ἄξια τὰ τῆς γνώμης ἔργα ὑπολαβών, ἧς πλεῖστοί τε ἀπολαύουσι καὶ ἐπὶ μήκιστον [o] χρόνον καρποῦνται τὰς ὠφε-

a ſe latas, vt regulas, praeſcripſit, *quas in iudiciis ſequerentur.* Quum autem reipublicae ſtatum optime compoſuiſſet, ipſum ſubiit deſiderium praeclari alicuius facinoris edendi, quo ſui memoriam ad poſteros tranſmitteret. Quum autem attentius conſideraret priſcorum regum et aliorum virorum, qui reſpublicas perite adminiſtrarant, monumenta, ex quibus famam et gloriam adepti fuerant; neque ob muros Babylonios, Aſſyriam illam mulierem beatam ducebat, neque Aegypti reges ob pyramides Memphiticas, neque, ſi quod aliud alicuius principis diuitias et magnum operum numerum oſtentare poſſet: ſed haec omnia parua, neque diuturna, neque admiratione digna exiſtimans, oculorumque fraudulentas illecebras eſſe, quae ad nullos humanae vitae vſus prodeſſent, vnde nihil praeter ſolam conditorum felicitatis praedicationem ſequeretur; illa vero laude et aemulatione digna credens animi opera, vnde plurimi fructum percipiunt eoque diutiſſime fruuntur,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

i Ἦλθεν ἐπιφανές τι *Vat.*

k Πολιτικῶν ἀνδρῶν μνημεῖα *Vat.* medium vocabulum deeſt vulgatis.

l Malim εἰς ὄνομα καὶ δόξαν *Steph.* In *Cod. Vat.* εἰς ὀνόματα καὶ δόξας.

m Εἰς βίου καὶ πραγμάτων ὠφελείας ſcribendum. *Steph.*

n Ἐπαίνου οὐ ζήλου δὲ *Vat.*

o Χρόνου *Vat.*

λείας, πάντων μάλιστα τῶν τοιούτων ἔργων τὴν Ἀμφικτύονος τοῦ Ἕλληνος ἐπίνοιαν ἠγάσθη, ὃς ἀσθενὲς ὁρῶν καὶ ῥᾴδιον ὑπὸ τῶν περιοικούντων βαρβάρων ἐξαναλωθῆναι τὸ Ἑλληνικὸν γένος, εἰς τὴν [p] ἐπ' ἐκείνου κληθεῖσαν Ἀμφικτυονικὴν σύνοδον καὶ πανήγυριν [q] αὐτὸ συνήγαγε, νόμους καταστησάμενος, ἔξω τῶν ἰδίων, οὓς ἑκάστη πόλις εἶχε, τοὺς κοινοὺς ἅπασιν, οὓς καλοῦσιν Ἀμφικτυονικοὺς, ἐξ ὧν φίλοι μὲν ὄντες ἀλλήλοις διετέλουν, καὶ τὸ συγγενὲς φυλάττοντες ἔργοις μᾶλλον ἢ λόγοις, λυπηροὶ δὲ τοῖς βαρβάροις καὶ φοβεροί. παρ' οὗ τὸ παράδειγμα λαβόντες Ἴωνές τε οἱ μεταθέμενοι τὴν οἴκησιν [r] ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ παραθαλάττια [s] μέρη" τῆς Καρίας, καὶ Δωριεῖς οἱ περὶ τοὺς αὐτοὺς τόπους τὰς πόλεις ἐνιδρυσάμενοι, ἱερὰ κατεσκεύασαν ἀπὸ κοινῶν ἀναλωμάτων· Ἴωνες μὲν, ἐν Ἐφέσῳ, τὸ τῆς Ἀρτέμιδος· Δωριεῖς δ', [t] ἐν Τριοπίῳ,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

tur, prae caeteris iſtiuſmodi operibus maxime admiratus eſt inuentum Amphyctionis, filii Hellenis, qui quum videret Graecam gentem infirmam eſſe, et facile a finitimis barbaris deleri poſſe, ipſe eam in id conſilium et conuentum, qui ab illo Amphictyonicus eſt dictus, coëgit; legeſque tulit, praeter illas quae cuique ciuitati propriae et peculiares erant, eas quae omnibus communes eſſent, quas Amphictyonicas vocant, quarum beneficio in mutua amicitia perpetuo continebantur, et cognationem re potius quam verbis ſeruabant, et moleſti ac formidabiles barbaris perpetuo erant. Cuius exemplum ſequuti Iones qui ſedes transtulerunt ex Europa in Cariae partes maritimas, et Dorienſes qui in iiſdem locis vrbes condiderunt, templa communibus ſumptibus exſtruxerunt: Iones, Epheſi templum Dianae; Dorienſes, *in vrbe* Triopio templum

p Ἐπ' ἐκείνου *Vat.* vulg. ἀπ' ἐκείνου.

q Αὐτοὺς συνήγαγε malit *Dounaeus* in Praelect. in *Demoſth.* p. 146. ſcil. vulgatae dant αὐτός.

r Ἐκ τῆς Εὐρώπης εἰς τὰ παραθαλάττια μέρη τῆς Καρίας] Dixiſſem Aſiae. nam etſi pleraque illius tractus oppida Cares et Leleges ante Ionum aduentum tenuerunt: tamen quis veterum, de colonia Ionica loquens, ad maritimam partem Cariae eos appuliſſe dixit? *Caſaub.*

s Non agnoſcit *Vat.*

t Ita correxi pro ἐν Ἐπιτροπίῳ, quod repraeſentauit *Ed. Steph. Sylb.* Ἐπιτροπίῳ abſque praep. ἐν in

τὸ τοῦ Ἀπόλλωνος· ἔνθα συνιόντες γυναιξὶν ὁμοῦ καὶ τέκνοις κατὰ τοὺς ἀποδειχθέντας χρόνους, συνέθυόν τε καὶ συνεπανηγύριζον, καὶ ἀγῶνας ἐπετέλουν ἱππικοὺς καὶ γυμνικούς, καὶ τῶν περὶ μουσικὴν ἀκουσμάτων, καὶ τοὺς θεοὺς κοινοῖς ἀναθήμασιν ἐδωροῦντο. θεωρήσαντες δὲ καὶ πανηγυρίσαντες, καὶ τὰς ἄλλας φιλοφροσύνας [u] παρ' ἀλλήλων λαβόντες, εἴ τι πρόσκρουσμα πρὸς πόλιν ἐγεγόνει, δικασταὶ καθεζόμενοι διῄτων, καὶ περὶ τοῦ πρὸς βαρβάρους πολέμου καὶ περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους ὁμοφροσύνης κοινὰς ἐποιοῦντο βουλάς. ταῦτα δὴ καὶ τὰ ὅμοια τούτοις παραδείγματα λαβών, προθυμίαν ἔσχε καὶ αὐτὸς [x] τὰς πόλεις τοῦ Λατίνων γένους συστῆσαι καὶ συναγαγεῖν, ἵνα μὴ, στασιάζουσαι καὶ πολεμοῦσαι πρὸς ἀλλήλας, ὑπὸ τῶν προσοικούντων βαρβάρων τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθῶσι.

XXVI. Γνοὺς δὲ ταῦτα, τοὺς κρατίστους ἄνδρας ἐξ ἑκάστης πόλεως συνεκάλει, περὶ μεγάλων καὶ κοινῶν φήσας πραγμάτων συμβούλους αὐτοὺς συγκαλεῖν. ἐπεὶ δὲ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

templum Apollinis: quo ſtatis temporibus cum vxoribus et liberis conueniebant, et ſimul ſacrificia faciebant, et ſimul negotiabantur et mercatus exercebant, et certamina equeſtria et gymnicà et muſica faciebant, diiſque donaria communia dicabant. Peractis vero ſpectaculis et nundinis atque aliis feſtis, in quibus omnes omni humanitatis genere ſe mutuo excipiebant, ſi qua ſimultas inter ciuitates ob aliquam offenſam orta fuiſſet, iudices ſedentes de ea cognoſcebant, et de bello contra barbaros gerendo et de mutua concordia inter ſe conſultabant. Haec igitur et his ſimilia exempla ſequutus, ipſe quoque ſummopere in id propenſus erat, vt Latinae gentis ciuitates in vnum corpus contraheret, ne, inteſtinis diſſidiis et bellis debilitatae, ab accolis barbaris libertate priuarentur.

Quare, his apud ſe ſtatutis, optimates ex ſingulis ciuitatibus conuocauit, denuncians illis ſe de magnis rebus et ad communem vtilitatem pertinentibus velle cum ipſis conſultare, ideoque illos a ſe conuo-

ἐν in *Cod. Vat.* vnde aliquis forſan ἐπὶ τριοπίῳ legendum ſuſpicaretur.

u Παρ' ἀλλήλων ἀναλαβόντες *Vat.*

x Ἁπάσας τὰς μετεχούσας πόλεις *Vat.*

συνῆλθον, συναγαγὼν τήν τε [y] Ῥωμαϊκὴν βουλὴν καὶ τοὺς ἀπὸ τῶν πόλεων ἥκοντας, λόγον διεξῆλθε παρακλητικὸν ὁμονοίας, διδάσκων ὡς καλὸν μὲν χρῆμα, πολλαὶ πόλεις μιᾷ χρώμεναι γνώμῃ· [z] αἰσχρὸν δὲ, ὄψις συγγενῶν [a] ἀλλήλοις διαφερομένων. αἴτιόν τε ἰσχύος μὲν ταῖς ἀσθενέσιν ἀποφαίνων ὁμοφροσύνην, ταπεινότητος δὲ καὶ ἀσθενείας καὶ [b] ταῖς ἰσχυροτάταις ἀλληλοφθονίαν. [c] μετὰ ταῦτ' ἐδίδασκεν αὐτοὺς, ὡς χρὴ Λατίνους μὲν τῶν προσοίκων ἄρχειν, καὶ [d] τὰ δίκαια προστάτ]ειν, Ἕλληνας ὄντας, βαρβάροις· Ῥωμαίους δὲ τὴν ἁπάντων Λατίνων ἔχειν προστασίαν, μεγέθει τε [e] πόλεως προὔχοντας, καὶ πραγμάτων [f] ὄγκῳ, καὶ τῇ προνοίᾳ τοῦ δαιμονίου κρεῖττον [g] κεχρημένους ἐκείνων, δι' ἣν εἰς τοσ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

conuocari. Qui vbi conueniſſent, coacto ſenatu Romano et conuocatis illis qui ex ſingulis ciuitatibus venerant, prolixam orationem habuit, qua ad concordiam eos adhortabatur, docens quam praeclara res eſſet multas ciuitates conſentire et concordes eſſe, et quam turpis cognatos inter ſe diſſidentes videre: et demonſtrans concordiam infirmis eſſe potentiae cauſſam, diſcordiam contra vel potentiſſimos quoſque deprimere, et eorum vires debilitare. Haec autem illos docebat, oportere Latinos populis finitimis imperare, et ipſos, qui eſſent Graeci, barbaris ius reddere. Romanos vero omnium Latinorum principatum habere debere, tum quia vrbis amplitudine et rerum geſtarum magnitudine *caeteris* praeſtabant, tum etiam quia numinis diuini prouidentia, ob quam ad tantum ſplendorem prouecti eſſent, illis

y Ῥωμαίων *Vat.*

z Αἰσχρὰ δὲ *Vat.*

a Ἀλλήλοις *Vat.* et mox ταῖς ἀσθενέσιν. poſterius ſolum praetuli vulgato τοῖς ἀσθ.

b Ταῖς πάνυ ἰσχυραῖς *Vat.*

c Vulgatis hic deeſt copula. Fortaſſe ſcripſit ἔτι δὲ καὶ ταῦτ' ἐδίδασκεν, vel ἀλλὰ καὶ ταυτ' ἐδιδ. aut οὐ μὲν ἀλλὰ καὶ ταῦτ' ἐδιδ. poſſit vero legi et μετὰ ταῦτ' ἐδίδασκεν. *Steph.* Poſtremam coniecturam amplectitur *Caſaub.* Optime in *Cod. Vat.* Ταῦτα διεξελθὼν ἐδίδασκεν.

d Τὰ δίκαια τάττειν legunt *Steph.* et *Caſ.* atque in aliis *Dionyſi* locis τάττειν pro πράττειν reponi iubent.

e Πόλεων in *Ed. Steph.*

f Ὄγκῳ *Vat.* vulg. ὄγκοις.

g Vulgatae dant. κρείττους κεκριμένους. Illud κεκριμένους a *Sylburgii* manu. atque ita quidem legiſſe

αὐτὴν ἐπιφάνειαν [h] προῆλθον. τοιαῦτα διεξελθὼν, συνεβούλευεν αὐτοῖς ἱερὸν ἄσυλον ἀπὸ κοινῶν ἀναλωμάτων ἐν Ῥώμῃ κατασκευάσασθαι, [i] ἐν ᾧ θύσουσί τε αἱ πόλεις συνερχόμεναι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἰδίας τε καὶ κοινὰς θυσίας, καὶ πανηγύρεις ἄξουσιν, ἐν οἷς ἂν ὁρίσωσι χρόνοις· καὶ εἴ τι γένοιτο αὐταῖς πρόσκρουσμα [k] πρὸς ἀλλήλας, ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων διαλύσονται, ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐπιτρέψασαι [l] διαγνῶναι τὰ ἐγκλήματα. ταῦτα διεξιών τε καὶ ὅσα ἄλλα ἕξουσιν ἀγαθὰ βουλευτήριον ἐγκαταστησάμενοι, πάντας ἔπεισε τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντας· καὶ μετὰ τοῦτο κατεσκεύασεν ἐξ ὧν ἅπασαι συνήνεγκαν αἱ πόλεις χρημάτων, τὸν τῆς Ἀρτέμιδος [m] ναὸν, τὸν ἐπὶ τοῦ μεγίστου τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λό-

Seruius Tullius Romanorum REX VI. *Panegyris Latina.*

illis excellentiores fuerant iudicati. Atque hac oratione vſus illis perſuaſit, vt templum cum inuiolabili refugio impenſis communibus Romae exſtruerent, in quo ſinguli ciuitatum populi congregati quotannis priuata et publica ſacrificia facerent, et mercatum exercerent ſtatis temporibus; et, ſi qua offenſa *et controuerſia* inter eos fuiſſet orta, ex his ſacris eam dirimerent, reliquarum ciuitatum arbitrio controuerſiarum deciſionem permittentes. De his igitur et multis aliis commodis, quae conſequuturi eſſent ſi commune conſilium conſtituiſſent, diſſerens, omnibus qui in eo conſeſſu aderant rem perſuaſit. Itaque poſtea, ex pecuniis quas omnes ciuitates contulerunt, exſtruxit templum Dianae, quod fundatum eſt in Auentino, omnium Romanorum

giſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit, *diuina prouidentia potiores eis iudicatos*. In *Ed. Steph.* τῇ προνοίᾳ τοῦ δαιμονίου κρείττους κεχρημένους ἐκείνων. quod loquendi genus duriuſculum leniri poſſe exiſtimat *Portus*, ſi tollatur κεχρημένους, vel illud κρείττους mutetur in κρείττονι, vt genitiuus ἐκείνων pendeat a comparatiuo κρείττονι. In *Cod. Vat.* κρεῖττον κεχρημένους.

h Προῆλθον *Vat.* quod referendum ad Ῥωμαίους. vulgatae dant προῆλθε.

i Videri poſſet ſcribendum εἰς ὃ propter participium συνερχόμεναι: ſed ἐν ᾧ ferri poteſt, vt iungatur cum verbo ἄξουσιν. *Steph.* In *Cod. Vat.* ἐν ᾧ θύσουσί τε αἱ πόλεις, quorum vocabulorum tertium et quartum deſunt vulgatis.

k Πρὸς ἀλλήλας *Vat.* vulg. πρὸς ἀλλήλους.

l Διαγνῶναι *Vat.* vulg. διαλῦσαι.

m Νεὼ *Vat.*

φων ἱδρυμένον, Αὐεντίνου· καὶ τοὺς νόμους συνέγραψε ταῖς πόλεσι πρὸς ἀλλήλας, [n] καὶ τἆλλα τὰ περὶ τὴν ἑορτὴν καὶ πανήγυριν ὃν ἐπιτελεσθήσεται τρόπον ἔταξεν. ἵνα δὲ μηδεὶς χρόνος αὐτοὺς ἀφανίσῃ, στήλην κατασκευάσας χαλκῆν, ἔγραψεν ἐν ταύτῃ τά τε δόξαντα [o] τοῖς συνέδροις, καὶ τὰς μετασχούσας τῆς συνόδου πόλεις. αὕτη διέμεινεν ἡ στήλη μέχρι τῆς ἐμῆς ἡλικίας ἐν τῷ τῆς Ἀρτέμιδος ἱερῷ κειμένη, [p] γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆρας Ἑλληνικῶν, οἷς τὸ παλαιὸν ἡ Ἑλλὰς ἐχρᾶτο. ὃ καὶ αὐτὸ ποιήσαιτ᾽ ἄν τις οὐ μικρὸν τεκμήριον τοῦ μὴ βαρβάρους εἶναι τοὺς [q] οἰκίσαντας τὴν Ῥώμην. οὐ γὰρ ἂν Ἑλληνικοῖς ἐχρῶντο γράμμασιν, ὄντες βάρβαροι. πολιτικαὶ μὲν δὴ πράξεις τοῦ βασιλέως τούτου σὺν ἄλλαις πολλαῖς ἐλάττοσί τε καὶ ἀμαυροτέραις, αἳ μέγισται καὶ λαμ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

rum collium maximo. Et leges foederis inter hos populos facti conſcripſit, alioſque feſti atque mercatus celebrandi ritus conſtituit. Quae ne iniuria temporis delerentur, aeneam columnam fecit; in qua incidit concilii decreta, et nomina populorum qui illi conuentui interfuerant. Haec columna ad meam vſque aetatem perdurauit, in Dianae fano erecta, characteres Graecarum literarum habens, quibus olim Graecia vtebatur. Quod ipſum non leue eſt argumentum, quo probari poteſt, eos qui Romam condiderunt minime barbaros fuiſſe. Neque enim, ſi barbari fuiſſent, literis Graecis vſi fuiſſent. Res igitur quas rex iſte domi geſſit, praeter multas alias leuiores et obſcuriores, hae maximae et clariſſimae

n Καὶ τἆλλα τὰ περὶ *Vat.* articulo τὰ carent vulgatae.

o Τοῖς συνέδροις *Vat.* vulg. τοῖς συνεδρίοις.

p Γραμμάτων ἔχουσα χαρακτῆρας Ἑλληνικῶν] Huc faciunt quae *Plinius* habet: *Veteres*, inquit, *Graecas fuiſſe eaſdem pene quae nunc ſunt Latinae, indicio erit Delphica tabula antiqui aeris quae eſt hodie in palatio, dono principum, Mineruae dicata in bibliotheca, cum inſcriptione tali.* ΝΑΤϹΙΚΡΑΤΕϹ. ΤΙϹΑΜΕΝΟΥ. ΑΘΕΝΑΙΟϹ. ΚΟΡΑΙ. ΚΑΙ. ΑΘΕΝΑΙ. ΑΝΕΘΕΚΕΝ. *Caſaub.*

q Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* quam ſcripturam veram eſſe contendunt *Sylb. Steph.* et *Caſ.* Alteram *Editionis Stephanicae* (ſc. οἰκήσαντας) non plane reiici debere exiſtimat *Portus.*

r Αὐταὶ

πρόταται [r] αὗται μνημονεύονται. πολεμικαὶ δὲ αἱ πρὸς ἓν τὸ τῶν Τυῤῥηνῶν ἔθνος γενόμεναι, περὶ ὧν μέλλω νῦν διεξιέναι.

Μετὰ τὴν τοῦ Ταρκυνίου τελευτὴν αἱ παραδοῦσαι τὴν XXVII. ἡγεμονίαν ἐκείνῳ πόλεις οὐκ ἔτι φυλάττειν ἐβούλοντο τὰς ὁμολογίας, Τυλλίῳ τε οὐκ ἀξιοῦσαι ταπεινῷ κατὰ γένος ὄντι ὑπακούειν, καὶ τὴν διαφορὰν τῶν πατρικίων τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα γενομένην μεγάλην σφίσιν ὠφέλειαν παρέξειν νομίζουσαι. ἤρξαντο δὲ τῆς ἀποστάσεως οἱ καλούμενοι Οὐϊεντανοὶ, καὶ τοῖς ἐλθοῦσι παρὰ τοῦ Τυλλίου πρεσβευταῖς ἀπεκρίναντο, μηδεμίαν εἶναι σφίσι πρὸς ἐκεῖνον μήθ' ὑπὲρ ἡγεμονίας παραχώρησιν, μήτε περὶ φιλίας καὶ συμμαχίας συνθήκην. ἀρξάντων δὲ τούτων, Καιρητανοί τε ἠκολούθησαν, καὶ Ταρκυνῖται, καὶ τελευτῶσα ἐν ὅπλοις ἦν ἅπασα ἡ Τυῤῥηνία. οὗτος ὁ πόλεμος εἴκοσι διέμεινεν ἔτη συνεχῶς πολεμούμενος, εἰσβολάς τε πολλὰς ἀμφοτέρων μεγάλοις στρατεύμασι ποιουμένων εἰς τὴν ἀλλήλων, καὶ παρατάξεις ἄλλας ἐπ' ἄλλαις συνισταμένων. ἐν ἁπάσαις δὲ ταῖς μάχαις κατορθῶν ὁ Τύλλιος, ὅσαι [s] κατὰ

riſſimae memorantur. Bellicae vero res ſunt eae, quas contra vnam Hetruſcorum gentem geſſit, de quibus mox verba ſum facturus.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Poſt Tarquinii mortem, ciuitates, quae principatum illi tradiderant, foederis conditiones amplius ſeruare nolebant; quia Tullio, cuius natales erant obſcuri, parere indignum iudicabant, illudque diſſidium, quod inter patricios et regem erat, magno ſibi auxilio fore putabant. Initium autem defectionis Veientes fecerunt, et legatis a Tullio miſſis reſponderunt, ſe neque de imperio illi concedendo, neque de amicitia aut ſocietate ineunda quicquam cum illo vnquam pactos fuiſſe. Horum exemplum ſequuti ſunt Caeretani et Tarquinienſes: et tandem tota Hetruria in armis fuit. Hoc bellum per continuos XX annos ſine vlla intermiſſione geſtum eſt, et vtrique cum ingentibus copiis multas irruptiones in agrum hoſtilem fecerunt, et ſaepius collatis ſignis pugnarunt. Quum autem in omnibus proeliis, et cum

Bello quae geſſerit Tullius.

Per. Iul. 4138. *Ante Chr.* 576. *Olymp.* 50/51 4/1. *Cat.* *V.C.* 176. *Var.* 178.

r Αὗται *Vat.* vulg. τοιαῦται. s Κατὰ πόλεις *Vat.* vulg. κατὰ πόλιν.

t Non

πόλεις τε καὶ πρὸς ὅλον τὸ ἔθνος [t] αὐτῷ" συνέστησαν, καὶ τρισὶν ἐπιφανεστάτοις κοσμηθεὶς θριάμβοις, τελευτῶν ἠνάγκασε τοὺς οὐκ ἀξιοῦντας ἄρχεσθαι, τὸν χαλινὸν ἑκόντας λαβεῖν. [u] εἰκοστῷ δ' οὖν ἔτει συνελθοῦσαι πάλιν αἱ δώδεκα πόλεις, ἐξανηλωμέναι τῷ πολέμῳ τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα, γνώμην ἔσχον παραδοῦναι Ῥωμαίοις τὴν ἡγεμονίαν, ἐφ' οἷς πρότερον ἐψηφίσαντο. καὶ παρῆσαν [x] ἐξ ἁπάσης πόλεως οἱ προχειρισθέντες σὺν ἱκετηρίαις, ἐπιτρέποντες Τυλλίῳ τὰς πόλεις, καὶ μηδὲν ἀνήκεστον [y] βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν ἀξιοῦντες. Τύλλιος δὲ τῆς μὲν ἀφροσύνης ἕνεκα, καὶ τῶν [z] εἰς τοὺς θεοὺς ἀθετημάτων, οὓς ἐγγυητὰς ποιησάμενοι τῶν ὁμολογιῶν, παρέβησαν τὰ συγκείμενα, πολλῶν αὐτοὺς ἔφη τιμωριῶν ἀξίους εἶναι καὶ μεγάλων· τῆς δὲ Ῥωμαίων ἐπιεικείας καὶ μετριότητος, ἐπειδὴ συγγνόντες ἀδικεῖν, [a] στέμμασι

Seruius Tullius. Romanorum REX VI.
1 *Per. Iul.* 4145. *Ante Chr.* 569. *Olymp.* 53¾. *Cat. V.C.* 183. *Var.* 185.
2 *Per. Iul.* 4149. *Ante Chr.* 565. *Olymp.* 53¾. *Cat. V.C.* 187. *Var.* 189.

cum ſingulis ciuitatibus et cum tota gente commiſſis, Tullius rem feliciter geſſiſſet, et tribus clariſſimis triumphis ornatus fuiſſet, tandem eos, qui imperium detrectabant, ſponte fraenum recipere coëgit. Vigeſimo autem anno, denuo duodecim ciuitates in totius gentis concilio, viris et pecuniis bello conſumptis, decreuerunt ad populum Romanum principatum deferre, iis conditionibus quibus iam ante id decreuerant. Quare ex ſingulis ciuitatibus ſupplices venerunt, qui ad id munus fuerant delecti, vt vrbes Tullio dederent, et eum orarent ne quid grauius in ſe ſtatueret. At Tullius ipſos ob ſuam dementiam et contemptionem deorum, quos foederum teſtes et ſponſores fecerant, et tamen pacta violarant, multis et grauibus ſuppliciis dignos eſſe reſpondit: verum Romanorum aequitatem et clementiam, quod, agnita iniuria quam fecerant, cum corollis et caeteris ſupplicum

t Non agnoſcit *Vat.*

u Εἰκοστῷ δ' οὖν ἔτει *Vat.* pro tertio vocabulo dant vulgg. αὖ. δ' redundat euphoniae gratia, ad hiatum euitandum.

x Ἀπὸ πάσης *Vat.*

y Βουλεῦσαι *Vat.*

z Εἰς τοὺς θεοὺς ἀσεβημάτων *Vat.* quo modo legendum eſſe conieceret *Portus*, non probante *Caſaubono*.

a Fortaſſe στέμμασιν ἱκετηρίοις καὶ λιτανείαις ſcripſit. Alicubi certe ἱκετηρίας καὶ στέμματα παρέχεσθαι:

καὶ λιτανείαις παρῃτοῦντο τὴν ὀργὴν, οὐδ' ἐν τῷ παρόντι ἀτυχήσειν. ταῦτα εἰπὼν, καταλύεται τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον, ταῖς μὲν ἄλλαις πόλεσιν [b] ἁπλῶς καὶ δίχα ὀργῆς μνησικάκου πολιτεύεσθαί τε ἀποδοὺς, ὡς πρότερον, καὶ τὰ ἴδια καρποῦσθαι, μενούσαις ἐν ταῖς γραφείσαις πρὸς αὐτὰς συνθήκαις ὑπὸ βασιλέως Ταρκυνίου. τρεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν πόλεις, αἳ προεξανέστησάν τε καὶ τὰς ἄλλας [c] ὑπηγάγοντο κατὰ Ῥωμαίων ἐξενεγκεῖν τὸν πόλεμον, [d] Καιρητανῶν καὶ Ταρκυνιτῶν καὶ Οὐϊεντανῶν, ταύτας ἀφαιρέσει χώρας τιμωρησάμενος, ἣν κατεκληρούχησε Ῥωμαίων τοῖς νεωστὶ προσεληλυθόσι [e] πρὸς τὴν πολιτείαν. ταῦτα διαπραξάμενος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους, [f] καὶ ναοὺς δύο κατασκευασάμενος Τύχης, ᾗ παρὰ πάντα τὸν βίον ἔδοξεν ἀγαθῇ κεχρῆσθαι, τὸν μὲν ἐν ἀγορᾷ

cum inſignibus iram deprecaturi venerint, ipſis in praeſens non deſuturam. His dictis, bellum contra ipſos ſuſceptum depoſuit, *pacemque ipſis dedit;* et caeteris quidem ciuitatibus, facile oblitus irae omniumque iniuriarum ante acceptarum, permiſit vt liberae viuerent, quemadmodum ante; vtque ſuis rebus fruerentur, ſervantes conditiones foederis a rege Tarquinio praeſcriptas. Tres vero ciuitates ex illis (quae primae in Romanos inſurrexerant, quaeque alias ad bellum illis inferendum impulerant) Caeretanos et Tarquinienſes et Veientes, agro adempto mulctavit, quem diuiſit iis qui nouiſſime in ciuitatem Romanam recepti fuerant. Quum igitur haec domi militiaeque geſſiſſet, et duo templa exſtruxiſſet fortunae (quod ea ſecunda toto vitae tempore vſus videretur, alterum quidem in foro

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

3 *Per. Iul.* 4157. *Ante Chr.* 557. *Olymp.* 55 ¾. *Cat.* V.C. 195. *Vat.* 197.

χεσθαι: quinetiam ἱκετηρίας et λιτὰς alicubi copulat. *Steph.* Vide *Suidam*, v. ἱκετηρία.

b *Lapus*, dum vertit *ſine poena*, legiſſe videtur ἀποίνως. quod tamen non eſt vſitatum. *Sylb.* et In *Cod. Vat.* ἁπλῶς. vulgo dant ἀπόνως.

c Ἐπηγάγοντο *Vat.*

d Καιρητανοὺς καὶ Ταρκυνίτας καὶ Οὐϊεντανοὺς *Vat.*

e Πρὸς τὴν πόλιν *Vat.*

f Καὶ ναοὺς δύο κατασκευασάμενος τύχης] Imo multo plures quam duos. Vide omnino *Plut.* in *Quaeſt. Rom.* 74. Virilem tamen fortunam non a Seruio, ſed ab Anco fuiſſe conſecratam idem auctor

τῇ καλουμένῃ [g] Βοαρίᾳ, τὸν δ' ἕτερον ἐπὶ ταῖς ἠϊόσι τοῦ Τιβέριος, ἣν ἀνδρείαν προσηγόρευσεν, ὡς καὶ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται· ἡλικίας τε προβεβηκὼς ἐπὶ πολὺ, καὶ τῆς κατὰ φύσιν τελευτῆς οὐ μακρὰν ἀπέχων, ἐπιβουλευθεὶς ὑπὸ Ταρκυνίου τε τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς ἀποθνήσκει. διηγήσομαι δὲ καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τὸν τρόπον, μικρὰ τῶν ἔμπροσθεν γενομένων ἀναλαβών.

XXVIII. Ἦσαν δὴ Τυλλίῳ δύο θυγατέρες ἐκ γυναικὸς γενόμεναι Ταρκυνίας, ἣν ἐνεγγύησεν αὐτῷ βασιλεὺς Ταρκύνιος. ταύτας τὰς κόρας [h] ἐπιγάμους γενομένας ἐκδίδοται τοῖς [i] ἀδελφιδοῖς τῆς μητρὸς αὐτῶν, υἱωνοῖς τε Ταρκυνίου, τῷ πρεσβυτέρῳ τὴν πρεσβυτέραν ἁρμόσας, καὶ τῷ νεωτέρῳ τὴν νεωτέραν· οὕτως οἰόμενος [k] αὐτοῖς μᾶλλον συνοίσεσθαι τοῖς λαβοῦσιν. ἔτυχε δὲ τῶν γαμβρῶν ἑκάτερος ἐναντίᾳ συναφθεὶς τύχῃ, κατὰ τὴν οὐχ ὁμοτροπίαν· Λευκίῳ μὲν γὰρ τῷ πρεσβυτέρῳ, τολμηρῷ καὶ αὐθάδει καὶ τυραννικῷ τὴν φύσιν ὄντι, χρηστὴ καὶ σώφρων

Servius Tullius Romanorum REX VI. foro Boario, alterum vero ad ripam Tiberis) quam virilem appellauit, vt nunc etiam a Romanis nuncupatur: quumque iam eſſet aetate prouectiore, nec a naturali vitae termino longe abeſſet, Tarquinii generi et filiae ſuae inſidiis ſublatus periit. Narrabo autem et ipſum inſidiarum modum, re paullo altius repetita.

Per. Iul. 4164. *Ante Chr.* 550. *Olymp.* 57 2/3. *Cat.* *V.C.* 215. *Var.* 217. Tullius duas filias ex vxore Tarquinia ſuſceperat, quam ei rex Tarquinius in matrimonium dederat. Has puellas iam nubiles dedit vxores conſobrinis, Tarquinii nepotibus, cum maiori natu maiorem, cum minori minorem coniungens; quod exiſtimaret fore vt hoc pacto melius illae maritis conuenirent. Sed vtrique genero forte contigit, vt vxorem moribus ſuis penitus diſſimilem haberet matrimonio iunctam: Lucio enim (qui natu erat maior, quique erat homo audax et arrogans, et ingenio tyrannico praeditus) vxor proba et modeſta atque

patris

auctor eſt in libro *de Fortuna Roman. Caſaub.*

g Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Verum *Gelenius* poſt Βοαρίᾳ inſerit τὴν ἀγαθὴν ἐπωνόμασε. *Sylb.*

h Ἐπάκμους *Vat.*

i Parum recte in *Ed. Steph.* ἀδελφοῖς. Vide *Barn. Briſſonium* de Iure Connubiorum.

k Αὐτὰς μάλιστα *Vat.*

l Ἀῤῥεντι

καὶ φιλοπάτωρ συνῆλθε γυνή· [l] Ἀῤῥοῦντα δὲ τῷ νεωτέρῳ, πολὺ τὸ πρᾶον ἔχοντι καὶ εὐλόγιστον, ἀνοσία καὶ μισοπάτωρ καὶ πάντολμος ἦν ἡ γαμετή. συνέβαινε δὲ τῶν ἀνδρῶν ἑκάτερον φέρεσθαι μὲν ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, μετάγεσθαι δὲ ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἐπὶ τἀναντία· ὁ μέν γε πονηρὸς, ἐκβαλεῖν τῆς βασιλείας τὸν κηδεστὴν προθυμούμενος, καὶ πάντα μηχανώμενος εἰς τοῦτο, ὑπὸ τῆς γυναικὸς μετεπείθετο ἀντιβολούσης τε καὶ ὀδυρομένης· ὁ δ' ἐπιεικὴς, οὐδὲν οἰόμενος δεῖν ἐξαμαρτάνειν εἰς τὸν πενθερὸν, ἀλλὰ περιμένειν ἕως ἡ φύσις αὐτὸν ἐκ τοῦ ζῆν [m] ἐξαγάγοι, καὶ τὸν ἀδελφὸν οὐκ ἐῶν πράττειν τὰ μὴ δίκαια, ὑπὸ τῆς ἀνοσίας γυναικὸς εἰς τἀναντία μετήγετο, νουθετούσης τε καὶ λοιδορουμένης, καὶ τὴν [n] ἀνανδρίαν κακιζούσης. ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον οὔτε αἱ τῆς σώφρονος λιτανεῖαι, τὰ κράτιστα τὸν οὐ δίκαιον ἄνδρα πειθούσης, οὔτε αἱ τῆς μιαρᾶς παραινέσεις, ἐπὶ τὰς ἀνοσίους πράξεις τὸν οὐ πονηρὸν εἶναι πεφυκότα παρακαλούσης, ἀλλ' ἑκάτερος

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

patris amans data eſt: Arunti vero iuniori (qui erat longe manſuetior, et aequiore ingenio praeditus) vxor erat ſceleſta, et quae patrem odio proſequebatur, et quodlibet facinus audebat. Accidit autem vt vterque maritus ad innatos mores ferretur, ſed ab vxore in contrarios traduceretur: alter enim qui improbus erat (quum cuperet ſocerum regno expellere, et omnia contra ipſum moliretur) ab vxore precibus et lacrymis a ſententia deducebatur: alter vero, qui erat ingenio miti (quum nihil in ſocerum delinquendum, ſed exſpectandum cenſeret donec ipſa natura ex hac vita ipſum educeret, quumque non ſineret fratrem facinora ſceleſta patrare) ab vxore impia in contraria traducebatur; haec enim ipſum monebat, et conuicia ei dicebat, et ignauiam exprobrabat. Sed quum neque quidquam proficerent preces vxoris modeſtae, quae optimum conſilium viro ſceleſto dabat; neque adhortationes impurae illius, quae ad impia facinora virum, ſua natura minime malum, prouocabat; ſed vterque

ad

l Ἀῤῥοῦντι *Vat.*
m Ἐξαγάγῃ *Vat.*
n Rectius ἀνανδρίαν in *Cod. Vat.* vt legendum cenſebant *Camerarius* et *Portus*. nam vulgg. dant ἀνδρίαν.

o Malim

ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἐφέρετο, καὶ λυπηρὰν ἡγεῖτο τὴν μὴ τὰ ὅμοια βουλομένην, τῇ μὲν, ὀδύρεσθαί τε καὶ φέρειν τὸν ἑαυτῆς δαίμονα περιῆν· τῇ δὲ παντόλμῳ, χαλεπαίνειν καὶ ἀπαλλαγῆναι ζητεῖν ἀπὸ τοῦ συνοικοῦντος. ἔπειτα δ' ἡ κακὴ [o] φύσιν ἀπονοηθεῖσα, καὶ νομίσασα τοῖς ἑαυτῆς τρόποις ἁρμόττειν μάλιστα τὸν τῆς ἀδελφῆς ἄνδρα, μεταπέμπεταί τε αὐτὸν, ὡς ὑπὲρ ἀναγκαίου πράγματος διαλεξομένη.

XXIX. Καὶ ἐπειδὴ παρεγένετο, μεταναστῆναι κελεύσασα τοὺς ἔνδον, ἵνα μόνη διαλεχθείη πρὸς μόνον, „[p] Ἀρ', ἔφη, ὦ Ταρκύνιε, μετὰ παῤῥησίας ἔξεστί μοι καὶ ἀκινδύνως ἅπαντα εἰπεῖν ὅσα φρονῶ περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων; καὶ καθέξεις οὓς ἂν ἀκούσῃς λόγους; ἢ σιωπᾶν ἄμεινόν ἐστί μοι, καὶ μὴ φέρειν εἰς μέσον βουλὰς ἀποῤῥήτους;„ κελεύσαντος δὲ τοῦ Ταρκυνίου [q] λέγειν ὃ βούλεται, καὶ περὶ τοῦ καθέξειν ἐν ἑαυτῷ τοὺς λόγους πίστεις ἐπιθέντος δι' ὅρκων, οὓς ἐκείνη προῃρεῖτο, οὐδὲν ἔτι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ad ſuum ingenium ferretur, et moleſte ferret diſſentientem coniugem: altera quidem ſuam ſortem deflebat, eamque iniquo animo ferebat; altera vero, quae ad quoduis facinus parata erat, indignabatur, et quaerebat modum quo ſe a moleſto marito liberaret. Tandem vero mulier natura peruerſa, furiis ad deſperationem acta, et rata ſuis moribus ſororis maritum maxime conuenire, eum accerſit quaſi de re aliqua valde neceſſaria cum eo eſſet actura.

Quum autem ille veniſſet, omnibus, qui domi erant, recedere iuſſis, vt ſola cum ſolo colloqueretur, „An, inquit, Tarquini, libere et ſine periculo mihi licet dicere quaecunque ſentio de communi noſtrum vtilitate? continebisne quae audieris? an tacere mihi eſt ſatius, neque in medium proferre conſilia arcana?„ Quum autem Tarquinius iuſſiſſet eam dicere quicquid vellet, et pollicitus fuiſſet ſe, iureiurando, quodcunque illa voluiſſet, adhibito, rem optima fide ſilentio ſuppreſſurum, illa ita demum, omni pudore depoſito

o Malim cum articulo τὴν φύσιν. *Sylb.*

p Ἀρ' ἔφησεν *Vat.*

q Λέγειν ὅ,τι βούλεται *Vat.*

r Sc.

αἰσχυνθεῖσα λέγει πρὸς αὐτόν· „Μέχρι τίνος, ὦ Ταρκύνιε, τῆς βασιλείας ἀποστερούμενος ἀνέχεσθαι διανοῇ; πότερον ἐκ ταπεινῶν καὶ ἀσήμων ἔφυς προγόνων, καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀξιοῖς ἐπὶ σεαυτῷ μέγα φρονεῖν; ἀλλὰ πάντες ἴσασιν ὅτι [r] τοῖς μὲν ἀρχαίοις προγόνοις [s] ὑμῶν Ἕλλησιν οὖσι, καὶ [t] ἀφ' Ἡρακλέους γεγονόσι, τῆς εὐδαίμονος ἄρξαι Κορίνθου τὴν αὐτοκράτορα ὑπῆρξεν ἀρχὴν [u] ἐπὶ πολλὰς, ὡς ἀκούω, γενεάς· τῷ δὲ πάππῳ σου Ταρκυνίῳ, μεταθεμένῳ τὴν οἴκησιν ἐκ Τυῤῥηνῶν, ταύτης τῆς πόλεως βασιλεῦσαι ἐξεγένετο δι' ἀρετήν· οὗ σὺ κληρονομεῖν οὐ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ὀφείλεις, πρεσβύτερος υἱωνὸς ὤν. ἢ σώματος οὐκ ἔτυχες ἱκανοῦ πράττειν ὅσα βασιλεῖ προσήκει, δι' ἀσθένειάν τε καὶ

depoſito, eum eſt alloquuta, „Quouſque, Tarquini, te regno ſpoliatum pati apud te ſtatuiſti? An ex maioribus humilibus et obſcuris es ortus, et propterea de te ipſe magnifice ſentire non vis? Atqui omnibus notum eſt priſcos veſtros maiores, qui erant Graeci et ab illo felici Hercule oriundi, multas aetates, vt audio, apud Corinthios ſummum imperium habuiſſe: Tarquinio vero auo tuo, qui ex Hetruria ſedes huc tranſtulit, accidiſſe, vt huius vrbis regno ob virtutem ſuam potiretur; cuius non ſolum bona, ſed etiam regnum ad te iure hereditario pertinet, quum ſis nepotum eius alter grandior natu. An forte ob imbecillitatem et deformitatem tibi eſt corpus parum idoneum ad omnia regia munia

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

r Sc. Bacchiadis: quorum tyrannis durauit in vrbe Corintho annos ferme ducentos. *Caſ.*

s Ἡμῶν *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* vt indicat verſio, *progenitoribus noſtris.* nec repugnat auctoris narratio. Sed quum mox dicat τῷ πάππῳ σου non ἡμῶν, verior eſt noſtra lectio. *Sylb.*

t Lege ἀφ' Ἡρ. γεγονόσι, τοῦ εὐδαίμονος ἄρξαι Κορίνθου. Corinthus enim ob diuitias, quibus olim abundabat, εὐδαίμων et ἀφνειὸς a poëtis vocabatur, vt notant *Thucydides* et *Ariſtoteles.* atque in antiquiſſimo oraculo, Εὐδαίμων ὁ Κόρινθος, ἐγὼ δ' εἴην Τενιάτης. ſic etiam diſtinctum fuit in *Lapi* codicibus. *Caſ.*

u Certe non ὅτι non male repoſueris ἐπὶ, vt ſenſus ſit ἐπὶ πολλὰς γενεάς. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

ἀμορφίαν; ἀλλὰ σοί γε καὶ ῥώμη πάρεστιν [x], οἵα τοῖς κράτιστα πεφυκόσι, καὶ μορφὴ τοῦ βασιλείου γένους ἀξία. ἢ τούτων μὲν οὐδ᾽ ἕτερον, ἡ δὲ ἀσθενὴς ἔτι καὶ πολὺ ἀπέχουσα τοῦ φρονεῖν τὰ προσήκοντα νεότης μεθέλκει σε, δι᾽ ἣν οὐκ ἀξιοῖς τὰ πολιτικὰ πράττειν, ὃς [y] οὐ πολὺ ἀποδέῃ πεντηκονταέτης εἶναι; κράτιστα δὲ ἄνθρωποι φρονεῖν πεφύκασιν οἱ περὶ ταύτην μάλιστα γενόμενοι τὴν ἡλικίαν. [z] φέρε, ἀλλ᾽ ἡ τοῦ κατέχοντος τὰ πράγματα εὐγένεια, καὶ ἡ πρὸς τοὺς κρατίστους τῶν πολιτῶν ἐπιτηδειότης, δι᾽ ἣν οὐκ [a] ἐπιχείρητός ἐστιν, [b] ἀνέχεσθαι σε ἀναγκάζει; ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀμφότερα κακῶς ἔχοντα αὐτῷ τυγχάνει· καὶ οὐδ᾽ αὐτὸς αὐτά γε [c] ἀγνοεῖ. καὶ μὴν ἥ τε τόλμα καὶ τὸ φιλοκίνδυνον ἔνεστί [d] σοι τοῖς τρό-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

munia obeunda? Atqui adſunt tibi vires ſatis firmae, quales eſſe ſolent virorum qui natalibus ſunt clariſſimis; adeſt et forma regio genere digna. * An forte horum neutrum, ſed iuuentus adhuc infirma et a rectis conſiliis adhuc longe remota impedit te, quo minus ad reipublicae adminiſtrationem accedere velis, quum non longe abſis a quinquageſimo aetatis anno? At homines qui hanc aetatem ſunt ingreſſi, prudentia quam maxime ſolent valere. An eius qui rerum potitur nobilitas, et gratia qua pollet apud optimates, qua fit vt non tam facile iniuriae aduerſariorum ſit obnoxius, te haec perferre cogit? ** Atqui hoc vtrumque non eſt admodum firmum illi praeſidium, quod ne ipſe quidem ignorat. Sed et audacia et periculorum contemptio tuis moribus ineſt,

x Non agnoſcit *Vat.* voc. ἱκανὴ quod vulgatae hic addunt.

* Ita *Gelenius*. Verum haec verba, ἢ τούτων μὲν οὐδ᾽ ἕτερον, non referri debent ad proxime praecedentia (vt eo retulit *Portus* dum vertit, *an vero neutrum quidem horum tibi deeſt*) ſed ad ἀσθένειαν et ἀμορφίαν.

y Οὐ πολλοῖς ἀποδεῖς ἔτεσι *Vat.*

z φέρε· ἀλλ᾽ ἡ τοῦ *Vat.* addidi φέρε, quo vulgg. carent.

a Potius εὐεπιχείρητος (huiuſmodi praeſertim in locis) quam ἐπιχείρητος dicunt Graeci: ideoque et *Dionyſium* illud potius quam hoc ſcripſiſſe crediderim. *Steph.*

b Ἀνέχεσθαί σε *Vat.* pronomen abeſt a vulgatis.

** At ſunt iſta vtraque in eo male ſe habentia. *Lapus.*

c Ἀγνοεῖς· καὶ μὴν ἧγε *Vat.*

d Excuſari poteſt datiuus σοι, vt apud *Panſaniam* p. 490. ſed ſimplicior lectio eſt σου. *Sylb.*

e Τὰς

ποις, ὧν μάλιστα τῷ βασιλεύειν μέλλοντι δεῖ. ὑπάρχει δέ σοι καὶ πλοῦτος ἱκανὸς, καὶ φίλοι πολλοὶ, καὶ ἄλλαι ἀφορμαὶ πρὸς τὰ πράγματα πολλαὶ καὶ μεγάλαι. τί ἂν ἔτι μέλλεις, καὶ τὸν αὐτόματον ἐκδέχῃ καιρὸν, ὃς ἥξει σοι φέρων τὴν βασιλείαν μηδὲν εἰς τοῦτο πραγματευσαμένῳ; μετὰ τὴν τοῦ Τυλλίου δήπου τελευτήν; ὥσπερ ἀναμενούσης τῆς τύχης ἀνθρωπίνας μελλήσεις, ἢ τῆς φύσεως ἡμῶν καθ' ἡλικίαν [e] τὰς τελευτὰς φερούσης, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀδήλῳ καὶ δυστεκμάρτῳ τέλει πάντων τῶν ἀνθρωπίνων [f] κειμένων. ἐρῶ δὲ μετὰ παῤῥησίας, καὶ εἴ με φήσεις θρασεῖαν, τὸ δοκοῦν αἴτιον εἶναί μοι τοῦ μηδεμιᾶς ὀρέγεσθαί σε μήτε φιλοτιμίας, μήτε δόξης. γυνή σοι σύνεστι μηδὲν ἐοικυῖα τοῖς σοῖς τρόποις, ἥ σε κηλοῦσα καὶ κατᾴδουσα μαλθακὸν ἀποδέδωκε, καὶ λήσεις [g] ἐξ αὐτῆς γενόμενος ἐξ ἀνδρὸς τὸ μηδέν· ὥσπερ κἀμοὶ ψοφοδεὴς καὶ οὐδὲν ἔχων ἀνδρὸς ἀνὴρ, ὅς με ταπεινὴν ποιεῖ μεγάλων

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

eſt, quibus maxime opus eſt ei qui eſt regnaturus. Sunt praeterea tibi ſatis amplae opes, et amici multi, et multa alia eaque magna ad rem aggrediendam adminicula. Quid igitur adhuc cunctaris, et exſpectas occaſionem quae ſe tibi vltro offerat, tibique nihil prorſus tentanti, quo voti fias compos, regnum afferat? an forte poſt Tullii obitum? quaſi vero fortuna humanas cunctationes exſpectat, aut natura noſtra, pro cuiuſque aetate, ita etiam finem vitae imponat; non autem finis omnium rerum humanarum incertus ſit atque omnem coniecturam effugiat. Libere tamen dicam, licet me voces audacem, id quod mihi videtur in cauſſa eſſe, cur tu ab omni ambitione abhorreas, et cur gloriae minime ſis cupidus. Habes vxorem moribus tuis prorſus diſſimilem, quae te ſuis illecebris et incantationibus emolliuit * et tandem per imprudentiam ex viro ad nihilum ab ea redigeris; quemadmodum mihi quoque eſt maritus timidiſſimus, et qui nihil virile habet, qui me ampla fortuna dignam deprimit,

e Τὰς τελευτὰς *Vat.* vulgatae ſic dant ἡμῶν τὰς καθ' ἡλικίαν τελευτάς.

f Πραγμάτων κειμένων *Vat.*

* Perque eam te latebis ex homine redactus in nihilum. *Lapus.*

g Malim δι' αὐτῆς vt *Lapus* quoque vertit *per eam. Sylb.* In *Cod.*

οὖσαν ἀξίαν, καὶ καλὴν τὸ σῶμα, μαρανθεῖσαν δὲ ὑπ᾽ αὐτοῦ. εἰ δ᾽ ἐξεγένετό σοι λαβεῖν με γυναῖκα, [h] κἀμοί σου τυχεῖν ἀνδρὸς, οὐκ ἂν ἐν ἰδιώτῃ βίῳ τοσοῦτον διεζήσαμεν [i] χρόνον. τί οὖν οὐκ [k] ἐπανορθούμεθα τὸ τῆς τύχης ἐλάττωμα ἡμεῖς μεταθέμενοι τοὺς γάμους, καὶ σὺ μὲν ἀπαλλάττεις τοῦ βίου τὴν σαυτοῦ γυναῖκα; ἐγὼ δὲ τὸ αὐτὸ διαθήσω τὸν ἐμὸν [l] ἄνδρα. ὅταν δὲ τούτων διαχειρισθέντων συνέλθωμεν εἰς τὸ αὐτὸ, ἀσφαλῶς ἤδη τὰ λοιπὰ βουλεύσομεν, ἐκποδὼν πεποιημένοι τὰ λυποῦντα ἡμᾶς. [m] καὶ γὰρ ἐὰν τἄλλα τις ἀδικεῖν ὀκνῇ, βασιλείας γε χάριν οὐ νέμεσις ἅπαντα [n] τολμᾶν.»

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

deprimit, et me egregia forma praeditam tabefacit. Quod ſi tibi contigiſſet vt me vxorem duceres, et mihi vt te maritum haberem, certe priuati tam diu non vixiſſemus. Quin igitur fortunae erratum nos ipſi corrigimus permutato coniugio, et tu vxorem tuam de medio tollis? Ego enim mox eodem modo maritum meum tractabo. Quum vero his exſtinctis coniuncti fuerimus, tunc tuto de reliquis conſultabimus, e medio ſublatis obſtaculis, quae nobis ſunt moleſta. Etenim ſi quis aliis in rebus iniuſte ſe gerere veretur, ei ſaltem regni cauſſa quiduis eſt audendum.„

Haec

Cod. *Vaticano* ἐπ᾽ αὐτῆς. nec aliter forſan legebat *Lapus*.

b Excuſari poteſt accuſatiuus κἀμέ. ſed magis ad praeſentia quadrat κἀμοί. *Sylb*. praetuli hoc vulgato κἀμὲ.

i Βίου *Vat*.

k Ἐπανορθούμεθα *Vat*. vulg. ἐπανορθοῦμεν.

l In *Ed. Steph*. perperam poſt ἄνδρα ponitur interrogationis nota. Alioqui ſic legendum eſſet ἐγὼ δὲ διατίθημι τὸν ἐμὸν ἄνδρα; i. e. *Quin igitur tu quidem vxorem tuam vita priuas, ego vero maritum meum eodem modo tracto? Port*.

m Καὶ γὰρ ἐὰν τἄλλα τις ἀδικεῖν ὀκνῇ] Alludit ad Eteoclis illud apud *Euripidem* in *Phoeniſſis*, Εἴπερ γὰρ ἀδικεῖν χρὴ, τυραννίδος πέρι κάλλιστον ἀδικεῖν· τἄλλα δ᾽ εὐσεβεῖν χρεών. quod apud *Cicer*. (l. III. *Officiorum*) ſic verſum legitur, *nam ſi violandum eſt ius, regnandi gratia violandum eſt: aliis rebus pietatem colas. Sylb*.

n Poſt τολμᾶν aut χρὴ aut ἔξεστι vel ſimile quid omiſſum videtur. *Sylb*. Verum in *Cod. Vat*. ſcribitur βασιλείας γε χάριν οὐ νέμεσις ἅπαντα τολμᾶν. (a vulgatis abſunt illa duo vocabula οὐ νέμεσις) nec aliter legiſſe

Τοιαῦτα τῆς Τυλλίας λεγούσης, ἀσμένως δέχεται XXX. τὰς αἱρέσεις ὁ Ταρκύνιος, καὶ αὐτίκα [o]δοὺς αὐτῇ πίστεις καὶ λαβὼν, καὶ τὰ προτέλεια τῶν ἀνοσίων γάμων διαπραξάμενος, ἀπέρχεται. διελθόντος δὲ οὐ πολλοῦ μετὰ ταῦτα χρόνου, τοῖς αὐτοῖς πάθεσιν ἀποθνήσκουσιν ἥτε πρεσβυτέρα τῶν Τυλλίου θυγατέρων καὶ ὁ νεώτερος τῶν Ταρκυνίων. ἐνταῦθα πάλιν ἀναγκάζομαι μεμνῆσθαι Φαβίου, καὶ τὸ ῥᾴθυμον αὐτοῦ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν χρόνων ἐλέγχειν. ἐπὶ γὰρ τῆς [p]Ἀρούντα τελευτῆς γενόμενος, οὐ καθ' ἓν ἁμαρτάνει μόνον, ὃ καὶ πρότερον ἔφην, ὅτι γέγραφεν υἱὸν εἶναι Ταρκυνίου τὸν Ἀρούνταν· ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον, ὅτι φησὶν ἀποθανόντα ὑπὸ τῆς μητρὸς Τανακυλίδος τεθάφθαι, ἣν ἀμήχανον ἔτι κατ' ἐκείνους περιεῖναι τοὺς χρόνους. ἐδείχθη γὰρ ἐν ἀρχαῖς ἑβδομηκοστὸν ἔχουσα καὶ πέμπτον ἔτος ἡ Τανακυλὶς, ὅτε βασιλεὺς Ταρκύνιος

Haec dicente Tullia, Tarquinius libenter conditiones illas *Seruius Tullius Romanorum* REX VI. accepit, et ſtatim data illi fide, et nefariarum nuptiarum primitiis acceptis, et re tranſacta, abiit. Non multo autem poſt, *morbo eodem et maior Tullii filia et Tarquinius minor obierunt. Atque hoc loco rurſus cogor Fabii mentionem facere, et eius negligentiam in temporum ſupputatione redarguere. Quum enim ad eam ſuae hiſtoriae partem venit vbi deſcribit Aruntis interitum, non ſemel tantum peccat (quod et ante dixi) quod ſcribat Aruntem Tarquinii filium eſſe: ſed etiam iterum, quia ait illum defunctum a matre Tanaquile ſepultum fuiſſe; quae vt illis temporibus adhuc fuerit ſuperſtes, nullo modo fieri poteſt. In principio enim demonſtratum eſt, Tanaquilem aetatis annum LXXV habuiſſe, quando rex Tarquinius obiit:

giſſe videtur *Lapus*, dum vertit, *regnandi cauſſa haud reprehenſibile eſt audere omnia.*

o Rectius (vt puto) in *Cod. Vat.* δοὺς αὐτῇ πίστεις καὶ λαβὼν, τὰ πρωτόλεια τῶν ἀνοσίων γάμων διαπραξάμενος ἀπέρχεται. De voce πρωτόλεια vide quae congeſſit *Barn. Briſſonius* de Ritu nuptiarum et Iure connubii, p. 45, 211, 252. vulgatae ſic dant πίστεις, καὶ λαβὼν τὰ πρωτόλεια τῶν ἀνοσίων γάμων, καὶ διαπραξάμενος.

* *Vel* eodem fato.

p Ἀῤῥοῦντος *Vat.* et alibi Ἀῤῥοῦντα et Ἀῤῥοῦντι.

ἐτελεύτα· προστεθέντων δὲ τοῖς ἑβδομήκοντα καὶ πέντε ἔτεσιν ἑτέρων τετταράκοντα ἐτῶν· ἐν γὰρ ταῖς ἐνιαυσίαις ἀναγραφαῖς κατὰ τὸν τεσσαρακοστὸν ἐνιαυτὸν τῆς Τυλλίου ἀρχῆς τὸν Ἄρουνταν τετελευτηκότα παρειλήφαμεν· ἐτῶν ἡ Τανακυλὶς ἔσται πεντεκαίδεκα πρὸς τοῖς ἑκατόν. οὕτως ὀλίγον ἐστὶν ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτοῦ τὸ περὶ τὴν ἐξέτασιν τῆς ἀληθείας [q] εὐταλαίπωρον. Μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον οὐδὲν ἔτι διαμελλήσας ὁ Ταρκύνιος ἐπάγεται γυναῖκα τὴν Τυλλίαν, οὔτε τοῦ πατρὸς αὐτῆς βεβαιοῦντος τὸν γάμον, οὔτε τῆς μητρὸς συνευδοκούσης, ἀλλ᾽ αὐτὴν παρ᾽ ἑαυτῆς λαβών. ὡς δὲ συνεκεράσθησαν ἀνόσιοι καὶ ἀνδροφόνοι φύσεις, [r] ἐκβάλλειν ἐκ τῆς βασιλείας τὸν Τύλλιον, εἰ μὴ βούλοιτο ἑκὼν παραδοῦναι τὴν ἀρχήν, ἐμηχανῶντο, [s] ἑταιρείας τε συνάγοντες, καὶ τῶν πατρικίων τοὺς ἀλλοτρίως ἔχοντας πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὰ δημοτικὰ πολιτεύματα παρακαλοῦντες, ἔκ τε τοῦ δημοτικοῦ πλήθους τοὺς ἀπορωτά-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

obiit: additis vero ad illos ſeptuaginta et quinque annos aliis quadraginta annis (in annalibus enim quadrageſimo anno regni Tullii Aruntem obiiſſe accepimus) Tanaquil eſſet annorum centum et quindecim. Adeo parum laboris hic ſcriptor in ſuis hiſtoricis ad exquirendam rerum veritatem impendit. Poſtea Tarquinins, nulla amplius interpoſita mora, Tuliiam, neque patre nuptias eius confirmante, neque matre eas approbante, ſed ipſa ſola id volente, vxorem duxit. Quum autem haec duo ingenia nefaria et ad hominum caedes nata iuncta fuiſſent, regno Tullium expellere, niſi ſponte imperio vellet cedere, ſuis artibus conabantur, ſodalitates contrahentes, et patricios, qui alienum animum a rege habebant, et qui ſtatum popularem aeque oderant ſolicitantes, et de plebe egentiſſimos quoſque,

qui

q Ταλαίπωρον *Vat.* et *Lapi Cod.* quod verbum indicat *laboris tolerantiam ac diligentiam in inquirenda veritate.* Verum (inquit *Caſaub.*) poſſumus legere οὕτως οὐκ ὀλίγον ἐστὶν, ſeruata voce ἀταλαίπωρον. Moueturque *Thucydidis* loco, οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις ἀληθείας etc. quem noſter dubio procul habuit ante oculos quum iſta ſcriberet.

r Ἐκβαλεῖν *Vat.*

s Ἑταιρείας *Vat.*

t Ταῦτα

τους, οἷς οὐδενὸς τῶν δικαίων φροντὶς ἦν, χρήμασιν ἐξωνούμενοι, καὶ οὐδὲ ἀφανῶς ἕκαστα τούτων πράττοντες. [t] ταῦτα ὁρῶν ὁ Τύλλιος ἤχθετο μὲν καὶ περὶ ἑαυτοῦ δεδιὼς [u] εἴ τι πείσεται προκαταληφθείς· ἠγανάκτει δὲ οὐχ ἥκιστα, εἰ θυγατρὶ καὶ γαμβρῷ πολεμεῖν ἀναγκασθήσεται, καὶ τιμωρίας, ὡς παρ' ἐχθρῶν, λαμβάνειν· καὶ πολλάκις μετὰ τῶν φίλων [x] προσκαλούμενος εἰς λόγους τὸν Ταρκύνιον, καὶ τὰ μὲν ἐγκαλῶν, τὰ δὲ νουθετῶν, τὰ δὲ πείθων μηδὲν εἰς αὐτὸν ἐξαμαρτάνειν, ὡς οὐ προσεῖχεν αὐτῷ τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἐπὶ τῆς βουλῆς ἔφη τὰ δίκαια πρὸς αὐτὸν ἐρεῖν, συγκαλέσας τὸ συνέδριον· „Ἄνδρες, ἔφη, βουλευταί, Ταρκύνιος [y] ἑταιρίας ἐπ' ἐμὲ συναγαγών, καὶ [z] προθυμούμενος ἐκβαλεῖν με τῆς ἀρχῆς καταφανὴς [a] γέγονεν ἐμοί. βούλομαι δὲ, πάντων ὑμῶν παρόντων, μαθεῖν παρ' αὐτοῦ τί πεπονθὼς ἰδίᾳ κακὸν, ἢ τί τὴν πόλιν ὁρῶν ἀδικουμένην ὑπ' ἐμοῦ, [b] ταῦτ'

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

qui iuſtitiam nullo modo curabant, pecuniis ementes, atque adeo nihil horum clam facientes. Tullius haec cernens moleſte quidem ferebat, et ſibi timebat, ne quid mali praeuentus pateretur: ſed hoc illum potiſſimum angebat, ſi cum filia et genero bellum gerere et poenas tanquam ab hoſtibus repetere cogeretur. Et ſaepius praeſentibus amicis Tarquinium in colloquium vocauit; eumque modo incuſabat, modo monebat, modo etiam hortabatur ne quid amplius in ſe delinqueret: ſed quum ille mentem ad eius verba non aduerteret, ſed diceret ſe in ſenatu cauſſam ſuam acturum, et ipſi iura ſua ibi declaraturum, Tullius coacto ſenatu, „Patres (inquit) conſcripti, manifeſto comperi Tarquinium ſodalitates contrahere contra me, et conari me regno pellere. Volo igitur praeſentibus vobis omnibus ſcire ob quam iniuriam priuatim acceptam, aut qua in re a me rempublicam iniuria affectam cernens haec mihi

t Ταῦτα δὲ ὁρῶν *Vat.*

u Conuenientius legemus μή τι πείσηται: vt et *Lapus, ne quid praeuentus pateretur. Sylb.*

x Προκαλούμενος *Vat.*

y Ἑταιρείας *Vat.*

z Προμυθούμενος perperam in *Ed. Steph.*

a Γέγονέ μοι *Vat.*

b Ταῦτ' ἐπ' ἐμοὶ *Vat.* praepoſitio vulgatis deeſt.

c Non

ἐπ᾽ ἐμοὶ μηχανᾶται. ἀπόκριναι δή, Ταρκύνιε, μηδὲν ἀποκρυψάμενος, τί μου κατηγορεῖν ἔχεις; ἐπειδὴ τούτους ἠξίους ἀκοῦσαι.„

XXXI. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ταρκύνιος· „Βραχύς ἐστιν ὁ παρ᾽ ἐμοῦ λόγος, ὦ Τύλλιε, καὶ δίκαιος· καὶ διὰ τοῦτο προειλόμην αὐτὸν εἰς τούτους ἐκφέρειν. Ταρκύνιος ἐμὸς ὢν πάππος ἐκτήσατο τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, [c] πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας ὑπὲρ αὐτῆς ἀράμενος· ἐκείνου δὲ τελευτήσαντος, ἐγὼ διάδοχός εἰμι, κατὰ τοὺς ἁπάντων κοινοὺς Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων νόμους· καὶ προσήκει μοι, καθάπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς διαδεχομένοις τὰ παππῷα, μὴ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ [d] κληρονόμον γενέσθαι. σὺ δὲ τὰ μὲν χρήματα τὰ καταλειφθέντα ὑπ᾽ αὐτοῦ παραδέδωκάς μοι, τὴν δὲ βασιλείαν ἀποστερεῖς με, καὶ τοσοῦτον ἤδη κατέχεις χρόνον, οὐκ ἐκ τοῦ δικαίου λαβών· οὔτε γὰρ μεσοβασιλεῖς σε ἀπέδειξαν, οὔτε ἡ βουλὴ ψῆφον [e] ὑπὲρ σοῦ διήνεγκεν, οὔτ᾽ ἀρχαιρεσίαις νομίμοις τῆς ἐξουσίας ταύτης ἔτυχες, [f] ὡς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

mihi machinetur. Reſponde igitur, Tarquini, nihil diſſimulans, quam ob rem me accuſes, quandoquidem ab iſtis te audiri voluiſti.„

Reſpondet ei Tarquinius, „Pauca eaque iuſta, o Tulli, ſum dicturus, et propterea haec coram his declarare volui. Tarquinius auus meus Romanorum imperium adeptus eſt, et multa magnaque pericula *et labores* pro eo ſubiit: illo mortuo ego ſum ſucceſſor, ex communibus omnium tam Graecorum quam barbarorum legibus; et me quoque, vt et caeteros homines ad quos auita bona iure hereditario veniunt, non ſolum pecuniarum, ſed et regni ipſius heredem eſſe conuenit. Tu vero bona quidem ab eo relicta mihi tradidiſti, ſed regno me priuas, idque contra fas et ius occupatum iam tot annos retines: neque enim interreges te crearunt, neque ſenatus de te tulit ſuffragium, neque legitimis comitiis hanc poteſtatem es adeptus, quemadmodum auus

c Non agnoſcit *Vat.* καὶ quod vulgatae inter ἀρχὴν et πολλοὺς interpoſitum habent.

d Κληρονομεῖν *Vat.*

e Ὑπέρ σου διήνεγκεν *Vat.* vulgatae ſimplex ἤνεγκεν dant.

f Ὡς ὁ πάππος τε οὑμὸς *Vat.*

g Παρα-

ὁ πάππος οὑμὸς, καὶ πάντες οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι βασιλεῖς· ἀλλὰ τὸ ἀνέστιον καὶ ἄπορον, καὶ πρὸς καταδίκας ἢ χρέα τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολωλεκὸς φῦλον, ᾧ τῶν κοινῶν οὐδενὸς ἔμελε, καταμισθοδοτήσας καὶ πάντα τρόπον διαφθείρας, καὶ οὐδὲ τότε μέντοι σαυτῷ πράττειν τὴν δυναστείαν λέγων, ἀλλ' ἡμῖν φυλάξειν σκηπτόμενος ὀρφανοῖς οὖσι καὶ νηπίοις, ἐπὶ τὰ πράγματα παρῆλθες, καὶ πάντων ἀκουόντων ὡμολόγεις, ὅταν ἀνδρωθῶμεν ἡμεῖς, ἐμοὶ παραδώσειν, ὄντι πρεσβυτέρῳ, τὴν ἀρχήν. ἐχρῆν μὲν οὖν σε, εἰ τὰ δίκαια ποιεῖν ἤθελες, ὅτε μοι τὸν οἶκον παρεδίδως τοῦ πάππου, ἅμα τοῖς χρήμασι καὶ τὴν βασιλείαν ἀποδεδωκέναι, παραδείγμασι χρώμενον τοῖς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐπιτρόπων ἔργοις, ὅσοι βασιλικοὺς παῖδας ὀρφανοὺς πατέρων [g] λαβόντες εἰς ἄνδρας ἐλθοῦσιν ὀρθῶς καὶ δικαίως τὰς πατρῴας καὶ [h] προγονικὰς [i] παρέδωκαν ἀρχάς. εἰ δὲ μήπω σοι φρονεῖν τὰ καθήκοντα ἐφαινόμην, ἀλλ' ἔτι διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας οὐχ ἱκανὸς εἶναι πόλιν τη-

auus meus et omnes reges qui ante ipſum regnarunt: ſed mercede conducta, modiſque omnibus corrupta vagorum et inopum et damnatorum et obaeratorum hominum multitudine, quae omnem bonam exiſtimationem amiſerat et rempublicam nihil curabat, ac ne tunc quidem profeſſus te tibi ipſi principatum quaerere, ſed ſimulans te nobis pupillis et infantibus eum ſeruare, ad reipublicae adminiſtrationem acceſſiſti, et omnibus audientibus pollicitus es, quum nos ad virilem aetatem perueniſſemus, te mihi natu grandiori regnum traditurum. Debueras igitur, ſi viri iuſti officium facere voluiſſes, quum mihi bona auita dediſti, vna cum bonis regnum etiam reddere; ſequutus exempla honeſtorum et bonorum tutorum, qui, regios filios eosque pupillos ſibi traditos accipientes, mox illis, quum ad aetatem virilem iam perueniſſent, paterna et auita regna recte ac iuſte reſtituerunt. Quod ſi nondum tibi ſatis ſapere, ſed adhuc ob aetatem tenellam ad tantae reipublicae adminiſtrationem minime idoneus

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

g Παραλαμβάνοντες *Vat.*
h Male in *Ed. Steph.* γονικάς.
i Ἀπέδωκαν *Vat.*

k Γεγο-

λικαύτην διοικεῖν, ὅτε γ' εἰς τὴν κρατίστην παρεγενόμην τοῦ σώματος καὶ τῆς φρονήσεως ἀκμήν, τριάκοντα [k] γεγονὼς ἐτῶν, μετὰ τοῦ γάμου τῆς θυγατρὸς [l] ἔδει" καὶ τὰ τῆς πόλεως ἐγχειρίσαι πράγματα· ταύτην γε τὴν ἡλικίαν ἔχων καὶ σὺ τόν τε οἶκον τὸν ἡμέτερον ἐπιτροπεύειν ἤρξω, καὶ τῆς βασιλείας ἐπιμελεῖσθαι.„

XXXII. „[m] Περιῆν γὰρ ἄν σοι ταῦτα πράξαντι πρῶτον μὲν εὐσεβεῖ καὶ δικαίῳ λέγεσθαι, ἔπειτα συμβουλεύειν ἐμοὶ καὶ πάσης μετέχειν τιμῆς, εὐεργέτην τε καὶ πατέρα, καὶ σωτῆρα, καὶ πάντα, ὅσα τιμιώτατα ὀνόματα ὑπ' ἀνθρώπων ἐπὶ καλοῖς κεῖται πράγμασιν, ἀκούειν, [n] καὶ μὴ τέταρτον ἤδη τοῦτο καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος ἀποστερεῖν με τῶν ἐμῶν, οὔτε σώματος ἀναπήρου τυχόντα, [o] οὔτε διανοίας ἠλιθίου. ἔπειτα ἐρωτᾶν με τολμᾷς, τί παθὼν δεινὸν ἐχθρὸν ἡγοῦμαί σε, καὶ [p] διὰ τί σου κατηγορῶ. σὺ μὲν οὖν ἀπόκριναί μοι, Τύλλιε, τίνος αἰτίας χάριν οὐκ ἀξιοῖς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

idoneus videbar, ſaltem quando adeptus ſum praeſtantiſſimum corporis robur et prudentiae vires, mihi iam tricenario cum filia tua nupta oportebat te etiam reipublicae gubernacula tradere: ea enim aetate tu quoque noſtrae familiae tutelam ſuſcepiſti, et regni curam gerere coepiſti.„

„Quod ſi feciſſes, primum quidem id lucri cepiſſes, quod viri pii et iuſti laudem ferres: deinde mihi conſuleres, atque omnium honorum particeps eſſes, et viri de nobis optime meriti, et parentis, et ſeruatoris, aliaſque appellationes honoratiſſimas, quae ab hominibus pro egregiis meritis retribui ſolent, audires; neque iam per annos XLIV meo regno me priuares, praeſertim quum neque corpore ſim mutilo, neque ingenio fatuo. Et audes me interrogare qua iniuria accepta te inimicum meum ducam, et cur te accuſem. Imo vero tu ipſe, Tulli, reſponde mihi, quanam de cauſſa me indignum eſſe putas, qui honorum

k Γεγονὼς ἔτη *Vat.*

l Non agnoſcit *Vat.*

m Περιῆν γὰρ ἄν σοι ταῦτα *Vat.* tertium vocabulum cum poſtremo deeſt vulgatis.

n Καὶ μὴ τέταρτον ἤδη τοῦτο *Vat.* pronomen deeſt vulg.

o Οὔτε διανοίας ἠλιθίου *Vat.* medio vocabulo carent vulgatae.

p Διὰ τί σου κατηγορῶ *Vat.* vulg. deeſt σου.

q Deeſt

με τῶν τοῦ πάππου τιμῶν κληρονομεῖν, καὶ τίνα πρόφασιν [q] εὑρεῖν" εὐπρεπῆ τῆς ἀποστερήσεως σκηπτόμενος; πότερον οὐχ ἡγούμενος ἐξ ἐκείνου [r] γένος εἶναί με γνήσιον, ἀλλ' ὑποβολιμαῖόν τινα καὶ νόθον; τί οὖν ἐπετρόπευες τὸν ἀλλότριον τοῦ γένους, καὶ τὸν οἶκον ἀνδρωθέντι ἀπεδίδως; [s] ἀλλ' ἔτι νομίζων με ὀρφανὸν εἶναι παῖδα, καὶ τὰ κοινὰ πράττειν ἀδύνατον, ὃς οὐ πολὺ ἀπέχω πεντηκονταετίας; [t] κατάβαλε οὖν τὴν εἰρωνείαν τῶν ἀναισχύντων ἐρωτημάτων, καὶ παῦσαί ποτε ἤδη πονηρὸς ὤν· [u] καὶ εἴ τι δίκαιον ἔχεις πρὸς ταῦτα εἰπεῖν, ἕτοιμός εἰμι τούτοις ἐπιτρέπειν δικασταῖς, ὧν οὐκ ἂν ἔχοις ἑτέρους εἰπεῖν ἄνδρας ἐν τῇ πόλει κρείττους· ἐὰν δ' ἐντεῦθεν ἀποδιδράσκων, ὅπερ ἐστὶν ἀεὶ ποιεῖν σοι σύνηθες, ἐπὶ τὸν ἐκδημαγωγούμενον ὑπὸ σοῦ καταφυγῇς ὄχλον, οὐκ ἐπιτρέψω σοι· [x] παρεσκεύασμαι γὰρ καὶ τὰ δίκαια ἐρῶν, καὶ εἰ μὴ πείθοιο, τὰ [y] δίκαια πράξων.„

honorum auitorum ſim heres, et quamnam adeo ſpecioſam cauſſam, cur regno me priuares, te inueniſſe ſimulas? Vtrum quod exiſtimares me illius germanam prolem non eſſe, ſed aliquem ſuppoſititium et nothum? Cur igitur eius qui a genere illo erat alienus tutelam curamque geſſiſti, eique, quum aetatem virilem iam eſſet ingreſſus, bona reſtituiſti? ſed quid? an quod putares me pupillum eſſe, nec rempublicam adminiſtrare poſſe, qui non longe abſum a quinquageſimo anno? Miſſam igitur facias iſtam ſimulationem impudentium interrogationum, et iam tandem improbus eſſe deſinas; et, ſi quod ius habes quo te tueri poſſis, aduerſus obiecta crimina paratus ſum rem horum iudicio permittere, quibus viris alios meliores in tota vrbe nominare non poſſes. Quod ſi hinc te proripiens (vt ſemper facere conſueuiſti) ad turbam, quam tibi variis modis obſtrinxiſti, confugias, hoc non patiar. Nam paratus ſum, vel ad iure tecum diſceptandum; vel, ſi tibi hoc perſuadere non poſſim, ad id quod iuſtum erit faciendum.„

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Quum

q Deeſt *Vat.*

r Γένους *Vat.* et *Lapi Codd.*

s 'Αλλ' ἔτι νομίζων *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. ἀλλὰ τί; νομίζων.

t Κατάβαλε δὲ τὴν *Vat.*

u Εἰ δή τι *Vat.*

x Παρεσκεύασμαι γὰρ ὡς καὶ τὰ δικαιότερα *Vat.*

y Βίαια *Vat.* et *Lapi Codd.* adeo vt egregia ſit antitheſis,

δίκαια

XXXIII. Παυσαμένȣ δὲ αὐτȣ̃, παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ Τύλλιος ἔλεξεν ὧδε· „Ἅπαντα μὲν, ὡς ἔοικεν, ἄνθρωπον ὄντα δεῖ προσδοκᾶν, ὦ βουλὴ, τὰ παράδοξα, καὶ μηδὲν ἡγεῖσθαι ἄτοπον, ὅπȣ γε κἀμὲ Ταρκύνιος ȣ̔τοσὶ τῆς ἀρχῆς παῦσαι πρόθυμός ἐστιν· ὃν ἐγὼ [z] νήπιον παραλαβὼν, καὶ ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἔσωσα καὶ ἐξέθρεψα, καὶ εἰς ἄνδρας ἐλθόντα, κηδεστὴν ἠξίωσα λαβεῖν· καὶ, εἴ τι πάθοιμι, διάδοχον ἔμελλον [a] καταλείψειν ἁπάντων τῶν ἐμῶν. ἐπειδὴ δὲ παρὰ γνώμην ἅπαντα ἀπήντηκέ μοι, καὶ ὥσπερ ἀδικῶν αὐτὸς ἐγκαλοῦμαι, τὴν ἐμὴν τύχην ὕστερον ἀνακλαύσομαι· τὰ δὲ δίκαια νῦν πρὸς αὐτὸν [b] ἐρῶ. ἐγὼ τὴν ἐπιτροπίαν ὑμῶν ἔλαβον, ὦ Ταρκύνιε, νηπίων καταλειφθέντων, ȣ̓χ ἑκὼν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκασθείς· ἐπειδὴ τὸν μὲν πάππον ὑμῶν οἱ τῆς βασιλείας ἀντιποιȣ́μενοι φανερῶς ἀπέκτειναν· ὑμῖν δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτȣ̃ συγγενέσιν ἐπιβουλεύειν ἐλέγοντο

Seruius Tullius Romanorum REX VI. Quum autem ille dicendi finem feciſſet, Tullius orationem eius excipiens, ita eſt loquutus: „Quaeuis vel incredibilia, patres conſcripti, (vt ſatis conſtat) homini ſunt exſpectanda; et nihil abſurdum eſt exiſtimandum, quando me quoque iſte Tarquinius regno pellere paratus eſt: quem ego infantem acceptum et inimicorum inſidiis appetitum ſeruaui et educaui, et virilem aetatem ingreſſum mihi generum dignatus ſum facere, et, ſi quid humanitus mihi accidiſſet, rerum mearum heredem eram relicturus. Sed, quando omnia mihi praeter exſpectationem meam acciderunt, et quaſi iniuriam feciſſem accuſor, meum infortunium alias deplorabo: nunc de meo iure cum illo agam. Ego, Tarquini, quum infantes relicti fuiſſetis, veſtri tutelam ſuſcepi, non ſponte, ſed ipſa rerum neceſſitate coactus. Poſteaquam auum quidem veſtrum hi qui regnum ſibi vendicabant palam interfecerant; vobis vero et reliquis eius cognatis clandeſtinas inſidias ſtruere

δίκαια ἀγορεύειν)(βίαια πράττειν. Verum haud placet *Sylburgio.*

z Νήπιον λαβὼν *Vat.*

a Καταλείψειν ἁπάντων τῶν ἐμῶν *Vat.* vocab. ſecundum deeſt vulgatis.

b Ἔρω ἐγὼ τὴν μὲν ἐπιτροπίαν *Vat.*

c Ταρκυ-

ἀφανῶς· καὶ πάντες τοῦτο οἱ προσήκοντες ὑμῖν ὡμολόγουν, ὅτι κρατήσαντες ἐκεῖνοι τῆς ἀρχῆς οὐδὲ σπέρμα καταλείψουσι τοῦ [c] Ταρκυνιείου γένους. κηδεμὼν δὲ καὶ φύλαξ οὐδεὶς ὑμῶν ἕτερος ἦν, ὅτι μὴ γυνή, πατρὸς μήτηρ, καὶ αὐτὴ διὰ γῆρας ἑτέρων δεομένη κηδεμόνων· ἀλλ᾽ ἐν ἐμοὶ [d] κατελείφθητε μόνῳ φύλακι τῆς ἐρημίας, ὃν νῦν ἀλλότριον καὶ οὐδὲν προσήκοντα ἀποκαλεῖς. [e] τούτοις μέντοι τοῖς πράγμασιν ἐπιστὰς ἐγὼ τούς τε ἀποκτείναντας τὸν πάππον ὑμῶν ἐτιμωρησάμην, καὶ ὑμᾶς εἰς ἄνδρας ἤγαγον, καὶ, γενεᾶς ἄῤῥενος οὐχ ὑπαρχούσης, τῶν ἐμαυτοῦ κυρίους προειλόμην ποιῆσαι. ἔχεις τὸν τῆς [f] ἐπιτροπῆς λόγον, ὦ Ταρκύνιε, καὶ οὐκ ἂν ἐπιχειρήσειας εἰπεῖν ὡς ψεύδομαί τι τούτων."

XXXIV. "Περὶ δὲ τῆς βασιλείας, ἐπειδὴ τοῦτ᾽ ἔστιν ὃ κατηγο-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ſtruere dicebantur; confeſſumque erat apud omnes, qui vobis neceſſitudine ſunt coniuncti, ſi illi regno potiti fuiſſent, eos ne ſtirpem quidem generis Tarquinii relicturos fuiſſe. Nullus autem erat qui vos curaret aut cuſtodiret, praeter mulierem, auiam ſcilicet, quae et ipſa ob ſenium aliis curatoribus egebat: ſed ego ſolus ſupereram qui ſolitudinis veſtrae familiae eſſem cuſtos, quem iam alienum et hominem vobis nulla neceſſitudine coniunctum vocas. Ego tamen, * huius reipublicae adminiſtrationi praefectus, eos qui auum veſtrum interfecerunt vltus ſum, et vos vſque ad virilem aetatem eduxi, et, quia nulla virilis proles mihi erat, vos rerum mearum dominos facere decreueram. Habes, Tarquini, tutelae a me adminiſtratae rationes: neque me horum quidquam comminiſci poteris dicere."

"De regno autem (quia mihi hoc crimen obiicis) audi

c Ταρκυνιείου *Vat.* vulg. Ταρκυνίου.

d Κατελείπεσθε *Vat.*

e Τούτοις μέντοι τοῖς πράγμασιν ἐπιστὰς optime in *Vat.* et *Lapi Codd.* participium vulgatis deeſt. Ἐπιστάμενος vel ſimile quid ἰσοδυνάμουν ad ſententiam abſoluendam reponi debere coniecerat *Portus.*

* His rebus praefectus *Lapus.*

f Si ἐπιτροπικῆς ſcripſerit auctor, ſubaudiendum reliquit ſubſtantiuum προστασίας, vel aliud ſimile. Legendum tamen videtur ἐπιτροπῆς aut ἐπιτροπίας, quo poſteriore vtitur paullo ante p. 227. v. 48. *Sylb.* Ἐπιτροπῆς in *Cod. Vat.*

g Non

ρεῖς μου, ἄκουσον ὅπως τε αὐτῆς ἔτυχον, καὶ δι' ἃς αἰτίας οὔθ' ὑμῖν, οὔτ' ἄλλῳ τινὶ μεθίεμαι. ὅτε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς πόλεως παρέλαβον, αἰσθόμενος ἐπιβουλάς τινας κατ' ἐμαυτοῦ γινομένας, παραδοῦναι τὰ πράγματα τῷ δήμῳ ἐβουλήθην· καὶ συναγαγὼν ἅπαντας εἰς ἐκκλησίαν, ἀπεδίδουν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἀντὶ τῆς ἐπιφθόνου ταύτης καὶ πλείω τὰ λυπηρὰ τῶν ἡδέων ἐχούσης ἡγεμονίας τὴν ἀκίνδυνον ἀντικαταλλασσόμενος ἡσυχίαν. οὐκ ἀνέσχοντο [g] δὲ" Ῥωμαῖοι ταῦτά μου πράττειν βουλομένου, οὐδ' ἠξίωσαν ἕτερόν τινα τῶν κοινῶν ἀποδεῖξαι κύριον, ἀλλ' ἐμὲ κατέσχον, καὶ τὴν βασιλείαν ἔδωκάν μοι, ψῆφον ἐπενέγκαντες, τὴν ἑαυτῶν, Ταρκύνιε, κτῆσιν, οὐ τὴν ὑμετέραν· ὥσπερ γε καὶ τὸν πάππον ὑμῶν παρήγαγον ἐπὶ τὰ πράγματα, ξένον ὄντα καὶ οὐδὲν προσήκοντα [h] τῷ προτέρῳ βασιλεῖ· καίτοι παῖδάς τε [i] ἄρρενας" Ἄγκος Μάρκιος ὁ βασιλεὺς κατέλιπε καὶ ἀκμάζοντας, οὐχ υἱωνοὺς καὶ νηπίους, ὥσπερ ὑμᾶς Ταρκύνιος. εἰ δὲ κοινὸς ἁπάντων ἦν νόμος, τοὺς διαδεχομένους [k] τήν τε

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

audi quomodo eo ſim potitus, et quibus de cauſſis eo neque vobis neque alii cuipiam cedam. Quo tempore reipublicae curam ſuſcepi, quum inſidias quaſdam mihi ſtrui praeſenſiſſem, rerum adminiſtrationem populo tradere volui; et, ad concionem conuocatis omnibus, imperium ipſis reſtituere paratus eram, cum hoc principatu inuidioſo et plus moleſtiarum quam voluptatum habente quietem periculis carentem commutaturus. Sed Romani non ſunt paſſi me facere quae volebam, nec alium quempiam reipublicae principem creare voluerunt; ſed me retinuerunt, et latis ſuffragiis regnum, rem ſui, non veſtri iuris et dominii, o Tarquini, mihi tradiderunt; quemadmodum et auum veſtrum, qui peregrinus et nulla neceſſitudine ſuperiori regi coniunctus erat, ad reipublicae gubernacula prouexerunt: et tamen Ancus Marcius rex filios mares, aetate florentes, reliquerat, non nepotes et infantes, vt Tarquinius vos *reliquit.* Quod ſi communis omnium lex eſſet, vt qui in defunctorum regum familiam

g Non agnoſcit *Vat.*
h τῷ πρότερον βασιλεῖ *Vat.*
i Deeſt *Vat.*
k Forſan τήν τε κτῆσιν καὶ τὰ χρήματα.

Φύσιν καὶ τὰ χρήματα τῶν ἐκλειπόντων βασιλέων, σὺν τούτοις καὶ τὰς βασιλείας αὐτῶν παραλαμβάνειν, οὐκ ἂν Ταρκύνιος ὁ πάππος ὑμῶν τὴν ἡγεμονίαν παρέλαβεν Ἄγκου τελευτήσαντος, ἀλλ᾽ ὁ πρεσβύτερος τῶν ἐκείνου παίδων. ἀλλ᾽ [l] ὁ δῆμος Ῥωμαίων οὐ τὸν διάδοχον τοῦ πατρὸς, ἀλλὰ τὸν ἄξιον τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ τὰ πράγματα ἐκάλει· ἡγεῖτο γὰρ τὰ μὲν χρήματα τῶν κτησαμένων εἶναι, τὴν βασιλείαν δὲ τῶν [m] δεδωκότων· καὶ τὰ μὲν, ὅταν τὶ πάθωσιν οἱ κύριοι, τοὺς κατὰ γένος ἢ κατὰ διαθήκην διαδόχους [n] προσήκειν λαμβάνειν· τὴν δ᾽, ὅταν ἐκλείπωσιν οἱ λαβόντες, τοὺς δεδωκότας ἔχειν· εἰ μή τι τοιοῦτον δικαίωμα ἔχεις φέρειν, ὅτι τὴν βασιλείαν ὁ πάππος ὑμῶν ἐπὶ ῥητοῖς τισι παρέλαβεν, ὥστε καὶ αὐτὸς ἔχειν ἀναφαίρετον, καὶ ὑμῖν [o] τοῖς ἐγγόνοις καταλιπεῖν, καὶ

familiam et bona ſuccedunt, cum his etiam eorum regnum accipiant, certe Tarquinius auus veſter principatum non obtinuiſſet poſt Anci obitum; ſed alter illius filius natu maior. Verum populus Romanus non patris ſucceſſorem, ſed eum qui regno eſſet dignus, ad rerum adminiſtrationem vocauit. Exiſtimabat enim bona quidem pertinere ad eos, qui ea quaeſiſſent, * at regnum ad eos qui illud tradidiſſent: et *putabat* aequum eſſe, vt haec quidem, ſi quid humanitus eorum dominis accidat, proximi agnati vel heredes ex teſtamento inſtituti habeant; at regnum, quum obierunt ii, qui id acceperunt, redeat ad eos qui id tradiderunt: niſi forte huiuſmodi aliquam rationem afferas, qua tuum ius tuearis, ſcilicet veſtrum auum certis conditionibus regnum accepiſſe, ita vt ipſe eo nunquam poſſet priuari, et vobis ſuis nepotibus id reliquiſſe,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

χρήματα. quam coniecturam firmare videntur praecedentia *Dionyſii* verba, vbi dicit ἔδωκάν μοι οὐ τὴν ὑμετέραν κτῆσιν *Portus.* Vide v. 31.

l Ὁ δῆμος ὁ Ῥωμαίων *Vat.*

* Sequutus ſum *Lapum* et *Cod. Vat.* Alii locum hoc modo interpretantur, *at regnum ad eos qui ſuo iudicio probati fuiſſent.*

m Pro δοκούντων rectius legemus διδόντων. *Sylb.* Δεδωκότων *Vat* et *Lapi Codd.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.*

n Προσήκειν παραλαμβάνειν *Vat.* vulg. προσήκει in indicatiuo.

o Τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ *Vat.*

p Κατὰ

ὁ δῆμος οὐ κύριος ἦν ἀφελόμενος αὐτὴν ὑμῶν ἐμοὶ δοῦναι· εἰ γάρ τι τοιοῦτον εἰπεῖν ἔχεις, τί οὐ φέρεις τὰς συνθήκας εἰς μέσον; ἀλλ' οὐκ ἂν ἔχοις. εἰ δὲ οὐ κατὰ τὸν βέλτιστον ἔτυχον αὐτῆς ἐγὼ τρόπον, ὡς λέγεις, μὴ ὑπὸ τῶν μεσοβασιλέων αἱρεθείς, μήτε τῆς βουλῆς μοι παραδούσης τὰ πράγματα, μήτε τῶν ἄλλων γενομένων τῶν [p] κατὰ τὸν νόμον, τούτους ἀδικῶ δήπου, καὶ οὐχί σε· καὶ ὑπὸ τούτων παυθῆναι δίκαιός εἰμι τῆς ἀρχῆς, οὐχ ὑπό σου. ἀλλ' οὔτε τούτους, οὔτε ἄλλον ἀδικῶ. μάρτυς δὲ τῆς ἐκ δικαίου μοι καὶ τότε δοθείσης καὶ νῦν ὑπαρχούσης ἐξουσίας ὁ χρόνος, [q] ἐν ᾧ τετταρακονταετεῖ γεγονότι, Ῥωμαίων οὐδεὶς ἡγήσατό με πώποτε ἀδικεῖν· οὐδ' ἐκβαλεῖν με τῆς ἀρχῆς ἐπεχείρησεν οὔτε ὁ δῆμος, οὔτε ἡ βουλή.

XXXV. Ἀλλ' ἵνα [r] ταῦτα πάντ' ἀφῶ, καὶ ὁμόσε χωρήσω

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

quiſſe, nec populo liberum fuiſſe id vobis ablatum mihi tradere. Si quid enim huiuſmodi potes dicere, quin profers in medium iſtas pactiones? ſed reuera non poſſes. Quod ſi ego non legitimis artibus id ſum adeptus, quemadmodum dicis, ab interregibus minime creatus, neque a ſenatu mihi traditis rerum gubernaculis, neque caeteris rebus legitime peractis, certe his tantum iniuriam facio, at non tibi: et aequum eſt vt regno ab iſtis priver, non abs te. Sed neque iſtos, neque alium quempiam iniuria afficio. Quod autem et tunc haec poteſtas mihi iuſte data fuerit, et nunc quoque *iuſte* eam habeam, ipſa temporis longitudo fidem facit: quum enim regnarim iam per annos XL nullus ciuis Romanus vnquam me iniuriam facere exiſtimauit, neque ſenatus neque populus me regno pellere eſt aggreſſus.

Sed, vt haec omittam, et ad tua verba reſpondeam, ſi te

p Κατὰ νόμον *Vat.*

q Haec ita ſunt intelligenda, ἐν ᾧ χρόνῳ, ὃς τετταράκοντα ἐτῶν γέγονεν, οὐδεὶς Ῥωμαίων etc. quanquam legendum videtur ἐν ᾧ χρόνῳ τεσσάρων καὶ τετταράκοντα ἐτῶν γεγονότι. niſi dicamus Tullium conſulto, ſuae cauſſae ſeruientem, hac annorum μειώσει vſum; vel, quod non prorſus a fide alienum, Tullium tunc temporis reuera tantum XL annos regnaſſe, et Tarquinium, in regis gratiam redeuntem, vſque ad annum XLIV in illa ſimulata amicitia permanſiſſe. *Portus.*

r Ταῦτ' πάντ' ἀφῶ *Vat.* voc. medium deeſt vulgatis.

s Παρα-

τοῖς σοῖς λόγοις, εἴ σε [s] παρακαταθήκης παππῴας ἀπεστέρουν, καὶ παρὰ πάντα τὰ ἐν ἀνθρώποις δίκαια τὴν σὴν βασιλείαν κατεῖχον, ἐχρῆν σε παραγενόμενον ἐπὶ τοὺς δεδωκότας μοι τὴν ἐξουσίαν, ἀγανακτεῖν καὶ κατηγορεῖν ἐμοῦ τε, ὅτι μὴ τὰ προσήκοντα κατέχω, καὶ τῶν δεδωκότων, ὅτι ἀλλότρια ἐχαρίσαντό μοι· ῥᾳδίως γὰρ ἂν ἔπεισας αὐτοὺς, εἴ τι δίκαιον εἶχες λέγειν. εἰ δὲ τούτῳ μὲν οὐκ ἐπίστευες τῷ λόγῳ, οὐ δικαίως δὲ ἄρχεσθαι τὴν πόλιν ἐνόμιζες ὑπ' ἐμοῦ, καὶ σεαυτὸν ἐπιτηδειότερον εἶναι τὴν ἐπιμέλειαν τῶν κοινῶν παραλαβεῖν, ἐκεῖνα ποιεῖν [t] σε προσῆκεν, ἐξέτασιν τῶν ἐμῶν ποιησάμενον ἁμαρτημάτων, καὶ τὰς σαυτοῦ πράξεις ἀριθμησάμενον, καλεῖν με εἰς διαδικασίαν· ὧν οὐδέτερον ἐποίησας, ἀλλὰ τοσούτοις χρόνοις ὕστερον, ὥσπερ ἐκ μακρᾶς ἀνανήψας μέθης, νῦν ἥκεις μου κατηγορῶν, καὶ οὐδὲ νῦν ὅπου δεῖ. οὐ γὰρ ἐνθάδε σοι ταῦτα προσήκει λέγειν· καὶ μηδὲν ἀχθεσθῆτέ μοι ταῦτα λέγοντι, ὦ βουλή· οὐ γὰρ ὑμῶν ἀφαιρούμενος τὴν διάγνωσιν, ἀλλὰ τὴν τούτου συκοφαντίαν [u] ἐπιδείξασθαι βουλόμενος,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ſi te aui depoſito fraudaui, et contra omnia humana iura regnum tuum occupaui, oportebat te adire eos, qui mihi eam poteſtatem tradiderant, atque ita indignari, et me accuſare, quod ea quae minime ad me pertinent, retinerem, et eos qui mihi dederant ea, quod res alienas mihi eſſent largiti, *obiurgare:* facile enim illis rem perſuaſiſſes, ſi quid iuris pro te afferre potuiſſes. Quod ſi huic rationi non fidebas, et rempublicam iniuſte a me regi, et te magis idoneum eſſe, qui reipublicae curam gereres, exiſtimabas, debueras haec facere; inquirere diligenter in mea delicta, et praeclara tua facinora recenſere, ac ita demum me in ius vocare, vt tecum iure diſceptarem. At neutrum horum feciſti: ſed tanto poſt tempore, quaſi ex diuturna crapula experrectus, me accuſaturus huc veniſti, et ne nunc quidem vbi oportuit. non enim hic te iſta dicere decet: (ne quid mihi patres conſcripti haec dicenti ſuccenſeatis: non enim haec ea mente dico vt cognitionem noſtrae cauſſae vobis eripiam; ſed vt huius calumnias vobis oſtendam, ac eas refellam:)

s Παρακαταθήκην παππῷαν *Vat.*
t Σοὶ προσῆκεν *Vat.*
u Ἐπιδείξασθαι βουλόμενος *Vat.* vulg. dant ἐπιδειξάμενος.

λέγω ταῦτα· [x] προειπόντα δέ μοι τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, ἐκεῖ μȣ κατηγορεῖν. πλὴν ἐπεὶ σὺ τοῦτο πέφυγας, ἐγὼ [y] περί σȣ ποιήσω, καὶ συγκαλέσας τὸν δῆμον, παρέξομαί σοι δικαστὴν ὧν ἂν μȣ κατηγορήσῃς, καὶ ἀποδώσω πάλιν αὐτῷ διαγνῶναι, πότερος ἡμῶν ἐπιτηδειότερός ἐστιν [z] ἔχειν τὴν ἀρχήν· καὶ ὅ τι ἂν ἅπαντες ȣ̓τοι γνῶσί με πράττειν, ποιήσω. καὶ πρὸς μὲν σὲ ταῦθ' ἱκανά· ἐν ἴσῳ γάρ ἐστι τά τε πολλὰ δίκαια πρὸς τȣ̀ς ἀγνώμονας ἀντιδίκους λέγειν, καὶ τὰ ὀλίγα· τὸ γὰρ πεῖσον αὐτοὺς εἶναι χρηστοὺς ȣ̓ πεφύκασι [a] φέρειν.»

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

refellam:) ſed debueras me praemonere vt populum ad concionem conuocarem, atque ibi me accuſare. Verum, quando tu hoc refugiſti, ego tua cauſſa hoc faciam, et conuocato populo eum iudicem faciam criminum, quae tu mihi obiicis, et denuo illi permittam vt hac de re cognoſcat, vter noſtrum regno ſit dignior: et quod hi omnes me facere decreuerint, faciam. Atque his ſatis reſponſum. Quoties enim res alicui eſt cum iniquis aduerſariis, ſiue multas ſiue paucas rationes ad ſui iuris defenſionem afferat, idem eſt. Eo enim ſunt ingenio, vt eos, qui ſuadent ipſis vt viri ſint frugi, ferre nequeant.„

„Demiror

x Aliter legiſſe viſus eſt *Lapus:* ſc. ὃν προειπεῖν ἔδει μοι, τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συναγαγεῖν, κἀκεῖ μȣ κατηγορεῖν. Sic enim vertit, *quem praedixiſſe oportebat, vti populum in concionem aduocarem, ibique me accuſare.* Sed nulla mutatione opus eſt ſi parentheticῶs accipias quae interiecta ſunt inter λέγειν et προειπόντος. quamuis ſtructurae lex potius dandi caſum requirit, προειπόντι δ' ἐμοί. *Sylb.* Legitima conſtructio aliquam huiuſmodi lectionem flagitat, ἔδει δὲ προειπόντα μοι τὸν δῆμον etc. vt hic ſit loci ſenſus: *debebas mihi prius ſignificare, vt populum ad concionem conuocarem; deinde conuocato eo me apud ipſum accuſare debebas.* ſed fortaſſe Tullium ita loquentem conſulto induxit *Dionyſius*, vt hac orationis ἀσυνταξίᾳ Tullii perturbationem melius indicaret. *Portus.* Huic coniecturae fauet *Cod. Vat.* qui προειπόντα habet. vulgatae dant προειπόντος.

y Obſerua περὶ σȣ pro ἀντί σȣ, *pro te, tuo loco. Sylb.* Verum ὑπέρ σȣ legendum cenſet *Caſ.*

z Ἔχειν] Sic *Vat.* vulgo ἄρχειν.

a Φέρειν οἱ λόγοι *Vat.*

b Ita

„[b] Ὑμῶν δὲ τεθαύμακα, ὦ βουλή, εἴ τινές εἰσι τῆς ἀρχῆς με ἀπαλλάξαι βουλόμενοι, καὶ μετὰ τούτου συνεστηκότες ἐπ᾽ ἐμέ· ἡδέως δ᾽ ἂν πυθοίμην παρ᾽ αὐτῶν τίνος ἀδικήματος ἕνεκα πολεμοῦσί μοι, καὶ ἐπὶ τίνι τῶν ἐμῶν ἔργων ἀχθόμενοι· πότερον ὅτι πολλοὺς ἴσασιν ἐπὶ τῆς ἐμῆς ἀρχῆς ἀκρίτους [c] ἀπολωλότας, ἢ τῆς πατρίδος στερουμένους, ἢ τὰς οὐσίας ἀπολωλεκότας, ἢ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ κεχρημένους ἀδίκως; ἢ τούτων μὲν τῶν τυραννικῶν ἀδικημάτων οὐδὲν ἔχουσιν εἰπεῖν ὑπ᾽ ἐμοῦ γεγονός, ὕβρεις δέ μοι τινὰς συνοίδασιν εἰς γυναῖκας γαμετάς, ἢ προπηλακισμοὺς εἰς θυγατέρας παρθένους, ἢ ἄλλην τινὰ περὶ σῶμα ἐλεύθερον ἀκολασίαν; [d] δίκαιον μέντ᾽ ἄν, εἴ τι μοι τοιοῦτον ἡμάρτηται, τῆς ἀρχῆς τε ἅμα XXXVI.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

„Demiror autem, patres conſcripti, ſi qui veſtrum ſunt, qui velint me regno pellere, et cum iſto aduerſus me conſpirarint. Lubenter enim ex illis quaererem, ob quam iniuriam acceptam mihi bellum inferant, et quod meum facinus aegre et moleſte ferentes mihi ſint infenſi. Vtrum quod multos ſciant, me imperium tenente, cauſſa indicta perditos; *aut alia quapiam iniqua calamitate oppreſſos? an vero nullum quidem huiuſmodi tyrannicum ſcelus a me patratum dicere poſſint: ſed illuſam matronarum pudicitiam, aut contumelioſe conſtupratas virgines, aut aliquod aliud flagitium intemperanter in hominem liberum a me admiſſum ſciant? Aequum enim eſt, ſi quid tale patrarim, vt

b Ita *Codd. MSS.* perperam ante in *Ed. Steph.* ὑμῶν δὲ τὰ θαύματα.

c In *Ed. Steph.* ἀπολωλεκότας οὐ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ κεκριμένους. Verius ſcribi exiſtimo ἀπολωλότας et κεχρημένους. niſi forte haec participia veram quidem ſcripturam habent, ſed comitatum ſuum amiſerunt. id ſane innuit haec *Lapi* verſio; *cauſſa indicta perditos, aut priuatos eſſe patria, reſue ſuas amiſiſſe, aut aliqua potitos alia calamitate, improbe condemnatos. Sylb.* Ἀπολωλότας, ἢ τῆς πατρίδος στερουμένους, ἢ τὰς οὐσίας ἀπολωλεκότας, ἢ ἄλλῃ τινὶ συμφορᾷ κεχρημένους optime in *Cod. Vat.* nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus.* huius dictionis prima octo vocabula deſunt vulgatis.

* Aut aliquo alio iniquo iudicio miſere condemnatos? *Portus.*

d Δικαίως μὲν *Vat.*

καὶ τῆς ψυχῆς ἀποστερηθῆναι. φέρε [e] εἰπεῖν" ἀλλ' ὑπερήφανός εἰμι, καὶ διὰ βαρύτητα ἐπαχθής, [f] καὶ τὴν αὐθάδειαν, ἣ κέχρημαι περὶ τὴν ἀρχὴν, οὐδεὶς φέρειν δύναταί μου; τίς μέντοι τῶν πρὸ ἐμοῦ βασιλέων οὕτω μέτριος ἐν ἐξουσίᾳ [g] διετέλεσε, καὶ φιλάνθρωπος, πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς πατὴρ [h] πρᾶος υἱοῖς [i] αὐτοῦ, χρώμενος; ὅς γε καὶ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ὑμεῖς ἐδώκατέ μοι, πατέρων φυλάττοντες παραδοχὰς, οὐχ ἅπασαν [k] ἐβουλόμην ἔχειν, ἀλλὰ [l] νόμους τε ὑπὲρ τῶν κυριωτάτων καταστησάμενος, οὓς ἅπαντες ἐπεκυρώσατε, κατὰ τούτους ὑμῖν ἀπέδωκα διδόναι τὰ δίκαια καὶ λαμβάνειν, καὶ αὐτὸς ἐξηταζόμην πρῶτος, οἷς ὥρισα κατὰ τῶν ἄλλων δικαίοις, ὥσπερ ἰδιώτης, πειθόμενος· τῶν τε ἀδικημάτων οὐχ ἁπάντων ἐγενόμην δικαστὴς αὐτὸς, [m] ἀλλὰ τὰ ἰδιωτικὰ ὑμῖν ἀπέ-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

vt regno vna cum ipſa vita priuer. Sed fortaſſe (vt ita dicam) nimium ſum ſuperbus, et ob grauitatem omnibus odioſus, et ob inſignem arrogantiam, qua vtor in regno, nemo me ferre poteſt. At quis ſuperiorum regum adeo moderate in ea poteſtate perpetuo ſe geſſit, et adeo humanus erga omnes ciues fuit, eos ceu pater mitis filios ſuos tractans? quippe qui ne eam quidem poteſtatem, quam mihi dediſtis, et quam a maioribus veſtris per ſucceſſionem acceptam ſeruatis, integram mihi retinere volui, ſed legibus latis de rebus praecipuis, quas vos omnes ratas feciſtis, permiſi vobis vt ex illarum praeſcripto alii cum aliis in iudiciis diſceptaretis; et ego ipſe primus, tanquam priuatus, me iuri et legibus, quas in alios ſtatui, obnoxium reddidi, iiſque obtemperaui: neque omnium criminum iudicium vſurpaui; ſed, quod nullus ſuperiorum regum

e Deeſt *Vat.*

f Haec ſunt ita intelligenda, καὶ οὐδεὶς δύναται φέρειν τὴν αὐθάδειάν μου, ἣ κέχρημαι περὶ τὴν ἀρχήν. alioqui dicendum eſſet, καὶ οὐδεὶς δύναταί με φέρειν διὰ τὴν αὐθάδειαν, ἣ περὶ τὴν ἀρχὴν κέχρημαι. *Portus.*

g Ita diſtingue, διετέλεσε καὶ φιλάνθρωπος, πᾶσι τοῖς πολίταις ὡς πατὴρ πρᾶος υἱοῖς αὐτοῦ χρώμενος. *Portus.*

h Et πρᾶος ferri poteſt et πρᾴως admitti. *Sylb.*

i Ἑαυτοῦ *Vat.*

k Ἐβουλήθην *Vat.*

l Νόμους τε ὑπὲρ τῶν *Vat.* praepoſitione carent vulgatae.

m Vide p. 220. v. 40.

n Οὐδὲν

δωκα διαγινώσκειν, ὃ τῶν ἔμπροσθεν ὐδεὶς ἐποίησε βασιλέων. ἀλλ᾽ ἔοικεν ἀδίκημα μὲν [n] ὐδὲν εἶναι, δι᾽ ὃ δυσχεραίνουσί μοί τινες· αἱ δ᾽ εἰς τὸ δημοτικὸν πλῆθος εὐεργεσίαι [o] λυποῦσιν ὑμᾶς ἀδίκως; περὶ ὧν πολλάκις [p] ἀπολελόγημαι πρὸς ὑμᾶς. ἀλλ᾽ ὐδὲν δεῖ τούτων νυνὶ τῶν λόγων. εἰ δὲ δοκεῖ κρεῖττον ἐπιμελήσεσθαι τῶν κοινῶν Ταρκύνιός ὑτοσὶ τὰ πράγματα παραλαβὼν, ὐ φθονῶ τῇ πόλει βελτίονος ἡγεμόνος· ἀποδοὺς δὲ τὴν ἀρχὴν τῷ δεδωκότι μοι δήμῳ, καὶ γενόμενος ἰδιώτης, πειράσομαι [q] ποιῆσαι πᾶσι φανερὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσαμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι.„

XXXVII. Τοιαῦτα διαλεχθεὶς, καὶ εἰς πολλὴν αἰδῶ καταςήσας τοὺς συνιςαμένους [r] ἐπ᾽ αὐτῷ, διέλυσε τὸν σύλλογον· καὶ μετὰ τοῦτο τὺς κήρυκας ἀνακαλεσάμενος ἐκέλευσε διὰ πάντων τῶν ςενωπῶν διεξιόντας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν συγκαλεῖν. συνδραμόντος δ᾽ εἰς τὴν ἀγορὰν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

regum fecerat, vobis priuatorum criminum cognitionem permiſi. Sed, vt apparet, nulla eſt iniuria, ob quam mihi quidam ſunt infenſi: at beneficia in plebem collata vos immerito angunt, de quibus ſaepe me apud vos purgaui. Sed in praeſentia his verbis non eſt opus. Si Tarquinius iſte, acceptis reipublicae gubernaculis, melius eam adminiſtraturus vobis videtur, certe non invideo ciuitati meliorem principem. Sed reſtituto regno ipſi populo, qui id mihi dedit, et factus priuatus, dabo operam vt omnibus demonſtrem, me et aliis imperare bene ſcire, et aliorum imperium moderate ferre poſſe.„

Quum in hunc modum diſſeruiſſet, et effeciſſet vt qui aduerſus ipſum conſpirarant magno rubore ſuffunderentur, concilium dimiſit; et poſtea praecones accerſitos iuſſit per omnia vrbis compita populum ad concionem conuocare. Quum autem ad concionem tota

n Οὐδὲν μὲν εἶναι *Vat.* vulgatis abeſt μὲν.

o Λυπεῖν με *Vat.*

p Rectius ἀπολελόγημαι in *Vat.* et *Lapi Codd.* ſi quis ἀπολογήσομαι malit, hunc ſenſum (inquit *Portus*) eliciemus, *quibus de rebus me ſaepius (ſc. quotieſcunque hoc volueritis) apud vos purgabo.*

q Ποιῆσαι πᾶσι φανερὸν *Vat.* πᾶσι deeſt vulgatis.

r Ἐπ᾽ αὐτὸν legi poteſt: nam ſupra (v. 6.) dicit συνεςηκότες ἐπ᾽ ἐμέ.

s Ἔφησεν

τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλου, προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα μακρὰν καὶ συμπαθῆ διεξῆλθε δημηγορίαν, τάς τε πολεμικὰς ἑαυτοῦ πράξεις ἐξαριθμούμενος, ἃς Ταρκυνίου τε ζῶντος διεπράξατο, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, καὶ τῶν πολιτευμάτων καθ' ἓν ἕκαστον ἐπιλεγόμενος, ἐξ ὧν πολλὰς καὶ μεγάλας ἔδοξεν ἐσχηκέναι τὸ κοινὸν ὠφελείας. πολλοῦ δὴ ἐφ' ἑκάστου τῶν λεγομένων ἀπαντῶντος ἐπαίνου, καὶ πάντων σπουδὴν ἐχόντων μαθεῖν τίνων ἕνεκα ταῦτα λέγει, τελευτῶν [s] ἔφησεν, ὅτι Ταρκύνιος αὐτὸν αἰτιᾶται τὴν βασιλείαν οὐ δικαίως κατέχειν ἑαυτῷ προσήκουσαν· καταλιπεῖν γὰρ αὐτῷ τὸν πάππον ἀποθνήσκοντα σὺν τοῖς χρήμασι καὶ τὴν ἀρχὴν, τὸν δὲ δῆμον οὐκ εἶναι κύριον τὰ ἀλλότρια ἑτέρῳ διδόναι. κραυγῆς δὲ καὶ ἀγανακτήσεως ἐξ ἁπάντων ἐπὶ τούτῳ γενομένης, σιωπῆσαι κελεύσας αὐτοὺς ἠξίου μηδὲν ἄχθεσθαι μηδ' ἀγανακτεῖν πρὸς τὸν λόγον· ἀλλ' εἴ τι δίκαιον [t] εἰπεῖν ἔχει Ταρκύνιος, καλεῖν αὐτὸν, καὶ διδαχθέντας, ἐάν τε ἀδικούμενον εὕρωσιν,

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

tota vrbana multitudo concurriſſet, ipſe progreſſus in tribunal orationem prolixam et plenam affectuum ad populum habuit: enumerans res quas in bello et viuente Tarquinio et poſt eius obitum geſſerat, et recenſens ſingulatim ſua acta, vnde multa et magna commoda ad rempublicam redundaſſe videbantur. Quum autem fere ad ſingula eius verba populus ei cum laudibus applauderet, et omnes ſummopere cuperent ſcire qua de cauſſa haec diceret, tandem ita eſt loquutus; Tarquinium illum accuſare, quod regnum ad ſe pertinens iniuſte occupatum retineat. Dicit enim auum morientem ſibi cum bonis regnum etiam reliquiſſe, nec populo ius eſſe res alienas aliis donare. Hanc autem ob rem auditam omnibus vociferantibus et indignantibus, ſilentio illis imperato, rogauit eos ne haec verba moleſte ferrent, neue propterea indignarentur: ſed ſi quod ius ſui tutandi cauſſa Tarquinius poſſet afferre, eum vocarent, et re bene perſpecta et cognita, ſi illum iniuria affectum aut etiam regno digniorem

s Ἔφησεν ὅτι *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Sylb.* vulg. ἔφησε Ταρκύνιος.

t Εἰπεῖν ἔχει *Vat.* et *Lapi Codd.* poſterius vocabulum deeſt vulgatis.

u τὴν

ἐάν τε ἐπιτηδειότερον ἄρχειν, ἐκείνῳ παραδοῦναι τὴν τῆς πόλεως προστασίαν· αὐτὸς δὲ τῆς ἀρχῆς ἔφησεν ἀφίστασθαι, καὶ ἀποδιδόναι τοῖς κυρίοις, ἀφ' ὧν αὐτὴν ἔλαβε. ταῦτα λέξαντος αὐτοῦ, καταβαίνειν τε ἀπὸ τοῦ βήματος βουλομένου, κραυγή τε ἐξ ἁπάντων ἐγένετο, καὶ δεήσεις πολλαὶ σὺν οἰμωγαῖς, ὑπὲρ τοῦ μηδενὶ παραχωρεῖν τῆς ἀρχῆς· τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν καὶ βάλλειν τὸν Ταρκύνιον ἐβόων. ἐκεῖνος μὲν οὖν δείσας [u] τὴν ἐκ χειρὸς δίκην, ὁρμῆς ἤδη γινομένης τῶν ὄχλων [x] ἐπ' αὐτὸν, ᾤχετο φεύγων ἅμα τοῖς ἑταίροις. τὸν δὲ Τύλλιον ἡ πληθὺς ἅπασα μετὰ χαρᾶς καὶ κρότου καὶ εὐφημίας παραπέμπουσα μέχρι τῆς οἰκίας, [y] αὐτῆς" κατέστησεν.

XXXVIII. Ὡς δὲ καὶ ταύτης διήμαρτε τῆς πείρας ὁ Ταρκύνιος, ἀδημονῶν ἐπὶ τῷ μηδεμίαν αὐτῷ βοήθειαν παρὰ τῆς βουλῆς, ᾗ μάλιστα ἐπεποίθει, γίνεσθαι, χρόνον μέν τινα διέτριβε κατ' οἰκίαν, τοῖς ἑταίροις μόνοις διαλεγόμενος· ἔπειτα γνώμην ἀποδειξαμένης τῆς γυναικὸς, μηδὲν

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

digniorem iudicarent, illi reipublicae patrocinium ac principatum committerent: ſe enim imperium depoſiturum, et ipſis dominis, a quibus id accepiſſet, reſtituturum dixit. Hac oratione ab illo habita, quum iam de tribunali vellet deſcendere, omnes clamorem ſuſtulerunt, et magno cum gemitu orare eum coeperunt ne cui alteri regno cederet. Nonnulli etiam ex ipſis Tarquinium feriendum vociferabantur. Ille igitur veritus ne mox res ad manus veniret, et turba in ſe impetum faceret, vna cum ſuis ſociis ocyus fugit. Tullium vero vniuerſa plebs, cum laetitia et plauſu et fauſtis acclamationibus, domum vſque proſequuta eſt.

Tarquinius autem, quum ne iſte quidem conatus ipſi feliciter ſucceſſiſſet, grauiter ferens nullum auxilium ſibi fuiſſe latum a ſenatu, quo potiſſimum fretus erat, domi cum ſolis amicis colloquens aliquamdiu ſe continuit: deinde, quum vxor illi ſuam ſententiam aperuiſſet, et dixiſſet non eſſe amplius

u Τὴν ἐκ χειρὸς δίκην ὁρμῆς ἤδη γινομένης *Vat.* vulgatae ſic dant τὴν ἐκ χειρὸς ὁρμὴν ἤδη γιγνομένην.

x Forſan legendum ἐπ' οἶκον ᾤχετο *Portus.*

y Non agnoſcit *Vat.*

ἔτι μαλακίζεσθαι, μηδὲ κατοκνεῖν, ἀλλὰ καταβαλόντα τοὺς λόγους ἐπὶ τὰ ἔργα χωρεῖν, διαλλαγὰς πρῶτον εὑρόμενον διὰ φίλων πρὸς τὸν Τύλλιον, ἵνα πιστεύσας ὡς φίλῳ γεγονότι, ἧττον αὐτὸν φυλάττοιτο· δόξας [δὲ] αὐτὴν κράτιστα ὑποθέσθαι, μετανοεῖν τε περὶ τῶν γεγονότων ἐσκήπτετο, καὶ πολλὰ διὰ φίλων λιπαρῶν τὸν Τύλλιον ἠξίου συγγνώμονα γενέσθαι· ῥᾷστα δὲ πείσας τὸν ἄνδρα, φύσει τ' εὐδιάλλακτον ὄντα, [z] καὶ οὐκ ἀξιοῦντα πόλεμον ἄσπειστον θυγατρὶ καὶ γαμβρῷ πολεμεῖν· ἐπειδὴ τὸν οἰκεῖον καιρὸν ἔλαβε, διεσκεδασμένου τοῦ δήμου κατὰ τοὺς ἀγροὺς ἐπὶ τὴν τῶν καρπῶν [a] συλλογὴν, ἐξῆλθε μετὰ τῶν ἑταίρων ἐχόντων ὑπὸ ταῖς περιβολαῖς ξίφη, τούς τε πελέκεις ὑπηρέταις τισὶν ἀναδοὺς, καὶ αὐτὸς τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα ἀναλαβὼν, καὶ τἄλλα παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπαγόμενος· ἐλθὼν δ' εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πρὸ τοῦ βουλευτηρίου στὰς, ἐκέλευσε τῷ κήρυκι τοὺς βουλευτὰς καλεῖν εἰς τὸ συνέδριον. ἦσαν δ' ἐκ παρασκευῆς ἕτοιμοι

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

amplius molliter ac languide agendum, ſed omiſſis verbis ad facta veniendum, ac primum quidem, amicorum opera cum Tullio redeundum in gratiam, vt ille tanquam amico fidens minus ſibi ab ipſo caveret. Et quum ipſe eius conſilium optimum iudicaſſet, ſimulabat ſe factorum poenitentia duci, et multis precibus per amicos petebat a Tullio vt ſibi peccati veniam daret. Quum autem facillime rem perſuaſiſſet viro illi, qui natura ſua ad reconciliationem facilis erat, et qui nulla ratione adduci poterat vt bellum nefarium cum filia et genero gereret; nactus occaſionem opportunam, quum plebs paſſim per agros in fruges colligendas eſſet intenta, in publicum prodiit cum ſuis ſociis, qui gladios ſub veſtibus geſtabant, et quibuſdam famulis faſces dedit, et ipſe regiam veſtem induit, et ſecum reliqua regni inſignia attulit: et profectus in forum ante curiam conſtitit, et patres in ſenatum per praecones vocari iuſſit. Multi autem de patriciis, qui illius facinoris

z Καὶ οὐκ ἀξιοῦντα πόλεμον ἄσπειστον optime in *Vat.* et *Lapi Codd.* quam ſcripturam veram eſſe ſuſpicati ſunt *Sylb.* et *Caſaub.* prima tria vocabula deſunt vulgatis et loco poſtremi eſt ibi ἄπιστον.

a Συγκομιδὴν *Vat.*

b Περὶ

[b] περὶ τὴν ἀγορὰν οἱ συνειδότες αὐτῷ τὴν πρᾶξιν καὶ παρορμῶντες ἐκ τῶν πατρικίων συχνοί. οἱ μὲν δὴ [c] συνίεσαν· τῷ δὲ Τυλλίῳ λέγει τις [d] ἐλθὼν ὄντι κατ' οἰκίαν, ὅτι Ταρκύνιος ἐν ἐσθῆτι βασιλικῇ προελήλυθε, καὶ καλεῖ τοὺς βουλευτὰς εἰς τὸ συνέδριον. ὁ δὲ, θαυμάσας τὴν [e] τόλμαν αὐτοῦ, τάχιον ἢ φρονιμώτερον προῆλθεν ἐκ τῆς οἰκίας, οὐ πολλοὺς περὶ αὐτὸν ἔχων. ἐλθὼν δὲ εἰς τὸ συνέδριον, καὶ τὸν Ταρκύνιον ἰδὼν ἐπὶ τῆς βασιλικῆς καθήμενον καθέδρας, καὶ τὸν ἄλλον βασίλειον ἔχοντα κόσμον· „Τίς, εἶπεν, ὦ μιαρώτατε ἀνθρώπων, τοῦτό σοι τὸ σχῆμα συνεχώρησε λαβεῖν;„ καὶ ὅς, ὑπολαβών· „Ἡ σὴ τόλμα καὶ ἀναίδεια, ὦ Τύλλιε, ὃς οὐδὲ ἐλεύθερος ὤν, ἀλλὰ δοῦλος ἐκ δούλης, ἣν οὑμὸς ἐκτήσατο πάππος ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, ἐτόλμησας βασιλέα Ῥωμαίων σεαυτὸν ἀναδεῖξαι.„ ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσεν ὁ Τύλλιος, ἐκπικρανθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ, παρὰ τὸ συμφέρον ὥρμησε πρὸς αὐτὸν ὡς ἐξαναστήσων τῆς ἕδρας. καὶ ὁ Ταρκύνιος ἄσμενος τοῦτο

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ris erant conſcii, quique ad id eum incitabant, ex compoſito parati in foro aderant. Illi igitur conuenerunt. Tullio autem, qui domi erat, nunciat quidam ad eum ingrediens, Tarquinium cum veſte regia in publicum prodiiſſe, et ſenatum coëgiſſe. Ille, admiratus eius audaciam, citius quam prudentius domo eſt egreſſus, ſine magno ſatellitio. Quum autem in ſenatum veniſſet, et conſpexiſſet Tarquinium in regia ſella ſedentem, et reliqua ornamenta ac inſignia regia geſtantem, „Quis, inquit, o omnium hominum ſceleſtiſſime, tibi hunc ornatum ſumere permiſit?„ et ille eius orationem excipiens, reſpondit; „Audacia et impudentia tua, Tulli, qui ne liber quidem, ſed ſeruus, ex ſerua natus, quam meus auus ex captiuis comparatam poſſedit, te ipſum regem Romanorum creare es auſus.„ Tullius, his auditis, exacerbatus ea oratione plus aequo, impetum in eum fecit, vt ipſum de ſella deturbaret. Tarquinius ob hanc occaſionem laetus ex

b Περὶ τὴν ἀγορὰν *Vat.* vulgg. πρὸς τ. ἀ. exiguo ſane diſcrimine.

c Forſan συνῄεσαν legendum *Portus.*

d Ἐλθὼν *Vat.* vulg. εἰσελθών.

e Τόλμαν *Vat.* vulg. τόλμην.

ἰδὼν, ἀναπηδᾷ τε ἀπὸ τοῦ δίφρου, καὶ συναρπάσας τὸν γέροντα κεκραγότα καὶ τοὺς ὑπηρέτας ἐπικαλούμενον ἔφερε. γενόμενος δ' ἔξω τοῦ βουλευτηρίου, μετέωρον ἐξαρπάσας αὐτὸν, ἀκμάζων τὸ σῶμα καὶ ῥωμαλέος, ἀναῤῥίπτει κατὰ τῶν κρηπίδων τοῦ βουλευτηρίου τῶν εἰς τὸ ἐκκλησιαστήριον φερουσῶν. μόγις δ' ἐκ τοῦ πτώματος ἀναστὰς ὁ πρεσβύτης, ὡς εἶδε μεστὰ τὰ πέριξ ἅπαντα τῆς περὶ τὸν Ταρκύνιον [f] βοηθείας, τῶν δὲ αὐτοῦ φίλων πολλὴν ἐρημίαν, ἀπῄει στένων, κρατούντων καὶ παραπεμπόντων αὐτὸν ὀλίγων, αἵματι πολλῷ [g] περιῤῥεόμενος, καὶ κακῶς ὅλον ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πτώματος ἔχων.

XXXIX. Τὰ μετὰ ταῦτα δὲ δεινὰ μὲν [h] ἀκουσθῆναι, θαυμαστὰ δὲ καὶ ἄπιστα πραχθῆναι, τῆς ἀνοσίας αὐτοῦ θυγατρὸς ἔργα παραδίδοται. πεπυσμένη γὰρ τὴν εἰς τὸ βουλευτήριον τοῦ πατρὸς εἴσοδον, καὶ σπουδὴν ἔχουσα μαθεῖν οἷόν τι λήψεται τὰ πράγματα τέλος, ἐπὶ τῆς ἀπήνης καθεζομένη παρῆν εἰς τὴν ἀγοράν. μαθοῦσα δὲ τὰ γενόμενα, καὶ τὸν Ταρκύνιον ἐπὶ τῆς

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

ex ſella deſiliuit, et ſenem correptum, qui vociferabatur et famulorum opem implorabat, abſportauit. Egreſſus autem e curia eum ſuſtulit ſublimem, ipſe corpore florenti et viribus validis praeditus, eumque de curiae gradibus in comitium ferentibus deiecit. Quum autem ſenex vix ex eo caſu ſurrexiſſet, et vidiſſet Tarquinium vndique ſtipatum auxiliis, et circa ſe magnam amicorum ſolitudinem, paucis eum ſuſtentantibus et domum deducentibus, ſanguine multo cruentatus, et toto corpore male ſe ob caſum illum habens, gemens abiit.

Poſtea atrocia auditu impiae filiae facinora traduntur. Quum enim audiſſet patrem ingreſſum in curiam, et valde cuperet ſcire quem exitum res habitura eſſet, carpento vecta in forum venit. Quum autem cognouiſſet quid actum ſuiſſet, et Tarquinium in

curiae

f Ἑταιρείας *Vat.*
g Ῥεόμενος *Vat.*
h Ἀκουσθῆναι θαυμαστὰ δὲ καὶ ἄπιστα πραχθῆναι τῆς in *Cod. Vat.* quo modo fere *Lapus*, nam vertit, *poſt haec auditu foeda factuque mira, incredibiliaque traduntur* etc. praeter primum atque poſtremum vocabulum reliqua omnia vulgatis deſunt.

i Τὰ

κρηπῖδος ἑστῶτα τοῦ βουλευτηρίου θεασαμένη, βασιλέα τε αὐτὸν ἠσπάσατο πρώτη μεγάλῃ τῇ φωνῇ, καὶ τοῖς θεοῖς εὔξατο ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῆς Ῥωμαίων πόλεως τὴν ἀρχὴν αὐτὸν κατασχεῖν. ἀσπασαμένων δὲ καὶ τῶν ἄλλων αὐτὸν ὡς βασιλέα, τῶν συγκατασκευασάντων τὴν ἀρχήν, λαβοῦσα μόνον αὐτὸν [i] ἔφη· „Τὰ μὲν πρῶτα, ὦ Ταρκύνιε, πέπρακταί σοι κατὰ τὸ δέον· βεβαίως δὲ τὴν βασιλείαν ἔχειν Τυλλίου περιόντος οὐκ ἔνεστί σοι. ἐκδημαγωγήσει γὰρ αὖθις ἐπί σοι τὸν ὄχλον, ἐὰν καὶ ὁποσονοῦν ταύτης τῆς ἡμέρας περιγένηται [k] χρόνον· ἐπίστασαι δ' ὡς εὔνουν ἐστὶν αὐτῷ τὸ δημοτικὸν ἅπαν. ἀλλὰ πρὶν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὸν εἰσελθεῖν, ἀποστείλας τοὺς διαχρησομένους, ἐκποδὼν ποίησον.„ Ταῦτα εἰποῦσα, καὶ καθεζομένη πάλιν ἐπὶ τῆς ἀπήνης, ᾤχετο. Ταρκύνιος δὲ καὶ ταῦτα ὀρθῶς δόξας τὴν ἀνοσιωτάτην γυναῖκα ὑποτίθεσθαι, πέμπει τινὰς τῶν θεραπόντων ἐπ' αὐτὸν ἔχοντας ξίφη· οἳ, τάχει πολλῷ τὴν μεταξὺ διανύσαντες ὁδὸν, ἐγγὺς ὄντα τῆς οἰκίας ἤδη τὸν Τύλλιον καταλαβόντες, κατέσφαξαν. ἔτι δὲ νεοσφαγοῦς

curiae gradibus ſtantem conſpexiſſet, prima eum alta voce regem ſalutauit, et deos eſt precata, vt eius regnum felix fauſtumque reipublicae Romanae eſſe vellent. Quum autem reliqui quoque, quorum opera et auxilio in regno ſibi parando vſus fuerat, eum regem ſalutaſſent, ipſa eum ſeorſim ductum ita eſt alloquuta, „Primus conatus, Tarquini, vt debuit nobis ſucceſſit: ſed viuente Tullio regnum firmum habere non poteris. Ille enim denuo populum ſuis concionibus in te concitabit, ſi vel minimum huius diei tempus ſuperfuerit. Scis autem quanta ſit populi erga eum beneuolentia. Quare, antequam domum ſe recipiat, miſſis qui illum interficiant, eum de medio tolle. Quum haec dixiſſet, et carpentum denuo conſcendiſſet, abiit. Tarquinius vero, ratus ſe hac quoque in re ab vxore ſceleſtiſſima recte moneri, in eum mittit quoſdam famulos cum enſibus; qui, magna celeritate confecto viae ſpatio quod intererat, Tullium non procul a domo nacti trucidarunt. Proiecto autem recens caeſi

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Occiditur.

i τὰ μὲν πρῶτα, ἔφη, πέπρακταί σοι, ὦ Ταρκύνιε, κατὰ τὸ δέον *Vat.* vulgatis abeſt σοι.

k χρόνον *Vat.* vulgg. χρόνος.

l Πρὸς

ἐῤῥιμμένου τοῦ σώματος καὶ σπαίροντος, ἡ θυγάτηρ παρῆν. στενοῦ δὲ ὄντος πάνυ τοῦ στενωποῦ, δι' οὗ τὴν ἀπήνην ἔδει διελθεῖν, αἱ ἡμίονοι τὸ πτῶμα ἰδοῦσαι διεταράχθησαν, καὶ ὁ προηγούμενος αὐτῶν ὀρεωκόμος παθών τι πρὸς [l] τὸ τῆς ὄψεως ἐλεεινὸν, ἐπέστη, καὶ πρὸς τὴν δέσποιναν [m] ἀπέβλεψε. πυνθανομένης δ' ἐκείνης, τί παθὼν οὐκ ἄγει τὸ ζεῦγος· „Οὐχ ὁρᾷς, εἶπεν, ὦ Τυλλία, τὸν πατέρα σου νεκρὸν κείμενον, καὶ πάροδον οὐκ οὖσαν ἄλλην, εἰ μὴ διὰ τοῦ πτώματος;„ ἡ δ' ἐκπικρανθεῖσα, καὶ ἀπὸ τῶν ποδῶν τὸ βάθρον ἁρπάσασα, βάλλει τὸν ὀρεωκόμον, καί φησιν· „Οὐκ ἄξεις, ἀλιτήριε, καὶ διὰ τοῦ νεκροῦ;„ κἀκεῖνος ἐπὶ τῷ πάθει μᾶλλον ἢ τῇ πληγῇ στενάξας, ἄγει βίᾳ [n] τὰς ἡμιόνους κατὰ τοῦ πτώματος. οὗτος ὁ στενωπὸς, [o] ὄλβιος καλούμενος πρότερον, ἐξ ἐκείνου τοῦ δεινοῦ καὶ μυσαροῦ πάθους ἀσεβὴς ὑπὸ Ῥωμαίων κατὰ τὴν πάτριον γλῶτταν καλεῖται.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

caeſi cadauere, eoque adhuc palpitante, filia aduenit. Quum autem peranguſtus eſſet vicus ille, qua carpentum erat tranſiturum, mulae cadauere conſpecto territae ſunt; et ipſe auriga, qui eas agebat, adeo miſerabili ſpectaculo conſpecto commotus ſubſtitit, et oculos ad dominam reflexit. quaerente autem illa qua de cauſſa vehiculum non ageret, „Non vides (inquit) Tullia, cadauer patris tui iacens, nec alium niſi per ipſum cadauer patere tranſitum?„ Illa vero hac oratione exacerbata, et correpto pedum ſcabello petiit aurigam, inclamans, „Non ages ſceleſte *iumenta* vel per ipſum cadauer?„ Et ille grauius ob illum caeſum quam ob plagam acceptam gemens, vi per cadauer mulos egit. Iſte vicus, quum ante Orbius vocaretur, ab illo atroci et deteſtando caſu a Romanis patrio ſermone Sceleratus eſt vocatus.

Atque

l Πρὸς τὸ τῆς ὄψεως ἐλεεινὸν *Vat.* loco praepoſitionis πρὸς eſt in vulgatis ἐπὶ.

m Si ἀπέβλεψε malis, per me licet. *Sylb.* nam in vulgatis eſt ἐπέβλ.

n Τὰς ἡμιόνους *Vat.* recte, vt opinor: (vulgatae dant τοὺς ἡμ.) nam ſupra dixit, αἱ ἡμίονοι τὸ πτῶμα ἰδοῦσαι etc.

o Ita in *Editis.* Κύπριος legiſſe videntur interpretes, dum vertunt *vicus Cyprius.* Verum nullus dubito quin cum *Cod. Vat.* Ὄρβιος ſcribendum ſit. Vide *Annott.*

p Lapus

Τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχε Τύλλιος, ἔτη [p] τετταράκοντα τὴν βασιλείαν κατασχών. τοῦτον τὸν ἄνδρα λέγουσι Ῥωμαῖοι πρῶτον τὰ πάτρια ἔθη καὶ νόμιμα κινῆσαι, τὴν ἀρχὴν λαβόντα οὐ παρὰ τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, καθάπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ πάντες, ἀλλὰ παρὰ μόνου τοῦ δήμου, δεκασμοῖς καὶ δωροδοκίαις, καὶ ἄλλαις πολλαῖς κολακείαις ἐκθεραπεύσαντα τοὺς ἀπόρους· καὶ ἔχει τἀληθὲς οὕτως. ἐν γὰρ τοῖς πρότερον χρόνοις, ὁπότε βασιλεὺς ἀποθάνοι, τὴν μὲν ἐξουσίαν ἐδίδου ὁ δῆμος τῷ συνεδρίῳ τῆς βουλῆς, οἵαν προέλοιτο καταστήσασθαι πολιτείαν· ἡ δὲ βουλὴ μεσοβασιλεῖς [q] ἀπεδείκνυεν· ἐκεῖνοι δὲ τὸν ἄριστον ἄνδρα, εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιχωρίων, εἴτ' ἐκ τῶν πολιτῶν, εἴτ' ἐκ τῶν ξένων, βασιλέα καθίστασαν. εἰ μὲν οὖν ἥ τε βουλὴ τὸν αἱρεθέντα ὑπ' αὐτῶν ἐδοκίμασε, καὶ ὁ δῆμος [r] ἐπεψήφισε, καὶ τὰ XL.

Atque hunc vitae exitum eſt ſortitus Tullius, regno per quadraginta *et quatuor* annos potitus. Romani aiunt hunc virum primum et patrios mores et inſtituta mutaſſe, quod regnum non a ſenatu populoque accepiſſet, quemadmodum omnes ſuperiores reges, ſed a ſolo populo, cuius egentiſſimos quoſque largitionibus et corruptelis et multis aliis illecebris ſibi conciliarat. et ſane ita ſe res habet. Nam ſuperiori tempore, quum rex obiiſſet, populus ſenatui poteſtatem faciebat conſtituendi formam reipublicae quam voluiſſet; ſenatus vero creabat interreges, illi vero praeſtantiſſimum omnium, ſiue ex indigenis, ſiue ex ciuibus, ſiue ex ipſis exteris, regem creabant. Si igitur ſenatus probaſſet eum, qui ab illis electus fuiſſet, et populus eum ſuis ſuffragiis confirmaſſet, et auſpicia

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

[p] *Lapus* et *Gelenius* legunt ἔτη τέτταρα καὶ τετταράκοντα vel τέτταρα ἐπὶ τοῖς τετταράκοντα. quomodo et *Tarquinius* ſupra conqueritur (p. 227. v. 11.) ſe τέταρτον ἤδη καὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος a *Tullio* ſuis rebus fraudari. *Tullius* tamen et ipſe, minus exquiſite tempus notans, ſibi tribuit imperii τετταρακονταετῆ χρόνον. p. 229. v. 17. Vide Var. Lect. ad paginam iſtam.

[q] Ἀπεδείκνυεν *Vat.* quod et maluit *Sylb.* etſi ἀπεδείκνυον quod eſt in vulgatis per ſyntheſin excuſari poſſe exiſtimat.

[r] Ante in *Ed. Steph.* ἀπεψήφιζε et ἀπεκύρωσε: vt et ſupra (p. 215. v. 13.) habet νόμους τοὺς μὲν ἀποκυρῶσαι τοὺς δὲ ἀνελεῖν. ego, *Camerarium* et vſitatam loquendi conſuetudinem ſequutus, pro ἀπὸ in ea compoſitione ſubſtitui ἐπί. *Sylb.*

s Ὠνόμα-

μαντεύματα ἐπεκύρωσε, παρελάμβανεν οὗτος τὴν ἀρχήν· ἐλλείποντος δέ τινος τούτων, ἕτερον [s] ὠνόμαζον, καὶ τρίτον, εἰ μὴ [t] συμβαίη τῷ δευτέρῳ τά τε παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἀνεπίληπτα. ὁ δὲ Τύλλιος ἐπιτρόπου βασιλικοῦ σχῆμα κατ᾽ ἀρχὰς λαβών, ὡς εἴρηταί μοι πρότερον, ἔπειτα φιλανθρωπίαις τισὶ τὸν δῆμον οἰκειωσάμενος, ὑπ᾽ ἐκείνου βασιλεὺς ἀπεδείχθη μόνου. ἐπιεικὴς δὲ καὶ μέτριος ἀνὴρ γενόμενος, ἔλυσε τὰς ἐπὶ τῷ μὴ πάντα κατὰ τοὺς νόμους πρᾶξαι διαβολάς, τοῖς μετὰ ταῦτα ἔργοις, παρέσχέ τε πολλοῖς ὑπόληψιν ὡς, εἰ μὴ θᾶττον ἀνῃρέθη, μεταστήσων τὸ σχῆμα τῆς πολιτείας εἰς δημοκρατίαν. καὶ ἐπὶ ταύτῃ μάλιστα λέγεται τῇ αἰτίᾳ τῶν πατρικίων αὐτῷ τινας συνεπιβουλεῦσαι· ἀδυνάτους δὲ ὄντας δι᾽ ἑτέρου τρόπου τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ καταλῦσαι, καὶ Ταρκύνιον ἐπὶ τὰ πράγματα παραλαβεῖν, καὶ συγκατασκευάσαι τὴν ἀρχὴν ἐκείνῳ, κακῶσαί τε βουλο-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cia idem ratum feciſſent, iſte tum demum imperium ſuſcipiebat. Quod ſi quid horum deſideratum fuiſſet, *ſenatus* alterum nominabat, et tertium, niſi ſecundo contigiſſet vt citra omnem controuerſiam et hominum et deorum conſenſu approbaretur. Tullius vero quum primum regii tutoris perſonam induiſſet, vt ante dixi, et deinde quibuſdam officioſis beneficiis plebem ſibi deuinxiſſet, ab illa ſola rex eſt creatus. Quum autem clementer et moderate ſe geſſiſſet, crimina quae ipſi obiiciebantur, quod non omnia ex legibus feciſſet, poſterioribus actis diluit; et multos in eam opinionem adduxit vt crederent, niſi caede praeuentus fuiſſet, eum reipublicae formam in popularem dominatum mutaturum fuiſſe. Et hac potiſſimum de cauſſa ferunt quoſdam patricios *cum Tarquinio* inſidias ipſi ſtruxiſſe. Quum enim eius potentiam alia ratione euertere non poſſent, Tarquinium ad eas res gerendas ſocium aſſumpſerunt, eumque in regno parando iuuerunt; tum quia plebem premere, cuius

s Ὠνόμαζον *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulgatae dant ὠνόμαζε.

t Malim συμβάλοι aut συλλάβοι. *Sylb.* Rectius cum *Porto* et *C. Vat.* συμβαίη. vulgo legitur συμβάλη.

u Ἐπὶ

μένȣς τὸ δημοτικὸν, ἰσχύος γε ȣ̓ μικρᾶς ἐπειλημμένον ἐκ τῆς Τυλλίȣ πολιτείας, καὶ τὴν ἰδίαν ἀξίωσιν, ἣν εἶχον πρότερον, ἀναλαβεῖν. θορύβȣ δὲ γενομένȣ πολλȣ̃ [u] ἐπὶ τὴν πόλιν ὅλην, καὶ οἰμωγῆς ἐπὶ τῷ Τυλλίȣ θανάτῳ, δείσας ὁ Ταρκύνιος εἰ διὰ τῆς ἀγορᾶς ὁ νεκρὸς φέροιτο, ὡς ἔτι Ῥωμαίοις ἔθος, τόν τε βασίλειον κόσμον ἔχων, καὶ τἆλλα, ὅσα νόμος ἐπὶ ταῖς ταφαῖς, μή τις εἰς αὐτὸν ὁρμὴ γένηται τȣ̃ δημοτικȣ̃, πρὶν ἢ βεβαίως κρατύνασθαι τὴν ἀρχὴν, ȣ̓κ εἴασε τῶν νομίμων ȣ̓δὲν αὐτῷ γενέσθαι· ἀλλ᾽ ἡ γυνὴ τȣ̃ Τυλλίου σὺν ὀλίγοις τισὶ τῶν φίλων, Ταρκυνίου θυγάτηρ ȣ̓̃σα τȣ̃ πρώτȣ βασιλέως, νυκτὸς ἐκκομίζει τὸ σῶμα τῆς πόλεως, ὡς τῶν ἐπιτυχόντων τινός· καὶ πολλὰ μὲν τὸν ἑαυτῆς κἀκείνȣ δαίμονα κατοδυρομένη, μυρίας δὲ κατάρας [x] τῷ τε γαμβρῷ καὶ τῇ θυγατρὶ καταρασαμένη, κρύπτει γῇ τὸ σῶμα. ἀπελθοῦσα δὲ ἀπὸ τȣ̃ σήματος οἴκαδε, καὶ μίαν ἡμέραν ἐπιβιώσασα μετὰ τὴν ταφὴν, τῇ κατόπιν νυκτὶ ἀποθνήσκει. τȣ̃ θα-

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

cuius vires ſub rege Tullio non mediocriter creuerant, tum etiam quia priſtinam dignitatem recuperare volebant. Exorto autem ingenti tumultu et vlulatu per totam vrbem ob Tullii mortem, veritus Tarquinius ne ſi per forum funus duceretur (vt fert Romanorum conſuetudo) cum regia pompa et caeteris ſolennibus caeremoniis, quae in funere obſeruari ſolent, plebs impetum in ſe faceret, regni potentia nondum ſatis confirmata, nullos ſepulturae conſuetos ritus adhiberi paſſus eſt. Sed Tullii vxor, Tarquinii Priſci regis Romani filia, proſequentibus paucis quibuſdam amicis, noctu ex vrbe ipſum, vt hominis priuati et plebeii funus, extulit; atque valde ſuum et ipſius infortunium deplorans, et plurimas diras imprecationes genero et filiae imprecata, cadauer terra texit. A ſepulcro autem domum reuerſa, vnum tantum diem poſt mariti funus ſuperſtes, in ſequenti nocte obiit. Quo autem

u Ἐπὶ τὴν πόλιν dixit pro κατὰ τὴν πόλιν *per vrbem.* eadem ſignificatione et alibi περὶ et ἀνὰ vſurpat. *Sylb.* In *Cod. Vat.* diſertim κατὰ τὴν πόλιν.

x Τῷ τε γαμβρῷ *Vat.* particula copulans deeſt vulgatis.

y Plenius

νάτου δὲ ὁ τρόπος ὅςις ἦν ἠγνοεῖτο τοῖς πολλοῖς. ἔλεγον δὲ οἱ μὲν, ὑπὸ λύπης αὐτοχειρίᾳ τὸ ζῆν προεμένην αὐτὴν ἀποθανεῖν· οἱ δὲ, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς θυγατρὸς ἀναιρεθῆναι, [y] τῆς εἰς τὸν ἄνδρα συμπαθείας τε καὶ εὐνοίας ἕνεκα. ταφῆς μὲν οὖν [z] βασιλικῆς καὶ μνήματος ἐπιφανοῦς διὰ ταύτας τὰς αἰτίας οὐκ ἐξεγένετο τυχεῖν τῷ Τυλλίου σώματι, μνήμης δὲ αἰωνίου τοῖς ἔργοις αὐτοῦ παρὰ πάντα τὸν χρόνον ὑπάρχει τυγχάνειν. ἐδήλωσε δέ τι καὶ ἄλλο δαιμόνιον ἔργον, ὅτι θεοφιλὴς ἦν ὁ ἀνὴρ, ἐξ οὗ καὶ ἡ περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ μυθικὴ καὶ ἄπιςος ὑπόληψις, ὥσπερ εἴρηταί μοι πρότερον, ἀληθὴς εἶναι ὑπὸ πολλῶν ἐπιςεύθη. ἐν γὰρ τῷ ναῷ τῆς Τύχης, ὃν αὐτὸς κατεσκεύασεν, εἰκὼν αὐτοῦ κειμένη ξυλίνη κατάχρυσος, ἐμπρήσεως γενομένης, [a] τῶν ἄλλων πάντων διαφθαρέντων, μόνη διέμεινεν οὐδὲν λωβηθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυρός. καὶ ἔτι [b] καὶ" νῦν ὁ μὲν νεὼς καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ὅσα [c] μετὰ

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

autem mortis genere interiiſſet, a pleriſque ignorabatur: alii enim dicebant illam, prae dolore abiecto vitae deſiderio, manus violentas ſibi attuliſſe: alii vero a genero et filia ſublatam, quod immoderatius mariti ſui caſum ferret, et nimium beneuolo animo in eum eſſet. His igitur de cauſſis factum eſt, vt Tullii corpus regio funere et inſigni monumento fraudaretur: ſed tamen ille rebus geſtis ſempiternam memoriam eſt conſequutus. Quinetiam prodigium quoddam declarauit illum ſuperis eſſe carum: vnde etiam accidit vt illam fabuloſam et incredibilem de eius natalibus opinionem, vt ante dixi, multi veram eſſe crederent. Nam in Fortunae templo, quod ipſe condidit, lignea eius ſtatua inaurata, orto incendio, caeteris omnibus igne abſumptis, ſola manſit integra, ab igne nullo modo vitiata: et hodie quoque templum, et omnia quae in eo poſt incendium ad

y Plenius in *Cod. Vat.* τῆς εἰς τὸν ἄνδρα συμπαθείας.

z in *Ed. Steph.* βασιλικοῦ, quum Grammaticae regulae poſtulent βασιλικῆς. *Sylb.* Βασιλικοῦ tamen malit *Portus.*

a Καὶ τῶν ἄλλων *Vat.*

b Non agnoſcit *Vat.*

c Μετὰ τὴν ἔμπρησιν *Vat.*

d Deeſt

τὸν ἐμπρησμὸν εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον ἀπετελέσθη, φανερὰ [d] πᾶσιν" ὅτι τῆς καινῆς ἐστὶ τέχνης· ἡ δ' εἰκὼν, οἵα πρότερον ἦν, ἀρχαϊκὴ τὴν κατασκευὴν διαμένει ἔτι σεβασμοῦ τυγχάνουσα ὑπὸ Ῥωμαίων. καὶ περὶ μὲν τοῦ Τυλλίου τοσαῦτα παρελάβομεν.

XLI. Μετὰ δὲ τοῦτον παραλαμβάνει Λεύκιος Ταρκύνιος τὴν Ῥωμαίων δυναστείαν, οὐ κατὰ νόμους, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων κατασχὼν, κατὰ τὸν τέταρτον ἐνιαυτὸν τῆς ἑξηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον [e] Ἀγάθαρχος, ἄρχοντος Ἀθήνησιν [f] Θηρικλέους. οὗτος ὑπεριδὼν μὲν τοῦ πλήθους τοῦ δημοτικοῦ, ὑπεριδὼν δὲ τῶν πατρικίων, ὑφ' ὧν [g] ἐπὶ τὴν δυναστείαν προήχθη, ἔθη τε καὶ νόμους καὶ πάντα τὸν ἐπιχώριον κόσμον, ᾧ τὴν πόλιν ἐκόσμησαν [h] οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς, συγχέας καὶ διαφθείρας, εἰς ὁμολογουμένην τυραννίδα μετέστησε τὴν ἀρχήν. καὶ πρῶτον μὲν φυλακὴν κατεστήσατο περὶ ἑαυτὸν ἀνθρώ-

ad priſtinam formam et ornatum inſtaurata ſunt, noui artificii eſſe apparet. Illa vero ſtatua eſt talis qualis et ante, et formam operis antiqui retinet. Adhuc enim a Romanis colitur. Atque de Tullio haec accepimus.

Seruius Tullius Romanorum REX VI.

Poſt hunc Lucius Tarquinius Romanorum imperium non ex legibus, ſed armis occupauit, anno quarto ſexageſimae primae olympiadis, qua vicit in ſtadio Agatharchus, archonte Athenis Hercule. Iſte, contempta plebe, contemptis patriciis, quorum opera ad regnum prouectus fuerat, et mores et leges et omnem patriam diſciplinam, qua ſuperiores reges vrbem ornarant, confundens et corrumpens, regnum in manifeſtam tyrannidem vertit. Ac primum quidem ſtipauit ſe ſatellitio hominum

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Per. Iul.* 4182. *Ante Chr.* 532.

d Deeſt *Vat.* εἰσί.

e Ἀγάθαρχος Κερκυραῖος optime in *Cod. Vat.*

f In *Lapi* et *Gelenii* verſionibus dicitur *Heracleo.* Verum *Sigonius* in lib. *De Athenienſium temporibus* eum *Herculem* vocat. *Sylb.* Ἡρακλείδου legendum cenſet *Meurſius* in lib. X. de *Archontibus.* c. xv. Rectius forſan Θηρικλέους cum *Cod. Vat.*

g Ὑπὸ in *Ed. Steph.* errore ſatis manifeſto. *Sylb.*

h Οἱ πρότεροι βασιλεῖς *Vat.*

πων θρασυτάτων, ξίφη τε καὶ λόγχας φερόντων, ἐπιχωρίων καὶ ἀλλοδαπῶν, οἳ [i] νυκτὸς περὶ τὴν βασίλειον αὐλιζόμενοι [k] αὐλὴν", καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξιόντι παρακολουθοῦντες ὅποι πορεύοιτο, πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν ἐπιβουλευσόντων ἀσφάλειαν παρείχοντο. ἔπειτα τὰς ἐξόδους οὔτε συνεχεῖς, οὔτε τεταγμένας, ἀλλὰ σπανίους καὶ ἀπροσδοκήτους ἐποιεῖτο. [l] ἐχρημάτιζέ τε περὶ τῶν κοινῶν, κατ' οἶκον μὲν τὰ πολλὰ, καὶ [m] αὐτῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων συμπαρόντων· ὀλίγα δ' ἐν ἀγορᾷ. προσελθεῖν δὲ οὐδενὶ τῶν βουλομένων [n] ἐπέτρεπεν, εἰ μή τινα καλέσειεν αὐτός· οὔτε τοῖς προσιοῦσιν εὐμενὴς, οὔτε πρᾶος ἦν, ἀλλ' οἷα δὴ τύραννος, [o] βαρὺς, καὶ χαλεπὸς ὀργὴν, καὶ φοβερὸς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Olymp.* 61 4. / 62 1. *Cat.* 220. *V.C.* *Var.* 222.

num audaciſſimorum, enſes et lanceas geſtantium, tum indigenarum tum alienigenarum, qui noctu circa regiam excubantes, et interdiu eum in publicum prodeuntem, quocunque proficiſcebatur, comitantes ab inſidiis valde tutabantur. Deinde, neque ſaepe, neque certis temporibus, ſed raro et ex improuiſo domo exibat. Et domi plerumque de republica conſultabat cum iis qui ſibi maxima neceſſitudine erant coniuncti: at in foro raro. Neminem vero *eius ſatellites* ad eum accedere patiebantur, niſi quem ipſe vocaſſet; neque eos, qui ad ipſum accedebant, benigne et comiter excipiebat; ſed, vtpote tyrannus, ſe illis grauem et iracundum praebebat, et vultum potius ad terrorem quam ad hilari-

i Νυκτός τε περὶ *Vat.*

k Voce αὐλὴ non ſignificatur *regia*, vt vertunt etiam docti viri: ſed regiae pars quae Latine *veſtibulum* dicitur, vt alibi pluribus monuimus. *Caſ.* Deſideratur in *Cod. Vat.*

l Lapus legit χρηματίσας, *dans reſponſa.* ego exiſtimo poſt τε omiſſum εἰώθει vel ſimile quodpiam verbum. *Sylb.* Rectius forſan in *Cod. Vat.* ἐχρημάτιζέ τε. vulg. χρηματίσαι.

m Αὐτῶν, id eſt μόνων. *Caſ.*

n Si προέτρεπον retineamus, referendum erit ad ſtipatores, vt ſignificet, ſtipatores, ſi quis regem adire voluiſſet, monuiſſe, vt non niſi vocatus accederet: vel legendum ἐπέτρεπεν, vt referatur ad *Tarquinium.* ſic ſane *Lapus*, itidemque *Gelenius. Sylb.* Ἐπέτρεπον *Vat.* vulg. προέτρεπον.

o Βαρὺς καὶ χαλεπὸς ὀργήν.] Accipe ὀργὴν hic, vt docent veteres grammatici non ſolum apud poëtas, ſed etiam apud *Thucydidem* ſaepe accipi, pro ingenio ac moribus. Similis locus *Thucyd.* lib. primo. δυσπρόσοδόν

μᾶλλον ἢ Φαιδρὸς ὀφθῆναι· καὶ τὰς περὶ τῶν [p] ἀμφισβητουμένων συμβολαίων ἐπικρίσεις οὐκ ἐπὶ τὰ δίκαια καὶ τοὺς νόμους, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ἑαυτοῦ τρόπους ἀναφέρων, ἐποιεῖτο. διὰ ταῦτα ἐπωνυμίαν τίθενται αὐτῷ Ῥωμαῖοι τὸν Σούπερβον. τοῦτο δὲ δηλοῦν βούλεται κατὰ τὴν ἡμετέραν γλῶτταν τὸν ὑπερήφανον. τὸν δὲ πάππον αὐτοῦ Πρίσκον ἐκάλουν· ὡς δὲ ἡμεῖς ἂν εἴποιμεν, τὸν προγενέστερον· ὁμώνυμος γὰρ ἦν τῷ νεωτέρῳ κατ' ἄμφω τὰ ὀνόματα.

XLII. Ἐπεὶ δ' ἐγκρατῶς ἤδη κατέχειν ὑπελάμβανε τὴν ἀρχὴν, παρασκευάσας ἐκ τῶν ἑταιριῶν τοὺς πονηροτάτους, δι' ἐκείνων ἦγεν εἰς ἐγκλήματα καὶ θανάτου δίκας πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν· πρώτους μὲν τοὺς ἐχθρῶς διακειμένους πρὸς αὐτὸν, οἷς οὐκ ἦν βουλομένοις Τύλλιον ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς· ἔπειτα καὶ τῶν ἄλλων οὓς ὑπελάμβανε βαρεῖαν [q] ἡγουμένους τὴν μεταβολὴν, καὶ οἷς πολὺς πλοῦτος ἦν. οἱ δ' ὑπάγοντες αὐτοὺς εἰς τὰς δίκας, ἄλλους ἐπ' ἄλλας ψευδέσιν αἰτίαις, μάλιστα δ' ἐπιβουλεύειν αἰτιώμενοι τῷ

hilaritatem componebat; et litium controuerſias non ex iure et legibus, ſed ex ſuis moribus *et pro arbitrio* dirimebat. Propterea etiam Romani illi Superbi cognomen indiderunt: hoc autem noſtro ſermone ὑπερήφανον ſignificat. Eius vero auum Priſcum vocarunt, quem nos diceremus προγενέστερον: nam vtrumque nomen cum iuniore commune habebat.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Vbi vero exiſtimauit iam ſe regnum ſatis firmum habere, nequiſſimo quoque ſodalium ſubornato, illorum opera multos viros illuſtres criminibus inuoluit et in capitis iudicium arceſſiuit. Primum quidem eos qui alieno animo a ſe erant, quique Tullium regno expulſum aegre ferebant: deinde alios, quibus arbitrabatur hanc rerum mutationem moleſtam eſſe, et eos qui diuitiis affluebant. Qui vero illos deferebant ac in ius vocabant, alios poſt alios falſorum criminum inſimulantes, praecipue vero inſidiarum in

οἷόν τε αὐτὸν παρεῖχε, καὶ τῇ ὀργῇ οὕτω χαλεπῇ ἐχρῆτο ἐς πάντας ὁμοίως, ὥστε μηδένα δύνασθαι προσιέναι. Alio ſenſu Coriolanus l. VIII. dicitur χαλεπὸς ὀργήν. *Caſaub.*

p Ἀμφισβητημάτων *Vat.*

q Ἡγεῖσθαι *Vat.*

βασιλεῖ, κατηγόρουν ἐπ᾽ αὐτῷ δικαστῇ. ὁ δὲ τῶν μὲν θάνατον κατεδίκαζε· τῶν δὲ φυγὴν, καὶ τὰ χρήματα τούς τε ἀναιρουμένους [r] καὶ ἐξελαυνομένους ἀφαιρούμενος, τοῖς μὲν κατηγόροις μικράν τινα μοῖραν [s] ἀπένειμεν, αὐτὸς δὲ τὰ πλείω κατεῖχεν. ἔμελλον δὲ ἄρα τῶν δυνατῶν πολλοὶ, πρὶν ἁλῶναι ταῖς ἐπαγομέναις σφίσι δίκαις, εἰδότες [t] ὧν ἕνεκα ἐπεβουλεύοντο, καταλείψειν τῷ τυράννῳ ἑκόντες τὴν πόλιν, καὶ πολλῷ πλείονες ἐγένοντο τῶν ἑτέρων. ἦσαν δέ τινες οἳ καὶ κρύφα διεφθάρησαν ὑπ᾽ αὐτοῦ, κατ᾽ οἰκίας τε καὶ [u] ἀπ᾽ ἀγρῶν ἁρπαζόμενοι, λόγου ἄξιοι ἄνδρες, ὧν οὐδὲ τὰ σώματα ἐφάνη. ἐπεὶ δὲ διέφθειρε τὸ κράτιστον τῆς βουλῆς μέρος, θανάτοις τε καὶ ἀειφυγίαις, ἑτέραν βουλὴν αὐτὸς κατεστήσατο, παραγαγὼν [x] εἰς τὰς τῶν ἐκλιπόντων τιμὰς τοὺς ἰδίους ἑταίρους. καὶ οὐδὲ τούτοις [y] μέντοι τοῖς ἀνδράσιν οὔτε πράττειν ἐπέτρεπεν οὐδὲν, οὔτε λέγειν, ὅ τι μὴ κελεύσειεν αὐτός. ὥστε ὁπόσοι κατ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

in regem ſtructarum, apud ipſum iudicem eos accuſabant. Ille vero alios morte, alios exſilio damnabat: et occiſorum atque expulſorum bona occupans, delatoribus exiguam quandam portionem dabat; maiorem vero ſibi ipſe retinebat. Quapropter multi viri potentes, antequam iniquis iudiciis oppreſſi rei peragerentur cognita inſidiarum cauſſa, ſponte vrbem tyranno relinquebant, quorum longe maior quam reliquorum fuit numerus: nonnulli etiam clam ab eo ſublati fuerunt, in ſuis ipſorum aedibus correpti et ex agris abrepti, viri non contemnendi, quorum ne cadauera quidem viſa ſunt. Itaque quum ſenatus praeſtantiſſimam partem morte et exſilio perpetuo ſuſtuliſſet, nouum ſenatum ipſe conſtituit, amicis ſuis in deficientium honores ſubſtitutis. Sed ne his quidem quidquam aut facere aut dicere iniuſſu ſuo permittebat. Quare quotquot ſenatores ſupererant de

numero

r Malim repetito articulo καὶ τοὺς ἀπελαυνομένους *Sylb.* Καὶ ἐξελαυνομένους *Vat.* vulgo ἀπελαυνομένους.

s Vt temporum ſimilitudo ſit, legendum ἀπένεμεν: vel, retento ἀπένειμεν, mox ſcribendum κατέσχεν. *Sylb.* Ἀπέθυεν *Vat.*

t Ὧν εἵνεκεν *Vat.*

u Ἐπ᾽ ἀγρῶν *Vat.*

x Ἐπὶ τὰς τῶν ἐκλιπόντων *Vat.*

y Μέντοι τοῖς *Vat.* vulgo μὲν τοῖς.

z Ἐπὶ

ἐλείφθησαν [z] ἐν τῷ συνεδρίῳ βουλευταὶ τῶν ἐπὶ Τυλλίου [a] καταλεγέντων, διάφοροι τοῖς δημοτικοῖς τέως ὄντες, καὶ τὴν μεταβολὴν τῆς πολιτείας ἐπὶ τῷ σφετέρῳ νομίζοντες ἀγαθῷ γενήσεσθαι· τοιαύτας γὰρ αὐτοῖς ὑπέτεινεν ὁ Ταρκύνιος τὰς ὑποσχέσεις, ἐξαπατῶν καὶ φενακίζων· τότε μαθόντες ὅτι τῶν κοινῶν [b] οὐδὲν ἔτι μετεῖχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν παῤῥησίαν ἅμα τοῖς δημοτικοῖς ἀφῃρέθησαν, ὠδύροντο μὲν, καὶ τὰ μέλλοντα τῶν παρόντων δεινότερα ὑπώπτευον, στέργειν δὲ τὰ παρόντα ἠναγκάζοντο, δύναμιν οὐκ ἔχοντες κωλύειν τὰ πραττόμενα.

XLIII. Ταῦτα δὲ ὁρῶντες οἱ δημοτικοὶ, δίκαια πάσχειν αὐτοὺς ὑπελάμβανον, καὶ ἐπέχαιρον ὑπ' εὐηθείας, ὡς ἐκείνοις μόνοις τῆς τυραννίδος βαρείας ἐσομένης, σφίσι δ' αὐτοῖς ἀκινδύνου. ἧκε δὲ κἀκείνοις οὐ μετὰ πολὺν χρόνον ἔτι πλείω τὰ χαλεπά. τούς τε γὰρ νόμους τοὺς ὑπὸ Τυλλίου γραφέντας, καθ' οὓς ἐξ ἴσου τὰ δίκαια παρ' ἀλλήλων ἐλάμβανον, καὶ οὐδὲν ὑπὸ τῶν πατρικίων, ὡς πρότερον,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

numero eorum, qui a Tullio rege in ſenatum lecti fuerant, quum ad id uſque tempus cum plebe ſimultates exercuiſſent, et reipublicae formam ſuo commodo mutatam arbitrarentur, (talibus enim pollicitationibus Tarquinius eos deceperat, ipſiſque impoſuerat) tunc animaduertentes ſe penitus a reipublicae adminiſtratione remotos, quinetiam ſibi omnem libertatem aeque ac plebeiis ereptam, lugebant illi quidem, et grauiora in poſterum *ſe paſſuros* ſuſpicabantur; in praeſenti tamen rerum fortuna acquieſcere cogebantur, quod vires non haberent, quibus impedirent Tarquinium ne haec faceret.

Quum autem haec viderent plebeii, eos iuſta pati exiſtimabant, et ſtulte *alieno infortunio* exſultabant; quaſi illis ſolis tyrannis grauis eſſet futura, ſibi vero nullum periculum inde impenderet. At non multo poſt illis quoque longe plura infortunia acciderunt. Leges enim a Tullio latas, ex quibus aequo iure inter ſe ciues diſceptabant, nec a patriciis vt ante in contractibus

z Ἐπὶ τῷ συνεδρίῳ *Vat.*

a Καταλλαγέντων male in *Ed. Steph. Lapus*, neſcio quam lectionem ſequutus, vertit, *qui Tullio aduerſabantur. Sylb.*

b Οὐδενὸς ἔτι *Vat.*

ἐβλάπτοντο περὶ τὰ [c] συμβόλαια, πάντας ἀνεῖλε· καὶ οὐδὲ τὰς σανίδας, ἐν αἷς ἦσαν γεγραμμένοι, κατέλιπεν· ἀλλὰ καὶ ταύτας [d] ἀναιρεθῆναι κελεύσας ἐκ τῆς ἀγορᾶς, διέφθειρεν. ἔπειτα κατέλυσε τὰς ἀπὸ τῶν τιμημάτων εἰσφορὰς, καὶ τὸν ἐξ ἀρχῆς τρόπον ἀποκατέστησε· καὶ ὁπότε δεήσειεν αὐτῷ χρημάτων, τὸ ἴσον διάφορον ὁ πενέστατος τῷ πλουσίῳ κατέφερε. τοῦτο τὸ πολίτευμα πολὺ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους ἀπανάλωσεν, [e] ἐπὶ τῆς πρώτης εὐθὺς εἰσφορᾶς ἀναγκαζομένου κατὰ κεφαλὴν ἑκάστου δραχμὰς δέκα εἰσφέρειν. συνόδους τε συμπάσας, ὅσαι πρότερον ἐγίνοντο κωμητῶν ἢ φρατριαστῶν ἢ γειτόνων [f] ἔν τε τῇ πόλει καὶ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἐφ᾽ ἱερὰ καὶ θυσίας [g] πάσας κοινὰς, προεῖπε μηκέτι συντελεῖν, ἵνα μὴ συνιόντες εἰς τὸ αὐτὸ πολλοὶ βουλὰς ἀποῤῥήτους μετ᾽ ἀλλήλων ποιῶνται περὶ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς. ἦσαν δ᾽ αὐτῷ πολλαχῇ διεσπαρμένοι κατόπται τινὲς καὶ διερευνηταὶ τῶν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tractibus plebeii detrimento afficiebantur, omnes ſuſtulit. Et ne tabulas quidem, in quibus erant ſcriptae, reliquit: ſed has quoque, ex foro ſummoueri iuſſas aboleuit. Deinde tributa, quae ex cenſu ferebantur, ſuſtulit, et priſtinum morem in rempublicam reuocauit: et quoties pecunia illi opus fuiſſet, tantum pauperrimus quiſque quantum diues conferebat. Hoc inſtitutum magnam plebeiae multitudinis partem abſumpſit: quod ſtatim in prima pecuniae collatione coacta fuiſſet viritim decem drachmas conferre. Praeterea coetus omnes paganorum et curialium et vicinorum, qui ante fieri ſolebant vel in vrbe vel in agris, ſacrorum et ſacrificiorum cauſſa, vno edicto in poſterum vetuit; ne in vnum locum coëuntes multi inter ſe occulta conſilia inirent de euertenda tyrannide. Paſſim autem ſpeculatores diſperſos et plebi incognitos habebat, qui ſcrutabantur et ea

c Συμβόλαια *Vat.* atque ita ſupra p. 235 v. 12. Hoc modo legendum eſſe monuit *Sylb.* nam vulgatae dant σύμβολα.

d Καθαιρεθῆναι *Vat.*

e Ἐπὶ τῆς πρώτης *Vat.* vulgatae carent articulo, et hic, et in proximo.

f Ἔν τε τῇ πόλει *Vat.*

g Conuenientius videtur maſculinum πᾶσι, vt referatur ad ciues. *Sylb.* Πάσας κοινὰς *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo πάσαις κοινῇ.

b Malim

λεγομένων τε καὶ πραττομένων, λεληθότες τοὺς πολλοὺς, οἱ [h] συγκαθιέντες εἰς ὁμιλίαν τοῖς πέλας, καὶ ἔστιν ὅτε κατὰ τοῦ τυράννου λέγοντες αὐτοὶ, πεῖραν τῆς ἑκάστου γνώμης ἐλάμβανον· ἔπειτα οὓς [i] ᾔσθοντο τοῖς καθεστηκόσι πράγμασιν ἀχθομένους, κατεμήνυον πρὸς τὸν τύραννον· αἱ δὲ τιμωρίαι κατὰ τῶν ἐλεγχθέντων ἐγίνοντο πικραὶ καὶ ἀπαραίτητοι.

XLIV. Καὶ οὐκ ἀπέχρη ταῦτα μόνον εἰς τοὺς δημοτικοὺς [k] αὐτῷ παρανομεῖν, [l] ἀλλ' ἐπιλέξας ἐκ τοῦ πλήθους ὅσον ἦν [m] πιστὸν ἑαυτῷ, καὶ εἰς τὰς πολεμικὰς χρείας ἐπιτήδειον, τὸ λοιπὸν [n] ἠνάγκαζεν ἐργάζεσθαι τὰς κατὰ πόλιν ἐργασίας, μέγιστον οἰόμενος εἶναι κίνδυνον τοῖς μονάρχαις, ὅταν οἱ πονηρότατοι τῶν πολιτῶν καὶ ἀπορώτατοι σχολὴν ἄγωσι· καὶ ἅμα προθυμίαν ἔχων ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς τὰ καταλειφθέντα ἡμίεργα ὑπὸ τοῦ πάππου τελειῶσαι, [o] τὰς μὲν ἐξαγωγίμους τῶν ὑδάτων τάφρους, ἃς ἐκεῖνος

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

quae dicebantur, et ea quae fiebant; et ſe aliorum colloquiis immiſcentes, et interdum ipſimet tyranno maledicentes, ſingulorum ciuium animos pertentabant: deinde quos cognouiſſent rerum praeſentium ſtatum aegre ſerre, eos ad tyrannum deferebant. Qui autem fuiſſent conuicti poenas acerbas et ineuitabiles luebant.

Nec ſatis illi fuit his ſolis malis plebem contra ius et fas vexare: ſed ſelectis etiam ex tota multitudine iis, qui ipſi fidi et ad bellicos vſus idonei erant, reliquos opera vrbana facere cogebat; exiſtimans maximum eſſe periculum monarchis, quoties improbiſſimi et pauperrimi quique ciues ociarentur. Simul etiam ſummopere cupiens ſui regni tempore opera ſemiperfecta ab auo relicta abſoluere, et cloacas, quas ille coeperat fodere,

h Malim συγκατιόντες: vel ſaltem συγκαθιέντες σφᾶς εἰς ὁμιλ. *Sylb.*

i Αἴσθοιντο *Vat.*

k Αὐτῷ παρανομεῖν *Vat.* pronomen deeſt vulgatis.

l Ἀλλ' ἀπολέξας *Vat.*

m Lapus legit πιστὸν αὐτῷ, *qui erant ei fidi.* ſed ferri et haec ſcriptura poteſt, vt referatur ad τὸ πλῆθος, *quotquot in populo eſſent fidi. Sylb.* In *Cod. Vat.* πιστὸν ἐν ἑαυτῷ. vulg. πιστὸν ἐν αὐτῷ.

n Ἠνάγκασεν *Vat.*

o Καὶ τὰς μὲν malit *Portus.*

H 4 *p* Alibi

ὀρύττειν ἤρξατο, μέχρι τοῦ ποταμοῦ καταγαγεῖν· [p] τὸν δὲ ἀμφιθέατρον ἱππόδρομον, οὐδὲν ἔξω τῶν κρηπίδων ἔχοντα, παστάσιν ὑποστέγοις [q] περιλαβεῖν· εἰς ταῦτα δὴ [r] πάντες οἱ πένητες εἰργάζοντο, σῖτα παρ' αὐτοῦ μέτρια λαμβάνοντες· οἱ μὲν ὑλοτομοῦντες, [s] οἱ δὲ τὰς κομιζούσας ταῦτα ἁμάξας ἄγοντες, οἱ δ' ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτοὶ τὰ ἄχθη φέροντες. μεταλλεύοντές τε ὑπονόμους καὶ σήραγγας ἕτεροι, καὶ πλάττοντες τὰς ἐν αὐταῖς καμάρας, καὶ παστάδας ἐγείροντες, καὶ τοῖς ταῦτα πράττουσι χειροτέχναις ὑπηρετοῦντες χαλκοτύποι τε καὶ τέκτονες καὶ λιθουργοὶ, τῶν ἰδιωτικῶν ἔργων ἀφεστῶτες, ἐπὶ ταῖς δημοσίαις κατείχοντο χρείαις. περὶ ταῦτα δὴ τὰ ἔργα τριβόμενος ὁ λεὼς, οὐδεμίαν ἀνάπαυσιν ἐλάμβανεν· ὥστε οἱ πατρίκιοι τὰ τούτων κακὰ [t] καὶ τὰς λατρείας ὁρῶντες,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

dere, vſque ad fluuium perducere; circum vero maximum, qui nihil praeter gradus habebat, circumdare porticibus tectis. Atque haec omnia labore pauperum peragebantur, qui modicum frumentum ab eo accipiebant: et alii quidem materiam caedebant, alii vero ipſa onera humeris ferebant, alii foſſas ſubterraneas et cauernas fodiebant, et fornices in illis fabricabant, et porticus erigebant, et opificibus, qui haec faciebant, ſeruiebant: et fabri ferrarii et lignarii et lapicidae, a ſuis priuatis operibus abſtracti, in publico opere occupati detinebantur. In his igitur operibus quum populus attereretur, nullam habebat quietem. Quare patricii, et horum et aliorum mala cernentes, aliquantulum gaudebant,

p Alibi hoc tribuit Tarquinio Priſco. Diuerſae tamen *Dionyſii* ſententiae in concordiam redigi poſſunt: ſi cum *Salmaſio* dicamus, Priſcum, vt videtur, hoc opus inchoaſſe, Superbum vero, quod inchoatum relictum fuerat, perfeciſſe.

q Rectius in *Cod. Vat.* περιλαβεῖν. quo modo legendum eſſe placuit *Sylb.* et *Port.* vulgatae dant παραλαβεῖν.

r Πάντες *Vat.* vulgo πάντα.

s Οἱ δὲ τὰς κομιζούσας ταῦτα ἁμάξας ἄγοντες, οἱ δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων. etc. in *Cod. Vat.* nec aliter *Lapus*, dum vertit, *alii caedentes materiam, alii plauſtra quibus haec portabantur ducentes, aliique ſuper humeros ferentes onera.* a vulgatis omnia abſunt inter ὑλοτομοῦντες et poſterius οἱ δὲ interiecta.

t Καὶ τὰς λατρείας *Vat.* vulg. καὶ τὰ ἀλλότρια.

u Μέντοι

ἔχαιρόν τ' ἐν μέρει, καὶ τῶν ἰδίων ἐπελανθάνοντο ἀλγεινῶν· κωλύειν [u] μὲν γὰρ οὐδέτεροι τὰ γινόμενα ἐπεχείρουν.

Λογιζόμενος δὲ ὁ Ταρκύνιος, ὅτι τοῖς μὴ κατὰ νόμον λαβοῦσι τὰς δυναστείας, ἀλλὰ διὰ τῶν ὅπλων κτησαμένοις, οὐ μόνον ἐπιχωρίου δεῖ φυλακῆς, ἀλλὰ καὶ ξενικῆς, τὸν ἐπιφανέστατον ἐκ τοῦ Λατίνων ἔθνους, καὶ πλεῖστον ἁπάντων δυνάμενον, ἐσπούδασε φίλον ποιήσασθαι, τῷ γάμῳ συζεύξας τῆς θυγατρὸς, ὃς ἐκαλεῖτο [x] Ὀκτάϊος [y] Μαμίλιος. ἀνέφερε δὲ τὸ γένος εἰς Τηλέγονον τὸν ἐξ Ὀδυσσέως καὶ Κίρκης, κατῴκει δ' ἐν πόλει Τύσκλῳ. ἐδόκει δὲ [z] τὰ πολιτικὰ συνετὸς [a] ἐν ὀλίγοις XLV.

gaudebant, et ſuorum malorum obliuiſcebantur: verumtamen neutri eorum haec impedire audebant.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Caeterum Tarquinius ſecum ipſe cogitans, eos qui principatum non legitime, ſed armis quaeſitum haberent, non ſolum indigenarum, ſed etiam externorum cuſtodia et praeſidio indigere, virum, totius Latini nominis illuſtriſſimum et omnium potentiſſimum, ſibi amicitia non ſine magno ſtudio iunxit: filia ſua illi in matrimonium data. Is vocabatur Octauius Mamilius: oriundus autem erat a Telegono, Vlyſſis et Circes filio; et Tuſculum vrbem incolebat. Exiſtimabatur autem inter paucos rei militaris non

u Μέντοι legendum cenſet *Sylb.* Μὲν γὰρ *Vat.* deeſt γὰρ vulgatis.

x Ὀκταῦος reponi iubet *Schottus* in *Obſeruatt. Hiſtor.* l. III. c. 17. vt *Octauus* ſit praenomen, perinde ac *Quintus. Sextus, Decimus.* Verum (vt notauit *Gronouius.*) in omnibus *Liuii* libris et vett. edit. *Octauius.* adeo vt *Porto* non diſplicuerit Ὀκταούϊος.

y Ὀκτάιος] Si nomen gentis huius eſt Mamilius, vt *Dionyſius* et *Feſtus* ſcribunt, ergo Octavius praenomen eſt; quod alias Octauiae gentis eſt nomen. Quia vero nuſquam nomina loco praenominum vſurpata ſunt, propterea ſuſpicor *Octauo Mamilio* legendum eſſe. vt *Octauus* ſit praenomen, perinde ac in viris *Quintus, Sextus, Decimus;* et in foeminis *Prima, Secunda, Tertia, Quarta, et Quinta*: auctore *Varrone. Liuius* etiam lib. III. L. Mamilio Tuſculano datam ciuitatem ſcribit. *Sigonius.*

z Τὰ πολιτικὰ *Vat.* et *Lapi Codd.* τὰ πολεμικὰ vulgg.

a Ἐν ὀλίγοις *Vat.* et *Lapi Codd.* quos ſequutus ſum. vulgatae dant ἐν ὀλίγῳ. Οὐκ ἐν ὀλίγῳ, i. e. οὐ μικρὸν, legit *Portus.*

b Δι'

εἶναι, καὶ πολέμους στρατηγεῖν ἱκανός. τοῦτον τὸν ἄνδρα φίλον ἔχων, καὶ [b] δι' αὐτοῦ τοὺς ἀρίστους ἐν ἑκάστῃ πόλει τῶν τὰ κοινὰ πραττόντων προσλαβὼν, [c] τότε δὴ τῶν ὑπαιθρίων ἐπεχείρει πειρᾶσθαι πολέμων, καὶ [d] στρατιὰν ἐπὶ Σαβίνους ἐξάγειν, οὐ βουλομένους ὑπηκόους εἶναι τοῖς ἐπιτάγμασιν, ἀλλ' ἀπηλλάχθαι τῶν ὁμολογιῶν οἰομένους, ἐξ οὗ Τύλλιος ἐτελεύτησε, πρὸς ὃν ἐποιήσαντο τὰς ὁμολογίας. γνοὺς δὲ ταῦτα, προεῖπε δι' ἀγγέλων ἥκειν εἰς τὴν ἐν Φερεντίνῳ γενομένην ἀγορὰν τοὺς εἰωθότας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ τῶν Λατίνων συνεδρεύειν· ἡμέραν τινὰ ὁρίσας, ὡς περὶ κοινῶν καὶ μεγάλων πραγμάτων [e] σὺν αὐτοῖς βουλευσόμενος. οἱ μὲν δὴ παρῆσαν· ὁ δὲ Ταρκύνιος [f] ὁ καλέσας αὐτὸς [g] ὑστέρει. ὡς δὲ πολὺς ἐγένετο καθημένοις χρόνος, καὶ ἐδόκει τοῖς πλείοσιν ὕβρις εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀνήρ τις [h] ἐν πόλει οἰκῶν [i] Κορίλλῃ [k], δυνα-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

non mediocriter peritus, et in bello ſatis idoneus imperator. Inita cum hoc viro amicitia, et per eum adiunctis ſibi praeſtantiſſimis quibuſque, qui in ſingulis ciuitatibus res publicas tractabant, tum demum coepit bella externa tentare, et copias in Sabinos ducere, qui ipſius imperatis parere nolebant, quique exiſtimabant ſe foederis conditionibus ſolutos eſſe, ex quo obierat Tullius, cum quo foedus fecerant. His rebus cognitis, indixit per nuntios vt ad concilium Ferentinum venirent illi, qui ſoliti erant pro Latinorum republica eo conuenire, et in publico conſeſſu negotia eius tractare: certamque diem ſtatuit, quaſi de rebus publicis et magni momenti cum illis conſultaturus eſſet. Illi igitur venerunt. At Tarquinius, qui eos conuocarat, ſerius eo venit. Quum autem iam diutius a toto conuentu exſpectatus fuiſſet, et plerisque id factum contumelioſum videretur, vir quidam qui habitabat in vrbe Coriolis, potens et

b Δι' αὐτὸν *Vat.*

c Ἤδη καὶ τῶν *Vat.*

d Στρατείαν dixit pro στρατιάν. *Sylb.* in vulgatis puta.

e Σὺν αὐτοῖς βουλευσόμενος *Vat.* vulgatis deſunt prima duo vocc.

f Αὐτὸς ὁ καλέσας *Vat.* vulgatae dant αὐτοὺς ὑστερεῖ.

g Malim ὑστέρει *Sylb.*

h Ἐν πόλει μὲν *Vat.*

i Forſan Κοριόλλῃ, vt viſum eſt *Gelenio.* Vide *Cluuerii* Italiam Antiq. lib. III. c. 8. p. 1027. atque *Holſtenii* et *Berkelii* notas in *Steph. Byzant.* v. ΚΟΡΙΛΛΑ et v. ΚΟΡΙΟΛΛΑ.

k Κορίλλῃ]

τὸς δὲ καὶ χρήμασι καὶ φίλοις, καὶ τὰ πολεμικὰ ἄλκιμος, πολιτικόν τε λόγον εἰπεῖν οὐκ ἀδύνατος, [l] Τύρνος Ἑρδόνιος ὄνομα, Μαμιλίῳ τε διάφορος ὢν διὰ τὴν πρὸς τὰ κοινὰ φιλοτιμίαν, καὶ Ταρκυνίῳ διὰ τὸν Μαμίλιον ἀπεχθόμενος, ὅτι κηδεστὴν ἐκεῖνον ἠξίωσε λαβεῖν ἀνθ' ἑαυτοῦ, πολλὴν [m] ἐποιεῖτο τοῦ Ταρκυνίου κατηγορίαν, τά τε ἄλλα διεξιὼν ἔργα τοῦ ἀνδρὸς, οἷς αὐθάδειά τις ἐδόκει προσεῖναι καὶ βαρύτης, καὶ τὸ μὴ παρεῖναι πρὸς τὸν σύλλογον, [n] αὐτὸν κεκληκότα, τῶν ἄλλων ἁπάντων παρόντων. ἀπολογουμένου δὲ τοῦ Μαμιλίου, καὶ εἰς ἀναγκαίας τινὰς ἀναφέροντος αἰτίας τὸν τοῦ Ταρκυνίου χρονισμὸν, ἀναβάλλεσθαί τε ἀξιοῦντος τὸν σύλλογον εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, πεισθέντες οἱ πρόεδροι τῶν Λατίνων ἀνεβάλοντο τὴν βουλήν.

XLVI. Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆν ὁ Ταρκύνιος, καὶ συναχθέντος τοῦ συλλόγου, μικρά τε ὑπὲρ τοῦ χρονισμοῦ προ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

et opibus et amicis, et in re bellica ſtrenuus, nec ciuilis facundiae expers, nomine Turnus Herdonius, qui a Mamilio, ob ambitionem in reipublicae adminiſtratione, diſſidebat, et ob Mamilium Tarquinio infenſus erat, quod illum generum quam ſe habere maluiſſet, prolixa oratione inuectus eſt in Tarquinium, cum alia eius viri facta recenſens, quibus multum arrogantiae et ſuperbiae grauis ineſſe videbatur, tum etiam quod ipſe, qui concilium indixerat, non adeſſet, quum tamen caeteri omnes praeſentes adeſſent. Sed excuſante illum Mamilio, et Tarquinii moras in neceſſarias aliquas et vrgentes cauſſas conferente, et vt concilium in craſtinum diem differretur rogante, praeſides Latinorum eius oratione adducti, concilium diſtulerunt.

Sequenti vero die venit Tarquinius, et conuocato concilio, praefatus pauca quaedam vt ſe purgaret quod ſerius veniſſet,

k Κορίλλη] *Lapus* nec Corillam nec Coriolam ei patriam tribuit, ſed Ariciam, ex *Liuio*, qui lib. I. dicit, *Turnus Herdonius ab Aricia. Sylb.*

l Τύρδος paſſim in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Alteram ſcripturam firmant *Liuii Codd.*

m Ἐποιεῖτο *Vat.* vulgatae Ἐποιήσατο.

n Αὐτὸν τὸν κεκληκότα *Vat.*

o Εὐθὺς

εἰπὼν, ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίας [o] εὐθὺς ἐποιεῖτο τοὺς λόγους, ὡς κατὰ τὸ δίκαιον αὐτῷ προσηκούσης, ἐπειδὴ Ταρκύνιος αὐτὴν κατέσχεν ὁ πάππος αὐτοῦ, πολέμῳ κτησάμενος, [p] καὶ τὰς συνθήκας παρείχετο τὰς γενομένας ταῖς πόλεσι πρὸς ἐκεῖνον. πολὺν δὲ λόγον ὑπὲρ τοῦ δικαίου καὶ τῶν ὁμολογιῶν διεξελθὼν, καὶ μεγάλα τὰς πόλεις εὐεργετήσειν ὑποσχόμενος, ἐὰν ἐν τῇ φιλίᾳ διαμείνωσι, τελευτῶν ἔπεισεν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ Σαβίνων ἔθνος συστρατεύειν. ὡς δ' ἐπαύσατο λέγων, παρελθὼν ὁ Τύρνος καὶ τὸν ὀψισμὸν αὐτοῦ [q] διαβαλὼν, οὐκ εἴα τοὺς συνέδρους παραχωρεῖν τῷ ἀνδρὶ τῆς ἀρχῆς, ὡς οὔτε κατὰ [r] τὸ δίκαιον αὐτῷ προσηκούσης, οὔτ' ἐπὶ τῷ συμφέροντι τῶν Λατίνων δοθησομένης· καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀμφοτέρων διεξῆλθε λόγους· τὰς μὲν συνθήκας, ἃς ἐποιήσαντο πρὸς τὸν πάππον αὐτοῦ, παραδιδόντες τὴν ἡγεμονίαν, λελῦσθαι λέγων μετὰ τὸν ἐκείνου θάνατον, διὰ τὸ μὴ προσγεγρά-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

veniſſet, de principatu verba facere denuo coepit, quem ad ſe iure pertinere dicebat, quod Tarquinius auus ſuus ipſum armis quaeſitum obtinuiſſet: et conditiones foederum, quae populi cum illo fecerant, protulit. Quum autem prolixa oratione de ſuo iure et foederis conditionibus diſſeruiſſet, et magnis beneficiis a ſe populos Latinos affectum iri promiſiſſet, ſi in amicitia permanſiſſent, tandem perſuaſit illis vt contra Sabinorum gentem ſecum expeditionem ſuſciperent. Quum autem dicendi finem feciſſet, Turnus progreſſus eſt, et eius moram criminatus, non patiebatur Latinorum conſeſſum imperio illi cedere; quod neque iure ad eum pertineret, neque, ſi illi datum fuiſſet, e republica Latinorum futurum eſſet: et multis in vtramque partem diſſeruit: et foedera quae cum eius auo facta fuerant, tradito illi imperio, poſt eius mortem ſoluta dicebat, quod non adſcriptum

o Εὐθὺς *Vat.* vulg. αὖθις.

p Deeſt *Vat.* αὐτὴν in vulgatis hic redundans.

q Rectius διαβαλὼν in *Cod. Vat.* quod maluit etiam *Sylb.* quam vulgg. διαβάλλων.

r Si κατὰ τὸ δίκαιον legas, non refragabor. *Sylb.* vulgatis deeſt articulus.

s Παρ'

φθαι ταῖς ὁμολογίαις, τὴν αὐτὴν εἶναι δωρεὰν καὶ τοῖς Ταρκυνίου ἐγγόνοις· τὸν δὲ ἀξιοῦντα τῶν τοῦ πάππου δωρεῶν κληρονομεῖν, ἁπάντων ἀνθρώπων παρανομώτατον ἀποφαίνων καὶ πονηρότατον· καὶ τὰς πράξεις αὐτοῦ διεξιὼν, ἃς ἐπὶ τῷ κατασχεῖν τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀπετελέσατο. διεξελθὼν δὲ πολλὰς καὶ δεινὰς αὐτοῦ κατηγορίας, τελευτῶν ἐδίδασκεν ὡς οὐδὲ τὴν βασιλείαν εἶχε τῶν Ῥωμαίων κατὰ νόμους [s] παρ' ἑκόντων λαβὼν, ὥσπερ οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς· ὅπλοις δὲ καὶ βίᾳ κατισχύσας, τυραννικήν τε μοναρχίαν καταστησάμενος, τοὺς μὲν ἀποκτείνοι τῶν πολιτῶν, τοὺς δὲ ἐξελαύνοι τῆς πατρίδος, τῶν δὲ περικόπτοι τὰς οὐσίας, ἁπάντων δὲ ἅμα τὴν παρρησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιροῖτο· πολλῆς τε μωρίας ἔφη καὶ θεοβλαβείας εἶναι; παρὰ πονηροῦ καὶ ἀνοσίου τρόπου χρηστόν τι καὶ φιλάνθρωπον ἐλπίζειν, καὶ νομίζειν ὡς ὁ τῶν συγγενεστάτων καὶ ἀναγκαιοτάτων μὴ φεισάμενος, τῶν ἀλλοτρίων φείσεται· παρῄνει τε ἕως οὔπω τὸν χαλινὸν εἰλήφασι τῆς δουλείας, περὶ τοῦ μὴ λαβεῖν αὐτὸν δια-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ſcriptum eſſet in foederum conditionibus, vt idem donum Tarquinii poſteris daretur: demonſtrabat etiam ipſum, qui volebat in aui dona ſuccedere, omnium mortalium iniquiſſimum et ſceleratiſſimum eſſe: et recenſens res quas fecerat, vt imperium Romanorum occuparet, poſt multa eaque grauia crimina in eum congeſta, tandem docuit eum ne regnum quidem Romanorum ex legibus accepiſſe a volentibus, quemadmodum ſuperiores reges: ſed armis et per vim occupatum tenere, idque in tyrannicam vnius dominationem vertiſſe, et ciuium alios interficere, alios patria pulſos in exſilium abigere, alios fortunis ſpoliare, omnibus vero ſimul libertatem viuendi et loquendi eripere: hominisque valde ſtulti et mente capti eſſe dicebat, ſiquis a ſaeuo ac impio ingenio aliquid boni aut humani ſperaret, et exiſtimaret fore vt is qui hominibus cognatione et neceſſitudine ſibi coniunctiſſimis non pepercisſet, parceret alienis. Quare ſuadebat ipſis, vt, quando nondum ſeruitutis fraenum recepiſſent, totis viribus ei reſiſterent, ne id recipe-

s Παρ' ἑκόντων λαβὼν *Vat.* poſtremum vocabulum a vulgatis abeſt.

t Ὑπὸ

μάχεσθαι, ἐξ ὧν ἕτεροι πεπόνθασι δεινῶν τεκμαιρομένους ἃ συμβήσεται παθεῖν αὐτοῖς.

XLVII. Τοιαύτῃ καταδρομῇ τοῦ Τύρνου χρησαμένου, καὶ τῶν πολλῶν σφόδρα κινηθέντων [t] ὑπὸ τῶν λόγων, αἰτησάμενος εἰς ἀπολογίαν ὁ Ταρκύνιος τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν, καὶ λαβὼν, ὡς ὁ σύλλογος διελύθη, παρακαλέσας τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ἐσκόπει μετ᾽ ἐκείνων τίνα χρηστέον τοῖς πράγμασι τρόπον. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τοὺς λόγους, [u] οὓς ἦν αὐτῷ λεκτέον ἐπὶ τῆς ἀπολογίας, [x] ὑπετίθεντο, καὶ τοὺς τρόπους, [y] οἷς ἔδει τὸ πλῆθος ἀποθεραπεύειν, [z] ἀπελογίζοντο. αὐτὸς δ᾽ ὁ Ταρκύνιος τούτων μὲν [a] οὐδενὸς ἔφη δεῖν τοῖς πράγμασιν, ἰδίαν δὲ γνώμην ἀπεδείκνυ, τοῦ μὴ τὰ κατηγορηθέντα λύειν, ἀλλ᾽ αὐτὸν τὸν κατηγορήσαντα ἀναιρεῖν. ἐπαινεσάντων δὲ τὴν γνώμην ἁπάντων, συνταξάμενος μετ᾽ αὐτῶν, τῷ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν πράγματι ἐπεχείρησεν, ἥκιστα δυναμένῳ πεσεῖν εἰς πρόνοιαν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

reciperent; ex aliorum calamitatibus, quid ſibi ipſis euenturum eſſet, coniicientes.

Quum igitur Turnus ita in Tarquinium inuectus fuiſſet, multique vehementer hac oratione commoti eſſent, Tarquinius, poſtulato ſequenti die ad ſe purgandum, et re impetrata, poſt concilium dimiſſum aduocatis ſuis maxime neceſſariis cum illis conſultabat quidnam faciendum eſſet. Alii igitur eorum ſuppeditabant illi ea quae ſui purgandi cauſſa eſſet dicturus, et de modo quo multitudinis beneuolentia eſſet concilianda inter ſe ratiocinabantur. At ipſe Tarquinius his rebus non opus eſſe dixit, ſuamque ſententiam aperuit: non eſſe ad crimina reſpondendum, neque ea eſſe diluenda, ſed ipſum accuſatorem de medio tollendum. Eius autem ſententia ab omnibus collaudata, ex compoſito eſt aggreſſus, * quae nunquam in mentem aliis venire, neque vlla humana prouiden-

t Ὑπὸ τοῖς λόγοις *Vat.*

u Οὓς ἦν αὐτῷ *Vat.* vulgatis deeſt ἦν quod ſumme neceſſarium non eſſe fateor.

x Ὑπερετίθεντο *Vat.*

y Si οὓς retineamus, ellipticum eſt loquendi genus pro καθ᾽ οὓς. aut legendum eſt οἷς. *Sylb.*

z Ἀπελογίζοντο *Vat.* vulg. ἐπελογ.

a Οὐδενὸς ἔφη *Vat.* vulg. οὐδέν.

* Quae minime caſura eſſet in prouidentiam cautionemque humanam. *Lapus.*

b Πολλὰ

ἀνθρωπίνην καὶ φυλακήν. τῶν γὰρ παρακομιζόντων τά τε ὑποζύγια καὶ τὴν ἀποσκευὴν τοῦ Τύρνου θεραπόντων τοὺς πονηροτάτους ἐξευρὼν καὶ διαφθείρας χρήμασιν, ἔπειθεν ὑπὸ νύκτα ξίφη [b] πολλὰ παρ' αὐτοῦ λαβόντας εἰσενεγκεῖν εἰς τὴν κατάλυσιν τοῦ δεσπότου, καὶ ἀποθέσθαι κρύψαντας ἐν τοῖς σκευοφόροις. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ συναχθείσης ἐκκλησίας παρελθὼν, ὑπὲρ μὲν τῶν κατηγορηθέντων βραχεῖαν εἶναι τὴν ἀπολογίαν ἔλεγε, καὶ δικαστὴν ἁπάντων [c] τῶν ἐγκλημάτων ἐποιεῖτο αὐτὸν τὸν κατήγορον. „Οὑτοσὶ γὰρ Τύρνος, ἔφη, ὦ σύνεδροι, τούτων, ὧν νυνί μου κατηγορεῖ, πάντων δικαστὴς γενόμενος αὐτὸς ἀπέλυσέ με, ὅτε τὴν θυγατέρα τὴν ἐμὴν ἐβούλετο λαβεῖν γυναῖκα. ἐπεὶ δὲ ἀπηξιώθη τῶν γάμων κατὰ τὸ εἰκός· τίς γὰρ ἂν τῶν νοῦν ἐχόντων Μαμίλιον τὸν εὐγενέστατόν τε καὶ κράτιστον Λατίνων ἀπώσατο, τοῦτον δὲ κηδεστὴν ἠξίωσε λαβεῖν, ὃς οὐδὲ εἰς τρίτον πάππον ἀνενεγκεῖν ἔχει τὸ γένος; ἀγανακτῶν ἐπὶ τούτῳ νῦν ἥκει μου κατηγορῶν· ἔδει δὲ αὐτὸν, εἰ μὲν ᾔδει με τοιοῦτον ὄντα, οἷον

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

prouidentia praecaueri potuiſſet. Quum enim inueniſſet et pecunia corrupiſſet ſeruos nequiſſimos, qui Turni iumenta agebant et ſarcinas eius ferebant, illis perſuaſit vt ſub noctem multos gladios acciperent, et in domini diuerſorium inferrent, et ibi deponerent, ac inter eius ſarcinas reconderent. Sequenti die coacto concilio, progeſſus in medium, longa oratione, qua ſe de criminibus obiectis purgaret, opus non eſſe dixit; nec ſe ipſum accuſatorem iudicem omnium criminum refugere *declaravit.* „Iſte enim Turnus, inquit, Aſſeſſores, his omnibus criminibus, quae mihi nunc obiicit, ſuo ipſe iudicio me abſoluit, quando filiam meam vxorem ducere volebat. Quando enim, vt par eſt, ego illum indignum hoc coniugio iudicaui, (quis enim mente praeditus Mamilium nobiliſſimum et praſtantiſſimum Latinorum repuliſſet, et hunc generum ſibi facere maluiſſet, qui ne abauum quidem nominare poteſt?) ob hoc indignatione accenſus iam me accuſat. Sed debuerat, ſi ſciebat me talem eſſe qualem

b Πολλὰ παρ' αὐτοῦ λαβόντας *Vat.* duo media vocabula deſunt vulgatis.

c Ἐποιεῖτο τῶν ἐγκλημάτων *Vat.*

d Μετεσχη-

νῦν αἰτιᾶται, μὴ προθυμεῖσθαι λαβεῖν τότε πενθερόν· εἰ δὲ χρηστὸν ἐνόμιζεν, ὅτε τὴν θυγατέρα με ᾐτεῖτο, μηδὲ νῦν ὡς πονηροῦ κατηγορεῖν. καὶ περὶ μὲν ἐμαυτοῦ τοσαῦτα λέγω. ὑμῖν δὲ, ὦ σύνεδροι, κινδύνων τὸν μέγιστον τρέχουσιν, οὐ περὶ ἐμοῦ σκεπτέον ἐστὶ νυνὶ, πότερον χρηστὸς ἢ πονηρός εἰμι· τοῦτο γὰρ ἐξέσται καὶ μετὰ ταῦθ' ὑμῖν σκοπεῖν· ἀλλὰ περὶ τῆς ὑμῶν αὐτῶν ἀσφαλείας, καὶ περὶ τῆς τῶν πατρίδων ἐλευθερίας. ἐπιβουλεύονται γὰρ οἱ κορυφαιότατοι τῶν ἐν ταῖς πόλεσι καὶ τὰ κοινὰ πράττοντες ὑπὸ τοῦ καλοῦ τούτου δημαγωγοῦ, ὃς παρεσκεύασταί τε, τοὺς ἐπιφανεστάτους ὑμῶν ἀποκτείνας, ἐπιθέσθαι τῇ τῶν Λατίνων ἀρχῇ· καὶ ἐπὶ τοῦθ' ἥκει. ταῦτα δ' οὐκ εἰκάζων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἐπιστάμενος λέγω, μηνύσεώς μοι γενομένης ἐν τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ ὑπό τινος τῶν [d] συμμετεσχηκότων τῆς συνωμοσίας. τεκμήριον δὲ ὑμῖν παρέξομαι τῶν λόγων ἔργον ἀναμφίλεκτον, ἐὰν θελήσητε ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν κατάλυσιν αὐτοῦ, τὰ κεκρυμμένα ἐν αὐτῇ δείξας ὅπλα.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

lem me eſſe iam criminatur, non ita tunc meam affinitatem expetere. Quod ſi me virum probum tunc putabat, quum filiam meam a me petebat, me iam vt improbum accuſare non debebat. Atque haec quidem pro me ſint dicta. Vobis vero, Aſſeſſores, in maximo periculo verſantibus, non eſt iam conſultandum, utrum ego probus an improbus ſim, (hac enim de re et poſtea vobis licebit conſultare) ſed veſtrae ipſorum incolumitati et patriae libertati conſulendum. Inſidiae enim ab iſto egregio concionatore principibus et rectoribus ciuitatum ſtruuntur; et iam paratus eſt, nobiliſſimo quoque de vobis caeſo, Latinorum imperium inuadere: atque hac de cauſſa venit. Haec autem ego, non coniecturis nixus, ſed certo ſciens dico, indiciis ſuperiore nocte ad me delatis a quodam coniurationis ſocio, argumentum autem vobis afferam, quo orationis meae fidem faciam, rem minime dubiam; ſi diuerſorium eius adire volueritis, arma in eo occulta vobis oſtenſurus.„

Quum

d Μετεσχηκότων *Vat.*

e Περὶ

Ὡς δὲ ταῦτα εἶπεν, ἀνεβόησάν τε πάντες, καὶ XLVIII.
[e] περὶ ἑαυτοῖς δεδιότες, ἐλέγχειν τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ φενακίζειν ἠξίουν. καὶ ὁ Τύρνος, [f] οἷα τὴν ἐπιβȣλὴν ȣ̓ προεγνωκὼς, ἄσμενος τὴν ἐξέτασιν ἔφη δέχεσθαι, καὶ τȣ̀ς προέδρȣς ἐπὶ τὴν ἔρευναν τῆς καταλύσεως ἐκάλει, καὶ δυοῖν γενέσθαι θάτερον ἔφη δεῖν, ἢ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐὰν εὑρεθῇ παρεσκευασμένος ὅπλα ἔξω τῶν ἐνοδίων, ἢ τὸν καταψευσάμενον αὐτȣ̃ δίκην ὑποσχεῖν. ἐδόκει ταῦτα. καὶ οἱ πορευθέντες ἐπὶ τὴν κατάλυσιν αὐτȣ̃ καταλαμβάνουσιν ἐν τοῖς σκευοφόροις τὰ κατακρυφθέντα ὑπὸ τῶν θεραπόντων ξίφη. μετὰ τȣ̃το τὸν μὲν Τύρνον ȣ̓κ ἔτι λόγȣ τυχεῖν ἐάσαντες, εἰς βάραθρόν τι καταβάλλȣσι, καὶ [g] ἐπικατασκάψαντες ἔτι ζῶντι τὴν γῆν, διαφθείρȣσι παραχρῆμα. τὸν δὲ Ταρκύνιον ἐπαινέσαντες ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας, ὡς κοινὸν εὐεργέτην τῶν πόλεων, ἐπὶ τῷ σεσωκέναι τȣ̀ς ἀρίςȣς ἄνδρας, ἡγεμόνα ποιȣ̃νται τȣ̃ ἔθνȣς, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαίοις, ἐφ᾽ οἷς Ταρκύνιόν τε τὸν

Quum autem haec dixiſſet, clamorem omnes ſuſtulerunt; et, ſibi ipſis timentes, vt rem indicaret, neque ſibi imponeret, poſtularunt. Turnus vero, qui inſidias non praeſenſerat, dixit ſe lubenter illam inquiſitionem admittere, et primores conſeſſus ad arma in ſuo hoſpitio ſcrutanda vocauit; et e duobus alterum fieri oportere dixit, vel ſe mori ſi compertum fuiſſet alia arma praeter ea quae in itinere ſecum attulerat a ſe parata fuiſſe, vel falſorum criminum delatorem poenas dare. Hoc omnibus placuit: et qui ad eius diuerſorium iuerunt, inter eius ſarcinas gladios a ſeruis abditos deprehenderunt. Poſtea Turnum, ſe purgare volentem, non paſſi amplius quidquam dicere, in barathrum quoddam praecipitem egerunt, et ex tempore eum viuum in terra defoſſum necarunt. Tarquinium vero ab omnibus in concilio collaudatum, vt optime de omnibus ciuitatibus meritum, quod optimates ſeruaſſet, gentis totius principem crearunt, iiſdem conditionibus, quibus Tarquinium auum

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

e Περὶ τοῖς ἀνδράσι *Vat.*

f Οἷα δὴ τὴν ἐπιβȣλὴν rectius in *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. τὴν βȣλήν.

g Ἐπικατασκάψαντες ἔτι ζῶντος τὴν γῆν *Vat.* vulgatae dant ἐπισκάψαντες ἔτι ζῶντα εἰς τὴν γῆν.

πάππον αὐτοῦ [h] πρότερον ἐποιήσαντο, καὶ μετὰ ταῦτα Τύλλιον· συνθήκας τε γράψαντες ἐν στήλαις, καὶ περὶ φυλακῆς τῶν συγκειμένων ὅρκια [i] τελέσαντες, διέλυσαν τὸν σύλλογον.

XLIX. Τυχὼν δὲ τῆς Λατίνων ἡγεμονίας ὁ Ταρκύνιος ἐπρεσβεύσατο πρὸς τὰς Ἑρνίκων πόλεις, καὶ πρὸς τὰς Οὐολούσκων, προκαλούμενος κἀκείνας εἰς φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν. [k] ἐκ μὲν οὖν τοῦ Οὐολούσκων ἔθνους δύο πόλεις ἐδέξαντο μόναι τὰς προκλήσεις, [l] Ἐχετρανοί τε καὶ Ἀντιάται· Ἕρνικες δὲ ἅπαντες ἐψηφίσαντο ποιεῖν τὴν συμμαχίαν. τοῦ δὲ μένειν εἰς ἅπαντα τὸν χρόνον τὰ συγκείμενα ταῖς πόλεσι πρόνοιαν ὁ Ταρκύνιος λαμβάνων, ἱερὸν ἔγνω κοινὸν ἀποδεῖξαι Ῥωμαίων τε καὶ Λατίνων καὶ Ἑρνίκων, καὶ Οὐολούσκων τῶν ἐγγραψαμένων εἰς τὴν συμμαχίαν, ἵνα συνερχόμενοι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τὸν ἀποδειχθέν-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

auum eius, et quibus poſtea Tullium crearant; inciſoque in columnis foedere, et addito iureiurando de ſeruandis foederis conditionibus, ita demum concilium dimiſerunt.

Tarquinius vero, Latinorum imperio potitus, ad Hernicorum et Volſcorum ciuitates legatos miſit, illas quoque ad amicitiam et ſocietatem inuitans. Ex Volſcis vero duae tantum ciuitates, Ecetrani et Antiates, conditiones illas, ad quas inuitabantur, receperunt: at omnes Hernici ſocietatem facere decreuerunt. Tarquinius vero, prouide operam dans vt foedus cum illis ciuitatibus ictum ſempiternum eſſet, ſtatuit deſignare templum commune Romanis, Latinis, Hernicis, et Volſcis, qui in ſocietatem recepti fuerant: vt, coëuntes quotannis in deſignatum locum,

h Πρότερον ἐποιήσαντο *Vat.* vulgatae carent aduerbio.

i Τεμόντες *Vat.*

k Ἕρνικες μὲν οὖν ἅπαντες ἐψηφίσαντο ποιεῖν τὴν συμμαχίαν· ἐκ δὲ τοῦ Οὐολούσκων ἔθνους δύο πόλεις ἐδέξαντο μόναι τὰς προκλήσεις, Ἐχετρανοί τε καὶ Ἀντιάται *Vat.* et *Lapi Codd.*

l Ecetram et Ecetranos apud *Liuium* habemus ſine aſpiratione. Sed pro nobis facit etiam *Stephanus*, dum poſt Ἐχέτλαν tradit Ἐχέτραν et Ἐχετρανοὺς eſſe πόλιν Ἰταλίας, et quidem ex *Dionyſii* noſtri lib. X. *Sylb.* Noſtram ſcripturam firmant alia *Dionyſii* loca, vt et nummus, quem affert *Pyrrhus Ligorius.*

m Vulgo

τα τόπον πανηγυρίζωσι καὶ συνεστιῶνται, καὶ κοινῶν ἱερῶν μεταλαμβάνωσιν. ἀγαπητῶς δὲ πάντων τὸ πρᾶγμα δεξαμένων, τόπον μὲν ἀπέδειξεν ἔνθα ποιήσονται τὴν σύνοδον, ἐν μέσῳ μάλιστα τῶν ἐθνῶν κείμενον, ὄρος ὑψηλὸν, ὃ τῆς Ἀλβανῶν ὑπέρκειται πόλεως, ἐν ᾧ πανηγύρεις τε ἀνὰ πᾶν ἔτος ἄγεσθαι, καὶ ἐκεχειρίας εἶναι πᾶσι πρὸς πάντας ἐνομοθέτησε, θυσίας τε συντελεῖσθαι κοινὰς τῷ καλουμένῳ [m] Λατιαρίῳ Διῒ καὶ συνεστιάσεις, τάξας ἃ δεῖ παρέχειν ἑκάστην πόλιν εἰς τὰ ἱερὰ, καὶ μοῖραν, ἣν ἑκάστην δεήσει λαμβάνειν. αἱ δὲ μετασχοῦσαι τῆς ἑορτῆς τε καὶ τῆς θυσίας πόλεις, τριῶν δέουσαι, πεντήκοντα ἐγένοντο. ταύτας τὰς ἑορτάς τε καὶ τὰς θυσίας μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων τελοῦσι Ῥωμαῖοι, Λατίνας καλοῦντες· καὶ φέρουσιν εἰς ταύτας αἱ μετέχουσαι τῶν ἱερῶν πόλεις, αἱ μὲν ἄρνας, αἱ δὲ τυροὺς, αἱ δὲ γάλακτός τι μέτρον, αἱ δὲ ὅμοιόν τι τούτοις πελάνου γένος· ἑνὸς δὲ ταύρου κοι-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

locum, nundinarentur, et vna epularentur, et communibus ſacris fruerentur. Quum autem omnes rem eam alacri et lubenti animo accepiſſent, locum deſignauit vbi concilium eſſent habituri, fere in meditullio harum gentium, montem excelſum, qui Albanae vrbi imminet, vbi quotannis mercatum exerceri, et omnes ab omni mutua vi manus abſtinere lege lata iuſſit, et ſacra communiter Ioui Latiali fieri, et conuiuia celebrari; ſtatuitque quantum vnamquamque ciuitatem in ſacra conferre, et quam portionem vnamquamque accipere oporteret. Populi autem illarum feriarum et ſacrificii participes fuere quinquaginta, tribus minus. Haec ſacrificia et has ferias Romani ad noſtra vſque tempora celebrant, Latinas ferias eas vocantes. et ad eas populi ſacrorum participes ferunt alii agnos, alii caſeos, alii lactis certam menſuram, alii aliquod eiuſmodi cibi genus. Quum autem vnus taurus commu-

Feriae Latinae.

m Vulgo *Latialis* dicitur. ſed per ϱ legitur etiam apud *Theophilum* l. I. contra Graecos; itidemque apud *Ciceronem* et *Lactantium* occurrit *Latiaris Iupiter.* apud *Symmachum* etiam *Latiare concilium*, *Latiaris lingua*, *Latiaris facundia*, et quidem in Vett. membranis, vt teſtatur *Franc. Iuretus*, et *Franc. Modius* Nouantiq. Lect. epiſt. 45. *Sylb.*

νῶς ὑπὸ πασῶν θυομένου μέρος [n] ἑκάστῃ τὸ τεταγμένον λαμβάνει. θύουσι δὲ ὑπὲρ πάντων, καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν ἱερῶν ἔχουσι Ῥωμαῖοι.

L. Ὡς δὲ καὶ ταύταις ἐκρατύνατο τὴν ἀρχὴν ταῖς συμμαχίαις, στρατὸν ἐξάγειν ἐπὶ Σαβίνους ἔγνω. [o] Ῥωμαίων δὲ αὐτῶν ἐπιλέξας οὓς ἥκιστα ὑπώπτευεν, εἰ κύριοι τῶν ὅπλων γένοιντο, ἐλευθερίας μεταποιήσεσθαι, καὶ τὴν παρὰ τῶν συμμάχων ἀφιγμένην δύναμιν προσλαβὼν πολλῷ πλείονα τῆς πολιτικῆς ὑπάρχουσαν, δῃώσας τε αὐτῶν τοὺς ἀγροὺς, καὶ τοὺς ὁμόσε χωρήσαντας μάχῃ νικήσας, ἐπὶ τοὺς καλουμένους Πωμεντίνους ἦγε τὴν δύναμιν, οἳ πόλιν μὲν Σούεσσαν ᾤκουν, εὐδαιμονέστατοι δ' ἁπάντων ἐδόκουν εἶναι τῶν πλησιοχώρων, καὶ διὰ τὴν πολλὴν εὐτυχίαν ἅπασι λυπηροὶ καὶ βαρεῖς· ἐγκαλῶν αὐτοῖς ἁρπαγὰς καὶ λῃστείας τινὰς, ὑπὲρ ὧν αἰτούμενοι δίκας, αὐθάδεις ἔδωκαν ἀποκρίσεις· [p] καὶ ἦσαν ἕτοιμοι, προσδεχόμενοι τὸν πόλεμον, καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις. συνάψας δ' αὐ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Bello quae geſſerit Tarquinius.*

communiter ab omnibus immolaretur, vnaquaeque ciuitas certam portionem accipiebat. Pro omnibus autem ſacra ab illis fiunt, et Romani ſacris praeſunt.

Quum autem his quoque ſocietatibus imperium firmaſſet, in Sabinos exercitum deducere decreuit. Quare, habito delectu Romanorum ciuium, quos omnium minime ſuſpectos habebat, et quos exiſtimabat, ſi arma ipſis commiſſa fuiſſent, ſe in libertatem minime vindicaturos, et ſociorum auxiliis adiunctis, quae longe maiora erant quam vrbanae copiae, et vaſtatis hoſtium agris, et profligatis iis, qui ſecum confligere auſi fuerant, exercitum duxit in Pometinos, qui vrbem Sueſſam incolebant, omniumque vicinorum populorum florentiſſimi, et ob nimiam felicitatem omnibus moleſti et graues exiſtimabantur. Belli cauſſa fuit, quod, quum de eorum rapinis et latrociniis quibusdam quereretur, legatis res repetentibus et poenas repoſcentibus ſuperbe reſponderant; et iam in armis erant, bellum exſpectantes, hoſtemque excipere parati. Proelio autem in agri finibus

n Ἑκάστην perperam in *Ed. Steph.*

o Ῥωμαίων τε αὐτῶν *Vat.*

p Οἱ δὲ ἦσαν *Vat.*

q εἰς

τοῖς μάχην περὶ τὰ μεθόρια, καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτείνας, τοὺς δὲ λοιποὺς τρεψάμενος καὶ [q] κατακλείσας εἰς τὸ τεῖχος, ὡς οὐκ ἔτι προήεσαν ἐκ τῆς πόλεως, παραστρατοπεδεύσας [r] αὐτοῖς" ἀπετάφρευέ τε καὶ περιεχαράκου, καὶ προσβολὰς ἐποιεῖτο τοῖς τείχεσι συνεχεῖς. οἱ δ' ἔνδον τέως μὲν ἀπεμάχοντο, καὶ πολὺν ἀντέσχον τῇ ταλαιπωρίᾳ χρόνον· ὡς δὲ ὑπέλιπεν αὐτοὺς τὰ ἐπιτήδεια, ἐξασθενοῦντες τὰ σώματα, καὶ οὔτ' ἐπικουρίαν οὐδεμίαν προσλαβόντες, οὔτ' ἀναπαύσεως τυγχάνοντες, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ αὐτοὶ ταλαιποροῦντες, ἁλίσκονται κατακράτος. γενόμενος δὲ τῆς πόλεως ἐγκρατής, τοὺς μὲν ἐν τοῖς ὅπλοις διέφθειρε, γυναῖκας δὲ αὐτῶν καὶ τέκνα, καὶ τοὺς ὑπομείναντας αἰχμαλώτους γενέσθαι, καὶ τὸ τῶν θεραπόντων πλῆθος οὐδὲ ἀριθμηθῆναι ῥᾴδιον, τοῖς στρατιώταις ἐπέτρεψεν ἀπάγεσθαι· [s] τήν τε ἄλλην τῆς κτήσεως ἄγειν καὶ φέρειν, ἧ τις ἐπιτύχοι, τήν τε ἐντὸς τοῦ τείχους καὶ τὴν ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, [t] ἀφῆκεν· ἄργυρον δὲ καὶ

finibus cum illis commiſſo, et multis caeſis, et reliquis fugatis, et intra muros compulſis, quum ex vrbe amplius non prodirent, caſtris ad eam poſitis foſſa valloque eam circumdedit, et crebris aſſultibus moenia tentauit. Oppidani vero tunc quidem oppugnationem ſuſtinuerunt, et diu grauiſſimis malis reſtiterunt: ſed cum eos defeciſſent commeatus, et corporis vires eos deſtituiſſent, nec vlla auxilia ad ipſos venirent, nec vllam quietem haberent, ſed iidem et interdiu et noctu malis premerentur, per vim ſunt expugnati. Vrbe autem potitus, armatos eiuſdem interfecit; coniuges vero et liberos eorum, et eos qui hoſtibus ſe dedere voluerunt, et ſeruorum maximam multitudinem numeratu difficilem, militibus in praedam conceſſit. Et res alias, quaecunque vel intra vrbis moenia vel in agris erant, agere et ferre illis permiſit: at argentum et aurum,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

q εἰς τὸ τεῖχος *Vat.* vulgatis haec deſunt.

r Non agnoſcit *Vat.*

s Τήν τε ἄλλην κτῆσιν poſtulat legitima conſtructio: niſi καινοπρεπῶς dictum ſit ab auctore τὴν ἄλλην κτήσεως, vt dicere ſolemus οἱ τῶν ἀνθρώπων *Portus.* In *Cod. Vat.* τήν τε ἄλλην κτῆσιν τῆς πόλεως.

t Ἐφῆκεν *Vat.*

χρυσὸν, ὅσος εὑρέθη, συναγαγὼν εἰς ἓν χωρίον, καὶ τὴν δεκάτην ἐξελόμενος εἰς κατασκευὴν ἱεροῦ, τὰ λοιπὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις διεῖλεν. οὕτω δὲ ἄρα πολὺς ὁ καταληφθεὶς ἄργυρός τε ἦν καὶ χρυσὸς, ὥστε τῶν μὲν στρατιωτῶν ἕκαστον πέντε μνᾶς ἀργυρίου λαβεῖν, τὸ δὲ τοῖς θεοῖς δεκατευθὲν ἀργύριον τετρακοσίων οὐ μεῖον γενέσθαι ταλάντων.

LI. Ἔτι δ᾽ ἐν τῇ Σύεσσῃ διατρίβοντος αὐτοῦ, παρῆν τις ἀγγέλλων, ὅτι Σαβίνων ἡ κρατίστη νεότης ἐξελήλυθε, [u] καὶ δυσὶν εἰς τὴν Ῥωμαίων στρατεύμασιν ἐμβαλοῦσα λεηλατεῖ τοὺς ἀγροὺς, ἡ μὲν Ἠρήτου πλησίον θεμένη τὸν χάρακα, ἡ δὲ περὶ Φιδήνην· καὶ εἰ μή τις αὐτοῖς δύναμις ἐναντιωθήσεται, πάντα οἰχήσεται τἀκεῖ. ὡς δὲ ταῦτ᾽ ἤκουσεν, ἐν μὲν τῇ Σύεσσῃ βραχύ τι καταλείπει μέρος τῆς στρατιᾶς, τά τε λάφυρα καὶ τὴν [x] ἀποσκευὴν φυλάττειν παρακελευσάμενος· τὴν δὲ ἄλλην δύναμιν εὔζωνον ἀναλαβὼν, ἦγεν ἐπὶ τοὺς πρὸς Ἠρήτῳ κατεστρατοπεδευκότας, καὶ [y] τίθεται χάρακα μετέωρον, ὀλίγον τὸ μεταξὺ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

aurum, quod inueniri potuit, in vnum locum conferens, decimaſque eximens ad aedificationem templi, reliquas pecunias militibus diuiſit. Tantum autem argenti et auri repertum eſt, vt quinas argenti minas ſinguli milites acciperent; et decimae argenti, diis ſacratae, non minorem ſummam quam quadringentorum talentorum efficerent.

Dum autem adhuc eſſet Sueſſae, venit quidam, qui ei nunciauit Sabinorum lectiſſimam iuuentutem ex finibus ſuis egreſſam, et cum duobus exercitibus in Romanorum agros irruptione facta eos populari, et alterum eorum ad Eretum, alterum ad Fidenas caſtra poſuiſſe; et, niſi mature illis aliquis exercitus obuiam iret, de omnibus illius regionis rebus actum eſſe. His auditis, Sueſſae modicam quandam exercitus partem reliquit, et praedam ac reliqua impedimenta cuſtodire iuſſit: caeteras vero expeditas copias duxit in hoſtes, qui ad Eretum caſtra poſuerant: et ipſe, relicto quodam intermedio ſpatio, caſtra in loco edito

u Καὶ δυσὶ μεγάλοις στρατεύμασιν εἰς τὴν Ῥωμαίων *Vat.*

x Κατασκευὴν *Vat.*

y Τίθεται τὸν χάρακα *Vat.*

z Accu-

χωρίον καταλιπών. δόξαν τε τοῖς ἡγεμόσι τῶν Σαβίνων μάχην ἕωθεν τίθεσθαι, [z] μεταπεμψαμένους τὸ ἐν Φιδήνῃ στράτευμα, μαθὼν τὴν διάνοιαν αὐτῶν ὁ Ταρκύνιος· ἑάλω γὰρ ὁ τὰ γράμματα κομίζων παρὰ τῶν αὐτόθεν ἡγεμόνων πρὸς τοὺς ἐκεῖ· σοφίᾳ πρὸς τὸ συμβὰν ἀπὸ τύχης ἐχρήσατο τοιᾷδε. νείμας τὴν δύναμιν διχῇ, τὴν μὲν ἑτέραν ὑπὸ νύκτα πέμπει, λαθὼν τοὺς πολεμίους, ἐπὶ τὴν φέρουσαν ἀπὸ Φιδήνης ὁδόν· τὴν δ' ἑτέραν, ἅμα τῷ λαμπρὰν ἡμέραν γενέσθαι συντάξας, προῆγεν ἐκ τοῦ χάρακος ὡς εἰς μάχην· καὶ οἱ Σαβῖνοι τεθαῤῥηκότες ἀντεπεξῄεσαν, τούς τε πολεμίους οὐ πολλοὺς ὁρῶντες, καὶ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν τὴν ἀπὸ Φιδήνης ὅσον οὔπω νομίζοντες παρέσεσθαι. οὗτοι μὲν δὴ καταστάντες ἐμάχοντο, καὶ ἦν ἰσόῤῥοπος αὐτοῖς ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ ἀγών· οἱ δὲ προαποσταλέντες ὑπὸ Ταρκυνίου νύκτωρ, ὑποστρέψαντες ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ γενόμενοι κατὰ νώτου τῶν Σαβίνων ἐπῄεσαν. τούτους ἰδόντες οἱ Σαβῖνοι, καὶ γνωρίσαντες ἀπὸ τῶν ὅπλων καὶ τῶν σημείων, ἐξέστησαν τῶν [a] λογισμῶν, καὶ τὰ

edito muniit. Quum autem Sabinis ducibus placuiſſet ſequenti mane confligere, accerſito exercitu qui erat Fidenis: Tarquinius cognito eorum conſilio (quidam enim tabellarius, qui inde ad illos literas ferebat, interceptus fuerat) in tali caſu e re nata huiusmodi ſtratagemate eſt vſus. Bifariam diuiſo exercitu, alteram partem ſub noctem, clam hoſtibus, miſit ad eam viam quae a Fidenis ducit; alteram vero, ſimulatque clara dies illuxit inſtructam, eduxit e caſtris vt ad proelium: et Sabini confidenti animo et ipſi contra eos egreſſi ſunt: quod hoſtium numerum non magnum cernerent, et copias ſuas Fidenis mox venturas ſperarent. Iſti igitur ſignis collatis pugnarunt, et diu aequo marte inter eos certatum eſt. At qui a Tarquinio nocte praemiſſi fuerant, conuerſo itinere, Sabinos a tergo adorti ſunt. Sabini, quum eos vidiſſent, et ex armatura et vexillis agnouiſſent, prae metu amentes obſtupuerunt, et abiectis armis fuga ſalutem quaerere

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

z Accuſatiuus μεταπεμψαμένους excuſari poteſt per infiniti modi verbum: ad praecedentia tamen magis quadrat datiuus μεταπεμψαμένοις *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.*

a τῶν λογισμῶν *Vat.* vt pro vulg. τῷ λογισμῷ ſuaſit *Steph.*

ὅπλα ῥίψαντες ἐπειρῶντο σώζειν ἑαυτούς. ἦν δὲ ἄπορος ἡ σωτηρία τοῖς πολλοῖς, περιεχομένοις κύκλῳ ὑπ' ἐχθρῶν· καὶ τῶν Ῥωμαίων ἡ ἵππος ἐπικειμένη πανταχόθεν αὐτοὺς [b] ἀπέκλεισεν· ὥστε ὀλίγοι μέν τινες [c] ἐσώθησαν, τὰ δεινὰ ὑπεκδύντες· οἱ δὲ πλείους κατεκόπησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων, ἢ παρέδοσαν ἑαυτούς. ἀντέσχον δὲ οὐδ' οἱ καταλειφθέντες ἐπὶ τοῦ χάρακος, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔρυμα ἑάλω τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ· ἔνθα σὺν τοῖς ἰδίοις τῶν Σαβίνων χρήμασι, καὶ τὰ Ῥωμαίων ἅπαντα σὺν πολλοῖς αἰχμαλώτοις ἔτι ἀκέραια ὄντα τοῖς ἀπολωλεκόσιν ἀνεσώθη.

LII. Ὡς δὲ ἡ πρώτη πεῖρα τῷ Ταρκυνίῳ κατὰ νοῦν ἐχώρησεν, ἀναλαβὼν τὴν δύναμιν, ἧκεν ἐπὶ τοὺς ἐν Φιδήνῃ ἐστρατοπεδευκότας τῶν Σαβίνων, οἷς οὔπω δῆλος ἦν ὁ τῶν σφετέρων ὄλεθρος. ἔτυχον δὲ κἀκεῖνοι [d] προεληλυθότες ἐκ τοῦ χάρακος, καὶ ἤδη ὄντες ἐν ὁδῷ· ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο, καὶ εἶδον ἐπὶ δορατίων ἀναπεπηγυίας τὰς κεφαλὰς τῶν σφετέρων ἡγεμόνων· [e] προὔτεινον γὰρ αὐτὰς κα-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

rere conabantur. Sed quum omnes ab hoſtibus circumdarentur, pauci admodum et maxima cum difficultate euadere potuerunt: Romanus enim equitatus vndique imminens eos circumſepſit, quo factum vt pauci quidam ex ea clade incolumes euaſerint: at maior pars ab hoſtibus conciſa fuit, reliqui ſe dediderunt. Sed ne illi quidem qui ad valli cuſtodiam relicti fuerant reſtiterunt, ſed ipſa munitio primo impetu capta eſt: vbi praeter ipſorum Sabinorum pecunias, omnes quoque Romanorum res cum multis captiuis, adhuc intactae ab hoſtibus, receptae fuerunt, dominisque, qui eas amiſerant, fuerunt reſtitutae.

Tarquinius autem, quum hic primus conatus ex animi ſententia ipſi ſucceſſiſſet, duxit copias in Sabinos, qui ad Fidenas caſtra habebant, qui de ſuorum clade nullos dum nuncios acceperant. Forte autem illi quoque copias ex vallo eduxerant, et iam erant in via: ſed quum ad hoſtes appropinquaſſent, et capita ſuorum Imperatorum lanceis praefixa conſpexiſſent, (Romani enim ea ad

b Ἀέπκλειεν *Vat.*
c Ἔφθησαν *Vat.*
d Προὐξεληλυθότες *Vat.*
e Προὔτεινον *Vat.* vulg. προὔτειναν.
f Παρεδί-

ταπλήξεως τῶν πολεμίων ἕνεκα οἱ Ῥωμαῖοι· μαθόντες ὅτι διέφθαρται αὐτῶν τὸ ἕτερον στράτευμα, οὐδὲν ἔτι ἀπεδείξαντο γενναῖον ἔργον, ἀλλ' εἰς ἱκεσίας καὶ δεήσεις τραπόμενοι, [f] παρεδίδοσαν ἑαυτούς. οὕτω δὲ αἰσχρῶς καὶ κακῶς ἀμφοτέρων τῶν στρατοπέδων ἀναρπασθέντων, εἰς στενὰς ἐλπίδας οἱ Σαβῖνοι κατακεκλεισμένοι, καὶ περὶ τῶν πόλεων μὴ ἐξ ἐφόδου καταληφθῶσι δεδιότες, ὑπὲρ εἰρήνης [g] διεπρεσβεύοντο, παραδιδόντες σφᾶς αὐτοὺς ὑπηκόους εἶναι Ταρκυνίου, καὶ [h] φόρων τὸ λοιπὸν ὑποτελεῖς. [i] σπεισάμενος δὲ πρὸς αὐτοὺς τὸν πόλεμον, καὶ ἐπὶ [k] ταῖς αὐταῖς συνθήκαις παραλαβὼν τὰς πόλεις, ἐπὶ Σύεσσαν ᾤχετο. ἐκεῖθεν δὲ τήν τε καταλειφθεῖσαν δύναμιν, καὶ τὰ λάφυρα, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν ἀναλαβὼν, εἰς Ῥώμην ἀπῄει, πλουτοῦσαν τὴν στρατιὰν ἀπάγων. ἐποιήσατο δὲ καὶ μετὰ ταῦτα πολλὰς ἐξόδους ἐπὶ τὴν Οὐολούσκων χώραν, [l] τοτὲ μὲν ἁπάσῃ τῇ δυνάμει, τοτὲ δὲ μέ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ad hoſtium terrorem praeferebant) et ſuum alterum exercitum deletum cognouiſſent, nullum amplius generoſum facinus ediderunt, ſed ad ſupplices preces verſi ſe hoſtibus dediderunt. Sabini igitur, adeo foede ac infeliciter vtroque exercitu *intra breuiſſimum temporis ſpatium* amiſſo, ad magnas anguſtias redacti, et veriti ne vrbes primo impetu caperentur, legatos de pace acturos miſerunt, qui ſe ſuaque Tarquinio dederent, ea conditione, vt eius imperio parerent, et tributa in poſterum penderent. Pace igitur his data, et hiſce populis illis ipſis conditionibus, quas ipſimet ei obtulerunt, in fidem receptis, Sueſſam rediit. Inde copias, quas ibi reliquerat, abduxit; et praedam ac reliqua exercitus impedimenta abſportauit; exercitumque diuitiis affluentem Romam reduxit. Poſtea multas quoque excurſiones fecit in agrum Volſcorum, nunc totis viribus nunc parte copiarum educta;

f Παρεδίδοσαν *Vat.* vulg. παρέδοσαν.

g Διεπρεσβεύοντο *Vat.* vulg. διεπρεσβεύσαντο.

h Φόρου *Vat.*

i Id eſt, *foedere percuſſo bellum depoſuit, pacemque dedit.* Fortaſſe tamen legendum λυσάμενος δὲ πρὸς αὐτοὺς etc. *Portus.*

k Ταῖς αὐταῖς dicit pro ταῖς προειρημέναις. niſi malis ταύταις ταῖς, aut ταῖς αὐταῖς συνθήκαις αἷς πρότερον ὁ πάππος αὐτοῦ, vt ſupra p. 240. v. 5. *Sylb.*

ρει τινί· καὶ λείας πολλῆς ἐγένετο κύριος. [m] ἤδη δὲ τῶν πλείστων αὐτῷ κατὰ νοῦν χωρούντων, πόλεμος ἐκ τῶν ὁμόρων ἀνέστη, χρόνῳ τε [n] μακρὸς· ἔτη γὰρ ἑπτὰ συνεχῶς ἐπολεμήθη· καὶ παθήμασι χαλεποῖς καὶ ἀπροσδοκήτοις [o] μέγας. ἀφ' ὧν δὲ αἰτιῶν ἤρξατο, καὶ τελευτῆς ὁποίας ἔτυχεν, ἐπειδὴ δολίῳ τε ἀπάτῃ καὶ στρατηγήματι παραδόξῳ κατειργάσθη, [p] δι' ὀλίγων ἐρῶ.

LIII. Πόλις [q] ἦν τοῦ Λατίνων γένους, Ἀλβανῶν ἀποικισις, ἀπέχουσα τῆς Ῥώμης σταδίους ἑκατὸν, ἐπὶ τῆς εἰς Πραίνεστον φερούσης ὁδοῦ κειμένη. Γαβίους ταύτην ἐκάλουν· νῦν μὲν οὐκέτι συνοικουμένη πᾶσα, πλὴν ὅσα μέρη πανδοκεύεται κατὰ τὴν ὁδόν· τότε δὲ πολυάνθρωπος, καὶ, εἴ τις ἄλλη, μεγάλη. τεκμήραιτο δ' ἄν τις αὐτῆς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἀξίωσιν, ἐρείπια θεασάμενος οἰκιῶν πολλαχῇ, καὶ τείχους κύκλον· ἔτι γὰρ ἕστηκεν αὐτοῦ τὰ πλεῖστα. εἰς ταύτην συνεῤῥύησαν Πωμεντίνων τε τῶν ἐκ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

educta; et ingenti praeda eſt potitus. Quum autem ei plurima ex animi ſententia iam ſucceſſiſſent, bellum a finitimis populis excitatum eſt, quod diuturnum fuit (ſeptem enim continuos annos durauit) inque diſcrimina incidit grauia ac inſperata. Id quibus ex cauſſis coeptum ſit, et quemnam habuerit exitum (quoniam arte doloſa et inſperato ſtratagemate confectum eſt) paucis dicam.

Vrbs erat Latini nominis, Albanorum colonia, quae ab vrbe centum ſtadia aberat, in via qua Praeneſte itur. Gabios hanc vocabant: nunc tamen non amplius tota incolitur, ſed eae tantum partes quae in publico itinere diuerſoria habent: tunc vero frequens erat, et magnitudine nulli ſecunda. De eius autem magnitudine et amplitudine coniecturam facere poterit: qui variis in locis aedificiorum ruinas et murorum ambitum ſpectarit: maxima enim eorum pars adhuc ſtat. Huc quidam Pomentini, qui

ex

l Illa τοτὲ μὲν ἁπάσῃ τῇ δυνάμει deſiderantur in *Ed. Steph.* additaque e *Cod. Ven. Sylb.* Agnoſcuntur a *Lapo* et *Cod. Vat.*

m Ἤδη δὲ τῶν rectius in *Cod. Vat.* Idemque placuit et *Sylburgio.* vulgatis deeſt δὲ.

n Μακρὸς *Vat.* vulg. μακρῷ.

o Μέγας pro περιέπεσεν habet *Cod. Vat.*

p Δι' ἐλαχίστων *Vat.*

q Ἦν ἐκ τοῦ *Vat.*

r Si

Σχέσσης διαφυγόντων τινὲς, ὅτε τὴν πόλιν [r] αὐτοῖς Ταρκύνιος κατελάβετο, καὶ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων συχνοί· οὗτοι δεόμενοί καὶ λιπαροῦντες τιμωρῆσαι σφίσι τοὺς Γαβίους, καὶ πολλὰς ὑπισχνούμενοι δωρεὰς εἰ κατέλθοιεν ἐπὶ τὰ σφέτερα, τήν τε κατάλυσιν τοῦ τυράννου δυνατὴν ἀποφαίνοντες καὶ ῥαδίαν, ὡς καὶ τῶν ἐν τῇ πόλει συλληψομένων, ἔπεισαν αὐτοὺς, συμπροθυμηθέντων καὶ Οὐολούσκων· ἐπρεσβεύσαντο γὰρ κἀκεῖνοι δεόμενοι συμμαχίας· τὸν κατὰ τοῦ Ταρκυνίου πόλεμον ἀναλαβεῖν. ἐγένοντο δὴ [s] μετὰ ταῦτα μεγάλοις στρατεύμασιν εἰς τὴν ἀλλήλων γῆν [t] εἰσβολαὶ καὶ καταδρομαὶ, μάχαι τε, ὥσπερ εἰκὸς, τοτὲ μὲν ὀλίγοις πρὸς ὀλίγους, τοτὲ δὲ πᾶσι πρὸς πάντας, ἐν αἷς πολλάκις μὲν οἱ Γάβιοι, τοὺς Ῥωμαίους τρεψάμενοι [u] μέχρι τῶν πυλῶν, καὶ πολλοὺς [x] καταβαλόντες, ἀδεῶς τὴν χώραν ἐπόρθουν· πολλάκις δὲ οἱ Ῥω-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ex Sueſſa profugerant quum Tarquinius vrbem demolitus eſt; et praeter eos multi Romani exſules confluxerant. Iſti orantes et obteſtantes Gabinos vt ſuas iniurias vlciſcerentur, et multa dona promittentes, ſi ipſorum opera in patriam rediiſſent, et demonſtrantes Tarquinii tyrannidem facile euerti poſſe, quod Romani quoque operam ſuam ipſis ea in re nauaturi eſſent, illis tandem rem perſuaſerunt, Volſcis quoque paratis (miſerant enim illi quoque legatos, qui ſocietatem ipſorum peterent, qua indigebant) ad bellum contra Tarquinium ſuſcipiendum. Poſtea magnis exercitibus vtrique in agrum hoſtium incurſus fecerunt, eumque vaſtarunt; et (vt accidere ſolet) modo exigua militum manu, modo vtrique totis viribus proelia commiſerunt: in quibus ſaepe Gabini, Romanis ad vrbis portas vſque fuſis ac fugatis et multis captis, intrepide agrum populati ſunt: ſaepe etiam Romani,

r Si pro αὐτὸς et κατεβάλετο malis αὐτῶν et κατελάβετο, non multum refragabor. *Sylb.* In *Cod. Vat.* αὐτὸς Ταρκύνιος κατελάβετο. Si lectionem hanc ſequamur, vertendum *quum Tarquinius vrbem cepit.*

s Μετὰ τοῦτο *Vat.*

t Εἰσβολαὶ, καὶ καταδρομαὶ, μάχαι τε ὅπερ πρὸς ὀλίγους *Vat.* vulgatae ſic dant εἰσδρομαὶ καὶ καταβολαὶ, ὥσπερ εἰκὸς τοτὲ μὲν ὀλίγοις.

u Μέχρι τῶν τειχῶν *Vat.*

x Καταβάλλοντες *Vat.* vulg. καταλαβόντες.

y Σαβίνους

μαῖοι, τοὺς [y] Γαβίους ὠσάμενοι καὶ κατακλείσαντες εἰς τὴν πόλιν, ἀνδράποδα καὶ λείαν αὐτῶν πολλὴν ἀπήγαγον.

LIV. Συνεχῶς δὲ τούτων [z] γινομένων, ἠναγκάζοντο ἀμφότεροι, τῆς χώρας ὅσα ἦν ἐρυμνὰ τειχίζοντες, φρουρὰν ἐν αὐτοῖς καθιστάναι, καταφυγῆς τῶν γεωργῶν ἕνεκα· ὅθεν ὁρμώμενοι τά τε λῃστήρια, καὶ εἴ τι ἀποσπασθὲν ἴδοιεν μέρος ὀλίγον [a] ἀπὸ πολλοῦ στρατοῦ, καὶ, οἷα εἰκὸς ἐν προνομαῖς, ἀσύντακτον διὰ καταφρόνησιν, κατιόντες ἀθρόοι διέφθειρον· καὶ τῶν πόλεων ὅσα ἦν ἐπίμαχα καὶ ῥᾴδια ληφθῆναι διὰ κλιμάκων, ἐξοικοδομεῖν τε καὶ ἀποταφρεύειν, δεδοικότες τὰς αἰφνιδίους ἀλλήλων ἐφόδους. μᾶλλον δὲ περὶ ταῦτα ὁ Ταρκύνιος ἐνεργὸς ἦν, [b] καὶ τῆς πόλεως τὰ πρὸς τοὺς Γαβίους φέροντα τοῦ περιβόλου, διὰ πολυχειρίας ἐξωχύρου, τάφρον ὀρυξάμενος εὐρυτέ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

mani, Gabinis profligatis et in vrbem compulſis, mancipia et ingentem eorum praedam abegerunt.

Quum autem haec aſſidue fierent, vtrique coacti ſunt loca in ſuo agro natura munita muro cingere, et praeſidium in illis collocare, vt eſſent agreſtibus refugia: vnde facta eruptione, et praedones et ſi quam exiguam partem a reliquo exercitu auulſam animaduertiſſent, et (quod in pabulationibus ſolet accidere) nullo ſeruato ordine vagantem ob hoſtium contemptionem, conferti deſcendentes eos contrucidabant: et vrbes, quae oppugnari et ſcalis admotis facile capi poterant, muris et foſſa munire *cogebantur*, quod ſibi metuebant vtrique a mutuis et repentinis incurſionibus. Tarquinius vero in hoc opere magis occupatus fuit, et eam vrbanorum murorum partem, quae Gabios fert, ingenti operarum numero communiit, et circumducta latiore foſſa, et

y Σαβίνους *Vat.*

z Perperam in *Ed. Steph.* ponitur nota plenae diſtinctionis poſt γινομένων.

a Ἀπὸ λοιποῦ στρατοῦ legendum cenſet *Portus.*

b Καὶ τῆς πόλεως τὰ πρὸς τοὺς Γαβίους φέροντα] Locum hunc belle illuſtrant et confirmant iſta *Plinii*, lib. III. c. 5. *Clauditur ab oriente aggere Tarquinii Superbi, inter prima opere mirabili. namque eum muris aequavit, qua maxime patebat aditu plano. caetero munita erat praecelſis muris, aut abruptis montibus; niſi quod exſpatiantia tecta multas addidere vrbes. Sylb.*

c Ἀνώχυ-

ραν, καὶ τεῖχος ἀνεγείρας ὑψηλότερον, καὶ πύργοις διαλαβὼν τὸ χωρίον πυκνοτέροις· κατὰ τοῦτο γὰρ ἐδόκει μάλιστα τὸ μέρος ἡ πόλις [c] ἀνώχυρος εἶναι, πάντα τὸν ἄλλον περίβολον ἀσφαλὴς οὖσα ἐπιεικῶς, καὶ δυσπρόσιτος. ἔμελλε δὲ, ὃ πάσαις φιλεῖ ταῖς πόλεσι συμβαίνειν ἐν τοῖς μακροῖς πολέμοις, δῃουμένης [d] διὰ τὰς συνεχεῖς τῶν πολεμίων [e] εἰσβολὰς τῆς γῆς καὶ μηκέτι τοὺς καρποὺς ἐκφερούσης, σπάνις ἁπάσης τροφῆς ἐν ἀμφοτέραις ἔσεσθαι, [f] καὶ δεινὴ περὶ τοῦ μέλλοντος ἀθυμία· κάκιον δὲ τοὺς Ῥωμαίους ἐπίεζεν, ἢ τοὺς Γαβίους, ἡ τῶν ἀναγκαίων ἔνδεια, καὶ οἱ πενέστατοι αὐτῶν μάλιστα κάμνοντες ὁμολογίας ᾤοντο δεῖν ποιήσασθαι πρὸς τοὺς Γαβίους, καὶ τὸν πόλεμον ἐφ᾽ οἷς ἂν ἐκεῖνοι θέλωσι διαλύσασθαι.

LV. Ἀδημονοῦντος δ᾽ ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσι τοῦ Ταρκυνίου, καὶ οὔτε διαλύσασθαι τὸν πόλεμον αἰσχρῶς ὑπομένοντος, οὔτε ἀντέχειν ἔτι δυναμένου, πάσας δὲ πείρας ἐπιτεχνω-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

et muris altius erectis, et frequentioribus turribus per modica interſtitia additis: hac enim potiſſimum parte vrbs infirma videbatur, at in reliquo murorum ambitu ſatis tuta, et acceſſu difficilis. Itaque, quod omnibus ciuitatibus accidere ſolet in bellis diuturnis, ob continuas hoſtium incurſiones vaſtato agro, nec fructus amplius ferente, vterque populus omnium alimentorum penuria laboraturus, et de futuro vehementer ſolicitus futurus erat: grauius tamen rerum ad victum neceſſariarum penuria Romanos quam Gabinos premebat; et pauperrimi quique hac maxime preſſi cenſebant pacem cum Gabinis faciendam, et bellum quibuſcunque illi voluiſſent conditionibus finiendum.

Quum autem Tarquinius ob tales caſus moeroris et anxietatis eſſet plenus, neque ita ignominioſe pacem facere vellet, neque tamen amplius *malis* reſiſtere poſſet, et quaſuis artes tentaret,

c Ἀνώχυρος *Vat.* vulg. ἀνίσχυρος.

d Διὰ τὰς συνεχεῖς *Vat.*

e Genitiuus τῆς γῆς rectius ponetur vel poſt εἰσβολὰς vel poſt ἐκφερούσης *Sylb.* In *Cod. Vat.* εἰσβολὰς τῆς γῆς, ita vt omittantur καὶ μηκέτι.

f Καὶ δεινὴ περὶ *Vat.* vulgatis deeſt praepoſitio.

g Imo

μένου, καὶ δόλους παντοδαποὺς συντιθέντος, [g] ὁ πρεσβύτατος αὐτοῦ τῶν υἱῶν κοινωσάμενος τὴν γνώμην τῷ πατρὶ μόνῳ, [h] Σέξτος ὄνομα", καὶ δόξας τολμηρῷ μὲν ἐπιχειρεῖν πράγματι, καὶ μέγαν ἔχοντι κίνδυνον, οὐ μὴν ἀδυνάτῳ γε, συγχωρήσαντος τοῦ πατρὸς ποιεῖν ὅσα βούλεται, σκήπτεται διαφορὰν πρὸς τὸν πατέρα περὶ τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου· μαστιγωθεὶς δὲ ὑπ' αὐτοῦ ῥάβδοις ἐν ἀγορᾷ, καὶ τἄλλα περιυβρισθείς, ὥστε περιβόητον γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, πρῶτον μὲν ἐκ τῶν ἑταίρων τοὺς πιστοτάτους ἔπεμπεν ὡς αὐτομόλους, φράσοντας τοῖς Γαβίοις δι' ἀπορρήτων, ὅτι πολεμεῖν τῷ πατρὶ διέγνωκεν, ὡς αὐτοὺς ἀφικόμενος, εἰ λάβοι [i] πίστιν ὅτι φυλάξουσιν αὐτὸν ὥσπερ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς [k] ἐκ Ῥώμης φυγάδας, καὶ οὐκ ἐκδώσουσι τῷ πατρί, τὰς ἰδίας ἔχθρας ἐλπίσαντες ἐπὶ τῷ σφετέρῳ συμφέροντι διαλύσασθαι. ἀσμένως δὲ τῶν Γαβίων τὸν λόγον ἀκουσάντων, καὶ μηδὲν εἰς αὐτὸν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tentaret, et quoduis doli genus comminiſceretur, eius filius maximus natu, nomine Sextus, conſilio cum ſuo patre ſolo communicato, et facinus audax et valde periculoſum, ſed tamen quod ſuccedere poterat, aggreſſus eſſe viſus, impetrata a patre poteſtate faciendi quicquid vellet, ſimulauit ortum eſſe diſſidium inter ſe et patrem de bello finiendo. Ab eo igitur virgis in foro caeſus, et aliis contumeliis affectus, vt rei rumor latius ſpargeretur, primum quidem fidiſſimos ſuorum amicorum miſit, vt transfugas, qui clam Gabinis ſignificarent ſe ſtatuiſſe ad eos venire, et bellum patri inferre, ſi modo illi fide ſibi data promitterent fore, vt ſe, quemadmodum et caeteros Romanos exſules, ſeruarent, nec patri dederent, ſperantes hoc pacto ſe priuatas inimicitias ſuo commodo dirimere poſſe. Hanc orationem quum Gabini libenter acciperent, et illum a ſe minime violatum

g Imo ὁ νεώτερος. *Liuius* enim dicit, *Sextus filius eius, qui minimus ex tribus erat, transfugit ex compoſito Gabios.* ſic *Polyaenus* quoque *Strategem.* l. VIII. Sed *Dionyſius* etiam alibi in hac ſententia (dicam an errore?) conſtanter permanet. *Caſaub.*

h Deſiderantur in *Cod. Vat.*

i Πίστεις *Vat.*

k Ἐκ Ῥώμης *Vat.* vulgo ἐκ Ῥωμαίων.

l Legitima

παρανομήσειν διομολογησαμένων, παρῆν ἑταίρους τε πολλοὺς καὶ πελάτας ἐπαγόμενος ὡς αὐτομόλους· [l] ἵνα δὴ μᾶλλον αὐτῷ [m] πιστεύσειαν ἀληθεύειν τὴν ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἀπόστασιν, ἀργύριόν τε καὶ χρυσίον πολὺ κομίζων. ἐπισυνέρρεόν τε αὐτῷ πολλοὶ μετὰ ταῦτα τῶν ἐκ τῆς πόλεως, φεύγειν τὴν τυραννίδα [n] σκηπτόμενοι· καὶ χεὶρ ἦν ἤδη περὶ αὐτὸν καρτερά. δόξαντες δὲ οἱ Γάβιοι μέγα [o] προσγενέσθαι σφίσι πλεονέκτημα, πολλῶν ὡς αὐτοὺς ἀφικομένων, καὶ οὐ διὰ μακροῦ τὴν Ῥώμην ὑποχείριον [p] ἕξειν ἐλπίσαντες, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξαπατηθέντες ὑφ᾽ ὧν ἔπραττεν ὁ τοῦ πατρὸς ἀποστάτης, συνεχῶς ἐπὶ τὴν χώραν ἐξιὼν, καὶ πολλὰς περιβαλλόμενος ὠφελείας· παρεσκεύασε γὰρ αὐτῷ ὁ πατὴρ, [q] προειδὼς εἰς οὓς παρέσται τόπους, τήν τε λείαν ἄφθονον καὶ τὰ χωρία ἀφύλακτα, καὶ τοὺς ἀπολουμένους [[r] ὑπ᾽] αὐτῷ συνεχῶς ἔπεμπεν, ἐπιλεγόμενος ἐκ τῶν πολιτῶν οὓς ἐν ὑποψίαις

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

violatum iri promitterent, venit multos ſodales et clientes tanquam transfugas ſecum adducens: et, quo facilius crederent ſe a patre defeciſſe, magnam argenti aurique copiam afferens. Poſtea ad eum multi ex vrbe confluebant, qui ſe tyrannidem ſugere ſimulabant: atque iam manu valida ſtipatus erat. Gabini vero putantes magnam ſuis rebus acceſſionem factam multis ad ſe confugientibus, et breui Romam in ſuam poteſtatem venturam ſperantes, et longe magis decepti rebus, quas Sextus patris deſertor gerebat, qui in agrum *Romanorum* excurſiones aſſiduo faciebat, et ingentem praedam referebat: (pater enim, quum iam ante ſciret quae loca ille eſſet petiturus, pararat ingentem praedam, et praeſidiis munitiones nudarat, et aſſidue ciues ſelectos, quos ſuſpectos habebat, ei trucidandos obiiciebat)

ex

l Legitima conſtructio flagitat καὶ ἵνα δὴ, vel καὶ ἵνα, vel ἵνα δὲ μᾶλλον. *Port.*

m Ita *Sylb.* et *Codd. Mſſ.* ante in *Ed. Steph.* πιστεύειαν.

n Σκηπτόμενοι *Vat.* vulg. σκηπτομένων

o Προσγεγονέναι *Vat.*

p Ἕξειν *Vat.* vulgo ἔχειν.

q Προϊδεῖν *Vat.*

r Vſitatius in proſa ὑπ᾽ αὐτοῦ. at ὑπ᾽ αὐτῷ in his loquendi generibus poëtarum eſt proprium. *Sylb.*

s Ἐξ

εἶχεν· [s] ἐξ ἁπάντων δὲ τούτων δόξαντες εἶναι φίλον πιστὸν σφίσι τὸν ἄνδρα, καὶ στρατηλάτην ἀγαθὸν, πολλοὶ δὲ καὶ χρήμασι [t] δωροδοκηθέντες, ἐπὶ τὴν αὐτοκράτορα [u] παράγουσιν ἀρχήν.

LVI. Τοσαύτης δὲ γενόμενος ἐξουσίας ὁ Σέξτος κύριος, δι᾽ ἀπάτης καὶ φενακισμοῦ, τῶν θεραπόντων τινὰ, λαθὼν τοὺς Γαβίους, πέμπει πρὸς τὸν πατέρα, τήν τε ἐξουσίαν, ἣν εἰληφὼς ἦν, δηλώσοντα, καὶ πευσόμενον τί χρὴ ποιεῖν. ὁ δὲ Ταρκύνιος, οὐδὲ τὸν θεράποντα γινώσκειν βουλόμενος ἃ τὸν υἱὸν ἐκέλευσε ποιεῖν, ἄγων τὸν ἄγγελον προῆλθεν εἰς τὸν προσκείμενον τοῖς βασιλείοις κῆπον· ἔτυχον δὲ μήκωνες ἐν αὐτῷ πεφυκυῖαι, πλήρεις ἤδη τοῦ καρποῦ, καὶ συγκομιδῆς ὥραν ἔχουσαι· διεξιὼν δὴ διὰ τούτων, τῆς ὑπερεχούσης ἀεὶ μήκωνος τῷ σκήπωνι [x] πάλλων τὴν κεφαλὴν ἀπήραττε. ταῦτα ποιήσας [y] ἀπέλυσε τὸν ἄγγελον, οὐδὲν ἀποκρινόμενος πολλάκις ἐπερωτῶντι· τὴν Θρασυβούλου τοῦ Μιλησίου διάνοιαν, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, μιμησάμενος· καὶ γὰρ ἐκεῖνος Περιάνδρῳ ποτὲ τῷ Κορινθίων τυράννῳ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ex his igitur omnibus rebus coniicientes et exiſtimantes illum ſibi amicum fidelem eſſe et imperatorem egregium, multi etiam pecunia corrupti, ad eum ſummum imperium detulerunt.

Sextus autem, tanta poteſtate per dolos et praeſtigias potitus, famulum quendam clam Gabinis ad patrem miſit, qui ei declararet poteſtatem quam adeptus fuerat, et ex eo ſciſcitaretur quidnam eſſet faciendum. Tarquinius autem, quum nollet famulum ſcire, quae filium ſuum facere iuſſurus eſſet, nuntium in hortum regiae adiacentem duxit: ibi enim erant papauera innata, et fructibus onuſta, et iam collectioni matura. Per haec igitur media ambulans, quaelibet papauerum capita caeteris eminentiora baculo percuſſa deiiciebat. Quo facto, nuntium, a quo ſaepius fuerat interrogatus, ſine reſponſo remiſit: Thraſybuli Mileſii (vt mihi videtur) conſilium ac exemplum ſequutus. nam et ille olim Periandro Corinthi tyranno per nuntium ad ſe

s Ἐξ ἁπάντων τε *Vat.*
t Τοῦ αὐτοῦ δεκασθέντες *Vat.*
u Παράγουσιν *Vat.* vulgo ἄγουσιν.
x Παίων τὴν κεφαλὴν *Vat.*
y Ἀπέλυσε *Vat.* vulg. ἀπέστειλε.

Καὶ

διὰ τοῦ πεμφθέντος ἀγγέλου, πῶς ἂν ἐγκρατέστατα τὴν ἀρχὴν κατάσχοι, λόγον μὲν οὐδένα ἀπέστειλεν, ἀκολουθεῖν δὲ τὸν ἥκοντα παρ᾽ αὐτοῦ κελεύσας, ἦγε δι᾽ ἀρούρας σιτοσπόρου, [z] καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ἀποθραύων [a], ἐρρίπτει χαμαί· διδάσκων ὅτι δεῖ τῶν ἀστῶν τοὺς δοκιμωτάτους [b] κολούειν καὶ διαφθείρειν. τὸ παραπλήσιον δὴ καὶ τοῦ Ταρκυνίου τότε ποιήσαντος, συνεὶς τὴν διάνοιαν τοῦ πατρὸς ὁ Σέξτος, ὅτι κελεύει τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Γαβίων ἀναιρεῖν, συνεκάλεσεν εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, καὶ πολὺν [c] ὑπὲρ αὐτοῦ λόγον διαθέμενος, ὅτι καταπεφευγὼς εἰς τὴν ἐκείνων πίστιν ἅμα τοῖς ἑταίροις, κινδυνεύει συλληφθεὶς ὑπό τινων τῷ πατρὶ παραδοθῆναι, τήν τε ἀρχὴν ἕτοιμος ἦν ἀποθέσθαι, καί, πρὶν ἢ παθεῖν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ad ſe miſſum, vt intelligeret quanam ratione imperium firmiſſimum tenere poſſet, nullum reſponſum voce dedit; ſequi vero iubens nuntium, duxit eum per aruum frumento conſitum, et ſpicas eminentiores defringens, humi abiecit, innuens *ſic* eum ſpectatiſſimos quoſque ciuitatis truncare atque exſtinguere debere. Quum igitur tunc et ipſe Tarquinius ſimile quiddam feciſſet, Sextus, mentem patris intelligens, quod iuberet eminentiſſimos quoſque de Gabinis a ſe tolli, populum ad concionem conuocauit; vbi cum multum de ſe ſermonem habuiſſet, quod *ſcilicet*, cum in fidem eorum vna cum ſociis confugiſſet, in periculo erat, ne a quibuſdam comprehenſus patri dedatur, quodque ipſe paratus erat ad deponendum imperium, et antequam grauius

z Καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων κολούειν καὶ διαφθείρειν in *Ed. Steph.* vnde κολούων καὶ διαφθείρων legendum cenſet *Portus.* Quae iam interpoſita vides, addidit *Sylburgius* e *Ven.* et *Rom. Codd.* quibus conſentit *Cad. Vat.* atque etiam *Lapi* verſio. Verum (vt ait *Sylb.*) ſicut a *Lapi* verſione, ita a *Ven. Cod.* abeſt verbum κολούειν cum coniunctione καὶ.

a Τοὺς ὑπερέχοντας τῶν σταχύων ἀποθραύων] *Polyaenus* in Tarquiniani facti narratione dicit, Τοὺς ὑψηλοτάτους μήκωνας ἀποκλάσας: *Herodotus* vero in Thraſybulei ſtratagematis hiſtoria, ἐκόλουε αἰεὶ ὅκως τινὰς ἴδοι τῶν ἀσταχύων ὑπερέχοντας τῶν ἄλλων· κολούων δὲ, ἔρριπτε ἐς ὃ τοῦ λήιου τὸ κάλλιστόν τε καὶ βαθύτατον διέφθειρε τρόπῳ τοιούτῳ. *Sylb.*

b Κολούσειν *Vat.*

c Ὑπὲρ αὐτῶν *Vat.*

τι δεινὸν, ἀπαίρειν ἐκ τῆς πόλεως ἐβούλετο, δακρύων ἅμα καὶ τὴν ἑαυτοῦ τύχην κατολοφυρόμενος, ὥσπερ οἱ κατ' ἀλήθειαν [d] ὑπὲρ ψυχῆς ἀγωνιῶντες.

LVII. Ἠρεθισμένου δὲ τοῦ πλήθους, καὶ μετὰ πολλῆς προθυμίας πυνθανομένου τίνες εἰσὶν οἱ μέλλοντες αὐτὸν προδιδόναι, τὸν ἐπιφανέστατον τῶν Γαβίων Ἀντίστιον Πέτρωνα ὠνόμασεν, ὃς ἐν εἰρήνῃ τε πολλὰ καὶ σπουδαῖα πολιτευσάμενος, καὶ στρατηγίας δὲ πολλὰς τετελεκὼς, ἐπιφανέστατος ἁπάντων ἐγεγόνει. ἀπολογουμένου δὲ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ διὰ τὸ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδέναι, πᾶσαν ἐξέτασιν ὑπομένοντος, ἔφη βούλεσθαι τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διερευνήσασθαι πέμψας [e] ἑτέρους, αὐτὸς δ' ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας σὺν ἐκείνῳ, ἕως ἂν οἱ πεμφθέντες ἔλθωσι, μένειν. ἔτυχε δὲ διεφθαρκὼς τῶν θεραπόντων τινὰς αὐτοῦ ἀργυρίῳ, τὰς ἐπὶ τὸν ὄλεθρον Πέτρωνος κατασκευασθείσας ἐπιστολὰς σεσημειωμένας τῇ τοῦ πατρὸς σφραγίδι λαβόντας ἔνδον [[f] τῆς οἰκίας"] ἀποθέσθαι. ὡς δ' οἱ πεμφθέντες ἐπὶ τὴν ἔρευ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

grauius aliquid experiretur ex vrbe volebat diſcedere; lacrymans ſimulque ſortem ſuam deplorans, vt qui vere in extremo capitis periculo verſantes animi anxietate premerentur.

Populo autem vehementer irritato, et ſummo ſtudio ſciſcitante quinam eſſent illi proditores, illuſtriſſimum omnium Gabinorum Antiſtium Petronem nominauit; qui, quod et pacis tempore multas et praeclaras res geſſiſſet, et ſaepius imperatoris munere functus eſſet, gloriae claritate cunctis anteibat. Illo autem ſe purgante, et, quod nullius ſceleris ſibi eſſet conſcius, omnem inquiſitionem admittente, reſpondit *Sextus* ſe velle miſſis aliis domum eius perſcrutari, atque interim cum eo in concione manere, donec qui eſſent miſſi redirent. Iam autem quosdam eius ſeruos pecunia corruperat, vt literas, in perniciem Petronis paratas, patris ſigillo obſignatas accipientes domi occultarent. Vbi vero qui ad ſcrutandum miſſi fuerant, (neque

d Ὑπὲρ τῆς ψυχῆς *Vat.*
e Rectius ἑταίρους in *Cod. Vat.*
f Deſiderantur in *Cod. Vat.*

g Malim

ναν· g οὐδὲ γὰρ ἀντεῖπεν ὁ Πέτρων, ἀλλ' h ἀφῆκε τὴν οἰκίαν ἐρευνᾷν· εὑρόντες ἔνθα ἦν ἀποκεκρυμμένα τὰ γράμματα, παρῆσαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἄλλας τε πολλὰς φέροντες ἐπιστολὰς ἐπισεσημασμένας, καὶ τὴν i πρὸς Ἀντίστιον γραφεῖσαν, ἐπιγινώσκειν φήσας k τὴν σφραγῖδα τοῦ πατρὸς ὁ Σέξτος ἔλυσε, καὶ τῷ γραμματεῖ δοὺς ἐκέλευσεν ἀναγινώσκειν. ἐγέγραπτο δ' ἐν αὐτῇ, μάλιστα μὲν ζῶντα παραδοῦναι τὸν υἱὸν αὐτῷ· ἐὰν δὲ l ἀδύνατος ᾖ, τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντα πέμψαι [m αὐτῷ] " ταῦτα δὲ ποιήσαντι αὐτῷ τε καὶ τοῖς συλλαβομένοις τοῦ ἔργου, χωρὶς τῶν ἄλλων μισθῶν, οὓς πρότερον n ὑπέσχετο, o πολιτείαν τε τὴν ἐν Ῥώμῃ δώσειν ἔφη, p καὶ τῷ πατρικίων ἀριθμῷ ἅπαντας ἐγγράψειν, οἰκίας τε καὶ κλήρους καὶ ἄλλας δωρεὰς πολλὰς ἐπιθήσειν καὶ μεγάλας. ἐφ' οἷς ἐρε-

(neque enim Petro ipſis aduerſatus eſt, ſed permiſit vt aedes ſuas ſcrutarentur) repertis literis in loco vbi reconditae fuerant, ad concionem ſunt reuerſi, cum multas alias epiſtolas obſignatas afferentes, tum eam quae ad Antiſtium fuerat ſcripta, Sextus ſe eam ex patris ſigillo cognoſcere aſſerens, eam aperuit, et ſcribae traditam recitari iuſſit. In ea autem ſcriptum erat, vt praecipue viuum filium ſibi dederet: ſi vero hoc praeſtare non poſſet, caput eius amputatum ad ſe mitteret: quae ſi et ipſe et eius facinoris ſocii peregiſſent, praeter alia praemia, quae illis ante promiſerat, ſe illos ciuitate Romana donaturum, et omnes in patricium ordinem adſcripturum, et domos et agros et alia multa eaque ingentia dona additurum pollicebatur. Quibus rebus irritati

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

g Malim cum *Cod. Vat.* οὐδὲν γὰρ ἀντεῖπεν.

h Ἐφῆκε *Vat.*

i Πρὸς τὸν Ἀντίστιον *Vat.*

k *Lapi* quoque verſio hanc lectionem agnoſcit, *recognoſcere ſe dicens:* et perſpicua eſt ſententia, ſi poſt in ἐπιγινώσκειν ſubaudiamus relatiuum αὐτήν. *Sylb.* Sed non opus vt aliquid ſubintelligamus, ſi cum *Cod. Vat.* τὴν σφραγῖδα pro τῇ σφραγῖδι reponamus.

l Poſt ἀδύνατος ᾖ vox τοῦτο adiicitur in *Cod. Vat.* adeo vt ἀδύνατον ᾖ τοῦτο legendum videatur.

m Deeſt *Vat.*

n Ὑπέσχετο *Vat.* vulg. ὑπέσχητο. quae eſt forma minus vſitata.

o Πολιτείαν τε *Vat.*

p Καὶ εἰς τὸν τῶν πατρικίων ἀριθμὸν *Vat.*

K 2 * *Vel*

θισθέντες οἱ Γάβιοι τὸν μὲν Ἀντίστιον ἐκπεπληγότα ἐπὶ τῇ παραδόξῳ συμφορᾷ, καὶ οὐδὲ φωνὴν ἀπὸ τοῦ κακοῦ ῥῆξαι δυνάμενον ἀποκτείνουσι, βάλλοντες λίθοις· τὴν δὲ κατὰ τῶν ἄλλων ζήτησίν τε καὶ τιμωρίαν τῶν ταῦτα τῷ Πέτρωνι βουλευσαμένων ἐπέτρεψαν τῷ Σέξτῳ ποιήσασθαι. ὁ δὲ τοῖς ἰδίοις ἑταίροις τὴν φυλακὴν ἐπιτρέψας τῶν πυλῶν, ἵνα μὴ διαφύγοιεν αὐτὸν οἱ ἐν ταῖς αἰτίαις, πέμπων ἐπὶ τὰς οἰκίας τῶν ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν, ἀπέκτεινε πολλοὺς τῶν Γαβίων καὶ ἀγαθούς.

LVIII. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, θορύβου κατὰ τὴν πόλιν ὄντος, ὡς ἐπὶ τοσούτῳ κακῷ, μαθὼν τὰ γενόμενα ὁ Ταρκύνιος διὰ γραμμάτων, παρῆν ἄγων τὴν δύναμιν, καὶ πρὸ q μέσης νυκτὸς ἀγχοῦ γενόμενος τῆς πόλεως, ἀνοιχθεισῶν τῶν πυλῶν ὑπὸ τῶν ἐπὶ τούτῳ παρεσκευασμένων, εἰσελθὼν δίχα πόνου κύριος ἐγεγόνει τῆς πόλεως. ὡς δ' ἐγνώσθη τὸ πάθος, ἁπάντων κατοδυρομένων ἑαυτούς, οἵας πείσονται σφαγὰς καὶ ἀνδραποδισμούς, καὶ πάντα ὅσα καταλαμβάνει δεινὰ τοὺς ὑπὸ τυράννων ἁλόντας, προσδοκώντων· εἰ δὲ τὰ κράτιστα πράξειαν, δουλείας τε

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

irritati Gabini Antiſtium inopinata calamitate attonitum, et prae ingenti dolore ne vocem quidem emittere valentem, lapidibus obrutum interfecerunt: in alios quoque eiuſdem conſilii ſocios inquiſitionem et animaduerſionem Sexto permiſerunt. Ille vero ſuis amicis commiſſa portarum cuſtodiendarum prouincia, ne qui reorum ipſum effugerent, miſſis *ſuis ſatellitibus* in illuſtriſſimorum virorum domos, de Gabinis multos eoſque probos viros interfecit.

Interea vero, tumultu in vrbe * ob tantum malum exorto, Tarquinius, per literas re cognita, cum exercitu eo venit; quumque circa mediam noctem ad vrbem acceſſiſſet, apertis portis ab iis qui ad hoc ipſum parati fuerant, ingreſſus, ſine vllo labore vrbe eſt potitus. Quum autem, cognito eo caſu *ac infortunio*, omnes ſuam conditionem deplorarent; et caedes et ſeruitutem et omnia mala, quae ſolent contingere vrbi a tyrannis captae, exſpectarent, vel (ſi optime ſecum fuiſſet actum) ſeruitutem et bono-

* *Vel*, vt in tanto malo par erat.

q Scribe μέσας νύκτας, vt alibi ſaepe, et apud alios. *Steph.* et *Caſ.*

r Lapus

καὶ χρημάτων ἀφαιρέσεις, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις [r] κατεψηφικότων, οὐδὲν ὁ Ταρκύνιος ὧν προσεδόκων τε καὶ ἐδεδοίκεσαν, καίτοι πονηρὸς ὢν καὶ περὶ τὰς τιμωρίας τῶν ἐχθρῶν ἀπαραίτητος, ἔδρασεν. οὔτε γὰρ ἀπέκτεινεν οὐδένα Γαβίων, οὔτ' ἐξήλασε τῆς πόλεως, οὔτ' εἰς ἀτιμίαν ἢ χρημάτων [s] ζημίαν ἐνέβαλε· συγκαλέσας δ' εἰς ἐκκλησίαν τὸ πλῆθος, καὶ βασιλικὸν ἐκ τυραννικοῦ [t] τρόπον μεταλαβὼν, τήν τε πόλιν αὐτοῖς ἔφη τὴν ἰδίαν ἀποδιδόναι, καὶ τὰς οὐσίας ἃς ἔχουσι συγχωρεῖν· [u] καὶ σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἰσοπολιτείαν ἅπασι χαρίζεσθαι, οὐ δι' εὔνοιαν τὴν πρὸς τοὺς Γαβίους, ἀλλ' ἵνα σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐγκρατέστερον [x] κατέχοι, ταῦτα πράττων· κρατίστην ἡγούμενος ἔσεσθαι φυλακὴν ἑαυτοῦ τε καὶ τῶν παίδων, τὴν ἐκ τῶν παρ' ἐλπίδα σεσωσμένων καὶ τὰ ἴδια πάντα κεκομισμένων πίστιν. καὶ ἵνα μηδὲν αὐτοῖς δεῖμα περὶ τοῦ μέλλοντος ὑπάρχῃ χρόνου, μηδ' ἐνδοιάζω-

et bonorum direptiones atque his ſimilia animo praeciperent, Tarquinius tamen nihil horum fecit, quae exſpectabant ac formidabant, licet eſſet improbus et inexorabilis in ſupplicio de inimicis ſumendo. neque enim quemquam Gabinorum interfecit, neque vrbe expulit, neque ignominia affecit, neque pecunia mulctauit: ſed quum populum ad concionem conuocaſſet, regio pro tyrannico ingenio ſumpto, dixit ſe illis ſuam ciuitatem reſtituere, et fortunas quas habebant concedere; idque, vt horum opera Romanorum imperium maiori ſtabilitate firmatum retineret: exiſtimans firmiſſimum ſibi ſuiſque liberis praeſidium fore fidem eorum, qui praeter omnem ſpem ſeruati fuerant, et res omnes ſuas recuperarant. Et nequis metus in poſterum in eorum animis reſideret, neue dubitarent, ſed

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

r Lapus omittit participium κατεψηφικότων. quod, ſi mendo careret, ſignificabit *contra ſe pronunciantibus*, vel ex tyranni ſuffragio: nam ἑαυτοῦ καταψηφίζειν ſonat calculum contra ſe ferre, vt infra patet ex pag. 283. *Sylb.*

s Ἀφαίρεσιν ἐζημίωσε *Vat.*

t Τρόπου *Vat.*

u In *Cod. Vat.* plenius aliquanto, καὶ σὺν τούτοις τὴν Ῥωμαίων ἰσοπολιτείαν ἅπασι χαρίζεσθαι, οὐ δι' εὔνοιαν τὴν πρὸς τοὺς Γαβίους, ἀλλ' ἵνα τὴν Ῥωμαίων etc. quae verba omnia vulgatis deſunt.

x Κατέχῃ *Vat.*

σι, [y] βέβαια δὲ ταῦτα σφίσι διαμένῃ, γράψας ἐφ᾽ οἷς ἔσονται δικαίοις φίλοι, τὰ περὶ τούτων ὅρκια συνετέλεσεν ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας παραχρῆμα, καὶ [z] διωμόσατο κατὰ τῶν σφαγίων. τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς Πιστίου, [a] ὃν Ῥωμαῖοι [b] Σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ [c] σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοός, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη [d] τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ſed haec certa *et firma* illis permanerent, ſcripſit quo iure quibusue conditionibus amicitiam cum illis eſſet initurus, et extemplo ibi in concione foedus fecit et ſuper victimas iurauit. Horum foederum monumentum Romae exſtat, in templo Iouis Fidii (quem Romani Sanctum vocant) clypeus ligneus, tectus corio eius bouis, qui tunc in feriendo foedere mactatus fuit, et literis antiquis foederis conditiones inſcriptas continens. His-

y Εἰ βέβαια ταῦτα σφίσι διαμένῃ *Vat.*

z Διωμόσατο κατὰ τῶν σφαγίων] Iurisiurandi, quod aram tenentes, tactiſque ipſis adeo ſacris concipiebant, frequens mentio apud ſcriptores. *T. Livius* l. XXI. *altaribus admotum, tactis ſacris iureiurando adactum.* ἁψάμενον τῶν ἱερῶν dicit *Polybius* l. III. *Appianus* in Hannabalica Hiſtoria, ἐπὶ ἐμπύρων. quod etiam dicebant ὀμνύναι κατὰ vel ἐπὶ τῶν σφαγίων. *Plutarchus* in Poplicola, ἐβούλετο ἐπὶ σφαγίων ὁρκῶσαι τὴν βουλήν. item ἐπὶ τομίων. vnde ὅρκια τέμνειν et ὁρκοτομεῖν. *Deſ. Heraldus* in *Digreſſionum* l. I. c. 16.

a Vide pag. 109. v. 12.

b Ὃν Ῥωμαῖοι Σάγκτον καλοῦσι] Cum *Caſtalione* (in *Obſeruatt. Dec.* III.) malim Σάγκον. non enim *Sancti* cognomen (vt quam plurimi credunt) Herculi peculiare et proprium eſt, cum *Sanctus* ſit vox Latina et non minus Herculi, quam caeteris omnibus diis tribuatur, vt ex Inſcriptionibus innumeris conſtat. Vnam autem proferre non grauabor in *Lapide Tiburtino* inciſam, quo in lapide et proprium Herculis cognomen ab lingua Sabina, et quod cum caeteris deis commune habetur a Latinis legitur. SANCO. SANCTO. DEO. FIDIO. SACRVM. Hic de re pluribus agit *Caſtalio*, quem videſis.

c Σφαγιασθέντος *Vat.* vulgo σφαγισθέντος.

d Τὰς γενομένας *Vat.* quo modo legendum monuit *Sylb.* vulgo γινομένας

e Τοιοῦτο

ταῦτα πράξας, καὶ βασιλέα τῶν Γαβίων τὸν υἱὸν Σέξτον ἀποδείξας, ἀπῆγε τὴν δύναμιν. ὁ μὲν δὴ πρὸς Γαβίους πόλεμος [e] τοιούτου τετύχηκε τέλους.

Ταρκύνιος δὲ μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον ἀναπαύσας τὸν λεὼν τῶν [f] στρατειῶν καὶ πολέμων, περὶ τὴν κατασκευὴν τῶν ἱερῶν ἐγίνετο, τὰς τοῦ πάππου προθυμούμενος εὐχὰς ἐπιτελέσαι. ἐκεῖνος γάρ, ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ μαχόμενος πρὸς Σαβίνους, εὔξατο τῷ Διῒ καὶ τῇ Ἥρᾳ καὶ τῇ Ἀθηνᾷ, [g] ἐὰν νικήσῃ τῇ μάχῃ, ναοὺς αὐτοῖς κατασκευάσειν· καὶ τὸν μὲν σκόπελον ἔνθα ἱδρύσεσθαι ἔμελλε τοὺς θεούς, [h] ἀναλήμμασί τε καὶ χώμασι μεγάλοις ἐξειργάσατο, καθάπερ ἔφην ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ· τὴν δὲ τῶν ναῶν κατασκευὴν οὐκ ἔφθη τελέσαι. τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ὁ Ταρκύνιος ἀπὸ τῆς δεκάτης τῶν ἐκ Σουέσσης λαφύρων ἐπιτελέσαι προαιρούμενος, ἅπαντας τοὺς τεχνίτας ἐπέστησε ταῖς ἐργασίαις. ἔνθα δὴ λέγεται τέρας τι θαυμαστὸν ὑπόγειον, ὀρυττομένων τῶν θεμελίων, καὶ τῆς ὀρυγῆς LIX.

His rebus geſtis, et Sexto filio Gabinorum rege creato, copias abduxit. Atque belli Gabinii hic fuit exitus.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Poſt haec Tarquinius, quiete a militia et bellis populo data, animum appulit ad templorum fabricam, aui vota perſoluere ſtudens. Ille enim, in vltimo bello cum Sabinis dimicans, Ioui et Iunoni et Mineruae, ſi ex proelio victor diſceſſiſſet, templa ſe aedificaturum vouerat: ac rupem, vbi deorum templa fundaturus erat, celſis ſubſtructionibus magniſque aggeribus complanauit, vt in ſuperiore libro dixi. At templa iſta, *exſilio* praeuentus, perficere non potuit. Quum igitur Tarquinius ex decimis Sueſſanae praedae hoc opus conficere ſtatuiſſet, omnes opifices ad id peragendum adhibuit. Tunc fertur mirum quoddam ſub terra exſtitiſſe prodigium: dum fundamenta foderentur et ipſa foſſa

Templa aedificat.

e Τοιούτου τέλους ἔτυχε *Vat.*

f Rectius in *Cod. Vat.* στρατειῶν vulgo στρατιῶν.

g Ἐὰν κρατήσῃ *Vat.*

h Ἀναλώμασι agnoſcit etiam *Lapi* verſio. Sed non dubium eſt, quin legendum ſit ἀναλήμμασι ex p. 192. v. 38. *Sylb.* Ἀναλήμμασι diſertim in *Cod. Vat.*

εἰς πολὺ βάθος ἤδη [i] παρούσης, εὑρῆσθαι κεφαλὴν νεοσφαγοῦς ἀνθρώπου, [k] τό τε πρόσωπον [l] ἔχουσαν τοῖς ἐμψύχοις ὅμοιον, καὶ τὸ καταφερόμενον [m] ἐκ τῆς σφαγῆς αἷμα θερμὸν ἔτι καὶ νεαρόν. τοῦτο τὸ τέρας ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, τοῦ μὲν ὀρύγματος ἐπισχεῖν ἐκέλευσε τοὺς ἐργαζομένους· συγκαλέσας δὲ τοὺς ἐπιχωρίους μάντεις, ἐπυνθάνετο παρ᾽ αὐτῶν, τί βούλεται σημαίνειν τὸ τέρας. οὐδὲν δ᾽ αὐτῶν ἀποφαινομένων, ἀλλὰ Τυῤῥηνοῖς ἀποδιδόντων τὴν περὶ τῶν τοιούτων ἐπιστήμην, ἐξετάσας παρ᾽ αὐτῶν καὶ μαθὼν τὸν ἐπιφανέστατον [n] τῶν ἐν Τυῤῥηνοῖς τερατοσκόπων ὅστις ἦν, πέμπει τῶν ἀστῶν τοὺς δοκιμωτάτους πρέσβεις πρὸς αὐτόν.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

foſſa iam valde profunda eſſet, inuentum caput hominis recens caeſi, vultum habens viuo ſimilem, et ſanguinem ex illo manantem calidum adhuc et recentem. Tarquinius viſo hoc portento iuſſit operas a terra fodienda abſtinere; et conuocatis vatibus indigenis, ex ipſis quaeſiuit quid ſibi vellet illud prodigium. Illis vero nihil declarantibus, ſed talium rerum ſcientiam Hetruſcis facile concedentibus: percunctatus ex ipſis quiſnam inter Hetruſcos longe omnium celeberrimus prodigiorum interpres eſſet; quum id cognouiſſet, miſit ad eum legatos, ciues ſpectatiſſimae virtutis. Quibus

i Pro παρούσης legendum potius προϊούσης, vel ſaltem παρηκούσης. *Lapus* vertit *deſcendente*, κατιούσης. *Sylb.*

k Εὑρῆσθαι κεφαλὴν νεοσφαγοῦς ἀνθρώπου] Belle ad huius loci illuſtrationem pertinent, quae *Plinius* refert lib. XXVIII. c. 2. *Multi vero magnarum rerum fata et oſtenta verbis permutari. Cum in Tarpeio fodientes delubro fundamenta, caput humanum inueniſſent, miſſis ob id a ſenatu legatis, Etruriae celeberrimus vates Olenus Calenus, praeclarum id fortunatumque cernens, interrogatione in ſuam gentem transferre tentauit; ſcipione prius determinata templi imagine in ſolo ante ſe:* Hoc ergo dicitis Romani; Hic templum Iouis optimi maximi futurum eſt? Hic caput inuenimus? *conſtantiſſima annalium affirmatione. tranſiturum fuiſſe fatum in Etruriam, ni praemoniti a filio vatis legati Romani reſpondiſſent,* Non plane hic, ſed Romae inuentum caput dicimus. *Sylb.*

l Ἔχουσαν in *Cod. Vat.* vulg. ἔχουσα in nominatiuo.

m Ἐκ τῆς ἀποτομῆς *Vat.* vulgo κεφαλῆς.

n Τῶν ἐν Τυῤῥηνοῖς *Vat.* vulgatae

Τούτοις τοῖς ἀνδράσιν ἀφικομένοις εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ LX. τερατοσκόπου περιτυγχάνει τι μειράκιον ἐξιόν· ᾧ φράσαντες ὅτι Ῥωμαίων εἰσὶ πρέσβεις τῷ μάντει βουλόμενοι συντυχεῖν, παρεκάλουν ἀπαγαγεῖν πρὸς αὐτόν. καὶ ὁ νεανίας, „Πατήρ ἐστιν ἐμός, ἔφησεν, ᾧ [o] βούλεσθε συντυχεῖν· ἀσχολεῖται δὲ κατὰ τὸ παρόν· ἔσται δ' ὑμῖν ὀλίγου χρόνου παρελθεῖν πρὸς αὐτόν. ἐν ᾧ δ' ἐκεῖνον ἐκδέχεσθε, πρὸς ἐμὲ δηλώσατε περὶ τίνος ἥκετε. περιέσται γὰρ ὑμῖν, εἴ τι μέλλετε διὰ τὴν ἀπειρίαν σφάλλεσθαι [p] κατὰ τὴν ἐρώτησιν, ὑπ' ἐμοῦ διδαχθεῖσιν μηδὲν ἐξαμαρτεῖν· μοῖρα δ' οὐκ ἐλαχίστη τῶν ἐν μαντικῇ θεωρημάτων ἐρώτησις ὀρθή." ἐδόκει τοῖς ἀνδράσιν οὕτω ποιεῖν· καὶ λέγουσιν αὐτῷ τὸ τέρας. ὁ δὲ ὡς ἤκουσε, μικρὸν ἐπισχὼν χρόνον, „[q] Ἀκούσατε, ἔφη, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι· τὸ μὲν τέρας ὑμῖν ὁ πατὴρ διελεῖται, καὶ οὐδὲν ψεύσεται· μάντει γὰρ οὐ θέμις. ἃ δὲ λέγοντες ὑμεῖς καὶ ἀποκρινόμενοι πρὸς τὰς ἐρωτήσεις, [r] ἀναμάρτητοι καὶ ἀψευδεῖς ἔσεσθε· διαφέρει γὰρ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quibus ad illius domum profectis, forte adoleſcentulus quidam progreſſus obuiam venit, cui quum dixiſſent ſe Romanos legatos eſſe qui vatem alloqui vellent, vt ſe ad eum deduceret rogabant. Et adoleſcens, „Pater, inquit, meus eſt, quem vultis alloqui: ſed iam eſt occupatus: at aliquanto poſt ad eum accedere poteritis. Verum, dum eum exſpectatis, mihi veſtri aduentus cauſam aperite. Ita enim fiet, vt ſi qua in re ob imperitiam peccaturi eſſetis, a me edocti in interrogatione nihil peccetis: recta enim interrogatio in artis diuinatoriae praeceptis non minimum pondus habet." Illi ita faciendum cenſuerunt, et prodigium ei expoſuerunt. Is eo audito, et breui ſilentio interpoſito, „Audite, inquit, Romani: prodigium quidem hoc pater meus vobis interpretabitur, nec mentietur: vati enim eſt nefas. Quae vero vos dicturi, et ad eius interrogata recte et vere ſitis reſponſuri, (veſtra enim intereſt

tae dant τὸν ἐπιφανέστατον Τυῤῥηνῶν τερατοσκόπον.

o Χρήζετε *Vat.*

p Rectius, ni fallor, diſtinctione poſt τὴν ἐρώτησιν tranſpoſita, mox leges διδαχθεῖσι. *Sylb.* atque ita reperitur in *Cod. Vat.* vulgo διδαχθεῖσαν.

q Ἀκούσατ', ἔφη, ἄνδρες *Vat.*

r Ἀναμάρτητοί τε καὶ ἀψευδεῖς *Vat.*

ὑμῖν προεγνωκέναι· ταῦτα παρ' ἐμοῦ μάθετε. ὅταν ἀφηγήσησθε αὐτῷ τὸ τέρας, οὐκ ἀκριβῶς μανθάνειν φήσας ὅ, τι λέγετε, περιγράψει τῷ σκήπωνι τῆς γῆς μέρος ὅσον δή τι· ἔπειθ' ὑμῖν ἐρεῖ, τουτὶ μέν ἐστιν ὁ Ταρπήϊος λόφος, μέρος δὲ αὐτοῦ τουτὶ μὲν [s] πρὸς τὰς ἀνατολὰς βλέπον, τουτὶ δὲ πρὸς τὰς δύσεις, βόρειον δὲ αὐτοῦ τόδε, καὶ τοὐναντίον. ταῦτα τῷ σκήπωνι δεικνύς, πεύσεται παρ' ὑμῶν, ἐπὶ ποίου τῶν μερῶν τούτων εὑρέθη ἡ κεφαλή. [t] τί οὖν ὑμῖν ἀποκρίνασθαι παραινῶ; μὴ συγχωρεῖν ἐν μηδενὶ τῶν τόπων, [u] οὓς ἂν ἐκεῖνος τῷ σκήπωνι δεικνὺς πυνθάνηται, τὸ τέρας εὑρεθῆναι, ἀλλ' ἐν Ῥώμῃ φανῆναι παρ' ὑμῖν ἐν Ταρπηΐῳ λόφῳ. ταύτας ἐὰν φυλάττητε τὰς ἀποκρίσεις, καὶ μηδὲν παράγησθε ὑπ' αὐτοῦ, συγγνοὺς ὅτι τὸ [x] χρεὼν οὐκ ἔνεστι μετατεθῆναι, διελεῖται τὸ τέρας ὑμῖν ὅ, τι βούλεται σημαίνειν, καὶ οὐκ ἀποκρύψεται.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

intereſt haec ante ſcire) haec a me accipite. Poſt prodigium ipſi enarratum, ipſe dicens ſe non ſatis bene percipere quid dicatis, certum terrae ſpatium baculo circumſcriberet: deinde vobis dicet; hic eſt Tarpeius collis, haec vero orientalis eius pars, haec occidentalis, haec ſeptentrionalis, haec ei oppoſita. Has omnes *partes* baculo oſtendens, quaeret ex vobis in quanam harum partium caput inuentum fuerit. Quid igitur vobis ſuadeo vt reſpondeatis? vt caueatis, ne in vlla earum partium, quas ille baculo oſtendens ſciſcitatus fuerit, inuentum prodigium dicatis; ſed Romae, apud vos, in colle Tarpeio id apparuiſſe reſpondeatis. Si haec reponſa ſeruaritis, nec ab eo fueritis ſeducti, ille, quia probe ſcit facta mutari non poſſe, quid illud prodigium portendat ac ſignificet, vobis explicabit, neque vos celabit.

Haec

s Πρὸς τὰς ἀνατολὰς *Vat.* vulgatis articulus deeſt.

t Τί οὖν ὑμεῖς in *Ed. Steph.* Ὑμᾶς repoſuit *Sylburgius*, verſionem *Gelenii* ſequutus. In *Cod. Vat.* τί οὖν ὑμῖν. *Lapus* videtur mutaſſe infinitum ἀποκρίνασθαι in ἀποκρίνεσθε ſeu ἀποκρινεῖσθε, ſublata interrogationis nota. ſic enim vertit, *quid igitur vobis reſpondendum ſit moneo.*

u Τούτων οὓς ἂν *Vat.*

x Χρέον in *Ed. Steph.* ſed χρεὼν cum ſupra fuit aliquoties, tum infra reperitur p.250. v.23. *Sylb.*

y Πρέσ-

Ταῦτα μαθόντες οἱ πρέσβεις, ἐπειδὴ σχολὴν LXI.
ὁ [y] πρεσβύτης εἶχε, καὶ [z] προσῆλθέ τις αὐτȣ̀ς μετιών, εἰσελθόντες φράζȣσι τὸ τέρας τῷ μάντει. σοφιζομένȣ δ' αὐτȣ̃ καὶ διαγράφοντος ἐπὶ τῆς γῆς περιφερεῖς τε γραμμὰς, καὶ ἑτέρας αὖθις εὐθείας, καὶ καθ' ἓν ἕκαστον χωρίον ποιȣμένȣ τὰς ὑπὲρ τῆς εὑρέσεως ἐρωτήσεις, ȣ̓δὲν ἐπιταραττόμενοι τὴν γνώμην οἱ πρέσβεις, τὴν αὐτὴν ἐφύλαττον ἀπόκρισιν, ὥσπερ αὐτοῖς ὁ τȣ̃ μάντεως ὑπέθετο υἱὸς, τὴν Ῥώμην καὶ τὸν Ταρπήϊον ὀνομάζοντες ἀεὶ λόφον, καὶ τὸν ἐξηγητὴν ἀξιȣ̃ντες μὴ σφετερίζεσθαι τὸ σημεῖον, ἀλλ' ἀπὸ τȣ̃ κρατίστȣ καὶ δικαιοτάτȣ λέγειν. ȣ̓ δυνηθεὶς [a] δὲ παρακρȣ́σασθαι [b] ὁ μάντις τȣ̀ς ἄνδρας, ȣ̓δὲ σφετερίσασθαι τὸν οἰωνὸν, λέγει πρὸς αὐτȣ̀ς, „Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, λέγετε πρὸς τȣ̀ς ἑαυτῶν πολίτας, ὅτι κεφαλὴν εἵμαρται γενέσθαι συμπάσης Ἰταλίας τὸν τόπον τȣ̃τον ἐν ᾧ τὴν κεφαλὴν εὕρετε. [c] ἐξ ἐκείνȣ καλεῖται Καπιτωλῖνος ὁ τόπος [d], ἀπὸ τῆς εὑρεθείσης ἐν αὐτῷ κεφαλῆς· κά-

Haec edocti legati, quum ſeni iam eſſet otium, et quidam eos adiiſſet ac aduocaſſet, ingreſſi prodigium vati expoſuerunt. Illo autem aſtute ac doloſe agente, et in terra deſcribente lineas circulares, et rurſus alias rectas, et in ſingulis regionibus quaerente vbinam id caput fuiſſet inuentum, legati nihil animo turbati idem reſponſum ſeruarunt, quemadmodum vatis filius eos monuerat, Romam et Tarpeium collem ſemper nominantes, et ipſum vatem orantes, ne id ſignum interuerteret, ſed quam ſinceriſſime ac veriſſime reſponderet. Ille vero, quum illud ſignum interuertere, et augurium ſibi vendicare non potuiſſet, ſic eos eſt allocutus: „Veſtris ciuibus, Romani, renunciate, eſſe in fatis vt locus ille, in quo caput inueniſtis, totius Italiae ſit caput.„ Atque ab eo tempore locus a capite ibi inuento Capitolinus eſt dictus. Romani

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

y Πρέσβυς εἶχε *Vat.*

z Si προσῆλθε malis, tuo iudicio fruere. *Sylb.*

a Pro δέ ſubſtitui poteſt δή. *Sylb.*

b τȣ̀ς ἄνδρας *Vat.* vulgo τὸ σημεῖον.

c Ἐξ ἐκείνȣ καλεῖται τȣ̃ χρόνȣ Καπιτωλῖνος ὁ λόφος *Vat.*

d Ἐξ ἐκείνȣ καλεῖται Καπιτωλῖνος ὁ τόπος]

πιτα γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὰς κεφαλάς. ταῦτα παρὰ τῶν πρεσβευσάντων ἀκούσας ὁ Ταρκύνιος, ἐπέστησε τοῖς ἔργοις τοὺς τεχνίτας· καὶ τὰ μὲν πολλὰ ἐξειργάσατο τοῦ ναοῦ, τελειῶσαι δ' οὐκ ἔφθασεν ἅπαν τὸ ἔργον, ἐκπεσὼν τάχιον ἐκ τῆς δυναστείας· ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρίτης ὑπατείας ἡ Ῥωμαίων πόλις αὐτὸν εἰς συντέλειαν ἐξειργάσατο. ἐποιήθη δ' ἐπὶ κρηπῖδος ὑψηλῆς βεβηκὼς, ὀκτάπλεθρος τὴν περίοδον, διακοσίων ποδῶν ἔγγιστα τὴν πλευρὰν ἔχων ἑκάστην· [e] ὀλίγον δέ τι τὸ διαλλάττον εὕροι τις ἂν τῆς ὑπεροχῆς τοῦ μήκους παρὰ τὸ πλάτος, οὐδ' ὅλων πεντεκαίδεκα ποδῶν. [f] ἐπὶ γὰρ τοῖς αὐτοῖς θεμελίοις ὁ μετὰ τὴν ἔμπρησιν οἰκοδομηθεὶς κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

mani enim κεφαλὰς vocant capita. Tarquinius, quum haec ex legatis audiſſet, opifices ad opus peragendum adhibuit, et magnam templi partem abſoluit; verumtamen totum opus perficere non potuit, regno ante pulſus, *et exſilio praeuentus:* ſed tertio conſularis imperii anno populus Romanus id abſoluit. Exſtructum ac fundatum ſuper crepidine alta, octo iugerum ambitu, pedum ferme ducentorum ſingula latera habens: pari fere longitudine ac latitudine, ne quindecim quidem integrorum pedum differentia. Etenim templum, quod ſupra eadem fundamenta patrum noſtrorum aetate

ὁ τόπος] Non deſunt viri doctiſſimi qui haec omnia conficta putant nobilitati gentis propagandae: vnamque nominis cauſam adferunt, quod *Capitolium* eſſet ἄκρα ἡ κορυφὴ τῆς πόλεως. Vide *Rycquium* de *Capitolio Rom.* c. X.

e Ὀλίγον δέ τι *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicati ſunt *Sylb.* et *Portus.*

f Ἐπὶ γὰρ τοῖς αὐτοῖς θεμελίοις ὁ μετὰ τὴν ἔμπρησιν οἰκοδομηθεὶς κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν] *Taciti* verba erunt pro commentario, ita ſcribentis de Capitolio, *Hiſtoriarum* lib. III. *Pulſis regibus, Horatius Puluillus iterum conſul dedicauit, ea magnificentia, quam immenſae poſtea pop. Rom. opes ornarent potius quam augerent. Iiſdem rurſus veſtigiis ſitum eſt, poſtquam interiecto* CCCCXV *annorum ſpatio, L. Scipione, C. Norbano Coſſ. flagrauerat. Curam victor Sylla ſuſcepit, neque tamen dedicauit. hoc ſolum felicitati opus negatum. Lutatii Catuli nomen inter tanta Caeſarum opera vſque ad Vitellium manſit. Plutarchus* etiam fuſius in Poplicola iſta perſequitur. *Caſaub.*

g Non

εὑρέθη, τῇ [g] πολυτελείᾳ τῆς ὕλης μόνον διαλλάττων τοῦ ἀρχαίου, ἐκ μὲν τοῦ κατὰ πρόσωπον μέρους πρὸς μεσημβρίαν βλέποντος, τριπλῷ περιλαμβανόμενος στίχῳ κιόνων, ἐκ δὲ τῶν πλαγίων, [h] διπλῷ· ἐν δὲ αὐτῷ, τρεῖς ἔνεισι σηκοὶ παράλληλοι, κοινὰς ἔχοντες πλευράς. μέσος μὲν, ὁ τοῦ Διός· παρ' ἑκάτερον δὲ τὸ μέρος, ὅ, τε τῆς Ἥρας καὶ ὁ τῆς Ἀθηνᾶς, [i] ὑφ' ἑνὸς ἀετοῦ καὶ μιᾶς στέγης καλυπτόμενοι.

LXII. Λέγεται δέ τι καὶ ἕτερον ἐπὶ τῆς Ταρκυνίου [k] βασιλείας πάνυ θαυμαστὸν εὐτύχημα τῇ Ῥωμαίων ὑπάρξαι

aetate poſt incendium fuit aedificatum, ſolo luxu ac materiae magnificentia a priſco differt, vt compertum eſt. A parte enim frontis vergentis ad meridiem triplicem columnarum ordinem habet, a lateribus duplicem: et in ipſo tria ſunt delubra, quae recta ſerie ſunt exſtructa, et ita inter ſe coniuncta vt communia habeant latera. ac medium quidem eſt Iouis: at ab vtraque parte *conſtituta ſunt delubra* Iunonis et Mineruae, * ſub iiſdem pinnaculis et iiſdem tectis.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quinetiam aliud quoddam felicitatis prorſus admirandae bonum, regnante Tarquinio, Romanae reipublicae contigiſſe fertur,

g Non agnoſcit *Vat.* τε quod vulgatae ad τῇ addunt.

h Ἁπλῷ in *Vat.* et *Lapi Codd.*

i Ὑφ' ἑνὸς ἀετοῦ καὶ μιᾶς στέγης] Ἀετὸς ſiue ἀέτωμα eſt aedificii faſtigium, ſiue id quod faſtigium ſuſtinet, Corinthiorum inventum, vt canit *Pindarus* in Olympionicis, ode XIII. Latini quoque aquilas vocant. *Tacitus* de Capitolini templi incendio loquens, *Inde*, inquit, *lapſus ignis in porticus appoſitas aedibus. mox ſuſtinentes faſtigium aquilae, vetere ligno traxere flammam alueruntque.* Dicit *Tacitus* numero multitudinis *aquilas*, ſicut *Pindarus* δίδυμον ἀετόν. In optimo *Gloſſario* corrupta verba ita emendabis, *Faſtigium*, ἀέτωμα. Vulgo peſſime, *Faſtidium*, Λέτωμα. In altero *Gloſſario* ita ſcriptum eſt, Ἀέτωμα, *faſtigium. Caſaub.*

* Sub vna aquila. *Lapus.* Sub eodem laqueari. *Gelen.* Hic ſane ἀετὸς *faſtigium* ſeu *cimatium* templi ſignificat; quod nempe triangulari forma ſupra rectam coronam attollitur inſtar volantis aquilae. *Alex. Donatus* de *Vrbe Roma*, l. II. c. 4. Vide *Iuſti Rycquii* Comment. de *Capitolio Rom.* c. XIII.

k Δυναστείας *Vat.*

l Illud

πόλει, εἴτε θεῶν τινος, εἴτε δαιμόνων εὐνοίᾳ δωρηθέν· ὅπερ οὐ πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' [l] εἰς ἅπαντα τὸν βίον πολλάκις αὐτὴν ἔσωσεν ἐκ μεγάλων κακῶν. [m] γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τὸν τύραννον, οὐκ ἐπιχωρία, βίβλους ἐννέα μεστὰς Σιβυλλείων χρησμῶν ἀπεμπολῆσαι θέλουσα. οὐκ ἀξιοῦντος δὲ τοῦ Ταρκυνίου τῆς αἰτηθείσης τιμῆς πρίασθαι τὰς βίβλους, ἀπελθοῦσα τρεῖς ἐξ αὐτῶν κατέκαυσε· καὶ μετ' οὐ πολὺν χρόνον τὰς λοιπὰς ἐνέγκασα, τῆς αὐτῆς ἐπώλει τιμῆς. δόξασα δ' ἄφρων τις εἶναι, καὶ γελασθεῖσα ἐπὶ τῷ τὴν αὐτὴν τιμὴν αἰτεῖν περὶ τῶν ἐλαττόνων, ἣν οὐδὲ περὶ τῶν πλειόνων ἐδυνήθη λαβεῖν, ἀπελθοῦσα πάλιν τὰς ἡμισείας τῶν ἀπολειπομένων κατέκαυσε,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

fertur, ſiue deorum ſiue geniorum aliquorum fauore ac munere; quod non ad aliquod breue temporis ſpatium, ſed perpetuo ex magnis malis variiſque periculis eam eripuit. Quaedam enim mulier, non indigena, tyrannum adiit, nouem Sibyllinorum oraculorum libros vendere volens. Sed, recuſante Tarquinio libros illos emere tanto precio quantum illa petebat, abiit, et tres eorum cremauit; nec multo poſt allatos reliquos eodem precio vendere volebat. Iudicata autem delira aliqua mulier, et deriſa quod idem precium pro paucioribus libris peteret, quod ne pro pluribus quidem accipere potuiſſet; denuo digreſſa dimidiam reliquorum librorum partem exuſſit,

et

l Illud εἰς ἅπαντα τὸν βίον dictum pro ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, vel ἐν τῷ μακρῷ τοῦ βίου χρόνῳ, vt paſſim Graeci loquuntur. Εἰς et ἐν confunduntur. nemo, arbitror, id ignorat. Ita autem ſuſtuleris omnem huius loci difficultatem, quae fere inexpugnabilis viſa eſt *Porto. Caſaub.*

m Γυνή τις ἀφίκετο πρὸς τὸν τύραννον, οὐκ ἐπιχωρία] De Sibyllinis libris, Tarquinio oblatis, cum *Dionyſio* conſentit *Gellius* (l. I. c. 19.) *ab anu hoſpita et incognita* oblatos eſſe. *Plinius* (l. XIII. c. 13.) dicit *Sibyllam libros ad Tarquinium attuliſſe:* anum illam extraneam ideo fortaſſe (vt ait *Salmaſius* in *Exercit. Plin. cap.* 2.) Sibyllam appellans, quod Sibyllinos libros attuliſſet. *Suidas* (v. Ἡροφίλη et v. χρηματίζεσθαι) *Herophylam* fuiſſe dicit *quae et Sibylla Erythraea.* Vide *Salmaſ.* loco iam citato et *Gallaeum* in *Diſſertat.* de *Sibyllis* p. 148. et *Petitum* de *Sibylla.*

n Τὸ

καὶ τὰς λοιπὰς τρεῖς ἐνέγκασα τὸ ἴσον ᾔτει χρυσίον. θαυμάσας δὲ [n] τὸ βούλευμα τῆς γυναικὸς ὁ Ταρκύνιος, τοὺς οἰωνοσκόπους μετεπέμψατο, καὶ διηγησάμενος αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα, τί χρὴ πράττειν ἤρετο. κἀκεῖνοι διὰ σημείων τινῶν μαθόντες ὅτι θεόπεμπτον ἀγαθὸν ἀπεστράφη, καὶ μεγάλην συμφορὰν ἀποφαίνοντες, τὸ μὴ πάσας αὐτὸν τὰς βίβλους πρίασθαι, ἐκέλευσαν [o] ἀπαριθμῆσαι τῇ γυναικὶ τὸ χρυσίον ὅσον ᾔτει, καὶ τοὺς περιόντας τῶν χρησμῶν λαβεῖν· [p] ἡ μὲν οὖν γυνὴ τὰς βίβλους δοῦσα, καὶ φράσασα τηρεῖν ἐπιμελῶς, ἐξ ἀνθρώπων ἠφανίσθη. ὁ δὲ Ταρκύνιος τῶν ἀστῶν ἄνδρας ἐπιφανεῖς δύο προχειρισάμενος, καὶ δημοσίους αὐτοῖς δύο θεράποντας παραζεύξας, ἐκείνοις ἀπέδωκε τὴν τῶν βιβλίων φυλακήν, ὧν τὸν ἕτερον Μάρκον [q] Ἀτύλιον, ἀδικεῖν τι δόξαντα περὶ τὴν πίστιν, καὶ

et allatis reliquis tribus eandem pecuniae ſummam petiit. Tarquinius, mulieris conſilium admiratus, augures accerſiuit, et, re illis narrata, quid eſſet faciendum quaeſiuit. Illi vero, quum ex quibuſdam ſignis cognouiſſent eum donum diuinitus nullum adſpernatum fuiſſe, magnamque iacturam ab eo factam dixiſſent, quod omnes libros non emiſſet, * iuſſerunt eam pecuniae ſummam mulieri numerari quam petebat, et oracula quae ſupererant redimi. Illa autem mulier, quum libros tradidiſſet, vtque diligenter aſſeruarentur monuiſſet, nunquam poſtea inter homines eſt viſa. Tarquinius vero duumuiros ex nobilium numero creauit, et duos publicos miniſtros ipſis addidit, illiſque horum librorum cuſtodiam mandauit; quorum alterum M. Atilium *inquam*, quod viſus fuiſſet non bona fide ſe gerere, et

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Sibyllinos libros emit, et cuſtodibus tradit.

ab

n Τὸ βούλημα *Vat.*

* In *Ed. Steph.* ἐκέλευσεν: quam ſcripturam ſi ſequamur, vertendum *iuſſit.*

o Ἀπαριθμῆσαι *Vat.* vulgo ἀπαριθμεῖσθαι.

p Ἡ μὲν οὖν γυνὴ ἡ τὰς βίβλους δοῦσα *Vat.*

q Αἰτίλιον *Vat.* Ἀττίλιον legiſſe videtur *Lapus.* Forſan (inquit *Sylb.*) legendum Ἀκύλιον. *Gellius.* l. I. c. 19. hanc poſteriorem hiſtoriam non attingit: nec item *Lactant.* l. II. c. 6. nec denique *Seruius* in *Aeneid.* v. 72. Variaſſe autem in hac narratione auctores, annotauit etiam *Glareanus.*

r Deeſt

μηνυθέντα ὑφ' ἑνὸς τῶν δημοσίων, ὡς πατροκτόνον, εἰς ἀσκὸν ἐῤῥάψας βόειον, ἔῤῥιψεν εἰς τὸ πέλαγος. μετὰ δὲ τὴν ἐκβολὴν τῶν βασιλέων ἡ πόλις ἀναλαβοῦσα τὴν τῶν χρησμῶν προστασίαν, ἄνδρας τοὺς ἐπιφανεστάτους ἀποδείκνυσιν αὐτῶν φύλακας, οἳ διὰ βίου ταύτην ἔχουσι τὴν ἐπιμέλειαν, στρατειῶν ἀφειμένοι καὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ [r]τὴν″ πόλιν πραγματειῶν, καὶ [s]δημοσίους αὐτοῖς παρακαθίστησιν, ὧν χωρὶς οὐκ ἐπιτρέπει τὰς ἐπισκέψεις τῶν χρησμῶν τοῖς ἀνδράσι ποιεῖσθαι. συνελόντι δ' εἰπεῖν, οὐδὲν οὕτω Ῥωμαῖοι φυλάττουσιν, οὔτε ὅσιον κτῆμα οὔτε ἱερὸν, ὡς τὰ Σιβύλλεια θέσφατα. χρῶνται δ' αὐτοῖς ὅταν ἡ βουλὴ ψηφίσηται, στάσεως καταλαβούσης τὴν πόλιν, ἢ δυστυχίας τινὸς μεγάλης συμπεσούσης κατὰ πόλεμον, ἢ τεράτων τινῶν καὶ [t]φαντασμάτων μεγάλων καὶ δυσευρέτων αὐτοῖς φανέντων, οἷα [u]πολλὰ συνέβη. οὗτοι διέμειναν οἱ χρησμοὶ μέχρι τοῦ Μαρσικοῦ κληθέν-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ab altero publico miniſtro parricidii accuſatus fuiſſet, in culeum inſutum, in mare proiecit. Sed poſt reges exactos, quum reſpublica oraculorum patrocinium ſuſcepiſſet, nobiliſſimis viris eorum cuſtodium committebat: qui per totum vitae tempus hoc munere funguntur, a militia et reliquis vrbanis muniis liberi, *atque haec publice illis committit, ſine quibus non patitur quemquam oracula inſpicere. Et, vt rem paucis expediam, Romani nullam rem ſanctam aut ſacram aeque diligenter atque Sibyllina oracula cuſtodiunt. Ea autem conſulunt quoties ſenatus id decernit, quum in republica orta eſt ſeditio, aut in bello grauis aliqua et inſignis clades accepta, aut quum aliqua prodigia aut ſpectra (quae ſaepe contigerunt) apparent, quae magnum aliquod et cognitu difficile malum portendunt. Hi oraculorum libri vſque ad bellum Marſicum permanſerunt incolumes,

r Deeſt *Vat.*

* Et publice illis addit *alios*, ſine quibus etc. *Gelen.* Publiceque apud eos *libros* depoſuit. *Lapus.*

s Δημοσία perperam in *Ed. Steph.* Δημοσίους *Vat.* vulg. δημοσίῳ.

t Φαντασμάτων hic poſitum pro φασμάτων *oſtentorum. Sylb.*

u Πολλάκις συνέβη *Vat.*

x Καπιτωλίου

τος πολέμȣ, κείμενοι κατὰ γῆς, ἐν τῷ ναῷ τȣ̃ [x] Καπιτωλίνȣ Διὸς, ἐν λιθίνῃ λάρνακι, ὑπ᾽ ἀνδρῶν δέκα φυλαττόμενοι. μετὰ δὲ τὴν τρίτην [y] ἐπὶ ταῖς ἑβδομήκοντα καὶ ἑκατὸν ὀλυμπιάσιν ἐμπρησθέντος τȣ̃ ναȣ̃, εἴτ᾽ ἐξ ἐπιβȣλῆς, ὡς οἴονταί τινες, εἴτ᾽ [z] ἀπὸ ταὐτομάτȣ, [a] σὺν τοῖς ἄλλοις ἀναθήμασι τȣ̃ θεȣ̃ καὶ ȣ̃τοι διεφθάρησαν ὑπὸ τȣ̃ πυρός. οἱ δὲ νῦν ὄντες, ἐκ πολλῶν εἰσι [b] συμφόρητοι τῶν τόπων· οἱ μὲν ἐκ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων κομισθέντες· οἱ δ᾽ ἐξ Ἐρυθρῶν τῶν ἐν Ἀσίᾳ, κατὰ δόγμα βȣλῆς ἀποςαλέντων πρεσβευτῶν ἐπὶ τὴν ἀντιγραφήν· οἱ δ᾽, ἐξ ἄλλων πόλεων, καὶ παρ᾽ ἀνδρῶν ἰδιωτῶν μεταγραφέντες· ἐν οἷς εὑρίσκονταί τινες ἐμπεποιημένοι τοῖς Σιβυλλείοις, ἐλέγχονται δὲ ταῖς καλȣμέναις ἀκροςιχίσι· λέγω δὲ ἃ Τερέντιος Οὐάῤῥων ἱςόρηκεν ἐν τῇ θεολογικῇ πραγματείᾳ.

LXIII. Ταῦτα διαπραξάμενος ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέ-

incolumes, conditi ſub terra, in templo Iouis Capitolini, in arca lapidea, a decemuiris aſſeruati. Poſt exactam vero tertiam ſupra CLXX olympiadem templo incenſo, ſiue per inſidias aliquorum, vt nonnulli arbitrantur, ſiue caſu fortuito, hi quoque cum reliquis huius dei donariis igne ſunt abſumpti. Oracula vero, quae nunc exſtant, ex variis locis ſunt comportata: alia ex Italicis vrbibus allata, alia ex Erythris Aſiaticis, ex ſenatusconſulto miſſis legatis, qui eorum exemplar deſcriberent; alia ex aliis vrbibus, et a priuatis hominibus transſcripta, in quibus quaedam ſuppoſititia, et carminibus Sibyllinis inſerta reperiuntur, * quae deprehenduntur ex iis quae acroſtichides nuncupantur. Dico autem ea, quae Terentius Varro in ſuis commentariis theologicis memoriae prodidit.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Tarquinius quum haec pace belloque geſſiſſet et duas colonias

Colonias deducit.

x Καπιτωλίȣ *Vat.*

y Ita *Codd. Mſſ.* In *Ed. Steph.* ἐν τοῖς ἑβδομήκοντα. *Gelenius* pro ἑβδομήκοντα legerat πεντήκοντα.

z Ἀπ᾽ αὐτομάτȣ *Vat.*

a Σὺν τοῖς ὅλοις *Vat.*

b Συμφόρητοι *Vat.* vulgo σύμφοροι.

* Redarguuntur autem iis quae vocantur verſuum apices. *Lapus.* Quae deprehenduntur acroſtichidum quas vocant diſcrimine. *Gelen.*

μου ὁ Ταρκύνιος, καὶ δύο πόλεις ἀποικίσας, τὴν μὲν καλουμένην [c] Σιγναίαν, οὐ κατὰ προαίρεσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ αὐτομάτου· χειμασάντων [d] ἐν τῷ πεδίῳ τῶν στρατιωτῶν, καὶ κατασκευασαμένων τὸ στρατόπεδον, ὡς μηδὲν διαφέρειν πόλεως· Κιρκαίαν δὲ κατὰ λογισμὸν, ὅτι τοῦ Πωμεντίνων πεδίου μεγίστου τῶν περὶ τῇ Λατίνῃ, καὶ τῆς συναπτούσης [e] αὐτῷ θαλάσσης, ἔκειτο ἐν καλῷ· ἔστι δὲ [f] χερσοειδὴς σκόπελος ὑψηλὸς ἐπιεικῶς ἐπὶ τοῦ Τυρρηνικοῦ πελάγους κείμενος. ἔνθα λόγος ἔχει Κίρκην τὴν Ἡλίου θυγατέρα κατοικῆσαι· καὶ τὰς ἀποικίας ἀμφοτέρας δυσὶ τῶν παίδων οἰκισταῖς ἀναθεὶς, Κιρκαίαν μὲν Ἄρροντι, Σιγναίαν δὲ Τίτῳ, [g] δέος οὐδὲν ἔτι περὶ τῆς ἀρχῆς ἔχων, διὰ γυναικὸς ὕβριν, ἣν ὁ πρεσβύτατος αὐτοῦ τῶν παίδων Σέξτος διέφθειρεν, ἐξελαύνεται τῆς τ' ἀρχῆς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

nias * condidiſſet, vnam quidem quae Signia vocabatur, non certo propoſito, ſed caſu fortuito; (quod in eo campo milites hybernaſſent, caſtraque ita muniuiſſent vt nihil ab vrbe differrent) Circeios vero certo conſilio, quod is locus valde opportunus eſſet, ſiquidem eſt in campis Pomentinis, qui omnium camporum agro Latino marique contiguo finitimorum ſunt maximi: (eſt autem rupes inſtar peninſulae modice excelſa in mari Tyrrheno, vbi Circe Solis filia habitaſſe fertur) et quum has ambas colonias duobus ſuis filiis conditoribus aſſignaſſet, Circeios Arunti, Signiam Tito; de regno iam ſecurus, ob violatam pudicitiam cuiuſdam matronae, quam Sextus filiorum natu maximus ſtuprarat, regno et vrbe ſimul

* Sed quidam interpr. *deduxiſſet:* et illa paullo poſt verba, καὶ τὰς ἀποικίας ἀμφοτέρας δυσὶ τῶν παίδων οἰκισταῖς ἀναθεὶς, ita interpr. *et vtrique condendae duobus e filiorum ſuorum numero praefectis. Portus.*

c In vocis huius ſcriptura variatur. Apud *Steph.* (niſi corruptus ſit locus) Σίγνινα: apud *Strabonem* Σιγνία. Pro Σιγναία ſi quis malit Σίγνεια, vt paullo poſt Κολλάτεια, non repugnabo: cum iſtam terminationem in aliis permultis obſeruarim apud *Pauſaniam*, et apud hunc noſtrum. *Sylb.* Σιγνίαν habemus in *Cod. Vat.*

d Ἐν τῷ χωρίῳ *Vat.*

e Αὐτῷ *Vat.* vulgo αὐτῇ.

f Νησοειδὴς *Vat.*

g Δέος ἅτε οὐδὲν *Vat.*

h Διεφθά-

καὶ τῆς πόλεως, προθεσπίσαντος αὐτῷ τοῦ δαιμονίου τὴν μέλλουσαν γενήσεσθαι περὶ τὸν οἶκον συμφορὰν, πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις οἰωνοῖς, τελευταίῳ δὲ τῷδε. ἀετοὶ συνιόντες εἰς τὸν παρακείμενον τοῖς βασιλείοις τόπον ἔαρος ὥρᾳ, νεοσσιὰς ἔπλαττον ἐπὶ κορυφῇ φοίνικος ὑψηλοῦ. τούτων δὲ τῶν ἀετῶν ἀπτῆνας ἔτι τοὺς νεοττοὺς ἐχόντων, γῦπες ἀθρόοι προσπετασθέντες τὴν νεοττιὰν [h] διέφθειραν, καὶ τοὺς νεοσσοὺς ἀπέκτειναν, καὶ τοὺς ἀετοὺς προσιόντας ἀπὸ τῆς νομῆς [i] νύττοντές τε καὶ παίοντες τοῖς ταρσοῖς, ἀπὸ τοῦ φοίνικος ἀπήλασαν. τούτους τοὺς οἰωνοὺς ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, καὶ φυλασσόμενος εἴ πως δύναιτο διακρούσασθαι τὴν μοῖραν, οὐκ ἴσχυσε νικῆσαι τὸ χρεὼν, ἀλλ' ἐπιθεμένων αὐτῷ τῶν πατρικίων, καὶ τοῦ δήμου συμφρονήσαντος, ἐξέπεσε τῆς δυναστείας. οἵ τινες δ' ἦσαν οἱ τῆς ἐπαναστάσεως ἄρξαντες, καὶ δι' οἵων τρόπων ἦλθον ἐπὶ τὰ πράγματα, δι' ὀλίγων πειράσομαι διελθεῖν.

[k] Ἀρδεατῶν πόλιν ὁ Ταρκύνιος [l] ἐπολέμει, πρό- LXIV.

ſimul expulſus eſt: a deo de futura familiae calamitate praemonitus, cum multis aliis prodigiis, tum etiam hoc poſtremo. Aquilae, coëuntes in locum regiae adiacentem, verno tempore nidos conſtruxerant in procerae palmae cacumine: quae quum pullos adhuc implumes haberent, vultures conferto agmine aduolantes nidos diſturbarunt, et pullos interfecerunt; et aquilas, a paſtu redeuntes, roſtris pungentes aliſque ferientes, a palma abegerunt. Tarquinius hoc auſpicio animaduerſo, licet diligenter ſibi caueret, et, ſi qua ratione poſſet, fatum vitare conaretur, non potuit tamen id ſuperare: ſed, in ipſum facta conſpiratione patriciorum, et conſenſu plebis eos adiuuantis, imperio excidit. Quinam autem fuerint * conſpirationis in illum factae auctores, et quomodo rem ipſam aggreſſi fuerint, paucis declarare conabor.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII. *Prodigiis de imperii amiſſione monetur.*

Ardeam vrbem Tarquinius obſidebat, cauſſam praetexens

h Διεφθάρησαν *Vat.*

i Ἀμύττοντες *Vat.*

* Quidam ἐπαναστάσεως interpr. non *conſpirationis*, ſed *tumultus*. Verba Gr. proprie ſonant, *quinam autem primi in illum inſurrexerint. Portus.*

k Τὴν Ἀρδεατῶν πόλιν *Vat.*

l Ἐπολιόρκει malit *Portus.* Vſitata

φασιν μὲν ποιούμενος, ὅτι τοὺς ἐκ Ῥώμης φυγάδας ὑπεδέχετο, καὶ συνέπραττεν αὐτοῖς περὶ καθόδου· ὡς δὲ τἀληθὲς εἶχεν, ἐπιβουλεύων αὐτῇ διὰ τὸν πλοῦτον, εὐδαιμονούσῃ μάλιστα τῶν ἐν Ἰταλίᾳ πόλεων. γενναίως δὲ τῶν Ἀρδεατῶν ἀπομαχομένων, καὶ πολυχρονίου τῆς πολιορκίας [m] γενομένης, [n] οἵ τ᾽ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου κάμνοντες ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολέμου, καὶ οἱ κατὰ πόλιν ἀπειρηκότες ταῖς εἰσφοραῖς, ἕτοιμοι πρὸς ἀπόστασιν ἦσαν, εἴ τις ἀρχὴ γένοιτο. ἐν τούτῳ δὴ τῷ καιρῷ Σέξτος ὁ πρεσβύτατος τῶν Ταρκυνίου παίδων ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς εἰς πόλιν, ἣ ἐκαλεῖτο Κολλάτεια, χρείας τινὰς ὑπερητήσων στρατιωτικάς, παρ᾽ ἀνδρὶ κατήχθη συγγενεῖ Λευκίῳ Ταρκυνίῳ τῷ Κολλατίνῳ προσαγορευομένῳ. τοῦτον τὸν ἄνδρα [o] Φάβιος μὲν υἱὸν εἶναί φησιν Ἠγερίου, περὶ οὗ δεδήλωκα πρότερον, ὅτι [p] Ταρκυνίου τοῦ πρότερον βασιλεύσαντος Ῥωμαίων ἀδελφοῦ παῖς ἦν, καὶ [q] Κολλατείας ἡγεμὼν ἀπο-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

texens quod Romanos exſules recepiſſet, eoſque in patriam reducere conaretur: ſed vera cauſſa erat quod illi ob diuitias inſidiaretur, quia omnium Italicarum vrbium fortunatiſſima erat. Sed quum Ardeates ei ſtrenue reſiſterent, et obſidio diuturnior eſſet, milites, tam illi qui erant in caſtris, quod belli moras iniquo animo ferrent, quam illi qui erant in vrbe, quod pecunias amplius conferre non poſſent, ad defectionem ſi quod eius initium fieret, parati erant. Interea autem Sextus, filiorum Tarquinii natu maximus, a patre miſſus Collatiam quorundam bellicorum negotiorum cauſſa, apud cognatum ſuum L. Tarquinium Collatinum diuertit. Hunc Fabius Egerii filium fuiſſe tradit, de quo ante egi, et quem demonſtraui fuiſſe filium fratris Tarquinii Priſci Romanorum regis, et ab eo Collatiae praefectum, et a do-

tata ſtructurae lex (inquit *Sylb.*) poſtulat datiuum πόλει.

m Γινομένης *Vat.*

n Conuenientiori ordine legemus, οἵ τε ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, κάμνοντες ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολ. *Sylb.* Atque eodem plane modo in *Cod. Vat.* vulgatae nimirum ita ſtructa dant verba. οἵ τ᾽ ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολέμου ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου κάμνοντες.

o Φάβιος μὲν υἱὸν εἶναί φησιν *Vat.* vulgatis deeſt infinitiuus.

p Ταρκυνίῳ τῷ προτέρῳ βασιλεύσαντι ἀδελφόπαις ἦν *Vat.*

q Κολλατίας *Vat.*

r Pro

δειχθεὶς, ἀπὸ τῆς ἐν ἐκείνῃ τῇ πόλει διατριβῆς αὐτός τε Κολλατῖνος ἐκλήθη, καὶ τοῖς ἐγγόνοις [r] ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν αὐτὴν κατέλιπεν ἐπίκλησιν· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτον υἱωνὸν εἶναι τοῦ Ἠγερίου πείθομαι, [s] εἴ γε τὴν αὐτὴν εἶχε τοῖς Ταρκυνίου παισὶν ἡλικίαν, ὡς Φάβιός τε καὶ οἱ πολλοὶ συγγραφεῖς παραδεδώκασιν· ὁ γὰρ χρόνος ταύτην μοι τὴν ὑπόληψιν βεβαιοῖ. ὁ μὲν οὖν Κολλατῖνος ἐπὶ [t] στρατοπέδου τότε ὢν ἐτύγχανεν· ἡ δὲ συνοικοῦσα αὐτῷ γυνὴ Ῥωμαία, Λουκρητίου θυγάτηρ, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, ἐξένιζεν αὐτὸν, ὡς συγγενῆ τοῦ ἀνδρὸς, πολλῇ προθυμίᾳ τε καὶ φιλοφροσύνῃ. ταύτην τὴν γυναῖκα καλλίστην τῶν ἐν Ῥώμῃ γυναικῶν καὶ σωφρονεστάτην ἐπεχείρησεν ὁ Σέξτος διαφθεῖραι, παλαίτερον μὲν ἐπειγόμενος, ὁπότε κατάγοιτο παρὰ τῷ συγγενεῖ, τότε δὲ καιρὸν ἁρμόττοντα οἰόμενος ἔχειν. ὡς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

et a domicilio quod ibi habebat Collatinum vocatum, et poſteris ipſius idem cognomen ab eo relictum fuiſſe. Ego vero hunc quoque Egerii nepotem crediderim; ſiquidem eadem aetate erat qua et Tarquinii filii, vt Fabius et multi alii ſcriptores prodiderunt: et meam hanc opinionem ipſa temporum ratio confirmat. Collatinus igitur in caſtris tunc erat: at eius vxor, matrona Romana, Lucretii viri illuſtris filia, eum, vt mariti ſui cognatum, magna cum animi alacritate ac humanitate excepit. Hanc mulierem, cuius inter omnes Romanas egregia erat forma et pudicitia ſpectatiſſima, Sextus ſtuprare aggreſſus eſt, iam multo ante hanc rem exſequi conatus, cum apud cognatum diuerteretur, ſed tunc rei peragendae occaſionem maxime opportunam ſibi oblatam arbitratus. Quum enim

r Pro ἀφ' legitur ὑφ' in *Ed. Steph.* Sed ἀφ' tum aliis probari exemplis poteſt, tum eo quod hac ipſa de re ſupra legitur p. 180. v. 13. *Sylb.*

s Aut hic ellipſis eſt praepoſitionis κατὰ, aut poſt ἡλικίαν omiſſum eſt participium ἔχοντα, vel ſimile. particula quoque γε ſuperflua eſt, vel occultum in ſe mendum habet. *Lapus* vertit, *erat enim eiuſdem aetatis cuius erant Tarquinii filii*, vt videatur legiſſe εἶχε γὰρ τὴν αὐτὴν ἡλ. ſed ea lectio videtur parum conſentanea. *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* εἴ γε τὴν αὐτὴν εἶχε τοῖς etc. vulgatae dant πείθομαι γε τὴν αὐτὴν τοῖς Τ. π. ἡ. (ſine εἴ et εἶχε).

t Στρατοπέδου τότε ὢν *Vat.* στρατοπέδῳ ὢν (hinc τότε) vulgatae.

δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀπῆλθε κοιμησόμενος, ἐπισχὼν τῆς νυκτὸς πολὺ μέρος, ἐπειδὴ καθεύδειν ἅπαντας ἐνόμιζεν, ἀναστὰς ἧκεν ἐπὶ δωμάτιον, ἐν ᾧ τὴν Λουκρητίαν ᾔδει καθεύδουσαν, καὶ λαθὼν τοὺς παρὰ ταῖς θύραις τοῦ δωματίου κοιμωμένους, εἰσέρχεται ξίφος ἔχων.

LXV. Ἐπιστὰς δὲ τῇ κλίνῃ, διεγερθείσης ἅμα τῷ συνιέναι τὸν ψόφον τῆς γυναικὸς, καὶ πυνθανομένης ὅστις εἴη, φράσας τοὔνομα, σιωπᾶν [u] ἐκέλευσε καὶ μένειν ἐν τῷ δωματίῳ, σφάξειν αὐτὴν ἀπειλήσας, ἐὰν ἐπιχειρήσῃ φεύγειν ἢ βοᾶν. τούτῳ καταπληξάμενος τῷ τρόπῳ τὴν ἄνθρωπον, αἱρέσεις αὐτῇ δύο προὔτεινεν· ὧν [x] ὁποτέραν αὐτὴ [y] προῃρεῖτο λαβεῖν ἠξίου, θάνατον μετ᾽ αἰσχύνης, ἢ βίον μετ᾽ εὐδαιμονίας. „Εἰ μὲν γὰρ ὑπομενεῖς, ἔφη, χαρίσασθαί μοι, γυναῖκά σε ποιήσομαι, καὶ βασιλεύσεις σὺν ἐμοὶ, νῦν μὲν ἧς ὁ πατὴρ ἔδωκέ μοι πόλεως, μετὰ δὲ τὴν ἐκείνου τελευτὴν, Ῥωμαίων τε καὶ Λατίνων καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum

enim poſt coenam dormitum abiiſſet, magnam noctis partem ſeſe *vigilans* continuit: atqui vbi omnes ſopitos exiſtimauit, ſurrexit, et cubiculum petiit, in quo Lucretiam dormire ſciebat: et clam ianitoribus, qui ad cubiculi ianuam dormiebant, ſtricto gladio eſt ingreſſus.

REX VII. Quum autem ad lectum acceſſiſſet, et mulier excitata fuiſſet ſimulatque ſtrepitum ſenſit; et quaereret quiſnam eſſet; ille, ſuo nomine dicto, iuſſit eam tacere, et in cubiculo manere, caedem ipſi minatus, ſi vel fugere vel vociferari fuiſſet auſa. Hac ratione quum mulierem perterrefeciſſet, duas illi optiones obtulit: quarum alteram, quam maluiſſet, eligere iuſſit; aut mortem cum dedecore, aut vitam cum omni felicitate coniunctam. „Si enim (inquit) mihi hoc gratificari volueris, vxorem te ducam, et mecum regnabis, nunc quidem in vrbe quam pater mihi dedit, ac poſt eius mortem, Romanorum et Latinorum et Tyrrhe-

u Ἐκέλευσε *Vat.*

x Rectius ποτέραν [vt in *Cod. Vat.*] cum antecedens foemininum poſtulet. Πότερον ſi retineamus, referendum erit partim ad praecedentia, partim ad ſequentia. *Sylb.* Malim ὧν ὁπότερον vel ὁποτέραν *Caſ.* vulg. ὧν πότερον.

y Forſan rectius προαιροῖτο optatiue. *Sylb.*

z Προεί-

Τυῤῥηνῶν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσων ἐκεῖνος ἄρχει. ἐγὼ γὰρ οἶδ᾽ ὅτι παραλήψομαι τὴν τȣ͂ πατρὸς βασιλείαν, ὥσπερ ἐςὶ δίκαιον, τῶν υἱῶν αὐτȣ͂ πρεσβύτατος ὤν. ὅσα δὲ ὑπάρχει τοῖς βασιλεῦσιν ἀγαθὰ, ὧν ἁπάντων ἔσῃ σὺν ἐμοὶ κυρία, τί δεῖ σε καλῶς ἐπιςαμένην διδάσκειν; εἰ δ᾽ ἀντιπράττειν ἐπιχειρήσεις, σώζειν βουλομένη τὸ σῶφρον, ἀποκτενῶ σε, καὶ τῶν θεραπόντων ἐπικατασφάξας ἕνα, θήσω τὰ σώματα ὑμῶν ἅμα, καὶ φήσω κατειληφὼς ἀσχημονοῦσάν σε μετὰ τȣ͂ δȣ́λȣ τετιμωρῆσθαι, τὴν τȣ͂ συγγενȣ͂ς ὕβριν μετερχόμενος· ὥςʼ αἰσχρὰν καὶ ἐπονείδιςόν σȣ γενέσθαι τὴν τελευτὴν, καὶ μηδὲ ταφῆς τὸ σῶμά σȣ τυχεῖν, μηδ᾽ ἄλλων νομίμων μηδενός.» Ὡς δὲ πολὺς ἦν ἀπειλῶν τε ἅμα καὶ ἀντιβολῶν καὶ διομνύμενος ἀληθεύειν τῶν λεγομένων ἕκαςον, εἰς ἀνάγκην ἦλθεν ἡ Λȣκρητία, φοβηθεῖσα τὴν περὶ τὸν θάνατον ἀσχημοσύνην, εἶξαί τε καὶ περιϊδεῖν αὐτὸν ἃ [z] προήρητο [a] διαπραξόμενον.

Tyrrhenorum, et aliarum gentium, quibuſcunque ille imperat, dominatu mecum frueris. Scio enim me paternum regnum habiturum, quemadmodum ipſa aequitas poſtulat, quod omnium eius liberorum ſim natu maximus. Quae vero bona regibus ſint, quorum omnium tu mecum eris domina, quid opus eſt te probe gnaram docere? quod ſi mihi reſiſtere conata fueris, ſeruandae pudicitiae ſtudio, te interficiam: praeterea, iugulato vno de ſeruis, veſtra corpora coniungam, et dicam te, in turpi adulterio cum ſeruo deprehenſam, poenas mihi, iniuriam cognati perſequenti, dediſſe; ita vt turpis et probroſa mors tua ſit futura, et corpus tuum neque ſepulturam, neque aliam quampiam earum rerum, quae defunctis dari ſolent, ſit conſequuturum. Quare quum ad multas minas et preces ſimul adhibuiſſet iusiurandum, quo affirmavit ſe omnia ſerio ac vere dicere, Lucretia coacta eſt, mortis ignominioſae metu, cedere, et pati illum peragere quod ipſi libuiſſet.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum

z Προείρητο in *Ed. Steph.* agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *quae praedixerat.* Sed verius eſſe προήρητο patet ex v. 22. *Sylb.* In *Cod. Vat.* προυρεῖτο. atque ita *Portus* legendum cenſebat, quod paullo ante occurrat, ὧν πότερον αὐτὴ προῃρεῖτο λαβεῖν ἀξίȣ.

a Διαπραξάμενον *Vat.* quod et pro vera lectione agnouit *Caſ.*

b Rectius

LXVI. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ὁ μὲν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀπῄει, πονηρὰν καὶ ὀλέθριον ἐπιθυμίαν ἐκπεπληρωκώς· ἡ δὲ Λουκρητία, δεινῶς φέρουσα τὸ συμβεβηκὸς, ὡς εἶχε τάχους ἐπιβᾶσα τῆς ἀπήνης, εἰς Ῥώμην ᾤχετο, μέλαιναν ἐσθῆτα περιβαλομένη, καὶ ξιφίδιόν τι κρύπτουσα ὑπὸ τῇ στολῇ, οὔτε προσαγορεύουσα κατὰ τὰς συναντήσεις οὐδένα τῶν [b] προσαγορευόντων, οὔτ᾽ ἀποκρινομένη τοῖς μαθεῖν βουλομένοις ὅ τι πέπονθεν, ἀλλὰ σύννους καὶ κατηφὴς, καὶ μεστοὺς ἔχουσα τοὺς ὀφθαλμοὺς δακρύων. ὡς δὲ τὴν οἰκίαν εἰσῆλθε τοῦ πατρός· ἔτυχον δὲ συγγενεῖς ὄντες τινὲς παρ᾽ αὐτῷ· τῶν γονάτων αὐτοῦ λαβομένη καὶ περιπεσοῦσα, τέως μὲν ἔκλαιε, φωνὴν οὐδεμίαν προϊεμένη· ἔπειτ᾽ ἀνιστάντος αὐτὴν τοῦ πατρὸς, καὶ τί πέπονθεν ἀξιοῦντος λέγειν· „Ἱκέτις, ἔφη, γίνομαί σου, πάτερ, δεινὴν καὶ [c] ἀνήκεστον ὑπομείνασα ὕβριν, τιμωρῆσαί μοι, καὶ μὴ [d] περιϊδεῖν τὴν σαυτοῦ θυγατέρα θανάτου χείρονα

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum autem dies illuxiſſet, ille in caſtra rediit, nefaria et pernicioſa libidine ſatiata. At Lucretia, illum caſum aegerrime ferens, quanta maxima potuit celeritate conſcendit carpentum, et Romam atrata petiit, ſub veſte cultrum occultans, neque in ipſo itinere cuiquam ſalutanti ſalutem reddens, neque reſpondens volentibus ſcire quidnam ipſi accidiſſet; ſed cogitabunda, et prae moerore vultum demittens, oculoſque lacrymarum plenos habens. Quum autem ingreſſa fuiſſet domum patris (quidam autem cognati apud eum tunc forte aderant) ſe ad eius pedes proſternens eiuſque genua amplectens, aliquamdiu fleuit, nulla voce emiſſa: deinde, quum pater eam erexiſſet, eamque rogaſſet, vt diceret quod ſibi accidiſſet, „Supplex, inquit, ad te confugio, pater, grauem et non credendam paſſa iniuriam: quare eam mea cauſſa vlciſcere, nec deſpice tuam filiam, quae iniuriam vel ipſa

b Rectius actiua forma προσαγορευόντων (nam vulgatae dant προσαγορευομένων) vel deponenti ἀσπαζομένων. *Sylb.* Ἀσπαζομένων in *Cod. Vat.*

c Ἀνήκεστον *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita legendum eſſe coniiciebat *Sylb.* vulgo ἀνείκαστον legitur.

d Περιϊδεῖν *Vat.* vulgatae περιΐδῃς. quae etiam τιμώρησαι dant, quaſi imperatiuus aor. I. in medio ſit. Sed eſt infinitiuus aor. I. in actiuo τιμωρῆσαι properiſpomenως.

e Male

[e]παθοῦσαν.„ Θαυμάσαντος δ᾽ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ τίς ὕβρικεν αὐτὴν, καὶ ποταπὴν ὕβριν, ἀξιοῦντος λέγειν· „Ἀκούσῃ τὰς ἐμὰς [f] συμφορὰς, ἔφη, ὦ πάτερ, οὐκ εἰς μακράν· [g] χάρισαι δέ μοι ταύτην, πάτερ, πρῶτον αἰτουμένῃ τὴν χάριν· κάλεσον ὅσους δύνασαι φίλους τε καὶ συγγενεῖς, ἵνα παρ᾽ ἐμοῦ τῆς τὰ δεινὰ παθούσης ἀκούσωσι, καὶ μὴ παρ᾽ ἑτέρων. ὅταν δὲ μάθῃς τὰς κατασχούσας αἰσχρὰς καὶ δεινὰς ἀνάγκας, βουλεύσῃ μετ᾽ αὐτῶν ὅντινα τιμωρήσεις ἐμοί τε καὶ σεαυτῷ τρόπον· [h] καὶ μὴ πολὺν ποίει χρόνον τὸν διὰ μέσου.„

Ταχεία δὲ καὶ κατεσπουδασμένῃ παρακλήσει τῶν LXVII. ἐπιφανεστάτων ἀνδρῶν εἰς τὴν οἰκίαν συνελθόντων, ὥσπερ ἠξίου, πρὸς αὐτοὺς λέγει ἅπαν τὸ πρᾶγμα, ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβοῦσα. καὶ μετὰ τοῦτο ἀσπασαμένη τὸν πατέρα, καὶ πολλὰς λιτανείας ἐκείνου τε καὶ τῶν σὺν αὐτῷ παρόντων

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ipſa morte grauiorem accepit.„ Illo autem et caeteris omnibus admirantibus, et quis eius iniuriae auctor, quodue genus iniuriae eſſet dicere iubentibus, „Audies (inquit) pater, breui meas calamitates: ſed primum, pater, mihi petenti hoc beneficium largire. Conuoca quotquot amicos et cognatos potes, vt illi ex me ipſa, cui acerba adeo facta eſt iniuria, audiant, non ex aliis. Quum autem intellexeris foedam et grauem neceſſitatem, quae me implicitam tenet, deinde cum illis deliberabis quomodo meam tuamque iniuriam ſis vlturus; nec longas moras interponas.„

Quum autem nobiliſſimi viri, celeriter et magna feſtinatione aduocati, domum conueniſſent, quemadmodum illa poſtularat, rem totam ab ipſo principio repetitam illis narrauit. Poſtea patrem complexa, et multis precibus ipſum et illos, qui cum eo aderant

e Male in *Ed. Steph.* πκθοῦσα.

f Συμφορὰς, ἔφη, ὦ πάτερ *Vat.* vulgatis ἔφη deeſt et proximum δὲ.

g Χάρισαι δέ μοι πρῶτον *Vat.*

h Vel ποίει, vel aliquid huiuſmodi deeſſe videtur. Forſan non fuerit abſurdum, ſi verbum ἐγένετο deſiderari vel ſubaudiri dicamus. *Portus.* Optime in *Cod. Vat.* καὶ μὴ πολὺν ποίει χρόνον τὸν διὰ μέσου. ποίει deeſt vulgatis.

ποιησαμένη, θεοῖς τε καὶ δαίμοσιν εὐξαμένη ταχεῖαν αὐτῇ δοῦναι τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ βίου, σπάσασα τὸ ξιφίδιον, ὃ κατέκρυπτεν ὑπὸ τοῖς πέπλοις, καὶ μίαν ἐνέγκασα διὰ τῶν στέρνων πληγὴν, ἕως τῆς καρδίας ὠθεῖ τὸ ξίφος. κραυγῆς δὲ καὶ θρήνου καὶ [i] τυπετοῦ γυναικείου τὴν οἰκίαν ὅλην κατασχόντος, ὁ μὲν πατὴρ περιχυθεὶς τῷ σώματι [k] περιέβαλλε καὶ ἀνεκαλεῖτο, καὶ ὡς ἀνοίσουσαν ἐκ τοῦ τραύματος [l] ἐτημελεῖτο. ἡ δ' ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ σπαίρουσα καὶ ψυχορραγοῦσα ἀποθνήσκει. τοῖς δὲ παροῦσι Ῥωμαίων οὕτω δεινὸν ἔδοξεν εἶναι καὶ ἐλεεινὸν τὸ πάθος, ὥστε μίαν ἁπάντων γενέσθαι φωνὴν, ὡς μυριάκις αὐτοῖς κρεῖττον εἴη τεθνάναι περὶ τῆς ἐλευθερίας, ἢ τοιαύτας ὕβρεις ὑπὸ τῶν τυράννων γινομένας περιορᾶν. ἦν δέ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

aderant obteſtata, deos etiam * lareſque ſuppliciter precata, vt ſe cito vita liberarent, educto cultro, quem ſub veſte abditum habebat, et pectori vnico vulnere illato, illam ad cor vſque adegit. Clamore autem et eiulatu ac planctu muliebri per totam domum exorto, pater ipſam complexus fouebat, et nomine ſaepius vocabat, et, quaſi ex vulnere conualeſcere et ſanari potuiſſet, eam omni diligentia adhibita curabat. At illa in eius vlnis palpitans et animam luctantem efflans, moritur. Romanis vero, qui aderant, adeo atrox et miſerandus ille caſus eſt viſus, vt omnes vno ore vociferarentur; ſatius eſſe ſibi pro libertate millies mori, quam tales iniurias a tyrannis illatas perpeti. Inter eos erat quidam

* Quidam δαίμονας non *lares*, ſed *genios* interpr. quidam et *daemones*, vocem Graecam retinendo. *Portus.*

i Amat *Dionyſius* vocibus interdum vti nouis et καινοπρεπέσι. Sic τυπετὸν maluit dicere quam κοπετὸν, qua dictione et reliqui vtuntur, et *Dionyſius* ipſe alibi. *Caſ.*

k Vt hic pater filiam περιέβαλε, ita ſupra (p. 76. v. 12.) τείχει περιβαλόντες καὶ τάφρῳ et paullo infra (p. 254. v. 22.) περιλαβεῖν τὴν νεκράν. Vtriuſque vſurpationis et alibi leguntur exempla. *Sylb.* In *Cod. Vat.* περιέβαλλε. geminato (in imperfecto,) quod in vulgatis ſimplex eſt, vt in aor. 2.

l Ita ex *Cod. Vat.* (ſc. ἐπεμελεῖτο) dedi. [oratio haec eſt Hudſoni.] antea in vtraque Editione excuſum erat ἐτημελεῖτο. quam lectionem reuocandam duxit R.

m Non

τις ἐν αὐτοῖς Πούπλιος Οὐαλέριος, ἑνὸς τῶν ἅμα [m] τῷ Τατίῳ παραγενομένων εἰς Ῥώμην Σαβίνων ἀπόγονος, δραστήριος ἀνὴρ καὶ φρόνιμος. οὗτος ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πέμπεται ὑπ' αὐτῶν, τῷ τ' ἀνδρὶ τῆς Λουκρητίας τὰ συμβεβηκότα φράσων, καὶ σὺν ἐκείνῳ πράξων ἀπόστασιν τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους ἀπὸ τῶν τυράννων. ἄρτι δ' αὐτῷ τὰς πύλας ἐξεληλυθότι συναντᾷ κατὰ δαίμονα παραγινόμενος εἰς τὴν πόλιν ὁ Κολλατῖνος ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου, τῶν κατεσχηκότων τὴν οἰκίαν αὐτοῦ κακῶν οὐδὲν εἰδώς· καὶ σὺν αὐτῷ [n] Λεύκιος Ἰούνιος, ᾧ Βροῦτος ἐπώνυμον ἦν· εἴη δ' ἂν ἐξερμηνευόμενος ὁ Βροῦτος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτον, ἠλίθιος. ὑπὲρ οὗ μικρὰ προειπεῖν ἀναγκαῖον, ἐπειδὴ τοῦτον ἀποφαίνουσι Ῥωμαῖοι τῆς καταλύσεως τῶν τυράννων γενέσθαι αἰτιώτατον, τίς τ' ἦν καὶ ἀπὸ τίνων, καὶ διὰ τί τῆς ἐπωνυμίας ταύτης ἔτυχεν οὐδὲν αὐτῷ προσηκούσης.

Τῷ ἀνδρὶ τούτῳ πατὴρ μὲν ἦν Μάρκος Ἰούνιος, LXVIII ἑνὸς τῶν σὺν Αἰνείᾳ [o] τὴν ἀποικίαν στειλάντων ἀπόγονος, ἐν τοῖς ἐπιφανεστάτοις τῶν Ῥωμαίων ἀριθμούμενος δι'

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

quidam P. Valerius, a quodam Sabinorum, qui cum Tatio Romam venerant, oriundus, vir ſtrenuus et prudens. Hic ab illis in caſtra mittitur, vt et marito Lucretiae caſum indicaret, et cum eo milites ad defectionem a tyrannis faciendam ſolicitaret. Ei autem vix portas vrbis egreſſo, Collatinus, qui forte fortuna ex caſtris in vrbem redibat, obuius fit, domeſticae calamitatis penitus ignarus; et cum eo L. Iunius, cui Bruti cognomen erat; quod ſi Graeca lingua Bruti vocem interpreteris, ſonabit ἠλίθιος. De quo pauca praefari eſt neceſſe, (quando Romani huius opera potiſſimum tyrannos vrbe pulſos fuiſſe aſſerunt) quis eſſet, et quibus ortus parentibus, et qua de cauſſa hoc cognomen a moribus ſuis alienum habuerit.

Pater ei fuit M. Iunius, a quodam Aeneae ſocio oriundus, qui ob inſignem virtutem inter nobiliſſimos Romanos habebatur:

m Non agnoſcit *Vat.*
n Λούκιος *Vat.*
o Στειλάντων accipiendum neutraliter, vel legendum σταλέντων forma paſſiua. *Sylb.* Plenius et rectius in *Cod. Vat.* τὴν ἀποικίαν

ἀρετήν· μήτηρ δὲ Ταρκυνία, τοῦ πρότερον βασιλέως Ταρκυνίου θυγάτηρ· αὐτὸς δὲ τροφῆς τε καὶ παιδείας πάσης τῆς ἐπιχωρίου μετέλαβε, καὶ φύσιν [p] εἶχε πρὸς οὐδὲν τῶν καλῶν ἀντιπράττουσαν. ἐπεὶ δὲ Τύλλιον ἀποκτείνας Ταρκύνιος, σὺν ἄλλοις ἀνδράσι πολλοῖς καὶ ἀγαθοῖς καὶ τὸν ἐκείνου πατέρα διεχρήσατο ἀφανεῖ θανάτῳ· δι' οὐδὲν μὲν ἀδίκημα, τοῦ δὲ πλούτου προαχθεὶς εἰς ἐπιθυμίαν, ὃν ἐκ παλαιᾶς τε καὶ προγονικῆς παραλαβὼν εὐτυχίας ἐκέκτητο· καὶ σὺν αὐτῷ τὸν [q] πρεσβύτατον υἱὸν εὐγενές τι φρόνημα διαφαίνοντα, καὶ τὸ μὴ τιμωρῆσαι τῷ θανάτῳ τοῦ πατρὸς οὐκ ἂν ὑπομείναντα· νέος ὢν ὁ Βροῦτος ἔτι καὶ κομιδῇ βοηθείας συγγενικῆς ἔρημος, ἔργον ἐπεχείρησε ποιῆσαι πάντων φρονιμώτατον, ἐπίθετον ἑαυτοῦ καταψεύσασθαι μωρίαν· καὶ διέμεινεν ἅπαντα τὸν ἐξ ἐκείνου χρόνον, ἕως οὗ τὸν ἐπιτήδειον ἔδοξε καιρὸν ἔχειν, φυλάττων τὸ προσποίημα τῆς ἀνοίας· ἐξ οὗ δὲ ταύτης ἔτυχε τῆς ἐπωνυμίας, τοῦτ' αὐτὸν ἐῤῥύσατο

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

batur: mater vero Tarquinia, Tarquinii Priſci regis filia: ipſe vero egregie inſtitutus, et omni indigena diſciplina excultus erat, et ingenium ad omnes ingenuas artes facile habebat. At poſtquam Tarquinius, caeſo Tullio, praeter alios multos, eoſque viros probos, ipſius quoque patrem clandeſtina morte de medio ſuſtulit, (non ob aliquod eius delictum, ſed eius diuitiarum cupiditate ad id adductus, quas, antiquae et opulentae familiae heres, a maioribus congeſtas et ſibi relictas acceperat) et cum eo filium maximum natu, in quo generoſus quidam animus elucebat, et qui caedem inultam manere non fuiſſet paſſus; Brutus adhuc iuuenis, et omni cognatorum auxilio deſtitutus, facinus aggreſſus eſt longe omnium prudentiſſimum, fatui ſpeciem fictitiam aſſumere: deincepſque conſtanter perſeuerauit, donec opportuna videretur oblata occaſio, in illa amentiae ſimulatione, ex qua cognomen hoc adeptus eſt. * Hocque illi vnicum tutamen

ἀποικίαν [quae duo vocabula vulgatis deſunt] στειλάντων, *qui* (vt vertit *Lapus*) *cum Aenea coloniam deduxerunt.*

p Ἔσχε *Vat.*

q Πρεσβύτερον *Vat.*

* Hoc autem ipſum, vt nihil graue a tyranno pateretur, eripuerat,

[r] μηδὲν ὑπὸ τοῦ τυράννου παθεῖν, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀπολλυμένων.

LXIX. Καταφρονήσας γὰρ ὁ Ταρκύνιος τῆς δοκούσης εἶναι περὶ αὐτὸν, ἀλλ᾽ οὐ κατ᾽ ἀλήθειαν ὑπαρχούσης μωρίας, ἀφελόμενος ἅπαντα τὰ πατρῷα, μικρὰ δ᾽ εἰς τὸν καθ᾽ ἡμέραν βίον ἐπιχορηγῶν, ὡς παῖδα ὀρφανὸν ἐπιτρόπων δεόμενον ἐφύλαττεν ὑφ᾽ ἑαυτῷ, διαιτᾶσθαί τε μετὰ [s] τῶν οἰκείων παίδων ἐπέτρεπεν, οὐ διὰ τιμὴν, ὡς ἐσκήπτετο πρὸς τοὺς πέλας, οἷα δὴ συγγενὴς, ἀλλ᾽ ἵνα γέλωτα παρέχῃ τοῖς μειρακίοις, λέγων τ᾽ ἀνόητα πολλὰ, καὶ πράττων ὅμοια τοῖς κατ᾽ ἀλήθειαν ἠλιθίοις. καὶ δὴ καὶ ὅτε τῷ Δελφικῷ μαντείῳ χρησομένους ἀπέστελλε τῶν παίδων τοὺς δύο, Ἄρροντα καὶ Τίτον, ὑπὲρ τοῦ λοιμοῦ· κατέσκηψε γάρ τις ἐπὶ τῆς ἐκείνου βασιλείας οὐκ εἰωθυῖα νόσος εἰς παρθένους τε καὶ παῖδας, ὑφ᾽ ἧς πολλὰ διεφθάρη σώματα, χαλεπωτάτη δὲ καὶ δυσίατος εἰς τὰς κυούσας γυναῖκας, αὐτοῖς βρέφεσιν ἀποκτείνουσα τὰς μη-

tutamen fuit aduerſus Tyranni crudelitatem, in multos bonoſque viros debacchantis. *L. Tarquinius Superbus Romanorum* REX VII.

Tarquinius enim eam, quae illi ineſſe videbatur, reuera tamen non inerat, valde deſpiciens fatuitatem, omnibus bonis paternis ipſum ſpoliarat: et exiguum quiddam pro victu quotidiano ei ſuppeditans, vt pupillum tutoribus indigentem apud ſe ſeruabat; et cum ſuis filiis verſari patiebatur; non honoris cauſſa, vt apud propinquos ſimulabat, quod eſſet cognatus; ſed vt riſum adoleſcentibus moueret, et illis eſſet oblectamento, ſtulta multa proferens, et veris fatuis ſimilia agendo. Quinetiam quando ſuos duos filios, Aruntem et Titum, oraculum Delphicum de peſte conſulturos miſit, (nam illo regnante morbi quoddam genus inuſitatum in virgines et pueros graſſabatur, quo multi interibant, grauiſſimum et ſanatu difficile in mulieribus praegnantibus, quandoquidem matres cum ipſo foetu paſſim per medias vias

puerat, multis probiſque viris perditis. *Lapus.*

r Μηδὲν δεινὸν ὑπὸ τοῦ *Vat.* et *Lapi Codd.*

s Τῶν ἰδίων *Vat.*

t Ἀγοραῖς

τέρας ἐν ταῖς [t] ἀγοραῖς· τήν τ' αἰτίαν τῆς νόσου γνῶναι παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ τὴν λύσιν βουλόμενος, συνέπεμψε κἀκεῖνον ἅμα τοῖς μειρακίοις δεηθεῖσιν, ἵνα κατασκώπτειν τε καὶ περιυβρίζειν ἔχοιεν. ὡς δὲ παρεγενήθησαν [u] εἰς τὸ μαντεῖον οἱ νεανίσκοι, καὶ τοὺς χρησμοὺς ἔλαβον ὑπὲρ ὧν ἐπέμφθησαν, ἀναθήμασι δωρησάμενοι τὸν θεὸν, καὶ τοῦ Βρούτου πολλὰ καταγελάσαντες, ὅτι βακτηρίαν ξυλίνην ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι· ὁ δὲ [x] διατρήσας ὅλην ὥσπερ αὐλὸν, χρυσῆν ῥάβδον ἀνέθηκεν οὐδενὸς ἐπισταμένου· καὶ μετὰ τοῦτ' ἠρώτων τὸν θεὸν, τίνι πέπρωται τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν παραλαβεῖν· ὁ δὲ θεὸς αὐτοῖς ἀνεῖλε, τῷ πρώτῳ τὴν μητέρα [y] φιλήσαντι [z]. οἱ μὲν οὖν νεανίσκοι, τοῦ χρησμοῦ τὴν διάνοιαν ἀγνοήσαντες, συνέθεντο πρὸς ἀλλή-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

vias enecabat) quod ex ipſo deo cognoſcere vellet et morbi cauſam, et rationem qua eo poſſet liberari, illum quoque miſit cum adoleſcentibus; hoc eorum precibus concedens, vt haberent cui verbis et factis illuderent. Adoleſcentes igitur illi quum ad oraculum veniſſent, et reſponſum accepiſſent eorum quorum cauſa fuerant miſſi, donariis deo donatis, et valde deriſo Bruto, quod baculum ligneum Apollini dicaſſet, (at illo nullo rem ſciente baculum perforarat vt fiſtulam, et auream virgam dicarat) poſtea ex deo ſciſcitati ſunt, quemnam fata Romanorum principem futurum deſtinaſſent: deus illis reſpondit, eum, qui primus matri oſculum tuliſſet. Illi igitur, quum non percepiſſent quid ſibi vellet oraculum, pacti

t Ἀγοραῖς ſuſpectum ſuit etiam *Lapo:* nam pro eo legit ὠδῖσι *in partu.* Verior eſt *Gelenii* conjectura, legendum eſſe ἀγυιαῖς *Sylb.* In *Cod. Vat.* ταῖς γοναῖς. atque ita forſan legebat *Lapus.*

u Ἐπὶ τὸ μαντεῖον *Vat.*

x Ἀνατρήσας αὐτὴν ὅλην *Vat.*

y Rectius forte φιλήσοντι futuro tempore: itidemque in verſione, *oſculaturus eſſet. Sylb.*

z Τῷ πρώτῳ τὴν μητέρα φιλήσαντι] *Plinius* Brutum non Italam, ſed Delphicam tellurem oſculatum refert, ſub finem lib. XV. ibi enim de lauro verba faciens, ſic ſcribit; *quia ſpectatiſſima in monte Parnaſſo: idque etiam grata Apollini, aſſuetis eo dona mittere iam et regibus Romanis, teſte L. Bruto: fortaſſis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruiſſet, lauriferam tellurem illam oſculatus ex reſponſo. Sylb.*

a Non

λους ἅμα φιλῆσαι τὴν μητέρα, βουλόμενοι κοινῇ τὴν βασιλείαν κατασχεῖν. ὁ δὲ Βροῦτος συνεὶς ὃ βούλεται δηλοῦν ὁ θεός, ἐπειδὴ τάχιστα τῆς Ἰταλίας [a] ἐπέβη, προκύψας κατεφίλησε τὴν γῆν, ταύτην οἰόμενος ἁπάντων εἶναι μητέρα. τὰ μὲν οὖν [b] προγεγενημένα τῷ ἀνδρὶ τούτῳ τοιαῦτα ἦν.

Τότε δ' ὡς ἤκουσε τοῦ Οὐαλερίου τὰ συμβάντα τῇ LXX. Λουκρητίᾳ καὶ τὴν ἀναίρεσιν αὐτῆς διηγουμένου, τὰς χεῖρας ἀνατείνας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶπεν· „Ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ πάντες, ὅσοι [c] τὸν ἀνθρώπινον ἐπισκοπεῖτε βίον, ἆρά γε ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἥκει νῦν, ὃν ἐγὼ περιμένων ταύτην τοῦ βίου [d] τὴν προσποίησιν ἐφύλαττον; ἆρα πέπρωται Ῥωμαίοις ὑπ' ἐμοῦ καὶ δι' ἐμὲ τῆς ἀπορρήτου τυραννίδος ἀπαλλαγῆναι;„ Ταῦτα εἰπὼν ἐχώρει κατὰ σπουδὴν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἅμα τῷ Κολλατίνῳ τε καὶ Οὐαλερίῳ. [e] ὡς δ' εἰσῆλθον, ὁ μὲν Κολλατῖνος ἰδὼν τὴν Λουκρητίαν ἐν τῷ μέσῳ κειμένην, καὶ τὸν πατέρα περικείμενον αὐτῇ, μέγα ἀνοιμώξας καὶ περιλαβὼν τὴν νεκρὰν κατεφίλει, καὶ ἀνεκα-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

pacti inter ſe ſunt vt ſimul matrem oſcularentur, quod communi regno potiri vellent. At Brutus, dei mente intellecta, ſtatim vbi primum Italiam eſt ingreſſus, prolapſus terram eſt oſculatus, hanc communem omnium parentem arbitratus. Quae igitur huic viro ante euenere, huiuſmodi fuere.

Tunc vero vbi cognouit ex Valerii verbis Lucretiae caſum et caedem, manibus in coelum ſublatis dixit: „O Iupiter et caeteri dii omnes, quibus res mortalium curae ſunt, numquid tempus illud iam venit, quod ego exſpectans hanc vitae ſimulationem *indui, et ad hunc vſque diem* ſeruaui? numquid fatale eſt Romanis vt a me et mea opera tyrannide nefaria liberentur?„ His dictis magna contentione domum ſimul cum Collatino et Valerio petiit. Quum autem ingreſſi fuiſſent, et Collatinus Lucretiam in medio iacentem vidiſſet, et patrem eam amplectentem, ingenti gemitu edito, ipſam mortuam amplexus oſculabatur, et ſaepius

a Non agnoſcit *Vat.* γῆς, quod vulgatae hic addunt.

b Προγενόμενα *Vat.*

c Τῶν ἀνθρώπων *Vat.*

d Τὴν προσποίησιν *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

e Ὡς δ' εἰσῆλθεν *Vat.*

f Πρὸς

λεῖτο, καὶ διελέγετο [f] ὡς πρὸς ζῶσαν, ἔξω τοῦ φρονεῖν γεγονὼς ὑπὸ τοῦ κακοῦ. πολλὰ δ' αὐτοῦ κατολοφυρομένου, καὶ τοῦ πατρὸς ἐν μέρει, καὶ τῆς οἰκίας ὅλης κλαυθμῷ [g] καὶ θρήνῳ κατεχομένης, βλέψας εἰς αὐτοὺς ὁ Βροῦτος λέγει· „Μυρίους ἕξετε καιροὺς, ὦ Λουκρήτιε καὶ Κολλατῖνε, καὶ ἅπαντες ὑμεῖς οἱ τῇ γυναικὶ προσήκοντες, ἐν οἷς αὐτὴν κλαύσετε. νυνὶ δὲ ὡς τιμωρήσομεν αὐτῇ [h] μελετῶμεν· τοῦτο γὰρ ὁ παρὼν καιρὸς ἀπαιτεῖ." [i] Ἐδόκει τὰ εἰκότα λέγειν· καὶ καθεζόμενοι καθ' ἑαυτοὺς, τὸν οἰκετικὸν ὄχλον ἐκ ποδῶν μεταστήσαντες, ἐβουλεύοντο τί χρὴ πράττειν. πρῶτος δὲ ὁ Βροῦτος ἀρξάμενος ὑπὲρ ἑαυτοῦ λέγειν, ὅτι τὴν δοκοῦσαν τοῖς πολλοῖς μωρίαν οὐκ εἶχεν ἀληθινὴν, ἀλλ' ἐπίθετον, καὶ τὰς αἰτίας εἰπὼν, δι' ἃς τὸ προσποίημα τοῦτο ὑπέμεινεν, καὶ δόξας ἁπάντων ἀνθρώπων εἶναι φρονιμώτατος, μετὰ τοῦτ' ἔπειθεν αὐτοὺς τὴν αὐτὴν γνώμην ἅπαντας λαβόντας, ἐξελάσαι Ταρκύνιόν τε καὶ τοὺς παῖδας ἐκ τῆς πόλεως, πολλὰ καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ſaepius nomine vocabat, et cum ea vt cum viua colloquebatur, prae mali dolore mentis non compos. Quum autem ille valde eam lugeret, et ipſe quoque pater ex altera parte idem faceret, et domus tota fletu ac lamentis plena eſſet, dicit Brutus ad eos conuerſus, „Alias, Lucreti et Collatine, voſque omnes huius mulieris neceſſarii, ſatis temporis ad eam deflendam habebitis. Sed iam quomodo iniuriam ipſi illatam vindicare poſſimus eſt cogitandum: hoc enim praeſens tempus poſtulat.„ Viſus eſt recte monere: quare ſoli ſedentes, et ſemota omnium domeſticorum ac famulorum turba, conſultabant quid faciendum eſſet. Tum Brutus coepit primum de ſe verba facere, *dixitque* eam ſtultitiam in ſe reuera minime eſſe quam multi exiſtimabant, ſed ſe *ad tempus* eam ſimulaſſe, et allatis cauſſis cur eius ſimulationem induere non dubitaſſet, et omnium hominum facile prudentiſſimus iudicatus, poſtea illis perſuaſit, vt omnes communi conſenſu ex vrbe Tarquinium et eius liberos expellerent, multa loquutus

f Πρὸς αὐτὴν ὥσπερ ζῶσαν *Vat.*
g Καὶ θρήνοις *Vat.*
h Σκοπῶμεν *Vat.*
i Ἐδόκει τὰ εἰκότα λέγειν *Vat.* loco ſecundi vocabuli vulgatae dant ταῦτα.

k Lapus

ἐπαγωγὰ εἰς τοῦτο διαλεχθείς. ἐπεὶ δὲ πάντας εἶδεν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ὄντας, οὐ λόγων ἔφη δεῖν, οὐχ ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἔργων, εἴ τι τῶν δεόντων μέλλει γενήσεσθαι· ἄρξειν δὲ τούτων αὐτὸς ἔφη. Ταῦτ' εἰπών, καὶ λαβὼν τὸ ξιφίδιον, ᾧ διεχρήσατο ἑαυτὴν ἡ γυνή, καὶ τῷ [k] πτώματι προσελθὼν αὐτῆς· [l] ἔτι γὰρ ἔκειτο ἐν τῷ φανερῷ θέαμα οἴκτιστον· [m] ὤμοσε τόν τ' Ἄρην καὶ τοὺς ἄλλους θεούς, [n] πάντα καθ' ὅσον δύναται πράξειν ἐπὶ καταλύσει τῆς Ταρκυνίου δυναστείας· καὶ οὔτ' αὐτὸς διαλλαγήσεσθαι πρὸς τοὺς τυράννους, οὔτε τοῖς διαλαττομένοις ἐπιτρέψειν, ἀλλ' ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι τὸν [o] μὴ ταῦτα βουλόμενον,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

quutus *ea de re* et ad perſuadendum efficacia. Quum autem vidiſſet omnes in eadem eſſe ſententia, non verbis opus eſſe dixit, non pollicitationibus, ſed factis, ſi quid eorum quae erant facienda peragere vellent; ſeque horum initium facturum inquit. Quum haec dixiſſet, et cultrum cepiſſet quo Lucretia ſe interemerat, *quumque ad eam acceſſiſſet, ori impoſuit; (adhuc enim ſpectaculum maxime miſerandum propalam erat) per Martem et caeteros deos iurauit, ſe vel quauis ratione pro viribus Tarquinii tyrannidem euerſurum: nec ſe vnquam cum tyrannis in gratiam rediturum, ** nec alios redire paſſurum; ſed in poſterum ſe hoſtis loco habiturum quicunque id vellet facere, ſe-

que

k *Lapus* quoque legebat σώματι, vt ex verſione conſtat. Sed non aſpernanda eſt *Gelenii* ſententia, qui maluit σώματι. *Sylb.* Πτώματι tamen malim cum *Cod. Vat.*

l Deſideratur in *Cod. Vat.* ἔθηκεν in vulgatis hic verſans, et commode ſatis abeſſe poteſt.

* Et accedens ad os eius impoſuiſſet *Lapus.*

m Ὤμοσε τόν τε Ἄρην *Vat.* articulus a vulgatis abeſt.

n Πᾶν ὅσον *Vat.* vulgatae πάντα ὅσον.

** Nec conciliatis concederet. *Lapus.* Nec aliis reconciliandae gratiae copiam facturum. *Gelen.*

o Μετὰ ταῦτα] In *Lapi* etiam codice fuiſſe huiuſmodi ſcripturam indicat eius verſio, *inimicum ducere haec volentem.* Verum μετ' αὐτῶν legiſſe videtur *Gelenius*; dum transfert, *amicos eorum pro hoſtibus habiturum.* Mihi non dubium eſt, quin ſcribendum ſit μὴ ταῦτα, *diuerſumque ſentientes pro amicis habiturum. Sylb.* Huic coniecturae fauet *Cod. Vat.* in quo reperimus ἡγήσεσθαι τὸν μὴ ταῦτα.

καὶ μέχρι θανάτου τῇ τυραννίδι καὶ τοῖς συναγωνιζομένοις αὐτῇ διεχθρεύσειν. εἰ δὲ παραβαίη τὸν ὅρκον, τοιαύτην αὐτῷ τελευτὴν ἠράσατο τοῦ βίου γενέσθαι καὶ τοῖς αὐτοῦ παισὶν, οἵας ἔτυχεν ἡ γυνή.

LXXI. Ταῦτ' εἰπὼν ἐκάλει καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἐπὶ τὸν αὐτὸν ὅρκον. οἱ δ' οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσαντες ἀνίσταντο, καὶ τὸ ξίφος δεχόμενοι παρ' ἀλλήλων, ὤμνυον. γενομένων δὲ τῶν [p] ὅρκων, μετὰ τοῦτ' ἐζήτουν τίς αὐτοῖς ὁ τῆς ἐπιχειρήσεως ἔσται τρόπος. καὶ ὁ Βροῦτος αὐτοῖς ὑποτίθεται [q] τοιαῦτα· „Πρῶτον μὲν διὰ φυλακῆς τὰς πύλας ἔχωμεν, ἵνα μηδὲν τῶν ἐν τῇ πόλει λεγομένων τε καὶ πραττομένων κατὰ τῆς τυραννίδος αἴσθηται Ταρκύνιος, πρὶν ἢ τὰ [r] παρ' ἡμῶν εὐτρεπῆ γενέσθαι. ἔπειτα κομίσαντες τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς, ὡς ἔστιν αἵματι πεφυρμένον, εἰς τὴν ἀγορὰν, [s] καὶ προθέντες ἐν φανερῷ, συγκαλῶμεν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. ὅταν δὲ συνέλθῃ, καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

que * capitali odio tyrannidem eiuſque fautores *ac defenſores* proſequuturum. Quod ſi iuſiurandum violaſſet, tale mortis genus, quale mulieri illi contigerat, ſibi liberiſque ſuis eſt imprecatus.

His dictis, caeteros omnes ad idem iuſiurandum vocauit. Illi vero non amplius cunctantes ſurrexerunt, et, cultro illo per manus ſubinde accepto, iurarunt. Quum autem iuraſſent, poſtea rationem, qua rem ipſam aggrederentur, quaerere coeperunt: et Brutus hoc conſilium illis dedit. „Primum ad vrbis portas cuſtodes adhibeamus, ne quid eorum, quae in vrbe aut dicuntur aut fiunt contra tyrannidem Tarquinius ſentiat, antequam res noſtrae ſint paratae. Deinde allato mulieris cadauere in forum, vt eſt

* *Al.* vſque ad mortem, *aut* vſque ad vitae finem.

p Ὁρκωμοσιῶν, μετὰ τοῦτ' εὐθὺς ἐζήτουν τίς ὁ τῆς *Vat.*

q Τοιάδε *Vat.*

r Παρ' ὑμῶν *Vat.*

s Καὶ προσθέντες ἐν φανερῷ, συγκαλῶμεν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. ὅταν δὲ συνέλθῃ, καὶ πλήθουσαν ἴδωμεν τὴν ἀγορὰν, προελθὼν Λουκρήτιος etc. *Vat.* quae omnia deſunt vulgatis. atque ita *Lapus*, dum vertit, *proponenteſque in aperto, conuocemus ad concionem populum: et vbi conuenit, videbimuſque forum plenum, progred.* etc.

t Malim

πλήθουσαν ἴδωμεν τὴν ἀγοράν, προελθὼν Λουκρήτιός τε καὶ Κολλατῖνος, ἀποδυράσθωσαν τὰς ἑαυτῶν τύχας, [t] ἅπαντα τὰ γενόμενα φράσαντες. ἔπειτα τῶν ἄλλων ἕκαστος παριὼν κατηγορείτω τῆς τυραννίδος, καὶ τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλείτω. ἔσται δὲ πᾶσι Ῥωμαίοις κατ᾽ εὐχήν, ἐὰν ἴδωσιν ἡμᾶς τοὺς πατρικίους ἄρχοντας τῆς ἐλευθερίας· πολλὰ γὰρ καὶ δεινὰ πεπόνθασιν ὑπὸ [u] τοῦ Ταρκυνίου, καὶ μικρᾶς ἀφορμῆς δέονται. ὅταν δὲ λάβωμεν τὸ πλῆθος ὡρμημένον καταλῦσαι τὴν μοναρχίαν, ψῆφόν τ᾽ αὐτοῖς ἀναδῶμεν ὑπὲρ τοῦ μηκέτι Ῥωμαίων Ταρκύνιον ἄρξειν, καὶ τὸ περὶ τούτου δόγμα πρὸς τοὺς ἐπὶ στρατοπέδου διαπεμψώμεθα ἐν τάχει. καὶ γὰρ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες, εἰ μάθοιεν ὅτι τὰ ἐν τῇ πόλει πάντα τοῖς τυράννοις ἐστὶν ἀλλότρια, πρόθυμοι περὶ τὴν τῆς πατρίδος ἐλευθερίαν γενήσονται, [x] οὔτε δωρεαῖς ἔτι κατεχόμενοι, οὔτε τὰς ὕβρεις τῶν Ταρκυνίου παίδων τε

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

vt eſt cruore foedatum, Lucretius et Collatinus in medium progreſſi, re tota ordine narrata, ſuas calamitates deplorent. Deinde aliorum vnuſquiſque, progreſſus in medium, in tyrannidem inuehatur, et ciues ad libertatem recuperandam prouocet. Hoc autem omnibus Romanis optatiſſimum erit, ſi a nobis patriciis libertatis initium fieri viderint: multas enim et graues iniurias a Tarquinio acceperunt, paruoque impulſu ac leui occaſione ipſis eſt opus. Vbi vero habuerimus plebem ad tyrannidem euertendam concitatam, eius ſuffragiis Tarquinio regnum abrogemus, et hoc plebiſcitum celeriter ad eos qui ſunt in caſtris mittamus. Nam ſi milites armati totam vrbem a tyrannis alienatam eſſe cognouerint, patriae libertati ſtudebunt; nec largitionibus

t Malim ἅπαντα τὰ γενόμενα. quae ſtructura paſſim eſt obuia. *Sylb.* Eandem lectionem habet *Cod. Vat.* Articulus nempe vulgatis deeſt.

u Τοῦ τυράννου *Vat.*

x Poſt κατεχόμενοι videtur deeſſe tale quodpiam membrum, οὔτε φόβῳ, aut ſimile aliud: vel pro οὔτε legendum οὐδὲ hoc ſenſu, *ac ne largitionibus quidem ſe retineri patientur.* Ambigue quidem *Lapus* vertit, *neque amplius vt antea largitionibus detenti, neque vlterius contumelias filiorum, adulantiumque eis ferre valentes.*

καὶ κολάκων φέρειν δυνάμενοι.„ Ταῦτα λέξαντος αὐτοῦ, παραλαβὼν τὸν λόγον Οὐαλέριος, „[y] Τἆλλα μὲν, ἔφη, ὀρθῶς ἐπιλογίζεσθαί μοι δοκεῖς, Ἰούνιε· περὶ δὲ τῆς ἐκκλησίας ἔτι βούλομαι μαθεῖν, τίς ὁ καλέσων ἔσται αὐτὴν κατὰ νόμους, καὶ τὴν ψῆφον ἀναδώσων ταῖς φράτραις. ἄρχοντι γὰρ ἀποδέδοται τοῦτο πράττειν· ἡμῶν δὲ οὐδεὶς οὐδεμίαν ἀρχὴν ἔχει.„ Ὁ δὲ ὑπολαβὼν [z]· „Ἐγὼ, φησὶν, Οὐαλέριε. τῶν γὰρ [a] Κελερίων ἄρχων εἰμί· καὶ ἀποδέδοταί μοι κατὰ νόμους ἐκκλησίαν, ὅτε βουλοίμην, συγκαλεῖν. ἔδωκέ μοι τὴν ἀρχὴν ταύτην ὁ Ταρκύνιος, μεγίστην οὖσαν, ὡς ἠλιθίῳ, καὶ οὔτ᾽ αἰσθησομένῳ τῆς δυνάμεως αὐτῆς, οὔτ᾽, εἰ γνοίην, χρησομένῳ· καὶ τὸν κατὰ τοῦ τυράννου λόγον πρῶτος ἐγὼ διαθήσομαι.„

LXXII. Ὡς δὲ τοῦτ᾽ ἤκουσαν, ἅπαντες ἐπῄνεσάν τε καὶ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tionibus amplius detinebuntur.„ Haec quum ille dixiſſet, Valerius eius verba excipiens, „Reliqua quidem, inquit, Iuni, recte mihi videris ratiocinatione tua colligere: caeterum de comitiis illud ex te ſcire velim, quiſnam legitime ea indicere, et ſuffragia curiis diſtribuere poſſit.„ Magiſtratus enim hoc eſt officium: nemo vero noſtrum vllum magiſtratum gerit. Ad haec ille: „Ego, inquit, Valeri. Sum enim Celerum tribunus, et concionis conuocandae, quotieſcunque velim, poteſtas mihi per leges eſt data. Tarquinius enim maximum hunc magiſtratum dedit mihi, vt ſtulto, et tanquam homini eius vim ac poteſtatem non cogniturо, neque ſi cognoſcerem ea vſuro: quinetiam ego primus in tyrannum perorare ſum paratus.„

Omnes his auditis eum laudarunt, et vt honeſti ac legitimi

valentes. Sylb. Pace tanti viri, recte interpretatus eſt *Lapus*: nam in *eius* et *Vat. Cod.* plenius aliquanto, οὔτε σωρεαῖς κατεχόμενοι, οὔτε τὰς ὕβρεις τῶν Ταρκυνίου παίδων τε καὶ κολάκων φέρειν δυνάμενοι. Ταῦτα λέξαντος etc.

y Τὰ μὲν ἄλλα ἔφησεν *Vat.*

z Rectius deeſt ἔφη in *Cod. Vat.*

a In *Ed. Steph.* καλλερίων. quod ſequutus *Gelenius* verterat *ſacrificorum princeps.* Sed vera eſt [*Cod. Vat.*] ſcriptura κελερίων [aut κελέρων] *celerum.* Idem viderat *Camerarius*, et ante illum *Lapus*, qui recte vertit *praefectus celerum:* nam *Liuio* dicitur *tribunus celerum. Sylb.*

b Καὶ

ὡς ἀπὸ καλῆς ὑποθέσεως ἀρξάμενον καὶ νομίμου, [b] καὶ τἄλλα λέγειν αὐτὸν ἠξίουν. κἀκεῖνος εἶπεν, „Ἐπειδὴ ταῦτα οὕτω πράττειν [c] ἡμῖν [d] δοκεῖ, σκοπώμεθα πάλιν τίς ἡ τὴν πόλιν [e] ἐπιτροπεύουσα ἀρχὴ γενήσεται μετὰ τὴν κατάλυσιν τῶν βασιλέων, καὶ ὑπὸ τίνος ἀποδειχθεῖσα ἀνδρὸς, καὶ ἔτι πρότερον, ὅστις ἔσται πολιτείας λόγος, ὃν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ τυράννου καταστησόμεθα. βεβουλεῦσθαι γὰρ ἅπαντα βέλτιον, πρὶν ἐπιχειρεῖν ἔργῳ τηλικῷδε, καὶ μηδὲν ἀνεξέταστον ἀφεῖσθαι, μηδ' ἀπροβούλευτον. ἀποφαινέσθω δὲ περὶ τούτων ἕκαστος ὑμῶν ἃ φρονεῖ.„ Μετὰ τοῦτ' ἐλέχθησαν πολλοὶ καὶ παρὰ πολλῶν λόγοι. ἐδόκει δὲ τοῖς μὲν, βασιλικὴν αὖθις καταστήσασθαι πολιτείαν, ἐξαριθμουμένοις ὅσα εἰς τὴν πόλιν ἐποίησαν ἀγαθὰ πάντες οἱ πρότερον βασιλεῖς· τοῖς δὲ, μηκέτι ποιεῖν ἐφ' ἑνὶ δυνάστῃ τὰ κοινὰ, τὰς τυραννικὰς διεξιοῦσι παρανομίας, αἷς ἄλλοι τε πολλοὶ κατὰ τῶν ἰδίων πολιτῶν ἐχρήσαντο, καὶ Ταρκύνιος τελευτῶν·

legitimi conſilii auctorem, reliqua quoque dicere iuſſerunt. Ille autem reſpondit, „Quando haec nobis ita fieri placet, hoc videamus, quiſnam magiſtratus poſt exactos reges vrbis imperium ſit habiturus, et a quo creatus; imo prius etiam, quaenam ſit futura reipublicae forma, quam tyrannide liberati conſtituemus. Praeſtat enim de his omnibus conſultare antequam tantum facinus aggrediamur; et nihil relinquere, quod non ante diligenter conſiderauerimus et accurate perpenderimus. Dicat vero vnuſquiſque veſtrum quid his de rebus ſentiat.„ Poſtea multi multa fecerunt verba. Ac aliis quidem, recenſentibus omnium ſuperiorum regum beneficia in rempublicam collata, placebat denuo reges creari: alii vero, enumerantes facinora tyrannica et iniurias, quas cúm alii multi ſuis ciuibus intulerant tum etiam Tarquinius poſtremus, vnius poteſtati rempublicam amplius committendam non cenſebant; ſed

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

b Καὶ τὰ λοιπὰ λέγειν *Vat.*

c Nonnulli malint ὑμῖν.

d Δοκεῖ *Vat.* vulg. ἐδόκει

e Ἐπιτροπεύουσα *Vat.* vulg. ἐπιτροπεύσουσα.

ἀλλὰ τὸ συνέδριον τῆς βȣλῆς ἁπάντων ἀποδεῖξαι κύριον, ὡς ἐν πολλαῖς τῶν Ἑλληνίδων πόλεων· οἱ δὲ, τȣ́των μὲν ȣ̓δετέραν προῃρȣ̃ντο τῶν πολιτειῶν, δημοκρατίαν δὲ συνεβȣ́λευον, ὥσπερ Ἀθήνησι, καταστῆσαι, τὰς ὕβρεις καὶ τὰς πλεονεξίας τῶν ὀλίγων προφερόμενοι. καὶ τὰς στάσεις τὰς γινομένας τοῖς ταπεινοῖς πρὸς τȣ̀ς ὑπερέχοντας· [f] ἐλευθέρᾳ δὲ πόλει τὴν ἰσονομίαν ἀποφαίνοντες ἀσφαλεστάτην ȣ̓̃σαν καὶ πρεπωδεστάτην τῶν πολιτειῶν.

LXXIII. Χαλεπῆς δὲ καὶ δυσκρίτȣ τῆς αἱρέσεως ἅπασι φαινομένης διὰ τὰς παρακολȣθȣ́σας ἑκάστῃ τῶν πολιτειῶν κακίας, τελευταῖος παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ Βρȣ̃τος εἶπεν· „Ἐγὼ δ᾽, ὦ Λȣκρήτιε καὶ Κολλατῖνε, καὶ [g] πάντες ὑμεῖς οἱ παρόντες ἄνδρες ἀγαθοὶ καὶ ἐξ ἀγαθῶν, [h] καινὴν μὲν ȣ̓δεμίαν ἡμᾶς οἴομαι δεῖν καθίστασθαι πολιτείαν κατὰ τὸ παρόν· ὅ τε γὰρ καιρὸς, εἰς ὃν συν-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ſed malebant ſummam rerum penes ſenatum eſſe, vt in plerisque Graeciae ciuitatibus: alii neutram reipublicae formam probabant; ſed dominatum popularem, quemadmodum erat Athenis, conſtituendum ſuadebant; paucorum iniurias et flagitia, quae ob pluris habendi cupiditatem patrantur, proferentes, et ſeditiones quae inter humiliores et potentiores ſolent oriri; et iuris aequabilitatem vere ciuitatis liberae formam omnium tutiſſimam atque honeſtiſſimam eſſe demonſtrantes.

Sed quum omnibus haec electio non ſine negotio et difficultate diiudicari poſſe videretur, ob vitia *et mala* quae vnamquamque reipublicae formam comitantur, poſtremus Brutus orationem excipiens ita eſt loquutus: „Ego vero, Lucreti et Collatine, et omnes vos qui adeſtis viri boni et ex bonis progeniti, in praeſentia nullam nobis nouam reipublicae formam inſtituendam cenſeo. Nam et ipſius temporis anguſtiae, in quas a rebus praeſen-

f Ἐλευθέρᾳ τῇ πόλει *Vat.* vulg. ἐλευθέραν τε πολιτείαν.

g Πάντες ὑμεῖς οἱ παρόντες *Vat.* pronomen abeſt a vulgatis.

h In *Ed. Steph.* καὶ νῦν μὲν ȣ̓δεμίαν ὑμῶν οἴομαι δεῖν καθίστασθαι πολιτείαν. At *Sylburgii* lectionem firmant *Vat.* et *Lapi Codd.* vt et verba quae ſequuntur. Sed et infra (p. 278. iuxt. *Ed. Sylb.*) καινῆς πολιτείας mentio reperitur.

i Καὶ

ἤγμεθα ὑπὸ τῶν πραγμάτων, βραχὺς, ἐν ᾧ μεθαρμόσασθαι πόλεως κόσμον οὐ ῥάδιον· ἥ τε πεῖρα τῆς μεταβολῆς, κἂν τὰ κράτιστα τύχωμεν περὶ αὐτῆς βουλευσάμενοι, σφαλερὰ καὶ οὐκ ἀκίνδυνος. ἐξέσται δ' ἡμῖν ὕστερον ὅταν ἀπαλλαγῶμεν τῆς τυραννίδος, μετὰ πλείονος ἐξουσίας [i] καὶ κατὰ σχολὴν βουλευσαμένοις τὴν κρείττονα πολιτείαν ἀντὶ τῆς χείρονος ἑλέσθαι· εἰ δή τις ἄρα ἐστὶ κρείττων, ἧς Ῥωμύλος τε καὶ Πομπίλιος, καὶ πάντες οἱ μετ' ἐκείνους βασιλεῖς καταστησάμενοι παρέδοσαν ἡμῖν, ἐξ ἧς μεγάλη καὶ εὐδαίμων καὶ πολλῶν ἄρχουσα ἀνθρώπων ἡ πόλις ἡμῶν διετέλεσεν. ἃ δὲ παρακολουθεῖν εἴωθε ταῖς μοναρχίαις [k] δεινὰ, ἐξ ὧν εἰς τυραννικὴν ὠμότητα περιΐστανται, [l] καὶ δι' ἃ δυσχεραίνουσιν ἅπαντες πρὸς αὐτὰς, ταῦθ' ὑμῖν ἐπανορθώσασθαί τε [m] τὰ νῦν, καὶ ἵνα μηδ' ἐξ ὑστέρου γένηταί ποτε, φυλάξασθαι παραινῶ. τίνα δέ ἐστι ταῦτα; πρῶτον μὲν, ἐπειδὴ τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων οἱ πολλοὶ σκοποῦσι, καὶ ἀπὸ τούτων ἢ προσ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

praeſentibus ſumus compulſi, non patiuntur vt praeſentem reipublicae ſtatum in alium meliorem facile mutemus: et ipſam mutationem tentare, licet optime de ea conſultauerimus, tamen lubricum eſt, nec periculis caret. At poſtea nobis licebit, quum tyrannide fuerimus liberati, longe liberius et maiore cum otio deliberantibus, meliorem reipublicae formam deteriori antepoſitam eligere: ſi qua tamen eſt melior ea quam Romulus et Pompilius, et caeteri qui poſt eos regnarunt, nobis conſtitutam tradiderunt; qua factum eſt vt reſpublica noſtra euaſerit ampla et fortunata, et multis populis ad hoc vſque tempus conſtanter imperarit. Vitia vero grauia, quae regnum comitari ſolent, ob quae in crudelitatem tyrannicam degenerat, et quae regiam poteſtatem omnibus inuiſam reddunt, ſuadeo vobis vt iſta corrigatis, et caueatis ne vnquam poſthac in haec ipſa recidamus. At quaenam illa ſunt? Primum quidem, quia plerique rerum nomina ſpectant, et propter haec vel res noxias

i Καὶ κατὰ σχολὴν βουλομένοις *Vat.* vulgatae dant καὶ μετὰ σχολῆς β.

k Χαλεπὰ *Vat.*

l Καὶ διαδυσχεραίνουσι *Vat.*

m Καὶ ante νῦν tollenda videtur. *Sylb.*

ἱενταί τινα τῶν βλαβερῶν, ἢ φεύγουσί [n] τῶν ὠφελίμων, ἐν οἷς καὶ τὴν μοναρχίαν εἶναι συμβέβηκε, μεταθέσθαι τοὔνομα τῆς πολιτείας ὑμῖν παραινῶ, καὶ τοὺς μέλλοντας ἕξειν τὴν ἁπάντων [o] ἐξουσίαν, μήτε βασιλεῖς ἔτι μήτε μονάρχους καλεῖν, ἀλλὰ μετριωτέραν τινὰ καὶ φιλανθρωποτέραν [p] αὐτοῖς θέσθαι προσηγορίαν. ἔπειτα μὴ ποιεῖν γνώμην [q] μίαν ἁπάντων κυρίαν, ἀλλὰ δυσὶν ἐπιτρέπειν ἀνδράσι τὴν βασιλικὴν ἀρχήν, ὡς Λακεδαιμονίους πυνθάνομαι ποιεῖν ἐπὶ πολλὰς ἤδη γενεάς, καὶ διὰ τοῦτο τὸ σχῆμα τοῦ πολιτεύματος ἁπάντων μάλιστα τῶν Ἑλλήνων εὐνομεῖσθαί τε καὶ εὐδαιμονεῖν· ἧττον γὰρ ὑβρισταὶ καὶ βαρεῖς ἔσονται, διαιρεθείσης τῆς ἐξουσίας διχῆ, καὶ τὴν αὐτὴν ἰσχὺν ἐχόντων [r] ἑκατέρων· αἰδώς τ' ἀλλήλων καὶ κώλυσις τοῦ καθ' ἡδονὴν ζῆν, φιλοτιμία τε πρὸς ἀρετῆς δόκησιν, ἐκ ταύτης [s] γένοιτ' ἂν τῆς ἰσοτίμου δυναστείας μάλιστα.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

noxias expetunt vel vtiles fugiunt, in quarum numero ipſum quoque regnum eſſe contigit, vobis, vt veſtrae reipublicae nomen mutetis, ſuadeo; et eos quorum curae et fidei communis omnium ſalus committetur, non amplius reges neque monarchas vocetis, ſed aliquam modeſtiorem et magis popularem appellationem illis imponatis. Deinde ne rerum ſummam vnius arbitrio et poteſtati committatis; ſed duobus viris regium imperium permittatis, quemadmodum audio Lacedaemonios facere iam per multas aetates, et ob hanc reipublicae formam maxime inter omnes Graecos bonis legibus et opibus florere ac felices eſſe. Minus enim iniurioſi et graues erunt, ſi ea poteſtas bifariam ſit diuiſa, et ſi vterque parem habeat poteſtatem: ex hac enim honoris ac poteſtatis aequalitate maxime fiet, vt viciſſim alter alterum reuereatur, et a voluptuoſo vitae genere retrahat, et aemulatione accendat ad virtutis exiſtimationem *comparandam.*„

Quoniam

n Deeſt τι *Vat.* quod vulgatae pone φ. addunt.

o Ἐξουσίαν *Vat.* vulg. σωτηρίαν·

p Ἐπ' αὐτοῖς *Vat.*

q Ἑνὸς poſt γνώμην inſerui ex *Lapi* verſione, *ſententiam vnius rerum omnium dominam facere.* ac confirmant hanc lectionem quae mox ſequuntur. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἔπειτα μὴ ποιεῖν μίαν γνώμην ἁπάντων. quo modo legendum eſſe coniecerat *Portus.*

r Ἑκατέρου *Vat.*

s Γένοιτ' ἂν ἑκάστου *Vat.*

t Χρυσο-

„Τῶν τε παρασήμων, ἃ τοῖς βασιλεῦσι παραδέδοται, πολλῶν ὄντων, εἴ τινα λυπηρὰς ὄψεις καὶ ἐπιφθόνους τοῖς πολλοῖς παρέχεται, τὰ μὲν μειῶσαι, τὰ δ' ἀφελεῖν οἴομαι δεῖν· τὰ σκῆπτρα ταυτὶ λέγω, καὶ τοὺς χρυσοῦς στεφάνους, καὶ τὰς ἁλουργεῖς καὶ [t] χρυσοσήμους ἀμπεχόνας, πλὴν εἰ μὴ κατὰ καιρούς τινας ἑορταίους, καὶ ἐν πομπαῖς θριάμβων, ὅτε αὐτὰ τιμῆς θεῶν ἕνεκα λήψονται. λυπήσει γὰρ οὐδένα, ἐὰν γένωνται σπάνια· θρόνον δὲ τοῖς ἀνδράσιν ἐλεφάντινον, ἐν ᾧ καθεζόμενοι [u] δικάσουσι, καὶ λευκὴν ἐσθῆτα περιπόρφυρον, καὶ τοὺς προηγουμένους ἐν ταῖς ἐξόδοις δώδεκα πελέκεις καταλιπεῖν. ἔτι πρὸς τούτοις, ὃ πάντων οἴομαι τῶν εἰρημένων χρησιμώτατον ἔσεσθαι, καὶ τοῦ μὴ πολλὰ ἐξαμαρτάνειν τοὺς παραληψομένους τὴν ἀρχὴν αἰτιώτατον, [x] τὸ" μὴ διὰ βίου τοὺς αὐτοὺς [y] ἐᾶν ἄρχειν· χαλεπὴ γὰρ ἅπασιν LXXIV.

„Quoniam autem multa ſunt inſignia, quae regibus tradita fuerunt; ſi qua populo moleſta ac inuiſa ſunt, eorum quidem partem minuendam, partem penitus tollendam cenſeo: ſceptra iſta intelligo, vt et aureas coronas, et purpureas auroque intertextas trabeas, niſi quibuſdam diebus feſtis, et in triumphi pompis, in quibus haec honoris deorum cauſſa aſſument: (rarus enim horum vſus moleſtus non erit) caeterum, eburneam ſellam, in qua ſedentes iudicant, et togam candidam, praetextamque, et duodecim faſces, qui ipſis per vias praeferentur, *cenſeo* relinquendos: praeterea, quod omnium a me dictorum longe vtiliſſimum fore arbitror, et quod praecipue efficiet ne qui hunc magiſtratum accipient toties delinquant, illud eſt; ne iidem perpetuum imperium et cum vita finiendum habeant: (omnibus enim pergrauis eſt magiſtra-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

t Χρυσοστήμους in *Ed. Steph.* alluſione ad textorum στήμονας vel στήματα, quae Latini ſimiliter vocant *ſtamina.* Χρυσοσήμους, *auro diſtinctos*, poſitum ex auctoritate *Camerarii*, (ſicut nimirum πλατύσημος ἐσθὴς ab aliis dicitur *veſtis lato clauo*) et reperitur infra p. 314. *Lapi* verſio vtramque ſcripturam agnoſcit: nam hoc loco vertit *aurei ſtaminis veſtes*, infra (p. 314.) reddit *aurei claui veſte.*

u Rectius fortaſſe δικάσουσι, quam vulgatae δικάζουσι. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

x Deeſt *Vat.*

y Ἐνάρχειν *Vat.* vulgo ἀεὶ ἄρχειν.

ἀόριστος ἀρχὴ, καὶ μηδεμίαν ἐξέτασιν διδοῦσα τῶν πραττομένων, ἐξ ἧς φύεται τυραννίς· ἀλλ᾽ εἰς ἐνιαύσιον χρόνον, ὡς παρ᾽ Ἀθηναίοις γίνεται, τὸ κράτος τῆς ἀρχῆς συνάγειν. τὸ γὰρ ἐν μέρει τὸν αὐτὸν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι, καὶ πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι τὴν διάνοιαν ἀφίστασθαι τῆς ἐξουσίας, συστέλλει τὰς αὐθάδεις φύσεις, καὶ οὐκ ἐᾷ μεθύσκεσθαι ταῖς ἐξουσίαις τὰ ἤθη. Ταῦθ᾽ ἡμῖν καταστησαμένοις ὑπάρξει τὰ μὲν ἀγαθὰ καρποῦσθαι τῆς βασιλικῆς πολιτείας, τῶν δὲ παρακολουθούντων αὐτῇ κακῶν ἀπηλλάχθαι. ἵνα δὲ καὶ τοὔνομα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας πάτριον ὑπάρχον ἡμῖν, καὶ σὺν οἰωνοῖς αἰσίοις θεῶν ἐπικυρωσάντων παρεληλυθὸς εἰς τὴν πόλιν, αὐτῆς ἕνεκα τῆς ὁσίας φυλάττηται, [z] ἱερῶν ἀποδεικνύσθω τις [a] ἀεὶ-βασιλεὺς, ὁ τὴν τιμὴν ταύτην ἕξων διὰ βίου, πάσης [b] ἀπολελυμένος πολεμικῆς ἀσχολίας, [c] ἓν τοῦτο μόνον ἔχων ἔργον, ὥσπερ ὁ βασιλεὺς, [d] τὴν ἡγεμονίαν τῶν θυηπολιῶν, ἄλλο δ᾽ οὐδέν.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

magiſtratus, cui nullum certum tempus eſt praefinitum, et qui nullis actorum ſuorum reddendis rationibus obnoxius eſt; vnde tyrannis naſcitur) ſed *auctor ſum* vt magiſtratus poteſtas in annuum tempus contrahatur, quemadmodum fit apud Athenienſes. nam quod idem partim imperet et partim pareat, et antequam animus ſanaque mens corrumpatur, ab ea poteſtate remoueatur, *hoc* faſtuoſa ingenia reprimit, nec mores hominum illa poteſtate inebriari ſinit. Haec ſi ita conſtituerimus, licebit nobis regiae gubernationis bonis frui; et malorum, quae illam comitantur, immunes eſſe. Sed vt ipſum quoque nomen regiae poteſtatis, noſtris moribus patriis receptum, quod auſpiciis fauſtis diiſque comprobantibus in noſtram ciuitatem fuit introductum, ipſius religionis cauſſa ſacroſanctum ſeruetur; ſemper rex aliquis creetur, cui hic honor ſit perpetuus quamdiu viuet, qui omnis bellicae moleſtiae ſit immunis, et vt rex hanc ſolam ſacrorum curam ſuſtineat, praeterea autem nihil *agat*.„

„Quo

z Ἱερῶν *Vat.* vulgatae ſic exhibent φυλάττηται ἱερὸν, ἀποδεικνύσθω.

a Ἀεὶ βασιλεὺς *Vat.*

b Ἀπολελυμένος *Vat.* vulgo ἀπολυόμενος.

c Ἓν τοῦτο μόνον *Vat.* primum vocab. deeſt vulgatis.

d Τὴν ἡγεμονίαν τῶν θυηπολιῶν *Vat.* duo prima vocabula deſunt vulg.

e Τούτων

„Ὃν δὲ τρόπον ἔςαι [e] τούτων ἕκαςον, ἀκούσατέ μου· LXXV. συνάξω μὲν ἐγὼ τὴν ἐκκλησίαν, ὥσπερ ἔφην, ἐπειδὴ συγκεχώρηταί μοι κατὰ νόμον, καὶ γνώμην εἰσηγήσομαι· φεύγειν Ταρκύνιον ἅμα τοῖς παισὶ καὶ τῇ γυναικὶ, πόλεώς τε καὶ χώρας τῆς Ῥωμαίων εἰργομένους τὸν ἀεὶ χρόνον, καὶ γένος τὸ ἐξ αὐτῶν· ὅταν δ' ἐπιψηφίσωσι τὴν γνώμην οἱ πολῖται, δηλώσας αὐτοῖς ἣν διανοούμεθα πολιτείαν καταςήσασθαι, μεσοβασιλέα ἑλοῦμαι τὸν ἀποδείξοντα τοὺς παραληψομένους τὰ κοινὰ, καὶ αὐτὸς ἀποθήσομαι τὴν τῶν Κελερίων ἀρχήν. ὁ δὲ καταςαθεὶς ὑπ' ἐμοῦ [f] μεσοβασιλεὺς, [g] συναγαγὼν τὴν [h] λοχῖτιν ἐκκλησίαν, ὀνομασάτω τε τοὺς μέλλοντας ἕξειν τὴν [i] μέλλουσαν βασιλείαν, καὶ ψῆφον ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς πολίταις δότω· ἐὰν δὲ τοῖς πλείοσι δόξῃ λόχοις κυρίαν εἶναι τὴν τῶν ἀνδρῶν αἵρεσιν, καὶ τὰ μαντεύματα γένηται περὶ αὐτῶν καλὰ, τοὺς πελέκεις οὗτοι παραλαβόντες καὶ τὰ λοιπὰ τῆς

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

„Quo autem modo haec ſingula fient, ex me audite. Ego indicam comitia, quemadmodum dixi, quandoquidem hoc mihi ex legibus eſt conceſſum, et meam ſententiam *apud ciues* declarabo, qua iubebo Tarquinium cum liberis et coniuge in exilium abire, et ipſum eiusque poſteros ab vrbe et ditione Romanorum in perpetuum arceri. Vbi autem meam ſententiam ſuis ſuffragiis ciues confirmarint ratamque fecerint, declarata illis reipublicae forma, quam conſtituere in animo habemus, interregem creabo, qui magiſtratus rempublicam geſturos deſignabit, et ipſe celerum magiſtratum deponam. Interrex vero, qui a me creatus fuerit, centuriatis comitiis nominet magiſtratus, qui imperium ſunt habituri, et populum ad ſuffragia de illis ferenda vocet: quod ſi pluribus centuriis illorum electionem ratam eſſe placuerit, et ſimul fauſta auſpicia ipſis eam confirmarint, iſti tum demum faſcibus et reliquis regiae poteſtatis inſignibus acceptis,

e τούτων ἕκαςον *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Portus.* nam in vulg. legitur τοῦθ' ἕκαςον.

f Βασιλεύς *Vat.*

g Malim compoſite συναγαγὼν *Sylb.* nam in vulg. eſt ἀγαγὼν ſimplex.

h Perperam in *Ed. Steph.* λοχίτην.

i Ἐνιαύσιον ἡγεμονίαν *Vat.*

k Cum

βασιλικῆς ἐξουσίας σύμβολα, πραττέτωσαν ὅπως ἐλευθέραν οἰκήσομεν τὴν πατρίδα, καὶ μηκέτι κάθοδον [k] ἕξουσιν εἰς αὐτὴν Ταρκύνιοι· πειράσονται γὰρ, εὖ ἴσε, καὶ πειθοῖ καὶ βίᾳ καὶ δόλῳ, καὶ παντὶ ἄλλῳ τρόπῳ παρελθεῖν πάλιν ἐπὶ τὴν δυναστείαν, ἐὰν μὴ φυλαττώμεθα αὐτούς. Ταυτὶ μὲν οὖν ἐστι τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὧν ὑμῖν ἐν τῷ παρόντι λέγειν ἔχω καὶ παραινεῖν· τὰ δὲ κατὰ μέρος, πολλὰ ὄντα καὶ οὐ ῥάδια νῦν δι' ἀκριβείας ἐξετασθῆναι· συνήγμεθα γὰρ εἰς ὀξὺν καιρόν· ἐπ' αὐτοῖς οἴομαι δεῖν ποιῆσαι τοῖς παραληψομένοις τὴν ἀρχήν. σκοπεῖσθαι μέντοι φημὶ χρῆναι τοὺς ἄνδρας ἅπαντα μετὰ τοῦ συνεδρίου τῆς βουλῆς, ὥσπερ οἱ βασιλεῖς ἐποίουν, καὶ μηδὲν πράττειν [l] δίχα ἡμῶν, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ φέρειν εἰς τὸν δῆμον, ὡς τοῖς προγόνοις [m] ἡμῶν ἔθος ἦν, [n] μηδενὸς ἀφαιρουμένους αὐτὸν, ὧν ἐν τοῖς προτέροις καιροῖς κύριος ἦν. οὕτω γὰρ αὐτοῖς ἀσφαλέστατα καὶ κάλλιστα ἕξει τὰ τῆς ἀρχῆς.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

acceptis, dent operam vt liberam patriam incolamus, neue Tarquiniis vnquam in eam reditus pateat. conabuntur enim (hoc pro comperto habeatis) et ſuaſione et vi et dolo et quauis alia ratione imperium recuperare, niſi nobis caueamus ab ipſis. Haec igitur ſunt maxima et praecipua, quae in praeſentia vobis dicere et ſuadere poſſum: res vero ſingulas, quae multae ſunt, et quae non ſine difficultate iam poſſent accurate diſcuti (ad ſummas enim temporis anguſtias ſumus redacti) futuris magiſtratibus relinquendas ac permittendas cenſeo. Illos vero de rebus omnibus conſultare cum ipſo ſenatu oportere dico, vt reges factitarunt, nec quidquam ſine nobis agere, et ſenatus placita ad populum referre, ſicut maiores noſtri ſolebant, nulla in re eius priſtinam auctoritatem ac poteſtatem imminuentes. Hoc enim pacto eorum magiſtratus tutiſſimus et honeſtiſſimus erit.„

Quum

k Cum ſubiunctiuum ἕξωσιν in vſu non ſit, malim indicatiue ἕξουσι, et paullo ante οἰκήσομεν, cuius ſtructurae non rara ſunt exempla, etiam apud hunc noſtrum auctorem *Sylb.*

l Δίχα ὑμῶν *Vat.*

m Ὑμῶν ποιεῖν ἔθος ἦν *Vat.*

n Rectius μηδὲν ἀφαιρουμένοις αὐτόν. *Sylb.* vulgo ἀφαιρούμενοι.

o Ἐξουσίαν

Ταύτην ἀποδειξαμένου τὴν γνώμην Ἰουνίου Βρούτου, πάντες ἐπῄνεσαν, καὶ αὐτίκα περὶ τῶν παραληψομένων τὴν ἡγεμονίαν ἀνδρῶν βουλευόμενοι, μεσοβασιλέα μὲν ἔκριναν ἀποδειχθῆναι Σπόριον Λουκρήτιον, τὸν πατέρα τῆς διαχρησαμένης ἑαυτήν· ὑπ᾽ ἐκείνου δὲ τοὺς ἕξοντας τὴν τῶν βασιλέων ° ἡγεμονίαν ἐξετασθῆναι, Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Λεύκιον Ταρκύνιον Κολλατῖνον. τοὺς δ᾽ ἄρχοντας τούτους ἔταξαν καλεῖσθαι κατὰ τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, p κωνσούλας. τοῦτο μεθερμηνευόμενον εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν τοὔνομα, συμβούλους ἢ προβούλους δύναται δηλοῦν· κωνσίλια γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι τὰς συμβουλὰς καλοῦσιν· ὕπατοι δὲ ὑφ᾽ Ἑλλήνων ἀνὰ χρόνον ὠνομάσθησαν ἐπὶ τοῦ μεγέθους τῆς ἐξουσίας, ὅτι πάντων τ᾽ ἄρχουσι, καὶ τὴν ἀνωτάτω χώραν ἔχουσι. τὸ γὰρ ὑπερέχον καὶ ἄκρον, ὕπατον ἐκάλουν οἱ παλαιοί. ταῦτα βουλευσάμενοί τε καὶ καταστησάμενοι, καὶ τοὺς θεοὺς εὐχαῖς λιτανεύσαντες συλλαβέσθαι σφίσιν ὁσίων καὶ δικαίων ἔργων ἐφιεμένοις, ἐξῄεσαν εἰς τὴν ἀγοράν. ἠκολούθουν δ᾽ αὐτοῖς οἱ θεράπον- LXXVI

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Quum igitur Iunius Brutus hanc ſententiam dixiſſet, omnes eam laudarunt; et ſtatim, de futuris magiſtratibus conſultantes, cenſuerunt interregem creandum Sp. Lucretium, patrem mulieris quae ſibi manus attulerat: et ab illo magiſtratus regia poteſtate praeditos, inquiſitione in eorum vitam facta, decernendos, L. Iunium Brutum, et L. Tarquinium Collatinum. Hos magiſtratus patrio ſermone Conſules vocari placuit. hoc nomen, ſi Graece interpreteris, συμβούλους vel προβούλους ſignificare poteſt: Romani enim συμβουλὰς conſilia vocant: at a Graecis temporis progreſſu ὕπατοι vocati ſunt a poteſtatis amplitudine, quod omnibus imperent et ſummum dignitatis gradum obtineant. Priſci enim, quod excellens et ſummum erat, id ὕπατον vocabant. Hoc inito conſilio atque his ita ſtatutis, votiſque nuncupatis deos precati, vt ſe res ſanctas ac iuſtas expetentes adiuuarent, in forum prodierunt. Illos autem ſequebantur famuli, in

o Ἐξουσίαν ὀνομασθῆναι *Vat.*
p Κωνσούλας *Vat.* Atque ita, vel κώνσουλας, legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Portus*. vulgo κωνσιλίους.

q Κατὰ

τες ἐπὶ κλίνης μέλασιν ἀμφίοις ἐστρωμένης κομίζοντες ἀθεράπευτόν τε καὶ πεφυρμένην αἵματι τὴν νεκρὰν· ἣν πρὸ τοῦ βουλευτηρίου τεθῆναι κελεύσαντες ὑψηλὴν καὶ περιφανῆ, συνεκάλουν τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. ὄχλου δὲ συναχθέντος οὐ μόνον τοῦ κατ' ἀγορὰν τότε ὄντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ [q] κατὰ τὴν πόλιν ὅλην· διεξῄεσαν γὰρ οἱ κήρυκες διὰ τῶν στενωπῶν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἀγορὰν καλοῦντες· ἀναβὰς ὁ Βροῦτος ἔνθα τοῖς συνάγουσι τὰς ἐκκλησίας δημηγορεῖν ἔθος ἦν, καὶ τοὺς πατρικίους παραστησάμενος, ἔλεξε τοιάδε.

LXXVII. „Ὑπὲρ ἀναγκαίων καὶ καλῶν πραγμάτων τοὺς λόγους μέλλων πρὸς ὑμᾶς ποιεῖσθαι, ἄνδρες πολῖται, περὶ ἐμαυτοῦ πρῶτον ὀλίγα βούλομαι προειπεῖν· ἴσως γάρ τισιν ὑμῶν, μᾶλλον δ' ἀκριβῶς οἶδα ὅτι πολλοῖς τεταράχθαι δόξω τὴν διάνοιαν. ἀνὴρ οὐ φρενήρης, περὶ τῶν μεγίστων ἐπιχειρῶν λέγειν, ᾧ κηδεμόνων, οὐχ ὑγιαίνοντι, δεῖ. ἴστε δὴ τὴν κοινὴν ὑπόληψιν, ἣν περὶ ἐμοῦ πάντες εἴχετε ὡς ἠλιθίου, ψευδῆ γενομένην, καὶ οὐχ ὑπ'

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

in lecto nigris veſtibus conſtrato portantes *Lucretiae* cadauer incultum et ſanguine cruentatum: quod cum ante curiam poni in loco edito et conſpicuo iuſſiſſent, populum ad concionem conuocarunt. Quum autem non ſolum omnis turba, quae tunc erat in foro, ſed etiam reliqua quae erat ſparſa per totam vrbem eo confluxiſſet, (praecones enim per omnia compita populum ad concionem in forum conuocarant) tunc Brutus locum conſcendit, vnde illi qui comitia indicunt concionem ad populum ſolent habere, et patriciis adſtantibus, ita eſt locutus.

„De neceſſariis ac honeſtis rebus verba apud vos facturus, Quirites, de me ipſo pauca primum dicere volo. Fortaſſe enim aliquibus veſtrum, imo potius (quod probe ſcio) plerifque inſanire videbor, qui vir mentis non compos de rebus grauiſſimis dicere aggrediar, cui, vtpote maleſano, curatoribus eſt opus. Sciatis igitur vulgarem illam opinionem, quam omnes de me tanquam de ſtulto habebatis, falſam eſſe; et nullum alium praeter

q Κατὰ τὴν πόλιν *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

r Si

ἄλλου τινὸς κατασκευασθεῖσαν, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ἐμοῦ. ὁ δ᾽ ἀναγκάσας με μήθ᾽ ὡς φύσις ἠξίου, μήθ᾽ ὡς ἥρμοττέ μοι ζῆν, ἀλλ᾽ ὡς Ταρκυνίῳ τ᾽ ἦν βουλομένῳ, κἀμοὶ συνοίσειν ἔδοξεν, ὁ περὶ τῆς ψυχῆς φόβος ἦν· πατέρα γάρ μου Ταρκύνιος ἀποκτείνας ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἀρχήν, ἵνα τὴν οὐσίαν αὐτοῦ [r] κατάσχῃ πολλὴν σφόδρα οὖσαν. καὶ ἀδελφὸν πρεσβύτερον, ὅς ἔμελλε τιμωρήσειν τῷ θανάτῳ τοῦ πατρός, εἰ μὴ γένοιτο [s] ἐκ ποδῶν, ἀφανεῖ θανάτῳ διαχρησάμενος, οὐδ᾽ ἐμοῦ δῆλος ἦν φεισόμενος ἐρήμου τῶν [t] ἀναγκαιοτάτων γεγονότος, εἰ μὴ τὴν ἐπίθετον [u] ἐσκηψάμην μωρίαν. τοῦτό με τὸ πλάσμα, πιστευθὲν ὑπὸ τοῦ τυράννου, μὴ ταῦτα παθεῖν ἐκείνοις ἐῤῥύσατο, καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διασέσωκε χρόνου· νῦν δ᾽ αὐτὸ πρῶτον· [x] ἧκε γὰρ ὁ καιρός, ὃν εὐχόμην τε καὶ προσεδεχόμην· πέμπτον ἤδη τοῦτο καὶ εἰκοστὸν ἔτος φυλάξας, ἀποτίθεμαι. καὶ τὰ μὲν περὶ ἐμοῦ τοσαῦτα.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

praeter me ipſum eius fuiſſe auctorem. quod autem coëgit me viuere, non prout meum ingenium poſtulabat, neque vt me viuere decebat, ſed prout Tarquinio libebat, et mihi vtile fore videbatur, fuit vitae periculum ac metus: Tarquinius enim caeſo patre meo, ſimulatque regnum eſt adeptus, vt eius fortunas, quae valde amplae erant, poſſideret; et fratre maiore, qui patris caedem erat vlturus, niſi ſublatus de medio fuiſſet, occulta morte ſublato; proculdubio, vt conſtabat, ne mihi quidem pepercisſet, qui omni neceſſariorum auxilio deſtitutus eram, niſi ſimulatam ſtultitiam induiſſem. Haec ſimulatio, credita a tyranno, effecit ne eadem mala, quae illi ſunt perpeſſi, experirer, et ad hoc vſque tempus me ſeruauit. Iam vero tandem eam (venit enim tempus quod optabam et exſpectabam) per annos XXV ſeruatam depono. Atque haec quidem de me ſint dicta.„

Res

r Si κατάσχοι malis optatiue, facile patiar *Sylb.* Sibi adſentientem habet *Cod. Vat.*

s Alibi reperitur aduerbiali forma ἐκποδών.

t Scribo ἀναγκαίων *Steph.*

u Ἐσκεψαμένην male in *Ed. Steph.*

x Ἥκει γὰρ ὁ καιρὸς *Vat.*

y Non

LXXVIII „Τὰ δὲ κοινὰ, ὑπὲρ ὧν ὑμᾶς εἰς ἐκκλησίαν συνεκάλεσα, ταῦτ᾽ ἐστί. Ταρκύνιον, οὔτε κατὰ τοὺς πατρίους ἡμῶν ἐθισμοὺς καὶ νόμους τὴν δυναστείαν κατασχόντα, οὔτ᾽ ἐπειδὴ κατέσχεν ὅπως δή ποτε λαβὼν, καλῶς αὐτῇ καὶ βασιλικῶς χρώμενον, ἀλλ᾽ ὑπερβεβληκότα πάντας ὕβρει τε καὶ παρανομίᾳ τοὺς ὅπου δή ποτε γενομένους τυράννους, ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσίαν βεβουλεύμεθα [y] νῦν" συνελθόντες οἱ πατρίκιοι· πάλαι μὲν δέον, [z] νῦν δ᾽ ἐν καιρῷ τοῦτο ποιοῦντες ἐπιτηδείῳ, ὑμᾶς τ᾽, ὦ δημόται, συνεκαλέσαμεν, ἵνα τὴν προαίρεσιν [a] ἀποδειξάμενοι τὴν ἑαυτῶν, συναγωνιστὰς ἀξιώσωμεν ἡμῖν γενέσθαι, πράττοντας ἐλευθερίαν τῇ πατρίδι, ἧς οὔτε πρότερον ἡμῖν ἐξεγένετο μεταλαβεῖν, ἐξ οὗ Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν κατέσχεν, οὔθ᾽ ὕστερον, ἐὰν νῦν μαλακισθῶμεν, ἐξέσται. εἰ μὲν οὖν χρόνον, ὅσον ἐβουλόμην, εἶχον, ἢ πρὸς ἀγνοοῦντας ἔμελλον λέγειν, ἁπάσας διεξῆλθον [b] ἂν τὰς τοῦ τυράννου παρανομίας, ἐφ᾽ αἷς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πολλάκις

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

„Res vero publicae, quarum cauſſa ego vos ad concionem conuocaui, hae ſunt. Tarquinium, qui neque iuxta ritus patrios et leges principatum obtinuit, neque, poſtquam eum quomodocunque eſt adeptus, honeſte ac regie ſe in eo geſſerit, ſed iniuriis et iniuſtitia omnes tyrannos, qui vnquam fuerint ſuperarit, de communi ſententia nos patricii imperio priuare decreuimus: quod nunc pridem factum oportebat, ſed iam tempus opportunum nacti hoc ipſum facimus; voſque, Quirites, conuocauimus, vt indicata voluntate noſtra vos rogaremus, vt nos in aſſerenda patriae libertate iuuetis, qua neque nobis ante frui licuit, ex quo Tarquinius regnum occupauit, neque poſtea licebit, ſi nunc molliter *ac ignauiter* nos geſſerimus. Si igitur tantum temporis haberem quantum vellem, et apud rerum ignaros verba facerem, omnia tyranni ſcelera proſequerer, quibus non vnum ſed multa

ſupplicia

y Non agnoſcit *Vat.*

z Ἐν καιρῷ δὲ νῦν αὐτὸ *Vat.*

a Ἀποδεξάμενοι in *Ed. Steph.* Verum *Sylburgio* ἀποδειξάμενοι reponenti conſentiunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

b Ita *Sylb.* et *Cod. Vat.* Perperam pro ἂν τὰς legitur αὐτὰς in *Ed. Steph.*

c Deeſt

[c] εἴη" ἅπασι δίκαιος ἀπολωλέναι. ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς, ὃν τὰ πράγματα δίδωσί μοι, βραχὺς, ἐν ᾧ λέγειν μὲν ὀλίγα δεῖ, πράττειν δὲ πολλὰ, [d] καὶ πρὸς εἰδότας τὸν λόγον ποιοῦμαι, ὀλίγα τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ ἀπολογίας μηδεμιᾶς δεόμενα τυχεῖν, ταῦθ' ὑμᾶς ὑπομνήσω."

„Οὗτός ἐστιν, ἄνδρες πολῖται, Ταρκύνιος ὁ [e] πρὸ τοῦ LXXIX. λαβεῖν τὴν ἀρχὴν, [f] Ἀρροῦνταν, τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, ὅτι πονηρὸς οὐκ ἐβούλετο γενέσθαι, φαρμάκοις διαχρησάμενος, συνεργὸν εἰς τοῦτο τὸ μύσος λαβὼν τὴν ἐκείνου γυναῖκα, τῆς δ' αὐτῷ συνοικούσης ἀδελφὴν, ἣν ἐμοίχευεν ὁ θεοῖς ἐχθρὸς ἔτι [g] καὶ" πάλαι. οὗτος ὁ τὴν γαμετὴν, γυναῖκα σώφρονα [h] καὶ τέκνων κοινωνὸν γεγονυῖαν, ἐν ταῖς αὐταῖς ἡμέραις καὶ διὰ τῶν αὐτῶν φαρμάκων ἀποκτείνας· ὃς οὐδ' ἀφοσιώσασθαι τῶν φαρμακειῶν ἀμφοτέρων τὰς δια-

ſupplicia omnium iudicio commeruit. Verum quia temporis, quod res concedunt, anguſtiae pauca verba et multa facta poſtulant, ac etiam apud vos rerum gnaros verba facio, pauca eius facinora grauiſſima, et praecipue manifeſta, et quae nulla ratione poſſunt excuſari, vobis commemorabo et in memoriam reuocabo.

L. Tarquinius Superbus Romanorum

Iſte, Quirites, eſt ille Tarquinius, qui antequam regnum eſſet adeptus, Aruntem fratrem ſuum, quod improbus eſſe nollet, venenis ſuſtulit, aſſumpta ad ſocietatem huius ſceleris illius vxore, ſuae coniugis ſorore, cum qua ipſe diis inuiſus vel multo ante adulterium commiſerat. Hic eſt ille qui vxorem ſuam, matronam pudicam et communium liberorum parentem, eodem tempore et iiſdem venenis ſuſtulit: * qui ne expiare quidem voluit vtriuſque veneficii piaculum, et ſe purgare de hoc

REX VII.

c Deeſt *Vat.*

d In *Cod. Vat.* καὶ πρὸς εἰδότας οἱ λόγοι, τὰ μέγιστα καὶ φανερώτατα τῶν ἔργων αὐτοῦ, οὐδ' ἀπολογίας οὐδεμιᾶς δυνάμενα τυχεῖν.

e Πρὸ τοῦ παραλαβεῖν *Vat.*

f Ἄρροντα *Vat.*

g Deeſt *Vat.*

h Deeſt fortaſſe alius genitiuus τῆς ἀρχῆς vt ſit τῆς ἀρχῆς καὶ τέκνων κοινωνὸν γεγονυῖαν. *Steph.*

* Qui ne quidem deteſtari diſſimulareque calumnias vtrorumque venenorum, vt non a ſe patratorum, dignatus eſt, miſericordi vtens perſona etc. *Lapus.*

βολὰς, [i] ὡς οὐχ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ γενομένων, ἠξίωσεν, ἐλεεινῷ χρησάμενος σχήματι, καὶ μικρᾷ προσποιήσει πένθους· ἀλλ᾽ εὐθὺς ἅμα τῷ αὐτὰ διαπράξασθαι τὰ θαυμαστὰ ἔργα, [k] πρὶν ἢ μαρανθῆναι τὰς ὑποδεξαμένας τὰ δύστηνα σώματα πυρὰς, φίλους εἱστία, καὶ γάμους ἐπετέλει, καὶ τὴν ἀνδροφόνον νύμφην ἐπὶ τὸν τῆς ἀδελφῆς θάλαμον ἤγετο, τὰς ἀποῤῥήτους πρὸς αὐτὴν [l] ἐμπεδῶν ὁμολογίας· ἀνόσια καὶ ἐξάγιστα, καὶ οὔθ᾽ Ἑλλάδος οὔτε βαρβάρου γῆς οὐδαμόθι γινόμενα, πρῶτος εἰς τὴν Ῥωμαίων πόλιν [m] εἰσάγων, καὶ μόνος. οἷα δ᾽ ἐξειργάσατο, ὦ δημόται, τὰ περιβόητα καὶ δεινὰ [n] περὶ τοὺς κηδεστὰς ἀμ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

hoc a ſe patrato, ſaltem aliqua lugubri ſpecie et exigua luctus ſimulatione: ſed ſimulatque praeclara haec facinora patrauit, nondum exſtinctis rogis qui miſera illa corpora exceperant, amicos conuiuio excepit, nuptiaſque celebrauit, et ſponſam, quae maritum ſuum interfecerat, in ſororis thalamum duxit, nefarias pactiones cum illa factas confirmans, et exemplum impium ac exſecrandum, et apud nullas aut Graecas aut barbaras nationes receptum, primus et ſolus in rempublicam Romanam inducens. Sed quae ſcelera, Quirites, quam famoſa et quam atrocia in ſoceros

pus. Ac ne exigua quidem luctus ſpecie, habituque ad moerorem compoſito, vtriuſque veneni, velut a ſe non patrati, crimen diluere voluit. *Gelen.*

i Poſt ὡς inſerenda negatiua οὐχ, vel μὴ poſt ἑαυτοῦ: quo modo et *Lapus* vertit, *vt non a ſe patratorum. Sylb.* Ὡς οὐχ ὑφ᾽ ἑαυτοῦ in *Cod. Vat.*

k Πρὶν ἡμέραν θεῖναι in *Ed. Steph.* Noſtram ſcripturam habuit etiam *Lapi Cod.* vt indicat verſio, *priuſquam pyrae maceratae eſſent.* Monuit et *Canterus* de hac lectione, *Nou. Lect.* l. III. c. 27. *Sylb.* Occurrit etiam in *Cod. Vat.*

l Ἐμπεδῶν in *Ed. Steph.* quod, quia minime huc facit, repoſui ἐμπεδῶν, cum *Lapi* etiam verſio hanc ſcripturam agnoſcat, *arcanas* (potius *nefarias*) *ſeruans firmanſque pactiones.* atque inde infra eſt ἐμπέδωσις ὅρκων. *Sylb.* Hanc emendationem firmat et *Cod. Vat.*

m Εἰσάγων *Vat.* vulg. εἰσαγαγών.

n Περὶ τοὺς κηδεστὰς ἀμφοτέρους ἐπιχειρήματα ἐπὶ ταῖς δυσμαῖς ὄντας ἤδη τοῦ βίου; Σερούϊον μὲν etc. in *Cod. Vat.* Nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit, *graviaque in vtroſque ſoceros iam in exitu*

φοτέρȣς ἐπιχειρήματα, ἐπὶ ταῖς δυσμαῖς ὄντας ἤδη τȣ̃ βίȣ; Σερούϊον μὲν Τύλλιον τὸν ἐπιεικέστατον τῶν βασιλέων, καὶ πλεῖστα ὑμᾶς εὖ ποιήσαντα, φανερῶς ἀποσφάξας, καὶ ȣ̓́τε κομιδῆς, ȣ̓́τε ταφῆς νομίμȣ τὸ σῶμα ἐάσας τυχεῖν· Ταρκυνίαν δὲ τὴν ἐκείνȣ γυναῖκα, ἣν προσῆκεν αὐτῷ τιμᾶν ὥσπερ μητέρα, πατρὸς ἀδελφὴν ȣ̓̃σαν, καὶ σπουδαίαν περὶ αὐτὸν γενομένην, πρὶν ἢ πενθῆσαι καὶ τὰ νομιζόμενα [o] τῷ κατὰ γῆς ἀνδρὶ ποιῆσαι, τὴν ἀθλίαν ἀγχόνῃ διαχρησάμενος, ὑφ᾽ ὧν ἐσώθη, καὶ παρ᾽ οἷς ἐτράφη, καὶ ȣ̔̀ς διαδέξεσθαι μετὰ τὴν τελευτὴν ἔμελλεν, ὀλίγον ἀναμείνας, ἕως ὁ κατὰ φύσιν αὐτοῖς παραγένηται θάνατος.„

„Ἀλλὰ τί τȣ́τοις ἐπιτιμῶ, τοσαύτας ἔχων αὐτȣ̃ LXXX. παρανομίας κατηγορεῖν, ἔξω τῶν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ κηδεστὰς γενομένων, τὰς εἰς τὴν πατρίδα καὶ πάντας ἡμᾶς ἐπιτελεσθείσας [p], εἰ δὴ δεῖ καὶ παρανομίας αὐτὰς

ſoceros ſuos patrauit? qui Seruium Tullium, omnium regum iuſtiſſimum et optime de vobis meritum, palam iugulauerit, nec ipſius cadauer funere et legitima ſepultura honeſtari paſſus fuerit: et Tarquiniam eius vxorem, quae ipſi matris inſtar erat colenda, vtpote quae ipſius erat amita et bene de ipſo merita, antequam mariti mortem defleret, eique extrema inferiarum officia praeſtaret, miſeram laqueo enecarit; a quibus ſeruatus, et apud quos educatus fuerat, et quorum heres ac ſucceſſor futurus erat, ſi aliquantulum exſpectaſſet mortis naturalis aduentum.„

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

„Sed quid in his reprehendendis immoror, quum tot eius iniqua facinora proferre ac vituperare poſſim, praeter illa quae in cognatos ac ſoceros commiſit: ea, *inquam*, quae in patriam et nos omnes contra ius et fas patrauit? ſi modo ea ſunt vocanda

facinora

exitu vitae. praeter prima tria vocabula et duo poſtrema, reliqua omnia deſunt vulgatis.

o *Lapi* verſio pro κατὰ γῆς videtur maluiſſe ταφῆς, *conſueta que ad ſepulturam perficere.* Sed ferri vulgata lectio poteſt; nec male *Gelenius* vertit *inſerias*: quippe quae ſepulchro inhumati ſolerent infundi. *Sylb.*

p Παρανομίας omittit *Vat.* atque εἰ δεῖ mutat in εἰ δή. Similiter vel hic vel mox infra vocem παρανομίας expungi debere exiſtimauit *Steph.* vulgatae ſic dant ἐπιτελεσθείσας παρανομίας, εἰ δεῖ καὶ παρ.

καλεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀνατροπὰς καὶ [q] ἀφανισμοὺς [r] ἁπάντων τῶν ἐθῶν καὶ τῶν νόμων. αὐτίκα τὴν ἡγεμονίαν, ἵν' ἀπὸ ταύτης ἄρξωμαι, πῶς παρέλαβεν; ἆρά γε ὡς οἱ πρὸ αὐτοῦ γενόμενοι βασιλεῖς; [s] πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ἐκεῖνοι [t] μέν γε ἅπαντες [u] ὑφ' ἡμῶν ἐπὶ τὰς δυναστείας παρήγοντο κατὰ τοὺς [x] πατρίους ἐθισμοὺς καὶ νόμους· πρῶτον μὲν ψηφίσματος ὑπὸ τῆς βουλῆς γραφέντος, ᾗ περὶ πάντων ἀποδέδοται τῶν κοινῶν προβουλεύειν· ἔπειτα μεσοβασιλέων αἱρεθέντων, οἷς ἐπιτρέπει τὸ συνέδριον ἐκ τῶν ἀξίων τῆς ἀρχῆς διαγνῶναι τὸν ἐπιτηδειότατον· μετὰ ταῦτα ψῆφον ἐπενέγκαντος ἐν ἀρχαιρεσίαις τοῦ δήμου, μεθ' ἧς ἅπαντα ἐπικυροῦσθαι βούλεται τὰ μέγιστα ὁ νό-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

facinora iniqua, et non potius piacula abominanda, et euerſiones omnium gentium ac nationum. Et, ne longius abeam, ipſum imperium, vt hinc initium faciam, quomodo eſt adeptus? an, vt ante eum reges alii? minime. multum certe abeſt. Illi enim omnes a nobis ad principatus patrio more et inſtituto promouebantur. Primum quidem ex ſenatusconſulto, cuius primae partes ſunt in omnibus publicis conſiliis: deinde per interreges creatos, quibus ſenatus permittit vt, ex numero eorum qui regno ſunt digni, maxime idoneum eligant: poſtremo ſuffragante in comitiis populo, cuius ſuffragio maxima quaeque rata fieri lex iubet:

q Ἀφανισμοὺς agnoſcit etiam *Lapus*, dum reddit, *euerſiones exterminationeſque.* Ego veram ſcripturam eſſe puto ἀφαγισμοὺς: quam et *Gelenius* ſequutus vertit *piacula et abominationes.* vt ἀφαγισμοὶ hoc loco ſint non *expiationes ipſae*, ſed *ſcelera expianda. Sylb.* Apud quem hoc legerit ignoro. Vulgata lectio eſt ſana, et non temere mutanda. *Port.*

r Ἁπάντων γενομένων καὶ τῶν ἐθνῶν *Vat.* vulg. ἁπάντων τῶν ἐθνῶν καὶ γενῶν.

s Atticae venuſtatis eſt vſus iſte vocis πόθεν. nam ita vſurpant ſaepiſſime *Euripides* aliique ſcriptores Attici. Veteres Grammatici huiuſmodi in locis interpretantur οὐδαμῶς. Saepe autem ſubiungi ſolet πολλοῦ γε καὶ δεῖ, et ita apud *Dionyſium* multis locis *Caſ.*

t Μέν γε *Vat.* vulg. μέντοι.

u Ὑφ' ὑμῶν *Vat.*

x Πατρικίους perperam in *Ed. Steph.* vt et mox ἀπενέγκαντος. *Sylb.*

y Οἰωνῶν

μος· ἐφ᾽ ἅπασι δὲ τούτοις, [y] οἰωνῶν, σφαγίων, καὶ τῶν ἄλλων σημείων καλῶν γενομένων· ὧν χωρὶς ȣ̓θὲν ἂν γένοιτο τῆς ἀνθρωπίνης σπουδῆς καὶ προνοίας ὄφελος. Φέρε δὴ τίς ὑμῶν τι τȣ́των οἶδε γενόμενον, ὅτε τὴν ἀρχὴν Ταρκύνιος ἐλάμβανε; ποῖον προβούλευμα συνεδρίȣ; τίνα μεσοβασιλέων διάγνωσιν; ποίαν δήμȣ ψηφοφορίαν; ποίους οἰωνοὺς αἰσίους; ȣ̓ λέγω ταῦτα πάντα, καίτοι δέον, εἰ γοῦν ἔμελλεν ἕξειν καλῶς, μηδὲν τῶν ἐν ἔθει κατὰ τοὺς νόμους παραλελεῖφθαι· ἀλλ᾽ ἐάν τις ἓν μόνον ἔχῃ τούτων ἐπιδεῖξαι γεγονὸς, [z] ȣ̓κ ἀξιῶ τὰ παραλειφθέντα συκοφαντεῖν. πῶς ȣ̓̃ν παρῆλθεν ἐπὶ τὴν δυναϛείαν; ὅπλοις, καὶ βίᾳ, καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων συνωμοσίαις, ὡς τυράννοις ἔθος, [a] ἀκόντων ἡμῶν καὶ δυσχεραινόντων. Φέρε, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ κατέσχε τὴν δυναϛείαν ὅπως

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

iubet: praeterea auſpiciis, et litationibus, et caeteris coeleſtibus ſignis felicibus; ſine quibus humana ſtudia et conſilia nihil proficiunt. Eia igitur, quis veſtrum aliquid horum obſeruatum ſcit, quando Tarquinius imperium eſt adeptus? quod ſenatusconſultum? quod interregum iudicium? quae populi ſuffragia? quae fauſta auſpicia? Non dico haec omnia *fuiſſe praetermiſſa*, quamvis oportuiſſet (ſi modo recta creatio erat futura) nullos ritus legitimos praetermitti: ſed ſiquis vel vnum tantum horum obſeruatum fuiſſe demonſtrare poſſit; haud aequum cenſeo caetera, quae neglecta fuerant, calumniari. Quanam igitur ratione principatum eſt aſſequutus? armis et vi et ſceleſtorum hominum coniurationibus, (vt tyrannis eſt mos) nobis inuitis et id iniquo animo ferentibus. Sed, age, poſtquam regnum occupauit quomodocun-

y Οἰωνῶν χωρὶς ȣ̓θὲν *Vat.* caeteris quae interiecta ſunt omiſſis.

z Hanc ſcripturam agnoſcit etiam *Lapus*, dum vertit, *haud aequum cenſeo quae relicta ſunt calumniari.* vt ſenſus ſit, ſi vnum Tarquinii factum legitimum proferri poſſit, ſe caetera omnia quae neglecta ſunt intacta ſine reprehenſione praeteriturum. *Gelenius* verterat, *non recuſabo notam calumniae:* quod eſt ȣ̓κ ἀπαξιώσω συκοφάντης ἀκȣ́ειν. *Sylb.*

a Ἀκȣόντων in *Ed. Steph.* Sed ἀκόντων agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.* et ὑμῶν legunt pro ἡμῶν, minus recte, ſermo enim adhuc de patriciis, e quorum numero erat Brutus.

ποτὲ λαβὼν, ἆρα βασιλικῶς κέχρηται ταύτῃ, ζηλῶν τοὺς προτέρους ἡγεμόνας, οἳ λέγοντές τε καὶ πράττοντες τοιαῦτα διετέλουν ἐξ ὧν εὐδαιμονεστέραν τε καὶ μείζω τὴν πόλιν τοῖς ἐπιγινομένοις παρέδοσαν, ἧς αὐτοὶ παρέλαβον; καὶ τίς ἂν ὑγιαίνων ταῦτα φράσειεν, ὁρῶν ὡς οἰκτρῶς καὶ κακῶς ἅπαντες ὑπ᾽ αὐτοῦ διατεθείμεθα;»

LXXXI. „Τὰς μὲν οὖν ἡμετέρας τῶν πατρικίων συμφορὰς, ἃς καὶ τῶν πολεμίων ἄν τις μαθὼν δακρύσειε, σιωπῶ, [b] οἵ γε ὀλίγοι μὲν ἐκ πολλῶν λελείμμεθα, ταπεινοὶ δ᾽ ἐκ μεγάλων γεγόναμεν, εἰς πενίαν δὲ καὶ μεγάλην ἀπορίαν ἥκομεν ἐκ πολλῶν [c] καὶ μυρίων ἐκπεσόντες ἀγαθῶν. οἱ λαμπροὶ δ᾽ ἐκεῖνοι καὶ δεινοὶ καὶ μεγάλοι, δι᾽ οὓς ἐπιφανὴς ἡ πόλις ἡμῶν ποτ᾽ ἦν, οἱ μὲν ἀπολώλασιν, οἱ δὲ φεύγουσι τὴν πατρίδα. ἀλλὰ τὰ [d] ὑμέτερα πράγματα, ὦ δημόται, πῶς ἔχει; [e] οὐκ ἀφῄρηται μὲν ὑμῶν τοὺς νόμους; [f] ἀφῄρηται δὲ τὰς ἐφ᾽ ἱερὰ καὶ θυσίας συνόδους, πέπαυκε δὲ τοὺς ἀρχαιρεσιάζοντας, καὶ ψηφοφο-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

modocunque quaeſitum, an in eo ſe regie geſſit, ſequutus ſuperiorum regum exemplum, qui perpetuo et dixerunt et fecerunt ea, quibus hanc rempublicam et fortunatiorem et ampliorem quam ipſi a maioribus accepiſſent, ſuis ſucceſſoribus tradiderunt? Et quis ſana mente praeditus haec diceret, cernens quam miſere et male omnes ab ipſo fuerimus tractati?„

Noſtras quidem ordinis patricii calamitates, quas vel hoſtis defleret ſi audiret, taceo: ſi quidem pauci ex multis ſumus reliqui; et ex alto dignitatis gradu in humilitatem delapſi, et ad paupertatem ac ingentem rerum inopiam, multis atque adeo innumeris ſpoliati bonis, redacti ſumus. At illi clari viri et graues et magnifici, quorum opera haec noſtra ciuitas quondam fuit illuſtris, partim perierunt, partim in exſilium ſunt pulſi. Sed, Quirites, quonam in ſtatu res veſtrae ſunt? Nonne vobis leges eripuit? nonne vobis omni conuentu, quem ſacrorum ac ſacrificiorum cauſſa facere ſolebatis, interdixit? nonne comitia, et ſuffragia,

b Εἴ γε ὀλίγοι *Vat.*

c Καὶ μακαρίων *Vat.*

d Ἡμέτερα male in *Ed. Steph.*

e Οὐκ ἀφῄρηται μὲν ὑμῶν *Vat.* vulgatis deeſt μὲν.

f Deeſt *Vat.* οὐκ in vulgatis ante ἀφῄρηται poſterius iteratum.

g Ἄξια

ροῦντας, καὶ περὶ τῶν κοινῶν ἐκκλησιάζοντας; ἀναγκάζει δ' ὅσα δούλοις ἀργυρωνήτοις αἰσχύνης [g] ἄξια ταλαιπωρεῖν, λατομοῦντας, ὑλοτομοῦντας, [h] ἀχθοφοροῦντας, ἐν ταρτάροις καὶ βαράθροις δαπανωμένους, ἀνάπαυσιν τῶν κακῶν οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην λαμβάνοντας. τίς οὖν ὅρος ἔσται τῶν συμφορῶν; καὶ μέχρι τίνος χρόνου ταῦτα πάσχοντες ὑπομενοῦμεν; καὶ πότε τὴν πάτριον ἐλευθερίαν ἀνακτησόμεθα; ὅταν ἀποθάνῃ Ταρκύνιος; νὴ Δία. καὶ τί πλέον ἡμῖν ἔσται τότε; τί δ' οὐ χεῖρον; τρεῖς γὰρ ἐξ ἑνὸς Ταρκυνίους ἕξομεν [i] πολλῷ μιαρωτέρους τοῦ πατρός. ὅπου γὰρ ὁ γενόμενος ἐξ ἰδιώτου τύραννος, καὶ ὀψὲ ἀρξάμενος πονηρὸς εἶναι, [k] πᾶσαν ἀκριβῶς διεξήλασε τὴν τυραννικὴν κακίαν, ποταποὺς χρὴ νομίζειν ἔσεσθαι τοὺς ἐξ ἐκείνου φύντας, οἷς πονηρὸν μὲν γένος, πονηραὶ δὲ τροφαὶ, πολι-

gia, et conciones quae de rebus publicis haberi ſolebant, ſuſtulit? Quin et corporibus veſtris haud ſecus ac mancipiorum empticiorum ad varios eoſque graues labores abutitur, cogens vos lapides et materiam caedere, et humeris onera ferre, et in profundis ac voraginoſis foſſis corpora conſumere, vobis ne minima quidem a malis conceſſa requiete. Quis igitur finis erit *iſtarum* calamitatum? quouſque haec pati ſuſtinebimus? quandonam patriam libertatem recuperabimus? An quum obierit Tarquinius? ita per Iouem. numquid tum nobis erit melius? immo annon deterius? Tres enim Tarquinios ex vno prognatos ipſo patre longe ſceleſtiores habebimus. Quando enim is qui ex homine priuato factus eſt tyrannus, et qui ſero improbitatem exercere coepit, in omnibus tyrannicis vitiis ſeſe accuratiſſime exercuit; qualem oportet exiſtimare eius ſobolem futuram, malo genere natam, et male educatam, cui nunquam vllum

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

g Ἄξια videtur etiam *Lapus* agnouiſſe, dum vertit, *quaecunque ſeruis emptis digna ſunt.* regula tamen poſtulat ἄξιον, ſ. ἐστί. *Sylb.* Quoniam ἄξιος cum genitiuo iungi ſolet, vel δούλων ἀργυρονήτων legendum, vel ἄξια delendum, vel ἄξιόν ἐστι dicendum. *Portus.* Αἰσχύνης ἄξια in *Cod. Vat.* voc. αἰσχύνης deeſt vulgatis, quae δούλους ἀργυρωνήτους dant.

h Ἀχθηφοροῦντας *Vat.*

i Πολλῷ μιαρωτέρους *Vat.* πολλῷ deeſt vulgatis.

k Πᾶσαν ἀκριβοῖ τὴν τυραννικὴν *Vat.*

 l Ὑμῖν

τικὸν δὲ καὶ μέτριον οὐδὲν οὔτ' ἰδεῖν ἐξεγένετο πώποτε πραττόμενον, οὔτε μαθεῖν; ἵνα δὲ μὴ μαντεύησθε τὰς καταράτους αὐτῶν φύσεις, ἀλλ' ἀκριβῶς μάθητε οἵους σκύλακας [l] ἡμῖν ἡ Ταρκυνίου τυραννὶς ὑποτρέφει, θεάσασθε ἔργον ἑνὸς αὐτῶν τοῦ πρεσβυτάτου.»

LXXXII. «Αὕτη Σπορίου μέν ἐστι τοῦ Λουκρητίου θυγάτηρ, ὃν ἀπέδειξε τῆς πόλεως ἔπαρχον [m] ὁ τύραννος ἐξιὼν ἐπὶ τὸν πόλεμον, Ταρκυνίου δὲ Κολλατίνου γυνή, τοῦ συγγενοῦς τῶν τυράννων, καὶ πολλὰ ὑπὲρ αὐτῶν κακοπαθήσαντος. αὕτη μέντοι σωφρονεῖν βουλομένη, καὶ τὸν ἄνδρα τὸν ἑαυτῆς φιλοῦσα, ὥσπερ ἀγαθῇ προσήκει γυναικί, ξενιζομένου παρ' αὐτῇ Σέξτου, διὰ τὴν συγγένειαν, τῇ παρελθούσῃ νυκτί, Κολλατίνου δὲ τότ' ἀποδημοῦντος ἐπὶ στρατοπέδου, τὴν ἀκόλαστον ὕβριν τῆς τυραννίδος οὐκ ἠδυνήθη διαφυγεῖν· ἀλλ' ὥσπερ αἰχμάλωτος ὑπ' ἀνάγκης κρατηθεῖσα ὑπέμεινεν ὅσα μὴ θέμις ἐλευθέρᾳ γυναικὶ παθεῖν. ἐφ' οἷς ἀγανακτοῦσα, καὶ ἄφορητον ἡγουμένη τὴν ὕβριν, ἐπειδὴ πρὸς τὸν πατέρα καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς τὰς κατασχούσας αὐτὴν [n] διεξῆλθε

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

vllum *eius* moderatum aut ciuile factum videre aut audire licuit. Ne autem cognoſcendis eorum exſecrandis ingeniis diuinatione vobis ſit opus, vtque certo ſciatis quales catulos Tarquinii tyrannis in ſuo ſinu nobis alat, facinus vnius eorum, qui maximus eſt natu, quaeſo, videte *et conſiderate.*

Haec eſt filia Spurii Lucretii, quem tyrannus ad bellum proficiſcens vrbis praefectum conſtituit; vxor autem Tarquinii Collatini, tyrannorum cognati, qui eorum cauſſa multa pertulit mala. atque haec quidem, quod pudicitiam vellet tueri, et maritum ſuum amaret, vt bonam decet vxorem, quum Sextus hoſpitio ab ea fuiſſet exceptus cognationis cauſſa, ſuperiore nocte, Collatino tunc abſente et in caſtris verſante, effraenatam ac intemperantem tyrannidis contumeliam effugere non valuit: ſed, vt captiua neceſſitate coacta, tulit quae ingenuam mulierem ferre eſt nefas. Quam contumeliam indigne ferens, nec tolerandam exiſtimans, quum prius patri et cognatis ſua infortunia narraſſet,

l Ὑμῖν *Vat.*
m Ὁ τύραννος *Vat.* articulo carent vulgatae.
n Ἀνάγκας διεξῆλθε *Vat.*

ο Γένοιτο,

τύχας, πολλὰς ποιησαμένη δεήσεις καὶ ἀρὰς, ἵνα τιμωροὶ τοῖς κακοῖς αὐτῆς [o] γένοιντο, τὸ κεκρυμμένον ὑπὸ τοῖς κόλποις ξίφος σπασαμένη, τοῦ πατρὸς ὁρῶντος, ὦ δημόται, διὰ τῶν ἑαυτῆς σπλάγχνων ἔβαψε τὸν σίδηρον. ὦ θαυμαστὴ σὺ καὶ πολλῶν ἐπαίνων ἀξία τῆς εὐγενοῦς προαιρέσεως. [p] οἴχῃ, ἀπόλωλας, οὐχ ὑπομείνασα τὴν τυραννικὴν ὕβριν, ἁπάσας ὑπεριδοῦσα τὰς ἐν τῷ ζῆν ἡδονὰς, ἵνα σοι μηδὲν ἔτι τοιοῦτον συμβῇ παθεῖν. ἔπειτα σὺ μὲν, ὦ Λουκρητία, γυναικείας τυχοῦσα φύσεως, ἀνδρὸς εὐγενοῦς φρόνημα ἔσχες· ἡμεῖς δ' ἄνδρες γενόμενοι γυναικῶν χείρους ἀρετῇ γενησόμεθα; [q] καὶ σοὶ μὲν, ὅτι μίαν ἐτυραννήθης νύκτα τὴν ἀμίαντον ἀφαιρεθεῖσα αἰδῶ μετὰ βίας, ἡδίων καὶ μακαριώτερος ἔδοξεν ὁ θάνατος εἶναι τοῦ βίου· ἡμῖν δ' ἄρα οὐ παραστήσεται τὸ αὐτὸ τοῦτο ὑπολαβεῖν, ὧν Ταρκύνιος οὐ μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος ἤδη τυραννῶν, [r] πάσας τὰς ἐλπίδας ἀφήρηται, ἐλευθερίαν ἀφελόμενος; οὐκ ἔστιν ἡμῖν, ὦ δημόται, βιωτὸν ἐν τοιούτοις [s] καλινδουμένοις κακοῖς, ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν

raſſet, eos multis precata et obteſtata vt ſuas iniurias vlciſcerentur, educto cultro, quem in ſinu abditum habebat, inſpectante patre, Quirites, ferrum per viſcera ſua actum cruentauit. O te admirandam et ob generoſum animum multis laudibus dignam! obiiſti, periiſti, non ferens tyrannicam contumeliam, neglectis omnibus huius vitae voluptatibus, nequid eiuſmodi amplius perpeti poſſes. Et tu, Lucretia, quum mulier eſſes nata, viri generoſi animum habuiſti: nos vero, qui viri ſumus nati, a mulieribus virtute ſuperabimur? Tu quidem, quod, vnius noctis paſſa tyrannidem, impolluta pudicitia per vim ſpoliata fueris, mortem ipſa vita iucundiorem ac beatiorem iudicaſti: nobis vero non veniet in mentem vt idem ſentiamus, quibus Tarquinius ſua tyrannide non per vnum diem, ſed iam per continuos viginti quinque annos, vna cum ipſa libertate omnem etiam ſpem eripuit? Non eſt, Quirites, viuendum nobis, qui in iſtiuſmodi malis verſamur; quum ab illis ſimus

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

o Γένοιτο, καὶ κεκρυμμένον *Vat.*
p Οἴχῃ *Vat.* ὤχηκας vulgo.
q Ita *Sylb.* et *Codd. MſS.* In *Ed. Steph.* καὶ σὺ μὲν et mox καὶ pro τήν.
r Ἀφήρηται τὰς ἐν τῷ ζῆν ἡδονὰς *Vat.*
s Κυλινδουμένοις *Vat.*

οὖσιν ἀπογόνοις, οἳ τὰ δίκαια τάττειν ἠξίουν τοῖς ἄλλοις, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δόξης ἤραντο κινδύνους· ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἅπασιν αἱρετέον, ἢ βίον ἐλεύθερον, ἢ θάνατον ἔνδοξον. ἥκει δὲ καιρὸς οἷον εὐχόμεθα, μεθεστηκότος μὲν ἐκ τῆς πόλεως Ταρκυνίου, ἡγουμένων δὲ τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν πατρικίων, [t] οὐδενὸς δ᾽ ἡμῖν ἐλλείψοντος, ἐὰν ἐκ προθυμίας χωρήσωμεν ἐπὶ τὰ ἔργα, οὐ σωμάτων, οὐ χρημάτων, οὐχ ὅπλων, οὐ στρατηγῶν, οὐ τῆς ἄλλης τῆς εἰς τὰ πολεμικὰ παρασκευῆς· μεστὴ γὰρ ἁπάντων ἡ πόλις· [u] αἰσχρόν γε εἴη Οὐολούσκων, καὶ Σαβίνων, καὶ ἄλλων μυρίων ἄρχειν ἀξιοῦντας, αὐτοὺς δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν· καὶ περὶ μὲν τῆς Ταρκυνίου πλεονεξίας πολλοὺς ἀναιρεῖσθαι πολέμους, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας οὐδένα.»

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

ſimus oriundi, qui ſe aliis iura reddere aequum cenſuerunt, quique multa pericula pro imperio et gloria ſubierunt: ſed e duobus alterum omnibus eſt eligendum, vel vita libera, vel mors glorioſa. Venit enim tempus quod optabamus: quod Tarquinius ab vrbe ſit remotus, et patricii in re aggredienda ſint duces, nec vlla res nobis ſit defutura, ſi alacri animo ad rem ipſam peragendam acceſſerimus; non homines, non pecuniae, non arma, non duces, denique nullus alius bellicus apparatus: omnium enim horum vrbs eſt plena: et turpe eſt nos ipſos, qui Volſcorum et Sabinorum ac aliorum infinitorum populorum imperium affectamus, perpeti aliorum ſeruitutem; et pro Tarquinii auaritia multa ſuſcipere bella, at pro noſtra ipſorum libertate nullum ſuſcipere velle.„

Verum,

t Οὐδενὸς δ᾽ ἡμῖν *Vat.* particula deeſt vulgatis.

u *Lapus* videtur legiſſe, αἰσχρόν τε ἡμᾶς Οὐολούσκων μὲν, καὶ Σαβίνων, καὶ ἄλλων μυρίων ἄρχειν ἀξιοῦν, αὐτοὺς δὲ δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν. nam vertit, *turpeque eſt nos, Volſcorum, Sabinorumque, et aliorum plurium principatum poſtulantes ſeruire ipſos aliis ſuſtinere.* Plenior et fortaſſe verior eſt haec lectio, αἰσχρόν τε ἡμᾶς Οὐολούσκων μὲν, καὶ Σαβίνων, καὶ ἄλλων μυρίων ἄρχειν ἀξιούντων κεκρατηκότας διατελέσαι, αὐτοὺς δὲ δουλεύοντας ἑτέροις ὑπομένειν. eam ſane in verſione ſequi libuit; *et turpe eſt nos, cum Volſcos ac Sabinos, alioſque multos imperium affectantes, perpetuo*

„Τίσιν οὖν ἀφορμαῖς εἰς τὰ πράγματα χρησόμεθα, LXXXIII καὶ ποίαις συμμαχίαις; τοῦτο γὰρ λοιπὸν εἰπεῖν. πρῶτον μὲν ταῖς παρὰ τῶν θεῶν ἐλπίσιν, ὧν ἱερὰ καὶ τεμένη καὶ βωμοὺς μιαίνει Ταρκύνιος ταῖς αἱμοφύρτοις χερσὶ καὶ παντὸς ἐμφυλίου γεμούσαις ἄγους, θυσιῶν καὶ σπονδῶν καταρχόμενος· ἔπειτα ταῖς ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, οὔτ᾽ ὀλίγων ὄντων, οὔτ᾽ ἀπείρων πολέμου· πρὸς δὲ τούτοις, ταῖς παρὰ τῶν συμμάχων ἐπικουρίαις, οἳ μὴ καλούντων μὲν ἡμῶν, [x] οὐδὲν ἀξιώσουσι πολυπραγμονεῖν· ἐὰν δ᾽ ἀρετῆς ὁρῶσι μεταποιουμένους, ἄσμενοι συναροῦνται τοῦ πολέμου. τυραννὶς γὰρ πᾶσιν ἐχθρὰ τοῖς βουλομένοις ἐλευθέροις εἶναι. εἰ δέ τινες ὑμῶν τοὺς [y] ἐπὶ στρατοπέδου συνόντας ἅμα Ταρκυνίῳ πολίτας δεδοίκασιν, ὡς ἐκείνῳ μὲν συναγωνιουμένους, [z] ἡμῖν δὲ πολεμήσοντας, οὐκ ὀρθῶς δεδοίκασι. βαρεῖα γὰρ κἀκείνοις ἡ τυραννὶς, καὶ ἔμφυτος πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ τῆς ἐλευθερίας πόθος, καὶ πᾶσα μεταβολῆς πρό-

„Verum, quibus adminiculis, et quibus ſocietatibus in ipſa re aggredienda vtemur? Reſtat enim vt hoc dicamus. * Primum quidem freti auxilio deorum, quorum ſacra et templa et aras Tarquinius polluit manibus cruentis et omni piaculo in ſuos ciues commiſſo conſceleratis, dum ſacrificia et libationes auſpicatur: deinde noſtra ipſorum ope, qui neque pauci neque rerum bellicarum imperiti ſumus: praeterea ſociorum auxiliis, qui a nobis non vocati res nouas aggredi non auderent; ſed, ſi viderint nos nobis virtutem vendicare, lubenter ad huius belli ſocietatem venient. Tyrannis enim omnibus libertatis ſtudioſis eſt inuiſa. Quod ſi qui veſtrum timent ciues, qui in caſtris vna cum Tarquinio ſunt, quaſi ſint illum adiuturi, et nobis bellum illaturi, haud recte *et cum ratione* timent. Nam et illis moleſta eſt tyrannis; et in omnibus mortalibus libertatis deſiderium eſt innatum; et iis qui inuiti et coacti miſerias perferunt, quaeuis vel leuiſſima

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

tuo vicerimus, *ipſos* nunc *aliis ſeruire. Sylb.* vulgatae ſic exhibent αἰσχρόν τε εἰ Οὐολούσκων — ἀξιούντων· αὐτοὺς δὲ δουλ.

* Primum quidem ſpe de diis optima etc. deinde noſtra ſpe de nobis etc. *Lapus.*

x Οὐδὲν ἀξιώσουσι in Codd. *Ven.* et *Vat.* vulg. οὐκ ἀξιοῦσι.

y Ἐπὶ στρατοπέδῳ *Vat.*

z Ὑμῖν *Vat.*

a Ψηφι-

φάσις τοῖς δι' ἀνάγκην ταλαιπωροῦσιν ἱκανή· οὓς, εἰ [a] ψηφίσησθε τῇ πατρίδι βοηθεῖν, οὐ φόβος ὁ καθέξων ἔσται παρὰ τοῖς τυράννοις, οὐ χάρις, οὐχ ἕτερόν τι [b] τῶν βιαζομένων ἢ πειθόντων ἀνθρώπους τὰ μὴ δίκαια πράττειν. εἰ δέ τισιν αὐτῶν ἄρα διὰ κακὴν φύσιν ἢ πονηρὰς τροφὰς τὸ φιλοτύραννον ἐμπέφυκεν, οὐ πολλοῖς οὖσι μὰ Δία, μεγάλαις καὶ τούτους ἀνάγκαις ζεύξομεν, ὥστ' ἐκ πονηρῶν γενέσθαι χρηστούς. ὅμηρα γὰρ αὐτῶν ἔχομεν ἐν τῇ πόλει τέκνα, καὶ γυναῖκας, καὶ γονεῖς· ἃ τιμιώτερα τῆς ἰδίας ἐστὶν ἑκάστῳ ψυχῆς. ταῦτά τ' οὖν αὐτοῖς ἀποδώσειν, ἐὰν ἀποστῶσι τῶν τυράννων, ὑπισχνούμενοι, καὶ ἄδειαν ὧν ἥμαρτον ψηφιζόμενοι, ῥᾳδίως πείσομεν. ὥστε θαῤῥοῦντες, ὦ δημόται, καὶ ἀγαθὰς ἔχοντες ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐλπίδας, χωρεῖτε πρὸς τὸν ἀγῶνα, κάλλιστον ὧν πώποτε ἤρασθε πόλεμον τόνδε ὑποστησόμενοι. ὑμεῖς μὲν οὖν, ὦ θεοὶ πατρῷοι, φύλακες ἀγαθοὶ τῆσδε τῆς γῆς,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

leuiſſima occaſio ad res nouandas idonea videtur: quos ſi veſtro decreto ad opem patriae ferendam vocaritis; non metu, non gratia, neque vlla alia re, quae homines ad iniuſtitiam vel cogendo vel ſuadendo impellit, apud tyrannos retineri poterunt. Quod ſi qui eorum fortaſſe, vel ob peruerſitatem naturae vel ob malam educationem, tyrannidis amorem ac ſtudium inſitum habent; certe, quum non ſint multi, * illos quoque vel inuitos ex improbis probos fieri cogemus. Obſides enim habemus in vrbe eorum liberos, et coniuges, et parentes: quae vnicuique vita ſua cariora ſunt. Si igitur polliceamur nos haec illis reddituros, ſi a tyrannis defecerint; et ſi decreto illis delictorum impunitatem promittamus, facile rem ipſis perſuadebimus. Quare, Quirites, confidenti animo, ac bene de rebus futuris ſperantes, ad certamen hoc prodite, bellum ſuſcepturi, omnium quae vnquam geſſeritis praeclariſſimum. Vobis igitur, dii patrii, huius regionis boni praeſides, et

a ψηφίσεσθε *Vat.* quod rectius eſſe iudicauit *Sylb.*

b τῶν βιαζομένων *Vat.* vulgo τῶν βιαζόντων.

* Hoc quoque magnis adducemus neceſſitatibus, vt ex improbis probi fiant. *Lapus.* Eos quoque iniecta dura neceſſitate cogemus etc. *Gelen.*

c Γνώμαις

καὶ δαίμονες, οἳ τοὺς πατέρας ἡμῶν λελόγχατε, καὶ πόλις θεοφιλεστάτη πόλεων, ἐν ᾗ γενεσεώς τε καὶ τροφῆς ἐτύχομεν, ἀμυνοῦμεν ὑμῖν καὶ [c] γνώμῃ, καὶ λόγοις, καὶ χερσὶ, καὶ ψυχαῖς, καὶ πάσχειν ἕτοιμοι πᾶν ὅ τι ἂν ὁ δαίμων καὶ τὸ χρεὼν φέρῃ. μαντεύομαι δὲ καλοῖς ἐγχειρήμασιν εὐτυχὲς ἀκολουθήσειν τέλος. εἴη δὲ τούτοις ἅπασι τὸ αὐτὸ λαβοῦσι θάρσος, καὶ μιᾷ γνώμῃ χρησαμένοις, σώζειν θ' [d] ἡμᾶς, καὶ σώζεσθαι ὑφ' ἡμῶν."

Τοιαῦτα [e] τοῦ Βρούτου δημηγοροῦντος, ἀναβοήσεις LXXXIV
τε συνεχεῖς ἐφ' ἑκάστῳ τῶν λεγομένων ἐκ τοῦ πλήθους ἐγένοντο, διασημαίνουσαι τὸ βουλόμενόν τε καὶ ἐπικελευόμενον. τοῖς δὲ πλείοσιν αὐτῶν καὶ δάκρυα ὑφ' ἡδονῆς ἔῤῥει, θαυμαστῶν καὶ ἀπροσδοκήτων ἀκούουσι λόγων· πάθη τε ποικίλα τὴν ἑκάστου ψυχὴν κατελάμβανεν οὐδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα· λύπαις τε γὰρ καὶ ἡδοναῖς ἐκέκραντο· αἷς μὲν, ἐπὶ τοῖς προγεγονόσι δεινοῖς· αἷς δ', ἐπὶ τοῖς

et vobis, genii, quibus maiorum noſtrorum tutela obtigit; tibique, ciuitas, ciuitatum diis cariſſima, in qua nati et educati ſumus; vobis, *inquam*, opem feremus et conſiliis, et dictis, et factis, et manibus, et animabus, et quidquid deus et fatum tulerit perpeti ſumus parati. Auguror autem bene coepta felicem aſſequutura eſſe exitum. Obtingat his omnibus, vt, ſumpto eodem animo eademque mente induta, et nos ſeruent et viciſſim a vobis ſeruentur."

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Bruto hoc modo concionanti totus populus frequenter acclamabat ad ſingula quae dicebat; et quaenam eſſet ſua voluntas, et quid iuberet aperte ſignificans. Quinetiam pleriſque eorum lacrymae *ex oculis* prae voluptate fluebant, quod orationem admirandam et praeter omnium ſuam exſpectationem audirent: et varii affectus animum cuiuſque occupabant, penitus inter ſe diſſimiles: etenim cum triſtitia et laetitia mixti erant. atque alii quidem a recordatione praeteritorum malorum, alii vero ab

exſpe-

c Γνώμαις *Vat.*

d Rectius eſſe videtur ὑμᾶς, vt non modo in ſeq. membro, ſed etiam paullo ante (v. 11.) ἀμυνοῦμεν ὑμῖν. quae lectio ſi placeat, in verſione quoque mutata perſona leges, *et vos ſeruent et a vobis ſeruentur. Sylb.*

e τοῦ Βρούτου *Vat.* articulus a vulgatis abeſt.

f Rectius

προσδοκωμένοις ἀγαθοῖς· καὶ θυμοὶ [f] συνεξέπιπτον φόβοις, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ κακῶς [g] δράσοντι τὰ μισούμενα, τῆς ἀσφαλείας ὑπερορᾷν ἐπαίροντες· οἱ δὲ [h] κατὰ λογισμὸν τοῦ μὴ ῥᾳδίαν εἶναι τὴν καθαίρεσιν τῆς τυραννίδος, ὄκνον ταῖς ἐπιβολαῖς ἐπιφέροντες. ἐπεὶ δ' ἐπαύσατο λέγων, ὥσπερ ἐξ ἑνὸς στόματος ἅπαντες τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀνέκραγον, ἄγειν σφᾶς ἐπὶ τὰ ὅπλα. καὶ ὁ Βροῦτος ἡσθεὶς, „Ἐάν γε πρότερον, ἔφη, τὰ δόξαντα τῷ συνεδρίῳ μαθόντες, ἐπικυρώσητε [i] τὸ ταχθέν. δέδοκται γὰρ ἡμῖν φεύγειν Ταρκυνίους πόλιν τε τὴν Ῥωμαίων, καὶ χώραν, ὅσης ἄρχουσι Ῥωμαῖοι, καὶ γένος τὸ ἐξ αὐτῶν ἅπαν· καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι [k] περὶ καθόδου Ταρκυνίων μήτε πράτ-

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

exſpectatione futurorum bonorum manabant: et ira cum metu * confligebat; illa quidem, ob facinora odioſa nefarie *a Tarquiniis* perpetrata ad ſalutem negligendam homines impellebat: hic vero cum difficultatis reputatione coniunctus, quaſi tyrannis non facile euerti poſſet, inſidiarum impetum retardabat. Poſtquam vero dicendi finem fecit, omnes velut vno ore exclamarunt, vt arma ſibi traderet. Et Brutus laetus, „Ita, inquit *ea vobis tradam*, ſi, prius cognito ſenatuſconſulto, veſtris ſuffragiis id ratum feceritis. Nobis enim placet Tarquinios Roma et totius Romani imperii finibus cum omni ſua progenie exſulare, nec cuiquam pro eorum reditu quidquam vel facere vel dicere licere:

f Rectius forſan συνεισέπιπτον. *Sylb.*

* *Lapus* vertit *collidebant.* Eſt autem obſcurior hic locus, et ſententia ſic magis ad verbum poteſt exprimi, *in animos auditorum inſinuabant ſe vna cum metu quidam irarum impetus:* (ſic enim θυμοὺς hic accipiendum puto, a θύω, quod eſt *impetu feror*) *atque hi quidem animos attollebant aduerſus odioſa improbitatis facinora, ſpreta ſecuritate* (i. e. *ſine vllo periculorum metu*) *illi vero* (ſcil. *metus*) *conſideratione difficultatis, quae eſſet in euertenda tyrannide, inſidiarum* (ſeu *aggrediendae expulſionis*) *feruorem retardabant. Sylb.*

g Δράσαι *Vat.* vulgatae δράσαντι.

h Thucydidis exemplo ita loquitur, κατὰ λογισμὸν μὴ εἶναι. *Steph.* In *Cod. Vat.* κατὰ λογισμὸν τοῦ μὴ ῥαδίαν εἶναι. vulgatae articulo carent.

i Τὸ δοχθὲν *Vat.*

k Περὶ καθόδου Ταρκυνίων *Vat.* in vulgatis eſt ἐξεῖναι καθόλου περὶ Ταρκυν.

l Καὶ

τειν μηδὲν, μήτε λέγειν· ἐὰν δέ τις παρὰ ταῦτα ποιῶν εὑρίσκηται, τεθνάναι. ταύτην εἰ βουλομένοις ὑμῖν ἐστι τὴν γνώμην εἶναι κυρίαν, διαστάντες κατὰ φράτρας ψῆφον ἐπενέγκατε. [l] τοῦτο γὰρ ὑμῖν πρῶτον ἀρξάτω τὸ δίκαιον τῆς ἐλευθερίας.„ Ἐγίνετο ταῦτα· καὶ ἐπειδὴ πᾶσαι τὴν φυγὴν τῶν τυράννων αἱ φράτραι κατεψηφίσαντο, παρελθὼν πάλιν ὁ Βροῦτος λέγει· „Ἐπειδὴ τὰ πρῶτα [m] ἡμῖν κεκύρωται κατὰ τὸ δέον, ἀκούσατε καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα βεβουλεύμεθα περὶ τῆς πολιτείας. ἡμῖν σκοπουμένοις τίς ἀρχὴ γενήσεται τῶν κοινῶν κυρία, βασιλείαν μὲν οὐκέτι καταστήσασθαι δοκεῖ, ἄρχοντας δὲ δύο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποδεικνύναι βασιλικὴν ἐξουσίαν [n] ἔχοντας, οὓς ἂν ὑμεῖς ἐν ἀρχαιρεσίαις ἀποδείξητε, ψῆφον ἐπιφέροντες κατὰ λόχους. εἰ δὴ καὶ ταῦτα [o] βουλομένοις ἐστὶν ὑμῖν, ψηφίσατε.„ Ἐπῄνει καὶ ταύτην τὴν γνώμην ὁ δῆμος, καὶ ψῆφος οὐδεμία ἐγένετο ἐναντία. μετὰ τοῦτο παρελθὼν ὁ Βροῦτος ἀποδείκνυσι [p] μεσοβασιλέα, τὸν ἐπιμελησόμενον

licere: et, ſi quem aduerſus haec facere conſtiterit, eum capite plecti. Si igitur hanc ſententiam ratam eſſe vultis, in curias diviſi ferte ſuffragia. Sit enim hoc ius primum veſtrae libertatis *recuperatae* initium.„ Factum eſt ita: et, poſtquam omnes curiae tyrannos in exſilium pelli ſuis ſuffragiis iuſſerunt, progreſſus denuo Brutus dicit; „Quando quod erat primum id ratum fecimus vt oportuit: iam reliqua, quae de reipublicae forma decreuimus, accipite. Conſiderantibus nobis cui magiſtratui ſumma totius reipublicae *adminiſtratio* eſſet committenda, regium imperium non amplius conſtituere placuit: ſed duobus viris annuum magiſtratum cum poteſtate regia committere, quoſcunque centuriatis comitiis ſuffragiis veſtris elegeritis. quod ſi haec quoque vultis, ferte ſuffragia. Populus hanc quoque ſententiam laudauit, nec vllius ſuffragium ei eſt aduerſatum. Poſtea Brutus, in medium progreſſus, Spurium Lucretium creauit interregem,

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

l Καὶ τοῦθ' ὑμῖν πρῶτον ἀρξάτω τὸ δικαίωμα *Vat.*
m Ὑμῖν in *Lapi Cod.*
n Ἕξοντας *Vat.*
o Βουλομένοις ἐστὶν ὑμῖν, ψηφίσατε *Vat.* vulgatis deeſt pronomen.
p Βασιλέα in *Ed. Steph.* Malui ego cum vtroque interprete μεσο-

τῶν ἀρχαιρεσιῶν κατὰ τοὺς πατρίους νόμους, Σπόριον Λουκρήτιον. κἀκεῖνος ἀπολύσας τὴν ἐκκλησίαν, ἐκέλευσεν ἅπαντας ἥκειν εἰς τὸ πεδίον, ἔνθα σύνηθες ἦν αὐτοῖς ἀρχαιρεσιάζειν, ἔχοντας τὰ ὅπλα ἐν τάχει. ἀφικομένων δ' αὐτῶν, ἄνδρας αἱρεῖται δύο τοὺς πράξοντας ὅσα τοῖς βασιλεῦσιν ἐξῆν, Βροῦτόν τε καὶ Κολλατῖνον· καὶ ὁ δῆμος καλούμενος κατὰ λόχους ἐπεκύρωσε τοῖς ἀνδράσι τὴν ἀρχήν. καὶ τὰ μὲν κατὰ πόλιν [q] ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ πραχθέντα τοιαῦτα ἦν.

LXXXV. Βασιλεὺς δὲ Ταρκύνιος ὡς ἤκουσε παρὰ [r] τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀγγέλων οἷς ἐξεγένετο πρώτοις, πρὶν ἢ κλεισθῆναι τὰς πύλας, διαδρᾶναι, τοσοῦτον μόνον [s] ἀπαγγελλόντων, ὅτι Βροῦτος κατέχει τὴν ἐκκλησίαν δημαγωγῶν, καὶ τοὺς πολίτας ἐπὶ τὴν ἐλευθερίαν παρακαλῶν, οὐδενὶ τῶν ἄλλων φράσας ἠπείγετο, τοὺς υἱοὺς ἀναλαβὼν καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς πιστοτάτους, [t] ἐλαύνων τοὺς ἵππους ἀπὸ

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

gem, qui patrio more comitiorum curam gereret. Ille vero, dimiſſa concione, omnes in campum, vbi comitia haberi ſolebant, cum armis celeriter venire iuſſit. Qui quum eo veniſſent, duos viros, Brutum et Collatinum, cum regia poteſtate elegit: et populus centuriatim vocatus magiſtratum illorum ratum fecit. Atque haec ſunt quae tunc in vrbe geſta ſunt.

At rex Tarquinius, quum ex nunciis ex vrbe profectis, qui forte antequam portae clauderentur effugerant, hoc ſolum audiſſet, a Bruto concionem populari oratione detineri, et ciues ad libertatem vocari, nulli alii hac re indicata, filiis tantum et fideliſſimis quibuſque amicis ſecum adductis, magna contentione laxatis habenis

μεσοβασιλέα: praeſertim cum infra (p. 266. v. 22.) iurent ſe βασιλέα τῆς Ῥωμαίων πόλεως μηκέτι καταστήσειν μηδένα: et ἡ ἐπιμέλεια τῶν ἀρχαιρεσιῶν non penes regem, ſed penes interregem fuerit. *Sylb.* Μεσοβασιλέα etiam in *Cod. Vat.*

q Εἰ τῷ τότε χρόνῳ *Vat.*

r Τῶν ἀπὸ τῆς πόλεως *Vat.* praepoſitio abeſt a vulgatis.

s Rectius ἀπαγγελλόντων, praeſ. temp. *Sylb.* nam vulgatae in hoc voc. vnum λ exhibent.

t Ἐλαύνων τοὺς ἵππους ἀπὸ ῥυτῆρος] Ἀπὸ ῥυτῆρος, id eſt, ἀφειμένων τῶν χαλινῶν, vt lib. VI. vel *effuſiſſimis habenis*, vt loquitur *Liuius*.

ῥυτῆρος, ὡς φθάσων τὴν ἀπόστασιν. εὑρὼν δὲ κεκλεισμένας τὰς πύλας, καὶ μεστὰς ὅπλων τὰς ἐπάλξεις, ᾤχετο πάλιν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὡς εἶχε τάχους, οἰμώζων καὶ δεινοπαθῶν. ἔτυχε δὲ κἀκεῖ τὰ πράγματα ἤδη διεφθαρμένα. οἱ γὰρ ὕπατοι, ταχεῖαν αὐτοῦ τὴν παρουσίαν ἐπὶ τὴν πόλιν προορώμενοι, πέμπουσι γράμματα καθ' ἑτέρας ὁδοὺς πρὸς τοὺς ἐπὶ στρατοπέδου, παρακαλοῦντες αὐτοὺς ἀποστῆναι τοῦ τυράννου, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς ἐν ἄστει ποιοῦντες φανερά. ταῦτα τὰ γράμματα λαβόντες οἱ καταλειφθέντες [u] ὑπὸ τοῦ τυράννου εἰς τὸ στρατόπεδον, Τίτος Ἑρμήνιος καὶ Μάρκος Ὁράτιος, ἀνέγνωσαν ἐν ἐκκλησίᾳ· καὶ γνώμας διερωτήσαντες κατὰ λόχους ὅ τι χρὴ ποιεῖν,

habenis equitabat, vt defectionem anteverteret. Sed quum portas clauſſas offendiſſet, et armis plena propugnacula, quanta maxima potuit celeritate caſtra repetebat, gemens, et de miſeriis ſuis conquerens. Sed illic quoque res iam perditae erant. Conſules enim, quum celerem aduentum eius ad vrbem praeſenſiſſent, diuerſis itineribus literas in caſtra miſerunt, quibus eos ad defectionem faciendam a tyranno adhortabantur, et de decreto ciuium certiores faciebant. Has literas cum accepiſſent, qui a tyranno in caſtris relicti erant, T. Herminius et M. Horatius, *eas* in concione recitarunt; perquiſitaque per ſingulas centurias

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

Tarquinii vrbe ſimul et caſtris excluduntur.

Liuius. cui loquendi generi ſimile eſt in re nautica apud *Liuium* eundem *Sublatis dolonibus effuſe fugere.* Quod *Cicero* dixit *Paſſis velis* aut *Velis remiſque.* Sic autem *Dionyſius* ſaepiſſime loquitur *Diodorus* ſemel lib. XIX, ἤλαυνεν ἀπὸ ῥυτῆρος. Sic accipiendum apud *Sophoclem* in Oedipo Coloneo, — πάντ' ἀναγκάσει λεὼν Ἄνιππον ἱππότην τε θυμάτων ἄπο Σπεύδειν ἀπαὶ ῥυτῆρος. qui tamen locus mirum eſt quas cruces fixerit veteribus eius poëtae interpretibus. *Caſaub.*

u Ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὑπάρχοι Τίτος Ἑρμίνιος etc. in *Cod. Vat.* Ἑρμίνιος interdum agnoſcit *Lapus*, eandemque ſcripturam habent etiam *Plutarchi* editiones. Sed Latinae linguae ratio poſtulat Ἑρμήνιος. *Herminium* etiam vocat *Liuius*, et ipſe *Dionyſius* noſter infra lib. XI. *Sylb.* Latini *Herminium* vocant: ſed *Dionyſius*, vt Latinae vocis ſonum ſeruaret et melius exprimeret, η vocali longa eſt vſus; cum alioqui η non in ι, ſed in ε longum apud Latinos plerumque verti ſciamus. *Portus.* Vide *Weſtenii* orationem de Linguae Graecae pronunciatione p. 142.

ἐπειδὴ πᾶσιν ἐφάνη κύρια ἡγεῖσθαι τὰ κριθέντα ὑπὸ τῆς πόλεως, οὐκέτι προσδέχονται παραγενηθέντα τὸν Ταρκύνιον. ἀπωσθεὶς δὲ καὶ ταύτης ὁ βασιλεὺς τῆς ἐλπίδος, φεύγει σὺν ὀλίγοις εἰς Γαβίων πόλιν, ἧς βασιλέα τὸν πρεσβύτερον [x] υἱὸν ἀπέδειξε Σέξτον, ὡς καὶ πρότερον ἔφην· ἡλικίαν μὲν ἤδη πολιὸς, ἔτη δὲ πέντε καὶ εἴκοσι τὴν βασιλείαν κατασχών. οἱ δὲ περὶ τὸν [y] Ἑρμήνιόν τε καὶ Ὀράτιον ἀνοχὰς [z] τοῦ πολέμου καταστησάμενοι πρὸς τοὺς Ἀρδεάτας πεντεκαιδεκαετεῖς, ἀπήγαγον [a] ἐπ' οἴκου τὰς δυνάμεις. ἡ μὲν δὴ βασιλικὴ πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης, ἐτῶν τεττάρων καὶ τετταράκοντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν, ἐπὶ δὲ τοῦ τελευταίου βασιλέως τυραννὶς γενομένη, διὰ ταύτας τὰς προφάσεις, καὶ ὑπὸ τούτων κατελύθη τῶν ἀνδρῶν.

L. Tarquinius Superbus Romanorum REX VII.

centurias ſententia quid factu opus eſſet, poſtquam omnibus placuit ciuium decreta rata eſſe, Tarquinium venientem amplius non admiſerunt. Rex vero hac quoque ſpe fruſtratus, cum paucis confugit Gabios, cuius vrbis (vt ante dixi) Sextum filium maximum natu regem crearat: ipſe iam ob ſenium canus, et per annos viginti quinque regno potitus. Caeterum Herminius et Horatius, induciis cum Ardeatibus in annos quindecim factis, copias domum reduxerunt. Regius igitur dominatus, quum ab vrbe condita ducentos et quadraginta quatuor annos duraſſet, et ſub rege vltimo in tyrannidem fuiſſet conuerſus, ob haſce cauſſas et ab iſtis viris ſublatus fuit.

x Ἀπέδειξε τῶν υἱῶν *Vat.*

y Ἑρμίνιόν τε *Vat.*

z Ὑπὸ tollenda videtur, vel mutanda in ἀπὸ *Sylb.* Non agnoſcit *Vat.* ὑπὸ quod in vulgatis h. l. pone ἀνοχὰς legitur.

a Alibi ἐπ' οἴκου, dicit forma dicendi vſitatiore. *Sylb.* Ita quidem in *Cod. Vat.* vulgatae dant ἐπ' οἶκον.

ΔΙΟΝΥ-

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F. HALICARNASSENSIS ROMANARVM ANTIQVITATVM

LIBER QVINTVS.

Η μὲν δὴ βασιλικὴ Ῥωμαίων πολιτεία διαμείνασα μετὰ τὸν οἰκισμὸν τῆς Ῥώμης, ἐτῶν τεττάρων καὶ τετταράκοντα καὶ διακοσίων ἀριθμὸν, ἐπὶ δὲ τοῦ τελευταίου βασιλέως τυραννὶς γενομένη, διὰ ταύτας τὰς προφάσεις ὑπὸ τούτων κατελύθη τῶν ἀνδρῶν, ὀλυμπιάδος μὲν ὀγδόης καὶ ἑξηκοστῆς ἐνεστώσης, καθ' ἣν ἐνίκα στάδιον Ἰσχόμαχος Κροτωνιάτης· Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν [b] ἔχοντος I.

Regium igitur apud Romanos imperium, quum a Romae conditu annos ducentos quadraginta quatuor duraſſet, et ſub vltimo rege in tyrannidem verſum eſſet, ob has cauſſas ab iſtis viris ſublatum fuit, initio ſexageſimae octauae olympiadis, qua in ſtadio vicit Iſchomachus Crotoniates, Athenis magiſtratum annuum

Per. Jul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 $\frac{1}{2}$. *Cat.* 245. *V.C. Var.* 247.

a Lapus in ſuo Codice argumentum habuit, quod ſic vertit; *Quintus liber Dionyſii Halicarnaſſei de Antiquitatibus Romanis continet Regum Romanorum expulſionem, ac deinde ejectis regibus res ſub Coſſ. geſtas, ab Olympiade* LXVIII. *vſque ad* LXXI. *Tempus duodecim omnino annorum.*

b In *Ed. Steph.* Ἀθήνησι δὲ τὴν ἐνιαύσιον ἀρχὴν * παραλαβόντες ὑπατοι τεττάρων μηνῶν, Λεύκιος Ἰούνιος etc. Sed locum hunc e *Cod. Ven.* ante nos expleuit *Car. Sigonius* Emendationum l. I. c. I. nec *Cod. Romanus* quidquam ab eo diſcrepat, niſi quod ἀριστοκρατείας diphthongωs ſcribit, et omiſſo τινῶν poſt τεττάρων habet ἐπιλειπομένων pro ὑπολειπομένων. *Sylb.* In *Cod. Vat.* τινῶν deſideratur: in caeteris cum Editione *Sylburgiana* conſentit, atque

Ἰσαγόρου. ἀριστοκρατίας δὲ γενομένης οἱ πρῶτοι τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν παραλαβόντες ὕπατοι, τεττάρων μηνῶν εἰς τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὑπολειπομένων, Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, καὶ Λεύκιος Ταρκύνιος Κολλατῖνος, οὓς καλοῦσι Ῥωμαῖοι κατὰ τὴν ἑαυτῶν διάλεκτον, ὥσπερ ἔφην, προβούλους, [c] ἑτέρους παραλαβόντες πολλοὺς ἐλθόντας εἰς τὴν πόλιν [d] τῶν ἐπὶ στρατοπέδου, μετὰ τὰς σπονδὰς τὰς γενομένας αὐτοῖς πρὸς Ἀρδεάτας, ὀλίγαις ἡμέραις ὕστερον τῆς ἐκβολῆς τοῦ τυράννου, συγκαλέσαντές [e] τε τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πολλοὺς ὑπὲρ ὁμονοίας λόγους ποιησάμενοι, [f] ψηφίσματι πάλιν ἐπεκύρωσαν ἑτέρῳ, περὶ ὧν οἱ κατὰ πόλιν ὄντες πρότερον [g] ἐψηφίσαντο, φυγὴν Ταρκυνίοις ἐπιβαλόντες ἀΐδιον. καὶ μετὰ τοῦτο καθαρμοὺς τῆς πόλεως ποιησάμενοι, καὶ ὅρκια τεμόντες, [h] αὐτοί τε πρῶτοι στάντες ἐπὶ τῶν

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* 245. *V.C. Var.* 247. *Primi Coſſ. creati L. Iunius Brutus et L. Tarquinius Collatinus.*

annuum gerente Iſagora. Introducto autem optimatum imperio, cum quatuor circiter menſes anno illi explendo deeſſent, conſules qui primi regiam poteſtatem ſuſceperunt, L. Iunius Brutus et L. Tarquinius Collatinus, (* quos Romani ſua lingua, vt diximus, προβούλους appellant) aſſumptis in ſocietatem aliis multis, qui in vrbem ex caſtris venerant poſt foedera cum Ardeatibus facta, paucis diebus poſt tyrannum exactum, populoque ad concionem conuocato, quum multos de concordia ſermones habuiſſent, nouo decreto confirmarunt ea quae prius in vrbe ſancita fuerant, perpetuo exſilio Tarquinios mulctantes. Poſt haec, luſtrata vrbe, et foedere inter ſe percuſſo, ipſi primi

atque ita legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit; *gerente Athenis annuum magiſtratum Iſagora. Paucorum autem principatu* (quaſi ὀλιγαρχίας pro ἀριστοκρατίας ſcriptum fuiſſet) *inito, primi quidem regium dominatum ſuſcipientes conſules, quatuor menſibus ad annum illum deficientibus, L. Iunius Brutus* etc.

* *Gelenius* vertit, *quem magiſtratum lingua ipſorum a conſulendo nominatum* προβούλους *a nobis adpellari poſſe diximus.* Vide pag. 258. v. 47.

c Οἱ μὲν ἀποδειχθέντες ὕπατοι Βροῦτος καὶ Κολλατῖνος ἑτέρους παραλαβόντες *Vat.*

d Τῶν ὑπὸ στρατοπέδου *Vat.*

e Malim τὸν δῆμον. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgatis deeſt articulus.

f Ψήφισμά τε πάλιν ἐκύρωσαν *Vat.*

g Ἐπεψηφίσαντο *Vat.*

h Αὐτοὶ δὲ πρῶτοι *Vat.*

i Ὁμό-

τομίων, [i] ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας ἔπεισαν ὀμόσαι, μὴ κατάξειν ἀπὸ τῆς φυγῆς βασιλέα Ταρκύνιον, μήτε τοὺς παῖδας αὐτοῦ, μήτε τοὺς ἐξ ἐκείνων γενησομένους· βασιλέα τε τῆς Ῥωμαίων πόλεως μηκέτι καταστήσειν μηδένα, μήτε τοῖς καθιστάνειν βουλομένοις ἐπιτρέψειν. ταῦτα μὲν περὶ ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τέκνων καὶ τοῦ μεθ' ἑαυτοὺς γένους ὤμοσαν. [k] ἐπειδὴ δὲ πολλῶν καὶ μεγάλων ἀγαθῶν αἴτιοι γενόμενοι τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἔδοξαν οἱ βασιλεῖς, φυλάττειν τοὔνομα τῆς ἀρχῆς, ὅσον ἂν ἡ πόλις διαμένῃ χρόνον, βουλόμενοι, τοὺς ἱεροφάντας τε καὶ οἰωνομάντεις ἐκέλευσαν ἀποδεῖξαι τὸν ἐπιτηδειότατον τῶν πρεσβυτέρων, ὃς οὐδενὸς ἤμελλεν ἕξειν ἑτέρου, πλὴν τῶν περὶ τὰ θεῖα [l] σεβασμάτων, τὴν προστασίαν, ἁπάσης λειτουργίας [m] πολεμικῆς ἀφειμένος, ἱερῶν καλούμενος βασιλεύς. καὶ καθίσταται πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς [n] Μάνιος Παπίριος, [o] ἐκ τῶν πατρικίων ἀνὴρ ἡσυχίας φίλος.

mi ſtantes prope victimas caeſas iurarunt, ſe neque regem Tarquinium, neque eius poſteros ab exſilio reuocaturos: nec vllum amplius Romanorum regem creaturos, nec aliis eum creare volentibus hoc permiſſuros. atque haec pro ſe ſuisque liberis et poſteris iurarunt. Quoniam autem multa et magna beneficia a regibus in remp. collata videbantur, regni nomen ſeruare volentes quamdiu vrbs duraret, iuſſerunt pontifices et augures creare aliquem de ſenioribus, *quem* ad id maxime idoneum *iudicaſſent*, qui nulli alii rei quam ſacris cultuique diuino praeeſſet, ab omni bellico munere liber, rex ſacrorum nominatus. Et primus rex ſacrificulus creatus eſt Manius Papirius, ex ordine patricio, vir pacis amans.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Vat.* 247.

His

i Ὤμοσαν, καὶ τοὺς ἄλλους πολίτας ἔπεισαν ὀμόσαι, μὴ κατάξειν *Vat.* nec aliter in *Lapi Cod.* dum vertit, *iurarunt, ciuibusque caeteris vt iurarent perſuaſerunt.* vulgatae dant ὤμοσαν μὴ κατάξειν reliquis omiſſis.

k Ἐπεὶ δὲ καὶ πολλῶν *Vat.*

l Σεβασμῶν *Vat.*

m Πολεμικῆς τε καὶ πολιτικῆς legit *Gelenius*, vt ſupra p. 249. v. 20. Sed vulgatam lectionem confirmat quod de rege ſacrorum narratur p. 258. v. 3. *Sylb.* Pro *Gelenii* lectione faciunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

n Μάμιος in *Ed. Steph.*

o Πρῶτος ἱερῶν βασιλεὺς Μάνιος

 Παπί-

II. Ὡς δὲ κατεστήσαντο ταῦτα, δείσαντες, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μὴ δόξα τοῖς πολλοῖς ἐγγένηται περὶ τῆς καινῆς πολιτείας οὐκ ἀληθὴς, ὅτι δύο βασιλεῖς κύριοι γεγόνασι τῆς πόλεως ἀνθ' ἑνὸς, ἑκατέρου τῶν ὑπάτων τοὺς δώδεκα πελέκεις ἔχοντος, ὥσπερ εἶχον οἱ βασιλεῖς, [p] ἔκριναν τό τε δέος ἀφελέσθαι τῶν πολιτῶν, καὶ τῆς ἐξουσίας μειῶσαι τὸν φθόνον, τοῦ μὲν ἑτέρου τῶν ὑπάτων τοὺς δώδεκα κατατάξαντες ἡγεῖσθαι πελέκεις, τοῦ δ' ἑτέρου, δώδεκα ὑπηρέτας ῥάβδους ἔχοντας μόνον· ὡς δέ τινες ἱστοροῦσι, καὶ [q] κορώνας· γίνεσθαι δὲ τῶν πελέκεων τὴν παράληψιν [r] ἐκ περιτροπῆς, ἕνα μῆνα κατέχοντος αὐτοὺς παραλλὰξ ἑκατέρου. τοῦτο δὴ τὸ πολίτευμα κατασησάμενοι, πρόθυμον ἐποίησαν εἰς τὴν διαμονὴν τῶν πραγμάτων τὸν δημό-

Per.Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* 245. *V.C. Var.* 247.

His rebus ita conſtitutis, veriti (meo quidem iudicio) ne qua falſa opinio de hac reip. noua forma in animis vulgi innaſceretur, *ſcil.* pro vno rege duos eſſe creatos, penes quos eſſet reip. adminiſtratio, quod vterque conſul XII ſecures haberet, vt ante reges habebant, decreuerunt hoc metu ciues liberare, et poteſtatis illius inuidiam minuere; conſtituentes vt alteri conſuli duodecim ſecures praeferrentur, alteri vero duodecim lictores cum ſolis faſcibus praeirent, (atque etiam vt nonnulli tradunt cum coronis) vtque ſecures per vices acciperentur, et vterque conſul per integrum menſem eas alternatim haberet. * Hoc igitur inſtituto et aliis multis huiusmodi effecerunt, vt

Πατύριος] Poſt reges exactos primus, qui vice Regis ſacra faceret, rex Sacrificulus factus eſt Sicinnius Bellutus, teſte *Feſto*. Sed (vt ait *Dacerius*) alios Hiſtoricos, quam *Liuius* et *Dionyſius*, ſequutus eſt *Verrius*.

p Malim ἔκριναν τό τε δέος ἀφελ. *Sylb.*

q Κορώνας quid appellet, quaeſtio magna. *Cornices* vertit *Lapus*, *furcas* vero *Gelenius*. Κορώνην eſſe *lituum* facile (inquit *Caſaub.*) mihi concedet, qui et litui formam norit, et quid Graeci per κορώνην intelligunt, non ignorauerit. Sed quid lictori conſulis cum lituo magis quam corona. Rectius (vt puto) in *Cod. Vat.* κορύνας *clauas capitatas*, aut ξύλα σεροβαρῆ (niſi mauis χειροβαρῆ) et ἐπικαμπῆ, vt vocem interpretatur *Heſychius*.

r Ἐκ παρατροπῆς *Vat.*

* Hoc igitur inſtitutum firmantes

την καὶ ταπεινὸν ὄχλον, καὶ ἄλλα τούτοις παραπλήσια οὐκ ὀλίγα. καὶ γὰρ τοὺς νόμους τοὺς περὶ [s] τῶν συμβολαίων τοὺς ὑπὸ Τυλλίου γραφέντας, φιλανθρώπους καὶ δημοτικοὺς εἶναι δοκοῦντας, οὓς ἅπαντας κατέλυσε Ταρκύνιος, ἀνενεώσαντο· καὶ τὰς θυσίας τάς τε κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ἃς ἐποιοῦντο [t] κοινῇ συνιόντες οἱ δημόται καὶ οἱ [u] φυλέται, πάλιν προσέταξαν ἐπιτελεῖσθαι, ὡς ἐπὶ Τυλλίου συνετελοῦντο· ἐκκλησίαν τε καὶ αὐτοῖς ἀπέδοσαν ὑπὲρ τῶν μεγίστων, καὶ ψῆφον ἐπιφέρειν, καὶ τἄλλα πράττειν ὅσα κατὰ τοὺς προτέρους ἐθισμοὺς ἔπραττον. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς καθ' ἡδονὴν τὰ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν ἦν, ἐκ πολυχρονίου δουλείας εἰς ἀνέλπιστον ἀφιγμένοις ἐλευθερίαν· εὑρέθησαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ὅμως, οἷς πόθος ἦν δι' εὐήθειαν τῶν ἐν τυραννίδι [x] κακῶν, ἢ καὶ διὰ πλεονεξίαν, ἀν-

vt plebeia atque humilis turba alacriter in hoc rerum ſtatu conſeruando perſeueraret. Etenim leges de contractibus a Tullio latas, quae humanae et populares videbantur, quas omnes Tarquinius ſuſtulerat, reuocarunt ad vſum: et ſacrificia, tam ea quae in agris fieri ſolebant, communiter a popularibus et tribulibus in vnum conuenientibus, inſtaurari iuſſerunt, eodem modo quo regnante Tullio fiebant: et comitiorum de rebus maximis habendorum, et ſuffragii ferendi, et aliorum, quaecunque ante facere conſueuerant, faciendorum poteſtatem illis reſtituerunt. Atque haec, quae ab illis fiebant, populo grata ac iucunda erant; quippe qui ex ſeruitute diuturna in libertatem non ſperatam venerat. Veruntamen nonnulli inter eos inuenti ſunt, qui, ſtultitia et auaritia moti, mala tyrannica deſiderabant;

Per Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

mantes promptam effecere in perennitatem rerum popularem humilemque turbam, alia quoque his ſimilia perficientes non pauca. *Lapus.* Verba autem perturbata eſſe et in priſtinas ſedes ita reſtituenda cenſet *Portus:* τοῦτο δὲ τὸ πολίτευμα καταστησάμενοι καὶ τἄλλα τούτοις παραπλήσια οὐκ ὀλίγα, πρόθυμον ἐποίησαν etc.

s τῶν συμβόλων *Vat.*

t Κοινῶς *Vat.*

u χωρῆται ſeu κωμῆται (vt ſupra in huius ipſius rei mentione, p. 236. v. 23.) malit *Sylb.* atque vertit *vrbani et pagani.* Vulgatam lectionem firmant *Vat.* et *Lapi Codd.*

x Forſan rectius κακῶν καὶ πλεονεξιῶν, eodem caſu. *Sylb.* In

δρες οὐκ ἀφανεῖς, οἳ συνώμοσαν ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως, Ταρκύνιόν τε [y] καταδέξασθαι συνθέμενοι, καὶ τοὺς ὑπάτους ἀποκτεῖναι. ἡγεμόνες δ' αὐτῶν οἵτινες ἐγένοντο, [z] καὶ δι' οἵας ἐξηλέγχθησαν ἀνελπίστους συντυχίας, καίτοι πάντας ἀνθρώπους λεληθέναι δοκοῦντες, μικρὰ τῶν ἔμπροσθεν γενομένων ἀναλαβὼν, λέξω.

III. Ταρκύνιος ἐπειδὴ τῆς βασιλείας ἐξέπεσε, χρόνον μέν τινα οὐ πολὺν ἐν πόλει Γαβίων διέτριβε, τούς τε συνιόντας [a] ἐκ τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν ὑποδεχόμενος, οἷς ἦν ἡ τυραννὶς ἀσπαστότερον χρῆμα ἐλευθερίας, καὶ ταῖς Λατίνων ἐλπίσιν ἐπέχων, ὡς δι' ἐκείνων κατασχθησόμενος ἐπὶ τὴν ἀρχήν. ὡς δ' οὐ προσεῖχον αὐτῷ τὸν νοῦν αἱ πόλεις, οὐδ' ἐβούλοντο πόλεμον ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥωμαίων πόλιν ἐκφέρειν, ἀπογνοὺς τὰς παρὰ τούτων ἐπικουρίας, εἰς Ταρκυνίους Τυρρηνικὴν καταφεύγει [b] πόλιν, ἐξ ἧς τὸ πρὸς μητρὸς αὐτῷ γένος ἦν. πείσας δὲ [c] γένος το Ταρκυνιτῶν δω-

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½.

ſiderabant; viri non ignobiles, qui de vrbe prodenda coniurarant, et pactione inter ſe facta Tarquinium reducere et conſules caedere ſtatuerant. Sed quinam fuerint eorum duces, et quam inſperato caſu indicati fuerint, quamuis exiſtimarent ſe omnes mortales latere, rem paullo altius repetens dicam.

Cat. V.C. 245. Var. 247.

Tarquinii machinamenta.

Tarquinius regno pulſus non diu Gabiis eſt moratus, eos excipiens qui ex vrbe ad ſe confluebant, quibus tyrannis ipſa libertate erat gratior, et ſpe Latinorum fretus, quaſi eorum opera in regnum reduci poſſet. Sed quum populi ad eius preces animum non aduerterent, nec eius cauſſa bellum Romanis inferre vellent, deſperans ſe auxilia ab ipſis impetraturum, in Hetruſcam vrbem ſe recepit, vnde materno genere ducebat originem. Quum igitur ibi Tarquinienſium animos munificentia

Cod. Vat. δι' εὐήθειαν ἢ διὰ πλεονεξίαν τῶν ἐν τυραννίδι κακῶν. vulgatae dant κακῶν καὶ πλεονεξίαν.

y Καταδέξασθαι *Vat.* vulgo legitur κατάγεσθαι.

z Καὶ δι' οἵας. *Vatic.* vulgo καὶ δι' ἃς.

a Πρὸς αὐτὸν ἐκ τῆς πόλεως *Vat.*

b Πόλιν Ταρκύνιος, ἐξ ἧς τὸ πρὸς μητρὸς αὐτῷ *Vat.* in vulgatis eſt τὸ παρὰ μητρὸς. ſine αὐτῷ.

c Γένος agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *perſuadens Tarquiniatum generi.*

ϱεᾶς, καὶ δι' ἐκείνων ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν [d] παϱαχθεὶς, τήν τε συγγένειαν ἀνενεώσατο τὴν ὑπάϱχȣσαν αὐτῷ πϱὸς τὴν πόλιν, καὶ τὰς εὐεϱγεσίας διεξῆλθεν, ἃς ὁ πάππος αὐτοῦ πάσαις ἐχαϱίσατο ταῖς ἐν Τυῤῥηνίᾳ πόλεσι, καὶ τὰς συνθήκας [e] ὑπεμίμνησκεν, ἃς ἦσαν πεποιημένοι πϱὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τȣ́τοις ἅπασι, τὰς κατειληφυίας αὐτὸν ὠδύϱετο τύχας, ὡς ἐκ μεγάλης ἐκπεσὼν εὐδαιμονίας ἐν ἡμέϱᾳ μιᾷ, πλάνης καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐνδεὴς σὺν υἱοῖς τϱισὶν, ἐπὶ τȣ̀ς [f] ὑφ' ἑαυτῷ ποτε γενομένȣς ἠναγκάσθη καταφυγεῖν. διεξελθὼν δὲ [g] τοιαῦτα μετὰ πολλῶν οἴκτων τε καὶ δακϱύων, ἔπεισε τὸν δῆμον πϱέσβεις ἀποςεῖλαι πϱῶτον εἰς Ῥώμην, συμβατηϱίȣς φέϱοντας ὑπὲϱ αὐτȣ̃ λόγȣς, ὡς δὴ συμπϱασσόντων αὐτῷ τῶν δυνατῶν ἐκεῖθεν, καὶ συλληψομένων τῆς καθόδȣ. ἀποδειχθέντων δὲ τῶν πϱεσβευτῶν, ȣ̂ς αὐτὸς πϱοείλετο, [h] καὶ διδάξας ἃ

centia ſibi conciliaſſet, et ab illis in concionem productus fuiſſet, cognationem renouauit, quae ſibi cum eo popul intercedebat, et beneficia commemorauit, quae ſuus auus in omnes Hetruriae ciuitates contulerat; quinetiam foedera, quae cum illo fecerant, illis in memoriam reuocauit. Poſtremo autem queſtus eſt de ſuo infortunio, quod magna felicitate ſpoliatus, vno die erro et omnium rerum neceſſariarum indigens cum tribus filiis, ad eos qui olim ſuo imperio paruiſſent, confugere coactus fuiſſet. Hac autem oratione magna cum miſeratione et multis lacrymis habita, populo perſuaſit vt primum legatos Romam mitteret, * ſuo nomine populo Rom. conditiones pacis offerentes, quia *ſperabat fore vt* proceres Romani ſuis partibus fauerent, ſibique in reditu auxilium ferrent. Quum autem legati, quos ipſe voluerat, deſignati fuiſſent; quumque eos docuiſſet

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½ *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

generi. Verum *Gelenius* maluit τὸ εὐγενὲς, vt infra p. 295. iuxta *Ed. Sylb.* In *Cod Vat.* τὰ γένη τῶν Ταϱκυνιτῶν.

d Πϱοαχθεὶς *Vat.*

e Ita reſtituit *Sylb.* Ὑπεϱεμίμνησκεν haud ita recte in *Ed. Steph.*

f Ἐφ' ἑαυτῷ *Vat.*

* Conciliatoris tunc primum inſerentes ſermones de ſe. *Lapus.* Qui ei congrediendi *cum Romanis* copiam peterent. *Gelen.*

g Ὧδε ταῦτα *Vat.* vulg. τοσαῦτα (ſine ὧδε).

h Καὶ διδάξας τȣ̀ς ἄνδϱας ἃ χϱὴ λέγειν

χρὴ λέγειν τε καὶ πράττειν τοὺς ἄνδρας, καὶ παρὰ τῶν σὺν αὐτῷ φυγάδων γράμματα δοὺς δεήσεις ἔχοντα πρὸς τοὺς οἰκείους αὐτῶν καὶ φίλους, ἀπέστειλε φέροντάς τι καὶ χρυσίον.

Οὗτοι οἱ ἄνδρες, εἰς [i] τὴν " Ῥώμην ἐλθόντες, ἔλε-
IV. γον ἐπὶ τῆς βουλῆς, „[k] Ὅτι Ταρκύνιος ἀξιοῖ λαβὼν ἄδειαν ἐλθεῖν σὺν ὀλίγοις, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὥσπερ ἐστὶ δίκαιον· ἔπειτα ἂν λάβῃ παρὰ τῆς βουλῆς τὸ συγχώρημα, τότε καὶ ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐλθεῖν, λόγον ὑφέξων ὑπὲρ ἁπάντων ὧν ἔπραξεν, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν [l] ἔλαβε, καὶ δικασταῖς χρησόμενος, ἐάν τις αὐτοῦ [m] κατηγορήσῃ, πᾶσι Ῥωμαίοις. ἀπολογηθεὶς δὲ, καὶ πείσας ἅπαντας ὡς οὐδὲν ἄξιον εἴργασται φυγῆς, ἐὰν μὲν ἀποδῶσιν αὐτῷ τὴν βασιλείαν, [n] αὖθις " ἄρξειν ἐφ' οἷς ἂν ὁρίσωσιν οἱ πολῖται δικαίοις· ἐὰν δὲ μηκέτι βασιλεύεσθαι προαιρῶνται, καθάπερ ἔμπροσθεν, [o] ἀλλ' ἑτέραν τινὰ καταστήσασθαι

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* 245. *V.C. Var.* 247.

cuiſſet quid dicendum et quid faciendum eſſet, ipſique praeterea literas ab exſilii ſociis ſcriptas dediſſet, quae preces ad domeſticos et amicos continebant; eos dimiſit, * addiditque nonnihil auri.

Hi viri, Romam peruenientes, in ſenatu dixerunt, „Tarquinium poſtulare vt data ſibi fide publica cum paucis venire liceat, primum quidem in ſenatum, quemadmodum eſt aequum: deinde vero, ſi hoc a ſenatu impetrarit, tunc etiam in concionem prodire, rationem redditurum omnium quae geſſerit ab eo tempore ex quo regnum eſt ademptus, iudiciumque totius populi Romani ſubiturum, ſi quis ſe accuſarit. Vbi vero ſe purgarit, et omnibus probarit ſe nihil exſilio dignum perpetraſſe; ſi ciues regnum ſibi reſtituerint, denuo, quibus conditionibus ipſi voluerint, ſe regnaturum. Quod ſi regium dominatum amplius noluerint, vt antea, ſed aliam reipublicae formam conſti-

λέγειν τε καὶ παρὰ τῶν etc. in *Cod. Vat.*

* Ferentes etiam auri aliquid. *Lapus.*

i Deeſt *Vat.*

k Ὅτι βασιλεὺς Ταρκύνιος *Vat.*

l Παρέλαβε *Vat.*

m Vſitatius ſubiunctiuum κατηγορήσῃ. *Sylb.* Rectius forſan κατηγορῇ, vt in *Cod. Vat.* vulgatae nempe dant κατηγορήσει.

n Non agnoſcit *Vat.*

o Ἀλλ' ἑτέραν τινὰ καταστήσασθαι *Vat.* vulgatis deeſt τινά.

p Ἀπο-

πολιτείαν, μένων ἐν τῇ πόλει πατρίδι οὔσῃ, καὶ τὸν ἴδιον οἶκον ἔχων, πολιτεύσεσθαι μετὰ πάντων ἐξ ἴσου, φυγῆς δ' ἀπηλλάχθαι καὶ πλάνης. ταῦτα διεξελθόντες, ἐδέοντο τῆς βουλῆς, μάλιστα μὲν διὰ τὸ δίκαιον, ὃ πᾶσιν ἀνθρώποις καθέστηκε, μηδένα λόγου καὶ κρίσεως [p] ἀποστερεῖν, συγχωρῆσαι τῷ ἀνδρὶ τὴν ἀπολογίαν, ἧς αὐτοὶ γενήσονται δικασταί· εἰ δ' ἐκείνῳ ταύτην οὐ βούλονται δοῦναι τὴν χάριν, τῆς δεομένης [q] ὑπὲρ αὐτοῦ πόλεως ἕνεκα, μετριάσαι, δωρεὰν αὐτῇ διδόντας, ἐξ ἧς οὐδὲν αὐτοὶ βλαπτόμενοι μεγάλην δόξουσι τιμὴν κατατίθεσθαι τῇ λαμβανούσῃ· ἀνθρώπους δ' ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ [r] τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδ' ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν, ἀλλὰ καὶ παρὰ γνώμην τι πράττειν ἐπιεικὲς ὑπομεῖναι, τῶν δεομένων χάριν· ἐνθυμηθέντας ὅτι φρονίμων μὲν ἀνθρώπων ἔργον ἐστὶ ταῖς φιλίαις χαρίζεσθαι τὰς ἔχθρας, ἀνοήτων δὲ καὶ βαρβάρων, τοῖς ἐχθροῖς [s] συναναιρεῖν τοὺς φίλους.

conſtituere maluerint, manentem in vrbe, patria ſua, et in ea familiam ſuam habentem, aequo cum caeteris ciuibus iure vſurum, exſilio et erroribus liberatum.„ His mandatis expoſitis, orabant ſenatum potiſſimum per *commune* omnium gentium ius, quod vetat quenquam cauſſae dictione aut iudicio fraudari, „Vt illi viro cauſſam dicere permitterent, cuius ipſi iudices eſſent futuri: quod ſi illi hoc beneficium largiri nollent, ſaltem ciuitati eius cauſſa deprecanti gratificantes moderate agerent; illi hoc munus largientes, vnde nullo incommodo affecti magnum honorem *ipſi ciuitati* id accipienti habere videbuntur: atque homines quum ſint, nihil ſupra humanam conditionem ſapiant, neue immortales iras gerant in mortali corpore; ſed vel praeter animi ſui ſententiam ad aliquas aequas conditiones deſcenderent, in deprecatorum gratiam: illud cogitantes hominum eſſe prudentia praeditorum amicitiis inimicitias condonare; contra, ſtultorum et barbarorum eſſe, amicos cum inimicis tollere.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 $\frac{1}{2}$. *Cat. V. C.* 245. *Var.* 247.

Quum

p Ἀποστερεῖν *Vat.* in vulgatis eſt στερεῖν ſimplex.

q Ὑπὲρ αὐτοῦ πόλεως ἕνεκα *Vat.* vulgatae verba ſic ſtructa exhibent. δεομένης ἕνεκα πόλεως ὑπὲρ αὐτοῦ.

r Τὴν φύσιν τὴν ἀνθρωπίνην *Vat.*

s Pro συναναιρεῖν *Lapus* videtur

V. Τοιαῦτα λεξάντων αὐτῶν, ἀναστὰς ὁ Βροῦτος ἔφη· „Περὶ μὲν εἰσόδου Ταρκυνίων εἰς τήνδε τὴν πόλιν παύσασθε, ἄνδρες Τυῤῥηνοὶ, τὰ πλείω λέγοντες. ἐπῆκται γὰρ ἤδη ψῆφος ἀΐδιον κατ᾽ αὐτῶν ὁρίζουσα φυγὴν, καὶ θεοὺς ὀμωμόκαμεν ἅπαντες μήτ᾽ αὐτοὶ κατάξειν τοὺς τυράννους, μήτε τοῖς κατάγουσιν ἐπιτρέψειν· εἰ δέ τινος ἄλλου δεῖσθε τῶν μετρίων, ἃ [t] μήτ᾽ ὅρκοις μήτε νόμοις κεκωλύμεθα δρᾷν, λέγετε. Μετὰ τοῦτο παρελθόντες [u] οἱ πρέσβεις λέγουσι· „Παράδοξα μὲν ἡμῖν ἀπήντηται τὰ πρῶτα· πρεσβευσάμενοι γὰρ ὑπὲρ ἀνδρὸς ἱκέτου λόγον ὑμῖν ὑποσχεῖν ἀξιοῦντος, καὶ τὸ κοινὸν ἁπάντων δίκαιον εἰς ἰδίαν αἰτούμενοι χάριν, [x] οὐδ᾽ ἐδυνήμεθα τούτου τυχεῖν. ἐπεὶ δ᾽ οὕτως ὑμῖν δοκεῖ, περὶ μὲν εἰσόδου [y] Ταρκυνίων οὐδὲν ἔτι λιπαροῦμεν· προκαλούμεθα δ᾽ ὑμᾶς εἰς ἕτερόν τι δίκαιον, ὑπὲρ οὗ [z]

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 452. *Var.* 247.

Quum illi haec dixiſſent, Brutus aſſurgens ita eſt loquutus: „De Tarquiniorum reditu in hanc vrbem, Hetruſci, deſinite plura verba facere. Iam enim eorum perpetuum exſilium ſuffragiis latis eſt decretum; et per deos iurauimus omnes, nos neque reducturos tyrannos, neque ab aliis eos reduci paſſuros. Quod ſi * quid aliud aequum petitis, quod neque iureiurando neque legibus facere prohibeamur, dicite. Poſtea legati progreſſi, „Praeter omnem exſpectationem, *inquiunt*, nobis prima contigere: legati enim pro homine ſupplice, qui vobis rationes vult reddere, et ius omnium gentium commune in priuatam gratiam petentes, ne hoc quidem impetrare potuimus. Sed quando vobis ita placet, non amplius pro Tarquiniorum reditu vos orabimus; ſed a vobis aliud, quod iuſtum eſt, petemus, de quo

tur aliud quidpiam legiſſe, dum vertit, *inimicis pares amicos facere;* vt etiam *Gelenius*, interpretans, *nullum inter amicos et inimicos diſcrimen facere:* cum ſignificet *ſimul tollere* vel *ſubmouere. Sylb.*

t Μὴ νόμοις μηδὲ ὅρκοις *Vat.*

* Ad verbum, *aliquod aliud mediocre. Aliquid aliud modeſti* vertit *Lapus.*

u Οἱ πρέσβεις λέγουσι *Vat.* poſtremum voc. deeſt vulgatis.

x Οὐδὲ τούτου δεδυνήμεθα τυχ. *Sylb.* Οὐ δεδυνήμεθα *Vat.* vulgatae dant οὐδὲ δεδυν. τ. τ.

y Ταρκυνίου *Vat.*

z Γένοιτο

τὰς ἐντολὰς ἡμῖν ἔδωκεν ἡ πατρὶς, καὶ οὔτε νόμος ὁ κωλύσων αὐτὸ ποιεῖν ὑμᾶς ἐστιν, οὔτ' ὅρκος, ἀποδοῦναι τῷ βασιλεῖ τὴν οὐσίαν, ἣν ὁ πάππος αὐτοῦ πρότερον ἐκέκτητο, οὐθὲν τῶν ὑμετέρων οὔτε βίᾳ κατασχὼν, οὔτε λάθρα, παρὰ δὲ τοῦ πατρὸς διαδεξάμενος, καὶ πρὸς ὑμᾶς μετενέγκας. ἀπόχρη γὰρ αὐτῷ τὰ ἑαυτοῦ κομισαμένῳ ζῆν ἑτέρωθί που μακαρίως, μηδὲν ἐνοχλοῦντι ὑμῖν. Τοιαῦτα μὲν οἱ πρέσβεις διαλεχθέντες, ἐξῆλθον. τῶν δ' ὑπάτων Βροῦτος μὲν κατέχειν τὰ χρήματα συνεβούλευσε, τιμωρίας τε χάριν ἀνθ' ὧν οἱ τύραννοι τὸ κοινὸν ἠδίκησαν πολλῶν ὄντων καὶ μεγάλων, καὶ τοῦ συμφέροντος ἕνεκεν, ἵνα μὴ [z] γένοιτο αὐτοῖς ἀφορμὴ πρὸς τὸν πόλεμον, διδάσκων ὡς οὐκ ἀγαπήσουσι Ταρκύνιοι τὰς οὐσίας ἀπολαβόντες, οὐδ' ὑπομενοῦσιν ἰδιώτην βίον ζῆν, ἀλλὰ πόλεμον ἐπάξουσι Ῥωμαίοις ἀλλοεθνῆ, καὶ βίᾳ πειράσονται κατελθεῖν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. Κολλατῖνος δὲ τἀναντία παρῄνει, λέγων ὡς οὐδὲν τὰ χρήματα τῶν τυράννων ἠδίκει τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὰ σώματα, [a] φυλάττεσθαί τ' αὐτοὺς ἀξιῶν ἀμφότερα,

quo patria nobis mandata dedit, quod neque lex neque iuſiu- *Per. Iul.*
randum vos facere prohibebit: vt *videlicet* regi reſtituatis bona 4207.
quae auus eius ante habuerat, qui nullam rem veſtram aut vi *Ante Chr.* 507.
aut dolo poſſederat, ſed iure hereditatis ad ſe deuoluta et a pa- *Olymp.*
tre relicta acceperat, et ad vos tranſtulerat. Satis enim illi erit, 68 ½.
rebus ſuis receptis, in aliquo alio loco beate viuere, nullum *Cat.*
vobis negotium faceſſenti. Atque his dictis legati ex curia ſunt *V.C.* 245.
egreſſi. Conſulum autem alter Brutus eius bona retinenda cen- *Vat.*
ſuit, tum mulctae nomine, quod tyranni multis grauibuſque in- 247.
iuriis remp. affeciſſent, tum etiam publicae vtilitatis cauſſa, ne illi hanc belli materiam haberent: docens, Tarquinios non fore contentos bonis receptis, neque vitam priuatam toleraturos; ſed externo milite conducto Romanis bellum illaturos, et vi reditum in regnum tentaturos. At Collatinus contrarium ſuadebat, dicens non a fortunis tyrannorum, ſed ab ipſis tyrannis violatam fuiſſe remp. Quare, rogabat eos vt ab hoc vtroque ſibi

z Γένοιτο *Vat.* vulg. γένωνται. referendo ad τὰ χρήματα.

quod excuſari et defendi queat, *a* Sic *Vat.* vulgo τε deeſt.

b ita

μὴ δόξης τε πονηρᾶς παρὰ πάντων τύχωσιν, ὡς διὰ τὸν πλοῦτον ἐξεληλακότες ἐκ τῆς ἀρχῆς Ταρκυνίους, καὶ πρόφασιν πολέμου δικαίαν παράσχωσιν αὐτοῖς, ὡς [b] ἀποστερουμένοις τῶν ἰδίων· ἄδηλον μὲν εἶναι φάσκων εἰ κομισάμενοι τὰ χρήματα πολεμεῖν ἐπιχειρήσουσιν ἔτι πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς καθόδου. πρόδηλον δὲ θάτερον, ὡς οὐκ ἀξιώσουσιν εἰρήνην ἄγειν τὰς οὐσίας ἀφαιρεθέντες.

VI. [c] Ταῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων καὶ πολλῶν συναγορευόντων ἀμφοτέροις, ἀποροῦσα ὅ τι χρὴ πράττειν ἡ βουλὴ, καὶ ἐφ' ἡμέρας συχνὰς σκοποῦσα, ἐπεὶ συμφορώτερα μὲν ὁ Βροῦτος ἐδόκει λέγειν, δικαιότερα δ' ὁ Κολλατῖνος παρῄνει, τελευτῶσα διέγνω τὸν δῆμον εἶναι τοῦ τε συμφέροντος καὶ τοῦ δικαίου κριτήν. πολλῶν δὲ λεχθέντων [d] ὑφ' ἑκατέρου τῶν ὑπάτων, ἀναλαβοῦσαι ψῆφον αἱ φράτραι τριάκοντα οὖσαι τὸν ἀριθμὸν, οὕτω μικρὰν ἐποίησαντο τὴν ἐπὶ θάτερα ῥοπὴν, ὥστε μιᾷ ψήφῳ πλείους γενέσθαι τῶν κατέχειν τὰ χρήματα βουλευομένων τὰς ἀποδι-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 67 ½.

ſibi cauerent, ne incurrerent in malam omnium opinionem, quaſi diuitiarum cauſſa Tarquinios regno expuliſſent, neue iuſtam belli occaſionem illis praeberent, quod ſuis bonis ſpoliati fuiſſent. Incertum enim eſſe dicebat, an rebus ſuis recuperatis bellum pro reditu contra ipſos eſſent ſuſcepturi: alterum vero certum eſſe, eos ſuis bonis priuatos non quieturos.

Cat. V.C. 245. *Var.* 247.

Conſulibus igitur talia dicentibus, et multis in vtriuſque ſententiam euntibus, ſenatus dubitans quid agendum eſſet, et complures dies deliberans, quod Brutus utiliora dicere videretur, Collatinus vero iuſtiora ſuaderet, tandem vtilitatis et aequitatis iudicium populo committendum cenſuit. Multis autem ab vtroque coſ. dictis, quum triginta curiae in ſuffragia fuiſſent miſſae, adeo leui momento in alteram partem inclinatum eſt; vt illae, quae bona reſtitui iubebant, vno tantum calculo vicerint alias, quae

b Ita *Sylb.* et *Cod. Vat.* In *Ed. Steph.* ἀπεστερημένοι, minus recte.

c Plenius et melius in *Cod. Vat.* ταῦτα δὲ τῶν ὑπάτων λεγόντων. *Lapus* vertit, *talia dicentibus coſſ.* ac ſi legiſſet τοιαῦτα τῶν ὑπάτων λεγόντων. vulgatae λεγόντων omittunt.

d ὑφ' ἑκατέρου *Vat.* ὑφ' ἑκατέρων vulg.

e Τοὺς

δόναι κελεύσας. λαβόντες δὲ παρὰ τῶν ὑπάτων τὰς ἀποκρίσεις οἱ Τυῤῥηνοὶ, καὶ πολλὰ τὴν πόλιν ἐπαινέσαντες, ὅτι τὰ δίκαια πρὸ τῶν συμφερόντων εἵλοντο, Ταρκυνίῳ μὲν ἐπέστειλαν [e] τοὺς ἀποληψομένους τὰ χρήματα πέμπειν, αὐτοὶ δ' ἐπέμειναν ἐν τῇ πόλει, συναγωγήν τε τῶν ἐπίπλων, καὶ διάθεσιν τῶν μὴ δυναμένων ἄγεσθαι τε καὶ φέρεσθαι σκηπτήμενοι· ὡς δὲ τἀληθὲς εἶχε, πράττοντές τε καὶ σκευωρούμενοι τὰ κατὰ τὴν πόλιν, ὡς ὁ τύραννος αὐτοῖς παρήγγειλε. τάς τε γὰρ ἐπιστολὰς τὰς παρὰ τῶν φυγάδων τοῖς ἐπιτηδείοις αὐτῶν ἀπεδίδουν, καὶ παρ' ἐκείνων ἑτέρας πρὸς τοὺς φυγάδας ἐλάμβανον. συνιόντες δὲ πολλοῖς εἰς ὁμιλίαν, καὶ διάπειραν αὐτῶν τῆς προαιρέσεως λαμβάνοντες, οὓς [f] εὑρίσκοιεν ἂν εὐαλώτους δι' ἀσθένειαν γνώμης, ἢ βίου σπάνιν, ἢ πόθον τῶν ἐν τῇ τυραννίδι πλεονεξιῶν, ἐλπίδας τε χρηστὰς ὑποτεί-

quae ea retinenda cenſebant. Hetruſci autem, accepto a conſulibus reſponſo, et multum laudata ciuitate, quod aequitatem vtilitati antepoſuiſſent, Tarquinio per literas ſignificarunt vt mitteret qui bona ſua reciperent: ipſi vero remanſerunt in vrbe, ſimulantes ſe in colligenda portatili ſupellectile, et in diſtrahendis quae agi ferrique non poſſent, occupatos eſſe; * re autem vera id agentes, vt res vrbanas inſidioſe pertentarent, *et ſuis artibus corrumperent*, vt tyrannus ipſis mandarat. Nam et literas, *quas* ab exſulibus *acceperant*, eorum neceſſariis reddiderunt, aliaſque ab illis ad exſules *mittendas* acceperunt: et cum multis in colloquium venientes, atque quis eſſet eorum animus explorantes, quos animaduertebant facile corrumpi poſſe ob animi inconſtantiam, vel victus inopiam, vel ob deſiderium explendae ſub tyrannide libidinis et auaritiae, eos partim bona ſpe oſtentata,

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

e τοὺς ἀποληψομένους τὰ χρήματα πέμπειν *Vat.* nec aliter in *Lapi Cod.* dum vertit, *vt mitteret recepturos opes ſuas:* atque ita legendum eſſe coniecerat *Caſ.* vulgatis deeſt infinitiuus.

* Re vera autem excutientes et molientes in vrbe quae mandarat tyrannus. *Gelen.* Agentes praeparanteſque in vrbe quae mandarat eis tyrannus. *Lapus.*

f Εὑρίσκοιεν *Vat.* quo modo ſcribendum cenſuit *Sylb.* quod εὑρίσκειαν characteriſtica ſit praeſentis, et terminatio aoriſti I.

f Forſan

νοντες αὐτοῖς, καὶ χρήματα διδόντες, ἐπεχείρουν διαφθείρειν. ἔμελλον δὲ, ὥσπερ εἰκὸς ἐν πόλει μεγάλῃ καὶ πολυόχλῳ οὔσῃ φανήσεσθαί τινες οἱ τὴν χείρω πολιτείαν αἱρησόμενοι πρὸ τῆς κρείττονος, οὐ τῶν ἀσήμων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν, ἐν οἷς ἦσαν Ἰούνιοί τε δύο, Τίτος καὶ Τιβέριος, Βρούτου παῖδες, τοῦ [g] ὑπατεύοντος, ἀρτίως ἀρχόμενοι γενειᾶν· καὶ σὺν αὐτοῖς [h] Γέλλιοί τε δύο, Μάρκος καὶ Μάνιος, ἀδελφοὶ τῆς Βρούτου γυναικὸς, ἱκανοί τὰ κοινὰ πράττειν· καὶ Κολλατίνου θατέρου τῶν ὑπάτων ἀδελφῆς υἱοὶ δύο, Λεύκιος καὶ Μάρκος [i] Ἀκυήλιοι, τὴν αὐτὴν ἔχοντες τοῖς Βρούτου παισὶν ἡλικίαν, παρ' οἷς αἱ σύνοδοι τὰ πολλὰ ἐγίνοντο, [k] πατρὸς γ' οὐκέτι περιόντος αὐτοῖς, καὶ τὰ περὶ τῆς καθόδου τῶν τυράννων βουλεύματα συνετίθεντο.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247. *Coniuratio vrbana.*

tata, partim etiam pecuniae largitione, corrumpere conabantur. Nec defuturi erant (vt veriſimile eſt) in vrbe ampla et frequenti, qui reip. deteriorem ſtatum meliori anteponerent, non ſolum ignobiles, verum etiam nobiles: in quorum numero erant duo Iunii, Titus et Tiberius, filii Bruti conſulis, vix dum pubeſcere incipientes; et cum illis Gellii duo, Marcus et Manius, fratres vxoris Bruti, iam idonei ad res publicas tractandas; et Collatini alterius conſulis ſororis duo filii, Lucius et Marcus; et Aquilii, qui eadem aetate erant qua Bruti filii, apud quos plerumque coetus fiebant, eorum patre iam defuncto, atque de tyrannide reducenda conſultabatur.

Itaque

g Forſan rectius τοῦ τότε. *Sylb.* τοῦ ὑπατεύοντος *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. τοῦ τοῦ ὑπατ.

h Pro Γέλλιοι *Sigonius* in *Scholiis Liuianis* reponit Οὐϊτέλλιοι, non tantum ex *Liuio*, ſed etiam ex *Plutarcho*; apud quem in *Coriolano* ſimili aphaereſi Οὐϊκανὸς legi pro Ἀκουϊκανὸς teſtatur idem. *Sylb.*

i Ita et in ſequentibus *Hiſtoriae* partibus; cum verior ſcriptura ſit Ἀκύλιοι. Latini enim non *Aquelios* ſed *Aquilios* vocant. immo *Sigonius* annotat, in *Capitolinis monumentis* duplicatis *ll* ſcriptum eſſe *Aquillii. Sylb.* Ἀκύλλιοι vbique in *Cod. Vat.* Ἀκύλιοι, vel Ἀκουίλιοι malit *Portus.*

k Illud τε poſt πατρὸς nec ſenſus requirit, nec agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

l Προελθεῖν

Ἐκ πολλῶν μὲν οὖν καὶ ἄλλων ἔδοξέ μοι τὰ Ῥωμαίων πράγματα προνοίᾳ θεῶν εἰς τοσαύτην [l] παρελθεῖν εὐδαιμονίαν, οὐχ ἥκιστα δ' ἐκ τῶν τότε γενομένων. τοιαύτη γὰρ ἄνοια καὶ θεοβλάβεια τοὺς δυστήνους ἐκείνους κατέσχεν, ὥσθ' ὑπέμειναν ἐπιστολὰς γράψαι πρὸς τὸν τύραννον αὐτογράφους, δηλοῦντες αὐτῷ τὸ [m] πλῆθος τε τῶν μετεχόντων τῆς συνωμοσίας, καὶ χρόνον ἐν ᾧ τὴν κατὰ τῶν ὑπάτων ἔμελλον [n] ποιήσεσθαι ἐπίθεσιν, πεισθέντες ὑπὸ τῶν ἀφικομένων [o] ὡς αὐτοὺς παρὰ τοῦ τυράννου γραμμάτων, ὅτι βούλεται προειδέναι τίνας αὐτῷ Ῥωμαίων προσήκει εὖ ποιεῖν κατασχόντι τὴν ἀρχήν. τούτων δ' ἐγένοντο τῶν ἐπιστολῶν ἐγκρατεῖς οἱ ὕπατοι κατὰ τοιάνδε τινὰ συντυχίαν. παρ' Ἀκυηλίοις τοῖς ἐκ τῆς Κολλατίνου γεγονόσιν ἀδελφῆς οἱ κορυφαιότατοι τῶν ἐν τῇ συνωμοσίᾳ κατήγοντο, παρακληθέντες ὡς ἐφ' ἱερὰ καὶ θυσίαν. μετὰ δὲ τὴν ἑστίασιν ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ συμποσίου κελεύσαντες τοὺς διακόνους, καὶ πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἀνδρῶνος ἀπελθεῖν, [p] διεφέροντο πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τῆς VII.

Itaque cum ex multis aliis mihi viſae ſunt res Romanae diuina prouidentia ad tantam felicitatem provectae, tum praecipue ex eis quae tunc acciderunt. Illi enim miſeri adeo dementes et adeo mente capti fuerunt, vt ſuſtinuerint propria manu epiſtolas ad tyrannum ſcribere, quibus eum certiorem faciebant de numero coniuratorum, et de tempore quo conſules eſſent aggreſſuri; adducti tyranni literis ad ſe allatis, *in quibus dicebat* ſe ſcire velle quibuſnam Romanis pro meritis gratia eſſet referenda, vbi in regnum fuiſſet reſtitutus Iſtae autem literae tali quodam caſu in conſulum poteſtatem venerunt. Apud Aquilios Collatini ſororis filios conuenerant illius coniurationis principes, vt ad rem diuinam et ſacrificia inuitati. Poſt epulum autem iuſſis miniſtris ex cubiculo exire, vbi conuiuium fuerat celebratum, et * ante fores cubiculi ſe recipere, inter ſe colloquebantur de reducen-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507 *Olymp.* 68 $\frac{1}{2}$ *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

l Προελθεῖν *Vat.*

m Πλῆθός τε *Vat.* copula a vulgatis abeſt.

n Ποιήσεσθαι *Vat.* vulg. ποιήσασθαι.

o Ὡς αὐτοὺς *Vat.* vulg. εἰς αὐτοὺς.

* Ante fores habitationis virorum. *Lapus.* Ante fores virilis oeci. *Gelen.* Vide *Vitruv.* Architect. l. VI. c. 10.

p Διέφε-

καταγωγῆς τῶν τυράννων, καὶ τὰ δόξαντα εἰς ἐπιςολὰς κατεχώριζον αὐτογράφȣς, ἃς ἔδει τȣ̀ς Ἀκυηλίȣς λαβόντας, ἀποδȣ͂ναι τοῖς ἐκ Τυῤῥηνίας πρέσβεσιν, ἐκείνȣς δὲ Ταρκυνίῳ. ἐν τȣ́τῳ δὴ τῷ χρόνῳ τῶν θεραπόντων τὶς οἰνοχόος, ἐκ πόλεως Καινίνης αἰχμάλωτος, ὄνομα [q] Οὐϊνδίκης, ὑποπ]εύσας [r] τι " τȣ̀ς ἄνδρας βȣλεύειν [s] πονηρὸν [t] τῇ μεταςάσει τῶν [u] διακόνων, ἔμεινε μόνος ἔξω παρὰ ταῖς θύραις, καὶ τȣ́ς τε λόγȣς παρ᾽ αὐτῶν ἠκροάσατο, καὶ τὰς ἐπιςολὰς εἶδεν ὑπὸ πάντων γραφομένας, ἁρμῷ τινι τῆς θύρας διαφανεῖ τὴν ὄψιν προσβαλών. [x] ἐξελθὼν δὲ πολλῆς ἔτι νυκτὸς ȣ̓́σης, ὡς ἀπεςαλμένος ὑπὸ τῶν δεσποτῶν ἐπὶ χρείαν τινὰ, πρὸς μὲν τȣ̀ς ὑπάτȣς ὤκνησεν

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

reducendis tyrannis; quaeque viſa erant propria manu referebant in literas, quas Aquilios accepturos oportebat legatis Hetruſcis dare, illoſque Tarquinio *eas* reddere. Interea vero ſervus quidam Caeninenſis, bello captus, qui pincernam agebat, nomine Vindicius, ſuſpicatus (quod illi miniſtros remouiſſent) aliquid mali eos moliri, ſolus extra ad oſtium remanſit, et eorum ſermonem audiuit, et epiſtolas ab omnibus ſcriptas vidit, ad quandam oſtii commiſſuram, qua res perſpici poterat, admotis oculis. Nocte autem adhuc intempeſta egreſſus, quaſi negotii alicuius cauſſa a dominis miſſus, ad conſules ire non eſt

p Διέφερον τότε *Vat.* et hanc ipſam lectionem habuiſſe *Lapum* ſuſpicor, dum vertit; *differebant* (quod male pro *differebant* ſcriptum eſſe exiſtimat *Steph.*) *inter ſe de reductione ipſa tyrannorum, et quae viſa erant repoſuerunt ſeorſum in literis* etc. Διεφέροντο (inquit *Sylb.*) ferri poteſt; vt ſit *diſputabant, diſceptabant*, alteris alteram partem quodammodo tuentibus, aut rei difficultates proponentibus.

q Οὐϊνδίκιος *Vat.* atque ita vel Οὐΐνδιξ omnino legendum.

r Deeſt *Vat.*

s Πονηρὰ *Vat.*

t Τῇ μεταναςάσει *Vat.*

u Τῶν δικαίων in *Cod. Ven.* quod nihil ad rem *Sylb.*

x Ἁρμῷ τινι τῆς θύρας διαφανεῖ τὴν ὄψιν προσβαλὼν] *Plutarchus* aliter paullo haec narrat in vita Poplicolae. Sic etiam Aquilios domi repertos füiſſe a Valerio *Dionyſius* ait, negat *Plutarchus.* nec paucis locis pugnam reperies inter illos duos magnos ſcriptores: quod non eſt huius inſtituti annotare. *Caſaub.*

y Πρόντιαν

ἐλθεῖν, δεδιὼς μὴ τὸ πρᾶγμα συγκρύψαι βουλόμενοι διὰ τὴν [y] εὔνοιαν τῶν συγγενῶν, τὸν μηνύσαντα τὴν συνωμοσίαν ἀφανίσωσιν· ἀφικόμενος δ' εἰς Πόπλιον Οὐαλέριον, ὃς ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσιν ἦν τῶν τὴν τυραννίδα καταλυσάντων, δεξιὰν δίδωσι, καὶ δι' ὅρκων τὸ πιστὸν παρ' αὐτοῦ λαβὼν ὑπὲρ ἀσφαλείας τῆς ἑαυτοῦ, [z] μηνυτὴς ὧν τ' ἤκουσε καὶ ὧν εἶδε γίνεται. ὁ δ' ὡς ἔμαθεν, οὐδεμίαν ἀναβολὴν ποιησάμενος, ἐπὶ τὴν οἰκίαν τῶν Ἀκυηλίων σὺν [a] χειρὶ πολλῇ πελατῶν τε καὶ φίλων παραγίνεται περὶ τὸν ὄρθρον. καὶ παρελθὼν εἴσω τῶν θυρῶν ὡς ἐπ' ἄλλην τινὰ χρείαν παρὼν, ἀκωλύτως, κατ' οἶκον ἔτι τῶν μειρακίων ὄντων, ἐγκρατὴς γίνεται τῶν ἐπιστολῶν, καὶ τοὺς νεανίσκους συλλαβὼν καθίστησιν ἐπὶ τοὺς ὑπάτους.

Τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἔργα θατέρου τῶν ὑπάτων Βρούτου VIII. μεγάλα καὶ θαυμαστὰ λέγειν ἔχων, ἐφ' οἷς μέγιστα φρονοῦσι Ῥωμαῖοι, δέδοικα [b] μὴ σκληρὰ καὶ ἄπιστα [c] τοῖς

eſt auſus, veritus ne rem celare volentes, ob ſuam in cognatos beneuolentiam, coniurationis indicem de medio tollerent. Sed profectus ad P. Valerium, qui vnus erat de quatuor primis tyrannidis euerſoribus, data dextra, et cum iureiurando fide ab eo accepta, ſibi fraudi id non fore, quae audiuit et quae vidit indicauit. Ille vero hac re cognita, nec in aliud tempus dilata, confeſtim cum magna clientium et amicorum manu circa matutinum crepuſculum ad Aquiliorum aedes venit. Et fores ſine vllo impedimento ingreſſus, quaſi eo alicuius alius negotii cauſſa veniſſet, quum adoleſcentes illi domi adhuc eſſent, potitus eſt literis, et comprehenſos iuuenes ad conſules adduxit.

Per Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

Quae vero mox dicturus ſum facta alterius conſulis Bruti magna et admiranda, ob quae maxime Romani ſe iactant, vereor ne aliis Graecis dura nimis et non credenda

y Πρόνοιαν *Vat.*

z Μηνυτὴς ὧν τε ἤκουσε *Vat.* vulg. μηνυτής τε ὧν ἤκουσε.

a Χειρὶ πολλῇ *Vat.* vulg. χειρὶ πολλῶν.

b Intellige μὴ σκληρὰ καὶ διὰ τοῦτο ἄπιστα. *Steph.*

c Forſan τοῖς ἄλλοις, μάλιστα δὲ τοῖς Ἕλλησι. *Steph.* Ἄλλοις non agnoſcit *Cod. Vat.*

ἄλλοις Ἕλλησι δόξω λέγειν· ἐπειδὴ πεφύκασιν ἅπαντες [d] ἀπὸ τῶν οἰκείων τὰ περὶ τῶν ἄλλων λεγόμενα κρίνειν, [e] καὶ τὸ πιστὸν ἢ ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς ποιεῖν· ἐρῶ δ' οὖν ὅμως. ἐπειδὴ γὰρ ἡμέρα τάχιστα ἐγένετο, [f] καθίσας ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ τὰς ἐπιστολὰς τῶν ἐν τῇ συνωμοσίᾳ διασκεπτόμενος, ὡς εὗρε τὰς ὑπὸ τῶν υἱῶν γραφείσας, ταῖς σφραγῖσιν [g] ἑκατέραν γνωρίσας, μετὰ τὸ λῦσαι τὰ σημεῖα [τοῖς χειρογράφοις,] ἀναγνωσθῆναι πρῶτον ἐκέλευσεν ἀμφοτέρας ὑπὸ τοῦ γραμματέως, εἰς τὴν ἁπάντων τῶν παρόντων ἀκοήν· ἔπειτα λέγειν ἐκέλευσε τοῖς παισὶν εἴ τι βούλονται. ὡς δ' οὐκ ἐτόλμησεν αὐτῶν οὐδέτερος πρὸς ἄρνησιν ἀναιδῆ τραπέσθαι [h] πάλαι [i] κατεψηφικόντες ἑαυτῶν, ἔκλαιον δ' ἀμφότεροι, ὀλίγον ἐπισχὼν χρόνον ἀνίσταται, καὶ σιωπὴν προκηρύξας, ἐκδεχομένων ἁπάντων τί τὸ τέλος ἐξοίσει, θάνατον ἔφη καταδικάζειν τῶν τέκνων· ἐφ' ᾧ πάντες ἀνέκραγον, οὐκ ἀξιοῦντες τοιοῦτον

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

denda videantur: quia omnes hoc natura comparatum habent, vt ex ſuis rebus domeſticis iudicium faciant de iis quae de aliis dicuntur, et quod credibile eſt non credendum exiſtiment. dicam tamen. Nam ſimulatque dies illuxit, pro tribunali ſedens, et coniuratorum epiſtolas conſiderans, vbi filiorum literas *primum* ex vtriusque ſigillo agnouit, ac *deinde* reſignatis illis eorum quoque manus apparuit, iuſſit primum vtramque a ſcriba recitari, vt ab omnibus qui praeſentes ibi aderant exaudirentur: deinde filiis, ſi vellent, dicendi poteſtatem fecit. Sed quum neuter eorum factum impudenter inficiari auderet, quod iam de ſe actum eſſe perſuaſum haberent, ambo flebant. Ille vero paullum cunctatus ſurrexit, et ſilentio per praeconem indicto, exſpectantibus omnibus quis rei futurus eſſet exitus, * capitalem ſententiam in filios pronunciauit: qua audita omnes clamorem ſuſtulerunt, quia indignum facinus

d Ἀπὸ τῶν ἰδίων παθῶν *Vat.*

e Forſan καὶ τὸ πιστὸν καὶ ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς ποιεῖν. *Steph.*

f Vel καὶ hic cum *Lapo* tollenda eſt, vel εἰς in ſequentibus *Sylb.* Καὶ non agnoſcit *Vat.*

g Ἑκατέραν γνωρίσας *Vat.* vulg. ἑκατέρων, ſine γν.

h Deeſt *Vat.*

* *Lapus* magis ad verbum, *ſe morte filios condemnare dixit.*

i Rectius

ἄνδρα ζημιωθῆναι τέκνων θανάτῳ, καὶ χαρίζεσθαι τὰς ψυχὰς τῶν μειρακίων ἐβούλοντο τῷ πατρί. ὁ δ' [i] οὔτε τὰς φωνὰς αὐτῶν, οὔτε τὰς οἰμωγὰς [k] ἀνεχόμενος, ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις ἀπάγειν τοὺς νεανίσκους ὀλοφυρομένους καὶ ἀντιβολοῦντας καὶ ταῖς φιλτάταις [l] αὐτὸν ἀνακαλουμένους προσηγορίαις. θαυμαστὸν μὲν καὶ τοῦτο ἅπασιν ἐφάνη, τὸ μηδὲν ἐνδοῦναι τὸν ἄνδρα μήτε πρὸς τὰς δεήσεις τῶν πολιτῶν, μήτε πρὸς τοὺς οἴκτους τῶν τέκνων. πολλῷ δ' ἔτι τούτου θαυμασιώτερον τὸ περὶ τὰς τιμωρίας αὐτῶν ἀμείλικτον. οὔτε γὰρ ἀλλοθί που [m] συνεχώρησεν ἀπαχθέντας τοὺς υἱοὺς ἔξω τῆς ἁπάντων ὄψεως ἀποθανεῖν, οὔτ' αὐτὸς ἐκ τῆς ἀγορᾶς παρεχώρησεν ἕως ἐκεῖνοι κολασθῶσι, τὴν δεινὴν θέαν ἐκτρεπόμενος, οὔτ' ἄνευ προπηλακισμοῦ ἀφῆκεν αὐτοὺς τὴν ἐψηφισμένην ἐκπληρῶσαι μοῖραν· ἀλλὰ πάντα τὰ [n] περὶ τὴν τιμωρίαν [o] ἔθη καὶ νόμιμα φυλάτ-

facinus putabant talem virum morte filiorum mulctari, et ado- *Per. Iul.*
leſcentum vitam patri condonare volebant. At ille, neque 4207.
eorum clamoribus neque etiam gemitibus commotus, iuuenes *Ante Chr.* 507.
plorantes et ſupplicantes, et blandiſſimis quibusque appellatio- *Olymp.*
nibus ipſum appellantes, a lictoribus abduci iuſſit. Atque hoc 68 ½.
quidem omnibus mirum eſt viſum, quod ille neque ciuium pre- *Cat.*
cibus, neque miſerationi filiorum vllum locum dediſſet. Sed *V.C.* 245.
longe magis admirandum fuit, quod exorari non potuit vt de *Var.*
eorum ſupplicio aliquid remitteret. Neque enim paſſus eſt 247.
filios ſuos alio abduci extra omnium conſpectum necari; neque ipſe e foro receſſit, antequam de illis ſumptum eſſet ſupplicium, *quaſi* atrox illud ſpectaculum auerſatus; neque ſine *flagrorum* ignominia eos capitali ſupplicio, quo damnati erant, affici paſſus eſt: ſed exegit quaecunque leges et conſuetudines in

i Rectius vt puto, οὔτε τῆς φωνῆς αὐτῶν, οὔτε τῆς οἰμωγῆς ἀντεχόμενος. *Sylb.*

k Ἀνεχόμενος legendum cenſet *Steph.* Ἀναδεχόμενος vel ἀποδεχόμενος *Caſ.* Melius forſan in *Cod. Vat.* ἀνασχόμενος. vulg. ἀντεχόμενος.

l Αὐτοῦ male in *Ed. Steph.*

m Ὑπανεχώρησεν *Vat.*

n Περὶ τῆς τιμωρίας *Vat.*

o Ita *Codd. MSS.* pro ἀνέθηκε νόμιμα, quod obtinuit in *Ed. Steph.*

των, ὅσα τοῖς κακούργοις ἀπόκειται παθεῖν, ἐν ἀγορᾷ πάντων ὁρώντων, αἰκισθέντας τὰ σώματα πληγαῖς, p αὐτὸς ἅπασι τοῖς γινομένοις παρὼν, τότε συνεχώρησε τοὺς αὐχένας τοῖς πελέκεσιν ἀποκοπῆναι. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ τὰ παράδοξα καὶ θαυμαστὰ τοῦ ἀνδρὸς, τὸ ἀτενὲς τῆς ὄψεως καὶ q τὸ " r ἄτεγκτον ἦν· ὅσγε τῶν ἄλλων ἁπάντων ὅσοι τῷ πάθει παρεγένοντο κλαιόντων, μόνος οὔτ' ἀνακλαυσάμενος ὤφθη τὸν μόρον s τῶν παίδων, οὔτ' ἀποιμώξας ἑαυτὸν τῆς καθεξούσης τὸν οἶκον ἐρημίας, οὔτ' ἄλλο μαλακὸν οὐθὲν ἐνδοὺς, ἀλλ' ἄδακρύς τε καὶ ἀστένακτος καὶ ἀτενὴς διαμένων, εὐκαρδίως ἤνεγκε τὴν συμφοράν. οὕτως t ἰσχυρὸς ἦν τὴν γνώμην καὶ βέβαιος τὰ κριθέντα διατηρεῖν, καὶ τῶν ἐπιταραττόντων τοὺς λογισμοὺς παθῶν καρτερός.

Ἀποκτείνας δὲ τοὺς υἱοὺς, εὐθὺς ἐκάλει τοὺς ἀδελ-
IX. φιδοῦς τοῦ συνάρχοντος Ἀκυλίους, παρ' οἷς αἱ σύνοδοι τῶν

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

in maleficos ſtatuunt, idque in foro, in omnium conſpectu; et poſtquam illorum corpora virgis lacerata fuerunt, ita demum ipſe, qui praeſens aderat dum haec omnia fierent, illos ſecuri percuti permiſit. Sed, quod omnem fidem ſuperat, et quod praecipue in illo viro admirandum putatur, fuit vultus immotus, nulliſque lacrymis irrigatus. Siquidem, quum flerent caeteri omnes qui illi miſerando ſpectaculo intererant, ipſe ſolus neque deflens ſuorum filiorum mortem, neque futuram ſuae familiae deſolationem *ac ſolitudinem* lugens, neque vllum aliud animi mollis ſignum dans ab vllo conſpectus eſt: ſed ſine lacrimis, et ſine gemitu, immoto vultu permanens, generoſo animo ſuam calamitatem pertulit. Adeo firmo et conſtanti erat animo in rebus decretis ſeruandis et exſequendis, et adeo conſtans in vincendis affectibus qui rationem perturbare ſolent.

Necatis autem filiis, ſtatim vocauit Aquilios, collegae ſororis filios; apud quos coetus eorum, qui in reip. perniciem

p Rectius in *Cod. Ven.* [et *Vat.*] αὐτὸς, hoc verborum ordine, αὐτὸς ἅπασι τοῖς γινομένοις παρών. *Sylb.* vulgatae dant πληγαῖς αὐτοὺς, ἅπασι —

q Deeſt *Vat.*

r Perperam in *Ed. Steph.* ἄτεκτον.

s τῶν τέκνων. *Vat.*

t Ἰσχυρὸς τὴν ἦν γνώμην καὶ βέβαιος *Vat.*

u Δια-

κατὰ τῆς πόλεως συνομοσαμένων ἐγίνοντο· καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν ἀναγνῶναι τῷ γραμματεῖ κελεύσας, ὥστε πάντας ἀκούειν τοὺς παρόντας, ἀπολογίαν ἔφησεν αὐτοῖς [u] διδόναι. ὡς δὲ προήχθησαν οἱ νεανίσκοι πρὸς τὸ βῆμα, εἴθ' ὑποθεμένου τινὸς τῶν φίλων, εἴτ' αὐτοὶ συμφρονήσαντες, τοῖς γόνασι τοῦ θείου προσπίπτουσιν, ὡς [x] δι' αὐτοῦ σωθησόμενοι. κελεύσαντος δὲ τοῦ Βρούτου τοῖς ῥαβδούχοις ἀποσπᾶν αὐτοὺς καὶ [y] ἀπάγειν ἐπὶ τὸν θάνατον, εἰ μὴ βούλοιντο [z] ἀπολογεῖσθαι, μικρὸν ἐπισχεῖν τοῖς ὑπηρέταις ὁ Κολλατῖνος εἰπὼν, ἕως τῷ συνάρχοντι διαλεχθῇ, λαβὼν τὸν ἄνδρα κατὰ μόνας, πολλὰς ἐξέτεινεν ὑπὲρ τῶν μειρακίων δεήσεις· τὰ μὲν, ἀπολογούμενος, ὡς διὰ νεότητος ἄγνοιαν καὶ πονηρὰς φίλων ὁμιλίας εἰς ταύτην ἐμπεσόντων τὴν φρενοβλάβειαν· τὰ δὲ παρακαλῶν [a] αὐτῷ χαρίσασθαι τῶν συγγενῶν τὰς ψυχὰς, μίαν αἰτουμένῳ ταύτην δωρεὰν, καὶ περὶ [b] οὐδενὸς ἔτι διενοχλή-

perniciem coniurarant fiebant: et quum iuſſiſſet a ſcriba *Per. Iul.*
eorum epiſtolas recitari, vt omnes qui aderant eas audire 4207.
poſſent, ſe illis purgandi ſui poteſtatem facere dixit. Quum *Ante*
autem adoleſcentes illi ante tribunal fuiſſent producti, ſiue ali- *Chr.* 507.
cuius amici monitu, ſiue et iam quod ipſis hoc in mentem ve- *Olymp.*
niſſet, ad auunculi genua, quaſi eius opera ſeruari poſſent, ac- 68 ½.
ciderunt. Sed quum Brutus iuſſiſſet lictores eos inde abſtrahere *V.C. Cat.* 245.
et ad ſupplicium abducere, niſi vellent ſe purgare, Collatinus, *Var.*
lictoribus iuſſis pauliſper ſuperſedere, donec paucis cum ſuo 247.
collega colloqueretur, eum ab aliis ſeductum multis precibus
pro adoleſcentibus adortus eſt; partim eos excuſans quod ob iuventutis imperitiam et prauam amicorum conſuetudinem in talem amentiam incidiſſent; partim eum obſecrans vt ſibi hanc vnam gratiam petenti, et in poſterum nulla re negotium ipſi exhi-

u Διαδοῦναι *Vat.*

x Δι' ἐκείνου *Vat.*

y Ὑπάγειν in *Ed. Steph.* Sed ἀπάγειν et conuenientius eſt, et ſupra [v. 2, et v. 9.] ſic vſurpatum. *Sylb.*

z Ἀπολογήσασθαι *Vat.*

a Ἑαυτῷ *Vat.*

b Οὐδενὸς ἔτι ἐνοχλήσοντι ἑτέρου *Vat.* vulg. οὐδενὸς ἑτέρου διενοχλήσοντι. ſine ἔτι.

σοντι ἑτέρου· τὰ δὲ, διδάσκων ὅτι συνταραχθῆναι κίνδυνος ὅλην τὴν πόλιν, ἐὰν ἅπαντας ἐπιχειρῶσι θανάτῳ ζημιοῦν τοὺς δόξαντάς τι συμπράττειν τοῖς φυγάσιν ὑπὲρ τῆς καθόδου· πολλοὺς γὰρ εἶναι, καὶ οὐκ ἀσήμων οἰκιῶν ἐνίους. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, τελευτῶν ἠξίου μὴ θάνατον, ἀλλὰ μετρίαν κατ' αὐτῶν ὁρίσαι κόλασιν· ἄτοπον εἶναι λέγων, τοὺς μὲν τυράννους φυγαῖς ἐζημιῶσθαι, τοὺς δὲ τῶν τυράννων φίλους θανάτῳ. ἀντιλέγοντος δὲ καὶ πρὸς τὴν ἐπιείκειαν τῆς κολάσεως τοῦ ἀνδρὸς, καὶ οὐδ' εἰς ἑτέρους [c] ἀναβαλέσθαι χρόνους τὰς κρίσεις τῶν ἐν ταῖς αἰτίαις βουλομένου· τελευταία γὰρ αὕτη τοῦ συνάρχοντος δέησις ἦν· ἀλλ' αὐθήμερον ἀποκτείνειν ἅπαντας ἀπειλοῦντος καὶ διομνυμένου, ἀδημονῶν ὁ Κολλατῖνος ἐπὶ τῷ μηδενὸς ὧν ἠξίου τυγχάνειν, „Τοιγαροῦν, ἔφησεν, ἐπεὶ σκαιὸς εἶ καὶ πικρὸς, ἐγὼ τὰ μειράκια [d] καὶ" ἀφαιροῦμαι, τῆς αὐτῆς

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

exhibituro, vitam cognatorum condonaret; partim etiam docens periculum eſſe ne tota vrbs turbetur, ſi omnes eos, qui aliquo modo exſulibus in reditu fauere viſi fuerint, capite plectere conentur: multos enim in eo numero eſſe dicebat, et nonnullos ex familiis non obſcuris. Sed quum illum flectere non poſſet, tandem ab eo poſtulauit ne morte eos mulctaret, ſed mitiorem aliquam poenam in eos ſtatueret; abſurdum dicens, tyrannos exſilio mulctari, eorum vero amicos capitali ſupplicio *affici*. Sed quum ille ei aduerſaretur, nec de ſupplicii atrocitate quidquam remittere, nec eorum iudicium in aliud tempus differre vellet, (hoc enim fuit ipſius collegae poſtremum poſtulatum) ſed eo ipſo die minaretur ac iuraret ſe omnes necaturum, Collatinus aegre ferens ſe nihil eorum quae poſtularat impetraſſe, „Ergo, inquit, quando tu durus et ſaeuus es, ego ipſos adoleſcentes * pro ea poteſtate,

c Ἀναβαλέσθαι *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Sylb.* vulg. ἀναβαλεῖσθαι, quod ferri poſſet ſi ſequeretur φαμένου.

d Non agnoſcit *Vat.* καὶ. Sed (vt ait *Sylb.*) retineri hoc loco poteſt, in vehementiae ſignificatione, *etiam inuito tibi eripio.* Si quis tamen in ſeq. membro collocare malit ante σὺ, fruatur ſuo iudicio. ſic certe v. 18. καὶ σὺ δ. *Sylb.*

* Eiuſdem cuius et tu poteſtatis dominus. *Lapus.*

e Ἐπιεί-

ἐξουσίας, ἧς σὺ, κύριος ὤν. καὶ ὁ Βροῦτος ἐκπικρανθεὶς, „Οὐκ ἐμοῦ γ', ἔφη, ζῶντος, ὦ Κολλατῖνε, τοὺς προδότας τῆς πατρίδος ἰσχύσεις ἐξελέσθαι· ἀλλὰ καὶ σὺ δώσεις δίκας ἃς σοὶ προσῆκον οὐκ εἰς μακράν.

X. Ταῦτα εἰπὼν καὶ φυλακὴν τοῖς μειρακίοις [e] ἐπιστήσας, ἐκάλει τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν. πληρωθείσης δὲ τῆς ἀγορᾶς ὄχλου· περιβόητον γὰρ ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην τὸ περὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ πάθος ἐγεγόνει. προελθών τε καὶ τοὺς ἐντιμοτάτους τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ παραστησάμενος, ἔλεξε τοιάδε· „Ἐβουλόμην μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες πολῖται, Κολλατῖνον [f] τουτονὶ τὸν ἄνδρα, συνάρχοντα ὄντα, περὶ ἁπάντων μοὶ τὰ αὐτὰ φρονεῖν, καὶ μὴ τῷ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις μισεῖν τοὺς τυράννους καὶ πολεμεῖν. ἐπειδὴ δὲ τἀναντία φρονῶν γέγονέ μοι καταφανὴς, καὶ ἔστιν οὐ μόνον τῇ φύσει Ταρκυνίων συγγενὴς, ἀλλὰ καὶ τῇ προαιρέσει, διαλλαγάς τε πράττων πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἀντὶ τῶν κοινῇ συμφερόντων τὸ ἑαυτοῦ σκοπῶν λυσιτελὲς,

ſtate, qua ſum tibi par, abſoluo. Tum Brutus exacerbatus, „Certe inquit, me viuente, Collatine, patriae proditores ſupplicio nunquam eripere poteris: ſed tu quoque breui poenas, quas es promeritus, dabis.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V. C.* 245. *Var.* 247.

His dictis, et cuſtodia adoleſcentibus addita, populum ad concionem aduocauit: et foro turba repleto, (iam enim caſum eius filiorum per totam vrbem rumor vulgarat) progreſſus in medium cum honoratiſſimis quibusque ſenatoribus, quos ſibi adeſſe iuſſit, huiuſmodi habuit orationem: „Vellem equidem, Quirites, Collatinum iſtum meum collegam eadem in omnibus rebus mecum ſentire; nec verbis ſolum, ſed etiam re ipſa odio tyrannos proſequi, iisque inimicum eſſe. Sed quando iam compertum habeo illum penitus mihi aduerſari, et non ſolum cognatione ſed etiam voluntate Tarquiniis eſſe coniunctum, et id agere vt cum illis in gratiam redeamus, et ſua priuata commoda potius quam publica curare, ego ipſe paratus ſum eum impedire,

e Ἐπιστήσας *Vat.* atque ita legendum eſſe coniecerunt *Sylb.* et *Caſ.* in vulgg. eſt ἐπιστείλας.

f Τουτονὶ τὸν συνάρχοντα, περὶ ἁπ. *Vat.*

αὐτός τε κωλύειν αὐτὸν παρεσκεύασμαι πράττειν ἃ κατὰ νȣ̃ν ἔχει, πονηρὰ ὄντα, καὶ ὑμᾶς [g] ἐπὶ τȣ̃το παρακαλῶ. Φράσω δ' ὑμῖν πρῶτον ἐν οἷς ἐγένετο κινδύνοις τὰ πράγματα τῆς πόλεως, ἔπειτα πῶς αὐτοῖς ἑκάτερος ἡμῶν κέχρηται. τῶν πολιτῶν τινές [h] συνελθόντες εἰς τὴν Ἀκυηλίων οἰκίαν τῶν ἐκ τῆς Κολλατίνȣ γεγονότων ἀδελφῆς, ἐν οἷς ἦσαν οἵ τ' ἐμοὶ παῖδες ἀμφότεροι, καὶ οἱ τῆς γυναικὸς ἀδελφοὶ τῆς ἐμῆς, [i] καὶ ἅμα τινὲς ἄλλοι σὺν τȣ́τοις ȣ̓κ ἀφανεῖς, συνθήκας ἐποιήσαντο πρὸς ἀλλήλȣς, καὶ συνώμοσαν, [k] ἀποκτείναντες ἐμὲ, Ταρκύνιον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν καταγαγεῖν· ἐπιςολάς τε [l] περὶ τȣ́των γράψαντες αὐτογράφȣς, καὶ ταῖς ἑαυτῶν σφραγῖσι κατασημηνάμενοι, πέμπειν πρὸς τȣ̀ς φυγάδας ἔμελλον. ταῦθ' [m] ἡμῖν θεῶν τινος εὐνοίᾳ καταφανῆ γέγονεν ὑπὸ τȣ̃δε μηνυθέντα τȣ̃ ἀνδρός· ἔςι δ' Ἀκυηλίων δȣ̃λος, παρ' οἷς κα-

Per. Jul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

impedire, ne ea quae in animo habet, quae mala ſunt, peragat; et vos ad idem faciendum adhortor. Sed primum in quanto periculo reſpub. fuerit, deinde quomodo vterque noſtrum ſe in eo geſſerit, vobis aperiam. Aliquot ciues clam coëuntes in aedes Aquiliorum, qui ſunt filii ſororis Collatini, inter quos et ambo mei filii erant, et meae vxoris fratres, et praeter eos nonnulli etiam alii non ignobiles, inter ſe pacti fuerant et coniurarant, me interfecto, Tarquinium in regnum reducere; atque etiam epiſtolas manu ſua ſcriptas ſuiſque ſigillis obſignatas ad exſules erant miſſuri. Haec nobis dei alicuius favore innotuerunt, indicata ab iſto, qui eſt Aquiliorum ſeruus: apud

g Forſan rectius legeris ἐπὶ ταὐτό. *Sylb.* Ἐπὶ τȣ́τῳ in *Cod. Vat.*

h Deſideratur τε in *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ſuperfluum eſſe indicauit *Sylb.*

i Καὶ ἄλλοι τινὲς ἅμα τȣ́τοις *Vat.*

k Inter ἀποκτείνοντες et αὐτογράφȣς lacuna eſt in *Ed. Steph.* quam ex *Codd. Rom.* et *Ven.* (quibus conſentiunt *Vat.* et *Lapi Codd.*) optime ſuppleuit *Sylb.*

l Περὶ τȣ́των *Vat.* atque ita in *Codice* quo vſus eſt *Sylb.* nulla ſenſus mutatione. vulg. περὶ τȣ́τȣ.

m Ὑμῖν perperam in *Ed. Steph.*

* Quod

ταγόμενοι τῇ παρελθούσῃ νυκτὶ τὰς ἐπιστολὰς ἔγραψαν· καὶ τῶν γραμμάτων αὐτῶν γεγόναμεν ἐγκρατεῖς. Τίτον μὲν οὖν ἐγὼ καὶ Τιβέριον τοὺς ἐμοὺς παῖδας τετιμώρημαι· καὶ οὐδὲν καταλέλυται διὰ τὴν ἐμὴν ἐπιείκειαν, οὔτε νόμος, οὔθ᾽ ὅρκος· Ἀκυηλίους δὲ Κολλατῖνος ἀφαιρεῖταί μου, καί φησιν οὐκ ἐάσειν ὅμοια τοῖς ἐμοῖς παισὶ βουλεύσαντας τῶν ὁμοίων ἐκείνοις τυχεῖν. εἰ δ᾽ οὗτοι μηδεμίαν ὑφέξουσι δίκην, οὐδὲ τοὺς ἀδελφοὺς τῆς ἐμῆς γυναικὸς, οὐδὲ τοὺς ἄλλους προδότας τῆς πατρίδος ἐξέσται μοι κολάσαι. τί γὰρ δὴ [n] δικαιότερον πρὸς αὐτοὺς ἕξω λέγειν, ἂν τούτους ἀφῶ; τίνος οὖν ταῦτα μηνύματα [o] ἡγεῖσθε; πότερα τῆς πρὸς τὴν πόλιν εὐνοίας, ἢ τῶν πρὸς τοὺς τυράννους διαλλαγῶν; καὶ πότερα τῆς ἐμπεδώσεως τῶν ὅρκων, οὓς ἀφ᾽ ἡμῶν ἀρξάμενοι πάντες ὠμόσατε, ἢ τῆς συγχύσεώς τε καὶ ἐπιορκίας; καὶ εἰ μὲν ἔλαθεν ἡμᾶς, ταῖς ἀραῖς ἔνοχος ἂν ἦν, καὶ θεοῖς ὑπέσχεν, οὓς [p] ἐπιορκεῖ, δίκας. ἐπειδὴ δὲ καταφανὴς γέγονεν, [q] ὑφ᾽ ἡμῶν αὐτὸν προσ-

apud quos quum ſuperiore nocte iſti conueniſſent, literas ſcri- *Per. Iul.*
pſerunt; et ipſae literae in noſtram poteſtatem venerunt. Equi- 4207.
dem in Titum et Tiberium filios meos iam animaduerti; nec ob *Ante Chr.* 507.
meam clementiam vlla lex aut iusiurandum violatum eſt: Col- *Olymp.*
latinus vero Aquilios mihi eripuit, et negat ſe permiſſurum, vt 68½.
qui eorundem conſiliorum fuerunt ſocii, eiuſdem etiam ſocii *Cat.*
ſint ſupplicii. Quod ſi hi nullas dederint poenas, neque de *V.C.* 245.
fratribus meae vxoris, neque de reliquis patriae proditoribus *Var.*
ſupplicium ſumere mihi licebit. * quam enim iuſtam cauſſam 247.
illis afferre potero, ſi hos dimiſero? Cuius igitur rei hoc putatis eſſe indicium? Vtrum charitatis in patriam, an animi cum tyrannis reconciliati? vtrum confirmationis iurisiurandi, quod nobis praeeuntibus omnes iuraſtis, an violationis et periurii? quod ſi ille nos latuiſſet, certe diris obnoxius fuiſſet; et diis, per quos peierat, poenas dediſſet. Sed quando a nobis manifeſto deprehenſus eſt, a nobis etiam in ipſum animad-

* Quod enim maius ius in illos vſurpare mihi potero etc. *Gelen.*

n Δίκαιον *Vat.*

o Πείθεσθε *Vat.*

p Ἐπιώρκει *Vat.*

q Ὑφ᾽ ἡμῶν αὐτὸν *Vat.*

r Ἀπο-

ἥκει κολασθῆναι· ὅς γε ὀλίγαις μὲν ἡμέραις πρότερον τὰ χρήματα τοῖς τυράννοις ὑμᾶς ἔπεισε [r] παραδοῦναι, ἵνα μὴ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἡ πόλις αὐτοῖς ἔχῃ χρῆσθαι πρὸς τὸν πόλεμον, ἀλλὰ κατὰ τῆς πόλεως οἱ ἐχθροί. νῦν δὲ τοὺς ἐπὶ καθόδῳ τοῖς τυράννοις συνομοσαμένους ἀφεῖσθαι τῆς τιμωρίας οἴεται δεῖν, ἐκείνοις [s] αὐτοῖς δηλονότι χαριζόμενος, ἵν᾽ ἐὰν ἄρα κατέλθωσιν εἴτ᾽ ἐκ προδοσίας εἴτε πολέμῳ, ταύτας [t] προφερόμενος τὰς χάριτας, ἁπάντων, ὡς φίλος, [u] ὅσων ἂν αἱρῆται, παρ᾽ αὐτῶν τυγχάνῃ. ἔπειτα ἐγὼ τῶν ἐμῶν οὐ φεισάμενος [x] τέκνων", σοῦ φείσομαι, Κολλατῖνε, ὃς τὸ μὲν σῶμα παρ᾽ ἡμῖν ἔχεις, τὴν δὲ ψυχὴν παρὰ τοῖς πολεμίοις· καὶ τοὺς μὲν προδότας τῆς πατρίδος σώζεις, ἐμὲ δὲ τὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἀγωνιζόμενον ἀποκτείνεις; [y] πόθεν; πολλοῦ γε [z] καὶ" δεῖ· ἀλλ᾽

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

animaduerti decet: quippe qui paucis ante diebus perſuaſit vobis vt tyrannis pecunias reſtitueretis, ne reſpub. iis vti poſſet aduerſus hoſtes in bello, ſed hoſtes contra remp. Iam vero coniuratos in tyrannorum reditum impune dimittendos cenſet *: illis ipſis nimirum gratificans, vt ſi forte illi redeant, ſiue per proditionem ſiue armis, haec beneficia a ſe in ipſos collata reuocans ipſis in memoriam, vt amicus omnia quaecunque petierit ab illis impetret. An igitur ego, qui meis filiis non peperci, tibi parcam, Collatine; qui corpus quidem apud nos habes, animum vero apud hoſtes: et patriae quidem proditores ſeruas; me vero pro ea decertantem interficis? quo pacto? multum certe abeſt. Sed ne quid tale amplius admittas, magiſtratum tibi abrogo, et te in aliam ciuitatem migrare iubeo.

V

r Ἀποδοῦναι *Vat.*

* Hanc diſtinctionis notam alii collocandam cenſent poſt vocem *gratificans.*

s Αὐτοὺς δῆλον *Vat.*

t Supra (p. 219. v. 10.) omiſſa πρὸς dicit ταύτας φέρονται παρ᾽ αὐτῶν τὰς χάριτας. quapropter et hic legere aliquis poſſit, ταύτας πρὸς (ſeu παρ᾽) ἁπάντων φερόμενος τὰς χάριτας *Sylb.* vulgatae nempe dant προσφερ.

u Pro ὅσων ἂν αἱρῆται *quaecunque voluerit*, forſan legendum ὅσων ἂν αἰτῆται *quaecunque petierit. Port.* Δέηται pro αἱρῆται in *Cod. Ven.* teſte *Sylburgio.*

x Non agnoſcit *Vat.*

y Illud πόθεν (de quo paullo ante ad pag. 261.) Atticis ſcriptoribus

ἵνα μηδὲν ἔτι τοιοῦτον [a] ἐξεργάσῃ, τὴν μὲν ἀρχὴν ἀφαιροῦμαί σε, καὶ πόλιν ἑτέραν κελεύω μεταλαβεῖν. ὑμῖν δ', ὦ πολῖται, ψῆφον ἀναδώσω, καλέσας αὐτίκα [b] μάλα τοὺς λόχους, ἵνα [c] διαγνῶτε εἰ χρὴ ταῦτ' εἶναι κύρια. εὖ δ' ἴστε [ὅτι] δυοῖν θάτερον, ἢ Κολλατῖνον [d] ἕξοντες ὕπατον, ἢ Βροῦτον.

Τοιαῦτα δὲ λέγοντος αὐτοῦ, βοῶν καὶ δεινοπαθῶν XI. ὁ Κολλατῖνος, ἐπίβουλόν τε καὶ προδότην τῶν φίλων αὐτὸν παρ' ἕκαστα ἀποκαλῶν, καὶ τὰ μὲν ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ διαβολῶν ἀπολογούμενος, τὰ δ' ὑπὲρ τῶν ἀδελφιδῶν δεόμενος, ψῆφόν τε καθ' ἑαυτοῦ [e] τοῖς πολίταις οὐκ ἐῶν ἀναδοῦναι, χαλεπώτερον ἐποίει τὸν δῆμον, καὶ δεινοὺς ἤγειρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς λεγομένοις θορύβους. ἠγριωμένων

Vos vero, Quirítes, iamiam ad ſuffragia centuriatim ferenda vocabo, vt decernatis an haec rata eſſe oporteat. Illud autem probe ſcitote, vos alterum e duobus, vel Collatinum vel Brutum, conſulem habituros.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cap. V.C.* 245. *Var.* 247.

Haec autem eo dicente. Collatinus vociferans, grauiterque id ferens, inſidiatorem eum et proditorem amicorum ad ſingula eius verba appellabat, et modo ad crimina ſibi obiecta reſpondens, ac ſe purgans, modo pro filiis ſororis deprecans, neque permittens vt ciues ad ſuffragia contra ſe ferenda vocarentur, populi animos magis exacerbabat, et ad ſingula quae dicebantur grauem tumultum excitabat. Quum igitur ciues exaſperati

ptoribus cum interrogatione enunciatum negationis vim habet. quod Latini imitati ſunt, vt *Plinius* Epiſt. l. 4. *Quae nos refugimus, non quia ſuperiores: vnde enim? ſed quia timidiores ſumus. Caſ.* ad *Athenaei* l. XV. c. 6.

z Deeſt in *Ed. Steph.* Ex *Cod. Ven.* repoſuit *Sylb.* agnoſcitque *Cod. Vat.*

a Haud ita recte ἐξεργάσῃς in *Ed. Steph.* cum in actiua forma non ſit vſitatum. Ἐξεργάσῃ ex *Cod. Ven.* reſcripſit *Sylb.* cui conſentit *Vat.*

b Μάλιστα *Vat.*

c Διαγνῶσιν *Vat.*

d Participium vſurpatum hic pro verbo indic. ἕξετε *Sylb.*

e Exiſtimo legendum τοῖς πολίταις. i. e. *non ſinens Brutum ciuibus calculos contra ſe diſtribuere.* quod conſtat tam ex verbis praecedentibus, quam ex ipſo ſuffragiorum ferendorum more. *Port.* vulgatae dant τοὺς πολίτας.

f Οὔπω

δὲ τῶν πολιτῶν πρὸς αὐτὸν, καὶ οὔτ' ἀπολογίαν ὑπομενόντων, οὔτε δέησιν προσιεμένων, ἀλλὰ τὰς ψήφους ἀναδοθῆναι σφίσι κελευσάντων, δι' εὐλαβείας τὸ πρᾶγμα ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ λαβὼν Σπόριος Λουκρήτιος, ἀνὴρ τῷ δήμῳ τίμιος, μὴ μεθ' ὕβρεως τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐκπέσῃ, λόγον αἰτησάμενος παρ' ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων, καὶ τυχὼν τῆς ἐξουσίας ταύτης πρῶτος, ὥς φασιν οἱ Ῥωμαίων συγγραφεῖς, [f] οὔπω τότε Ῥωμαίοις ὄντος ἐν ἔθει δημηγορεῖν ἰδιώτην ἐν ἐκκλησίᾳ, [g] κοινὴν ἐποιήσατο δέησιν ἀμφοτέρων τῶν ὑπάτων, Κολλατίνῳ μὲν παραινῶν μὴ [h] θυμομαχεῖν, μηδ' ἀκόντων κατέχειν τῶν πολιτῶν τὴν ἀρχὴν, ἣν παρ' ἑκόντων ἔλαβεν, ἀλλ' εἰ δοκεῖ τοῖς δοῦσιν αὐτὴν ἀπολαβεῖν, ἑκόντα καταθέσθαι, καὶ μὴ τοῖς λόγοις ἀπολύεσθαι τὰς καθ' ἑαυτοῦ διαβολὰς, ἀλλὰ τοῖς πράγμασι· μεταθέσθαι δὲ τὴν οἴκησιν [i] ἑτέ-

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Vat. 247.

aſperati contra eum eſſent, nec eius defenſionem ferre poſſent, nec eius preces admitterent, ſed ſe in ſuffragia mitti iuberent; ſocer eius Sp. Lucretius, apud populum gratioſus, timens ne cum ignominia ex magiſtratu et patria expelleretur, petiit ab vtroque conſule dicendi poteſtatem, et quum ipſe *omnium* primus eam impetraſſet, vt tradunt ſcriptores Romani, (quum nondum moribus apud Romanos eſſet receptum, vt in concione homo priuatus ad populum verba faceret) vtrumque conſulem communibus precibus orauit: Collatinum quidem admonens * ne tam pertinaciter *collegae* reſiſteret, neue magiſtratum inuitis ciuibus retineret, quem a volentibus accepiſſet; ſed, ſi illi, qui eum dederant, eum etiam recipere vellent, ſponte eum deponeret, et crimina ſibi obiecta refelleret re potius quam verbis; vtque alio, quocunque terram voluiſſet, omnibus

f Οὔπω ποτὲ maluerunt interpretes, quod veriſimilius exiſtimat *Portus*: cum priuati olim verba apud populum in concione fecerint, poteſtate a magiſtratibus accepta.

g Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Καὶ νῦν male in *Ed. Steph.*

* Ne repugnaret. *Lapus.* Ne cum iratis contenderet. *Gelen.*

h Δημομαχεῖν malit *Sylb.* Vulgatam lectionem tuetur *Port.*

i Ἑτέρωθί ποι ποτὲ πάντα *Vat.*

k Ἐπειδὴ

ρωθῇ γέ ποί ποτε γῆς πάντα τὰ ἑαυτοῦ λαβόντα, ἕως ἂν ἐν ἀσφαλείᾳ γένηται τὰ κοινά· [k] ἐπεὶ τοῦτο δοκεῖ τῷ δήμῳ συμφέρειν· ἐνθυμούμενον ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις ἀδικήμασι γενομένοις ὀργίζεσθαι πεφύκασιν ἅπαντες, [l] προδοσίας δ᾽ ὑποπτευομένης, σωφρονέστερον ἡγοῦνται καὶ διὰ κενῆς [m] φοβηθέντας αὐτὴν φυλάξασθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονήσει ἐπιτρέψαντας ἀνατραπῆναι· Βροῦτον δὲ πείθων μὴ μετ᾽ αἰσχύνης καὶ προπηλακισμοῦ τὸν συνάρχοντα [n] τῆς πόλεως ἐκβάλλειν, μεθ᾽ οὗ τὰ κράτιστα [o] τῇ πατρίδι ἐβούλευσεν· ἀλλ᾽ ἐὰν αὐτὸς ὑπομένῃ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ παραχωρῇ τῆς πατρίδος ἑκών, τήν τ᾽ οὐσίαν αὐτῷ πᾶσαν ἐπιτρέψαι κατὰ σχολὴν [p] μετασκευάσασθαι, καὶ ἐκ τοῦ δημοσίου [q] προσθεῖναί τινα δωρεάν, ἵνα παραμύθιον ἔχῃ τῆς συμφορᾶς τὴν [r] ἀπὸ τοῦ δήμου χάριν.

bus rebus ſuis ſecum abſportatis, ſedes transferret, donec reſp. in tuto eſſet, ſi quidem hoc ex populi vtilitate videbatur: illud cogitans, homines ob caetera quidem delicta admiſſa ſolere iraſci; ſed, quando eſt aliqua proditionis ſuſpicio, eos exiſtimare magnae eſſe prudentiae, ſi vel vano metu territi potius ſibi ab ea caueant, quam ob eius contemptionem ſe funditus euerti patiantur: Bruto vero ſuadens ne cum dedecore et contumelia collegam ſuum ex vrbe eiiceret, cum quo optime conſuluiſſet patriae: ſed, ſi ipſe magiſtratum deponere, et ſponte de patria decedere vellet, permitteret ei per otium bona ſua alio transportare, atque etiam de publico aliquod munus adderet, vt pro ſuae calamitatis ſolatio populi munificentiam haberet.

Per. Iul. 4207.
Ante Chr. 507.
Olymp. 68 ½.
Cat. V.C. 452.
Var. 247.

Quum

k Ἐπειδὴ *Vat.*

l Προδοσίᾳ δὲ ὑποπτευομένῃ *Vat.*

m Φοβηθέντες *Vat.*

n Τῆς πατρίδος ἐκβαλλεῖν *Vat.*

o Legendum videtur ὑπὲρ τῆς πατρίδος, vel τῇ πατρίδι. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ὑπὲρ τῆς πόλεως. vulg. τῆς πατρίδος.

p Ἀνασκευάσασθαι *Vat.*

q Προσθεῖναι *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita, vel προστεθῆναι legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulgo προσθῆναι ſolenni errore.

r Παρὰ τοῦ δήμου *Vat.*

s. Λείπειν

XII. Ταῦτα τοῦ ἀνδρὸς ἀμφοτέροις παραινοῦντος, καὶ τῶν πολιτῶν ἐπαινεσάντων τὸν λόγον, ὁ μὲν Κολλατῖνος πολλὰ κατολοφυρόμενος ἑαυτὸν, εἰ διὰ συγγενῶν ἔλεος ἐκλιπεῖν ἀναγκασθήσεται τὴν πατρίδα μηδὲν ἀδικῶν, ἀποτίθεται τὴν ἀρχήν. ὁ δὲ Βροῦτος ἐπαινέσας αὐτὸν ὡς τὰ κράτιστα καὶ συμφέροντα ἑαυτῷ τε καὶ τῇ πόλει βεβουλευμένον, παρεκάλει μήτ' αὐτῷ, μήτε τῇ πατρίδι μνησικακεῖν· ἑτέραν δὲ [s] καταλαβόντα οἴκησιν, τὴν καταλειπομένην πατρίδα ἡγεῖσθαι, μηδενὸς μήτε λόγου, μήτ' ἔργου κοινωνοῦντα τοῖς ἐχθροῖς κατ' αὐτῆς· τὸ δ' ὅλον ἀποδημίαν ὑπολαβόντα τὴν μετανάστασιν, [t] οὐκ ἐξορισμὸν, οὐδὲ φυγὴν, τὸ μὲν σῶμα παρὰ τοῖς [u] ὑποδεξαμένοις ἔχειν, τὴν δὲ ψυχὴν παρὰ τοῖς προπέμπουσι. ταῦτα δ' ὑποθέμενος τῷ ἀνδρὶ, πείθει τὸν δῆμον εἴκοσι ταλάντων δοῦναι αὐτῷ δωρεὰν, καὶ αὐτὸς πέντε τάλαντα προστίθησιν ἐκ τῶν ἰδίων. Ταρκύνιος μὲν δὴ Κολλατῖνος τοιαύτῃ τύχῃ περιπεσὼν, εἰς Λαουίνιον ᾤχετο τὴν μητρόπολιν

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

Collatinus magiſtratu ſe abdicat.

Quum ille vtrique haec ſuaſiſſet, et ciues eius orationem collaudaſſent, Collatinus multum ſuam conditionem deplorans, quod ob miſerationem qua afficiebatur cognatorum cauſſa cogeretur nullo patrato ſcelere patriam relinquere, magiſtratum deponit. Brutus vero laudato eo, quod optime et ſuis et reip. commodis conſuluiſſet, hortabatur eum ne ſibi neue patriae, memor praeteritorum malorum, infenſus eſſet; ſed, alio translatis ſuis ſedibus, patriam a ſe relictam ſemper patriam ſuam duceret, neue contra ipſam cum hoſtibus ullum aut conſilium aut factum communicaret: ad ſummam eum hortabatur vt hanc migrationem exiſtimaret peregrinationem, non autem relegationem, neque exſilium; et corpus apud eos a quibus exciperetur haberet, animum vero apud eos a quibus dimitteretur. Quum igitur hoc modo illum admonuiſſet, perſuaſit populo vt viginti talentorum dono eum donaret: et ipſe de ſuo alia quinque addidit. Tarquinius igitur Collatinus, quum in tale infortunium incidiſſet, Lauinium * Latinorum metropolin

s Λείπειν *Vat.*
t Μεταλαβόντα *Vat.*
u Οὔτ' ἐξορισμὸν *Vat.*

* *Veterem Latinorum patriam* vertit *Portus.*

τοῦ Λατίνων [x] γένους, ἐν ᾗ γηραιὸς ἐτελεύτα. ὁ δὲ Βροῦτος οὐκ ἀξιῶν μόνος ἄρχειν, οὐδ' εἰς ὑπόνοιαν [y] ἐλθεῖν τοῖς πολίταις, ὅτι μοναρχίας ὑπαχθεὶς πόθῳ τὸν συνύπατον ἐξήλασεν ἐκ τῆς πατρίδος, καλέσας τὸν δῆμον εὐθὺς εἰς τὸ πεδίον, ἔνθα σύνηθες ἦν αὐτοῖς τούς τε βασιλεῖς καὶ τὰς ἄλλας ἀρχὰς καθιστάναι, συνάρχοντα αἱρεῖται [z] Πούπλιον Οὐαλέριον [[a] συνυπατεύειν], ἀπόγονον, ὡς καὶ πρότερον εἶπον, τοῦ Σαβίνων γένους, ἄνδρα καὶ πολλῶν μὲν ἄλλων ἐπιτηδευμάτων χάριν ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι ἄξιον, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. Φιλοσοφία γάρ τις [b] αὐτοδίδακτος ἐγένετο περὶ αὐτὸν, ἣν ἐν πολλοῖς ἀπεδείξατο πράγμασιν, ὑπὲρ ὧν ὀλίγον ὕστερον ἐρῶ.

Μετὰ τοῦτ' [c] ἤδη μιᾷ γνώμῃ περὶ πάντων χρώμενοι, XIII. τοὺς μὲν ἐπὶ τῇ καθόδῳ τῶν φυγάδων συνομοσαμένους

polin petiit, vbi ſenio confectus obiit. At Brutus, quum minime aequum cenſeret ſe ſolum imperare, et nollet venire in ſuſpicionem apud ciues ſe regni cupiditate impulſum collegam ſuum patria expuliſſe, ſtatim conuocato populo in campum, vbi ſolebant et reges et alios magiſtratus creare, conſulatus collegam elegit P. Valerium, oriundum, vt et ante dixi, a Sabinorum gente, virum cum ob multa alia rerum praeclararum ſtudia laude et admiratione dignum, tum vero praecipue ob vitae frugalitatem. Inerat enim in eo innatum quoddam ſapientiae ſtudium, vt in multis rebus demonſtrauit, de quibus paullo poſt dicam.

Per Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

P. Valerius in Collatini locum ſubrogatus.

Cum hoc igitur per omnia conſentiens, de iis omnibus, qui in exſulum reditum coniurarunt, continuo ſupplicium ſumpſit:

Res vrbanae.

x Λαουίνιον τὴν μητρόπολιν τῶν Λατίνων] In *Steph. Byzant.* Λαουίνιον, μητρόπολις τῶν Λατίνων. Διονύσιος ε'. Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας. Vide *Berkelium* et *Holſtenium* in locum.

y Εἰσελθεῖν *Vat.*

z Πόπλιον *Vat.*

a Non agnoſcit *Vat.*

b Αὐτοδίδακτος ἐγένετο περὶ αὐτὸν] Αὐτοδίδακτον φιλοσοφίαν *Gelenius* reddit (ſicut et *Portus* eum ſequens), *innatum philoſophiae ſtudium.* Scimus tamen ſonare quaſi quis dicat *philoſophiam quam a ſeipſo edoctus eſſet:* ac non male fortaſſe *naturalem* quis vocarit. *Steph. in Op. Var.* ad *Dionyſ.* p. 28.

c Τοῦτο ἤδη in *Cod. Vat.* vulg. τούτου δή.

ἅπαντας [d] ἀπέκτειναν παραχρῆμα, καὶ τὸν μηνύσαντα τὴν συνωμοσίαν δοῦλον ἐλευθερίας τε καὶ πολιτείας μεταδόσει ἐτίμησαν, καὶ πολλοῖς χρήμασιν. ἔπειτα τρία πολιτεύματα κάλλιστα καὶ συμφορώτατα τῷ κοινῷ καταστησάμενοι, τούς τ' ἐν τῇ πόλει πάντας ὁμονοεῖν παρεσκεύασαν, καὶ τὰς τῶν ἐχθρῶν ἑταιρίας ἐμείωσαν. ἦν δὲ τὰ πολιτεύματα τῶν ἀνδρῶν τοιάδε. πρῶτον μὲν ἐκ τῶν δημοτικῶν τοὺς κρατίστους ἐπιλέξαντες, πατρικίους ἐποίησαν, καὶ συνεπλήρωσαν ἐξ αὐτῶν τὴν βουλὴν [e] εἰς τριακοσίους. ἔπειτα τὰς οὐσίας τῶν τυράννων εἰς τὸ κοινὸν πᾶσι τοῖς πολίταις φέροντες ἔθεσαν, συγχωρήσαντες ὅσον ἂν λάβοι τις ἐξ αὐτῶν, ἔχειν· καὶ τὴν αὐτῶν γῆν ὅσην ἐκέκτηντο, τοῖς μηδένα κλῆρον ἔχουσι διένειμαν, ἓν μόνον ἐξελόμενοι πεδίον, ὃ κεῖται μεταξὺ τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ποταμοῦ. τοῦτο δ' Ἄρεος ὑπάρχειν ἱερὸν οἱ πρότερον ἐψηφίσαντο, ἵπποις τε λειμῶνα, καὶ νέοις ἀσκοῦσι τὰς ἐν-

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. V.C. 245. Var. 247.

ſumpſit: et ſeruum, qui coniurationis indicia detulerat, libertate et ciuitate donarunt ac honorarunt, addita praeterea non parua pecuniae ſumma. Deinde conſtitutis tribus pulcherrimis ac vtiliſſimis reipub. inſtitutis, effecerunt vt omnes ciues concordiam alerent, et hoſtium ſodalitates imminuerunt. Illorum autem inſtituta haec fuerunt. Primum, optimos quoſque de plebe delectos in patricium ordinem retulerunt, et ex his ſenatum expleuerunt vſque ad trecentorum numerum. Deinde tyrannorum bona in publicum lata omnibus ciuibus diripienda dederunt et, permittens vt vnuſquiſque ſibi retineret quantum capere poſſet; et eorum agrum, quem illi priuatim poſſidebant, diuiſerunt ciuibus nullam agri portionem habentibus, vno tantum campo excepto qui inter vrbem et fluuium eſt ſitus. Hunc enim Marti eorum maiores publico decreto conſecrarant, pratum equis et iuuentuti in armis exercendae gymnaſium aptiſſimum

d Eſt hic ſyllepſis caſuum, vt apud *Virgilium*, vbi dicit *Remo cum fratre Quirinus iura dabant:* vel ſingulariter legendum ἀπέκτεινεν et ἐτίμησεν: aut retentis verbis pluralibus in antecedentibus plurali numero ſcribendum χρώμενοι.

e Συνεπλήρωσαν ἐξ αὐτῶν τὴν βουλὴν] *Liuius* (l. II.) dicit, Senatores a Iunio Bruto adlectos fuiſſe: cui conſentit *Tacitus*.

f Πρό-

ὁπλίους μελέτας γυμνάσιον ἐπιτηδειότατον· ὅτι δὲ καὶ [f] πρὸ τούτου ἱερὸν ἦν τοῦ θεοῦ τοῦδε, Ταρκύνιος δὲ σφετερισάμενος ἔσπειρεν αὐτὸ, μέγιστον δὴ ἡγοῦμαι τούτου τεκμήριον εἶναι τὸ πραχθὲν ὑπὸ τῶν ὑπάτων τότε περὶ τοὺς ἐν αὐτῷ καρπούς. ἅπαντα γὰρ ἐπιτρέψαντες τῷ δήμῳ τὰ τῶν τυράννων ἄγειν τε καὶ φέρειν, τὸν ἐν τούτῳ γενόμενον τῷ πεδίῳ [g] σῖτον, τὸν μὲν ἐπὶ [h] ταῖς ἅλωσιν ἔτι κείμενον, τὸν δ' ἐπὶ [i] ταῖς καλάμαις καὶ τὸν ἤδη κατειργασμένον, οὐκ [k] ἐπέτρεψαν οὐδενὶ φέρειν, ἀλλ' ὡς ἐξάγιστόν τε [l] καὶ οὐδαμῶς ἐπιτήδειον εἰς οἰκίας εἰσενεχθῆναι, εἰς τὸν ποταμὸν καταβαλεῖν ἐψηφίσαντο. καὶ ἔστι νῦν μνημεῖον ἐμφανὲς τοῦ τότε ἔργου, νῆσος εὐμεγέθης Ἀσκληπιοῦ ἱερὰ, περίκλυστος ἐκ τοῦ ποταμοῦ, ἥν φασιν ἐκ τοῦ σοροῦ τῆς καλάμης σαπείσης, [m] καί τι καὶ τοῦ ποταμοῦ προσλιπαίνοντος

mum. Sed et ante*quam his vſibus inſeruiret*, iam pridem is campus huic deo ſacer erat: at Tarquinius eum vſurparat, et ſuis ſegetibus oppleuerat. Maximum autem huius rei argumentum arbitror eſſe, id quod tum a conſulibus in fruges, quae in eo erant, factum erat. Nam quum omnia tyrannorum bona populo diripienda dediſſent, frumentum, quod in hoc campo natum fuerat, quodque in areis adhuc erat, tam id quod erat in ſtipula, quam quod iam erat tritum, nulli abſportare permiſerunt; ſed vt exſecrandum, et quaſi minime idoneum quod in aedes importaretur, in flumen proiici ſuo decreto iuſſerunt. Et nunc quoque exſtat eius facti clarum monumentum, inſula valde magna, Aeſculapio ſacra, quae vndique flumine cingitur; quam aiunt ex putrefactis ſtramenti aceruis, et praeterea fluuii colluuione eam condenſante, inſulam

Per. Iul. 4207.
Ante Chr. 507.
Olymp. 68 ½.
Cat. V. C. 245.
Var. 247.

f Πρότερον *Vat.*

g Rectius, vt puto, in *Cod. Vat.* σῖτον τὸν μὲν ἐπὶ ταῖς. vulgatis deſunt duo vocc. τὸν μέν.

h Vſitatus datiuus Atticus ταῖς ἅλως. Attici enim in quarta declinatione vertunt diphthongum οι in ω et ι ſubſcribunt. erit autem declinationis mutatio, et quarta in quintam migrabit, quod obſeruandum. *Port.*

i Ταῖς καλάμαις *Vat.* atque ita vel τῆς καλάμης legendum eſſe coniecerat *Caſ.* vulg. τοῖς καλάμοις.

k Male ἐπέτρεψεν in *Ed. Steph.*

l Legendum καὶ οὐκ ἐπιτήδειον, vel καὶ ὡς οὐκ ἐπιτήδειον. *Caſ.* vulg. καὶ οὐχ ὡς ἐπιτήδ.

m Vult dicere quod *Liuius* his

[n] αὐτὴν, νῆσον γενέσθαι. καὶ τοῖς μετὰ τοῦ τυράννου πεφευγόσι Ῥωμαίων κάθοδον εἰς τὴν πόλιν ἐπ' ἀδείᾳ τε καὶ ἀμνηστίᾳ παντὸς ἁμαρτήματος ἔδωκαν, χρόνον ὁρίσαντες ἡμερῶν εἴκοσιν· εἰ δὲ μὴ κατέλθοιεν ἐν ταύτῃ τῇ προθεσμίᾳ, τιμωρίας αὐτοῖς ὥρισαν ἀϊδίους φυγὰς, καὶ κτημάτων, ὧν ἐκέκτηντο, δημεύσεις. ταῦτα τῶν ἀνδρῶν τὰ πολιτεύματα [o] τοὺς μὲν ἀπολαύσαντας ἐκ τῆς οὐσίας τῶν [p] τυράννων ὅτου δή τινος, ὑπὲρ τοῦ μὴ [q] ἀφαιρεθῆναι πάλιν, ἃς ἔσχον, ὠφελείας, πάντα κίνδυνον ἐποίησαν ὑπομένειν· τοὺς δὲ κατὰ δέος ὧν παρενόμησαν [r] ἐπὶ τῆς τυραννίδος, μὴ ἀναγκασθεῖεν [s] ὑποσχεῖν τιμὴν, [t] ἑαυτοὺς τιμησαμένους, ἀπαλλαγέντας τοῦ φόβου, μηκέτι τὰ τῶν τυράννων, ἀλλὰ τὰ τῆς πόλεως φρονεῖν.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

lam factam. Et ciuibus Romanis, qui cum tyranno profugerant, reditum in patriam cum impunitate et omnium praeteritorum delictorum obliuione conceſſerunt, viginti dierum ſpatio praeſtituto: quod ſi intra iſtud ſtatutum tempus non rediſſent, mulctam hanc in eos ſtatuerunt, *ſc.* exſilium perpetuum, et fortunarum quas poſſidebant publicationem. Haec illorum virorum inſtituta effecerunt, vt ii qui ex bonis tyrannorum, quantacunque illa eſſent, fructum aliquem iam perceperant, metuentes ne iterum ſpoliarentur praeda quam habebant, ad quaeuis pericula ſubeunda parati eſſent: vtque illi qui ſibi conſcii erant alicuius facinoris ſub tyrannis patrati, quique veriti ne poenas dare cogerentur voluntario exſilio ſeipſi iam damnarant, illo metu liberati, non amplius tyrannis ſed reip. fauerent, *eiuſque commodis ſtuderent.*

His

his verbis, *ita in vadis haeſitantis frumenti aceruos ſediſſe illitos limo.* Προσλιπαίνειν *Dionyſio* eſt *limo illinere.* Scribendum autem καὶ τι καὶ τοῦ ποταμοῦ etc. *Caſ.* vulg. καὶ ἔτι καὶ τ. π.

n Αὐτῇ ἰλὺν *Vat.*

o Καὶ τοὺς μὲν *Vat.*

p Ita *Codd. MSS.* Τυραννίδων in *Ed. Steph.* quod male huc quadrat, etiamſi tropice velimus accipere.

q Ἀφαιρεῖσθαι *Vat.*

r Ὑπὸ et ἐπὶ ambae hic excuſari poſſunt *Sylb.* in vulgg. eſt ὑπό.

s Ὑπέχειν *Vat.*

t Ἑαυτοῖς *Vat.*

u Τέως

Διαπραξάμενοι δὲ ταῦτα, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον εὐτρεπισάμενοι, [u] τέως μὲν ὑπὸ τῇ πόλει τὰς δυνάμεις συνεῖχον ἐν τοῖς πεδίοις ὑπὸ σημείοις τε καὶ ἡγεμόσι τεταγμένας, καὶ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἀσκούσας· πυνθανόμενοι [z] τοὺς φυγάδας ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων τῶν ἐν Τυῤῥηνίᾳ ἀγείρειν ἐπὶ σφᾶς στρατὸν, καὶ δύο μὲν πόλεις ἐκ τοῦ φανεροῦ συλλαμβάνειν αὐτοῖς τῆς καθόδου, Ταρκυνίτας τε καὶ Οὐϊεντανοὺς, ἀξιοχρέοις δυνάμεσιν ἀμφοτέρας, ἐκ δὲ τῶν ἄλλων [y] ἐθελοντάς τινας, οὓς μὲν ὑπὸ φίλων παρασκευασθέντας, οὓς δὲ μισθοφόρους. [z] ἐπεὶ δ' ἔμαθον ἐξεληλυθότας ἤδη τοὺς πολεμίους, ἀπαντᾷν αὐτοῖς ἔγνωσαν, καὶ πρὶν ἐκείνους [a] διαβῆναι τὸν ποταμὸν, αὐτοὶ τὰς δυνάμεις διαβιβάσαντες, ἐχώρουν πρόσω, [b] καὶ καταστρατοπεδεύσαντες πλησίον Τυῤῥηνῶν ἐν λειμῶνι κα- XIV.

His peractis, et paratis rebus ad bellum neceſſariis, aliquandiu ad vrbem copias in campis ſub ſignis et ducibus inſtructas et militaribus exercitiis ſe exercentes continuerunt: ſed quum audiſſent exſules ex omnibus Hetruriae populis cogere contra ſe copias, duoſque populos palam adiuuare eorum reditum, Tarquinienſes et Veientes, vtrumque non contemnendis copiis; ex aliis vero voluntarios quosdam, partim ab amicis paratos *ac miſſos*, partim mercede conductos: quum, *inquam, haec audiſſent, et* cognouiſſent hoſtes iam ex ſuis finibus egreſſos, illis obuiam ire ſtatuerunt; et, antequam illi flumen traiicerent, ipſi copiis ſuis traiectis vlterius ſunt progreſſi, et caſtra poſuerunt prope Hetruſcos, in prato quod

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. 245. *V.C. Cat. Var.* 247. *Res bellicae.*

u τέως μὲν ὑπὸ *Vat.* μὲν abeſt a vulgg.

x Pro δὲ malim δή, *nimirum, videlicet. Sylb.* Non agnoſcit *Vat.*

y Ἐθέλοντάς τινας in *Ed. Steph.*

z Forſan rectius ἐπειδὴ ἔμαθον quamquam δὲ in epanalepſi et epanadoſi vacare non nego. *Sylb.*

a Διαβῆναι τοῦ ποταμοῦ ratione praepoſitionis excuſari poteſt. ſed verbi regimen poſtulat accuſ. τὸν ποταμὸν, vt alibi ſaepe. *Sylb.* τοῦ ποταμοῦ durius, haud ſcio an verius, quam τὸν ποταμόν. *Caſ.* Τὸν ποταμὸν *Vat.* vulg. τοῦ ποταμοῦ.

b Καὶ difficulter hic tolli poteſt. quare vel κατεστρατοπέδευσαν legendum, vel in media forma κατεστρατοπεδεύσαντο, vel aliqua ſtructurae pars omiſſa eſt. *Sylb.*

c Lapus

λουμένῳ [c] Οὐϊνίῳ, παρὰ δρυμὸν ἱερὸν ἥρωος [d] Ὁράτου. ἐτύγχανον δὲ πλήθει τε [e] ἀγχώμαλοι μάλιστα αἱ δυνάμεις αὐτῶν οὖσαι, καὶ προθυμίᾳ ὁμοίᾳ χωροῦσαι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἀμφότεραι. πρῶτον μὲν οὖν ἐγένετο τῶν ἱππέων μάχη βραχεῖά τις, εὐθὺς ἅμα τῷ συνιδεῖν ἀλλήλους, πρὶν ἢ τοὺς πεζοὺς καταστρατοπεδεύεσθαι· ἐν ᾗ διάπειραν ἀλλήλων λαβόντες, καὶ οὔτε νικήσαντες, οὔτε λειφθέντες, πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἑκάτεροι χάρακας [f] ἀνεχώρουν. ἔπειτα οἵ θ' ὁπλῖται καὶ οἱ ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρων συνῄεσαν ταξάμενοι τὸν αὐτὸν ἀλλήλοις τρόπον, μέσην μὲν τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν ποιήσαντες, ἐπὶ δὲ τῶν κεράτων ἀμφοτέρων τὴν ἵππον στήσαντες. ἡγεῖτο δὲ τοῦ μὲν δεξιοῦ τῶν Ῥωμαίων κέρατος Οὐαλέριος [g] ὁ προσαιρεθεὶς ὕπατος, ἐναντίαν στάσιν ἔχων Οὐϊεντανοῖς· τοῦ δ' εὐωνύμου Βροῦτος,

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *U.C.* 245. *Var.* 247.

quod vocabatur Iunium, ad ſiluam ſacram heroi Horato. Accidit autem vt eorum copiae ferme pari eſſent numero, et vtraeque pari ardore animi ad certamen ferrentur. Ac primum quidem leue quoddam praelium commiſſum eſt inter equites ſimulatque in mutuum conſpectum illi venerunt, antequam pedites caſtrametarentur; in quo vtrique, facto periculo aduerſariorum fortitudinis, neque victores neque victi ſe in ſua caſtra receperunt. Deinde grauis armaturae milites et equites vtrinque eodem modo inſtructi concurrerunt, poſtquam peditum aciem *leuiter armatam* in medio collocarunt, et equitatum in vtroque cornu conſtituerunt. Dextrum autem Romanorum cornu Valerius, qui *in L. Tarquinii Collatini locum fuerat ſuffectus et* creatus conſul, oppoſitus Veientibus ducebat: laeuo Brutus praeerat,

c Lapus legit Ἰουνίῳ, *in prato Iunio.*

d Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* De Ὁράτου dubitat *Glareanus.* Ἀρσίου legit *Gelenius* ex *Liuio* et *Val. Max.* Οὔρσον ἄλσος et Αἰσούειον λειμῶνα habet *Plutarchus* in *Poplicola,* ſcriptura magis ſuſpecta. *Sylb.*

e Αἰχμόμαλοι reperitur etiam infra (p. 324. iuxta *Ed. Sylb.*) ſed haud ſcio an verius ſit ἀγχόμαλοι ſeu ἀγχώμαλοι. *Sylb.* Ἀγχόμαλοι in *Cod. Vat.*

f Ἀπηλλάγησαν *Vat.*

g Ὁ προσαιρεθεὶς ὕπατος *Vat.* quod vulgatae lectioni προαιρεθεὶς praeferendum eſſe cenſeo.

* Pro-

καθ' ὃ μέρος ἡ Ταρκυνιτῶν δύναμις ἦν· ἡγεμόνες δ' αὐτὴν ἐκόσμουν οἱ Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως παῖδες.

XV. Μελλόντων δ' αὐτῶν εἰς χεῖρας ἰέναι, προελθὼν ἐκ τῆς τάξεως τῶν Τυρρηνῶν [h] ὁ " εἷς τῶν Ταρκυνίου παίδων, [i] Ἀρρόντας τοὔνομα, [k] μορφήν τε κάλλιστος, καὶ ψυχὴν λαμπρότατος τῶν ἀδελφῶν, ἐγγὺς τῶν Ῥωμαίων ἐλάσας τὸν ἵππον, ὅθεν [l] τὴν φωνὴν πάντες ἔμελλον αὐτοῦ συνήσειν, λόγους ὑβριστὰς εἰς τὸν Ῥωμαίων ἡγεμόνα Βροῦτον [m] ἀπερρίπτει, θηρίον ἄγριον ἀποκαλῶν καὶ τέκνων αἵματι μιαρὸν, ἀνανδρίαν [n] τ' " ἐν [o] ταυτῷ καὶ δειλίαν ὀνειδίζων, καὶ τελευτῶν εἰς τὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἀγῶνα

praeerat, ab ea parte in qua erant Tarquinienſium copiae, quas Tarquinii regis filii ducebant. *Per. Iul.* 4207.

Quum autem iam eſſent ad manus venturi, * progreſſus ante Hetruſcorum aciem vnus de Tarquinii filiis, nomine Aruns, et corporis et animi robore fratrum praeſtantiſſimus, equo ad Romanos eo vſque acto vnde facies eius agnoſci et vox exaudiri ab omnibus poſſet, verba contumelioſa in Brutum Romanorum ducem coniiciebat, feram immanem appellitans ac filiorum ſanguine pollutam, et ignauiam ac timiditatem ipſi exprobrans: et poſtremo pro omnibus ad ſingulare certamen eum *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 452. *Var.* 247.

* Progrediens (profectus) ex Hetruſcorum acie etc. *Lapus* et *Gelen*,

h Non agnoſcit *Vat.*

i Ἀῤῥὸς ὄνομα *Vat.*

k Malim ῥώμην τε κράτιστος, vt *Lapus* legiſſe videtur; dum vertit, *robore quidem validiſſimus magnanimitateque clariſſimus. Portus.* vulgatae dant ῥώμην τε κάλλιστος.

l Μορφὴν iuxta vocem ῥώμην margini appoſitum ab emendatore aliquo ſuſpicatur *Steph.* deinde in aliam quam quae ipſi aſſignaretur ſedem irrepſiſſe, videlicet inter ὅθεν et φωνὴν, inſerta poſtea et καὶ copula. Niſi hoc concedatur, *Dionyſium* ſcripſiſſe ὄψεσθαι καὶ συνήσειν exiſtimat idem *Steph.* Συνήσειν in *Cod. Vat.* vulgatae dant ὅθεν μορφὴν καὶ φωνὴν. Vaticanus dare voluiſſe videtur συννοήσειν.

m Rectius ἀποῤῥίπτει, praeſenti temp. vt mox v. 4. προκαλεῖται *Sylb.* Verum in *Cod. Vat.* pro προκαλεῖται μόνος habemus προὐκαλεῖτο μόνον: quod *Sylburgii* coniecturam labefactat.

n Deeſt *Vat.*

o ταυτῷ *Vat.* vulgo τούτῳ.

προκαλεῖται μόνος αὐτῷ συνοισόμενος. κἀκεῖνος οὐκ ἀξιῶν τοὺς ὀνειδισμοὺς ὑπομένειν, ἤλαυνε τὸν ἵππον ἐκ τῆς τάξεως, ^p ὑπεριδὼν τῶν ἀποτρεπόντων φίλων, ^q ἐπὶ τὸν κατεψηφισμένον ὑπὸ τῆς μοίρας θάνατον ^r καρτερῶς " ἐπειγόμενος. ὁμοίῳ δ' ἀμφότεροι θυμῷ φερόμενοι, καὶ λογισμὸν οὐχ ὧν πείσονται λαβόντες, ἀλλ' ὧν ἐβούλοντο δρᾶσαι, συναράττουσι τοὺς ἵππους ἐξ ἐναντίας ἐλαύνοντες, ^s καὶ φέρουσι ταῖς σαρίσσαις κατ' ἀλλήλων ἀμφότεροι πληγὰς ἀφύκτους, δι' ἀσπίδων τε καὶ θωράκων, ὁ μὲν εἰς ^t τὰς πλευρὰς βάψας τὴν αἰχμὴν, ὁ δ' εἰς τὰς λαγόνας· καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν ἐμπλέξαντες τὰ στήθη τῇ ῥύμῃ τῆς φορᾶς, ἐπὶ τοῖς ὀπισθίοις ἀνίστανται ποσὶν, καὶ τοὺς ἐπιβάτας ἀναχαιτίσαντες ἀποσείονται. ^u οὕτω μὲν δὴ πεσόντες ἔκειντο, πολὺ διὰ τῶν τραυμάτων ^x ἐκβαλόντες αἷμα καὶ ψυχορραγοῦντες. αἱ δ' ἄλλαι δυνάμεις

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* 245. *V.C. Var.* 247.

eum prouocauit ſolus cum ſolo de rerum ſumma dimicaturus. Tunc ille, quum ea conuicia ferre non poſſet, concitato equo procurrit extra ordines, negligens amicorum dehortationes, et ad fatalem mortem fortiter properans. Pari autem ira ambo concitati, nec quid paſſuri eſſent, ſed quod facere in animo habebant, conſiderantes, * infeſtis *animis et* equis ex aduerſo concurrerunt; et ambo, transfixis clypeis et thoracibus, vulnera certa *et lethalia* haſtis ſibi mutuo inflixerunt, ita vt alter per coſtas, alter per ilia mucrone fuerit traiectus. Et eorum equi, concurrentes aduerſis pectoribus, contrarii ictus impetu in poſteriores pedes erecti ſunt, et ſeſſores ſuos retorto collo excuſſerunt. Illi igitur ita prolapſi iacebant, multum ſanguinem per vulnera effundentes, animasque luctantes efflantes. Reliquae

p Ὑπεριδὼν καὶ τῶν *Vat.*

q Coniunctio καὶ in *Ed. Steph.* legitur ante τῶν ἀποτρεπόντων non autem ante ἐπὶ τὸν κατ. Deſideratur in *Cod. Vat.*

r Non agnoſcit *Vat.*

* Magno impetu equos ex aduerſo committunt. *Gelen.*

s Καὶ φέρουσι ταῖς σαρίσσαις ἀφύκτους κατ' ἀλλήλων πληγὰς ἀμφότεροι *Vat.*

t Τὰ πλευρὰ *Vat.*

u Pro οὕτω malim οὗτοι. *Lapus* vtrumque habet in ſua verſione, *ſicque illi corruentes. Sylb.*

x Ἐκβάλλοντες malit *Portus.*

y Συμπε-

ὡς τοὺς ἡγεμόνας εἶδον [y] πεσόντας, ὠθοῦνται σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ πατάγῳ, καὶ γίνεται μέγιστος ἁπάντων ἀγὼν πεζῶν τε καὶ ἱππέων· καὶ τύχη περὶ ἀμφοτέρους ὁμοία. [z] Ῥωμαίων τε γὰρ οἱ τὸ δεξιὸν κέρας ἔχοντες, ἐφ᾽ οὗ τεταγμένος ἦν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Οὐαλέριος, ἐνίκων τοὺς Οὐϊεντανοὺς, καὶ μέχρι τοῦ στρατοπέδου διώξαντες, ἐπλήρωσαν νεκρῶν τὸ πεδίον· Τυῤῥηνῶν δ᾽ οἱ τὴν ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος ἔχοντες στάσιν, ὧν ἡγοῦντο Τῖτος καὶ Σέξτος, οἱ Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως παῖδες, ἐτρέψαντο τοὺς ἐπὶ τοῦ λαιοῦ ὄντας Ῥωμαίων κέρατος· καὶ πλησίον τοῦ χάρακος αὐτῶν γενόμενοι, πείρας μὲν οὐκ ἀπέστησαν εἰ δύναιντο ἑλεῖν τὸ ἔρυμα ἐξ ἐφόδου· πολλὰς δὲ πληγὰς λαβόντες, ὑποστάντων αὐτοὺς τῶν ἔνδον, [a] ἀνετρέποντο. ἦσαν δ᾽ αὐτοῦ φύλακες οἱ τριάριοι λεγόμενοι, παλαιοί τε καὶ πολλῶν ἔμπειροι πολέμων, οἷς ἐσχάτοις, ὅταν ἀπογνωσθῇ πᾶσα ἐλπὶς, εἰς τοὺς περὶ τῶν μεγίστων ἀγῶνας καταχρῶνται.

Reliquae vero copiae, vbi duces proſtratos videre, concurrerunt *Per. Iul.*
cum clamore et ſtrepitu: et inter pedites et equites acerrima 4207.
pugna commiſſa eſt, fortuna quoque non diſſimili. Nam Ro- *Ante Chr.* 507.
mani, qui dextrum cornu tenebant, cui alter conſul Valerius *Olymp.*
praeerat, Veientes vicerunt; et eos ad caſtra vſque perſequuti 68 ½
campum cadaueribus repleuerunt. Hetruſci vero qui in dextro *Cat.*
cornu collocati erant, quibus praeerant Titus et Sextus Tar- *V.C.* 245.
quinii regis filii, Romanos qui in laeuo cornu erant fuderunt *Var.*
fugaruntque: et quum propius ad eorum vallum acceſſiſſent, 247.
tentarunt illi quidem eorum munitionem, ſi forte eam primo impetu capere poſſent; ſed acceptis multis vulneribus, ab illis qui in caſtris erant, quique ipſorum impetum excipiebant, repulſi ſunt. Ibi enim praeſidio erant ii qui triarii vocantur, veterani et in multis bellis ſpectatae virtutis milites, quorum opera poſtremo, quum omnis ſpes eſt perdita, in maximis periculis vti ſolent.

Iam

y Συμπεσόντας *Vat.*

z Ῥωμαῖοί τε *Vat.*

a Forſan rectius ἀπετρέποντο vel ἀνεστρέψαντο. *Sylb.* Ἀπετρέποντο in *Cod. Vat.*

b Legen-

XVI. Ἤδη δὲ περὶ καταφορὰν ὄντος ἡλίου, πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ἀνέστρεψαν ἑκάτεροι χάρακας, οὐ τοσοῦτον ἐπὶ τῇ νίκῃ χαίροντες, ὅσον ἐπὶ τῷ πλήθει τῶν ἀπολωλότων ἀχθόμενοι, καὶ εἰ δεήσειεν αὐτοῖς ἑτέρας μάχης, οὐχ [b] ἱκανοὺς ἡγούμενοι τὸν ἀγῶνα [c] ἄρασθαι τοὺς περιλειπομένους σφῶν, τραυματίας τοὺς πολλοὺς ὄντας. πλείων δ' ἦν περὶ τοὺς Ῥωμαίους ἀθυμία καὶ ἀπόγνωσις τῶν πραγμάτων διὰ τὸν τοῦ ἡγεμόνος θάνατον· καὶ λογισμὸς εἰσῄει πολλοῖς, ὡς ἄμεινον εἴη σφίσιν ἐκλιπεῖν τὸν χάρακα πρὶν ἡμέραν γενέσθαι. τοιαῦτα δ' αὐτῶν διανοουμένων καὶ διαλεγομένων πρὸς ἀλλήλους, περὶ τὴν πρώτην που μάλιστα φυλακὴν, ἐκ τοῦ δρυμοῦ, παρ' ὃν ἐστρατοπεδεύσαντο, φωνή τις ἠκούσθη ταῖς δυνάμεσιν ἀμφοτέραις γεγονυῖα, ὥσθ' ἅπαντας [d] αὐτῆς ἀκούειν, εἴτε τοῦ κατέχοντος τὸ τέμενος ἥρωος, εἴτε τοῦ καλουμένου Φαύνου. τούτῳ γὰρ ἀνατιθέασι τῷ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ πανικὰ [e] καὶ ὅσα φάσματα ἄλλοτε ἀλλοίας

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. U.C.* 245. *Var.* 247.

Iam autem ſole ad occaſum vergente, vtrique ſe in ſua caſtra receperunt, non tam ob victoriam laeti quam ob amiſſorum multitudinem moeſti; quia, ſi iterum ipſis fuiſſet pugnandum, exiſtimabant ſuos, qui reliqui erant, praelium inſtaurare non poſſe, quod bona eorum pars eſſet ſaucia. maior tamen luctus et deſperatio fuit apud Romanos ob ducis mortem; multiſque venit in mentem ſibi ſatius eſſe antequam dies oriretur caſtra relinquere. Talia autem illis animo voluentibus, et hoc modo inter ſe loquentibus, fere circa primam vigiliam, ex ſilua, ad quam caſtra poſuerant, vox quaedam edita ad vtriuſque exercitus aures appulſa eſt, ita vt omnes eam audierint: ſiue ab heroe fuerit cui illa ſilua ſacra erat, ſiue ab eo qui Faunus vocatur. Huic enim deo Romani adſcribunt panicos terrores, * et quaecunque alia ſpectra *ſolent*

b Legendum puto ἱκανοὺς, vt non feratur ad antecedens πλῆθος, ſed ad ſequent. τοὺς περιλειπομένους. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.* vulgatae dant ἱκανόν.

c Αἱρεῖσθαι *Vat.*

d Αὐτοὺς ἀκούειν *Vat.*

e Legebam καὶ ὅσα φάσματα ἃ ἐστὶν ὅτε ἀλλ'. vel ſine ἃ. nunc puto legendum eſſe, καὶ ὅσα φάσματα ἄλλοτε ἀλλοίας ἴσχ. μορφ. *Caſ.*

ἴσχοντα μορφὰς εἰς ὄψιν ἀνθρώπων ἔρχονται, δείματα φέροντα, [f] ἢ φωναὶ δαιμόνιοι ταράττουσαι τὰς ἀκοάς, [g] τούτου φασὶν εἶναι τοῦ θεοῦ τὸ ἔργον. ἡ δὲ [h] τοῦ δαίμονος φωνὴ θαῤῥεῖν παρεκελεύετο τοῖς Ῥωμαίοις ὡς νενικηκόσιν, [i] ἑνὶ πλείους εἶναι τοὺς τῶν πολεμίων ἀποφαίνουσα νεκρούς. ταύτῃ λέγουσι τῇ [k] φωνῇ τὸν Οὐαλέριον ἐπαρθέντα, νυκτὸς ἔτι πολλῆς ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Τυῤῥηνῶν ὤσασθαι, καὶ πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντα ἐξ αὐτῶν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἐκβαλόντα, κρατῆσαι τοῦ [l] στρατοπέδου.

Τοιοῦτο μὲν ἡ μάχη τέλος ἔλαβεν· τῇ δ' ἐξῆς ἡμέρᾳ σκυλεύσαντες οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς τῶν πολεμίων νεκροὺς, καὶ XVII.

ſolent apparere, quae varias induentia formas in hominum conſpectum veniunt, et metum ipſis incutiunt; vocesque daemoniacas, auditum *ac animum* turbantes, huic quoque deo vt eorum auctori attribuunt. Illius autem dei vox Romanos, vt victores, bono animo eſſe iubebat; vno plures ex hoſtibus in acie cecidiſſe ſignificans. Hac voce aiunt Valerium elatum, intempeſta adhuc nocte, ad Hetruſcorum caſtra copias ſuas duxiſſe; et, multis eorum caeſis, et eiectis reliquis, caſtris potitum fuiſſe.

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

Talem quidem finem pugna habuit: poſtridie vero Romani, ſpoliatis hoſtium cadaueribus et ſepultis ſuis, abierunt. Bruti

Caſ. Καὶ ὅσα φάσματα ἃ ἄλλοτε ἀλλοίας etc. vel ἃ ἄλλοτε μὲν ταύτας, ἄλλοτε δὲ ἀλλοίας malit *Port.* In *Cod. Vat.* ἃ μορφὰς ἄλλοτε ἴσχοντα etc. vulg. φάσματα, ἃ ὅτε ἀλλοίας.

* Et quaecunque apparentia, quae quandoque formas varias mutantia metum afferentes in conſpectum hominum veniunt: ſicque voces Larium perturbantes auditum eſſe huius opus dicunt. *Lapus.*

f Legitima conſtructio poſtulat ἢ φωνάς, vel potius καὶ τὰς φωνὰς δαιμονίους ταραττούσας τὰς ἀκοὰς τούτου etc. Quanquam non abſurdum ſi dicamus καὶ ὅσαι φωναί, vt explicandi gratia per appoſitionem ſubiiciantur illa τούτου φησὶν εἶναι etc. *Port.*

g τοῦτο minus recte in *Ed. Step.*

h τοῦ δαιμονίου *Vat.*

i Ἑνὶ πλείους *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* ex *Plutarchi* Poplicola, et *Dionyſio* ipſo pag. 298. iuxta *Ed. Sylb.* vulgo legitur h. l. ἑνός.

k Ita *Codd. MSS.* Perperam νυκτὶ in *Ed. Steph.*

l Non agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.* στρατοῦ planeque redundat.

m Haud

τοὺς ἑαυτῶν θάψαντες, ἀπῄεσαν. τὸ δὲ Βρούτου σῶμα ἀράμενοι μετὰ πολλῶν ἐπαίνων τε καὶ δακρύων, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπεκόμιζον οἱ κράτιστοι τῶν ἱππέων, στεφάνοις κεκοσμημένον [m] ἀριστείας. ὑπήντα δ' αὐτοῖς ἥ τε βουλὴ, θριάμβου καταγωγῇ ψηφισαμένη κοσμῆσαι τὸν ἡγεμόνα, καὶ ὁ δῆμος ἅπας κρατῆρσι καὶ τραπέζαις ὑποδεχόμενος τὴν στρατιάν. ὡς δ' εἰς τὴν πόλιν ἀφίκοντο, πομπεύσας ὁ ὕπατος, ὡς τοῖς βασιλεῦσιν ἔθος ἦν, ὅτε τὰς τροπαιοφόρους πομπάς τε καὶ θυσίας ἐπιτελοῖεν, καὶ τὰ σκῦλα τοῖς θεοῖς ἀναθεὶς, ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν [n] ἱερὰν ἦγε, καὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πολιτῶν ἑστίασιν προθεὶς ὑπεδέχετο. τῇ δ' ἐξῆς ἡμέρᾳ φαιὰν ἐσθῆτα λαβὼν, καὶ τὸ Βρούτου σῶμα προθεὶς ἐν ἀγορᾷ κεκοσμημένον ἐπὶ στρωμνῆς [o] εὐπρεποῦς, συνεκάλει τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, καὶ προελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, τὸν ἐπιτάφιον ἔλεξεν ἐπ' αὐτῷ λόγον. εἰ μὲν οὖν Οὐαλέριος πρῶτος κατεστήσατο τὸν νόμον τόνδε Ῥωμαίοις, ἢ κείμενον ὑπὸ τῶν βασιλέων παρέλα-

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247. *Bruti funus et laudes.*

Bruti autem corpus ſublatum fortiſſimi equites cum multis laudibus et lacrymis, coronis victricibus atque fortitudinem eius teſtantibus cohoneſtatum, Romam portarunt. Senatus autem illis obuiam venit, quod decreuiſſet triumphi pompa ducis funus ornare, et totus populus crateris *vini plenis* et menſis *vario ciborum genere onuſtis* excepit exercitum. Vbi autem ad vrbem peruenerunt, conſul triumphans ingreſſus, quemadmodum mos erat regibus, quoties deuictis hoſtibus triumphabant et ſacrificia peragebant, poſt dedicata diis ſpolia, illum diem ſacrum traduxit, et illuſtriſſimos quosque ciues conuiuio excepit. Poſtera die atratus Bruti corpus in foro propoſuit in lecto ſplendido ornatum, et populum ad concionem conuocauit, et in ſuggeſtum progreſſus in eius laudem funebrem habuit orationem. Vtrum autem Valerius primus hunc morem apud Romanos inſtituerit, an inſtitutum a regibus ſequutus fuerit, certo affir-

m Haud ſcio an ἀριστείας ſcribendum ſit pro ἀριστείοις, ſicut ſupra p. 200. v. 1. στεφάνοις ἀριστείας ἐκοσμεῖτο: quod mox v. 16. dicitur, τοῖς ἐπινικίοις στεφάνοις ἀνεδεῖτο. *Sylb.* vulg. ἀριστείοις.

n Ἱερὰν ἀνῆκε *Vat.*

o Ἐκπρεποῦς *Vat.*

p Κατε-

βεν, οὐκ ἔχω τὸ σαφὲς εἰπεῖν. ὅτι δὲ Ῥωμαίων ἐστὶν ἀρχαῖον εὕρεμα, τὸ παρὰ τὰς ταφὰς τῶν ἐπισήμων ἀνδρῶν ἐπαίνους τῆς ἀρετῆς αὐτῶν λέγεσθαι, καὶ οὐχ Ἕλληνες αὐτὸ [p] κατεστήσαντο πρῶτοι, παρὰ τῆς κοινῆς ἱστορίας οἶδα μαθών, ἣν ποιητῶν τε οἱ παλαιότατοι καὶ συγγραφέων οἱ λογιώτατοι παραδεδώκασιν. ἀγῶνας μὲν γὰρ ἐπιταφίους [q] τιθεμένους ἐπὶ τοῖς ἐνδόξοις ἀνδράσι γυμνικούς τε καὶ ἱππικοὺς ὑπὸ τῶν προσηκόντων ἱστορήκασιν, ὡς ὑπό τ' Ἀχιλλέως ἐπὶ Πατρόκλῳ, καὶ ἔτι πρότερον ὑφ' Ἡρακλέους ἐπὶ Πέλοπι· ἐπαίνους δὲ λεγομένους ἐπ' αὐτοῖς οὐ γράφουσιν ἔξω τῶν Ἀθήνησι [r] τραγῳδοποιῶν, οἳ κολακεύοντες τὴν πόλιν, ἐπὶ τοῖς ὑπὸ [s] Θησέως θαπτομένοις καὶ τοῦτο ἐμύθευσαν. ὀψὲ γὰρ ποτ' Ἀθηναῖοι προσέθεσαν τὸν ἐπιτάφιον ἔπαινον τῷ νόμῳ [t], εἴτ' ἀπὸ

affirmare non poſſum. Quod tamen hoc ſit Romanorum vetus *Per. Iul.*
inuentum, in funere illuſtrium virorum virtutes eorum lau- 4207.
dari, neque a Graecis primum inſtitutum fuerit, ex communis *Ante Chr.* 507.
hiſtoriae ſcriptis didici, quae tam vetuſtiſſimi poëtae quam ce- *Olymp.*
leberrimi hiſtorici prodiderunt. Nam certamina quidem fune- 68 ½.
bria in honorem clarorum virorum gymnica et equeſtria a ne- *Cat.*
ceſſariis facta tradunt, vt ab Achille in Patrocli, et multo *V.C.* 245.
ante ab Hercule in Pelopis funere. Hos tamen publice lau- *Var.*
datos nulli prodiderunt praeter Athenienſes tragicos; * qui, 247.
ciuitati ſuae aſſentantes, Theſeo *Argiuos* ſepelienti hoc quoque fabuloſe attribuerunt. Sero enim Athenienſes legitimis funeris ritibus hanc laudationem funebrem addiderunt, ſiue ab iis

p Κατεστήσαντο πρῶτον *Vat.* vulg. κατέστησαν τὸ πρῶτον.

q τιθεμένους *Vat.* et *Lapi Codd.* quomodo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Portus.* vulgo τιθέμενοι.

r Τραγῳδιοποιῶν *Vat.*

* Qui adulantes ciuitati in ſepultis a Theſeo hoc etiam confinxerunt. *Lapus.* Qui adulantes vrbi ſuae, ſepelienti *Oedipodas* Theſeo hoc etiam affinxerunt. *Gelen.*

s Si ita ſcripſit *Dionyſius*, miror tam obſcure eum eſſe loquutum. Nam quos nos voluit intelligere a Theſeo humatos? multos enim cum cura ἔθαψεν, in primis Aegeum patrem ſuum; itemque τοὺς ἐπὶ Θήβαις, vt praeter *Pauſaniam* etiam *Demoſthenes* indicat. *Caſ.*

t Ὀψὲ γάρ ποτε Ἀθηναῖοι προσέθεσαν τὸν ἐπιτάφιον ἔπαινον τῷ νόμῳ] Intelligit legem Athenis quondam

τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ [u] καὶ περὶ [x] Σαλαμῖνα καὶ ἐν Πλαταιαῖς ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀποθανόντων ἀρξάμενοι, εἴτ' ἀπὸ τῶν περὶ Μαραθῶνα ἔργων. ὑστερεῖ δὲ καὶ τὰ Μαραθώνια [y] τῆς Βρούτου ταφῆς, εἰ δὴ ἀπὸ τούτων πρώτων ἤρξαντο οἱ ἔπαινοι λέγεσθαι τοῖς ἀπογενομένοις, ἑκκαίδεκα ἔτεσιν. εἰ δέ τις, ἐάσας σκοπεῖν οἵτινες ἦσαν οἱ πρῶτοι τοὺς ἐπιταφίους ἐπαίνους καταστησάμενοι, τὸν νόμον αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ βουληθείη καταμαθεῖν παρ' ὁποτέροις

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

iis qui ad Artemiſium et Salamina et Plataeas pro patria occubuerant initium duxerint, ſiue etiam a rebus geſtis in campis Marathoniis, ſed ea quoque quae in campis Marathoniis ſunt geſta ſexdecim annis Bruti funere ſunt poſteriora, ſi modo ab his primis laudes in defunctos coeptae ſunt dici. Sed ſi quis, miſſa facta hac quaeſtione, quinam primi laudes funebres inſtituerint, examinare ac ſcire voluerit apud vtros iſte mos melius ſe habeat, longe prudentius

quondam latam de laudationibus eorum qui pro ſalute reip. occubuiſſent. Eius legis meminit Pericles apud *Thucydidem*, cuius locum imitatur *Dionyſius*. Οἱ μὲν πολλοὶ (ait Pericles) τῶν ἐνθάδε ἤδη εἰρηκότων ἐπαινοῦσι τὸν ὑποσθέντα τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε, ὡς καλὸν ἐπὶ τοῖς ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις ἀγορεύεσθαι αὐτόν. Eius autem legis auctor multis viſus eſſe Solon: quem *Laërtius* teſtatur modis omnibus faviſſe virorum fortium, et qui pro patria oppetiiſſent, memoriae. Itaque de eo ſuperiorem *Thucydidis* locum interpretatur *Graecus ſcholiaſtes*. et *Plutarchus* quoque in Poplicola ſic ſcribit, Λέγεται δὲ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν ἐπιταφίων ἐκεῖνος γενέσθαι πρεσβύτερος. εἴγε μὴ καὶ τοῦτο Σόλωνός ἐστιν, ὡς Ἀναξιμένης ὁ ῥήτωρ ἱστόρηκεν. At *Diodorus Siculus* lib. XI. teſtatur ludos funebres Athenis primum fuiſſe actos in memoriam eorum qui bello Perſico fortiter pugnantes obierant: quo etiam tempore lege cautum ait, vt de laudibus eorum quos reſpublica cenſuiſſet publice ſepeliendos, orationem oratores, quibus id a ciuitate mandaretur, haberent. Quod et orationes funebres, quae exſtant apud *Demoſthenem* et *Lyſiam*, docent. *Caſaub.*

u Εἴτ' ἀπὸ τῶν ἐπ' Ἀρτεμισίῳ] Hoc eſt quod ex *Diodoro* retulimus: cuius verba ſunt, ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἐκόσμησε τοὺς τάφους τῶν ἐν τῷ Περσικῷ πολέμῳ τελευτησάντων etc. *Caſaub.*

x Σαλαμῖνα *Vat.* vulgo Σαλαμῖνι.

y Illud καὶ quod vulgatae h. l. pone μαραθώνια addunt, otioſum eſt. Seq. v. τούτων refertur ad τὰ Μαραθώνια. *Sylb.*

z Ἐκ

ἄμεινον ἔχει, τοσούτῳ φρονιμώτερον εὑρήσει παρὰ τοῖσδε κείμενον αὐτὸν, ἢ παρ' ἐκείνοις, ὅσῳ γ' Ἀθηναῖοι μὲν ἐπὶ τοῖς [z] ἐκ τῶν πολέμων θαπτομένοις καταστήσασθαι τοὺς ἐπιταφίους ἀγορεύεσθαι λόγους δοκοῦσιν, ἐκ μιᾶς τῆς περὶ τὸν θάνατον ἀρετῆς, κἂν τἆλλα φαῦλος γένηταί τις, ἐξετάζειν οἰόμενοι δεῖν τοὺς ἀγαθούς. [a] Ῥωμαῖοι δ' ἐφ' ἅπασι τοῖς ἐνδόξοις ἀνδράσιν, ἐάν τε πολέμων ἡγεμονίας λαβόντες, ἐάν τε πολιτικῶν ἔργων προστασίας, συνετὰ βουλεύματα καὶ πράξεις ἀποδείξωνται καλὰς, ταύτην ἔταξαν εἶναι τὴν τιμὴν, οὐ μόνον τοῖς κατὰ πόλεμον ἀποθανοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὁποίᾳ δήποτε χρησαμένοις τοῦ βίου τελευτῇ· ἐξ ἁπάσης τῆς περὶ τὸν βίον ἀρετῆς οἰόμενοι δεῖν ἐπαινεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς, οὐκ ἐκ μιᾶς τῆς περὶ τὸν θάνατον εὐκλείας.

Ἰούνιος μὲν δὴ Βροῦτος, ὁ τὴν βασιλείαν ἐκβαλὼν, καὶ πρῶτος ἀποδειχθεὶς ὕπατος, ὀψὲ μὲν εἰς ἐπιφάνειαν XVIII.
προελθὼν, ἀκαρῆ δὲ χρόνον ἀνθήσας [b] ἐν αὐτῇ, Ῥωμαίων

tius hunc apud hos quam apud illos conſtitutum compe- *Per. Iul.*
riet; quia Athenienſes videntur eorum cauſſa qui in bello 4207.
caeſi ſepulturae mandantur orationes funebres inſtituiſſe, ex *Ante Chr.* 507.
vna tantum virtute, quae in ipſa morte apparuerit, etiamſi *Olymp.*
quis caeteris in rebus fuerit nequam, exiſtimantes viros bonos 68 ½.
iudicandos eſſe. Romani vero omnibus viris claris, ſiue belli *Cat.*
adminiſtrationem accipientes, ſiue in rep. magiſtratum, pru- *V.C.* 245.
dentia dederint conſilia et praeclara ediderint facinora, hunc *Var.*
honorem haberi ſtatuerunt, et non ſolum illis qui in bello ce- 247.
cidiſſent, ſed etiam aliis quemcunque vitae finem illi ſortiti fuiſſent: exiſtimantes, ob virtutes totius vitae actae, non autem ob ſolum glorioſum obitum viris bonis laudes deberi.

Iunius igitur Brutus qui reges exegit, quique primus conſul creatus fuit, et qui ſero ſplendorem eſt adeptus, et in eo exiguum temporis ſpatium floruit, omnium Romano-rum

z Ἐκ τῶν πολέμων *Vat.* vulg. κατὰ τὸν πόλεμον.

a Ῥωμαῖοι δὲ πᾶσι *Vat.*

b Ἐπ' αὐτῇ *Vat.*

c Γενεὰν

ἁπάντων κράτιςος φανεὶς, τοιαύτης τελευτῆς ἔτυχε, [c] γενεὰν ὔτ' ἄῤῥενα καταλιπὼν ὔτε θήλειαν, [d] ὡς οἱ τὰ Ῥωμαίων σαφέςατα ἐξητακότες γράφυσιν, τεκμήρια [e] μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ τύτυ φέροντες, ὑπὲρ ἅπαντα δ', ὃ δυσαντίλεκτόν ἐςιν, ὅτι τῦ πατρικίων γένυς ἐκεῖνος ἦν· οἱ δ' ἀπ' ἐκείνης ἑαυτὺς λέγοντες τῆς οἰκίας εἶναι, Ἰύνιοί τε καὶ Βρῦτοι, πάντες ἦσαν [f] πλήβιοι, καὶ τὰς ἀρχὰς μετῄεσαν, ἃς [g] τοῖς δημοτικοῖς μετιέναι νόμος [h] εἴα", ἀγορανομίας τε καὶ δημαρχίας· [i] ὑπατείας δ' ὐδεὶς, ἧς ὐδενὶ πλὴν ἢ τοῖς πατρικίοις μετῆν. ὀψὲ δέ ποτε [k] καὶ ταύτης ἔτυχον τῆς ἀρχῆς, ὅτε συνεχωρήθη καὶ τοῖς δημο-

Per. Iul. 4207. Ante Chr. 507. Olymp. 68 ½. Cat. 245 V.C. Var. 247.

rum habitus praeſtantiſſimus, talem ſortitus eſt vitae exitum, nullis liberis aut maribus aut foeminis relictis, quemadmodum accuratiſſimi rerum Romanarum indagatores ſcribunt, qui huius rei cum multa alia afferunt argumenta, tum vero praecipue id, quod vix refelli poteſt, quod ille fuerit generis patricii: qui vero ſe ex illa familia dicebant, Iunii et Bruti, omnes erant plebeii, et magiſtratus eos geſſerunt, quos lex plebeiis gerere permittit, aedilitates et tribunatus; ad conſulatus vero ſolis patriciis patebat aditus. Sed tamen tandem hunc quoque magiſtratum adepti ſunt, quum ipſis quoque plebeiis eum capere permiſſum

c Γενεὰν ὔτε ἄῤῥενα καταλιπὼν ὔτε θέλειαν] Quod *Dionyſius* tradit, nullos a priſco Bruto relictos fuiſſe liberos, *Glareano* quoque videtur veriſimilius. quare *Ciceronem*, cum *de Claris oratoribus* hunc Brutum Iuniorum principem facit, videri hoc in gratiam Bruti dixiſſe, quem vt numen coluit. *Sylb.*

d Pro τῶν malim τά: vt ordo ſit, ὡς οἱ τὰ Ῥωμαίων ἐξητακότες σαφέςατα, *qui res Romanorum quam diligentiſſime excuſſerunt.* vel inſerto τὰ legendum, ὡς οἱ τὰ τῶν Ῥωμ. σαφ' ἐξητ. *Sylb.* Ὡς σαφέςατα τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐξητ. *Vat.*

e Πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα *Vat.*

f Πλήβειοι *Vat.* atque ita ſupra (p. 81. v. 4.) ſcriptum eſt: eo nimirum modo quo Τάρπεια p. 102. v. 15. Alias ſoluta diphthongo (vt notat *Sylb.*) pro ει in his et ſimilibus ſcribi ſolet ηϊ

g Datiuus τοῖς δημοτικοῖς refertur ad verbum εἴα. alioqui verbum infin. μετιέναι poſtulat accuſ. τὺς δημοτικύς. *Sylb.*

h Deeſt *Vat.*

i Ὑπατείαν δὲ ὐδεὶς ἧς *Vat.* vulgatae omittunt duo vocc. ὐδεὶς ἧς.

k Καὶ ταύτης τυχόντες *Vat.*

l Μέλ-

τικοῖς αὐτὴν λαβεῖν. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων οἷς [l] μέλει τε [m] καὶ διαφέρει τὸ σαφὲς εἰδέναι, παρίημι σκοπεῖν.

Μετὰ δὲ τὴν Βρούτου τελευτήν, ὁ συνύπατος αὐτοῦ XIX. Οὐαλέριος ὕποπτος γίνεται τοῖς δημοτικοῖς, ὡς βασιλείαν κατασκευαζόμενος· πρῶτον μέν, ὅτι μόνος κατέσχε τὴν ἀρχήν, δέον εὐθὺς ἑλέσθαι τὸν συνύπατον, ὥσπερ ὁ Βροῦτος ἐποίησε, Κολλατῖνον [n] ἐκβαλών· ἔπειθ' ὅτι τὴν οἰκίαν ἐν ἐπιφθόνῳ τόπῳ κατεσκευάσατο, λόφον ὑπερκείμενον τῆς ἀγορᾶς ὑψηλὸν ἐπιεικῶς καὶ περίτομον, ὃν καλοῦσι Ῥωμαῖοι [o] Ἐλίαν, ἐκλεξάμενος. πυθόμενος δὲ παρὰ τῶν ἐπιτηδείων, ὅτι ταῦτα λυπεῖ τὸν δῆμον, ἀρχαιρεσιῶν [p] προθεὶς ἡμέραν, ὕπατον αἱρεῖται [q] τὸν Σπόριον Λουκρήτιον, ὃς οὐ πολλὰς ἡμέρας κατασχὼν τὴν ἀρχὴν ἀποθνήσκει. εἰς δὲ τὸν ἐκείνου τόπον καθίστησι Μάρκον Ὁράτιον, καὶ τὴν οἰκίαν [r] ἀπὸ τοῦ λόφου μετατίθεται

miſſum eſt. Verum harum rerum veritatem diſcutiendam aliis relinquo, quibus haec curae ſunt et quorum hoc intereſt.

Per Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat. V.C.* 245. *Var.* 247.

Poſt Bruti mortem, eius collega Valerius apud plebem in ſuſpicionem regni affectati venit: primum quidem quod ſolus magiſtratum retineret, quum tamen oporteret illum ſtatim collegam ſibi cooptare, quemadmodum fecerat Brutus expulſo Collatino: deinde quod domum in loco inuidioſo aedificaſſet, delecto ad id colle, qui foro imminebat, quique ſatis altus et praeruptus *ac proinde natura munitus* erat, quem Romani Veliam vocant. Sed admonitus a ſuis familiaribus, populum haec moleſte ferre, comitiorum die indicta, conſulem creat Sp. Lucretium, qui non multos dies eo magiſtratu geſto obiit. In eius autem locum ſuffecit M. Horatium, domumque ex illo collis

Valerius adſcitis ſibi collegis quae inſtituerit in repub.

l Μέλλει *Vat.*

m Scribendum puto, vocabulis in ſuas ſedes repoſitis, καὶ διαφέρει τὸ σαφὲς εἰδέναι, παρίημι σκοπεῖν. *Steph.* vulgatae ſic dant διαφέρει, παρίημι σκοπεῖν τὸ σαφὲς εἰδέναι.

n Ἐμβαλὼν in *Ed. Steph.* errore manifeſto.

o Vide *Var. Lect.* ad p. 16.

p Προσθεὶς minus recte in *Ed. Steph.*

q Deeſt *Vat.*

r Malim ἀπὸ τοῦ λόφου, vel ἀπὸ τούτου τοῦ λόφου. *Ab eo loco collis* vertit *Lapus. Sylb.* Ἀπὸ τοῦ λόφου *Vat.* vulg. ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦ λόφου.

κάτω, ἵνα ἐξείη Ῥωμαίοις, ὡς αὐτὸς ἐκκλησιάζων ἔφη, βάλλειν αὐτὸν ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ μετεώρου τοῖς λίθοις, [s] εἴ τι λάβωσιν ἀδικοῦντα. βεβαίαν τε πίστιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοὺς δημοτικοὺς λαβεῖν βουλόμενος, ἀφεῖλεν ἀπὸ τῶν ῥάβδων τοὺς πελέκεις, καὶ κατεστήσατο τοῖς [t] μετ' αὐτὸν ὑπάτοις ἔθος, ὃ καὶ μέχρι τῆς ἐμῆς διέμεινεν ἡλικίας, ὅταν ἔξωθεν τῆς πόλεως γένωνται, χρῆσθαι τοῖς πελέκεσιν, ἔνδον δὲ [u] ταῖς ῥάβδοις [x] κοσμεῖσθαι μόναις· νόμους τε φιλανθρωποτάτους ἔθετο, βοηθείας [y] ἔχοντας τοῖς δημοτικοῖς· ἕνα μὲν, ἐν ᾧ διαῤῥήδην ἀπεῖπεν, ἄρχοντα μηδένα εἶναι Ῥωμαίων, ὃς ἂν μὴ παρὰ τοῦ δήμου λάβῃ τὴν ἀρχὴν, θάνατον ἐπιθεὶς ζημίαν ἐάν τις παρὰ ταῦτα ποιῇ, καὶ τὸν ἀποκτείναντα [z] τούτων τινα ποιῶν ἀθῷον· ἕτερον δὲ, ἐν ᾧ γέγραπται, „Ἐάν τις ἄρχων Ῥωμαίων τινὰ [a] ἀποκτείνειν, ἢ μαστιγοῦν, ἢ ζημιοῦν εἰς χρήματα θέλῃ,

Per. Iul. 4207. *Ante Chr.* 507. *Olymp.* 68 ½. *Cat.* *V.C.* 245. *Var.* 247.

collis loco ad imas ipſius partes tranſtulit, vt liceret Romanis, quemadmodum ipſe in ſua concione dixerat, de ſuperiore loco lapidibus ſe petere, ſi in vlla re delinquentem ſe deprehendiſſent. Quum autem vellet plebem certa et minime dubia libertatis ſuae pignora habere, faſcibus ſecures ademit; et caeteris coſſ. qui ſucceſſerunt hunc morem reliquit, qui ad meam vſque aetatem perdurauit, vt quando extra vrbem eſſent, ſecuribus vterentur, at in ipſa vrbe ſolis faſcibus ornarentur. Legesque humaniſſimas tulit in plebis fauorem et auxilium: vnam quidem, qua diſerte cauit ne quis Romae magiſtratum gereret, niſi a populo eum accepiſſet, capitali ſtatuta poena in eum qui contra haec feciſſet, et propoſita impunitate ei qui ipſum occidiſſet. alteram vero, in qua ſcriptum eſt, „Si quis Romanus magiſtratus aliquem vel capite plectere, vel virgis caedere, vel

s Ἐάν τι λάβωσιν *Vat.*

t Μεθ' ἑαυτὸν *Vat.*

u Τοῖς ῥάβδοις in *Ed. Steph.* quod male ſe habere arguit ſequens adiectiuum μόναις. *Sylb.* Vide *Var. Lect.* ad pag. 188.

x Κοσμεῖν μόνως *Vat.*

y Ἔχοντας *Vat.* vulg. νέμοντας.

z Legendum τοιοῦτόν τινα vel τούτων τινά. *Sylb.* Τούτων τινὰ *Vat.* vulgo τοῦτόν τινα.

a Ἀποκτείνῃ perperam in *Ed. Steph.*

b Τίθε-

ἐξεῖναι τῷ ἰδιώτῃ προκαλεῖσθαι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τὴν τοῦ δήμου κρίσιν, πάσχειν δ᾽ ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ μηδὲν ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, ἕως ἂν ὁ δῆμος ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφίσηται. ἐκ τούτων γίνεται τῶν πολιτευμάτων τίμιος τοῖς δημοτικοῖς, καὶ [b] τίθενται αὐτῷ [c] ἐπώνυμον Ποπλικόλαν· τοῦτο κατὰ τὴν [d] Ἑλληνικὴν διάλεκτον βούλεται δηλοῦν [e] δημοκηδῆ. καὶ τὰ μὲν ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ συντελεσθέντα ὑπὸ τῶν ὑπάτων τοιάδε ἦν.

Τῷ δ᾽ ἑξῆς αὐτός τε πάλιν ἀποδείκνυται Οὐαλέριος XX. τὸ δεύτερον ὕπατος, καὶ σὺν αὐτῷ Λουκρήτιος, ἐφ᾽ ὧν [f] οὐδὲν ἄλλο ἄξιον ἐπράχθη λόγου· τιμήσεις δ᾽ ἐγίνοντο τῶν βίων καὶ τάξεις τῶν εἰς τοὺς πολέμους εἰσφορῶν, ὡς Τύλλιος [g] ὁ βασιλεὺς ἐνομοθέτησεν, πάντα τὸν ἐπὶ τῆς Ταρκυνίου δυναστείας χρόνον ἀφειμέναι, τότε δὲ πρῶτον

vel pecuniis mulctare velit, licere priuato homini ab illo magi- *Per. Iul.*
ſtratu ad populi iudicium prouocare, nec interea magiſtratui 4207.
licere in eum animaduertere vllo modo, donec populus de eo *Ante Chr.* 507.
ſuis ſuffragiis ſtatuerit. Ob haec inſtituta apud plebem gratio- *Olymp.*
ſus fuit, eique cognomen impoſitum fuit Poplicolae: hoc, ſer- 68 $\frac{1}{2}$
mone Graeco, ſignificat δημοκηδῆ. Atque hae ſunt res, quae *Cat.*
illo anno a coſſ. ſunt geſtae. *V.C.* 245. *Var.*

Sequenti vero anno is ipſe Valerius iterum creatur conſul, 247.
et cum eo Lucretius, * in quorum conſulatu nihil memoratu *Per. Iul.*
dignum geſtum eſt: cenſus vero habitus, et tributa ad bellicos 4208.
vſus conſtituta et imperata, quemadmodum Tullius rex lege *Ante*
ſanxerat; quae, quamdiu Tarquinius regnauit, fuerant inter- *Chr.* 506. *Olymp.*
miſſa, 68 $\frac{2}{3}$.

b Τίθεται *Vat.*

c Ἐπωνύμιον *Vat.*

d Ἑλλήνων *Vat.*

e *Lapi* verſio δημότην habet. Sed Latina compoſitio *Poplicola* poſtulat δημοκηδῆ, quae vox ſonat eum qui populi cura tangitur. *Sylb.* Δημοκηδῆ agnoſcit *Vat.* atque etiam *Plutarchus.* Δημοκηδεῖς apud *Strabonem* ſunt Rhodii, lib. XIV.

* Nec aliud eo conſulatu memorabile eſt, praeter cenſum et bellicorum tributorum ordinationem ex inſtituto regis Tullii etc. *Gelen.* *Cat.* *V.C.* 246. *Var.* 248.

f Ἄλλο μὲν οὐδὲν ἄξιον λόγου ἐπράχθη *Vat.*

g Ὁ βασιλεὺς *Vat.* vulgo deeſt articulus.

h Σιγκύ-

ὑπὸ τούτων ἀνανεωθεῖσαι· ἐξ ὧν εὑρέθη τῶν ἐν ἥβῃ Ῥωμαίων περὶ τρισκαίδεκα μυριάδας. καὶ εἰς χωρίον [h] Συγκήριον καλούμενον, Ῥωμαίων ἀπεστάλη στρατιὰ, διὰ φυλακῆς ἕξουσα τὸ φρούριον ἐπὶ ταῖς Λατίνων τε καὶ Ἑρνίκων πόλεσι κείμενον, ὅθεν τὸν πόλεμον προσεδέχοντο.

XXI. Ποπλίου Οὐαλερίου τοῦ προσαγορευθέντος Ποπλικόλα, [i] τὸ '' τρίτον ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἀποδειχθέντος ἀρχὴν, καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκου Ὁρατίου τὸ δεύτερον, βασιλεὺς [k] Κλουσιανῶν τῶν ἐν Τυῤῥηνίᾳ, Λάρος ὄνομα, [l] Πορσῖνος ἐπίκλησιν, καταφυγόντων ἐπ᾽ αὐτὸν τῶν Ταρκυνίων, ὑποσχόμενος αὐτοῖς δυοῖν θάτερον, ἢ διαλλάξειν αὐτοὺς πρὸς τοὺς πολίτας ἐπὶ καθόδῳ καὶ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς, ἢ τὰς οὐσίας ἀνακομισάμενος, ἃς ἀφῃρέθησαν, ἀποδώσειν, ἐπειδὴ πρέσβεις ἀποστείλας [m] εἰς τὴν Ῥώμην ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ, μεμιγμένας ἀπειλαῖς [n] ἐπικλήσεις

Per. Iul. 4208. *Ante Chr.* 506. *Olymp.* 68 $\frac{2}{3}$.

miſſa, tunc primum ab iſtis in vſum reuocata. cenſa autem ſunt puberum Romanorum circiter CXXXM. Et in locum Syncerium appellatum miſſus eſt Romanus exercitus; qui ei caſtello, quod Latinorum et Hernicorum oppidis imminet, vnde bellum exſpectabatur, praeſidio eſſet.

Cat. V.C. 246. *Var.* 248. *Per. Iul.* 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

P. Valerio (Poplicola vocato) tertium et M. Horatio iterum coſſ. rex Cluſinorum, qui ſunt in Hetruria, Lars nomine, Porſena cognomine, Tarquiniis ad eum confugientibus pollicitus, ſe e duobus alterum effecturum, vel eos ſuis ciuibus reconciliaturum, vt in patriam redirent, et regnum recuperarent, vel recepta eorum bona, quibus fuerant ſpoliati, ſe ipſis redditurum, quoniam ſuperiore anno legatis Romam miſſis, qui preces cum minis mixtas afferebant, neque illos Romanis reconciliare,

h Συγκύριον legiſſe videtur *Gelenius.* Συγκλιουρία apud *Plutarchum* in *Poplicola. Signiam* habet *Lapus*, (de qua ſupra ad pag. 249.) eamque ſcripturam mauult etiam *Xylander* apud *Plutarchum. Sylb.* Τισιοννύριον in *Cod. Vat.*

i Deeſt *Vat.*

k Κολουσιανῶν in *Ed. Steph.* Κολουσίνων *Vat.*

l Plutarcho Πορσήνας dicitur, *Polìaeno* Πορσίνας.

m Πρὸς τὴν πόλιν *Vat.*

n Forſan rectius παρακλήσεις. *Sylb.*

o Εὕρετο

κομίζοντας, οὔτε διαλλαγὰς [o] εὕρατο τοῖς ἀνδράσι καὶ κάθοδον, αἰτιωμένης τῆς βουλῆς τὰς ἀρὰς καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς γενομένους κατ᾽ αὐτῶν, [p] οὔτε τὰς οὐσίας ἀνεπράξατο αὐτοῖς, τῶν διανειμαμένων καὶ κατακληρουχησάντων αὐτὰς οὐκ ἀξιούντων ἀποδιδόναι· ὑβρίζεσθαι φήσας ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ δεινὰ πάσχειν, ὅτι τῶν ἀξιουμένων οὐδετέρου παρ᾽ αὐτῶν ἔτυχεν, ἀνὴρ αὐθάδης καὶ διεφθαρμένος τὴν γνώμην ὑπό τε πλούτου [q] καὶ ἀρχῆς μεγέθους καὶ χρημάτων, ἀφορμὰς ὑπέλαβεν ἔχειν καλὰς καταλῦσαι τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν, παλαίτερον ἔτι τοῦτο βουλόμενος· καὶ προεῖπεν αὐτοῖς τὸν πόλεμον. συνήρατο δ᾽ αὐτῷ τοῦ πολέμου πᾶσαν προθυμίαν ἀποδεῖξαι βουλόμενος ὁ Ταρκυνίου γαμβρὸς, Ὀκτάουιος Μαμίλιος, ἐκ πόλεως [r] ὁρμώμενος Τούσκλου, [s] Καμερινοὺς μὲν καὶ Ἀντεμνάτας, οἳ τοῦ Λατίνων μετεῖχον γένους, ἅπαντας ἐπαγόμενος, ἀφεστη-

conciliare, neque vt in patriam reducerentur impetrare potue- *Per. Iul.*
rat, quod ſenatus ſe diris imprecationibus, et iureiurando, quo 4209.
ſe adſtrinxerant, impediri diceret, neque etiam bona eorum re- *Ante*
cuperaret, iis inter quos diuiſa fuerant, et quibus forte obtige- *Chr.* 505.
rant, ea reſtituere nolentibus, *propterea* contumelia ſe a Ro- *Olymp.*
manis affici, ſeque grauem perpeti iniuriam dicens, quod neu- 68 $\frac{3}{4}$.
trum eorum quae ab illis poſtularat conſequutus fuiſſet, vir ar- *Cat.*
rogans, et prae diuitiis et maximo imperio et pecuniis mente *V.C.* 247.
peruerſus, ſe occaſionem praeclaram nactum arbitrabatur ad *Var.*
euertendum imperium Romanorum, quod iam multo ante fa- 249.
cere voluerat: quare bellum illis indixit. Ad illius autem belli ſocietatem vltro ſe addidit Octauius Mamilius, Tarquinii gener, ex vrbe Tuſculo profectus, Camerinos quidem et Antemnates, qui Latini nominis erant omnes, ſecum adducens, cum

o Εὕρετο *Vat.*

p Οὔτε τὰς οὐσίας *Vat.* articulus a vulgatis abeſt.

q Καὶ χρημάτων καὶ ἀρχῆς μεγέθους *Vat.* vulgatae dant μεγίστης.

r Ὁρμώμενος vſurpatur a *Dionyſio* in altera etiam *proficiſcendi* ſignificatione, qua pro *ortum ducere* ponitur. quam ſi hic malis, in verſione legas, *e Tuſculis oriundus*, vt p. 237. Tuſculi eum habitaſſe narrat. *Sylb.*

s Καμερηνοὺς *Vat.*

κότας ἤδη Ῥωμαίων ἐκ τοῦ φανεροῦ· παρὰ δὲ τῶν ἄλλων ὁμοεθνῶν, οἷς οὐκ ἦν βουλομένοις πολεμεῖν ἀναφανδὸν ἐνσπόνδῳ καὶ μεγάλην ἐχούσῃ ἰσχὺν τῇ πόλει, διὰ προφάσεις οὐκ ἀναγκαίας, [t] ἐθελοντὰς συχνοὺς, ἰδίᾳ πεπεικὼς χάριτι.

XXII. Ταῦτα μαθόντες οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι, πρῶτον μὲν τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν [u] χρήματά τε, καὶ βοσκήματα, καὶ ἀνδράποδα μετάγειν τοῖς γεωργοῖς ἐκέλευσαν εἰς τὰ πλησίον ὄρη, φρούρια κατασκευάσαντες ἐπὶ τοῖς ἐρυμνοῖς, ἱκανὰ σώζειν τοὺς εἰς αὐτὰ καταφυγόντας. ἔπειτα τὸν καλούμενον Ἰανίκολον ὄχθον· ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ὄρος ὑψηλὸν, ἀγχοῦ τῆς Ῥώμης πέραν τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ κείμενον· ὀχυρωτέραις ἐκρατύναντο κατασκευαῖς τε καὶ φυλακαῖς, περὶ παντὸς ποιούμενοι μὴ γενέσθαι τοῖς πολεμίοις ἐπίκαιρον [χωρίον] ἐπιτείχισμα κατὰ τῆς πόλεως, καὶ τὰς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευὰς ἐνταῦθ' [x] ἀπέθεντο. τά τ' ἐντὸς τείχους ἐπὶ τὸ δημοτικώτερον καθίσαντο, πολλὰ πο-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

cum a populo Romano aperte iam defeciſſent; ex reliquis vero populis eiusdem gentis, qui nolebant aperte bellum inferre ciuitati foederatae et praepotenti, praeſertim nullis de cauſſis neceſſariis, multos voluntarios gratia ſua perſuaſos.

Conſules, his rebus cognitis, primum pecunias ex agris, et pecus et mancipia a ruſticis in proximos montes traduci iuſſerunt, exſtructis caſtellis in locis natura munitis, quae facile tutari poſſent eos qui in ea confugiſſent. Deinde Ianiculum, collem ita vocatum, (hic autem eſt mons altus prope vrbem trans flumen Tiberim ſitus) firmioribus munitionibus et praeſidiis munierunt, quauis ratione cauentes ne locus adeo opportunus ad oppugnandam vrbem in hoſtium poteſtatem veniret: ibique belli apparatus repoſuerunt. Vrbana quoque magis ad populi gratiam compoſuerunt, varia humanitatis

t Ἐθελοντὰς *Vat.* quod ſi malis inquit *Sylb.* non repugno. vulgatae dant ἐθέλοντας in participio.

u Χρήματά τε *Vat.* vulgo deeſt τε.

x Ἀπέθεντο *Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἐπέθεντο.

y Μετα-

λιτευόμενοι φιλάνθρωπα πρὸς τοὺς πένητας, ἵνα μὴ [y] μεταβάλλοιντο πρὸς τοὺς τυράννους, ἐπὶ τοῖς ἰδίοις κέρδεσι πεισθέντες προδοῦναι τὸ κοινόν. καὶ γὰρ ἀτελεῖς αὐτοὺς ἁπάντων ἐψηφίσαντο εἶναι τῶν κοινῶν τελῶν, ὅσα βασιλευομένης τῆς πόλεως ἐτέλουν, καὶ ἀνεισφόρους τῶν εἰς τὰ στρατιωτικὰ καὶ τοὺς πολέμους ἀναλισκομένων ἐποίησαν· μέγα κέρδος ἡγούμενοι [z] τῷ κοινῷ, εἰ τὰ σώματα μόνον αὐτῶν ἔξουσι προκινδυνεύοντα τῆς πατρίδος. τήν τε δύναμιν ἠσκημένην ἐκ πολλοῦ καὶ παρεσκευασμένην ἔχοντες, ἐν τῷ προκειμένῳ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύοντο πεδίῳ. βασιλεὺς δὲ [a] Πορσῖνος ἄγων τὴν στρατιὰν, τὸν μὲν Ἰανίκολον ἐξ ἐφόδου καταλαμβάνεται, καταπληξάμενος τοὺς φυλάττοντας [b] αὐτὸν, καὶ φρουρὰν Τυῤῥηνῶν ἐν αὐτῷ καθίστησιν. ἐπὶ δὲ τὴν πόλιν ἐλαύνων, ὡς [c] καὶ αὐτὴν δίχα πόνου [d] παραστησόμενος, ἐπειδὴ πλησίον τῆς γεφύρας ἐγένετο, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐθεάσατο προκαθημένους τοῦ ποταμοῦ, παρεσκευάζετό τε πρὸς μάχην, ὡς ἀναρπα-

tis officia praeſtantes egenis, ne ad tyrannorum partes tranſi- *Per. Iul.*
rent, priuatis commodis ad remp. prodendam impulſi. Etenim 4209.
decreuerunt eos immunes eſſe omnium publicorum tributorum, *Ante Chr.* 505.
quaecunque ante ſub regibus pendebant, et omnibus pecuniae *Olymp.*
collationibus, quae in res militares et bellicos vſus fiebant, 68 $\frac{3}{4}$.
liberarunt: exiſtimantes rempub. ſatis magnum facere quae- *Cat.*
ſtum, ſi illi tantum ſua corpora exhiberent ad pericula pro pa- *V.C.* 457.
tria ſubeunda. quumque copias iam multo ante exercitatas *Var* 249.
et praeparatas haberent, in quodam campo ante vrbem ſito castra ſunt metati. At rex Porſena, cum exercitu profectus, Ianiculum montem primo impetu occupauit, cuſtodibus eius perterritis, ibique Hetruſcorum praeſidium collocauit. Romam autem infeſto exercitu petens, quaſi eam quoque ſine vllo labore in ſuam poteſtatem redacturus eſſet, quum ad pontem acceſſiſſet, et Romanos ante flumen inſtructos animaduertiſſet, ſe ad pugnam parauit, quaſi rapturos eos ſuorum

y Μεταβάλλοιντο *Vat.*
z Τοῖς κοινοῖς *Vat.*
a Πορσίνας *Vat.* Vide *Var. Lect.* ad p. 281.
b Αὐτὸ *Vat.*
c Καὶ ταύτην *Vat.*
d Παραληψόμενος *Vat.*

e Ἐπῆγε

σόμενος αὐτοὺς πλήθει καὶ [e] ἐπήγαγε σὺν πολλῇ καταφρονήσει τὴν δύναμιν. εἶχον δὲ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ μὲν ἀριστεροῦ κέρως οἱ Ταρκυνίου παῖδες, Τῖτος καὶ Σέξτος, [f] Ῥωμαίων τε τοὺς φυγάδας ἄγοντες, καὶ ἐκ τῆς Γαβίων πόλεως τὸ ἀκμαιότατον, ξένων τε καὶ μισθοφόρων χεῖρα οὐκ ὀλίγην· τοῦ δὲ δεξιοῦ [g] Μαμίλιος ὁ Ταρκυνίου κηδεστής, [h] ἐφ᾽ οὗ Λατίνων οἱ ἀποστάντες Ῥωμαίων ἐτάξαντο· βασιλεὺς δὲ Πορσῖνος κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα ἐτέτακτο. Ῥωμαίων δὲ τὸ μὲν δεξιὸν κέρας Σπόριος [i] Λάρκιος καὶ Τῖτος [k] Ἑρμήνιος κατεῖχον, ἐναντίοι Ταρκυνίοις· τὸ δ᾽ ἀριστερὸν, Μάρκος Οὐαλέριος, ἀδελφὸς θατέρου τῶν ὑπάτων Ποπλικόλα, καὶ Τῖτος Λουκρήτιος, ὁ τῷ [l] πρόσθεν ὑπατεύσας ἔτει, Μαμιλίῳ καὶ Λατίνοις συνοισόμενοι· τὰ δὲ μέσα τῶν κεράτων οἱ ὕπατοι κατεῖχον ἀμφότεροι.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

rum multitudine, copiaſque magna cum hoſtium contemptione adduxit. Laeuum autem cornu ducebant Tarquinii filii, Titus et Sextus, habentes Romanos exſules, et Gabinae iuuentutis lectiſſimos quosque, et externorum ac mercenariorum militum non exiguam manum: at dextrum ducebat Tarquinii gener Mamilius, in quo Latini, qui a Romanis defecerant, collocati erant: rex autem Porſena aciem mediam tenebat. Dextrum vero Romanorum cornu Sp. Largius et Titus Herminius, Tarquiniis oppoſiti, tenebant: laeuum M. Valerius, frater alterius conſulis Poplicolae, et T. Lucretius, qui ſuperiore anno conſulatum geſſerat, cum Mamilio et Latinis conflicturi: mediam vero aciem inter vtraque cornua conſules ambo tenebant.

Vbi

e Ἐπῆγε *Vat.*

f Ῥωμαίων τε αὐτῶν τοὺς φυγάδας *Vat.*

g Μανίλιος perperam in *Ed. Steph.*

h Forſan rectius ὑφ᾽ οὗ, vt cum alibi, tum etiam in *Rhetor. Opuſc.* ἐκστρατεῦσαι ἑκάστους ὑπὸ τῷ οἰκείῳ ἡγεμόνι, *ſub ſuo quemque duce. Sylb.* Ἐξ οὗ in *Cod. Vat.*

i Pro Λάρκιος apud *Liuium* inuenitur *Largius.* Verum *Sigonius* e *Vett. Codd.* mauult *Lartius:* vt deductum ſit a praenomine *Lars.* Reperitur tamen Λάρκιος etiam apud *Plut.* in *Coriolano*, et infra paſſim *Sylb.* Male in *Ed. Steph.* Μάρκιος.

k Ἑρμίνιος *Vat.*

l vulg. πρῶτον. malim πρότερον, vel ὁ πρὸ τούτου ὑπατεύσας ἔτει, vt *Lapus* etiam vertit, *qui ſuperiore anno conſul fuerat. Sylb.* Πρόσθεν in *Cod. Vat.*

m Pro

Ὡς δὲ συνῆλθον εἰς χεῖρας, ἐμάχοντο γενναίως ἀμφότεροι, καὶ πολὺν ἀντεῖχον χρόνον· ἐμπειρίᾳ [m] μὲν καὶ καρτερίᾳ κρείττους ὄντες οἱ Ῥωμαῖοι [n] τῶν Λατίνων καὶ Τυῤῥηνῶν, πλήθει δὲ κρατοῦντες τῶν Ῥωμαίων οἱ Τυῤῥηνοὶ καὶ Λατῖνοι μακρῷ. πολλῶν δὲ πεσόντων ἀφ' ἑκατέρων, δέος εἰσέρχεται Ῥωμαίους, πρῶτον μὲν τοὺς κατέχοντας τὸ ἀριστερὸν κέρας, ἐπειδὴ τοὺς ἡγεμόνας ἐθεάσαντο Οὐαλέριόν τε καὶ [o] Λουκρήτιον τραυματίας ἀποκομισθέντας ἐκ τῆς μάχης· ἔπειτα καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ κέρατος τεταγμένους, νικῶντας ἤδη τὴν σὺν Ταρκυνίοις δύναμιν, τὸ αὐτὸ καταλαμβάνει πάθος, ὁρῶντας τὴν τροπὴν τῶν ἑταίρων. Φευγόντων δ' εἰς τὴν πόλιν ἁπάντων, καὶ διὰ μιᾶς γεφύρας βιαζομένων [p] ἀθρόων, ὁρμὴ γίνεται τῶν πολεμίων ἐπ' αὐτοὺς μεγάλη· ὀλίγου τε [q] πάλιν ἐδέησεν ἡ πόλις ἁλῶναι κατὰ κράτος, ἀτείχιστος οὖσα ἐκ τῶν [r] παρὰ τὸν ποταμὸν μερῶν, εἰ συνεισέπεσον εἰς αὐτὴν ἅμα τοῖς φεύγουσιν οἱ XXIII.

Vbi autem ad manus ventum eſt, vtrique ſtrenue pugnarunt, diuque alteri alteris reſtiterunt; cum peritia quidem et tolerantia Latinis et Hetruſcis praeſtarent Romani, multitudine autem Romanis longe ſuperiores eſſent Hetruſci et Latini. Multis autem vtrinque caeſis, timor Romanos inuaſit; primum eos qui in ſiniſtro cornu erant, vbi duces Valerium et Lucretium ex acie ſaucios adſportatos viderunt; deinde etiam eos qui in dextro cornu erant inſtructi, qui iam vincebant Tarquinii copias, idem timor corripuit, quod ſuos ſocios in fugam verſos viderent. Omnibus autem in vrbem refugientibus, et per vnum pontem conferto agmine irrumpentibus, ingens impetus ab hoſtibus in eos eſt factus; parumque abfuit quin vrbs per vim caperetur, quod immunita eſſet a partibus qua flumine alluitur, ſi hoſtes inſequentes vna cum fugientibus in eam irru-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

m Pro δὲ malim hoc loco μέν. *Sylb.* Ita etiam in *Cod. Vat.*

n Τῶν ἐναντίων pro τῶν Λατίνων καὶ Τυῤῥηνῶν habet *Cod. Vat.*

o Ὁράτιον *Vat.*

p Ἀθρόον excuſari poteſt. ſiquis tamen malit genitiuum ἀθρόων, per me licebit *Sylb.*

q Πάλιν praeteritur a duobus interpretibus. Forſan verius πάνυ. *Sylb.*

r Παρὰ τὸν ποταμὸν *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

διώκοντες. οἱ δὲ τὴν ὁρμὴν τῶν πολεμίων ἐπισχόντες καὶ διασώσαντες ὅλην τὴν στρατιὰν, τρεῖς ἄνδρες ἐγένοντο, [s] Σπόριος Λάρκιος καὶ Τῖτος Ἑρμήνιος, οἱ τὸ δεξιὸν ἔχοντες κέρας ἐκ τῶν πρεσβυτέρων· Πόπλιος δὲ Ὁράτιος, ὁ καλούμενος Κόκλης, ἐκ τοῦ κατὰ τὴν ὄψιν ἐλαττώματος, ἐκκοπεὶς ἐν μάχῃ τὸν ἕτερον [t] τῶν ὀφθαλμῶν, ἐκ τῶν νεωτέρων, μορφῇ τε κάλλιστος ἀνθρώπων καὶ ψυχὴν ἄριστος. οὗτος ἀδελφιδοῦς μὲν ἦν Ὁρατίου Μάρκου, θατέρου τῶν ὑπάτων, τὸ δ' εὐγενὲς κατῆγεν ἀφ' ἑνὸς τῶν τριδύμων Ὁρατίου Μάρκου, τοῦ νικήσαντος τοὺς Ἀλβανοὺς τριδύμους, ὅτε περὶ τῆς ἡγεμονίας αἱ πόλεις εἰς πόλεμον καταστᾶσαι, συνέβησαν μὴ πάσαις ἀποκινδυνεῦσαι ταῖς δυνάμεσιν, ἀλλὰ τρισὶν ἀνδράσιν ἀφ' ἑκατέρας, ὡς ἐν τοῖς προτέροις δεδήλωκα λόγοις. οὗτοι δὴ μόνοι κατὰ νώτου λαβόντες τὴν γέφυραν, εἶργον τοὺς πολεμίους τῆς διαβάσεως μέχρι πολλοῦ, καὶ διέμενον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως βαλλόμενοί τε ὑπὸ πολλῶν παντοδαποῖς βέλεσι, καὶ ἐκ χειρὸς παιόμενοι τοῖς ξίφεσιν, ἕως ἅπασα ἡ στρατιὰ διῆλθε τὸν ποταμόν.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

irrupiſſent. Sed qui hoſtium impetum repreſſerunt, quique totum exercitum ſeruarunt, tres viri fuere, e ſenioribus quidem Sp. Largius et Titus Herminius, qui cornu dextrum habebant: e iunioribus vero P. Horatius, Cocles appellatus a clade oculorum, quod alter oculus in praelio illi fuiſſet effoſſus; corporis forma omnium pulcherrimus, animique virtute praeſtantiſſimus. Hic fuit filius fratris M. Horatii alterius conſulis, nobili genere oriundus ab vno trigeminorum M. Horatio, qui trigeminos Albanos vicerat, quum, bello inter *has duas* ciuitates de principatu contendentes orto, inter vtrasque conuenit, ne totis viribus belli fortuna tentaretur, ſed ternis vtrinque viris res committeretur, vt in ſuperiori libro declaraui. Hi igitur ſoli, occupato primo pontis aditu, ad multas horas hoſtem tranſitu prohibuerunt, et in eodem gradu permanſerunt, petiti a multis vario telorum genere et comminus gladiis percuſſi, donec totus exercitus flumen traiecit.

Vbi

s Σπόριος μὲν *Vat.*

t τὸν ὀφθαλμὸν *Vat.*

u τὸ

Ὡς δ' ἐν ἀσφαλεῖ τοὺς σφετέρους ἔδοξαν γεγονέναι, δύο μὲν ἐξ αὐτῶν, Ἑρμήνιός τε καὶ Λάρκιος, διεφθαρμένων αὐτοῖς ἤδη τῶν σκεπαστηρίων διὰ τὰς συνεχεῖς πληγάς, ἐχώρουν ἐπὶ πόδα. Ὁράτιος δὲ μόνος, ἀνακαλουμένων αὐτὸν ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν τε ὑπάτων καὶ τῶν ἄλλων πολιτῶν, καὶ περὶ παντὸς ποιουμένων σωθῆναι τοιοῦτον ἄνδρα τῇ πατρίδι καὶ τοῖς γειναμένοις, οὐκ ἐπείσθη, ἀλλ' ἔμενεν ἔνθα [u] καὶ τὸ πρῶτον ἔστη, κελεύσας τοῖς περὶ τὸν Ἑρμήνιον λέγειν πρὸς τοὺς ὑπάτους, ὡς αὐτοῦ [x] φράζοντος, ἀποκόπτειν τὴν γέφυραν ἀπὸ τῆς πόλεως ἐν τάχει· ἦν δὲ μία κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ξυλόφρακτος, ἄνευ σιδήρου δεδεμένη ταῖς σανίσιν αὐταῖς, ἣν καὶ μέχρις ἐμοῦ τοιαύτην φυλάττουσι Ῥωμαῖοι· ἐπιστείλας δὲ τοῖς ἀνδράσιν, ὅταν τὰ πλείω τῆς γεφύρας λυθῇ, καὶ βραχὺ τὸ λειπόμενον ᾖ μέρος, φράσαι πρὸς αὐτὸν σημείοις τισὶν, ἢ φωνῇ γεγωνοτέρᾳ· τὰ λοιπὰ λέγων ἑαυτῷ μελήσειν. ταῦτ' ἐπικελευσάμενος τοῖς δυσὶν, ἐπ' αὐτῆς ἵσταται τῆς γεφύρας, καὶ τῶν ὁμόσε χωρούντων οὓς μὲν τῷ ξίφει παίων, XXIV.

Vbi vero ſuos in tuto iam eſſe exiſtimarunt, duo ex ipſis, Herminius et Largius, armis, quibus tegebantur, ob continuos ictus iam corruptis, pedetentim ſe receperunt. At Horatius ſolus, reuocantibus eum ab vrbe conſulibus et reliquis ciuibus, qui de tam egregii viri ſalute ſummopere erant ſoliciti, et quauis ratione patriae parentibusque ſeruatum optabant, non paruit, ſed permanſit vt primum ſteterat, iuſſitque Herminium ſuo nomine conſulibus ſignificare, vt ocius pontem ab vrbe reſcinderent, (erat illo tempore vnicus, e ligno factus et ſine ferro, ſolis compactus tabulis, quem ad mea vſque tempora Romani eodem modo ſeruabant) illiſque mandare, vt maiori pontis parte iam ſoluta, quum exigua adhuc eſſet reliqua, id ſibi aliquo ſigno vel voce clariore ſignificarent; caetera ſibi curae fore dicens. Quum haec mandata illis duobus dediſſet, in ipſo ponte ſubſtitit, et hoſtes ſecum congreſſos partim gladio per-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Horatii Coclitis virtus.

u τὸ πρῶτον *Vat.* articulo carent vulgatae.

x φράσαντος *Vat.*

y Περι-

οὓς δὲ τῷ θυρεῷ [y] περιτρέπων, πάντας ἀνέστειλε τοὺς [z] ὁρμῶντας ἐπὶ τὴν γέφυραν· οὐκέτι γὰρ εἰς χεῖρας αὐτῷ χωρεῖν ἐτόλμων οἱ διώκοντες, ὡς μεμηνότι καὶ θανατῶντι· καὶ ἅμα οὔτε ῥᾴδιον αὐτῷ προσελθεῖν ὑπάρχον, ἐξ εὐωνύμων μὲν καὶ δεξιῶν ἔχοντι πρόβλημα τὸν ποταμὸν, ἐκ δὲ τοῦ κατὰ πρόσωπον, ὅπλων τε καὶ νεκρῶν σωρόν· ἀλλ' ἄποθεν ἀθρόοι ἑστῶτες, λόγχαις τε καὶ [a] σαυνίοις καὶ λίθοις χειροπληθέσιν ἔβαλλον· οἷς δὲ μὴ [b] παρείη ταῦτα, τοῖς ξίφεσι καὶ ταῖς ἀσπίσι τῶν νεκρῶν. ὁ δ' ἠμύνετο, τοῖς ἐκείνων χρώμενος ὅπλοις κατ' αὐτῶν· καὶ ἔμελλεν, ὥσπερ εἰκὸς, εἰς ἀθρόους βάλλων, ἀεί τινος τεύξεσθαι σκοποῦ. ἤδη δὲ καταβελὴς ὢν, καὶ τραυμάτων πλῆθος ἐν πολλοῖς μέρεσι τοῦ σώματος ἔχων, μίαν δὲ πληγὴν λόγχης, ἣ διὰ θατέρου τῶν γλουτῶν ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ ἀντία ἐνεχθεῖσα, ἐκάκωσεν αὐτὸν ὀδύναις, καὶ τὴν βάσιν ἔβλαπτεν, [c] ἐπεὶ ἐκ τῶν κατόπιν [d] ἤκουσεν

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

percutiens, partim clypeo propulſans, omnes in pontem irruentes reiecit. qui enim *Romanos* perſequebantur cum illo vt homine furioſo et mortem appetente manus conſerere amplius non audebant; ſimul etiam ad eum accedere difficile erat, quod a laeua et dextra ipſum flumen pro propugnaculo haberet, a fronte vero armorum et cadauerum aceruum; ſed eminus a denſa hoſtium caterua impetebatur lanceis et ſtipitibus et lapidibus * manualibus: quibus vero haec tela deerant, gladiis et clypeis mortuorum *eum infeſtabant.* Ille vero ipſis reſiſtebat, illorum armis aduerſus eos vtens: et (quemadmodum eſt veriſimile) in confertos tela coniiciens aliquem ſcopum ſemper aſſequebatur. Sed iam telis confoſſus et multa vulnera in variis corporis partibus habens, vnamque plagam lanceae, quae recte per alteram coxam ad caput femoris traiecta magnis cruciatibus eum afficiebat, greſſumque cum dolore impediebat, poſtquam audiuit

y Περιτρέπων *Vat.* vulg. προτρέπων,

z Ὁρμήσαντας *Vat.*

a Σαυνίοις *Vat.* vulgo σαυνίσι.

* Id eſt, *qui manu comprehendi poſſunt.*

b Παρῆν *Vat.*

c Cum *Porto* legendum eſſe puto ἐπειδὴ τῶν, ita vt praecedentia μίαν δὲ πληγὴν etc. parentheſi includantur. vulgatae dant ἐπεὶ δὲ τῶν.

d Ἧκεν *Vat.*

e Καθέλ-

ἐμβοησάντων λελῦσθαι τῆς γεφύρας τὸ πλεῖον μέρος, [e] καθάλλεται σὺν τοῖς ὅπλοις εἰς τὸν ποταμόν· καὶ διανηξάμενος τὸ ῥεῦμα χαλεπῶς πάνυ· περὶ γὰρ τοῖς ὑπερείσμασι τῶν σανίδων σχιζόμενος ὁ ῥοῦς ὀξὺς ἦν, καὶ δίνας ἐποίει μεγάλας· ἐξεκολύμβησεν εἰς τὴν γῆν, οὐδὲν τῶν ὅπλων ἐν τῷ [f] νεῖν ἀποβαλών.

Τοῦτο τὸ ἔργον ἀθάνατον αὐτῷ δόξαν εἰργάσατο. XXV. παραχρῆμά τε γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι στεφανώσαντες αὐτὸν, ἀπέφερον εἰς τὴν πόλιν ὑμνοῦντες, ὡς τῶν ἡρώων ἕνα. καὶ πᾶς ὁ κατοικίδιος ὄχλος ἐξεχεῖτο [g] ποθῶν αὐτοῦ, ἕως ἔτι περιῆν, θεάσασθαι τὴν τελευταίαν πρόσοψιν· ἐδόκει γὰρ ὑπὸ τῶν τραυμάτων οὐκ εἰς μακρὰν διαφθαρήσεσθαι. καὶ ἐπειδὴ διέφυγε τὸν θάνατον, εἰκόνα χαλκῆν ἔνοπλον

audiuit eos qui a tergo vociferabantur maiorem pontis partem *Per. Iul.* iam ſolutam, armatus in fluuium ſe deiecit, et aegre admodum 4209. tranato fluuio (nam * circa tabularum ſublicas aquae curſus di- *Ante Chr.* 505. viſus concitatus erat atque magnos efficiebat vortices) ad terram *Olymp.* enatauit, nullis armis inter natandum amiſſis. 68 $\frac{3}{4}$.

Hoc facinus illi immortalem gloriam comparauit. Confe- *Cat.* ſtim enim Romani eum coronatum celebrantes in vrbem retu- *V.C.* 247. lerunt, vt vnum de heroibus; et tota vrbana turba egreſſa *Var.* effundebatur, cupiens, dum adhuc ſuperſtes eſſet, eius vultum 249. poſtremo videre: videbatur enim ob vulnera breui interiturus. Sed poſtquam ex mortis periculo euaſit, populus aeneam eius

e Καθέλκεται agnoſcit etiam *Lapus*, dum vertit *detrahitur*. quae ſcriptura ſi auctoris eſt, referendum erit hoc verbum ad τὴν πήρωσιν τῆς βάσεως: quia ſauciatus in coxa *Horatius* pedes fere trahere cogebatur. Sed cum *Liuius* vtatur verbo *deſiluit*, non abſurde aliquis exiſtimauerit legendum eſſe καθάλλεται, vt apud *Xenoph.* ἀπ' ὄχθων καθάλλεσθαι. *Sylb.* Hanc coniecturam firmat *Cod. Vat.* vulg. καθέλκεται.

* Circa tabularum ſuſtentacula. *Lapus.* Circa iugorum fulcra. *Gelen.*

f Ἐν τῷ νῦν in *Ed. Steph.* Ego νεῖν cum *Xylandro* ſcribere non dubitaui, cum et ſenſus id verbum poſtulet, et praeter auctorem noſtrum ſic apud *Thucydidem* quoque legatur ἐπισταμένους νεῖν, et apud *Arrianum* τοῦ νεῖν δαημονέστατοι. *Sylb.*

g Ποθῶν αὐτὸν *Vat.*

h Τῆς

ὁ δῆμος ἔστησεν αὐτοῦ, τῆς ἀγορᾶς ἐν τῷ κρατίστῳ· καὶ χώραν ἐκ τῆς δημοσίας ἔδωκεν, ὅσην αὐτὸς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ζεύγει βοῶν περιαρόσειε, χωρὶς δὲ τῶν δημοσίᾳ δοθέντων, κατὰ κεφαλὴν ἕκαστος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὅτε μάλιστα δεινὴ σπάνις τῶν ἀναγκαίων ἐπιτηδείων ἅπαντας κατεῖχε, μιᾶς ἡμέρας τροφὴν ἐχαρίσαντο, μυριάδες ἀνθρώπων αἱ σύμπασαι πλείους ἢ τριάκοντα. Ὁράτιος μὲν δὴ τοιαύτην ἀποδειξάμενος ἀρετὴν ἐν τῷ τότε χρόνῳ, ζηλωτὸς μὲν, εἰ καί τις ἄλλος Ῥωμαίων, ἐγένετο, ἄχρηστος δ᾽ εἰς τὰ λοιπὰ πράγματα τῆς πόλεως, διὰ τὴν πήρωσιν [h] τῆς βάσεως· καὶ διὰ τὴν συμφορὰν ταύτην οὔτε ὑπατείας, οὔτ᾽ ἄλλης ἡγεμονίας στρατιωτικῆς οὐδεμιᾶς ἔτυχεν. [i] οὗτος μὲν δὴ θαυμαστὸν ἔργον ἀποδειξάμενος ἐν τῷ τότε ἀγῶνι Ῥωμαίοις, ἄξιος, εἴπερ τις καὶ ἄλλος [k] τῶν ἐπ᾽ ἀνδρείᾳ διονομασθέντων, ἐπαινεῖσθαι· καὶ ἔτι πρὸς τούτῳ, Γάϊος Μούκιος, ᾧ [l] Κόρδος ἐπώνυμον ἦν, ἀνὴρ

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

eius ſtatuam armatam erexit, in maxime conſpicuo fori loco: agrique tantum dono dedit e publico, quantum vno die vno boum iugo circumagere potuit. Sed praeter publica dona, ſinguli tam viri quam mulieres, per ſingula capita, quo tempore omnes grauiſſima rerum ad victum neceſſariarum inopia premebantur, quum eſſent vniuerſorum capita plura quam CCCM. illi vnius diei alimenta dederunt. Horatius igitur, quum tunc adeo inſigne fortitudinis exemplum edidiſſet, ab omnibus beatus fortunatusque eſt iudicatus, ſi quisquam Romanorum alius: ſed ad caetera reip. munia obeunda inutilis fuit ob claudicationem; et ob iſtam calamitatem nec conſulatum nec vllam militarem praeturam eſt adeptus. In illo igitur certamine, tam admirando facinore edito apud Romanos, ſi quisquam alius eorum qui fortitudinis ergo ſunt celebres, praecipuam meruit laudem: et praeter eum C. Mucius, cui Cordo cognomen erat, vir claris nata-

h τῆς βλέψεως *Vat.*

i Forſan rectius οὗτος *hic. Sylb.* οὗτός τε in *Cod. Vat.* vulgo legitur οὕτως.

k Ἄλλος τῶν ἐπ᾽ ἀνδρείᾳ *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* articulus a vulgatis abeſt.

l Κόδρος in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* quod nomen Graecis eſt notius. Κόρδος legiſſe videntur *Lapus* et *Gelenius.*

m Πατί-

ἐπιφανῶν [m] πατέρων, καὶ αὐτὸς ἐγχειρήματι ἐπιβαλόμενος μεγάλῳ, περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον ἐρῶ, διηγησάμενος πρῶτον [n] ἐν οἷς ἡ πόλις τότε δεινοῖς ἦν.

Μετὰ γὰρ τὴν μάχην ἐκείνην ὁ μὲν Τυῤῥηνῶν βασιλεὺς ἐν τῷ πλησίον ὄρει κατεστρατοπεδευσάμενος, [o] ὅθεν τὴν Ῥωμαίων φρουρὰν ἐξέβαλε, τῆς ἐπέκεινα τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ χώρας ἁπάσης ἐκράτει. οἱ δὲ Ταρκυνίου παῖδες καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ Μαμίλιος, σχεδίαις τε καὶ σκάφαις διαβιβάσαντες τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις ἐπὶ θάτερα μέρη τοῦ ποταμοῦ, τὰ [p] πρὸς Ῥώμην φέροντα, ἐν ὀχυρῷ τίθενται χωρίῳ τὸν χάρακα· ὅθεν ὁρμώμενοι τῶν τε Ῥωμαίων ἐδῄουν τὴν γῆν καὶ τὰς αὐλὰς κατέσκαπτον, καὶ τοῖς ἐπὶ νομὰς ἐξιοῦσιν ἐκ τῶν ἐρυμάτων βοσκήμασιν ἐπετίθεντο. κρατουμένης δὲ τῆς ὑπαιθρίου πάσης ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ οὔτ' ἐκ γῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσκομιζομένων τῶν [q] ἀγορῶν, οὔτε μὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ καταγομένων ὅτι μὴ σπανίων, ταχεῖα XXVI.

natalibus, et ipſe facinus magnum aggreſſus; de quo paullo *Per. Iul.*
poſt agam, vbi prius narraro quibus in periculis reſpub. tunc 4209.
verſaretur. *Ante Chr.* 505.

Nam poſt illam pugnam, rex Hetruſcorum, caſtris in proximo monte poſitis, vnde Romanorum praeſidium expulerat, quidquid agri erat vltra Tiberim in ſua poteſtate habebat. Tarquinii vero filii et gener eius Mamilius, ratibus et ſcaphis copias ſuas traiicientes in vlteriorem fluuii partem, quae Romam fert, in loco munito caſtra poſuerunt: vnde excurſiones facientes Rom. agrum vaſtabant, et ſtabula euertebant, et pecora ex caſtellis paſtum progreſſa intercipiebant per inſidias. Quum igitur ab hoſtibus omnia loca quae erant extra muros detinerentur; neque terra vlli commeatus in vrbem importarentur, neque etiam per flumen niſi pauciſſimi ſubueherentur, breui rerum

Olymp. 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

m Πατέρων in *Vat.* et *Lapi Codd.* atque ita legendum eſſe placuit *Sylb.* et *Porto.* vulgo legitur πατρῴων.

n Ἐν οἵαις ἡ πόλις ἦν τότε συμφοραῖς *Vat.*

o Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Ὅτε minus recte in *Ed. Steph.*

p Πρὸς τὴν Ῥώμην *Vat.*

q Perperam in *Ed. Steph.* ἀγρῶν.

r Τυῤῥη-

τῶν ἀναγκαίων σπάνις ἐγένετο μυριάσι πολλαῖς τὰ παρασκευασθέντα οὐ πολλὰ ὄντα δαπανώσαις. καὶ μετὰ τοῦθ' οἱ θεράποντες πολλοὶ καταλιπόντες τοὺς δεσπότας, ηὐτομόλουν ὁσημέραι, καὶ ἐκ τοῦ δημοτικοῦ πλήθους οἱ πονηρότατοι πρὸς τοὺς [r] τυράννους ἀφίσταντο· ταῦθ' ὁρῶσι τοῖς ὑπάτοις ἔδοξε, Λατίνων μὲν δεῖσθαι τῶν ἔτι αἰδουμένων τὸ συγγενὲς, καὶ μένειν δοκούντων ἐν τῇ φιλίᾳ, συμμαχίας σφίσι πέμψαι διὰ ταχέων· εἰς δὲ τὴν Καμπανίδα Κύμην καὶ τὰς ἐν τῷ Πωμεντίνῳ πεδίῳ πόλεις ἀποστεῖλαι πρέσβεις, ἀξιώσοντας αὐτὰς σφίσι σίτου ἐξαγωγὴν ἐπιτρέψαι. Λατῖνοι μὲν οὖν διεκρούσαντο τὴν ἐπικουρίαν, ὡς οὐχ ὅσιον αὐτοῖς ὂν οὔτε [s] Ταρκυνίῳ πολεμεῖν οὔτε Ῥωμαίοις, ἐπειδὴ κοινῇ συνέθεντο πρὸς ἀμφοτέρους [t] τὰ περὶ τῆς φιλίας ὅρκια. ἐκ δὲ τοῦ Πωμεντίνου πεδίου Λάρκιός τε καὶ Ἑρμήνιος οἱ [u] πεμφθέντες [x] ἐπὶ τὴν παρακομιδὴν τοῦ σίτου πρέσβεις, πολλὰς γεμίσαντες σκάφας παντοίας τροφῆς, ἀπὸ θαλάττης ἀνὰ τὸν ποταμὸν, ἐκ νυκτὶ ἀσελή-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

rum ad victum neceſſariarum inopia fuit ingens, multis hominum millibus res praeparatas, quae non multae erant, abſumentibus. Praeterea multa mancipia deſertis ſuis dominis quotidie *ad hoſtes* transfugiebant, et peſſimi quique de plebe facta defectione ad tyrannos tranſibant. Conſulibus haec videntibus placuit Latinos rogare, qui adhuc aliquo modo cognationem reuereri et in amicitia permanere videbantur, vt ſibi celeriter auxilia mitterent; et Cumas agri Campani et ad alias agri Pomentini vrbes mittere legatos, qui ab illis peterent vt ſibi frumenti exportandi copiam facerent. Latini igitur auxilia illis negarunt, quod religione vetarentur tam cum Tarquinio quam cum Romanis bellum gerere, quod vtrisque ex aequo ſocietatis foedere iuncti eſſent. Ex agro autem Pomentino Largius et Herminius, miſſi ad frumentum convehendum legati, multas ſcaphas vario commeatu onuſtas, a mari per fluuium, nocte illuni clam

r Τυῤῥηνοὺς *Vat.* illi vero reclamat *Lapi* verſio.

s Ταρκυνίοις *Vat.*

t Τὰ περὶ τῆς φιλίας *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgatis deeſt praepoſitio.

u Πεμφθέντες *Vat.* vulgo παραπεμφθ.

x Ἐπὶ τὴν παρακομιδὴν *Vat.* vulgo ἐπὶ τὴν κομιδήν.

y Ἐπὶ

νῷ, λαθόντες τοὺς πολεμίους, διεκόμισαν. ταχὺ δὲ καὶ ταύτης ἐξαναλωθείσης τῆς ἀγορᾶς, καὶ τῆς αὐτῆς κατασχούσης τοὺς ἀνθρώπους ἀπορίας, μαθὼν παρὰ τῶν αὐτομόλων ὁ Τυῤῥηνὸς ὅτι κάμνουσιν [y] ἀπὸ τοῦ λιμοῦ οἱ ἔνδον, ἐπεκηρυκεύσατο πρὸς αὐτοὺς, ἐπιτάττων δέχεσθαι τὸν Ταρκύνιον, εἰ [z] βούλοιντο πολέμου καὶ λιμοῦ ἀπηλλάχθαι.

Οὐκ [a] ἀνεχομένων δὲ Ῥωμαίων τὰς ἐπιταγὰς, ἀλλὰ XXVII. [b] πάντα τὰ δεινὰ ὑπομένειν βουλομένων, καταμαθὼν ὁ Μούκιος ὅτι δυοῖν θάτερον αὐτοῖς συμβήσεται, ἢ μὴ διαμεῖναι πολὺν ἐν τοῖς λελογισμένοις χρόνον ὑπὸ τῆς ἀπορίας τῶν ἀναγκαίων ἐκβιασθεῖσιν, ἢ φυλάττουσι βεβαίας τὰς κρίσεις, τὸν οἴκτιστον ἀπολέσθαι [c] μόρον, δεηθεὶς τῶν ὑπάτων τὴν βουλὴν αὐτῷ συναγαγεῖν, [d] ὡς μέγα τι καὶ ἀναγκαῖον ἐξοίσων πρὸς αὐτὴν, ἐπειδὴ συνήχθη, λέγει τοιάδε· „Ἄνδρες πατέρες, ἐγχείρημα τολμᾶν διανοούμενος, ὑφ᾽ οὗ τῶν παρόντων ἀπαλλαγήσεται κακῶν ἡ πόλις,

clam hoſtibus, in vrbem duxerunt. Sed intra paucos dies hoc *Per. Iul.* quoque commeatu abſumpto, et eadem rerum penuria homi- 4209. nes premente, rex Hetruſcus, quum cognouiſſet ex profugis *Ante Chr.* 505. oppidanos fame laborare, praecones ad eos miſit, imperans vt *Olymp.* Tarquinium reciperent, ſi bello et fame liberari vellent. 68 $\frac{3}{4}$.

Sed quum Romani imperata facere grauarentur, et extre- *Cat.* ma quaeuis mala perpeti mallent, Mucius animaduertens alte- *V.C.* 247. rum e duobus illis euenturum, aut eos non permanſuros diu in *Var.* 249. eodem propoſito, rerum neceſſariarum inopia coactos, aut, ſi conſtanter in ſententia permanerent, et quod decreuerant ob- *C. Mucii* ſeruarent, miſerrimo mortis genere interituros, rogatis con- *Cordi* ſulibus vt ſibi ſenatum cogerent, quaſi magnum eſſet quid- *egregium* dam ac neceſſarium illi indicaturus, vbi fuit coactus, ita *facinus.* eſt loquutus: „Patres conſcripti, habens in animo audax facinus aggredi, quo reſp. praeſentibus malis liberabitur, id quidem

y Ὑπὸ τοῦ λιμοῦ *Vat.*
z Βούλονται *Vat.*
a Ἀνασχομένων *Vat.*
b Πάντα τὰ δεινὰ *Vat.* vulgatis deeſt articulus.
c Τῶν μέρων *Vat.*
d Ὡς μέγα τὶ καὶ ἀναγκαῖον *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Sylb.* copula vulgo deeſt.

τῷ μὲν ἔργῳ πάνυ θαῤῥῶ, καὶ ῥᳳδίως αὐτȣ͂ κρατήσειν οἴομαι· περὶ δὲ τῆς ἐμαυτȣ͂ ψυχῆς, εἰ περιέϛαι μοι μετὰ τὸ ἔργον, ȣ̓ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω, μᾶλλον δ', εἰ χρὴ τἀληθὲς λέγειν, ȣ̓δεμίαν. εἰς τοσȣ͂τον δὲ κίνδυνον ἐμαυτὸν καθιέναι μέλλων, ȣ̓κ ἀξιῶ λαθεῖν ἅπαντας αἰωρηθεὶς ὑπὲρ μεγάλων, [e] ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι διαμαρτεῖν τῆς πείρας, ἀλλ' ἐπὶ καλοῖς ἔργοις [f] μεγάλων ἐπαίνων τυγχάνειν, ἐξ ὧν [g] ἀντὶ θνητȣ͂ σώματος ἀθάνατον [h] ὑπάρξει μοι κλέος. δήμῳ μὲν ȣ͂ν φράζειν ἃ διανοȣ͂μαι πράττειν, ȣ̓κ ἀσφαλὲς, μή τις ἴδια κέρδη περιβαλόμενος πρὸς τȣ̀ς πολεμίȣς αὐτὰ ἐξενέγκῃ, δέον αὐτοῖς ὥσπερ μυϛηρίȣ ἀποῤῥήτȣ φυλακῆς· ὑμῖν δὲ, ȣ̔̀ς καθέξειν αὐτὰ πεπίϛευκα ἐγκρατῶς, πρώτοις τε καὶ μόνοις ἐκφέρω· παρ' ὑμῶν δὲ οἱ ἄλλοι πολῖται ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

quidem mihi ſucceſſurum confido, idque me facile confecturum ſpero: * An vero poſt id facinus perpetratum vita mihi ſit ſuperſtes futura, non magnam habeo ſpem; imo potius, ſi verum eſt dicendum, nullam. Me igitur tanto periculo obiecturus, nolui vos omnes latere rerum magnarum ſpe elatus, ſi conatu me contingat excidere, ſed ob res praeclare geſtas magnam laudem conſequi, vnde pro mortali corpore immortalem gloriam adipiſcar. At populo indicare ea quae facere cogito, non eſt tutum; ne quis lucri et praemii ſpe rem ad hoſtes deferat, cum ea non ſecus atque myſterium arcanum ſilentio ſit cuſtodienda. vobis vero qui, vt mihi perſuadeo, arcana conſtanter continebitis, primis et ſolis haec patefacio; et a vobis caeteri ciues opportuno tempore haec ediſcent. Facinus

* De mea vero anima, an ſuperſtes futura ſit operi, haud ſpem equidem magnam habeo. *Lapus.*

e Ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι μὴ διαμαρτεῖν etc. in *Ed. Steph.* ſed particulam μὴ ſententiam ferre non poſſe exiſtimat *Sylb.* nec agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.* *Portus* vertit, *vt, ſi conatus iſte mihi feliciter ſucceſſerit, ſaltem rebus praeclare geſtis magnam laudem conſequar, vnde* etc. ac ſi lectum voluiſſet, ὥϛε ἐὰν ἄρα συμβῇ μοι μὴ διαμαρτεῖν, ἐπὶ καλοῖς etc.

f Καλῶν ἐπαίνων *Vat.*

g Ἀντὶ τȣ͂ θνητȣ͂ *Vat.*

h Ὑπάρχει *Vat.*

i Μέλλω

μαθήσονται. τὸ δ' ἐγχείρημά μου τοιόνδ' ἐστίν. αὐτομόλου σχῆμα μέλλω [i] λαβὼν, ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Τυῤῥηνῶν πορεύεσθαι. ἐὰν μὲν οὖν ἀπιστηθεὶς πρὸς αὐτῶν ἀποθάνω, ἑνὶ πολίτῃ [k] μόνῳ ἐλάττους οἱ λοιποὶ γενήσεσθε· ἐὰν δὲ παρελθεῖν εἴσω τοῦ χάρακος ἐκγένηταί μοι, τὸν βασιλέα τῶν πολεμίων ἀποκτείνειν ὑμῖν [l] ὑπισχνοῦμαι· ἀποθανόντος δὲ Πορσίνου, καταλυθήσεται μὲν [m] ὑμῖν" ὁ πόλεμος. ἐγὼ δ' εἰ, [n] ὅ τι ἂν" τῷ δαιμονίῳ δόξῃ, τοῦτο πείσομαι, τούτων συνίστορας ὑμᾶς ἕξων καὶ μάρτυρας πρὸς τὸν δῆμον, ἄπειμι τὴν κρείττονα τύχην τῆς πατρίδος ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ ποιησάμενος.»

[o] Ἐπαινεθεὶς δ' οὖν ὑπὸ τῶν ἐν τῷ συνεδρίῳ, καὶ XXVIII.
λαβὼν οἰωνοὺς αἰσίους τῆς πράξεως, διαβαίνει τὸν ποταμόν. καὶ [p] παραγενηθεὶς ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Τυῤῥηνῶν, εἰσέρχεται, παρακρουσάμενος τοὺς φυλάττοντας τὰς πύλας, ὡς τῶν ὁμοεθνῶν τις, [q] ὅπλων τ' οὐδὲν φανερὸν ἔχων, καὶ

cinus autem, quod aggredi volo, huiusmodi eſt. Sumpta *Per. Iul.*
transfugae ſpecie caſtra Hetruſcorum adire ſtatui. Si igitur 4209.
fide mihi ab illis non habita moriar, vnius ſolius viri iactura *Ante Chr.* 505.
reliquus ciuium veſtrorum numerus minuitur. Sed ſi ingredi *Olymp.*
caſtra mihi liceat, vobis polliceor me regi hoſtium necem alla- 68 ¼.
turum: mortuo autem Porſena belli finis fiet. Ego vero quic- *Cat.*
quid fortunae viſum fuerit, id patiar: horum vos conſcios et *V.C.* 247.
teſtes apud populum habiturus, meliorem patriae fortunam viae *Var.* 249.
ducem ſequutus, diſcedam.

Quum autem a ſenatu collaudatus fuiſſet, et felix rei peragendae auſpicium obſeruaſſet, ita demum flumen traiecit. Quum ad Hetruſcorum caſtra veniſſet, ea ingreditur, deceptis portarum cuſtodibus, quaſi eiusdem gentis vnus eſſet, quia nulla arma propalam geſtabat, et Hetruſco

i Μέλλω λαβὼν *Vat.* vocabulum prius deeſt vulgatis.

k Μόνον ἐλάττους *Vat.*

l Ὑποδέχομαι *Vat.*

m Non agnoſcit *Vat.*

n Illa ὅ τι ἂν deſiderantur in *Cod. Vat.*

o Ἐπαινεθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν *Vat.*

p Παραγενόμενος *Vat.*

q Ὅπλον τε *Vat.* quod maluerunt *Sylb.* et *Portus.*

γλώττῃ Τυῤῥηνικῇ διαλεγόμενος, ἣν ἐξέμαθεν ἔτι παῖς ὤν, ὑπὸ τροφοῦ Τυῤῥηνίδος τὸ γένος ἐκδιδαχθείς. ὡς δ' ἐπὶ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸ στρατήγιον ἀφίκετο, ἄνδρα ὁρᾷ [r] μεγέθει σώματος καὶ ῥώμῃ διαφέροντα, ἐσθῆτα πορφύρας ἐνδεδυκότα, καθήμενον ἐπὶ τοῦ στρατηγικοῦ βήματος, καὶ περὶ αὐτὸν ἑστῶτας ἐνόπλους συχνούς. διαμαρτὼν δὲ τῆς δόξης, οἷα δὴ μηδέποτε τὸν βασιλέα τῶν Τυῤῥηνῶν θεασάμενος, τοῦτον τὸν ἄνδρα ὑπέλαβε Πορσῖνον εἶναι· ὁ δ' ἦν ἄρα γραμματεὺς τοῦ βασιλέως, ἐκάθητο δ' ἐπὶ τοῦ βήματος διαριθμῶν τοὺς στρατιώτας, καὶ διαγράφων αὐτοῖς τοὺς ὀψωνιασμούς. ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν γραμματέα χωρήσας διὰ τοῦ περιεστηκότος ὄχλου, καὶ ἀναβὰς, ὡς ἄνοπλος ὑπ' οὐδενὸς κωλυόμενος, ἐπὶ τὸ βῆμα, σπᾶται τὸ ξιφίδιον, ὃ ἐντὸς τῆς περιβολῆς ἔκρυπτε, καὶ παίει τὸν ἄνδρα κατὰ τῆς κεφαλῆς. ἀποθανόντος δὲ τοῦ γραμματέως πληγῇ μιᾷ, συλληφθεὶς εὐθὺς ὑπὸ τῶν περὶ τὸ βῆμα, πρὸς τὸν βασιλέα, [s] πεπυσμένον ἤδη τὴν τοῦ γραμματέως ἀναίρεσιν, ἀπάγεται. ὁ δ' ὡς εἶδεν αὐτόν. „Ὦ μιαρώτατε

Per. Iul. Hetruſco ſermone loquebatur, quem, dum adhuc eſſet puer,
4209. didicerat, a nutrice Hetruſca doctus. Vbi vero in forum et ad
Ante Chr. 505. praetorium venit, vidit virum magnitudine et robore corporis
Olymp. inſignem, veſte purpurea indutum, pro tribunali regio ſeden-
68 ¾. tem, et circa eum frequentes milites armatos ſtantes. De-
Cat. ceptus autem opinione ſua, quippe qui regem Hetruſcorum
V.C. 247. nunquam vidiſſet, hunc virum Porſenam eſſe arbitratus eſt: at
Var. ille erat ſcriba regis, ſedebatque pro rribunali, milites recen-
249. ſens, et pecuniam, quam ipſis pro ſtipendio numerabat, in tabulas referens. Ad iſtum igitur ſcribam per circumſtantem turbam acceſſit, et, vt inermis a nullo prohibitus, quum tribunal conſcendiſſet, eduxit gladium, quem ſub veſte occultabat, illiuſque caput percuſſit. Vnico autem vulnere ſcriba interfecto, ſtatim ille, comprehenſus ab iis qui tribunal circumſtabant, ad regem, qui iam de ſcribae ſui caede certior fuerat factus, abducitur. Ille vero, quum eum conſpexiſſet, „Omnium, inquit,

r Μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ σώματος *Vat.*

s Πεπυσμένον ἤδη παρ' ἑτέρων τὴν τοῦ *Vat.*

t Καὶ

πάντων, εἶπεν, ἀνθρώπων, καὶ δίκας ὑφέξων ȣ̓κ εἰς μακρὰν, ὧν ἄξιος εἶ. λέγε τίς εἶ, καὶ πόθεν ἀφιγμένος. καὶ τίνι βοηθείᾳ πεποιθὼς, ἐπεχείρησας ἔργῳ τηλικῷδε· καὶ πότερον τὸν γραμματέα τὸν ἐμὸν ἀποκτεῖναί σοι πρȣ́κειτο μόνον, ἢ κἀμέ· [t] καὶ τίνας ἔχεις κοινωνȣ̀ς τῆς ἐπιβȣλῆς; ἀπόκρυψαι δὲ μηδὲν τῶν ἀληθῶν, ἵνα μὴ βασανιζόμενος [u] ἀναγκασθείης λέγειν.„

XXIX. Καὶ ὁ Μȣ́κιος ȣ̓́τε μεταβολῇ χρώματος, ȣ̓́τε συννοίᾳ προσώπȣ τὸν ὀρρωδȣ̃ντα [x] διασημάνας, ȣ̓́τ' ἄλλο παθὼν ȣ̓δὲν, ὧν φιλȣ̃σι πάσχειν οἱ μέλλοντες ἀποθνήσκειν, λέγει πρὸς αὐτόν· „[y] Ἐγὼ μὲν Ῥωμαῖός εἰμι, καὶ ȣ̓ τῶν ἐπιτυχόντων [z] ἕνεκά τȣ, ἐλευθερῶσαι δὲ τὴν πατρίδα βȣληθεὶς τȣ̃ πολέμȣ, ἦλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ὑμῶν, [a] ὡς τῶν αὐτομόλων εἷς, ἀποκτεῖναί σε βȣλόμενος· ȣ̓κ ἀγνοῶν μὲν ὅτι [b] καὶ κατορθώσαντι

quit, mortalium ſceleſtiſſime, et qui breui poenas tuo facinore dignas dabis, dic quiſnam ſis, et vnde profectus, et quo fretus auxilio tantum facinus aggredi auſus fueris; et vtrum meum tantum ſcribam interficere tibi propoſueris, an etiam meipſum; et quos habeas inſidiarum harum ſocios? Sed caue ne quid veri ſilentio premas, ne tormentis veritatem dicere cogaris.

Per Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Tunc Mucius, neque mutato colore, neque vultus moerore vllum metuentis ſignum prae ſe ferens, neque vlla alia perturbatione motus, quae homines in mortis imminentis periculo turbare ſolet, ei reſpondit: „Ego Romanus ſum, nec leui de cauſſa, ſed patriam bello liberare cupiens, veni in veſtra caſtra, vt transfuga, te volens interficere; non ignorans, ſiue proſpere res mihi ſuccederet, ſiue me mea ſpes falleret, mortem

t Καὶ τίνας ἔχεις κοινωνȣ̀ς τῆς ἐπιβȣλῆς ἢ συνίστορας; ἀποκρύψῃ *Vat.*

u Ἀναγκασθῇς *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio.*

x Διασημήνας *Vat.*

y Ἐγὼ Ῥωμαῖος μέν εἰμι *Vat.*

z Ἕνεκα γένȣς *Vat.* vulgo legitur ἕνεκ' αἰτίȣ.

a Ὡς τῶν αὐτομόλων τις *Vat.*

b Καὶ κατορθώσαντι *Vat.* atque ita vel κατορθώσαντί τε legendum eſſe monuit *Sylb.* nam vulgatae copula carent.

 c Ὑπάρχει

καὶ διαμαρτόντι τῆς ἐλπίδος, ἀποθανεῖν [c] ὑπάρχει μοι, χαρίσασθαι δὲ τῇ γειναμένῃ τὴν ἐμαυτοῦ ψυχὴν προαιρούμενος, καὶ ἀντὶ τοῦ [d] γεννητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν καταλιπεῖν· [e] ψευσθεὶς δὲ τῆς ἐλπίδος, ἀντί σου τὸν γραμματέα, [f] ὃν οὐδὲν ἐδεόμην, ἀνῄρηκα, τῇ τε πορφύρᾳ καὶ τῷ δίφρῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς ἐξουσίας συμβόλοις πλανηθείς. τὸν μὲν οὖν θάνατον, ὃν αὐτὸς ἐμαυτοῦ κατεψηφισάμην, ὅτ᾽ ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ἔμελλον ὁρμᾶν, οὐ παραιτοῦμαι· βασάνους δὲ καὶ τὰς ἄλλας ὕβρεις εἴ μοι παρείης, πίστεις δοὺς ἐπὶ θεῶν, ὑπισχνοῦμαι σοι μέγα πρᾶγμα δηλώσειν, καὶ πρὸς τὴν σωτηρίαν ἀνῆκόν σοι.» Ὁ μὲν δὴ ταῦτ᾽ ἔλεγε, [g] στρατηγῆσαι τὸν ἄνδρα διανοούμενος.

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V. C. 247. Var. 249.

mortem mihi oppetendam; patriae vero, quae me procreauit, vitam donaturus, et pro mortali corpore gloriam immortalem conſequuturus: ſed ſpe fruſtratus pro te ſcribam tuum mihi ignotum interſeci, purpura et ſella et reliquis regiae poteſtatis inſignibus deceptus. Mortem igitur, cui ego ipſe memet deuoui, quum hoc facinus ſum aggreſſus, non deprecor. Cruciatus vero et caeteras contumelias ſi mihi remiſeris, data per deos fide, polliceor me tibi rem magnam, quaeque ad tuam ſalutem ſpectat, declaraturum. Ille igitur haec dixit, habens in animo hominem ſtratagemate circumuenire. Rex vero

c Ὑπάρχει pro futuro ὑπάρξει poſitum certitudinis gratia *Sylb.*

d Pro γεννητοῦ ſupra dixit θνητοῦ. quod et hic loci pro γεννητοῦ habet *Cod. Vat.* nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit *pro mortali corpore.*

e In *Lapi* etiam codice nullam hic fuiſſe coniunctionem indicat verſio, *deceptus cum ſim.* malim ego ψευσθεὶς δὲ, vel νῦν δὲ ψευσθεὶς cum *Gelenio*, qui vertit *nunc ſpe fruſtratus. Sylb.* ψευσθεὶς δὲ *Vat.* particula δὲ vulgatis deeſt.

f Ὃν οὐθὲν ἐδεόμην *Vat.* ὃν οὐδ᾽ εἰδόμην vulgatae dant.

g Opinor compoſite legendum καταστρατηγῆσαι, quo aliquoties ſupra eſt vſus *Sylb.* et *Steph.* Verum στρατηγῆσαι retinendum. Sic enim *Strabo* l. I. de *Homero*; ἐφρόντισε πολὺ μέρος τἀληθοῦς, ἐν δ᾽ ἐτίθει καὶ ψεῦδος· τὸ μὲν ἀποδεχόμενος, τῷ δὲ δημαγωγῶν καὶ στρατηγῶν τὰ πλήθη. ſic et *Dionyſius* ipſe l. VII. βοᾶν vtitur pro καταβοᾶν, quum dicit, καὶ συνδραμόντες εἰς τὴν ἀγορὰν τοὺς δημάρχους ἐβόων. Notum etiam Latinos ſimplicibus intertum vti pro compoſitis *Caſ.*

h Ἐν

ὁ δ' ἔξω τοῦ φρονεῖν γεγονὼς, καὶ ἅμα κινδύνους ἐκ πολλῶν μαντευόμενος ἀνθρώπων οὐκ ἀληθεῖς, δίδωσιν αὐτῷ δι' ὅρκων τὸ πιστόν. μετὰ δὲ τοῦτο, καινότατον ἐνθυμηθεὶς ὁ Μούκιος ἀπάτης τρόπον, ἧς [h] ἐν ἀφανεῖ τὸν ἔλεγχον [i] εἶχε, λέγει πρὸς αὐτόν· „Ὦ βασιλεῦ, Ῥωμαίων ἄνδρες τριακόσιοι τὴν αὐτὴν ἔχοντες ἡλικίαν, ἐκ τοῦ γένους [k] τῶν πατρικίων ἅπαντες, ἐβουλευσάμεθα συνελθόντες ἀποκτεῖναί σε, καὶ τὸ πιστὸν ὅρκοις παρ' ἀλλήλων ἐλάβομεν. ἔδοξε δ' ἡμῖν [l] βουλευσαμένοις ὅστις ἦν ὁ τῆς ἐπιβουλῆς τρόπος, μήτε ἅπαντας ἅμα χωρεῖν ἐπὶ τὸ ἔργον, ἀλλὰ καθ' ἕνα, μήτε φράζειν ἕτερον ἑτέρῳ, πότε καὶ ποῦ καὶ πῶς, καὶ τίσιν ἀφορμαῖς χρησάμενος ἐπιθήσεταί σοι· ἵνα ῥᾷον ἡμῖν ὑπάρχῃ τὸ λαθεῖν. ταῦτα διανοηθέντες, ἐκληρωσάμεθα, καὶ πρῶτος [m] ἄρξαι τῆς πείρας ἔλαχον ἐγώ. προειδὼς οὖν ὅτι πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσιν ἐπιθυμίαν δόξης, ὧν [n] ἴσως καὶ εἷς τις ἀμείνονι τύ-

vero non ſatis mentis ſuae compos, ſimul etiam pericula non *Per. Iul.*
vera ſibi a multis mortalibus imminere augurans, fidem ipſi da- 4209.
tam iureiurando confirmauit. Tunc Mucius, nouam doli ra- *Ante Chr.* 505.
tionem commentus, quae manifeſto refelli non poſſet, regi *Olymp.*
dixit: „Trecenti Romani iuuenes, omnes eiusdem aetatis, 68 3/4.
omnes patricii, in tuum caput, rex, coniurauimus, et interpo- *Cat.*
ſito iureiurando fidem mutuo dedimus et accepimus. Nobis *V.C.* 247.
autem de inſidiarum modo conſultantibus placuit, vt neque *Var.*
omnes ſimul rem aggrederentur, ſed alius poſt alium, neque 249.
alter alteri diceret, quando aut vbi aut quomodo, aut quibus adminiculis vſus te eſſet aggreſſurus, vt hoc pacto facilius latere poſſemus. His ita apud nos decretis rem ſorti commiſimus, et mihi primo ſors obtigit vt rei periculum facerem. Tu igitur praemonitus, tam multos et tam fortes viros gloriae cupiditate eandem mentem habere, quorum ſiquis meliore quam

h Ἐν ἀφανεῖ *Vat.* vulgatae dant ἂν ἀφανῆ.

i Conuenientius legi poteſt ἔχοι *Sylb.*

k Τοῦ πατρικίων *Vat.*

l Βουλευομένοις *Vat.*

m Ἄρξας *Vat.*

n Pro εἰ καὶ haud ſcio an legendum εἰκῇ, vt idem ſit quod ἴσως, τάχα. *Sylb.* Ὡς εἴτε καὶ τις

χῃ χρήσεται τῆς ἐμῆς, σκόπει τίς ἔσται σοι [o] πρὸς πάντας ἀρκοῦσα φυλακή.»

XXX. Ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, ἐκεῖνον μὲν ἀπαγαγόντας τοὺς δορυφόρους ἐκέλευσε δῆσαι, καὶ φυλάττειν ἐπιμελῶς· αὐτὸς δὲ τοὺς πιστοτάτους τῶν φίλων παραλαβὼν, καὶ τὸν υἱὸν [p] Ἄρροντα παρακαθισάμενος, μετ' ἐκείνων ἐσκόπει τί ποιῶν τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶν διακρούσεται. τῶν μὲν οὖν ἄλλων ἕκαστος εὐήθεις ἀσφαλείας λέγων, ἐδόκει τῶν δεόντων φρονεῖν οὐδέν· ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ τελευταίαν ἀπεφήνατο γνώμην πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας, ἀξιῶν αὐτὸν μὴ σκοπεῖν [q] τίσι φυλακαῖς χρώμενος οὐδὲν πείσεται δεινὸν, ἀλλὰ τί ποιῶν οὐ δεήσεται φυλακῆς· θαυμασάντων δὲ τὴν διάνοιαν αὐτοῦ πάντων, καὶ [r] πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο μαθεῖν βουλομένων, »Εἰ φίλους ἀντὶ πο-

Per. Iul. 4209. Ante Chr. 505. Olymp. 68 3/4. Cat. V.C. 247. Var. 249.

quam ego fortuna vtatur, conſidera quonam modo ab omnium inſidiis tibi cauere poſſis.„

Rex, his auditis, illum a ſuis ſatellitibus in vincula abduci, et accurate aſſeruari iuſſit: ipſe vero fidiſſimis amicis *in conſilium* aſſumptis, et filio Arunte cum illis ſibi aſſidere iuſſo, quibus rationibus eorum inſidias propulſare poſſet, conſultabat. Caeterorum igitur vnuſquiſque, *propulſandarum inſidiarum et* tutandae ſalutis ineptas rationes proferens, nihil illorum quae facienda eſſent ſatis intelligere videbatur: filius autem eius poſtremus declarauit ſententiam longe prudentiorem quam illa aetas ferret; ſpectandum ei cenſens, non quibus cuſtodiis ſe contra inſidias muniret, ſed quo pacto cuſtodiis nullis indigeret. Omnibus autem eius ſententiam admirantibus, et quomodo id poſſet fieri ſcire cupientibus: „Si, inquit, eos ex hoſtibus

τις *Vat.* Sic vertit *Lapus*, *quorum certe vnus meliore fortuna quam mea fuerit vtetur.* vulgatae ſic dant τὴν αὐτὴν δόξαν ἔχουσιν ἐπιθυμίᾳ δόξης, ὧν εἰ καί τις ἀμείνονι.

o Πρὸς πάντας ἀρκοῦσα φυλακὴ *Vat.* participium abeſt a vulgatis.

p In *Ven. Cod* Ἄρρονα, parum belle. *Sylb.*

q Illa τίσι φυλακαῖς χρώμενος οὐδὲν πείσεται δεινὸν, ἀλλὰ τί ποιῶν οὐ δεήσεται φυλακῆς e *Codd. Ven.* et *Rom.* addidit *Sylb.* Eademque exſtant in *Vat.* et *Lapi Codd.*

r Πῶς ἂν τοῦτο γένοιτο *Vat.* vulgatis deeſt pronomen.

s Εὐτρε-

λεμίων, ἔφη, ποιήσαιο τοὺς ἄνδρας, τιμιωτέραν ἡγησάμενος τὴν σαυτοῦ ψυχὴν τῆς καθόδου τῶν σὺν Ταρκυνίοις φυγάδων.„ Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰ κράτιστα μὲν ἔφησεν αὐτὸν λέγειν, βουλῆς δ' εἶναι ἄξιον τὸ πρᾶγμα, πῶς [s] εὐπρεπεῖς γενήσονται πρὸς αὐτοὺς αἱ διαλλαγαί· μεγάλην αἰσχύνην φάσκων εἶναι, εἰ κρατήσας αὐτῶν μάχῃ, καὶ τειχήρεις ἔχων, ἀπελεύσεται, μηδὲν ὧν [t] Ταρκυνίοις ὑπέσχετο διαπραξάμενος, ὥσπερ ἡττημένος ὑπὸ τῶν νενικημένων, καὶ πεφευγὼς τοὺς μηδ' ἐκ τῶν πυλῶν ὑπομένοντας ἔτι προελθεῖν· μίαν δὲ μόνην ἔσεσθαι ὑποφαίνων καλὴν [u] τῆς ἔχθρας λύσιν, εἰ παρὰ τῶν πολεμίων [x] παραγένοιντό τινες πρὸς αὐτὸν περὶ φιλίας [y] διαλεξόμενοι.

Ταῦτα μὲν τότε πρὸς τὸν υἱὸν καὶ τοὺς παρόντας XXXI.
εἶπεν· ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις αὐτὸς ἠναγκάσθη πρότερος ἄρχειν λόγων διαλλακτηρίων, διὰ τοιαύτην αἰτίαν·

hoſtibus amicos feceris, et tuam ipſius vitam antiquiorem duxeris ipſa reſtitutione exſulum, qui ſunt cum Tarquiniis. Rex optime eum ſentire dixit: ſed tamen rem eam conſultatione dignam putauit, quomodo honeſtis conditionibus pax cum illis fieri poſſet: magnum fore dedecus dicens, ſi ſibi, qui eos praelio viciſſet et intra moenia compulſos obſideret, abeundum eſſet infecta re, praeter Tarquinii exſpectationem, quaſi victus eſſet ab illis quos vicerat, et quaſi fugeret eos qui ne auderent quidem extra portas progredi: demonſtrans etiam vnam tantum eſſe honeſtam pacis faciendae rationem, ſi ab hoſtibus mitterentur legati, qui de paci agerent.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 457. *Var.* 249.

Atque haec quidem tunc filio et caeteris qui aderant dixit: paucis tamen poſt diebus ipſe coactus eſt prior Romanos ad pacis conditiones prouocare, tali de cauſſa. Diſ-

perſis

s Εὐτρεπεῖς minus apte in *Ed. Steph.*

t Ταρκυνίοις ὑπέσχετο *Vat.* Ταρκύνιος ὑπεδέχετο vulgatae.

u Τῆς ἔχθρας *Vat.* quod rectius eſſe arbitratur *Sylb.* vulgatae dant τὴν ἔχθρας.

x Παραγένοιντο *Vat.* vulg. ἐπιγένοιντο.

y Διαλεγόμενοι *Vat.*

ἐσκεδασμένων ἀνὰ τὴν χώραν τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰς ἀγομένας εἰς τὴν πόλιν ἀγορὰς ἀφαιρουμένων, καὶ τοῦτο ποιούντων συνεχῶς, οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι [z] λοχήσαντες αὐτοὺς ἐν καλῷ χωρίῳ, διαφθείρουσί τε συχνοὺς, καὶ ἔτι πλείους τῶν ἀναιρεθέντων αἰχμαλώτους λαμβάνουσιν. ἐφ' ᾧ χαλεπαίνοντες οἱ Τυῤῥηνοὶ, διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους [a] κατὰ συστροφὰς, δι' αἰτίας τόν τε βασιλέα καὶ τοὺς ἄλλους ἡγεμόνας ἔχοντες ἐπὶ τῇ τριβῇ τοῦ πολέμου, καὶ ἀπαλλάττεσθαι ποθοῦντες ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. [b] δόξας οὖν ἅπασι κεχαρισμένας φανήσεσθαι τὰς διαλλαγὰς, ἀποστέλλει πρεσβευτὰς ἐκ τῶν οἰκείων φίλων τοὺς ἀναγκαιοτάτους. τινὲς μὲν οὖν φασι καὶ τὸν Μούκιον ἅμα τούτοις ἀποσταλῆναι, [c] δόντα πίστιν τῷ βασιλεῖ δι' ὅρκων ὑπὲρ τοῦ πάλιν ἐλεύσεσθαι· [d] οἱ δὲ λέγουσιν ὅμηρον, ἕως ἂν διαλλαγαὶ γένωνται, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐν τῷ στρατοπέδῳ φυλάττεσθαι· καὶ τάχ' ἂν εἴη τοῦτ' ἀληθέστερον. ἐντολαὶ δ' ἦσαν,

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

perſis per agrum militibus, et commeatus qui in vrbem portabantur intercipientibus, idque aſſidue facientibus, Romani conſules, quum inſidias illis in loco opportuno collocaſſent, multos eorum interfecerunt, et longe plures ceperunt quam interemerunt. Quam rem aegre ferentes Hetruſci, inter ſe colloquebantur in conuenticulis, regem et caeteros duces incuſantes, quod tamdiu bellum traherent; et ad proprios lares redire cupientes. Rex igitur, ratus omnibus pacem gratam fore, miſit legatos de ſuis domeſticis maxime neceſſarios. Sunt autem qui dicunt ipſum etiam Mucium cum his fuiſſe miſſum, regi fide cum iureiurando data fore vt rediret: alii vero dicunt, hunc donec pax fieret obſidem in caſtris fuiſſe aſſeruatum, quod certe veriſimilius videtur. Mandata porro, quae rex

z Λοχήσαντες *Vat.* quod maluit et *Sylb.* cum huic loco magis conueniat λοχήσαντες *excipientes per inſidias*, quam λοχίσαντες quod vulgatae dant, *in inſidiis collocantes.*

a Κατὰ συστροφὰς *Vat.* quo modo et alibi ſaepe loquutus eſt *Dionyſius*, legique debere exiſtimauit *Steph.* nam vulgatae κατὰ στροφὰς dant.

b Δόξας μὲν οὖν. *Vat.*

c Δόντα τὴν πίστιν *Vat.*

d Ἕτεροι δὲ λέγουσιν *Vat.*

e Ῥωμαίοις

ἃς ἔδωκε τοῖς πρεσβευταῖς ὁ βασιλεὺς, τοιάδε· „Περὶ μὲν καθόδου Ταρκυνίων μηδένα ποιεῖσθαι λόγον, τὰ δὲ χρήματα αὐτοῖς ἀξιοῦν ἀποδοθῆναι, μάλιστα μὲν ἅπαντα, ὅσα Ταρκύνιός τε ὁ πρεσβύτατος κατέλιπεν, καὶ αὐτοὶ σὺν τῷ δικαίῳ κτησάμενοι κατέσχον· εἰ δὲ μή γε, ὅσα δυνατὰ, ἀγρῶν τε καὶ οἰκιῶν καὶ βοσκημάτων, καὶ ὧν ἐκ γῆς ἀνῄρηνται καρπῶν τὰς ἀξίας, ὁποτέρως ἂν αὐτοῖς δόξῃ συμφέρειν, ἐάν τε τοὺς κατέχοντας αὐτὰ καὶ καρπουμένους εἰσφέρειν, ἐάν τ' ἐκ τοῦ δημοσίου διαλύειν. ταῦτα μὲν ὑπὲρ ἐκείνων. ἑαυτῷ δὲ αἰτεῖσθαι διαλυομένῳ τὴν ἔχθραν, τοὺς καλουμένους Ἑπτὰ πάγους· αὕτη Τυῤῥηνῶν ἡ χώρα τὸ ἀρχαῖον ἦν, Ῥωμαῖοι δ' αὐτὴν κατέσχον πολέμῳ, τοὺς ἔχοντας ἀφελόμενοι· καὶ ἵνα μένωσι [e] Ῥωμαῖοι Τυῤῥηνοῖς βέβαιοι φίλοι, παῖδας ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἰκιῶν τοὺς ὁμηρεύσοντας ὑπὲρ τῆς πόλεως αἰτεῖν παρ' αὐτῶν."

[f] Ἀφικομένων δὲ τῶν πρέσβεων εἰς Ῥώμην, ἡ βουλὴ XXXII. μὲν ἐψηφίσατο, Ποπλικόλᾳ θατέρῳ τῶν ὑπάτων πεισθεῖ- *Per. Iul.* 4209.

rex legatis dederat, haec fuerunt: „Vt de Tarquiniorum reditu nullam mentionem facerent; ſed poſtularent *a Romanis* vt bona illis reſtituerent, praecipue ea omnia quae Tarquinius Priſcus heredibus ſuis reliquerat, et quae ipſi iuſte parta poſſidebant: ſin minus, vt, ſaltem quantum fieri poſſet, integra ruſticorum vrbanorumque praediorum et pecoris, et frugum quas ex agris collegerant, precia darent, vtro modo eis magis conducere videretur, ſiue a poſſeſſoribus, qui iis fruebantur, conferri, ſiue ex aerario perſolui mallent. et haec quidem pro illis. Sibi vero pro pace peti iuſſit, Septem pagos, quos ita vocant: (hic enim ager olim Hetruſcorum erat; ſed Romani eum armis occuparant, ſuis poſſeſſoribus ademptum) vtque Romani conſtanter in Hetruſcorum amicitia permanerent, ab illis liberos nobiliſſimarum familiarum pro ciuitate obſides dari.

Ante Chr. 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Quum autem legati Romam veniſſent, ſenatus decreuit, ex Poplicolae alterius conſulis ſententia, omnia concedere quae-

e Ῥωμαίοις Τυῤῥηνοὶ *Vat.* f Ἀφικομένης δὲ τῆς πρεσβείας *Vat.* g Δέξασθαι

σα, πάντα συγχωρεῖν, ὅσα ὁ Τυῤῥηνὸς ἠξίου, κάμνειν τὸν δῆμον καὶ τὸν ἄπορον ὄχλον οἰομένη τῇ σπάνει τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἀγαπητῶς [g] δέξεσθαι τὴν τοῦ πολέμου λύσιν, ἐφ' οἷς ἂν γένηται δικαίοις. ὁ δὲ δῆμος τὰ μὲν ἄλλα τοῦ προβουλεύματος ἐψηφίσατο κύρια εἶναι, τὴν δ' ἀπόδοσιν τῶν χρημάτων οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ τἀναντία ἔγνω, μήτ' ἐκ τῶν κοινῶν, μήτ' ἐκ τῶν ἰδίων τοῖς Ταρκυνίοις μηδὲν [h] ἀποδοῦναι, πρεσβευτὰς δὲ περὶ τούτων πρὸς βασιλέα Πορσῖνον ἀποστεῖλαι, οἵτινες ἀξιώσουσιν αὐτὸν τὰ μὲν ὅμηρα καὶ τὴν χώραν παραλαβεῖν· περὶ δὲ τῶν χρημάτων αὐτὸν δικαστὴν γενόμενον [i] Ταρκυνίῳ τε καὶ Ῥωμαίοις, ὅταν ἀμφοτέρων ἀκούσῃ, κρῖναι τὰ δίκαια δοκοῦντα, μήτε χάριτι, μήτ' ἔχθρᾳ παραχθέντα. ἀπῄεσαν οἱ Τυῤῥηνοὶ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας κομίζοντες πρὸς βασιλέα, καὶ σὺν αὐτοῖς οἱ κατασταθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου πρέσβεις, ἄγοντες ἐκ τῶν πρώτων οἰκιῶν εἴκοσι παῖδας, οὓς ἔδει περὶ τῆς πατρίδος ὁμηρεῦσαι, τῶν ὑπάτων [k] πρώτων τὰ τέκνα

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

quaecunque Hetruſcus poſtulabat; quia exiſtimabat populum et inopem turbam rerum ad victum neceſſariarum inopia laborare, et libentiſſime pacem, quibuſcunque conditionibus fuiſſet facta, accepturam. At populus reliquas partes ſenatusconſulti ratas fecit, ſed bonorum reſtitutionem non tulit; quinimo contra ſciuit, vt neque ex aerario, neque a priuatis hominibus quicquam Tarquiniis reſtitueretur: vtque his de rebus ad regem Porſenam mitterentur legati, qui ab eo peterent, vt obſides quidem et agrum acciperet: de bonis vero, vt ipſe iudex inter Tarquinium et Romanos conſtitutus, vbi vtroſque audiſſet, quod iuſtum eſſe videretur pronunciaret, neque gratia neque odio impulſus. Hetruſci igitur abierunt haec reſponſa ad regem ferentes, et cum ipſis *iuerunt* legati, qui a populo fuerant decreti, adducentes ex primariis familiis viginti pueros, quos pro patria obſides eſſe oportebat, et ipſi conſules primi ſuos liberos dederunt,

g Δέξασθαι *Vat.*
h Ἀποδιδόναι *Vat.*
i Ταρκυνίοις *Vat.*
k Forſan rectius πρώτων: vt ſit *primis conſulibus Sylb.* Ita etiam in *Cod. Vat.* vulgo πρῶτον.

l Ἤδη

ἐπιδόντων, Μάρκου μὲν Ὀρατίου τὸν υἱὸν, Ποπλίου δὲ Οὐαλερίου τὴν θυγατέρα γάμων ἔχουσαν ὥραν. ἀφικομένων δὲ τούτων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, [l] ἡσθεὶς ὁ βασιλεὺς καὶ πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐπαινέσας, ἀνοχὰς σπένδεται πρὸς αὐτοὺς εἰς ὡρισμένον τινὰ ἡμερῶν ἀριθμὸν, [m] καὶ τὴν δίκην ἀναδέχεται [n] δικάσειν. Ταρκύνιοι δ' ἤχθοντο μὲν ἀπὸ μειζόνων ἐκπεσόντες ἐλπίδων, ἃς εἶχον ἐπὶ τῷ βασιλεῖ, [o] καταχθῆναι δόξαντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ὑπ' ἐκείνου· στέργειν δὲ [p] "ὅμως" τὰ παρόντα ἠναγκάζοντο, καὶ τὰ [q] δεδομένα δέχεσθαι. ἀφικομένων δ' εἰς τὸν ὁρισθέντα χρόνον ἐκ τῆς πόλεως τῶν ἀπολογησομένων τὴν δίκην, καὶ [r] ἀπὸ τῆς βουλῆς τῶν πρεσβυτάτων, καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν φίλων, καὶ τὸν υἱὸν συνδικάζειν κελεύσας, [s] ἐπέδωκεν αὐτοῖς λόγον.

dederunt, Marcus Horatius filium, et P. Valerius filiam iam nubilem. Quum autem iſti in caſtra veniſſent, rex laetatus multis laudibus Romanos extulit, et inducias cum illis fecit ad certum ac praeſtitutum dierum numerum, et illius controuerſiae iudicium recepit. At Tarquinii iniquiſſimo ferebant animo ſe magna ſpe fruſtratos, quam in rege ponebant; quippe qui exiſtimarant ſe ab illo in regnum reſtitutum iri: veruntamen in praeſenti rerum fortuna acquieſcere, et conditiones illas admittere cogebantur. Quum autem ad praeſtitutam diem veniſſent ex vrbe ad dicendam cauſſam oratores, et e ſenatoribus natu maximi; rex pro tribunali cum amicis ſedens, adhibito etiam ad id iudicium filio, dicendi copiam illis fecit.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Dum

l Ἤσθη δὲ ὁ βασιλεὺς *Vat.*

m Καὶ τὴν δίκην αὐτὸς *Vat.*

n Δικάζειν *Vat.*

o Vel καταχθῆναι ἂν δόξαντες vel καταχθήσεσθαι δόξαντες ſcribendum puto. *Steph.*

p Non agnoſcit *Vat.*

q Διδομένα *Vat.* vulgo δεδογμένα.

r Si ὑπὸ retineamus, ſubaudiendum eſt πεμφθέντων: vel ſi referamus ad praecedens ἀφικομένων, legendum ἀπὸ aut παρά. *Sylb.* Ἀπὸ τῆς βουλῆς in *Cod. Vat.*

s Rectius ἀπέδωκεν vt cum alibi paſſim tum infra p. 318. iuxta *Ed. Sylb.*

* Sub-

XXXIII. Ἔτι δὲ τῆς δικαιολογίας γινομένης, ἧκέ τις ἀπαγγέλλων τὴν φυγὴν τῶν [t] ὁμηρευουσῶν παρθένων. δεηθεῖσαι γὰρ τῶν φυλαττόντων, ἵνα συγχωρήσωσιν αὐταῖς λούσασθαι παραγενομέναις εἰς τὸν ποταμὸν, ἐπειδὴ τὸ συγχώρημα ἔλαβον, ἀποστῆναι μικρὸν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῖς ἀνδράσιν εἰποῦσαι, ἕως ἂν ἀπολούσωνται, καὶ τὰς ἐσθῆτας [u] ἀπολάβωσιν, ἵνα μὴ γυμνὰς ὁρῶσιν αὐτάς· ποιησάντων καὶ τοῦτο τῶν ἀνδρῶν, παρακελευσαμένης αὐταῖς τῆς Κλοιλίας, καὶ πρώτης καταρχούσης, διανηξάμεναι τὸν ποταμὸν, εἰς τὴν πόλιν ἀπῆλθον. ἔνθα δὴ πολὺς ὁ Ταρκύνιος ἦν ἐπιορκίαν καὶ ἀπιστίαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐγκαλῶν, καὶ τὸν βασιλέα παροξύνων, ὡς ἐξαπατώμενον ὑπ' ἀνθρώπων δολίων, μηδὲν προσέχειν αὐτοῖς. ἀπολογουμένου δὲ τοῦ ὑπάτου, καὶ τὸ ἔργον ἐξ αὐτῶν λέγοντος εἶναι τῶν παρθένων, δίχα τῆς ἐπιταγῆς τῶν πατέρων,

Per. Jul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

Dum autem adhuc haec cauſſa diſceptaretur, venit quidam qui nunciauit obſides virgines fuiſſe. Quum enim a cuſtodibus precibus contendiſſent, vt ſibi flumen adire et ſe lauare permitterent, quum id impetraſſent, eos rogarunt, vt tantiſper a flumine recederent, donec ſe lauiſſent, et veſtes reſumpſiſſent, ne ſe nudas viderent: quumque id illi feciſſent, Cloelia illas adhortante, primaque incipiente, fluuio tranato in vrbem ſunt reuerſae. Tunc Tarquinius vehementer in Romanos inuehebatur, periurium et perfidiam illis obiiciens; regemque inſtigabat, vt, quippe qui ab hominibus fraudulentis deceptus fuiſſet, animum ad illos non aduerteret. Conſule autem ſe purgante, idque facinus iniuſſu patrum ab ipſis virginibus auſum aſſerente, et breui ſe fidem facturum dicente, nihil a ſe inſidioſe

t Subſtantiuum παρθένων poſtulat ὁμηρευσασῶν, aut ὁμηρευουσῶν: (nam in vulgatis legitur ὁμηρευσάντων) praeſertim cum in ſequentibus foemininum genus conſtanter vſurpetur; et maſculi ſexus παῖδας eis dum lauabantur adfuiſſe, repugnat hiſtoriae. *Sylb.* Si *Codex* mendo caret, erit Atticiſmus. *Portus.* ὁμηρευουσῶν in *Cod. Vat.*

u Ἀποβάλωσι in *Ed. Steph.* in qua lectione cum ſit hyſterologia, malui cum *Camerario* ἀπολάβωσι. *Sylb.* Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Codd.*

x Τῶν

καὶ τὸ πιστὸν οὐκ εἰς μακρὰν παρέξεσθαι λέγοντος, ὑπὲρ τοῦ μηδὲν ἐξ ἐπιβουλῆς ὑφ' ἑαυτῶν πεπρᾶχθαι, πεισθεὶς ὁ βασιλεὺς, συνεχώρησεν αὐτῷ πορευθέντι τὰς παρθένους ἀγαγεῖν, ὡς ὑπισχνεῖτο. Οὐαλέριος μὲν δὴ τὰς παρθένους ἄξων ᾤχετο· Ταρκύνιος δὲ καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ [x] τῶν δικαίων ὑπεριδόντες, πράγματι ἐπεβούλευσαν ἀνοσίῳ, λόχον ὑποπέμψαντες εἰς τὴν ὁδὸν ἱππέων, τάς τε παρθένους ἁρπάσαι τὰς ἀγομένας, καὶ τὸν ὕπατον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐρχομένους [y] συλλαβεῖν, ῥύσια [z] καθέξοντες ἀνθ' ὧν Ταρκύνιον ἀφείλοντο Ῥωμαῖοι χρημάτων, τὰ σώματα ταῦτα, καὶ τὸ τέλος τῆς δίκης οὐκέτι περιμενοῦντες. [a] οὐκ εἴασε δὲ κατὰ νοῦν αὐτοῖς χωρῆσαι τὴν ἐπιβουλὴν τὸ δαιμόνιον. ἐν ὅσῳ γὰρ ἐκ τοῦ Λατίνων χάρακος ἐξῄεσαν οἱ μέλλοντες τοῖς [b] παραγινομένος ἐπιθέσθαι, φθάσας ὁ τῶν Ῥωμαίων ὕπατος, ἧκεν ἄγων

inſidioſe admiſſum; rex eius verbis adductus ei permiſit vt abiret, et, quemadmodum erat pollicitus, virgines reduceret. Valerius igitur virgines reducturus diſceſſit. At Tarquinius eiuſque gener, neglecto iure, nefarii facinoris conſilium occultum iniuerunt, equitum turmam clam ad iter obſidendum mittentes, vt virgines quae ducebantur caperent, ipſumque conſulem et caeteros qui ad caſtra proficiſcebantur comprehenderent, vt ipſi interea haec corpora pro pignore bonorum Tarquinio a Romanis ereptorum retinerent, non exſpectato amplius iudicii fine. Sed deus non permiſit vt iſtae inſidiae ipſis ex animi ſententia ſuccederent. Dum enim ex caſtris Latinis inſidiatores, qui Romanos aggreſſuri erant, prodeunt; conſul Rom. eos anteuertens, virgines

Per. Iul. 4209.
Ante Chr. 505.
Olymp. 68 $\frac{3}{4}$.
Cat. V.C. 247.
Var. 249.

x τῶν δικῶν ὑπεριδόντες πράγματι ἐπεβούλευσαν ἀνοσίῳ *Vat.* vulgo legitur πρᾶγμά τι ἐπεβ. ἀνόσιον.

y Ante συλλαβεῖν deſideratur participium παραγινομένους, aut aliud ſimile *Sylb.* Ἐρχομένους συλλαβεῖν ὡς in *Cod. Vat.* participium deeſt vulgatis.

z Male in *Ed. Steph.* καθέξοντας et mox περιμενοῦντας.

a Οὐκ εἴασε δὲ αὐτοῖς *Vat.*

b Aptius παραγινομένοις *aduenientibus Sylb.* vulgatae dant παραγενομ.

c Σπονδὴν

τὰς κόρας· καὶ πρὸς αὐταῖς ἤδη ταῖς πύλαις τοῦ Τυῤῥηνοῦ χάρακος ὢν, ὑπὸ τῶν ἐπιδιωξάντων ἐκ τῆς ἑτέρας στρατοπεδείας καταλαμβάνεται. ἔνθα τῆς συμπλοκῆς αὐτῶν γενομένης, ταχεῖα τοῖς Τυῤῥηνοῖς αἴσθησις ἐγένετο. καὶ κατὰ [c] σπουδὴν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς ἴλην [d] ἱππέων λαβὼν, ἐβοήθει, καὶ ἐκ τῶν πεζῶν οἱ προκαθήμενοι τοῦ χάρακος συνέδραμον.

XXXIV. Ἐφ᾽ οἷς ἀγανακτῶν ὁ Πορσῖνος, εἰς ἐκκλησίαν τοὺς Τυῤῥηνοὺς συνεκάλει· καὶ [e] διεξελθὼν, ὡς ἐπιτρεψάντων αὐτῷ δίκας Ῥωμαίων δικάσαι περὶ ὧν ἐνεκαλοῦντο ὑπὸ Ταρκυνίου, πρὶν ἐπιτελεσθῆναι τὴν δίκην, εἰς ἱερὰ σώματα πρέσβεών τε καὶ ὁμήρων παρανομεῖν ἐν σπονδαῖς ἐπεχείρησαν οἱ δικαίως ὑπ᾽ αὐτῶν ἐξελαθέντες· ὅθεν [f] Τυῤῥηνοὶ Ῥωμαίους μὲν ἀπολύουσι τῶν ἐγκλημάτων, Ταρκυνίων δὲ καὶ Μαμιλίου διαλύονται τὴν ξενίαν, καὶ [g] προει-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 ¾. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

nes adduxit. Et quum iam ad ipſas Hetruſcorum caſtrorum portas acceſſiſſet, illi qui eum ex alteris caſtris inſequebantur eum aſſequuntur. Quo in loco pugna coorta, ſtatim Hetruſci rem ſenſerunt: et regis filius cum equitum turma propere ſuppetias tulit, et pedites qui pro caſtris ſtationem habebant eo concurrerunt.

Quamobrem indignatus Porſena ad concionem Hetruſcos conuocauit, et illis declarauit, quemadmodum delato ad ſe a Romanis iudicio, et ſibi commiſſa cognitione criminum quae ipſis Tarquinius obiiciebat, nondum definita cauſſa, legatorum et obſidum ſacroſancta corpora, contempta induciarum religione, violare conati fuiſſent, qui iure optimo ab ipſis fuerant expulſi. Quare Hetruſci ſuis ſuffragiis Romanos criminibus obiectis liberarunt, et Tarquiniis atque Mamilio hoſpitium renuncia-

c Σπονδὴν minus recte in *Ed. Steph.* cum σπουδὴν agnoſcat etiam *Lapi* verſio *Sylb.* Reperitur etiam in *Cod. Vat.*

d Ἱππέων ἐπαγόμενος *Vat.*

e Pro participio συνεκάλει, καὶ διεξελθόντος αὐτοῦ ὡς etc. deinde ſubiiciendum Τυῤῥηνοὶ μὲν Ῥωμαίους etc.

f Τυῤῥηνοὶ Ῥωμαίους μὲν *Vat.* vulgo Τυῤῥηνοὶ μὲν Ῥωμαίους.

g In *Ed. Steph.* προειπών. quod *Lapus* etiam ſequutus videtur, dum vertit, *praedixit quoque* ſed noſtra lectio ſimplicior eſt. *Sylb.*

h In

πον αὐθήμερὸν ἐκ τῆ χάρακος ἀπιέναι. Ταρκύνιοι μὲν ἦν ἐν ἐλπίσι χρηςαῖς γενόμενοι κατ᾽ ἀρχὰς, ὡς ἢ [h] τυραννήσοντες αὖθις [i] τὴν πόλιν, Τυῤῥηνῶν σφίσι βοηθέντων, ἢ τὰ χρήματα κομιέμενοι, διὰ τὴν εἰς τὲς πρέσβεις καὶ τὰ ὅμηρα παρανομίαν, ἀμφοτέρων διαμαρτόντες ἀπῆλθον ἐκ τῆ ςρατοπέδε σὺν αἰσχύνῃ τε καὶ μύσει. ὁ δὲ τῶν Τυῤῥηνῶν βασιλεὺς τὰ ὅμηρα τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ τὸ βῆμα προαχθῆναι κελεύσας, ἀποδίδωσι τῷ ὑπάτῳ, εἰπὼν ὅτι πάσης ὁμηρείας κρείττονα ἡγεῖται τὴν πίςιν τῆς πόλεως. [k] μίαν δὲ παρθένον, ὑφ᾽ ἧς ἐπείσθησαν αἱ λοιπαὶ διανήξασθαι τὸν ποταμὸν, ἐπαινέσας ὡς κρεῖττον ἔχεσαν φρόνημα τῆς τε φύσεως καὶ τῆς ἡλικίας, καὶ τὴν πόλιν μακαρίσας ἐπὶ τῷ μὴ μόνον ἄνδρας ἀγαθὲς ἐκτρέφειν, ἀλλὰ καὶ παρθένες ἀνδράσιν ὁμοίας, δωρεῖται τὴν κόρην ἵππῳ πολεμιςῇ φαλάροις κεκοσμημένῳ διαπρεπέσι. μετὰ δὲ τὴν ἐκκλησίαν, τὰ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας

nunciarunt, eoque ipſo die eos caſtris excedere iuſſerunt. *Per. Iul.*
Tarquinii igitur, qui principio bonam ſpem habuerant, vel ſe 4209.
tyrannidem Hetruſcorum opera et auxilio recepturos, vel bona *Ante Chr.* 505.
ſua recuperaturos, ob legatos et obſides contra ius violatos, *Olymp.*
vtraque re fruſtrati ex caſtris cum ignominia et omnium odio 68 $\frac{3}{4}$.
diſceſſerunt. Rex autem Hetruſcorum obſides Rom. ad tribunal *Cat.*
produci iuſſit, et conſuli reſtituit, dicens ſe pluris facere fidem *V.C.* 247.
populi Rom. quam omnes obſides: vnam vero virginem, *Var.*
quae reliquis tranandi fluuii auctor et dux fuerat, laudans 249
ob animos maiores quam ſexus et aetas ea ferret, et *Porſe-*
vrbem beatam praedicans, quod non ſolum viros fortes, *na, re-*
ſed etiam virgines viris ſimiles produceret, hanc, inquam, *pudiatis*
puellam equo bellico inſignibus phaleris ornato donauit. *Tarqui-*
Poſt dimiſſam concionem, icto cum Rom. legatis pacis et *niis,*
amici- *magnifice cum Romanis agit.*

b In *Ed. Steph.* τυῤῥηνίσοντες, quod nihil ad rem. noſtrae lectionis exemplum eſt apud *Demoſth. Philipp.* 3. ἄρχεσι καὶ τυραννῦσι τὲς ποτε σώζοντας αὐτές. Mendum hoc etiam *Camerarius* animaduerterat *Sylb.*

i τῆς πόλεως *Vat.*

k μίαν παρθένον ſeu μίαν παρθένων retinere nihil vetat. malit tamen fortaſſe aliquis Κλοιλίαν, vt v. 38. *Sylb.*

ὅρκια πρὸς τοὺς πρέσβεις τῶν Ῥωμαίων ποιησάμενος, καὶ ξενίσας αὐτοὺς, δῶρα τῇ πόλει φέρεσθαι δίδωσι τοὺς αἰχμαλώτους ἅπαντας ἄνευ λύτρων, συχνοὺς πάνυ ὄντας· καὶ τὸ χωρίον, ἐν ᾧ [l] κατεστρατοπεδευκὼς ἦν, οὐχ ὡς στρατόπεδον ἐν ξένῃ γῇ πρὸς ὀλίγον καιρὸν, ἀλλ' ὡς πόλιν ἰδίως τε καὶ δημοσίως ἀποχρώντως κοσμήσας, οὐκ ὄντος τοῖς Τυῤῥηνοῖς ἔθους, ὁπότε [m] ἀναστρατοπεδεύοιεν ἐκ πολεμίας, ὀρθὰς καταλείπειν τὰς κατασκευὰς, [n] ἀλλὰ κατακαίειν, [o] οὐ κατέκαυσεν, ἀλλ' ἀφῆκεν οὕτω μένειν· οὐ μικρὰν τῇ πόλει χαρισάμενος [p] εἰς χρημάτων λόγον δωρεάν. ἐδήλωσε δ' ἡ πρᾶσις, ἣν ἐποιήσαντο μετὰ τὴν ἀπαλλα-

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat. V.C.* 247. *Var.* 249.

amicitiae foedere, ipſisque hoſpitaliter acceptis, dono ciuitati reducendos dedit omnes captiuos ſine redemtionis precio, quorum valde magnus erat numerus: et locum ipſum vbi caſtra poſuerat, non vt caſtra in ſolo peregrino ad exiguum tempus, ſed vt oppidum priuatim ac publice ſatis ornatum, quamuis mos Hetruſcorum hoc non ferret, vt quoties ex hoſtili agro rex caſtra moueret, milites erecta tentoria relinquerent, ſed vrerent, tamen non cremauit, ſed ita vt erat manere eſt paſſus, largitus vrbi non paruum donum, ſi res ad pecuniae aeſtimationem reuocetur: ipſa enim auctio, quam quaeſtores poſt regis

l Augmentum habet in medio: (nam vulgatae dant στρατοπεπεδευκὼς) ea nimirum forma, qua παιδοπεποίηται, ὀνοματοπεποίηται et conſimilia. Infra regularius legitur ἐστρατοπεδευκότες, itidemque ſupra κατεστρατοπεδευκότας. *Sylb.* In *Cod. Vat.* Κατεστρατοπεδευκὼς ἦν κατεσκευασμενὸν. οὐχ ὡς etc. mox ἰδίαις τε καὶ δημοσίαις οἰκοδομαῖς ἀποχρώντως: adeo vt vocem κοσμήσας non agnoſcat. Eodemque plane modo legiſſe viſus eſt *Lapus*.

m Ἀναστρατοπεδεύωσιν malit *Sylb.* Rectius forſan ἀναστρατοπεδεύοιεν, vt in *Cod. Vat.* vulg. ἀναστρατοπεδεύῃ.

n Ἀλλὰ κατακαίειν *Vat.* quod qui probat vulgato καίειν ſimplici praeferens, ei quoque leg. eſt οὐ κατέκαυσεν, quamquam de hoc e Vaticano nihil annotatum eſt, pro vulgari οὐκ ἔκαυσεν.

o Forſan οὐκ εἴασεν.

p Οὐ μικρὰν τῇ πόλει χαρισάμενος] Ex hac Porſenae erga Romanos magnificentia, quae prolixius a *Liuio* exponitur: *Bona Porſenae* in prouerbium veniſſe, annotat *Glareanus* ex *Eraſmi* Chiliadibus.

q Τυῤῥη-

γὴν τοῦ βασιλέως οἱ ταμίαι. ὁ μὲν δὴ πόλεμος ὁ συστὰς Ῥωμαίοις πρὸς [q] Τυῤῥηνούς τε καὶ βασιλέα [r] Κλουσινῶν Λάρον Πορσῖνον, εἰς κινδύνους μεγάλους ἀγαγὼν τὴν πόλιν, τοιούτου τέλους ἔτυχεν.

Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων βουλὴ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τῶν Τυῤῥηνῶν [s] συνελθοῦσα [u], ἐψηφίσατο Πορσίνῳ μὲν πέμψαι XXXV. [t] θρόνον ἐλεφάντινον, καὶ σκῆπτρον, καὶ στέφανον χρύσεον, καὶ θριαμβικὴν ἐσθῆτα ὑφ' ἧς οἱ βασιλεῖς ἐκοσμοῦντο· Μουκίῳ δὲ τῷ προελομένῳ περὶ τῆς πατρίδος ἀποθανεῖν, αἰτιωτάτῳ δόξαντι γεγονέναι τῆς καταλύσεως τοῦ πολέμου, χαρίσασθαι χώραν ἐκ τῆς δημοσίας, πέραν τοῦ Τιβέριος ποταμοῦ, τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ Ὁρατίῳ, τῷ πρὸ τῆς γεφύρας ἀγωνισαμένῳ πρότερον, ὅσην ἂν ἀρότρῳ περιλαβεῖν ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ δύνηται. οὗτος ὁ χῶρος, ἕως τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Μούκιοι λειμῶνες καλοῦνται. ταῦτα μὲν

regis diſceſſum fecerunt, id declarauit. Bellum igitur quod *Per. Iul.* 4209.
populus Romanus cum Hetruſcis et Larte Porſena Cluſino- *Ante*
rum rege geſſit, et quod in maxima pericula pop. Rom. ad- *Chr.* 505.
duxit, hunc habuit finem. *Olymp.*

Romanorum autem ſenatus, poſt Hetruſcorum diſceſſum 68 $\frac{3}{4}$.
coactus, cenſuit mittendam Porſenae ſellam eburneam, et *Cat.*
ſceptrum, et coronam auream, et triumphalem veſtem, qua *V.C.* 247.
reges ornabantur: Mucio vero, qui vltro pro patria mortem *Var.*
oppetere paratus erat, quod viſus fuiſſet belli finiendi cauſſa 249.
praecipua, agrum de publico largiendum trans flumen Tiberim, eodem modo quo Horatio, qui ante in primo pontis aditu pugnarat, quantum circumarare vno die poſſet. hicque locus vſque ad noſtram aetatem Mucia prata appellatur. Atque haec

q Τυῤῥηνούς τε *Vat.* et *Lapi Codd.* Sed (vt inquit *Sylb.*) poſſis etiam legere Τυῤῥηνῶν τε καὶ Κλουσινῶν βασιλέα. nam Porſena rex erat tam Etruſcorum quam Cluſinorum, vt conſtat ex pag. 281. v. 40. et p. 292. v. 8. Vulgo legitur Τυῤῥηνῶν τε καὶ βασιλέα.

r Κλουσηνῶν in *Ed. Steph.* ea nimirum forma qua paſſim Ἀρικηνοὺς apud hunc legimus: quum analogia poſtulet Κλουσίνων. Apud *Strab.* l. V. habemus Κλουσίων. *Sylb.*

s Deeſt *Vat.*

t Θρόνον δῶρα ἐλεφάντινον *Vat.*

 u ταύτην

τοῖς ἀνδράσι· Κλοιλίᾳ δὲ τῇ παρθένῳ στάσιν εἰκόνος χαλκῆς ἔδοσαν, ἣν ἀνέθεσαν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς ὁδοῦ, τῆς εἰς τὴν ἀγορὰν φερούσης, οἱ τῶν παρθένων πατέρες. ταύτην ἡμεῖς μὲν [u] οὐκ ἔτι κειμένην εὕρομεν· ἐλέγετο δὲ [x] "ὅτι" ἐμπρήσεως περὶ τὰς πλησίον οἰκίας γενομένης ἠφανίσθη. κατὰ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν ὁ νεὼς τοῦ Καπιτωλίου Διὸς εἰς συντέλειαν [y] ἐξείργασται, περὶ οὗ τὰ κατὰ μέρος ἐν τῷ πρὸ τούτου δεδήλωκα λόγῳ. τὴν δ' ἀνιέρωσιν αὐτοῦ καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ἔλαβε [z] "Μάρκος Ὁράτιος ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, φθάσας τὴν παρουσίαν τοῦ συνάρχοντος. ἐτύγχανε δὲ κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον Οὐαλέριος [a] τῆς πόλεως" προεξεληλυθὼς μετὰ τῆς δυνάμεως ἐπὶ τὴν βοήθειαν τῆς χώρας. ἄρτι γὰρ τῶν ἀνθρώπων καταλιπόντων τὰ ἐρύματα, καὶ συνιόντων εἰς τοὺς ἀγροὺς, λῃστήρια πέμπων Μαμίλιος, μεγάλα τοὺς γεωργοὺς ἔβλαπτε. ταῦτα ἐπὶ τῆς τρίτης ὑπατείας ἐπράχθη.

Per. Iul. 4209. *Ante Chr.* 505. *Olymp.* 68 3/4. *Cat.* *V.C.* 247. *Var.* 249.

haec quidem viris *praemia dedere:* at Cloeliam virginem ſtatua aenea donauere, quam virginum patres in via ſacra, quae in comitium fert, ei erexerunt. Nos tamen non inuenimus hanc adhuc exſtantem et erectam: ferunt enim eam incendio circa proximas aedes exorto abſumptam. Hoc anno templum Iouis Capitolini abſolutum eſt, de quo ſuo loco in ſuperiore libro egi. Eius vero dedicationem et inſcriptionem alter Conſul, Marcus Horatius, ante ſui collegae aduentum occupauit. Tunc enim Valerius forte ex vrbe cum exercitu ad agrum tuendum exierat. Quum enim nuperrime agreſtes caſtella reliquiſſent, et in agros conueniſſent, Mamilius miſſa latronum manu agricolas valde infeſtabat. Atque haec tertio conſulatu ſunt geſta.

Anno

u Ταύτην ἡμεῖς μὲν οὐκέτι κειμένην εὕρομεν] *Plinius* tamen, qui multo poſt *Dionyſium* ſcripſit, ita de hac ſtatua loquitur, lib. XXXIV. c. 6. *Equeſtrium tamen origo perquam vetus eſt, cum foeminis etiam honore communicato. Cloeliae enim ſtatua eſt equeſtris. Plutarchus* ſimillime in Poplicola, Ἀνάκειται δὲ τὴν ἱερὰν ὁδὸν πορευομένοις εἰς παλάτιον ἀνδριὰς αὐτῆς ἔφιππος. *Caſaub.*

x Non agnoſcit *Cod. Vat.* in quo mox ἠφανίσθαι pro ἠφανίσθη.

y Ἐξειργάσθη, περὶ οὗ τὰ *Vat.* articulus τὰ abeſt a vulgatis.

z Deeſt *Vat.* μὲν quod in vulgatis hic loci vitioſe redundat.

a Deſiderantur in *Cod. Vat.*

b Cor-

Οἱ δὲ τὸν τέταρτον ἐνιαυτὸν ἄρξαντες [b] ὕπατοι, Σπόριος Λάρκιος καὶ Τῖτος Ἑρμήνιος, ἄνευ πολέμου τὴν ἀρχὴν διετέλεσαν. ἐπὶ τούτων [c] Ἄῤῥος ὁ Πορσίνου τοῦ Τυῤῥηνῶν βασιλέως υἱός, τὴν Ἀρικηνῶν πόλιν δεύτερον ἔτος ἤδη [d] πολεμῶν, ἐτελεύτησεν. εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ γενέσθαι τὰς Ῥωμαίων σπονδάς, τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς μοῖραν παρὰ τοῦ πατρὸς λαβὼν [e] ἐστράτευσεν ἐπὶ τοὺς Ἀρικηνούς, ἰδίαν κατασκευαζόμενος ἀρχήν. [f] μικροῦ δὲ δεήσας τὴν πόλιν ἑλεῖν, ἐλθούσης τοῖς Ἀρικηνοῖς ἐπικουρίας ἔκ τ' Ἀντίας καὶ Τούσκλου καὶ τῆς Καμπανίδος Κύμης, παραταξάμενος ἐλάττονι δυνάμει πρὸς [g] μείζονα, τοὺς μὲν ἄλλους ἐτρέψατο, καὶ μέχρι τῆς πόλεως ἤλασεν· ὑπὸ δὲ Κυμαίων, οὓς ἦγεν Ἀριστόδημος ὁ Μαλακὸς ἐπικαλούμενος, νικηθεὶς ἀποθνήσκει· καὶ ἡ στρατιὰ τῶν Τυῤῥηνῶν, μετὰ τὴν ἐκείνου XXXVI.

Anno autem quarto conſules creati Sp. Largius, et T. Herminius totum magiſtratus ſui tempus ſine bello tranſegerunt. His conſulibus Aruns Porſenae Hetruſcorum regis filius, quum Ariciam vrbem ſecundum iam annum oppugnaret, obiit. Nam ſimulatque percuſſum eſt foedus cum Romanis, dimidiam exercitus partem a patre accipiens, expeditionem contra Aricinos fecit, ſibi proprium paraturus imperium: et quum parum abfuiſſet quin vrbem caperet, quum auxilia Aricinis ab Antio et Tuſculo et Cumis Campaniae veniſſent, minoribus copiis cum maioribus acie inſtructa confligens, caeteros quidem in fugam vertit, et ad vrbem vſque compulit. at ipſe a Cumanis, quos Ariſtodemus, Malacus cognomine, ducebat, victus occubuit. Et Hetruſcorum exercitus poſt illius mortem, quum hoſtium impetum

Sp. Largius et T. Herminius coſſ. *Per. Iul.* 4210. *Ante Chr.* 504. *Olymp.* 68 4 69. 1. *Cat.* *V.C.* 248. *Var.* 250.

b Corrupte in *Ed. Steph.* ὕπατοι, Σπόριοι, Μάρκος Λάρκιος, καὶ Τῖτος Ἑρμ.

c Obſerua hic Ἄῤῥος pro Ἄρων, vt ſupra fuit p. 288. 11. et apud *Plutarchum* in *Poplicola*. *Sylb.* In *Cod. Vat.* Ἄῤῥισος.

d Πολεμῶν pro πολιορκῶν poſitum opinatur *Port.*

e Ἐστράτευσεν *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.* vulgo ἐστρατοπέδευσεν.

f Ante μικροῦ deeſſe videtur coniunctio καὶ, vel ſimilis. *Sylb.* ſcil. vulgatis deeſt δέ. Illam agnoſcit *Cod. Vat.*

g Μείζονα *Vat.* vulg. μείζονας.

τελευτὴν οὐκέτι ὑπομείνασα, τρέπεται πρὸς φυγήν. πολλοὶ μὲν δὴ [h] αὐτῶν διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Κυμαίων διεφθάρησαν· ἄλλοι δὲ πλείους [i] σκεδασθέντες ἀνὰ τὴν χώραν εἰς τοὺς ἀγροὺς τῶν Ῥωμαίων οὐ πολὺ ἀπέχοντας κατέφυγον, ὅπλα τ᾽ ἀπολωλεκότες, καὶ ὑπὸ τῶν τραυμάτων ἀδύνατοι ὄντες ἐπὶ τὰ προσωτέρω χωρεῖν. οὓς ἐκ τῶν ἀγρῶν οἱ Ῥωμαῖοι κατακομίζοντες εἰς τὴν πόλιν ἁμάξαις τε καὶ ἀπήναις καὶ τοῖς ἄλλοις ὑποζυγίοις ἡμιθνῆτας ἐνίους, καὶ φέροντες [k] εἰς τὰ ἑαυτῶν, οἰκείαις τροφαῖς τε καὶ θεραπείαις καὶ ταῖς ἄλλαις φιλανθρωπίαις πολὺ τὸ συμπαθὲς ἐχούσαις ἀνελάμβανον· ὥστε πολλοὺς αὐτῶν, ταῖς χάρισι ταύταις ὑπαχθέντας, μηκέτι τῆς οἴκαδε ἀφίξεως πόθον ἔχειν, ἀλλὰ παρὰ τοῖς εὐεργέταις σφῶν βούλεσθαι καταμένειν· οἷς ἔδωκεν ἡ βουλὴ χώραν τῆς πόλεως, ἔνθα [l] οἰκίας ἔμελλον κατασκευάσασθαι, [m] τὸν μεταξὺ τοῦ τε

Per. Iul. 4210. *Ante Chr.* 504. *Olymp.* 68 4 / 69 1 *U.C. Cat.* 248. *Var.* 250.

impetum diutius ſuſtinere non poſſet, fuſus et fugatus eſt. Multi autem eorum in fuga a Cumanis eos perſequentibus fuerunt caeſi: plerique vero eorum diſperſi in Romanorum agros non longe diſtantes confugerunt; tum quia amiſerant arma, tum etiam quia vulneribus debilitati vlterius progredi non poterant. quos Romani ex agris in vrbem plauſtris et carpentis et aliis iumentis comportantes, ſemineces nonnullos, et in ſuas domos ferentes, cibisque et medicamentis et aliis humanitatis officiis cum magna commiſeratione refecerunt: ita vt eorum multi his beneficiis invitati nullo amplius deſiderio domum redeundi tenerentur, ſed mallent apud homines bene de ſe meritos remanere. quibus ſenatus locum vrbis dedit, convallem illam quae inter Palatium

h Pro αὐτῆς, cuius relatio ad praecedens ϛρατιὰ paullo durior eſt, ſi quis malit αὐτῶν, non refragabor *Sylb.* Αὐτῶν διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Κυμαίων *Vat.* vulgatae αὐτῆς dant, et τῶν omittunt.

i Σκεδασθέντες ἀνὰ τὴν χώραν εἰς τοὺς ἀγροὺς *Vat.* vocabulorum horum ſecundum cum tertio et quarto deſunt vulgatis.

k Εἰς τὰς ἑαυτῶν οἰκίας malit *Portus.* vulg. τὴν et οἰκίαν.

l οἰκίας legendum eſſe dictat ipſa ſententia, errore nato a ſcripturae compendio *Sylb.* οἰκήσεις in *Cod. Vat.* nam vulgatae dant οἰκίαν.

m τὸν μεταξὺ *Vat.* vulgo legitur τὴν μεταξύ.

n Mallem

Παλαντίου καὶ τοῦ Καπιτωλίου, [n] τέτταρσι μάλιστα μηκυνόμενον σταδίοις αὐλῶνα· ὓς καὶ μέχρις ἐμοῦ Τυῤῥηνῶν οἴκησις ὑπὸ Ῥωμαίων καλεῖται κατὰ τὴν ἐπιχώριον διάλεκτον, ἡ Φέρουσα δίοδος ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἐπὶ τὸν μέγαν ἱππόδρομον. ἀνθ' ὧν εὕροντο παρὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν δωρεὰν οὐ τὴν ἐλαχίστου ἀξίαν, ἀλλ' ἐφ' ᾗ μάλιστα ἥσθησαν, τὴν πέραν τοῦ ποταμοῦ χώραν, ἧς ἀπέστησαν ὅτε διελύοντο τὸν πόλεμον· καὶ θυσίας [o] ἀπέδοσαν τοῖς θεοῖς ἀπὸ χρημάτων πολλῶν, ἃς εὔξαντο γενόμενοι πάλιν τῶν Ἑπτὰ πάγων κύριοι συντελέσειν.

XXXVII. Ἐνιαυτῷ δὲ πέμπτῳ μετὰ τὴν ἐκβολὴν [p] τῶν βασιλέων, ὀλυμπιὰς μὲν ἦν ἐννάτη καὶ ἑξηκοστή, [q] ἣν ἐνίκα στάδιον Ἰσχόμαχος Κροτωνιάτης, Ἀθήνησι δὲ τὸ δεύτερον ἄρχων Ἀκεστορίδης, ὕπατοι δὲ Ῥωμαίων Μάρκος [r] Οὐαλέριος, ἀδελφὸς Οὐαλερίου Ποπλικόλα, καὶ Πόπλιος

Palatium et Capitolium ad quatuor ferme ſtadiorum longitudinem exporrigitur, vbi aedes exſtruerent: qui ad mea vſque tempora vicus Tuſcus a Romanis ſua lingua appellatur, qua tranſitur a foro ad circum maximum. Pro quibus officiis rex eorum illis munus rependit plurimi faciendum, quod illis fuit longe acceptiſſimum; agrum Tranſtiberinum, quo ei ceſſerant, quum pacem fecerunt: et ſacrificia magno impendio diis perſoluerunt, quae ſe illis facturos vouerant, ſi Septem-pagos recuperaſſent.

Per. Iul. 4210. *Ante Chr.* 504. *Olymp.* 68/69. 4/1. *Cat. V.C.* 248. *Var.* 250.

Anno autem quinto poſt exactos reges Olympias erat ſexageſima nona, qua vicit in ſtadio Iſchomachus Crotoniates, Athenis vero iterum archon erat Aceſtorides; at Romae conſules creati M. Valerius, frater Valerii Poplicolae, et P. Poſtumius,

M. Valerius et P. Poſtum. coſſ. Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 1/2. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

n Mallem τέτταρας μ. μ. σταδίους αὐλῶνα. *Caſ.*

o Scribendum vel ἀπέδοσαν vel ἀπέδωκαν. *Sylb.* Malim ἀπέδοσαν cum *Cod. Vat.* vulgatae dant ἀπέδωσαν.

p Τοῦ βασιλέως *Vat.*

q Affirmo tranſpoſita eſſe verba, ac reſtituendum, ἣν ἐνίκα στάδιον Ἰσχόμαχος Κροτωνιάτης τὸ δεύτερον, Ἀθήνησι δὲ ἄρχων Ἀκεστορίδης. *Meurſius* in *Attic. Lect.* l. IV. c. 26.

r Perperam Οὐαλερίου in *Ed. Steph.*

Ποστόμιος Τούβερτος [s] ἐπικαλούμενος. ἐπὶ τούτων ἕτερος ἐξεδέξατο Ῥωμαίους πόλεμος ἐκ τῶν ἔγγιστα οἰκούντων, ὃς ἤρξατο μὲν ἀπὸ λῃστηρίων, προὔβη δ' εἰς πολλοὺς καὶ μεγάλους ἀγῶνας· ἐχώρησε μέντοι τελευτῶν εἰς διαλλαγὰς εὐπρεπεῖς, ἐπὶ τῆς τετάρτης [t] μετὰ τούτους τοὺς ἄνδρας ὑπατείας, πάντα τὸν μεταξὺ χρόνον πολεμηθείς. Σαβίνων γάρ τινες καταγνόντες τῆς πόλεως ἀσθένειαν ἐκ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πταίσματος, ὡς οὐκέτι τὴν ἀρχαίαν ἀξίωσιν ἀναληψομένης, ἐπετίθεντο τοῖς εἰς τὴν χώραν κατιοῦσιν ἐκ τῶν ἐρυμάτων λῃστήρια καταστησάμενοι, καὶ πολλὰ τοὺς γεωργοὺς ἔβλαπτον. ὑπὲρ ὧν ἀποστείλαντες οἱ Ῥωμαῖοι πρεσβείαν, πρὶν ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρῆσαι, δίκας ᾔτουν, [u] καὶ διδόναι λόγον ἠξίουν, καὶ μηδὲν εἰς τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν παρανομεῖν· αὐθάδεις τε λαβόντες ἀποκρίσεις, προεῖπον αὐτοῖς τὸν πόλεμον. καὶ γίνεται ἡ μὲν πρώτη ἔξοδος ἑνὸς τῶν ὑπάτων Οὐαλερίου, σὺν ἱππεῦσι καὶ ψιλῶν τοῖς ἀκμαιοτάτοις αἰφνίδιος ἐπὶ τοὺς λῃιζομένους τὰ χωρία, καὶ

Per. Jul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 ½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

Bellum Sabinum.

mius, qui Tubertus vocabatur. His conſulibus bellum aliud a finitimis populis contra pop. Rom. exortum eſt; quod quidem a latrociniis exorſum eſt, progreſſum autem ad multa et magna praelia: veruntamen tandem honeſtis pacis conditionibus finitum eſt, quarto poſt hos viros conſulatu, ad quorum vſque tempora ſine vlla intermiſſione geſtum eſt. Sabini enim quidam quum animaduertiſſent remp. Rom. aduerſo Hetruſcorum bello debilitatam, quaſi priſtinam dignitatem amplius recuperatura non eſſet, eos qui ex caſtellis in planitiem deſcendebant praedonum incurſionibus adoriebantur, et agreſtes magnis afficiebant detrimentis. Quamobrem Romani, antequam ad arma venirent, legationem illis mittentes, poenas repoſcebant, et poſtulabant vt rationem iniuriarum redderent, et ab omni vi et iniuria agricolis inferenda abſtinerent. A quibus quum ſuperba accepiſſent reſponſa, bellum illis indixerunt: et ab altero conſule Valerio, cum equitatu et lectiſſimis leuis armaturae militibus, prima expeditio in praedones repentina facta eſt; et eorum

s Ἐπικαλούμενος *Vat.* vulgatae dant ſimplex καλούμ.

t Μετὰ τούσδε τοὺς *Vat.*

u Καὶ τὸ λοιπὸν ἠξίουν μηδὲν *Vat.*

x Com-

φόνος τῶν καταληφθέντων ἐν ταῖς προνομαῖς συχνῶν ὄντων πολὺς, οἷα εἰκὸς ἦν, ἀνθρώπων ἀσυντάκτων τε καὶ οὐ προῃσθημένων τὴν ἔφοδον. ἔπειτα τῶν Σαβίνων πολλὴν ἀποστειλάντων ἐπ᾽ αὐτοὺς στρατιὰν ὑφ᾽ ἡγεμόνι τεταγμένην ˣ ἐμπείρῳ πολέμου, ἑτέρα γίνεται ἐπ᾽ αὐτοὺς ἔξοδος Ῥωμαίων, σὺν πάσαις ταῖς δυνάμεσιν, ἀμφοτέρων ἀγόντων τῶν ὑπάτων. Ποστούμιος μὲν οὖν πλησίον τῆς Ῥώμης ἐν ὀρεινοῖς τόποις κατεστρατοπέδευσε, δεδιὼς μή τις ἔφοδος ἐκ τῶν φυγάδων γένηται ἐπ᾽ ʸ αὐτὴν αἰφνίδιος. Οὐαλέριος δ᾽ ἐγγὺς τῶν πολεμίων, παρὰ ποταμὸν Ἀνίητα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν Τιβύρων καθ᾽ ὑψηλοῦ πολὺς ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος, ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χώραν· συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ, καλὸς μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺς δὲ πίνεσθαι.

rum, qui in pabulationibus deprehenſi fuerant, quorum magnus *Per Iul.*
erat numerus, ingens caedes edita, (vt veriſimile eſt) quia nul- 4211.
los ordines ſeruabant, nec hoſtium aduentum praeſenſerant. *Ante Chr.* 503.
Deinde miſſo a Sabinis contra eos ingenti exercitu ductu impe- *Olymp.*
ratoris rerum bellicarum periti, Romani, ex vrbe iterum egreſſi 69 ½.
cum omnibus copiis, quas ambo conſſ. ducebant, illis obuiam *Cat.*
venerunt. Ac Poſtumius quidem prope vrbem in montanis *V.C.* 249.
locis caſtra poſuit, veritus ne qua repentina incurſio ab exſuli- *Var.*
bus in ſe fieret: at Valerius prope hoſtes ad Anienen fluuium, 251.
qui ex vrbe, quae Tibur vocatur, praeceps et cum impetu de alto ſaxo labitur, et per Sabini et Romani agri planitiem fertur, vtramque regionem diſterminans; influit autem in flumen Tiberim, aſpectu amoenus, et potu dulcis.

In

x *Camerarius* mauult compoſite ἐμπειροπολέμου: quod infra quoque vſurpatur cum ἀπειροπόλεμος. attamen et vulgatam lectionem retinere poſſumus, cum ſupra itidem habuerimus ἔμπειροι πολέμων, p. 278. v. 33. et ἄπειρων πολέμου p. 263. v. 28. *Sylb.*

y αὐτὸν vulgo. Rectius forſan αὐτὴν, vt referatur ad τὴν Ῥώμην, non ad conſulem, *Lapus* hunc accuſatiuum cum ſua praepoſ. omiſit. *Sylb.*

z Melius

XXXVIII Ἐκ δὲ τῶν ἑτέρων τοῦ ποταμοῦ μερῶν ἡ τῶν Σαβίνων ἔκειτο παρεμβολή, τοῦ ῥεύματος οὐδ᾽ αὐτὴ πολὺν ἀπέχουσα τόπον, [z] ἐπὶ γεωλόφου τινὸς ἠρέμα κατακλινοῦς, οὐ σφόδρα ἐχυροῦ. κατ᾽ ἀρχὰς μὲν οὖν δι᾽ εὐλαβείας εἶχον ἀλλήλους ἑκάτεροι, καὶ μάχης ἄρχειν διαβάντες τὸν ποταμὸν ὤκνουν. [a] χρόνῳ δ᾽ ὕστερον οὐ κατὰ λογισμὸν καὶ πρόνοιαν τοῦ συμφέροντος, ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ὀργῆς καὶ φιλονεικίας ἐξαφθέντες, συνάπτουσι μάχην. [b] ὑδρευόμενοι τε γὰρ καὶ τοὺς ἵππους ἄγοντες [c] ἐπὶ τὸν πότον, ἀνέβαινον ἐπὶ πολὺ τοῦ ποταμοῦ· βραχὺς δ᾽ ἔρρει τηνικαῦτα, οὔπω τοῖς χειμερινοῖς ὕδασι πληθύων· ὥστ᾽ ὀλίγον ὑπὲρ τοῦ γόνατος ἔχοντες αὐτὸν ἐπεραιοῦντο. συμπλοκῆς δέ τινος πρῶτον ὀλίγοις πρὸς οὐ πολλοὺς γενομένης, ἐξέδραμόν τινες ἐπικουροῦντες τοῖς σφετέροις ἐξ ἑκατέρου χάρακος· ἔπειθ᾽ ἕτεροι πάλιν ἀμύνοντες τοῖς κατισχυομένοις [d] ἐκ θατέρου. καὶ τοτὲ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σαβίνους ἀνέστελλον ἀπὸ τοῦ νάμα-

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

In altera vero fluuii parte Sabinorum caſtra erant poſita, et ipſa non longe a flumine diſtantia, in quodam colle leuiter decliui, nec valde munito. Primum igitur vtrique viciſſim ſibi cauebant, et traiecto flumine pugnae initium facere metuebant. Sed poſtea non ratione *certa* atque vtilitatis conſideratione moti, ſed ira et ambitioſa vincendi cupiditate accenſi, praelium commiſerunt. Nam quidam, dum aquarentur et equos ad fluuium potandi gratia ducerent, longe in fluuii alueum prouecti ſunt: (tunc enim non valde erat profundus, quia hybernis imbribus nondum erat auctus) adeo vt, quum eorum genua vix ſuperaret, eum traiicerent. Primum autem, quod pauci cum paucis fuiſſent congreſſi ex vtroque vallo, quidam ſuis ſuppetias laturi procurrerunt: deinde rurſus alii hinc inde ſuis, qui ab hoſte premebantur, auxilio venerunt. et modo Romani Sabinos a flu-

vio

z Melius forſan ἐπὶ γεωλόφου τινὸς ἠρέμα κατακλινοῦς, vt in *Cod. Vat.* vulgo legitur ἐπίγε λόφου et κατακλίνοντος.

a Ὕστερον δ᾽ οὐ κατὰ *Vat.*

b Ὑδρευόμενοι γὰρ *Vat.*

c Ἐπὶ τὸν πότον *Vat.* pro poſtrema voce dant vulgatae ποταμόν.

d Ἐκ θατέρου *Vat.* vulg. ἐκ θατέρων.

e Non

τος. τοτὲ δὲ οἱ Σαβῖνοι τοὺς Ῥωμαίους ἐξεῖργον τοῦ ποταμοῦ. πολλῶν δὲ φόνων καὶ τραυμάτων γινομένων, καὶ φιλονεικίας ἅπασιν ἐμπεσούσης, οἷα περὶ τὰς ἀψιμαχίας [e] τὰς ἐκ καιροῦ συμπεσούσας γίνεσθαι φιλεῖ, προθυμία τοῖς ἡγεμόσι τῶν στρατοπέδων ὁμοία παρέστη διαβαίνειν τὸν ποταμόν. ἔφθασε δὲ πρῶτος ὁ τῶν Ῥωμαίων ὕπατος, καὶ διαβιβάσας τὸν στρατὸν, ἔτι τῶν Σαβίνων ὁπλιζομένων τε καὶ εἰς τάξιν καθισταμένων, ἐν χερσὶν ἦν. οὐ μὴν ἐμέλλησάν γ' οὐδ' ἐκεῖνοι θέσθαι μάχην, καταφρονήσει πολλῇ ἐπαρθέντες, ὅτι οὔτε πρὸς ἀμφοτέρους τοὺς ὑπάτους, οὔτε πρὸς ἅπασαν τὴν Ῥωμαίων δύναμιν ἔμελλον ἀγωνιεῖσθαι, καὶ συῤῥάξαντες ἐμάχοντο, πᾶσαν εὐτολμίαν καὶ προθυμίαν [f] ἐνδεικνύμενοι.

Ἀγῶνος δὲ καρτεροῦ γενομένου, καὶ τοῦ δεξιοῦ τῶν Ῥωμαίων κέρατος, ἔνθα ἦν ὁ ὕπατος [g] Ποστού- XXXIX.

vio repellebant, modo Sabini Romanos ab eodem arcebant. *Per. Iul.* Magna autem caede vtrinque edita, et multis illatis et acceptis 4211. vulneribus, quum omnium animos vincendi ſtudium inuaſiſſet, *Ante* vt in leuibus praeliis temere commiſſis accidere ſolet, ipſos *Chr.* 503. quoque caſtrorum duces idem animi ardor ad fluuium traiicien- *Olymp.* dum accendit. 69 ½. Sed conſul Rom. hoſtem anteuertit, et prior cum exercitu eum traiecit; *Cat.* et, dum adhuc Sabini ſe armarent *V.C.* 249. et aciem inſtruerent, manus cum illis conſeruit. *Var.* 251. Veruntamen ne illi quidem praelium committere ſunt cunctati, hoſte contempto, et valde elati, quod neque cum ambobus conſſ. neque cum omnibus Romanorum copiis eſſent dimicaturi: quare cum impetu irruentes pugnarunt, omnem animi praeſentiam et alacritatem exſerentes.

Commiſſo autem acri praelio, quum dextrum Romanorum cornu, vbi erat conſul Poſtumius, hoſtes grauiter vrgeret,

e Non male forſan legas, τὰς ἀκαίρως ἐμπεσούσας *Sylb.* Τὰς ἐκκαίρους συμπεσοῦσα *Vat.* vulgo τὰς ἀκαίρους ἐμπεσοῦσα.

f Ἀποδεικνύμενοι *Vat.*

g Rectius Οὐαλέριος, vt patet tum e praecedentibus tum e ſequentibus, vt adnotauit etiam *Glareanus.* vel hoc ipſum Ποστούμιος hinc tollendum eſt, et paullo poſt v. 18. collocandum poſt ὕπατος *Sylb.*

h Πρεσβύ-

μιος, ἐπιβαίνοντος τοῖς ἐναντίοις, καὶ προσωτέρω χωροῦντος, τοῦ δ' εὐωνύμου κάμνοντος ἤδη, καὶ πρὸς τῶν πολεμίων ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐξωθουμένου, μαθὼν τὸ γινόμενον ὁ τὴν ἑτέραν τῶν Ῥωμαίων παρεμβολὴν κατέχων ὕπατος, ἐξῆγε τὴν στρατιάν. αὐτὸς μὲν οὖν τὴν φάλαγγα τῶν πεζῶν ἐπαγόμενος, βάδην ἠκολούθει· τὸν δὲ [h] πρεσβύτερον Σπόριον [i] Λάρκιον, τὸν ὑπατεύσαντα τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ, τοὺς ἱππεῖς ἄγοντα πέμπει κατὰ σπουδήν, ὃς [k] ἀπὸ ῥυτῆρος τοὺς ἵππους ἐλαύνων, τόν τε ποταμὸν διαπεραιοῦται κωλύοντος οὐδενὸς εὐπετῶς, καὶ κατὰ τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων κέρας περιϊππεύσας, ἐνσείει πλαγίοις τοῖς ἱππεῦσι τῶν Σαβίνων· καὶ γίνεται μέγας αὐτόθι τῶν ἱππέων [l] ἑκατέρων σταδὴν μαχομένων ἐπὶ χρόνον πολὺν ἀγών. ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ Ποστούμιος τοὺς πεζοὺς ἄγων, πλησίον αὐτῶν [m] ἐγένετο· καὶ συῤῥάξας τοῖς πεζοῖς, ἀποκτείνει τε πολλοὺς μαχόμενος, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐξωθεῖ τῆς τά-

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69 ½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

vrgeret, et vlterius progrederetur, at ſiniſtrum iam laboraret, et ab hoſtibus ad fluuium pelleretur, conſul qui altera Rom. caſtra tenebat, re cognita, eduxit exercitum. ac ipſe quidem peditum aciem ducens pedetentim ſequebatur: Spurium vero Largium legatum, qui ſuperiore anno conſulatum geſſerat, cum equitatu celeriter miſit; qui laxatis habenis equitans, et flumen nullo prohibente facile traiecit, et dextrum hoſtium cornu obequitans, in tranſuerſum equitatus Sabini latus impreſſionem fecit: atque ibi inter vtrorumque equites comminus pugnantes acriter diuque eſt certatum. Interea et Poſtumius, qui peditatum ducebat, ad eos acceſſit; et cum peditatu facto in eos impetu pugnans multos occidit, et reliquos fudit ac fugauit.

h Πρεσβύτερον hic ſignificat eum qui eſſet e ſeniorum centuria, vt ſupra p. 283. v. 30. et clarius in claſſium deſcriptione p. 212. v. 30. *Sylb.* Πρεσβευτὴν ex ſequentibus legendum cenſet *Portus.*

i Λούκιον in *Ed. Steph.* Λεύκιον *Vat.* Vide p. 292. v. 7.

k Ἀπὸ ῥυτῆρος *Vat.* quo modo et ſupra p. 265. v. 22. vulg. ὑπὸ ῥ.

l Ἀμφοτέρων *Vat.*

m Ἐγίνετο *Vat.*

n Παν-

ξεως. εἰ δὲ μὴ νὺξ ἐπέλαβεν, ἅπαντες ἂν οἱ Σαβῖνοι κυκλωθέντες ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἱπποκρατούντων ἤδη, [n] πασσυδεὶ διεφθάρησαν. νῦν δὲ τὸ σκότος τοὺς διαφυγόντας ἐκ τῆς μάχης, ὄντας ἀνόπλους καὶ οὐ πολλοὺς, ἐῤῥύσατο καὶ διέσωσεν εἰς τὰ οἰκεῖα. τῆς δὲ παρεμβολῆς αὐτῶν οἱ ὕπατοι χωρὶς ἀγῶνος ἐκράτησαν, ἐκλειφθείσης ὑπὸ τῶν ἔνδον ἅμα τῷ θεάσασθαι τὴν τροπὴν τῶν σφετέρων· ἐξ ἧς πολλὰς ὠφελείας λαβόντες, ἃς τοῖς στρατιώταις ἄγειν τε καὶ φέρειν [o] ἐπέτρεψαν, ἀπῆγον ἐπ᾽ οἴκου τὰς δυνάμεις. τότε πρῶτον ἡ πόλις ἀναλαβοῦσα ἑαυτὴν ἐκ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ πταίσματος, εἰς τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀποκατέστη φρόνημα, καὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν περιοίκων, ὡς πρότερον, ἐθάῤῥησεν ἀντιποιεῖσθαι, [p] καὶ ψηφίζεται κοινῇ μὲν ἀμφοτέροις τοῖς ὑπάτοις θριάμβου καταγωγὴν, ἰδίᾳ δὲ θατέρῳ τῶν ἀνδρῶν Οὐαλερίῳ δωρεὰν τόπον [q] εἰς οἴκησιν ἐν τῷ κρατίστῳ τοῦ Παλαντίου [τόπῳ] δοθῆναι, καὶ τὰς εἰς τὴν κα-

gauit. Et, niſi nox interueniſſet, omnes Sabini a Romanis equitatu ſuperioribus iam circumdati internecione deleti fuiſſent. Iam vero ipſae tenebrae, hoſtes ex praelio diffugientes, qui erant inermes et pauci, ſeruarunt; effeceruntque vt incolumes ad ſuos redirent. Conſules vero eorum caſtris ſine vllo certamine ſunt potiti, quae a praeſidiariis, ſimulatque ſuos in fugam verſos viderunt, deſerta ſunt. Ex quibus parta ingenti praeda, quam militibus diripiendam conceſſerunt, copias domum reduxerunt. Tunc primum pop. Rom. ex clade ab Hetruſcis accepta viribus collectis, priſtinos reſumpſit ſpiritus, et finitimorum populorum imperium, vt antea, auſus eſt ſibi vendicare, et decernere vt ſimul ambo coſſ. triumpharent, ſed priuatim vt alteri eorum, Valerio ſcilicet, area ad aedificandum in praeſtantiſſima palatii parte daretur dono, vtque ei ex aerario

Per. Iul. 4211. *Ante Chr.* 503. *Olymp.* 69½. *Cat. V.C.* 249. *Var.* 251.

n Πανσυδεὶ *Vat.*

o Ἄγειν τε καὶ φέρειν] Ionicum eſt de hoſtilibus direptionibus *Herodoto* perquam familiare, vt lib. I. c. 88. et 166. *Camerar.*

p Καὶ ψηφίζεται *Vat.* vulg. ψηφίζεσθαι.

q Melius forſan ſi legamus οἴκισιν. *Portus.*

r Ita

τασκευὴν δαπάνας ἐκ τοῦ δημοσίου χορηγεῖσθαι. ταύτης τῆς οἰκίας, παρ' ἣν ὁ χαλκοῦς ἕστηκε ταῦρος, αἱ [r] κλισιάδες θύραι μόναι τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ δημοσίων τε καὶ ἰδιωτικῶν οἴκων εἰς τὸ ἔξω μέρος ἀνοίγονται [s].

XL. Παρὰ δὲ τούτων τῶν ἀνδρῶν ἐκδέχονται τὴν ὕπατον ἀρχὴν Πόπλιος Οὐαλέριος ὁ κληθεὶς Ποπλικόλας, τὸ τέταρτον ἄρχειν αἱρεθεὶς, καὶ Τίτος Λουκρήτιος τὸ δεύτερον τῷ Οὐαλερίῳ συνάρχων. ἐφ' ὧν ἅπαντες οἱ Σαβῖνοι, κοινὴν ποιησάμενοι τῶν πόλεων ἀγορὰν, ἐψηφίσαντο Ῥωμαίοις πολεμεῖν, ὡς λελυμένων σφίσι τῶν σπονδῶν, [t] ἐπειδὴ βασιλεὺς Ταρκύνιος ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς, πρὸς ὃν ἐποιή-

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *V.C. Cat.* 250. *Var.* 252.

rio ſumptus ad id aedificium ſuppeditarentur. Huius domus, ad quam ſtat taurus aereus, valuae ſolae, praeter morem omnium Romanorum aedium tam publicarum quam priuatarum, in exteriorem partem aperiuntur.

Poſt hos in conſulare imperium ſuccedunt P. Valerius Poplicola quartum Coſ. et T. Lucretius iterum Valerii collega. His conſſ. omnes Sabini, ex communi concilii ſententia, bellum Romanis inferre decreuerunt, quaſi rupta eſſent foedera ex quo Rex Tarquinius regno fuit pulſus, cum quo foedus

Coſſ. P. Valerio Poplicola IV. et *T. Lucretio* II. *bellum Sabinum recrudeſcit.*

r Ita etiam apud *Pollucem* et *Heſych.* Apud *Plutarchum* vero in *Poplicola* κλεισιάδες. quo in loco eaſdem θύρας vocat αὐλείους: et vt αἱ αὔλειοι denominantur παρὰ τὴν αὐλὴν, ſic τὰς κλεισιάδας παρὰ τὸ κλεισίον dictas ſignificat: τῶν θυρῶν (inquit) εἴσω τῆς οἰκίας εἰς τὸ κλεισίον ἀνοιγομένων, ἐκείνης μόνης τῆς οἰκίας ἐποίησαν ἐκτὸς ἀπάγεσθαι τὴν αὔλειον. et mox, προϊούσαις ταῖς κλεισιάσιν εἰς τὸν στενωπόν. *Gloſſaria* αὐλὴν interpretantur *atrium*, et κλεισίον *Aelius Dionyſ.* apud *Euſtath.* eſſe dicit θυρῶνα μέγαν, *magnum et ſpatioſum atrium*; vel, vt alii malunt, *veſtibulum.* In κλησιάδες ergo Dorica ſcriptura eſt τοῦ η pro ει *Sylb.* Κλισιάδες *Vat.*

s Εἰς τὸ ἔξω μέρος ἀνοίγονται] Non tantum apud Romanos, ſed apud veteres Graecos honorificum fuit, fores domus habere quae in publicam viam aperirentur: quam publicae viae ſeruitutem priuatos magno aere ſolitos emere, liquet ex iis quae de Iphicrate apud *Ariſtotelem* in Oeconomicis leguntur. Nec me mouet *Plutarchus* aliter ſentiens. *Caſaub.*

t Ἐπεὶ δὲ βασιλεὺς *Vat.*

u Si

σαντο τοὺς ὅρκους· πεισθέντες ὑπὸ Σέξτου, θατέρου τῶν Ταρκυνίου παίδων, ὃς [u] αὐτοὺς ἰδίᾳ θεραπεύων καὶ λιπαρῶν τοὺς δυνατοὺς ἐξ ἑκάστης πόλεως, [x] ἐξεπολέμωσε κοινῇ [πρὸς] πάντας, καὶ [y] προσηγάγετο δύο πόλεις, Φιδήνην καὶ Καμερίαν, Ῥωμαίων μὲν [z] ἀποστήσας, [a] ἐκείνοις δὲ συμμαχεῖν πείσας· ἀνθ' ὧν αὐτὸν αἱροῦνται στρατηγὸν αὐτοκράτορα, καὶ [b] δυνάμεις ἐπιτρέπουσιν ἐξ ἁπάσης πόλεως καταγράφειν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ μάχῃ δι' ἀσθένειαν δυνάμεως καὶ στρατηγοῦ μωρίαν σφαλέντες. οἱ μὲν δὴ περὶ ταῦτα ἦσαν. τύχη δέ τις, ἐξισῶσαι βουλομένη ταῖς βλάβαις τῶν Ῥωμαίων τὰς ὠφελείας, ἀντὶ τῶν καταλιπόντων αὐτοὺς συμμάχων ἑτέραν οὐκ ἠλπισμένην ἐκ τῶν

dus interpoſito iureiurando fecerant; perſuaſi a Sexto altero Tarquinii filio, qui, vniuſcuiuſque ciuitatis primores priuatis officiis ſibi concilians et ſuppliciter orans, omnes eorum animos ab omnibus Romanis alienauit, duoſque populos Fidenates et Camerinos ad defectionem a Romanis faciendam impulit, illiſque vt ad ſuas partes tranſirent perſuaſit. Quapropter imperatorem cum ſummo imperio eum crearunt, eique ex omnibus ciuitatibus copias conſcribere permiſerunt: quaſi in ſuperiore praelio ob copiarum imbecillitatem, et ducis ſtultitiam, cladem accepiſſent. Illi igitur in his erant occupati. Fortuna vero quaedam, detrimentis Romanorum commoda exaequare volens, pro ſociis, a quibus fuerant deſerti, ex ipſiſmet hoſtibus aliud

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 $\frac{2}{3}$. *V.C. Cat.* 250. *Var.* 252.

u Si αὐτὸς vertas in αὐτοὺς, et, poſita ibi diſtinctione, referas ad verbum ἐξεπολέμωσε, non inconcinnum efficies ſenſum *Sylb.*

x Ἐξεπολέμησε *Vat.* Tollenda videtur praepoſitio πρὸς, vel legendum ἐξεπολέμωσε κοινῇ πάντας πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, vt apud *Demoſth. Olynth.* I. ὡς Ὀλυνθίους ἐκπολεμῶσαι δεῖ Φιλίππῳ. *Sylb.* Vulgatam lectionem potes tueri, ſi locum intelligas, vt ſum interpretatus *Portus.*

y Προσήγετο *Vat.* vulgo προσήγαγε.

z Plena loquutio eſſet ἀποστῆσαι ἑαυτούς. (nam vulgatae dant ἀποστῆσαι.) Sed legendum vel ἀποστῆναι vel ἀποστήσας. *Sylb.* et *Port.* Ἀποστήσας *Vat.*

a Illud ἐκείνοις ad Sabinos referendum videtur. Sed malim ἐκείνῳ δὲ vel αὐτῷ δὲ συμμαχεῖν, vt ad Tarquinium hoc referatur. *Portus.*

b Δυνάμει in *Ed. Steph.* errore manifeſto.

c Ita

πολεμίων βοήθειαν προσέθηκε τοιάνδε. ἀνήρ τις ἐκ τȣ̃ Σαβίνων ἔθνȣς, πόλιν οἰκῶν [c] Ῥήγιλλον, εὐγενὴς καὶ χρήμασι δυνατὸς, [d] Τίτος Κλαύδιος, αὐτομολεῖ πρὸς αὐτȣ̀ς, συγγένειάν τε μεγάλην ἐπαγόμενος, καὶ φίλȣς καὶ πελάτας συχνȣ̀ς αὐτοῖς μεταναςάντας ἐφεςίοις, ȣ̓κ ἐλάττȣς [e] πεντακισχιλίων τȣ̀ς ὅπλα φέρειν δυναμένȣς. ἡ δὲ καταλαβȣ̃σα αὐτὸν ἀνάγκη μετενέγκασθαι τὴν οἴκησιν εἰς Ῥώμην, τοιαύτη λέγεται γενέσθαι. οἱ δυναςεύοντες ἐν ταῖς ἐπιφανεςάταις πόλεσιν ἀλλοτρίως ἔχοντες πρὸς τὸν ἄνδρα, τῆς εἰς τὰ κοινὰ [f] ἀφιλοτιμίας εἰς δίκην αὐτὸν ἐπῆγον αἰτιασάμενοι προδοσίαν, ὅτι τὸν κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον ἐκφέρειν ȣ̓κ ἦν πρόθυμος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κοινῷ μόνος ἀντέλεγε τοῖς ἀξιȣ̃σι τὰς σπονδὰς λελῦσθαι, καὶ τȣ̀ς ἑαυτȣ̃ πολίτας ȣ̓κ εἴα κύρια εἶναι [g] τὰ δόξαντα τοῖς ἄλλοις ἡγεῖσθαι. ταύτην ὀρρωδῶν τὴν δίκην· ἔδει γὰρ

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *V.C. Cat.* 250. *Var.* 252.

aliud non ſperatum auxilium hoc modo illis addidit. Vir quidam Sabinae gentis, qui Regillum vrbem incolebat, nobilis et opulentus, nomine T. Claudius, ad eos transfugit, cum magno cognatorum comitatu et magna amicorum et clientium manu, qui cum ipſis familiis integris inde migrarunt; inter quos erant circiter quinque millia eorum qui per aetatem arma ferre poterant. Neceſſitas autem, quae illum coëgit Romam ſedes transferre, talis fuiſſe fertur. Principes nobiliſſimorum populorum, quum ei eſſent infenſi ob eius in rep. ambitionem, reum illum fecerunt, proditionis inſimulantes, quod parum propenſus eſſet ad bellum inferendum, quinetiam ſolus in communi concilio aduerſaretur iis qui foedera rupta cenſebant, ſuosque ciues non ſineret ea rata facere quae aliis placuiſſent. Ille hoc iudicium formidans

c Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* quibus conſentit *Liuius*. Perperam Ῥίγιτον in *Ed. Steph.*

d Ex *Liuio* et *Plutarcho* in *Poplicola* Ἄππιὸς Κλαῦσος reponendum cenſet *Caſaub.* Sed Ἄκτιος Κλαῦσος maluit *Sigonius*. Vide *Liuium*, l. II. c. 16.

e Πεντακισχιλίων *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.* vulgo πεντακισχιλίȣς.

f Poſt φιλοτιμίας deſideratur ἕνεκα *Sylb.*

g Τὰ δόξαντα *Vat.* vt viſum eſt *Sylburgio*. vulgatae articulo carent.

h Εἴασεν

αὐτὴν ὑπὸ τῶν ἄλλων δικασθῆναι πόλεων· ἀναλαβὼν τὰ χρήματα καὶ τοὺς φίλους, τοῖς Ῥωμαίων προςίθεται πολίταις, ῥοπήν τε οὐ μικρὰν εἰς τὰ πράγματα παρέσχε, καὶ τοῦ κατορθωθῆναι τόνδε τὸν πόλεμον ἁπάντων ἔδοξεν αἰτιώτατος γενέσθαι· ἀνθ' ὧν ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος εἴς τε τοὺς πατρικίους αὐτὸν ἐνέγραψε, καὶ τῆς πόλεως μοῖραν [h] εἴασεν ὅσην ἐβούλετο εἰς κατασκευὴν οἰκιῶν· χώραν τ' αὐτῷ προσέθηκεν ἐκ τῆς δημοσίας τὴν μεταξὺ Φιδήνης [i] καὶ [k] Πικεντίας, ὡς ἔχοι διανεῖμαι κλήρους ἅπασι τοῖς περὶ αὐτὸν, ἀφ' ὧν καὶ φυλή τις ἐγένετο σὺν χρόνῳ, Κλαυδία καλουμένη, καὶ μέχρις ἐμοῦ διέμεινε τὸ αὐτὸ φυλάττουσα ὄνομα.

midans (in alieno enim foro eius cauſſae cognitio futura erat) cum pecunia ſua et amicis ad pop. Rom. migrauit, ſeque ei adiunxit: ſuoque aduentu rebus Romanis non paruam acceſſionem attulit, eiuſque belli feliciter confecti praecipuus auctor omnibus eſt viſus. Quapropter S. P. Q. R. eum in ordinem patriciorum retulit, eique vrbis partem quantam voluit ad aedificandum conceſſit; agrumque de publico qui eſt inter Fidenas et Picentiam addidit, vt ſuis omnibus agrum viritim diuidere poſſet: vnde etiam temporis progreſſu facta eſt quaedam tribus Claudia, quae ad mea vſque tempora nomen conſtanter retinebat.

Per. Iul. 4212.
Ante Chr. 502.
Olymp. 69 2/3.
Cat. *V.C.* 250.
Var. 252.

Rebus

h Εἴασεν hic accipiendum pro συνεχώρησεν ſeu ἔδωκεν, vel addendum infinitiuum verbum ἑλέσθαι, aut ſimile. *Sylb.*

i Τὴν μεταξὺ Φιδήνης καὶ Πικεντίας] Oportet hoc loco oppida duo intelligere ad fluuium Anienem ſita, vt diſerte annotat *Plutarchus*. *Liuius* ait, trans Anienem. Semper autem vox Πικεντία mihi aliena ab hoc loco viſa: quam tamen quidam defendere conantur auctoritate *Stephani*, qui dicit Πικεντίαν fuiſſe Τυῤῥηνίας πόλιν. Sed quis non videt eſſe eam συκίνην ἐπικουρίαν? In *Plinio* vero quam egregie fallantur nihil attinet dicere. Non enim libenter facio vt illorum errores qui paſſim obuii ſunt refellam. Conſule *Plutarchum*. *Caſaub.*

k Pro Πικεντίας *Lapus* et *Gelenius* habent *Piculia*. *Ficulia* ſeu *Ficulnea* mauult *Glareanus*. Πικετίας in *Cod. Vat.*

l Ita

XLI. Ἐπεὶ δὲ παρεσκεύαστο ἅπαντα [l] ἀμφοτέροις, πρώτων μὲν ἐξῆγον οἱ Σαβῖνοι τὰς δυνάμεις, καὶ ποιοῦνται δύο παρεμβολὰς, μίαν μὲν ὕπαιθρον, οὐ πρόσω Φιδήνης, ἑτέραν δ' ἐν αὐτῇ Φιδήνῃ, φυλακῆς τε τῶν ἔνδον ἕνεκα, καὶ καταφυγῆς [m] τῶν ἔξω στρατοπεδευόντων, ἄν τι γένηται πταῖσμα περὶ αὐτούς. ἔπειτα οἱ τῶν Ῥωμαίων ὕπατοι, μαθόντες τὴν τῶν Σαβίνων ἐπὶ σφᾶς ἔλασιν, καὶ αὐτοὶ πάντας ἄγοντες τοὺς ἐν ἀκμῇ, στρατοπεδεύονται χωρὶς ἀλλήλων, Οὐαλέριος μὲν ἀγχοῦ τῆς ὑπαίθρου τῶν Σαβίνων παρεμβολῆς, Λουκρήτιος δ' ὀλίγον ἄποθεν, ἐπ' ὄχθου τινὸς, ὅθεν ἦν ὁ ἕτερος χάραξ καταφανής. ἡ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ὑπόληψις ἦν, ὡς ἐν ἀγῶνι φανερῷ τοῦ πολέμου ταχείαν [n] ἕξοντος τὴν κρίσιν, συμβαλεῖν τοῖς πολεμίοις αὐτίκα· ὁ δὲ τῶν Σαβίνων στρατηγὸς, ὀρρωδῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ συμφέρεσθαι πρὸς εὐτολμίαν τε καὶ καρτερίαν ἀνθρώπων ἅπαντα τὰ δεινὰ ὑπομένειν ἑτοίμων, νύκτωρ ἐπιχει-

Per. Iul. 4212. Ante Chr. 502. Olymp. 69 2/3. Cat. V.C. 250. Var. 252.

Rebus autem omnibus ad bellum hinc inde paratis, Sabini priores ſuas copias eduxerunt, et caſtra bina fecerunt, altera non longe a Fidenis ſub dio, altera in ipſis Fidenis; tum vt oppidanis eſſent praeſidio, tum etiam vt ii qui caſtra ſub dio habebant, ſi quam cladem accepiſſent, refugium paratum haberent. Deinde Rom. coſſ. poſtquam cognouerunt Sabinos cum infeſto exercitu contra ſe venire, ipſi quoque cum omnibus militaris aetatis hominibus profecti, bina caſtra ſeparatim fecerunt; Valerius quidem prope Sabinorum caſtra, quae ſub dio erant; Lucretius non procul ab eo loco, in quodam colle, vnde altera collegae caſtra conſpiciebantur. Romani igitur primo quoque tempore cum hoſte confligendum cenſebant, quod in aperto praelio de belli exitu iudicium celeriter factum iri ſperarent: at Sabinorum imperator, metuens aperte ſigna conferre cum audacia et tolerantia hominum, qui ad quaeuis grauia pericula ſubeunda parati erant, eos noctu aggredi

l Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Ἀμφότεροι in *Ed. Steph.* manifeſto errore; vt paullo ante Φιδίνης pro Φιδήνης.

m Τῶν ἔξω στρατοπεδευόντων *Vat.* vulg. τῶν ἐπιστρατοπ.

n Ἕξοντος τὴν κρίσιν *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

ὁ χύρα

ρεῖν αὐτοῖς ἔγνω· καὶ παρασκευασάμενος τάφρου τε [o] χώσει καὶ χάρακος [p] ἐπιβάσει ἃ πρόσφορα εἶναι ἔμελλεν, ἐπεὶ πάντα ἐγένετο τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτρεπῆ, μετὰ τὸν πρῶτον ὕπνον ἀναστήσας τὸ κράτιστον τοῦ στρατοῦ μέρος, ἄξειν ἐπὶ τὸ τῶν Ῥωμαίων ἔμελλεν ἔρυμα. τοῖς τ' ἐν Φιδήνῃ κατεστρατοπεδευκόσι παρήγγειλεν, ἐπειδὰν ἐξεληλυθότας αἴσθωνται τοὺς σφετέρους, ἐξιέναι καὶ αὐτοὺς ἐκ τῆς πόλεως, κούφῃ ἐσταλμένους ὁπλίσει. ἔπειτα [q] λοχήσαντας ἐν χωρίοις ἐπιτηδείοις ἐκέλευσεν, εἴ τινες ἐπίκουροι τοῖς περὶ τὸν Οὐαλέριον ἐκ τῆς ἑτέρας στρατιᾶς ἐπίοιεν, ἀναστάντας καὶ κατὰ νώτου γενομένους, σὺν βοῇ τε καὶ πατάγῳ πολλῷ χωρεῖν ἐπ' αὐτούς. ὁ μὲν οὖν Σέξτος ταῦτα [r] βουλευσάμενος καὶ τοῖς λογαγοῖς φράσας, ἐπειδὴ [s] κἀκείνοις ἦν βουλομένοις, [t] περιέμενε τὸν καιρόν. αὐτόμολος δέ τις ἐλθὼν εἰς τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων, μηνύει τὴν

aggredi ſtatuit; paratisque rebus ad complendas foſſas et vallum tranſcendendum neceſſariis, quum omnia ad certamen iam eſſent parata, poſt primum ſomnum excitatam totius ſui exercitus praeſtantiſſimam partem ad Romanorum munitiones erat ducturus. et illis quae Fidenis caſtra habebant denunciauit, vt, vbi ſuos egreſſos ſenſiſſent, ipſi quoque ex vrbe exirent leuiter armati. Deinde iuſſit eos, per opportuna loca inſidiis collocatis, ſi qui ex alteris caſtris Valerio ſuppetias laturi contra ſe venirent, ex inſidiis ſurgere, et a tergo eos cum ingenti clamore et ſtrepitu inuadere. Sextus igitur haec in animo habens, ſuumque conſilium centurionibus aperiens, poſtquam illi quoque id probarant, occaſionem exſpectabat. Sed quidam transfuga, profectus ad vallum Romanorum, conſuli eius

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

o Χώρᾳ minus recte in *Ed. Steph.*

p Ἐπιβάσει *Vat.* vulgo legitur ἐπιβασίᾳ.

q Λοχίσαντας male in *Ed. Steph.*

r Βουλευσάμενος *Vat.* vulgo βουλευόμενος.

s Κἀκείνοις ἦν βουλομένοις *Vat.* quo modo et alibi loquutus eſt *Dionyſius:* atque ita legendum eſſe ſuſpicati ſunt *Sylb.* et *Port.* vulgo βουλευσάμενος.

t Περιέμεινε *Vat.* vulgo παρέμενε.

διάνοιαν αὐτοῦ πρὸς τὸν ὕπατον. καὶ μετ' οὐ πολὺ τῶν ἱππέων τινὲς ἧκον ἄγοντες αἰχμαλώτους τῶν Σαβίνων, οὓς ἐπὶ ξυλισμὸν ἐξεληλυθότας συνέλαβον. οὗτοι χωρὶς ἀλλήλων ἀνακρινόμενοι, τί παρασκευάζεται πράττειν σφῶν [[u] αὐτῶν"] ὁ στρατηγὸς, λέγουσιν ὅτι κλίμακας τεκταίνεται καὶ διαβάθρας· ὅπου δὲ αὐταῖς καὶ ὁπότε μέλλοι χρῆσθαι, [x] οὐκ ἔφασαν εἰδέναι. ταῦτα μαθὼν Οὐαλέριος, ἀποστέλλει τὸν πρεσβευτὴν [y] Μάρκον εἰς τὸν ἕτερον χάρακα, τήν τε διάνοιαν τῶν πολεμίων [z] ἀπαγγελοῦντα τῷ κατέχοντι τὴν παρεμβολὴν ἐκείνην Λουκρητίῳ, καὶ τίνα χρὴ τρόπον ἐπιχειρεῖν τοῖς πολεμίοις ὑποθησόμενον. αὐτὸς δὲ τοὺς ταξιάρχους καὶ λοχαγοὺς καλέσας, καὶ φράσας ὅσα τοῦ τ' αὐτομόλου καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἤκουσε, καὶ παρακαλέσας ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καιρὸν εἰληφέναι νομίσαντας εὐχῆς ἄξιον, ἐν ᾧ δίκας λήψονται παρὰ τῶν ἐχθρῶν καλὰς, ἅ τε δέοι [a] πράττειν ἑκάστοις ὑποθέμενος, καὶ τὸ σύνθημα δοὺς, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰς τάξεις.

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

eius conſilium indicauit. nec multo poſt quidam equites Sabinos captiuos adduxerunt, quos ad lignationem egreſſos comprehenderant. Hi ſeparatim interrogati quid ipſorum imperator facere pararet, reſponderunt, ſcalas et pontes ab eo fabricari: ſed quo in loco, et quando ipſis eſſet vſurus, ſe ignorare dixerunt. His rebus cognitis, Valerius mittit Marcum ſeniorem in altera caſtra, qui hoſtium conſilia indicaret Lucretio, qui in illis caſtris erat, atque eum admoneret quo modo hoſtes eſſent adoriendi. Ipſe vero tribunos et centuriones conuocans, et eloquens iis quae ex transfuga et captiuis audierat, adhortatatuſque eos vt viri fortes eſſent, exiſtimantes ſe occaſionem ſummopere optandam nactos, qua egregias de inimicis poenas ſumerent, tum et quid faciendum eſſet admonens, teſſeramque dans, in ſuos ordines *eos* dimiſit.

Nondum

u Non agnoſcit *Vat*

x Οὐκ ἔφησαν *Vat.*

y Μάρκιον *Vat.* τὸν πρεσβευτὴν [non, vt vulgo legitur, πρεσβύτην] Λάρκιον legendum eſſe contendit *Portus.* M. Valerium prioris anni conſulem fratremque Valerii conſulis intelligendum eſſe putat *Glareanus.*

z Ἀπαγγελοῦντα malit *Sylb.* vulgo ἐπαγγελ.

a Πράττειν ἑκάστοις ὑποθέμενος *Vat.*

Οὔπω μέσαι νύκτες ἦσαν, καὶ ὁ τῶν Σαβίνων ἡγεμὼν [b] ἀναστήσας τοὺς στρατιώτας, ἦγεν ἐξ αὐτῶν τὸ κράτιστον μέρος ἐπὶ τὸν χάρακα, σιωπᾶν ἅπασι παραγγείλας, καὶ μὴ ποιεῖν τῶν ὅπλων ψόφον, ἵνα μὴ γνοῖεν ἥκοντας αὐτοὺς οἱ πολέμιοι, πρὶν ἐπὶ τῷ ἐρύματι γένωνται. ὡς δὲ πλησίον ἐγένοντο τοῦ χάρακος οἱ πρῶτοι πορευόμενοι, καὶ οὔτε φέγγη λαμπτήρων ἑώρων, οὔτε φωνὰς φυλάκων κατήκουον, πολλὴν μωρίαν τῶν Ῥωμαίων καταγνόντες, ὡς ἀφεικότων ἐρήμους τὰς φυλακάς, καὶ [c] ἐντὸς τοῦ χάρακος καθευδόντων, ἐνεπίμπλασαν ὕλης τὰς τάφρους κατὰ πολλὰ μέρη, καὶ διέβαινον οὐδενὸς σφίσιν ἐμποδὼν γινομένου. περιεκάθηντο δὲ μεταξὺ τῶν τάφρων καὶ τῶν [d] περισταυρωμάτων οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ σπείρας, ἀφανεῖς διὰ τὸ σκότος, καὶ τοὺς διαβαίνοντας [e] αὐτῶν, XLII.

Nondum autem erat media nox, quum imperator Sabinorum excitatis militibus validiſſimam eorum partem ad Romanorum vallum duxit, indicto omnibus ſilentio, iuſſisque nullum armorum ſtrepitum edere, ne hoſtes ſuum aduentum ſentirent, antequam ad ipſa caſtra iam ventum eſſet. Poſtquam autem illi qui praeibant acceſſerunt ad caſtra, neque vllum ſplendorem ignium viderunt, neque voces vigilum audierunt, magnam Romanorum ſtultitiam damnantes, * quaſi caſtra incuſtodita reliquiſſent, et intra vallum dormirent, foſſas materia variis in partibus compleuerunt, et nullo impediente eas tranſiuerunt. At Romani in cohortes diuiſi conſederant ** inter foſſas et vallum, et ob tenebras cerni non poterant, et *hoſtes* qui tranſibant, quum in ipſorum manus veniebant,

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 250. *Var.* 252.

Vat. vocab. medium vulgatis deeſt.

b Ἀναστήσας τοῦ στρατοῦ τὸ κράτιστον μέρος, ἦγεν *Vat.*

* Qui deſertis cuſtodiis intra caſtra ſterterent. *Gelen.*

c Ita *Sylb.* ex hiſtoriae ſenſu et *Lapi* verſione. Ἐκτὸς in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

** Inter foſſas et circumvallationes. *Gelen.*

d Infra quoque legitur hoc vocabulum. Si quis tamen diviſe malit τῶν πέριξ σταυρωμάτων, non refragabor *Sylb.*

e Si quis malit aduerbium αὐτοῦ vel αὐτῇ, per me licebit. *Sylb.* Αὐτῶν in *Cod. Vat.*

ὅτε γένοιντο [f] ἐν χερσὶν [αὐτῶν,] ἐφόνευον. μέχρι μὲν οὖν τινος ἐλάνθανε τοὺς ὑστέρους προσιόντας ὁ τῶν προηγουμένων ὄλεθρος· ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο σελήνης ἀνισχούσης, οἱ πλησιάζοντες τῇ τάφρῳ, σωρούς τε ὁρῶντες [g] τῶν οἰκείων νεκρῶν παρ' αὐτῇ, καὶ στίφη πολεμίων καρτερὰ ὁμόσε χωροῦντα, ῥίψαντες τὰ ὅπλα, τρέπονται πρὸς φυγήν. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι μέγα ἀναβοήσαντες· ἦν δὲ [h] τοῦτο" τὸ σύνθημα τοῖς ἐπὶ τῆς ἑτέρας παρεμβολῆς· ἐκτρέχουσιν ἐπ' αὐτοὺς ἅπαντες ἀθρόοι. καὶ ὁ Λουκρήτιος ὡς ἤκουσε τῆς κραυγῆς, τοὺς ἱππεῖς προαποστείλας διερευνησομένους μή τις ἐγκάθηται πολεμίων λόχος, ὀλίγον ὕστερον ἠκολούθει, τοὺς ἀκμαιοτάτους τῶν πεζῶν ἐπαγόμενος. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, οἵ τε ἱππεῖς τοῖς ἐκ τῆς Φιδήνης λοχῶσι περιτυχόντες, τρέπουσιν εἰς φυγήν, καὶ οἱ πεζοὶ τοὺς ἐπὶ τὴν παρεμβολὴν σφῶν ἀφικομένους κτείνοντες ἐδίωκον, οὔτε ὅπλα, οὔτε κόσμον σώζοντας. ἐν ταύταις ταῖς μάχαις

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat.* V.C. 250. *Var.* 252.

veniebant, trucidabant. Aliquandiu igitur ii, qui poſtremi accedebant, ignorarunt caedem ſuorum, qui praecedebant: ſed quum lunae orientis lux apparuiſſet, qui ad foſſam appropinquabant, ad ipſam aceruos cadauerum conſpicientes, et validos hoſtium globos impetum in ſe facientes, armis abiectis fugae dederunt terga. At Romani ſublato ingenti clamore (hoc enim ſignum datum fuerat illis qui in alteris erat caſtris) omnes in eos conferti procurrunt. Tunc Lucretius, audito clamore, praemiſſo equitatu qui exploraret ne qui hoſtes in inſidiis deliteſcerent, interpoſito modico interuallo, cum lectiſſimis quibusque peditibus eum ſequebatur. Et eodem tempore quum equitatus incidiſſet in eos, qui Fidenis fuerant miſſi vt in inſidiis deliteſcerent, in fugam eos vertit; et peditatus eos qui ad ſua caſtra venerant caedens perſequebatur, neque arma neque ordinem ſeruantes. In his

f Ἐν χερσὶν, ἐφόνευον. μέχρι μὲν οὖν. *Vat.* vulgatis deeſt particula μέν.

g Οἰκείων νεκρῶν *Vat.* vulgo deeſt οἰκείων.

h Non agnoſcit *Vat.*

his

Σαβίνων τε καὶ τῶν συμμάχων [i] ἀπέθανον μὲν ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ τρισχιλίους, αἰχμάλωτοι δ' ἐλήφθησαν τετρακισχίλιοι καὶ διακόσιοι· καὶ ὁ μὲν χάραξ αὐθημερὸν ἑάλω.

XLIII. Ἡ δὲ Φιδήνη πολιορκηθεῖσα οὐ πολλαῖς ἡμέραις, καθ' ὃ μάλιστα δυσάλωτος εἶναι μέρος ἐδόκει, καὶ ὑπ' ὀλίγων ἐφυλάσσετο, κατὰ τοῦτο ἐλήφθη. οὐ μὴν ἀνδραποδισμοῦ γ' ἢ κατασκαφῆς ἐπειράθη, φόνος τ' ἀνθρώπων οὐ πολὺς ἐγένετο μετὰ τὴν ἅλωσιν· ἀποχρῶσα γὰρ ἐφάνη ζημία τοῖς ὑπάτοις πόλεως ὁμοεθνοῦς ἁμαρτούσης ἁρπαγὴ χρημάτων τε καὶ ἀνδραπόδων, [k] καὶ ὁ τῶν κατὰ τὴν μάχην [l] ἀπολομένων ὄλεθρος· [m] τοῦ δὲ μὴ προχείρως ἔτι τοὺς ἑαλωκότας ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρῆσαι, φυλακὴ γενήσεσθαι μετρία, καὶ ἡ συνήθης Ῥωμαίοις, ἡ τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως κόλασις. συγκαλέσαντες δὲ Φιδηναίων τοὺς ἁλόντας εἰς τὴν ἀγορὰν, καὶ πολλὰ τῆς ἀνοίας

his praeliis ex Sabinis eorumque ſociis ceciderunt circiter tredecim millia, capta vero quatuor millia et ducenti praeterea; eodemque die caſtra capta.

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 2/3. *Cat. V. C.* 250. *Var.* 252.

Fidenae vero, poſt paucorum dierum oppugnationem, a qua parte potiſſimum inexpugnabiles eſſe videbantur, et a paucis cuſtodiebantur, ab ea captae ſunt: verumtamen neque ciues in ſeruitutem redacti, neque vrbs ipſa diruta, et pauci occiſi poſtquam vrbs capta eſt. Ciuitas enim eiusdem gentis, ipſa bonorum et mancipiorum direptione, et clade eorum qui in pugna deſiderati ſunt, ſatis poenarum conſulibus dediſſe videbatur: ſed ne in poſterum illi, qui in ipſorum poteſtatem venerant, arma temere caperent, ſatis fore exiſtimarunt ſi moderata cautio adhiberetur, et in defectionis auctores more Romano animaduerteretur. Itaque conuocatis in forum Fidenatibus qui capti fuerant, multiſque in eorum amentiam

Sabinis caeſis Fidenae captae.

i Ἀπέθανον ἀμφὶ μὲν *Vat.* vulgo τε legitur pro μέν.

k Καὶ ὁ τῶν κατὰ *Vat.*

l Ἀπολουμένων perperam in *Ed. Steph.*

m Sequentia ita intelligenda ſunt et conſtruenda, καὶ τοῖς ὑπάτοις ἐφάνη μετρία φυλακὴ γενήσεσθαι ἀποχρῶσα τοῦ μὴ προχείρως etc. *Port.*

n Ἀξίους

αὐτῶν κατηγορήσαντες, [n] ἀξίους τ' εἶναι φήσαντες ἅπαντας ἡβηδὸν ἀπολωλέναι, μήτε ταῖς εὐεργεσίαις χάριν εἰδότας, μήτε τοῖς κακοῖς σωφρονιζομένους, ῥάβδοις αἰκισάμενοι τοὺς ἐπιφανεστάτους, πάντων ὁρώντων ἀπέκτειναν· τοὺς δὲ λοιποὺς εἴασαν οἰκεῖν ὡς πρότερον ᾤκουν, φρουρὰς [o] συγκατοικίσαντες αὐτοῖς [p] οὓς ἔκρινεν ἡ βουλὴ καὶ τῆς χώρας ἀφελόμενοί τινα μοῖραν, τοῖς φρουροῖς ἔδωκαν. ταῦτα διαπραξάμενοι, τὴν δύναμιν ἀπῆγον ἐκ [q] τῶν πολεμίων, καὶ τὸν ὑπὸ τῆς βουλῆς ψηφισθέντα θρίαμβον κατήγαγον. ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς τούτων ὑπατείας ἐπράχθη.

XLIV. Ποπλίου δὲ Ποστουμίου, τοῦ καλουμένου Τουβέρτου, τὸ δεύτερον ἄρχειν αἱρεθέντος, καὶ Ἀγρίππα [r] Μενηνίου Λανάτου, τρίτη γίνεται Σαβίνων εἰσβολὴ μείζονι στρατιᾷ;

Per. Iul. 4212. *Ante Chr.* 502. *Olymp.* 69 $\frac{2}{3}$. *Cat.* V.C. 250. *Var.* 252.

tiam inuecti, dignoſque eſſe dicentes vt omnes cum ipſis pueris internecione delerentur, quippe qui neque beneficiorum acceptorum cauſſa gratiam ſibi haberent, neque ipſis calamitatibus ad bonam frugem reuocari poſſent, nobiliſſimos quosque, omnibus inſpectantibus, virgis caeſos ſecuri percuſſerunt: reliquis vero permiſerunt vt in vrbe habitarent, vt antea, collocato ibi praeſidio, quod cum illis habitaret, quod ſenatus decreuerat; et agri partem illis ademptam praeſidiariis dederunt. His rebus geſtis copias ex hoſtili agro reduxerunt, et ex ſenatusconſulto triumpharunt. Atque haec quidem in iſtorum conſulatu ſunt geſta.

P. Poſtumius Tubertus II. *et Agr. Menenius Lanatus coſſ.*

Publio autem Poſtumio Tuberto iterum et Agrippa Menenio Lanato conſulibus, Sabini tertium cum maiori exercitu in agrum

n Ἀξίους *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb. Steph.* et *Port.* vulgo legitur αἰτίους.

o Συγκατοικήσαντες minus apte in *Cod. Vat.*

p Ὅσους ἔκρινεν *Vat.*

q Pro τῶν πολεμίων non inepte legas τῆς πολεμίας, vt *Lapus* etiam vertit, *ex hoſtili agro.* quo genere loquendi cum alibi vtitur, tum ſupra p. 291. v. 20. *Sylb.* Legendum ἐκ τῆς τῶν πολεμίων γῆς, vel ἐκ τῆς τῶν πολεμίων, vt ſit ellipſis vocis γῆς vel χώρας. *Port.*

r Μενινίου τοῦ Λανάτου *Vat.*

s Κατα-

πρὶν αἰσθέσθαι Ῥωμαίους αὐτῶν τὴν ἔξοδον, καὶ μέχρι τοῦ τείχους τῆς Ῥώμης ἔλασις· ἐν ᾗ πολὺς ἐγένετο Ῥωμαίων φόνος, οὐ μόνον τῶν γεωργῶν, οἷς οὐδὲν προσδεχομένοις αἰφνιδίως ἐπέστη τὸ δεινὸν, πρὶν εἰς τὰ φρούρια τὰ πλησίον ἑκάστους [s] προσφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν [t] κατὰ πόλιν τηνικαῦτα διατριβόντων. ὁ γὰρ ἕτερος τῶν ὑπάτων Ποστούμιος, οὐκ ἀνεκτὴν εἶναι τὴν ὕβριν τῶν πολεμίων ἡγησάμενος, ἐξεβοήθει κατὰ σπουδὴν, τοὺς ἐπιτυγχάνοντας ἄγων προχειρότερον μᾶλλον ἢ φρονιμώτερον. οὓς ἰδόντες οἱ Σαβῖνοι σὺν πολλῇ καταφρονήσει χωροῦντας ἐπὶ σφᾶς, ἀσυντάκτους τε καὶ [u] διεσπασμένους ἀπ' ἀλλήλων, ἔτι μᾶλλον αὐξῆσαι τὸ καταφρονοῦν αὐτῶν βουλόμενοι, θᾶττον ἢ βάδην ἀνεχώρουν, ὡς δὴ φεύγοντες ὀπίσω, ἕως εἰς δρυμοὺς ἀφίκοντο βαθεῖς, ἔνθα ὁ λοιπὸς στρατὸς αὐτῶν ὑπεκάθητο· ἔπειθ' ὑποστρέψαντες ἐχώρουν τοῖς διώκουσιν ὁμόσε, καὶ οἱ ἐκ τοῦ δρυμοῦ μέγα ἀλαλάξαντες ἵεντο ἐπ'

agrum Romanorum irruptionem fecerunt, antequam Romani eorum expeditionem ſentirent, et vſque ad ipſa vrbis moenia acceſſerunt. Ibi magna Romanorum caedes edita, non ſolum ipſorum ruſticorum, quos nihil tale exſpectantes ex improuiſo hoc malum inuaſerat, antequam omnes in proxima caſtella refugerent, ſed etiam ciuium qui tunc in vrbe degebant. Nam Poſtumius alter conſul, hanc hoſtium contumeliam non ferendam ratus, feſtinanter auxilium ſuis laturus egreſſus eſt, obuios quoſque * maiori cum celeritate quam prudentia ducens. Quos Sabini conſpicati magna cum contemptione in ſe ferri, nullis ſeruatis ordinibus et diſſipatos, quo magis eorum contemptionem augerent, celerius quam militari gradu pedem referebant, fugam ſimulantes, donec in ſiluas denſas venerunt, vbi reliquus eorum exercitus ſubſederat: deinde conuerſi Romanis perſequentibus ſigna infeſta tulere, et qui erant in ſilua magno ſublato clamore

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

s Καταφυγεῖν *Vat.*

t Malim cum articulo κατὰ τὴν πόλιν. *Sylb.*

* *Al.* maiori cum promptitudine quam prudentia; *vel* promptius quam prudentius.

u Διεσπασμένους ἀπ' ἀλλήλων *Vat.* vulgo legitur διεσκεδασμένους ἀλλήλων.

αὐτούς. ἀσυντάκτοις δ' ἀνθρώποις καὶ τεταραγμένοις καὶ ὑπὸ τοῦ δρόμου συγκεκομμένοις τὰ πνεύματα, πολλοὶ καὶ [πολλῷ] σὺν κόσμῳ ἐπελθόντες, καταβάλλουσί τε τοὺς ὁμόσε χωροῦντας, καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν ὁρμήσαντας, ὑποτεμόμενοι τὰς εἰς τὴν πόλιν φερούσας ὁδοὺς, εἰς ὀρεινήν τινα κατακλείουσι ῥάχιν ἔρημον. θέμενοι δὲ πλησίον αὐτῶν τὰ ὅπλα· νὺξ γὰρ ἤδη κατέλαβε· φυλακὰς ἐποιοῦντο δι' ὅλης νυκτὸς, ἵνα μὴ λάθοιεν σφᾶς ἀποδράντες. ὡς δ' εἰς τὴν Ῥώμην τὸ πάθος ἀπηγγέλθη, ταραχή τ' ἦν πολλὴ καὶ δρόμος ἐπὶ τὰ τείχη, καὶ δέος ἁπάντων, μὴ διὰ νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν ἔλθοιεν οἱ πολέμιοι τῷ κατορθώματι ἐπαρθέντες, τῶν τ' ἀπολωλότων οἶκτος καὶ τῶν περιλειπομένων ἔλεος, ὡς ἀναρπασθησομένων αὐτίκα μάλα δι' ἀπορίαν τῶν ἀναγκαίων, εἰ μή τις αὐτοῖς ἐπικουρία ἔλθοι ταχεῖα. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν νύκτα [x] πονήρας ἔχοντες τὰς ψυχὰς, ἄγρυπνοι διῆγον· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων [y] Μενίνιος, πάντας τοὺς ἐν ἀκμῇ

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

clamore eos inuaſere. Quum autem homines nullum ordinem ſeruantes et perturbatos, atque ob curſum fatigatos et anhelantes, multi acie egregie inſtructa inuaderent, ſternunt obuios quoſque qui ſecum congredi audebant, et reliquos qui in fugam ſe dederant, interclufis itineribus ad vrbem ferentibus, in quoddam deſerto et aſpero montis dorſo concludunt: armiſque prope eos poſitis (nox enim eos iam oppreſſerat) per totam noctem excubantes ſeruabant, ne clam aufugerent. Qua clade Romam renunciata, ingens tumultus ortus, concurſusque ad moenia factus, omnesque timor cepit, ne noctu vrbem hoſtes victoria elati inuaderent; eosque ſuorum caeſorum miſerebat, et reliquorum commiſeratione mouebantur, quod eos mox ob rerum neceſſariarum inopiam in hoſtium poteſtatem facile venturos putarent, niſi celeriter illis ſuccurreretur. Illam igitur noctem animis moerore deiectis inſomnes tranſegerunt: ſequenti autem die alter conſul Menenius, omnes iuniores armatos

x Non πονηρὰς ſed πονήρας *Dionyſium* ſcripſiſſe puto. *Steph.*

y Μενήνιος *Vat.*

z τοῖς

καθοπλίσας, ἦγεν ἐπικούρους [z] τοῖς ἐν τῷ ὄρει, κόσμον καὶ τάξιν φυλάττοντας. ἰδόντες δ' αὐτοὺς οἱ Σαβῖνοι προσιόντας, οὐκέτι παρέμειναν, ἀλλ' ἀναστήσαντες τὸν αὐτῶν [a] στρατηγὸν ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἀπῆγον, ἀποχρῆν οἰόμενοι σφίσι τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν· καὶ οὐ πολὺν ἔτι διατρίψαντες χρόνον, ἀπῆεσαν ἐπὶ τὰ σφέτερα σὺν αὐχήματι μεγάλῳ, βοσκημάτων τε καὶ ἀνδραπόδων καὶ χρημάτων ἀφθόνους ἄγοντες ὠφελείας.

Ῥωμαῖοι δ' ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τῇ συμφορᾷ, καὶ τὸν LXV. ἕτερον τῶν ὑπάτων Ποστούμιον ἐν αἰτίαις ἔχοντες, ἔγνωσαν ἁπάσαις δυνάμεσι στρατεύειν κατὰ τάχος ἐπὶ τὴν Σαβίνων γῆν, τήν τε ἧτταν αἰσχρὰν καὶ ἀνέλπιστον γενομένην ἐπανορθῶσαι προθυμούμενοι, καὶ ἐπὶ τῇ νεωστὶ ἀφικομένῃ παρὰ τῶν πολεμίων πρεσβείᾳ, πολλὴν ὕβριν ἐχούσῃ καὶ αὐθάδειαν, [b] ἐκτόπως" ἀχθόμενοι. ὡς γὰρ δὴ κρατοῦν-

tos et egregie inſtructos atque ordinem ſeruantes duxit, vt *Per. Iul.* auxilium ferret iis qui in monte obſidebantur. At Sabini, 4213. quum eos aduenientes vidiſſent, diutius ibi non manſerunt, *Ante Chr.* 501. ſed confeſtim caſtra mouerunt, reuocato ſuo imperatore a mon- *Olymp.* te, exiſtimantes debere ſe praeſenti felicitate contentos eſſe. 69 3/4. nec diutius ibi commorati ad ſuos magna cum iactatione *Cat.* redierunt, pecoris et mancipiorum et pecuniarum maxima *V.C.* 251. praeda abacta. *Var.* 253.

At Romani eam cladem iniquo animo ferentes, et culpam in alterum conſulem Poſtumium conferentes, * totis viribus in agrum Sabinum expeditionem celeriter facere decreuerunt; tum quia vehementer cupiebant foedam et inſperatam cladem ſarcire et corrigere, tum etiam quia recenti hoſtium legatione valde ſuperba et arroganti mirum in modum offenſi fuerant. Nam vt rerum

z Τοῖς ἐν τῷ ὄρει *Vat.* vulgo τῶν ἐν τ. ὄ.

a Στρατηγὸν retinere poſſumus. ſiquis tamen στρατὸν malit, ſuo fruatur iudicio. *Sylb.* Στρατὸν legit *Portus*, dum vertit, *copias a monte abducentes.* Liberius interpretatur *Lapus, ſed reuocantes ducem ſuum, abduxerunt ſuos a monte.*

* Sic etiam *Gel.* ἁπάσαις δυνάμεσι interpr. *totis viribus.* ſed δυνάμεις hic de *copiis* ſeu *exercitibus* dicuntur. *Port.*

b Non agnoſcit *Vat.*

ſ Illa

τες [c] [αὐτῶν] ἤδη, καὶ δίχα πόνου τὴν Ῥώμην αἱρήσοντες, μὴ βουλομένων τὰ κελευόμενα ποιεῖν, Ταρκυνίοις τε διδόναι τὴν κάθοδον ἐκέλευον, καὶ τῆς ἡγεμονίας σφίσι παραχωρεῖν, πολιτείαν τε καταστήσασθαι καὶ νόμους οὓς ἂν οἱ κεκρατηκότες τάξωσιν. ἀποκρινάμενοι δὲ τοῖς [d] πρέσβεσιν ἀπαγγέλλειν πρὸς τὸ κοινὸν, ὅτι Ῥωμαῖοι κελεύουσι Σαβίνους, ὅπλα τ' ἀποθέσθαι καὶ παραδοῦναι σφίσι τὰς πόλεις, ὑπηκόους τ' εἶναι πάλιν, ὥσπερ πρότερον ἦσαν, ταῦτα δὲ [e] ποιήσαντας αὐτοὺς ἥκειν τότε περὶ ὧν ἠδίκησαν ἢ κατέβλαψαν αὐτοὺς ἐν ταῖς πρότερον εἰσβολαῖς δεησομένους, [f] εἰ βούλοιντο τυχεῖν εἰρήνης καὶ φιλίας· ἐὰν δὲ μὴ ποιῶσι τὰ κελευόμενα, προσδέχεσθαι τὸν [g] πόλεμον ἥκοντα ἐπὶ τὰς πόλεις αὐτῶν οὐκ εἰς μακράν. τοιαῦτα ἐπιταχθέντες καὶ ἐπιτάξαντες ἀλλήλοις, ἐπειδὴ ἅπασιν ἐξηρτύσαντο τοῖς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπιτηδείοις, ἐξῆγον τὰς

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat.* *V.C.* 251. *Var.* 253.

rum iam potientes, et Romam ſine labore capturi, ſi nollent illi imperata facere, concedereque Tarquiniis reditum et imperio ſibi cedere iubebant, et formam reip. ac leges conſtituere, quas victores ipſis impoſuiſſent. Reſponſum autem legatis, vt ſuae genti et reip. haec renunciarent, Romanos imperare Sabinis, vt arma deponerent, et vrbes ſibi dederent, populique Rom. imperio denuo, vt ante, parerent; et his peractis, ita demum venirent petitum veniam iniuriam, et damnorum datorum in ſuperioribus irruptionibus quas in ſuum agrum fecerant, ſi pacem et amicitiam vellent impetrare: quae imperata niſi feciſſent, bellum primo quoque tempore domi exſpectarent. * Quum igitur talia ſibi inuicem imperaſſent, poſtquam omnibus rebus ad bellum neceſſariis inſtructi fuerunt, copias *ex ſuis finibus*

c Illa αὐτῶν ἤδη, καὶ δίχα πόνου τὴν Ῥώμην αἱρήσοντες addidit *Sylburgius* e *Codd. Ven.* et *Rom.* Sed genit. αὐτῶν abeſt a *Cod. Ven.* nec illum agnoſcit *Lapi* verſio, aut *Cod. Vat.*

d Πρεσβευταῖς *Vat.*

e Ποιήσαντας *Vat.* vulgo legitur διαποιής.

f Εἰ βούλονται *Vat.*

* Talibus imperatis imperantibusque inter ſe. *Lapus.* Talibus vtrinque mandatis acceptis et redditis. *Gelen.*

g Πόλεμον ἥξοντα *Vat.*

* Vel

δυνάμεις, Σαβῖνοί τε τὴν κρατίστην ἐξ ἁπάσης πόλεως νεότητα ὅπλοις ἐκπρεπέσι κεκοσμημένην ἐπαγόμενοι, Ῥωμαῖοί τε πᾶσαν τὴν δύναμιν τήν τε κατὰ πόλιν, καὶ τὴν ἐν τοῖς φρουρίοις ἀναλαβόντες, ἱκανοὺς οἰόμενοι τοὺς ὑπὲρ τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν γεγονότας, καὶ τὸν οἰκετικὸν ὄχλον, τήν τε πόλιν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς χώρας ἐρύματα φυλάττειν. καὶ συνελθόντες ὁμόσε, τίθενται τοὺς χάρακας ἀμφότεροι μικρὸν ἀπέχοντας ἀλλήλων, Ἠρήτου πόλεως, ἣ τοῦ Σαβίνων ἐστὶν ἔθνους, οὐ πρόσω.

XLVI. Ὡς δὲ συνεῖδον ἀμφότεροι τὰ τῶν πολεμίων πράγματα, τῷ τε μεγέθει τῶν στρατοπέδων εἰκάσαντες, καὶ παρ᾽ αἰχμαλώτων ἀκούσαντες, τοῖς μὲν Σαβίνοις θάρσος παρέστη, καὶ καταφρόνησις τῆς τῶν πολεμίων ὀλιγότητος, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δέος, πρὸς τὸ τῶν ἀντιπολεμούντων πλῆθος· ἐθάρρησαν δὲ, καὶ μικρὰς ἐλπίδας ὑπὲρ τῆς νίκης ἔλαβον, ἄλλων τε σημείων γενομένων σφίσι θεοπέμπτων, καὶ δὴ καὶ τελευταίου φάσματος, ὅτε παρατάττεσθαι

finibus eduxerunt. Sabini quidem, lectiſſimam cuiusque ciuitatis iuuentutem armis inſignibus ornatam adducentes: at Romani, contracto quicquid erat virium vel in vrbe vel in caſtellorum praeſidiis, rati eos qui militarem aetatem exceſſiſſent, et ſeruitiorum ac domeſticorum turbam, ad vrbem et munitiones agri Rom. tutandum ſufficere. In vnum autem coacti caſtra poſuerunt vtrique modico interuallo a ſe inuicem diſtantia, non longe ab Ereto Sabinae gentis vrbe.

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

Vbi vero vtrique res hoſtium cognouerunt, tum ex ipſa caſtrorum magnitudine coniecturam facientes, tum etiam ex ipſorum captiuorum relatione, Sabinis audacia creuit, et contemptio hoſtium paucitatis, Romanis vero hoſtium multitudo timorem incuſſit: animos tamen ſumpſerunt, et in exiguam victoriae ſpem venerunt, cum ob alia ſigna ſibi diuinitus data, tum vero ob poſtremum * prodigium quod pugnam

* Vel potius *viſum*, quum *Dionyſius* dicat φάσμα: declarans quod genus σημείου eſſet. nam hac voce generali modo vſus erat. *Port.*

b Ἐκ

ἔμελλον, τοιῷδε. ἐκ τῶν καταπεπηγμένων παρὰ ταῖς σκηναῖς ὑσσῶν· ἔστι δὲ ταῦτα βέλη Ῥωμαίων, ἃ συνιόντες εἰς χεῖρας ἐξακοντίζουσι, ξύλα προμήκη τε καὶ χειροπληθῆ, τριῶν οὐχ ἧττον ποδῶν σιδηροῦς ὀβελίσκους ἔχοντα προὔχοντας κατ' εὐθεῖαν [h] ἐκ θατέρου τῶν ἄκρων, μετρίοις ἀκοντίοις ἴσα σὺν τῷ σιδήρῳ. ἐκ τούτων δὴ τῶν ὑσσῶν περὶ τοῖς ἄκροις τῶν ὀβελίσκων φλόγες ἀνήπτοντο, καὶ δι' ὅλου τοῦ στρατοπέδου [i] σέλας ἦν, ὥσπερ ἀπὸ λαμπάδων, καὶ κατέσχε τῆς νυκτὸς ἐπὶ πολύ. ἐκ τούτου κατέλαβον τοῦ φάσματος, ὥσπερ οἱ τερατοσκόποι ἀπέφαινον, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις συμβάλλειν οὐ χαλεπὸν ἦν, ὅτι νίκην αὐτοῖς ταχεῖαν καὶ λαμπρὰν σημαίνει τὸ δαιμόνιον· ἐπειδήπερ ἅπαν εἴκει τῷ πυρί, καὶ οὐδὲν ὅ τι οὐχ ὑπὸ τοῦ πυρὸς διαφθείρεται. τοῦτο δ' ὅτε ἐκ τῶν ἀμυντηρίων αὐτοῖς ὅπλων ἀνήφθη, μετὰ πολλοῦ θάρσους προήεσαν ἐκ τοῦ χάρακος, καὶ συρράξαντες τοῖς Σαβίνοις ἐμά-

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 2/3. *V.C. Cat.* 251. *Var.* 253.

pugnam praeceſſit. Ex pilis defixis ad tentoria, (haec autem ſunt tela Romanorum, quae quum manus conſerunt eiaculantur; ligna oblonga et ea craſſitudine vt manum complerent, quae habent praefixa ferrea veruta, non minora quam tripedalia, hinc inde ab vtraque ſummitate recta prominentia, cum ipſo ferro modicis iaculis paria,) ex iſtis, inquam, pilis circa ipſorum verutorum ſummitates flammae emicantes viſae ſunt, et per tota caſtra ſplendor tanquam ex facibus effulſit, et magnam noctis partem durauit. Ex hoc * oſtento coniecerunt (quemadmodum ipſi prodigiorum interpretes declararunt, et quiuis facile poterat colligere) breui inſignem victoriam ſe adepturos a numine ſignificari: quandoquidem omnia cedunt igni, et nihil eſt quod ab igne non abſumatur. Quum igitur hic ignis in ipſorum telis effulſiſſet, magna cum fiducia e caſtris progreſſi ſunt, ** et facta in Sabinos impreſſione,

h Ἐκ θατέρου *Vat.* vulgo ἑκατέρου.

i Τὸ σέλας *Vat.*

* Hic quoque *Ex hoc viſo. Port.*

** Paullo liberius locum vertunt *Interpretes:* ad verbum ſic, *et confligentes cum Sabinis pugnabant cum multo pluribus pauciores, in fiducia ſpem habentes; et expe-*

χοντο πολλαπλασίοις ἐλάττους, ἐν τῷ θαῤῥεῖν τὸ πιστὸν ἔχοντες· καὶ ἡ ἐμπειρία δὲ, σὺν τῷ φιλοπόνῳ πολλὴ αὐτοῖς παροῦσα, παντὸς ἐπῆγετο δεινοῦ καταφρονεῖν. πρῶτος μὲν οὖν ὁ Ποστούμιος τὸ εὐώνυμον ἔχων κέρας, ἀναῤῥύσασθαι τὴν προτέραν ἧτταν προθυμούμενος, τὸ δεξιὸν τῶν πολεμίων ἐξωθεῖ κέρας, πρόνοιαν οὐδεμίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς παρὰ τὸ νικᾶν ποιούμενος, ἀλλ' ὥσπερ οἱ μεμηνότες καὶ θανατῶντες, εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ῥίπτων ἑαυτόν· ἔπειτα καὶ οἱ σὺν τῷ [k] Μενινίῳ θάτερον ἔχοντες κέρας, κάμνοντες ἤδη καὶ ἐξωθούμενοι τῆς στάσεως, ὡς ἔμαθον ὅτι νικῶσι τοὺς κατὰ σφᾶς οἱ τοῦ Ποστουμίου, θαῤῥήσαντες εἰς ἀντίπαλα χωροῦσι· καὶ γίνεται τῶν κεράτων ἀμφοτέρων [l] τοῖς Σαβίνοις ἐγκλινάντων τροπὴ παντελής. οὐδὲ γὰρ οἱ ἐν μέσῃ τῇ φάλαγγι ταχθέντες ἐψιλωμένων ἔτι τῶν ἄκρων παρέμειναν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς ἵππου τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξελαυνούσης κατὰ τέλη βιασθέντες ἀνεστάλησαν. φυγῆς δὲ πάντων γενομένης ἐπὶ τοὺς χάρακας, ἀκολουθή-

preſſione, quamuis inferiores eſſent numero, tamen cum longe maioribus copiis collatis ſignis conflixerunt, ſola audacia et longa experientia freti, quae cum ipſo laborum ſtudio coniuncta, vt quoduis periculum contemnerent, efficiebat. Primus igitur Poſtumius, qui ſiniſtrum cornu ducebat, priorem cladem ſarcire cupiens, dextrum hoſtium cornu loco pepulit, nullam habens ſuae ſalutis rationem, dummodo vinceret, ſed inſtar furentis et mortem appetentis in medios hoſtes ſe coniiciens: deinde qui cum Menenio alterum cornu tenebant, quum iam laborarent et loco pulſi cederent, vbi cognouerunt ſuos qui cum Poſtumio erant hoſtes ſibi oppoſitos vincere, collectis animis hoſtes inuaſerunt, et vtrumque Sabinorum inclinantium cornu penitus fuſum ac fugatum eſt. Neque enim qui in media acie erant ab vtroque latere iam nudati ſubſiſtere potuerunt, ſed ab equitatu Romano turmatim impreſſionem faciente pulſi loco pedem retulerunt. Omnibus autem caſtra effuſa fuga repetenti-

Per Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *U.C.* *Cat.* 251. *Var.* 253.

experientia quidem, quae cum ipſo laborum ſtudio multa illis aderat, ad omne periculum contemnendum illos impellebat.

k Μενηνίῳ *Vat.*

l Τοῖς Σαβίνοις *Vat.* vulgo legitur τῶν Σαβίνων.

m Ἄγον-

σαντες οἱ Ῥωμαῖοι καὶ συνεισπεσόντες ἀμφότερα λαμβάνουσιν αὐτῶν τὰ ἐρύματα. τοῦ δὲ μὴ πασσυδεὶ τὸν τῶν πολεμίων διαφθαρῆναι στρατὸν ἥ τε νὺξ αἰτία ἐγένετο, καὶ τὸ ἐν οἰκείᾳ γῇ τὸ πάθος αὐτοῖς συμβῆναι· ῥᾷον γὰρ οἱ φεύγοντες ἐπὶ τὰ σφέτερα ἐσώζοντο δι᾽ ἐμπειρίαν τῶν τόπων, ἢ οἱ διώκοντες κατελάμβανον δι᾽ ἀπειρίαν τῶν διεξόδων.

XLVII. Τῇ δ᾽ ἑξῆς ἡμέρᾳ καύσαντες τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς οἱ ὕπατοι, καὶ τὰ σκῦλα συλλέξαντες· ἑάλω δέ τινα καὶ ἀπὸ τῶν ζώντων ῥιπτούντων ἐν τῇ φυγῇ τὰ ὅπλα· ἄνδρας τ᾽ αἰχμαλώτους [m] ἄγοντες οὐκ ὀλίγους, οὓς ἔλαβον καὶ χρήματα, χωρὶς ὧν οἱ στρατιῶται διήρπασαν· τούτων δὲ πραθέντων δημοσίᾳ, τὰς κατ᾽ ἄνδρα γενομένας εἰσφορὰς, αἷς ἔστειλαν τοὺς στρατιώτας, ἅπαντες ἐκομίσαντο· [καὶ] ἀπῄεσαν ἐπ᾽ οἴκου λαμπροτάτην ἀνῃρημένοι νίκην. καὶ θριάμβοις ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐκοσμοῦντο ἀμφότεροι· [n] Μενίνιος μὲν, τῷ μείζονι καὶ τιμιωτέρῳ, παρεμβεβηκὼς ἐφ᾽ ἁρματίου δίφρου

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

petentibus, Romani ſequentes et vna irrumpentes vtriſque eorum caſtris potiti ſunt. Ne autem totus hoſtium exercitus internecione deleretur ipſe noctis interuentus prohibuit, et quod eam cladem *Sabini* in ſuo agro accepiſſent: qui enim fugiebant ob locorum peritiam facilius ad ſuos incolumes euadebant, quam inſequentes, vtpote nullam diuerticulorum notitiam habentes, *illos* prehendere poſſent.

Sequenti die conſules, crematis ſuorum cadaueribus et collectis ſpoliis, (inter quae capta etiam fuerunt quaedam arma a viuis in ipſa fuga ,abiecta) non paucos captiuos abduxerunt, et pecuniis multis potiti ſunt, prater eas quas milites diripuerunt. His autem publice venditis, omnes receperunt ſuas pecunias, quas viritim contulerant, quibus milites armarant; et domum maxime inſignem victoriam reportantes redierunt. Et conſules ambo ex ſenatuſconſulto triumpho fuerunt decorati: Menenius, maiore et honoratiore, vectus curuli regiaque ſella:

De Sabinis triumphus duplex.

m Ἄγοντες καὶ χρήματα *Vat.* non agnoſcat. adeo vt quae interiecta ſunt

n Μενήνιος *Vat.*

o Ἐν

βασιλικοῦ· Ποστούμιος δ᾽, [o] ἐν τῷ ἐλάσσονι καὶ ὑποδεεστέρῳ, [p] ὃν καλοῦσιν εὐάστην, [q] παρεκκλίναντες τοὔνομα Ἑλληνικὸν ὑπάρχον εἰς τὸ ἀσαφές. τὸ γὰρ πρῶτον [r] εὐάστης″ [s] οὕτως ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος ἐλέγετο, ὡς αὐτός τε εἰκάζω, καὶ ἐν πολλαῖς εὑρίσκω γραφαῖς ἐπιχωρίαις φερόμενον. [t] τότε πρῶτον, ὡς Λικίννιος ἱστορεῖ, τοῦτον ἐξευρούσης τὸν θρίαμβον τῆς βουλῆς. διαφέρει δὲ θατέρου,

ſella: at Poſtumius, minore et minus honorato, quem *Romani* vocant ouationem, deflexo nomine Graeco in nomen obſcurum et incertum. Nam primum ſic ouatio dicta eſt * ab euentu, vt et ego coniicio, et in multis *Romanis* hiſtoriis ſcriptum comperio: quod triumphi genus tunc primum a ſenatu inuentum Licinius prodidit. Differt autem ab altero, primum quod in

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat.* 251. *V.C. Var.* 253.

o Ἐν ſuperflua hic videri poteſt *Sylb.*

p Sententiam huius loci recte explicant interpretes: ſed miror fugiſſe etiam eruditos viros ſcribendum hic eſſe ὃν καλοῦσιν ὀυάστην vel ὀβάστην *Caſaub.* Magis ad Latinum vocabulum accedit ὤασις deflexum e Graeco εὔασις, mutata prima tantum ſyllaba. *Sylb.* Si quid mutandum, mallem εὐασμὸν quam εὐάστην. *Port.* Alibi oxytonως reperitur εὐαστὴς vt in *Epigram.* εὐασταῖς σύντροφος: ea nimirum forma qua σαλπιστὴς, συριστὴς et ſimilia. *Sylb.*

q Ὃν καλοῦσιν εὐάστην] Ἐκ τοῦ συμβεβηκότος, ſeu ex re, propterea τὸν εὐάστην θρίαμβον dictum intelligo, quia vt in Graecorum bacchanalibus Libero, ita in hoc triumphi genere primum Deo victoriae auctori, deinde etiam imperatori, acclamabatur εὐοῖ, ſeu εὐάν. quod cum εὐάζειν dicant Graeci, et Latini itidem *evari*, (vnde *Virg.* Aen. VI. *euantes orgia circum Ducebat Phrygias*) ſignificat *Dionyſius* Latinos iſtiuſmodi εὐασμοὺς appellaſſe primum *euationes*, ſeruatis Graecae originis veſtigiis: deinde, corrupta et obſcura origine, ouationem; facta ſcilicet ὀάσει ex εὐάσει. Notandum etiam, pro εὐάστης, quod barytonως hic legitur, alibi oxytonως reperiri εὐαστής: vt in *Epigram.* εὐασταῖς σύντροφος: ea nimirum forma, qua σαλπιστὴς, συριστὴς, et ſimilia. De ouatione ipſa prolixius diſſerit *Sigonius* Comment. in Faſt. et Triumph. Rom. *Sylb.* Vide etiam *Plutarchum* in Marcello p. 310. *Plinium*, Vol. III. p. 214. *Feſtum* cum *Dacerii* notis p. 318. et *Voſſii* Etymolog.

r Deeſt *Vat.*

s Mallem οὗτος. *Sylb.*

* *Al.* a re ipſa.

t Τὸ δὲ πρῶτον. *Vat.*

πρῶτον μὲν, ὅτι πεζὸς εἰσέρχεται μετὰ τῆς στρατιᾶς προηγούμενος ὁ τὸν εὐάστην κατάγων θρίαμβον, ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἅρματος, ὥσπερ ἐκεῖνος· ἔπειθ' ὅτι οὐ τὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον ἀμφιέννυται στολὴν, [u] ἢ κοσμεῖται ὁ ἕτερος, οὐδὲ τὸν χρυσέον ἔχει στέφανον, ἀλλὰ περιπόρφυρον λευκὴν περιβέβληται τήβενναν, τὸ ἐπιχώριον τῶν ὑπάτων τε καὶ στρατηγῶν [x] φόρημα, [y] στέφανον δ' ἐπίκειται δάφνης, μεμείωται δὲ καὶ τοῦ σκήπτρου τῇ φορήσει παρὰ τὸν ἕτερον. τὰ δ' ἄλλα πάντα ταὐτὰ ἔχει. αἴτιον δὲ τῷ [z] ἀνδρὶ

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat.* 252. *V.C. Var.* 253.

in ipſa ouatione dux cum exercitu vrbem ingreditur pedibus, non autem curru, vt ille *qui maiore triumpho ornatur:* deinde quia non geſtat togam pictam et clauis aureis diſtinctam, neque ornatur trabea qui eſt conſulum et praetorum patrius cultus, at laurea corona redimitur; quinetiam hac in re altero eſt inferior quod non geſtet ſceptrum, in caeteris vero rebus illi eſt par. Ne autem Poſtumius honore

u ἣ κοσμεῖται τήβεννον] Ita in *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.* quod paullo durius eſſe exiſtimat *Portus:* quum potius diceretur κοσμεῖται τηβέννῳ, τῷ ἐπιχωρίῳ etc. Particulam ἣ ferri non poſſe iudicat *Sylb.* niſi ἀλλὰ praemittatur. poteſt (inquit) etiam omiſſa ἣ legi ἀλλὰ κοσμεῖται vel κοσμεῖται δέ. Sed mallem hoc modo, οὐ τὴν ποικίλην καὶ χρυσόσημον ἀμφιέννυται στολὴν, ἀλλὰ τὴν λευκὴν καὶ περιπόρφυρον κοσμεῖται (aut φορεῖται) τήβεννον. In *Cod. Vat.* plenius et melius, ἣ (forſan ᾗ) κοσμεῖται ὁ ἕτερος, οὐδὲ τὸν χρύσεον ἔχει στέφανον, ἀλλὰ περιπόρφυρον λευκὴν περιβέβληται τήβενναν, *non geſtat togam pictam et clauis aureis diſtinctam, qua ornatur alter,* (ſc. *qui triumphat*) *neque auream habet coronam, ſed toga candida induitur purpureo praetexta clauo.*

x Perperam φρόνημα et mox φρονήσει in *Ed. Steph.* de quo monuit etiam *Paulus Leopardus* Emend. l. IX. c. 19. *Sylb.*

y Στέφανον δ' ἐπίκειται δάφνης] Falſum hoc. myrtus enim, non laurus, corona ouantis fuit. *Plutarchus* in Marcello diſerte negat ouantem ſolitum lauro coronari, μυρσίνης στέφανον ἐπικείμενον: deinde cauſam pluribus explicat: a *Plutarcho* autem ſtare Latinos ſcriptores, *Plinium, Feſtum*, et *Gellium*, pridem eſt ab eruditiſſimo *Sigonio* indicatum. Quare fallitur *Dionyſius. Caſaub.*

z Redundat duorum alterum, ἀνδρὶ vel Ποστουμίῳ. Sed pleonaſmus iſte Graecis eſt familiaris,

Ποστουμίῳ τῆς ἐλάττονος τιμῆς ἐγένετο, καίτοι λαμπροτάτῳ πάντων γενομένῳ κατὰ τὴν μάχην, τὸ πρότερον πταῖσμα ἐν τῇ ἐπιδρομῇ μέγα καὶ σὺν αἰσχύνῃ γενόμενον, ἐξ οὗ τῆς τε δυνάμεως [a] πολλοὺς ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς ὀλίγου ἐδέησε σὺν τοῖς περιλειφθεῖσιν ἐκ τῆς τροπῆς αἰχμάλωτος γενέσθαι.

XLVIII. Ἐπὶ δὲ τῆς τούτων ἀρχῆς Πόπλιος Οὐαλέριος, Ποπλικόλας ἐπικαλούμενος, νοσήσας ἐτελεύτα, κράτιστος τῶν τότε Ῥωμαίων κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν νομισθείς. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τοῦ ἀνδρὸς ἔργα, δι᾽ ἃ θαυμάζεσθαί τε καὶ μνήμης τυγχάνειν ἄξιός ἐστιν, οὐδὲν δέομαι λέγειν. ἐν ἀρχῇ γὰρ τοῦ λόγου τοῦδε τὰ πολλὰ εἴρηται. ὃ δ᾽ ἁπάντων ἐστὶ τῶν τοῦ ἀνδρὸς ἐγκωμίων θαυμασιώτατον, καὶ οὔπω [b] τέτευχε λόγου, τοῦτ᾽ οἴομαι δεῖν μὴ παρελθεῖν, παντὸς μάλιστα [c] τοῦτο νομίζων προσήκειν τοῖς γράφουσιν ἱστο-

nore aequaretur Menenio, quamuis in pugna omnium maxime egregiam operam nauaſſet, in cauſſa fuit ingens et ignominioſa clades, quam paullo ante acceperat dum hoſtes inſequeretur ardentius, qua et multos de ſuis militibus amiſit, et parum abfuit quin ipſe quoque cum reliquis, qui fuſi fugatique fuerant, in hoſtium poteſtatem veniret.

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

His autem conſulibus P. Valerius Poplicola ex morbo moritur, omnium illius ſeculi Romanorum praeſtantiſſimus omnium virtutum genere iudicatus. Caetera igitur illius viri facinora, ob quae admiratione et memoria eſt dignus, a me dici non eſt opus: nam in huius libri principio multa fuerunt dicta. Sed quae omnium illius viri laudum maxime eſt admiranda, et quae nondum eſt dicta hanc exiſtimo non eſſe praetereundam *ſilentio*, quia cenſeo hoc praecipue hiſtoriarum ſcripto-

P. Valerii Poplicolae obitus, funus, laudes.

ris, vt ἀνὴρ τέκτων; et etiam Latinis, vt *homo hiſtrio. Port.*

a Mallem πολλήν. *Sylb.* Sed cum δύναμις pro στρατὸς ponitur, quid vetat quo minus dicamus πολλοὺς τῆς δυνάμεως? *Port.*

b Potius τετύχηκε a τυχέω, quam τέτευχε, quod poëticum eſt et aliud ſignificat. *Port.* Forſan non repererat apud *Diodorum Sic.* l. XVIII. δι᾽ οὓς τέτευχε ταύτης τῆς προσηγορίας, et alibi διὰ τὸ τάχος ταύτης τετευχυῖα τῆς προσηγορίας. *Caſ.* In *Cod. Vat.* τετύχηκε. Vide *Phrynichum* et *Thomam Magiſtrum*, v. τέτευχε.

c Παντὸς μάλιστα] Πάντων μάλιστα, vel παντὸς μᾶλλον ſcribendum

ρίας, μὴ μόνον τὰς πολεμικὰς πράξεις τῶν ἐπισήμων ἡγεμόνων διεξιέναι, μηδ' εἴ τι πολίτευμα καλὸν καὶ σωτήριον ταῖς πόλεσιν ἀπεδείξαντο ἐξευρόντες, ἀλλὰ καὶ τοὺς βίους αὐτῶν, εἰ μέτριοι καὶ σώφρονες, καὶ μένοντες ἐπὶ τοῖς πατρίοις ἔθεσι καὶ ἐπιτηδεύμασι διετέλεσαν, ἐπιδείκνυσθαι. ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ συγκαταλύσας μὲν τοὺς βασιλεῖς ἐν τοῖς πρώτοις τέσσαρσι πατρικίοις, καὶ δημεύσας αὐτῶν τὰς ὑπάρξεις, τετράκις δὲ τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας γενόμενος κύριος, μεγίστους δὲ δύο νικήσας πολέμους, καὶ θριάμβους καταγαγὼν ἀπ' ἀμφοτέρων, τὸν μὲν πρῶτον ἀπὸ τοῦ Τυῤῥηνῶν ἔθνους, τὸν δὲ δεύτερον ἀπὸ Σαβίνων, τοιαύτας ἀφορμὰς [d] χρηματισμοῦ λαβὼν, ἃς οὐδεὶς ὡς αἰσχρὰς ἂν καὶ ἀδίκους διέβαλεν, οὐχ ἑάλω τῇ πάντας καταδουλουμένῃ καὶ ἀσχημονεῖν ἀναγκαζούσῃ φιλοχρηματίᾳ· ἀλλ' ἐπὶ τῇ μικρᾷ καὶ πατροπαραδότῳ διέμεινεν οὐσίᾳ, σώφρονα καὶ αὐτάρκη καὶ πάσης ἐπιθυμίας κρείτ-

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 3/4. *U.C. Cat.* 251. *Var.* 253.

ſcriptores decere, non ſolum res bello geſtas a claris imperatoribus narrare, et ſi quod inſtitutum praeclarum et ſalutare ciuitatibus excogitatum in lucem ediderint, ſed etiam eorum vitae rationem, ſi modeſti et temperantes fuerint, et patrios mores et inſtituta perpetuo ſeruarint, oſtendere. Ille igitur vir, qui cum tribus aliis praecipuis patriciis reges expulerat, et eorum bona publicauerat, et quater conſulatum geſſerat, et ex duobus grauiſſimis bellis confectis victoriam reportarat, et ob vtrumque triumpharat, in priore quidem de Hetruſca gente, in poſteriore vero de Sabinis, quum tales parandae pecuniae occaſiones habuiſſet, quae nullus vt turpes et iniuſtas criminari potuiſſet, tamen non fuit captus auaritia, quae alioqui omnes in ſeruitutem redigit * et turpiter ſe gerere cogit; ** ſed in exiguis *ſuis* et paternis facultatibus remanſit, temperantem et ſua ſorte contentam atque omni cupiditate inuictam vitam traducens

dum cenſet *Stephanus* in *Op. Var.* ad *Dionyſ.* p. 31.

d χρηματισμῶν. *Vat.*

* *Al.* et turpia perpetrare cogit.

** Hoc eſt, *nihil ad eas adiecit.*

e βίου

τονα [e] βίον ζῶν, καὶ παῖδας ἐπὶ τοῖς ὀλίγοις χρήμασιν ἐθρέψατο, τοῦ γένους ἀξίους· καὶ δῆλον ἐποίησε πᾶσιν, ὅτι πλούσιος οὐχ ὁ πολλὰ κεκτημένος ἐστὶν, ἀλλὰ ὁ [f] μικρῶν δεησόμενος. πίστις δ' ἀκριβὴς καὶ ἀναμφίλεκτος τῆς αὐταρκείας τοῦ ἀνδρὸς, ἣν ἀπεδείξατο παρὰ [g] πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον, ἡ μετὰ θάνατον αὐτοῦ φανεῖσα ἀπορία. οὐδὲ γὰρ [h] αὐτὰ τὰ εἰς τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ σώματος καὶ ταφὴν, ὧν ἀνδρὶ προσήκει τηλικούτῳ τυχεῖν, ἀρκοῦντα ἐν τοῖς ὑπάρχουσι κατέλιπεν· ἀλλ' ἐμέλλησαν αὐτὸν οἱ συγγενεῖς φαύλως πως, καὶ ὡς ἕνα τῶν ἐπιτυχόντων ἐκκομίσαντες ἐκ τῆς πόλεως καίειν τε καὶ θάπτειν· ἡ μέντοι βουλὴ μαθοῦσα ὡς [i] εἶχεν αὐτοῖς τὰ πράγματα ἀπόρως, ἐκ τῶν δημοσίων ἐψηφίσατο χρημάτων ἐπιχορηγη-

cens, et in tam exigua re familiari liberos educauit dignos *Per. Iul.*
tali genere: ſatiſque omnibus manifeſtum fecit, diuitem eſſe, 4213.
non qui multa poſſidet, ſed qui * pauciſſimis opus ſit habiturus. *Ante Chr.* 501.
Frugalitatis autem, qua vir ille toto vitae tempore eſt vſus, *Olymp.*
argumentum certum et minime dubium eſt ipſa rerum inopia, 69 $\frac{3}{4}$.
quae poſt eius mortem apparuit. Nam ne tantum quidem *Cat.*
fortunarum reliquit, quantum ſatis eſſet ad funeris elatio- *V.C.* 251.
nem et ſepulturam tanto viro dignam: ſed cognati cada- *Var.*
uer eius ex vrbe elatum miſere et tanquam hominis vulgaris 253.
cadauer crematuri et humaturi erant. At ſenatus, cognita ingenti eius egeſtate, decreuit vt ex aerario ſumptus ad eius funus ſuppeditarentur; et miſericordia motus, locum vbi

e Βίον ζῶν *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo legitur ζητῶν. βίον ζηλῶν malit *Steph.* et pro ἀξίους ſcribendum cenſet ἀξίως, quod maiorem (vt inquit) huius viri laudem efficiat, quia non dicetur educaſſe filios qui poſtea euaſerint tali genere digni, ſed educationem tali genere dignam illis dediſſe.

* Al. *qui paucis indiget*, vel *qui pauciſſimis opus habet*, ac ſi δεόμενος ſcriptum eſſet. *Steph.*

f Perperam μικρὸν in *Ed. Steph.*

g Πάντα τὸν τοῦ βίου *Vat.* vulgatis deeſt τόν.

h Αὐτὰ τὰ εἰς τὴν ἐκκ. ſc. ἐπιζητούμενα *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Sylb.* nam τὰ deeſt vulgatis.

i Εἶχεν αὐτοῖς *Vat.* vulgo αὐτῷ.

θῆναι τὰς εἰς τὴν ταφὴν δαπάνας, καὶ χωρίον ἔνθα ἐκαύθη καὶ ἐτάφη, μόνῳ τῶν μέχρις ἐμȣ̃ γενομένων [k] ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, ἐν τῇ πόλει σύνεγγυς τῆς ἀγορᾶς ἀπέδειξεν [l] ὑπὸ ἐλέȣς· καὶ ἔϛιν ὥσπερ ἱερὸν τȣ̃το τοῖς ἐξ ἐκείνȣ τȣ̃ γένȣς [m] ἐνθάπτεσθαι ἀνειμένον, παντὸς πλȣ́τȣ [n] καὶ ἁπάσης βασιλείας κρεῖττον ἀγαθὸν, εἴ τις μὴ [o] ταῖς ἐπονειδίϛοις ἡδοναῖς μετρεῖ τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλὰ τῷ καλῷ. Οὐαλέριος μὲν δὴ Ποπλικόλας ἐθὲν ἔξω τῆς εἰς τὰ ἀναγκαῖα δαπάνης κτήσασθαι προελόμενος, ὡς τῶν πολυχρημάτων τις βασιλέων, λαμπραῖς ὑπὸ τῆς πόλεως [p] ἐκομίσθη ταφαῖς· καὶ αὐτὸν Ῥωμαίων αἱ γυναῖκες ἅπασαι συνειπάμεναι τὸν αὐτὸν τρόπον ὥσπερ Ἰȣ́νιον Βρȣ̃τον, ἀποθέσει τε χρυσȣ̃ καὶ πορφύρας, ἐνιαύ-

Per. Iul. 4213. *Ante Chr.* 501. *Olymp.* 69 ¾. *Cat. V.C.* 251. *Var.* 253.

vbi crematus et ſepultus eſt, illi ſoli ex omnibus viris illuſtribus, qui vſque ad meam aetatem fuerunt, in vrbe prope forum aſſignauit. Hic autem locus omnibus illius gentis poſteris, vt ſacer, ad ſepulturam eſt conceſſus; bonum quibuslibet opibus et regnis praeſtantius, ſi quis non voluptatibus ſed honeſtate felicitatem metiatur. Valerius igitur Poplicola, licet nihil praeter res ad victum neceſſarias ſibi comparare voluiſſet, tamen inſtar alicuius opulentiſſimi regis ab ipſa rep. ſplendido funere fuit elatus. Et omnes matronae Romanae eum communi conſenſu, eodem modo quo Iunium Brutum, depoſito auro et purpura, per integrum annum

k Μόνῳ τῶν μέχρις ἐμȣ̃ γενομένων] Miror ſane, cur ſolum Publicolam hoc honore affectum dicat: cum et *Cicero* l. II. *de Legibus*, et *Plutarchus* in Ῥωμαϊκοῖς, idem ius tributum eſſe volunt etiam C. Fabricio etc. *Kirchmannus* de *Funeribus Rom.* l. II. c. 26.

l Putauimus aliquando ὑπὸ ἔλȣς eſſe legendum. ſed nihil mutandum. Locum intelligit, qui *Velia* dicebatur, vt conſtat ex *Plutarcho* in *Poplicola. Caſ.*

m Ἐκθάπτεσθαι minus recte in *Ed. Steph.*

n Καὶ ἁπάσης βασιλείας *Vat.* vulgatis deeſt ἁπάσης, item ἐπονειδίϛοις.

o Ταῖς ἐπονειδίϛοις ἡδοναῖς *Vat.*

p Forſan rectius ἐκοσμήθη. *Sylb.* Vulgatam lectionem malit *Portus.*

q In

σιον ἐπένθησαν χρόνον, ὡς ἔθος ἐστὶν αὐταῖς πενθεῖν ἐπὶ τοῖς ἀναγκαίοις τῶν συγγενῶν κήδεσι.

XLIX. Μετὰ δὲ τὸν ἐνιαυτὸν ἐκεῖνον ὕπατοι καθίστανται Σπόριος Κάσσιος, [q] Οὐσκελλῖνος ἐπικαλούμενος, καὶ Ὀπίτωρ Οὐεργίνιος, ὁ [r] Τρικάστος· ἐφ᾽ ὧν ὁ πρὸς Σαβίνους πόλεμος ὑπὸ θατέρου τῶν ὑπάτων Σπορίου κατελύθη, [s] μάχης οὐ μικρᾶς γενομένης πλησίον τῆς Κυριτῶν πόλεως· ἐξ ἧς ἀπέθανον μὲν ἀμφὶ τοὺς μυρίους καὶ τριακοσίους Σαβίνων, αἰχμάλωτοι δ᾽ ἐλήφθησαν ὀλίγον ἀποδέοντες τετρακισχιλίων. ταύτῃ τῇ συμφορᾷ τελευταίᾳ πληγέντες οἱ Σαβῖνοι, πρέσβεις ἀπέστειλαν ὡς τὸν ὕπατον, διαλεξομένους περὶ φιλίας. [t] ἀναβαλομένου δ᾽ αὐτοὺς ἐπὶ τὴν βουλὴν τοῦ Κασσίου, παραγενηθέντες εἰς Ῥώμην, σὺν πολλῇ δεήσει μόλις [u] εὑρίσκονται διαλλαγὰς καὶ κατάλυσιν τοῦ πολέμου, σῖτόν τε τῇ στρατιᾷ δόντες ὅσον ἐπέταξεν ὁ Κάσσιος, καὶ ἀργύριόν τι τακτὸν κατ᾽ ἄνδρα, καὶ γῆς πεφυ-

annum luxerunt, vt in neceſſariorum et cognatorum funeribus lugere ſolent.

Anno ſequenti conſules facti Spurius Caſſius, cognomine Viſcellinus, et Opiter Virginius Tricoſtus. Quibus conſulibus bellum cum Sabinis geſtum ab altero conſule Spurio confectum eſt, magno praelio ad Cures commiſſo: in quo caeſa ſunt Sabinorum circiter decem millia et trecenti, capta ferme quatuor millia. Hac poſtrema clade perculſi Sabini legatos miſerunt ad conſulem, qui de pace agerent. Quum autem Caſſius ad ſenatum eos relegaſſet, et Romam illi veniſſent, vix multis precibus amicitiam et pacem impetrare potuerunt, frumento exercitui dato quantum imperauit Caſſius, et certa pecuniae ſumma viritim mulctati, et agri culti decies mille iugeri-

Per. Iul. 4214. *Ante Chr.* 500. *Olymp.* 69. 4. 70. 1. *Cat. V.C.* 252. *Var.* 254.

Spurio Caſſio et Op. Virginio coſſ. cum Sabinis debellatum.

q In *Cuſpiniani* libro *Viſcellinus*: quam ſcripturam probat *Sigonius*. Verum *Glareanus* mavult *Vicellinus*. apud *Cic.* in *Laelio* eſt *Becillinus*, vt iidem annotarunt *Sylb.*

r Τρίκωστος malit *Portus* cum *Glareano* et *Sigonio*.

s Μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης οὐ μακρὸν τῆς *Vat.*

t Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* pro ἀναλαβομένου vt in *Ed. Steph.*

u Εὑρίσκοντας *Vat.* vulgo εὑρισκον.

τευμένης πλέθρα μύρια. Σπόριος μὲν δὴ Κάσσιος θρίαμβον ἐκ τοῦ πολέμου κατήγαγε τοῦδε. ὁ δ' ἕτερος τῶν ὑπάτων Οὐεργίνιος ἐπὶ τὴν [x] Καμαριναίων πόλιν ἐστράτευσεν, ἀφεστῶσαν [μὲν] ἀπὸ τῆς τῶν Ῥωμαίων συμμαχίας [y] κατὰ τόνδε τὸν πόλεμον, ἄγων τὴν ἡμίσειαν [z] τῆς στρατιᾶς, φράσας δ' οὐδενὶ ποῦ μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διὰ νυκτὸς ἀνύσας τὴν ὁδὸν, ἵν' ἀπαρασκευάστοις καὶ μὴ προειδόσι τὴν ἔφοδον τοῖς ἔνδον ἐπίθηται. ὅπερ καὶ συνέβη. γενόμενος γὰρ πλησίον τοῦ τείχους ἅπαντας ἔλαθεν ἄρτι τῆς ἡμέρας διαυγώσης· καὶ πρὶν ἢ καταστρατοπεδεύεσθαι, κριοὺς προσέφερε, καὶ κλίμακας προσῆγε, καὶ [a] πάσαις πολιορκίας ἐχρῆτο [b] ἰδέαις. τῶν δὲ Καμαριναίων καταπλαγέντων τὸ αἰφνίδιον τῆς παρουσίας αὐτοῦ, καὶ τῶν μὲν ἀνοίγειν τὰς πύλας καὶ δέχεσθαι τὸν ὕπατον ἀξιούντων, τῶν δ' ἀμύνεσθαι πάσῃ δυνάμει [c] καὶ μὴ ἐᾶν παριέναι τοὺς πολεμίους εἴσω, ἐν ᾧ τὸ ταραττόμενόν τε καὶ [d] στα-

Per. Iul. 4214. *Ante Chr.* 500. *Olymp.* 69 4 / 70. 1. *Cat. V.C.* 252. *Var.* 254.

iugeribus priuati. Spurius igitur Caſſius ex hoc bello triumphans rediit. Alter vero conſul Virginius Camerinis, qui in bello a pop. Rom. ſocietate defecerant, arma intulit cum dimidia exercitus parte, nemini quidem declarans quo eſſet iturus, et noctu iter conficiens, vt oppidanos imparatos et ſui hoſtilis aduentus penitus ignaros adoriretur. id quod accidit. Acceſſit enim ad ipſa moenia quum iam dies illuceſcere inciperet, antequam ab vllo ipſius aduentus praeſentiretur; et antequam caſtrametaretur, arietes et ſcalas muris admouit, et omni oppugnationis genere eſt vſus. Camerinis vero repentino eius aduentu perculſis, et aliis cenſentibus portas aperiendas et conſulem recipiendum, aliis vero totis viribus reſiſtendum neque vt in vrbem hoſtes ingrederentur permittendum, interea dum illi tumultuantur et inter ſe contendunt, conſul portas effregit, eorumque

x Καμαριναίων ter reperitur: quum verior ſcriptura ſit Καμαρίνων: nam Καμαρῖνα et Καμαριναῖοι ſunt Siciliae. *Sylb.*

y Κατὰ τόνδε τὸν πόλ. *Vat.* vulgatis deeſt τόνδε.

z Τῆς ἑτέρας στρατιᾶς *Vat.*

a Rectius πάσαις, vt feratur ad datiuum ἰδέαις, non ad genitiuum πόλεως. *Sylb.*

b Ἰδίᾳ *Vat.*

c Καὶ μὴ παρεῖναι *Vat.*

d Στασιάζειν minus apte in *Ed. Steph.*

e Κατα-

σιάζον αὐτῶν ἐπεκράτει, τὰς πύλας ἐκκόψας καὶ τὰ βραχύτατα τῶν ἐρυμάτων κλίμαξι [e] καταλαβόμενος, κατὰ κράτος εἰλήφει τὴν πόλιν. ἐκείνην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα φέρειν τε καὶ ἄγειν τὰ χρήματα τοῖς σφετέροις ἐφῆκε· τῇ δ' ἑξῆς, συναχθῆναι τοὺς αἰχμαλώτους εἰς ἓν χωρίον κελεύσας, τοὺς μὲν βουλεύσαντας τὴν ἀπόστασιν ἅπαντας ἀπέκτεινε, τὸν δ' ἄλλον ὄχλον ἀπέδοτο, τὴν δὲ πόλιν κατέσκαψεν.

Ἐπὶ δὲ τῆς ἑβδομηκοστῆς Ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον [f] Νικαίας ὁ Λοκρὸς ἐξ Ὀποῦντος, ἄρχοντος Ἀθήνησι [g] Μύρου, παραλαμβάνουσι τὴν ὕπατον ἀρχὴν [h] Πόστουμος [i] Κομήνιος καὶ Τῖτος Λάρκιος· ἐφ' ὧν ἀπέστησαν αἱ Λατίνων πόλεις ἀπὸ τῆς Ῥωμαίων φιλίας, Ὀκταουίου [k] Μαμιλίου, τοῦ κηδεστοῦ Ταρκυνίου, τοὺς ἐπιφανεστάτους ἐξ ἑκάστης πόλεως, τοὺς μὲν ὑποσχέσεσι δώρων, τοὺς δὲ δεήσεσι L.

rumque munitiones, qua parte humillimae erant, ſcalis ſuperatas occupauit, et vi vrbem cepit. Per totum igitur illum diem et noctem ſequentem ſuis militibus permiſit, vt bona oppidanorum ferrent et agerent ac diriperent: poſtero die, quum captiuos in vnum locum cogi iuſſiſſet, omnes defectionis auctores ſecuri percuſſit, reliquam turbam ſub haſta vendidit, et ipſam vrbem euertit.

Olympiade autem ſeptuageſima, qua vicit in ſtadio Nicaeas Locrenſis Opuntius, archonte Athenis Myro, conſules creati Poſtumus Cominius et Titus Lartius. His conſulibus Latinorum populi a pop. Rom. amicitia defecerunt, Octauio Mamilio, qui erat gener Tarquinii, vniuscuiusque ciuitatis primoribus, partim pollicitationibus munerum, partim

Per. Iul. 4214. *Ante Chr.* 500. *Olymp.* 69 4. 70. 1. *Cat. V.C.* 252. *Var.* 254. *Cameria capta.* *Poſt. Cominio et T. Lartio coſſ.* *Latini rebellant, et ſerui conſpirant.*

e Καταβαλόμενος] Ita in *Lapi Codd.* et *Ed. Steph.* Καταλαβόμενος *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.*

f Νικέας *Vat.* et *Lapi Codd.* Quid ſi verius Νικίας? *Sylb.*

g Σμύρου *Vat.*

h Ποστούμιος in *Ed. Steph.* Ποσόμιος *Vat.* Sed legendum eſſe Πόστουμος, idque praenomen eſſe, docet *Sigon.* in *Schol. Liuian.*

i Κομίνιος *Vat.* Latinorum more: atque infra manifeſta huius ſcripturae exſtant veſtigia. Cognomen huic Poſtumo Cominio tribuitur Auruncus in *Cuſpiniani* libro. *Sylb.*

k Μαλίου τοῦ κηδεύσαντος *Vat.*

πείσαντος συμπρᾶξαι τοῖς φυγάσι τὴν κάθοδον. καὶ γίνεται κοινὴ τῶν συναγομένων εἰς Φερεντῖνον ἀγορὰ, πλὴν μιᾶς τῆς Ῥωμαίων πόλεως· ταύτῃ γὰρ οὐκ ἐπήγγειλαν μόνῃ, καθάπερ εἰώθεισαν, παρεῖναι· ἐν ᾗ ψῆφον ἐνεγκεῖν ἔδει τὰς πόλεις περὶ τοῦ πολέμου, καὶ στρατηγοὺς ἀποδεῖξαι, καὶ περὶ τῶν ἄλλων βουλεύσασθαι παρασκευῶν. ἐτύγχανε δὲ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἀπεσταλμένος ὑπὸ Ῥωμαίων Μάρκος Οὐαλέριος πρεσβευτὴς, ἀνὴρ ὑπατικὸς, εἰς τὰς ὁμόρους πόλεις, δεησόμενος αὐτῶν μηδὲν νεωτερίζειν· ἐλῄστευον γὰρ ἐξ αὐτῶν τινες τοὺς ὁμοτέρμονας ἀγροὺς, ὑπὸ τῶν δυνατῶν ἀποστελλόμενοι, καὶ πολλὰ τοὺς γεωργοὺς τῶν ἀγρῶν ἔβλαπτον· ὃς ἐπειδὴ τὴν κοινὴν σύνοδον ἔγνω τῶν πόλεων γενομένην, ἐπὶ τῷ διενεγκεῖν ἁπάσας τὴν περὶ τοῦ πολέμου ψῆφον, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν σύλλογον, καὶ λόγον αἰτησάμενος παρὰ τῶν προέδρων, ἔλεξεν, ὅτι πεμφθείη μὲν ὑπὸ τῆς πόλεως πρεσβευτὴς πρὸς τὰς ἀποστελλούσας τὰ λῃστήρια πόλεις, δεησόμενος αὐτῶν, τοὺς

Per. Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70½. *Cat. V.C.* 253. *Var.* 255.

partim precibus, perſuadente, vt exſulibus in patriam redire conantibus opem ferrent. Indictumque commune conſilium ad Ferentinum, quo omnes conuenerunt praeter ſolos Romanos, (his enim ſolis non nunciarunt, ſicut ante ſolebant, vt adeſſent) vbi opportebat eos populos bellum decernere, et duces creare, et de caetero apparatu conſultare. Forte autem eo tempore M. Valerius, vir conſularis, a pop. Rom. legatus fuerat miſſus ad finitimos populos, vt eos rogaret ne quid rerum nouarum molirentur: (nonnulli enim eorum agros finitimos latrociniis infeſtabant, a potentioribus miſſi, et magnis detrimentis agricolas afficiebant) qui, vbi cognouit eorum populorum communem conuentum haberi, vt omnes bellum decernerent, profectus ad id concilium, et petita dicendi copia ab ipſis conſeſſus praeſidibus, dixit ſe a pop. Rom. legatum miſſum ad eos populos, qui latrones emittebant, rogaturum eos, * vt ſontes perquiſitos et inuentos ſibi dederent

* Vt obnoxios delictis inuenientes ſibi illi traderent, ſubituros poenas ex lege etc. *Lapus.*

l Nota

ἐνόχους τοῖς [l] ἀδικήμασιν ἐξευρούσας ἐκδοῦναι σφίσι τιμωρίας ὑφέξοντας, κατὰ τὸν νόμον, ὃν ἐν ταῖς συνθήκαις ὥρισαν, ὅτε συνετίθεντο τὴν φιλίαν· καὶ τὸ λοιπὸν ἀξιώσων φυλάττειν, ἵνα μηδὲν ἁμάρτημα γίνηται [m] κοινὸν, ὃ διαστήσει τὴν φιλίαν αὐτῶν καὶ τὴν συγγένειαν. ὁρῶν δὲ ἁπάσας συνεληλυθυίας τὰς πόλεις ἐπὶ τῷ κατὰ Ῥωμαίων πολέμῳ, καὶ τοῦτ' ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων καταλαμβανόμενος, μάλιστα δὲ ὅτι Ῥωμαίοις μόνοις οὐ παρήγγειλαν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν παρεῖναι, γεγραμμένον [n] ἐν ταῖς συνθήκαις, ἁπάσας παρεῖναι τὰς πόλεις ταῖς κοιναῖς ἀγοραῖς, ὅσαι τοῦ Λατίνων εἰσὶ γένους, παραγγειλάντων αὐταῖς τῶν προέδρων, [o] θαυμάζειν τί δήποτε παθόντες, ἢ τί κατηγορεῖν ἔχοντες τῆς πόλεως οἱ σύνεδροι, μόνην ἐκείνην οὐ παρέλαβον ἐπὶ τὸν σύλλογον, ἣν πρώτην ἁπασῶν ἔδει παρεῖναι, καὶ πρώτην ἐρωτᾶσθαι γνώμην, ἡγε-

dederent ad ſupplicium, ex lege quam in foederibus ſanxerant, *Per. Iul.*
quando pacem fecerunt; atque poſtulaturum ab illis, vt in poſte- 4215.
rum cauerent, ne quod publicum delictum admitterent, quod *Ante Chr.* 499.
ſuam amicitiam et cognationem dirimeret. Quum autem vi- *Olymp.*
deret omnes populos conueniſſe ad bellum contra Romanos de- 70½.
cernendum, et hoc ipſum cum ex multis aliis coniiceret, tum vero *Cat.*
praecipue quod ſolis Romanis non denunciaſſent vt ad concilium *V.C.* 253.
venirent, quum tamen in foederis conditionibus ſcriptum eſſet, *Var.*
vt communibus conciliis intereſſent omnes populi, quotquot 255.
eſſent nominis Latini, idque ab ipſorum conciliorum praeſidibus euocati; mirari ſe dixit, quanam iniuria accepta, aut quo pop. Rom. crimine conſeſſus praeſides ſolam eam civitatem ad concilium non admiſiſſent, quam omnium primam adeſſe oportuerat, et primam rogari ſententiam, vtpote quae gentis principatum obtineret,

l Nota ἐκδικήμασι pro ἀδικήμασι. *Sylb.* Verum ἀδικήμασι habet *Cod. Vat.* atque ita legendum eſſe monuit *Portus.*

m Κοινὸν agnoſcit etiam *Lapi* verſio. Sed non abſurde maluerit quiſpiam καινόν. *Sylb.*

n Ἐν ταῖς συνθήκαις *Vat.* vulgatae dant ἐπὶ τ. σ.

o Θαυμάζειν ἔφη τί δήποτε legendum cenſet *Port.*

p Vide

μονίαν ἔχουσαν τοῦ ἔθνους, ἧς ἔτυχε παρ' αὐτῶν ἑκόντων ἀντὶ πολλῶν καὶ μεγάλων εὐεργεσιῶν.

LI. Μετὰ τοῦτον Ἀρικηνοί τε λόγον αἰτησάμενοι, κατηγόρουν τῶν Ῥωμαίων, ὅτι τὸν Τυῤῥηνικὸν πόλεμον ἐπήγαγον σφίσιν ὄντες συγγενεῖς, καὶ παρέσχον, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἁπάσας τὰς Λατίνων πόλεις ὑπὸ Τυῤῥηνῶν ἀφαιρεθῆναι τὴν ἐλευθερίαν· καὶ Ταρκύνιος ὁ βασιλεὺς ἀνανεούμενος τὰς γενομένας αὐτῷ πρὸς τὸ κοινὸν τῶν πόλεων συνθήκας περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας, ἠξίου τὰς πόλεις ἐμπεδοῦν τοὺς ὅρκους, κατάγειν δ' αὐτὸν ἐπὶ τὴν ἀρχήν· [p] Καμαριναίων τε καὶ Φιδηναίων φυγάδες, οἱ μὲν τὴν ἅλωσιν καὶ τὴν φυγὴν τῆς πατρίδος, οἱ δὲ τὸν ἀνδραποδισμὸν καὶ τὴν κατασκαφὴν ὀδυρόμενοι, παρεκάλουν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον. τελευταῖος δὲ πάντων ὁ Ταρκυνίου κηδεστὴς Μαμίλιος, μέγιστον ἐν τοῖς τότε χρόνοις παρὰ τοῖς Λατίνοις δυνάμενος, ἀναστὰς, μακρὰν κατὰ τῆς πόλεως διεξῆλθε δημηγορίαν. ἀπολογουμένου δὲ πρὸς ἅπαντα τοῦ Οὐαλερίου, καὶ δοκοῦντος περιεῖναι τοῖς δικαίοις,

Per. Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70 ½. *Cat. V.C.* 253. *Var.* 255.

tineret, quem ſibi ab ipſis vltro pro multis et magnis beneficiis acceptis oblatum accepiſſet.

Poſtea Aricini, petita dicendi copia, Romanos accuſabant; quod ipſi, qui ſui erant cognati, bellum Hetruſcum contra ſe ſuſcitaſſent; et, quantum in ipſis fuiſſet, omnium Latinorum populorum libertatem Hetruſcis prodidiſſent: et rex Tarquinius, renouans cum omnium illorum populorum rep. percuſſa amicitiae et ſocietatis foedera, rogabat eos vt iusiurandum ſeruarent confirmarentque, et ſe in regnum reducerent: et Camerinorum et Fidenatum exſules, alii quidem patriam captam atque ſuum exſilium, alii vero ſeruitutem et vrbis euerſionem deflentes, eos ad bellum adhortabantur. Poſtremus vero omnium Mamilius, Tarquinii gener, qui eo tempore apud Latinos plurimum pollebat, quum ſurrexiſſet, longa oratione in pop. Rom. eſt inuectus. Quum autem Valerius omnia crimina obiecta dilueret, et iure ſuperior eſſe videretur, illo die in accuſa-

p Vide pag. 302. v. 39.

q Forſan

ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν εἰς τὰ κατηγορήματα καὶ τὰς ἀπολογίας ἀναλώσαντες, οὐδὲν ἐπέθηκαν τῇ βουλῇ τέλος. τῇ δὲ κατόπιν οὐκέτι τοὺς πρεσβευτὰς τῶν Ῥωμαίων οἱ πρόεδροι προαγαγόντες ἐπὶ τὸν σύλλογον, ἀλλὰ Ταρκυνίῳ τε καὶ Μαμιλίῳ καὶ Ἀρικηνοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις [q] βουλομένοις τῆς πόλεως κατηγορεῖν ἀποδόντες τὸν λόγον, ἐπειδὴ πάντων διήκουσαν, ψηφίζονται λελῦσθαι τὰς σπονδὰς ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ τοῖς περὶ Οὐαλέριον πρέσβεσιν ἀπόκρισιν ἔδωκαν, ὅτι τὸ συγγενὲς ἐκείνων τοῖς ἀδικήμασι λελυκότων, βουλεύσονται κατὰ σχολὴν ὅντινα τρόπον [r] αὐτοὺς ἀμύνεσθαι χρή. ἐν ᾧ δὲ ταῦτ' ἐπράττετο χρόνῳ, συνωμοσία κατὰ [s] τῆς πόλεως ἐγένετο, δούλων συχνῶν συνειπαμένων τάς τ' ἄκρας καταλαβέσθαι, καὶ κατὰ πολλοὺς τόπους ἐμπρῆσαι τὴν πόλιν. μηνύσεως δὲ γενομένης ὑπὸ τῶν συνειδότων, αἱ πύλαι τ' εὐθὺς ὑπὸ τῶν ὑπάτων ἐκλείοντο, καὶ πάντα τὰ ἐρύματα τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν ἱππέων κατείληπτο· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν ἐξ οἰκιῶν συλ-

accuſationibus et purgationibus conſumpto, nullum conſultationi finem impoſuerunt, *nec quidquam certi decreuerunt.* Sequenti die praeſides conſeſſus, non introductis amplius Romanorum legatis in concilium, ſed Tarquinio et Mamilio et Aricinis, et caeteris quicunque voluiſſent pop. Rom. accuſare, facta dicendi poteſtate, quum omnes audiſſent, decreuerunt rupta eſſe foedera a Romanis, et Valerio legato reſponſum dederunt; Se per otium deliberaturos quonam modo iniurias, quibus illi cognationis iura violarant, vlturi eſſent. Interea autem dum haec geruntur, coniuratio contra ipſam vrbem facta eſt a multis ſeruis, qui communi conſenſu decreuerunt arces occupare, et vrbem multis in locis incendere. Re autem indicata ab illius coniurationis conſciis, confeſtim portae a coſſ. clauſae, et muniţiſſima quaeque vrbis loca ab equitibus occupata, et ſtatim ſontes, partim in priuatis aedibus comprehenſi, partim in foro

Per Iul. 4215. *Ante Chr.* 499. *Olymp.* 70½. *Cat. V.C.* 253. *Var.* 255.

correpti

q Forſan melius repetito articulo τοῖς βουλομένοις. *Sylb.*

r Αὐτοὺς ἀμύνεσθαι *Vat.* pronomen vulgo deeſt.

s Τῆς πόλεως εὐθὺς *Vat.*

t Plenius

ληφθέντες, οἱ δ' ἐκ τῶν [t] ἀγρῶν ἀναχθέντες, ὅσους ἀπέφαινον οἱ μηνυταὶ μετασχεῖν τῆς συνωμοσίας, μάστιξι καὶ βασάνοις αἰκισθέντες ἀνεσκολοπίσθησαν ἅπαντες. ταῦτα ἐπὶ τούτων ἐπράχθη τῶν ὑπάτων.

[u] Σερουΐου δὲ Σουλπικίου Καμερίνου καὶ Μανίου Τυλλίου
LII. Λόγγου τὴν ἀρχὴν παραλαβόντων, Φιδηναίων τινὲς, παρὰ Ταρκυνίων στρατιώτας μεταπεμψάμενοι, τὴν ἄκραν καταλαμβάνονται, καὶ τῶν μὴ τὰ αὐτὰ προαιρουμένων οὓς μὲν διαφθείραντες, οὓς δ' ἐξελάσαντες, ἀφιστᾶσιν αὖθις ἀπὸ Ῥωμαίων τὴν πόλιν· πρεσβείας τε Ῥωμαϊκῆς ἀφικομένης, * ὡς πολεμίοις χρήσασθαι τοῖς ἀνδράσι. κωλυθέντες δὲ ὑπὸ τῶν πρεσβυτέρων, ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πόλεως, οὔτε δοῦναι λόγον [y] ἀξιοῦντες, οὔτε λαβεῖν. ταῦτα ἡ βουλὴ τῶν Ῥωμαίων μαθοῦσα, πρὸς μὲν τὸ κοινὸν

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70⅔. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256. *Ser. Sulpicio et M. Tullio coſſ. Fidenae obſeſſae.*

correpti, omnes ad vnum in crucem ſublati fuerunt. Atque haec quidem his coſſ. ſunt geſta.

Deinde conſulibus Seruio Sulpicio Camerino et Manio Tullio Longo, quidam Fidenates, quum milites a Tarquiniis accerſiuiſſent, arcem occuparunt: et aduerſae factionis ciuibus partim caeſis partim expulſis, effecerunt vt rurſus ea ciuitas a pop. Rom. deficeret: et quum legati Romani eo veniſſent, * *ciuibus ſuaſerunt vt* eos tanquam hoſtes tractarent. Sed a ſenioribus impediti eos ex vrbe expulerunt, neque illis dicendi poteſtatem facere, neque etiam eos audire voluerunt. His rebus cognitis, ſenatus Rom. nondum reip. Latinorum

t Plenius in *Cod. Vat.* ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀναχθέντες, ὅσους ἀπέφαινον οἱ μηνυταὶ μετασχεῖν τῆς συνομωσίας, μάστιξι καὶ βασάνοις αἰκισθέντεν ἀνεσκολοπίσθησαν. atque ita legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit, *ex agris adducti, quoſcunque indices declararunt coniurationis eſſe participes, flagellis cruciatibuſque affligentes e ſcopulo praecipitauerunt omnes.* vulgatae, caeteris omiſſis, iſtaec modo dant ἐκ τῶν ἀγρῶν ἀχθέντες, ἀνεσκολοπίσθησαν.

u Σερουϊλίου in *Ed. Steph.* errore manifeſto, praenomine in nomen verſo *Sylb.*

* Hoſtilem in modum eos tractare *decreuerunt. Gelen.*

x Deeſt hic verbum finitum. *Lapus* legit ἤρξαντο, *coeperunt tanquam hoſtibus vti his viris. Sylb.*

y Ἀξιώσαντες *Vat.*

z Ἀλλ'

τῶν Λατίνων οὔπω τὸν πόλεμον ἐκφέρειν πρόθυμος ἦν, πυνθανομένη οὐ πᾶσιν εἶναι τὰ ψηφισθέντα ὑπὸ τῶν προβούλων κατὰ νοῦν· [z] ἐν δ' ἑκάστῃ πόλει τοὺς δημοτικοὺς ἀναδύεσθαι τὸν πόλεμον, καὶ πλείους εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας μένειν τὰς σπονδὰς τῶν διαλελῦσθαι λεγόντων· ἐπὶ δὲ τοὺς ἐν Φιδήνῃ τὸν ἕτερον ἐψηφίσαντο τῶν ὑπάτων [a] Μάνιον ἀποστεῖλαι στρατιὰν ἄγοντα πολλήν· ὃς ἐπειδὴ τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε κατὰ πολλὴν ἄδειαν, μηδενὸς ὑπὲρ αὐτῆς ἀμυνομένου, πλησίον τοῦ τείχους στρατοπεδευσάμενος, ἐφύλαττε μήτ' ἀγορὰς εἰσάγεσθαι τοῖς ἔνδον, μήτε ὅπλα, μήτ' ἄλλην βοήθειαν μηδεμίαν. Φιδηναῖοι μὲν δὴ τειχήρεις ἐγένοντο, καὶ πρὸς τὰς Λατίνων ἐπρεσβεύοντο πόλεις, δεόμενοι ταχείας συμμαχίας. οἱ δὲ προεστηκότες τῶν Λατίνων, ἀγορὰν ποιησάμενοι τῶν πόλεων, Ταρκυνίοις τ' αὖθις ἀποδόντες λόγον, καὶ τοῖς παρὰ τῶν πολιορκουμένων ἥκουσιν, ἐκάλουν τοὺς συνέδρους εἰς ἀπόφασιν γνώμης, τίνα χρὴ πολεμεῖν Ῥωμαίοις τρόπον, ἀπὸ τῶν πρεσβυτάτων τε καὶ ἐπιφανεστάτων ἀρξάμενοι. πολλῶν δὲ ῥηθέντων

norum bellum inferre volebat, quod intelligeret non omnibus placere ea quae a primoribus concilii fuerant decreta; ſed in vnaquaque ciuitate ipſos plebeios bellum recuſare, et plures eſſe qui cenſerent foedera adhuc eſſe integra, quam qui ea rupta dicerent. Caeterum contra Fidenates alterum conſulem Manium mittere decreuerunt cum magno exercitu, qui, eorum agro ſine vllo metu impune vaſtato, quod nullus eum defenderet, caſtris ad ipſa moenia poſitis cauebat, ne vllus commeatus aut arma in vrbem portarentur, neue vllum aliud auxilium oppidanis ferretur. Sicque igitur Fidenates obſeſſi ad Latinorum populos legatos miſerunt, rogantes vt ſibi celeriter auxilium mitterent. Principes vero Latinorum, indicto populorum concilio, et Tarquiniis, et obſeſſorum legatis, qui eo venerant, facta rurſus dicendi poteſtate, conuocarunt ſuos aſſeſſores ad ſententiam ferendam de ratione belli cum pop. Rom. gerendi, a natu maximis et clariſſimis quibusque viris initio facto. Quum autem

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

z Ἀλλ' ἐν ἑκάστῃ *Vat.*

a Μάνιον Τύλλιον *Vat.* vt paullo ſupra p. 304. 39.

b Συν-

λόγων, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ πολέμου πρῶτον, εἰ δέοι αὐτὸν ἐπικυρῶσαι, οἱ μὲν ταραχωδέστεροι τῶν συνέδρων τὸν βασιλέα κατάγειν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἠξίουν, καὶ Φιδηναίοις βοηθεῖν παρῄνουν· ἐν ἡγεμονίαις βουλόμενοι γενέσθαι στρατιωτικαῖς κύριοι, καὶ πραγμάτων ἐφάψασθαι μεγάλων· μάλιστα δ᾽ οἱ δυναστείας καὶ τυραννίδος ἐν ταῖς ἑαυτῶν πατρίσιν ἐρῶντες, ἣν [b] κατασκευάσειν αὐτοῖς Ταρκυνίους ἐπείθοντο τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀνακτησαμένους. οἱ δ᾽ εὐπορώτατοί τε καὶ ἐπιεικέστατοι μένειν ἐν ταῖς σπονδαῖς ἠξίουν τὰς πόλεις, καὶ μὴ προχείρως ἐπὶ τὰ ὅπλα χωρεῖν· καὶ ἦσαν οὗτοι τῷ πλήθει πιθανώτατοι. ἐξωθούμενοι δὴ πρὸς τῶν παραινούντων τὴν εἰρήνην ἄγειν οἱ τὸν πόλεμον ἐπισπεύδοντες, τοῦτό γε πείθουσι τὴν ἐκκλησίαν ποιῆσαι τελευτῶντες, πρεσβευτὰς εἰς Ῥώμην ἀποστεῖλαι τούς τε παρακαλέσοντας ἅμα καὶ συμβουλεύσοντας τῇ πόλει δέχεσθαι Ταρκυνίους καὶ τοὺς ἄλλους φυγάδας ἐπ᾽ ἀδείᾳ καὶ ἀμνηστίᾳ, καὶ περὶ τούτων [c] ὅρκια τεμόντας τῇ πατρίῳ κοσμεῖ-

Per. Iul. autem multa verba fuiſſent facta, ac primum quidem de ipſo
4216. bello an eſſet decernendum, qui totius conſeſſus erant turbu-
Ante lentiſſimi cenſebant regem in regnum eſſe reducendum, et ſua-
Chr. 498. debant vt Fidenatibus ſuppetiae ferrentur; id agentes, vt ipſi
Olymp. militibus praeficerentur, et res magnas tractarent. potiſſimum
70 2/3. vero illi qui in ſua quique patria principatum et tyrannidem
Cat. affectabant, quam opera Tarquiniorum, ſi in regnum reſtituti
V.C. 254. fuiſſent, ſe adepturos ſperabant. Opulentiſſimi vero et aequiſ-
Var. 256. ſimi quique ciuitatum viri in foedere permanendum cenſebant, neque temere arma capienda. atque hi apud plebem auctoritate plurimum valebant. A pacis igitur ſuaſoribus repulſi qui ad bellum adeo erant propenſi, tandem hoc concilio perſuaſerunt, vt Romam mitterentur legati, qui pop. Rom. rogarent et ſimul ei ſuaderent, vt Tarquinios in vrbem reciperent, et caeteros exſules, ea conditione, vt illis impunitatem concederent, et omnem veterum iniuriarum memoriam deponerent; vtque, his rebus

b Συνκατασκευάσειν *Vat.*

c Ὅρκια ταμεῖν, ἀντὶ τοῦ ὅρκιον ποιῆσαι διὰ τῶν ἐντόμων, ἤγουν θυσιῶν. *Euſtath.* ad *Homeri* Iliad. γ′. Vide *Heraldi* Digreſſ. lib. I. digreſſ. 16. p. 223.

d Ὑπά-

σθαι πολιτεία, καὶ τῆς Φιδηναίων πόλεως ἀπανιστάναι τὸν στρατὸν, ὡς σφῶν οὐχ ὑπεροψομένων συγγενεῖς καὶ φίλους ἀφαιρεθέντας τὴν πατρίδα· ἐὰν δὲ μηδέτερον τούτων ὑπομείνωσι πράττειν, τότε βουλεύσεσθαι περὶ τοῦ πολέμου· οὐκ ἀγνοοῦντες μὲν, ὅτι τούτων οὐδέτερον ὑπομενοῦσι Ῥωμαῖοι πράττειν, προφάσεις δὲ τῆς ἔχθρας βουλόμενοι λαβεῖν εὐπρεπεῖς, καὶ τοὺς ἐναντιουμένους σφίσι θεραπείαις ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καὶ χάρισιν [d] ἐπάξεσθαι νομίζοντες. ταῦτα [e] ψηφισάμενοι, καὶ χρόνον ὁρίσαντες ἐνιαύσιον, Ῥωμαίοις μὲν βουλῆς, ἑαυτοῖς δὲ παρασκευῆς, καὶ πρεσβευτὰς ἀποδείξαντες οὓς Ταρκύνιος ἐβούλετο, διέλυσαν τὸν σύλλογον.

Διασκεδασθέντων δὲ τῶν Λατίνων κατὰ πόλεις, LIII. ὁρῶντες οἱ περὶ Μαμίλιον τε καὶ Ταρκύνιον, ὅτι ταῖς σπονδαῖς ἀναπεπτώκασιν οἱ πολλοὶ, τὰς μὲν ὑπερορίους ἐλπίδας, ὡς οὐ πάνυ βεβαίας, ἀφίεσαν· μεταθέμενοι δὲ τὰς γνώμας, τὸν πολιτικόν τε καὶ ἀφύλακτον ἐμηχανῶντο πόλεμον ἐξ αὐτῆς ἀναστῆσαι τῆς Ῥώμης, στάσιν εἰσάγοντες τοῖς πένησι πρὸς τοὺς εὐπόρους. ἤδη δ' ὑπεκι-

rebus iureiurando confirmatis, patrio more remp. adminiſtrarent, et a Fidenis copias abducerent, quippe quod ipſi non paſſuri eſſent vt cognati et amici ſui patria carerent: quod ſi neutrum horum facere voluiſſent, tunc ſe de bello deliberaturos. *idque fecerunt* non quod ignorarent Romanos neutrum eſſe facturos; ſed quod honeſtas et ſpecioſas belli cauſſas quaererent, et exiſtimarent a ſe aduerſarios ſuos interea officiis et beneficiis deliniri poſſe. His decretis, datoque anno integro Romanis ad deliberandum, ſibi vero ad bellum apparandum, et legatis arbitratu Tarquinii deſignatis, conſilium dimiſerunt.

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

Diſperſis autem Latinis per vrbes, Mamilius et Tarquinius, animaduertentes ipſam plebem ad pacem et foedera pronam eſſe, externas ſpes, vt non admodum certas, miſſas fecerunt: ſed mutata ſententia bellum ciuile et inexſpectatum in ipſa vrbe concitare doloſe conabantur, pauperes contra diuites ad ſeditionem impellentes. Iam autem magna

d Ὑπάξεσθαι *Vat.* e Ψηφιζόμενοι *Vat.*

 f Μέρους

νεῖτο τὸ πολὺ τοῦ δημοτικοῦ [f] μέρος, καὶ ἐνόσει, μάλιϛα δὲ τὸ ἄπορον [g]" καὶ ὑπὸ δανείων ἠναγκασμένον, μηκέτι τὰ κράτιϛα τῷ κοινῷ φροντίζειν· οὐ γὰρ ἐμετρίαζον ἐν ταῖς ἐξουσίαις οἱ δανείζοντες, ἀλλ᾽ εἰς δεσμοὺς τὰ τῶν ὑποχρέων ἀπῆγον σώματα, καὶ ὥσπερ ἀργυρωνήτοις οὕτως ἐχρῶντο. ταῦτα δὴ μαθὼν, ἔπεμψεν ὁ Ταρκύνιος εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσι τῶν Λατίνων ἀνυπόπτους τινὰς ἄνδρας, φέροντας χρυσίον. οἳ [h] συνιόντες εἰς λόγους τοῖς ἀπόροις καὶ θρασυτάτοις, καὶ τὰ μὲν ἤδη διδόντες αὐτοῖς, τὰ δ᾽, εἰ κατέλθοιεν οἱ βασιλεῖς, ἐπαγγελλόμενοι, πολλοὺς πάνυ τῶν πολιτῶν διέφθειραν· καὶ γίνεται συνωμοσία κατὰ τῆς ἀριϛοκρατίας οὐ μόνον ἐλευθέρων ἀπόρων, ἀλλὰ καὶ δούλων πονηρῶν ἐλευθερίας ἐλπίσιν ὑπαχθέντων, οἳ διὰ τοὺς κολασθέντας ὁμοδούλους ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ, δυσμενῶς καὶ [i] ἐπιβούλως δια-

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256. *Legatio Latinorum, et conſpiratio vrb.*

magna plebis pars, praecipue vero egena et ea quae aere alieno premebatur, commouetur, *et alieno animo a repub. erat*, * ita vt in poſterum nullam eius curam gerere, nec ei fauere cogitaret: foeneratores enim in ſua poteſtate immoderate ſe gerebant, et obaeratorum corpora in vincula abducebant, quibus non aliter vtebantur quam empticiis. His rebus cognitis, Tarquinius miſit in vrbem vna cum legatis Latinorum quoſdam homines minime ſuſpectos, pecuniam *ſecum* ferentes: qui cum egenis et audaciſſimis quibuſque in colloquium venientes, et partim illis iam largientes pecuniam, partim, ſi reges in vrbem rediſſent, promittentes, plurimos ciues corruperunt. Factaque eſt coniuratio contra optimates, non ſolum ab ipſis ingenuis egenis, ſed etiam a ſeruis improbis, ſpe libertatis inductis; qui ob ſuos conſeruos ſuperiore anno ſupplicio affectos, infenſi dominis ſuis atque

f Μέρους in *Ed. Steph.* Sed rectius μέρος, vt in ſequenti etiam commate. ac ſic *Lapus* quoque vertit, *pars plebis multa.* non tamen alteram ſcripturam plane damno *Sylb.*

* Ita vt nullam amplius de dignitate reip. curam ageret. *Lapus.* Ac pernicioſas reip. cogitationes alebat. *Gelen.*

g Non agnoſcit *Vat.* voc. μέρος, quod vulgatae hic addunt.

h συνόντες] Forſan rectius συνιόντες εἰς λόγους. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.*

i Quis ita loquitur, vt ἐπιβούλως

κείμενοι πρὸς τοὺς δεσπότας, ἀπιστούμενοί τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἐν ὑποψίαις ὄντες, ὡς καὶ αὐτοὶ σφίσιν ἐπιθησόμενοί ποτε, εἰ καιρὸν λάβοιεν, ἄσμενοι τοῖς παρακαλοῦσι πρὸς τὴν ἐπίθεσιν ὑπήκουσαν. ὁ δὲ τῆς συνωμοσίας αὐτῶν τοιόσδ' ἦν λογισμός. τοὺς μὲν ἡγεμόνας τῆς ἐπιχειρήσεως ἔδει, φυλάξαντας νύκτα ἀσέληνον, τὰς ἄκρας καὶ τοὺς ἐρυμνοὺς τόπους τῆς πόλεως καταλαβέσθαι· τοὺς δὲ θεράποντας, ὅταν αἴσθωνται κρατοῦντας ἐκείνους τῶν ἐπικαίρων χωρίων· ἀλαλαγμῷ δὲ τοῦτο ἔμελλεν αὐτοῖς γενήσεσθαι φανερόν· ἀποκτεῖναι τοὺς δεσπότας καθεύδοντας. ταῦτα διαπραξαμένους, τάς τ' οἰκίας διαρπάσαι τῶν εὐπόρων, καὶ τὰς πύλας τοῖς τυράννοις ἀνοῖξαι.

Ἡ δ' ἐν παντὶ καιρῷ σώζουσα τὴν πόλιν, καὶ μέχρι LIV.
τῶν κατ' ἐμὲ χρόνων παραμένουσα θεία πρόνοια, [k] διεκάλυψεν αὐτῶν τὰ βουλεύματα, μηνύσεως θατέρῳ τῶν ὑπάτων γενομένης Σουλπικίῳ, ἣν ἐποίησαν ἀδελφοὶ δύο [l] Ταρ-

atque iis inſidiantes, tum quod ſibi ab illis fides non haberetur, *Per. Iul.*
tum quod illis eſſent ſuſpecti, quaſi ipſi quoque aliquando, ſi 4216.
occaſionem fuiſſent nacti, eos eſſent aggreſſuri, lubenter iis pa- *Ante Chr.*
ruerunt qui ſe ad eos inuadendum incitabant. Illorum autem 498.
coniurationis tale fuit conſilium. Principes coniurationis opor- *Oymp.*
tebat, nocte obſcura obſeruata, arces et loca vrbis munita occu- 70 2/3.
pare: ipſos vero ſeruos, quum primum ſenſiſſent loca opportuna *Cat.*
ab illis occupata, (hoc autem ipſi ex clamore edito cogniturí *V.C.* 254.
erant) dominos dormientes interficere: hiſque rebus confectis, *Var.*
domos diuitum diripere, et portas tyrannis aperire. 256.

At diuina prouidentia, quae ſemper et alias vrbem eam ex periculis eripuit, et ad mea vſque tempora incolumem etiam tuetur, eorum conſilia detexit, re ad alterum conſulem Sulpicium delata per indicium duorum fratrum Tarquiniorum,

Publii

λως διακεῖσθαι dicat? Ego iſtud aduerbium (licet alioqui apud hunc etiam ipſum alibi exſtet) alius pulcherrimi et huic rei aptiſſimi locum occupare libenter exiſtimo: videlicet τοῦ ὑπούλως. ſic ὕπουλον ἔχθραν alibi dicit, nec non ὕπουλος cum φθονερὸς alicubi iungit. *Steph.*

k Si codex mendo caret, διεκάλυψεν poſitum pro ἀνεκάλυψεν. *Port.*

l Tarquiniorum nomen hic *Glareano* ſuſpectum eſt, etſi reperitur

κύνιοι, Πόπλιος καὶ Μάρκος, ἐκ Λαυρέντου πόλεως, κορυφαιότατοι τῶν μετασχόντων τῆς συνωμοσίας, ὑπὸ θείας ἀνάγκης βιαζόμενοι. ἐφίσταντο γὰρ αὐτοῖς ὅτε κοιμηθεῖεν ὄψεις ὀνείρων φοβεραὶ, τιμωρίας [m] ἐπαπειλοῦσαι μεγάλας, εἰ μὴ παύσαιντο καὶ ἀποσταῖεν τῆς ἐπιθέσεως· διώκεσθαί τε ὑπὸ δαιμόνων τινῶν, καὶ παίεσθαι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττεσθαι, καὶ ἄλλα [n] πολλὰ καὶ σχέτλια πάσχειν τελευτῶντες ἐδόκουν· ὑφ᾽ ὧν περίφοβοι καὶ τρόμῳ παλλόμενοι διηγείροντο, καὶ οὐδὲ καθεύδειν διὰ ταῦτα τὰ δείματα ἐδύναντο. κατ᾽ ἀρχὰς μὲν οὖν ἀποτροπαίοις τισὶ καὶ ἐξακεστηρίοις θυσίαις ἐπειρῶντο παραιτεῖσθαι τοὺς ἐνισταμένους σφίσι δαίμονας· ὡς δ᾽ οὐδὲν ἐπέραινον, ἐπὶ μαντείας [o] ἐτράποντο, τὴν μὲν διάνοιαν τῆς ἐπιχειρήσεως ἀπόρρητον φυλάττοντες, τοῦτο δὲ μόνον μαθεῖν ἀξιοῦντες, εἰ καιρὸς ἤδη πράττειν ἃ βούλονται. ἀπο-

Per. Iul. 4216. Ante Chr. 498. Olymp. 70 2/3. Cat. U.C. 254. Var. 256.

Publii et Marci, ex vrbe Laurento, qui inter illos coniuratos erant praecipui, et qui diuina quadam neceſſitate rem indicare coacti fuerunt. In ſomnis enim obuerſabantur ipſis horribiles quaedam ſpecies, quae graues poenas minabantur, niſi coeptis et conatibus illis deſiſterent: et ſe a quibuſdam daemonibus exagitari et verberari, oculoſque ſibi effodi, denique multa alia miſeranda perpeti putabant. Quibus rebus perterriti et metu trepidantes excitabantur, et ne ſomnum quidem ob haec terriculamenta capere poterant. Primum igitur quibuſdam ſacrificiis auerruncatoriis et expiatoriis iſtos daemonas, a quibus infeſtabantur, auertere conabantur: ſed quum nihil proficerent, ad vaticinia confugerunt, conſilium ipſum coniurationis ſilentio tegentes, ſed hoc ſolum cognoſcere volentes, an tempus iam eſſet peragendi, quae in animo haberent. Vate autem

peritur p. 309. v. 23. fatetur tamen ſe nec certas habere cauſſas, cur id ſubmoueat, nec aliud quod in eius locum ſubſtituat. *Sylb.*

m ἐναπειλοῦσαι] Rectius forſan ἐναπειλῆσαι. id ſane verbum eſt vſitatius. *Sylb.*

n Πολλὰ καὶ σχέτλια *Vat.* vulgatis καὶ deeſt.

o Ἐτράποντο *Vat.* vulg. ἐτρέποντο.

p Μετα-

κριναμένου δὲ τοῦ μάντεως, ὅτι πονηρὰν καὶ ὀλέθριον βαδίζουσιν ὁδὸν, καὶ εἰ μὴ [p] μεταθήσοιεν τὰ βουλεύματα, τὸν αἴσχιστον ἀπολοῦνται τρόπον, δείσαντες μὴ φθάσωσιν αὐτοὺς ἕτεροι τὰ κρυπτὰ εἰς φῶς ἐξενεγκόντες, αὐτοὶ γίνονται μηνυταὶ πρὸς τὸν ἐνδημοῦντα τῶν ὑπάτων. ὁ δὲ ὕπατος ἐπαινέσας αὐτοὺς, καὶ πολλὰ ὑποσχόμενος εὖ ποιῆσαι, ἐὰν καὶ τὰ ἔργα ὅμοια τοῖς λόγοις ἐπιδείξωνται, τούτους μὲν ἔνδον παρ' ἑαυτῷ κατεῖχε μηδενὶ φράσας· τοὺς δὲ Λατίνων πρέσβεις, ἀναβαλλόμενος τέως καὶ παρέλκων τὴν ἀπόκρισιν, τότ' εἰσαγαγὼν εἰς τὸ βουλευτήριον, [q] κατὰ τὰ δόξαντα τοῖς συνέδροις ἀποκρίνεται πρὸς αὐτούς· „Ἄνδρες φίλοι τε καὶ συγγενεῖς, [r] ἀπαγγέλλετε [s] ἀπιόντες πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων, ὅτι Ῥωμαίων δῆμος οὔτε πρότερον [t] Ταρκυνίταις ἀξιοῦσιν ἐχαρίσατο τὴν τῶν [u] τυράννων κάθοδον, οὔθ' ὕστερον ἅπασι Τυρρηνοῖς, οὓς ἦγε βασι-

autem reſpondente eos prauam et exitialem inire viam, *Per. Iul.*
et, niſi ſententiam mutaſſent, foediſſimo mortis genere peritu- 4216.
ros; illi, veriti ne ab aliis anteuerterentur, haec arcana conſilia *Ante*
conſuli, qui tunc erat in vrbe, indicarunt. Conſul, laudatis iis, *Chr.* 498.
et ſe multa beneficia in illos collaturum pollicitus, ſi eorum facta *Olymp.*
verbis reſpondiſſent, eos apud ſe domi retinuit, nulli re indica- 70 $\frac{2}{3}$.
ta: Latinorum vero legatis, quibus ad eam vſque diem reſpon- *Cat.*
ſum dare diſtulerat, tunc introductis in curiam ita ex ſenatus *V.C.* 254.
ſententia reſpondit: „Amici noſtri et cognati, domum reuerſi *Var.*
nunciate Latinorum reipublicae, populum Romanum neque 256.
antea Tarquinienſibus orantibus tyrannorum reditum conceſſiſſe, neque poſtea omnibus Hetruſcis eadem poſtulantibus, et

p Μεταθήσονται *Vat.*

q Non agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.* καὶ quod vulgatae hic addunt, atque ſuperfluum eſſe viderat *Sylb.*

r Rectius ἀπαγγέλλετε. *Sylb.* nam vulgatae, vulgari errore, ſimplex λ dant.

s Perperam ἐπιόντες in *Ed. Steph.* et v. 16. ἀπάγουσιν.

t Ταρκυνιήταις in *Cod. Rom.* quod cum Ionicam formam habeat, malim vel Ταρκυνιάταις vel Ταρκυνίταις vt ſupra p. 268. v. 3. *Stephanus* non modo Ταρκυνίτας agnoſcit ab hac Etruriae vrbe Ταρκυνία, ſed etiam Ταρκυνίους et Ταρκυνιεῖς. *Sylb.*

u Ita *Ven. Vat.* et *Lapi Codd.* Τυρρηνῶν minus recte in *Ed. Steph.*

λεὺς [x] Πορσῖνος, ὑπὲρ τῶν αὐτῶν δεομένοις, καὶ πόλεμον ἐπάγουσιν ἁπάντων πολέμων βαρύτατον, ἐνέκλινεν, ἀλλ' ἀνέσχετο γῆν τε [y] κειρομένην ὁρῶν, καὶ αὐλὰς ἐμπιπραμένας, τειχήρης γενόμενος ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, καὶ τοῦ μηδὲν ὧν μὴ βούλεται πράττειν [z] κελευσθείς. [a] ὑμῶν τ', ὦ Λατῖνοι, τεθαυμάκαμεν, εἰ ταῦτα [b] εἰδότες, οὐδὲν ἧττον [c] δέχεσθαι τοὺς τυράννους, καὶ τὴν Φιδήνης πολιορκίαν [d] λύσαι ἐπιτάττοντες ἥκετε, καὶ μὴ πειθομένοις πόλεμον ἀπειλεῖτε. παύσασθε δὴ ψυχρὰς καὶ ἀπιθάνους παραβαλλόμενοι προφάσεις τῆς ἔχθρας· καὶ εἰ διὰ ταῦτα μέλλετε διαλύειν τὸ συγγενὲς, καὶ τὸν πόλεμον ἐπικυροῦν, [e] μηθὲν" ἔτι ἀναβάλλεσθε.„

LV. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσιν ἀποκρινάμενος, καὶ προπέμ-

Per. Iul. et Porſenae ductu bellum ſibi longe omnium grauiſſimum infe-
4216. rentibus ceſſiſſe: *ſed poſt vaſtatos agros villaſque in ſuo con-
Ante Chr. ſpectu incenſas, obſidionem pro communi libertate pati maluiſſe,
498. quam facere imperata quae non placerent. Et demiramur vos,
Olymp. Latini, quod, quum haec ſciatis, nihilominus tamen huc veniatis
70 2/3. atque imperetis, vt tyrannos recipiamus, et Fidenarum obſidio-
Cat. nem ſoluamus, et bellum nobis, niſi imperata fecerimus, minari
V.C. 254. audeatis. Deſinite igitur frigidas iſtas et minime probabiles
Var. odii *bellique* cauſſas praetexere: et, ſi propterea eſtis cognationis
256. vincula diſſoluturi, et bellum decreturi, rem amplius ne differatis.„

Quum haec legatis reſponſa dediſſet, eoſque extra vrbem

x Πορσίνας *Vat.*

* Sed ſuſtinuit quidem, agrum vaſtari videns caulaſque concrematas, incluſus muris pro libertate perſtare, vt eorum, quae nolebat nihil agere iuberetur. *Lapus.*

y Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Male κειμένην in *Ed. Steph.*

z Κελευσθεὶς excuſari poteſt, vt ſit *alius cuiuſpiam principis aut populi iuſſu.* Κελευσθῆναι maluiſſe videtur *Lapus*, vt ordo ſit ὑπὲρ τοῦ μὴ κελευσθῆναι πράττειν μηδὲν ὧν μὴ βούλεται, *vt eorum quae nolebat nihil agere iuberetur. Sylb.*

a Ὑμᾶς in *Codd. Ven.* et *Vat.*

b Ἰδόντες *Vat.*

c Δέχεσθε in *Codd. Mſſ.* ſed convenientius eſſe videtur infinitivum δέχεσθαι, vt ſupra habuimus p. 305. v. 33.

d Fortaſſe rectius λύειν. *Sylb.* Λύσειν *Vat.*

e Ita *Rom. Vat.* et *Lapi Codd.* Deeſt in *Ed. Steph.*

f Διερευ-

ψας ἐκ τῆς πόλεως, μετὰ τοῦτο φράζει τῇ βουλῇ περὶ τῆς ἀποῤῥήτου συνωμοσίας, ἃ παρὰ τῶν μηνυτῶν ἔμαθε· καὶ λαβὼν ἐξουσίαν παρ' αὐτῶν αὐτοκράτορα τοῦ [f] διερευνᾶσθαι τοὺς μετασχόντας τῶν ἀποῤῥήτων βουλευμάτων, καὶ κολάσαι τοὺς εὑρεθέντας, οὐ τὴν αὐθάδη καὶ τυραννικὴν ἦλθεν ὁδὸν, ὡς ἕτερος ἄν τις ἐποίησεν, εἰς τοσαύτην κατακλεισθεὶς ἀνάγκην· ἀλλ' ἐπὶ τὴν [g] εὐλόγιστόν τε καὶ ἀσφαλῆ, καὶ τῷ σχήματι τῆς καθεστώσης τότε πολιτείας πρέπουσαν, [[h] ἀκολούθων] [i] ἐτράπετο. οὔτε γὰρ ἐκ τῶν οἰκιῶν [k] συλλαμβανομένους ἄγεσθαι τοὺς πολίτας ἐπὶ τὸν θάνατον, ἀποσπωμένους [l] γυναικῶν τε καὶ παίδων καὶ πατέρων, ἐβουλήθη, τόν τ' οἶκτον ἐνθυμούμενος οἷος ἔσται τῶν προσηκόντων ἑκάστοις [m] παρὰ τὸν ἀποσπασμὸν τῶν

bem eſſet proſequutus, poſtea ſenatui exponit, quae de occulta *Per. Iul.*
coniuratione ex indicibus didicerat: acceptaque ab illo ſumma 4216.
poteſtate inquirendi ſocios illius occultae conſpirationis, et *Ante Chr.*
animaduertendi in eos qui *in eo numero* fuiſſent inuenti, non 498.
eſt ingreſſus viam arrogantem et tyrannicam, quemadmodum *Olymp.*
alius quiſpiam feciſſet, ad tantas redactus anguſtias; ſed rationi 70 $\frac{2}{5}$.
conſentaneam et tutam, et formae ciuitatis, quae tunc erat, *Cat.*
conuenientem eſt ſequutus. Neque enim domi correptos, et *V.C.* 254.
a coniugibus et liberis et parentibus abſtractos ciues ad *Var.*
capitale ſupplicium duci voluit; cogitans quanta propin- 256.
quos in coniunctiſſimorum neceſſitudinum auulſione inceſſura
eſſet

f Διερευνήσασθαι *Vat.*

g Ἀναλόγιστον in *Ed. Steph.* quod tuetur *Portus*. Verum εὐλόγιστον maluit *Sylb.* ex *Cod. Rom.* et *Ven.* quibus conſentit *Vat.*

h Ἀκολούθων parum hic neceſſarium. *Sylb.* Ἀκόλουθον *Vat.* quod videatur interpretamentum eſſe τοῦ πρέπουσαν.

i Ἐτρέπετο in *Cod. Ven.* teſte *Sylb.*

k Perperam συλλαμβανομένων in *Ed. Steph.*

l Ἀπὸ γυναικῶν καὶ τέκνων *Vat.*

m περὶ τὸν ἀποσπασμὸν] Ita *Lapi Cod.* In *Ed. Steph.* περὶ τὸν ἀσπασμόν: quod ſequutus *Gelenius* verterat, *quam miſerabile eſſet vnumquemque neceſſariis ſuis affectibus vltimum* vale *dicere. Sylb.* Παρὰ τὸν ἀποσπασμὸν *Vat.*

ἀναγκαιοτάτων, καὶ δεδοικὼς [n] μή τινες ἀπονοηθέντες ἐπὶ τὰ ὅπλα τὴν [o] ὁρμὴν λάβωσι, [p] καὶ δι' αἵματος ἐμφυλίου χωρήσῃ τὸ [q] ἀναγκασθὲν παρανομεῖν· οὔτε δικαστήρια καθίζειν αὐτοῖς ᾤετο δεῖν, λογιζόμενος ὅτι πάντες ἀρνήσονται, καὶ οὐθὲν ἔςαι βέβαιον τοῖς δικαςαῖς τεκμήριον οὐδ' ἀναμφίλεκτον ἔξω τῆς μηνύσεως, ᾗ πιςεύσαντες θάνατον τῶν πολιτῶν [r] καταψηφιοῦνται· καινὸν δέ τινα τρόπον ἀπάτης ἐξεῦρε τῶν νεωτεριζόντων, δι' οὗ πρῶτον μὲν αὐτοὶ μηδενὸς ἀναγκάζοντος εἰς ἓν χωρίον ἥξουσιν οἱ τῶν ἀποῤῥήτων βουλευμάτων ἡγεμόνες, ἔπειτ' ἀναμφιλέκτοις ἁλώσονται τεκμηρίοις, [s] ὥςε μηδεμίαν αὐτοῖς ἀπολογίαν καταλείπεσθαι· πρὸς δὲ τούτοις οὐκ εἰς ἔρημον συναχθέντες τόπον, οὐδ' ἐν ὀλίγοις μάρτυσιν ἐξελεγχθέντες, ἀλλ' ἐν ἀγορᾷ, πάντων ὁρώντων γενόμενοι καταφανεῖς, ἃ [t] προσήκει πείσονται, ταραχή τ' οὐδεμία γενήσε-

Per. Jul. 4216. Ante Chr. 498. Olymp. 70 2/3. Cat. V.C. 254. Var. 256.

eſſet commiſeratio, et veritus ne forte deſperatione adducti ad arma recurrere inciperent, *et ad ciuilem ſanguinem iniuſte profundendum ſe cogerent. neque iudicia ipſis conſtituenda cenſebat, conſiderans omnes inficiaturos, et indices nulla certa et minime dubia argumenta habituros, praeter ipſum indicium, cui fide habita ciues noxios capite eſſent damnaturi. Sed nouum quoddam doli genus excogitauit, quo rerum nouarum ſtudioſos detexit, et quo effecit, vt primum ipſi coniurationis duces nullo cogente in vnum locum venirent, deinde minime dubiis argumentis conuincerentur, ita vt nullus purgationi locus illis relinqueretur: praeterea non in locum aliquem deſertum coacti, neque vbi a paucis teſtibus conuincerentur, ſed in ipſo foro, omnibus inſpectantibus deprehenſi, merito ſupplicio afficerentur,

et

n Μή τινες ἀπονοηθέντες *Vat.* vulgo legitur μή τι ἀπον.

o Ita in *Ven. Rom. Vat.* et *Lapi Codd.* Ἀρχὴν λάβωσι habet *Ed. Steph.*

p Illa ſic conſtrui velim, καὶ μὴ τὸ ἀναγκασθῆναι χωρήσῃ παρανομεῖν δι' αἵματος ἐμφυλίου, i. e. καὶ μὴ ἡ ἀνάγκη χωρήσῃ πρὸς τὸ παρανομεῖν δι' αἵματος ἐμφυλίου. *Port.*

* Perque ciuilem ſanguinem cogeretur ipſe iniqua agere. *Lapus.*

q Ἀναγκασθὲν *Vat.* vulgo legitur ἀναγκασθῆναι.

r Καταψηφίζονται *Vat.*

s Ὥςε μηδὲ ἀπολογίαν *Vat.*

t Προσῆκε *Vat.*

u Ἐπανα-

ται κατὰ τὴν πόλιν, οὐδ' [u] ἐπανάστασις ἑτέρων, οἷα συμβαίνειν φιλεῖ περὶ τὰς κολάσεις τῶν νεωτεριζόντων, καὶ ταῦτα ἐν ἐπισφαλέσι καιροῖς.

[x] Ἄλλος μὲν οὖν ἄν τις ἀποχρῆν ὑπέλαβεν αὐτὸ τὸ LVI.
κεφάλαιον εἰπεῖν, ὅτι συλλαβὼν τοὺς μετασχόντας τῶν

et nullus tumultus in vrbe excitaretur, nec vllus aliorum motus *Per.Iul.*
fieret, quemadmodum ſolet accidere, quum ſupplicium ſumitur 4216.
de iis qui rebus nouis ſtudent, praeſertim periculoſis temporibus. *Ante Chr.*
Hic alius fortaſſe exiſtimaret ſatis eſſe ipſam rei ſummam 498.
perſequi, comprehenſos a conſulibus coniurationis clandeſtinae *Olymp.*
ſocios 70 2/3.

u Ἐπαναστάσεις ἑτέρων, οἷαι *Vat.* nec aliter legiſſe viſus eſt *Lapus.*

x Ἄλλος μὲν οὖν ἄν τις ἀποχρῆν ὑπέλαβεν αὐτὸ τὸ κεφάλαιον εἰπεῖν, ὅτι συλλ. etc.] Id eſt, *Enimuero alius quiſpiam hoc ſatis eſſe putaſſet, ipſum rei caput dicere, illum eos, qui ſecreta conſilia inter ſe agitauerant, morte mulctaſſe: tanquam rebus huiuſmodi breuis declaratio ſufficiat: at ego, ipſum etiam, modo quo illi comprehenſi fuerunt, memoria dignum ratus, ſtatui minime ſilentio praeterire: quippe qui conſiderem, hiſtoriarum lectores non ſatis ex iis vtilitatis capere, ſi tantum quis rerum exitus fuerit intelligant, ſed eorum vnumquemque poſtulare, vt ſibi commemoretur et cur et quo ſingula modo acta fuerint, et mentem illorum qui ea egerunt: necnon quae diuinitus interuenerint: ac nihil non audire illorum, quae res comitari conſueuerunt.* Haec ille, ſi quidem eius mentem aſſequuta eſt mea interpretatio: in qua non vbique eam quam editiones typographicae habent lectionem ſequutus ſum. nam *Cat.*
perinde verti ac ſi legeretur, ὡς *V.C.* 254. *Var.* 256.
ὀλίγης τοιούτοις πράγμασι δηλώσεως δέον. vel τοῖς τοιούτοις. item non aliter quam ſi ἄξιον μνήμης, vel ἄξιον λόγου ſcriptum eſſet. quorum genitiuorum alterutrum illi nomini interdum iungit, alicubi et vtrumque (vt lib. II. πόλεμοι λόγου καὶ μνήμης ἄξιοι) et pro illo ἱστορῆσαι, quod nouiſſimus interpres vertit *quaerere*, ἱστορεῖσθαι *Dionyſium* ſcripſiſſe exiſtimaui. Nam vt omittam, ἱστορῆσαι in illa ſignificatione eſſe potius poëticum, non conuenit cum ea quod praecedit verbum ἀπαιτεῖ: quum non ſoleamus ἀπαιτεῖν ea, quae in noſtra ſunt poteſtate: vt certe eſt quaerere. Ideoque ἱστορῆσαι retinens, potius redderem *cognoſcere*: de quo vſu alibi dicam. Caeterum κεφάλαιον verti *caput*, magis ad verbum quam qui *ſummam* reddunt: ſic tamen vt ne hanc quidem interpretationem damnem. Ac ſcio quidem certe, aduerbium κεφαλαιωδῶς ſatis apte verti *per ſumma capita:* et quod dixit *Virgilius:*

ἀποῤῥήτων βουλευμάτων ἀπέκτεινεν· ὡς [y] ὀλίγης τοῖς πράγμασιν δηλώσεως [z] δέον· ἐγὼ δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς συλλήψεως τῶν ἀνδρῶν [a] ἱστορίας ἄξιον εἶναι νομίσας, ἔκρινα μὴ παρελθεῖν, ἐνθυμούμενος ὅτι τοῖς ἀναγινώσκουσι τὰς ἱστορίας οὐχ [b] ἱκανὸν εἰς ὠφέλειαν, τὸ τέλος αὐτὸ τῶν πραχθέντων ἀκοῦσαι· ἀπαιτεῖ δ' ἕκαστος καὶ τὰς αἰτίας ἱστορῆσαι τῶν γινομένων, καὶ τοὺς τρόπους [c] τῶν πράξεων, καὶ τὰς διανοίας τῶν πραξάντων, καὶ τὰ παρὰ τοῦ δαιμονίου συγκυρήσαντα, καὶ μηδενὸς [d] ἀνήκοος γενέσθαι τῶν πεφυκότων τοῖς πράγμασι παρακολουθεῖν· τοῖς δὲ πολιτικοῖς καὶ πάνυ ἀναγκαίαν [e] ὑπάρχουσαν ὁρῶν τὴν τούτων μάθησιν, ἵνα παραδείγμασιν ἔχοιεν πρὸς τὰ συμ-

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 ⅔. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256.

ſocios et capitali ſupplicio affectos, credens his rebus narratione prolixiore opus non eſſe: at ego ipſum etiam modum, quo illi fuerunt comprehenſi, dignum *qui* ſcriptis *proderetur* exiſtimans, ſtatui *ſilentio* minime praeterire: illud cogitans hiſtoriae lectores non ſatis capere vtilitatis, ſi ipſum ſolum rerum exitum audiant; (nam vnuſquiſque * vult ipſas etiam rerum cauſſas quaerere, et modos quibus res peracta ſit, et conſilia eorum qui rem peregerunt, et ** varios fortunae caſus, nec quidquam eorum, quae res comitari ſolent, auribus ſubtrahi) verum hominibus rempublicam tractantibus valde neceſſariam eſſe putans harum rerum cognitionem, vt in ſimilibus caſibus exempla in promtu habeant,

lius: —ſed ſumma ſequar faſtigia rerum, nihil aliud eſſe quam κεφαλαιωδῶς διηγήσομαι: ſed hic animaduertendum eſt, τὸ κεφάλαιον eadem de re dici, de qua paulo poſt τὸ τέλος dicentem audimus. *Steph.* in *Op. Var.* in *Dionyſ.* p. 38.

y Perperam ὀλίγοις in *Ed. Steph.*

z Δέον *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Sylb.* vulgo δεῖν.

a Ἱστορίας ἄξιον *Vat.* vulgatis deeſt voc. ἱστορίας.

b Ἱκανόν ἐστιν εἰς ὠφέλειαν *Vat.*

* Cauſſas ſibi exponi vult. *Gelen.*

c Τῶν πράξεων *Vat.* vulgo τῆς πράξεως.

* Tum quem dei nutu res ſortita ſit exitum. *Gelen.*

d Ἀνήκοοι minus recte in *Ed. Steph. Sylb.*

e Ὑπάρχουσαν ὁρῶ *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit, *harum rerum ſcientiam admodum neceſſariam video.* vulgatis deeſt ὁρῶ.

f Συνωμο-

βαίνοντα χρῆσθαι. ἦν δ᾽ ὁ τρόπος τῆς συλλήψεως τῶν [f] συνωμοτῶν, ὃν ἐξεῦρεν ὁ ὕπατος, τοιόσδε. τῶν μετεχόντων τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐπιλεξάμενος, ἐκέλευσεν αὐτοῖς, ὅταν λάβωσι τὸ σύνθημα, μετὰ τῶν πιστοτάτων φίλων τε καὶ συγγενῶν τοὺς ἐρυμνοὺς τῆς πόλεως καταλαβέσθαι τόπους, ἐν οἷς ἐτύγχανον ἕκαστοι τὰς οἰκήσεις ἔχοντες· τοῖς θ᾽ ἱππεῦσι προεῖπε [g] ταῖς ἐπιτηδειοτάταις τῶν περὶ τὴν ἀγορὰν οἰκιῶν [h] παραμένειν, ἔχουσι ξίφη, καὶ ποιεῖν ὅ τι ἂν αὐτοῖς κελεύῃ. ἵνα δὲ μηδὲν ἐν τῇ συλλήψει τῶν πολιτῶν νεωτερίσωσιν οἱ προσήκοντες αὐτοῖς, ἢ τῶν ἄλλων τινὲς πολιτῶν, μηδ᾽ ἐμφύλιοι διὰ τὴν [i] ταραχὴν γένωνται φόνοι, γράμματα πέμψας πρὸς τὸν [k] ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ τῆς Φιδήνης τεταγμένον ὕπατον, ἐκέλευσεν ἀρχομένης τῆς νυκτὸς ἄγοντα τὸ κράτιστον τῆς στρατιᾶς, ἥκειν ἐπὶ τὴν πόλιν, καὶ πλησίον τοῦ τείχους ἐν ὀρεινῷ τόπῳ θέσθαι τὰ ὅπλα.

Παρασκευασάμενος δὲ ταῦτα, τοῖς μηνύσασι τὴν LVII.

habeant, quae ſequi poſſint. Modus autem quem conſul exco- *Per. Iul.*
gitauit, vt coniuratos comprehenderet, talis fuit. Delectis e ſe- 4216.
natorum numero qui aetate et viribus maxime valebant, illis *Ante*
imperauit, vt, ſimulatque ſignum a ſe accepiſſent, cum fidiſſimis *Chr.* 498.
amicis et cognatis loca vrbis munita * et ſuis domiciliis proxima *Olymp.*
occuparent: ipſos quoque equites praemonuit, vt in opportuniſ- 70 $\frac{2}{3}$.
ſimis circa forum aedibus cum gladiis praeſto adeſſent, facturi *Cat.*
quicquid imperatum fuiſſet. Sed ne forte, dum ſontes compre- *V.C.* 254.
henderentur, eorum propinqui aliiue ciues aliquid noui moliren- *Var.*
tur, neue rebus perturbatis caedes inter ciues fierent, miſſis 256.
literis ad ſuum collegam, qui Fidenas obſidebat, ſignificauit ei, vt noctis initio cum lectiſſima totius exercitus parte ad vrbem veniret, et prope moenia in montano loco caſtra poneret.

His rebus praeparatis, indicibus imperauit, vt ad coniuratorum

f Συνωμοκότων *Vat.*

* Ad verbum, *in quibus quisque haberet domos.*

g Ἐν deſiderari videtur. *Portus.*

h Παραμένειν aut προσμένειν malit *Sylb.* vulgatae dant περιμένειν.

i Ταραχὴν ταύτην *Vat.*

k Ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῆς Φιδηναίων *Vat.* vulgo ἐν τῇ π.

l Τοὺς

πρᾶξιν εἶπε, πρὸς [l] τοὺς τῶν συνωμοτῶν ἡγεμόνας [m] ἥκειν εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ μέσας νύκτας, ἄγοντας οἷς μάλιστα πιστεύουσι τῶν ἑταίρων, ὡς ἐκεῖ τάξιν τε καὶ χώραν καὶ σύνθημα ληψομένους, καὶ ἃ δεῖ πράττειν ἑκάστους ἀκούσοντας. [n] ἐγένετο ταῦτα· καὶ ἐπειδὴ συνήχθησαν [o] οἱ προεστηκότες τῶν ἑταίρων ἅπαντες εἰς τὴν ἀγορὰν, διὰ συνθημάτων ἀδήλων ἐκείνοις, εὐθὺς αἵ τ' ἄκραι πλήρεις ἐγίνοντο τῶν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀνειληφότων τὰ ὅπλα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἀγορὰν ἐφρουρεῖτο ὑπὸ τῶν ἱππέων κύκλῳ, [p] οὐδεμία τε κατελείπετο τοῖς ἀπιέναι βουλομένοις ἔξοδος. καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Μάνιος, ἀπὸ τῆς Φιδήνης ἀναστὰς, παρῆν [q] εἰς τὸ Πεδίον ἄγων τὴν δύναμιν. ὡς δ' ἡμέρα τάχιστα διέλαμψεν, ὁπλίτας περὶ αὐτοὺς ἔχοντες οἱ ὕπατοι, προῆλθον ἐπὶ τὸ βῆμα·

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat.* *V.C.* 254. *Var.* 256.

iuratorum principes venirent in forum circa mediam noctem cum fidiſſimis quibuſque ſociis; quaſi ibi ordinem et locum et teſſeram accepturi, et audituri eſſent quid vnicuique faciendum eſſet. Factum eſt ita. et poſtquam omnes cum ſuis ſociis in forum convenerunt, dato ſigno illis incognito, confeſtim omnes arces repletae ſunt hominibus, qui pro republica arma ceperant, et totum forum circum circa ab equitibus cuſtodiebatur, nec vlla diſcedere volentibus euadendi facultas relinquebatur. Eodem tempore, alter conſul Manius, motis caſtris a Fidenis, in campum *Martium* cum exercitu aduenit. Statim autem ſimulatque dies illuxit, conſules militibus armatis ſtipati ad tribunal proceſſerunt: dimiſ-

l Τοὺς ἡγεμόνας τῶν συνωμοτῶν *Vat.*

m Ἀνειπεῖν vel ἀπαγγεῖλαι vel ſimile quid ante ἥκειν ſubaudiendum eſſe exiſtimat *Sylb.* quo admiſſo, vertendum, *iuſſit vt coniurationis principibus nunciarent vt in forum venirent:* poſſumus tamen et vulgatam lectionem tueri, ſi locum interpretemur vt ſumus interpretati. *Port.*

n Ἐγίνετο ταῦτα *Vat.*

o Οἱ προεστηκότες *Vat.* vulg. οἱ προσήκοντες.

p Μία τε οὐ κατελείπετο *Vat.*

q Ὡς τὸ πεδίον agnoſcit *Lapi* verſio [vt et *Cod. Vat.*] *Gelenius* omiſerat, quoniam ab praecedenti narratione p. 308. v. 44. videtur diſcrepare. *Sylb.* Verum campum Martium intelligendum eſſe cenſet *Portus.*

r Ἦγον

καὶ διὰ πάντων τῶν στενωπῶν τοῖς κήρυξι περιαγγεῖλαι κελεύσαντες ἥκειν τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν, παντὸς τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ὄχλου συνδραμόντος, δηλοῦσί τ' αὐτοῖς τὴν γενομένην ἐπὶ τῇ καθόδῳ τοῦ τυράννου συνωμοσίαν, καὶ τοὺς μηνυτὰς ἀναβιβάζονται. καὶ μετὰ τοῦτο ἀπολογεῖσθαι συγχωρήσαντες, ἐάν τινες ἀμφισβητῶσι πρὸς τὴν μήνυσιν, ἐπειδὴ πρὸς ἄρνησιν οὐδεὶς ἐπεχείρησε τραπέσθαι, μεταστάντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ βουλευτήριον, γνώμην ὑπὲρ αὐτῶν διηρώτησαν τοὺς συνέδρους, καὶ γραψάμενοι τὰ δόξαντα αὐτοῖς, [r] ἦγον αὖθις ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὸ προβούλευμα ἀνέγνωσαν. ἦν δὲ τοιόνδε· „Ταρκυνίοις μὲν [s] τοῖς μηνύσασι τὴν ἐπίθεσιν πολιτείαν [t] δεδόσθαι, καὶ ἀργυρίου [u] μυρίας [x] ἑκατέρῳ δραχμὰς, καὶ πλέθρα γῆς δημοσίας εἴκοσι· τοὺς δὲ μετασχόντας τῆς συνωμοσίας

dimiſſiſque per omnia vrbis compita praeconibus, qui in concio- *Per. Iul.*
nem vocarent populum, quum tota vrbana turba eo confluxiſſet, 4216.
illis declararunt coniurationem factam de reuocando in vrbem *Ante*
tyranno, et ipſos indices in medium produxerunt. Poſtea, facta *Chr.*
omnibus ſui purgandi poteſtate, ſi qui forte fidem indicum in 498.
dubium vocarent, vbi nemo rem inficiari eſt auſus, e comitio in *Olymp.*
curiam digreſſi, de iis ſententias in ſenatu rogarunt: et ſcripto 70 $\frac{2}{3}$.
ſenatuſconſulto ad concionem ſunt reuerſi, ipſumque ſenatuſcon- *Cat.* *V.C.* 254.
ſultum recitauerunt. Fuit autem huiuſmodi: „Tarquiniis, qui *Var.*
coniurationis indicia detulerant, ius ciuitatis dandum, et vtrique 256.
eorum argenti decies mille drachmas, et de agro publico viginti iugera: coniurationis vero ſocios capite plectendos, ſi ita

r Ἦγον abſolute hîc vſurpatum pro neutro ἧκον. *Sylb.* Ἧκον agnoſcit *Cod. Vat.*

s Abſurde τῆς μηνύμασι in *Ed. Steph.*

t Mallem δίδοσθαι. haec enim nondum peracta erant. *Port.*

u Μυρίας δράχμας] Μυρίαι δράχμαι faciunt pecunia Romana (inquit *Glareanus*) centena millia aeris, vt ſaepius eſt apud *Livium.* erat enim hoc pretium conſtitutum publice omnibus coniurationum indicibus. Apud *Salluſtium* tamen centum ſeſtertia dantur in *Catilina.* ſed fortaſſe mutatis tum temporibus etiam pretium auctum. *Sylb.*

x ἑκατέροις] ita vulg. ἑκατέρους in *Ed. Steph.* ἑκατέρῳ *Vat.*

y Et

συλληφθέντας ἀποθανεῖν, ἐὰν τῷ δήμῳ [y] ταῦτα δοκῇ.» τοῦ δὲ συνεληλυθότος ὄχλου κύρια ποιήσαντος τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ, [z] μεταστῆναι κελεύσαντες ἐκ τῆς ἀγορᾶς τοὺς ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν συνεληλυθότας, [a] ἔπειτα καλέσαντες τοὺς ὑπηρέτας ἔχοντας ξίφη, [b] ἐκέλευσαν τοὺς συνωμότας ἅπαντας κτείνειν· οἱ πάντας τοὺς ἐνόχους [c] ταῖς αἰτίαις, ἐν ᾧ συνεκλείσθησαν χωρίῳ, περιστάντες κατεφόνευσαν. διαχρησάμενοι δὲ τούτους, οὐκέτι παρεδέξαντο μήνυσιν οὐδεμίαν κατ' οὐδενὸς τῶν [d] ταῦτα βουλευσαμένων, ἀλλὰ πάντας ἀφῆκαν τῶν ἐγκλημάτων τοὺς διαφυγόντας τὴν ἐκ χειρὸς κόλασιν, ἵν' [e] ἅπαν ἐξαιρεθῇ ἐκ τῆς πόλεως τὸ ταραχῶδες. οἱ μὲν δὴ συστήσαντες τὴν συνωμοσίαν, τοιούτῳ τρόπῳ διεφθάρησαν. ἡ δὲ βουλὴ καθαρθῆναι

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 2/3. *Cat.* V.C. 254. *Var.* 256.

ſi ita populo placuiſſet.„ Quum autem totus populus, qui eo confluxerat, ratum feciſſet ſenatuſconſultum; conſules, iuſſis primum ſecedere e foro qui ad concionem conuenerant, deinde vocatis lictoribus, qui gladios habebant, imperarunt vt omnes coniuratos interficerent. qui omnes eiuſdem criminis ſocios, in eo ipſo loco, in quo fuerant concluſi, circumſtantes contrucidarunt. His autem interfectis, conſules nullum amplius indicium admiſerunt aduerſus quemquam eius coniurationis ſocium, ſed omnes, qui praeſentem poenam effugiſſent, eo crimine abſoluerunt, vt omnis tumultus materia penitus ex vrbe tolleretur. Qui igitur coniurationem fecerant, hoc modo perierunt. Senatus autem quum cenſuiſſet

y Et ταῦτα retineri poteſt et ταὐτὰ pro eodem reponi. *Sylb.*

z Μετανασῆσαι κελεύσαντες in *Ed. Steph.* Μετανασῆναι κελεύσαντες veriorem eſſe lectionem docet etiam *Lapi* verſio, *demigrare iubentes e foro* etc. *Sylb.* Μεταστῆναι κελεύσαντες ἐπὶ *Vat.*

a Ἔπειτ' ἐκάλεσαν *Vat.*

b Illa ἐκέλευσαν τοὺς συνωμότας ἅπαντας κτείνειν deſunt in *Cod. Vat.*

c Ταῖς αἰτίαις *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb. Steph.* et *Port.* vulgo legitur τῆς αἰτίας.

d ταὐτὰ malim *Sylb.* Τὰ αὐτὰ *Vat.* vulgo ταῦτα.

e Non abſurde tranſpoſito articulo legeris, ἅπαν ἐξαιρεθῇ τῆς πόλεως τὸ ταραχῶδες. *Sylb.* Ἅπαν ἐξαιρεθῇ τὸ ταραχῶδες ἐκ τῆς πόλεως *Vat.* vulgo ἐξαιρεθῇ τὸ τῆς πόλεως ταραχῶδες.

f Scribo

ψηφισαμένη τοὺς πολίτας ἅπαντας, [f] ὅτι πολιτικοῦ φόνου γνώμας ἠναγκάσθησαν ἀποδείξασθαι· ὡς οὐ θεμιτὸν αὐτοῖς ἐφ' ἱερὰ παρεῖναι καὶ [g] θυσιῶν κατάρχεσθαι, πρὶν ἀφοσιώσασθαι τὸ μίασμα, καὶ τὴν συμφορὰν λῦσαι τοῖς εἰωθόσι καθαρμοῖς· ἐπειδὴ πᾶν ὅσον ἦν ὅσιον [h] ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων τὰ θεῖα κατὰ τὸν ἐπιχώριον νόμον ἐπράχθη, θυσίας μὲν μετὰ τοῦτο χαριστηρίους καὶ ἀγῶνας ἔκρινεν ἐπιτελεσθῆναι, καὶ τρεῖς ἡμέρας ἔθηκεν εἰς ταῦτα ἱεράς. Μανίου δὲ Τυλλίου, θατέρου τῶν ὑπάτων, ἐν τοῖς ἱεροῖς καὶ ἐπωνύμοις τῆς πόλεως ἀγῶσι, κατὰ τὴν πομπὴν, ἐκ τοῦ ἱεροῦ πεσόντος ἅρματος [i] κατ' αὐτὸν τὸν ἱππόδρομον, καὶ τρίτῃ μετὰ τὴν πομπὴν ταύτην ἡμέρᾳ τελευτήσαντος, τὸν λειπόμενον χρόνον, βραχὺν ὄντα, τὴν ἀρχὴν μόνος ὁ Σουλπίκιος κατέσχεν.

Ὕπατοι δ' εἰς τὸν ἐπιόντα ἐνιαυτὸν ἀπεδείχθησαν Πόπλιος [k] Οὐετούριος, καὶ [l] Πόπλιος Αἰβούτιος Ἐλαάλ- LVIII.

cenſuiſſet omnes ciues luſtrandos eſſe, quod ciuilis caedis auctores fieri coacti fuiſſent, (ita vt nefas illis eſſet ſacris intereſſe, et ſacra auſpicari, antequam id piaculum fuiſſet expiatum, et calamitas illa ſolennibus luſtrationibus fuiſſet luſtrata) poſtquam quicquid pium ſanctumque erat peractum eſt more patrio ab iis, qui rem diuinam procurabant, tum demum ſacrificia, vt diis *ob rempublicam ſeruatam* gratias agerent, et ludos fieri ſuo decreto iuſſit, ad quae celebranda tres dies ſacros ſtatuit. Quum autem alter conſul Manius Tullius in ſacris ludis *Romanis*, ab ipſa vrbe denominatis, dum pompa deduceretur, de ſacro curru decidiſſet in ipſo circo, et tertio die poſt illam pompam obiiſſet, per reliquum ſpatium temporis, quod erat breue, ipſe Sulpicius magiſtratum ſolus geſſit.

Per. Iul. 4216. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 254. *Var.* 256. *Luſtratio publica.*

Sequenti autem anno conſules creati fuerunt Publius Veturius, et

P. Veturio et T. Aebutio coſſ. Fidenae obſeſſae, Signa defenſa.

f Scribo περὶ πολιτικοῦ φόνου *Steph.*

g Θυσιῶν μετέχειν legiſſe videtur *Gelen.* Forſan θυσιῶν καθάπτεσθαι. nam *Lapus* vertit *ſacrificia attingere. Port.*

h Rectius ὑπὸ τῶν. *Sylb.* atque ita in *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgo ἐπὶ.

i Κατὰ τὸν *Vat.*

k Οὐετούριος Γεμῖνος *Vat.* et *Lapi Codd.*

l Τῖτος Αἰβούτιος Ἔλβας *Glarean. Sigon.* et *Sylb.* ex *Dionyſio* ipſo p. 342.

βας. τούτων ὁ μὲν Αἰβούτιος ἐπὶ τῶν πολιτικῶν ἐτάχθη πραγμάτων, φυλακῆς οὐ μικρᾶς δεῖσθαι δοκούντων, μή τις [m] ἑτέρως νεωτερισθῇ πρᾶξις ἐκ τῶν πενήτων. [n] Οὐετούριος δὲ τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς ἐπαγόμενος, τὴν Φιδηναίων γῆν ἐδῄου μηδενὸς κωλύοντος· καὶ [o] προσκαθεζόμενος τῇ πόλει, προσβολὰς ἐποιεῖτο συνεχεῖς. οὐ δυνάμενος δὲ πολιορκίᾳ τὸ τεῖχος ἑλεῖν, ἀπεχαράκου τὰ πέριξ καὶ ἀπετάφρευεν, ὡς λιμῷ τοὺς ἀνθρώπους παραστησόμενος. ἤδη δὲ κάμνουσι τοῖς Φιδηναίοις ἧκεν ἐπικουρία Λατίνων, ἣν ἀπέστειλε Σέξτος Ταρκύνιος, καὶ [p] σῖτος, καὶ ὅπλα, καὶ τἆλλα τὰ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια. οἷς πιστεύσαντες, [q] ἐθάρρησε προελθεῖν ἐκ τῆς πόλεως δύναμις οὐ μικρὰ, ποιοῦσα στρατόπεδον ἐν ὑπαίθρῳ. ὁ μὲν δὴ περιτειχισμὸς οὐκέτι τοῖς Ῥωμαίοις χρήσιμος ἦν, ἐδόκει δ' ἀγῶνος δεῖν· καὶ γίνεται πλησίον τῆς πόλεως μάχη μέ-

Per. Iul. 4217. *Ante Chr.* 497. *Olymp.* 70¾. *Cat. V. C.* 255. *Var.* 257.

et Titus Aebutius Eluas. Horum alteri, Aebutio *inquam*, res vrbanae commiſſae, quia non parua cuſtodia opus ipſis eſſe videbatur, nequis alius nouus tumultus a pauperibus exoriretur. Veturius vero cum dimidia exercitus parte, agrum Fidenatum vaſtavit nullo prohibente, et obſeſſam vrbem continuis tentabat oppugnationibus. Sed quum non poſſet eam obſidione expugnare, vallo foſſaque eam cinxit, vt oppidanos fame ad deditionem compelleret. Fidenatibus vero iam laborantibus Latinorum auxilia venerunt, quae miſit Sextus Tarquinius, vna cum frumento et armis et caeteris rebus ad bellum neceſſariis. quibus rebus freti auſi ſunt cum non paruis copiis ex vrbe egredi et caſtra ſub dio ponere. Illa circumuallatio itaque Romanis nihil amplius prodeerat, ſed res proelio indigere videbatur; pugnatum eſt prope vrbem aliquam-

p. 342. iuxta *Ed. Sylb.* Πόπλιος Αἰβούτιος Ἐλαέλβας in *Cod. Vat.*

m Forſan ἑτέρου, vt ad πρᾶξις referatur. *Port.* Ἑτέρως eſt *ſecus*. atque vt *ſecus* apud Latinos interdum accipitur pro κακῶς, ita hic ἑτέρως. ſic ἄλλο et ἄλλως pro κακὸν et κακῶς. *Caſ.*

n Οὐαλέριος perperam in *Ed. Steph.*

o Προσκαθεζόμενος *Vat.* quod et placuit *Sylburgio*. vulgo legitur προκαθ.

p Σῖτος *Vat.* vulg. legitur σῖτον.

q Ἐθάῤῥησαν *Vat.*

r Ἀγχώ-

χρι τινὸς [r] ἀγχώμαλος· ἔπειτα ὑπὸ τοῦ ταλαιπώρου τῶν Ῥωμαίων, ὃ διὰ τὴν πολλὴν ἄσκησιν αὐτοῖς περιῆν, ἐκβιασθέντες οἱ Φιδηναῖοι, πλείους ὄντες ὑπ' ἐλαττόνων εἰς φυγὴν κατέστησαν. φόνος δ' οὐ πολὺς αὐτῶν ἐγένετο, [s] τῆς ὑποχωρήσεως οὐ διὰ μακροῦ γινομένης, καὶ τῶν ἐπὶ τοῖς τείχεσι τοὺς [t] διώκοντας ἀποκρουομένων. μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον, οἱ μὲν ἐπίκουροι διασκεδασθέντες ἀπῄεσαν, οὐδὲν τοὺς ἔνδον ὠφελήσαντες· ἡ δὲ πόλις ἐν ταῖς αὐταῖς πάλιν ἐγεγόνει συμφοραῖς, καὶ τῇ σπάνει τῶν ἀναγκαίων ἐπόνει. κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, Σέξτος Ταρκύνιος ἄγων στρατιὰν Λατίνων ἐπὶ Σίγνειαν κατεχομένην ὑπὸ Ῥωμαίων ἐστράτευσεν, ὡς ἐξ ἐφόδου τὸ φρούριον [u] παραληψόμενος. γενναίως δὲ τῶν ἔνδον [x] ἀπομαχησαμένων, παρ-

aliquamdiu aequo marte: tandem vero Romanorum duritia et *Per. Iul.*
laborum tolerantia, quae ob diuturnam exercitationem in illis 4217.
inerat, Fidenates, quamuis numero longe eſſent ſuperiores, ta- *Ante*
men a paucioribus loco pulſi, fugae ſe dederunt caedes tamen *Chr.* 497.
non ingens facta, tum ob propinquum refugium, tum etiam *Olymp.*
quia qui in muris erant ipſos hoſtes inſequentes repellebant. 70 $\frac{3}{4}$.
Poſtea ſociorum copiae diſperſae in diuerſas partes abierunt, *Cat.*
nec vlla in re oppidanos iuuerunt: ipſa vero ciuitas iterum ad *V.C.* 255.
easdem anguſtias redacta eſt, et rerum omnium ad victum ne- *Var.*
ceſſariarum inopia laborabat. Eodem tempore Sextus Tarqui- 257.
nius cum copiis Latinorum profectus eſt ad Signiam, quae a Romanis detinebatur, ſperans ſe primo impetu id caſtellum occupaturum. Sed Romanis qui in eo erant ſtrenue pugnantibus, multum

r Ἀγχώμαλος *Vat.* quod rectius eſſe exiſtimarunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur αἰχμόμαλος.

s Τῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὴν πόλιν *Vat.*

t Διώξαντας ἀποκρουσαμένων *Vat.*

u Mallet fortaſſe aliquis καταληψόμενος. ſed παραληψόμενος habet in ſe maiorem facilitatis ſignificationem. *Sylb.*

x Plenius in *Cod. Vat.* ἀπομαχησομένων, παρεσκεύαστο μὲν ὡς λιμῷ τοὺς ἀνθρώπους τὸ χωρίον ἐκλιπεῖν ἀναγκάσων, καὶ πολὺν etc. nec aliter *Lapus*, dum vertit, *ſtrenue vero repugnantibus qui in vrbe erant, parabatur vt ad cogendos fame homines vt oppidum relinquerent, multumque ibi temporis* etc. vulgatae dant μαχησαμένων, (in verbo ſimplici) πολὺν. caeteris omnibus interiectis deficientibus.

εσκεύαστο μὲν ὡς λιμῷ τοὺς ἀνθρώπους τὸ χωρίον ἐκλιπεῖν ἀναγκάσων, καὶ πολὺν αὐτόθι χρόνον οὐδὲν ἀξιόλογον πράττων διετέλει, ἀποτυχὼν δὲ καὶ ταύτης τῆς ἐλπίδος, ἀφικομένης [y] τοῖς Φρουροῖς ἀγορᾶς τε καὶ βοηθείας ἀπὸ τῶν ὑπάτων, λύσας τὴν πολιορκίαν ἀπῆγε τὰς δυνάμεις.

LIX. Τῷ δ᾽ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Ῥωμαῖοι [z] καθιστᾶσιν ὑπάτους Τῖτον Λάρκιον [a] Φλάβον καὶ Κοΐντον Κλοίλιον Σικελόν. τούτων ὁ μὲν Κλοίλιος τὰ πολιτικὰ πράττειν ἐτάχθη ὑπὸ τῆς βουλῆς, τὴν ἡμίσειαν τῆς στρατιᾶς ἔχων, Φυλακῆς ἕνεκα τῶν νεωτεριζόντων, ἐπιεικὴς τὴν Φύσιν εἶναι δοκῶν καὶ δημοτικός. ὁ δὲ Λάρκιος ἐπὶ τὸν κατὰ Φιδηναίων πόλεμον ἐξηρτυμένην στρατιὰν ἄγων, [b] καὶ τὰ εἰς πολιορκίαν ἐπιτήδεια παρασκευασάμενος, ᾤχετο. πονουμένοις τε τῷ μήκει τοῦ πολέμου [c] τοῖς Φιδηναίοις", καὶ πάντων σπανίζουσι τῶν ἀναγκαίων, χαλεπὸς ἦν, ὑπορύττων τε τοὺς θε-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4. 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258. *T. Largio et Q. Cloelio coſſ. Fidenae deditae.*

multum temporis ibi triuit, nulla re geſta memoratu digna: et hac quoque ſpe fruſtratus, miſſo a conſulibus praeſidio, commeatu etiam et auxilio, ſoluta obſidione copias ſuas abduxit.

Sequenti anno Romae creati conſules Titus Largius Flauus et Quintus Cloelius Siculus. Cloelio rerum vrbanarum cura et adminiſtratio a ſenatu commiſſa, vt cum dimidia exercitus parte caueret, nequid turbarum ab hominibus res nouas molientibus excitaretur; quia vir mitis ingenii et popularis videbatur. At Largius ad bellum contra Fidenates inſtructum duxit exercitum, rebuſque neceſſariis ad obſidionem paratis abiit. Fidenates autem, belli diuturnitate fatigatos et inopia rerum omnium ad victum neceſſariarum laborantes, infeſtabat grauiter, ipſa murorum

y Τοῖς φρουροῖς ἀγ. *Vat.* vulgo legitur τῆς φρουρᾶς. pro quo facile ſit etiam τῇ φρουρᾷ ſubſtituere.

z Καθιστᾶσιν *Vat.* vulgo καθιστῶσιν, quaſi a verbo καθιστᾶν quod vtique reperitur, minus tamen vſitatum eſt.

a Φλάβιον in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* poſito nomine pro cognomine, vt ſupra nomina pro praenominibus ſubſtituta ſemel atque iterum notauit *Sylb.*

b Καὶ τὰ εἰς πολ. *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

c Deſunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

d Ἀφιστά-

μελίους τῶν τειχῶν, καὶ χώματα ἐγείρων, καὶ μηχανὰς προσφέρων, καὶ οὔθ' ἡμέρας οὔτε νυκτὸς τῆς πολιορκίας [d] ἀφιστάμενος, ὀλίγου τε χρόνου κατὰ κράτος αἱρήσειν τὴν πόλιν ὑπολαμβάνων. οὐδὲ γὰρ αἱ Λατίνων πόλεις, αἷς οἱ Φιδηναῖοι [e] μόναις πιστεύοντες ἀνείχοντο τὸν πόλεμον, ἱκαναὶ σώζειν αὐτοὺς [f] ἔτι τότ' ἦσαν. οὐδεμία γὰρ πόλις ἀξιόχρεως ἦν ἀπαλλάξαι τῆς πολιορκίας αὐτούς· κοινὴ δ' ἐξ ὅλου τοῦ ἔθνους οὔπω συνειστήκει δύναμις, ἀλλὰ πολλάκις αὐτοῖς πρεσβευομένοις τὰς αὐτὰς [g] ἐδίδουν οἱ προεστηκότες τῶν πόλεων ἀποκρίσεις, ὡς ἀφιξομένης σφίσιν ἐπικουρίας ἐν τάχει· ἔργον δ' οὐδὲν ἐγίνετο ταῖς ὑποσχέσεσιν ἕτοιμον, ἀλλὰ μέχρι λόγων αἱ περὶ τῆς συμμαχίας ἐλπίδες ἐχώρουν. οὐ μὴν παντάπασί γε τὰ παρὰ τῶν Λατίνων ἀπεγνώκεσαν οἱ Φιδηναῖοι, ἀλλὰ διεκαρτέρουν ἐπὶ ταῖς ἐκεῖθεν ἐλπίσι [h] πάντα τὰ δεινὰ ὑπομένοντες. ἦν δ' ὑπὲρ πάντα ὁ λιμὸς ἄμαχον πρᾶγμα, [i] καὶ πολλὴν οὗτος

rorum fundamenta cuniculis ſubruens, et aggeres excitans, et machinas bellicas ad muros admouens, neque interdiu neque noctu oppugnationem intermittens, breuique vrbem ſe expugnaturum exiſtimans. neque enim Latinorum populi, quibus aegre Fidenates fidem habentes bellum illud tolerabant, tunc poterant eos ſeruare. Nullus enim populus per ſe poterat eos obſidione liberare. Nondum autem communes totius gentis copiae coactae erant: ſed, ſaepe illis legatos mittentibus, principes earum ciuitatum eadem reſponſa dabant, auxilia ipſis breui ventura. Res autem ipſis promiſſis nullo modo reſpondebant: ſed verbis tantum auxilii ſpes fouebatur. Non tamen penitus de Latinorum auxiliis Fidenates deſperarunt; ſed, illa ſpe ſeſe fouentes, acerba quaeuis mala obſtinato animo perferebant. Erat autem fames ante omnia res inſuperabilis, multoſque mortales conficie-

Per. Iul. 4218.
Ante Chr. 496.
Olymp. 71 4.
Cat. V.C. 256.
Var. 258.

d Ἀφιστάμενος *Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἀφησάμενος.

e Μόναις *Vat.* et *Lapi Codd.* Μάλιστα legit *Gelenius.* vulgo μόλις.

f Ἔτι ἦσαν *Vat.* ἔτι a vulgatis abeſt.

g Ἐδίδοσαν *Vat.*

h Πάντα τὰ δεινὰ *Vat.* vulgatis articulus deeſt.

i Καὶ πολὺν οὗτος ἐποίησεν ἀνθρώπων φθόρον *Vat.*

ἐποίησεν ἀνθρώπων φθοράν. ὡς δ' ἀπειρήκεσαν ἤδη τοῖς κακοῖς, [k] πρεσβεύονται ὡς τὸν ὕπατον, ἀνοχὰς αἰτοῦντες εἰς τεταγμένον τινὰ ἡμερῶν ἀριθμὸν, ὡς ἐν τούτῳ βουλευσόμενοι τῷ χρόνῳ περὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους φιλίας, ἐφ' οἷς αὐτὴν ποιήσονται δικαίοις. ἦν δ' οὐ βουλῆς χάριν αἰτούμενος [l] παρ' αὐτῶν ὁ χρόνος, ἀλλὰ παρασκευῆς τῶν συμμάχων, ὡς ἐδήλωσαν τῶν αὐτομόλων τινὲς ἔναγχος ἀφιγμένοι. τῇ γὰρ ἔμπροσθεν νυκτὶ τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πολιτῶν, καὶ πλεῖστον ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσι δυναμένους, ἀπεστάλκεσαν πρέσβεις πρὸς τὸ κοινὸν ἱκετηρίας φέροντας.

LX. Ταῦτα δὴ προεγνωκὼς ὁ Λάρκιος, τοῖς μὲν αἰτοῦσι τὰς ἀνοχὰς ἐκέλευσε τὰ ὅπλα ἀποθεμένοις, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξασι, τότε διαλέγεσθαι πρὸς αὐτόν· ἄλλως δ' οὔτε διαλλαγὰς, οὔτ' ἀνοχὰς, οὔτ' ἄλλο φιλάνθρωπον ἢ μέτριον οὐδὲν αὐτοῖς ὑπάρξειν ἔφη παρὰ τῆς Ῥωμαίων πόλεως. τοὺς δ' ἀποσταλέντας ἐπὶ τὸ Λατίνων ἔθνος πρεσβευτὰς ἐφύλαττε μηκέτι παρελθεῖν ἐντὸς τείχους, ἁπάσας τὰς εἰς τὴν πόλιν ἀγούσας ὁδοὺς φρουραῖς [m] ἐπιμελε-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

conficiebat. Sed calamitatibus iam fracti legatos ad conſulem miſerunt, inducias ad certum dierum numerum petentes, vt interea deliberarent de pace cum Romanis facienda, et de conditionibus quibus ea fieret. Sed reuera tempus poſtulabant, non deliberandi, ſed auxilii comparandi cauſſa, vt ex transfugis quibusdam compertum eſt, qui nouiſſime venerant. Superiore enim nocte nobiliſſimos ciues, et qui plurimum apud Latinorm populos poterant, legatos ad eorum remp. ſupplicum more ornatos miſerant.

His igitur rebus cognitis, Lartius legatis inducias petentibus imperauit, vt armis depoſitis et apertis *vrbis ſuae* portis, tunc demum ſecum agerent; alioqui neque pacem, neque inducias, neque aliud quidpiam humanum moderatumue a populo Romano illos impetraturos dixit. Ne autem legati ad Latinam gentem miſſi in vrbem redirent, cauit, omnibus itineribus, quae ad oppidum ducebant, cuſtodia accurate in-

terclu-

k Πρεσβευτὰς ἀπέστειλαν *Vat.*

l Ὑπ' αὐτῶν *Vat.*

m Pro ἐπιμελεστέροις reponendum vel ἐπιμελεστέραις vel ἐπιμελεστέρως.

στέραις διαλαβών· ὥστ' ἠναγκάσθησαν οἱ πολιορκούμενοι, τὰς συμμαχικὰς ἀπογνόντες ἐλπίδας, ἐπὶ τὰς τῶν πολεμίων δεήσεις καταφυγεῖν. καὶ συνελθόντες εἰς ἐκκλησίαν, ἔκριναν [n] ὑπομεῖναι τὰς διαλλαγὰς, ἐφ' οἷς ὁ κρατῶν ἠξίου. οὕτω δ' ἄρα πολιτικὰ ἦν τὰ τῶν τότε ἡγεμόνων ἤθη, καὶ πλεῖστον ἀπέχοντα τυραννικῆς αὐθαδείας. ἣν σπάνιοί τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ἡγεμόνων ἴσχυσαν, ἐξουσίας ἐπαρθέντες μεγέθει, διαφυγεῖν· ὥστε παραλαβὼν τὴν πόλιν ὁ ὕπατος, οὐθὲν ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ γνώμης ἔπραξεν, ἀλλ' ἀποθέσθαι τοὺς ἀνθρώπους κελεύσας τὰ ὅπλα, καὶ φρουρὰν ἐπὶ τὴν ἄκραν καταλιπὼν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπῄει, καὶ συναγαγὼν τὸ συνέδριον, ἀπέδωκεν αὐτοῖς σκοπεῖν, πῶς, ἢ τίνα χρηστέον τοῖς παραδοῦσιν ἑαυτοὺς τρόπον. ἐφ' οἷς ἀγασθέντες τῆς πρὸς αὐτοὺς τιμῆς τὸν ἄνδρα οἱ σύνεδροι, τοὺς μὲν ἐπιφανεστάτους Φιδηναίων, καὶ τῆς ἀποστάσεως ἄρξαντας, [o] ἐδικαίωσαν οὓς ἂν ὁ ὕπα-

tercluſis: quare qui obſidebantur coacti ſunt, deſperatis auxiliis *Per. Iul.*
externis, ad preces confugere et veniam ab hoſtibus petere. 4218.
Itaque, conuocata concione, decreuerunt, conditiones pacis, *Ante Chr.* 496.
quaſcunque victor dediſſet, aequo animo accipere. Adeo au- *Olymp.*
tem mores ducum illius ſeculi ciuiles *ac modeſti* erant, et ab 70 4.
omni tyrannica arrogantia alieni, (quam pauci admodum no- 71 1. *Cat.*
ſtrae aetatis duces poteſtatis magnitudine elati effugere potue- *V.C.* 256.
runt) vt conſul, oppido per deditionem recepto, nihil de ſua *Var.*
ſententia fecerit; ſed, iuſſis ciuibus arma deponere, et praeſi- 258.
dio in arce relicto, ipſe Romam venerit, et coacto ſenatu ei permiſerit vt conſultaret, qua ratione quoue modo illi qui ſe dediderant tractandi eſſent. * Patres, laeti ob tantum honorem ſibi a conſule delatum, aequum eſſe cenſuerunt, vt nobiliſſimi quique Fidenates, et defectionis auctores, quos conſul nomi-

λεστέρως. *Sylb.* Ἐπιμελεστέραις in *Cod. Vat.*

n Ὑπομένειν *Vat.*

* Quibus rebus extollentes hominem patres honoris habiti ſibi gratia. *Lapus.*

o Legendum puto ἀπεφήναντο οὓς ἂν ὁ ὕπατος ἐδικαίωσεν. i. e. *pronunciarunt nobiliſſimos Fidenatum, qui defectionis auctores fuerant, quoſcunque conſul poena dignos indicaſſet, virgis caedendos* etc. *Port.*

τος [p] ἀπεφήνατο, ῥάβδοις μαστιγωθέντας ἀποκοπῆναι τὰς κεφαλάς· περὶ δὲ τῶν ἄλλων [q] ἐπ' ἐκείνῳ τὴν ἐξουσίαν ἐποίησαν, ἅπαντα ὅσα πράττειν προῃρεῖτο. γενόμενος δὲ ὁ Λάρκιος ἁπάντων κύριος, ὀλίγους μέν τινας τῶν Φιδηναίων κατηγορηθέντας ὑπὸ τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων, ἐν τοῖς ἁπάντων ὀφθαλμοῖς ἀπέκτεινε, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν ἐδήμευσε· τοῖς δ' ἄλλοις ἅπασιν ἀπέδωκε τήν τε πόλιν ἔχειν καὶ τὰ χρήματα· γῆν τ' αὐτῶν [r] ἀπετάμετο τὴν ἡμίσειαν, ἣν ἐκληρούχησαν οἱ καταλειφθέντες ἐν τῇ πόλει Ῥωμαῖοι φρουροὶ τῆς ἄκρας. ταῦτα διαπραξάμενος, ἀπῆγεν ἐπ' οἴκου τὴν στρατιάν.

LXI. Ὡς δ' ἀπηγγέλθη τοῖς Λατίνοις ἡ τῆς Φιδήνης ἅλωσις, ὀρθὴ καὶ περίφοβος πᾶσα πόλις ἦν, καὶ τοῖς προεστηκόσι τῶν κοινῶν ἅπαντες ἐχαλέπαινον, ὡς προδεδωκόσι τοὺς συμμάχους. συναχθείσης δ' ἀγορᾶς ἐν Φερεντίνῳ, πολλὴν ἐποιοῦντο τῶν [s] ἀποσπευδόντων τὸν πόλεμον

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. / 71. 1. *Cat.* V.C. 256. *Var.* 258.

nominaſſet, virgis caeſi capite plecterentur: de caeteris vero rebus ei poteſtatem fecerunt, vt quicquid voluiſſet ſuo arbitratu faceret. Lartius vero, totius negotii arbiter factus, paucos quosdam Fidenates, ab aduerſa factione accuſatos, inſpectantibus omnibus interfecit, eorumque bona publicauit: caeteris vero permiſit vt patria ſua ſuisque bonis fruerentur; dimidiamque agri partem illis ademit, quam diuiſit Romanis militibus in vrbe relictis ad arcis praeſidium. His rebus geſtis copias domum reduxit.

Quum autem nunciatum fuiſſet Latinis Fidenas captas eſſe, omnes populi * erecti et terroris pleni erant, et reip. principibus vt ſociorum proditoribus infenſi omnes erant. Coacto autem ad Ferentinum concilio, ii qui arma capienda cenſebant multis

p Ἀποφήνῃ *Vat.*

q ἐπ' ἐκείνων] Mallem ἐπ' ἐκείνῳ, vel ſaltem ἐπ' ἐκείνου. ibidemque verbum πράττειν aptiorem locum habet vel in principio huius commatis, vel in fine, ἅπαντα ὅσα ἂν προαιροῖτο πράττειν. *Sylb.* Ἐπ' ἐκείνῳ in *Cod. Vat.*

r Ἀπετέμετο *Vat.*

* *Sc.* exſpectatione, vt *Liuius* loquitur. *Polybio* etiam lib III. ὀρθὴ καὶ περίφοβος ἦν ἡ πόλις, *ſuſpenſa periculi metu.*

s Nota hic ἀποσπεύδειν pro *diſſua-*

κατηγορίαν οἱ τὰ ὅπλα [t] πείθοντες ἀναλαβεῖν· μάλιστα δὲ Ταρκύνιος καὶ ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ Μαμίλιος, καὶ οἱ προεστηκότες τῆς Ἀρικηνῶν πόλεως. ὑφ᾽ ὧν [u] ἐκδημαγωγηθέντες ὅσοι τοῦ Λατίνων μετεῖχον γένους, κοινῇ τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἀναιροῦνται πόλεμον· καὶ ἵνα πόλις [x] μηδεμία μήτε προδῷ τὸ κοινὸν, μήτε προκαταλύσηται τὴν ἔχθραν ἄνευ τῆς ἁπάντων γνώμης, ὅρκους ἔδοσαν ἀλλήλοις, καὶ τοὺς μὴ φυλάσσοντας τὰς ὁμολογίας, ἐκσπόνδους εἶναι καὶ καταράτους ἐψηφίσαντο, καὶ πολεμίους ἁπάντων. οἱ δ᾽ ἐγγραψάμενοι ταῖς συνθήκαις [y] ταῦτα ″ πρόβουλοι, καὶ τοὺς ὅρκους ὀμόσαντες, ἀπὸ τούτων τῶν πόλεων ἦσαν ἄνδρες, Ἀρδεατῶν, Ἀρικηνῶν, [z] Βοϊαλανῶν, [a] Βουβεντανῶν, [b] Κόρνων, [c] Κορυεντανῶν, [d] Γαβίων, [e] Λα-

multis inuecti ſunt in belli diſſuaſores: praecipue vero Tarquinius, et gener eius Mamilius, et Aricinorum principes. quorum popularibus concionibus moti quotquot Latini nominis erant, bellum communi omnium conſenſu aduerſus Romanos ſuſceperunt: et, ne quis populus reip. ſocietatem proderet, neue ſine communi omnium conſenſu pacem priuatim ante alios faceret, ſe mutuo iureiurando obſtrinxerunt, et eos qui foederis huius conditiones non obſeruaſſent foedifragos et exſecrandos ac pro hoſtibus ab omnibus habendos ſuo decreto cenſuerunt. Viri autem principes ab omnibus ciuitatibus, qui haec in foederibus ſcripſerunt, et iusiurandum iurarunt, hi fuere, Ardeatae, Aricini, Bouillani, Bubetani, Corani, Cornetani, Gabini, Laurentini,

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

Latinorum conſpiratio.

diſſuadere: cuius contrarium ἐπισπεύδειν ſupra p. 305. v. 30. *Sylb.*

t Πείθοντες αὐτοὺς ἀναλαβεῖν *Vat.*

u Ἐκδημαδωγηθέντες male in *Ed. Steph.*

x Μηδεμία μήτε *Vat.* hoc primum μήτε deeſt vulgatis.

y Non agnoſcit *Vat.* ταύταις in *Lapi Codd.*

z Βοϊλλανῶν malint nonnulli ex *Stephano*, Βωλανῶν cum *Lapo* alii ex eodem *Steph.* et *Plinio* in *Nat. Hiſt.* l. III.

a Βουβετανῶν legiſſe viſus eſt *Lapus*, quo modo et apud *Plinium.* Verum cum ν ſcribi debere exiſtimat *Sylb.* quod paſſim Πωμεντίνους dicat *Dionyſius*, quos Latini *Pometinos* vocant.

b Κορανῶν legunt interpretes. rectius forſan: cum *Coranos* in prima Italiae regione cum Aricia et Bouillis collocet *Plinius. Sylb.*

ρατίνων, [f] Λανουίων, Λαβινιατῶν, Λαβικανῶν, Νωμεντανῶν, [g] Μωρεανῶν, [h] Πραινεστηνῶν, [i] Παιδανῶν, [k] Κορκοτουλανῶν, [l] Σατρικανῶν, [m] Σκαπτηνίων, Σητίνων, Τελληνίων, Τιβουρτίνων, Τυσκλανῶν, [n] Τρικρίνων, Οὐελιτρανῶν· ἐκ τούτων πασῶν τῶν πόλεων τοὺς ἐν ἀκμῇ [o] στρατεύειν, ὅσων ἂν δέῃ τοῖς ἡγεμόσιν, Ὀκταουΐῳ Μαμιλίῳ καὶ Σέξτῳ Ταρκυνίῳ· τούτους γὰρ ἀπέδειξαν [p] στρατηγοὺς αὐτοκράτορας. ἵνα δ' εὐπρεπεῖς δόξωσι ποιεῖσθαι τὰς

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71. 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

rentini, Lanuuini, Lauinienſes, Labicani, Nomentani, Norbani, Praeneſtini, Pedani, Querquetulani, Satricani, Scaptini, Setini, Telleni, Tiburtini, Tuſculani, Tricrini, Veliterni. ex omnibus his populis, habito iuniorum delectu, antum copiarum contractum iri, quantum Octauio Mamilio et Sexto Tarquinio ducibus ſatis eſſe viſum eſt. Ad illos enim ſummam rerum et imperium detulerant. Vt autem honeſtas belli cauſſas habere viderentur,

c Βαρουενταvῶν in *Cod. Ven.* atque ita forſan in *Lapi Cod.* dum vertit *Varientanorum. Glareanus* legit *Forentanorum;* atque *Plinius* aliquanto poſt *Curanos* ponit *Forentanos* et *Gabinos. Sylb.* Κορνετανῶν maluit *Gelenius*, Κερνετανῶν *Portus.*

d In *Cod. Vat.* Κιρκαιητῶν, Κοριολανῶν, Κορβίντων, Καβανῶν, Φορτινειῶν, Γαβίων.

e Λαυρεντίνων *Ven. Vat.* et *Lapi Codd.* Λιρινάτων malit *Portus.*

f Λαουνίων in *Cod. Ven.* Λαουηίων *Vat.* quo modo (vel Λανουίων ſeu Λανουβίνων) legiſſe viſi ſunt *Lapus* et *Gelen.* dum vertunt *Lanuuiatarum* et *Lanuuinorum.*

g Νωρβανῶν in *Lapi* et *Gelenii Codd. Norbanorum* etiam meminit *Plinius*, et ipſe *Dionyſius* Νώρβαν πόλιν memorat. *Sylb.*

h *Al.* Πραινεστίνων.

i Πεδανῶν *Ven. Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluit et *Sylb.* ex *Plinio* et *Stephano.*

k *Querquetulanos* ex *Plinio* legit *Glareanus*, eique conſentit *Lapi* verſio: adeo vt forſan legerint Κερκητουλανούς.

l Ἀτρικανῶν *Vat.*

m A *Scaptia*, vt in *Plinio*, rectius ſcribes Σκαπτήνων *Sylb.* In *Lapi* verſione *Scapteni.*

n Pro Τρικρίνων in *Ven. Cod.* paullo rectius Τελιρίνων. verius adhuc Τολερίνων ex *Lapi* verſione. *Sylb.* Rectiſſime in *Cod. Vat.* Τολερίνων, Τρικρίνων. nam ſi Τολερίνων hic adiiciamus, et Κιρκαιητῶν, Κοριολανῶν, Κορβίντων, Καβανῶν, Φορτινειῶν, triginta habemus oppida, quae adſuiſſe dicit Brutus infra l. VI. p. 398, 399, iuxta *Ed. Sylb.*

o Συστρατεύειν *Vat.*

p Προ-

τȣ̃ πολέμȣ [p] προαιρέσεις, πρεσβευτὰς ἐξ ἑκάστης πόλεως τȣ̀ς ἐπιφανεστάτȣς εἰς Ῥώμην ἀπέστειλαν· οἳ καταστάντες ἐπὶ τὴν βȣλὴν, ἔλεγον κατηγορεῖσθαι τὴν πόλιν αὐτῶν ὑπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἀρικηνῶν, ὅτι πόλεμον ἐπιφερόντων Τυῤῥηνῶν Ἀρικηνοῖς, ȣ̓ μόνον ἀσφαλεῖς [q] παρεῖχον αὐτοῖς τὰς διόδȣς διὰ τῆς ἑαυτῶν χώρας, ἀλλὰ καὶ συνέπραξαν ὅσων αὐτοῖς εἰς τὸν πόλεμον ἔδει, καὶ τȣ̀ς φυγόντας ἐκ τῆς τροπῆς ὑποδεξάμενοι, τραυματίας τε καὶ ἀνόπλȣς ὄντας ἅπαντας ἔσωσαν· ȣ̓κ ἀγνοȣ̃ντες ὅτι κοινὸν ἐπῆγον ἅπασι τοῖς ὁμοεθνέσι πόλεμον· καὶ εἰ τὴν Ἀρικηνῶν πόλιν ὑποχείριον ἔλαβον, ȣ̓δὲν ἂν ἦν τὸ κωλῦσον αὐτȣ̀ς καὶ τὰς ἄλλας καταδȣλώσασθαι [r] ἁπάσας. εἰ μὲν οὖν βȣλήσονται [s] αὐτῶν" δίκας Ἀρικηνοῖς ὑπέχειν, ἐπὶ τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων ἀφικόμενοι δικαστήριον, καὶ εἴξȣσι τοῖς ὑπὸ πάντων δικασθησομένοις, ȣ̓δὲν αὐτοῖς ἔφασαν δεήσειν πολέμȣ· εἰ δὲ τὴν συνήθη φυλάξαντες αὐθάδειαν, ȣ̓δὲν ἀξιώσȣσι συγχωρήσειν τοῖς συγγενέσι τῶν δικαίων

rentur, ex vnoquoque populo nobiliſſimos viros Romam legatos miſerunt: qui in curiam introducti dixerunt, populum Rom. accuſari a populo Aricino, quod quum Hetruſci bellum Aricinis inferrent, non ſolum illis per agrum ſuum tuto tranſire permiſerint, ſed etiam illos adiuuerint rebus quibuſcunque ad bellum indigebant, et eos qui ex praelio effugerant receperint, omnesque ſaucios et inermes ſeruarint; quum tamen minime ignorarent illos omnibus populis eiusdem gentis bellum intuliſſe: et, ſi Aricinos ſubegiſſent, nihil futurum fuiſſe impedimento, quo minus reliquos quoque populos ſubigerent. Si igitur vellent ipſi iure cum Aricinis experiri, ad commune Latinorum iudicium profecti, atque ſtare iis quae ab omnibus iudicata fuiſſent, dixerunt bello illis non fore opus: quod ſi ſolita arrogantia vſi, nihil aequi atque moderati ſuis cognatis concedere voluiſſent,

Per Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70. 4. / 71. 1. Cat. V.C. 256. Var. 258.

p Προφάσεις *Vat.*
q Παρέσχον *Vat.*
r Πόλεις ἁπάσας *Vat.*
s Non agnoſcit *Vat.* αὐτȣ̀ς atque tollendum eſſe voluit *Sylb.* aut in αὐτοὶ mutandum.

καὶ μετρίων, ἠπείλουν πολεμήσειν αὐτοῖς Λατίνους ἅπαντας ἀνὰ κράτος.

XLII. Ταῦτα προκαλουμένων τῶν πρεσβευτῶν, οὐκ ἀξιοῦσα δίκην ὑποσχεῖν τοῖς Ἀρικηνοῖς ἡ βουλή, περὶ ὧν οἱ κατηγοροῦντες ἔμελλον γίνεσθαι κριταί, καὶ οὐδὲ μέχρι τούτων κριτὰς [t] ἔσεσθαι ὑπολαμβάνουσα τοὺς ἐχθρούς, ἀλλὰ προσθήσειν ἔτι [u] τούτων βαρύτερα ἐπιτάγματα, δέχεσθαι τὸν πόλεμον [x] ἐψηφίσατο. τῆς μὲν οὖν ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν ἀγώνων οὐδεμίαν [y] ὑπελάμβανε καταλήψεσθαι τὴν πόλιν συμφοράν· τὸ δὲ πλῆθος ὠῤῥώδει τῶν πολεμίων· καὶ πολλαχῇ διαπέμπουσα πρέσβεις, παρεκάλει τὰς πλησιοχώρους πόλεις ἐπὶ συμμαχίαν, [z] ἀντιπορευομένων εἰς τὰς [a] αὐτὰς πόλεις καὶ τῶν Λατίνων, καὶ πολλὰ τῆς Ῥώμης κατηγορούντων. Ἕρνικες μὲν οὖν κοινῇ συνελθόντες, [b] ὕποπτα καὶ οὐδὲν ὑγιὲς ἀμφοτέραις

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4. 71 1. *Cat.* U.C. 256. *Var.* 258.

voluiſſent, minabantur bellum illis omnes Latinos totis viribus illaturos.

Quum igitur legati *populum Rom.* ad haec inuitarent, ſenatus nolens iure cum Aricinis experiri, quod ipſi accuſatores criminum obiectorum iudices futuri eſſent, et exiſtimans hoſtes ſuos non fore contentos, ſi de his tantum cognoſcerent et iudicarent, ſed etiam addituros his longe grauiora imperata, bellum ſuſcipere decreuit. Et quod ad fortitudinem et rei militaris peritiam attinet, arbitrabatur populum Rom. nullam acceptorum calamitatem; at hoſtium multitudinem formidabat. Quare, miſſis varias in partes legatis, finitimos populos ad belli ſocietatem ſolicitabat; Latinis contrarias ad eosdem legationes mittentibus, et grauiter populum Romanum accuſantibus. Hernici igitur, communi concilio habito, ſuſpecta quaedam et minime ſincera

Finitimorum pop. tergiuerſatio.

t Ἔσεσθαι τῶν ἐπιταγμάτων. *Vat.*

u Βαρύτερα τούτων *Vat.*

x ἐψηφίσαντο] Forſan ἐψηφίσατο legendum, vt nos monuit *Portus.*

y Ὑπελάμβανον *Vat.*

z Ἀντιπρεσβευομένων *Vat.*

a Αὐτὰς καὶ τῶν Λατίνων *Vat.* vulgatis καὶ deeſt.

b Alludit ad *Euripideum* illud, Ἑλικτὰ, καὶ οὐδὲν ὑγιές. *Caſ.*

* Pacem

ταῖς πρεσβείαις ἀπεκρίναντο, συμμαχήσειν μὲν οὐδετέροις λέγοντες κατὰ τὸ παρὸν, βουλεύσεσθαι δ' ὁπότεροι δικαιότερα ἀξιοῦσι, κατὰ σχολήν· τῇ δὲ βουλῇ χρόνον ἐνιαύσιον ἀποδώσειν. Ῥότολοι δὲ Λατίνοις μὲν ἐπικουρίαν πέμπειν ἄντικρυς ὑπέσχοντο· Ῥωμαίοις δ', ἂν βουληθῶσι καταλύσασθαι τὴν ἔχθραν, διὰ σφῶν μετριωτέρους παρέξειν Λατίνους ἔφασαν, καὶ τὰς συμβάσεις αὐτοῖς διαιτήσειν. Οὐολοῦσκοι δὲ καὶ θαυμάζειν ἔλεγον [c] τὴν Ῥωμαίων ἀναισχυντίαν, οἳ συνειδότες ἑαυτοῖς [d] ὅτι τἄλλά τ' ἠδικηκότες ἦσαν αὐτοὺς, καὶ τὰ τελευταῖα, [ὡς] τῆς χώρας τὴν κρατίστην αὐτοὺς ἀφελόμενοι [e] κατεῖχον, οὐδὲν ἧττον ἐτόλμησαν ἐπὶ συμμαχίαν ἐχθροὺς ὄντας σφᾶς παρακαλεῖν. συνεβούλευόν τ' αὐτοῖς ἀποδοῦσι τὴν χώραν, τότε παρὰ τῶν φίλων ἀπαιτεῖν τὰ δίκαια. Τυῤῥηνοὶ δ' ἀμφοτέροις ἐκποδὼν ἐγίνοντο, Ῥωμαίοις μὲν σπονδὰς γεγονέναι λέγοντες οὐ πρὸ πολλοῦ, πρὸς δὲ Ταρκυνίους [f] συγγένειαν εἶναι

ſincera reſponſa vtrique legationi dederunt: dicentes, ſe neutris in praeſentia auxilia miſſuros, ſed ſe deliberaturos per ocium, vt cognoſcerent vtrorum poſtulata eſſent aequiora; et ad eam conſultationem anno ſibi opus eſſe. Rutuli vero palam profeſſi ſunt ſe auxilia Latinis miſſuros: Romanis vero, ſi inimicitias deponere voluiſſent, pollicebantur fore vt ipſis Latinos aequiores redderent, et * ipſarum pacis conditionum arbitri eſſent. Volſci demirari ſe dixerunt Romanorum impudentiam, qui conſcii ſibi cum aliarum iniuriarum, tum illius nouiſſimae, quod optimam agri partem ſibi ademptam retinerent, nihilominus tamen ſe hoſtes ad ſocietatem belli ſolicitare auderent: illiſque ſuadebant, vt, reſtituto agro, tunc peterent ab amicis id quod aequum eſſet. Hetruſci vero vtrosque fruſtrabantur; cum Romanis dicentes recens foedus ictum eſſe, et ſibi cum Tarquiniis cogna-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71, 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

* Pacem illis conciliarent. *Gelen.* Conuentionibus interuenirent. *Lapus.*

c Τῆς Ῥωμαίων ἀναισχυντίας *Vat.*

d Ὅτι τά τε ἄλλα *Vat.*

e Forſan conuenientius κατεῖχον. *Sylb.*

f Συγγένειαν εἶναι σφίσι *Vat*, vulgatis deeſt εἶναι. Concinniori ſtructura (inquit *Sylb.*) ſic legeris, πρὸς Ῥωμαίους μὲν σπονδὰς γεγονέναι λέγοντες οὐ πρὸ πολλοῦ, πρὸς δὲ Ταρκυνίους συγγένειαν εἶναι σφίσι καὶ φιλίαν ἐκ παλαιοῦ.

g Per-

σφίσι καὶ φιλίαν. τοιαῦτα τούτων ἀποκριναμένων, οὐδὲν οἱ Ῥωμαῖοι ταπεινωθέντες, ὃ παθεῖν εἰκὸς ἦν τοὺς μέγαν τε πόλεμον [g] ἀναιρουμένους, καὶ πάσας ἀπεγνωκότας συμμαχικὰς ἐλπίδας· ἀλλὰ ταῖς οἰκείαις δυνάμεσι πιστεύοντες μόναις, πολλῷ προθυμότεροι πρὸς τὸν ἀγῶνα ἐγίνοντο, ὡς διὰ τὴν ἀνάγκην ἄνδρες ἀγαθοὶ παρὰ τοὺς κινδύνους ἐσόμενοι, καὶ ἐὰν κατὰ νοῦν πράξωσι, ταῖς ἰδίαις ἀρεταῖς [h] κατορθώσαντες τὸν πόλεμον, οὐδενὶ κοινωσόμενοι τῆς δόξης. τοσοῦτον αὐτοῖς φρονήματος καὶ τόλμης ἐκ τῶν πολλῶν ἀγώνων περιῆν.

LXIII. Παρασκευαζόμενοι δὲ τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐπιτήδεια, καὶ τὰς δυνάμεις ἀρξάμενοι [i] καταγράφειν, εἰς πολλὴν ἐνέπιπτον ἀμηχανίαν, οὐ τὴν αὐτὴν ἁπάντων προθυμίαν εἰς τὰ ἔργα παρεχομένων. οἱ γὰρ ἐνδεεῖς βίου, καὶ μάλιστα οἱ τὰ χρέα τοῖς συμβαλοῦσι διαλῦσαι οὐ δυνάμενοι, πολλοὶ σφόδρα ὄντες, οὐχ ὑπήκουον ἐπὶ τὰ ὅπλα καλού-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 285.

cognationem et amicitiam intercedere. Talibus acceptis reſponſis, Romani non abiecerunt animos, id quod ſolet accidere iis qui magnum aliquod bellum ſuſcipiunt, et qui nullam auxiliorum ſpem habent; ſed ſolis ſuis domeſticis copiis freti longe alacriores ad certamen facti ſunt, vtpote ipſa neceſſitate coacti viri fortes in periculis futuri, et, ſi ſibi res ex animi ſententia ſucceſſiſſet, ſua virtute bello feliciter confecto cum nullo gloriam partam communicaturi. Tanti ſpiritus tantaque audacia ob longam rei militaris experientiam in illis inerat.

Turbae inteſtinae ex inopi plebe.

Quum autem res ad bellum neceſſarias appararent, iamque milites conſcribere coepiſſent, in magnas difficultates *et conſilii inopiam* inciderunt, quod non omnes pari alacritate *nomina darent*, *neque* operam ſuam offerrent. Qui enim erant egeni, et praecipue qui ſuum aes alienum creditoribus diſſoluere non poterant, quorum valde magnus erat numerus, ad arma vocati non

g Perperam συναιρουμένους in Ed. Steph. [et Cod. Vat.] legendum enim vel συναιρομένους vel συναρουμένους a barytono themate συναίρω. *Sylb.*

h Κατορθώσοντες *Vat.*

i Καταγράφειν *Vat.* vulgatae dant ſimplex γράφειν.

k Κατα-

μενοι, οὐδ᾽ ἐβούλοντο κοινωνεῖν οὐδενὸς ἔργου τοῖς πατρικίοις, εἰ μὴ ψηφίσαιντο αὐτοῖς χρεῶν ἄφεσιν· ἀλλὰ καὶ [k] καταλείψειν τινὲς αὐτῶν τὴν πόλιν ἔλεγον, καὶ παρεκελεύοντο ἀλλήλοις μὴ φιλοχωρεῖν ἐν πόλει μηδενὸς αὐτοῖς ἀγαθοῦ μεταδιδούσῃ. τέως μὲν οὖν παρακαλεῖν αὐτοὺς οἱ πατρίκιοι καὶ μεταπείθειν ἐπειρῶντο. ἐπεὶ δ᾽ οὐδὲν ἐγίνοντο μετριώτεροι πρὸς τὰς παρακλήσεις, οὕτω δὴ συνελθόντες εἰς τὸ βουλευτήριον, ἐσκόπουν τίς [l] εὐπρεπὴς πρόφασις λύσει τὴν πόλιν τῆς ταραχῆς. ὅσοι μὲν οὖν ἐπιεικεῖς [m] τὴν φύσιν, καὶ μέτριοι τοῖς τιμήμασι τῶν βίων ἦσαν, παρῄνουν ἀφεῖναι τὰ χρέα τοῖς πένησι, καὶ πρίασθαι πολιτικὴν εὔνοιαν ὀλίγου διαφόρου, [n] μεγάλα μέλλοντας ἐξ αὐτῆς κερδαίνειν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ.

Ἦν δ᾽ ὁ ταύτης ἡγούμενος τῆς γνώμης Μάρκος Οὐαλέριος, υἱὸς [o] Μάρκου Οὐαλερίου, ἑνὸς τῶν καταλυσάν- LXIV.

non *veniebant*, *neque vocantibus* parebant, neque nulla in re patriciorum ſocii volebant eſſe, niſi prius debita ſenatusconſulto ſibi remitterentur: quinetiam nonnulli eorum ſe vrbem deſerturos dicebant, et mutuo ſe hortabantur ne deſiderio vrbis incolendae tenerentur, a qua nullius boni participes fierent. Aliquandiu igitur patricii eos * conſolari et haec illis diſſuadere conati ſunt: ſed quum his hortationibus illi nihilo modeſtiores redderentur, ita demum coacto ſenatu, conſultare coeperunt quanam honeſta ratione vrbem tumultu liberare poſſent. Qui igitur erant clementioris ingenii, et quibus mediocris erat facultatum cenſus, auctores erant vt aes alienum inopibus remitteretur, et paruo diſpendio ciuium beneuolentia redimeretur, ex qua cum ſinguli priuatim tum vniuerſi publice magnos quaeſtus eſſent facturi.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71. 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

Huius autem ſententiae auctor erat Marcus Valerius, Marci Valerii filius, vnius illorum qui tyrannidem euerterant, Publii,

Valerii de remittendis plebi debitis ſuaſio.

k Καταλήψειν minus recte in *Ed. Steph.* vt conſtat ex ſequentibus, v. 42. *Sylb.*

* *Al.* cohortari, obſecrare.

l Εὐπρεπεστέρα λύσις ἔσται τῆς κατεχούσης τὴν πόλιν ταραχῆς *Vat.*

m τῇ φύσει *Vat.*

n μεγάλων] Legendum vel μεγάλα vel μεγάλως. *Sylb.* Μεγάλα in *Cod. Vat.*

o Infra (p. 371, 384, 394, 400, 459. iuxta *Ed. Sylb.*) Μάνιος praenomine dicitur.

p Lapus

των τὴν τυραννίδα, Ποπλίου, τοῦ κληθέντος διὰ τὴν εἰς τὸ δημοτικὸν εὔνοιαν Ποπλικόλα, [p] ἀδελφὸς, „Διδάσκων αὐτοὺς, ὅτι τοῖς μὲν ὑπὲρ τῶν ἴσων ἀγωνιζομένοις ἴσαι φιλοῦσιν ἐμφύεσθαι πρὸς τὰ ἔργα φιλοτιμίαι, τοῖς δὲ μηδενὸς ἀπολαύειν μέλλουσιν [q] ἀγαθοῦ, οὐδὲν ἐπέρχεται φρονεῖν [r] γενναῖον· ἠρεθίσθαι τε λέγων ἅπαντας τοὺς ἀπόρους, καὶ περιιόντας κατὰ τὴν ἀγορὰν λέγειν· Τί δ' ἡμῖν ἔσται πλέον, ἐὰν νικήσωμεν τοὺς ἔξωθεν πολεμίους, εἰ τοῖς δανεισταῖς ἀγώγιμοι πρὸς τὰ χρέα γενησόμεθα; καὶ τῇ πόλει τὴν ἡγεμονίαν κατασκευάσαντες, αὐτοὶ μηδὲ τὴν ἐλευθερίαν τοῖς σώμασι φυλάξαι δυνησόμεθα; κίνδυνόν τ' οὐ τοῦτον μόνον ἐπαχθῆναι σφίσιν ἀποφαίνων, ἐὰν ἐκπολεμωθῇ πρὸς τὴν βουλὴν ὁ δῆμος, μὴ καταλίπῃ τὴν πόλιν ἐν τοῖς κινδύνοις, ὃ πάντας ὀῤῥωδεῖν χρὴ τοὺς τὰ κοινὰ σώζεσθαι βουλομένους· [s] ἀλλὰ κἀκεῖνον τὸν ἔτι τούτου

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

Publii, ob ſuam in populum beneuolentiam Publicolae cognominati, frater; „Demonſtrans illis, in iis, qui pro paribus praemiis certant, par etiam ſtudium et gloriae cupiditatem ad ipſas res gerendas innaſci ſolere; iis vero, ad quos nullus inde fructus et emolumentum redit, nunquam ſuboriri generoſos ſpiritus. Addebat, irritatos eſſe omnes inopes, et per forum ambulantes dictitare, Quid nobis proderit externos hoſtes vincere, ſi domi foeneratoribus ob noſtrum aes alienum licebit nos *in neruum* abducere? et ſi, parto reip. imperio, ipſi ne libertatem quidem noſtrorum corporum ſeruare poterimus? Et non ſolum id periculum ipſis impendere demonſtrabat, ſi plebs aduerſus ſenatum exaſperaretur, ne vrbem in periculis deſereret, id quod omnibus publicae ſalutis ſtudioſis eſt metuendum: ſed illud quoque, quod

p *Lapus* pro ἀδελφὸς legit ἀδελφοῦ. quam lectionem ſequutus erat etiam *Gelenius*. Ferri tamen noſtri codicis ſcriptura videtur poſſe, quum nondum de morte M. *Valerii*, fratris P. *Valerii* Poplicolae facta ſit mentio, et hic ipſe octauo [p. 292.] ante hunc anno conſulatum geſſerit. A *Cod. Ven.* [*Vat.*] et *Ed. Steph.* abeſt hoc ipſum ἀδελφὸς cum praenomine Ποπλίου: ſed parum recte. *Sylb.*

q Ἀγαθὸν οὐδὲν *Vat.*

r Ἡ γενναῖον *Vat.*

s Ἀλλὰ κἀκεῖνον τὸν ἔτι *Vat.* vulg. ἀλλὰ κακεῖνο τὸ ἔτι.

t Συγκα-

χαλεπώτερον, μὴ ταῖς παρὰ τῶν τυράννων φιλανθρωπίαις ἐξαπατηθεὶς κατὰ τῶν πατρικίων ἄρῃ τὰ ὅπλα, καὶ [t] συγκατάγῃ Ταρκύνιον ἐπὶ τὴν ἀρχήν. ἕως οὖν ἔτι λόγους καὶ ἀπειλὰς εἶναι, πονηρὸν δ' ἔργον οὐδὲν ὑπὸ τοῦ δήμου γεγονέναι, φθάσαι τῇ βοηθείᾳ ταύτῃ τὸν [u] δῆμον εἰς τὰ πράγματα προσοικειωσαμένους παρῄνει, οὔτε πρώτους τὸ πολίτευμα τοῦτο καθισαμένους, οὔτ' [x] αἰσχύνην τινὰ δι' αὐτὸ μεγάλην ὀφλήσοντας, ἀλλὰ πολλοὺς ἔχοντας ἐπιδεῖξαι καὶ τοῦτο ὑπομείναντας, καὶ ἄλλα πολλῷ τούτου χαλεπώτερα, ὅταν [y] τινὶ μηδὲν ἐξῇ πράττειν ἕτερον· τὰς γὰρ ἀνάγκας κρείττους εἶναι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· καὶ τότε τὸ εὐπρεπὲς ἀξιοῦν ἅπαντας [z] σκοπεῖν, ὅταν ἔχωσιν ἤδη τὸ ἀσφαλές.

„Ἐξαριθμησάμενος δὲ πολλὰ καὶ ἐκ πολλῶν πό- LXV.
λεων παραδείγματα, τελευταίαν παρέσχετο τὴν Ἀθη-

quod caeteris longe grauius erat, ne, tyrannorum blandimentis decepta, contra patricios arma caperet, Tarquiniumque in regnum reſtitueret. Hactenus igitur plebem verbis tantum et minis vſam fuiſſe, nullum tamen improbum facinus patraſſe *dicebat:* * quare ſuadebat vt hac ope beneuolentiam plebis ſibi conciliarent, praeſertim quum neque ipſi primi hoc inſtitutum eſſent conſtituturi, neque propter id in magnum dedecus incurſuri, ſed habituri multos quorum exempla afferre poſſent, qui hoc et alia longe grauiora pertulerunt, quum nullum aliud remedium inueniri poſſet. Neceſſitatem enim humana natura potentiorem eſſe *dicebat*, et omnes cenſere tunc demum honeſtatis rationem habendam, quum res iam ſunt in tuto.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

Multis autem multarum ciuitatum exemplis enumeratis, poſtremum attulit reip. Athenienſis, cuius nomen eo tempore

t Συγκαταγάγῃ *Vat.*

* Vt praeuenirent *periculum* hoc auxilio lenientes populum admoneat. *Lapus.*

u Δῆμον εἰς τὰ πράγματα προσοικειωσαμένους *Vat.* vulgo legitur δῆμον οἰκειωσαμένους.

x Αἰσχύνην τινὰ *Vat.* vulgatis deeſt encliticum.

y Μηδὲν ἐξείη *Vat.* absque τι. quod ſuperfluum eſſe viderat *Sylb.*

z Pro σκοπεῖν et ἀσφαλὲς, male in *Ed. Steph.* δοκεῖν et ἀσαφές. *Sylb.* Veram lectionem habent *Vat.* et *Lapi Codd.*

a Καθη-

ναίων πόλιν, μεγίστου τότε τυγχάνουσαν ὀνόματος ἐπὶ σοφίᾳ, οὐ πρὸ πολλῶν χρόνων, ἀλλὰ κατὰ τοὺς πατέρας αὐτῶν, ἄφεσιν χρεῶν ψηφισαμένην τοῖς ἀπόροις, Σόλωνος [a] προκαθηγησαμένου, καὶ οὐδένα τῇ πόλει τοῦ πολιτεύματος [b] τοῦδ᾽ ἐπιτιμᾷν, οὐδὲ τὸν [c] εἰσηγησάμενον [d] αὐτὸ δημοκόπον καὶ πονηρὸν [e] ἀποκαλεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πεισθεῖσι πολλὴν φρόνησιν ἅπαντας μαρτυρεῖν, καὶ τῷ πείσαντι μεγάλην σοφίαν. [f] Ῥωμαίοις δ᾽, οἷς οὐ περὶ μικρῶν τὸν κίνδυνον εἶναι [g] διαφόρων, ἀλλ᾽ ὑπὲρ τοῦ μὴ παραδοθῆναι πάλιν ὠμῷ καὶ παντὸς χείρονι θηρίου τυράννῳ, τίς τῶν νοῦν ἐχόντων ἐπιτιμήσειεν ἂν, τῇ φιλανθρωπίᾳ ταύτῃ συμμάχους ἀντὶ πολεμίων τῇ πόλει τοὺς πένητας κατασκευάσασι γενέσθαι; διεξελθὼν δὲ τὰ ξενικὰ

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70 4 / 71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258.

tempore ob ſapientiam celeberrimum erat, quae non multis ante annis, ſed patrum ſuorum memoria remiſſionem debitorum pauperibus ſuaſu Solonis decreuerat: quod inſtitutum a nullo reprehenſum fuiſſe *dicebat*, neque eius conſilii auctorem populi adulatorem aut maleficum appellari; ſed omnes ex illis, qui paruerint, magnae prudentiae, et huic, qui id ſuaſerit, ſapientiae ſingularis teſtimonium perhibere. Romanis autem, quibus non eſſet in re parui momenti periculum, ſed ne iterum obiiciantur crudeli et quauis fera immaniori tyranno, quis ſanae mentis vitio vertet, ſi hac humanitate pauperes belli ſocios pro inimicis rei publicae reddiderint? Enarratis autem peregrinis exemplis

a Καθηγησαμένου *Vat.*

b Τότε ἐπιτιμᾷν *Vat.*

c Εἰσηγησάμενον *Vat.* Vide *Dounaei* praelectiones in *Philippic. Demoſthenis* p. 30.

d Pro αὐτὰ legendum videtur ἄνδρα, vel αὐτόν. *Lapus* legi αὖθις. *Sylb.* Vel αὐτὴν ſcribendum, vt ad ἄφεσιν, vel αὐτὸ, vt ad πολίτευμα referatur. *Port.* Αὐτὸ in *Cod. Vat.*

e Ἀποκαλεῖν *Vat.* vulgatae dant καλεῖν.

f Ῥωμαίοις δὲ οὐ περὶ *Vat.* Ῥωμαίοις δὲ οἷς οὐ legendum eſſe coniecit *Portus*, vt Ῥωμαίοις a verbo ἐπιτιμήσειεν regatur. Si enim (inquit) vulgata lectio Ῥωμαίους mendo caret, ἐπιτιμήσειεν abſolute poſitum eſſet, et Ῥωμαίους cum γενέσθαι iungeretur.

g Διαφορῶν male in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

h Ὅτε

παραδείγματα, τελευταῖον τὸν ἐκ τῶν ἐπιχωρίων ἔργων προσελάμβανε λόγον, ὑπομιμνήσκων τὰς ἔναγχος αὐτοὺς κατασχούσας ἀνάγκας, [h] ὅτι κρατουμένης σφῶν τῆς χώρας ὑπὸ Τυῤῥηνῶν τειχήρεις γενόμενοι, καὶ εἰς πολλὴν τῶν ἀναγκαίων καταστάντες ἀπορίαν, οὐκ ἔσχον ἀνθρώπων μεμηνότων καὶ [i] θανατώντων [k] λογισμοὺς, ἀλλ᾽ εἴξαντες τοῖς κατέχουσι καιροῖς, καὶ τὴν ἀνάγκην διδάσκαλον τῶν συμφερόντων λαβόντες, ὅμηρά τε δοῦναι τῷ βασιλεῖ Πορσίνῳ τοὺς ἐπιφανεστάτους ὑπέμειναν παῖδας, οὔπω πρότερον τοῦτο ὑπομείναντες, καὶ [l] μέρει τῆς χώρας ζημιωθῆναι, τῶν Ἑπτὰ πάγων Τυῤῥηνοῖς [m] ἀποστάντες, καὶ δικαστῇ χρήσασθαι τῷ πολεμίῳ, περὶ ὧν αὐτοῖς ὁ τύραννος ἐνεκάλει, διδόντες καὶ ἀγορὰν καὶ ὅπλα, καὶ τἄλλα ὅσων ἐδέοντο Τυῤῥηνοὶ παρασχεῖν ἐπὶ τῇ καταλύσει τοῦ πολέμου. τούτοις δὴ τοῖς παραδείγμασι χρησάμενος, οὐ τῆς αὐτῆς φρονήσεως ἔργον ἀπέφαινεν εἶναι, τοῖς μὲν πολεμίοις περὶ μηδενὸς ὧν ἠξίωσαν ἀντειπεῖν, τοῖς δὲ ἑαυτῶν πολίταις

exemplis tandem ad facta domeſtica tranſiuit, commemorans neceſſitates et anguſtias, quibus paullo ante detinebantur, quum, agro ſuo ab Hetruſcis occupato, moenibus incluſi, et ad magnam rerum ad victum neceſſariarum inopiam redacti, nequaquam hominum inſanorum et mortem oppetentium mentem habuerunt, ſed temporum iniquitati, qua premebantur, ceſſerunt, et ipſam neceſſitatem vtilitatis magiſtram acceperunt, obſideſque regi Porſenae nobiliſſimorum virorum liberos dare ſuſtinuerunt, nunquam ante hoc paſſi, et agri parte mulctari, Hetruſcis Septem pagis cedentes, et hoſtis iudicio committere cognitionem criminum, quae ipſis tyrannus obiiciebat, dato praeterea commeatu, et armis, rebuſque aliis, quaſcunque Hetruſci ſibi, vt pax fieret, praeberi poſtularunt. His igitur vſus exemplis, non eiusdem prudentiae dicebat eſſe, hoſtibus quidem rem nullam quam petiuiſſent denegaſſe; cum ſuis vero ciuibus de re parui

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

h Ὅτε legit *Gelen.*
i Perperam θανατούντων in *Ed. Steph.*
k Ἀνοήτους λογισμοὺς *Vat.*
l Μέρη in *Ed. Steph.* errore manifeſto.
m Ἀποστάντων *Vat.*

περὶ μικροῦ πολεμεῖν διαφορᾶς, οἳ πολέμους μὲν ἠγωνίσαντο πολλοὺς καὶ καλοὺς περὶ τῆς ἡγεμονίας, ὅτε κατεῖχον οἱ βασιλεῖς τὰ κοινὰ, μεγάλην δὲ προθυμίαν εἰς τὸ συνελευθερῶσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν τυράννων παρέσχοντο, ἔτι δὲ πλείονα παρέξεσθαι σπουδὴν ἔμελλον εἰς τὰ λοιπὰ ἔργα παρακληθέντες, [n] βίων μὲν σπανίζοντες, τὰ δὲ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς, ἃ μόνα περιῆν αὐτοῖς, ἀφειδῶς εἰς τοὺς περὶ αὐτῆς κινδύνους [o] ἐπιδιδόντες. ἔφη τε λέγων, [p] ὡς εἰ καὶ μηδὲν ἐπεχείρουν ἐκεῖνοι [q] τοιοῦτον ὑπ' αἰσχύνης κρατούμενοι λέγειν, μηδ' ἐπαγγέλλειν, τοὺς πατρικίους ἐχρῆν τὸν προσήκοντα λογισμὸν περὶ αὐτῶν λαβόντας, ὧν ᾔδεσαν δεομένους καὶ κοινῇ καὶ [r] καθ' ἕνα ἕκαστον, ταῦτα ἐξ ἑτοίμου χαρίζεσθαι, ἐνθυμουμένους ὅτι πρᾶγμα ὑπερήφανον ποιήσουσιν, αἰτοῦντες μὲν παρ' ἐκείνων τὰ σώματα, μὴ χαριζόμενοι δ' αὐτοῖς τὰ χρήματα, καὶ λέγοντες μὲν πρὸς ἅπαντας, ὅτι τῆς κοινῆς ἐλευθερίας ἕνεκα πολεμοῦσι, τῶν δὲ συγκατακτησαμένων αὐτὴν ἀφαιρούμενοι, οὐ πονη-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

parui momenti contendere, qui pro imperio multa et egregia bella geſſiſſent, quo tempore reges rempublicam regebant, quique magnam animi alacritatem exhibuiſſent in liberanda a tyrannis republica et qui multo maiorem eſſent exhibituri in poſterum, ad reliqua peragenda *hac ratione* inuitati, victus quidem inopia laborantes, ſed corpora et animas, quae ſola illis erant reliqua, periculis nequaquam parce obiicientes. dixitque, quamvis illi prae pudore nihil tale auderent petere, neque enunciare, oportere tamen patricios rationem prout decet eorum habere, et quibuſcunque rebus eos indigere cognoſcerent publice priuatimque, eas promte illis largiri, illud cogitantes, ſuperbe eos facturos, ſi corpora ab illis petant, et tamen ipſi ne pecunias quidem eis largiantur, et ſi apud omnes ſe iactent communis libertatis cauſſa bellum gerere, et tamen ſuis adiutoribus eam eripiant, non quod

n Βίῳ μὲν σπανίζοντες *Vat.*

o Ἐπιδόντες *Vat.*

p Ὡσεὶ καὶ *Vat.* vulgo ὡς καὶ εἰ.

q Τούτων *Vat.*

r Καθ' ἕνα ἕκαστον *Vat.* vocabulum medium vulgatis deeſt.

s Τἀναντία

ρίαν ἔχοντες αὐτοῖς ὀνειδίζειν, ἀλλ' ἀπορίαν, ἣν οἰκτείρεσθαι μᾶλλον, ἢ μισεῖσθαι προσῆκε.»

LXVI. Τοιαῦτα τοῦ Οὐαλερίου λέγοντος, καὶ πολλῶν τὴν γνώμην ἐπαινούντων, Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος, ἐν τῷ προσήκοντι κληθεὶς τόπῳ, [s] παρῄει διδάσκων τἀναντία, «Ὅτι τὸ στασιάζον οὐκ ἐξαιρεθήσεται τῆς πόλεως, ἂν ψηφίσωνται χρεῶν ἀποκοπάς, ἀλλ' ἔτι πονηρότερον ἔσται μεταχθὲν ἀπὸ τῶν πενήτων εἰς τοὺς εὐπόρους. δῆλον γὰρ ἤδη πᾶσιν ὑπάρχειν, ὅτι χαλεπῶς οἴσουσιν οἱ μέλλοντες ἀποστερεῖσθαι τῶν χρημάτων, πολῖταί τ' ὄντες, καὶ ἐπίτιμοι, καὶ πάσας ἐστρατευμένοι τὰς ἐπιβαλλούσας [t] ὑπὲρ τῆς πόλεως [u] στρατείας, οὐκ ἀξιοῦντες ἃ κατέλιπον αὐτοῖς οἱ πατέρες, καὶ αὐτοὶ φιλεργοῦντες καὶ σωφρόνως ζῶντες ἐκτήσαντο, δημεύεσθαι τοῖς πονηροτάτοις καὶ ἀργοτάτοις τῶν πολιτῶν. [x] πολλῆς δ' εἶναι μωρίας ἔργον, τῷ χείρονι μέρει τοῦ πολιτεύματος χαρίζεσθαι βουλομένους, τοῦ κρείτ-

quod illis improbitatem poſſint exprobrare, ſed inopiam, quae miſeratione potius quam odio eſt digna.„ *Per. Iul.* 4218.

Hac oratione a Valerio habita, et multis eius ſententiam laudantibus, App. Claudius Sabinus, ſuo loco ſententiam rogatus, contrarium ſuaſit, docens, „Seditionem ex vrbe minime ſublatum iri nouis tabulis, ſed longe periculoſiorem fore ſi a pauperibus ad diuites tranſeat. Illud enim omnibus iam liquere, eos iniquo animo laturos, qui ſuis pecuniis fraudabuntur, quum ipſi ciues ſint, et viri inſignes, et qui omnibus expeditionibus a republica factis interfuerint, indignum eſſe cenſentes ſuum patrimonium, et ea quae ipſi ſua induſtria et parſimonia compararint, publicari nequiſſimis et ignauiſſimis ciuium. Magnaeque fatuitatis eſſe, dum deteriori parti ciuitatis gratificari volunt, potiorem

Ante Chr. 496. *Olymp.* $\frac{70}{71}$ $\frac{4}{1}$. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258. *App. Claudii diſſuaſio.*

s Τἀναντία παρήνει διδάσκων *Vat.* Παρήνει τἀναντία διδάσκων maluit *Portus.*

t Ὑπὲρ τῆς πόλεως *Vat.* vulgo legitur τῇ πόλει ſine praepoſitione.

u Ita *Codd. Mſſ.* minus apte στρατιᾶς in *Ed.Steph.*

x Quae ſequuntur vſque ad τὰς ἀλλοτρίας deerant in *Ed.Steph.* Illa tamen agnoſcunt *Vat.* et *Lapi Codd.*

τονος ὑπερορᾶν· καὶ τοῖς ἀδικωτάτοις τῶν πολιτῶν τὰς ἀλλοτρίας [y] δημεύοντας οὐσίας, τῶν δικαίως αὐτὰς κτησαμένων ἀφαιρεῖσθαι. ἐνθυμεῖσθαί τ' αὐτοὺς ἠξίου, ὅτι οὐχ ὑπὸ τῶν πενήτων καὶ οὐδεμίαν ἰσχὺν ἐχόντων αἱ πόλεις ἀπόλλυνται, τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκαζομένων, ἀλλ' ὑπὸ τῶν εὐπόρων καὶ τὰ πολιτικὰ πράττειν δυναμένων, ὅταν ὑπὸ τῶν χειρόνων ὑβρίζωνται, καὶ τῶν δικαίων μὴ [z] τυγχάνωσιν. εἰ δὲ μηδὲν ἀγανακτήσειν μέλλοιεν οἱ τῶν συμβολαίων ἀποστερούμενοι, πράως δέ πως καὶ ῥαθύμως οἴσειν τὰς βλάβας, οὐδ' οὕτω καλῶς ἔφη ἕξειν σφίσιν οὐδ' ἀσφαλῶς, δωρεὰν χαρίζεσθαι τοῖς πένησι τοιαύτην, δι' ἣν ἀσυνάλλακτος ὁ κοινὸς ἔσται βίος καὶ μισάλληλος, καὶ τῶν ἀναγκαίων, ὧν χωρὶς [a] οὐκ ἔστιν οἰκεῖσθαι τὰς πόλεις, ἐνδεής, οὔτε τὴν χώραν σπειρόντων ἔτι καὶ φυτευόντων τῶν γεωργῶν, οὔτε τὴν θάλασσαν πλεόντων καὶ διαμειβομένων τὰς διαποντίους ἀγορὰς τῶν ἐμπόρων, οὔτ' ἄλλην δικαίαν ἐργασίαν οὐδεμίαν ποιουμένων τῶν πενήτων. εἰς

Per. Iul. potiorem deſpicere; opeſque alienas iniuſtiſſimis ciuibus publi-
4218. cando, eos, qui legitime illas conquiſiuerunt, defraudare. Quare
Ante Chr. ab ipſis petebat vt cogitarent, non a pauperibus, et iis qui nul-
496. las vires habent, perdi reſpublicas quod ipſa neceſſitate coacti in
Olymp. officio contineantur, ſed a diuitibus et qui res ciuiles tractare
70 4. 71 1. poſſunt, quum ab inferioris conditionis hominibus iniuria affi-
Cat. ciuntur, et ius ſuum obtinere non poſſunt. Atqui licet illi, qui
V.C. 256. * pecuniis ſuis fraudabuntur, non iniquo ſed quodammodo aequo
Var. 258. animo ſint laturi et neglecturi ſuas iacturas, tamen ne ſic qui-
dem eos recte aut ſine periculo ſuo facturos dicebat, ſi tale do-
num pauperibus donarent, propter quod a communi vita *ac hu-
mana ſocietate* commercia tollerentur, et mutua odia naſceren-
tur, et rerum neceſſariarum, ſine quibus vrbes habitari nequeunt,
penuria ſequeretur, ipſis colonis agros non amplius ſerentibus,
neque quidquam in iis plantantibus, neque ipſis mercatoribus
mare nauigantibus, neque merces tranſmarinas permutantibus,
ipſiſque pauperibus nulla alia iuſta opera amplius facientibus. In
haec

y Δημεύοντες male in *Ed. Steph.*

z Τυγχάνωσιν *Vat.* vulg. ἐπιτυγχ.

* *Al.* creditis, ſponſionibus.

a Οὐκ ἔνεστιν οἰκεῖσθαι *Vat.*

b Δεομένης

ἅπαντα γὰρ ταῦτα, [b] τοῖς δεομένοις ἀφορμῆς, οὐδένα τῶν εὐπόρων τὰ ἑαυτοῦ χρήματα προήσεσθαι· ἐκ δὲ τούτων [c] φθονηθήσεσθαι μὲν εὐπορίαν, καταλυθήσεσθαι δὲ φιλεργίαν· κρείττω δὲ μοῖραν ἕξειν τοὺς ἀκολάστους τῶν σωφρόνων, τοὺς δ' ἀδίκους τῶν δικαίων, καὶ τοὺς σφετεριζομένους τὰ ἀλλότρια τῶν φυλαττόντων τὰ ἴδια. ταῦτα δ' εἶναι τὰ ποιοῦντα [d] διχοστασίας ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ ἀλληλοφθορίας ἀπαύστους, καὶ πᾶσαν ἄλλην κακῶν ἰδέαν, ὑφ' ὧν αἱ μὲν εὐτυχέστατα πράξασαι τὴν ἐλευθερίαν ἀφῃρέθησαν, αἱ δὲ τῆς χείρονος μοίρας τυχοῦσαι [e] πανώλεθροι διεφθάρησαν."

"Παντὸς δὲ μάλιστα σκοπεῖν αὐτοὺς ἠξίου καινὴν καθισταμένους πολιτείαν, ὅπως μηδὲν εἰς αὐτὴν πονηρὸν [f] εἰσελεύσεται ἔθος· πολλὴν ἀνάγκην εἶναι λέγων, ὁποῖα LXVII.

haec enim omnia, quotieſcunque opus fuerit, nullum de diuitibus fore, qui pecunias ſuas temere impendere velit: atque ita opes inuidioſas fore, et operandi ſtudium euerſum iri; potioremque fore conditionem perditorum quam frugi hominum, et iniuſtorum quam iuſtorum, et eorum qui res alienas interuertunt quam qui res ſuas ſeruant. Has autem eſſe cauſſas ſeditionum in ciuitatibus, et mutuarum ſine fine caedium, et cuiuſuis alius malorum generis, ob quae *fortunatiſſimae ciuitates libertate ſpoliantur, minus vero felices funditus euertuntur."

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. $\frac{70}{71}$ $\frac{4}{1}$. Cat. V.C. 256. Var. 258.

"Sed praecipue cenſebat illis, nouam reipublicae formam conſtituentibus, cauendum, ne qua praua conſuetudo in eam ingrederetur; omnino neceſſarium eſſe dicens, vt qualia

fuerint

b Δεομένης τῆς ἀφορμῆς malint *Sylb.* et *Steph.* τοῖς δεομένοις ἀφορμῆς in *Cod. Vat.* vulgo τῆς δεομένης.

c Φθονήσεσθαι *Vat.*

d Διχοστασίας *Vat.* vulgatae dant in ſingulari.

* Αἱ εὐτυχέστατα πράξασαι ſunt illae, cum quibus feliciſſime, ſi cum aliis conferantur, actum eſt; eae in quibus ſeditiones talem exitum habuerunt, vt eorum ſors, quamuis aſpera et miſera, ſi tamen cum aliarum quarundam ſorte conferatur, feliciſſima videri poſſit. atque αἱ τῆς χείρονος μοίρας τυχοῦσαι his opponuntur. *Steph.*

e Πανώλεθρον vel πανόλεθρον malint *Sylb.* et *Port.* Πανώλεθρον in *Cod. Vat.* vulgo πανόλεθρον.

f Παρελεύσεται *Vat.*

g 'Ατт'

[g] ἄττα ἢ τὰ κοινὰ τῶν πόλεων ἐπιτηδεύματα, τοιούτους γίνεσθαι τοὺς τῶν ἰδιωτῶν βίους. ἔθος δ' εἶναι οὐδὲν κάκιον οὔτε πόλεσιν, οὔτ' οἴκοις, τοῦ καθ' ἡδονὰς ζῆν ἕκαστον ἀεὶ, καὶ τοῦ πάντα συγχωρεῖσθαι τοῖς ἥττοσιν ὑπὸ τῶν κρειττόνων, εἴτε πρὸς χάριν, εἴτε πρὸς ἀνάγκην· οὐ γὰρ ἀποπληροῦσθαι τὰς ἐπιθυμίας τῶν ἀφρόνων, τυγχανούσας ὧν ἂν δεηθῶσιν, ἀλλ' ἑτέρων εὐθὺς ὀρέγεσθαι μειζόνων, καὶ εἰς ἄπειρον προβαίνειν· μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχειν τοὺς ὄχλους. ἃ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος αἰσχύνεται πράττειν, ἢ δέδιεν ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατειργόμενος, ταῦτα ἐν κοινῷ [h] γινομένους ἑτοιμότερον παρανομεῖν, προσειληφότας ἰσχὺν ταῖς ἑαυτῶν γνώμαις ἐκ τῶν τὰ ὅμοια βουλομένων. ἀπληρώτους δὲ καὶ ἀορίστους ὑπαρχούσας τὰς τῶν ἀνοήτων ὄχλων ἐπιθυμίας, ἀρχομένας ἔφη δεῖν κωλύειν, ἕως εἰσὶν ἀσθενεῖς, οὐχ ὅταν [i] ἰσχυρὰς καὶ μεγάλας μὴ δύνωνται

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

fuerint publica ciuitatum ſtudia, talis etiam ſit priuatorum vita: nullam autem peiorem eſſe conſuetudinem aut ipſis rebuſpublicis, aut familiis, quam ſi vnuſquiſque ſemper pro ſua libidine viuat, et ſi omnia a potentioribus concedantur inferioribus, ſiue id ſponte, ſiue coacti faciant: neque enim expleri hominum amentium cupiditates, ſi quaecunque petierint, conſequantur; ſed continuo alia maiora appetere, et in infinitum progredi. hoc vero praecipue multitudini accidere. Quae enim vnuſquisque ſolus, aut pudore proprio, aut ab alio praeſtantiore impeditus facere veretur, ea, ſi more publico recipiantur, ab eo, in ſua voluntate aliorum exemplo et conſuetudine confirmato, facilius et audacius patrari *dicebat*. Quum igitur cupiditates vulgi ſtulti ſint inexplebiles et infinitae, earum principiis obſtandum dicebat, quamdiu ſunt adhuc infirmae, non autem quando iam ita ſunt corroboratae et auctae

g Ἀττ' ἂν ἢ *Vat.*

h Forſan legendum γινόμενα ὁρωμένους. *Lapus* vertit, *ea multis ſi fiant communia, peccare promtius. Sylb.* Senſus poſtulat γινόμενα. illud vero προσειληφότας ad ἕκαστος refertur, nomen ſc. collectiuum. dicendum autem erat, ἃ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἕκαστος αἰσχύνεται πράττειν, ἢ δέδιεν ὑπὸ τοῦ κρείττονος κατειργόμενος, ταῦτα ἐν κοινῷ γινόμενα ἔλεγεν αὐτὸν προσειληφότα ἰσχὺν τῇ ἑαυτοῦ γνώμῃ ἐν τῶν τὰ ὅμοια βουλομένων, ἑτοιμότερον παρανομεῖν. *Port.*

i Forſan ἰσχυρὰς καὶ μεγάλας. *Sylb.*

καθαιρεῖν. χαλεπωτέραν γὰρ ὀργὴν ἅπαντας ἔχειν τῶν συγχωρηθέντων στερουμένους, ἢ τῶν ἐλπιζομένων μὴ τυγχάνοντας. παραδείγμασί τε πολλοῖς εἰς τοῦτο ἐχρήσατο, πόλεων Ἑλληνίδων ἔργα διεξιών, ὅσαι μαλακισθεῖσαι διὰ καιρούς τινας, [k] καὶ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων [l] ἀρχὰς ἀφεῖσαι παρελθεῖν, οὐκέτι παῦσαι καὶ ἀνελεῖν αὐτὰ δύναμιν ἔσχον· ἐξ ὧν εἰς αἰσχρὰς καὶ ἀνηκέστους ἠναγκάσθησαν ἐλθεῖν συμφοράς. ἐοικέναι τε τῷ καθ᾽ ἕνα τὸ κοινὸν ἔφη· [m] ψυχῇ μὲν [n] ἀνδρὸς ἀνάλογον ἐχούσης [o] τι τῆς βουλῆς, [p] σώματι δὲ τοῦ δήμου. ἐὰν μὲν οὖν βουλῆς τὸν ἄφρονα δῆμον ἄρχειν ἐῶσιν, ὅμοια πείσεσθαι αὐτοὺς ἔφη τοῖς ὑποτάττουσι τὴν ψυχὴν τῷ σώματι, καὶ μὴ [q] κατὰ τὸν λογισμόν, ἀλλὰ [r] κατὰ τὰ πάθη ζῶσιν. ἐὰν δ᾽ ἄρχεσθαί τε καὶ ἄγεσθαι τὸν δῆμον συνεθίζωσιν ὑπὸ τῆς

auctae vt euelli nequeant. Omnes enim iniquiore animo ferre, *Per. Iul.* 4218. ſi rebus ſibi conceſſis priuentur, quam ſi rebus ſperatis fruſtrentur. Vt autem haec probaret, multis exemplis eſt vſus, Graecarum ciuitatum res geſtas commemorans, quae intempeſtiua lenitate, quam res ipſae non requirebant, prauorum ſtudiorum principia admiſerunt, quae poſtea neque impedire, neque tollere potuerunt: ob quae in foedas et inſanabiles calamitates coactae ſunt venire. Et rempublicam ſimilem eſſe vni homini dicebat, in quo per quandam proportionem ac ſimilitudinem animus ſenatum, corpus vero plebem refert. Si igitur patiantur plebem dementem imperare ſenatui, ita illos facturos dicebat, vt qui animum corpori ſubiiciunt, et qui non ex rationis praeſcripto, ſed pro ſua libidine viuunt. Quod ſi aſſuefecerint plebem, vt patiatur ſe regi et duci a ſenatu, ita

Ante Chr. 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

Sylb. vulgo legitur ἰσχυρὰ καὶ μεγάλα.

k Non agnoſcit *Vat.* ἀφορμάς, vulgo ſic legitur h.l. δι᾽ ἀκαίρους τινὰς ἀφορμάς, καὶ —

l Ἀρχὰς *Vat.*

m Ψυχῇ *Vat.* vulgo ψυχῆς.

n Deeſt γὰρ *Vat.* et *Lapi Codd.* Superfluum eſſe viderat *Sylb.*

o Τι *Vat.* vulgo τό.

p Σώματι δὲ τοῦ δήμου *Vat.* vulg. σώματος δὲ τὰ τοῦ δήμου.

q Κατὰ τὸν λογισμὸν *Vat.*

r Κατὰ τὰ πάθη *Vat.* vulgatae et τὸν et τὰ omittunt.

s Mallem

βουλῆς, ταὐτὸ [s] ποιήσουσι τοῖς ὑποτάττουσι τῇ ψυχῇ τὸ σῶμα, καὶ πρὸς τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ ἥδιστον τοὺς βίους ἄγουσι. βλάβην δὲ μεγάλην οὐδεμίαν ἀπέφαινε συμβήσεσθαι τῇ πόλει, ἐὰν οἱ πένητες ἀγανακτοῦντες ἐπὶ τῷ μὴ συγχωρηθῆναι σφίσι τὴν χρεοκοπίαν, μὴ θελήσωσιν ὑπὲρ αὐτῆς τὰ ὅπλα ἀναλαβεῖν, ὀλίγους τινὰς λέγων εἶναι παντάπασι τοὺς μηδὲν ὑπολειπομένους ἑαυτοῖς ἔξω τοῦ σώματος, οὓς οὔτ᾽ ὠφέλειάν τινα παρέξεσθαι τῷ κοινῷ θαυμαστὴν ὅσην, παρόντας ταῖς [t] στρατιαῖς, οὔτε βλάβην, ἀπόντας· ὑπομιμνήσκων αὐτούς, ὅτι τὴν ἐσχάτην [u] ἀπελάμβανον ἐν τοῖς πολέμοις χώραν οἱ τὸ ἐλάχιστον ἔχοντες τοῦ βίου τίμημα, καὶ ὅτι προσθήκης μοῖραν ἐπεῖχον οὗτοι τοῖς ἐν φάλαγγι τεταγμένοις, καταπλήξεως ἕνεκα [x] τῶν πολεμίων συνόντες, οἷα δὴ μηδὲν φέροντες ὅπλον, ὅτι μὴ σφενδόνας, ὧν ἐλάχιστον ἐν ταῖς μάχαις ἦν ὄφελος.»

LXVIII. »Τοὺς δ᾽ οἰκτείρειν τὴν πενίαν τῶν πολιτῶν ἀξιοῦντας, καὶ βοηθεῖν τοῖς μὴ δυναμένοις διαλῦσαι τὰ χρέα παραι-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* 256. *V.C.* *Var.* 258.

ita facturos, vt qui animo corpus ſubiiciunt, vitaeque genus degunt et ſectantur quod eſt optimum, non autem quod eſt iucundiſſimum. Nullam autem magnam iacturam a republica factum iri demonſtrabat, ſi inopes, moleſte ferentes tabulas nouas ſibi denegatas, nollent pro ea arma capere, omnino paucos quoſdam eſſe dicens, qui praeter ipſum corpus nihil ſibi reliquerant, qui neque magnam aliquam vtilitatem reipublicae afferre poſſent, ſi expeditionibus intereſſent, neque damnum dare, ſi abeſſent. illis in memoriam reuocans, quod qui minimum cenſum habent poſtremum in bellis locum teneant, atque additamentum quoddam legionum ſint, tantummodo ad terrorem hoſtibus incutiendum ſua praeſentia, vtpote qui nulla alia arma geſtarent praeter fundas, quarum minimus eſt vſus in praeliis.

Illis vero qui ciuium paupertatem miſeratione dignam cenſebant, quique ſuadebant iuuandos eos eſſe, qui ſuum aes alienum

s Mallem ποιήσεσθαι, vt ab ἔφη pendeat et τῷ πείσεσθαι reſpondeat. *Port.*

t Magis proprie στρατείαις. *Sylb.*

u ὑπελαμβάνον] Ita vulgatae. Poſitum pro ſimplici ἐλάμβανον. *Sylb.*

x τῶν ἐχθρῶν *Vat.*

y Ἀπὸ

νοῦντας, ἔφη δεῖν ἐξετάζειν, τί ποτε τὸ πεποιηκὸς ἦν αὐτοὺς ἀπόρους, κλήρους τε παραλαβόντας οὓς οἱ πατέρες αὐτῶν κατέλιπον, καὶ [y] ἀπὸ τῶν στρατειῶν πολλὰ ὠφεληθέντας, καὶ τελευταῖον ἐκ τῆς δημευθείσης τῶν τυράννων οὐσίας τὴν ἐπιβάλλουσαν μοῖραν λαβόντας· ἔπειθ' οὓς μὲν ἂν [z] ὁρῶσι τῇ γαστρὶ καὶ ταῖς αἰσχίσταις [a] ἐζηκότας ἡδοναῖς, καὶ διὰ ταῦτα ἐκπεπτωκότας ἐκ τῶν βίων, αἰσχύνας τῆς πόλεως νομίζειν καὶ βλάβας, καὶ μέγα [b] εἰς τὸ κοινὸν κέρδος ὑπολαμβάνειν, ἐὰν ἑκόντες ἀπὸ τῆς πόλεως ἀποφθαρῶσιν· οὓς δ' ἂν [c] αἴσθωνται διὰ πονηρὰν τύχην ἀπολωλεκότας τοὺς βίους, ἐκ τῶν ἰδίων τούτους εὖ ποιεῖν. ἄριστα δὲ καὶ τοῦτο καὶ γινώσκειν καὶ ποιήσειν ἔφησε τοὺς συμβεβληκότας αὐτοῖς, καὶ βοηθήσειν αὐτῶν ταῖς τύχαις αὐτοὺς ἐκείνους, οὐκ ἀναγκασθέντας ὑφ' ἑτέρων, ἀλλ' ἑκόντας, ἵν' αὐτοῖς ἡ χάρις ἀντὶ τῶν χρημάτων καλὸν ὀφείλημα περιῇ. κοινὴν δὲ ποιεῖν τὴν βοήθειαν ἅπασιν,

alienum diſſoluere non poſſent, conſiderandum dicebat, quaenam eſſet eorum egeſtatis cauſſa, quum hereditates ſibi a patribus relictas acceperint, et magnum quaeſtum in militia fecerint, et poſtremo tyrannorum bonis publicatis partem quique ſuam habuerint: deinde, quos viderent ventri et foediſſimis voluptatibus indulgere, et propterea patrimonia abſumſiſſe, dedecus et detrimentum reipublicae exiſtimandos, et rempublicam magnum facturam quaeſtum, ſi ipſi vltro ex vrbe excederent, et in malam rem abirent: quos vero cognoſcerent fortunae iniquitate ſua patrimonia amiſiſſe, iis de bonis priuatis benefaciendum dicebat. Optime enim hoc ſcire et facturos dicebat eorum creditores, et illos ipſos eorum infortuniis opem eſſe laturos, non ab aliis coactos, ſed ſua ſponte, vt pro pecunia illis credita praeclara gratia ipſis habeatur. Omnibus vero communem opem ferre, cuius

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70/71 4/1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

y Ἀπὸ τῶν στρατειῶν *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Sylb.* vulgo στρατιῶν.

z Ὁρῶσι *Vat.*

a An aduerbium κεχαρισμένως, aliudue huiuſmodi omiſſum eſt? an aliud participium quam ἐζηκότας ſcriptum fuit? *Steph.*

b Τῷ κοινῷ *Vat.* ſcil. vulgatis deeſt εἰς, et ſolummodo τὸ κοινὸν dant.

c Αἰσθάνωνται *Vat.*

 d Illud

ἧς ἐξ ἴσου μεθέξουσιν οἱ πονηροὶ τοῖς χρηστοῖς, καὶ μὴ ἐκ τῶν ἰδίων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ἀλλοτρίων τινὰς εὖ ποιεῖν· καὶ ὧν τὰ χρήματα ἀφαιροῦνται, τούτοις μηδὲ τὰς ὑπὲρ τῶν εὐεργεσιῶν καταλιπεῖν χάριτας, ἥκιστα τῇ Ῥωμαίων ἀρετῇ προσήκειν. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα, δεινόν τι καὶ οὐκ ἀνεκτὸν εἶναι Ῥωμαίοις τῆς ἡγεμονίας ἀντιποιουμένοις, [d] ἣν διὰ πολλῶν πόνων οἱ πατέρες αὐτῶν κτησάμενοι τοῖς ἐκγόνοις κατέλιπον, μὴ κατὰ προαίρεσιν, μηδὲ πεισθέντας, μηδ᾽ ἐν ᾧ προσῆκε καιρῷ, τὰ βέλτιστα πράττειν καὶ τῷ κοινῷ συμφέροντα, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἑαλωκυίας τῆς πόλεως ἢ προσδοκώσης τοῦτο πείσεσθαι, [e] παρὰ τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς πράττειν, ἐξ ὧν ὠφέλειαν μὲν οὐδεμίαν, ἢ μικράν τινα κομιδῇ λήψονται, κακῶν δὲ [f] κινδυνεύουσι

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70 4/71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258.

cuius participes ſint futuri aeque ipſi improbi atque probi; et non de ſuis facultatibus, ſed de alienis beneficia in aliquos conferre; et quibus pecuniae auferuntur, his ne gratiam quidem pro beneficiis relinquere, hoc Romanae virtuti minime conuenire dicebat. Praecipue vero dicebat rem eſſe longe omnium grauiſſimam, et minime ferendam Romanis imperium ſibi vendicantibus, ſi quae maiores multis laboribus parta ſuis poſteris reliquerunt, *ea ipſi* neque ſua ſponte, neque aliorum oratione adducti, neque eo tempore, quo potiſſimum reipublicae vtilitatibus et commodis eſt conſulendum, ſed quaſi capta vrbe, aut breui in hoſtis poteſtatem ventura, contra ſuam voluntatem darent *illis*, ex quibus aut nullam, aut certe perexiguam vtilitatem eſſent percepturi, et a quibus foediſſimas clades iam ſibi imminentes eſſent

d Illud ἣν redundat, et orationis curſum impedit: pro eo potius ἔφη reponendum. quod cum paullo inſolentius ſit, praeſtat ἣν expungere, et ἔφη ſubaudire. *Sylb.* et *Port.* vulgatae ſic dant ἀντιποιουμένοις ἦν, ἃ διὰ π. illud et *Lapi* verſio agnoſcit, *praeterquam quae eis videantur, exigere. Sylb.* Πράττειν hic loci idem valet ac τῶν πραγμάτων κυρίους καθιστάναι *rerum dominos conſtituere*, vt colligi poteſt ex praecedentibus et ſequentibus. *Portus.*

e Comma iſtud, παρὰ τὸ δοκοῦν ἑαυτοῖς πράττειν, non ſatis quadrat ad relatiuum ἃ, quod attinet ad ſententiam. attamen

f Forſan rectius κινδυνεύσουσι. *Sylb.*

g Suſpi-

τὰ αἴσχιστα παθεῖν. μακρῷ γὰρ αὐτοῖς εἶναι [g] κρεῖττον, ἃ κελεύουσι Λατῖνοι πράττειν ὡς μετριώτερα ὄντα, καὶ μηδ' εἰς πεῖραν ἐλθεῖν πολέμου, ἢ τοῖς μηδαμῇ μηδὲν χρησίμοις συγχωρήσαντας ἃ παρακαλοῦσιν, ἀνελεῖν τὴν πίστιν ἐκ τῆς πόλεως, ἣν ἱεροῦ κατασκευῇ, καὶ θυσίαις [h] δὴ καὶ ταῖς ἐτησίοις οἱ πατέρες αὐτῶν ἔταξαν γεραίρεσθαι, μέλλοντας σφενδονητῶν συμμαχίαν ἐπὶ τὸν πόλεμον προσλαμβάνειν. κεφάλαιον δὲ τῆς γνώμης ἦν αὐτῷ τόδε· τοὺς μὲν θέλοντας τῶν πολιτῶν κοινωνεῖν τῆς ἐκ τοῦ πολέμου τύχης, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαίοις, [i] οἷς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, παραλαμβάνειν ἐπὶ τὰ πράγματα· τοὺς δὲ κατὰ συνθήκας ὁποίας δήποτε ἀξιοῦντας ἀναλαμβάνειν τὰ ὅπλα [k] ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὡς οὐδὲν, οὐδ' εἰ λάβοιεν, ὠφελήσοντας, χαίρειν ἐᾶν. εἰ γὰρ τοῦτο μάθοιεν, [l] ἥξειν αὐτοὺς ἔφη, καὶ παρέξειν σφᾶς αὐτοὺς [m] τοῖς τὰ κράτιστα

eſſent accepturi. Longe enim ipſis eſſe ſatius Latinorum impe- *Per. Iul.*
rata, vt aequiora, facere, neque belli fortunam experiri, quam 4218.
hominibus, quorum nullus prorſus eſſet vſus, concedere ea quae *Ante Chr.*
peterent, atque ita de ciuitate fidem tollere, quam templo ex- 496.
ſtructo et ſacrificiis anniuerſariis maiores honorari voluiſſent: et *Olymp.*
hoc quidem vt funditores ſibi adſciſcerent ad belli ſocietatem. 70 71 4 1.
Summa autem eius ſententiae haec fuit, vt ciues qui belli for- *Cat.*
tunae participes eſſe vellent, iiſdem conditionibus, quibus et *V.C.* 256. *Var.*
vnumquemque alium, aſſumerent ſibi ſocios ad res gerendas: 258.
eos vero qui quomodocunque de armis pro patria ſumendis paciſci vellent, valere ſinerent, vt nihil profuturos ſi ea cepiſſent. Si enim hoc illi cognouiſſent, dicebat, eos vltro venturos, ac operam ſuam

g Suſpicor κρεῖττον ἃ legendum. *Portus.* vulgatae dant κρείττονα.

h Non male forſan legeris δ' ἔτι *Sylb.* Δὴ ταῖς, abſque καὶ, in *Vat.* et *Lapi Codd.* Hiſtoriam prolixius expoſitam habemus, p. 129.

i Οἷς καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος *Vat.* pro primo vocabulo dant vulgatae ὅσοις.

k Περὶ τῆς πατρίδος, οὐδ' εἰ *Vat.*

l Αὐτοὺς ἔφη παρέξειν *Vat.*

m Ante κράτιστα non inepte inſerueris articulum τοῖς. *Sylb.* Eundem agnoſcit *Cod. Vat.*

n Εἰωθένκι

περὶ τȣ̃ κοινȣ̃ βȣλεύȣσιν εὐπειθεῖς. ⁿ εἴωθε γὰρ ἀεί πως τὸ ἀνόητον ἅπαν, ὅταν μέν τις αὐτὸ κολακεύῃ, μεγάλα φρονεῖν· ὅταν δὲ δεδίττηται, σωφρονεῖν.„

LXIX. Αὗται μὲν αἱ πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρουσαι γνῶμαι ἐλέχθησαν· ἕτεραι δέ τινες αἱ τὴν μεταξὺ τούτων ἔχουσαι χώραν, συχναί. οἱ μὲν γὰρ αὐτοὺς μόνον ἀφεῖσθαι τῶν χρεῶν τοὺς μηδὲν κεκτημένους ἠξίουν, τὰ χρήματα ποιοῦντες ἀγώγιμα τοῖς δανεισταῖς, ȣ̓ τὰ σώματα· οἱ δὲ τὸ δημόσιον ὑπὲρ τῶν ἀδυνάτων διαλῦσαι τὰ συμβόλαια συνεβούλευον, ἵνα ἥτε πίστις τῶν πενήτων ὑπὸ τῆς δημοσίας φυλαχθῇ χάριτος, καὶ οἱ συμβεβληκότες αὐτοῖς μηδὲν ἀδικηθῶσιν. ἐδόκει δέ τισι καὶ τῶν ἤδη κατεχομένων πρὸς τὰ χρέα, καὶ τῶν μελλόντων ἀφαιρεθήσεσθαι τὴν ἐλευθερίαν, ῥύσασθαι τὰ σώματα, ἐκ τῶν αἰχμαλώτων ἕτερα τοῖς δανεισταῖς διαμειψαμένους ὑπὲρ αὐτῶν σώματα. τοιούτων δέ τινων λεχθέντων, ἡ νικῶσα ἦν γνώμη, μηδὲν ἐν τῷ παρόντι γενέσθαι περὶ αὐτῶν προβού-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* V.C. 256. *Var.* 258.

ſuam oblaturos iis, qui de republica optime ſentiunt. Omnium enim ſtultorum id ſemper eſſe ingenium, vt, quum quis ipſis aſſentatur, magnifice de ſe ſentiant, at quum terror illis incutitur, *ſapiant.„

Hae igitur ſententiae, maxime inter ſe diſcrepantes, fuerunt dictae; et praeter has multae aliae, quae mediam quandam viam ſequendam cenſebant. Alii enim cenſebant iis tantum remittenda debita qui nihil poſſiderent; ita vt creditoribus in ipſa tantum bona, non etiam in corpora ius abducendi eſſet: alii vero ſuadebant vt ex aerario diſſolueretur aes alienum eorum qui ſoluendo non eſſent, vt fides pauperum hac munificentia publica ſeruaretur, et creditores eorum nullam iacturam facerent. Nonnulli etiam cenſebant, nexos nectendoſue ** in libertatem vindicandos; et, facta permutatione, pro illis danda foeneratoribus alia *bello quaeſita* mancipia. Quum igitur hiſce de rebus multa hoc fere modo fuiſſent dicta, vna ſententia vicit, qua decretum fuit vt nullum in praeſentia de iis rebus ſenatuſconſultum fieret:

n Εἰωθέναι γὰρ ἀεί πως *Vat.* encliticum πως a vulgatis abeſt.

* Moderatiores ſeſe praebeant.

** E mancipiorum numero eximendos. *Gelen.*

o Plenius

λευμα· ὅταν δὲ τὸ κράτιστον τέλος οἱ πόλεμοι λάβωσι, τότε προθεῖναι τοὺς ὑπάτους λόγον, καὶ ψῆφον ἀποδοῦναι τοῖς συνέδροις· τέως δὲ μηδεμίαν εἴσπραξιν εἶναι, μήτε συμβολαίου μηδενὸς, μήτε καταδίκης μηδεμιᾶς, [o] ἀφεῖσθαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀμφισβητήσεις πάσας, καὶ μήτε τὰ δικαστήρια καθίζειν, μήτε τὰς ἀρχὰς διαγινώσκειν περὶ μηδενὸς, ἔξω τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἀνηκόντων. τοῦτο τὸ προβούλευμα εἰς τὸν δῆμον ἐξενεχθὲν ἐμείωσε μέν τι τῆς πολιτικῆς ταραχῆς, οὐ μὴν ἅπαν γε τὸ στασιάζον [p] ἐξεῖλεν ἐκ τῆς πόλεως. ἦσαν γάρ τινες ἐκ τοῦ θητικοῦ πλήθους, οἷς οὐκ ἐφαίνετο ἀποχρῶσα εἶναι βοήθεια ἡ παρὰ τῆς βουλῆς ἐλπὶς, φανερὸν οὐδὲ βέβαιον ἔχουσα οὐδέν· ἀλλὰ δυοῖν θάτερον ἠξίουν αὐτὴν ποιεῖν, ἢ διδόναι [q] σφίσιν ἤδη τὴν ἄφεσιν τῶν χρεῶν, εἰ βούλεται κοινωνοὺς τῶν κινδύνων [r] ἕξειν, ἢ μὴ φενακίζειν εἰς ἑτέρους ἀναβαλλομένην

fieret: at, bello feliciter confecto, tunc demum conſules ad ſenatum ea de re referrent, et ſenatoribus calculos diſtribuerent, *eorumque ſententias exquirerent:* interea vero nulla fieret exactio pecuniarum, aut ex contractu aut ex re iudicata debitarum: neue magiſtratus de vlla alia re cognoſceret, praeterquam de iis, quae ad bellum pertinerent. Hoc ſenatusconſultum ad populum elatum aliquantulum tumultum ciuilem imminuit; verumtamen non propterea omnis ſeditio ex vrbe ſublata eſt. Erant enim quidam de mercenariorum numero, qui non magnam in ſenatus auxilio ſpem collocandam cenſebant, quippe quod nihil manifeſti neque certi haberet: ſed poſtulabant vt ſenatus e duobus alterum faceret, aut ſibi ſuum aes alienum remitteret, ſi ſe periculorum ſocios habere vellet, aut ne his dilationibus fucum ſibi faceret:

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 498. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

S. C. de ſuſpendendis exactionibus invalidum.

o Plenius in *Cod. Vat.* ἀφεῖσθαι δὲ καὶ τὰς ἄλλας ἀμφισβητήσεις πάσας, καὶ μήτε τὰ δικαστήρια καθίζειν, μήτε τὰς ἀρχάς. quo modo legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit, *intermittique alias diſceptationes omnes, iuſticiumque indici, neque cognoſcere magiſtratus* etc. vulgatis iſtaec omnia praeter tria poſtrema vocabula deſunt.

p Ἐξεῖλεν *Vat.* et *Lapi Codd.* quod concinnius eſſe monuit *Sylb.* quam vulgatum ἐξῆλθεν.

q Σφίσιν ἤδη τὴν ἄφεσιν *Vat.* vulgatis deeſt ἤδη.

r Ἔχειν *Vat.*

s Forſan

χρόνους· οὐ γὰρ ὁμοίας εἶναι τὰς διανοίας τῶν ἀνθρώπων δεομένων τε καὶ ἀποπληρωθέντων ὅτου ἂν δεηθῶσιν.

LXX. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει [s] τῶν κοινῶν ὑπαρχόντων, σκοποῦσα ἡ βουλὴ δι' οὗ μάλιστα διαπράξεται τρόπου, μηδὲν ἔτι νεωτερίσαι τοὺς δημοτικούς, ἔκρινε τὴν μὲν ὑπατικὴν ἐξουσίαν ἀνελεῖν κατὰ τὸ παρόν, ἑτέραν δέ τινα ἀρχὴν ἀποδεῖξαι, πολέμου τε καὶ εἰρήνης καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος κυρίαν, αὐτοκράτορα καὶ ἀνυπεύθυνον ὧν ἂν βούληται καὶ πρᾶξαι. χρόνου δ' εἶναι μέτρον τῇ [t] νέᾳ ἀρχῇ μῆνας ἕξ, μετὰ δὲ τὸν ἑξάμηνον, αὖθις ἄρχειν τοὺς ὑπάτους. τὰ δ' ἀναγκάσαντα αὐτὴν ἐπὶ τῷ καταλῦσαι τὸν τυραννικὸν πόλεμον, αὐθαίρετον ὑπομεῖναι τυραννίδα, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ἦν, ὑπὲρ ἅπαντα δέ, ὁ κυρωθεὶς ὑφ' ἑνὸς τῶν ὑπάτων, Ποπλίου Οὐαλερίου, τοῦ κληθέντος Ποπλικόλα, νόμος, περὶ οὗ κατ' ἀρχὰς ἔφην, ὅτι τὰς τῶν ὑπάτων γνώμας ἀκύρους ἐποίησε, [u] μὴ τιμωρεῖσθαι Ῥωμαίων τινὰ πρὸ δίκης ἐπιτρέψας, τοῖς δ' ἀγομένοις ἐπὶ

Per. Iul. 4218. Ante 496. Olymp. 70 4/71 1. Cat. V.C. 256. Var. 258.

faceret: aliam enim mentem eſſe hominum egentium, aliam illorum, qui abundant rebus omnibus quibus indigent.

In tali igitur rerum ſtatu, ſenatus, conſiderans quanam potiſſimum ratione poſſet efficere, ne quid nouarum rerum plebs amplius moliretur, decreuit in praeſentia poteſtatem conſularem tollere, alium vero magiſtratum cum ſummo imperio creare, belli et pacis et omnium aliarum rerum arbitrum, a quo conſiliorum factorumue rationem repoſcere non liceret. Atque huic nouo magiſtratui ſemeſtre tempus praefinitum eſt, eo autem exacto conſules iterum reipublicae gubernacula reciperent. Cauſſae autem, quae ſenatum coëgerunt, voluntariam tyrannidem ſubire, quo finem tyrannico bello imponeret, cum multae aliae fuerunt, tum vero praecipue lex lata a conſule Publio Valerio Poplicola, de qua ante egi: quod conſulum ſententias irritas faciebat, ne in quempiam ciuem Romanum ante cauſſae dictionem animaduerteretur, permittens reis, qui ad ſupplicium ducebantur,

s Forſan legendum τῶν πραγμάτων ὑπαρχόντων. *Sylb.* Τῶν κοινῶν ὑπαρχόντων *Vat.* et *Lapi Codd.* vulgatis deeſt κοινῶν.

t Deeſt μὲν *Vat.*

u Μὴ τιμωρεῖσθαι Ῥωμαίων τινὰ *Vat.* et *Lapi Codd.* vocabulum tertium abeſt a vulgatis.

τὰς κολάσεις [x] ὑπ' αὐτῶν προκαλεῖσθαι ἐπὶ τὴν διάγνωσιν [y] τὸν δῆμον, καὶ ἕως ἂν ἡ πλῆθυς [z] ἐνέγκῃ ψῆφον ὑπὲρ αὐτῶν, σώματι καὶ βίοις τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν· τὸν δὲ παρὰ ταῦτά τι ποιεῖν ἐπιχειροῦντα νηποινὶ τεθνάναι κελεύων. ἐλογίζετο δὴ μένοντος μὲν κυρίου τοῦδε τοῦ νόμου, μηθὲν ὑπηρετήσειν ἀναγκαζομένους ταῖς ἀρχαῖς τοὺς πένητας, καταφρονοῦντας, ὡς εἰκὸς, τῶν τιμωριῶν, ἃς οὐ [a] παραχρῆμα ὑφέξειν ἔμελλον, ἀλλ' ὅταν ὁ δῆμος αὐτῶν καταψηφίσηται· ἀναιρεθέντος δ' αὐτοῦ, κατὰ πολλὴν ἀνάγκην τὰ κελευόμενα ποιήσειν ἅπαντας. ἵνα δὲ μηδὲν ἐναντιωθεῖεν οἱ πένητες, εἴ τις αὐτῶν [b] καταλύῃ τὸν νόμον ἐκ τοῦ φανεροῦ, [c] τὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν ἔκρινεν ἐπὶ τὰ πράγματα παραγαγεῖν, ἣ πάντας ἔμελλεν ἕξειν ὑφ'

bantur, prouocare ab ipſis conſulibus ad plebis iudicium, et donec ipſa plebs ſuffragia de illis tuliſſet, eorum corpora et bona in tuto eſſe; qui vero aduerſus haec quidpiam facere auſus fuiſſet, eum impune occidi iubens. Videbat igitur, ſi haec lex rata manſiſſet, pauperes magiſtratibus minime obtemperaturos, ſi cogerentur, contemtis (vt veriſimile erat) ſuppliciis, quae non ſtatim ſubituri eſſent, ſed vbi a populo fuiſſent condemnati: ſed ſi ſublata fuiſſet, neceſſario omnes coactos imperata facturos. At ne pauperes aduerſarentur, ſi quis palam ipſorum legem abrogaret, magiſtratum qui parem tyrannicae poteſtatem haberet, quae legibus omnibus ſuperior eſſet, in rempublicam inducere decreuit.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

x Ὑπ' αὐτῶν προκαλεῖσθαι in *Ed. Steph.* Verum ſi ſic diſtinguamus, legendum foret ἀπ' αὐτῶν. *Sylb.* ſcil. in vulgatis pone αὐτῶν comma cernitur.

y Quamuis τὸν δῆμον excuſari poteſt, tamen non abſurde legeris τοῦ δήμου. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἐπὶ τὸν δῆμον. adeo vt forſan προκαλεῖσθαι τὴν διάγνωσιν ἐπὶ τὸν δῆμον, eodem plane modo quo *Dionyſius* noſter infra dicit προκαλεῖσθαι τὰς κρίσεις ἐπὶ τὸν δῆμον.

z Ἐνέγκῃ ψῆφον *Vat.* quod et placuit *Porto.* vulgo legitur ἐνέγκῃ ψηφίζουσα.

a Παρὰ χρῆμα *ex re nata* vertit *Gelen.* ſed potius παραχρῆμα legendum. *Portus.*

b Forſan rectius καταλύοι. *Sylb.* vulgatae dant καταλύει.

c Τὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν *Vat.* quod maluit et *Portus.* vulgatis deeſt voc. ἀρχὴν.

d Πραγμά-

ἑαυτῇ τοὺς νόμους. καὶ γράφει προβούλευμα, δι' οὗ παρακρουσαμένη τοὺς πένητας, καὶ τὸν βεβαιοῦντα τὴν ἐλευθερίαν αὐτοῖς νόμον ἀνελοῦσα ἔλαθεν. ἦν δὲ τὸ προβούλευμα τοιόνδε· „Λάρκιον μὲν καὶ Κλοίλιον τοὺς τότε ὑπατεύοντας ἀποθέσθαι τὴν ἐξουσίαν, καὶ εἴ τις ἄλλος ἀρχήν τινα εἶχεν, ἢ [d] πραγμάτων κοινῶν ἐπιμέλειαν· ἕνα δ' ἄνδρα ὃν ἂν [e] ἥ τε βουλὴ προέληται, καὶ ὁ δῆμος ἐπιψηφίσηται, τὴν ἁπάντων ἐξουσίαν παραλαβόντα ἄρχειν μὴ πλείονα χρόνον ἑξαμήνου, κρείττονα ἐξουσίαν ἔχοντα τῶν ὑπάτων.„ τοῦτο ἀγνοήσαντες ἣν ἔχει δύναμιν οἱ δημοτικοὶ, ψηφίζονται κύρια εἶναι τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ· ἦν δ' ἄρα κρείττων ἀρχὴ τῆς κατὰ τοὺς νόμους τυραννίδος· τήν τε αἵρεσιν τοῦ μέλλοντος ἄρχειν, τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου συνεχώρησαν αὐτοῖς ἐφ' ἑαυτῶν βουλευομένοις ποιήσασθαι.

LXXI. Μετὰ τοῦτο πολλὴ ζήτησις ἐνέπιπτε τοῖς προεστηκόσι τῆς βουλῆς, καὶ πρόνοια περὶ τοῦ παραληψομένου τὴν ἡγεμονίαν. ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς δραστηρίου τ' ἀνδρὸς εἰς τὰ πράγματα δεῖν, καὶ πολλὴν τῶν πολεμικῶν ἀγώνων ἐμ-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258. *S. C. de creando dictatore.*

decreuit. Fecit itaque ſenatuſconſultum, quo pauperes decepit, et legem, quae libertatem illorum confirmabat, aſtu clandeſtino ſuſtulit. Tale autem fuit ſenatuſconſultum: „Vt Largius et Cloelius, qui tum conſules erant, poteſtatem deponerent, et ſi quis alius magiſtratum gerebat, aut rerum publicarum procurationem habebat: vtque vnus, quem ſenatus elegiſſet et populus ſuis ſuffragiis confirmaſſet, rerum omnium accepta poteſtate, non amplius quam ſemeſtre tempus imperaret, et maiorem poteſtatem quam conſules haberet.„ Plebs, quum ignoraret quamnam vim hoc haberet, ſenatuſconſultum ratum fecit: (hoc autem magiſtratus erat maior quam dominatio legitima) permiſitque ſenatui, vt ipſe per ſe conſultaret, eumque qui imperaturus eſſet, eligeret.

Poſtea principes ſenatus coeperunt valde accurate quaerere, et prouide conſiderare, quiſnam idoneus eſſet cui hoc imperium traderetur. Videbatur enim illis reſpublica indigere homine induſtrio, et rei militaris non modice perito, praeterea prudente

d Πραγμάτων τινῶν *Vat.*

e Ἡ τε βουλὴ *Vat.* copula deeſt vulgatis,

f Βασι-

πειρίαν ἔχοντος, πρὸς δὲ τούτοις, φρονίμου τε καὶ σώφρονος, καὶ μηδὲν ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἐξουσίας ἐπὶ τὸ ἀνόητον παραχθησομένου· ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, καὶ τἄλλα ὅσα δεῖ προσεῖναι στρατηλάταις ἀγαθοῖς, ἄρχειν ἐγκρατῶς εἰδότος, καὶ μηδὲν μαλακὸν ἐνδώσοντος τοῖς ἀπειθοῦσιν· οὗ μάλιστα ἐν τῷ παρόντι ἐδέοντο. ἅπαντα δὲ ὁρῶντες, ὅσα ἠξίουν, περὶ τὸν ἕτερον ὑπάρχοντα τῶν ὑπάτων Τίτον Λάρκιον· ὁ γὰρ Κλοίλιος ἐν ταῖς πολιτικαῖς ἀρεταῖς διάφορος ὤν, τὸ δραστήριον καὶ φιλοπόλεμον οὐκ εἶχεν, οὐδὲ τὸ ἀρχικὸν καὶ φοβερὸν, ἀλλ᾽ ἐπιεικὴς ἦν τιμωρὸς τῶν ἀπειθούντων· ἡ δὲ βουλὴ δι᾽ αἰσχύνης ἐλάμβανε, τοῦ μὲν ἀφελέσθαι τὴν ἀρχὴν, ἣν κατὰ τοὺς νόμους εἶχε, τῷ δὲ χαρίσασθαι τὴν ἀμφοτέρων ἐξουσίαν, μείζονα [f] βασιλικοῦ σχήματος γινομένην· καί τι καὶ δέος αὐτὴν ὑπῄει, μὴ βαρεῖαν ὁ Κλοίλιος [g] λογισάμενος τὴν ἀπαξίωσιν τῆς ἀρχῆς, ὡς ἠτιμασμένος ὑπὸ τῆς βουλῆς, ἔπειτα μεταθῆται [h] τὴν προαίρεσιν τοῦ βίου, τοῦ δήμου γενόμε-

prudente et ſapiente, et qui propter poteſtatis amplitudinem ad aliquam dementiam non adduceretur, ſed praecipue qui praeditus eſſet reliquis artibus quae in bonis imperatoribus requiruntur, qui ſeuere imperare ſciret, nec molliter contumacibus cederet; quo potiſſimum homine tunc ipſis opus erat. Quamvis autem omnia viderent, quaecunque deſiderabant, in altero conſule T. Lartio: (Cloelius enim excellens artibus ciuilibus, induſtriae militaris et rerum bellicarum ſtudio carebat, neque erat imperioſus, neque etiam formidabilis; ſed mitior in ſumendo ſupplicio de iis qui dicto audientes non eſſent) ſenatus tamen pudore quodam impediebatur, ne legitimum magiſtratum illi abrogaret, et huic largiretur vtriusque poteſtatem, quae ſpeciem regia maiorem habebat. Quinetiam metus eum ſubiit, ne Cloelius, ſecum ipſe reputans magiſtratum ſibi quaſi indigno ablatum, vt ignominia a ſenatu affectus, deinde ſententiam mutaret,

Per Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

f Βασιλικῷ σχήματι *Vat.*

g Ἡ[illegible]ενος *Vat.*

h τὴν προαίρεσιν τοῦ βίου *Vat.* duo poſtrema vocabula deſunt vulgatis.

νος προστάτης, καὶ πάντα ἀνατρέψῃ τὰ κοινά. αἰδουμένων δ' ἁπάντων, ἃ φρονοῦντες ἐτύγχανον, εἰς μέσον ἐκφέρειν, καὶ μέχρι πολλοῦ τοῦτο ποιούντων, ὁ πρεσβύτατος καὶ τιμιώτατος τῶν ὑπατικῶν γνώμην ἀπεδείξατο, δι' ἧς ἀμφοτέρους ἐν ἴσῃ τιμῇ τοὺς ὑπάτους [i] φυλάξας, παρ' αὐτῶν ἐκείνων τὸν ἐπιτηδειότερον ἄρχειν [k] εὕρατο· „Ἔφη γὰρ αὐτῷ δοκεῖν, ἐπειδὴ τὸ μὲν τῆς ἀρχῆς κράτος ἥ τε βουλὴ διέγνωκε, καὶ ὁ δῆμος [l] ἐψηφίσατο, ἑνὶ δοθῆναι· δύο δὲ [m] καταλείπεται βουλῆς καὶ φροντίδος δεόμενα οὐ μικρᾶς, τίς ὁ παραληψόμενος τὴν ἰσοτύραννον ἀρχὴν ἔσται, καὶ ὑπὸ τίνος ἀποδειχθεὶς ἐξουσίας νομίμου· ἐκ τῶν τότε ὑπάτων ὄντων τὸν [n] ἕτερον, εἴτε παραχωρήσαντος τοῦ συνάρχοντος, εἴτε κλήρῳ [o] λαχόντα, ἑλέσθαι Ῥωμαίων ὃν ὑπολαμβάνει κράτιστα καὶ [p] συμφορώτατα τὰ τῆς πό-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat.* 256. *V.C. Var.* 258.

taret, et plebis patrocinium ſuſcipiens totam remp. euerteret. Omnibus igitur prae pudore ſuam ſententiam in medium proferre cunctantibus, idque diu facientibus, tandem natu maximus et honoratiſſimus inter viros conſulares ſententiam ſuam aperuit, qua, ambobus conſulibus honore pari ſeruato, ab illis ipſis virum magis idoneum ad imperandum acceperunt. „Se enim cenſere dixit, quando et ita ſenatus decreuiſſet, et populus id ſuis ſuffragiis confirmaſſet, vt vni viro imperii ſumma committeretur, quod haec duo reſtarent quae non parua conſultatione et conſideratione indigerent, cuinam magiſtratus par regio eſſet dandus, et a qua legitima poteſtate is eſſet creandus: alterum ex iis qui tunc erant conſules, ſiue collega cedente, ſiue etiam ſortito, aliquem alium ex ciuibus Rom. eligere debere, quem iudicaret optime remp. adminiſtraturum, eiusque commo-

i φυλάξας *Vat.* atque ita vel φυλάξαντες legiſſe videtur *Lapus.* vulgo legitur φυλάξαι.

k Εὕρατο *Vat.* vulgo εὕροντο.

l Ἐπεψήφικεν *Vat.*

m Lego καταλείπεσθαι. *Steph.*

n Τὸν ἕτερον *Vat.* quod rectius viſum eſt *Sylburgio.* articulo carent vulgatae.

o Λαχόντα *Vat.* vulgo λαχόντος.

p Συμφορώτατα *Vat.* quod et maluit *Sylb.* vulgo συμφέροντα τῆς πόλ. Eſt autem (vt inquit *Idem*) in longae iſtius periodi longa et perplexa redditione hic ordo, ἔφη αὐτῷ δοκεῖν τὸν ἕτερον τῶν τότε ὑπάτων, ἑλέσθαι Ῥωμαίων

λεως ἐπιτροπεύσειν. μεσοβασιλέων δ' αὐτοῖς μηδὲν ἐν τῷ παρόντι δεῖν, ὓς ἐν ταῖς μοναρχίαις ἀποδείκνυσθαι μονογνώμονας τῶν μελλόντων ἄρξειν ἔθος ἦν, ἐχούσης τῆς πόλεως τὴν ὅσιον ἀρχήν."

Ἐπαινεσάντων δὲ τὴν γνώμην ἁπάντων, μετὰ τοῦτον ἀναστὰς ἕτερος, εἶπεν· "Ἐμοὶ δ', ὦ βουλὴ, δοκεῖ καὶ LXXII. τοῦτο ἔτι [q] προσθεῖναι τῇ γνώμῃ, δυοῖν ἀνδρῶν κρατίστων εἰς τόδε χρόνου τὰ κοινὰ διοικούντων, ὧν οὐκ ἂν εὕροιτε ἀμείνους, τὸν μὲν ἕτερον αὐτῶν κύριον ἀποδειχθῆναι τῆς ἀναῤῥήσεως, τὸν δ' ἕτερον ὑπὸ τοῦ συνάρχοντος αἱρεθῆναι, διαγνόντων αὐτῶν ἐν ἀλλήλοις τὸν ἐπιτηδειότερον· ἵν' αὐτοῖς περιγένηται σὺν τῷ τιμίῳ καὶ τὸ χαῖρον ἴσον, τῷ μὲν, ὅτι τὸν συνάρχοντα κράτιστον ἀπέφηνε, τῷ δ', ὅτι πρὸς τοῦ συνάρχοντος ἄριστος ἐκρίθη· ἡδὺ γὰρ καὶ καλὸν ἑκάτερον. οἶδα μὲν οὖν ὅτι καὶ μὴ προστεθέντος τῇ γνώμῃ τοῦδε τοῦ μέρους, αὐτοῖς ἂν ἐφάνη τοῖς ἀνδράσιν οὕτω ποιεῖν· κρεῖττον δὲ τὸ μηδ' ὑμῶν ἕτερον τι βουλομένων. [r] ἐδόκει

commodis conſulturum. Interregibus enim, penes quos ante in regio dominatu regem nominandi ius erat, quum reſp. ſanctum magiſtratum haberet, in praeſentia opus non eſſe *dixit*.„ *Per. Iul.* 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4 / 71. 1.

Omnibus autem eam ſententiam collaudantibus, poſt eum alius ſurgens ita eſt loquutus: „Ego vero, patres conſcripti, hoc quoque huic ſententiae addendum cenſeo, quum duo viri ſpectatiſſimae virtutis hoc tempore remp. adminiſtrent, quibus praeſtantiores alios vix inueneritis, alteri quidem ſummam nominandi poteſtatem dandam, alterum vero a ſuo collega creandum, vbi tamen prius illi inter ſe viderint vter ad id futurus ſit magis idoneus; vt honore aequati, gaudio quoque pari fruantur, alter quidem quod ſuum collegam virum optimum eſſe pronunciarit, alter vero, quod optimus a ſuo collega fuerit iudicatus: vtrumque enim et iucundum et honeſtum. Equidem ſcio, etiamſi haec pars addita ſententiae non fuiſſet, illos tamen ita facturos fuiſſe: attamen ſatius eſt id vobis volentibus fieri. Ea ſententia *V.C. Cat.* 256. *Var.* 258.

μαίων τινὰ, ὃν ὑπολαμβάνει κράτιστα καὶ συμφορώτατα τῆς πόλεως ἐπιτροπεύσειν. Fortaſſe ſcripſit κράτιστα καὶ μάλιστα συμφερόντως. *Steph.*

q Προστεθῆναι *Vat.*

r Ἐδόκει δὲ τοῦτο *Vat.*

τοῦτο κατὰ νοῦν ἅπασιν εἰρῆσθαι· καὶ οὐδενὸς ἔτι τῇ γνώμῃ προστεθέντος, ἐπικυροῦται τὸ δόγμα. ὡς δὲ παρέλαβον τὴν ἐξουσίαν οἱ ὕπατοι τοῦ διαγνῶναι πότερος ἐξ αὐτῶν ἄρχειν ἐστὶν ἐπιτηδειότερος, θαυμαστόν τι καὶ παρὰ πάσας τὰς ἀνθρωπίνας ὑπολήψεις πρᾶγμα ἐποίουν. οὐ γὰρ ἑαυτὸν ἑκάτερος ἄξιον ἀπέφηνε τῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ τὸν ἕτερον· καὶ κατέτριψαν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὰς ἀλλήλων ἀρετὰς ἐξαριθμούμενοι, καὶ λιπαροῦντες μὴ λαβεῖν αὐτοὶ τὴν ἀρχήν· ὥστ' ἐν πολλῇ γενέσθαι τοὺς ἐν τῷ συνεδρίῳ παρόντας ἀμηχανίᾳ. διαλυθείσης δὲ τῆς βουλῆς, οἱ προσήκοντες [s] κατὰ γένος ἑκατέρῳ, καὶ τῶν ἄλλων βουλευτῶν οἱ ἐντιμότατοι, πρὸς τὸν Λάρκιον ἀφικόμενοι, πολλὰς ἐποιοῦντο τοῦ ἀνδρὸς [t] ἄχρι πολλῆς νυκτὸς δεήσεις, διδάσκοντες ὡς ἐν ἐκείνῳ τὰς ἐλπίδας ἡ βουλὴ τέθειται πάσας, καὶ τὸ ἀσπούδαστον αὐτοῦ περὶ τὴν ἀρχὴν πονηρὸν εἶναι τῷ κοινῷ λέγοντες. ὁ δ' ἦν ἀτενής, καὶ πολλὰ ἐν μέρει δεόμενός τε καὶ ἀντιβολῶν ἕκαστον διετέλει. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ πάλιν τοῦ συνεδρίου συναχθέντος, ἐπειδὴ

Per. Iul. ſententia omnibus placuit; et, quum nihil a quoquam additum
4218. fuiſſet, ſenatusconſultum factum eſt. Vbi vero conſules poteſta-
Ante Chr. tem acceperunt dignoſcendi vter ad imperandum eſſet aptior,
496. admirandum quiddam et praeter omnem humanam opinionem
Olymp. 70 4. 71. 1. fecerunt. Vterque enim non ſe, ſed ſuum collegam, imperio
Cat. dignum eſſe dicebat; et totum illum diem conſumpſerunt, dum
V.C. 256. alter alterius laudes recenſet, et imperium deprecatur: ita vt
Var. patres conſcripti valde inopes eſſent conſilii. Dimiſſo autem
258. ſenatu, cognati vtriusque et honoratiſſimi quique caeterorum ſenatorum, ad Lartium profecti, eum uſque ad noctem precibus multis precati ſunt; docentes in illo totam ſenatus ſpem eſſe ſitam, et iſtam honoris ac imperii contemptionem reip. damnoſam eſſe dicentes. At ille immotus manebat, ipſisque conſtanter, partim precibus partim obteſtationibus, diu reſtitit. Poſtridie autem coacto iterum ſenatu, quum tunc etiam repugnaret,

s Κατὰ γένος ἑκατέρῳ *Vat.* quo modo legendum eſſe monuit *Sylb.* nam vulgo ἑκατέρων legitur.

t Ἄχρι πολλῆς νυκτὸς *Vat.* vulgatis deeſt πολλῆς.

* *Vel*

καὶ τότε διεμάχετο, καὶ πειθόμενος ὑπὸ πάντων οὐκ ἀφίστατο τῆς γνώμης, ἀναστὰς ὁ Κλοίλιος ἀναγορεύει τ' αὐτὸν, ὥσπερ εἰώθεσαν ποιεῖν οἱ μεσοβασιλεῖς, καὶ τὴν ὑπατείαν αὐτὸς ἐξόμνυται.

Οὗτος πρῶτος ἐν Ῥώμῃ μόναρχος ἀπεδείχθη, πολέμου τε καὶ εἰρήνης καὶ παντὸς ἄλλου πράγματος αὐτοκράτωρ. LXXIII. ὄνομα δ' αὐτῷ τίθενται Δικτάτωρα, εἴτε διὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ κελεύειν [u] καὶ διατάττειν ὅπῃ θέλει, τά τε δίκαια καὶ τὰ καλὰ τοῖς ἄλλοις, ὡς ἂν αὐτῷ δοκῇ· τὰ γὰρ ἐπιτάγματα καὶ τὰς διαγραφὰς τῶν δικαίων τε καὶ ἀδίκων, Ἐδίκτα οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν· εἴτε, ὥς τινες γράφουσι, διὰ τὴν τότε γενομένην ἀνάῤῥησιν· ἐπειδὴ οὐ παρὰ τοῦ δήμου τὴν ἀρχὴν εὑρόμενος, κατὰ τοὺς πατρίους ἐθισμοὺς, ἔμελλεν ἕξειν, ἀλλ' ὑπ' ἀνδρὸς ἀποδειχθεὶς ἑνός. οὐ γὰρ ᾤοντο δεῖν ἐπίφθονον ὄνομα καὶ βαρὺ θέσθαι [x] ἀρχῇ πόλιν ἐλευθέραν ἐπιτροπευούσῃ, τῶν τ' ἀρχομένων ἕνεκα, ἵνα μηδὲν ἐπὶ ταῖς μισουμέναις προσηγορίαις

pugnaret, et licet omnes hoc ei ſuaderent, tamen de ſententia non decederet, Cloelius ſurgens eum nominauit, vt facere ſolebant interreges, * ipſeque conſulatum eiurat.

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. / 71. 1. *Cat.* V.C. 256. *Var.* 258.

Hic primus Romae monarcha creatus eſt, cum ſumma ac libera belli et pacis atque aliarum omnium rerum poteſtate nomenque dictatoris ei impoſitum, ſiue a poteſtate iubendi et praeſcribendi aliis arbitratu ſuo quicquid vellet, et quae iuſta et honeſta eſſent: (praecepta enim et praeſcriptiones rerum iuſtarum et iniuſtarum Romani edicta vocant) ſiue, vt nonnulli ſcribunt, quod tunc dictus ac nominatus fuiſſet: ſi quidem non a populo magiſtratum more patrio acceptum erat habiturus, ſed ab vno viro creatus. Non enim exiſtimabant nomen inuidioſum et moleſtum imponendum magiſtratui, qui ciuitatis liberae adminiſtrationem haberet; tum ipſorum ſubditorum cauſſa, ne odioſis

Dictator primus T. Lartius.

* *Vel* ſeque conſulatu abdicauit.

u Καὶ τάττειν ὅ, τι θέλει, δίκαια etc. *Vat.*

x Τινὶ ἀρχῇ πόλιν *Vat.* pro primo vocabulo dant vulgatae τῇ.

ἐκταράττωνται, καὶ τῶν παραλαμβανόντων τὰς ἀρχὰς προνοίᾳ, μὴ λάθωσί τι ἢ παθόντες ὑφ᾽ ἑτέρων πλημμελὲς, ἢ δράσαντες αὐτοὶ τοὺς πέλας, ὧν φέρουσιν αἱ τοιαῦται δυναστεῖαι· ἐπεὶ τό γε τῆς ἐξουσίας μέγεθος, ἧς ὁ δικτάτωρ ἔχει, [y] ἥκιστα δηλοῦται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος· ἔστι γὰρ αἱρετὴ τυραννὶς ἡ Δικτατωρία. δοκοῦσι δέ μοι καὶ τοῦτο παρ᾽ Ἑλλήνων οἱ Ῥωμαῖοι τὸ πολίτευμα λαβεῖν. οἱ γὰρ Αἰσυμνῆται καλούμενοι παρ᾽ Ἕλλησι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ βασιλείας ἱστορεῖ Θεόφραστος, αἱρετοί τινες ἦσαν τύραννοι· [z] ᾑροῦντο δ᾽ αὐτοὺς [a] αἱ πόλεις, οὔτ᾽ εἰς [b] ἀόρι-

Per. Iul. odioſis appellationibus perturbarentur: tum etiam vt cauerent,
4218. ne iis qui magiſtratus acciperent vel per imprudentiam ab aliis
Ante Chr. 496. iniuria fieret, vel ipſi aliis facerent, ſicut homines in tanta
Olymp. poteſtate conſtituti facere ſolent: quandoquidem poteſtatis am-
70 4 / 71 1. plitudo, quam dictator habet, non ſatis ipſo nomine declara-
Cat. tur; nam electitia quaedam tyrannis eſt dictatoria poteſtas.
V.C. 256. Romani autem videntur mihi hoc quoque inſtitutum a Graecis
Var. accepiſſe. Qui enim olim apud Graecos αἰσυμνῆται vocabantur
258. (vt Theophraſtus ſcribit in libris de Regno) erant tyranni quidam electi. Eligebantur autem a ciuitatibus pro ratione temporum,

y Illa ἥκιστα δηλοῦται ὑπὸ τοῦ ὀνόματος· ἔστι γὰρ αἱρετὴ τύραννις ἡ δικτατωρία e *Ven.* et *Rom. Codd.* inſeruit *Sylb.* Eadem agnoſcit *Cod. Vat.* vt et *Lapi* verſio.

z Οἱ μὲν γὰρ αἰσυμνῆται καλούμενοι παρ᾽ Ἕλλησι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐν τοῖς περὶ βασιλείας ἱστορεῖ Θεόφραστος, αἱρετοί τινες ἦσαν τύραννοι] Antiquiſſima fuit αἰσυμνητῶν apud Graecos appellatio: traditque *Scholiaſtes Sophoclis* ex *Ariſtotelis* πολιτείᾳ Κυμαίων, ſic fuiſſe quondam Graece appellatos qui poſtea τύραννοι ſunt dicti. quod plane confirmant antiquiſſimorum auctorum χρεῖαι. Nam ita *Thales* ſcribit ad *Solonem* εἰ δ᾽ ἀσχαλήσεις ὅτι καὶ Μιλήσιοι τυραννεόμεθα, ἐχθαίρεις γὰρ πάντας αἰσυμνήτας. et ita quoque *Thraſybulus* in celebri epiſtola ad *Periandrum* Corinthi tyrannum, (cuius tyrannis fuiſſe ex διαδοχῆς et πατροπαράδοτος videtur, non αἱρετή.) ἣν γ᾽ ἐθέλῃς (inquit) καρτύνασθαι τὴν αἰσυμνητείην. et mox, ὕποπτος ἀνδρὶ αἰσυμνήτῃ καὶ τῶν τὶς ἑταίρων. Apud *Homerum* notum eſt ita appellari qui ab aliis βραβευταὶ τῶν ἀγώνων nuncupantur. Mirum vero quantum ſe fatigent grammatici in etymo vocis huius inquirendo. Mitto *Homeri* interpretes. In *Etymologico* autem magno ita ſcriptum

στον χρόνον, οὔτε συνεχῶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς, [c] ὁπότε δόξειε συμφέρειν, καὶ εἰς [d] πόσον χρόνον· ὥσπερ καὶ Μιτυληναῖοί ποτε εἵλοντο Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας τοὺς περὶ Ἀλκαῖον τὸν ποιητήν. [e]

Ἦλθον δ' ἐπὶ τοῦτο οἱ πρῶτοι διδαχθέντες τῇ πείρᾳ τὸ χρήσιμον. κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ [f] ἅπασα πόλις Ἑλ- LXXIV.

porum, non in infinitum nec continuum; * ſed pro tempeſtate qua id expedire videbatur, et ad certum temporis ſpatium, ſicut Mitylenaei quondam elegerunt Pittacum aduerſus exſules Alcaei poëtae ſocios. *Per. Iul.* 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1.

Hac autem ratione vſi ſunt ii qui primi vtilitatem ipſa experientia cognouerunt. Principio enim omnes Graeciae ciuitates *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

ſcriptum eſt: Αἰσυμνητὴρ, ὁ βασιλεὺς ὁ τὸ καθῆκον ὑμνῶν καὶ σέβων. ἢ αἰσυμενετὴρ, ὁ ἐν τῷ καθήκοντι μένων. οἱ δὲ, παρὰ τὸ αἰσυμνᾷν. ὃ ἐστι τὸ αἰσίων μνήμην ποιεῖσθαι. ἢ ὁ αἰσιομήτης ὁ αἴσια βουλευόμενος. ὁ γὰρ τύραννος τοὐναντίον. Sciendum vero *Theophraſtum*, quem *Dionyſius* [ἐν τοῖς περὶ βασιλείας quorum meminit *Plutarchus* in Themiſtocle] laudat, totum iſtum locum qui hic refertur a ſuo *praeceptore* eſſe mutuatum. Ecce enim tibi eadem *Ariſtotelis* verba Πολιτ. lib. III. capite 10. quod eſt de quatuor regni formis. Ἕτερον δ' ὅπερ ἦν ἐν τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν οὓς καλοῦσιν αἰσυμνήτας. ἔστι δὲ τοῦθ' ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, αἱρετὴ τυραννὶς, διαφέρουσα δὲ τῆς βαρβαρικῆς, οὐ τῷ μὴ κατὰ νόμον, ἀλλὰ τῷ μὴ πάτριος εἶναι μόνον. *Caſaub.* Plura de Αἰσυμνήταις vide in *Meurſii* notis ad *Helladii* Chreſtom. p. 69.

a Deſiderantur in *Vat.* et *Lapi Codd.* duo vocabula κατὰ καιροὺς in vulgatis hic redundantia atque rectius forſan abeſſe poſſunt.

b Ita *Codd. MSS.* Perperam ante in *Ed. Steph.* ἄριστον.

* Sed in tempore quando eis expedire videntur, et ad quantum temporis. *Lapus.*

c Ἡροῦντο δὲ αὐτοὺς κατὰ καιροὺς αἱ πόλεις, οὔτε ἀόριστον χρόνον, οὔτε συνεχῶς, ἀλλὰ πρὸς τοὺς καιροὺς] Paullo aliter *Ariſtoteles*, Ἦρχον δὲ οἱ μὲν διὰ βίου τὴν ἀρχὴν ταύτην, οἱ δὲ μέχρι τινῶν ὡρισμένων χρόνων ἢ πράξεων. *Caſaub.*

d Et πόσον retineri poteſt et ποσὸν admitti. *Sylb.* Ὁπόσον χρόνον in *Cod. Vat.*

e Ὥσπερ καὶ Μιτυληναῖοί ποτε εἵλοντο Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας τοὺς περὶ Ἀλκαῖον τὸν ποιητήν] Haec quoque omnia *Theophraſtus* ex ſuo *praeceptore* habet: ſequitur enim apud *Ariſtotelem*, οἷον εἵλοντό ποτε Μιτυληναῖοι Πιττακὸν πρὸς τοὺς φυγάδας, ὧν προειστήκεσαν Ἀντιμενίδης καὶ Ἀλκαῖος ὁ ποιητής. Vide reliqua. *Caſaub.*

f Κατ' ἀρχὰς μὲν γὰρ ἅπ.]

λας ἐβασιλεύετο, πλὴν οὐχ ὥσπερ τὰ βάρβαρα ἔθνη δεσποτικῶς, ἀλλὰ [g] κατὰ νόμους τε καὶ ἐθισμοὺς [h] πατρίους· καὶ κράτιστος ἦν βασιλεὺς ὁ δικαιότατός τε καὶ νομιμώτατος, καὶ μηδὲν ἐκδιαιτώμενος τῶν πατρίων. δηλοῖ δὲ καὶ Ὅμηρος, δικασπόλους [i] τε καλῶν τοὺς βασιλεῖς καὶ θεμιστοπόλους. καὶ μέχρι πολλοῦ [k] διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν αἱ βασιλεῖαι διοικούμεναι, [l] καθάπερ ἡ Λακεδαιμονίων· ἀρξαμένων δέ τινων ἐν ταῖς ἐξουσίαις πλημμελεῖν, καὶ νόμοις μὲν ὀλίγα χρωμένων, ταῖς δ' αὑτῶν γνώμαις τὰ πολλὰ διοικούντων, δυσχεράναντες ὅλον τὸ πρᾶγμα οἱ πολλοὶ, κατέλυσαν μὲν τὰς βασιλείας καὶ τὸ πολί-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70. 4. 71. 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 285.

tates a regibus regebantur; non tamen, vt barbărae gentes, tyrannice, ſed ex legibus et moribus patriis: optimusque rex habebatur qui et iuſtiſſimus et legum obſeruantiſſimus, et qui nuſquam a patriis inſtitutis diſcedebat. id quod ex Homero liquet, qui reges vocat δικασπόλους et θεμιστοπόλους. * Diuque regnatum eſt certis conditionibus, ſicut apud Lacedaemonios: ſed poſtquam eorum nonnulli coeperunt ea poteſtate abuti, et raro quidem vti legibus, plerumque vero pro ſua libidine res adminiſtrare, multi *Graeciae populi*, eam rem iniquo animo ferentes, regna et id inſtitutum ſuſtulerunt, et,

legibus

Nempe heroicis temporibus, vt ait *Philoſophus*, cuius quarta ſpecies βασιλείας hic intelligitur. Agnoſcis etiam eius vocem, δεσποτικῶς βασιλεύεσθαι. *Caſ.*

g Κατὰ νόμους τινὰς καὶ ἐθισμοὺς. *Vat.*

h Πατρίους cum *Camerario* legendum eſſe, et mox πατρίων pro πατρικίων ſatis clarum eſt. *Sylb.*

i Δικασπόλων] Mentio eſt apud *Hom* Il. α. vbi de ſceptro loquens ait; Ἐν παλάμῃς φορέουσι δικασπόλοι, οἵτε θέμιστας Πρὸς Διὸς εἰρύαται. et Od. λ. de conuiuiis, ἃς ἐπέοικε δικασπόλον ἄνδρ' ἀλεγύνειν. alterius vero θεμιστοπόλοι nullum exemplum ex eodem affertur. *Sylb.*

* Inque multum permanſerunt tempus ſub conditionibus certis adminiſtrata regna. *Lapus.*

k Διέμεινεν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν τὰ βασιλικὰ πολιτεύματα *Vat.* quo fere modo legendum eſſe coniecerat *Steph.* ſc. διέμεινεν ἐπὶ ῥητοῖς τισιν τὸ κατὰ τὰς βασιλείας πολίτευμα. vel τὸ τῆς βασιλείας πολίτευμα.

l Καὶ μέχρι πολλοῦ διέμειναν ἐπὶ ῥητοῖς τισὶν αἱ βασιλεῖαι διοικούμεναι] *Thucydides*, πρότερον δὲ ἦσαν ἐπὶ ῥητοῖς γέρασι πατρικαὶ βασιλεῖαι. *Caſaub.*

* Sequutus

τευμα, νόμους δὲ καταστησάμενοι, καὶ ἀρχὰς ἀποδείξαντες, ταύταις ἐχρῶντο τῶν πόλεων φυλακαῖς. ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτάρκεις ἦσαν οὔτε οἱ τεθέντες ὑπ' αὐτῶν νόμοι βεβαιοῦν τὸ δίκαιον, οὔτε οἱ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐπιμελείας αὐτῶν λαμβάνοντες, βοηθεῖν τοῖς νόμοις, [m] οἵ τε καιροὶ πολλὰ νεοχμοῦντες, οὐ τὰ κράτιστα τῶν πολιτευμάτων, ἀλλὰ τὰ πρεπωδέστατα ταῖς καταλαμβανούσαις αὐτοὺς συντυχίαις ἠνάγκαζον αἱρεῖσθαι, οὐ μόνον ἐν ταῖς ἀβουλήτοις συμφοραῖς, ἀλλὰ κἀν ταῖς ὑπερβαλλούσαις τὸ μέτρον εὐτυχίαις, διαφθειρομένων δι' αὐτὰς τῶν πολιτικῶν κόσμων, οἷς ἐπανορθώσεως ταχείας καὶ αὐτογνώμονος ἔδει, ἠναγκάζοντο παράγειν πάλιν τὰς βασιλικὰς καὶ τυραννικὰς ἐξουσίας εἰς μέσον, [n] ὀνόμασι περικαλύπτοντες αὐτὰς εὐπρεπεστέροις. Θετ]αλοὶ μὲν γὰρ ἀρχοὺς, [o] Λακε-

legibus conſtitutis et magiſtratibus creatis, his ciuitatum praeſidiis vti coeperunt. Sed quum neque leges ab ipſis latae ſufficiebant ad ius ſtabiliendum, neque ipſi magiſtratus, et qui earum curam ſuſcipiebant, legibus opem ferre poſſent, * atque ipſa tempora quae multas res innouant, non optima inſtituta, ſed ea quae maxime conuenirent caſibus, in quos incidiſſent, eligere *et ſequi* cogebantur, non ſolum autem in calamitatibus improuiſis, ſed etiam in nimia proſperitate, quum ob eam bona ciuitatum inſtituta corrumperentur, quibus correctione celeri et ex vnius arbitrio opus erat, cogebantur iterum regias et tyrannicas poteſtates in medium producere, appellationibus honeſtioribus eas velantes. Sic Theſſali ἀρχοὺς, Lacedaemonii vero

Per. Iul. 4218. Ante Chr. 496. Olymp. 70 4 / 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258. *Tyrannis extemporalis et certo limitata ſpatio.*

* Sequutus ſum *Lapi* et *Gelenii* verſiones. *Portus* reddiderat, *neque ipſa tempora*, etc.

m Pro οὔτε et ἠναγκάζοντο puto legendum οἵ τε ἠνάγκαζον. ſi quis tamen malit οἴτε καιροὶ οἱ πολλὰ νεοχμοῦντες, libenter aſſentiar. atque ita etiam *Lapus*; *tempusque ipſum multa afferens noua non praeclara inſtitutorum, ſed conuenientia occupantibus ſe caſibus, coëgerat eligere.* redditio enim periodi huius eſt in verbo ἠναγκάζοντο. *Sylb.* Οἵτε καιροὶ, omiſſo οὔτε, in *Cod. Vat.*

n Περικαλύπτοντες *Vat.* vulgatae dant ſimplex καλύπ].

o Θετ]αλοὶ μὲν γὰρ ἀρχοὺς] Imo ταγοὺς teſte *Xenophonte* non ſemel, et *Homero* Il. ψ. *Valeſ.* ad *Harpocrat.* v. ἁρμοστή. Vide *Mauſſac.* ibid.

δαιμόνιοι δὲ ἁρμοστὰς καλοῦντες, ᵖ φοβούμενοι τυράννους ἢ βασιλεῖς αὐτοὺς καλεῖν· ὡς οὐδ' ὅσιον σφίσιν ὑπάρχον, ἃς κατέλυσαν ἐξουσίας ὅρκοις καὶ ἀραῖς ἐπιθεσπισάντων θεῶν, ταύτας πάλιν ἐμπεδοῦν. ἐμοὶ μὲν δὴ παρ' αὐτῶν Ἑλλήνων δοκοῦσι Ῥωμαῖοι τὸ παράδειγμα λαβεῖν, ὥσπερ ἔφην. Λικίννιος δὲ παρ' Ἀλβανῶν οἴεται τὸν δικτάτωρα Ῥωμαίους εἰληφέναι, τούτους λέγων πρώτους μετὰ τὸν Ἀμουλίου καὶ Νομίτωρος θάνατον, ἐκλειπούσης τῆς βασιλικῆς συγγενείας, ἐνιαυσιαίους ἄρχοντας ἀποδεῖξαι, τὴν αὐτὴν ἔχοντας ἐξουσίαν τοῖς βασιλεῦσι, καλεῖν δ' αὐτοὺς δικτάτωρας. ἐγὼ δὲ τοὔνομα ζητεῖν οὐκ ἠξίουν, πόθεν ἡ Ῥωμαίων πόλις ἔλαβεν, ἀλλὰ τῆς ἐξουσίας τῆς περιλαμβα-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

vero ἁρμοστὰς vocabant, veriti vel tyrannos vel reges ipſos appellare; tanquam ipſis nefas eſſet poteſtates, quas iureiurando et diris exſecrationibus deorum monitu ſuſtuliſſent, *reſtituere et iterum* confirmare. Mihi igitur ab ipſis Graecis Romani hoc exemplum ſumpſiſſe videntur, quemadmodum dixi. At Licinius exiſtimat ab Albanis Romanos dictatoris creandi morem hauſiſſe, aſſerens hos primos poſt Amulii et Namitoris obitum, deficiente regia ſtirpe, annuos magiſtratus creaſſe, qui eandem quam reges habebant poteſtatem, eosque dictatores vocaſſe. Ego vero non tam de nomine quaerendum putaui, vnde Romana ciuitas illud ſumpſerit, quam de poteſtatis

p Λακεδαιμόνιοι δὲ ἁρμοστὰς καλοῦντες] Notabis quos appellet Harmoſtas Lacedaemoniorum. *Grammatici* enim aliter tradunt, auctoremque citant omni exceptione maiorem *Eratoſthenem*, qui ſic appellari tradiderit a Lacedaemoniis magiſtratus, quos illi vrbibus ſibi ſubditis praeficiebant: quos ab Athenienſibus epiſcopos fuiſſe appellatos ex *Ariſtophanis Auibus*, et grammaticis Graecis diſcimus. *Eratoſthenis* autem ſententiam mille locis et amplius Graeci hiſtorici confirmant. *Diodorus Siculus* in primis, qui diſerte id notat lib. XIII. Notabis hoc quoque, ex iiſdem hiſtoricis appellari hoc nomine etiam eos, quos aliae ciuitates mitterent cum imperio in ſocias vel deuictas a ſe vrbes. *Xenophon* Ἑλληνικῶν lib. ſeptimo, ἔδοξε Θηβαίοις πέμψαι ἁρμοστὰς εἰς τὰς Ἀχαΐδας πόλεις. et alibi de aliis. *Caſaub.*

q Ἀλλ'

νομένης τῷ ὀνόματι παράδειγμα. [q] ἀλλ᾽ ὑπὲρ μὲν τούτων οὐδὲν ἂν εἴη τάχα προύργου τὰ πλείω γράφειν.

Ὃν δὲ τρόπον ὁ Λάρκιος ἐχρήσατο τοῖς πράγμασι, LXXV.
δικτάτωρ πρῶτος ἀποδειχθεὶς, καὶ κόσμον οἷον περιέθηκε τῇ ἀρχῇ, συντόμως πειράσομαι διεξελθεῖν, ταῦτα ἡγούμενος εἶναι χρησιμώτατα τοῖς ἀναγνωσομένοις, ἃ πολλὴν εὐπορίαν παρέξει καλῶν καὶ συμφερόντων παραδειγμάτων νομοθέταις τε καὶ [r] δημαγωγοῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς πολιτεύεσθαί τε καὶ τὰ κοινὰ πράττειν βουλομένοις. οὐ γὰρ ἀζήλου καὶ ταπεινῆς πόλεως πολιτεύματα καὶ βίους, οὐδ᾽ ἀνωνύμων καὶ [s] ἀπερριμμένων ἀνθρώπων βουλεύματα καὶ πράξεις μέλλω διηγεῖσθαι, ὥστ᾽ [t] ὄχλον ἄν τινι καὶ φλυαρίαν φανῆναι τὴν περὶ τὰ μικρὰ καὶ

tis hoc nomine comprehenſae exemplo. Sed fortaſſe de hac re *Per. Iul.*
plura ſcribere praeſentis operis non fuerit. 4218.

Quas vero res Lartius primus dictator creatus geſſerit, et *Ante Chr.*
quem ornatum huic magiſtratui addiderit, compendioſe narrare 496.
conabor, quia exiſtimo vtiliſſima lectoribus haec fore, quae ma- *Olymp.*
gnam copiam honeſtorum ac vtilium exemplorum praebebunt 70 4/71 1.
legislatoribus *et iuuentutis informatoribus, et caeteris omni- *Cat.*
bus, qui ciuilibus officiis fungi et rempublicam adminiſtrare *V.C.* 256.
velint. Non enim illaudatae aut humilis ciuitatis inſtituta et *Var.*
vitae rationes, neque ignobilium atque abiectorum hominum 258.
conſilia, aut res geſtas ſum narraturus, vt ſtudium noſtrum
paruis et friuolis rebus impenſum alicui taediosa nugacitas
videri

q Ἀλλ᾽ ὑπὲρ μὲν τούτων *Vat.* vulgo τούτου.

* Populorumque ductatoribus. *Lapus*.

r Δημαγωγοῖς *Vat.* et *Lapi Codd.* quod placuit et *Stephano* et *Caſaubono*. vulgo legitur παιδαγωγοῖς.

s ἀπεριμεριμένων] Annon potius ἀπερισκέπτων dixiſſet? Verum vtcunque ἀπερριμμένων malim, quod optime cum praecedenti ἀνωνύμων conuenit. *Steph.* Vide *Schediaſmatum* l. V. *Sched.* 27.

t Ita in *Lapi Cod.* vt indicat verſio. Videtur aptius legi poſſe ἐνοχλησίν τινι. *Sylb.* Potes legere ὥστε ἐνοχλεῖν τινι. tranſpoſita in ſuum locum vocula ἐν. *Caſ.* Scribo ὥστε ὄχλον ἄν τινι καὶ φλυαρίαν φανῆναι. *Steph.* atque ita quidem in *Cod. Vat.* vulgo legitur ὀχλοῦν ἔν τινι.

u Ὑπὲρ

φαῦλα ἡμῶν σπουδήν· ἀλλ' [u] ὑπὲρ τῆς ἅπασι τὰ δίκαια καὶ καλὰ ὁριζούσης πόλεως, καὶ περὶ τῶν [x] ἐν τούτῳ καταστησαμένων αὐτὴν τῷ ἀξιώματι ἡγεμόνων· [y] ἃ τὶς οὐκ ἂν σπουδάσειε μὴ ἀγνοεῖν φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ; ἀποδειχθήσεται. εὐθὺς μὲν οὖν ἅμα τῷ παραλαβεῖν τὴν ἐξουσίαν, ἱππάρχην ἀποδείκνυσι Σπόριον Κάσσιον, τὸν ὑπατεύσαντα κατὰ [z] τὴν ἑβδομηκοστὴν ὀλυμπιάδα. τοῦτο τὸ ἔθος ἕως τῆς κατ' ἐμὲ γενεᾶς ἐφυλάττετο ὑπὸ Ῥωμαίων, καὶ οὐδεὶς εἰς τόδε χρόνου δικτάτωρ αἱρεθεὶς χωρὶς ἱππάρχου τὴν ἀρχὴν διετέλεσεν. ἔπειτα τῆς ἐξου-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat.* V.C. 256. *Var.* 258.

videri poſſit: ſed de ea ciuitate ſum acturus, quae omnibus quid iuſtum et honeſtum ſit praeſcribit, et de ducibus, qui eam ad hoc dignitatis faſtigium perduxerunt: quarum rerum cognoſcendarum ſi quis fuerit ſtudioſus, is facile et ſapiens et ad ciuilia negotia aptus euadet. Simulatque igitur poteſtatem eam accepit, equitum magiſtrum dixit Spurium Caſſium, qui conſulatum geſſerat olympiade ſeptuageſima. Hic mos vſque ad noſtram aetatem a Romanis eſt ſeruatus, et nullus ad hanc vſque diem dictator ſine equitum magiſtro dictaturam geſſit. Deinde, quum vellet

Dictator primus quae et quomodo geſſerit.

u Ὑπὲρ τῆς ἅπασι *Vat.* articulus abeſt a vulgatis.

x Εἰς τοῦτο *Vat.*

y Si vulg. lectio retineatur, ἀποδεχθήσεται actiue accipiendum erit pro ἀποδέξεται, vt ſenſus ſit, *quae nec philoſophus aliquis ignorare ſtuduerit, et politicus libenter acceptabit.* Veriorem lectionem ſequutus eſt *Gelenius*, ἃ ὅστις ἂν σπουδάσειε μὴ ἀγνοεῖν, φιλόσοφος καὶ πολιτικὸς ἀνὴρ ἀποδειχθήσεται. *Lapus* mixtam ex his duabus lectionem eſt ſequutus, *quas res ſtuderet quiſque non ignorare philoſophus, virque ciuilis declarabitur.* Poſſis etiam ſic reddere, *quae ſi philoſophus cognoſcere ſtuduerit, reddetur* e theoretico *politicus*, vt καὶ hoc loco habeat vim redditiuam; et, manentibus praecedentibus, ἀποδεχθήσεται vertatur in ἀποδειχθήσεται. *Sylb.* Συγγράφω pro ἀποδεχθήσεται habet *Cod. Vat.*

z *Glareanus* pro ἑβδομηκοστὴν legit μιᾶς ἀποδέουσαν ἑβδομηκοστήν: quia Sp. Caſſius ſupra (p. 302.) conſul fuiſſe dicitur primo ante Olymp. LXX. anno. Sed excuſari haec lectio poteſt; quoniam vltimus Olympiadis cuiuſque annus ſequenti quam praecedenti Olympiadi eſt proximior: praeſertim ſi κατὰ accipiamus pro περί. *Sylb.*

a Διὰ

σίας τὸ κράτος ἐπιδεῖξαι βουλόμενος ὅσον ἐστί, καταπλήξεως μᾶλλον ἢ χρήσεως ἕνεκα, τοῖς ῥαβδούχοις ἐκέλευσεν ἅμα ταῖς δέσμαις τῶν ῥάβδων τοὺς πελέκεις διὰ τῆς πόλεως φέρειν· ἔθος ἐπιχώριον μὲν τοῖς βασιλεῦσιν, ἐκλειφθὲν δὲ ὑπὸ τῶν ὑπάτων, ἐξ οὗ Οὐαλέριος Ποπλικόλας ὁ πρῶτος ὑπατεύσας ἐμείωσε [a] τὸν φθόνον τῆς ἀρχῆς, αὐτὸς ἀνανεωσάμενος. καὶ καταπληξάμενος τούτῳ τε καὶ τοῖς ἄλλοις συμβόλοις τῆς βασιλικῆς ἡγεμονίας τοὺς ταρακτικοὺς καὶ νεωτεριστάς, τὸ κράτιστον τῶν ὑπὸ Σερουΐου Τυλλίου τοῦ δημοτικωτάτου βασιλέως κατασταθέντων νομίμων, [b] πρῶτον ἐπέταξε Ῥωμαίοις ἅπασι ποιῆσαι, τιμήσεις [c] κατὰ φυλὰς τῶν βίων ἐνεγκεῖν, προσγράφοντας γυναικῶν καὶ παίδων ὀνόματα, καὶ ἡλικίας ἑαυτῶν τε καὶ τέκνων. ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ πάντων τιμησαμένων, διὰ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας· τήν τε γὰρ οὐσίαν ἀπολέσαι τοὺς ἀπειθήσαντας ἔδει, καὶ τὴν πολιτείαν· ἑπτακοσίοις πλείους εὑρέθησαν οἱ ἐν ἥβῃ Ῥωμαίων πεντεκαίδεκα μυρι-

vellet oſtendere quanta eſſet eius poteſtatis vis, ad terrorem *Per. Iul.*
potius quam ad vſum lictoribus imperauit, vt cum faſcibus ſecu- 4218.
res per vrbem ſibi praeferrent; more quidem regibus patrio, ſed *Ante*
a conſulibus intermiſſo, (ex quo Valerius Poplicola primus eum, *Chr.*
dum conſulatum gereret, imminuit, ad vitandam imperii inui- 496. *Olymp.*
diam) ab ipſo tunc inſtaurato. His autem caeteriſque regii 70 4 / 71 1.
principatus inſignibus terrorem ciuibus turbulentis et rerum no- *Cat.*
varum ſtudioſis incutiens, vt optimum omnium Seruii Tullii *V.C.* 256.
regis populariſſimi inſtitutorum Romani omnes exſequerentur, *Var.*
quam primum ſtatuit; *ſcilicet* vt tributim ſuarum facultatum cen- 258.
ſum profiterentur, adſcriptis vxorum et liberorum nominibus, et ſua liberorumque aetate. Breui autem temporis ſpatio omnibus propter poenae magnitudinem cenſis, (qui enim non paruiſſent, bona et ciuitatem amiſſuri erant) puberum Romanorum inuenta ſunt CL millia et ſeptingenti praeterea. Poſtea

ſegregans

a Διὰ non agnoſcit *Vat.*

b Πρῶτον ἐπέταξε *Vat.* et *Lapi Codd.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* nam vulgo legitur πρῶτος. reſpondet huic πρῶτον inſequens μετὰ ταῦτα.

c Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Legi etiam

ἀδων. μετὰ τοῦτο διακρίνας τοὺς ἔχοντας τὴν στρατεύσιμον ἡλικίαν ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ καταχωρίσας εἰς λόχους, διένειμε πεζούς τε καὶ ἱππεῖς εἰς τέτταρας μοίρας· ὧν μίαν μὲν τὴν κρατίστην περὶ αὑτὸν εἶχεν, ἐκ δὲ τῶν ὑπολειπομένων Κλοίλιον ἐκέλευσε, τὸν συνύπατον, ἣν αὐτὸς ἐβούλετο, λαβεῖν, τὴν δὲ τρίτην Σπόριον Κάσσιον τὸν ἱππάρχην, τὴν δὲ καταλειπομένην τὸν ἀδελφὸν Σπόριον Λάρκιον· [d] αὕτη φρουρεῖν τὴν πόλιν ἐτάχθη σὺν τοῖς πρεσβυτέροις ἐντὸς τείχους μένουσα.

LXXVI. Ὡς δ' ἦν αὐτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἐπιτήδεια εὐτρεπῆ, προήγαγε τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ὕπαιθρον· καὶ προτίθεται στρατόπεδα τρία, καθ' οὓς μάλιστα ὑπελάμβανε τόπους ποιήσεσθαι τοὺς Λατίνους τὴν ἔφοδον. ἐνθυμούμενος δὲ ὅτι φρονίμων στρατηγῶν ἐστιν, οὐ μόνον τὰ ἑαυτῶν πράγματα ποιεῖν ἰσχυρὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἀσθενῆ, καὶ μάλιστα μὲν ἄνευ μάχης καὶ πόνου καταλύεσθαι τοὺς πολέμους, εἰ δὲ μή γε, σὺν ἐλαχίστῃ τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους δαπάνῃ, πολέμων τε ἁπάντων κακί-

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4 / 71 1. *Cat.* 256 *V.C. Var.* 258.

ſegregans a ſenioribus eos, qui erant aetatis militaris, eoſque in centurias diſtribuens, diuiſit pedites et equites in quatuor partes: quarum vnam, quae ex lectiſſimis conſtabat militibus, circa ſe habuit; reliquarum vero Cloelio, in conſulatu collegae, optionem fecit, vt quam vellet caperet; tertiam Spurio Caſſio magiſtro equitum attribuit; at illi, quae erat reliqua, fratrem Spurium Lartium praefecit: eaque iuſſa eſt cum ſenioribus manere in vrbe, eique praeſidio eſſe.

Quum autem res omnes ad bellum neceſſarias paraſſet, copias in loca aperta eduxit; et terna caſtra fecit ab ea parte, qua potiſſimum Latinos cum infeſto exercitu venturos ſuſpicabatur. Cogitans autem prudentium eſſe imperatorum non ſolum res ſuas corroborare, ſed etiam res hoſtium debilitare, inprimis vero ſine vllo praelio et labore bella conficere; aut certe quam minimo militaris multitudinis detrimento: eaque omnium bellorum peſſima

etiam poſſet κατὰ κεφαλὰς *per ſingula capita*, ciuium ſcil. qui familiam haberent. *Sylb.*

d Αὔτη *Vat.* quod aptius eſſe viſum eſt *Sylburgio* et *Porto.* vulgo legitur αὐτή.

e Πρὸς

στους ἡγούμενος, καὶ πλεῖστα λυπηρὰ ἔχοντας, οὓς πρὸς συγγενεῖς καὶ φίλους ἀναγκαζόμενοί τινες ἀναιροῦνται, ἐπιεικεστέρων μᾶλλον ἢ δικαιοτέρων ᾤετο δεῖν αὐτοῖς διαλύσεων. κρύφα τε δὴ πέμπων [e] πρὸς τοὺς ἐπιφανεστάτους Λατίνων ἀνυπόπτους τινὰς, ἔπειθε φιλίαν πράττειν ταῖς πόλεσι καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ πρεσβευόμενος κατὰ πόλεις τε καὶ πρὸς τὸ κοινὸν, οὐ χαλεπῶς ἐξειργάσατο μηκέτι τὴν αὐτὴν ἅπαντας ὁρμὴν ἔχειν πρὸς τὸν πόλεμον· μάλιστα δ᾽ αὐτοὺς ἐξεθεράπευσε, καὶ διὰ τοιαύτης εὐεργεσίας διαστῆναι πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐποίησεν. οἱ δὲ τὴν αὐτοκράτορα παρειληφότες Λατίνων στρατηγίαν, Μαμίλιός τε καὶ Σέξτος, ἐν Τούσκλῳ πόλει τὰς δυνάμεις συνέχοντες, παρεσκευάζοντο μὲν ὡς ἐλάσοντες ἐπὶ τὴν Ῥώμην· ἐδαπάνων δὲ πολὺν εἰς τὸ μέλλειν χρόνον, εἴτε τὰς [f] ὑστεριζούσας ἀναμένοντες πόλεις, εἴτε τῶν ἱερῶν αὐτοῖς οὐ γινομένων καλῶν. ἐν τούτῳ δὴ τῷ χρόνῳ τινὲς ἀποσκιδνάμενοι τοῦ στρατοπέδου, τὴν χώραν τῶν Ῥωμαίων ἐπόρθουν. τοῦτο

ſima et moleſtiſſima ducens, quae homines coacti contra cognatos et amicos ſuſcipiunt, haec aequitate aliqua potius quam ſummo iure finienda exiſtimabat. Quare, clam mittens ad primores Latinorum homines quoſdam minime ſuſpectos, ſuadebat ipſis vt de amicitia inter ciuitates concilianda agerent: et palam miſſis legatis, cum ad ſingulos populos tum etiam ad eorum rempublicam, facile effecit ne omnes amplius aeque ad bellum eſſent propenſi. Huiuſmodi autem beneficio, *de quo mox agetur*, ipſos maxime ſibi demeruit, et ab ipſis ducibus alienauit. Nam Mamilius et Sextus, ad quos totius belli ſummam Latini detulerant, in vrbe Tuſculo copias continentes, parabant ſe vt Romam peterent; ſed multum temporis in ea cunctatione conſumebant, ſiue quod exſpectarent populos eos, qui nondum venerant, ſiue quod exta nihil fauſti promitterent. Interea vero quaedam pars a reliquo exercitu diuulſa agrum Romanum populabatur. Lartius, hac

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* $\frac{70}{71}$ $\frac{4}{1}$. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

e Πρὸς τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν Λατίνων *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* dum vertit, *clamque igitur mittens ad primores Latinorum minime ſuſpectos quoſdam.* A vulgatis abeſt articulus.

f Ὑστεριζούσας *Vat.* vulgo ὑστερούσας.

g *Gele-*

μαθὼν ὁ Λάρκιος, ἀποστέλλει τὸν Κλοίλιον ἐπ' αὐτοὺς, ἄγοντα τῶν ἱππέων τε καὶ ψιλῶν τοὺς ἀνδρειοτάτους. ὃς ἐπιφανεὶς αὐτοῖς ἀπροσδόκητος, ὀλίγους μέν τινας ἀποκτείνει [g] μαχόμενος, τοὺς δὲ λοιποὺς αἰχμαλώτους λαμβάνει. τούτους ὁ Λάρκιος ἐκ τῶν τραυμάτων ἀναλαβὼν, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐκθεραπεύσας φιλανθρωπίαις, ἀπέστειλεν εἰς Τοῦσκλον [h] ἀθρόους ἄνευ λύτρων, πρεσβευτὰς σὺν αὐτοῖς πέμψας Ῥωμαίων [i] τοὺς ἐπιφανεστάτους. οὗτοι διεπράξαντο καταλυθῆναι τὸ στράτευμα τῶν Λατίνων, καὶ γενέσθαι ταῖς πόλεσιν ἐνιαυσιαίους ἀνοχάς.

LXXVII. Ταῦτα διαπραξάμενος ὁ ἀνὴρ, ἀπῆγε τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ὑπαίθρου, καὶ πρὶν ἢ πάντα τὸν τῆς ἐξουσίας ἐκπληρῶσαι χρόνον, ὑπάτους ἀποδείξας, ἀπέθετο τὴν ἀρχὴν, [k] οὔτ' ἀποκτείνας οὐδένα Ῥωμαίων, οὔτ' ἐξελάσας τῆς πατρίδος, οὔτ' ἄλλῃ συμφορᾷ βαρείᾳ περιβαλὼν οὐδεμιᾷ. οὗτος ὁ ζῆλος, ἀπ' ἐκείνου τοῦ ἀνδρὸς ἀρξάμενος,

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/1, 71 1. *Cat.* *V.C.* 256. *Var.* 258.

hac re cognita, Cloelium in eos immiſit, cum fortiſſimis quibuſque et equitibus et peditibus. qui quum illos ex improuiſo adortus fuiſſet, paucos quoſdam repugnantes interfecit, reliquos viuos cepit. Lartius hos ex vulneribus refectos, et caeteris humanitatis officiis ſibi deuinctos, ſimul omnes Tuſculum, nullo redemtionis accepto precio, remiſit, et cum ipſis legatos Romanorum nobiliſſimos miſit. Iſti effecerunt, vt Latinorum copiae dimitterentur, et induciae in annum inter ciuitates fierent.

His rebus geſtis, domum ex locis ſubdialibus exercitum reduxit et antequam totum imperii tempus expleuiſſet, conſulibus deſignatis, dictatura ſe abdicauit, nullo ciue Romano aut caeſo, aut patria pulſo, aut alia graui calamitate affecto. ** Hoc praeclarum iſtius viri exemplum poſtea omnes dictatores ſequuti

g *Gelenius* videtur legiſſe ἀπομαχομένους *repugnantes*, atque *Lapus* μαχομένους *pugnantes*. Si vulgatam lectionem ſequimur, μαχόμενος ad Cloelium referetur. *Port.*

h Ἀθρόους agnoſcit etiam *Lapus*, dum vertit *ſimul omnes.* alioqui ſuſpicari poſſet quiſpiam, legendum eſſe ἀθώους *incolumes, impunitos. Sylb.*

i Τοὺς ἐντιμοτάτους. οὗτοι διεπράξαντο διαλυθῆναι τὸ στρατόπεδον *Vat.*

k Perperam in *Ed. Steph.* οὔτε ἀποκτεῖναι, et mox ἐξελάσαι ſimili errore.

** Huius autem rei aemulatio ab

ἅπασι παρέμεινε τοῖς λαμβάνουσι τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν, ἄχρι τῆς τρίτης πρὸ ἡμῶν γενεᾶς. οὐδένα γοῦν ἐκ τῆς ἱστορίας παρειλήφαμεν, ὃς οὐ μετρίως αὐτῇ καὶ πολιτικῶς ἐχρήσατο, πολλάκις ἀναγκασθείσης τῆς πόλεως καταλῦσαι τὰς νομίμους ἀρχὰς, καὶ πάντα ποιῆσαι τὰ πράγματα ὑφ᾽ ἑνί. καὶ εἰ μὲν ἐν τοῖς ὀθνείοις πολέμοις μόνον ἦσαν οἱ λαμβάνοντες τὴν δικτατωρίαν ἀγαθοὶ προστάται τῆς πατρίδος, μηδὲν ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἀρχῆς διαφθειρόμενοι, ἦν ἂν ἧττον θαυμαστόν· νῦν δὲ καὶ ἐν ταῖς ἐμφυλίοις διχοστασίαις, πολλαῖς καὶ μεγάλαις γενομέναις, καὶ ἐπὶ καταλύσει βασιλειῶν καὶ τυραννίδων ὑποπτευομένων, καὶ ἐπ᾽ ἄλλων συμφορῶν κωλύσει μυρίων, [l] ὅσοι τηλικαύτης ἔτυχον ἐξουσίας, [m] ἅπαντες ἀνεπιλήπτους καὶ τῷ πρώτῳ λαβόντι τὴν ἀρχὴν ὁμοίους ἑαυτοὺς παρέσχοντο· ὥσθ᾽ ἅπασι παραστῆναι τὴν αὐτὴν δόξαν, ὅτι μία βοήθεια παντός ἐστιν ἀνιάτου κακοῦ, καὶ τελευταία σωτηρίας ἐλπὶς, ὅταν ἀποῤῥαγῶσιν [n] ἅπασαι διὰ καιρούς τινας,

quuti ſunt, vſque ad aetatem ab hac noſtra tertiam. Nuſquam enim in hiſtoria proditum reperimus, quemquam fuiſſe qui in hoc magiſtratu non geſſerit ſe moderate et ciuiliter, quamuis reſpublica ſaepe fuerit coacta, legitimis magiſtratibus abrogatis, rerum ſummam vnius poteſtati permittere. Et, ſi in externis tantum bellis dictaturam adepti egregie patriam defendiſſent, imperii amplitudine non corrupti, hoc minus mirandum eſſet: iam vero etiam in ciuilibus ſeditionibus multis et grauibus, et in eiiciendis iis, qui in ſuſpicionem, vel regni, vel tyrannidis affectatae venerant, et in ſexcentis aliis calamitatibus arcendis, quotquot tantam poteſtatem adepti ſunt, omnes ad vnum ſine vlla reprehenſione primi dictatoris exemplum penitus ſunt ſequuti; ita vt vna eſſet omnium opinio, dictaturam eſſe cuiusvis inſanabilis mali vnicum remedium, et extremam ſalutis ſpem, * caeteris omnibus deficientibus, idque quoties ipſae res ita

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258.

ab illo viro incipiens permanſit omnibus etc. *Lapus.*

l Ὅσων τηλικαύτης τυχόντες ἐξουσίας *Vat.*

m Ἅπαντας male in *Ed. Steph.*

* Vbi caeteras iniuria temporis praecidiſſet vniuerſas *Gelen.* Cum reſcinduntur omnia aliquibus temporibus. *Lapus.*

n Cum ἅπασαι ſubaudiendum e prae-

ἡ τοῦ δικτάτωρος ἀρχή. ἐπὶ δὲ τῆς κατὰ τοὺς πατέρας ἡμῶν ἡλικίας ὁμοῦ τι τετρακοσίων διαγενομένων ἐτῶν ἀπὸ τῆς Τίτου Λαρκίου δικτατωρίας, διεβλήθη καὶ μισητὸν ἅπασιν ἀνθρώποις διεφάνη τὸ πρᾶγμα Λευκίου Κορνηλίου Σύλλα πρώτου καὶ μόνου πικρῶς καὶ ὠμῶς αὐτῇ χρησαμένου· ὥστε τότε πρῶτον αἰσθέσθαι Ῥωμαίους, ὃ τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον ἠγνόουν, ὅτι τυραννίς ἐστιν ἡ τοῦ δικτάτωρος ἀρχή. βουλήν τε γὰρ ἐκ τῶν ἐπιτυχόντων ἀνθρώπων συνέστησε, καὶ τὸ τῆς δημαρχίας κράτος εἰς ἐλάχιστον [o] συνέστειλε, καὶ πόλεις ὅλας ἐξῴκισε, καὶ βασιλείας τὰς μὲν ἀνεῖλε, τὰς δ᾽ αὐτὸς ἀπέδειξε, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ αὐθάδη διεπράξατο, περὶ ὧν [p] πολὺ ἔργον ἂν εἴη λέγειν· πολίτας τε, χωρὶς τῶν ἐν ταῖς μάχαις ἀπολομένων, τοὺς παραδόντας αὐτῷ σφᾶς αὐτοὺς, οὐκ ἐλάττους [q] τετρακισμυρίων ἀπέκτεινεν, ὧν τινας καὶ βασάνοις πρῶτον

Per. Iul. 4218. *Ante Chr.* 496. *Olymp.* 70 4/71 1. *Cat. V.C.* 256. *Var.* 258. *Dictaturae odium conflauit Sylla.*

ita flagitarent. At patrum noſtrorum aetate, integris quadringentis annis elapſis a Titi Lartii dictatura, res iſta damnari coepit, et omnium hominum iudicio odioſa viſa eſt, quando Lucius Cornelius Sylla primus et ſolus acerbe et crudeliter ea eſt vſus: ita vt tunc primum Romani cognorint, id quod toto ſuperiore tempore ignorarant, nimirum dictaturam tyrannidem eſſe. Senatum enim ex quibuſuis vulgaribus hominibus conſtituit, et tribuniciam poteſtatem quam minimam fecit, et vrbes integras deſolauit, et regna partim ſuſtulit, partim ipſe conſtituit, atque alia multa arroganter fecit, de quibus longum et arduum eſſet dicere: ciuium quoque, praeter eos qui in praeliis abſumti fuerant, non minus quam quatuor millia, quae ſe ipſi dediderant, interfecit; ex quibus aliquot ante tormentis

e praecedenti membro αἱ ἐλπίδες *Sylb.* Dicendum potius ἄγκυραι poſt ἅπασαι deeſſe, aut αἱ ἄγκυραι; perinde nimirum ac ſi dictum eſſet, *vbi anchorae omnes ruptae fuerint. Steph.* in *Schediaſm.* l. V. *Sched.* 26.

o Συνέστειλε *Vat.* quod placuit et *Stephano.* vulgo legitur συνέστησε.

p Camerarius mauult diuiſe πολὺ ἔργον, atque etiam *Stephanus.* nam vulgatae pro vno πολύεργον dant. Rectius adhuc in *Cod. Vat.* πολὺ ἂν ἔργον εἴη. quo modo loquutus eſt *Dionyſius* in aureolo libello περὶ συνθέσεως ὀνομάτων, p. 120. iuxta *Editionem Lond.* quam adornauit *Clariſſ. Vptonus*, Etonenſium decus.

q Τετρακισμυρίων *Vat.* vulgo legitur τετρακισχιλίων.

r Ita

ἠκίσατο. εἰ μὲν οὖν [r] *ἀναγκαίως ἢ συμφερόντως τῷ κοινῷ ταῦτα πάντα ἔπραξεν, οὐχ ὁ παρὼν καιρὸς ἐξετάζειν. ὅτι δὲ διὰ ταῦτα ἐμισήθη, καὶ δεινὸν ἐφάνη τὸ τοῦ δικτάτωρος ὄνομα, τοῦτό μοι προὔκειτο ἐπιδεῖξαι. πέφυκε δ' οὐ ταῖς δυναστείαις τοῦτο μόναις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις συμβαίνειν τοῖς περιμαχήτοις καὶ θαυμαζομένοις ὑπὸ τοῦ κοινοῦ βίου πράγμασι. καλὰ μὲν γὰρ ἅπαντα καὶ συμφέροντα φαίνεται τοῖς χρωμένοις, ὅταν τις* [s] *αὐτοῖς χρήσηται καλῶς· αἰσχρὰ δὲ καὶ ἀσύμφορα, ὅταν πονηροὺς λάβῃ προστάτας. τούτου δ' ἡ φύσις αἰτία, προσθεῖσα τοῖς ἀγαθοῖς ἅπασι καὶ* [t] *κῆράς τινας συμφύτους. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτων ἕτερος ἂν εἴη τοῖς λόγοις καιρὸς ἐπιτηδειότερος. οἱ δ' ἐν τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραλαβόντες,* [u] Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος *καὶ* Μάρκος Μινύκιος, *ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον* Τισικράτης Κροτωνιάτης, *ἄρχοντος* Ἀθήνησιν Ἱππάρχου.

tormentis cruciauit. Vtrum autem haec fecerit ipſa neceſſitate coactus, an quod ea e republica eſſe exiſtimaret, non eſt praeſentis temporis inquirere. Hoc enim mihi demonſtrandum propoſueram, dictatoris nomen ob haſce cauſſas odioſum et graue viſum fuiſſe. Idem autem non ipſis ſolis poteſtatibus, ſed etiam aliis rebus maxime expetendis, et quae vulgo in humana vita admirationi ſunt, ſolet accidere. Omnia enim honeſta et vtilia videntur vtentibus, quando quis recte illis vtitur; turpia vero et detrimentoſa, quando malos patronos et defenſores ſunt nacta. Huius autem rei cauſſa eſt ipſa natura, quae addit omnibus bonis quaſdam etiam inſitas peſtes. Sed de his opportunius alio loco agetur. Sequenti anno conſules creati ſunt Aulus Sempronius Atratinus et Marcus Minucius, ſeptuageſima prima olympiade, qua vicit in ſtadio Tiſicrates Crotoniates, archonte Athenis Hipparcho.

Per. Iul. 4218.
Ante Chr. 496.
Olymp. 70 4/71 1.
Cat. V.C. 256.
Var. 258.

r Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* In *Ed. Steph.* ἀναγκαίων ἢ συμφερόντων, errore manifeſto.

s Αὐτοῖς χρῆται *Vat.*

t Κῆράς τινας συμφύτους *Vat.* τινας a vulgatis abeſt.

u Malim ἦσαν Αὖλος etc. *Port.*

[a] ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΕΩΣ
ΡΩΜΑΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ.

DIONYSII ALEXANDRI F.
HALICARNASSENSIS
ROMANARVM ANTIQVITATVM
LIBER SEXTVS.

I. Οἱ δ᾽ ἐν τῷ κατόπιν ἐνιαυτῷ τὴν ὕπατον ἀρχὴν παραλαβόντες, Αὖλος Σεμπρώνιος Ἀτρατῖνος καὶ Μάρκος Μινύκιος, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ πρώτης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Τισικράτης [b] Κροτωνιάτης ″, ἄρχοντος Ἀθήνησιν Ἱππάρχου, ἄλλο μὲν οὐδὲν οὔτε πολεμικὸν, οὔτε πολιτικὸν ἱστορίας ἄξιον ἐπὶ τῆς ἑαυτῶν ἀρχῆς ἔπραξαν· αἵ τε γὰρ πρὸς Λατίνους ἀνοχαὶ πολλὴν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πολέμων παρέσχον εἰρήνην, ἥ τε τῆς

Per. Iul. 4219. *Ante Chr.* 495. *Olymp.* 71½. Sequenti anno creati conſules Aulus Sempronius Atratinus et Marcus Minucius, ſeptuageſima prima olympiade, qua vicit in ſtadio Tiſicrates Crotoniates, archonte Athenis Hipparcho, nihil foris domive memoria dignum in ſuo conſulatu geſſerunt. Nam et induciae cum Latinis factae ipſis magnam ab externis bellis quietem dabant, et

Cat. V.C. 257. *Var.* 259. *A. Sempronio M. Minucio coſſ. quies a bellis.*

a Lapus in ſuo Codice argumentum habuiſſe viſus eſt, quod ſic vertit; *Sextus liber Dionyſii Halicarnaſſei de antiquitatibus Romanis haec habet: Bellum cum Latinis, et eximiam illam ad Regillum lacum pugnam; bellum cum Volſcis, Sabinis, Aruncis; ſeditionem Romae ob nexos; principum in ſenatu digniſſimas in vtramque partem orationes; ſeceſſionem plebis in ſacrum montem; de concordia graues actiones; Bruti orationem longiſſimam; Tribunorum Aediliumque plebis creationem; Cn. Martii Coriolani encomium; poſtremo cum Latinis foedus ictum, atque Menenii Agrippae mortem. Spatium quinque omnino annorum.*

b Deeſt *Vat.*

c Non

ἀναπράξεως τῶν δανείων κώλυσις, ἣν ἐψηφίσατο ἡ βουλή, ἕως ἂν ὁ προσδοκώμενος πόλεμος εἰς ἀσφαλὲς [c] ἔλθῃ" τέλος, ἔπαυσε τοὺς ἐντὸς τείχους νεωτερισμοὺς, οὓς ἐποιοῦντο οἱ πένητες, ἀφεῖσθαι τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες δημοσίᾳ· δόγμα δὲ βουλῆς ἐκύρωσαν, [d] ἐπιεικεστάτοις Ῥωμαίων καὶ λογίοις ἀνδράσιν εἴ τινες ἔτυχον ἐκ τοῦ Λατίνων ἔθνους συνοικοῦσαι γυναῖκες, ἢ Ῥωμαῖαι Λατίνοις, ἑαυτῶν εἶναι κυρίας, ἐάντε μένειν θέλωσι παρὰ τοῖς γεγαμηκόσιν, ἐάντε μή, εἰς τὰς πατρίδας ἀναστρέφειν· τῶν δ' ἐγγόνων τὰ μὲν ἄῤῥενα παρὰ τοῖς πατράσι μένειν, τὰς δὲ θηλείας καὶ ἔτι ἀγάμους ταῖς μητράσιν ἕπεσθαι· ἐτύγχανον δὲ πολλαὶ πάνυ γυναῖκες εἰς τὰς ἀλλήλων πόλεις ἐκδεδομέναι, καὶ διὰ τὸ συγγενὲς καὶ διὰ φιλίαν. [e] αἳ τυχοῦσαι τῆς ἐκ τοῦ ψηφίσματος ἀδείας, ἐδήλωσαν ὅσην εἶχον ἐπιθυμίαν τῆς ἐν Ῥώμῃ διαίτης. αἵ τε γὰρ ἐν ταῖς Λατίνων πόλεσι Ῥωμαῖαι μικροῦ δεῖν πᾶσαι καταλιποῦσαι τοὺς ἄνδρας, [f] ὡς τοὺς πατέρας ἀνέστρεψαν· αἵ τε Ῥωμαίοις ἐκ-

et ſuſpenſa ex ſenatuſconſulto exactio foenorum, donec bellum *Per. Iul.*
quod exſpectabatur tuto conficeretur, ſedauit vrbanos motus in- 4219.
opum, qui ſe aere alieno publico decreto atque publica pecunia *Ante Chr.*
liberari poſtulabant. Senatus autem conſultum ſanxerunt, vt ſi 495.
quae Latinae gentis mulieres nuptae eſſent Romanis viris aequiſ- *Olymp.*
ſimis et magni nominis, vel Romanae Latinis, penes eas arbi- 71½.
trium eſſet, vel apud ſuos maritos manendi, ſi ita vellent, vel *Cat.*
etiam, ſi id nollent, patrias ſuas repetendi: ex liberis vero, ma- *V.C.* 257.
res quidem apud patres remanerent, foeminae vero et adhuc *Var.*
innuptae matres ſuas ſequerentur. erat autem frequens connu- 259.
bium inter vtrumque populum, tum ob cognationem, tum etiam ob amicitiam. Mulieres vero, eo decreto facta ſibi libera poteſtate, ſatis declararunt quanto Romae degendi deſiderio tenerentur. nam et Romanae, quae erant in Latinis ciuitatibus, fere omnes ſuis maritis relictis in patriam ſunt reuerſae, et Latinae quae Romanis

c Non agnoſcit *Vat.*

d Forſan conuenientius ſit εὐγενίδαις *nobilibus. Sylb.*

e Αἱ τυχοῦσαι *Vat.* vulgo legitur καὶ τ.

f Εἰς τοὺς πατέρας *Vat.* Vel εἰς τὰς

δεδομέναι Λατίνων, πλὴν δυεῖν, αἱ λοιπαὶ τῶν πατρίδων ὑπεριδοῦσαι, παρὰ τοῖς γεγαμηκόσιν ἔμειναν· οἰωνὸς εὐτυχὴς τῆς μελλούσης πόλεως ἐπικρατήσειν τῷ πολέμῳ. ἐπὶ τούτων φασὶ τῶν ὑπάτων τὸν νεὼν καθιερωθῆναι τῷ Κρόνῳ, κατὰ τὴν ἄνοδον τὴν εἰς τὸ Καπιτώλιον φέρουσαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καὶ δημοτελεῖς ἀναδειχθῆναι τῷ θεῷ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἑορτάς τε καὶ θυσίας. g τὸ δὲ προτοῦ βωμὸν αὐτόθι h καθιδρῦσθαι λέγουσιν ὑφ' Ἡρακλέους κατεσκευασμένον, i ἐφ' οὗ τὰς ἐμπύρους ἀπαρχὰς ἔθυον Ἑλληνικοῖς ἔθεσιν οἱ τὰ ἱερὰ παρ' ἐκείνου παραλαβόντες· τὴν δὲ γραφὴν τῆς ἱδρύσεως τοῦ ναοῦ, τινὲς μὲν ἱστοροῦσι λαβεῖν Τῖτον Λάρκιον τὸν ὑπατεύσαντα τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ· οἱ δὲ, βασιλέα Ταρκύνιον τὸν ἐκπεσόντα

Per. Iul. 4219. *Ante Chr.* 495. *Olymp.* 71 ½. *Cat.* *U.C.* 257. *Var.* 259.

Romanis datae fuerant in matrimonium, exceptis duabus, reliquae omnes neglecta patria apud viros ſuos remanſerunt, quod fuit omen feliciſſimum victoriae, quam populus Romanus erat adepturus. His conſulibus ferunt Saturno templum conſecratum fuiſſe in cliuo Capitolino, qua e foro eo aſcenditur, et ſumtu publico ſolennitates et ſacrificia anniuerſaria huic deo decreta. Antea vero aram ab Hercule exſtructam ibi fundatam fuiſſe ferunt; ſupra quam illi, qui ſacrorum ritus ab eo acceperant, more Graeco primitias eas ſacrificabant, quae in ignem coniici et cremari ſolebant. Quidam autem produnt T. Lartium ſuperioris anni conſulem *id templum faciendum locaſſe: alii a Tarquinio rege, qui regno fuerat expulſus, hoc opus faciendum

τὰς πατρίδας ἀνέστρεψαν legendum eſt, quo modo ſupra loquutus eſt *Dionyſius*, vel πρὸς τοὺς πατέρας ἀνέστρεψαν dicendum. *Portus.* Malim hic legere ὡς πατέρας. atque ita (niſi vehementer fallor) ſcripſerat *Dionyſius*, qui etiam alibi Atticum illud ὡς pro πρὸς vſurpat. *Caſ.*

g Diſtinguendum eſt poſt προτοῦ, vel τὸ δὲ προτοῦ legendum: hoc ſenſu, *Ante vero ſitam ibi fuiſſe dicunt aram ab Hercule exſtructam. Sylb.* Τὰ δὲ πρὸ τούτων, βωμὸν *Vat.*

h καθιδρυσθαι perperam in *Ed. Steph.*

i Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Potius tamen (cum *Sylb.* et *Porto.*) legendum ἐφ' οὗ vel ὑπὲρ οὗ.

* Inſcriptionem locationis templi accepiſſe etc. *Lapus.* Templi fundationem inſcriptam Largio conſule etc. *Gelen.* Ego (inquit

τῆς ἀρχῆς· τὴν δὲ καθιέρωσιν τοῦ ναοῦ λαβεῖν [k] Πόστουμον Κομίνιον, κατὰ ψήφισμα βουλῆς. τούτοις μὲν δὴ τοῖς ὑπάτοις εἰρήνης, ὥσπερ ἔφην, βαθείας ἐξεγένετο ἀπολαῦσαι.

Μετὰ δὲ τούτους παραλαμβάνουσι τὴν ἀρχὴν Αὖλος II. Ποστούμιος καὶ Τῖτος Οὐεργίνιος· ἐφ' ὧν αἱ μὲν ἐνιαύσιοι ἀνοχαὶ πρὸς Λατίνους διελέλυντο. παρασκευαὶ δὲ πρὸς τὸν πόλεμον ὑφ' ἑκατέρων ἐγίνοντο μεγάλαι. ἦν δὲ τὸ μὲν Ῥωμαίων πλῆθος ἅπαν ἑκούσιον καὶ σὺν πολλῇ προθυμίᾳ χωροῦν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα· τὸ δὲ Λατίνων τὸ πλέον ἀπρόθυμον καὶ ὑπ' ἀνάγκης κατειργόμενον, τῶν μὲν δυναστευόντων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὀλίγου δεῖν πάντων, δωρεαῖς τε καὶ ὑποσχέσεσιν ὑπὸ Ταρκυνίου καὶ Μαμιλίου διεφθαρμένων, τῶν δὲ δημοτικῶν, ὅσοις οὐκ ἦν βουλομένοις ὁ πόλεμος, ἀπελαυνομένων [l] ἀπὸ τῆς τῶν κοινῶν φροντίδος· οὐδὲ γὰρ λόγος ἔτι τοῖς βουλομένοις ἀπεδίδοτο. ἠναγκάζοντο δὴ χαλεπαίνοντες ἐπὶ τούτῳ συχνοὶ καταλιπεῖν τὰς

dum aiunt locatum: dedicatum vero ex ſenatuſconſulto a Poſtu- *Per. Iul.*
mo Cominio. His igitur conſulibus (vt dixi) contigit, vt maxi- 4220.
ma pace fruerentur. *Ante Chr.*
Poſtea creati conſules Aulus Poſtumius et T. Virginius, qui- 494.
bus coſſ. annuae induciae cum Latinis factae finitae ſunt. Magni *Olymp.*
autem vtrinque belli apparatus fiebant. Ac Romana quidem 72 $\frac{2}{3}$.
multitudo tota conſtabat ex voluntariis militibus, qui magna *Cat.*
animi alacritate ad bellum ferebantur: Latinorum vero maior *V.C.* 258.
pars remiſſo animo ac neceſſitate coacta ad id bellum ibat, quia *Var.* 260.
principes ciuitatum fere omnes donis et pollicitationibus a Tar- *A. Poſtu-*
quinio et Mamilio fuerant corrupti; plebeii vero, contra quo- *mio et T.*
rum voluntatem id bellum ſuſcipiebatur, ab adminiſtratione et *Virginio*
cura reipublicae arcebantur: neque enim amplius dicendi pote- *coſſ. red-*
ſtas volentibus dabatur. Quare multi eam rem moleſte ferentes vr- *integra-*
bes *tum bel- lum La- tinum.*

(inquit *Portus*) ſenſum ſum ſequutus. nam moris erat olim, vt ſi quod publicum opus eſſet exſtruendum, id locaretur, ipſaque locatio in tabella literis maiuſculis populo in loco aliquo eminentiori conſpicienda proponeretur.

k Male in *Ed. Steph.* Ποστούμιον Καμίνιον. Vide *Var. Lect.* ad pag. 303.

l Ἀπὸ τῆς περὶ τῶν κοινῶν *Vat.*

πόλεις, καὶ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολεῖν. κωλύειν γὰρ οὐκ ἠξίουν οἱ δι' [m] ἑαυτῶν πεποιημένοι τὰς πόλεις, ἀλλὰ πολλὴν τοῖς διαφόροις τῆς ἑκουσίου φυγῆς χάριν ᾔδεσαν. ὑποδεχόμενοι δ' αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, τοὺς μὲν ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀφικνουμένους, εἰς τὰς ἐντὸς τείχους κατέταττον στρατείας, τοῖς πολιτικοῖς ἐγκαταμιγνύντες λόχοις· τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς τὰ περὶ τὴν πόλιν ἀποστέλλοντες φρούρια, καὶ ταῖς ἀποικίαις [n] ἀπομερίζοντες, ἵνα μή τι νεωτερίσειαν, εἶχον ἐν φυλακῇ. ἁπάντων δὲ τὴν αὐτὴν γνώμην λαβόντων, ὅτι μιᾶς δεῖ πάλιν τοῖς πράγμασιν ἀφειμένης ἅπαντα διοικεῖν κατὰ τὸν αὑτῆς λογισμὸν ἀνυπευθύνου ἀρχῆς, δικτάτωρ ἀποδείκνυται τῶν ὑπάτων ὁ νεώτερος Αὖλος Ποστούμιος, ὑπὸ τοῦ συνάρχοντος Οὐεργινίου· ἱππάρχην δὲ αὐτὸς ἑαυτῷ προσείλετο κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ προτέρῳ δικτάτωρι, Τῖτον Αἰβούτιον Ἔλβαν· καὶ καταγράψας ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τοὺς ἐν ἥβῃ Ῥωμαίους ἅπαντας, καὶ διελὼν εἰς τέτταρα μέρη τὴν δύναμιν,

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260. *Dictator ſecundus A. Poſtumius.*

bes *ac patriam* relinquere, et ad Romanos transfugere cogebantur. Qui enim in illis ciuitatibus dominabantur eos nolebant impedire, quinimo ſuis aduerſariis ob voluntarium exſilium magnam gratiam habebant. Romani vero eos recipiebant, et eos qui cum coniugibus ac liberis veniebant in numerum vrbanorum militum referebant, vrbaniſque cohortibus immiſcebant; reliquos vero in caſtella, quae circa vrbem erant dimittebant, et per colonias diſtribuebant, ne quid noui molirentur diligenter cauentes. Et quum omnes idem cenſerent, rem iterum indigere libero imperio vnius viri, qui omnia arbitratu ſuo adminiſtraret, nulliſque reddendis rationibus eſſet obnoxius, iunior conſul A. Poſtumius a collega Virginio dictator dicitur: ipſe vero eodem modo, quo prior dictator, magiſtrum equitum T. Aebutium Eluam dixit. Et quum breui temporis ſpatio omnes iuniores Romanos conſcripſiſſet, et exercitum in quatuor partes diviſiſſet,

m ὑφ' ἑαυτῶν] Scribendum puto ὑφ' ἑαυτοῖς *Steph.* Δι' ἑαυτῶν *Vat.*

n Forſan rectius ἐπιμερίζοντες, vel ἐναπομερίζοντες *Steph.*

o Αὐτῷ

μιᾶς μὲν αὐτὸς ἡγεῖτο μοίρας, ἑτέρας δὲ τὸν συνύπατον Οὐεργίνιον ἔταξεν ἄρχειν, τῆς δὲ τρίτης Αἰβούτιον τὸν ἱππάρχην· ἐπὶ δὲ τῆς τετάρτης κατέλιπεν ἔπαρχον Αὖλον Σεμπρώνιον, ᾧ τὴν πόλιν φυλάττειν ἐπέτρεψεν.

Παρεσκευασμένῳ δὲ [o] τούτῳ πάντα τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὸν πόλεμον, ἧκον ἀγγέλλοντες οἱ σκοποὶ παν- III.
στρατιᾷ Λατίνους ἐξεληλυθότας· καὶ αὖθις ἕτεροι, δηλοῦντες ἐξ ἐφόδου τι καταληφθῆναι πρὸς αὐτῶν χωρίον ἐχυρὸν, [p] Κορβιῶνα καλούμενον, ἐν ᾧ φρουρά τις ἦν Ῥωμαίων ἐνοικουροῦσα ὀλίγη· ἣν ἅπασαν διαφθείραντες, καὶ τὸ χωρίον αὐτῶν κατασχόντες, ὁρμητήριον ἐποιοῦντο τοῦ πολέμου· ἀνδράποδα δὲ καὶ βοσκήματα [q] ὀλίγα κατελάμβανον ἐν τοῖς ἀγροῖς, χωρὶς τῶν ἐν τῷ Κορβιῶνι ἐγκαταληφθέντων, [r] προκατεσκευασμένων πρὸ πολλοῦ τῶν γεωργῶν εἰς τὰ [s] προσεχέστατα τῶν ἐρυμάτων, ὅσα

viſiſſet, vni parti ipſe praeerat, ſecundae ſuum collegam Virgi- *Per. Iul.*
nium praefecit, tertiam Aebutio magiſtro equitum attribuit, 4220.
quartae vero praefectum A. Sempronium reliquit, cui vrbis cu- *Ante Chr.*
ſtodiam commiſit. 494.

Ei autem, apparanti res omnes, quae ad bellum erant ne- *Olymp.*
ceſſariae, exploratores nunciarunt, Latinos cum omnibus copiis 72 2/3.
ex ſuis finibus egreſſos; et rurſus alii eum certiorem fecerunt, *Cat.*
ex itinere primo impetu expugnatum ab illis fuiſſe caſtellum *V.C.* 258. *Var.*
quoddam munitum, quod Corbionem vocant, in quo exi- 260.
guus Romanorum praeſidiariorum numerus cuſtodiendi gratia erat, quos omnes interfecerunt, et locum illum occupatum belli ſedem fecerunt: *in agris tamen non inuenerunt tantum mancipiorum aut pecoris quantum Corbione ceperunt; quia ruſtici iam multo ante pro viribus quique ſuis quaecunque ferre,

o Αὐτῷ *Vat.*

p Κορβιῶνα iuxta *Steph. Byz.*

* Ita etiam *Lapus* vertit. Verum hoc modo *Gelen. Mancipiis tamen et pecoribus non multis in agro potiti ſunt, praeter ea quae Corbione ceperant.*

q *Portus* ſuſpicatur vel οὐ κατελάμβανον legendum eſſe, expuncto ἴσα; vel nihil hic mutandum, ſed mox τοῖς et ἐγκαταληφθεῖσιν reponenda, deleta voce χωρὶς.

r Mallem προανεσκευασμένων *Steph.*

s προσέσχατα] Quid ſi verius τὰ

δύναμις ἦν ἑκάστοις φέρειν τε καὶ ἄγειν· οἰκίας τ᾽ αὐτῶν ἐνεπίμπρασαν ἐρήμους ἀφειμένας, καὶ τὴν γῆν ἐδῄουν. ἀφίκετο δ᾽ αὐτοῖς ἐξεστρατευμένοις ἤδη, ἐξ Ἀντίου, πόλεως ἐπιφανεστάτης τοῦ Οὐολούσκων ἔθνους, στρατιά τε καινὴ καὶ ὅπλα καὶ σῖτος, καὶ ὅσων ἄλλων εἰς τὸν πόλεμον ἐδέοντο. ἐφ᾽ οἷς πάνυ θαῤῥήσαντες, ἐν ἐλπίσι χρησταῖς ἦσαν, ὡς καὶ τῶν ἄλλων Οὐολούσκων [t] συναρουμένων σφίσι τοῦ πολέμου, τῆς Ἀντιατῶν πόλεως ἀρξαμένης. ταῦτα μαθὼν ὁ Ποστούμιος ἐξεβοήθει διὰ ταχέων, πρὶν ἢ συνελθεῖν τοὺς πολεμίους ἅπαντας· ἀγαγὼν δ᾽ ἐν νυκτὶ τὴν σὺν αὐτῷ στρατιὰν πορείᾳ συντόνῳ, [u] πλησίον γίνεται τῶν Λατίνων ἐστρατοπεδευκότων παρὰ λίμνῃ [x] Ῥηγίλλῃ καλουμένῃ, ἐν ἐχυρῷ χωρίῳ· καὶ τίθεται τὸν χάρακα

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

ferre, aut agere potuerant ſecum in proximas munitiones comportarant: horumque domos deſertas incenderunt, et agrum vaſtarunt. Quum autem ex ſuis finibus iam egreſſi fuiſſent, acceperunt ab Antio, Volſcorum vrbe nobiliſſima, et nouas copias et arma et frumentum, et alia quibuſcunque ad bellum ipſis opus erat. Quibus rebus maxime fidentes in bonam ſpem venerunt, exiſtimantes alios quoque Volſcos ſe ad illius belli ſocietatem additturos, facto ab Antiatibus initio. His rebus cognitis, Poſtumius celeriter occurrit hoſtibus, antequam omnes ipſorum copiae in vnum conuenirent: noctuque ducto exercitu, itinere concitato acceſſit ad Latinos, qui caſtra poſuerant ad lacum Regillum, in loco munito; et caſtra poſuit in colle excelſo, cuius aditus erat difficilis, quique hoſtium capiti imminebat: in quo ſi manſiſ-

τὰ προσεχέστατα? *Sylb.* Ita quidem in *Cod. Vat.* Placet mihi quoque (inquit *Steph.*) praecipue ſi ſcribamus ὅσα δύναμις ἦν ἑκ. expuncta hypoſtigme poſt ἑκάστοις, vt infinitiua verba φέρειν et ἄγειν habeant accuſatiuum cum quo iungantur. *Steph.*

t Ita in *Cod. Vat.* Συναιρουμένων minus recte in *Ed. Steph.* vt oſtendunt tum alia paſſim obvia, tum quae ſupra habemus p. 263. v. 32. Eadem quoque commutatio notata ad pag. 313. v. 47. *Sylb.*

u Πλησίον *Vat.* vulgo παραπλησίον. ſic, penacute.

x Perperam Ῥηγιάλῃ in *Ed. Steph.* vt conſtat ex Latinis ſcriptoribus. *Sylb.*

y Κατα-

κατὰ κεφαλῆς τῶν πολεμίων ἐν ὑψηλῷ λόφῳ καὶ δυσβάτῳ. ἐν ᾧ ὑπομένων, πολλὰ πλεονεκτήσειν ἔμελλεν.

Οἱ δὲ τῶν Λατίνων ἡγεμόνες, Ὀκτάουιός τε ὁ Τουσκλανὸς, IV. Ταρκυνίου τοῦ βασιλέως γαμβρὸς, ὡς δέ τινες γράφουσιν, υἱὸς τοῦ γαμβροῦ, καὶ Σέξτος Ταρκύνιος· ἐτύγχανον γὰρ ἤδη τηνικαῦτα χωρὶς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευκότες· εἰς ἓν συνάγουσι τὰς δυνάμεις χωρίον· καὶ παραλαβόντες τοὺς χιλιάρχους καὶ λοχαγοὺς, ἐσκόπουν ὅστις ἔσται τρόπος τοῦ πολέμου· καὶ πολλαὶ γνῶμαι ἐλέχθησαν. οἱ μὲν γὰρ, ἐξ ἐφόδου χωρεῖν ἠξίουν ἐπὶ τοὺς ἅμα τῷ δικτάτωρι y καταλαβομένους τὸ ὄρος, ἕως τινὲς ἦσαν αὐτοῖς φοβεροί· οὐκ ἀσφαλείας σημεῖον εἶναι νομίζοντες τὴν τῶν ἐχυρῶν κατάληψιν, ἀλλὰ δειλίας· οἱ δὲ, τοὺς μὲν ἀποταφρεύσαντας ὀλίγῃ τινὶ καθείργειν φυλακῇ· τὴν δ' ἄλλην δύναμιν ἀναλαβόντας, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἄγειν ὡς ῥᾳδίαν ἁλῶναι, τῆς κρατίστης νεότητος ἐξεληλυθυίας. οἱ δὲ τὰς Οὐολούσκων τε καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων βοηθείας ἀναμένειν συνεβούλευον, τὰ ἀσφαλέστερα πρὸ τῶν θρασυ-

manſiſſet, multis in rebus meliore conditione, quam hoſtes, *Per. Iul.*
erat futurus. 4220.

At Latinorum duces, Octauius Tuſculanus, Tarquinii regis *Ante Chr.*
gener, ſiue, vt nonnulli ſcribunt, generi filius, et Sextus Tarqui- 494.
nius (tunc enim ſeorſum caſtra poſuerant) in vnum locum co- *Olymp.*
pias coëgerunt; et, adhibitis in conſilium tribunis militum et 72 2/3.
centurionibus, conſultabant quonam modo bellum eſſet geren- *Cat.*
dum: et variae ſententiae dictae fuerunt. Alii enim cenſebant *V.C.* 258.
impetum faciendum in eos qui cum dictatore collem occuparant, *Var.* 260.
dum adhuc illis eſſent formidabiles; exiſtimantes non fiduciae, ſed timoris id argumentum eſſe, quod loca munita occupaſſent: alii vero foſſa circumducta eos aliqua exigua cuſtodia coërcendos, et cum reliquis copiis Romam eundum, quod, abſente lectiſſimae iuuentutis robore, facile expugnari poſſe videbatur: alii vero cenſebant Volſcorum et aliorum ſociorum auxilia exſpectanda, et tutiora conſilia audacioribus praeferenda. Romanis

y Καταλαβομένους τὸ ὄρος, ἕως ἔτι τινὲς ἦσαν *Vat.* pro primo vocab. in vulgatis eſt καταλαμβανομένους.

z Idem

τέρων αἱρουμένους· Ῥωμαίους μὲν γὰρ οὐθὲν ἀπολαύσειν ἐκ τῆς τριβῆς τοῦ χρόνου, ἑαυτοῖς δὲ βραδυνόμενα κρείττω γενέσθαι τὰ πράγματα. ἔτι δ' αὐτῶν βουλευομένων, ἧκεν ἐκ Ῥώμης [z] ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Τῖτος Οὐεργίνιος ἔχων τὴν σὺν αὐτῷ δύναμιν, αἰφνιδίως ἐν τῇ κατόπιν νυκτὶ τὴν ὁδὸν διανύσας· καὶ στρατοπεδεύεται δίχα τοῦ δικτάτωρος ἐφ' ἑτέρας ῥάχεως ὀρεινῆς πάνυ καὶ ἐχυρᾶς· ὥστ' ἀμφοτέρων ἀποκεκλεῖσθαι τοὺς Λατίνους τῶν ἐπὶ τὴν πολεμίαν ἐξόδων· τοῦ μὲν ὑπάτου τῶν ἀριστερῶν προκαθημένου μερῶν, τοῦ δὲ δικτάτωρος τῶν δεξιῶν. ἔτι δὲ πλείονος ταραχῆς κατασχούσης τοὺς οὐδὲν πλέον τῶν ἀσφαλῶν προελομένους ἡγεμόνας, καὶ δέους, μὴ τὰ οἰκεῖα [a] οὐ πολλὰ ὄντα δαπανᾶν ἀναγκάζωνται βραδύνοντες, μαθὼν ὁ Ποστούμιος ὅσον ἦν ἐν αὐτοῖς τὸ ἄπειρον στρατηγίας, πέμπει τὸν ἱππάρχην Τῖτον Αἰβούτιον, ἄγοντα τοὺς ἀκμαιοτάτους ἱππεῖς τε καὶ ψιλοὺς, καταλαβέσθαι κελεύσας [b] ὄρος τι καλῶς ἐν παρόδῳ κείμενον ταῖς παρα-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72⅔. *Cat.* 258. *V.C.Var.* 260.

nis enim nihil iam moram profuturam, rerum vero ſuarum conditionem meliorem futuram, ſi cunctatione vſi fuiſſent. Illis autem adhuc conſultantibus, alter conſul T. Virginius ex vrbe cum ſuo exercitu venit, improuiſo proxima ſequenti nocte itinere confecto: et ſeorſum a dictatore in alterius montis dorſo aſpero et natura munito caſtra poſuit, ita vt Latinis vtrinque exitus in hoſticum intercluſus eſſet, quia conſul a parte laeua conſidebat, dictator vero a dextra. Perturbatis autem multo magis hoſtium ducibus, qui ſolum rectam aut tutam viam ſequebantur, et verentibus ne iſta cunctatione commeatus, quamuis eſſent magni, abſumere cogerentur, Poſtumius, quum animaduertiſſet quanta eſſet in illis artis imperatoriae imperitia, miſit magiſtrum equitum T. Aebutium cum lectiſſimis equitibus et leuis armaturae militibus, et imperauit vt occuparet collem quendam opportune in ipſo tranſitu ſitum,

z Idem haec valent ac ſi dixiſſet ὁ ἕτερος τῶν πρὸ μικροῦ ὑπατευσάντων. *Port.*

a Οὐ πολλὰ ὄντα malit *Sylb.* nam vulgatis οὐ deeſt. Vulgatam lectionem tuetur *Portus.*

b Ὄρος τι καλῶς ἐν παρόδῳ κείμενον ταῖς παρακομιζομένοις Λατίνοις

κομιζομέναις Λατίνοις ἀγοραῖς οἴκοθεν· καὶ φθάνει πρὶν αἰσθέσθαι τοὺς πολεμίους ἡ σὺν τῷ ἱππάρχῃ πεμφθεῖσα δύναμις νύκτωρ παρενεχθεῖσα, καὶ δι' ὕλης ἀτρίβους διελθοῦσα, καὶ γενομένη ἐγκρατὴς τοῦ λόφου.

V. Μαθόντες δ' οἱ στρατηγοὶ τῶν πολεμίων καταλαμβανόμενα καὶ τὰ κατὰ νώτου σφῶν ἐρυμνὰ, καὶ οὐδὲ περὶ τῆς οἴκοθεν ἀγορᾶς χρηστὰς ἔτι ἐλπίδας ἔχοντες, ὡς ἀσφαλῶς σφίσι παρακομισθησομένης, ἀποῤῥάξαι τοὺς Ῥωμαίους ἔγνωσαν ἀπὸ τοῦ λόφου, πρὶν ἢ χάρακι καὶ [c] τάφρῳ κρατύνασθαι. ἀναλαβὼν δὲ τὴν ἵππον ἅτερος

ſitum, qua commeatus domo Latinis apportabantur. Copiae autem cum equitum magiſtro miſſae, antequam hoſtes id ſentirent, celeriter noctu praeterierunt, et per ſiluae itinera non trita tranſiuerunt, collemque occuparunt.

Vbi vero hoſtium duces cognouerunt a tergo etiam loca munita occupata eſſe, quum non amplius ſperarent commeatus ſatis tuto ad ſe domo portari poſſe, Romanos ex eo colle per vim pellere ſtatuerunt, antequam vallo et colle ſe munirent. Quare Sextus alter

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

νοις ἀγοραῖς οἴκοθεν] *Thucydidis* imitatio cum alibi in *Dionyſio* tum hic quoque elucet. Eſt enim *Thucydideum* plane loquendi iſtud genus, quod multi poſtea ſunt imitati. Sic ille lib. primo, de Corcyra loquens, ἅμα δὲ τῆς τε Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς ἐφαίνετο αὐτοῖς ἡ νῆσος ἐν παράπλῳ κεῖσθαι. Paullo aliter alibi de eadem, τῆς τε γὰρ Ἰταλίας καὶ Σικελίας καλῶς παράπλου κεῖται, ὥστε μήτε ἐκεῖθεν ναυτικὸν ἐᾶσαι Πελοποννησίοις ἐπελθεῖν, τό τε ἐνθένδε πρὸς τἀκεῖ παραπέμψαι quo modo dixit alibi idem, καὶ ἅμα τοῦ πρὸς Ἀθηναίους πολέμου καλῶς αὐτοῖς ἐδόκει ἡ πόλις καθίστασθαι. quod etiam imitatur *Dionyſ.* lib. IX. καὶ τῆς ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἰούσι κωλύσεως ἐν καλῷ κείμενον. *Diodorus Siculus* locum *Thucydidis* de Corcyra planius ita expreſſit lib. XII. προέκρινεν ὁ δῆμος συμμαχεῖν τοῖς Κερκυραίοις, διὰ τὸ τὴν Κέρκυραν εὐφυῶς κεῖσθαι πρὸς τὸν εἰς Σικελίαν πλοῦν. At *Xenophon* ita, Ἔτι δὲ κεῖσθαι τὴν Κέρκυραν ἐν καλῷ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῶν πόλεων αἳ ἐπὶ τοῦτον καθήκουσιν, ἐν καλῷ δὲ τοῦ τὴν Λακωνικὴν χώραν βλάπτειν, ἐν καλλίστῳ δὲ τῆς τε ἀντιπέραν ἠπείρου καὶ τοῦ εἰς Πελοπόννησον ἀπὸ Σικελίας παράπλου. Locus eſt Ἑλλην. lib. VI. *Dionyſius* iterum lib. VIII. de Echetra vrbe, αὕτη γὰρ ἐδόκει ἐν καλλίστῃ κεῖσθαι συνόδῳ ταῖς ἄλλαις ἡ πόλις. Reperies et apud auctores alios veteres *Caſ.*

c Λόφῳ Vulgatam h. l. lectionem

αὐτῶν Σέξτος ἤλαυνεν ἀνὰ κράτος αὐτὴν, ὡς οὐ δεξομένης αὐτὴν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἵππου. γενναίως δὲ τῶν Ῥωμαίων ἱππέων τοὺς ἐπιόντας ὑπομεινάντων, μέχρι μέν τινος ἀντεῖχεν ὑποστρέφων τε καὶ αὖθις ἐπάγων. ἐπεὶ δ' ἥ τε φύσις τοῦ χωρίου τοῖς μὲν ἤδη κρατοῦσι τῶν ἄκρων μεγάλα πλεονεκτήματα παρεῖχε, τοῖς δὲ κάτωθεν ἐπιοῦσιν οὐδὲν ὅ τι μὴ πολλὰς πάνυ πληγὰς καὶ πόνους ἀνηνύτους ἔφερε, καὶ αὖθις ἑτέρα παρῆν δύναμις τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιλέκτων ἀνδρῶν ἐκ τῆς πεζικῆς φάλαγγος ἐπίκουρος, ἣν ὁ Ποστούμιος κατὰ πόδας ἀπέστειλεν, οὐδὲν ἔτι πράττειν δυνάμενος, ἀπῆγε τὴν ἵππον ἐπὶ τὸν χάρακα· καὶ οἱ Ῥωμαῖοι βεβαίως κρατοῦντες τὸ χωρίον, προφανῶς κρατύνονται φυλακήν. μετὰ τοῦτο τὸ ἔργον, τοῖς περὶ Μαμίλιον καὶ Σέξτον ἐδόκει μὴ πολὺν διὰ μέσου ποιεῖν χρόνον, ἀλλ' ὀξείᾳ κρῖναι τὰ πράγματα μάχῃ. τῷ δὲ δικτάτωρι τῶν Ῥωμαίων καταρχὰς οὕτως ἔχοντι προαιρέσεως, ὡς ἀμαχητὶ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον,

Per. Iul. 4220. *Ante* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

alter eorum dux cum equitatu totis viribus eo contendit, quaſi Romanus equitatus impetum ipſius minime eſſet excepturus. Sed quum equites Romani eorum impreſſionem fortiter ſuſtinuiſſent, aliquamdiu quidem reſtitit, modo ſuos ſubducens, modo etiam iterum eos conuerſo agmine in hoſtem adducens. Sed quum et ipſius loci natura eos, qui collis verticem occuparant plurimum iuuaret, illis vero, qui ex inſeriore parte collem ſubibant, nihil praeter plurima vulnera et labores irritos afferret, et nouus exercitus militum legionariorum ex peditatu delectorum ſubſidio veniret Romanis, quos ſtatim Poſtumius miſerat et aliorum veſtigia ſubſequi iuſſerat, quum nihil amplius facere poſſet, re infecta in caſtra copias ſuas reduxit: Romani vero iam firme eum locum tenentes, palam praeſidium ibi *collocarunt et* munierunt. Poſtea Manilio et Sexto non longas moras interponere, ſed celeriter de re praelio decernere placuit. Romanoque dictatori, quamuis principio apud ſe ſtatuiſſet bellum ſine vlla pugna conficere,

nem notarat etiam *Camerarius*. pro quo cum τάφρῳ reponi commode nequeat, ſenſus erit; *priuſquam ſeſe praeter collem natura munitum, vallo etiam circummunirent*. quam ſententiam *Lapus* quoque ſequutus eſt. *Sylb.*

d Cum

καὶ πάντων μάλιστα διὰ τὴν [d] ἀπορίαν τῶν ἀντιστρατήγων τοῦτο ποιήσειν ἐλπίσαντι, [e] τότ' ἐφάνη [αἴτιον] χωρεῖν ἐπὶ τὸν ἀγῶνα. ἑάλωσαν γάρ τινες ὑπὸ τῶν φρουρούντων τὰς ὁδοὺς ἱππέων ἄγγελοι γράμματα φέροντες παρὰ Οὐολούσκων πρὸς τοὺς στρατηγοὺς τῶν Λατίνων, δηλοῦντες ὅτι πολλαὶ δυνάμεις αὐτοῖς ἐπὶ συμμαχίαν ἥξουσιν εἰς ἡμέραν τρίτην μάλιστα, καὶ αὖθις ἑτέρα παρὰ Ἑρνίκων. τὰ μὲν δὴ παρασχόντα τοῖς ἡγεμόσιν αὐτῶν ταχεῖαν παρατάξεως ἀνάγκην τέως οὐ προαιρουμένοις, ταῦτα ἦν. ἐπειδὴ δὲ τὰ σημεῖα ἤρθη παρ' ἑκατέρων τῆς μάχης, προήεσαν εἰς τὸ μεταξὺ χωρίον ἀμφότεροι, καὶ ἐξέτασσον τὰς δυνάμεις κατὰ τάδε· Σέξτος μὲν Ταρκύνιος ἐπὶ τοῦ λαιοῦ τῶν Λατίνων ἐτάχθη κέρατος, Ὀκταούϊος δὲ Μαμίλιος ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ· τὴν δὲ κατὰ μέσον στάσιν εἶχεν ὁ ἕτερος τῶν Ταρκυνίου παίδων, Τῖτος, ἔνθα καὶ Ῥωμαίων οἵ τ' αὐτόμολοι καὶ οἱ φυγάδες ἐτάχθησαν. ἡ δὲ ἵππος, ἅπασα τριχῆ διαιρεθεῖσα, τοῖς κέρασιν ἀμφοτέ-

conficere, et praecipue ſe hoc factur m ſperaſſet propter com- *Per. Iul.*
meatuum inopiam, qua hoſtium duces laborabant, haec cauſſa 4220.
eſſe videbatur, cur praelium committeret. Ab equitibus enim, *Ante*
qui vias obſeruabant, intercepti fuerant quidam nuntii, qui lite- *Chr.* 494.
ras ferebant a Volſcis ad duces Latinorum, quibus ſignificabatur, *Olymp.*
magnas ſociorum copias ad diem tertiam ad ſummum illis ſub- $72\frac{2}{3}$.
ſidio venturas, et alias praeterea ab Hernicis. Hae igitur fue- *Cat.*
runt cauſſae, ob quas Romani duces tunc praeter ſuum propoſi- *V.C.* 258.
tum celeriter praelio decernere coacti ſunt. Vbi vero ab vtris- *Var.*
que pugnae ſignum datum eſt, vtrique in medium caſtrorum 260.
ſpatium progreſſi aciem hoc modo inſtruxerunt. Sextus Tarquinius in laeuo Latinorum cornu collocatus eſt, Octauius Mamilius in dextro; mediam vero aciem tenebat alter Tarquinii filius Titus, in qua Romanorum transfugae et exſules collocati erant. Totus vero equitatus, trifariam diuiſus, in vtrumque cornu
et

d Cum ἀπορία non tam ducibus, quam toti exercitui tribuenda ſit, videri poſſit legendum eſſe ἀπειρίαν; quod firmatur ex v. 6. *Sylb.*

e Τότε ἐφάνη χωρεῖν *Vat.* vulgo τοῦτο etc.

f Articu-

ροις προσενεμήθη, καὶ τοῖς κατὰ μέσην τεταγμένοις [f] τὴν Φάλαγγα. τῆς δὲ Ῥωμαίων ϛρατιᾶς τὸ μὲν [ff] ἀριϛερὸν κέρας εἶχεν ὁ ἱππάρχης Τῖτος Αἰβέτιος, [g] ἐναντίως Σέξτῳ Ταρκυνίῳ· τὸ δὲ δεξιὸν, Τῖτος Οὐεργίνιος ὁ ὕπατος, Ὀκταουΐῳ Μαμιλίῳ ϛάσιν ἐναντίαν ἐπέχων· τὰ δὲ μέσα τῆς Φάλαγγος αὐτὸς ὁ δικτάτωρ Ποϛούμιος ἐξεπλήρου, Τίτῳ Ταρκυνίῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν Φυγάσι χωρήσων ὁμόσε· πλῆθος δὲ τῆς συνελθούσης δυνάμεως εἰς τὴν παράταξιν ἀφ᾽ ἑκατέρου ϛρατεύματος ἦν, Ῥωμαίων μὲν, [h] ἐπὶ δισμυρίοις τε καὶ τετρακισχιλίοις πεζοῖς καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς· Λατίνων δ᾽, ἐπὶ τετρακισμυρίοις πεζοῖς καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς.

Per. Jul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. U.C.* 258. *Var.* 260.

et mediam aciem diſtributus eſt. At in Romano exercitu laevum cornu tenebat T. Aebutius equitum magiſter, Sexto Tarquinio oppoſitus; dextrum Titus Virginius conſul, locum in acie Octauio Mamilio oppoſitum tenens; mediam vero aciem ipſe Dictator Poſtumius implebat, cum T. Tarquinio et exſulibus, qui circa eum erant conflicturus. Numerus autem copiarum, quae ex vtroque exercitu in aciem deſcenderant, hic erat: Romanorum peditum viginti quatuor millia, equitum tria; Latinorum vero, quadraginta peditum millia et tria equitum.

Quum

f Articulus τὴν redundare videtur *Porto.*

ff *Lapus* et *Gelenius* pro ἀριϛερὸν hic legunt δεξιὸν, et contra ἀριϛερὸν pro δεξιὸν v. 7. Ego vero non cornuum Romanorum, ſed Latinorum ducum commutationem hic factam exiſtimo, et locum ſic legendum puto, τῆς δὲ Ῥωμαίων ϛρατιᾶς τὸ μὲν ἀριϛερὸν κέρας εἶχεν ὁ ἱππάρχης Τῖτος Αἰβούτιος, ἐναντίως Ὀκταουΐῳ Μαμιλίῳ· τὸ δὲ δεξιὸν Τῖτος Οὐεργίνιος ὁ ὕπατος, Σέξτῳ Ταρκυνίῳ ϛάσιν ἐναντίαν ἐπέχων. haec enim lectio congruit non tantum cum iis, quae narrantur p. 330. v. 50. verum etiam cum iis, quae infra ſequuntur p. 349. *Sylb.*

g Si quis malit ἐναντίος, vt in ſequentibus ἐπέχων, poterit ſe *Lapi* etiam verſione tueri. *Sylb.*

h Ἐπὶ δισμυρίοις τε καὶ τετρακισχιλίοις πεζοὶ, τριακοσίων δεόντων, χίλιοι δὲ ἱππεῖς· Λατίνων δὲ σὺν τοῖς συμμάχοις τετρακισμύριοι μάλιϛα πεζοὶ, καὶ τρισχίλιοι ἱππεῖς *Vat.* atque ita in *Lapi Cod.* nam vertit, *peditum circiter viginti quatuor millia, trecenis demptis, equiteſque mille: Latinis vero vna cum ſociis quadraginta ferme peditum millia, triaque equitum.*

h Ποιή-

Ὡς δ᾽ εἰς χεῖρας ἥξειν ἔμελλον, οἵ τε τῶν Λατίνων στρατηγοὶ συγκαλέσαντες τοὺς σφετέρους, πολλὰ εἰς τὸ ἀνδρεῖον ἐπαγωγὰ, καὶ δεήσεις τῶν στρατιωτῶν μακρὰς διεξῆλθον, ὅ τε Ῥωμαῖος ὀῤῥωδοῦντας ὁρῶν τοὺς σφετέρους, ὅτι πλήθει συνοίσονται μακρῷ προὔχοντι τοῦ σφετέρου, ἐξελέσθαι τὸ δέος αὐτῶν ἐκ τῆς διανοίας βουλόμενος, συνεκάλει εἰς ἐκκλησίαν· καὶ παραστησάμενος τοὺς πρεσβυτάτους τῶν ἐκ τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου καὶ τιμιωτάτους, ἔλεξε τοιάδε· „Θεοὶ μὲν ἡμῖν ὑπισχνοῦνται δι᾽ οἰωνῶν τε καὶ σφαγίων καὶ τῆς ἄλλης μαντικῆς ἐλευθερίαν τῇ πόλει παρέξειν καὶ νίκην εὐτυχῆ, ἀμοιβὰς ἡμῖν ἀποδιδόντες ἀγαθὰς ἀνθ᾽ ὧν αὐτοὺς σέβοντες καὶ τὰ δίκαια ἀσκοῦντες ἐν παντὶ τῷ βίῳ ἡμῶν διετελέσαμεν· καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν νεμεσῶντες κατὰ τὸ εἰκὸς, ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα πεπονθότες ὑφ᾽ ἡμῶν ἀγαθὰ, συγγενεῖς τ᾽ ὄντες καὶ φίλοι, καὶ τοὺς αὐτοὺς ὀμωμοκότες ἕξειν ἐχθροὺς καὶ φίλους, ἁπάντων ὑπεριδόντες τούτων, πόλεμον ἐπιφέρουσιν ἡμῖν ἄδικον, οὐχ ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας, ὁποτέρους ἡμῶν μᾶλλον αὐτὴν ἔχειν προσῆκεν· ἧττον γὰρ ἂν ἦν VI.

Quum vero iam ad manus eſſent venturi, Latinorum duces ſuos milites conuocatos longa oratione ad fortitudinem hortati ſunt, et multas preces addiderunt; et Romanus, animadvertens ſuos perterritos, quod congreſſuri eſſent cum numero qui ſuo longe eſſet maior, et metum illum ex eorum animis eximere volens, eos ad concionem conuocauit, et cum maximis natu ſenatorii ordinis et honoratiſſimis quibusque in medium progreſſus, talem habuit orationem: „Dii (milites) auſpiciis et extis atque aliis vaticiniis reip. noſtrae libertatem et felicem victoriam pollicentur, egregie nos remunerantes pro perpetua pietate qua eos colimus, et pro iuſtitia quam perpetuo exercemus; et inimicis noſtris (vt aequum eſt) infenſi, quod quum multis et magnis beneficiis a nobis fuerint affecti, et ſint cognati ac amici noſtri, et iurarint communes vtrisque fore et inimicos et amicos, tamen his omnibus contemptis iniuſtum bellum nobis inferant, non de imperio aut principatu, vtros noſtrum potius haec habere oporteat contendentes, (hoc enim

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 $\frac{2}{3}$. Cat. V.C. 258. Var. 260.

δεινόν· ἀλλ' ὑπὲρ τῆς Ταρκυνίων τυραννίδος, ἵνα δούλην ἀντ' ἐλευθέρας τὴν πόλιν αὐτοῖς [i] ποιήσωσι. χρὴ δὲ καὶ ὑμᾶς, ἄνδρες λοχαγοί τε καὶ στρατιῶται, μαθόντας ὅτι συμμάχους ἔχετε τοὺς θεούς, οἵπερ αἰεὶ τὴν πόλιν σώζουσιν, ἄνδρας ἀγαθοὺς γενέσθαι παρὰ τόνδε τὸν ἀγῶνα· ἐπισταμένους ὅτι τῆς παρὰ θεῶν βοηθείας ὑπάρχει τυγχάνειν τοῖς γενναίως ἀγωνιζομένοις, καὶ πάντα τὰ [k] παρ' ἑαυτῶν εἰς τὸ νικᾶν [l] πρόθυμα παρεχομένοις, οὐ τοῖς φεύγουσιν ἐκ τῶν κινδύνων, ἀλλὰ τοῖς βουλομένοις ὑπὲρ αὐτῶν ταλαιπωρεῖν. ὑπάρχει δ' ὑμῖν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα πρὸς τὸ νικᾶν ὑπὸ τῆς τύχης παρεσκευασμένα, τρία δὲ πάντων [m] μάλιστα καὶ φανερώτατα.

VII. Πρῶτον μὲν τὸ παρ' ἀλλήλων πιστὸν, ὃ μάλιστα δεῖ τοῖς μέλλουσι τῶν ἐχθρῶν κρατήσειν. οὐ γὰρ ἀρξαμένους ὑμᾶς τήμερον ἀλλήλοις εἶναι βεβαίους φίλους δεῖ καὶ πιστοὺς συμμάχους, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἐκ πολλοῦ τοῦθ' ἅπασι

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 ⅔. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

minus eſſet graue) ſed de tyrannide Tarquiniorum, vt ex libera ſeruam illis ciuitatem faciant. Oportet igitur vos, centuriones et milites, quum ſciatis deos eſſe vobis ſocios, qui vrbem iſtam perpetuo ſeruant, in hoc certamine viros fortes eſſe: illud ſcientes, diuinum auxilium praeſto eſſe illis qui fortiter pugnant, et iis qui totas ſuas vires omni animi alacritate exſerunt vt victoriam adipiſcantur, non iis qui pericula fugiunt, ſed iis qui pro ſalute ſua quaeuis mala perpeti non dubitant. Habetis autem fortunae beneficio cum multa alia commoda, quae ad victoriam parandam faciunt, tum vero tria praecipua atque manifeſtiſſima.„

„Primum quidem mutuam fidem, qua re potiſſimum opus eſt iis qui ex hoſtibus victoriam ſunt reportaturi. neque enim oportet vos hodie incipere amicos conſtantes et ſocios fideles mutuo eſſe; ſed patria iam multo ante omnibus

i Ποιήσωσι *Vat.* vulg. ποιήσουσι.

k Παρ' ἑαυτοὺς *Vat.* vulgatae dant παρ' ἑαυτοῖς.

l Προθυμίᾳ] Scribo πρόθυμα. nam eleganter dicit τὰ παρ' ἑαυτοῖς πρόθυμα: et προθυμίᾳ ſine adiectione aliqua ſtare poſſe non videtur. *Steph.*

m Μέγιστα καὶ φανερώτατα malit *Steph.*

n Ἐθύετε

παρεσκεύακε τἀγαθόν. καὶ γὰρ ἐτράφητε ὁμοῦ, καὶ παιδείας ἐτύχετε κοινῆς, καὶ θεοῖς ἐπὶ τῶν αὐτῶν βωμῶν [n] ἐθύσατε, καὶ πολλῶν μὲν ἀγαθῶν ἀπολελαύκατε, πολλῶν δὲ κακῶν πεπείρασθε κοινῇ, ἐξ ὧν ἰσχυραὶ καὶ ἀδιάλυτοι πεφύκασι συγκεράννυσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις φιλίαι· ἔπειτα ὁ περὶ τῶν μεγίστων κοινὸς ἅπασιν ὑπάρχει ἀγών. [o] εἰ γὰρ ὑποχείριοι γενήσεσθε τοῖς ἐχθροῖς, οὐχὶ τοῖς μὲν ὑμῶν ὑπάρξει μηδενὸς πειραθῆναι δεινοῦ, τοῖς δὲ τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀξίωμα καὶ τὴν ἡγεμονίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἅπασιν ὁμοίως ἀπολωλεκέναι, καὶ μήτε γυναικῶν, μήτε παίδων, μήτ' οὐσίας, μήτ' ἄλλου τινὸς ὧν ἔχετε ἀπολαύσειν ἀγαθῶν· τοῖς δὲ ἡγουμένοις τῆς πόλεως καὶ τὰ κοινὰ διοικοῦσι, τὸν οἴκτιστον μόρον ἀποθανεῖν σὺν αἰκίαις καὶ βασάνοις. ὅπου γὰρ οὐδὲν πεπονθότες ὑφ' ἡμῶν κακὸν οὔτε μεῖζον, οὔτ' ἔλαττον, πολ-

bus hoc bonum praeparauit. etenim ſimul educati fuiſtis, et eandem habuiſtis diſciplinam, et diis ſupra easdem aras ſacrificia feciſtis, et multa bona percepiſtis, multa etiam mala ſimul eſtis experti, ex quibus firmae et indiſſolubiles inter omnes homines amicitiae coaleſcere ſolent, quoties commune omnibus certamen de rebus maximis imminet. Si enim in hoſtium poteſtatem veneritis, non eſt quod putetis fore vt veſtrum alii quidem expertes ſint omnium malorum, alii vero grauiſſima quaeque experiantur; ſed aeque omnes dignitatem et imperium atque libertatem amittetis, et neque coniugibus, neque liberis, neque fortunis, denique nullis aliis bonis, quae habetis, frui vobis licebit: ipſi vero ciuitatis principes et magiſtratus reip. miſerrimo mortis genere verberibus caeſi et excruciati necabuntur. Si enim nulla aut magna aut parua iniuria a nobis affecti nos

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

n Ἐθύετε *Vat.*

o Glareanus legit εἰ δὲ ὑποχ. vt ſit, *deinde ſi.* quia aliter auctoris ordo ternarius conſtare non poterit: vt e tribus Romanorum πλεονεκτήμασι primum ſit, mutua inter ipſos fides; ſecundum, defenſionis neceſſitas non paruum incitamentum fortitudinis; tertio, quod praeter ſpem minora hoſtibus erant auxilia quam Romani metuerant. *Sylb.*

λὰ καὶ παντοδαπὰ ἐξύβρισαν [p] εἰς ἡμᾶς ἅπαντας, τί χρὴ προσδοκᾶν ποιήσειν αὐτοὺς, ἂν νῦν κρατήσωσι τοῖς ὅπλοις, μνησικακοῦντας ὅτι τῆς πόλεως μὲν αὐτοὺς [q] ἀπεσπάσατε, καὶ τὰς οὐσίας ἀφείλεσθε, καὶ οὐδ' ἐπιβῆναι τῆς πατρῴας γῆς ἐᾶτε; τελευταῖον δὲ τῶν εἰρημένων, ὃ οὐδενὸς ἑτέρου [r] φήσαιτ' ἂν εἶναι πλεονεκτήματος ἔλασσον, ἐὰν ὀρθῶς σκοπῆτε, τὸ μὴ τοιαῦτα [s] ἡμῖν ἀπηντῆσθαι παρὰ τῶν πολεμίων, οἷα [t] ὑπελάβομεν, ἀλλὰ πολλῷ τῆς δόξης ἐνδεέστερα. ἔξω γὰρ τῆς Ἀντιατῶν ἐπικουρίας, οὐδένας ἄλλους ὁρᾶτε κοινωνοὺς παρόντας αὐτοῖς τοῦ πολέμου· ἡμεῖς δὲ ἅπαντας Οὐολούσκους ἥξειν αὐτοῖς ὑπελαμβάνομεν συμμάχους, καὶ Σαβίνων τε καὶ Ἑρνίκων συχνούς· καὶ μυρίους ἄλλους [u] διὰ κενῆς ἀνεπλάττομεν ἡμῖν αὐτοῖς φόβους. πάντα δ' ἦν ἄρα ταῦτα Λατίνων ὀνείρατα, ὑποσχέσεις ἔχοντα κενὰς καὶ ἐλπίδας ἀτελεῖς. οἱ μέν γ' ἐγκαταλελοίπασιν αὐτῶν τὴν ἐπικουρίαν, καταφρονήσαν-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. U.C.* 258. *Var.* 260.

nos omnes multis et variis iniuriis et contumeliis inſolenter affecerunt, quid putandum eſt eos facturos, ſi nunc armis fuerint ſuperiores, in memoriam *priſtina mala* reuocantes, ſe a vobis patria expulſos, et ſibi bona ſua erepta, neque in natale ſolum ſibi redire per vos licere? Id autem quod eſt omnium ante dictorum poſtremum, certe non dixeritis vllo alio commodo eſſe minus, ſi recte rem conſideraueritis, *nimirum* res hoſtium non tales vobis occurriſſe quales ſuſpicabamur, ſed longe deteriores quam putabamus. Nam praeter Antiatum auxilia, nullos alios belli ſocios illis videtis adeſſe: at nos exiſtimabamus omnes Volſcos illis auxilio venturos, et multos Sabinos, et Hernicos; et hac inani opinione alia ſexcenta terriculamenta nobis ipſis fingebamus. At haec omnia erant Latinorum ſomnia, quae inanibus pollicitationibus et irrita ſpe nitebantur. Alii enim deſeruerunt eorum ſocietatem, contemptis talium

p Εἰς ὑμᾶς ἅπαντας *Vat.*

q Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* alioqui cum *Sylburgio* maluerit forſan aliquis ἀπήλασατε *abegiſtis.*

r φήσετε] Forſan rectius φήσαιτε. *Sylb.*

s Ἡμῖν *Vat.* quod maluit et *Sylb.* vulgo ὑμῖν.

t Ὑπέλαβον *Vat.*

u Διακενῆς placet *Porto.*

x Ita

τες τῶν στρατηγῶν τῆς [x] στρατηγίας. οἱ δὲ μελλήσουσι μᾶλλον ἢ βοηθήσουσι, τρίβοντες ἐν ταῖς ἐλπίσι τὸν χρόνον· οἱ δὲ νῦν ὄντες ἐν παρασκευαῖς, ὑστερήσαντες τῆς μάχης, οὐδὲν ἔτι αὐτοῖς χρήσιμοι γενήσονται.„

„Εἰ δέ τινες ὑμῶν ταῦτα μὲν ὀρθῶς εἰρῆσθαι νομίζουσιν, ὀῤῥωδοῦσι δὲ τὸ τῶν ἀντιπολεμίων πλῆθος, βρα- VIII.
χεία διδαχῇ μαθέτωσαν τὰ μὴ δεινὰ δεδιότες, μᾶλλον δ' ἀναμνήσει· πρῶτον μὲν, ἐνθυμηθέντες ὅτι πλεῖόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ἠναγκασμένον τὰ ὅπλα καθ' ἡμῶν ἀναλαβεῖν, ὡς ἐκ πολλῶν ἡμῖν ἔργων τε καὶ λόγων [y] ἐδήλωσεν· τὸ δὲ ἑκούσιόν τε καὶ ἐκ προθυμίας ὑπὲρ τῶν τυράννων [z] ἀγωνιζόμενον, πάνυ ὀλίγον, μᾶλλον δὲ πολλοστὸν μέρος τι τοῦ ἡμετέρου· ἔπειτα, ὅτι τοὺς πολέμους ἅπαντας οὐχ οἱ πλείους τοῖς ἀριθμοῖς κατορθοῦσιν, ἀλλ' οἱ κρείττους ἀρετῇ. πολὺ ἔργον ἂν εἴη παραδείγματα φέρειν, ὅσα βαρβάρων τε

lium imperatorum imperiis: alii vero cunctabuntur potius quam *Per Iul.*
auxilium ferent, tempus ſpe terentes: illi vero qui nunc ſe 4220.
parant, quia ſerius profecti praelio non intererunt, nullo modo *Ante Chr.* 494.
ipſis amplius prodeſſe poterunt.„ *Olymp.*
„Quod ſi veſtrum haec a me recte dicta exiſtimant, et ta- 72 2/3.
men hoſtium multitudine terrentur, * eos res minime formida- *Cat.*
biles metuere paucis docebo, imo potius hoc illis in memoriam *V.C.* 258.
reuocabo: primum quidem conſiderent maiorem eorum partem *Var.*
coactam arma contra nos ſuſcepiſſe, ſicut ex multis ipſorum et 260.
factis et dictis ſatis compertum habemus: reliquorum vero, qui vltro et animi alacritate impulſi pro tyrannis certant, numerum eſſe valde exiguum; ** quinimo vel minimam partem, ſi cum noſtris conferantur: deinde vero omnia bella feliciter confici non ab illis qui numero ſunt ſuperiores, ſed ab iis qui fortitudine excellunt. Arduum ac longum eſſet exempla afferre, quot

x Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Vocem ἀπείρου deſiderari exiſtimat *Sylb.* vel ἀστρατηγησίας legendum ex pag. 330. v. 6. Vulgatam lectionem tuetur *Port.*

* Breui ſane doctrina diſcant, imo commemoratione potius, ſe timere non grauia. *Lapus.*

y Ἐδήλωσεν referendum eſt ad πλῆθος: vel pluraliter legendum ἐδήλωσαν. *Sylb.*

z Ἀγωνισόμενον maluit *Gelen.*

** Vel potius multeſimam noſtri exercitus partem. *Gelen.*

καὶ Ἑλλήνων στρατεύματα ὑπερβάλλοντα πλήθει μικραὶ πάνυ κατηγωνίσαντο δυνάμεις, οὕτως ὥστε μηδὲ πιστοὺς εἶναι τοῖς πολλοῖς τοὺς περὶ αὐτῶν λόγους. ἐῶ τἄλλα· ἀλλ᾽ ὑμεῖς αὐτοὶ πόσους κατωρθώκατε πολέμους μετ᾽ ἐλάττονος ἢ ὅσης νῦν ἔχετε δυνάμεως, μείζοσιν ἢ τοσαύταις παρασκευαῖς πολεμίων ἀντιταχθέντες; φέρε, ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις φοβεροὶ διετελεῖτε ὄντες, ὧν ἐκρατεῖτε μαχόμενοι· Λατίνοις δ᾽ ἆρα τούτοις καὶ τοῖς συμμάχοις αὐτῶν Οὐολούσκοις εὐκαταφρόνητοι, [a] διὰ τὸ μήπω πειραθῆναί ποτε αὐτοὺς τῆς ὑμετέρας μάχης; ἀλλὰ πάντες ἴστε ὅτι ταῦτ᾽ ἀμφότερα τὰ ἔθνη πολλαῖς ἐνίκων μάχαις οἱ πατέρες ἡμῶν. ἆρ᾽ οὖν λόγον ἔχει, τὰ μὲν τῶν κρατηθέντων [b] πράγματα ἐπὶ ταῖς [c] τοιαύταις συμφοραῖς κρείττονα εἶναι, τὰ δὲ τῶν κεκρατηκότων ἐπὶ ταῖς τηλικαύταις εὐπραγίαις χείρονα; καὶ τίς ἂν τοῦτο φήσειε νοῦν ἔχων; θαυμάσαιμι δ᾽ ἂν εἴ τις ὑμῶν τὸ μὲν τῶν πολεμίων πλῆ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

quot barbarorum Graecorumque exercitus hominum multitudine longe ſuperiores a minimis copiis ſuperati fuerint, adeo vt multi ea quae de illis feruntur credere non poſſint. Caetera omitto. Vos ipſi quot bella feliciter confeciſtis, quum copias longe minores quam nunc haberetis, oppoſiti maioribus copiis quam ſunt illae quas nunc hoſtes paratas habent? At fortaſſe aliis quidem, quos praelio vincere ſolebatis, formidabiles eratis: Latini vero iſti atque Volſci eorum ſocii vos contemnent, quod vos in praeliis iam ſunt experti? At omnes ſcitis vtramque hanc gentem multis praeliis a maioribus noſtris fuiſſe ſuperatam. An igitur hoc veriſimile eſt, iſtorum quidem qui toties victi fuerunt, ob tot inſignes clades a nobis acceptas, conditionem meliorem eſſe; noſtram vero, qui toties illos vicimus, ob tot tantaſque res feliciter geſtas, deteriorem? Quis ſana mente praeditus hoc dixerit? Demiror certe ſi quis veſtrum multitudi-

nem

a Διὰ τὸ μὴ πειραθῆναί ποτε αὐτοὺς etc. legiſſe viſus eſt *Lapus*, dum vertit, *quia nunquam ſint experti veſtras pugnas.* vulgatae dant διὰ τὸ πειραθῆναι.

b Ita *Codd. MSS.* Πραγμάτων minus recte in *Ed. Steph.*

c Τοσαύταις maluit *Gelen.* vt ſcilicet in ſequenti membro eſt τηλικαύταις.

d Ἐν

θος, ἐν ᾧ βραχὺ τὸ γενναῖόν ἐστιν, ὀῤῥωδεῖ, τῆς δ' οἰκείας δυνάμεως οὕτω πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὔσης καταφρονεῖ, ἧς οὔτ' ἀρετῇ κρείττων οὔτ' ἀριθμῷ πλείων συνήχθη ποτὲ ἡμῖν [d] ἐν οὐδενὶ τῶν πρὸ τούτου πολέμων δύναμις."

"Καὶ τόδε, ὦ πολῖται, τοῦ μήτ' ὀῤῥωδεῖν μήτ' ἐκτρέπεσθαι τὰ δεινὰ μέγιστον παρακέλευμα, ὅτι πάντες οἱ IX. πρωτεύοντες τοῦ βουλευτικοῦ συνεδρίου πάρεισιν, ὥσπερ [e] ὁρᾶτε, κοινὰς [f] ὑμῖν ποιησόμενοι τὰς τοῦ πολέμου τύχας, οἷς ἀφεῖσθαι στρατείας ὅ τε χρόνος ὁ τῆς ἡλικίας ἀποδέδωκε καὶ ὁ νόμος. οὐκοῦν αἰσχρὸν ὑμᾶς μὲν τοὺς ἐν ἀκμῇ φεύγειν τὰ δεινὰ, τούτους δὲ τοὺς ὑπὲρ ἡλικίαν διώκειν. καὶ τὸ μὲν τῶν γερόντων πρόθυμον, ἐπεὶ οὐκ ἀποκτεῖναί τινα δύναται τῶν πολεμίων, ἀποθνήσκειν γ' ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐθέλειν· τὸ δὲ ὑμέτερον ἀκμάζον, οἷς ἔξεστιν εὐτυχήσασι μὲν, ἀμφότερα [g] σῶσαι καὶ νικᾶν ἀσφαλῶς. [h] εἰ

nem hoſtium formidat, in qua pauci ſunt viri fortes; domeſticas *Per. Iul.* vero copias tantas et adeo validas contemnit, quibus neque vir- 4220. tute praeſtantiores, neque numero maiores vnquam a nobis in *Ante Chr.* 494. vllo alio bello ad hanc vſque diem geſto coactae fuerunt.,, *Olymp.*

,,Hoc quoque, ciues, vt neque metu percellamini neque 72 2/3. pericula refugiatis, maximum *eſſe debet* incitamentum, quod *Cat.* omnes ſenatorii ordinis principes adſint, quemadmodum vide- *V.C.* 258. tis, communem belli aleam vobiſcum ſubituri, quibus et ipſa *Var.* aetas et lex immunitatem militiae conceſſit. Nonne igitur tur- 260. pe eſt vos, qui viribus valetis, pericula fugere: iſtos vero, qui iam militarem aetatem exceſſerunt, ea ſectari? Et ſenes quidem ita eſſe paratis animis, vt quando vires ipſis ad hoſtes caedendos non ſuppetunt, ſaltem pro patria mori non dubitent: vos vero, qui robore valetis, quibus, ſi res feliciter ſucceſſerit, vtrumque licebit, et vitam ſervare et tutam reportare victoriam, ſin

d Ἐν οὐδενὶ *Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur ἢ οὐδενὶ.

e Ὁρᾶται *Vat.*

f Ita *Sylb.* et *Gelen.* Ἡμῖν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

g *Lapus* videtur legiſſe σῶσαι καὶ ζῆν ἀσφαλῶς, dum vertit *ſervari tuteque viuere.* Sed σῶσαι καὶ νικᾶν confirmat quod itidem pag. 335. v. 6. legitur, τοῦτε σωθήσεσθαι καὶ τοῦ νικήσειν αἴτιον. *Sylb.*

 h Veram

δὲ δεῖ, καὶ μετὰ τοῦ δρᾶσαί τι καὶ παθεῖν γενναῖον· μήτε τῆς τύχης πεῖραν λαβεῖν, [i] μήτε τῆς ἀρετῆς δόξαν καταλιπεῖν; οὐ πρὸ ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι, τὰ μὲν πολλὰ ὑπάρχει καὶ θαυμαστὰ ἔργα παρ' ἑτέροις, [k] οὓς οὐδεὶς ὑμνήσει λόγος ἀξίως· πολλὰς δὲ καὶ περιβοήτους πράξεις οἰκείας τὸ ἐξ ὑμῶν καρπώσεται γένος, ἢν τοῦτον [l] ἐπικατορθώσητε τὸν πόλεμον; ἵνα δὲ καὶ τοῖς τὰ κράτιστα ὑμῶν ἐγνωκόσι τὸ γενναῖον μὴ ἀκερδὲς γένηται, καὶ τοῖς πέρα τοῦ δέοντος τὰ δεινὰ πεφοβημένοις μὴ ἀζήμιον ᾖ, πρὶν εἰς ταῦτα ἐλθεῖν, οἵων ἑκατέροις συμβήσεται τυχεῖν, ἀκούσατέ μου. ᾧ μὲν ἄν τι καλὸν ἢ γενναῖον ἐν τῇ μάχῃ διαπραξαμένῳ [m] μαρτυρήσωσιν οἱ τὰ ἔργα συνειδότες, τάς τ' ἄλλας ἀποδώσω παραχρῆμα τιμάς, ἃς ἐκ τῶν πατρίων [n] ἐκεί-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* V.C. 258. *Var.* 260.

ſin ſecus, et facere et pati fortiter, tamen neque fortunam experiri, neque veſtrae virtutis opinionem poſteris relinquere? Nonne, Quirites, ante veſtrum ſeculum multa et admiranda facinora edita ſunt apud alios, quos oratio pro dignitate celebrabit? nonne multas etiam atque celebres res a vobis geſtas veſtra poſteritas audiet et fructum ex ipſis percipiet, ſi hoc bellum feliciter confeceritis? Ne autem iis qui inter vos optime ſentiunt haec fortitudo ſit infructuoſa, neue illi qui timent pericula plus quam par eſt, hoc impune ferant, audite ex me, * quid vtriſque veſtrum, antequam eo deueniatur, exſpectandum ſit. Cuicunque praeclari et generoſi alicuius facinoris in pugna editi teſtimonium dicent ipſi rerum geſtarum gnari, cum alios

b Veram eſſe lectionem, quam ſequutus eſt *Gelenius*, εἰ δὲ μή, mihi non eſt dubium: nam ſupra p. 324. v. 40. dicit εἰ δέ μή γε. *Sylb.*

i Μήτε τὴν τῆς ἀρετῆς *Vat.*

k Οὓς οὐδεὶς ὑμνήσει λόγος ἀξίως, *quos laudare pro dignitate nulla poſſit oratio*, vt vertit *Lapus.* atque ita legendum eſſe docuit *Steph.* vulgatis deeſt οὐδεὶς.

l Poſſis etiam legere ἔτι κατορθώσητε. *Sylb.*

* Ita cum *Gelenio:* ſic quidem *Portus* vertit, *antequam in ipſa venerint, hoc impune ferant, quaenam vtroſque praemia manent, audite ex me.*

m Μαρτυρήσουσιν] Μαρτυρήσωσιν *Vat.*

n Ἑκάστοις *Vat.* ἐκείνων vulgo.

o Forſan

νῳ ἐθισμῶν ὑπάρχει φέρεσθαι, καὶ γῆς [o] ἐπιπροσθήσω κλῆρον, ἐξ ἧς κέκτηται τὸ δημόσιον, [p] καὶ ἱκανὸν ποιῆσαι ὡς μηδενὸς τῶν ἀναγκαίων δεηθῆναι· ᾧ δ' ἂν ἡ κακὴ καὶ θεοβλαβὴς διάνοια φυγῆς ἀσχήμονος ἐπιθυμίαν [q] ἐμβάλῃ, τούτῳ τὸν φευγόμενον ἀγχοῦ παραστήσω θάνατον· κρείττων γὰρ ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις γένοιτο ὁ τοιοῦτος πολίτης ἀποθανών· καὶ περιέσται τοῖς οὕτως ἀποθανοῦσι μήτε ταφῆς μήτε τῶν ἄλλων νομίμων μεταλαβεῖν, ἀλλ' ἀζήλοις, ἀκλαύστοις, ὑπ' οἰωνῶν τε καὶ θηρίων διαφθαρῆναι. ταῦτα δὴ προεγνωκότες, ἴτε προθύμως ἅπαντες ἐπὶ τὸν ἀγῶνα, λαβόντες καλὰς ἐλπίδας, ἔργων καλῶν ἡγεμόνας, ὡς ἑνὶ τῷ κινδύνῳ τὸ κράτιστον καὶ κατ' εὐχὴν ἅπασι τέλος λαβόντι, τὰ μέγιστα ἕξοντες ἀγαθά, φόβου τυράννων ὑμᾶς αὐτοὺς [r] ἐλευθερώσοντες, πόλει τῇ γειναμένῃ τροφείων δικαίας ἀπαιτούσῃ χάριτας ἀποδώσοντες, παῖδας ὅσοις εἰσὶν ὑμῶν ἔτι νή-

alios honores ſtatim ei dabo, qui patrio illi more ſolent deferri, *Per. Iul.* 4220. tum etiam de agro publico partem addam, quae tanta erit, vt *Ante Chr.* 494. rebus nullis ad victum neceſſariis illi opus ſit futurum: cui vero *Olymp.* 72 2/3. ignauus et peruerſus animus fugae turpis cupiditatem iniecerit, *Cat.* 258. huic mortem ipſam quam fugit repraeſentabo: (talem enim *V.C. Var.* 260. ciuem mori ſatius eſt, cum ipſius tum aliorum ciuium cauſſa) praeterea illi qui ita obierint, neque ſepulturae, neque aliarum rerum, quae ſolent tribui defunctis, participes erunt, ſed neglecti, indefleti, ab alitibus et feris laniabuntur. Haec igitur cum praeſciatis, ite alacres omnes ad praelium, ſpem bonam praeclarorum facinorum ſequuti ducem; quippe qui, hoc vno periculo fortiter et ex animi ſententia exantlato, maxima conſecuturi eſtis bona; vos ipſos tyrannorum metu liberaturi, patriae quae vos genuit educationis debitam gratiam repoſcenti relaturi, teneram liberorum aetatem et vxores legitimas a nefaria

o Forſan ἔτι προσθήσω. atque ita in *Cod. Vat.*

p *Lapus* videtur ſuſtuliſſe καὶ, dum vertit, *adeo ſufficientem, vt nihilo neceſſariorum indigeat.* illamque non agnoſcit *Cod. Vat.* Καὶ retenta, ποιήσω legit *Gelen.*

q Ἐμβάλῃ *Vat.* vulgo ἐμβαλεῖ.

r Ἐλευθερώσαντες *Vat.*

 s Ἐκγε-

ποι, καὶ γαμετὰς γυναῖκας οὐ περιοψόμενοι παθεῖν πρὸς ἐχθρῶν ἀνήκεστα, γηραιούς τε πατέρας τὸν ὀλίγον ἔτι χρόνον ἥδιστον βιῶναι παρασκευάσοντες. ὦ μακάριοι μὲν, οἷς ἂν [s] ἐγγένηται τὸν ἐκ τοῦδε τοῦ πολέμου θρίαμβον καταγαγεῖν, ὑποδεχομένων ὑμᾶς τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ πατέρων· εὐκλεεῖς δὲ καὶ ζηλωτοὶ τῆς ἀρετῆς, οἱ τὰ σώματα χαριούμενοι τῇ πατρίδι. ἀποθανεῖν μὲν γὰρ πᾶσιν ἀνθρώποις ὀφείλεται, κακοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς· καλῶς δὲ καὶ ἐνδόξως μόνοις τοῖς ἀγαθοῖς.„

Ἔτι δ' αὐτοῦ λέγοντος τὰ εἰς τὸ γενναῖον ἐπαγωγὰ,
X. θάρσος τι δαιμόνιον ἐμπίπτει τῇ στρατιᾷ, καὶ ὥσπερ ἐκ μιᾶς ψυχῆς ἅπαντες ἀνεβόησαν ἅμα· „Θάρσει τε καὶ ἄγε. καὶ ὁ Ποστούμιος ἐπαινέσας τὸ πρόθυμον αὐτῶν, καὶ τοῖς θεοῖς εὐξάμενος, ἐὰν εὐτυχὲς καὶ καλὸν τέλος ἀκολουθήσῃ τῇ μάχῃ, θυσίας τε μεγάλας ἀπὸ πολλῶν ἐπιτελέσειν χρημάτων, καὶ ἀγῶνας καταστήσεσθαι πολυτελεῖς, οὓς ἄξει ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἀνὰ πᾶν ἔτος, ἀπέλυσεν ἐπὶ τὰς τάξεις. ὡς δὲ τὸ [t] σύνθημα παρὰ τῶν ἡγε-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

ſaria inimicorum libidine et grauiſſimis malis defenſuri, ſenibuſque patribus praeſtituri, vt quod pauxillum vitae ſupereſt cum voluptate exigant. O vos beatos, quibus continget ex hoc praelio triumphum agere, excipientibus vos liberis et vxoribus et parentibus! o vos glorioſos et ob fortitudinem admirandos, qui corpora veſtra patriae donabitis! mors enim omnibus mortalibus eſt fatalis, ignauis aeque atque fortibus; ſed praeclara et glorioſa mors ſolis viris fortibus contingit.„

Illo autem eos ad fortitudinem adhuc adhortante, audacia quaedam immiſſa diuinitus exercitum inuaſit, et quaſi vno ore omnes ſuſtulerunt clamorem, „Bono ſis animo, imperator, et nos ducas. Poſtumius, laudata eorum alacritate, diiſque votis factis, ſi ea pugna felicem et praeclarum habuiſſet exitum, ſe ſacrificia magna magnis impenſis facturum, et ludos ſplendidiſſimos inſtituturum, qui quotannis a pop. Rom. celebrarentur, milites in ſuos ordines dimiſit. Poſtquam autem milites a ducibus

s Ἐκγένηται malit *Portus.*

t Σύνθημα τὸ παρὰ *Vat.*

u Ὁπλισμὸς

μόνων παρέλαβον, καὶ τὰ παρακλητικὰ τῆς μάχης αἱ σάλπιγγες ἐνεκελεύσαντο, ἐχώρουν ἀλαλάξαντες ὁμόσε, πρῶτον μὲν οἱ ψιλοὶ καὶ ἱππεῖς ἀφ' ἑκατέρων, ἔπειτα αἱ πεζαὶ φάλαγγες, [u] ὁπλισμοὺς τε καὶ τάξεις [x] ὁμοίους ἔχουσαι· καὶ γίνεται πάντων ἀναμὶξ μαχομένων καρτερὸς ἀγὼν, καὶ ἐν χερσὶ πᾶσα ἡ μάχη. ὡς δὲ πολὺ τὸ παράλογον ἀμφοτέροις τῆς δόξης· οὐδέτεροι γὰρ ἐλπίσαντες μάχης [y] δεήσειν σφίσιν, ἀλλὰ τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ τοὺς πολεμίους ὑπολαβόντες φοβήσειν· Λατῖνοι μὲν τῷ πλήθει τῆς σφετέρας ἵππου πιστεύσαντες, ἧς οὐδὲ τὸ ῥόθιον ᾤοντο τοὺς Ῥωμαίων ἱππεῖς ἀνέξεσθαι· Ῥωμαῖοι δὲ τῷ τολμηρῷ καὶ ἀπερισκέπτῳ ἐπὶ τὰ δεινὰ χωροῦντες, καταπλήξεσθαι τοὺς πολεμίους· ταῦτα ὑπὲρ ἀλλήλων [z] καταδοξάσαντες ἐν ἀρχαῖς, τὰ ἐναντία ἑώρων γινόμενα. οὐκέτι δὲ τὸ τῶν ἀντιπολεμίων δέος, ἀλλὰ τὸ ἴδιον θάρσος ἑκά-

ducibus teſſeram acceperant, et tubae belli ſignum cecinerunt, *Per. Iul.*
ſublato clamore manus conſeruerunt; primum quidem vtrinque 4220.
leuis armaturae milites et equites, deinde pedites legionarii pa- *Ante*
riter armati et inſtructi: et omnibus promiſcue pugnantibus *Chr.* 494.
acre praelium commiſſum eſt, idque cominus. Quum autem *Olymp.*
vtroſque longe ſua fefelliſſet opinio: (neutri enim ſperarant 72 $\frac{2}{3}$.
praelio ſibi opus fore, ſed primo impetu hoſtem a ſe territum *V.C. Cat.* 258.
iri exiſtimarunt: Latini quidem ſui equitatus multitudine freti, *Var.*
cuius ne impetum quidem a Romanis equitibus ſuſtineri poſſe 260.
arbitrabantur: Romani vero, credentes audacia ſua et periculorum contemptione ſe hoſtibus terrorem incuſſuros) quum, inquam, vtrique hac falſa opinione decepti fuiſſent, *ſtatim in ipſo initio* viderunt rem ſibi ſuccedere contra quam ſperarant. nam vtrique non amplius in hoſtium formidine, ſed in ſua forti-

u Ὁπλισμοὺς τε καὶ τάξεις *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.* vulg. ὡπλισμένους.

x Vel Atticiſmus eſt, vel dicendum ὁμοίας. *Port.*

y Ποιήσειν σφίσιν *Vat.*

z Καταδοξάζειν non eſt falſam de aliquo opinionem ſuſcipere, ſed δοξάζειν τι κατά τινος: adeo vt vertendum ſit, *quum iſtam de ſe opinionem inuicem ſuſcepiſſent, contrarium tamen vſu venire videbant. Caſ.*

a Ἐξω-

τεροι τοῦ τε σωθήσεσθαι καὶ τοῦ νικήσειν αἴτιον σφίσι νομίσαντες, ἀγαθοὶ μαχηταὶ καὶ ὑπὲρ δύναμιν ἐφάνησαν. ἐγίνοντο δὲ ποικίλαι καὶ ἀγχίστροφοι περὶ αὐτοὺς αἱ τοῦ ἀγῶνος τύχαι.

XI. Πρῶτον μὲν οὖν οἱ κατὰ μέσην τὴν φάλαγγα τεταγμένοι Ῥωμαίων, ἔνθα ὁ δικτάτωρ Ποστούμιος ἦν λογάδας ἔχων περὶ αὐτὸν ἱππεῖς, καὶ αὐτὸς ἐν πρώτοις μαχόμενος, τὸ καθ᾽ ἑαυτοὺς [a] ἐξωθοῦσι μέρος, τρωθέντος ὑσσῷ τὸν δεξιὸν ὦμον θατέρου τῶν Ταρκυνίου παίδων Τίτου, καὶ μηκέτι δυναμένου τῇ χειρὶ χρῆσθαι. ([b] Λικίννιος μὲν

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

fortitudine, ſalutis et victoriae ſpem ac fiduciam poſitam eſſe exiſtimantes, ſtrenuos ac ſupra vires egregios pugnatores ſe praeſtiterunt. Varia autem et reciproca eorum certaminis fortuna fuit.

Primum enim Romani, qui in media acie collocati erant, vbi dictator Poſtumius erat circa ſe lectos equites habens, et ipſe inter primos pugnans, cornu ſibi oppoſitum loco pellunt; quod Titus alter Tarquinii filius pilo in dextrum humerum impacto ſauciatus fuiſſet, neque manu amplius vti poſſet. (at Licinnius

a Ἐξωθοῦσι μέρος *Vat.* vulgo ἐ. κέρας.

b Λικίννιος μὲν γὰρ καὶ οἱ περὶ Γέλλιον] Adiunge his etiam *Liuium*, qui tamen de aetate Tarquinii parum apta bello quod ait *Dionyſius* haud ignorauit. *In Poſthumium*, inquit, *prima in acie ſuos adhortantem inſtruentemque*, *Tarquinius Superbus*, *quanquam iam aetate et viribus erat grauior*, *equum infeſtus admiſit.* Non fugiebat videlicet *Liuium*, etiam alios multos ſenatores Romanos in ea aetate domi ac foris rem praeclare geſſiſſe: regemque Maſiniſſam nonaginta annos natum exſequi ſolitum omnia regis officia et munera. Anteam quoque Scytharum regem ſtrenue pugnantem in bello aduerſus Philippum Macedonem cecidiſſe, quum nonagenario eſſet maior. Eadem de Bardyle Illyrici rege et Aſandro Boſpori rege, itemque aliis, narrantur. Atque huc pertinet quod inter exempla felicis ſenectutis et vegetae Tarquinius hic a Graecis refertur. *Lucianus*, Ταρκύνιος ὁ τελευταῖος Ῥωμαίων βασιλεὺς φυγαδευθεὶς καὶ ἐπὶ Κύμης διατρίβων, ὑπὲρ τὰ ἐννενήκοντα ἔτη λέγεται στεῤῥότατα βιῶσαι. Aliam ergo *Dionyſius* afferat ſententiae ſuae, vt vincat, rationem. Vide vero quae

γὰρ καὶ οἱ περὶ [c] Γέλλιον, οὐδὲν ἐξητακότες οὔτε τῶν εἰκότων οὔτε τῶν δυνατῶν, αὐτὸν εἰσάγουσι τὸν βασιλέα Ταρκύνιον ἀγωνιζόμενον ἐφ᾽ ἵππου καὶ τιτρωσκόμενον, ἄνδρα ἐννενήκοντα ἔτεσι προσάγοντα.) πεσόντος δὲ Τίτου, μικρὸν ἀγωνισάμενοι χρόνον οἱ περὶ αὐτὸν, καὶ τὸ σῶμα ἔμψυχον ἀράμενοι, γενναῖον οὐδὲν ἔτι ἔπραξαν, ἀλλ᾽ ἐχώρουν ἐπιοῦσι τοῖς Ῥωμαίοις ἐπὶ πόδα· ἔπειτα αὖθις ἔστησάν τε καὶ εἰς ἀντίπαλα ἐχώρουν, θατέρου τῶν Ταρκυνίου παίδων Σέξτου μετὰ τῶν ἐκ Ῥώμης φυγάδων τε καὶ τῶν ἄλλων ἐπιλέκτων ἱππέων [d] ἐπιβοηθησάντων αὐτοῖς. οὗτοι μὲν οὖν πάλιν ἀναλαβόντες αὑτοὺς, ἐμάχοντο· οἱ δὲ τῆς φάλαγγος [e] ἑκατέρας ἡγεμόνες, [f] Τῖτος Αἰβούτιος καὶ Μαμίλιος Οκταούϊος, λαμπρότατα πάντων ἀγωνιζόμενοι, καὶ τρέποντες μὲν τοὺς ὑφισαμένους καθ᾽ ὃ χωρή-

nius et Gellius, quod minus accurate perpenderint quid veriſimile eſſet et quid fieri poſſet, inducunt ipſum regem Tarquinium, ex equo pugnantem et ſaucium, virum qui ad nonageſimum annum accedebat.) Proſtrato autem Tito, eius milites non diutius praeliati, viuoque eius corpore ſublato, nullum poſtea generoſum facinus ediderunt, ſed inuadentibus Romanis pedem referentes cedebant: poſtea vero rurſus conſtiterunt, et ſigna conuerſa in hoſtes intulerunt, quia Sextus alter Tarquinii filius cum Romanis exſulibus et aliis delectis equitibus, ſubſidio illis venit. Iſti igitur reſumptis animis praelium renouant. Vtriuſque vero aciei duces, T. Aebutius et Octauius Mamilius, quum longe omnium fortiſſime pugnarent, et hoſtes ſibi reſiſtentes profligarent quamcunque in partem ſe vertiſſent, et

Per. Iul. 4220.
Ante Chr. 494.
Olymp. 72 $\frac{2}{3}$.
V.C. *Cat.* 258. *Var.* 260.

quae lib. IV. initio hac de re cum cura docet. *Caſaub.*

c Γάλλιον minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

d Legitima conſtructio flagitat ἐπιβοηθήσαντος, adeo vt ad θατέρου referatur: alioqui pro μετὰ τῶν legendum καὶ τῶν *Port.*

e Ἡγεμόνες ἑκατέρας *Vat.* et *Lapi Codd.* *Gelenius* legit ἑτέρας, *parte alia.*

f Supra (p. 333. v. 49.) Mamilium Latini exercitus dextrum cornu tenuiſſe ſcribit, Aebutium Romani ſiniſtrum: nec locum eos mutaſſe huc vſque ſignificauit. itaque facile intelligi poteſt, in altero aciei cornu, dextro ſcilicet Latinorum et laeuo Romanorum, hunc conflictum eſſe factum. *Sylb.* Vide *Suuilium* ad *Tacitum* p. 123.

g Deſi-

σειαν μέρος, ἀντικαθιστάντες δὲ τῶν σφετέρων τοὺς θορυβηθέντας, χωροῦσιν ἐκ προκλήσεως ὁμόσε· καὶ συῤῥάξαντες πληγὰς κατ᾽ ἀλλήλων φέρουσιν ἰσχυρὰς, οὐ μὴν καιρίους, ὁ μὲν ἱππάρχης εἰς τὰ στέρνα τοῦ Μαμιλίου διὰ τοῦ θώρακος ἐλάσας τὴν αἰχμὴν, ὁ δὲ Μαμίλιος μέσον περονήσας τὸν δεξιὸν ἐκείνου βραχίονα· καὶ πίπτουσιν ἀπὸ τῶν ἵππων.

XII. Ἀποκομισθέντων δ᾽ ἀμφοτέρων ἐκ τῆς μάχης, ὁ τεταγμένος [[g] αὖθις καὶ πρεσβύτερος"] πρεσβευτὴς Μάρκος Οὐαλέριος τὴν τοῦ ἱππάρχου παρειληφὼς ἡγεμονίαν, ἐπιστὰς τοῖς ἀμφ᾽ αὐτὸν ἱππεῦσιν ἐπὶ τοὺς κατὰ πρόσωπον, καὶ μικρὸν ἀντισχὼν χρόνον, [h] ἐξωθεῖται τῆς τάξεως ἐπιπολύ· [i] ἧκον δὲ καὶ τούτοις ἐκ τῶν φυγάδων τῶν ἐκ Ῥώμης ἱππέων τε καὶ ψιλῶν βοήθειαι, καὶ ὁ Μαμίλιος ἀνειληφὼς ἐκ τῆς πληγῆς ἑαυτὸν, ἤδη παρῆν αὖθις, ἄγων πλῆθος ἱππέων τε καὶ ψιλῶν πεζῶν καρτερόν· ἐν τούτῳ τῷ ἀγῶνι ὁ πρεσβευτὴς [k] Μάρκος Οὐαλέ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 528. *Var.* 260.

et ſuos perturbatos in aciem reſtituerent, ſe inuicem ad certamen prouocantes infeſtis armis concurrerunt, factaque impreſſione grauia non tamen lethalia vulnera mutuo intulerunt et acceperunt, equitum magiſter in pectus Mamilii haſta per thoracem acta, at Mamilius illius dextro brachio per medium transfixo: et ambo ex equis deciderunt.

Ambobus autem ex acie relatis, M. Valerius, qui legatus iterum ipſi *Aebutio* datus fuerat et qui *duorum* legatorum maior erat natu, quum in locum magiſtri equitum ſucceſſiſſet, cum ſuis equitibus reſtitit hoſtibus a fronte ſibi oppoſitis; ſed quum diutius eorum impetum ſuſtinere non poſſet, longe ab acie reiectus eſt: (exſulum enim Rom. equitatus et leuis armaturae milites ſubſidio illis venerant) et Mamilius, quum ſe ex vulnere recollegiſſet, reuerſus eſt in aciem cum valida manu et equitum et peditum leuiter armatorum. In hoc praelio Marcus Valerius legatus,

g Deſiderantur in *Cod. Vat.*

h Ἐξωθεῖται ταχέως τῆς τάξεως *Vat.*

i Ἧκεν] Ita edit *Sylb.* Ἧκον in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* ſtructura duriore, ferenda tamen, cum βοήθεια nomen collectivum ſit.

k Μάρκος Οὐαλέριος] Poplicolae fratrem intelligit; qui nono ante

ριος, ὁ τὸν κατὰ Σαβίνων πρῶτος εἰσαγαγὼν θρίαμβον, καὶ τὸ φρόνημα τῆς πόλεως τεταπεινωμένον ἐκ τοῦ Τυῤῥηνικοῦ [l] πτώματος [m] διαναστήσας, δόρατι πληγεὶς πίπτει, καὶ περὶ αὐτὸν ἄλλοι [n] πολλοὶ Ῥωμαίων καλοί τε καὶ ἀγαθοί. [o] περὶ δὲ τῷ πτώματι αὐτοῦ γίνεται καρτερὸς ἀγὼν, [p] Ποπλίου καὶ Μάρκου τῶν Ποπλικόλα παίδων τὸν θεῖον ὑπερασπισάντων. ἐκεῖνον μὲν οὖν ἀσκύλευτόν τε καὶ μικρὸν ἔτι ἐμπνέοντα τοῖς ὑπασπισαῖς ἀναθέντες, ἀπέστειλαν ἐπὶ τὸν χάρακα, ἑαυτοὺς δ' εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ὑπὸ [q] λήματός τε καὶ προθυμίας [r] ὠσάμενοι, καὶ

legatus, qui primus de Sabinis triumphauit, quique animos pop. Rom. ob cladem ab Hetruſcis acceptam deiectos erexit, haſta ictus cecidit, et circa eum multi alii Romani egregii et fortes viri: et circa ipſius cadauer acre praelium commiſſum eſt, Publio et Marco Poplicolae filiis patruum protegentibus. Quum igitur illum inſpoliatum et nonnihil adhuc ſpirantem armigeris tradidiſſent, in caſtra remiſerunt, ipſique cum magna animi praeſentia et alacritate, in medios hoſtes ſeſe coniicientes, acceptis

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2 3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

ante anno conſul fuit, cum P. Poſtumio Tuberto. *Liuius* nihil adiicit epitheti. vt neſcias, de patre ne an de filio intelligi voluerit. nam vndecimo poſt conſulatum anno *Liuius* ait dictatorem factum patrem M. Valerium, Poplicolae fratrem: atque idem *Dionyſius.* hic vero ait occiſum. Locus meo iudicio inexplicabilis. *Glar.*

l Pro πτώματος frequentius in hac ſignificatione vſurpatur πταίσματος, vt cum alibi, tum p. 352. iuxta *Ed. Sylb.*

m Ἀναστήσας *Vat.*

n Ῥωμαίων πολλοὶ καὶ ἀγαθοὶ *Vat.*

o Περὶ δὲ τῷ πτώματι *Vat.* vulgo legitur τὸ πτῶμα.

p Ποπλίου] Ab initio ſeptimi libri P. Valerius Poplicolae filius in Siciliam mittitur; hic occiditur. quapropter et hic locus ſuſpectus. niſi quis dicat Poplicolae duos fuiſſe filios Publios. *Sylb.*

q Ita *Sylb.* et *Port.* λήμματος in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

r Poſt ὠσάμενοι (in *Ed. Steph.*) perperam e praecedentibus repetitum erat comma iſtud τοῖς ὑπασπισαῖς ἀναθέντες. quod viderant etiam interpretes. *Sylb.*

s Ἀθρόον

πολλὰ τραύματα λαβόντες, [s] ἀθρόων περιχυθέντων σφίσι τῶν φυγάδων, ἀποθνήσκουσιν ἅμα. ἐξωθεῖται δὲ μετὰ τοῦτο τὸ πάθος ἡ Ῥωμαίων φάλαγξ, [t] καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπιπολὺ καὶ μέχρι τῶν μέσων παρερρήγνυτο. ἔπειτα μαθὼν ὁ δικτάτωρ [u] τὴν φυγὴν τῶν σφετέρων, ἐβοήθει κατὰ τάχος, ἄγων τοὺς περὶ αὐτὸν ἱππεῖς. κελεύσας δὲ τὸν ἕτερον πρεσβευτὴν, Τῖτον [x] Ἑρμήνιον, ἴλην ἱππέων ἄγοντα κατὰ νώτου χωρεῖν τῆς σφετέρας φάλαγγος, καὶ τοὺς φεύγοντας ἐπιστρέφειν, εἰ δὲ μὴ πείθοιντο, [y] ἀποκτεῖναι, αὐτὸς ἅμα τοῖς κρατίστοις ἐπὶ τὸ στίφος ὠθεῖται. κἀπειδὴ πλησίον τῶν πολεμίων ἐγένετο, πρώ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

ceptis multis vulneribus a confertis et circumfuſis exſulibus, ſimul occubuerunt. Poſt iſtum caſum Romana acies loco pulſa eſt, et a ſiniſtro cornu longe atque adeo vſque ad mediam aciem ordinibus aegre ſeruatis eſt compulſa. At poſtquam dictator animaduertit ſuos iam ad fugam inclinatos, celeriter cum equitibus, quos circa ſe habebat, illis ſubſidio venit. atque iubens alterum legatum, T. Herminium, cum equitum ala a tergo ſuae aciei circumvehi, et ſuorum fugam ſiſtere, et niſi parerent eos occidere, ipſe vna cum fortiſſimis quibusque in confertum hoſtium agmen impreſſionem facit. Atque vbi propius ad hoſtes acceſſit,

s Ἀθρόον excuſari poteſt, ſi accipiatur pro ἀθρόως: alioqui conuenientius ἀθρόων. *Sylb.* Ἀθρόων in *Cod. Vat.*

t Καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν] Hoc eodem latere T. Aebutius pulſus erat, et Valerii ei ſuccedentes occiſi. at ſuperius in aciei ordinatione erratum eſt, auctoris (vt puto) lapſu memoriae, qui T. Aebutium magiſtrum equitum Sexto Tarquinio opponit, Titum autem Virginium Mamilio: at deinde in pugna concurrentes facit T. Aebutium et Octauium Mamilium. Quidam putant omnem errorem tolli, ſiquis in acierum inſtructione in Romano exercitu ſiniſtrum ac dextrum inuertat. Sed id ſequentes loci non admittunt. *Glar.*

u Vel φυγὴν τῆς ῥοπῆς· per hypallagen pro ῥοπὴν τῆς φυγῆς, vel legendum φυγὴν τῆς τροπῆς (i. e. φυγὴν τῶν ἀνδρῶν τραπέντων) nam ſic et alibi loqui amat *Dionyſius. Port.* Τῆς ῥοπῆς non agnoſcit *Cod. Vat.*

x Γερμήνιον in *Ed. Steph.* Γερμίνιον hic et paullo infra in *Cod. Vat.* Γ pro aſpiratione poſita.

y Ἀποκτεῖναι αὐτοὺς parum recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

z Περὶ

τος εἰσελαύνει τὸν ἵππον ἀφειμένῳ τῷ χαλινῷ. ἀθρόας δὲ γενομένης καὶ καταπληκτικῆς τῆς ἐλάσεως, οὐ δεξάμενοι τὸ μανικὸν αὐτῶν καὶ τεθηριωμένον οἱ πολέμιοι, τρέπονται καὶ πίπτουσι συχνοί. ἐν δὲ τούτῳ καὶ ὁ πρεσβευτὴς Ἑρμήνιος ἀνειληφὼς τοὺς φοβηθέντας ἐκ τῆς τροπῆς τῶν σφετέρων, ἦγεν ἐπὶ τοὺς [z] περὶ τὸν Μαμίλιον συνεστῶτας· καὶ συμπεσὼν αὐτῷ, μεγίστῳ τ' ὄντι καὶ [a] ῥώμης ἀρίστῳ τῶν καθ' ἑαυτὸν τότε ἀνθρώπων, ἐκεῖνόν τ' ἀποκτείνει, καὶ αὐτὸς, ἐν τῷ σκυλεύειν τὸν νεκρὸν πληγεὶς ὑπό τινος ξίφει διὰ τῆς λαγόνος, ἀποθνήσκει. Σέξτος δὲ Ταρκύνιος, τοῦ λαιοῦ τῶν Λατίνων κέρατος ἡγούμενος, ἀντεῖχεν ἔτι τοῖς δεινοῖς, καὶ τοὺς ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ τῶν Ῥωμαίων κέρατος ἐξωθεῖ τῆς στάσεως. ὡς δὲ τὸν Ποστούμιον ἐθεάσατο σὺν τοῖς ἐπιλέκτοις ἱππεῦσιν ἐπιφαινόμενον, ἀπογνοὺς ἁπάσης ἐλπίδος, εἰς μέσους αὐτοὺς ἵεται· ἔνθα δὴ κυκλωθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἱππέων τε καὶ πεζῶν, καὶ [b] βαλλόμενος πανταχόθεν, ὥσπερ θηρίον, οὐκ

acceſſit primus in eos equum totis habenis laxatis concitauit. *Per. Iul.*
*Tanta autem et tam terribilis fuit vis ipſorum impetum facien- 4220.
tium, vt hoſtes, furorem illum et efferatam rabiem non ſuſtinen- *Ante Chr.*
tes, terga verterint, et multi ceciderint. Interea vero et ipſe 494.
legatus Herminius, ſuos ex pauore fugae recipiens, *confirmatos* *Olymp.*
duxit in hoſtes confertos, qui cum Mamilio erant; et congreſſus 72 2/3.
cum ipſo, qui ſtatura erat maxima et robore praeſtantiſſimus *Cat.*
omnium ſuae aetatis mortalium, illumque interfecit, et ipſe, dum *V. C.* 258.
cadauer eius ſpoliaret, a quodam per lacus gladio ictus obiit. At *Var.* 260.
Sextus Tarquinius, qui laeuum Latinorum cornu ducebat, malis adhuc reſiſtebat, et Romanos qui erant in dextro cornu loco depulit. Verum poſtquam praeter exſpectationem ſuam vidit Poſtumium cum lectiſſimis equitibus in ſe tendentem, deſperatis omnibus rebus, in medios eos ſe coniecit: vbi a Romanis equitibus et peditibus circumdatus, et vndique telis petitus inſtar ferae, non ſine

* Ad verbum, *conferta autem terribilique facta incurſione, non ſuſtinentes* etc.

z Περὶ τὸν Μαμίλιον malit *Sylb.* vulgo legitur παρὰ τ. Μ.

a Ῥώμῃ ἀρίστῳ. *Vat.*

b Βαλλόμενος, *Vat.* quod placuit et *Sylburgio.* vulgo l. βαλόμ. ſimplici λ.

ἄνευ τȣ̃ πολλȣ̀ς ἀποκτεῖναι τῶν ὁμόσε χωρησάντων, ἀποθνήσκει. πεσόντων δὲ τῶν ἡγεμόνων, ἀθρόα γίνεται πάντων αὐτίκα τῶν Λατίνων φυγὴ, καὶ τȣ̃ χάρακος αὐτῶν ἐρήμȣ καταλειφθέντος ὑπὸ τῶν φυλάκων ἅλωσις· ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι πολλὰς καὶ καλὰς ἔλαβον ὠφελείας· συμφορά τε αὕτη μεγίστη Λατίνοις ἐγένετο, δι᾽ ἣν ἐπὶ πλεῖστον ἐκακώθησαν, καὶ φθόρος σωμάτων ὅσος ȣ̓́πω πρότερον. ἀπὸ γὰρ τετρακισμυρίων πεζῶν, καὶ τρισχιλίων ἱππέων, ὥσπερ ἔφην, οἱ λειφθέντες ἐλάττȣς μυρίων, ἐσώθησαν ἐπὶ τὰ σφέτερα.

XIII. Ἐν ταύτῃ λέγονται τῇ μάχῃ Ποστουμίῳ τε τῷ δικτάτωρι καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν τεταγμένοις ἱππεῖς δύο φανῆναι, κάλλει τε καὶ μεγέθει [c] μακρῷ κρείττȣς ὧν ἡ καθ᾽ ἡμᾶς φύσις ἐκφέρει, ἐναρχόμενοι γενειᾶν, ἡγȣ́μενοί τε τῆς Ῥωμαϊκῆς ἵππȣ, καὶ τȣ̀ς ὁμόσε χωρȣ̃ντας τῶν Λατίνων παίοντες τοῖς δόρασι, καὶ προτροπάδην ἐλαύνοντες. [d] καὶ

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 ⅔. Cat. V.C. 258. Var. 260.

ſine caede multa eorum, qui cum ipſo congredi auſi fuerant, periit. Caeſis autem ducibus, confeſtim omnes Latini conferti fugae ſe mandarunt, eorumque caſtra a cuſtodibus deſerta capta fuerunt: ex quibus Romani magnam et opimam praedam abſportarunt. Atque iſta clades Latinorum maxima fuit, illoſque grauiſſime et diutiſſime afflixit, tantaque eorum ſtrages tunc edita quanta nunquam antea. nam ex quadraginta peditum et tribus equitum millibus, vt dixi, pauciores quam decies mille ſuperſtites fuerunt, qui domum incolumes redierint.

Cum Latinis debellatum.

In hac pugna ferunt dictatori Poſtumio et militibus, quos circa ſe habebat, duos equites apparuiſſe, et forma et ſtatura longe praeſtantiores quam quos natura aetate noſtra producit, iam pubeſcere incipientes, qui equitatui Romano praeibant, et Latinorum obuios quoſque cominus haſtis feriebant, et in effuſam fugam vertebant. Et,

c Λαμπρῷ *Vat.*

d Forſan ſic diſtinguendum et legendum, καὶ μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Λατίνων καὶ τὴν ἅλωσιν τȣ̃ χάρακος αὐτῶν, περὶ δείλην ὀψίαν, τότε τέλος λαβȣ́σης μάχης, ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ etc. Μάχης et Ῥωμαίων deſiderantur in *Cod. Vat.* Τέλος λαβȣ́σης τῆς μάχης malit *Sylb.* vulgo legitur τὸ τέλος et μάχης ſine articulo.

e Πολεμι-

μετὰ τὴν τροπὴν τῶν Λατίνων καὶ τὴν ἅλωσιν τοῦ χάρακος αὐτῶν περὶ δείλην ὀψίαν, τότε τέλος λαβούσης τῆς μάχης, ἐν τῇ Ῥωμαίων ἀγορᾷ τὸν αὐτὸν τρόπον ὀφθῆναι δύο νεανίσκοι λέγονται, [e] πολεμικὰς ἐνδεδυκότες στολὰς, μήκιστοι καὶ κάλλιστοι, καὶ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἔχοντες, αὐτοί τε φυλάττοντες ἐπὶ τῶν προσώπων ὡς ἐκ μάχης ἥκοντες [f] τὸ ἐναγώνιον σχῆμα, καὶ τοὺς ἵππους ἱδρῶτι διαβρόχους ἐπαγόμενοι. [g] ἀράντες δὲ τῶν ἵππων ἑκάτεροι, καὶ ἀπονίψαντες ἀπὸ τῆς λιβάδος, ἣ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἑστίας ἀναδίδωσι, λίμνην ποιοῦσα ἐμβύθιον ὀλίγην, πολλῶν αὐτοὺς περιστάντων, [h] καὶ εἴ τι φέρουσιν ἔτι καινὸν ἀπὸ στρατοπέδου μαθεῖν ἀξιούντων, τήν τε μάχην αὐτοῖς φράζουσιν ὡς ἐγένετο, καὶ ὅτι νικῶσιν· οὓς μεταχωρήσαντας ἐκ τῆς

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

Et, poſt fuſos fugatoſque Latinos, et caſtra eorum capta, ferunt circa veſpertinum crepuſculum, finito praelio, Romae in foro eodem modo conſpectos fuiſſe duos adoleſcentes, militaribus indutos veſtibus, maxime proceros et maxime formoſos, et eadem aetate, et in ipſo vultu adhuc retinentes, quaſi ex praelio redirent, eandem ſpeciem quam in certamine habuerant, equoſque ſudore madidos adducentes. cumque de equis deſcendiſſent, ſeque abluiſſent aqua, quae profluit ex fonte, qui eſt ad aedem Veſtae, quaeque paruum quidem ſed profundum lacum efficit, multis eos circumdantibus, et ſcire cupientibus ecquid noui ex caſtris adhuc afferrent, pugnam ipſis narraſſe vt fuerat commiſſa, et victoriam nunciaſſe: quos, quum e foro

e Πολεμικὰς ἐνδεδυκότες στολὰς] *Militaribus indutos veſtibus* perperam in *Porti* verſione. Rectius *Gelenius* interpretatur *adoleſcentes militari cultu:* cum vox στολὴ ſignificet qualecunque corporis *ornamentum* ad aliquam rem peragendam, vt (ad *Aeliani* l. III. c. 24.) notauit *Cl. Perizonius:* qui praeterea nos monuit πολεμικὰς στολὰς diſerte hic loci pro *Lorica* poni.

f Τὸ ἐναγώνιον σχῆμα *Vat.* quod valde arriſit *Stephano.* vulgo τὸ ἐν ἀγῶνι σχ.

g Id eſt, ἀράντες ἑαυτοὺς ἐκ τῶν ἵππων, καταβάντες ἀπὸ τῶν ἵππων. *Port.*

h Ἐπιφέρουσιν εἴ τι κοινὸν *Vat.* Κοινὸν habet *Ed. Steph.* ex *Lapi* tamen verſione atque ipſo ſenſu καινὸν malint *Sylb.* et *Port.*

ἀγορᾶς ὑπ' οὐδενὸς [i] ἔτι" λέγουσιν ὀφθῆναι, πολλὴν ζήτησιν αὐτῶν ποιουμένου τοῦ καταλειφθέντος τῆς πόλεως ἡγεμόνος. ὡς δὲ τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ [k] τὰς παρὰ τοῦ δικτάτωρος ἐπιστολὰς ἔλαβον οἱ τῶν κοινῶν προεστῶτες, καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασι τοῖς ἐν τῇ μάχῃ γενομένοις καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν δαιμόνων ἔμαθον, νομίσαντες τῶν αὐτῶν θεῶν εἶναι ἄμφω τὰ φάσματα, ὥσπερ εἰκὸς, Διοσκούρων ἐπείσθησαν εἶναι τὰ εἴδωλα. ταύτης ἐστὶ τῆς παραδόξου καὶ θαυμαστῆς τῶν δαιμόνων ἐπιφανείας ἐν Ῥώμῃ πολλὰ σημεῖα, ὅ τε νεὼς ὁ τῶν Διοσκούρων, ὃν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς κατεσκεύασεν ἡ πόλις, ἔνθα ὤφθη τὰ εἴδωλα, καὶ ἡ παρ' αὐτῷ κρήνη καλουμένη τε τῶν θεῶν τούτων ἱερὰ, καὶ εἰς τόδε χρόνου νομιζομένη, θυσίαι τε πολυτελεῖς, ἃς καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὁ δῆμος ἐπιτελεῖ διὰ τῶν μεγίστων ἱππέων ἐν μηνὶ Κυϊντιλίῳ λεγομένῳ, ταῖς καλουμέναις εἰδοῖς, ἐν ᾗ κατώρθωσαν ἡμέρᾳ τόνδε τὸν πόλεμον· ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, ἡ μετὰ τὴν θυσίαν ἐπιτελουμένη πομ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260. *Caſtores.*

e foro ſeſe recepiſſent, a nullo poſtea conſpectos fuiſſe tradunt, licet *ab vrbis praefecto diu et accurate quaeſiti fuiſſent. Quum autem poſtero die reipublicae principes a dictatore literas accepiſſent, et, praeter alia quae in eo praelio acciderant, cognoviſſent etiam hanc deorum viſionem, rati eorundem deorum fuiſſe vtrumque ſpectrum, vt veriſimile erat, Caſtoris et Pollucis eas imagines eſſe crediderunt. Huius incredibilis et admirandae deorum praeſentiae Romae multa exſtant monumenta: cum ipſa aedes Caſtoris et Pollucis, quam in foro populus Romanus aedificauit, in eo ipſo loco vbi viſae fuerunt *illorum* imagines; tum fons aedi vicinus, qui iſtis diis ſacer dicitur, et qui ad hanc vſque diem talis creditur; tum etiam magnifica ſacrificia, quae quotannis populus Romanus per primarios equeſtris ordinis viros idibus Quintilibus peragit, quo die bellum hoc feliciter eſt confectum. Sed praeter haec omnia eſt illa pompa, quae peracto ſacrificio

i Deeſt *Vat.* *k* Τὰς παρὰ τοῦ δικτάτωρος *Vat.*

* A relicto in vrbe duce. vulg. deeſt articulus. *Lapus.*

l Τὸν

πὴ τῶν ἐχόντων [l] τὸν δημόσιον ἵππον, [m] οἳ κατὰ φυλάς τε καὶ λόχους κεκοσμημένοι, στοιχηδὸν ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι πορεύονται πάντες, ὡς ἐκ μάχης ἥκοντες, ἐστεφανωμένοι θαλλοῖς ἐλαίας, καὶ [n] πορφυρᾶς [o] φοινικοπαρύφους ἀμπεχόμενοι τηβέννας, τὰς καλουμένας τραβέας, ἀρξάμενοι μὲν ἀπὸ ἱεροῦ τινος Ἄρεως ἔξω τῆς πόλεως ἱδρυμένου, διεξιόντες δὲ [p] τήν τ' ἄλλην πόλιν διὰ τῆς ἀγορᾶς, καὶ παρὰ τὸ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν παρερχόμενοι, ἄνδρες ἔστιν ὅτε καὶ πεντακισχίλιοι, φέροντες ὅσα παρὰ τῶν ἡγεμόνων ἀριστεῖα ἔλαβον ἐν ταῖς μάχαις, καλὴ καὶ ἀξία τοῦ μεγέθους [q] τῆς ἡγεμονίας ὄψις. ταῦτα μὲν ὑπὲρ τῆς [r] γενομένης ἐπιφανείας τῶν Διοσκούρων λεγόμενά τε καὶ πραττόμενα ὑπὸ Ῥωμαίων ἔμαθον· ἐξ

ſacrificio ducitur ab iis qui equum publicum habent, qui, tributim et centuriatim diſtincti, ordine omnes equis vehuntur, quaſi e pugna redeant, coronati fronde oleagina, et togis purpureis cocco praetextis induti, quas appellant trabeas, initium pompae facientes a quodam templo Martis extra vrbem exſtructo, et tum caeteras vrbis partes per forum tranſeuntes, tum etiam aedem Caſtoris et Pollucis praetereuntes, interdum numero quinquies mille homines, qui ferunt quaecunque fortitudinis ſuae praemia in praeliis a ducibus acceperunt; egregium certe et dignum illius imperii amplitudine ſpectaculum. Atque haec ſunt, quae ob Caſtoris et Pollucis praeſentiam a Romanis dici et fieri obſeruaui:

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

l τὸν δημόσιον ἵππον in *Ed. Steph* et *Cod. Vat.* quod contra *Sylburgium* tuetur *Portus.* [Humanum vtique paſſus h. l. Sylburgius, in editione ſua τὴν, in locum bonae et probatae lectionis τὸν, quam reuocaui, ſuffecerat.]

m Non agnoſcit *Vat.*

n πορφύρας] πορφυρᾶς malit *Portus.*

o Vide *Var. Lect.* ad pag. 124.

p Exiſtimo legendum potius τήν τε ἄλλην πόλιν, καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς παρὰ τὸ τῶν Διοσκούρων etc. i. e. *tranſeuntes cum per alias vrbis partes, tum etiam per forum illud, in quo exſtructum eſt Caſtoris et Pollucis templum, iuxta quod praeteruehuntur* etc. *Port.*

q Ὄψις τῆς ἡγεμονίας *Vat.*

r Λεγομένης *Vat.*

ὧν τεκμήραιτο ἄν τις, ὡς θεοφιλεῖς ἦσαν οἱ τότε ἄνθρωποι, σὺν ἄλλοις πολλοῖς καὶ μεγάλοις.

XIV. Ὁ δὲ Ποστόμιος ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα κατεστρατοπέδευσεν ἐν τῷ πεδίῳ· τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ στεφανώσας τοὺς ἀριστεύσαντας ἐν τῇ μάχῃ, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους φυλάττεσθαι διαδοὺς, ἔθυε τὰ νικητήρια τοῖς θεοῖς. ἔτι δ' αὐτῷ τὸν στέφανον ἐπικειμένῳ, καὶ τὰς [s] ὑπερπύρους ἀπαρχὰς τοῖς βωμοῖς ἐπιτιθέντι, σκοποί τινες, ἀπὸ τῶν μετεώρων καταδραμόντες, ἀγγέλλουσι πολέμιον ἐπὶ σφᾶς ἐλαύνειν στρατόν. ἦν δ' ἐκ τοῦ Οὐολούσκων ἔθνους ἐπίλεκτος ἀκμὴ σύμμαχος ἀπεσταλμένη Λατίνοις, πρὶν ἢ τὴν μάχην αὐτῶν ἐπιτελεσθῆναι. ὡς δὲ δὴ ταῦτ' ἔγνω, χωρεῖν ἅπαντας ἐκέλευσεν ἐπὶ τὰ ὅπλα, καὶ μένειν ἐν τῷ χάρακι παρὰ ταῖς ἰδίαις ἕκαστον σημαίαις, φυλακὴν καὶ κόσμον φυλάττοντας, ἕως ἂν [t] αὐτὸς ἃ χρὴ πράττειν παραγγείλῃ. οἱ δὲ τῶν Οὐολούσκων ἡγεμόνες ἐξ ἀπόπτου [u] τοῖς Ῥω-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* V.C. 258. *Var.* 260.

vaui: quibus ex rebus, praeter multas alias eaſque magnas, coniicere eſt, quam chari diis eſſent illius ſeculi homines.

Poſtumius autem eam noctem tranſegit in caſtris, quae in planicie poſuit: poſtero die coronatis iis, qui in praelio fortiter ſe geſſerant, et diſtributis captiuis, vt aſſeruarentur, ſacra votiua diis pro victoria perſoluit. Dum autem adhuc eſſet coronatus, et aris primitias igne cremandas imponeret; exploratores quidam, ex editioribus locis decurrentes, nunciant, hoſtilem exercitum contra ſe venire. Erat autem Volſcorum iuuentus delecta, quae Latinis auxilio miſſa fuerat, antequam finis ipſorum praelio imponeretur. Qui quum haec intellexiſſet, ſtatim omnes ad arma concurrere iuſſit, et in caſtris ad ſua quemque ſigna manere, cuſtodias agentes et ordinem ſeruantes, donec ipſe quid agendum eſſet ipſis imperaret. Quum autem Volſcorum duces *ſuas copias in locum excelſum duxiſſent, vnde Romanos conſpicere

s Alibi (ſc. pag. 32. v. 28. et p. 148. v. 41.) ἐμπύρους.

t Αὐτοὺς ferri poteſt, ſi referatur ad infinitum verbum πράττειν. alioqui aptius eſt αὐτοῖς, ſi ad παραγγείλῃ referre malis. *Sylb.* Αὐτὸς in *Cod. Vat.*

u Τῶν Ῥωμαίων *Vat.*

* Caſtris in conſpicuo Romanis loco poſitis, viderunt etc. *Gelen.*

μαίοις παρεμβάλλοντες, ὡς εἶδον μεστὸν μὲν τὸ πεδίον νεκρῶν, [x] ὀρθοὺς δὲ τοὺς χάρακας ἀμφοτέρους, προϊόντα δ' ἐκ τῶν ἐρυμάτων οὔτε πολέμιον οὔτε φίλον οὐδένα, τέως μὲν ἐθαύμαζον, καὶ τίς ἡ κατειληφυῖα τύχη τὰ πράγματα, ἀπόρως εἶχον συμβάλλειν· ἐπεὶ δὲ παρὰ τῶν ἀνασωζομένων ἐκ τῆς τροπῆς ἅπαντα τὰ περὶ τὸν ἀγῶνα ἔμαθον, ἐσκόπουν μετὰ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τί χρὴ πράττειν. τοῖς μὲν οὖν θρασυτάτοις αὐτῶν ἐδόκει κράτιστον εἶναι, χωρεῖν ἐπὶ τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων ἐξ ἐφόδου, ἕως πολλοὶ μὲν ἔκαμνον ὑπὸ τραυμάτων, ἀπειρήκεσάν τε ἅπαντες ὑπὸ κόπου, ὅπλα τ' ἄχρηστα τοῖς πλείστοις ἦν, τὰ μὲν ἀπεστομωμένα τὰς ἀκμάς, τὰ δὲ κατεαγότα, καὶ βοήθεια παρὰ τῶν οἴκοθεν ἀκραιφνὴς οὔπω παρῆν οὐδεμία αὐτοῖς· ἡ δὲ σφῶν αὐτῶν δύναμις, πολλή τ' οὖσα καὶ ἀγαθὴ καὶ ὡπλισμένη καλῶς, ἐμπειροπόλεμός τε καὶ οὐ προσδεχομένοις ἐξαπιναίως παροῦσα, [y] φοβερὰ καὶ τοῖς εὐτολμοτάτοις φανήσεσθαι ἔμελλε.

ſpicere poſſent, vbi viderunt planiciem cadaueribus conſtratam, *Per. Iul.*
et vtraque caſtra erecta, neque ex munitionibus quemquam vel 4220.
hoſtem, vel amicum prodire, aliquamdiu id admirati ſunt, nec *Ante*
ſatis coniicere potuerunt quiſnam eſſet rerum ſtatus. Sed poſt- *Chr.* 494.
quam ex iis, qui ex fuga euaſerant, omnia, quae in praelio acci- *Olymp.*
derant, cognouerunt, cum aliis ducibus conſultare coeperunt, 72 $\frac{2}{3}$.
quidnam eſſet faciendum. Illi igitur, qui inter eos erant auda- *Cat.*
ciſſimi, cenſebant, optimum eſſe Romanorum vallum ex itinere *V. C.* 258.
et primo impetu inuadere, dum adhuc multi ob vulnera labora- *Var.* 260.
rent, et omnes labore maxime defatigati eſſent, et arma eſſent maxima ex parte inutilia, et partim acie obtuſa partim fracta, nec dum ab vrbe vllum recens auxilium ipſis ſubueniſſet: ſuum enim exercitum, quod eſſet et ingens et ſtrenuus, et egregie inſtructus et bellis exercitatus, et illis minime exſpectantibus de repente improuiſus aduenisſet, vel audaciſſimis quibuſque formidabilem fore dicebant.

At

Gelen. Duces itaque Volſcorum irrupturi ex improuiſo in Rom. *Lapus.*

x Μεστοὺς δὲ τοὺς χάρακας *Vat.*
y φοβερὰ καὶ τοῖς *Vat.* copula vulgatis deeſt.

Ee 4 z Ἀγα-

XV. Τοῖς δὲ σωφρονεστάτοις οὐκ ἀσφαλὲς τὸ κινδύνευμα εἶναι ἐφαίνετο, ἀνδράσιν [z] ἀγαθοῖς τε τὰ πολέμια καὶ νεωστὶ τὴν Λατίνων τοσαύτην δύναμιν ἀραμένοις, ἄνευ συμμάχων ὁμόσε χωρεῖν μέλλοντας, τὸν ὑπὲρ τῶν μεγίστων κίνδυνον ἐν ἀλλοτρίᾳ ποιεῖσθαι γῇ, ἔνθα εἴ τι συμβαίη πταῖσμα, οὐδεμίαν ἕξουσι καταφυγὴν ἀσφαλῆ· τῆς δ' οἴκαδε σωτηρίας προνοεῖσθαι μᾶλλον ἠξίουν οὗτοι διὰ ταχέων, καὶ μέγα κέρδος [a] ὑπολαμβάνειν, εἰ μηδὲν ἀπολαύσουσιν ἐκ τῆς στρατείας κακόν· ἑτέροις δὲ τούτων μὲν οὐδέτερον ἐδόκει χρῆναι ποιεῖν, νεανικὸν μὲν ἀποφαίνουσι τὸ πρόχειρον τῆς ἐπὶ τὸν ἀγῶνα ὁρμῆς, αἰσχρὸν δὲ τὸ παράλογον τῆς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα φυγῆς, ὡς κατ' εὐχὴν ληψομένων τῶν πολεμίων ὁπότερον ἂν αὐτῶν ποιήσωσι. γνώμη δὲ τούτων ἦν, ἐν μὲν τῷ παρόντι κρατύνασθαι τὸν χάρακα καὶ τὰ πρὸς τὸν ἀγῶνα εὐτρεπίζεσθαι· πέμποντας δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους Οὐολούσκους, δυοῖν θάτερον ἀξιοῦν, ἢ δύναμιν ἑτέραν πέμπειν [b] ἀξιόμαχον

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Coſ.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

At viris prudentioribus nequaquam tuta periclitatio illa videbatur, non exſpectatis ſociorum auxiliis congredi cum viris fortibus et bellicoſis, et qui nuperrime tantas Latinorum copias deleuiſſent: praeſertim quum pro ſumma rerum in alieno agro periculum eſſent ſubituri, vbi ſi qua clades fuiſſet accepta, nullum tutum refugium eſſent habituri. Iſti igitur cenſebant potius de reditu in patriam celeriter cogitandum, et ſaluti conſulendum, et pro magno lucro reputandum, ſi ex ea expeditione nullam calamitatem accepiſſent. Alii vero neutrum horum faciendum cenſebant, dicentes audacem illum impetum, quo adeo alacriter ad dimicandum ferebantur, iuuenilem eſſe, et turpe eſſe ſine vlla cauſſa domum refugere; et vtrum horum feciſſent, ipſos rem hoſtibus gratiſſimam facturos. Horum autem ſententia erat, vt in praeſentia quidem munirent caſtra, et res neceſſarias ad pugnam pararent, et, miſſis legatis ad reliquos Volſcos, e duobus alterum poſtularent, vel vt ſibi alias copias mitterent, quae

z Ἀγαθοῖς τὰ πολέμιά τε *Vat.*
a Ἀπολαμβάνειν *Vat.*
b Ἀξιόχρεων *Vat.*

c Ἐπὶ

[c] ἐπὶ Ῥωμαίους, ἢ καὶ τὴν ἀπεσταλμένην μετακαλεῖν. ἡ δὲ πιθανωτάτη τοῖς πλείστοις φανεῖσα, καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τέλει κυρωθεῖσα γνώμη ταῦτα παρῄνει, πέμψαι τινὰς εἰς τὸν χάρακα τῶν Ῥωμαίων κατασκόπους, ὀνόματι πρεσβευτῶν ἔχοντας τὸ ἀσφαλές, οἳ δεξιώσονται τὸν ἡγεμόνα, καὶ φράσουσιν, ὅτι σύμμαχοι Ῥωμαίων ἥκοντες ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Οὐολούσκων, ἄχθονται μὲν ὑστερήσαντες τῆς μάχης, ὡς οὐδεμίαν ἢ μικράν τινα τῆς προθυμίας χάριν οἰσόμενοι, τῇ δ' ἐξ ἐκείνων τύχῃ μέγαν ἀγῶνα δίχα συμμάχων κατωρθωκότων συνήδονται. ἐξαπατήσαντες δ' αὐτοὺς τῇ φιλανθρωπίᾳ τῶν λόγων, καὶ πιστεύειν, ὡς φίλοις, σφίσι κατασκευάσαντες, ἅπαντα κατασκέψονται, καὶ [d] δηλώσουσιν ἀφικόμενοι πλῆθός τ' αὐτῶν καὶ ὁπλισμοὺς καὶ παρασκευάς, καὶ εἴ τι κατὰ νοῦν ἔχουσι πράττειν. ὅταν δὲ ταῦτ' ἀκριβῶς σφίσι γένηται φανερά, τότε

quae pares eſſent Romanorum viribus, vel etiam eas quae fue- *Per. Iul.*
rant miſſae, reuocarent. Sententia vero, quae maximae illorum 4220.
parti placuit, et quam exercitus duces ratam fecerunt, haec ſua- *Ante Chr.*
debat: mittendos eſſe aliquos exploratores in Romanorum caſtra, 494.
legatorum nomine * protectos, qui, data imperatori dextra, atque *Olymp.*
eo ſalutato, dicerent, ſe Romanorum ſocios a republica Volſco- 72 2/3.
rum miſſos venire, et ſe moleſte ferre quod ſerius ad praelium *Cat.*
venerint, nullam vel certe perexiguam ſui in eos ſtudii gratiam *V.C.* 258.
reportaturi; caeterum ſe eorum fortunae gratulari, qui, re felici- *Var.*
ter geſta ſine vllis ſociorum auxiliis, ingenti praelio hoſtem vi- 260.
cerint. Ita enim fore vt Romanos verborum blanditiis decipiant, eoſque inducant vt ſibi tanquam amicis fidem habeant, atque interea omnia explorent, et reuerſi ad ſuos ſignificent, quis ſit eorum numerus, quae armatura, quis apparatus, et quae eorum conſilia. His autem accurate cognitis, tunc ſe deliberaturos vtrum

c Ἐπὶ Ῥωμαίους *Vat.* quo modo legendum eſſe placuit *Sylburgio*, niſi datiuum ἐπὶ Ῥωμαίοις referendum ſit ad ἀξιόμαχον: quoniam ſenſus poſtulat accuſatiuum, ſi ad πέμπειν reſpiciamus.

* Futuros tutos. *Lapus.*

d Δηλοῦσιν *Vat.*

e Προ-

[e] προθεῖναι βουλὴν, εἴτ' ἐπιχειρεῖν αὐτοῖς ἄμεινον εἴη, προσμεταπεμψαμένοις δύναμιν ἑτέραν, εἴτε καὶ τὴν παροῦσαν ἀπάγειν.

XVI. Ὡς δὲ ταύτῃ προσέθεντο τῇ γνώμῃ, [f] καὶ οἱ προχειρισθέντες ὑπ' αὐτῶν πρέσβεις, ἀφικόμενοι πρὸς τὸν δικτάτωρα, παραχθέντες ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν, ἐξηγοῦντο τοὺς ἐξαπατήσοντας λόγους· [g] ὀλίγον ὁ Ποστούμιος ἐπισχὼν χρόνον πρὸς αὐτοὺς εἶπε· „[h] Πονηρὰ βουλεύματα, ὦ Οὐολοῦσκοι, χρηστοῖς ἀμφιέσαντες λόγοις ἥκετε· καὶ πολεμίων ἔργα πράττοντες, φίλων ἐξενέγκασθαι βούλεσθε δόξαν. ὑμεῖς γὰρ ἀπεστάλθε ὑπὸ τοῦ κοινοῦ Λατίνοις συμμαχήσοντες καθ' ἡμῶν· ἐπεὶ δὲ ὕστεροι τῆς μάχης ἥκετε καὶ κρατουμένους αὐτοὺς ὁρᾶτε, [i] παρακρούσασθαι βούλεσθε

Per. Iul. 4220. vtrum praeſtet eos accerſitis nouis copiis adoriri, an vero praeſentes etiam domum reducere.

Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

Quum igitur omnes in hanc ſententiam iuiſſent, et legati ab illis electi, ad dictatorem venientes, productique in concionem, mandata ad decipiendum compoſita expoſuerunt, Poſtumius, ſuſpenſo aliquantulum reſponſo, dixit ad illos: „Aduenitis, Volſci, mala conſilia bonis verbis tegentes; et quum hóſtilia facinora faciatis, tamen de vobis vt de amicis opinionem haberi vultis. Vos enim eſtis miſſi a republica Volſcorum, Latinis auxilium contra nos laturi: ſed quia ſerius veniſtis, quam vt praelio intereſſe poſſetis, et quia victos eos cernitis, nobis imponere vultis,

e Προθεῖναι *Vat.* quod ſi quis malit, per me licet. *Sylb.* vulgo προσθεῖναι.

f Coniunctionem καὶ agnoſcit etiam *Lapus* in hoc membro: ſed in ſequentibus παραχθέντες vertit in παρήχθησαν. Malim ego, manentibus caeteris, hanc coniunctionem ponere ante παραχθέντες. quod ſi fiat, expedita eſt et ſtructurae et ſententiae ratio. *Sylb.*

g Ὀλίγον ἐπισχὼν ὁ Ποστούμιος χρόνον *Vat.* omittens οὖν, quod vulgatae ad v. ὀλίγον addunt.

h Πονηρὰ βουλεύματα χρηστοῖς ἀμφιέσαντες λόγοις] Alludere videtur ad iſtud Aethiopici regis apud *Herodotum* libro III. p. 107. qui exploratoribus Perſicis ſub legationis praetextu miſſis reſpondet, δολεροὺς μὲν τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δολερὰ δὲ αὐτέων τὰ εἵματα: ſignificans, vt purpurae colorem, ſic Perſarum verba eſſe doloſa. *Sylb.*

i Παρακρούσεσθαι *Vat.*

k Πρὸς

ἡμᾶς, τἀναντία ὧν ἐμέλλετε πράττειν λέγοντες. καὶ οὐδὲ ἡ φιλανθρωπία τῶν λόγων ἣν πλάττεσθε πρὸς τὸν παρόντα καιρὸν, οὐδὲ τὸ προσποίημα ὑμῶν τῆς δεῦρο ἀφίξεως ὑγιές ἐστιν, ἀλλὰ μεστὸν δόλου καὶ ἀπάτης. οὐ γὰρ συνησθησόμενοι τοῖς ἀγαθοῖς τοῖς ἡμετέροις ἐξαπεστάλθε, ἀλλὰ κατασκεψόμενοι πῶς ἡμῖν ἀσθενείας ἢ δυνάμεως τὰ πράγματα ἔχει· καί ἐστε πρεσβευταὶ μὲν λόγῳ, κατάσκοποι δ' ἔργῳ.» ἀρνουμένων δὲ [k] πρὸς ἅπαντα τῶν ἀνδρῶν, οὐ διὰ μακροῦ τὴν πίστιν ἔφησεν αὐτοῖς παρέξεσθαι· καὶ αὐτίκα τὰς ἐπιστολὰς αὐτῶν, ἃς [l] ἔλαβε πρὸ τῆς μάχης τοῖς ἡγεμόσι τῶν Λατίνων φερομένας, ἐν αἷς ὑπισχνοῦντο αὐτοῖς πέμπειν ἐπικουρίαν, [m] προήνεγκε, καὶ τοὺς φέροντας αὐτὰς [n] προσήγαγεν. ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν γραμμάτων, καὶ τῶν αἰχμαλώτων ἃς ἔλαβον ἐντολὰς διηγησαμένων, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε βαλεῖν τοὺς Οὐολούσκους ὡς ἑαλωκότας ἐπ' αὐτοφώρῳ κατασκόπους· ὁ δὲ Ποστού-

vultis, dicentes contraria illis quae facere decreueratis: neque beneuolentia, quam verbis in praeſentia ſimulatis, neque iſte ſimulatus veſtrae legationis aduentus ſanus eſt, ſed doli et fraudis plenus. Neque enim miſſi fuiſtis, vt congratularemini noſtris bonis; ſed vt exploraretis quam validae, aut quam infirmae ſint noſtrae vires: et verbis quidem legati eſtis, ſed re ipſa exploratores. Legatis autem omnia inficiantibus, breui ſe eius rei fidem illis eſſe facturum dixit: et ſtatim eorum literas, quas interceperat antequam praelium committeretur, quae ducibus Latinorum afferebantur, quibus ſe illis auxilia miſſuros pollicebantur, protulit, et illos qui eas tulerant produxit. Quum autem lectae fuiſſent eae literae, et ipſi captiui mandata accepta expoſuiſſent, multitudo quidem *militaris* ad feriendum Volſcos concitata eſt, vt deprehenſos in ipſo facinore exploratores. At Poſtumius

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

k πρὸς ἅπαντας] Fortaſſe melius πρὸς ἅπαντα, ſc. λεγόμενα. *Port.*

l Ἔλαβε πρὸ τῆς *Vat.* Coniunctionem tollendam eſſe coniecerat *Sylb.* vel, ne quid decedat numero, ἔλαβέ τε vertendum in ἐλάβετο.

m Προσήνεγκε parum recte in *Ed. Steph.*

n Προήγαγεν *Vat.* quod maluerunt interpretes, licet προσήγαγεν

μιος οὐκ ᾤετο δεῖν ὁμοίους [o] γίνεσθαι τοῖς κακοῖς τοὺς ἀγαθούς· κρεῖττον εἶναι λέγων καὶ μεγαλοψυχότερον εἰς τοὺς ἀποστείλαντας φυλάττειν τὴν ὀργὴν, ἢ εἰς τοὺς ἀποσταλέντας· καὶ διὰ τὸ φανερὸν ὄνομα τῆς πρεσβείας [p] ἀφεῖναι τοὺς ἄνδρας μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ ἀφανὲς τῆς κατασκοπῆς ἔργον ἀπολέσαι· ἵνα μήτε Οὐολούσκοις ἀφορμὴν παράσχωσιν εὐπρεπῆ τοῦ πολέμου, πρεσβευτῶν ἀνῃρῆσθαι σώματα σκηπτομένοις παρὰ τὸν ἁπάντων νόμον, [q] μήτε τοῖς ἄλλοις ἐχθροῖς πρόφασιν εἶναι εἰ καὶ ψευδοῦς, ἀλλ' οὐκ ἀλόγου γε, οὐδ' ἀπίστου.

XVII. Ἐπισχὼν δὲ τὴν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, ἀπιέναι τοὺς ἄνδρας ἐκέλευσεν [r] ἀμεταστρεπτὶ, φυλακῇ παραδοὺς ἱππέων, οἳ προέπεμψαν αὐτοὺς ἐπὶ τὸν Οὐολούσκων χάρακα. ἐκβαλὼν δὲ τοὺς κατασκόπους, εὐτρεπίζεσθαι τὰ εἰς μά-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* V.C. 258. *Var.* 260.

mius exiſtimauit minime oportere probos improbis ſimiles eſſe; ſatius eſſe dicens atque animi excelſioris ac generoſioris, iram reſeruare in eos, qui ipſos miſerant, quam in eos qui miſſi fuerant: eoſque ob certum legationis nomen potius dimittendos, quam ob incertum explorationis facinus perdendos; ne Volſcis honeſtam belli occaſionem darent, legatos ſuos contra ius gentium caeſos ſimulantibus; neue aliis inimicis occaſio praebeatur dicendi ea, quae licet falſa eſſent, tamen neque a ratione neque a fide remota eſſent.

Repreſſo igitur multitudinis impetu, imperauit vt illi dimitterentur, * et ad ſuos recta redirent, nec ſe conuerterent: et cuſtodiae cauſſa equites illis addidit, qui eos vſque ad Volſcorum caſtra proſequuti ſunt. Eiectis autem exploratoribus, imperauit militi-

ἤγαγεν (vt ait *Sylb.*) excuſari poſſit.

o Γενέσθαι *Vat.*

p Illa ἀφεῖναι τοὺς ἄνδρας μᾶλλον, ἢ διὰ τὸ ἀφανὲς κατασκοπῆς ἔργον ἀπολέσαι deſiderantur in *Cod. Vat.*

q Poſterius μήτε et prius non habent vnius modi verba. quod ſi ad ἵνα reſpiciamus, ſyntactica lex hic poſtulat μήτε τοῖς ἄλλοις ἐχθροῖς πρόφασις ᾖ. *Sylb.*

* Minime reuerſuri. *Lapus.* Sed ita vt ne *reſpicerent quidem ne dum* reuerterentur amplius. *Gelen.*

r Deeſt *Vat.* ἀναστρέφειν quod vulgatae ad ἐκέλευσεν addunt.

s Παρήγ-

χην [s] παρήγγελλε τοῖς στρατιώταις, ὡς ἐν τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ παραταξόμενος· ἐδέησε δ' οὐδεμιᾶς [t] αὐτῷ μάχης. οἱ γὰρ ἡγεμόνες τῶν Οὐολούσκων πολλῆς ἔτι νυκτὸς οὔσης ἀναστήσαντες τὴν στρατιὰν, ᾤχοντο ἐπὶ τὰ σφέτερα. ἁπάντων δὲ χωρησάντων αὐτῷ κατ' εὐχὴν, θάψας τοὺς οἰκείους νεκροὺς, καὶ τὴν στρατιὰν καθήρας, ἀνέστρεψεν εἰς τὴν πόλιν εὐπρεπεῖ θριάμβῳ κοσμούμενος, ὅπλων τε σωρὸν ἐφ' ἁμάξαις πολλαῖς κομίζων, καὶ χρημάτων στρατιωτικῶν παρασκευὰς ἀφθόνους εἰσφέρων, καὶ τοὺς ἁλόντας ἐν τῇ μάχῃ πεντακοσίων ἀποδέοντας ἑξακισχιλίους ἐπαγόμενος. ἀπὸ δὲ τῶν λαφύρων ἐξελόμενος τὰς δεκάτας, ἀγῶνάς τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἀπὸ τετταράκοντα ταλάντων ἐποίει, καὶ [u] ναῶν κατασκευὰς ἐξεμίσθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρῃ, κατ' εὐχήν. ἐσπάνισαν γὰρ αἱ τροφαὶ τοῦ πολέμου κατ' ἀρχὰς, καὶ πολὺν αὐτοῖς παρέσχον φόβον ὡς [x] ἐπιλείψουσαι, τῆς τε γῆς

militibus vt res ad praelium pararent, *quaſi poſtridie eorum aciem eſſet inſtructurus *eoſque in hoſtem ducturus*. ſed nullo praelio ei opus fuit. Volſcorum enim duces, nocte adhuc intempeſta motis inde caſtris, domum redierunt. Quum autem omnia ei ex voto ſucceſſiſſent, humatis ſuorum cadaueribus, et luſtrato exercitu, Romam rediit inſigni triumpho ornatus, armorum cumulos multis plauſtris vehens, et ſupellectilem militarem abundantiſſimam *in vrbem* importans, et hominum in pugna captorum adducens quinque millia et quingentos praeterea. Et quum de manubiis decimas exemiſſet, ludos et ſacrificia diis fecit quadraginta talentorum impendio; aedemque, quam vouerat, Cereri, Libero, Liberaeque exſtruendam locauit. Initio enim belli laboratum eſt victus inopia, et magnus erat metus ne victus penitus deficeret, tum

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260. *De Latinis triumphus.*

s Παρήγγειλε *Vat.*

* Quaſi conflicturus in craſtinum. *Gelen.*

t Αὐτῶν in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Verum αὐτῷ ſenſus poſtulat et ſtructura. *Sylb.* Forſan legendum μηδενὶ αὐτῶν, i. e. *nulli de Poſtumianis praelio opus fuit. Port.*

u ναοῦ] Mallem ναῶν κατασκευάς. quod infra (v. 33.) dicat ναούς τε αὐτοῖς καθιδρύσεσθαι et ἐψηφίσατο τὰς τῶν ναῶν κατασκευάς. *Port.* Vide *Annott.*

x Ἐπιλεῖψαι *Vat.*

y Εὐχὰς

ἀκάρπου γενομένης, καὶ τῆς ἔξωθεν ἀγορᾶς οὐκέτι παρακομιζομένης διὰ τὸν πόλεμον. διὰ τοῦτο τὸ δέος ἀνασκέψασθαι τὰ Σιβύλλεια τοὺς φύλακας αὐτῶν κελεύσας, ὡς ἔμαθεν ὅτι τούτους ἐξιλάσασθαι τοὺς θεοὺς οἱ χρησμοὶ κελεύουσιν, [y] εὐχὰς αὐτοῖς ἐποιήσατο, μέλλων ἐξάγειν τὸν στρατὸν, ἐὰν εὐετηρία γένηται κατὰ τὴν πόλιν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἀρχῆς, οἵα πρότερον ἦν, ναούς τ' αὐτοῖς καθιδρύσεσθαι, καὶ θυσίας καταστήσεσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν· οἱ δὲ ὑπακούσαντες, τήν τε γῆν παρεσκεύασαν [z] ἀνιέναι πλουσίους καρποὺς, οὐ μόνον τὴν σπόριμον, ἀλλὰ καὶ τὴν δενδροφόρον, καὶ τὰς ἐπεισάκτους ἀγορὰς πάσας ἐπικλύσαι μᾶλλον ἢ πρότερον. ἅπερ ὁρῶν αὐτὸς ὁ Ποστούμιος ἐψηφίσατο τὰς τῶν ναῶν τότε κατασκευάς. Ῥωμαῖοι μὲν δὴ [a] τὸν " [b] τυραννικὸν ἀπωσάμενοι πόλεμον εὐνοίᾳ θεῶν, ἐν ἑορταῖς τε καὶ θυσίαις ἦσαν.

XVIII. Ὀλίγαις δ' ὕστερον ἡμέραις πρέσβεις ἀπὸ τοῦ κοινοῦ τῶν Λατίνων ἧκον ὡς αὐτοὺς ἐξ ἁπασῶν τῶν πόλεων ἐπι-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* *V.C.* 258. *Var.* 260.

tum ob terrae ſterilitatem, tum quod nulli amplius commeatus extrinſecus ob bellum afferrentur. Ob iſtum igitur timorem, quum iuſſiſſet Sibyllinos libros conſuli ab eorum cuſtodibus, et cognouiſſet oraculorum monitu haec numina placanda eſſe, vouit, quum eſſet iam educturus exercitum, ſi imperii ſui tempore felix prouentus fuiſſet in vrbe, qualis ante fuerat, ſe et templa illis exſtructurum, et ſacrificia quotannis peragenda conſtituturum. Dii vero, exauditis eius precibus, effecerunt, vt non ſolum ſegetes, ſed etiam arborifera terra fruges opimas produceret, vtque vrbs magis quam ante omni importatorum commeatuum genere abundaret. Quae animaduertens Poſtumius, tunc templa aedificare decreuit. Romani igitur, bello tyrannico deorum beneuolentia propulſato, feriis et ſacrificiis operam dabant.

Latini pacem petunt.

Paucis autem poſt diebus legati a Latinorum republica ex omnibus

y Εὐχὰς αὐτοῖς ἐποιήσατο *Vat.* pronomen vulgo deeſt.

z Ἀνεῖναι πλουσίους *Vat.*

a Abeſt *Vat.*

b Ita in *Vat.* et *Lapi Codd.* et infra (p. 343. v. 43.) dicitur ὁ πρὸς τοὺς τυράννους ἐνστὰς πόλεμος. Male Τυρρηνικὸν in *Ed. Steph.*

* Ita

λεχθέντες, οἷα τὴν ἐναντίαν ἔχοντες περὶ τοῦ πολέμου γνώμην, ἱκετηρίας καὶ στέμματα προεχόμενοι. οὗτοι παραχθέντες ἐπὶ τὴν βουλὴν, τῆς μὲν ἀρχῆς τοῦ πολέμου τοὺς δυναστεύοντας ἐν ταῖς πόλεσιν ἀπέφαινον αἰτίους· τὸ δὲ πλῆθος ἓν μόνον τοῦτο ἁμαρτεῖν ἔλεγον, ὅτι πονηροῖς ἐπείσθη δημαγωγοῖς ἴδια κέρδη παρεσκευασμένοις. ταύτης δὲ τῆς ἀπάτης, ἐν ᾗ τὸ πλεῖον ἀνάγκης μέρος ἦν, οὐ [c] μεμπτὰς τετικέναι δίκας ἑκάστην πόλιν ἔλεγον, τῆς κρατίστης νεότητος ἀναιρεθείσης, ὥστε μὴ ῥᾴδιον εἶναι πένθους καθαρὰν εὑρεῖν οἰκίαν. ἠξίουν τ' αὐτοὺς παραλαβεῖν σφᾶς ἑκόντας, οὔτε περὶ τῆς ἀρχῆς ἔτι διαφερομένους, οὔτε περὶ τῶν ἴσων φιλονεικοῦντας, συμμάχους τε καὶ ὑπηκόους ἅπαντα τὸν λοιπὸν χρόνον ἐσομένους, καὶ πᾶν ὅσον ὁ δαίμων ἀφείλετο τοῦ Λατίνων ἀξιώματος, τοῦτο τῇ Ῥωμαίων προσθήσοντας [d] εὐποτμίᾳ. τελευτῶντες δὲ τοῦ λόγου, συγγένειαν ἐπεκαλοῦντο, καὶ συμμαχιῶν ἀπροφασίστων ποτὲ

bus delecti populis, qui ſuis ſententiis huic bello aduerſati fue- *Per. Iul.*
rant, *ramos oleae ac velamenta *alia* ſupplicum porrigentes, ad 4220.
eos venerunt. Iſti in ſenatum introducti, primum cauſſas belli *Ante Chr.*
in ſingularum ciuitatum principes reiiciebant; ipſum vero vul- 494.
gus hac tantum in re peccaſſe dicebant, quod improbis ductori- *Olymp.*
bus ſuum lucrum quaerentibus obtemperaſſet. Ob iſtam autem 72 2/3.
fraudem, ad quam maxima neceſſitas non reprehendenda acceſ- *Cat.*
ſerat, vnamquamque ciuitatem poenas dediſſe dicebant, prae- *V.C.* 258. *Var.*
ſtantiſſima iuuentute ſublata, ita vt difficile eſſet aliquam domum 260.
luctus expertem inuenire: petebantque ab illis, vt ſe vltro deditionem facientes reciperent, neque amplius de imperio contendentes, neque de iuris aequabilitate pertinacius diſceptantes, bellique ſocios et ſubditos in omne poſterum tempus futuros, et quidquid fortuna Latinorum dignitati ademiſſet, id ad felicem Romanorum fortitudinem addituros. In ipſo autem orationis fine, eos per cognationem obteſtabantur, et iis in mentem reuocabant

* Ita *Liuius* l. XXIX. 16. Vide. *Clariſſ. Perizonium* ad *Aeliani* Var. Hiſt. l. III. c. 26. p. 249.

c Μεμπτὰς τετικέναι *Vat.* vulgatae ſic dant μέρος ἦν οὐ μεμπτῆς, τετικέναι.

d Εὐποτμίᾳ *Vat.* quo modo legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit, *Romano-*

[e] γενομένων ἀνεμίμνησκον, καὶ συμφορὰς ἀνέκλαιον τὰς [f] καταληψομένας τοὺς μηδὲν ἡμαρτηκότας, οἳ μακρῷ πλείους ἦσαν τῶν ἡμαρτηκότων, ὀδυρόμενοι παρ' ἕκαστα, καὶ τῶν γονάτων ἁπτόμενοι πάσης τῆς γερουσίας, καὶ τὰς ἱκετηρίας παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ Ποστουμίου τιθέντες· ὥστε παθεῖν τι πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τὰς δεήσεις αὐτῶν τὸ συνέδριον ἅπαν.

XIX. Ὡς δὲ μετέστησαν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου, καὶ λόγος ἀπεδόθη τοῖς εἰωθόσιν ἀποφαίνεσθαι γνώμας, Τῖτος [g] μὲν ″ Λάρκιος ὁ πρῶτος ἀποδειχθεὶς δικτάτωρ ἐν τῷ [h] παρελθόντι ἐνιαυτῷ, [i] τεταμιεῦσθαι τὴν τύχην αὐτοῖς συνεβούλευε, „Μέγιστον εἶναι, λέγων, ἐγκώμιον, ὥσπερ ἑνὸς ἀνδρὸς, οὕτω καὶ πόλεως ὅλης, εἰ μὴ διαφθαρήσεται ταῖς εὐπραγίαις, ἀλλ' [k] εὐμενῶς καὶ μετρίως φέροι τὰ-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

cabant ſuam quondam in ferendis auxiliis non ſimulatam alacritatem, et calamitates deplorabant, in quas miſeri inſontes incidiſſent, quae longe plures erant quam ipſa delinquentium delicta, lamentis ſingula proſequentes, et ad totius ſenatus genua accedentes, et ſupplicum inſignia ad Poſtumii pedes ponentes; ita vt totus patrum conſeſſus lacrymis et precibus eorum commoueretur.

Vbi vero e curia exceſſerunt, et ſententiae dicendae poteſtas, de more, ſenatus principibus eſt facta, T. Lartius, qui primus ſuperiore anno dictator fuerat creatus, ipſis ſuaſit vt fortuna moderate vterentur; dicens, „Maximam eſſe laudem, vt vnius viri, ita etiam totius ciuitatis, ſecundis ſucceſſibus non corrumpi, ſed aequo et moderato animo bona ſua ferre. Omnem

Romanorum appoſituros felicitati. vulgo legitur εὐτολμία.

e Γενομένων *Vat.* quod aptius eſſe viderat *Sylb.* vulgo γινομ. in praeſenti.

f Καταληψομένας *Vat.* in fut. vulgo καταληψαμένας in aor.

g Non agnoſcit *Vat.*

h Ita etiam in *Vat.* et *Lapi Codd.* Verum (inquit *Sylb.*) non proximus annus ſuperior intelligendus eſt, ſed annus abhinc tertius. Vide p. 322. v. 15.

i Scribo ταμιεύεσθαι, vt alibi multis locis. *Caſ.*

k Haud ſcio an verius ſit εὐγενῶς. *Sylb.*

l οὐκ

γαθά. πάσας μὲν γὰρ τὰς εὐτυχίας φθονεῖσθαι, μάλιςα δ', ὅσαις πρόσεςιν εἰς τοὺς ταπεινωθέντας καὶ ὑπὸ χεῖρα γενομένους ὕβρις καὶ βαρύτης· τῇ τύχῃ δ' [l] οὐκ ἐῶν πιςεύειν, πολλάκις αὐτῆς πεῖραν εἰληφότας ἐπ' οἰκείοις κακοῖς τε καὶ ἀγαθοῖς, ὡς ἀβέβαιός ἐςι καὶ ἀγχίςροφος· οὐδ' ἀνάγκην προσάγειν τοῖς διαφόροις τὴν περὶ τῶν ἐσχάτων κινδύνων, [m] δι' ἣν καὶ παρὰ γνώμην τολμηταὶ γίνονταί τινες καὶ ὑπὲρ δύναμιν μαχηταί· δέος δὲ σφίσιν εἶναι λέγων, μὴ κοινὸν μῖσος ἐπισπάσωνται παρὰ πάντων ὅσων ἀξιοῦσιν ἄρχειν, ἐὰν πικρὰς καὶ ἀπαραιτήτους ἀπὸ τῶν ἁμαρτόντων ἀναπράττωνται δίκας, ὡς ἐκβεβηκότες ἐκ τῶν συνήθων ἐπιτηδευμάτων, ἀφ' ὧν εἰς ἐπιφάνειαν προῆλθον ἐπιλαθόμενοι, καὶ πεποιηκότες τυραννίδα τὴν

Omnem enim proſperitatem maxime inuidioſam eſſe, praeſertim *Per. Iul.*
eam, in qua eſt contumelia et aſperitas in homines afflictos ac 4220.
miſeros ac in noſtram poteſtatem redactos: fortunae autem non *Ante Chr.*
eſſe fidendum, quum ipſi ſaepe eam ſint experti in ſuis malis et 494.
bonis, quam ſit incerta et variabilis; neque ad extremorum pe- *Olymp.*
riculorum neceſſitatem adducendos aduerſarios, ob quam ſaepe 72 $\frac{2}{3}$.
praeter omnem exſpectationem nonnulli audaces et ſupra vires *Cat.*
pugnaces efficiuntur: ipſis autem *Romanis* metuendum eſſe di- *V.C.* 258.
cebat, ne commune odium omnium eorum, in quos affectabant *Var.*
imperium, ſibi conciliarent, ſi acerbas et inexorabiles poenas 260.
a delinquentibus exigerent, quaſi recedentes a conſuetudine ſuorum inſtitutorum, et obliti quibus artibus ad tantum ſplendorem fuiſſent prouecti; et imperium, quod antea erat principatus et patro-

l Οὐκ ἐῶντι πιςεύειν *Vat.* vulgo οὐ δεῖν πιςεύειν.

m Δι' ἣν καὶ παρὰ γνώμην τολμηταὶ γίνονταί τινες καὶ ὑπὲρ δύναμιν μαχηταί] Videmus vt ſtudioſe magnum illum virum imitetur! *Thucydidem* dico: quem velim legat ſtudioſa iuuentus aſſidue. Sic igitur ſcribit *Thucydides* libro primo, Athenienſes et Lacaedaemonios inter ſe contendens, Αὖθις δὲ οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ, καὶ παρὰ γνώμην κινδυνευταὶ καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες. Ipſe *Dionyſius* elegantiam loci *Thucydidei* in rhetoricis annotat. *Liuius* vero libro XLV. in oratione legatorum Rhodiorum locum eundem *Thucydidis* Latine eſt interpretatus. *Atheninienſium populum* (inquit) *fama eſt celerem et ſupra vires audacem eſſe ad conandum: Lacedaemonium, cunctatorem, et vix in* ea

ἀρχὴν, ἀλλ' οὐχ ἡγεμονίαν, ὡς πρότερον ἦν, καὶ προστασίαν· τά τε ἁμαρτήματα μέτρια καὶ οὐ νεμεσητὰ λέγων εἶναι, εἴ τινες ἐλευθερίας [n] περιεχόμεναι πόλεις καὶ ἄρχειν ποτὲ μαθοῦσαι, τῆς παλαιᾶς ἀξιώσεως οὐ μεθίενται. εἰ δ' ἀνιάτως οἱ τῶν κρατίστων ὀρεχθέντες, ἐὰν διαμάρτωσι τῆς ἐλπίδος, [o] ζημιωθήσονται, οὐδὲν ἔσεσθαι τὸ κωλῦον πάντας ἀνθρώπους ὑπ' ἀλλήλων ἀπολωλέναι· πᾶσι γὰρ εἶναι τὸν τῆς ἐλευθερίας πόθον ἔμφυτον· πολλῷ τε κρείττονα καὶ βεβαιοτέραν ἀποφαίνων ἀρχὴν, ἥτις εὐεργεσίαις, ἀλλὰ μὴ τιμωρίαις κρατεῖν βούλεται τῶν ὑπηκόων· τῇ μὲν γὰρ εὔνοιαν ἀκολουθεῖν, τῇ δὲ φόβον. ἀνάγκην δ' εἶναι φύσεως, μάλιστα μισεῖσθαι τὰ φοβερὰ πάντα. τελευτῶν δὲ τοῦ λόγου, παραδείγμασιν αὐτοὺς ἠξίου χρῆσθαι τοῖς κρατίστοις τῶν προγόνων ἔργοις, ἐφ' οἷς ἐπαίνων ἐτύγχανον ἐκεῖνοι, ἐπιλεγόμενος [p] ὅσας ἁλούσας κατὰ κράτος πόλεις οὐ κατασκάπτοντες, οὐδ' ἡβηδὸν

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260.

patrocinium quoddam, in tyrannidem conuertentes; et delicta mediocria neque indignatione digna eſſe dicebat, ſi qui populi qui quondam in libertate viuere conſueuerunt, quique aliis imperare didicerunt, priſtinam dignitatem retinere cupiant. Quod ſi optimarum rerum cupidi ſua ſpe fruſtrati aliquo inſanabili malo afficiantur, nihil fore quod prohibeat, quo minus omnes homines caede mutua pereant: omnibus enim innatum eſſe libertatis deſiderium. Addebat, longe optimum ac firmiſſimum id eſſe imperium, quod beneficiis non ſuppliciis ſubditos in officio continere ſolet: illorum enim beneuolentiam, horum vero timorem eſſe comitem. Quicquid autem eſt formidabile, id neceſſitate naturali omnibus maxime eſſe exoſum. In fine autem ſuae orationis ab illis petiit, vt exempla ſibi proponerent praeclariſſima maiorum facinora, ob quae *magnam* laudem illi eſſent conſequuti, recenſens quot illi vrbes vi captas non diruerint, non caeſis puberibus

ea quibus fidit ingredientem. Caſaub.

n Περιέχεσθαι ſolet *Dionyſius* ponere pro ἀντέχεσθαι, et ita hic. μαθοῦσαι autem pro εἰωθυίαι non ineleganter: ſic ἐπίστασθαι pro *ſolere* apud *Aeſchylum*, πένεσθαι δ' ἐκ ἐπίσταται δέμος. *Caſ.*

o Ζημιώσονται *Vat.*

p ἁλούσας ὅσας] Simplicior ac vſitatior ordo eſt, ὅσας ἁλούσας, vel ὅσας κατὰ κράτος ἁλούσας πόλεις,

ἀναιροῦντες, οὐδ' ἐξανδραποδιζόμενοι, ἀλλ' ἀποικίας τῆς Ῥώμης ποιοῦντες, καὶ τοῖς βουλομένοις τῶν κρατηθέντων παρὰ σφίσι κατοικεῖν πολιτείας [q] μεταδιδόντες, μεγάλην ἐκ μικρᾶς ἐποιοῦντο τὴν πόλιν. κεφάλαιον δ' αὐτοῦ τῆς γνώμης ἦν, [r] ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς πρὸς τὸ κοινὸν τῶν Λατίνων, ἃς ἦσαν πεποιημένοι πρότερον, καὶ μηδενὸς τῶν ἁμαρτημάτων μηδεμιᾷ πόλει μνησικακεῖν."

[s] Σερούϊος δὲ Σουλπίκιος περὶ μὲν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς XX. ἀνανεώσεως τῶν σπονδῶν οὐδὲν ἀντέλεγεν· "Ἐπειδὴ δὲ πρότερον τὰς σπονδὰς ἔλυσαν Λατῖνοι, καὶ οὐχὶ τότε πρῶτον, ὥστε συγγνώμης τινὸς αὐτοῖς δεῖν, ἀνάγκην καὶ ἀπάτην προβαλλομένοις, ἀλλὰ πολλάκις ἤδη καὶ πρότερον· ὥστε καὶ διορθώσεως σφίσι δεῖν· τὴν μὲν ἄδειαν ἅπασι συγκεχωρῆσθαι καὶ τὴν ἐλευθερίαν διὰ τὸ συγγενὲς, τῆς δὲ γῆς τὴν ἡμίσειαν αὐτοὺς ἀφαιρεθῆναι, καὶ κληρούχους ἀποσταλῆναι Ῥωμαίων εἰς αὐτὴν, οἵτινες ἐκείνην καρπώσονται, καὶ τοὺς ἄνδρας μηδὲν ἔτι νεωτερίσαι [t] φυλάξουσι. Σπόριος δὲ Κάσσιος ἀνελεῖν τὰς πόλεις αὐτῶν συνεβούλευε,

beribus deſolauerint, non in ſeruitutem redegerint, ſed colonias Romanas fecerint, et victos, quotquot ad ſe migrare vellent, ciuitate donantes, vrbem ex parua magnam reddiderint. Summa autem eius ſententiae haec fuit, renouandum cum republica Latinorum foedus ante factum, et omnem memoriam iniuriarum ab illis populis acceptarum deponendam.,,

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

Seruius vero Sulpicius contra pacem et foederum renouationem nihil dixit: „Sed quod Latini priores rupiſſent foedera, idque non tunc primum, ita vt aliqua venia illis neceſſitatem et fraudem praetendentibus eſſet danda, ſed et ſaepe iam antea, ita vt correctione *ac animaduerſione* opus ipſis eſſet, ſuaſit vt omnibus quidem impunitas et libertas ob cognationis ius concederetur, ſed agri dimidia pars illis adimeretur, et coloni Romani in eam mitterentur, qui ea fruerentur, et cauerent ne iſti aliquid rerum nouarum amplius molirentur. At Sp.Caſſius eorum vrbes ſolo aequandas

πόλεις, praepoſito ſcilicet relativo. *Sylb.*

q Μεταδόντες *Vat.*

r Ἀνανεώσεσθαι *Vat.*

s Σερουίλιος *Vat.*

t Σπουδάσωσι *Vat.*

u Τελευ-

θαυμάζειν λέγων ἐπὶ ταῖς εὐηθείαις τῶν παραινούντων ἀφεῖναι τὰς ἁμαρτίας αὐτοῖς ἀζημίους, εἰ μὴ δύνανται καταμαθεῖν, ὅτι διὰ τὸν φθόνον τὸν ἔμφυτόν τε καὶ ἀναφαίρετον, ὃν ἔχουσι πρὸς τὴν πόλιν αὐτῶν αὐξομένην, ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἐπιτεχνῶνται πολέμους, καὶ οὐδέποτε παύσονται τῆς ἐπιβουλῆς προαιρέσεως ἑκόντες, ἕως αὐτῶν τοῦτο ἐν ταῖς ψυχαῖς τὸ δύστηνον ἐνοικεῖ πάθος· οἵ γε [u] τελευτῶντες ὑπὸ τυράννῳ ποιήσασθαι, θηρίων ἁπάντων [x] ἀγριωτάτῳ, συγγενῆ σφῶν τὴν πόλιν ἐπεχείρησαν, ἁπάσας ἀνατρέψαντες τὰς ἐπὶ θεῶν ὁμολογίας, οὐκ ἄλλαις τισὶν ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, ἀλλ' ὅτι, ἂν μὴ αὐτοῖς κατὰ γνώμην χωρήσῃ τὰ τοῦ πολέμου, δίκην οὐδεμίαν ὑφέξουσιν, ἤ τινα μικρὰν κομιδῇ. παραδείγμασί τε καὶ αὐτὸς ἠξίου χρῆσθαι τοῖς τῶν προγόνων ἔργοις, οἳ τὴν Ἀλβανῶν πόλιν, ἐξ ἧς αὐτοὶ ἀπῳκίσθησαν, καὶ Λατίνων πᾶσαι πόλεις, ἐπειδὴ φθονοῦσαν ἔγνωσαν τοῖς αὐτῶν ἀγαθοῖς, καὶ τὴν ἄδειαν, ἣν ἐπὶ τοῖς πρώτοις [y] ἁμαρτήμασιν εὕρατο, μείζονος ἐπιβουλῆς ἀφορμὴν ποιησαμένην, ἐν ἡμέρᾳ καθε-

Per. Iul. aequandas cenſebat, dicebatque ſe demirari fatuitatem eorum, qui
4220. ſuadebant vt eorum peccata impunita ſinerentur, quod non animad-
Ante Chr. verterent eos ob inuidiam innatam, et quae eximi nequit, qua perſe-
494. quuntur populum Romanum creſcentem, bella alia poſt alia molitu-
Olymp. ros, nec ab inſidiarum ipſi ſtruendarum propoſito vnquam ſponte re-
72 2/3. ceſſuros, quamdiu in ipſorum animis miſera iſta clades inhaereret;
Cat. ſiquidem poſtremo conati ſunt ciuitatem cognatam in tyranni
V. C. 258. omnibus feris longe immanioris poteſtatem redigere, omnibus
Var. 260. foederum conditionibus conculcatis, et diis eorum teſtibus contemtis, nulla alia ſpe freti quam populi Romani clementia, quod nullas poenas aut certe leuiſſimas daturi eſſent, ſi hoc bellum ſibi ex animi ſententia non ſucceſſiſſet. Ipſe quoque ab illis petebat, vt exemplis maiorum ſuorum vterentur, qui vrbem Albam, cuius et ipſi et omnes Latini populi eſſent coloni, quum eam felicitati ſuae inuidere cognouiſſent, et priorum delictorum impunitate, quam conſequuta fuerat, abuti ad maiores inſidias ſtruendas, vno die

deleri

u Τελευταῖον ὑπὸ τυράννων *Vat.*
x Ἀγριωτάτων *Vat.*
y Εὕρατο *Vat.* εὗρε vulgatae.

z Μωρίας

λεῖν ἔγνωσαν μιᾷ· ἐν ἴσῳ δόξαντες εἶναι τὸ μηδένα οἰκτείρειν τῶν τὰ μέτρια ἁμαρτανόντων, τῷ μηδένα τιμωρεῖσθαι τῶν τὰ μέγιστα καὶ ἀδιόρθωτα ἀδικούντων. [z] πολλῆς δ᾽ εἶναι μωρίας καὶ ἀναλγησίας ἔργον· οὐ γὰρ δὴ φιλανθρωπίας οὐδὲ μετριότητος· τὸν τῶν ἀποικισάντων σφᾶς φθόνον, ἐπεὶ πέρα τοῦ δέοντος ἔδοξεν εἶναι βαρὺς καὶ ἀφόρητος, οὐκ ἀνασχομένους, [a] τὸν τῶν ὁμογενῶν ὑπομένειν· καὶ τοὺς ἐν ἐλάττοσι πείραις ἐλεγχθέντας πολεμίους ἀφαιρέσει πόλεων [b] ζημιώσαντας, [c] παρὰ τῶν πολλάκις τὸ μῖσος ἀδιάλλακτον ἀποδειξαμένων μηδεμίαν εἰσπράξασθαι δίκην. ταῦτ᾽ εἰπὼν, καὶ τὰς ἀποστάσεις τῶν Λατίνων ἁπάσας ἐξαριθμησάμενος, [d] τῶν τ᾽ ἀπολομένων ἐν τοῖς πρὸς αὐτοὺς πολέμοις Ῥωμαίων [e] τὸ πλῆθος ὅσον ἦν ἀναμνήσας, ἠξίου τὸν αὐτὸν τρόπον

deleri ſuo decreto iuſſerant; exiſtimantes perinde eſſe nullius *Per. Iul.*
miſericordia moueri, ad veniam ipſi ob delicta leuia dandam, ac 4220.
in nullum animaduertere, qui grauiſſimum atque incorrigibile *Ante Chr.*
facinus patraſſet. Id autem magnae ſtultitiae et ſtupiditatis eſſe, 494.
non autem humanitatis aut modeſtiae, eorum, quorum eſſent co- *Olymp.*
loni, inuidiam, quod immodica et intolerabilis videretur, pati 72 $\frac{2}{3}$.
noluiſſe, eandem tamen ferre in cognatis; et eos, qui in leuiori- *Cat.*
bus criminibus hoſtes deprehenſi fuerant, patria mulctaſſe, ab iis *V.C.* 258. *Var.*
vero, qui ſaepius *in ipſos* ſuum odium implacabile demonſtrarint, 260.
nullas exigere poenas. His dictis, et enumeratis omnibus Latinorum defectionibus, et ciuium Romanorum, qui in *ſuperioribus* bellis contra eos geſtis ciciderant, multitudine illis in memoriam reuocata, cenſebat eos a Romanis eodem modo tractandos, quo

z Μωρίας δὲ πολλῆς εἶναι *Vat.*

a Τοῦ τῶν ὁμογενῶν ὑπομένειν τοὺς *Vat.*

b Ζημιώσαντες in *Ed. Steph.* Verum ſtructurae lex poſtulat ζημιώσαντας, vt ad ἀνασχομένους referatur: vel antiptoſis hic ſtatuenda eſt, propter tot accuſatiuorum concurſum vitandae ambiguitatis gratia. *Sylb.*

c Παρὰ πάντων πολλάκις *Vat.*

d Τῶντε ἀπολομένων *Vat.* vulgo legitur τῶν ἀπολ. ſine copula.

e Τό, τε πλῆθος. *Port.* Si τότε (nam ita dant vulgatae) diſtrahatur, ita vt τὸ cum πλῆθος iungatur, et τε in principio commatis ponatur poſt τῶν, ſenſus erit planior. *Sylb.* dubium nullum eſt in Vaticano ita fuiſſe, vt Sylburgius praeſcripſit, tametſi

[f] χρήσασθαι, ὃν ἐχρήσαντο Ἀλβανοῖς πρότερον· τὰς μὲν πόλεις αὐτῶν ἀνελεῖν, καὶ τὴν χώραν αὐτῶν τῇ Ῥωμαίων προσθεῖναι· τῶν δ' ἀνθρώπων τοὺς μὲν εὔνοιάν τινα πρὸς αὐτοὺς ἀποδειξαμένους, ἔχοντας τὰ σφέτερα, [ff] πολίτας ποιήσασθαι· τοὺς δ' αἰτίους τῆς ἀποστάσεως, ὑφ' ὧν αἱ σπονδαὶ διελύθησαν, [g] ἀποκτεῖναι, ὡς προδότας· ὅσον δὲ τοῦ δήμου πτωχὸν καὶ ἀργὸν καὶ ἄχρηστον, ἐν ἀνδραπόδων ποιήσασθαι λόγῳ.„

XXI. Ταῦτα μὲν [h] ἦν τὰ λεχθέντα ὑπὸ τῶν προεστηκότων τῆς βουλῆς. τοῦ δὲ δικτάτωρος τὴν Λαρκίου γνώμην προελομένου, καὶ οὐδενὸς ἔτι λέξαντος τὰ ἐναντία, παρῆσαν εἰσκληθέντες εἰς τὸ συνέδριον οἱ πρέσβεις, τὰς ἀποκρίσεις ληψόμενοι· καὶ ὁ Ποστούμιος, ὀνειδίσας αὐτοὺς [i] τῆς οὐδέποτε σωφρονισθῆναι δυναμένης κακίας· [k] „Δίκαιον

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat.* V.C. 258. *Var.* 260.

quo Albanos ante tractaſſent: eorum quidem vrbes euertendas, eorumque agrum Romano addendum; homines vero, qui aliquod beneuolentiae ſignum erga pop. Rom. dediſſent, ſaluis ſuis fortunis ciuitate donandos; auctores vero defectionis, a quibus foedera fuiſſent violata, vt proditores interficiendos; reliquum vero vulgus mendicum et otioſum et inutile, in mancipiorum numero habendum.„

Hae igitur ſunt ſententiae a ſenatus principibus dictae. Sed quum dictator Lartii ſententiam caeteris praetuliſſet, et nullus amplius ei aduerſatus fuiſſet, legati in ſenatum reuocati ſunt, vt reſponſa acciperent. Tum Poſtumis, malitia incorrigibili ipſis exprobrata, „Iuſtum quidem eſſet, inquit, vos

etſi de τότε nihil illinc eſt allatum.

f Χρήσεσθαι *Vat.*

ff Πλουσίους ποιήσεσθαι *Vat.*

g Ὡς προδότας ἀποκτεῖναι *Vat.*

h Pro coniunctione οὖν rectius ſubſtitueris verbum ἦν. *Sylb.*

i Τὴν οὐδέποτε σωφρονισθῆναι δυναμένην κακίαν *Vat.*

k Δίκαιον μὲν ἦν etc.] Hoc modo placet interpretari: *Iuſtum erat* (vel *eſſet*) *vos extrema pati eaque ipſa quibus nos affeciſſetis, ſi coepta vobis per eas quas tentabitis vias ſucceſſiſſent: ſed nequaquam Romanorum eſt iuſta aequis anteferre Steph.* in *Op. Var.* ad *Dionyſ.* p. 20.

l Αὐτοὶ

μὲν ἦν, ἔφη, τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἅ τε δὴ καὶ [l] αὐτοὶ πράττειν ἐμέλλετε, εἰ κατωρθώσατε ἃς πολλάκις ἐμάθετε [m] ἐπ' αὐτοὺς ὁδούς· οὐ μέντοι [n] Ῥωμαίους τὰ δίκαια πρὸ τῶν ἐπιεικῶν προελέσθαι, [o] λογιζομένους ὅτι συγγενεῖς εἰσι, καὶ ἐπὶ τὸν ἔλεον τῶν ἀδικουμένων καταπεφεύγασιν· ἀλλὰ καὶ ταύτας τὰς ἁμαρτίας αὐτοῖς ἀζημίους ἀφιέναι, θεῶν τε ὁμογενίων ἕνεκα, καὶ τύχης ἀτεκμάρτου, παρ' ἧς τὸ κράτος ἔσχον. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, [p] παντὸς ἠλευθερωμένοι, πορεύεσθε· ἐὰν δὲ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπολύσητε, καὶ τοὺς αὐτομόλους [q] παραδῶτε ἡμῖν, καὶ τοὺς φυγάδας ἐξελάσητε, τότε τοὺς περὶ φιλίας τε καὶ συμμαχίας διαλεξομένους πρέσβεις πέμπετε πρὸς ἡμᾶς, ὡς

vos extremis affici malis, et quae ipſi facturi eratis, * ſi vobis ex animi ſententia ſucceſſiſſent ea quae toties contra nos tentaſtis: tamen non eſt Romanorum vt ſummum ius ipſi clementiae anteponant, quia illud cogitant, *Latinos* ſibi cognatione coniunctos eſſe, et ad miſericordiam eorum, quibus iniurias fecerunt, confugiſſe. Quare haec quoque delicta ſe illis condonare *dixit*, tum deorum cauſſa, quibus iura cognationis curae ſunt, tum etiam fortunae incertae gratia, cuius beneficio pop. Rom. victoriam obtinuiſſet. Nunc igitur, inquit, omnino liberi diſcedite: vbi vero captiuos dimiſeritis, et transfugas nobis dedideritis, et exſules expuleritis, tunc mittite legatos ad nos qui de amicitia et ſocietate agant, quia nullorum aequorum poſtula-

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 $\frac{2}{3}$. *Cat.* 258. *V.C. Var.* 260.

l Αὐτοὶ *Vat.* et *Lapi Codd.* vulg. αὐτά.

* Si vobis proſpere dirigere contigiſſet eas quas saepe cogitaſtis in nos prauas vias. *Lapus.* Si res ea, qua toties cogitaſtis, via ſucceſſiſſet. *Gelen.*

m *Lapus* legit ἐφ' ἡμᾶς. alioqui legendum foret ἐπ' αὐτό, ſc. τὸ τὰ ἔσχατα ἡμᾶς δρᾷν. *Sylb.*

n Ῥωμαίους *Vat.* vulgo Ῥωμαίων. Accuſatiuus aptus eſt e praemiſſo ἔφη.

o Λογιζόμενος *Vat.* Illud λογιζομένους (inquit *Sylb.*) ad προελέσθαι referendum: cum alioqui antecedens nomen poſtulet λογιζομένων. alibi ſimilem enallagen habemus. Sunt praeterea etiam perſonae in hac oratione commutatae, et finita verba cum infinitis confuſa.

p Πάντως *Vat.*

q Παραποδῶτε ἡμῖν *Vat.*

οὐδενὰς [r] ἀτυχήσοντας τῶν μετρίων. ἀπῄεσαν οἱ πρέσβεις ταύτας τὰς ἀποκρίσεις λαβόντες, καὶ μετ᾽ ὀλίγας ἡμέρας ἧκον τούς τ᾽ αἰχμαλώτους ἀφεικότες, καὶ τοὺς ἁλόντας τῶν αὐτομόλων δεσμίους ἄγοντες, καὶ τοὺς ἅμα Ταρκυνίῳ φυγάδας ἐξεληλακότες [s] ἐκ τῶν πόλεων. ἀνθ᾽ ὧν εὗρόν τε παρὰ τῆς βουλῆς τὴν ἀρχαίαν φιλίαν καὶ συμμαχίαν, καὶ τοὺς ὅρκους τοὺς ὑπὲρ τούτων ποτὲ γενομένους διὰ τῶν εἰρηνοδικῶν ἀνενεώσαντο. ὁ μὲν δὴ πρὸς τοὺς τυράννους συστὰς πόλεμος, [t] τετρακαιδεκαέτης ἀπὸ τῆς ἐκπτώσεως αὐτῶν γενόμενος, τοιαύτης ἔτυχε τελευτῆς. Ταρκύνιος δ᾽ ὁ βασιλεὺς, οὗτος γὰρ ἔτι λοιπὸς ἐκ τοῦ γένους ἦν, ὁμοῦ τι γεγονὼς ἐννενήκοντα ἔτη, κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον, ἀπολωλεκὼς τὰ τέκνα, καὶ τὸν τῶν κηδεστῶν οἶκον, καὶ γῆρας ἐλεεινὸν καὶ [u] παρ᾽ ἐχθροῖς διαντλῶν, οὔτε Λατίνων ὑποδεχομένων αὐτὸν ἔτι ταῖς πόλεσιν, οὔτε Τυρρηνῶν,

Per. Iul. 4220. *Ante Chr.* 494. *Olymp.* 72 2/3. *Cat. V.C.* 258. *Var.* 260. *Cum Latinis foedus renouatur.*

poſtulatorum patiemini repulſam. Legati his reſponſis acceptis abierunt, et paucis poſt diebus redierunt, liberatis captivis, et transfugas quos ceperant vinctos adducentes, et pulſis ex vrbibus ſuis exſulibus qui cum Tarquinio erant: pro quibus meritis a ſenatu in priſtinam amicitiam et ſocietatem recepti ſunt, et foedera quondam hiſce de rebus cum ipſis icta per feciales renouata ſunt. Hic igitur fuit finis belli, quod cum tyrannis poſt eos expulſos per XIV annos geſtum eſt. Rex autem Tarquinius (iſte enim ſolus ex ſuo genere ſuperſtes erat) ferme nonageſimo aetatis anno, quum tunc liberis et ſuorum affinium familia orbatus eſſet, et ſenectutem vel inimicis miſerabilem toleraret, quod neque Latini eum amplius intra oppida reciperent, neque Hetruſci, neque

r Poſſumus etiam legere ἀτυχήσοντες. *Sylb.*

s Ἐκ τῆς πόλεως *Vat.* Cum triginta fuerint Latinae ciuitates, vel pluraliter legendum τῶν πόλεων, vel τῆς πόλεως ἕκαστοι, aut ἁπάσης τῆς πόλεως vt ſupra p. 312. v. 14. *Sylb.* vulgo legitur τῆς πόλεως, ſine praepoſ. ἐκ.

t Τετρακαιδεκέτης *Vat.* quod vſitatius.

u Παρ᾽ ἐχθροῖς iungimus cum ἐλεεινόν. alioqui ſi cum verbo conſtrueres, ſenſus eſſet; *ſenectamque miſerabilem, idque apud inimicos, trahens.* i. e. *in hoſtili ſolo. Sylb.*

x Ἐλευ-

οὔτε Σαβίνων, οὔτ᾽ ἄλλης πλησιοχώρου πόλεως [x] ἐλευθέρας οὐδεμιᾶς, εἰς τὴν Καμπανίδα Κύμην ᾤχετο πρὸς Ἀριστόδημον, τὸν ἐπικληθέντα Μαλακὸν, τυραννοῦντα τότε Κυμαίων· παρ᾽ ᾧ βραχύν τινα ἡμερῶν ἀριθμὸν ἐπιβιοὺς ἀποθνήσκει, καὶ θάπτεται ὑπ᾽ αὐτοῦ. τῶν δὲ σὺν ἐκείνῳ φυγάδων οἱ μὲν ἐν τῇ Κύμῃ κατέμειναν, οἱ δ᾽ εἰς ἄλλας τινὰς πόλεις σκεδασθέντες, ἐπὶ ξένης τὸν βίον κατέστρεψαν.

Ῥωμαίοις δὲ καταλυσαμένοις τοὺς ὑπαίθρους πολέμους XXII. ἡ πολιτικὴ στάσις αὖθις ἐπανίσταται, τῆς μὲν βουλῆς ψηφισαμένης καθίζειν τὰ δικαστήρια, καὶ τὰς ἀμφισβητήσεις, ἃς διὰ τὸν πόλεμον ἀνεβάλλοντο, κρίνεσθαι κατὰ τοὺς νόμους· τῶν δὲ περὶ τὰς [y] συναλλαγὰς ἀμφισβητημάτων εἰς μεγάλους κλύδωνας καὶ δεινὰς προβεβηκότων ἀτοπίας τε καὶ ἀναισχυντίας, τῶν μεν δημοτῶν [z] ἀδυνάτως ἔχειν σκηπτομένων διαλύειν τὰ χρέα, χώρας τ᾽

que Sabini, neque vllus alius vicinus ac liber populus, Cumas *Per. Iul.* agri Campani petiit, diuertitque apud Ariſtodemum, cogno- 4220. mine Malacum, tunc temporis Cumanorum tyrannum; apud *Ante Chr.* 494. quem, quum perpaucos dies vixiſſet, obiit, et ab eo ſepultu- *Olymp.* rae mandatus eſt. Exſulum autem, qui cum eo erant, alii 72 2/3. Cumis remanſerunt, alii in aliis vrbibus diſſipati vitam in exſi- *Cat.* lio finierunt. *V.C.* 258.

Quum autem Romani externa bella confeciſſent ac ſedaſ- *Var.* ſent, domi ſeditio iterum eſt exorta; quia ſenatus decreuerat 260. vt iudicia reſtituerentur, et controuerſiae, quarum cognitio *Inteſtinae turbae recrudeſcunt.* propter bellum dilata fuerat, ex legibus dirimerentur: rixaeque circa contractus *et aes alienum* ortae, graues tempeſtates excitabant, et ad indignam inſolentiam et impudentiam prouehebantur; ſimulante quidem plebe ſe ſoluendo non eſſe, tum quod

x Ἐλευθερίας οὐδεμιᾶς *Vat.*

y συνδιαλλαγὰς] Διαλλαγὰς *Vat.* Forſan (inquit *Sylb.*) rectius συναλλαγάς, vt mox eadem ſignificatione συναλλάγματα dicit v. 31. et συνήλλαξαν v. 28.

z Καὶ non agnoſcit *Vat.* Viderat *Sylburgius* vel epitaticῶs accipiendam eſſe pro *etiam*, vel plane tollendam.

αὐτοῖς [a] κεκωλυμένης ἐν τῷ πολυετεῖ πολέμῳ, καὶ βοσκημάτων διεφθαρμένων, καὶ ἀνδραπόδων αὐτομολίαις καὶ καταδρομαῖς σπανισθέντων, τῆς τε κατὰ πόλιν κτήσεως ἐξανηλωμένης ταῖς εἰς τὴν στρατείαν δαπάναις· τῶν δὲ δανειστῶν ταύτας μὲν τὰς συμφορὰς [b] ὁμοίας ἅπασι γεγονέναι λεγόντων, καὶ οὐ μόνον τοῖς χρεωφειλέταις, οὐκ ἀνεκτὸν δὲ ἡγουμένων σφίσι μὴ μόνον, ἃ διὰ τὸν πόλεμον ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ ἃ δεομένοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἐν εἰρήνῃ συνήλλαξαν, ἀπολωλέναι· ἀξιούντων δ' οὔτε τῶν δανειστῶν οὐδὲν μέτριον ὑπομένειν, οὔτε τῶν χρεωφειλετῶν [c] οὐδὲν ποιεῖν δίκαιον, ἀλλὰ τῶν μὲν οὐδὲ τοὺς τόκους ἀφιέναι, τῶν δὲ μηδ' αὐτὰ τὰ συναλλάγματα διαλύειν· ἐξ ὧν σύνοδοι μὲν ἤδη κατὰ συστροφὰς τῶν ἐν ταῖς ὁμοίαις ὄντων τύχαις [d] ἐγίνοντο, καὶ ἀντιπαρατάξεις κατὰ τὴν ἀγορὰν, ἔστι δ' ὅτε καὶ

Per. Iul. 4220. Ante Chr. 494. Olymp. 72 2/3. Cat. V.C. 258. Var. 260.

quod diuturno bello agricultura prohibiti fuerint, tum quod ſuum pecus interierit, atque multa mancipia amiſerint, quae partim transfugerant, partim in hoſtium excurſionibus capta fuerant, tum etiam quod omnia bona, quae in vrbe habebant, impenſis in militiam ſactis exhauſta fuerint; creditoribus autem dicentibus eas calamitates non ipſis ſolis debitoribus, ſed aeque omnibus communes fuiſſe, et minime ferendum arbitrantibus, ſi non ſolum ea quae ſibi ab hoſtibus propter bellum fuiſſent erepta, ſed etiam quae pacis tempore nonnullis ciuibus egenis mutuo dediſſent, amitterent. Itaque quum neque ipſi creditores ad vllas aequas conditiones deſcendere, neque ipſi debitores quicquam aequi facere vellent, ſed illis ne vſuras quidem remittere, iſtis ne ipſam quidem ſortem perſoluere placuit, ob has cauſſas omnes, qui in pari verſabantur fortuna, paſſim per vias iam coibant et conglobabantur, et in foro aduerſa ſtabant acie, * quin etiam interdum a manibus ſibi non tempera-

a Non damno penitus κεκωλυμένης: ſed κεκακωμένης mallem. *Caſ.* Rectius forſitan κεκομμένης in *Vat.* et *Lapi Codd.*

b Vel ὁμοίως legendum videtur, vel κοινάς. *Sylb.*

c Ποιεῖν οὐδὲν δίκαιον *Vat.*

d Ἐγένοντο *Vat.*

* Ac quandoque ad manus etiam ventum erat. *Lapus.*

e συμμα-

χειρῶν [c] ἀψιμαχίαι, καὶ συνετετάρακτο πᾶς ὁ πολιτικὸς κόσμος· ταῦτα ὁρῶν ὁ Ποστούμιος, ἐν ᾧ ἔτι τὸ τιμώμενον [f] εἶχε παρὰ πάντων ὅμοιον, [g] καλὸν ὑπεκδῦναι πολέμῳ βαρεῖ τοὺς πολιτικοὺς χειμῶνας ἔγνω· καὶ πρὶν ἐκπληρῶσαι τὸν ἔσχατον τῆς αὐτοκράτορος ἀρχῆς χρόνον, τήν τε δικτατωρείαν ἐξωμόσατο, καὶ προθεὶς [h] ἀρχαιρεσιῶν ἡμέραν, μετὰ τοῦ συνυπάτου τὰς πατρίους [i] κατέστησεν ἀρχάς.

Παραλαμβάνουσι δ' ὕπατοι πάλιν τὴν ἐνιαύσιόν τε XXIII. καὶ νόμιμον ἀρχὴν Ἄππιος Κλαύδιος Σαβῖνος καὶ Πόπλιος Σερουΐλιος Πρίσκος· οἳ [k] τὸ μὲν ἀνωτάτω σύμφορον εἶδον

temperabant, et omnis ciuilis diſciplina turbata erat. Haec videns Poſtumius, cui etiam tunc honos aeque *ac ante* ab omnibus habebatur, praeclarum eſſe duxit graui bello tempeſtates vrbanas ſedare; et antequam extremum dictaturae ſuae tempus expleret, dictatura ſe abdicauit, et, indicto comitiorum die, vna cum ſuo collega patrios reſtituit magiſtratus.

Per Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Rurſus igitur annuum et legitimum magiſtratum acceperunt conſules Appius Claudius Sabinus et P. Seruilius Priſcus; qui, multo ante recte animaduertentes eſſe e republica turbu-

c συμμαχίαι] Verius fortaſſe συῤῥάξεις aut συμμίξεις: infra compoſite χειροκρασίαν dicit. *Sylb.* Ἀψιμαχίαι *Vat.* quod vocabulum rei de qua agitur conuenientiſſimum eſſe pronunciauit *Steph.*

f Εἶχε neutraliter hic accipiendum pro ἦν, vt apud *Pauſaniam* vſurpatur aliquoties. *Sylb.* Quam recte, viderint alii. Dicendum potius ὃς ἔτι τὸ τιμώμενον εἶχε etc. ita vt τὸ τιμώμενον *Thucydidis* imitatione pro τὴν τιμὴν poſitum ſit, vt alibi τὸ δυνάμενον pro ἡ δύναμις. *Port.* Hoc admiſſo, lege ἐν ᾧ ἔτι τὸ τιμ. et planam efficies ſententiam. *Caſ.* In *Cod. Vat.* ὡς ἔτι etc.

g Πολέμῳ βαρεῖ καλὸν ὑπεκδῦναι *Vat.*

h Ἀρχαιρεσιῶν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulg. ἀρχαιρεσίαν.

i Κατέστησαν male in *Ed. Steph.*

k Appellat τὸ ἀνωτάτω σύμφορον, id in quo ſummum reip. bonum tunc temporis erat poſitum. Ex philoſophorum ſchola depromptum loquendi genus, vt facile quiuis animadvertat. Qui igitur τὸ ἀνωτάτω vertunt *multo ante*, ii haud mediocriter falluntur. *Caſ.*

l Si

ὀρθῶς, ὅτι δεῖ περισπᾷν τὸν ἐντὸς τείχȣς θόρυβον ἐπὶ τȣ̀ς ἔξω πολέμȣς· καὶ παρεσκευάζοντο κατὰ τȣ̃ Οὐολȣ́σκων ἔθνȣς τὸν ἕτερον σφῶν ἐξάγειν [l] ϛρατιὰν, [m] τιμωρήσασθαί τ' αὐτȣ̀ς προθυμȣ́μενοι τῆς ἀποϛαλείσης κατὰ Ῥωμαίων Λατίνοις συμμαχίας, καὶ προκαταλαβεῖν τὰς παρασκευὰς αὐτῶν ἔτι συνεϛαλμένας. ἠγγέλλοντο γὰρ κἀκεῖνοι δυνάμεις ἤδη καταγράφειν ἁπάσῃ σπȣδῇ, καὶ εἰς τὰ πλησίον ἔθνη πρεσβεύεσθαι, παρακαλȣ̃ντες ἐπὶ τὴν συμμαχίαν, πυνθανόμενοι τȣ̀ς δημοτικȣ̀ς ἀφεϛηκέναι τῶν πατρικίων, καὶ νομίσαντες ȣ̓ χαλεπὸν εἶναι πόλιν οἰκείῳ πολέμῳ νοσȣ̃σαν ἄρασθαι. ἐπὶ τȣ́τοις δὴ ϛρατιὰν ἐξάγειν βȣλευσάμενοι, καὶ δόξαντες ἅπασι τοῖς συνέδροις ὀρθῶς βεβȣλεῦσθαι, προεῖπον ἥκειν ἅπασι τοῖς ἐν ἀκμῇ, χρόνον ὁρίσαντες, ἐν ᾧ τὴν καταγραφὴν τῶν ϛρατιωτῶν ἔμελλον ποιεῖσθαι. ὡς δ' ȣ̓χ ὑπήκȣον αὐτοῖς οἱ δημοτικοὶ καλȣ́μενοι πολλάκις ἐπὶ τὸν ϛρατιωτικὸν ὅρκον, ȣ̓κέτι τὴν αὐτὴν ἑκάτερος εἶχε γνώμην· ἀλλ' ἔνθεν ἀρξά-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261. *Ap. Claudio et P. Seruilio coſſ. turbae domi et foris bellum cum Volſcis.*

turbulentam plebem ad bella externa diuertere, *et in iſtis eam occupatam detinere*, parabant ſe vt contra Volſcorum gentem alter conſul exercitum duceret: tum quia cupiebant eos vlciſci ob auxilia Latinis contra Romanos miſſa, tum etiam quia volebant praeuertere eorum apparatus, qui adhuc erant exigui. Erant enim qui nunciabant illos quoque omni ſtudio exercitum iam conſcribere, et, miſſis ad finitimas gentes legationibus, ad belli ſocietatem eas ſolicitare; quod audirent plebem a patriciis diſſidere, et vrbem inteſtino bello laborantem facile capi poſſe ſperarent. Quum igitur conſules expeditionem aduerſus hos faciendam cenſuiſſent, eorumque ſententia, vt recta, a toto patrum conſeſſu fuiſſet comprobata, edixerunt vt omnes iuniores praeſto eſſent ad certum tempus, quo milites conſcripturi erant. Sed quum plebeii ad militare ſacramentum saepius vocati non venirent, nec ipſis parerent, non amplius inter vtrumque conſulem conueniebat: ſed iam inde diſcordes

l Si ϛρατιὰν hic malis, itidemque mox v. 11. per me licet. *Sylb.* vulgatae dant ϛρατείαν

m Τιμωρήσεσθαι *Vat.*

n Μάρκȣ

μενοι, διεστήκεσάν τε καὶ τὰ ἐναντία πράττοντες ἀλλήλοις παρὰ πάντα τὸν τῆς ἀρχῆς χρόνον διετέλεσαν. Σερουϊλίῳ μὲν γὰρ ἐδόκει τὴν ἐπιεικεστέραν τῶν ὁδῶν πορεύεσθαι, τῇ [n] Μανίου Οὐαλερίου γνώμῃ τοῦ δημοτικωτάτου [o] προσθεμένῳ, ὃς ἠξίου τὴν ἀρχὴν ἰάσασθαι τῆς στάσεως, μάλιστα μὲν ἄφεσιν ἢ μείωσιν τῶν χρεῶν ψηφισαμένους. εἰ δὲ μήγε, κώλυσιν τῆς ἀπαγωγῆς τῶν ὑπερημέρων κατὰ τὸ παρὸν, παρακλήσει τε μᾶλλον ἢ ἀνάγκῃ τοὺς πένητας ἐπὶ τὸν στρατιωτικὸν ὅρκον ἄγειν, καὶ τὰς τιμωρίας κατὰ τῶν ἀπειθούντων μὴ χαλεπὰς ποιεῖσθαι καὶ ἀπαραιτήτους, ὡς ἐν ὁμονοούσῃ πόλει, μετρίους δέ τινας καὶ ἐπιεικεῖς· κίνδυνον γὰρ ἂν εἶναι μὴ πρὸς ἀπόνοιαν τράπωνται συνελθόντες εἰς ταὐτὸν ἄνθρωποι τῶν καθ' ἡμέραν ἐνδεεῖς, ἀναγκαζόμενοι στρατεύεσθαι τέλεσιν οἰκείοις.

XXIV. Ἀππίου δ' ἦν γνώμη τοῦ κορυφαιοτάτου τῶν προεστηκότων τῆς ἀριστοκρατίας αὐστηρὰ καὶ αὐθάδης, μηδὲν ἐνδιδόναι τῷ δήμῳ μαλακὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν συναλλαγμά-

des eſſe coeperunt, et contrariis actionibus ſibi inuicem toto *Per. Iul.*
magiſtratus tempore ſunt aduerſati. Seruilius enim cenſebat 4221.
eundum mitiori via, ex M. Valerii ciuis populariſſimi ſententia, *Ante*
qui ſeditionis principiis medendum cenſebat, decreta remiſſione *Chr.* 493.
vel imminutione debitarum pecuniarum, ſi fieri poſſet. Sin *Olymp.* 72 3/4.
minus, ſaltem impediendos creditores in praeſentia, ne eos qui
praeſtitutum ſolutioni tempus exceſſiſſent *in neruum* abducerent, *Cat.* 259.
et adhortatione potius quam neceſſitate *ac vi* adducendos pau- *V.C. Var.*
peres ad militare ſacramentum, neque poenas graues et inexo- 261.
rabiles contumacibus infligendas, vt in ciuitate concordi, ſed moderatas aliquas et aequas. periculum enim eſſe *dicebat*, ne homines, victus quotidiani inopia laborantes, coetu facto ad deſperationem adducerentur, ſi ſuis ſumptibus militare cogerentur.

Appii vero, qui praecipuus erat inter principes factionis optimatum, ſententia auſtera et rigida erat; nihil indulgendum plebi, ſed debitorum in contractibus expreſſorum exactio-

n Μάρκου legendum *Port.*

o Προσθεμένων, ὃς ἠξίου τὴν ἀρχὴν ἰάσασθαι *Vat.*

p Ἐκλει-

των τὰς ἀναπράξεις ἐπιτρέπειν τοῖς δεδανεικόσιν, ἐφ' οἷς ἔμελλον δικαίοις ποιεῖσθαι, καὶ τὰ δικαστήρια καθίζειν τὸν ἐν τῇ πόλει μένοντα τῶν ὑπάτων κατὰ τοὺς πατρίους ἐθισμούς, καὶ τὰς τιμωρίας, ἃς κατὰ τῶν [p] ἐκλιπόντων [q] οἱ περὶ αὐτῶν νόμοι δεδώκασιν, ἀναπράττεσθαι, εἴκειν δὲ τοῖς δημοτικοῖς μηδὲν ὅ τι μὴ δίκαιον, μηδὲ δύναμιν αὐτοῖς συγκατασκευάζειν πονηράν. „Καὶ γὰρ νῦν, ἔφη, πέρα τοῦ μετρίου τρυφῶσι, τελῶν ἀφειμένοι, ὧν [r] ἐτέλουν τοῖς βασιλεῦσι πρότερον, καὶ τῶν εἰς τὸ σῶμα τιμωριῶν, αἷς ἐκολάζοντο ὑπ' αὐτῶν, ὁπότε μὴ ταχέως ὑπηρετήσειαν τι τῶν ἐπιταττομένων, ἐλεύθεροι γεγονότες. ἐὰν δέ τι [s] κινεῖν ἢ [t] μετεωρίζειν προενεχθέντες ἐπιβάλωνται, κατείργωμεν αὐτοὺς τῷ σωφρονοῦντι μέρει τῆς πόλεως καὶ ὑγιαίνοντι, [u] πλείονι τοῦ νοσοῦντος φανησομένῳ. ὑπάρχει μέν γ' ἡμῖν οὐ μικρὰ ἰσχὺς πρὸς τὰ

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *V.C. Cat.* 259. *Var.* 261.

exactiones ipſis creditoribus permittendas, quocunque iure *et conditionibus* eas eſſent facturi, et altero conſule in vrbe manente conſtituenda eſſe iudicia more patrio, et poenas, quas leges in vadimonii deſertores ſtatuerunt, exigendas, nihil vero niſi aequum plebi concedendum, neque eam in praua potentia paranda iuuandam. „Nunc enim (inquiebat) *ob nimiam libertatis licentiam* plus quam par eſt laſciuit, immunis tributorum, quae regibus pendebat antea, et immunis poenarum, quas illis corpore luebat, quoties celeriter imperata non feciſſet. Quod ſi eo audaciae prouecti fuerint plebeii, vt aliquid aut mouere aut innouare conentur, coërceamus ipſos per partem ciuitatis ſobriam et ſanam, quae longe maior erit quam pars quae morbo laborat, nec ſana mente eſt praedita. Nec parum virium ad rem

p Ἐκλειπόντων *Vat.*

q Forſan rectius περὶ αὐτά, *delinquentes iis in rebus*, *Sylb.* Scribendum profecto ἃς κατὰ τῶν ἐκλιπόντων οἱ περὶ αὐτῶν νόμοι δεδώκασι. *Caſ.* vulgatis deeſt articulus οἱ.

r Ἐτέλουν. τοῖς βασιλεῦσι *Vat.* vulgatae carent articulo τοῖς.

s Παρακινεῖν *Vat.*

t Melius forſan νεωτερίζειν. *Port.*

u Ita ex ſtructurae legibus et *Codd. MS.* Πλεῖον perperam in *Ed. Steph.*

x Vel

πράγματα, καὶ ἡ τῶν πατρικίων νεότης ἑτοίμη τὰ κελευόμενα ποιεῖν· μέγιστον δὲ πάντων ὅπλον καὶ δυσκαταγώνιστον, ᾧ χρώμενοι ῥαδίως ἐπικρατήσομεν τῶν δημοτικῶν, τὸ τῆς βουλῆς κράτος, ᾧ [x] δεδιττόμεθα αὐτοὺς μετὰ τῶν νόμων ἱστάμενοι. ἐὰν δὲ [y] ὑποκατακλινώμεθα αὐτοῖς τῆς ἀξιώσεως, πρῶτον αἰσχύνην ὀφλήσομεν, εἰ παρὸν ἐν ἀριστοκρατίᾳ πολιτεύεσθαι, δήμῳ τὰ κοινὰ ἐπιτρέψομεν· ἔπειτ' ἂν εἰς κίνδυνον οὐ τὸν ἐλάχιστον ἥξομεν, εἴ τις ἐκθεραπεύσας αὐτὸν, ἐξουσίαν κρείττονα τῶν νόμων κατασκευάσαιτο τυραννικὸς ἀνὴρ, τὴν ἐλευθερίαν αὖθις ἀφαιρεθῆναι.„ Τοιαῦτα διαφερομένων τῶν ὑπάτων κατὰ σφᾶς αὐτοὺς, καὶ ὁπότε [z] συναχθείη συνέδριον, καὶ συλλαμβανόντων πολλῶν [a] ἑκατέρῳ, ἡ μὲν βουλὴ φιλονεικίας [b] καὶ θορύβου καὶ λόγων ἀκόσμων, οἷς ἀλλήλους προεπηλάκιζον, ἀκούσασα, σωτήριον δὲ βούλευμα οὐδὲν καθισταμένη, διελύετο.

rem peragendam nobis afferet iuuentus patriciorum, ad imperata *Per. Iul.*
noſtra faciendum parata. Sed validiſſimum et inuictum telum, 4221.
quo vſi facile plebeios ſuperabimus, eſt ipſius ſenatus potentia, *Ante*
qua a nobis, qui ſtamus a legibus, *facile* terrebuntur. Quod *Chr.* 493.
ſi ipſis poſtulata concedamus, primum in dedecus incurremus, *Olymp.*
quod reip. adminiſtrationem plebi permiſerimus, quae ab opti- 72 $\frac{3}{4}$.
matibus regi poterat; deinde in periculum non minimum ve- *Cat.*
niemus libertatis iterum amittendae, ſiquis ingenii tyrannici vir, *V.C.* 259.
eius fauore meritis ac officiis ſibi conciliato, potentiam legibus *Var.* 261.
ſuperiorem ſibi compararit.„ Hoc igitur modo diſceptantibus inter ſe conſulibus, vel in ipſo ſenatu, quoties cogebatur, et multis vtrique adhaerentibus *ac fauentibus*, ſenatus, quum nihil praeter altercationes et tumultum ac verba parum decora et conuicia, quibus ſe mutuo afficiebant, audiret, nec vllum ſalutare decretum faceret, dimittebatur.

Multo

x Vel δεδιξόμεθα legendum videtur, vel δεδιττώμεθα. *Sylb.*

y Ὑποκλινώμεθα *Vat.*

z Συνάχθοι male in *Ed. Steph.* Forſan συναχθῇ legendum. *Port.* Rectius tamen cum articulo συναχθείη τὸ συνέδριον, expuncta ſequenti καί. *Sylb.*

a Ἑκατέρου *Vat.*

b Καὶ λόγους ἀκόσμους καὶ θορύβους *Vat.*

c Στρα-

XXV. Διατριβομένου δ' εἰς ταῦτα πολλοῦ χρόνου, ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Σερουΐλιος· ἦν γὰρ ἡ [c] στρατεία κατὰ κλῆρον ἐκείνῳ προσήκουσα· πολλῇ δεήσει καὶ θεραπείᾳ παρασκευασάμενος τὸ δημοτικὸν συνάρασθαι τοῦ πολέμου, δύναμιν [d] ἔχων οὐκ ἐκ καταλόγου προσηναγκασμένην, ἀλλ' ἑκούσιον, ὡς οἱ καιροὶ παρεκάλουν, ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸν πόλεμον, ἔτι τῶν Οὐολούσκων παρασκευαζομένων, καὶ Ῥωμαίους μὲν οὔτε προσδεχομένων μετὰ δυνάμεως ἥξειν ἐπὶ σφᾶς, οὕτως [e] στασιωτικῶς πολιτευομένους, καὶ [f] ἐχθρῶς ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους, οὔτ' εἰς χεῖρας ἥξειν αὐτοῖς ἐπιοῦσιν οἰομένων· σφίσι δὲ πολλὴν ἐξουσίαν ὑπάρχειν, ὁπότε [g] βούλοιντο τοῦ πολέμου ἄρχειν. ἐπειδὴ δ' ᾔσθοντο, πολεμεῖν δέον, αὐτοὶ [h] πολεμούμενοι, τότε δὴ κατα-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* 259. *V.C.* *Var.* 261.

Multo autem tempore in his contentionibus abſumpto, alter conſul Seruilius (forte enim ea expeditio ei obtigerat) multis precibus et obſequiis demerita plebe, vt ad huius belli ſocietatem ſequi vellet, cum copiis, non ex delectu per vim coactis, ſed voluntariis, prout ipſa tempora poſtulabant, ad bellum eſt profectus, Volſcis adhuc ſe parantibus, atque exiſtimantibus Romanos cum exercitu contra ſe minime venturos, vtpote quorum reſp. tanta ſeditione laboraret et premeretur, ipſique ciues mutuis odiis ſe proſequerentur, imo putantibus eos non auſuros congredi cum iis qui ipſos vltro inuaderent; ſibi vero magnam fore facultatem belli inferendi, quandocunque libuiſſet. Sed quum Romani bellum gerere coepiſſent, quum tamen ipſi bello

c Στρατιὰ minus apte in *Ed. Steph.*

d Ἔχον *Vat.*

e Στρατιωτικῶς in *Ed. Steph.* quod huc non quadrat. Στασιαστικῶς in *Cod. Vat.* Στασιωτικῶς tamen malit *Portus*, quod voce στασιωτικὸν vtatur *Thucydides.*

f Ἔχθρας ἔχοντας *Vat.*

g Βούλοιτο *Vat.*

h ἤρχοντο πολεμεῖν, δέον αὐτοὶ πολεμούμενοι] Legendum videtur πολεμεῖσθαι: vel, inuerſo verborum ordine, ἐπειδὴ δ' ἤρχοντο πολεμεῖσθαι, δέον αὐτοὶ πολεμεῖν. *Sylb.* Oratio (inquit *Portus*) eſt ἀνακόλουθος, et vel τὸ δέον eſt expungendum, vel certe δέον αὐτοὺς πολεμεῖσθαι, legendum, vt ſenſus ſit; *cum autem Romani priores bellum gerere coepiſſent, quibus Volſci bellum inferre decreverant, tunc hoſtes conſternati ſunt eorum celeritate, et honoratiſſimos* etc.

i Ἰκη-

πεπληγότες τὸ τῶν Ῥωμαίων τάχος, [i] ἱκετηρίας ἀναλαβόντες ἐκ τῶν πόλεων [k] οἱ γεραίτατοι, προήεσαν ἐπιτρέποντες τῷ Σερουϊλίῳ χρῆσθαι σφίσιν, ὡς ἡμαρτηκόσιν, ὅ τι βούλοιτο. ὁ δὲ τροφὰς τῷ στρατεύματι λαβὼν παρ' αὐτῶν, ἐσθῆτάς τε, καὶ τριακοσίους εἰς ὁμηρείαν ἐκ τῶν ἐπιφανεστάτων οἴκων ἐπιλεξάμενος, ᾤχετο, λελῦσθαι τὸν πόλεμον ὑπολαβών. ἦν δ' ἄρα τοῦτο οὐ λύσις, ἀναβολὴ δέ τις καὶ παρασκευῆς ἀφορμὴ τοῖς φθασθεῖσι τῷ παρ' ἐλπίδα τῆς ἐφόδου. ἀπελθόντος δὲ τοῦ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματος, ἐξήπτοντο [l] πάλιν οἱ Οὐολοῦσκοι τοῦ πολέμου, τάς τε πόλεις φραξάμενοι, καὶ εἴ τι ἄλλο χωρίον ἐπιτήδειον ἦν ἀσφάλειαν σφίσι παρασχεῖν, διὰ φυλακῆς [m] κρείττονος ἔχοντες· συνήπτοντο δ' αὐτοῖς τοῦ κινδύνου φανερῶς μὲν Ἕρνικες καὶ Σαβῖνοι, κρύφα δὲ καὶ [n] τῶν ἄλλων συχνοί. Λατῖνοι δέ, πρεσβείας πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ συμμαχίας αἴτησιν ἀφικομένης, δήσαντες τοὺς ἄνδρας,

bello eſſent petendi, tunc eorum celeritate conſternati, honoratiſſimi quique ex ciuitatibus, more ſupplicum progreſſi, ad Seruilium venerunt, ſeque ei dediderunt, permittentes ipſi vt arbitratu ſuo de ſe tanquam de ſontibus ſtatueret. At ille accepto ab illis in vſum exercitus commeatu, et veſtibus, ac trecentis obſidibus nobiliſſimarum familiarum delectis, abiit, id bellum confectum eſſe ratus. Sed reuera hoc non fuit belli finis, at potius dilatio quaedam et facultas ad ſe inſtruendum ac parandum data *hoſtibus* inſperato *Romanorum* aduentu praeventis. Nam poſt diſceſſum Romani exercitus, iterum Volſci bellum parare, et oppida munire coeperunt, et loca omnia, quae opportuna erant ad ſuos ab hoſte tutandum, maioribus praeſidiis *quam antea* cuſtodiebant. Hernici autem et Sabini aperte ſe ad illius periculoſi belli ſocietatem addiderunt, clam vero et multi alii. Sed Latini, quum legati ad eos ſocietatem petitum

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V. C.* 259. *Var.* 261.

i Ἱκετηρίους in *Ed. Steph.* quod ferri nequit, niſi θαλλοὺς ſubintelligamus. Alibi (vti p. 340. v. 43.) ἱκητερίας habemus.

k Οἱ γεραίτεροι *Vat.*

l Πάλιν οἱ Οὐολοῦσκοι *Vat.* vulgatae carent articulo.

m ἔχοντες *Vat.* vulg. εἶχον.

n Non agnoſcit *Vat.*

εἰς Ῥώμην ἤγαγον. οἷς ἡ βουλὴ τῆς βεβαίου πίστεως χάριν ἀποδιδοῦσα, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς εἰς τὸν ἀγῶνα προθυμίας· ἕτοιμοι γὰρ ἦσαν ἑκούσιοι συμπολεμεῖν· [o] ὃ μάλιστα βούλεσθαι μὲν αὐτοὺς ᾤετο, δι' αἰσχύνης δ' ἔχειν αἰτήσασθαι, τοῦτ' αὐτοῖς ἐχαρίσατο, τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις αὐτῶν ἁλόντας, ἑξακισχιλίων ὀλίγον ἀποδέοντας, προῖκα δωρησαμένη, καὶ, ὡς ἂν μάλιστα κόσμον ἡ [p] δωρεὰ προσήκοντα τῇ συγγενείᾳ λάβοι, πάντας αὐτοὺς ἐσθῆσιν ἀμφιέσασα ἐλευθέροις σώμασι πρεπούσαις. τῆς δὲ συμμαχίας οὐδὲν αὐτῇ ἔφη δεῖν τῆς Λατίνων, ἱκανὰς λέγουσα εἶναι τὰς οἰκείας τῇ Ῥώμῃ δυνάμεις, ἀμύνασθαι τοὺς ἀφισαμένους. ταῦτ' ἐκείνοις ἀποκριναμένη, ψηφίζεται τὸν κατὰ Οὐολούσκων πόλεμον.

XXVI. Ἔτι δ' αὐτῆς ἐν τῷ βουλευτηρίῳ καθεζομένης, [q] καὶ

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

petitum veniſſent, eos vinctos Romam abduxerunt. quibus ſenatus gratiam referens ob fidei conſtantiam, et multo magis ob eorum alacritatem ad id bellum (vltro enim ſuam operam ad bellum illud offerebant) illis ſine precio largitus eſt (quod eos maxime cupere, ſed prae pudore petere non audere arbitrabatur) hominum ferme ſex millia, quae fuerant in bellis capta, atque vt ad eam munificentiam accederet ornamentum cognationi maxime conueniens, omnes eos (vt ingenuos decuit) veſtitos ac cultos dimiſit. Caeterum dixit ſe auxilio Latinorum non indigere, ſatis fore dicens populi Romani copias domeſticas ad vlciſcendum eos, qui defectionem fecerant. Cum hoc reſponſo dimiſſis Latinis bellum contra Volſcos decreuit.

Patribus autem adhuc in curia ſedentibus, et de copiarum mitten-

o Ὃ μάλιστα μὲν βουλεύεσθαι αὐτοὺς τούτοις *Vat.* reliquis omiſſis: Pro βουλεύεσθαι quod eſt in vulgatis, (inquit *Sylb.*) rectius legemus βούλεσθαι, vt *Lapus* etiam vertit, *maxime cupere.*

p In *Cod. Vat.* ἡ δωρεὰν προσήκοντα τῆς συγγενείας λάβοι.

q Dicendum vel καὶ τὰς δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας σκοπούσης, vel certe καὶ τίνες εἶεν δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας σκοπούσης, Graeciſmo ſatis noto, pro καὶ σκοπούσης τὰς δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας τίνες εἶεν. *Port.* Χρὴ vel δεῖ, aut ſimile verbum, omiſſum eſſe exiſtimat. *Sylb.*

r Attico-

τίνας εἶναι δυνάμεις τὰς ἐξελευσομένας σκοπούσης, [r] εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνὴρ πρεσβύτερος ἐφάνη, ῥάκος ἠμφιεσμένος, πώγωνα βαθὺν καθεικὼς καὶ κόμην, βοῶν καὶ ἐπικαλούμενος τὴν ἐξ ἀνθρώπων ἐπικουρίαν. συνδραμόντος δὲ τοῦ πλησίον ὄχλου, στὰς ὅθεν ἔμελλε πολλοῖς [s] καταφανὴς ἔσεσθαι, ἔφη, „Γεννηθεὶς ἐλεύθερος, ἐστρατευμένος τὰς ἐν ἡλικίᾳ στρατείας πάσας, καὶ δυεῖν δεούσας τριάκοντα μάχας ἀγωνισάμενος, καὶ ἀριστεῖα πολλάκις εἰληφὼς ἐκ τῶν πολέμων, ἐπειδὴ κατέσχον οἱ τὴν πόλιν εἰς τὰς ἐσχάτας ἄγοντες στενοχωρίας καιροὶ, χρέος ἀναγκασθεὶς λαβεῖν ἕνεκα τοῦ διαλῦσαι τὰς εἰσπραττομένας εἰσφοράς· ὡς τὸ μὲν χωρίον οἱ πολέμιοι κατέδραμον, τὰ δὲ κατὰ πόλιν αἱ σιτοδεῖαι κατανάλωσαν· ὅθεν διαλῦσαί μου τὸ χρέος οὐκ ἔχων, ἀπήχθην δοῦλος ὑπὸ τοῦ δανειστοῦ σὺν υἱοῖς δυσίν· ἐπιτάττοντος δὲ τοῦ δεσπότου τῶν οὐ ῥᾳδίων ἔργων [t] τί", ἀντειπὼν αὐτῷ, πληγὰς ἔλαβον μάστιξι πάνυ πολλάς." [u] ταῦτα εἰπὼν, ἐῤῥίπτει τὸ ῥάκιον, καὶ ἐδείκνυε

mittendarum numero conſultantibus, quidam iam ſenior ſe in forum proiecit, ſordida laceraque indutus veſte, barba valde promiſſa et ſqualida coma, vociferans hominumque fidem et auxilium implorans. Facto autem concurſu a turba proxima, ille ſtans in loco vnde a multis conſpici poſſet, dixit: „Se ingenuum eſſe, et omnia militaris aetatis ſtipendia impleuiſſe, atque duodetriginta praeliis decertaſſe, et ſaepius ex bellis praemia ſuae fortitudinis reportaſſe, et ſe reipublicae extremis temporibus, quibus ad maximas anguſtias redacta fuerat, aes alienum facere coactum fuiſſe, vt tributum imperatum conferret, quod agellus ſuus hoſtium excurſionibus fuiſſet vaſtatus, et rem familiarem annonae vrbanae caritas abſumſiſſet: quare ſe, quum ſoluendo non eſſet, a creditore vna cum duobus filiis in ſeruitutem abductum fuiſſe, et, quod domino ſuo durius quiddam imperanti reſponſaſſet, caeſum ſe verberibus aſtatim." His dictis veſtem illam ſqualidam abiecit, et pectus cicatricibus plenum

Per. Iul. 4221. *Ante* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

r Atticorum more pro ἐν τῇ ἀγορᾷ, vel ἐφάνη εἰς τὴν ἀγορὰν pro φανεὶς εἰς τὴν ἀγορὰν ἦλθεν. *Port.*

s Καταφανὴς ἔσεσθαι *Vat.* vulgatae dant vno vocabulo καταφανήσεσθαι.

t Deeſt *Vat.*

u Ταῦτ' εἰπὼν *Vat.*

x Γινο-

τὸ ςῆθος μεςὸν τραυμάτων, τὰ δὲ νῶτα αἵματος ἐκ τῶν πληγῶν ἀνάπλεω. κραυγῆς δὲ καὶ οἰμωγῆς ἐκ τῶν παρόντων [x] γενομένης, ἥ τε βουλὴ διελύθη, καὶ κατὰ τὴν πόλιν ὅλην δρόμος ἦν τῶν ἀπόρων ἰδίαν τύχην ἀνακλαιομένων, καὶ βοηθεῖν τοὺς πέλας ἀξιούντων· ἔκ τε τῶν οἰκιῶν οἱ [y]″ [z] πρὸς τὰ χρέα δουλωθέντες, κομῶντες, ἁλύσεις ἔχοντες οἱ πλεῖςοι καὶ [a] πέδας, οὐδενὸς [b] ἀντιλαμβάνεσθαι τολμῶντος αὐτῶν· εἰ δ᾽ ἅψαιτο μόνον, ἐν χειρὸς νόμῳ [c] διασπαραττομένου. τοσαύτη λύττα τὸν δῆμον ἐν τῷ τότε καιρῷ κατεῖχε, καὶ οὐ μετὰ πολὺ μεςὴ τῶν [d] ἐκφυγόντων τὰς ἀνάγκας ἦν ἡ ἀγορά. ὁ μὲν οὖν Ἄππιος, δείσας τὴν ἐφ᾽ ἑαυτὸν ὁρμὴν τοῦ πλήθους, ἐπειδὴ τῶν κακῶν ἦν αἴτιος, καὶ δι᾽ ἐκεῖνον ἐδόκει ταῦτα γεγονέναι, φεύγων ἐκ τῆς ἀγορᾶς ᾤχετο. ὁ δὲ Σερουΐλιος ῥίψας τὴν περιπόρ-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

plenum oſtendit, et tergum recenti verberum ſanguine totum repletum. Ob cuius rei indignitatem clamore cum lamentatione a circumſtantibus ſublato, ſenatus eſt dimiſſus, et tota vrbe inopes diſcurrebant, deflentes ſuum infortunium, et auxilium a vicinis implorantes; ſimulque ex priuatis aedibus nexi ob aes alienum *proripiebant ſe in publicum*, ſqualido capillitio, catenis et pedicis vincti plerique, nemine eos retinere audente; quos ſi quis vel tantummodo attigiſſet, * ſtatim, vt iure belli, diſcerpebatur: tanta rabies eo tempore plebem corripuerat; nec ita multo poſt totum forum repletum eſt hominibus *ex creditorum manu* effugientibus. Appius igitur metuens ſibi a plebis impetu, quod ipſe eſſet malorum illorum auctor, atque propter ipſum haec accidiſſe viderentur, ocius ſe ex comitio proripuit. At Seruilius abiecta prae-

texta

x Γινομένης *Vat.*

y τὰ quod h. l. in vulgatis redundat, abeſt a *Vat.* atque tollendum eſſe viderant *Sylb.* et *Port.*

z Hic πρὸς idem valet ac διὰ *propter*, vt p. 349. v. 27.

a Poſt πέδας verbum ἐξῆλθον, ἐξώρμησαν, ἐξέδραμον, vel ſimile, omiſſum eſſe exiſtimat *Sylb.* et *Port.*

b Τολμῶντος ἀντιλαμβάνεσθαι *Vat.*

c Διασπαραττομένου *Vat.*

* Statim res agebatur manibus. *Gelen.*

d Ἐκφυγόντων τὰς ἀνάγκας ἡ ἀγορὰ *Vat.* duo vocabula τὰς ἀνάγκας deſunt vulgatis.

* Tan-

φυρον ἐσθῆτα, καὶ προκυλιόμενος τῶν δημοτικῶν ἑκάστου μετὰ δακρύων, μόλις αὐτοὺς ἔπεισεν ἐκείνην μὲν τὴν ἡμέραν ἐπισχεῖν, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἥκειν, ὡς τῆς βουλῆς ἐπιμέλειάν τινα περὶ αὐτῶν ποιησομένης. ταῦτ᾽ εἰπὼν, καὶ τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν κελεύσας, [e] μηδένα τῶν δανειστῶν ἐξεῖναι σῶμα πολιτικὸν πρὸς ἴδιον χρέος ἄγειν, ἕως ἂν ἡ βουλὴ περὶ αὐτῶν διαγνοίη, τοὺς δὲ παρόντας ὅποι βούλοιντο ἀδεῶς [f] ἀπιέναι, διέλυσε τὸν θόρυβον.

Τότε μὲν οὖν ᾤχοντο ἐκ τῆς ἀγορᾶς· τῇ δ᾽ ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆν οὐ μόνον ὁ κατὰ πόλιν ὄχλος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σύνεγγυς ἀγρῶν τὸ δημοτικὸν πλῆθος, καὶ ἦν ἐξ ἑωθινοῦ πλήρης ἡ ἀγορά. τῆς δὲ βουλῆς συναχθείσης, ἵνα περὶ τούτων βουλεύσειεν ὅ τι χρὴ πράττειν, ὁ μὲν Ἄππιος δη- XXVII.

texta, ad ſingulos de plebe cum lacrymis procumbens, vix tan- *Per. Iul.*
dem illis perſuaſit, vt eo die ſe continerent, et poſtero die redi- 4221.
rent, * promittens rem eorum ſenatui curae fore. Ita loquutus, *Ante*
quum per praeconem edixiſſet, nemini creditorum licere quem- *Chr.*
quam ciuem Romanum ob ipſius aes alienum *in neruum* abducere, 493.
donec ſenatus de illis cognouiſſet, et praeſentes poſſe tuto abire *Olymp.*
quocunque libuiſſet, *hoc modo* tumultum illum ſedauit. 72 $\frac{3}{4}$.

Tunc igitur illi ex foro diſceſſerunt. Poſtero autem die *Cat.*
adfuit non ſolum ipſa vrbana turba: ſed etiam ex proximis agris *V.C.* 259.
popularis multitudo, et ſummo mane totum forum plenum *Var.* 261.
erat. Coacto autem ſenatu, vt, quid his de rebus ſtatuendum eſſet, conſultaretur, Appius quidem ſuum collegam plebis

* Tanquam curam aſſumturo aliquam de eis Senatu. *Lapus.*

e Μηδενὶ omnino legendum eſſe contendit *Portus.* Verum μηδένα excuſari poteſt (inquit *Sylb.*) ratione verbi infiniti, vt infra p. 349. v. 24. τὰς τούτων οἰκίας μηδένα ἐξεῖναι κατέχειν. atque καινοπρεπείας eſſe non inuenuſtae cenſet *Caſaubonus*, quali vtitur *Thucydides* lib. II. καὶ τὸν πάντα ὅμιλον καὶ ἀστῶν καὶ ξένων ξύμφορον εἶναι αὐτῶν ἐπακοῦσαι, vbi (vt ait *Schol.*) σχῆμά ἐστιν, ἀντὶ τοῦ παντὶ ὁμίλῳ. Occurrunt etiam alibi huius σχήματος exempla; notaturque id ab *Euſtathio* ad hoc carmen Ὀδυσσ. π. οὐκ ἔμελέν μοι ταῦτα μεταλλῆσαι καὶ ἐρέσθαι, et a *Schol. Apollonii* iſto loco lib. I. Ὑμῖν μὲν δὴ μοῖρα θεῶν etc.

f Ἀπεῖναι ferri poteſt, vt infra v. 16. παρῆσαν εἰς τὴν ἀγοράν. alioqui vſitatius in hac ſignif. ἀπιέναι. *Sylb.*

μοκόπον ἐκάλει τὸν συνάρχοντα, καὶ τῆς ἀπονοίας τῶν ἀπόρων ἡγεμόνα· ὁ δὲ Σερουΐλιος ἐκεῖνον αὐστηρὸν καὶ αὐθάδη, καὶ τῶν παρόντων τῇ πόλει κακῶν αἴτιον· τέλος δ' οὐδὲν [g] ἐγίνετο τῶν λόγων. ἐν δὲ τούτῳ Λατίνων ἱππεῖς, κατὰ σπουδὴν ἐλαύνοντες τοὺς ἵππους, παρῆσαν εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐξεληλυθότας ἀγγέλλοντες τοὺς πολεμίους μεγάλῃ στρατιᾷ, καὶ ὄντας ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν ὁρίοις ἤδη. καὶ οἱ μὲν ταῦτα· οἱ δὲ πατρίκιοι, καὶ τὸ τῶν ἱππέων πλῆθος, τῶν τ' ἄλλων ὅσοι ἢ [h] πλούτους ἢ δόξας προγονικὰς εἶχον, οἷα δὴ περὶ μεγάλων κινδυνεύοντες, ὡπλίζοντο διὰ τάχους· ὅσοι δ' ἦσαν [i] αὐτῶν ἄποροι, μάλιστα δὲ οἱ τοῖς δανείοις πιεζόμενοι, [k] οὔτε ὅπλων ἥπτοντο, οὔτ' ἄλλως παρείχοντο τοῖς κοινοῖς πράγμασιν ἐπικουρίαν οὐδεμίαν· ἡδόμενοι δὲ καὶ κατ' εὐχὴν δεχόμενοι τὸν ἔξωθεν πόλεμον, ὡς τῶν παρόντων σφᾶς κακῶν ἐλευθερώσοντα· τοῖς [δὲ] δεομένοις ἀμύνειν ἐπιδεικνύντες τὰς ἁλύσεις καὶ τὰς πέ-

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

plebis adulatorem vocabat, et ducem pauperum inſolentiae; Seruilius vero eum auſterum et arrogantem, et praeſentium reipublicae malorum auctorem: et nullus altercationum finis fiebat. Interea autem Latini equites equis ſummo ſtudio concitatis in forum aduenerunt, nunciaruntque hoſtes cum ingenti exercitu domo egreſſos, et iam eſſe in ſui agri finibus. Atque illi quidem haec nunciarunt. Patricii vero, et equeſtris ordinis viri, et caeteri quotquot *vel diuites vel nobiles erant, vtpote qui pro magnis rebus periclitabantur, arma ocius ceperunt: at quotquot ex illis erant inopes, praecipue vero qui aere alieno premebantur, neque arma tangebant, neque vllum aliud reipublicae auxilium ferebant; ſed cum gaudio et deſiderio bellum externum accipiebant, quaſi illos praeſentibus malis liberaturum eſſet: atque iis qui eos adhortabantur ad patriam defendendam, catenas et compedes cum conuiciis oſtendebant, atque ex

[l] ipſis

g Ἐγένετο] ἐγίνετο *Vat.* vt ſcribendum eſſe monuit *Steph.* atque aliis in locis eundem errorem commiſſum eſſe.

* Vel diuitiis vel maiorum gloria eminerent. *Gelen.*

h Πλούτους *Vat.* ſubaudi e proximo προγονικούς. vulgatae dant πλοῦτον.

i Αὐτῶν ſi tollas melius conſtabit ſententia. *Sylb.*

k οὐδ' ὅπλων *Vat.*

l Poſt

δας, ἐπικερτομοῦντες ἠρώτων εἰ τούτων φυλακῆς ἕνεκα τῶν ἀγαθῶν ἄξιον εἴη σφίσι πολεμεῖν. πολλοὶ δὲ καὶ λέγειν ἐτόλμων, ὡς ἄμεινον εἴη Οὐολούσκοις δουλεύειν μᾶλλον ἢ τὰς ὕβρεις τῶν πατρικίων ὑπομένειν. ἥ τε πόλις οἰμωγῆς καὶ θορύβου καὶ παντοίων γυναικείων ὀδυρμῶν ἐπίμπλατο.

Ταῦτα ὁρῶντες οἱ βουλευταὶ, τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων XXVIII. Σερουΐλιον, ὃς ἐν τῷ παρόντι πιθανώτερος εἶναι τοῖς πολλοῖς ἐδόκει, βοηθεῖν ἐδέοντο τῇ πατρίδι. ὁ δὲ συγκαλέσας εἰς τὴν [l] ἀγορὰν, τοῦ παρόντος καιροῦ τὴν ἀνάγκην ἐπεδείκνυεν οὐκέτι προσδεχομένην πολιτικὰς φιλονεικίας, καὶ ἠξίου νῦν μὲν ὁμόσε χωρεῖν τοῖς πολεμίοις, κοινῇ γνώμη χρησαμένους, καὶ μὴ περιιδεῖν ἀνάστατον τὴν πατρίδα γενομένην, ἐν ᾗ θεοὶ πατρῷοι [m] καὶ θῆκαι προγόνων ἑκάστοις ἦσαν, ἃ τιμιώτατά ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις· γονέων τ' αἰδῶ λαβεῖν οὐχ ἱκανῶν ἐσομένων ἑαυτοῖς διὰ γῆρας ἀμύνειν, καὶ γυναικῶν ἔλεον τῶν αὐτίκα μάλα δεινὰς καὶ

ipſis quaerebant, num horum bonorum ſeruandorum cauſſa aequum *Per. Iul.*
eſſet ſe bellum gerere. quin etiam multi dicere audebant, ſatius 4221.
eſſe ſeruire Volſcis quam patriciorum contumelias perferre. Et *Ante Chr.*
tota vrbs vlulatus et tumultus ac variarum muliebrium lamenta- 493.
tionum plena erat. *Olymp.*

Patres, quum haec viderent, Seruilium alterum conſulem, 72 $\frac{3}{4}$.
cuius in eo rerum ſtatu magna auctoritas apud plebem videbatur *Cat.*
eſſe, rogarunt vt patriae opem ferret. Ille vero, populo ad con- *V.C.* 259.
cionem conuocato, demonſtrabat praeſentis temporis neceſſita- *Var.*
tem non pati amplius ciuiles contentiones, et eos orabat vt tunc 261.
vnanimes in hoſtem irent, neque patriam funditus euerti paterentur, in qua dii patrii et monumenta maiorum ſingulis eſſent, quae omnibus mortalibus precioſiſſima ſunt; vtque parentes vererentur, qui ſe per aetatem non poſſent defendere, atque miſericordia mouerentur mulierum, quae mox graues et nefarias contu-

l Poſt ἀγορὰν (quae hic loci non tam *forum* quam ἐκκλησίαν *concionem* ſignificare videtur) τὸν δῆμον vel ſimile quid deeſſe putat *Port.*

m Ἔθη καὶ *Vat.* nec multo aliter legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit, *in qua dii patri et conſuetudine et ex progenitoribus vnicuique erant.*

ἀποῤῥήτους ὕβρεις ἀναγκασθησομένων ὑπομένειν· μάλιστα δὲ παιδίων ἔτι νηπίων, οὐκ ἐπὶ τοιαύταις ἐλπίσιν ἀνατραφέντων, οἰκτεῖραι λώβας καὶ προπηλακισμοὺς ἀνηλεεῖς· ὅταν δὲ τὸν παρόντα κίνδυνον ἅπαντες ὁμοίαις προθυμίαις χρησάμενοι [n] παραλύσωνται, τότε δὴ σκοπεῖν τίνα τρόπον ἴσην καὶ κοινὴν καὶ σωτήριον ἅπασι τὴν πολιτείαν καταστήσονται, μήτε τῶν πενήτων ἐπιβουλευόντων ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις, μήτ᾽ ἐκείνων προπηλακιζόντων τοὺς ταῖς τύχαις ταπεινοτέρους· ἥκιστα γὰρ εἶναι ταῦτα πολιτικά· ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀπόροις ἐπικουρία τις ἔσται πολιτική, καὶ τοῖς [o] συμβάλλουσι τὰ χρέα βοήθεια μετρία, [p] τοῖς γοῦν ἀδικουμένοις, [q] καὶ " τὸ κράτιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, καὶ πάσας φυλάττον ἐν ὁμονοίᾳ τὰς πόλεις, πίστις ἐπὶ συναλλαγαῖς, οὐχ ἅπασα καὶ διὰ παντὸς ἐκ μόνης

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

contumelias coactae eſſent laturae; praecipue vero infantium, non ad talem ſpem educatorum, iniurias et crudeles contumelias miſerarentur. Caeterum, poſtquam praeſens periculum omnes pari animi contentione vſi propulſaſſent, tunc viderent quonam modo aequam et communem ac ſalutarem omnibus reipublicae formam conſtituerent, ita vt neque inopes diuitum fortunis inſidiarentur, neque illi contumelioſe humiliorum hominum fortunae inſultarent: (*haec enim non eſſe ciuilia) ſed vt pauperes potirentur ciuili auxilio et creditoribus porrigeretur moderatum ſubſidium. Nam *inquiebat* optimum in vita contra omnes iniurias remedium, et quod in omnibus ciuitatibus concordiam ſeruat, contractuum *videlicet* fides, non omnino, neque in perpetuum ex ſola

n Aptius ἀποκρούσωνται, ἀπώσωνται, vel ſimile quid. *Sylb.*

* *Lapum* fere ſequutus ſum. *Portus* ſic vertit, *Haec enim in ciuitate nullo modo ferenda* dicebat. *Quinetiam* viderent *quodnam auxilium* (ac ſi legiſſet ἐπικουρία τίς) *ciuile pauperibus*, *et quodnam moderatum ſubſidium creditoribus ferri poſſet.*

o Συμβάλλουσι *Vat.*

p Poſſumus et locum hoc modo intelligere: Seruilius dicebat non propterea optimum remedium, quod alit ciuium concordiam, omnino aut in perpetuum de Rep. Rom. praeter caeterarum morem ſublatum iri, ſi inopum aliqua ratio haberetur, et ſi creditores aliquid de ſuo iure remitterent. *Portus.*

q Καὶ redundare videtur. *Sylb.*

* Id

ἀναιρεθήσεται τῆς Ῥωμαίων πόλεως. Ταῦτα, καὶ ὅσα ἄλλα ἐν τοιούτῳ καιρῷ λεχθῆναι προσῆκε, διεξελθὼν, τελευτῶν ὑπὲρ τῆς ἰδίας εὐνοίας, ἣν ἔχων διετέλει πρὸς τὸν δῆμον, ἀπελογεῖτο, καὶ ἠξίου συνάρασθαι τῆς [r] στρατείας αὐτῷ ταύτης ἀνθ' ὧν πρόθυμος εἰς αὐτοὺς ἦν, τῆς μὲν κατὰ πόλιν ἐπιμελείας τῷ συνάρχοντι προσηκούσης, ἑαυτῷ δὲ τῆς ἡγεμονίας τῶν πολέμων [s] ἀποδεδομένης· ταύτας γὰρ [t] αὐτοῖς βραβεῦσαι τὰς τύχας τὸν κλῆρον. ὑπεσχῆσθαι δ' αὐτῷ ἔφη τὴν βουλὴν ἐμπεδώσειν, ὅ τι ἂν διομολογήσηται τῷ πλήθει· αὐτὸν δ' [u] ἐκείνοις, πείσειν τοὺς δημότας μὴ προδώσειν τοῖς πολεμίοις τὴν πατρίδα.

Ταῦτ' εἰπὼν, ἐκέλευσε τὸν κήρυκα ἀνειπεῖν, ὅσοι XXIX.
ἂν Ῥωμαίων ἐπὶ τὸν κατὰ Οὐολούσκων πόλεμον [x] καταυτῶντες [y] ἐκστρατεύσωσι, τὰς τούτων οἰκίας μηδένα ἐξεῖναι μήτε κατέχειν, μήτε πωλεῖν, μήτ' ἐνεχυράζειν, μήτε γέ-

ſola republica Romana tolletur. Quum igitur haec et alia, quae *Per. Iul.*
tale tempus poſtulabat, dixiſſet, poſtremo de ſua erga plebem 4221.
conſtanti beneuolentia *paucis egit et ſe purgauit, ac ab ea pe- *Ante Chr.*
tiit, vt ſecum ad hanc expeditionem proficiſceretur, **et hanc 493.
gratiam ſibi pro ſuo erga ipſam ſtudio referret, quod vrbis cura *Olymp.*
collegae obtigiſſet, et ad ſe belli imperium delatum fuiſſet: hanc 72 ¾.
enim fortunam ſibi ab ipſa ſorte datam. Dicebat autem, patres *Cat.*
ſibi pollicitos eſſe ſe ratum facturos quicquid ipſi plebi promiſiſ- *V.C.* 259.
ſet; ſeque illis viciſſim promiſiſſe, fore vt perſuaderet ipſis ple- *Var.*
beiis ne patriam hoſtibus proderent. 261.

Hac oratione habita, per praeconem edixit, nemini licere, ciuium Romanorum, qui ad bellum contra Volſcos ſecum proficiſcerentur, aut domos retinere, aut vendere, aut oppignerare, aut

* Id eſt: *pauca verba fecit vt ſe purgaret.*

r Στρατιᾶς *Vat.*

** In remunerationem promtitudinis erga ipſos ſuae. *Lapus.*

s Ἀποδιδομένης *Vat.*

t Τὰς τύχας βραβεῦσαι αὐτοῖς *Vat.*

u Ἐκείνους *Vat.*

x Haec κατ' αὐτῶν *Lapus* vertit *per ſe.* Μετ' αὐτοῦ legiſſe videtur *Gelenius:* quod paullo ſupra (v. 15.) dixit, ἠξίου συνάρασθαι τῆς στρατείας αὐτοῦ. *Sylb.*

y Στρατεύσωσι *Vat.*

 z Ἐλπίσιν

νος αὐτῶν ἀπάγειν πρὸς μηδὲν συμβόλαιον, μήτε κωλύειν τὸν βουλόμενον τῆς στρατείας κοινωνεῖν. ὅσοι δ' ἂν ἀπολειφθῶσι τῆς στρατείας, τὰς κατὰ τούτων πράξεις ὑπάρχειν τοῖς δανεισταῖς, ἐφ' οἷς ἕκαστοι συνέβαλον. ὡς δὲ ταῦτ' ἤκουσαν οἱ πένητες, αὐτίκα συνέγνωσάν τε, καὶ πολλῇ προθυμίᾳ πάντες εἰς τὸν πόλεμον ὥρμηντο, οἱ μὲν [z] ὠφελειῶν ἐλπίσιν ἐπαρθέντες, οἱ δὲ τοῦ στρατηλάτου χάριτι, οἱ δὲ πλεῖστοι τὸν Ἄππιον καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει κατὰ τῶν [a] ὑπομεινάντων προπηλακισμοὺς φεύγοντες. παραλαβὼν δὲ ὁ Σερουίλιος τὸ στράτευμα, σὺν πολλῇ σπουδῇ ἐλαύνει, διαλιπὼν οὐδένα χρόνον, ἵνα συμμίξῃ τοῖς πολεμίοις, πρὶν εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν αὐτοὺς εἰσβαλεῖν· καὶ καταλαβὼν περὶ τὸ [b] Πωμεντῖνον χωρίον ἐστρατοπεδευκότας, καὶ τὴν Λατίνων χώραν προνομεύοντας, ὅτι παρακαλοῦσιν αὐτοῖς οὐ συνήραντο τοῦ πολέμου, περὶ δείλην ὀψίαν, παρὰ λόφον τινά, ὡς εἴκοσι στάδια τῆς στρατοπεδείας αὐτῶν ἀφεστῶτα, τίθεται τὸν χάρακα· καὶ αὐτοῖς νυκτὸς

Per. Iul. 4221. Ante Chr. 493. Olymp. 72 ¾. Cat. V.C. 259. Var. 261.

aut eorum familiam vllius contractus cauſſa *in neruum* abducere, aut etiam impedire, quo minus quilibet nomen ad militiam daret, eiuſque particeps eſſet: et qui militiam deſeruiſſent, contra eos creditoribus ius eſſe exigendi pecuniam, quibuſcunque conditionibus eam ipſis mutuo dediſſent. Pauperes his auditis confeſtim conſenſerunt, et magna animi alacritate omnes ad bellum ferebantur; alii quidem lucri ſpe exciti, alii vero imperatoris gratia, plurimi vero vt effugerent Appium et contumelias *patriciorum* in eos, qui in vrbe remanſiſſent. Seruilius igitur, aſſumto exercitu, magna celeritate properat nulla mora interpoſita, vt prius cum hoſtibus congrederetur, quam ipſi in Romanum agrum irrumperent. Quum autem eos offendiſſet caſtrametatos in agro Pomentino, et Latinum agrum populantes, quod a ſe inuitati belli ſocii eſſe noluiſſent, circa veſpertinum crepuſculum in colle quodam, viginti ferme ſtadiis ab eorum caſtris diſtante, caſtra poſuit. Noctu vero

z Ἐλπίσιν ὠφελειῶν ὑπαχθέντες *Vat.* et *Lapi Cod.*
a Ἀπομεινάντων *Vat.*
b Πωμεντίνων] Πωμεντῖνον *Vat.* Supra (p. 285.) Πωμεντῖνον πεδίον appellat.

c κατα-

ἐπιτίθενται Οὐολοῦσκοι, ὀλίγους τε [c] καταδοξάσαντες εἶναι, καὶ, ὡς ἐξ ὁδοῦ μακρᾶς, κατακόπους, προθυμίας τ' ἐνδεῶς ἔχοντας, διὰ τοὺς ἐκ τῶν πενήτων περὶ τὰ χρέα νεωτερισμοὺς, ἐν ἀκμῇ μάλιστα δοκοῦντας εἶναι. ὁ δὲ Σερουΐλιος, ἔτι νυκτὸς ἀπὸ τοῦ χάρακος ἀγωνισάμενος, ἐπειδὴ φῶς τ' ἤδη ἐγένετο, καὶ τοὺς πολεμίους ἔμαθεν ἀτάκτως προνομεύοντας, ἀνοῖξαι κελεύσας πυλίδας ἐκ τοῦ χάρακος ἀδήλως συχνὰς, ἀφ' ἑνὸς παραγγέλματος ἐφῆκεν ἐπ' αὐτοὺς τὸ στράτευμα. ἐξαπιναίου δὲ τοῦ δεινοῦ καὶ παρὰ δόξαν τοῖς Οὐολούσκοις προσπεσόντος, ὀλίγοι μέν τινες ὑποστάντες πρὸς τῷ χάρακι μαχόμενοι κατεκόπησαν· οἱ δ' ἄλλοι φεύγοντες προτροπάδην, καὶ πολλοὺς τῶν σφετέρων ἀπολέσαντες, τραυματίαι [d] τε" οἱ πλεῖστοι καὶ τὰ ὅπλα ἀπολωλεκότες, εἰς τὸν χάρακα διεσώζοντο. ἑπομένων δ' αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐκ ποδὸς, καὶ περισχόντων τὸ στρατόπεδον, βραχύν τινα χρόνον ἀμυνάμενοι, παρέδοσαν τὸν χάρακα, πολλῶν ἀνδραπόδων τε καὶ βοσκημάτων καὶ ὅπλων καὶ τῆς εἰς τὸν πόλεμον παρασκευῆς γέμοντα. ἑάλω δὲ καὶ σώματα ἐλεύθερα συχνὰ,

vero Volſci eos adorti ſunt, exiſtimantes paucos eos eſſe, et ob iter longum fatigatos, et animis ad operam nauandam minus paratis, ob inopum ſeditiones propter aes alienum excitatas, quae tum maxime vigere credebantur. At Seruilius, quamdiu nox durauit ex ipſo vallo pugnans, vbi primum dies illuxit, et animaduertit hoſtes nullis ſeruatis ordinibus palantes, iuſſit omnes caſtrorum portas clam aperiri, et ſimul vno ſigno exercitum in eos immiſit. Quum autem Volſci in graue, repentinum, et inopinatum malum incidiſſent, eorum pauci quidam auſi reſiſtere ad vallum pugnantes conciſi fuerunt: reliqui vero effuſa fuga fugientes, multis ſuorum amiſſis, plerique ſaucii et inermes in ſua caſtra ſe receperunt. Sed Romanis illos e veſtigio inſequentibus, et caſtra circumdantibus, poſt non longam defenſionem caſtra dediderunt, multis mancipiis et pecore et armis et reliquo bellico apparatu referta. Captus eſt etiam hominum ingenuorum magnus

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

c καταδόξαντες] Legi mallem καταδοξάσαντες. *Caſ.* Δόξαντες in *Cod. Vat.*

d Non agnoſcit *Vat.*

e Locus

τὰ μὲν αὐτῶν Οὐολούσκων, τὰ δὲ τῶν αὐτοῖς συναγωνισαμένων ἐθνῶν· [e] χρήματά τε, καὶ ὅσα χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ ἐσθὴς, ὥσπερ ἂν πόλεως τῆς [f] κρατίστης ἁλούσης, πάνυ πολλὰ, τοῖς στρατιώταις ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σερουΐλιος, ὡς ἕκαστος ὠφεληθείη, [g] μηδὲν δ᾽ εἰς τὸ δημόσιον [h] ἀναφέρων, ἀλλὰ διανείμασθαι κελεύσας, καὶ τὸν χάρακα πυρὶ δοὺς, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις, ἦγεν [i] ἐπὶ τὴν ἐγγύτατα Σουέσσαν Πωμεντιανήν. μεγέθει τε γὰρ περιβόλου, καὶ πλήθεσιν οἰκητόρων, ἔτι δὲ δόξῃ καὶ πλού-

Per. Iul. magnus numerus, partim ipſorum Volſcorum, partim gentium,
4221. quae ipſis auxilium in eo bello tulerant; et quicquid pecunia-
Ante Chr. rum, auri, argenti, et veſtium milites habebant, quarum rerum
493. ibi maxima erat copia haud aliter ac in opulentiſſima aliqua vrbe
Olymp. expugnata. Seruilius autem haec omnia *militibus* concedens,
72 3/4. vt vnuſquiſque aliquid lucraretur et nihil in publicum referret,
Cat. praedam diuidi iuſſit: caſtriſque incenſis exercitum inde abdu-
V.C. 259. cens, * ad vrbem proximam Sueſſam Pometiam contendit. Haec
Var. 261. enim ambitus magnitudine, et colonorum multitudine, praeterea gloria

e Locus hic non eſt ſatis integer, paullo melior videtur haec lectio: χρήματά τε θαύμαστα ὅσα, χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς καὶ ἐσθὴς, ὥσπερ ἂν πόλεως τῆς κρατίστης ἁλούσης, πάνυ πολλά. ταῦτα τοῖς στρατιώταις ἐφιεὶς ὁ Σερ. vel minori mutatione, χρήματά τε καὶ ὅσα χρυσὸς καὶ ἀργυρὸς καὶ ἐσθὴς, ὥσπερ ἂν πόλεως τῆς κρατίστης ἁλούσης πάνυ πολλά. τοῖς στρατιώταις ταῦτα ἐφιεὶς ὁ Σερ. cui lectioni fauet ſimilis locus l. X. p. 648. atque etiam *Lapi* verſio, *pecuniaeque et argenti aurique et veſtis tanquam vrbe praeclara capta valde multum. quae Seruilius militibus dimittens* etc. *Sylb.* in vulgatis nempe ſic diſtinctum cernitur. πάνυ πολλὰ τοῖς στρατιώταις. ταῦτα —

f Κρατούσης in *Cod. Rom.* Sed vulg. lectio huic poſtponenda non eſt. *Sylb.*

g Καὶ μηδὲν εἰς in *Codd. Ven.* et *Vat.*

h Nota (inquit *Sylb.*) diuerſitatem modi in ὠφεληθείη et ἀναφέρωσι. Verum ἀναφέρουσι habet *Cod. Vat.*

* *Portus*, vulgatam lectionem ſequens, interpretatur, *ad Pometiam vrbem Sueſſae proximam.*

i Σουέσσης] Ἐπὶ τὴν ἀγχοτάτω πόλιν Σουέσσαν Πωμεντιανὴν in *Cod. Ven.* Ἐπὶ τὴν ἀγχοτάτω Σουέσσαν Πωμ. *Vat.* Ἐπὶ τὴν ἐγγύτατα πόλιν, Σουέσσαν Πωμ. legit *Cluuerius* in *Ital. Antiq.* l. III. p. 1025.

k Ταύτην

τῷ πολὺ [k] ταύτας ὑπερέχειν ἐδόκει, καὶ ἦν ὥσπερ ἡγεμὼν τοῦ ἔθνους. περιστρατοπεδεύσας δ' αὐτὴν, καὶ [l] οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀνακαλῶν τὸν στρατὸν, ἵνα μηδένα χρόνον οἱ πολέμιοι [m] διαναπαύσαιντο, μήτε ὕπνον αἱρούμενοι, μήτε πολέμου παῦλαν δεχόμενοι, λιμῷ καὶ ἀμηχανίᾳ καὶ σπάνει συμμάχων παρατείνας, εἷλεν αὐτοὺς ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ, καὶ τοὺς ἐν ἥβῃ πάντας κατέσφαξεν. ἐπιτρέψας δὲ καὶ ὅσα ἦν ἐνταῦθα χρήματα τοῖς στρατιώταις φέρειν τε καὶ ἄγειν, ἐπὶ τὰς ἄλλας πόλεις ἀπῆγε τὴν δύναμιν, οὐδενὸς οὐκέτι τῶν Οὐολούσκων ἀμύνειν τι δυναμένου.

Ὡς δὲ τοῖς Ῥωμαίοις τεταπεινωμένα ἦν τὰ τῶν Οὐο- XXX.
λούσκων πράγματα, προαγαγὼν τοὺς ὁμήρους αὐτῶν εἰς τὴν ἀγορὰν ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων Ἄππιος Κλαύδιος, ἄνδρας τριακοσίους, ἵνα δι' εὐλαβείας ἔχοιεν οἱ [n] προσθέμενοι σφίσι πίστεις ὁμηρειῶν μὴ παρασπονδεῖν, μάστιξί τ' ᾐκίσατο, πάντων ὁρώντων, καὶ τοὺς αὐχένας αὐτῶν ἐκέ-

gloria et opibus, longe caeteris antecellere videbatur, et erat tanquam illius gentis caput. qua obſeſſa, et exercitu neque interdiu neque noctu ab oppugnatione reuocato, ne vllum temporis ſpatium hoſtibus daretur ad quieſcendum, neue ſomnum caperent, aut a praelio vnquam ceſſarent, eos fame confectos, et conſilii inopia ac ſociorum penuria laborantes, breui temporis ſpatio expugnauit, et omnes puberes interfecit: omnibuſque rebus, quaecunque ibi quoque erant, militibus in praedam conceſſis, ad alias vrbes copias duxit, quod nullus de Volſcis ipſi amplius reſiſtere poſſet.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 ¾. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Quum igitur Romani res Volſcorum ita afflixiſſent, Appius Claudius, alter conſul, productos in forum eorum obſides, qui erant trecenti, nequi in poſterum fidem datis obſidibus confirmatam temere violarent, virgis caeſos in omnium conſpectu

decollari

k ταύτην τῶν ἄλλων ὑπερέχειν in *Cod. Rom.* ſed procul dubio verius αὔτη. *Sylb.* ταύτης ὑπερέχειν in *Cod. Vat.*

l οὐδ' ἡμέρας *Vat.*

m διαναπαύσαιντο *Vat.* vulgo διαναπαύσωνται.

n Προθέμ.] Forſan rectius προσθέμενοι: hoc ſenſu; *vt qui ſe illis adiunxiſſent* (amicos ſcilicet et ſocios) hoc exemplo moniti *cauerent ne fidem datam obſidibus confirmatam violarent. Sylb.* atque ita plane in *Cod. Vat.*

o Ἀφικο-

λευσεν ἀποκόψαι. [o] ἀφικομένου δ' ἀπὸ τῆς στρατείας οὐ πολλαῖς ὕστερον ἡμέραις τοῦ συνυπάτου, καὶ τὸν εἰωθότα δίδοσθαι θρίαμβον ἀπὸ τῆς βουλῆς τοῖς ἀγῶνα λαμπρὸν ἀγωνισαμένοις στρατηγοῖς ἀξιοῦντος λαβεῖν, [p] ἐμποδὼν ἐγίνετο, στασιαστὴν ἀποκαλῶν, καὶ πολιτείας πονηρᾶς ἐραστήν· μάλιστα δ' αὐτοῦ κατηγορῶν, ὅτι ἐκ τῶν τοῦ πολέμου λαφύρων οὐδεμίαν μοῖραν εἰς τὸ δημόσιον ἀνήγαγεν, ἀλλ' οἷς αὐτὸς ἐβούλετο κατεχαρίσατο· καὶ ἔπεισε τὴν βουλὴν μὴ δοῦναι τῷ ἀνδρὶ τὸν θρίαμβον. ὁ δὲ Σερουΐλιος ὑβρίσθαι δοκῶν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου, εἰς αὐθάδειαν οὐκ εἰωθυῖαν Ῥωμαίοις ἐτράπετο. καλέσας γὰρ εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον ἐν [q] τῷ πρὸ τῆς πόλεως πεδίῳ, καὶ διεξελθὼν τὰ πραχθέντα κατὰ τὸν πόλεμον, καὶ τοῦ συνάρχοντος τὸν φθόνον, καὶ τῆς βουλῆς τὸν προπηλακισμὸν διηγησάμενος, ἔφη παρὰ τῶν ἑαυτοῦ πράξεων καὶ τοῦ συναγωνισαμένου στρατεύματος ἔχειν τὴν τοῦ πομπεύειν ἐπὶ καλοῖς τε καὶ εὐτυχέσιν ἔργοις [r] ἐξουσίαν. ταῦτ' εἰπὼν, στεφανώ-

Per. Iul. 4221. Ante Chr. 493. Olymp. 72 ¾. Cat. V.C. 259. Var. 261.

decollari iuſſit. Deinde, poſt dies collegae ex illa expeditione reuerſo, et triumphum, qui imperatoribus ob rem in praeliis praeclare geſtam *bellumque feliciter confectum* concedi ſolet, a ſenatu petenti obſtitit, ſeditioſum et * prauae diſciplinae amatorem eum vocans: praecipue vero eum accuſans, quod ex eius belli praeda nihil in aerarium retuliſſet, ſed quibus voluiſſet ea omnia largitus fuiſſet. et ſenatui perſuaſit, ne triumphum ei concederet. At Seruilius, quum exiſtimaret ſe contumelia a ſenatu affectum, praeter Romanorum morem ſe geſſit arrogantius. Conuocato enim ad concionem populo in campum ante vrbem ſitum, et narratis rebus a ſe in bello geſtis, et declarata collegae inuidia, atque ſenatus contumelia, dixit ſe a rebus ipſis quas geſſerat, et ab ipſo exercitu ſuorum laborum ſocio, habere poteſtatem triumphandi, ob rem praeclare et feliciter geſtam. His dictis, faſces coronari

Seruilius iniuſſu patrum de Volſcis triumphat.

o Ἀφικομένου τε ἀπὸ *Vat.*

p Ἐμποδὼν ἐγένετο *Vat.*

* Prauae adminiſtrationis reipublicae. *Lapus.* Prauae reip. *Gelen.*

q Sc. *campo Martio:* nam alibi μέγιστον τῶν πρὸ τῆς πόλεως πεδίον, atque τὸ πρὸ τῆς πόλεως Ἄρειον πεδίον aperte vocat. *Port.*

r Εὐτυχίαν *Vat.*

s Τὰς

σασθαι[s] τοὺς ἄνδρας ἐκέλευσεν, καὶ αὐτὸς στεφανωσάμενος, ἔχων τὴν θριαμβικὴν ἐσθῆτα, προῆγεν εἰς τὴν πόλιν ὑπὸ τοῦ δήμου παντὸς προπεμπόμενος, ἕως εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη, καὶ τὰς εὐχὰς ἀπέδωκε, καὶ τὰ σκῦλα ἀνέθηκεν. ἐκ δὲ τούτου φθόνον μὲν ἔτι μείζονα παρὰ τῶν πατρικίων ἐπεσπάσατο, οἰκεῖον δ' αὐτῷ παρεσκευάσατο τὸ δημοτικόν.

Ἐν τοιαύταις δ' ἀκαταστασίαις τῆς πόλεως οὔσης, XXXI. ἐκεχειρία τις ἐν τῷ διὰ μέσου γενομένη θυσιῶν πατρίων ἕνεκα, καὶ πανηγύρεις ἐπιλαβοῦσαι λαμπραὶ ταῖς δαπάναις [t] ἐπέσχον ἐν τῷ παρόντι τὴν τοῦ πλήθους διχοστασίαν. ἑορτάζουσι δ' αὐτοῖς ἐπιτίθενται πολλῇ δυνάμει Σαβῖνοι, τοῦτον ἐκ πολλοῦ φυλάξαντες τὸν χρόνον, ἀρχομένης [u] ἔτι νυκτὸς [x] ποιησάμενοι [y] τὴν ἐπίστασιν, ἵνα [z] πρὶν αἰσθέσθαι

coronari iuſſit, et ipſe coronatus et triumphali veſte indu- *Per. Iul.*
tus vrbem ingreſſus eſt, toto populo eum proſequente vſque 4221.
dum Capitolium aſcenderet, votaque diis perſolueret, ac *Ante Chr.* 493.
ſpolia dicaret. Quo facto in multo maiorem patriciorum inui- *Olymp.*
diam incurrit, ſed plebis fauorem ſibi conciliauit. 72 $\frac{3}{4}$.

Quamuis autem reſp. in talibus ſeditionibus *talique tumultu* verſaretur, aliquamdiu tamen quaedam iuduciae fuerunt ob ſacra patria; celebritateſque interuenientes, magnificae ſumptibus et ſplendore, plebis in praeſens ſeditionem cohibuerunt. Illos autem, dum hos dies feſtos celebrarent, Sabini cum ingenti exercitu inuaſerunt, hac ipſa occaſione iam multo ante obſeruata, noctis initio iter ingreſſi, vt antequam Romani ſuum aduen-

Cat. V.C. 259. *Var.* 261.

s Τοὺς ἄνδρας *Vat.* nec aliter forſan *Lapus*, dum vertit, *coronari lictores iubens.* vulgo legitur τὰς ῥάβδους.

t Ἐπέσχον τὴν ἐν τῷ *Vat.* articulus a vulgatis abeſt τήν.

u Ἤδη malit *Sylb.* Sed ἔτι retinendum eſſe ſuadet *Portus:* ſc. vt intelligatur, noctem nondum fuiſſe intempeſtiuam, ſed iam aduentare incepiſſe.

x Ποιησόμενοι legit *Lapus*, *facturi nocte incipiente impoſturam.* ſed mutatione non opus eſſe, ſatis perſpicitur e ſequentibus Hiſtoriae partibus *Sylb.*

y Τὴν ἐπίθεσιν *Vat.* quod maluit et *Portus.*

z Μὴ προαισθέσθαι *Vat.*

a Γένη-

τοὺς ἔνδον, ἐν τῇ πόλει [a] γένωνται· καὶ ῥᾷστα ἂν ἐκράτησαν αὐτῶν, εἰ μὴ τῶν ψιλῶν τινες, ἀποσχισθέντες τῆς Φάλαγγος, αὐλαῖς ἐπιβαλόντες ἁρπαγῆς ἕνεκεν, θόρυβον εἰργάσαντο. βοή τε γὰρ εὐθὺς ἐγένετο, καὶ δρόμος τῶν γεωργῶν εἰς τὸ τεῖχος, πρὶν ἢ ταῖς πύλαις τοὺς πολεμίους προσελθεῖν. ὡς δ᾽ ἔγνωσαν [b] αὐτῶν τὴν ἔφοδον οἱ [c] κατὰ τὴν πόλιν, θεωροῦντες μεταξὺ καὶ τοὺς στεφάνους ἐπικείμενοι, καταλιπόντες τοὺς ἀγῶνας, ἐπὶ τὰ ὅπλα ὥρμησαν· καὶ φθάνει τῷ Σερουϊλίῳ συναχθεῖσα δύναμις [d] αὐτοκέλευτος ἱκανή· ἣν ἐκεῖνος ἔχων συντεταγμένην, προσπίπτει τοῖς πολεμίοις ὑπό τ᾽ ἀγρυπνίας καὶ κόπου τεταλαιπωρηκόσι, καὶ οὐ προσδεχομένοις [e] τὴν Ῥωμαίων ἔφοδον. [f] ὡς δὲ συνέτειναν εἰς χεῖρας, ἐγίνετο μάχη, τὸ

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Sabinos feriarum tempore irruentes fundit et fugat idem Seruilius.

aduentum ſentirent, vrbi adeſſent: et facillime eos viciſſent, niſi velites quidam, a reliqua exercitus acie diuulſi, praedae cupiditate villas quasdam adorti tumultum excitaſſent. Confeſtim enim clamor exortus eſt, et concurſus agreſtium ad moenia factus, antequam hoſtes ad portas accederent. Quorum adventu a Romanis cognito, qui interea coronati in ſpectacula erant intenti, ludis relictis ad arma concurrerunt: matureque ad Seruilium voluntariorum manus ſatis magna confluxit, qua inſtructa impreſſionem in hoſtes fecit, vigilia et labore defeſſos, neque infeſtum Romanorum aduentum exſpectantes. Quum antem ad manus veniſſent, concurrerunt vtrique nullo ordine, et nulla militari

a Γένηται *Vat.*

b Illa αὐτῶν τὴν ἔφοδον non agnoſcit *Cod. Vat.*

c Malim κατὰ τὴν πόλιν, vt infra v. 45. *Sylb.* atque ita in *Cod. Vat.* vulgo deeſt articulus. Sed debuerat hanc obſeruationem *Sylburgius* iam centenis antehac locis inculcaſſe. Nam toties occurrit in vulgatis *Dionyſii* noſtri libris dictio κατὰ πόλιν, vbi alius quicunque dicturas fuiſſet κατὰ τὴν πόλιν, graecae linguae ratione ſic poſtulante, pro *in Vrbe*, vt neſcias, vtri ſoloeciſmum hunc tribuas, librariisne, an ipſi Dionyſio, in eiusque idiotiſmis numeres.

d *Camerarius* mauult αὐτοκέλευστος, ſicut etiam pro ἐκελεύθη ſupra (p. 69. v. 10.) frequentius dicitur ἐκελεύσθη. *Sylb.*

e Τὴν τῶν Ῥωμ. *Vat.*

f Ὡς δὲ συνέμιξαν εἰς χεῖρας, ἐγένετο μάχη *Vat.*

g Πεζοὶ

μὲν ἐν τάξει καὶ κόσμῳ διὰ τὴν σπουδὴν ἑκατέρων ἀφῃρημένη· οἱ δ᾽ ὡς ἀπὸ τύχης τινός, ἣ φάλαγξ φάλαγγι, ἢ λόχος λόχῳ, ἢ ἀνὴρ ἀνδρὶ συνέπεσον, ἱππεῖς τε καὶ [g] πεζοὶ ἅμα πεφυρμένοι ἐμάχοντο. ἀρωγοὶ δ᾽ αὐτοῖς ἑκατέρωθεν ἐπῆεσαν, οὐ διὰ μακροῦ τῶν πόλεων οὐσῶν· οἳ τὸ κάμνον ἀναθαῤῥύνοντες, ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀντέχειν ταῖς ταλαιπωρίαις ἐποίουν. ἔπειτα οἱ Ῥωμαῖοι προσγενομένης σφίσι τῆς ἵππου, πάλιν νικῶσι τοὺς Σαβίνους. καὶ πολλοὺς ἀποκτείναντες, ἀνέστρεψαν εἰς τὴν πόλιν, ἄγοντες αἰχμαλώτους πάνυ συχνούς· τούς τε κατὰ τὴν πόλιν ὄντας Σαβίνων, οἳ κατὰ θέας πρόφασιν ἀφιγμένοι, προκαταλήψεσθαι τοῖς ἐπιοῦσι τὰ ἐρύματα τῆς πόλεως ἔμελλον, ὥσπερ αὐτοῖς [h] συνετέτακτο, ἀναζητοῦντες εἰς τὰ δεσμωτήρια κατετίθεντο. τὰς δὲ θυσίας, αἷς ὁ πόλεμος ἐμποδὼν ἐγένετο, διπλασίας τῶν προτέρων ψηφισάμενοι, αὖθις ἐν εὐπαθείαις ἦσαν.

militari diſciplina ſeruata, prae feſtinatione nimia: ſed prout ſors tulit, legio legioni, cohors cohorti, vir viro occurrit, et equites ac pedites promiſcue pugnabant. Vtriſque autem auxilia celeriter venerunt ex ciuitatibus, quae haud procul inde aberant; quae, quum ſuis laborantibus animos redintegraſſent, effecerunt vt diutius malis *et laboribus* reſiſterent. Tandem tamen Romani, quum equitatus auxilium ipſis tuliſſet, Sabinos iterum vicerunt; et, multis caeſis, in vrbem redierunt cum magno captiuorum numero: et Sabinos, qui in vrbe erant, et qui, per ſpeciem ſpectandi eo profecti, in ſuorum aduentantium gratiam arces et loca vrbis munita occupaturi erant, vt inter inter illos conuenerat, diligenter conquiſitos in carcerem coniecerunt. Sacra vero, quae bello interrupta fuerant, duplo maiore quam ante ſumptu ex ſenatusconſulto inſtaurata ſunt: atque ita populus iterum epulis atque in hilaritatibus verſabantur.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 $\frac{3}{4}$. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Illis

g Πεζοὶ ἅμα πεφυρμένοι *Vat.* vulgatis deeſt ἅμα, quod cum ἐμάχοντο cohaeret, non cum πεφυρμένοι.

h Συνετέτακτο *Vat.* quo modo legendum eſſe docuit *Portus.* vulgatis deeſt augmentum plusquamperfecti.

XXXII. Ἔτι δὲ πανηγυρίζουσιν αὐτοῖς πρεσβευταὶ παρῆσαν ἐξ ἔθνους [i] Ἀρούγκων, οἳ τῆς Καμπανῶν χώρας τὰ κάλλιστα πεδία κατεῖχον. οὗτοι καταστάντες ἐπὶ τὴν βουλὴν, ἠξίουν τὴν Οὐολούσκων, τῶν καλουμένων Ἐχετρανῶν, χώραν, ἣν ἀφελόμενοι τοὺς Ἐχετρανοὺς [k] Ῥωμαῖοι κληρούχοις εἰς φυλακὴν τοῦ ἔθνους ἐκπεμφθεῖσι διένειμαν, ἀποδιδόναι σφίσι, καὶ τὴν φρουρὰν ἀπαγαγεῖν ἐξ αὐτῆς· ἐὰν δὲ μὴ ποιήσωσιν, Ἀρούγκους ἥξοντας ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ὀλίγου χρόνου, καὶ δίκας ληψομένους ὅσων διέθεντο τοὺς ὁμόρους κακῶν. Ῥωμαῖοι δ' αὐτοῖς τάδ' ἀπεκρίναντο· „Ἀγγέλλετε, ὦ πρέσβεις, Ἀρούγκοις, ὅτι ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δικαιοῦμεν ὅσα κτᾶταί τις ἀρετῇ πολεμίους ἀφελόμενος, ταῦτα τοῖς ἐγγόνοις ὡς οἰκεῖα παραδιδόναι. πόλεμον δ' οὐ δείδομεν τῶν Ἀρούγκων, οὔτε πρῶτον, οὔτε [l] δεινότατον ἐσόμενον· ἀλλ' ἐν ἔθει ἡμῖν ὑπάρχει πᾶσι μάχεσθαι περὶ τῆς ἡγεμονίας καὶ ἀρετῆς· ἐν ἀγωνισμῷ τ' ἐσόμενον

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72 3/4. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

Illis autem adhuc feſtum celebrantibus, legati ab Auruncis venerunt, qui agri Campani pulcherrimam planiciem tenebant. Iſti in ſenatum introducti poſtularunt, vt ſibi reſtituerent agrum Volſcorum, qui Echetrani vocabantur, (quem Romani Echetranis ademptum colonis ad eius gentis praeſidium miſſis diuiſerant) et inde praeſidium deducerent: quae niſi feciſſent, *denunciabant* Auruncos breui in agrum Romanum venturos, et poenas pro iniuriis, quas populis finitimis intulerant, ſumpturos. Romani vero haec reſponſa illis dederunt: „Renunciate, legati, Auruncis, nos Romanos aequum eſſe cenſere, vt quaecunque quis ſua virtute hoſtibus ademerit et ſibi compararit, ea ſuis poſteris tanquam res proprias relinquat: bellum autem Auruncorum non timere, vtpote quod neque primum, neque grauiſſimum futurum ſit; ſed aſſuetos nos eſſe cum quibusuis de imperio et de virtute decertare, et ſi rem ad certamen perductam

i Rectius Αὐρώγκων: cuius ſcripturae veſtigia ſupra indicata p. 17. v. 9. Iidem eſſe videntur, quos *Strabonis* exemplaria vocant Ἀργυρούσκους, lib. V. p. 254. *Sylb.* Αὐρούγκων malit *Portus*.

k Ῥωμαῖοι κληρούχους, εἰς φυλακὴν etc. in *Ed. Steph.* alio plane ſenſu.

l Δεινὸν *Vat.*

m Ἐντυ-

ὁρῶντες αὐτὸν, ἀκαταπλήκτως δεξόμεθα. μετὰ ταῦτ' Ἀρούγκοί τε πολλῇ στρατιᾷ ὁρμηθέντες ἐκ τῆς ἑαυτῶν, καὶ Ῥωμαῖοι τὰς οἰκείας δυνάμεις ἔχοντες, ἡγουμένου Σερουϊλίου, [m] συντυγχάνουσιν ἀλλήλοις ἀγχοῦ πόλεως [n] Ἀρικείας, ἣ διέχει σταδίους [o] ἑκατὸν εἴκοσι τῆς Ῥώμης· καὶ στρατοπεδεύονται ἑκάτεροι ἐν ὄρεσιν ὀχυροῖς, ὀλίγον ἀλλήλων διεστῶτες. ἐπεὶ δὲ τοὺς χάρακας ἐκρατύναντο, προῆλθον εἰς τὸ πεδίον ἀγωνιούμενοι· καὶ συμπεσόντες ἐξ ἑωθινοῦ μέχρι [p] μεσούσης ἡμέρας ἀντεῖχον· ὥστε πολὺν ἐξ ἀμφοτέρων γενέσθαι φόνον. Φιλοπόλεμον γὰρ [q] δὴ " τὸ τῶν Ἀρούγκων ἔθνος ἦν, καὶ τῷ μεγέθει τε καὶ ῥώμῃ, καὶ ὄψεως δεινότητι πολὺ τὸ θηριῶδες ἐχούσῃ φοβερώτατον.

Ἐν τούτῳ λέγεται τῷ πολέμῳ τοὺς ἱππεῖς τῶν Ῥωμαίων κρατίστους γενέσθαι, καὶ τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν, Αὖλον Ποστούμιον [r] Ἄλβον, ὃς ἔσχε τὴν δικτάτωρος ἀρχὴν ἐν XXXIII.

ductam viderimus, nos impetum intrepide excepturos.,, Poſtea Auruncis, cum ingenti exercitu ex agro ſuo venientibus, Romani cum ſuis domeſticis copiis ductu Seruilii occurrerunt ad Ariciam vrbem, quae ab vrbe centum et viginti ſtadia abeſt: et vtrique caſtra poſuerunt in montibus natura munitis, parum inter ſe diſtantia. Et vbi vallum munierant vtrique, in mediam planiciem dimicaturi proceſſerunt, collatiſque ſignis a matutinis horis uſque ad meridiem pugnarunt, alteri alteris fortiter reſiſtentes, ita vt magna hinc inde caedes facta fuerit. Gens enim Auruncorum bellicoſa erat, et corporis magnitudine, et robore, et truci oris adſpectu feritatem maxime formidabilem prae ſe ferebat.

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72. 3/4. *Cat. V.C.* 259. *Var.* 261.

Auruncos devincit idem Seruilius.

In hoc praelio virtus atque egregia opera equitum Romanorum, et ducis eorum A. Poſtumii Albi, qui anno ſuperiore dictator fuerat, maxime enituiſſe fertur. Locus enim vbi prae-

m Ἐντυγχάνουσιν *Vat.*

n Ἐρικείας in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

o Ἀρικείας, ἣ διέχει σταδίους ρκ'.] *Strabo* (lib. V.) ait Ariciam ab vrbe diſtare ſtadiis 160. *Acron* autem, in quintam *Horatii* Satyram, decem millia paſſuum. *Glar.*

p Ἡμέρας μεσούσης *Vat.*

q Deeſt *Vat.*

r Ἄλβαν] rectius Ἄλβον, vt *Sigonius*

τῷ πρόσθεν ἐνιαυτῷ. τὸ μὲν γὰρ χωρίον, ἐν ᾧ ἡ [s] μάχη ἐγίνετο, ἥκισθ' ἱππάσιμον ἦν, κολωνούς τε πετρώδεις καὶ φάραγγας βαθείας εἶχεν, ὥστε μηδὲν ἑκατέροις τὴν ἵππον οἵαν τ' εἶναι προσωφελεῖν. ὁ δὲ Ποστούμιος παρακελευσάμενος τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀπὸ τῶν ἵππων καταβῆναι, καὶ ποιήσας στίφος ἀνδρῶν ἑξακοσίων, [t] ἐν οἷς μάλιστα χωρίοις ἔκαμνεν ὠθουμένη κατὰ πρανοῦς τοῖς Ῥωμαίοις ἡ φάλαγξ, ἐν τούτοις συνάπτει τοῖς πολεμίοις, καὶ αὐτίκα [u] συνέστειλεν αὐτούς. ὡς δ' ἅπαξ ἀνεκόπησαν οἱ βάρβαροι, θάρσος ἐνέπεσε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ φιλονεικία τοῖς πεζοῖς πρὸς τοὺς ἱππεῖς· καὶ καθ' ἓν ἀμφότεροι πυργηδὸν ἐξωθοῦσι τὸ δεξιὸν κέρας τῶν πολεμίων ἕως τοῦ λόφου· καὶ οἱ μὲν τοῖς [x] πρὸς τὸν χάρακα φεύγουσιν ἑπόμενοι, πολλοὺς ἀπέκτειναν· οἱ δὲ τοῖς ἔτι μαχομένοις κατὰ νώτου ἐπῆγον. τρεψάμενοι δὲ κἀκείνους εἰς φυγήν, [y] ἐπίπονόν τε καὶ βραδεῖαν τὴν ἀποχώρησιν ποιουμένους, πρὸς

Per. Iul. 4221. *Ante Chr.* 493. *Olymp.* 72. $\frac{3}{4}$. *Cat.* *V.C.* 259. *Var.* 261.

praelium commiſſum eſt minime equitabilis erat, et confragoſos colles et profundas conualles habebat, ita vt neutris equitatus vllo modo prodeſſet. Sed Poſtumius, iuſſis equitibus quos ſecum habebat ex quis deſcendere, et facto ſexcentorum hominum globo, qua parte maxime laborabat acies Romana loco pulſa, ab ea parte cum hoſtibus congreſſus eſt, et confeſtim eorum impetum repreſſit. Vt vero ſemel barbari reiecti fuerunt, audacia Romanos ſubiit, accenſis peditibus equitum aemulatione; factoque ex vtriſque cuneo, dextrum hoſtium cornu ad collem vſque propulerunt: atque alii quidem hoſtes ad caſtra fugientes inſequuti, magnum eorum numerum occiderunt; alii vero eos qui adhuc pugnabant a tergo premebant. Quos etiam in fugam verſos, quum laborioſe et tarde recederent, ad loca accliuia

Sigonius tradit e *Faſtis Siculis:* nam *Albus* et *Albinus* familiae *Poſtumiae* cognomina. *Sylb.*

s Μάχη ἐγένετο *Vat.*

t Ἐν οἷς μάλιστα ἔκαμνε τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ πρανοῦς ὠθουμένοις χωρίου ἡ φάλαγξ *Vat.* nec aliter in *Lapi Cod.* nam vertit, *vbi maxime laborabat acies Romanis per decliue propulſis, ea loco occurrebat hoſtibus.* vulg. ſic dant. μάλιστα ἔκαμνεν ὠθουμένη χωρίοις ἡ φάλαγξ, ἐν τούτῳ.

u Συνίστησιν αὐτῶν τὰς τάξεις in *Vat.* et *Lapi Cod.*

x περὶ] Rectius ἐπὶ legemus, quo modo et *Lapus*, dum vertit, *fugientes ad vallum. Sylb.*

y Ἐπιπτόν τε *Vat.*

z Τὰς

ὀχθώδη χωρία ἐδίωκον, τένοντάς τε ὑποκόπτοντες ποδῶν, καὶ [z] τὰς ἰγνύας πλαγίοις τοῖς ξίφεσι διαιροῦντες, ἕως ἐπὶ τὸν χάρακα αὐτῶν ἀφίκοντο. βιασάμενοι δὲ καὶ τούτου τοὺς φύλακας οὐ πολλοὺς ὄντας, ἐκράτησαν τοῦ στρατοπέδου, καὶ διήρπασαν· ὠφελείας μέντοι οὐ πολλὰς εὗρον, ὅτι μὴ ὅπλα καὶ ἵππους, καὶ εἴ τι ἄλλο [a] πολεμιστήριον χρῆμα ἦν. ταῦτα οἱ περὶ Σερουίλιον καὶ Ἄππιον ὕπατοι ἔπραξαν.

Μετὰ ταῦτα παραλαμβάνουσι τὴν ὑπατικὴν ἀρχὴν XXXIV.
Αὖλος Οὐεργίνιος [b] Μοντανὸς, καὶ Τῖτος [c] Οὐετούριος Γέμινος, ἄρχοντος Ἀθήνησι Θεμιστοκλέους, ἑξηκοστῷ καὶ διακοσιοστῷ μετὰ τὴν κτίσιν ἔτει, μελλούσης εἰς τοὔπιον τῆς [d] ἑβδομηκοστῆς καὶ δευτέρας ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα δεύτερον [e] Στησικράτης Κροτωνιάτης. ἐπὶ τούτων Σαβῖνοι πάλιν ἐπὶ Ῥωμαίους στρατιὰν ἐξάγειν μείζονα παρεσκευάζοντο·

accliuia *ac aſpera* Romani perſequebantur, neruos pedum ſuc- *Per. Iul.*
cidentes, et poplites obliquis gladiis diuidentes, donec ad eo- 4222.
rum vallum peruenerunt. Cuius defenſoribus, qui pauci erant *Ante Chr.* 492.
vi ſubmotis, caſtris ſunt potiti, eaque diripuerunt: non magnam *Olymp.*
tamen praedam ibi inuenerunt, praeter arma et aequos, et ſi 72 4 / 73 1.
quod aliud bellicum inſtrumentum erat. Atque hae ſunt res a *Cat.*
Seruilio et Appio conſulibus geſtae. *V.C.* 260.

Poſt hos creati ſunt conſules A. Virginius Montanus et *Var.*
Titus Veturius Geminus, archonte Athenis Themiſtocle, anno 262.
ab vrbe condita ducenteſimo ſexageſimo, * quorum conſulatus *A. Virginius*
praeceſſit initium ſeptuageſimae ſecundae olympiadis, qua ite- *Montanus et*
rum vicit in ſtadio Tiſicrates Crotoniates. His conſulibus Sa- *T. Veturius Ge-*
bini iterum contra pop. Rom. maiorem quam ante exercitum *minus*
ducere *coſſ.*

z Τὰς ἰγνῦς *Vat.*

a Πολεμητήριον *Vat.*

b Κοιλιμοντανὸς mauult *Sigonius* ex *Faſtis Siculis* et *Liuio* l. III, *Sylb.*

c Οὐέμιος Γέμινιος perperam in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* In *Lapi* verſione *Vetuſius Geminus.*

* Inſtante in ſequentem *annum* Olympiade LXXII. *Gelen.* Futura deinde Olympiade LXXII. *Lapus.*

d Πεντηκοστῆς male in *Cod. Vat.*

e Στησίκρατος *Vat.* nec melius in *Cod. Ven.* Πισικράτης. Ex

καὶ [f] Μεδυλλῖνοι Ῥωμαίων ἀποστάντες, πρὸς τὸ Σαβίνων ἔθνος ὅρκους ἐποιήσαντο περὶ συμμαχίας. πυνθανόμενοι δὲ τὴν διάνοιαν αὐτῶν οἱ πατρίκιοι, παρεσκευάζοντο διαταχέων ἐξιέναι πανστρατιᾷ· τὸ δὲ δημοτικὸν οὐχ ὑπήκουον αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμνησικάκουν τῆς ψευσθείσης αὐτοῖς πολλάκις ὑποσχέσεως περὶ τῶν ἐπικουρίας δεομένων ἀπόρων, [g] ἀντιδιεπαγόντων δὲ τῶν ὑπὲρ ἐκείνους ψηφιζομένων. [h] κατ' ὀλίγους δὲ συλλεγόμενοι, ὅρκοις ἀλλήλους κατελάμβανον ὑπὲρ τοῦ μηκέτι συναρᾶσθαι τοῖς πατρικίοις πολέμου μηδενός, καθ' ἕνα τε τῶν ἀπόρων [i] κατισχόμενοι

Per. Iul. ducere parabant: et Medullini, facta a Romanis defectione,
4222. cum Sabinorum gente foedus adhibito iureiurando fecerunt.
Ante Patricii, cognito eorum conſilio, ſeſe ocius apparabant vt totis
Chr. 492. viribus in eos proficiſcerentur: plebs vero eorum dicto minime
Olymp. 72 4 audiens erat, ſed recordabatur ſe toties deceptam fuiſſe eorum
73 1. Cat. pollicitationibus de ſubleuanda egenorum inopia, et ea omnia
V.C. 260. quae pro illis decreuiſſent ab ipſis irrita fuiſſe facta. Itaque
Var. paullatim et pauci coëuntes iureiurando ſe inuicem obſtrinxe-
262. runt, nequis amplius patricios in vllo bello adiuuaret, et vt vnicui-

p. 326. v. 25. et *Lapi* verſione legendum Τισικράτης.

f Μεδυλῖνοι minus recte in *Cod. Vat.*

g Ἀντιδιεπάγειν ſuſpectum eſt verbum. nec magis conſentanea eſt haec *Rom. Cod.* ſcriptura, ἀντιδιαγόντων τῶν ὑπ' ἐκείνοις ψηφιζομένων. Infra (p. 357. v. 25.) hac ipſa de re dicit, μηδὲν δ' ἐπὶ τέλος ἀγόντων τῶν ὁμολογηθέντων. vnde ſuſpicari aliquis poſſit hic legendum, οὐδὲν δ' ἐπὶ τέλος ἀγόντων τῶν ὑπὲρ ἐκείνης ψηφιζομένων. *Lapus* maluit ἀθετουμένων, *irritis factis quae ipſi decreuerant.* Sed poſſis etiam legere ἀναβαλλομένων ſeu ἀντιπαρελκομένων, *dilatis et protractis. Sylb.* Legitima conſtructio flagitat ἀντιδιεπαγομένων δὲ τῶν ὑπὲρ ἐκείνων (ſc. τῶν ἀπόρων) ψηφιζομένων, vel ἀντιδιεπαγόντων δὲ τὰ ὑπ' ἐκείνων ψηφιζόμενα. *Port.* In *Cod. Vat.* ἀντιδιεπαγόντων τῶν ὑπ' ἐκείνοις.

h Καὶ κατ' ὀλίγους συλλεγ. in *Cod. Rom.* teſte *Sylburgio.*

i Ita *Cod. MSS.* Κατεσχόμενοι κοινῇ πρὸς in *Ed. Steph.* *Lapus* vertit pro *vnoquoque pauperum enitentes communiter, et auxilium occurrentibus ferentes,* quaſi nactus eſſet huiusmodi lectionem, ὑπὸ τῶν ἀπόρων κατισχυόμενοι κοινῇ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας βοηθοῦντες. mallem καθ' ἕνα τε τοῖς τῶν ἀπόρων κατασχομένοις κοινῇ etc. i. e. *et ſinguli iurarunt ſe ſingulis*

κοινῇ καὶ πρὸς τοὺς ἐντυγχάνοντας [k] βοηθήσοντες. καὶ ἐγίνετο πολλαχῇ μὲν καὶ ἄλλῃ [l] τὸ τῶν συνωμοτῶν ἐν ἀψιμαχίαις λόγων τε καὶ ἔργων ἐμφανὲς, μάλιστα δ' ἐδηλοῦτο τοῖς ὑπάτοις. οἷς ἐπειδὴ οὐ προσήεσαν οἱ καλούμενοι πρὸς τὴν [m] ἀπολογίαν, συναρπάσαι τινὰ τῶν [n] ἐκ τοῦ δήμου κελευσάντων, οἱ πένητες ἀθρόοι συστραφέντες, τόν τε φερόμενον ἀφῃροῦντο, καὶ τοὺς ὑπηρέτας τῶν ὑπάτων οὐ μεθιεμένους αὐτοὶ παίοντες ἀπήλαυνον, καὶ οὔθ' ἱππέων οὔτε πατρικίων, ὅσοι παρόντες τὰ γινόμενα κωλύειν ἠξίουν, [o] ἀπείχοντο μὴ οὐ παίειν· καὶ δι' ὀλίγου πᾶσα ἡ πόλις ἦν

vnicuique pauperum contra cuiusuis violentiam communi conſenſu omnes auxilium ferrent. Itaque conſpiratio cum multis aliis in rebus, tum etiam in verborum contentionibus et rixis apparuit, praecipue vero conſulibus *delectum habentibus*. quum enim citati ad danda nomina non venirent, et lictores coſſ. iuſſu quendam de plebe corripuiſſent, pauperes conferti et conglobati eum qui abducebatur eripuerunt, et lictores, qui eum dimittere nolebant, ipſi pulſantes repulerunt, neque ab ipſis equitibus et patriciis, quicunque aderant, quique id impedire volebant, manus abſtinuerunt: et breui tota vrbs confu-

Per Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

lis pauperibus, qui [a patriciis] detinerentur [in vinculis ob ſuum aes alienum] contra quorumuis vim opem laturos. Si legamus κατισχυομένοις, vertendum *iis qui vim a patriciis paterentur.* Poſſumus etiam legere ad hunc modum, καθ' ἕνα τε τῶν ἀπόρων οἱ κατισχυόμενοι. i. e. *et ſinguli pauperes, qui vim a patriciis patiebantur, iurarunt ſe communi conſenſu* mutuam *opem ſibi laturos aduerſus violentiam quorumuis.* hanc enim conſtructionem admittit καθ' ἕνα: noſtramque coniecturam firmant illa (pag. 401. iuxta *Ed. Sylb.*) τοῖς δ' ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις etc. *Portus.*

k Βοηθήσαντες in *Cod. Vat.* et *Cod Romano* quo vſus eſt *Sylb.*

l Τὸ συνώμοτον in *Vat.* et *Rom. Cadd.* et mox ἐδήλωσε pro ἐδηλοῦτο in iisdem.

m Στρατολογίαν malit *Camerarius.* ibidemque *Sylburgio* claudenda videtur periodus, et inſerenda γὰρ paſt συναρπάσαι: aut plenius legendum, τῶν γὰρ ὑπάτων συναρπάσαι τινὰ τῶν ἐκ τοῦ etc.

n Ἐκ τοῦ δήμου καλεσάντων *Vat.*

o Ἀπείχοντο τοῦ μὴ παίειν *Vat.*

ἀκοσμίας πλήρης καὶ θορύβου. ἅμα δὲ [p] τῇ στάσει τῇ κατὰ τὴν πόλιν αὐξομένῃ, καὶ τὰ τῶν πολεμίων, πρὸς [q] κατασκευὴν παρασκευαζόμενα, μείζω τὴν ἐπίδοσιν ἐλάμβανεν. Οὐολούσκων δὲ πάλιν ἀπόστασιν [r] βουλευσαμένων καὶ τῶν καλουμένων Αἰκανῶν, [s] πρεσβεία ἀπὸ πάντων τῶν [t] Ῥωμαίων ὑπηκόων παρῆν, ἀξιούντων σφίσι συμμαχεῖν ἐν τρίβῳ τοῦ πολέμου κειμένοις. Λατῖνοι μὲν γὰρ ἔφασκον Αἰκανοὺς, ἐμβαλόντας εἰς τὴν χώραν αὐτῶν, λεηλατεῖν τοὺς ἀγροὺς [αὐτῶν,] καὶ πόλεις τινὰς ἤδη διηρπακέναι· οἱ δ' [u] ἐν Κρουστομερίᾳ φρουροὶ πλησίον εἶναι Σαβίνους ἀποφαίνοντες, καὶ πολλῇ χρωμένους προθυμίᾳ τὸ φρούριον [x] πολεμεῖν· ἄλλοι δέ τι ἄλλο κακὸν ἀπαγγέλλοντες γεγονὸς, ἢ γενησόμενον, καὶ βοήθειαν διαταχέων αἰτησόμενοι. παρεγένοντο δ' ἐπὶ τὸ συνέδριον καὶ παρὰ

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 72 4 / 73 1. Cat. 260. V. C. Var. 262.

confuſionis et tumultus plena fuit. Et interim dum ſeditio in vrbe creſcit, foris quoque bellum longe maiore conatu et apparatu ab hoſtibus parabatur. Volſcis enim et Aequis ad defectionem iterum ſpectantibus, legati ab omnibus Romanorum ſubditis venerunt, qui petebant vt ſibi opem ferrent, neue ſe in ipſa via hoſtibus obiectos deſererent. Latini enim dicebant, Aequos, irruptione facta in ſuum agrum, omnia populari, et nonnullas vrbes iam diripuiſſe: Cruſtumerini quoque praeſidiarii ſignificabant Sabinos prope eſſe, et ſummo ſtudio illius oppidi praeſidium oppugnare: alii vero aliquam aliam calamitatem acceptam vel imminentem nunciabant, et vt ocius ſibi ferretur ſubſidium poſtulabant. Venerunt etiam ad ſenatum legati a Volſcis

p In *Cod. Ven.* τῇ συστάσει, minus vſitate *Sylb.*

q Suſpectum eſt κατασκευῆς vocabulum, vel ob ipſam tautologiam. forſan aptius ἀπόστασιν aut ἐπίθεσιν. *Lapus* vertit, *apparatus quoque hoſtium maiorem quandam acceſſionem aſſumpſerunt. Sylb.*

r In *Cod. Ven.* βουλομένων: parum apte *Sylb.*

s Πρεσβεία τε ἀπὸ *Vat.*

t Malim Ῥωμαίοις *Sylb.*

u Ἐν Κρουστομερείᾳ *Vat.*

x Forſan πολιορκεῖν. *Sylb.* Verum huic ſolenne eſt πολεμεῖν vſurpare pro πολιορκεῖν.

y Παρ'

Οὐολούσκων πρέσβεις, ἀξιοῦντες ἀπολαβεῖν ἣν ἀφῃρέθησαν [y] ὑπ' αὐτῶν χώραν, πρὶν ἄρξασθαι πολέμου.

XXXV. Συναχθείσης δὲ περὶ τούτων τῆς βουλῆς, [z] κληθεὶς πρῶτος ὑπὸ τῶν ὑπάτων Τῖτος Λάρκιος, ἀξιώσει τε προύχειν δοκῶν καὶ φρονῆσαι τὰ δέοντα ἱκανώτατος, προελθὼν ἔλεξεν· „Ἐμοί, ὦ βουλή, ἃ μὲν οἱ ἄλλοι δοκοῦσιν εἶναι φοβερὰ καὶ ταχείας δεόμενα βοηθείας, οὔτε φοβερὰ εἶναι δοκεῖ, οὔτε πάνυ κατεπείγοντα, ὡς χρὴ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρῆσαι, ἢ καθ' ὅν τινα τρόπον τοὺς πολεμίους ἀμύνασθαι· ἃ δ' οὔτε μέγιστα τῶν κακῶν νομίζουσιν, οὔτ' ἀναγκαῖα ἐπὶ τῷ παρόντι, ἀμελείᾳ τ' αὐτὰ ὡς οὐδὲν ἡμᾶς βλάψοντα παραδόντες ἔχουσι, ταῦτα [a] φοβερώτατά μοι φαίνονται, καὶ εἰ μὴ ταχέως αὐτὰ ἐπισχήσομεν, ἐσχάτης ἀνατροπῆς καὶ συγχύσεως τῶν κοινῶν αἴτια, ἥ τε τῶν δημοτικῶν ἀπείθεια τῶν οὐκ ἀξιούντων τὰ ἐπιταττόμενα ὑπὸ τῶν ὑπάτων πράττειν, καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἡ πρὸς τὸ ἀνήκοον αὐτῶν καὶ τὸ ἐλευθεριάζον χαλεπότης.

Volſcis miſſi, qui petebant vt ager ſibi ab illis ademptus reſtitueretur, antequam belli initium fieret. *Per. Iul.* 4222.

Coacto autem ſenatu vt hac de re conſultaretur, T. Lartius primus a conſulibus ſententiam rogatus, tum quia caeteris dignitate antecellere, tum etiam quia prudentiſſimus exiſtimabatur, progreſſus in medium ſic eſt loquutus: „Mihi certe, Patres conſcripti, ea quae alii timenda et celeri indigere auxilio exiſtimant, neque timenda neque valde vrgentia videntur, quonam modo videlicet auxilium ſociis ſit ferendum, aut quonam modo hoſtes repellendi *ac vlciſcendi:* quae vero neque maxima mala alii exiſtimant, neque in praeſenti rerum ſtatu vrgentia, et quae negligunt quaſi nullum damnum nobis ſint allatura, haec mihi maxime formidanda, et niſi ocius haec repreſſerimus, extremam euerſionem et confuſionem reipublicae allatura videntur, *nimirum* contumacia plebis recuſantis coſſ. imperata facere, et noſtra ipſorum in refractarios et liberius ſe gerentes acerbitas. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

Exiſtimo

y Παρ' αὐτῶν *Vat.*
z Omitti malit *Sylb.* καὶ quod in vulgatis ante κληθεὶς legitur.
a φοβερώτερά μοι φαίνεται *Vat.*

b πολι-

οἴομαι δὲ μηδὲν ὑμᾶς δεῖν ἐν τῷ παρόντι σκοπεῖν, εἰ μὴ ὅπως ἐξαιρεθήσεται ταῦτα ἐκ τῆς πόλεως, καὶ μιᾷ ἅπαντες γνώμῃ τὰ κοινὰ πρὸ τῶν ἰδίων [b] αἱρούμενοι πολιτευσόμεθα. ὁμονοοῦσα μὲν γὰρ ἡ τῆς πόλεως δύναμις, ἱκανὴ ἔσται καὶ φίλοις ἀσφάλειαν παρασχεῖν, καὶ ἐχθροῖς δέος· στασιάζουσα δὲ, ὥσπερ νῦν, τούτων οὐδ' ἕτερον ἂν δύναιτο [c] διαπράξασθαι. θαυμάσαιμι δ' ἂν εἰ μὴ καὶ αὐτὴν διεργάσαιτο, καὶ παράσχοι τοῖς ἐχθροῖς δίχα πόνου τὸ κράτος· ὃ, μὰ τὸν Δία καὶ τοὺς ἄλλους θεοὺς, οὐκ εἰς μακρὰν οἴομαι τοιαῦτα πολιτευομένων [d] ἡμῶν γενήσεσθαι."

XXXVI. "Διῳκίσμεθα γὰρ, ὡς ὁρᾶτε, καὶ δύο πόλεις ἔχομεν, τὴν μὲν μίαν ὑπὸ πενίας τε καὶ ἀνάγκης ἀρχομένην, τὴν δ' ὑπὸ κόρου καὶ ὕβρεως. αἰδὼς δὲ καὶ κόσμος καὶ δίκη, ὑφ' ὧν πᾶσα πολιτικὴ κοινωνία σώζεται, παρ' οὐδετέρα μένει τῶν πόλεων. [e] τοιγάρτοι χειρὶ τὸ δίκαιον ἤδη

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/73 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

Exiſtimo autem nulli alii rei vobis in praeſentia tam eſſe proſpiciendum quam huic, vt ex vrbe haec mala tollantur, et omnes vno conſenſu commoda publica priuatis anteponentes rempublicam adminiſtremus. Si enim reipublicae potentia concors fuerit, facile poterit et amicos ab hoſte tutos reddere, et inimicis terrorem incutere: ſed ſi (vt nunc) diſcors fuerit, horum neutrum praeſtare poterit. Mirabor vero niſi *haec diſcordia* ipſam rempublicam conficiat ac perdat, et ſine vllo labore hoſtibus victoriam tradat: id quod per Iouem caeteroſque deos breui euenturum puto, ſi ita rempublicam adminiſtrare pergatis.

Diuiſi enim ſumus (vt videtis) et duas habemus ciuitates: quarum alteram paupertas et neceſſitas regunt: alteram ſatietas et ſuperbia. Pudor vero et modeſtia ac iuſtitia, quibus omnis ciuilis ſocietas conſeruatur, ab vtraque exſulant. Iam enim per vim mutuo

b πολιτεύματα] Legendum vel αἱρούμενοι πολιτευσόμεθα, vel πολιτεύματα αἱρήσομεν aut αἱρησόμεθα. *Sylb.* In *Cod. Vat.* αἱρούμεθα πολιτεύματα.

c Διαπράξεσθαι *Vat.*

d Ὑμῶν malit *Sylb.*

e Τοιγάρτοι χειρὶ τὸ δίκαιον ἤδη παρ' ἀλλήλων λαμβάνομεν] Alludit ad prouerbium Graecum, τίθεσθαι τὸ δίκαιον ἐν τῇ χειρὶ. cui affine eſt ἔχειν παρ' ἑαυτῷ τὸ δίκαιον. quod

παρ' ἀλλήλων λαμβάνομεν, [f] κἂν τῷ βιαιοτέρῳ τίθεμεν τὸ δικαιότατον, ὥσπερ τὰ θηρία, τὸ ἀντίπαλον ἐξολέσαι μετὰ τοῦ σφετέρου κακοῦ [g] βουληθέντες, ἢ τὸ ἑαυτοῖς ἀσφαλὲς φυλάττοντες, μετὰ τοῦ διαφόρου κοινῇ σεσῶσθαι. ὧν ἐγὼ ὑμᾶς ἀξιῶ πολλὴν πρόνοιαν ποιήσασθαι, βουλὴν ὑπὲρ αὐτῶν τούτων [h] καθίσαντας, ἐπειδὰν ἀπολύσητε τὰς πρεσβείας. ἃ δὲ ταῖς πρεσβείαις ἀποκρίνασθαι ἐν τῷ παρόντι παραινεῖν ἔχω, ταῦτά ἐστιν· ἐπειδὴ [i] γὰρ" Οὐολοῦσκοι μὲν ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ἃ ὅπλοις κρατήσαντες ἔχομεν, καὶ πόλεμον ἀπειλοῦσι μὴ πειθομένοις, τάδε [k] λέγωμεν, ὅτι Ῥωμαῖοι καλλίστας ὑπολαμβάνομεν κτήσεις [l] εἶναι" καὶ δικαιοτάτας, [m] ἃς κατάσχωμεν πολέμῳ λαβόντες καὶ νόμῳ, καὶ οὐκ ἂν ὑπομείναιμεν μωρίᾳ τὴν ἀρετὴν ἀφανίσαι, παραδόντες αὐτὰς τοῖς ἀπολωλεκό-

mutuo alii ab aliis ius noſtrum repetimus, et in ſumma violentia ſummum ius ponimus, tanquam ferae; *malumuſque aduerſarios noſtro malo perdere, quam noſtrae incolumitati conſulentes ſimul cum ipſis ſeruari. Quibus rebus vt accurate proſpiciatis, de his inſtituta conſultatione poſt dimiſſos legatos, a vobis peto. Reſponſa vero, quae legationibus in praeſentia cenſeo danda, haec ſunt: quandoquidem Volſci a nobis repetunt ea, quae victores armis quaeſiuimus, et nobis niſi imperata fecerimus bellum minantur, haec reſpondeamus: nos Romanos exiſtimare ea honeſtiſſime et iuſtiſſime quaeſita eſſe, quae iure belli fuerint parta, neque vnquam nos paſſuros vt virtus ſtultitia deleatur, quod fieret ſi res iam partas traderemus iis, qui eas amiſerunt;

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72/73 4/1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

quod aliquando notauimus apud *Aeſchylum* et *Dionem*. *Caſaub.*

f Καὶ] Κἂν τῷ βιαιοτέρῳ *Vat.* Ἐν deſiderari viderat *Portus;* quod dici ſoleat, τιθέναι τὸ δίκαιον ἐν τῷ βιαίῳ.

* Volentes potius hoſtem ſuo cum malo perdere, quam quod tutum eſt in eis cuſtodientes, communiter cum aduerſario ſeruari. *Lapus.*

g Βουληθέντες *Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluerunt *Sylb.* et *Port.* vulgo legitur βουλευθέντες. Nota μᾶλλον omiſſum eſſe ſubaudiendum, ad quod illud ἢ referri debeat. *Port.*

h Καθίσαντας] *Vat.* vulg. καθιστάντας.

i Deeſt *Vat.*

k Λέγομεν *Vat.*

l Non agnoſcit *Vat.*

m Ἃ κατάσχωμεν *Vat.*

n Τε

σι· [n] κοινωνητέον τε πᾶσι καὶ τοῖς ἐκ τούτων γενομένοις καταλιπεῖν ἀγωνιούμεθα· νῦν δὲ ὑπαρχόντων ἤδη στερησόμεθα, καὶ ἑαυτοὺς ὅσα πολεμίους βλάψομεν. Λατίνων δὲ τὸ εὔνουν ἐπαινέσαντες, ἀναθαρσύνωμεν τὸ δεδιὸς, ὡς οὐκ ἐγκαταλείψομεν αὐτοὺς, ἕως ἂν τὸ πιστὸν φυλάσσωσιν, ἐν οὐδενὶ δεινῷ γενομένους [o] δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ δύναμιν ἱκανὴν ἀμύνειν αὐτοῖς [p] πέμψομεν οὐ διὰ μακροῦ. ταύτας ἡγοῦμαι κρατίστας τε καὶ δικαιοτάτας ἔσεσθαι ἀποκρίσεις. ἀπαλλαγεισῶν δὲ τῶν πρεσβειῶν, πρώτην φημὶ χρῆναι βουλὴν τοῖς κατὰ τὴν πόλιν θορύβοις ἡμᾶς ἀποδοῦναι, καὶ ταύτην οὐκ εἰς μακρὰν, ἀλλὰ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ.»

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{72}{73}$ $\frac{4}{1}$. *Cat.* V.C. 260. *Var.* 262.

ferunt; ſed nos daturos operam vt haec communicemus cum noſtris omnibus poſteris, atque haec ipſis relinquamus. *alioqui* ſi rebus iam partis ipſi nos fraudaremus, nos ipſos hoſtiliter tractaremus. Laudata autem Latinorum beneuolentia, eorum animos confirmemus et metum eximamus, et polliceamur fore vt in nullo periculo, quod noſtra cauſſa ſubierint, eos vnquam deſeramus, donec fidem *erga populum Romanum* ſeruarint, ſed breui nos illis miſſuros tantum copiarum quantum ſatis fuerit ad hoſtium vim propulſandam. Haec reſponſa et optima et aequiſſima fore iudico. At poſt diſceſſum legatorum primum ſenatum vrbanis tumultibus dandum cenſeo, idque non longo temporis ſpatio interpoſito, ſed craſtino die.„

Quum

n Τε poſt κοινωνητέον inſeruimus ex *Codd. Mſſ.* Sed parum confert ad loci emendationem. *Lapus* vertit, *et pugnantes vt haberemus relinqueremuſque poſteris.* Ego verti, *ſed coniunctis viribus enixuros, vt parta et retineamus* ipſi, *et ad poſteros tranſmittamus.* perinde ac ſi ſcriptum fuiſſet, κοινῇ δὲ ἀγωνιούμεθα (ſeu κοινῇ τε ἀγωνιζόμενοι πειρασόμεθα) τὰ κτηθέντα αὐτοί τε κατασχεῖν, καὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν γενομένοις καταλιπεῖν. *Sylb.* Senſus huiuſmodi lectionem poſtulat, καὶ λέγωμεν ὅτι ταῦτα κοινωνεῖν, καὶ καταλιπεῖν πᾶσι τοῖς ἐκ τούτων [ſc. ἐξ ἡμῶν] γενησομένοις ἀγωνιούμεθα· νῦν δὲ τῶν ὑπαρχόντων εἰ στερησόμεθα (vel εἰ ἡμᾶς στερήσομεν) ἑαυτοὺς ὅσα πολεμίους βλάψομεν. *Port.*

o Δι' ὑμᾶς *Vat.*

p Vel πέμψωμεν legendum, vt τῷ ἀναθαρσύνωμεν reſpondeat; vel certe πέμψοντες dicendum, vt ſupra ὡς οὐκ ἐγκαταλείψοντες. *Port.*

q Lapus

Ταύτην ἀποφηναμένου τὴν γνώμην Λαρκίου, καὶ πάντων ἐπαινεσάντων, τότε μὲν αἱ πρεσβεῖαι, λαβοῦσαι τὰς εἰρημένας ἀποκρίσεις, ἀπηλλάγησαν· τῇ δ᾽ ἑξῆς ἡμέρᾳ συναγαγόντες τὴν βουλὴν οἱ ὕπατοι, περὶ τῆς ἐπανορθώσεως τῶν πολιτικῶν θορύβων προὔθεσαν σκοπεῖν. πρῶτος οὖν ἐρωτηθεὶς γνώμην Πόπλιος Οὐεργίνιος, ἀνὴρ δημοτικὸς, τὴν διὰ μέσου πορευόμενος ὁδὸν, ἔλεξεν· „Ἐπειδὴ τὸ δημοτικὸν πλῆθος ἐν τῷ παρελθόντι ἐνιαυτῷ προθυμίαν πλείστην εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀγῶνας ἐπεδείξατο, Οὐολούσκοις καὶ Ἀρούγκοις πολλῇ στρατιᾷ ἐπιοῦσιν ἀντιταξάμενον [q] ἐφ᾽ ἡμῶν, οἴομαι δεῖν τοὺς συναραμένους ἡμῖν τότε, καὶ τῶνδε τῶν πολέμων μετασχόντας, ἀφεῖσθαι, καὶ μηδενὸς αὐτῶν μήτε τὸ σῶμα, μήτε τὴν οὐσίαν ὑπὸ τῶν δανειστῶν κρατεῖσθαι· τὸ δ᾽ αὐτὸ δίκαιον εἶναι καὶ γονεῦσι τοῖς τούτων ἄχρι καὶ πάππων, καὶ παισὶν [r] ἕως ἐγγόνων· τοὺς δ᾽ ἄλλους ἀγωγίμους εἶναι τοῖς δεδανεικόσιν, [s] ὡς ἕκαστοι συνέβαλον.„ Μετὰ δὲ ταῦτα Τῖτος Λάρ- XXXVII.

Quum igitur Lartius hanc ſententiam dixiſſet, eaque ab omnibus collaudata fuiſſet, tunc legati acceptis reſponſis, de quibus ante actum, diſceſſerunt: ſequenti vero die conſules, coacto ſenatu de corrigendis *ac ſedandis* vrbanis tumultibus ad eum retulerunt. Primus igitur rogatus ſententiam P. Virginius, vir popularis, mediam tenens viam, ita eſt loquutus: „Quando plebs ſuperiore anno ſummam animi alacritatem in bellis pro republica geſtis demonſtrauit, quo tempore Volſcis et Auruncis cum ingenti atque infeſto exercitu venientibus ſeſe nobiſcum oppoſuit, cenſeo illos qui tunc nos adiuuerunt, quique horum bellorum ſocii fuerunt, demittendos, et nullius eorum vel corpus vel fortunas a creditoribus detinendas: et idem ius eorum parentibus vſque ad auos, et filiis vſque ad nepotes concedendum; caeteros vero debitores ex contractuum obligationibus a creditoribus iure abduci poſſe iudico.„ Poſtea Titus Lartius dixit:

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 2/3, 73 2/3. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

q *Lapus* videtur legiſſe ὑπὲρ ἡμῶν, dum vertit *pro ſalute noſtra.* poſſis etiam legere μεθ᾽ ἡμῶν *nobiſcum. Sylb.*

r Ἕως ἐγγόνων ἡμῶν *Vat.*

s Ὡς ἑκάστοις *Vat.*

κιος εἶπεν· „Ἐμοὶ δ᾽, ὦ βουλή, δοκεῖ κράτιστον, μὴ μόνον τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ἀγαθοὺς γενομένους, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα δῆμον ἐλεύθερον τῶν συμβολαίων ἀφεῖσθαι. μόνως γὰρ ἂν οὕτως ὅλην τὴν πόλιν ὁμονοοῦσαν ἐργασαίμεθα.„ Τρίτος δὲ παρελθὼν Ἄππιος Κλαύδιος, ὁ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τῷ παρελθόντι ἔτει σχών, ἔλεξεν·

XXXVIII. „Ἀεὶ μὲν, ὦ βουλή, ὁσάκις ὑπὲρ τούτων προτεθῇ λόγος, ἐπὶ τῆς αὐτῆς εἰμι γνώμης, μὴ ἐπιτρέπειν τῷ δήμῳ μηδὲν τῶν ἀξιουμένων, ὅ τι μὴ νόμιμον, μήτε καλὸν, μήτε τὸ φρόνημα τῆς πόλεως ἐλαττοῦν· καὶ οὐδὲ νῦν μεταγινώσκω τῶν ἐξ ἀρχῆς μοι φανέντων οὐδέν· ἢ πάντων ἂν εἴην ἀνθρώπων ἀφρονέστατος, εἰ πέρυσι μὲν, ὕπατος ὤν, ἀντιπράττοντός μοι τοῦ συνυπάτου, καὶ τὸν δῆμον ἐπισείοντος, ἀντέσχον, καὶ διέμεινα ἐπὶ τῶν ἐγνωσμένων, οὔτε φόβῳ ἀποτραπεὶς, οὔτε δεήσει, οὔτε χάρισιν εἴξας· νῦν δ᾽, ἰδιώτης ὤν, ῥίψαιμι ἐμαυτὸν, καὶ τὴν παῤῥησίαν καταπροδοίην· εἴτε μου τὸ ἐλεύθερον τῆς ψυχῆς ὑμῶν ἕκαστος βούλεται ἀποκαλεῖν εὐγενὲς, εἴτ᾽ αὔθαδες, ὅσον ἂν ζῶ χρό-

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* V.C. 260. *Var.* 262.

dixit: „Mihi, patres conſcripti, optimum videtur, ſi non ſolum illi, qui in bellis ſtrenue ſe geſſerunt, ſed etiam tota reliqua plebs contractuum obligationibus liberetur. hac enim ſola ratione totam ciuitatem concordem reddemus.„ Tertius vero App. Claudius, ſuperioris anni conſul, ita eſt loquutus:

„Quoties, patres conſcripti, de his rebus agitur, ſemper in eadem permaneo ſententia, nihil eſſe concedendum plebi quod petat, niſi ſit legitimum et honeſtum, neque generoſos reipublicae animos imminuendos *ac deprimendos:* et ne nunc quidem aliter ſentio ac principio; alioqui omnium mortalium eſſem ſtultiſſimus, ſi, quum anno ſuperiore conſul collegae mihi aduerſanti et plebem in me concitanti reſtiterim, et conſtanter in propoſito perſeuerauerim, nec vllo terrore vt de ſententia decederem compelli potuerim, nec vllis precibus aut gratiae ceſſerim, iam priuatus me ipſe deiicerem, et meam loquendi libertatem proderem. ſiue igitur hanc animi mei libertatem vnuſquiſque veſtrum velit appellare generoſitatem, ſiue arrogantiam, tamen (quamdiu viuam) nunquam

νον, [t] ȣ̓κ ἀποςήσομαι τȣ̃ ἤδη καλῶς δεδογμένȣ, καὶ ȣ̓δέποτ' εἰσάξω χαριζόμενος τοῖς κακοῖς χρεῶν ἀποκοπὰς, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εἰσάγοντας αὐτὰς ἁπάσῃ προθυμίᾳ χρώμενος, ὁμόσε χωρήσω· λογιζόμενος ὅτι πᾶσα κακία καὶ [u] διαφθορὰ, καὶ συλλήβδην ἀνατροπὴ πόλεως ἀπὸ χρεοκοπίας ἄρχεται. καὶ εἴτε τις [x] ἀπὸ νȣ̃ φρονίμȣ, εἴτε, νὴ Δία, μανίας τινὸς, ἐπειδὴ ȣ̓ τὸ ἴδιον ἀσφαλὲς, ἀλλὰ τὸ τῆς πόλεως ἀξιῶ σκοπεῖν, εἴτε ὅπως δή ποτε οἰήσεται τάδε λέγεσθαι, συγχωρῶν αὐτῷ νομίζειν ὅπως βȣ́λεται, [y] μέχρι παντὸς ἐναντιώσομαι τοῖς μὴ τὰ πάτρια πολιτεύματα [z] εἰσηγησαμένοις. ἐπειδὴ δ' ȣ̓ τὰ χρέα ἀπαιτοῦσιν οἱ καιροὶ, μεγάλην δ' βοήθειαν, [a] ὃ μόνον ἐςὶ τῆς διχοςασίας φάρμακον ἐν τῷ παρόντι φράσω, δικτάτωρα ἑλέσθαι κατὰ τάχος, ὃς [b] ἀνυπευθύνῳ χρώμενος ἐξουσίᾳ

nunquam ab hac recta ſententia diſcedam, nec in gratiam improborum hominum nouas tabulas introducam, ſed etiam omni ſtudio eos oppugnabo, qui eas introducere voluerint: illud conſiderans omnia vitia, diſſenſiones, et (vt paucis rem complectar) omnem reipublicae ſubuerſionem ex nouis tabulis naſci. et ſiue quis aliqua cum prudentia, ſiue per inſaniam (ſi quidem non priuatam, ſed publicam incolumitatem ſpectandam cenſeo) ſiue quocunque alio modo haec a me dici putabit, ei permitto vt, prout voluerit, ſentiat: ego tamen ſemper aduerſabor iis, qui inſtituta noua contra patrium morem in rempublicam inducent. Quoniam autem tempus *nunc* non aes alienum, ſed magnum aliquod auxilium poſtulat, dicam, quod mihi vnicum in praeſens ſeditionis videatur remedium; dictatorem quamprimum creandum *cenſeo*, qui, vſus poteſtate nullis reddendis rationibus obnoxia,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

t Illa ȣ̓κ ἀποςήσομαι τȣ̃ ἤδη καλῶς δεδογμένȣ deſunt in *Ed. Steph.* [et *Cod. Vat.*] Addita e *Cod. Ven.* agnoſcit etiam *Lapi* verſio. Si negligantur, tranſpoſita καὶ legendum eſſet, καὶ ὅσον ἂν ζῶ χρόνον, ȣ̓δέποτε εἰσάξω etc. *Sylb.*

u Διαφθορὰ in *Vat.* et *Lapi Codd.* Sed (vt inquit *Sylb.*) ferri etiam noſtra lectio διαφορὰ poteſt.

x Ἀπὸ τȣ̃ φρονίμȣ τινος] Rectius ſine articulo ἀπὸ φρονίμȣ τινός. *Sylb.*

y Μέχρι δὲ παντὸς *Vat.*

z Quoniam agitur de futuro εἰσηγησομένοις malit *Port.*

a Ὃ μόνον ἐςὶ τῆς διχοςασίας φάρμακον *Vat.* vulgo legitur ἃ μόνα et φάρμακα.

b Supra dicit ἀνυπεύθυνον, tum alibi,

καὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον ἀναγκάσει τὰ κράτιστα τῷ κοινῷ φρονεῖν· ἄλλη γὰρ οὐκ ἔσται τηλικούτου κακοῦ λύσις.»

XXXIX. Ταῦτ' εἰπόντος Ἀππίου, καὶ τῶν νέων ἐπιθορυβησάντων ὡς τὰ δέοντα εἰσηγουμένου, Σερουΐλιος μὲν ἀντιλέξων ἀνέστη καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν πρεσβυτέρων· [c] ἡττῶντο δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων, ἐκ παρασκευῆς τ' ἀφικνουμένων καὶ βίᾳ πολλῇ χρωμένων· καὶ πέρας ἐνίκησεν ἡ Ἀππίου γνώμη. καὶ μετὰ ταῦτα οἱ ὕπατοι κοινῇ γνώμῃ χρησάμενοι, τῶν πλείστων οἰομένων Ἄππιον ἀποδειχθήσεσθαι δικτάτωρα, ὡς μόνον ἐπικρατῆσαι τῆς [d] προστασίας δυνησόμενον, ἐκεῖνον μὲν ἀπήλασαν, [e] Μάνιον δὲ Οὐαλέριον [f] ἀδελφὸν Ποπλίου τοῦ πρώτου ὑπατεύσαντος, καὶ δημοτικώτατον δοκοῦντα ἔσεσθαι, καὶ ἄνδρα γηραιὸν, ἀπέδειξαν,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* 260. *V.C. Var.* 262. *Manius Valerius dictator tertius.*

noxia, et ſenatum et populum optime de republica ſentire cogat. nulla enim alia ratione tantum malum tolli poterit.,,

*Hanc Appi ſententiam, vt optimam, iunioribus ſtrepitu comprobantibus, Seruilius contradicturus ſurrexit, et alii quidam de ſenioribus: ſed victi ſunt a iunioribus, qui et ad hoc ipſum parati venerant, et cauſſam magna vi agebant. atque *ita* tandem Appii ſententia vicit. Poſtea conſules de communi conſenſu, maxima hominum parte exiſtimante Appium dictatorem creatum iri, quaſi ſolus ille *reipublicae* patrocinium fortiter retinere poſſet, illum repulerunt, et Manium Valerium, fratrem P. Valerii, qui primus Romae conſulatum geſſit, cum et populariſſimus fore videretur, et ſenex iam eſſet, dictatorem crearunt, *rati

alibi, tum p. 320. v. 2. *Sylb.* vulgo ἀνευθύνῳ.

* His ab Appio dictis, tumultuantibuſque iuuenibus, tanquam eo opportuna introducente etc. *Lapus.*

c Illa ἡττῶντο δὲ ὑπὸ τῶν νεωτέρων (quae e *Rom.* et *Ven. Codd.* addidit *Sylb.*) agnoſcit *Vat.* atque etiam *Lapi* verſio.

d Haud ſcio an verius ſit διχοστασίας, vt ſenſus ſit, *quippe qui ſolus ſeditionem compeſcere (comprimere) poſſe videretur. Sylb.*

e Μάρκον in *Lapi Cod.* quo modo legendum eſſe monuit *Portus.*

f Μάνιον Οὐαλέριον] Hic M. Valerius, ſupra 335. 46. in pugna ad Regillum lacum occiditur, tertio ab hoc anno: hic fit dictator. Quidam excuſant Poplicolae duos fuiſſe fratres Marci praenomine. ſed haec coniectura

[g] αὐτὸ τὸ φοβερὸν οἰόμενοι τῆς ἐξουσίας ἀποχρῆναι· ἀνδρὸς δὲ τὰ πάντα ἐπιεικοῦς τοῖς πράγμασι δεῖν, ἵνα μηδὲν ἐξεργάσηται νεώτερον.

Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν Οὐαλέριος, καὶ [h] προσελό- XL.
μενος ἱππάρχην Κόϊντον Σερουΐλιον, ἀδελφὸν τοῦ συνυπατεύσαντος Ἀππίῳ [i] Σερουϊλίου, παρήγγειλε τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν παρεῖναι. συνελθόντος δ᾽ ὄχλου συχνοῦ τότε πρῶτον ἐξ οὗ τὴν ἀρχὴν ὁ Σερουΐλιος ἀπέθετο, καὶ ὁ δῆμος ἀγόμενος ἐπὶ τὰς [k] στρατείας εἰς φανερὰν ἀπόνοιαν ἐτράπετο, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα ἔλεξεν· „Ὦ πολῖται, εὖ ἴσμεν ὅτι βουλομένοις ὑμῖν ἐστιν ἀεί τινας ἐκ τοῦ Οὐαλερίων γένους ἄρχειν ὑμῶν, ὑφ᾽ ὧν ἐλεύθεροι τυραννίδος χαλεπῆς γεγονότες, οὐδενὸς τῶν μετρίων [l] ἀτυχήσειν, οὐδὲ πά-

* rati ſatis ad terrorem ipſam poteſtatem ſufficere: ** praeſentem rerum ſtatum egere viro penitus clementi, ne quem nouum tumultum excitaret.

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{72}{73}$ $\frac{4}{1}$. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

Valerius, accepto eo magiſtratu, et dicto equitum magiſtro Q. Seruilio, fratre Seruilii collegae Appii, populum ad concionem aduocauit. Quum autem ingens turba eo confluxiſſet, tunc primum, ex quo Seruilius magiſtratum depoſuerat, et plebs educta in expeditiones ad manifeſtam inſolentiam ſe verterat, progreſſus in tribunal ſic loquutus eſt: „Probe ſcimus, Quirites, id vobis placere, vt ſemper aliquos magiſtratus de gente Valeria habeatis, cuius opera tyrannide grauiſſima liberati fuiſtis, et nullius rei aequae repulſam tuliſtis, permit-

iectura eſt incerta. Alii L. Valerium forſitan legendum putant, qui etiam Poplicolae frater ab hoc auctore dicitur lib. VIII. Sed hic hactenus non fuit conſul: et frequenter conſulares creabantur in dictatores, quamquam haud ſum neſcius hoc non perpetuo ſeruatum eſſe. itaque hunc locum ſupra inexplicabilem aſſerui. *Glar.*

g Αὐτῷ τὸ φοβερὸν *Vat.*

* Sufficere putantes ei poteſtatis terribile. *Lapus.*

** *Al.* caeterum praeſentem etc.

h Malim ego προσελόμενος, vt ſupra p. 328. v. 37. ἱππάρχην ἑαυτῷ προσείλετο. *Sylb.* vulgo προελόμ.

i Σερουϊλίῳ *Vat.*

k στρατιὰς] Magis proprie στρατείας *expeditiones. Sylb.*

l Γεγόνατε, καὶ οὐδενὸς τῶν μετρίων ἠτυχήσατε] In *Cod. Vat.* ἀτυχήσειν. ἢ τάχα μίαν, ἅτε ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες τοῖς ἁπάντων δημοτικωτάτοις δοκοῦσι καὶ οὖσιν. ὡς οὐ διδαχῆς etc. Eodemque fere modo

σχεῖν βίαν προσδοκᾶτε, ὑμᾶς αὐτοὺς ἐπιτρέψαντες τοῖς ἁπάντων δημοτικωτάτοις δοκοῦσι καὶ οὖσιν. ὥστʼ οὐ διδαχῆς [m] ὑμῖν δεομένοις, ὅτι βεβαιώσομεν τῷ δήμῳ τὸ ἐλεύθερον, ὅπερ καὶ ἐξ ἀρχῆς [n] αὐτῷ ἐδώκαμεν, οἱ λόγοι ἔσονται, ἀλλὰ παρακλήσεως μετρίας, ἵνα πιστεύητε ἡμῖν ὅ τι ἂν [o] ὑποσχώμεθα ἐμπεδώσειν. ἡλικίας τε γὰρ, ἣ τὸ φενακίζειν ἥκιστα ἐπιδέχεται, [p] ἐπὶ τὸ τέλειον ἥκομεν, καὶ ἀξιώσεως, ἥτις τοῦ ῥᾳδιουργεῖν ἐλάχιστον φέρεται μέρος, ἀρκούντως ἔχομεν, χρόνον τʼ οὐχ [q] ἑτέρωθί που τὸν λειπόμενον βιοτεύσειν μέλλομεν, ἀλλʼ ἐν ὑμῖν, δίκας ὧν ἂν ἐξαπατῆσαι δοκῶμεν ὑφέξοντες. ταῦτα μὲν οὖν, ὥσπερ ἔφην, ὡς οὐ μακρῶν δεόμενα λόγων πρὸς εἰδότας, ἐάσω. ὃ δέ μοι δοκεῖτε παθόντες ὑφʼ ἑτέρων, εἰκότως ἐπὶ πάντων ὑποπτεύειν, ὁρῶντες αἰεί τινα τῶν παρακαλούντων ὑμᾶς ἐπὶ τοὺς [r] πολεμίους ὑπάτων ὑπισχνούμενον, ὧν ἂν

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4. / 73 1. *Cat.* V.C. 260. *Var.* 262.

permittentes voſmet iis qui populariſſimi videbantur. Quare, apud vos verba faciam, non vt vos doceam nos plebis libertatem confirmaturos, quam ab initio ei dedimus, ſed vt vos paucis moneam, poſſe vos tuto nobis fidere, nos quicquid polliciti fuerimus id re ipſa praeſtare velle. ad eam enim aetatis perfectionem venimus, quae dolis ac impoſturis vti non ſolet; ac dignitate ſatis ampla praediti ſumus, quae minime patitur vt fraudulenter agamus, et reliquum vitae ſpatium non alibi, ſed inter vos ipſos tranſigemus, poenas ipſi, ſi qua in re vos decepiſſe videbimur, ſubituri. Haec igitur, vt dixi, quum prolixa oratione non indigeant, apud vos rei gnaros omittam. Quod autem mihi videmini ab aliis perpeſſi merito de omnibus ſuſpicari, quod videatis ſemper aliquem conſulem hortari vos ad bella, pollicentem ſe quicquid

modo legiſſe videtur *Lapus*, dum vertit, *nulliuſque vnquam non potiti moderatorum. nec erratis forſan, permittentes vos eis qui eſſe populariſſimi omnium videntur et ſunt.* vulgatae dant δοκοῦσιν. ὥστε ſine καὶ οὖσιν.

m Ἡμῖν in *Ed. Steph.* Ἐν ὑμῖν puto legendum, vt ita conſtruantur verba, οἱ λόγοι ἔσονται ἐν ὑμῖν οὐ δεομένοις διδαχῆς. *Port.*

n Αὐτὸ ἐδώκαμεν *Vat.*

o Ὑπεσχόμεθα *Vat.*

p Ἐπὶ τέλειον *Vat.*

q Ἑτέρωθί ποι *Vat.*

r Pro πολεμίους et ὑπισχνουμένων malim

δέησθε, παρὰ τῆς βουλῆς [s] διαπράξεσθαι, μηδὲν δ' ἐπὶ τέλος [t] ἄγοντα τῶν ὁμολογηθέντων· τοῦτο ὡς οὐ δικαίως ἂν ὑποπτεύοιτε καὶ περὶ ἐμοῦ, δυσὶν ἂν τοῖσδε μάλιστα πιστωσαίμην, τῷ τε μὴ ἂν ἐμοὶ τὴν βουλὴν εἰς τοῦτο τὸ λειτούργημα, ἑτέρων ὄντων τῶν ἐπιτηδειοτέρων, τῷ φιλοδημοτάτῳ δοκοῦντι εἶναι, καταχρήσασθαι· καὶ τῷ μὴ ἂν αὐτοκράτορι κοσμῆσαι ἀρχῇ, δι' ἣν τὰ δόξαντά μοι κράτιστα εἶναι, καὶ δίχα ἐκείνης [u] ἐπικυροῦν δυνήσομαι."

XLI. "Οὐ γὰρ δήπου συνεξαπατᾷν ὑμᾶς, ἐπιστάμενον τὴν ἀπάτην, καὶ βουλευσάμενον μετὰ ταύτης, συγκακουργεῖν ὑπολαμβάνετε. εἰ γὰρ ταῦτα ὑμῖν εἰσέρχεται περὶ ἐμοῦ, ὡς ἁπάντων ἀνθρώπων [x] κακουργοτάτῳ, ὅ τι βούλεσθε χρώμενοί μοι, ταύτης μὲν τῆς ὑποψίας, ἐμοὶ πειθόμενοι, τὰς ψυχὰς ἐλευθερώσατε· ἐπὶ δὲ τοὺς πολεμίους τὴν ὀργὴν μετάθετε ἀπὸ τῶν φίλων, οἳ πόλιν τε

quid * petieritis a ſenatu impetraturum, et tamen nihil praeſtare *Per. Iul.*
eorum, quae fuerit pollicitus; hoc vos immerito de me quoque 4222.
ſuſpicaturos eſſe iſtis duobus praecipuis argumentis fidem fa- *Ante Chr.*
ciam: tum quia ſenatus me, qui plebis ſtudioſiſſimus habeor, 492.
minime abuſus fuiſſet ad tale miniſterium, praeſertim quum alii *Olymp.*
ſint magis idonei; tum etiam quia non ornaſſet me ſummo hoc 72 4. 73 1.
dictaturae imperio, vt ea quae mihi optima viderentur, vel ſine *Cat.*
ſua voluntate, ad veſtram opem conferre poſſem." *V.C.* 260.
"Ne igitur exiſtimetis me fraudis alicuius conſcium velle *Var.*
vos vna cum ipſo ſenatu decipere, aut me conſilium iniuiſſe vna 262.
cum eo aſtute vos circumueniendi. Si enim haec vobis in mentem veniunt de me, quaſi ego ſim omnium mortalium fraudulentiſſimus, tractate me arbitratu veſtro, dummodo habita mihi fide iſtam ſuſpicionem ex animis veſtris eximatis: iras porro ab amicis in hoſtes transferatis, qui veniunt

vt

malim πολέμους et ὑπισχνούμενον, vt et *Lapus* vertit, *ad bella* et *pollicentem*. *Sylb.*

* *Al.* vobis deerit.

s Διαπράξεσθαι *Vat.* quod ſi quis malit (inquit *Sylb.*) libenter aſſentiar. vulgo legitur διαπράξασθαι in aor. I.

t Si ἄγοντα legas, ſtructura fiet et concinnior et planior. *Sylb.* vulgatae dant ἀγόντων.

u Ἐπικυροῦν legendum cenſet *Portus*. pro vulgari ἐπικουρεῖν.

x Κακουργοτέρου] Comparatiuum pro ſuperlatiuo poſitum. *Sylb.*

y Ἀπο-

ὑμᾶς ἀφελούμενοι ἥκουσι, καὶ ἀντ' ἐλευθέρων δούλους ποιήσοντες, καὶ τἆλλα, ὅσα δεινὰ ἐν ἀνθρώποις νενόμισαι, διαθεῖναι σπεύδοντες, οὐ πόῤῥω τῆς χώρας εἶναι ἀγγέλλονται. προθύμως οὖν [y] ἀποδύσασθε, καὶ δείξατε αὐτοῖς ὅτι καὶ στασιάζουσα ἡ Ῥωμαίων δύναμις κρείττων ἑτέρας ἐςὶν ὁμονοούσης· ἢ γὰρ οὐχ ὑπομενοῦσιν ἡμᾶς ἐπιόντας ὁμοθυμαδὸν, ἢ δίκας ὑφέξουσι τῆς τόλμης ἀξίας· ἐνθυμήθητε γὰρ, ὅτι Οὐολοῦσκοι καὶ Σαβῖνοί εἰσιν, ὧν πολλάκις ἐκρατήσατε μαχομένων, οἱ τὸν πόλεμον ἐπάγοντες ἡμῖν, οὔτε σώματα νῦν μείζονα λαβόντες, οὔτε ψυχὰς τῶν προτέρων ἀλκιμωτέρας κτησάμενοι, ἀλλ' [z] ὡς πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων, καταφρονήσαντες [a] ὑμῶν. ὅταν δὲ τοὺς πολεμίους τιμωρήσησθε, ἐγγυῶμαι ὑμῖν τὴν βουλὴν ἐγὼ τάς τε ὑπὲρ τῶν χρεῶν φιλονεικίας, καὶ ὅ τι ἂν ἄλλο παρ' αὐτῆς αἰτῆσθε μέτριον, ἀξίως τῆς ἀρετῆς, ἣν ἂν παράσχησθε ἐν τῷ πολέμῳ, βραβεύσειν. τέως δὲ

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat.* 260. *V.C. Var.* 262.

vt patria vos ſpolient, et ex libertate in ſeruitutem redigant, quique cladibus caeteris, quaecunque inter homines grauiſſimae habentur, vos afficere primo quoque tempore cupiunt, nec procul a noſtris finibus eſſe nunciantur. Alacriter igitur accingite vos, et oſtendite ipſis Romanorum potentiam, vel quum diſſidio laborat, potentiorem eſſe concordi aliorum potentia: aut enim illi impetum noſtrum ſuſtinere non poterunt, ſi vnanimes inuaſerimus eos, aut poenas ſua audacia dignas dabunt. Cogitate, eſſe Volſcos et Sabinos, toties praelio a vobis ſuperatos, qui nobis bellum inferunt, et neque maiora nunc afferre corpora, neque animos fortiores quam ante habere, ſed ſola veſtra diſcordia fretos vos contemnere. Vbi vero hoſtes vlti fueritis, ego ſpondeo vobis ſenatum et has de aere alieno contentiones, et quicquid mediocre ab ipſo petieritis, pro merito virtutis, quam in hoc bello exhibueritis, vobis conceſſurum. Interea vero

omnia

y Ἀποδέξασθε *Vat.*

z Poſt ὡς videtur deeſſe adverbium στασιαστικῶς, διαφόρως, πολεμίως, ἐχθρῶς, vel ſimile. ſupra ſane (p. 346. v. 25.) dicit ἐχθρῶς ἔχοντας πρὸς ἀλλήλους. *Lapus* vertit, *ſed vt pugnantes vos inter vos deſpicientes*, ὡς πρὸς ἀλλήλους μαχομένων. *Sylb.* et *Port.*

a Si ἡμῶν malis, non refragabor. *Sylb.*

b Malim

ἀφείσθω πᾶσα μὲν ȣ̓σία, πᾶν δὲ σῶμα, πᾶσα δ᾽ ἐπιτιμία [b] πολίτȣ Ῥωμαίȣ ἀῤῥυσίαστος, ἀπό τε δανείȣ καὶ ἄλλȣ παντὸς συμβολαίȣ. τοῖς δὲ προθύμως [c] ἀγωνισαμένοις κάλλιστος μὲν στέφανος πόλις ἥδε ἡ γειναμένη στᾶσα ὀρθὴ, καλὸς δὲ καὶ ὁ παρὰ τῶν συνόντων ἔπαινος ὑπάρξει· καὶ ὁ παρ᾽ ἡμῶν κόσμος ἱκανὸς οἶκόν τ᾽ ἐπανορθῶσαι χρήμασι, καὶ γένος ἐπιλαμπρῦναι τιμαῖς. παράδειγμά τε ὑμῖν ἀξιῶ γενέσθαι τὸ ἐμὸν εἰς τοὺς κινδύνους πρόθυμον. ὑπεραγωνιȣ̃μαι γὰρ ὡς ὁ κράτιστα ἐῤῥωμένος ὑμῶν.»

Ταῦτ᾽ εἰπόντος αὐτȣ̃, πᾶς ὁ δῆμος [d] ἀσμένως ἀκȣ́σας, ὡς ȣ̓δὲν ἔτι φενακισθησόμενος, ὑπέσχετο συνάρασθαι τȣ̃ πολέμȣ, [e] καὶ γίνεται δέκα στρατιωτικὰ τάγματα, ἐξ ἀνδρῶν τετρακισχιλίων ἕκαστον. τȣ́των τρία μὲν [f] ἕκαστος τῶν ὑπάτων ἔλαβε, καὶ τῶν ἱππέων ὅσον XLII.

omnia bona, omnia corpora libera ſunto, nullique liceat ciuem Romanum, qui ſit bonae exiſtimationis, vel ob creditam pecuniam, vel ob vllum cuiuſcunque obligationis nomen, pro pignore retinere. Illi autem qui alacriter operam ſuam in praelio nauauerint pulcherrimam coronam habebunt, * nimirum patriae ſuae incolumitatem, et praeclaram laudem a ſociis ſuis referent. Nos quoque eos iis honeſtabimus praemiis, quae et eorum rem familiarem in integrum reſtituere, et genus honoribus illuſtrare poterunt. Et a vobis peto vt alacritatis ad ſubeunda pericula exemplum a me ſumatis. Ego enim non ſecus ac robuſtiſſimus quisque veſtrum pro patria pugnabo.,,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

Quum hanc orationem ab illo habitam tota plebs lubenter audiſſet, vtpote quae ſperaret ſe non amplius deceptum iri, ad id bellum ſuam operam pollicita eſt: et decem legiones conſcriptae ſunt, quarum ſingulae quatuor hominum millia continebant. Ex his conſules vtrique ternas accepere, et equitum quantum

b Πολίτȣ Ῥωμαίων] Malim πολίτȣ Ῥωμαίȣ, vt idem *Lapus* vertit, *ciuis Romani. Sylb.*

* Hanc vrbem erectam et pulchram laudem a conſciis etc. *Lapus.*

c Potes etiam legere ἀγωνισομένοις. nam de futuro agitur. *Sylb.* et *Port.*

d Ἀσμένος *Vat.*

e Γίνεται δὲ στρατιώτικα τάγματα δέκα *Vat.*

f Ἕκαστος pro ἑκάτερος. quae commu-

ἑκάστῳ προσεμερίσθη· τὰ δὲ τέτταρα, καὶ τοὺς λοιποὺς ἱππεῖς, ὁ δικτάτωρ. καὶ αὐτίκα παρασκευασάμενοι, ᾤχοντο διὰ τάχους, ἐπὶ μὲν Αἰκανοὺς Τῖτος Οὐετούριος, ἐπὶ δὲ Οὐολούσκους Αὖλος Οὐεργίνιος, αὐτὸς δὲ ὁ δικτάτωρ Οὐαλέριος ἐπὶ Σαβίνους. τὴν δὲ πόλιν ἅμα τοῖς γεραιτέροις καὶ ὀλίγῳ τινὶ στρατεύματι τῶν ἀκμαίων Τῖτος Λάρκιος ἐφύλαττεν. ὁ μὲν οὖν Οὐολούσκων πόλεμος ταχεῖαν τὴν κρίσιν ἔλαβε· πλήθει γὰρ ὑπεραίρειν πολὺ νομίσαντες, τῶν προτέρων κακῶν [g] ἀναμνησθέντες, ἀγωνισταὶ ταχίους ἢ φρονιμώτεροι ἀναγκασθέντες γενέσθαι, θᾶττον πρῶτοι ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους, ἡνίκα ὤφθησαν ἐν συνόψει στρατοπεδεύσαντες. γενομένης δὲ μάχης καρτερᾶς, πολλὰ μὲν δράσαντες γενναῖα, πλείω δὲ τὰ δεινὰ ὑπομείναντες, εἰς φυγὴν τρέπονται· καὶ ὅ τε χάραξ αὐτῶν ἑάλω, καὶ πόλις ἐπιφανὴς ἐκ πολιορκίας παρέστη· Οὐέλιτραι δ' ὄνομα αὐτῇ. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ Σαβίνων φρόνημα ἐν ὀλίγῳ πάνυ ἐταπεινώθη χρόνῳ, μιᾷ παρατάξει

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 73 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

quantum vnicuique diſtributum eſt: at quatuor reliquas legiones et equites ipſe dictator ducebat. atque inſtructi omnes conſeſtim maturarunt iter, et in Aequos T. Veturius, in Volſcos A. Virginius, in Sabinos ipſe dictator Valerius iuit. Ad vrbis vero cuſtodiam cum ſenioribus et exigua quadam iuniorum manu T. Lartius relictus eſt. At cum Volſcis cito debellatum eſt. Quum enim ſe militum numero longe ſuperiores hoſtibus exiſtimarent, ſuperiorum cladium memores, celerius quam prudentius coacti pugnare, ocius in Romanos ipſi priores impetum fecere, ſimulatque in mutuum conſpectum venere, et alteri alterorum caſtra videre. *Volſci profligati.* Commiſſo autem acri praelio multa quidem egregia facinora ediderunt, ſed longe maiori clade accepta in fugam verſi ſunt; et caſtra eorum capta ſunt, et inſigne illius gentis oppidum, cui nomen erat Velitrae, obſeſſum in pop. Rom. poteſtatem venit. *Sabini deuicti.* Pari quoque modo perexiguo temporis ſpatio illa Sabinorum ſuperbia domita eſt, * vno praelio vtriſque de

commutatio ſupra quoque notata eſt ad p. 133. v. 3. *Sylb.*

g οὐκ ἀναμνησθέντες legiſſe videtur *Gelenius.* Sed nihil mutandum. *Portus.*

* *Lapus* quoque vertit, *vna vtriſque*

ἐξ ἀμφοτέρων βληθέντων. ἔπειτα ἥ τε χώρα προενομεύθη, καὶ πολίχναι τινὲς ἑάλωσαν, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ σώματα καὶ χρήματα οἱ στρατιῶται ἔλαβον. Αἰκανοὶ δὲ τὰ τῆς ἀσθενείας [h] αὐτῶν ὑφορῶντες, ἐπεὶ τὰ τῶν συμμάχων τέλος ἔχοντα ἐπύθοντο, χωρίοις τ' ἐχυροῖς [i] ὑπεκάθηντο, καὶ εἰς μάχας οὐ προήεσαν, τάς τ' [k] ἀποχωρήσεις, ὅπη ἐδύναντο, δι' ὀρῶν ἢ δρυμῶν [l] κορυφῶν ἐποιοῦντο, καὶ διέτριψαν μὲν ἄχρι τινὸς διαφέροντες τὸν πόλεμον· οὐ μέντοιγε διασώσασθαι ἀθῶον τὴν στρατιὰν ἐδυνήθησαν, ἐπιθεμένων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων ἐν χωρίοις κρημνώδεσι τολμηρῶς, καὶ λαβόντων τὸ στρατόπεδον κατὰ κράτος. ἔπειτα φυγή τ' αὐτῶν ἐκ τῆς Λατίνων γῆς ἐγένετο, καὶ [m] παραδόσεις τῶν πόλεων, ἃς ἔτυχον αὐτῶν τῇ πρώτῃ ἐφόδῳ καταλαβόμενοι. εἰσὶ δ' ὧν καὶ, ἐκ φιλονεικίας οὐκ ἐκλιπόντων τὰς ἄκρας, ἁλώσεις.

de ſumma rerum decernere volentibus: deinde ager vaſtatus, *Per. Iul.*
et oppidula aliquot expugnata, vnde magnum hominum nume- 4222.
rum milites abegerunt, magnamque pecuniae vim abſportarunt. *Ante Chr.* 492.
Aequi vero ſuis viribus diffidentes, poſtquam audiverunt debel- *Olymp.*
latum cum ſociis, continebant ſe in locis munitioribus, neque $\frac{72}{73}\frac{4}{1}$.
in aciem prodire audebant, et quo poterant recipiebant ſe per *Cat.*
montium et ſaltuum iuga, et tempus terentes bellum aliquan- *V.C.* 260.
diu produxerunt. Non potuerunt tamen incolumem exercitum *Var.*
reducere, quia Romani in locis praeruptis audacter eos ſunt 262.
adorti, et caſtra eorum vi expugnarunt. Poſtea et ipſi ex agro *Aequi*
Latino fuga ſe proripuerunt, ac mox ſequutae crebrae deditio- *domiti.*
nes vrbium, quas primo ſuo aduentu atque impetu ceperant; nonnullae etiam expugnatae ſunt, quarum arces obſtinate hoſtes tuebantur, nec deſerere volebant.

Valerius

vtriſque acie dimicare volentibus de bello. perinde ac ſi ſcriptum eſſet μιᾷ παρατάξει κρῖναι ἀμφοτέρων βληθέντων. *Gelenius* reddit, *decretumque vno tantum praelio.*

h Ἑαυτῶν *Vat.*

i Ἐπεκάθηντο *Vat.*

k Si quis ὑποχωρήσεις malit, per me licet. *Sylb.*

l Concinnius κορυφῆς. *Sylb.* Κορυφαῖς in *Cod. Vat.*

m Παραδόσεις τῶν πόλεων *Vat.* articulo carent vulgatae.

n Δορύκτη-

XLIII. Οὐαλέριος δὲ κατὰ νοῦν χωρήσαντος αὐτῷ τοῦ πολέμου, τὸν εἰωθότα θρίαμβον ἀπὸ τῆς νίκης καταγαγὼν, ἀπέλυσε τὸν δῆμον ἀπὸ τῆς στρατείας, οὔπω τῆς βουλῆς καιρὸν εἶναι νομιζούσης, ἵνα μὴ τὰς ὑποσχέσεις ἀπαιτοῖεν οἱ ἄποροι· εἰς δὲ τὴν [n] δορίκτητον, ἣν Οὐολούσκους ἀφείλοντο, κληρούχους ἀπέστειλεν, ἐπιλέξας ἄνδρας ἐκ τῶν ἀπόρων, οἳ τήν τε πολεμίαν φρουρήσειν ἔμελλον, καὶ τὸ ἐν τῇ πόλει στασιάζον ἔλαττον ἀπολείψειν. ταῦτα διοικησάμενος, ἠξίου τὴν βουλὴν τὰς ὑποσχέσεις αὐτῷ βεβαιῶσαι, κεκομισμένην τὸ παρὰ τοῦ πλήθους πρόθυμον ἐν τοῖς ἀγῶσιν. ὡς δ' οὐ προσεῖχεν αὐτῷ τὸν νοῦν, ἀλλ' οἵπερ πρότερον ἠναντιοῦντο τῇ γνώμῃ συστρέψαντες [o] ἑαυτοὺς νέοι καὶ βίαιοι, καὶ πλήθει τῶν [p] ἑτέρων ἐπικρατοῦντες, οὗτοι

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 73 1. *Cat.* 260. *V.C.* *Var.* 262. *Domeſticae turbae recrudeſcunt.*

Valerius autem, quum id bellum ex animi ſententia ipſi ſucceſſiſſet, de more ob partam victoriam acto triumpho, milites dimiſit, quum tamen ſenatus nondum id opportunum tempus eſſe arbitraretur, ne inopes promiſſa repeterent. In agrum autem bello partum, quem Volſcis ademerant, colonos miſit, quos de inopum numero ſelegerat; vt et hoſtilem agrum, quem ceperant, tuerentur, et ſeditionem vrbanam minuerent. His rebus geſtis, petiit a ſenatu, vt, cum promptam plebis in praeliis experti ſint operam, ei praeſtarent illa quae promiſerat. Sed quum ſenatus ad eius verba mentem non adhiberet, at (vt antea) eius ſententiae aduerſaretur, iuniores et violenti homines, qui etiam aliis numero longe ſuperiores erant, *facta in eum conſpira-*

n Δορύκτητον *Vat.*

o Ἀλλ' ὥσπερ πρότερον, ἠναντιοῦτο τῇ γνώμῃ συστρέψαντες ἐπ' αὐτοὺς] Rectius ἐπ' αὐτὸν ſingulariter. vel extrinſecus ſubaudiendum τοὺς περὶ Οὐαλέριον: quo numero mox itidem dicit τὴν οἰκίαν αὐτῶν. vel potius legendum συστρέψαντες ἑαυτοὺς νέοι, vt infra p. 430. (iuxta *ed. Steph.*) alioqui enim συστρέψαντες neutraliter vſurpatum fuerit pro συστροφὰς ποιήσαντες, *facto globo.* Satis aperte indicat *Lapus*, ſe legiſſe, ἀλλ' οἵπερ πρότερον ἠναντιοῦντο τῇ γνώμῃ συστρέψαντες ἑαυτοὺς νέοι etc. dum vertit, *ſed qui antea obuiabant ſententiae, convertentes ſe* etc. *Sylb.* Ἑαυτοὺς pro ἐπ' αὐτοὺς in *Cod. Vat.*

p Exiſtimarit fortaſſe aliquis legendum ἑταίρων. ſed ea mutatione non videtur eſſe opus, quum etiam pag. ſeq. v. 2. eadem ſcriptura reperiatur. *Sylb.*

q Si

καὶ τότε ἀντέπραττον, καὶ πολλῇ καταβοῇ ἐχρῶντο, τὴν οἰκίαν αὐτῶν δημοκόλακα ἀποφαίνοντες, καὶ νόμων πονηρῶν ἀρχηγὸν, ᾧ δὲ μάλιστα ἠγάλλοντο οἱ ἄνδρες [q] ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαστηρίων πολιτεύματι, τούτῳ πᾶσαν ἠφανικέναι τὴν τῶν πατρικίων δυναστείαν αἰτιώμενοι· σχετλιάσας Οὐαλέριος πολλὰ, [r] καὶ, ὅτι μὴ δίκαια πάσχοι διαβεβλημένος ὑπ' αὐτῶν πρὸς τὸν δῆμον, ὀνειδίσας, τήν τε μέλλουσαν καταλήψεσθαι σφᾶς τύχην, τοιαῦτα [s] βουλευσαμένους, ἀνακλαυσάμενος, καὶ οἷα εἰκὸς ἐν τοιούτῳ κακῷ, τὰ μὲν ἐκ πάθους, τὰ δ' ἀπὸ τοῦ πλεῖόν τι τῶν πολλῶν νοεῖν, ἀποθεσπίσας, ᾤχετο ἀπιὼν ἐκ τοῦ βουλευτηρίου· καὶ συγκαλέσας τὸν δῆμον εἰς ἐκκλησίαν, ἔλεξε. „Πολλὴν χάριν ὑμῖν εἰδὼς, ὦ πολῖται, τῆς τε προθυμίας, ἣν παρέσχεσθέ μοι, ἑκούσιοι συναράμενοι τοῦ πολέμου, καὶ ἔτι μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, ἣν ἐν τοῖς ἀγῶσιν [t] ἀπεδείξασθε, μεγάλην μὲν ἐποιούμην σπουδὴν ἀμεί-

conſpiratione tunc quoque ei aduerſabantur, et grauiter in eum *Per. Iul.*
inuehebantur, ipſius familiam populi adulatricem appellantes, 4222.
et morum improborum auctorem. Sed quum nunciatum fuiſſet, *Ante*
hos ipſos homines in concione et iudiciis hac reip. adminiſtran- *Chr.* 492. *Olymp.*
dae ratione totam patriciorum potentiam ab eo ſublatam queri, 72 4
tunc vero praecipue Valerius grauiter indignatus, et de iniuſtis 73 1. *Cat.*
eorum calumniis cum exprobratione apud populum queſtus, et 260.
deplorato infelici talium conſiliorum futuro exitu, et (vt ſolet *V.C. Var.*
accidere in tali malo) partim prae dolore, partim etiam quod 262.
eſſet praecellenti prudentia praeditus, infortunia futura vaticinatus e curia ſe proripuit, et conuocato ad concionem populo, ſic eum eſt alloquutus: „Quum magnam gratiam vobis, Quirites, haberem ob alacritatem quam mihi exhibuiſtis, vltro bellum hoc ſuſcipientes, et in eo me iuuantes, et multo maiorem ob ſpectatam veſtram virtutem in bellicis certaminibus, equidem

q Si quis malit ἐπὶ ταῖς προκλήσεσι τῶν δικαστηρίων, vt perſtringatur lex Valeria de prouocatione a patriciorum conſiſtoriis ad plebis iudicium, de qua ſupra pag. 281. v. 19. ſuo fruatur iudicio. *Sylb.*

r Καὶ ὡς μὴ δίκαια *Vat.*

s Βουλευσομένους *Vat.*

t Ἐπεδείξασθε *Vat.*

ψασθαι ὑμᾶς τοῖς τ' ἄλλοις, καὶ τῷ μὴ ψεύσασθαι τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ὑπὲρ τῆς βουλῆς ἐποιούμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ εἰς ὁμόνοιαν ἤδη ποτὲ καταστῆσαι τὴν στάσιν ὑμῶν, σύμβουλος καὶ διαιτητὴς ἀμφοῖν γενόμενος· κωλύομαι δὲ πράττειν αὐτὰ, διὰ τοὺς οὐ τὰ βέλτιστα τῷ κοινῷ φρονοῦντας, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἐν τῷ παρόντι κεχαρισμένα προαιρουμένους, οἳ πλήθει τ' ἐπικρατοῦντες τῶν ἑτέρων, καὶ δυνάμει, ἣν τὸ νέον αὐτοῖς παρέχεται μᾶλλον ἢ τὰ [u] πράγματα, ἔῤῥωνται. ἐγὼ δὲ γέρων τε δὴ, ὡς ὁρᾶτε, καὶ ἑτέρους τοιούτους ἔχω συμμάχους, ὧν ἡ τ' ἐν τῇ γνώμῃ οὖσα ἰσχὺς, ἀδύνατός ἐστιν ἔργῳ ἐπεξελθεῖν, [x] καὶ πε-

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4 / 73 1. *V. C. Cat.* 260. *Var.* 262.

dem multum ſum conatus gratiam vobis referre, tum aliis rebus, tum hac, vt praeſtarem ea quae ſenatus nomine vobis pollicitus fueram, vtque conſiliarius ac arbiter vtriuſque partis conſtitutus iam tandem veſtram ſeditionem ſedarem, voſque ad concordiam perducerem: ſed huic meo ſtudio obſtant ii, qui non optime reip. conſulunt, ſuisque commodis in praeſentia ſtudere malunt, caeteroſque ſuperant et hominum multitudine et viribus, quas illis aetas iuuenilis dat maiores quam praeſens rerum ſtatus poſtulet. At ego iam ſum ſenex, vt videtis, et alios ſimiles habeo ſocios, quorum vires quum in ſolo conſilio poſitae ſint, nequeunt re ipſa exſequi quod illi ſentiunt; et quod

u Ἔρονται] ἔῤῥωνται *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Camerarius* et *Stephanus.* Interpretum nonnulli neque hoc verbum neque aliud eius loco agnoſcere videntur, vt notauit *Steph.* Πράγματα ἔρωνται malit *Portus.*

x Καὶ περιέστηκεν] *Henricus Stephanus* Schediaſmatum lib. II. cap. 4. mirum videri annotat, *Dionyſium*, qui multa in *Thucydide*, praeſertim quod ad ἑρμηνείαν attinet, reprehenderit, hic tamen phraſin eius imitatum eſſe. nam vt *Thucydides* lib. I. in concione Corcyraeorum dicit, περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν πρότερον σωφροσύνη, νῦν ἀβουλία καὶ ἀσθένεια φαινομένη: ita hic *Dionyſium* noſtrum, περιέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν τοῦ κοινοῦ πρόνοια, ἰδίᾳ πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθεια φερομένη. [Tale eſt fere et *Pauſaniae* illud in *Boeoticis*, ἥτε πρότερον εὐτυχία δοκοῦσα εἰς τοιοῦτο περιῆλθεν αὐτῷ τέλος.] Quin et Graeca ſic poſſis reddere; *et res eo deuenit, vt quae penes nos eſſe videtur procuratio reipublicae, priuata eſſe cum vtraque parte ſimultas videatur.* Infra etiam

ριέστηκεν ἡ δοκοῦσα ἡμῶν τοῦ κοινοῦ πρόνοια, [y] ἰδίᾳ πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθειαν φερομένη. τῇ τε γὰρ βουλῇ δι' αἰτίας εἰμὶ ὡς τὸ ὑμέτερον πλῆθος θεραπεύων, καὶ πρὸς ὑμᾶς διαβέβλημαι ὡς ἐκείνῃ μᾶλλον τὴν εὔνοιαν ἀποδεικνύμενος·„

„Εἰ μὲν οὖν ὁ δῆμος εὖ προπαθὼν ἐξέλιπε τὰς δι' XLIV. ἐμοῦ τῇ βουλῇ γενομένας ὑποσχέσεις, [z] ἐκεῖνά μοι ἀπολογητέα ἦν, ὅτι [a] ἐψεύσασθε ὑμεῖς, ἐν ἐμοὶ δ' οὐδὲν κακοῦργημα ἦν. [b] ἐπεὶ δὲ τὰ παρὰ τῆς βουλῆς ὁμολογηθέντα οὐ γέγονεν ὑμῖν ἐπιτελῆ, πρὸς τὸν δῆμον [c] ὁ λόγος ἤδη ἀναγκαῖος γίγνεταί μοι, ὅτι οὐκ ἐμοὶ συνδοκοῦντα πεπόνθατε, ἀλλ' ὁμοίως πεφενακίσμεθα καὶ παραλελογίσμεθα ἀμφότεροι, καὶ μᾶλλον ὑμῶν ἐγώ, ὅς γ' οὐχ

quod reliquum nobis eſt haec noſtra prouidentia, qua reip. *Per. Iul.*
conſulere videmur, priuatim nobis apud vtramque partem odium 4222.
conciliat. Nam et ſenatus me accuſat, quod veſtrae multitudi- *Ante*
nis ſim ſtudioſus; et apud vos male audio, quaſi maiorem bene- *Chr.* 492.
volentiam in ipſum demonſtrem.„ *Olymp.* 72 4 / 73 1.

„Si igitur plebs beneficio ante affecta promiſſis ſenatui a me *Cat.*
factis non ſtetiſſet, ad hoc fuiſſet mihi reſpondendum, vos *V.C.* 260.
fidem veſtram ſefelliſſe; at in me nulla fraus fuiſſet. iam vero *Var.*
quia ſenatus non praeſtitit quae vobis promiſit, neceſſe eſt vt 262.
apud populum verba faciam, quibus probem haec vobis meo conſenſu non accidiſſe, ſed aeque nos vtroſque deceptos, ac praeter exſpectationem circumuentos fuiſſe, et me multo magis quam

etiam vtitur hoc loquendi genere, 437. 7. *Sylb.*

y Forſan ἰδίᾳ legendum, et φαινομένη pro φερομένη reponendum ex *Thucydide* in concione Corcyraeorum, (p. 20. v. 3. iuxta *Ed. Oxon.*) quin et Graeca ſic poſſis reddere, *et res eo deuenit vt quae penes nos eſſe videatur procuratio reip. priuata eſſe cum vtraque parte ſimultas videatur. Sylb.*

z Ἐκεῖνα μὴ perperam in *Ed. Steph.*

a Ἔψευσθε] Ἐψεύσασθε *Vat.*

b Ἐπειδὴ] Legendum videtur νῦν δ' ἐπειδὴ, vel ἐπειδὴ δὲ, ſeu ἐπεὶ δέ. *Sylb.* Ἐπεὶ δὲ in *Vat.* et *Lapi Codd.*

c Ὁ λόγος ἤδη ἀναγκαῖος *Vat.* Aduerbium a vulgatis abeſt.

d Deeſt

ἃ κοινῇ ἠπάτημαι μετὰ πάντων, μόνον ἀδικοῦμαι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἰδίᾳ κακῶς ἀκήκοα, ὡς δὴ τά τε παρὰ τῶν πολεμίων ἁλόντα, οὐ μετὰ κοινῆς γνώμης τοῦ συνεδρίου, τοῖς ἀπόροις ὑμῶν, [d] βουλόμενος " ἰδίαν ὠφέλειαν ποιήσασθαι, παρασχὼν, [e] καὶ τὰς τῶν πολιτῶν οὐσίας δημεύειν ἀξιῶν, ἧς γε κωλυούσης, ἢ μὴ, παρανομεῖν τε στρατείας, ἐναντιουμένων τῶν βουλευτῶν, ἀφεικὼς, δέον ὑπὸ ταῖς ἀγραυλίαις καὶ πλάναις ἐν τῇ πολεμίᾳ κατέχειν ὑμᾶς. ὠνείδισαι δέ μοι καὶ ἡ τῶν κληρούχων εἰς Οὐολούσκους ἐκπομπὴ, ὅτι γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν οὐ τοῖς πατρικίοις, οὐδὲ τοῖς ἱππεῦσιν ἐχαρισάμην, ἀλλὰ τοῖς ἀπόροις ὑμῶν διένειμα· καὶ ὃ μάλιστά μοι τὴν πλείστην ἀγανάκτησιν παρέσχεν, ὅτι πλείους ἢ τετρακόσιοι ἄνδρες ἐκ τοῦ δήμου τοῖς ἱππεῦσι προσκατελέγησαν ἐπὶ στρατολογίας,

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 72 4/73 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

quam vos, quia non ſolum iniuriam patior, quod cum caeteris omnibus fuerim deceptus, ſed etiam quia priuatim male audio, quaſi praedam ex hoſte captam non ex communi ſenatus ſententia pauperibus veſtrum aliquibus dederim, ſtudens priuatis meis commodis, et quaſi ciuium bona, velit nolit ſenatus, publicare cupiam, et quaſi contra leges et praeter militiae diſciplinam fecerim, quod repugnante ſenatu vos dimiſerim, quos in hoſtico caſtrenſibus laboribus et erroribus fatigare oportuerat. Quinetiam exprobrata mihi eſt colonia a me in Volſcos miſſa, quod agrum amplum ac feracem non patriciis aut equitibus largitus fuerim, ſed egenis de veſtro numero diuiſerim: praecipue vero quod mihi maximum ſtomachum mouet, illud eſt, quod plures quam quadringentos plebeios in ordinem equeſtrem a me relatos dicant, qui in hac expeditione rem ſuam familiarem non

d Deeſt Vat.

e Paullo concinnior videtur huiusmodi ſtructura; καὶ τὰς τῶν πολιτῶν οὐσίας δημεύειν ἀξιῶν ἐκείνης κωλυούσης παρανομῶν τε στρατείας ὑμᾶς, ἐναντιουμένων τῶν βουλευτῶν, ἀφεικὼς, *Romanum* ſane *Codicem* habere στρατείας τε ὑμᾶς teſtatur *Fulu. Vrſinus.* Idemque *Codex*, eodem teſte, mox habet ἐν τῇ πολεμίᾳ ἔτι κατέχειν κατορθοῦντας οὐδὲν, *in hoſtico adhuc detinere, nec quidquam proficere. Sylb.* Αὐτῆς (ſc. τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ συνεδρίου) κωλυούσης et mox παρανομῶν (cui reſpondent illa παρασχὼν καὶ ἀξιῶν) malit *Portus.* Locum eſſe mutilum exiſtimat *Caſaub.*

f Προσ-

βίων εὐπορήσαντες. εἰ μὲν οὖν ἀκμάζοντί μοι τὸ σῶμα ταῦτα [f] παρέπεσεν, δῆλον ἂν ἔργῳ ἐποίησα τοῖς ἐχθροῖς, οἷον ὄντα με ἄνδρα προὐπηλάκισαν· ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἑβδομήκοντα ἔτη γέγονα, καὶ οὐ δυνατός ἔτι ἀμύνειν ἑαυτῷ εἰμι, [g] ὁρῶν τε ὅτι οὐκ ἂν ἔτι ὑπ' ἐμοῦ παύσαιτο ἡ στάσις ὑμῶν, ἀποτίθεμαι τὴν ἀρχήν, καὶ ἐπὶ τοῖς βουλομένοις τὸ σῶμα ἐμαυτοῦ ποιῶ, εἴ τι οἴονται ὑπ' ἐμοῦ ἐξηπατῆσθαι, χρήσασθαί μοι ὅτι ἂν δικαιῶσι.»

Ταῦτ' εἰπὼν, τὸ μὲν δημοτικὸν ἅπαν εἰς συμπάθειαν ὑπηγάγετο, καὶ [h] προὔπεμψαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀπιόντα· τὴν δὲ βουλὴν ἔτι χαλεπωτέραν αὐτῷ [i] γενέσθαι ἐποίησεν. εὐθὺς δὲ μετὰ τοῦτο τάδ' ἐγίνετο· οἱ μὲν πένητες οὐκέτι κρύφα, οὐδὲ νύκτωρ, ὡς πρότερον, ἀλλ' ἀναφανδὸν ἤδη συνιόντες, ἐβούλευον ἀπόστασιν [k] ἐκ τῶν πατρικίων. ἡ δὲ βουλὴ κωλύειν διανοουμένη, τοῖς ὑπάτοις ἐπέταξε μήπω λύειν τὰ στρατεύματα. τῶν γὰρ [l] ἱερῶν XLV.

non mediocriter auxerint. Certe ſi haec mihi viribus corporis valenti accidiſſent, re ipſa inimicis demonſtraſſem, quali viro contumeliam fecerint. Iam vero, quum ſeptuageſimum aetatis annum exceſſerim, neque amplius mihi ipſe opem ferre poſſim; quumque videam veſtras ſeditiones a me ſedari amplius non poſſe, imperium depono, et quibuslibet (ſi quid fraudis a me admiſſum exiſtimant) mei corporis poteſtatem facio, vt me arbitratu ſuo tractent, prout aequum eſſe iudicarint.„

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{72}{73}\ \frac{4}{1}$. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

Hac oratione habita, tota plebs commiſeratione mota eſt, eumque de foro decedentem proſequuta eſt: id quod ſenatum longe magis in ipſum exaſperauit. Statim autem haec poſtea conſequuta ſunt. Inopes non amplius clam, neque noctu, vt ante, ſed propalam iam coëuntes, conſultabant de defectione a patriciis facienda. Quum autem ſenatus id prohibere vellet, imperauit conſulibus vt exercitus nondum dimitterent. Adhuc enim

f Προσέπεσεν *Vat.*

g Rectius ὁρῶ τε *Sylb.*

h Προὔπεμψεν potius eſt legendum, cui mox ἐποίησε reſpondet: vel προὔπεμψαν ad πλῆθος nomen collectiuum eſt referendum, atque ἐποίησε ad Valerium. *Portus.*

i Γενέσθαι παρεσκεύασεν *Vat.*

k Ἐκ pro ἀπὸ *Sylb.*

l Ἱερῶν notarat in ſuo codice *Camerarius:* prorſus omiſerat *Gelenius:*

ταγμάτων ἔτι [m] κύριος ἦν, τοῖς στρατιωτικοῖς ὅρκοις κατειργομένων, καὶ οὐδεὶς ἀπολείπεσθαι τῶν σημείων ἠξίου· τοσοῦτον ἴσχυσεν ὁ τῶν ὅρκων ἐν ἑκάστῳ φόβος. πρόφασις δὲ κατεσκευάσθη τῆς στρατείας, ὡς Αἰκανῶν καὶ Σαβίνων συνεληλυθότων εἰς ἓν ἐπὶ τῷ κατὰ Ῥωμαίων πολέμῳ. ὡς δὲ προῆλθον ἔξω τῆς πόλεως οἱ ὕπατοι τὰς δυνάμεις ἔχοντες, καὶ τὰς παρεμβολὰς οὐ πρόσω ἀπ' ἀλλήλων ἔθεντο, συνελθόντες οἱ στρατιῶται εἰς ἓν πάντες, ὅπλων τε καὶ σημείων ὄντες κύριοι, Σικιννίου τινὸς [n] Βέλλου παροξύναντος αὐτούς, ἀφίστανται τῶν ὑπάτων, ἁρπάσαντες τὰ σημεῖα· τιμιώτατα γὰρ Ῥωμαίοις ταῦτα ἐπὶ στρατείας, καὶ ὥσπερ ἱδρύματα θεῶν ἱερὰ νομίζονται· λοχαγούς τε ἑτέρους, καὶ περὶ ἁπάντων ἄρχοντα τὸν Σικίννιον ἀποδείξαντες, ὄρος τι καταλαμβάνονται πλησίον Ἀνίητος ποταμοῦ κείμενον, οὐ πρόσω τῆς Ῥώμης, ὃ νῦν ἐξ ἐκείνου Ἱερὸν ὄρος καλεῖται. τῶν δὲ ὑπάτων καὶ λοχαγῶν μετακαλούντων αὐτοὺς ἅμα δεήσει καὶ οἰμωγῇ, καὶ πολλὰ

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 71 4. 72 1. Cat. V.C. 260. Var. 262.

enim in poteſtate ſua habebat ſacras legiones, quae militaribus ſacramentis tenebantur, nec eorum quiſquam relinquere ſigna ſuſtinebat: tantum apud vnumquemque iuriſiurandi religio valebat. Praetexebatur autem ſpecioſa educendi exercitus cauſſa, quaſi Aequi et Sabini facta conſpiratione bellum populo Romano inferre decreuiſſent. Sed poſtquam conſules cum copiis ex vrbe ſunt egreſſi, et caſtra non magno ſpatio inter ſe diſtantia poſuerunt, milites in vnum omnes coëuntes, armorumque et ſignorum domini, Sicinnio quodam Belluto eos concitante, raptis ſignis a conſulibus defecerunt: haec enim militiae a Romanis in ſummo honore, et tanquam ſacra deorum ſimulacra habentur) creatiſque nouis centurionibus, et belli totius ſumma ad Sicinnium delata, occuparunt

Seceſſio in montem ſacrum.

montem quendam ad Anienem amnem, non procul ab vrbe ſitum, qui nunc ab eo tempore Sacer mons vocatur. Quum autem conſules et centuriones eos cum precibus et fletu reuocarent, et multa polli-

Gelenius: agnoſcit tamen et *Lapi* verſio. Fortaſſe ergo τάγματα hic dicuntur ἱερὰ, quoniam adhuc ſacramento tenebantur. *Sylb.*

m κύριοι ἦσαν legiſſe videtur *Lapus.*

n Pro Βέλλου rectius legemus Βελλούτου, vt tum apud Latinos Hiſto-

ὑπισχνουμένων, ἀπεκρίνατο ὁ Σικίννιος· „Τίνα γνώμην ἔχοντες, ὦ πατρίκιοι, οὓς ἀπηλάσατε ἐκ τῆς πατρίδος, καὶ ἀντ' ἐλευθέρων δούλους ἐποιήσατε, νῦν μετακαλεῖτε; ποίᾳ δὲ πίστει τὰς ὑποσχέσεις ἡμῖν ἐμπεδώσετε, ἃς πολλάκις ἤδη ψευσάμενοι ἐλέγχεσθε; ἀλλ' ἐπειδὴ μόνοι τὴν πόλιν ἀξιοῦτε κατέχειν, ἄπιτε μηδὲν ὑπὸ τῶν πενήτων καὶ ταπεινῶν ἐνοχλούμενοι· ἡμῖν δ' ἀρκέσει πᾶσα γῆ, ἐν ᾗ ἂν τὸ ἐλεύθερον ἔχωμεν, ὁποία ποτ' ἂν ᾖ, νομίζεσθαι πατρίς."

XLVI. Ὡς δ' ἠγγέλθη ταῦτα τοῖς ἐν τῇ πόλει, πολὺς θόρυβος καὶ οἰμωγὴ ἦν, καὶ διὰ τῶν στενωπῶν δρόμος, τοῦ μὲν δήμου καταλιπεῖν τὴν πόλιν παρασκευαζομένου, τῶν δὲ πατρικίων ἀποτρέπειν ἀξιούντων, καὶ βίαν τοῖς μὴ βουλομένοις προσφέρειν· βοή τε περὶ τὰς πύλας καὶ πολὺς [o] ἀνακλαυσμὸς ἦν, λόγοι τε κατ' ἀλλήλων ἐχθροὶ, καὶ ἔργα πολεμίων ἐγίνοντο, οὐκέτι διακρίνοντος οὐδενὸς οὔτε ἡλικίαν, οὔτε ἑταιρείαν, οὔτ' ἀξίωσιν ἀρετῆς. ἐπειδὴ δὲ οἱ

pollicerentur, reſpondit Sicinnius; „Quo animo, patricii, eos, quos patria expuliſtis, et ex liberis ſeruos feciſtis, nunc reuocatis? aut qua fide promiſſa veſtra firmabitis, quam toties a vobis falſam fuiſſe conſtat? Sed quando ſoli vrbem vultis tenere, hinc abite, nec vobis inopes, atque humiles homines moleſti erunt. Nos vero omni regione, in qua libertatem noſtram retinere poterimus, contenti erimus; et vbicunque illa fuerit, eam patriam noſtram ducemus."

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{71}{72}\frac{4}{1}$. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

His in vrbem renunciatis, ingens tumultus et fletus eſt exortus, et per vias factus concurſus, plebeiis vrbem deſerere parantibus, patriciis vero eos a propoſito deterrere conantibus, et vim illis qui parere nolebant afferre volentibus: et clamor atque comploratio ingens ad portas erat, nec a dictis nec a factis hoſtilibus homines ſibi temperabant, quia nullus amplius aut aetatis, aut ſodalitatis, aut dignitatis ac virtutis reuerentia mouebatur.

Quum

Hiſtoricos eſt, tum infra aliquoties. *Sylb.*

o Vt hic ἀνακλαυσμὸς legitur pro ἀνακλαυθμὸς, ſic ἀναβασμὸς obſeruaui apud *Pauſaniam* pro ἀναβαθμὸς. *Sylb.*

p Mallem

ταχθέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς φρουρεῖν τὰς ἐξόδους· ἦσαν γὰρ δὴ ὀλίγοι· οὐχ ἱκανοὶ ἔτι ἀντέχειν, ἐκβιασθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου, κατέλιπον τὴν φυλακήν, [p] τότε ἤδη τὸ δημοτικὸν πολὺ ἐξεχεῖτο, καὶ τὸ πάθος ἦν ἁλώσει πόλεως ἐμφερές, οἰμωγή τε τῶν ὑπομενόντων, καὶ κατάμεμψις ἀλλήλων ἐγίνετο ἐρημουμένην τὴν πόλιν ὁρώντων. μετὰ τοῦτο βουλαί τε συχναὶ καὶ κατηγορίαι τῶν αἰτίων τῆς ἀποστάσεως [q] ἐγίνοντο. ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ, καὶ [r] τὰ πολέμια ἔθνη ἐπετίθεντο αὐτοῖς, προνομεύοντα τὴν γῆν ἄχρι τῆς πόλεως. [s] οἱ μέντοι ἀποστάται, τὸν ἀναγκαῖον ἐπισιτισμὸν ἐκ τῶν πλησίον ἀγρῶν λαμβάνοντες, ἄλλο δ' οὐδὲν τὴν χώραν κακουργοῦντες, ἔμενον ὑπαίθριοι, καὶ τοὺς προσιόντας ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῶν πέριξ φρουρίων ὑπελάμβανον, συχνοὺς ἤδη γινομένους. οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰ χρέα καὶ [t] τὰς καταδίκας καὶ τὰς προσδοκωμένας ἀνάγκας διαφυγεῖν προαιρούμενοι συνέρρεον ὡς αὐτούς, ἀλλὰ

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4/72 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

Quum autem qui a ſenatu ad exitus cuſtodiendos ſtatuti fuerant, diutius *plebis furori* reſiſtere non poſſent, quod numerus ipſorum eſſet exiguus, et per vim a plebe diſiecti cuſtodiam deſeruiſſent: tum vero magna plebis multitudo ſeſe effundebat, eratque non ſecus ac capta vrbe commiſeratio et vlulatus eorum, qui remanebant, et incuſatio mutua eorum qui vrbem deſeri conſpiciebant. Poſtea factae ſunt conſultationes crebrae et accuſationes eorum, qui cauſſam ſeceſſioni praebuerant. Eodem autem tempore hoſtes etiam eos inuaſerunt, et praedabundi vſque ad ipſa moenia excurſiones fecerunt. Verumtamen qui ſeceſſionem fecerant, res ad victum neceſſarias ex proximis agris ſumentes, et a caeteris agri maleficiis ſibi temperantes, ſub dio manebant; et eos qui ex vrbe et finitimis caſtellis adueniebant, quorum iam magnus erat numerus, excipiebant. Non ſolum enim ad eos confluebant illi, qui aere alieno liberari et iudicia et impendentes neceſſitates effugere cupiebant; verum etiam

alia

p Mallem τότε δή, quod longe elegantius. *Port.*

q Ἐγίνοντο] ἐγίνοντο *Vat.*

r Τὰ πολέμια ἔθνη *Vat.* poſtremum vocabulum abeſt a vulgatis.

s ἀποστάται *Vat.* vulgo legitur ἀποστάντες.

t Τὰς καταδίκας *Vat.* vulgo τὰς δίκας.

u Gelenius

καὶ τῶν ἄλλων ὅσοις ὁ βίος ἦν ἀργὸς, ἢ ῥάθυμος, ἢ ταῖς ἐπιθυμίαις χορηγεῖν οὐχ ἱκανὸς, ἢ πονηρῶν ἐπιτηδευμάτων ζηλωτὴς, ἢ φθονερὸς ταῖς ἑτέρων εὐτυχίαις, ἢ δι' ἄλλην τινὰ συμφορὰν ἢ αἰτίαν ἀλλοτρίως διακείμενος τῇ καθεστώσῃ πολιτείᾳ.

Τοῖς δὲ πατρικίοις ἐν μὲν τῷ παρόντι ταραχὴ ἐνέπεσε πολλὴ καὶ ἔκπληξις, καὶ ὡς αὐτίκα δὴ μάλα τῶν ἀποστατῶν ἅμα τοῖς ἀλλοεθνέσι πολεμίοις ἐπὶ τὴν πόλιν ἡξόντων δέος. ἔπειτα ὡς ἐξ ἑνὸς παρακελεύματος ἁρπάσαντες τὰ ὅπλα, σὺν τοῖς [u] οἰκείοις ἕκαστοι πελάταις, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς ὁδοὺς, [x] ἃς ἥξειν ἐνόμιζον τοὺς πολεμίους, παρεβοήθουν· οἱ δ' ἐπὶ τὰ φρούρια, φυλακῆς ἕνεκα τῶν ἐρυμάτων, ἐξῄεσαν· οἱ δ' ἐν τοῖς προκειμένοις τῆς πόλεως πεδίοις ἐστρατοπεδεύοντο· ὅσοι δὲ διὰ γῆρας ἀδύνατοι τούτων τι δρᾶν ἦσαν, ἐπὶ τοῖς τείχεσιν ἐτάξαντο. ἐπεὶ δὲ τοὺς ἀποστάτας κατέμαθον οὔτε τοῖς πολεμίοις προσι- XLVII.

alia turba hominum otioſorum et ſegnium, et eorum qui non habebant, vnde ſuis cupiditatibus ſatis facerent, et qui malis artibus ſtudebant, et qui aliorum felicitati inuidebant, denique qui ob aliquam aliam calamitatem, vel cauſſam iniquo animo praeſentem reipublicae ſtatum ferebant. *Per. Iul.* 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4. 72 1.

Interea vero patricii in magnam perturbationem et animi conſternationem inciderunt, ingenſque timor eos inuaſit, quaſi mox ii, qui ſeceſſionem fecerant vrbem coniunctis cum externo hoſte copiis eſſent aggreſſuri. Deinde, tanquam ſigno dato, correptis armis cum ſuis quique clientibus, alii quidem ad vias ſervandas, qua hoſtes venturos putabant, accurrebant; alii vero ad caſtella munitionum cuſtodiendarum cauſſa prodibant; alii in adiacentibus vrbi campis caſtra ponebant: qui vero propter ſenſum nihil horum facere poterant, ad muros acie inſtructa collocati ſunt. Verum, vbi animaduerterunt plebem, quae ſeceſſionem fecerat, neque ſe cum hoſtibus coniungere, neque *V.C. Cat.* 260. *Var.* 262.

u Gelenius maluit cum copula οἰκείοις καὶ πελάταις: lectio tamen vulgata proba eſt. *Sylb.* et *Port.*

x Vel eſt defectus praepoſitionis κατὰ, quod Atticis familiare; vel certe καθ' ἃς legendum *Port.*

θεμένους, οὔτε τὴν χώραν δῃοῦντας, οὔτ' ἄλλο βλάπτοντας οὐδὲν ὅ τι καὶ λόγου ἄξιον, τοῦ δέους ἐπαύσαντο· καὶ μεταθέμενοι τὰς γνώμας, [y] ἐφ' οἷς διαλλαγήσονται πρὸς αὐτοὺς ἐσκόπουν· καὶ ἐλέχθησαν ὑπὸ τῶν ἡγουμένων τοῦ συνεδρίου λόγοι παντοδαποὶ, καὶ πλεῖστον ἀλλήλων διάφοροι, [z] μετριώτατοι καὶ πρεπωδέστατοι ταῖς παρούσαις τύχαις, οὓς οἱ πρεσβύτατοι αὐτῶν ἔλεξαν, διδάσκοντες ὡς οὐδεμιᾷ κακίᾳ πεποίηται τὴν ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῶν ὁ δῆμος, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων συμφορῶν βιασθεὶς, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν συμβούλων ἐξηπατημένος, [a] ὀργῇ δὲ μᾶλλον ἢ λογισμῷ τὰ συμφέροντα κρίνων· οἷα [b] ἐν ἀμαθίᾳ γίγνεσθαι φιλεῖ· ἔπειτα ὅτι συνοίδασιν αὐτοῖς κακῶς βεβουλευμένοις οἱ πλείους, καὶ ζητοῦσιν ἀναλύσασθαι τὰς ἁμαρτίας, εὐσχήμονας ἀφορμὰς λαμβάνοντες. τὰ γοῦν ἔργα δρῶσιν ἤδη μετεγνωκότων, καὶ εἰ λάβοιεν

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* $\frac{71}{72}\frac{4}{1}$. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

neque agrum vaſtare, neque vllum aliud damnum dare, quod eſſet alicuius momenti, metuere deſierunt; et, mutata ſententia, conſultare coeperunt, quibuſnam conditionibus compoſitio cum ea fieri poſſet: et variae ac plurimum inter ſe diſcrepantes ſententiae a principibus ſenatus dictae ſunt, atque moderatiſſimae et praeſenti fortunae maxime conuenientes eae fuere, quas eorum natu maximi dixere, quibus docebant nulla malitia plebem a ſe feciſſe ſeceſſionem, ſed partim vrgentibus calamitatibus compulſam, partim a *malis* conſiliariis deceptam, et quodam animi impetu magis quam certa ratione in vtilitate iudicanda vſam: (id quod imperitae multitudini accidere ſolet) deinde pleroſque eorum ſibi conſcios eſſe ſe mala iniiſſe conſilia, et ſtudere peccata ſua abolere honeſtam aliquam occaſionem nactos. cum igitur iam factis teſtentur poenitentiam, ſi, bona

ſpe

y Ἐφ' οἷς τε *Vat.*

z Poſt μετριώτατοι deeſt coniunctio δὲ, vt mihi quidem videtur. *Lapus* tamen maluit inſerere γάρ. *Sylb.*

a Ὀργῇ δὲ μᾶλλον ἢ λογισμῷ τὰ συμφέροντα κρίνων] Niſi fallit me memoria, ſunt ipſiſſima *Thucydidis* verba. Sic mox, καὶ ζητοῦσιν ἀναλύσασθαι τὰς ἁμαρτίας. ſicut apud *Thucyd.* lib. III. τὴν ἁμαρτίαν καταλῦσαι. vbi etiam malit fortaſſe aliquis ἀναλῦσαι. *Caſaub.*

b Ἐν ἀμαθεῖ *Vat.*

c ταῖς

ἐλπίδα χρηςὴν περὶ τȣ̃ μέλλοντος χρόνου, ψηφισαμένης αὐτοῖς ἄδειαν τῆς βουλῆς καὶ διαλλαγὰς ποιησαμένης εὐπρεπεῖς, ἀγαπητῶς τὰ σφέτερα δέξονται. ἠξίουν τε ταῦτα παραινοῦντες, μὴ χείρȣς ὀργὴν εἶναι τῶν κακιόνων τȣ̀ς κρείττονας, μηδ' εἰς ἐκεῖνον ἀναβαλέσθαι τὸν χρόνον τὰς διαλλαγὰς, ὅτ' ἢ νοῦν ἔχειν ἀναγκασθήσεται τὸ ἀνόητον, ἢ τῷ μείζονι κακῷ τοὔλαττον ἰᾶσθαι, ὅπλων παραδόσει καὶ σωμάτων ἐπιτροπῇ τὴν ἐλευθερίαν ἀφαιρεθὲν αὐτὸ ὑφ' ἑαυτȣ̃· ταῦτα γὰρ ἐγγὺς εἶναι τȣ̃ ἀδυνάτȣ· μετρίως δὲ χρησαμένȣς, ἀρχηγȣ̀ς τῶν συμφερόντων βȣλευμάτων γενέσθαι, καὶ προτέρȣς ἐκείνων ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς χωρεῖν, ἐνθυμȣμένȣς ὅτι τὸ μὲν ἄρχειν καὶ ἐπιτροπεύειν τοῖς πατρικίοις ὑπάρχει, φιλότητος δὲ καὶ εἰρήνης τοῖς ἀγαθοῖς. τὸ δ' ἀξίωμα τῆς βȣλῆς ȣ̓κ ἐν τῷδε μάλιςα ἐλαττώσεσθαι ἀπέφαινον, ἐν ᾧ [μάλιςα] τὰς ἀναγκαίας συμφορὰς γενναίως φέροντες ἀσφαλῶς πολιτεύσȣσιν, ἀλλ' ἐν ᾧ δυσοργήτως [c] ταῖς τύχαις ὁμιλοῦντες [d] ἀνατρέψȣσι τὸ κοινόν. ἀνοίας δ' ἔργον εἶναι, τȣ̀ς

ſpe in futurum facta, impunitas eis a ſenatu decernatur, et honeſtae pacis conditiones proponantur, fore vt contenti ſint in proprias ſedes ſe recipere. Dum autem patribus conſilium hoc darent, orabant eos, ne ipſi, qui erant hominibus deterioribus praeſtantiores, ſe ira vinci paterentur; neue in illud tempus compoſitionem differrent, quo ſtulti vel neceſſitate coacti ſapere, vel minus malum maiori ſanare, et, traditis armis et corporibus deditis, libertatem ipſi ſibi eripere cogerentur: (eſſe enim haec prope impoſſibilia) moderate autem ſe gerentes conſiliorum vtilium auctores eſſent, et plebem ad compoſitionem prouocarent; illud cogitantes, adminiſtrationem et curam reipublicae ad patricios pertinere, amicitiam et pacem ad bonos ciues. Senatus porro amplitudinem non propterea multum imminutum iri dicebant, ſi fortiter caſus neceſſarios ferentes tuta conſilia ſequerentur; ſed ſi iracundia in animis pertinaciter ſeruata rempublicam euerterent. Inſani autem eſſe, decori ita cupidum eſſe,

vt

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. $\frac{71}{72}\ \frac{4}{1}$. Cat. V.C. 260. Var. 263.

c ταῖς τύχαις ὁμιλȣ̃ντες *Vat.* vulgo legitur τ. ψυχαῖς ὁ.

d Ἀναςρέψȣσι] Forſan rectius ἀνατρέψȣσι, vt ſupra eſt ἀνατροπὴ πόλεως

εὐπρεπείας ὀρεγομένους, τῆς ἀσφαλείας ὑπερορᾶν· ἀγαπητὸν μὲν γάρ, ἀμφοῖν τυγχάνειν· εἰ δ' ἐξείργοιτό τις θατέρου, τὰ σωτήρια τῶν εὐπρεπεστέρων νομιστέα ἀναγκαιότερα. τέλος δ' ἦν τῶν ταῦτα παραινούντων, πρέσβεις ἀποστέλλειν τοὺς διαλεξομένους τοῖς ἀφεστηκόσι περὶ φιλίας, ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἡμάρτηται ἀνήκεστον.

XLVIII. Ἐδόκει ταῦτα τῇ βουλῇ· καὶ μετὰ ταῦτα προχειρισαμένη τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, διεπέμψατο πρὸς τοὺς ἐπὶ τοῦ χάρακος, ἐντειλαμένη πυνθάνεσθαι παρ' αὐτῶν, τίνος δέονται, καὶ ἐπὶ τίσι δικαίοις ἀξιοῦσιν εἰς τὴν πόλιν ἀναστρέφειν· εἰ γὰρ εἴη τι μέτριον καὶ δυνατὸν τῶν αἰτημάτων, οὐκ ἐναντιώσεσθαι σφίσι τὴν βουλήν. νῦν μὲν οὖν αὐτοῖς ἀποθεμένοις τὰ ὅπλα, καὶ κατιοῦσιν εἰς τὴν πόλιν, ἄδειαν ὑπάρξειν τῶν ἡμαρτημένων, [e] καὶ εἰς τὸν ἀπὸ τοῦδε χρόνον ἀμνηστίαν· ἐὰν δὲ κράτιστα [f] δουλεύωσι τῷ κοινῷ, καὶ προθύμως κινδυνεύωσι περὶ τῆς πατρίδος,

Per. Iul. 4222. Ante Chr. 492. Olymp. 71 4 / 72 1. Cat. V. C. 260. Var. 262.

vt propriam ſalutem negligas: (optandum enim eſſe vtrumque poſſe conſequi) ſed ſi quis alterutro prohibeatur, ſalutem honeſtati, vt rem magis neceſſariam, praeferendam eſſe. Denique eorum conſilium eo ſpectabat, vt legati ad plebem, quae ſeceſſionem fecerat, de pace acturi mitterentur, quum nullum ab ea peccatum admiſſum eſſet, quod ſanari non poſſet.

Placuit id ſenatui. Poſtea delectos ad eam rem maxime idoneos viros miſit in caſtra eorum qui ſeceſſionem fecerant, cum mandatis vt quaererent ex illis quidnam peterent, et quibusnam aequis conditionibus in vrbem redire vellent: nam ſi quid aequi aut quod fieri poſſit poſtularent, ſenatum illis non aduerſaturum *dicebant.* Nunc igitur ſi arma depoſuerint, et in vrbem redierint, delictorum impunitatem ſenatum illis conceſſurum, et omnem iniuriarum memoriam ab illa die in poſterum depoſiturum: quod ſi ſtrenuam operam reipublicae nauarint, et alacriter pro patria pericula ſubierint, *non defutura etiam* honeſta

πόλεως p. 356. v. 19. *Sylb.* atque ita quidem in *Cod. Vat.*

e Καὶ εἰς τὴν ἀπὸ in *Ed. Steph.* vnde praepoſitionem εἰς expungendam, et χρόνου pro χρόνον reponendum eſſe placuit *Porto.*

f Βουλεύωσι τῷ κοινῷ *Vat.*

g Illud

ἀμοιβὰς καλὰς καὶ λυσιτελεῖς. ταύτας οἱ πρέσβεις τὰς ἐντολὰς κομισάμενοι, ἀπέδοσαν τοῖς ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου καὶ τὰ ἀκόλουθα διελέχθησαν. οὐ δεξαμένων δὲ τῶν ἀποστατῶν τὰς προκλήσεις, ἀλλ' ὑπεροψίαν καὶ βαρύτητα καὶ πολλὴν εἰρωνείαν τοῖς πατρικίοις ὀνειδισάντων, εἰ προσποιοῦνται μὲν ἀγνοεῖν ὧν ὁ δῆμος δεῖται, καὶ δι' ἃς ἀνάγκας ἀπ' αὐτῶν ἀπέστη· χαρίζονται δ' αὐτῷ τὴν ἄδειαν τοῦ μηδεμίαν ὑποσχεῖν τῆς ἀποστάσεως δίκην, ὥσπερ ἔτι κύριοι, τῆς βοηθείας [g] τ' αὐτοὶ δεόμενοι τῆς πολιτικῆς [h] ἐπὶ τοὺς ὀθνείους πολεμίους οὐκ εἰς μακρὰν ἐλευσομένους πανστρατιᾷ, πρὸς οὓς οὐδ' ἀντᾶραι δυνήσονται, οἳ οὐ σφέτερον ἡγοῦνται τὸ σωθῆναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τῶν συναγωνιουμένων εὐτύχημα· τέλος δὲ τοῦτο προσθέντων [i] τῷ λόγῳ, ὡς ἄμεινον ἤδη αὐτοὶ μαθόντες τὰς κατεχούσας τὴν πόλιν ἀπορίας, γνώσονται πρὸς οἵους ἀντιπάλους αὐτοῖς ἔσται ὁ ἀγὼν, καὶ πολλὰς καὶ χαλεπὰς ἀπειλὰς

honeſta ac fructuoſa praemia. Legati haec mandata allata apud exercitum expoſuerunt, addideruntque ea, quae ad cauſſam facere arbitrabantur. Sed quum ipſa plebs, quae a patriciis ſeceſſionem fecerat, eas conditiones, ad quas inuitabatur, non admiſiſſet, at in patriciorum ſuperbiam et acerbitatem et magnam ſimulationem grauiter fuiſſet inuecta, quod illi ſimularent ſe ignorare quaſnam res ipſa plebs peteret, et quibus coacta neceſſitatibus ab ipſis ſeceſſiſſet, et ei impunitatem concederent, ne ob ſeceſſionem factam vllas poenas daret, quaſi rerum ſumma penes illos adhuc eſſet, quum tamen ipſi egerent ciuium auxilio contra externum hoſtem, totis viribus iamiam affuturum, cui ne reſiſtere quidem poſſent ipſi, qui ſalutem ſuam non tam ſibi vtilitatem quam ſuis belli ſociis felicitatem allaturam putabant. Quum autem *plebeii* poſtremae ſuae orationi hoc addidiſſent, ipſos patricios, iam melius cognitis difficultatibus, quibus reſpublica premebatur, intellecturos cum quibus aduerſariis certamen ſibi ſit futurum, et quum praeterea multas et graues minas ipſis inten-

Per. Iul. 4222. *Ante* 492. *Olymp.* 71 4. 72 1. *Cat. V.C.* 260. *Var.* 262.

g Illud τε videtur ſuperfluum eſſe, aut ſaltem in γε mutandum. *Sylb.*

h Οἱ ἐπὶ τοὺς ὀθνείους πολεμίους οὐκ εἰς μακρὰν ἐλευσόμενοι *Vat.*

i Τὸν λόγον *Vat.*

ἐπανατεινάμενων· οἱ μὲν πρέσβεις, οὐδὲν ἔτι πρὸς ταῦτα ἀντειπόντες, ἀπηλλάττοντο, καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀποστατῶν τοῖς πατρικίοις ἐδήλωσαν. ἡ δὲ πόλις, ἐπειδὴ τὰς ἀποκρίσεις ταύτας ἔλαβεν, ἐν ταραχαῖς καὶ δείμασι πολλῷ χαλεπωτέροις ἢ πρόσθεν ἐγένετο, καὶ οὔτε ἡ βουλὴ πόρον εὑρεῖν οἷά τ' ἦν, οὔτ' ἀναβολὰς, δυσφημιῶν δὲ καὶ κατηγοριῶν, ἃς οἱ προεστηκότες αὐτῆς ἐποιοῦντο κατ' ἀλλήλων, ἐπὶ πολλὰς ἀκούουσα ἡμέρας, διελύετο· οὔτε τὸ δημοτικὸν πλῆθος, ὅσον ἔτι παρέμενεν εὐνοίᾳ τῶν πατρικίων, ἢ πόθῳ τῆς πατρίδος ἠναγκασμένον, ὅμοιον ἦν, ἀλλὰ καὶ τούτου φανερῶς τε καὶ κρύφα πολὺ μέρος διέῤῥει, βέβαιον δ' οὐδὲν τῶν καταλειπομένων ἐδόκει εἶναι. τούτων δὲ γενομένων, οἱ μὲν ὕπατοι· καὶ γὰρ ἦν βραχὺς ὁ λειπόμενος αὐτοῖς ἔτι τῆς ἀρχῆς χρόνος· ἡμέραν ἔστησαν ἀρχαιρεσιῶν.

XLIX. Ὁ δὲ δῆμος, ἐπειδὴ παρῆν ὁ χρόνος, ἐν ᾧ τὰς ἀρχὰς ἐπικυροῦν ἔδει [k] συνελθόντας εἰς τὸ πεδίον, οὐδενὸς οὔτε μετιόντος τὴν ὑπατείαν, οὔτε διδομένην ὑπομένοντος

Per. Iul. 4222. *Ante Chr.* 492. *Olymp.* 71 4/72 1. *Cat.* *V.C.* 260. *Var.* 262.

intentaſſent, legati, quum ad haec nihil amplius reſpondiſſent, diſceſſerunt, et patriciis quid a plebe, quae ſeceſſerat, reſponſum eſſet, declararunt. Vbi autem ciuitas haec reſponſa accepit, multo grauius quam ante tumultuari ac trepidare coepit: et neque ſenatus vllum malorum remedium inuenire poterat, neque dilationem; ſed quum per dies multos nihil quam maledicta et accuſationes mutuas inter primores patrum audiret, ita nullo ſenatus conſulto facto dimittebatur: neque plebs, quae adhuc patriciorum beneuolentia, vel patriae deſiderio in vrbe praeter voluntatem detinebatur, ſui perſtabat ſimilis, ſed huius quoque et palam et clam magna pars dilabebatur, et nihil certi ac firmi eſſe videbatur in iis, qui remanebant. Interea coſſ. (reliquum enim magiſtratus eorum tempus breue erat) comitia ad certam diem indixerunt.

Plebs autem, poſtquam dies venit magiſtratuum in campo *Martio* ſuffragiis populi eo conuenientis creandorum, quum nullus conſulatum ambiret, neque oblatum accipere auderet, ipſa

k Συνελθόντες *Vat.*

m Rurſum

λαβεῖν, αὐτὸς ἀποδείκνυσιν ὑπάτους ἐκ τῶν εἰληφότων ἤδη τὴν ἀρχὴν ταύτην, δήμῳ κεχαρισμένους ἄνδρας καὶ ἀριστοκρατίᾳ, [l] Πόστουμον Κομίνιον, καὶ Σπόριον Κάσσιον, ὑφ' ὧν Σαβῖνοι καταπολεμηθέντες τῆς ἡγεμονίας ἀπέστησαν, ἐπὶ τῆς ἑβδομηκοστῆς καὶ [m] ἑβδόμης ὀλυμπιάδος, ἣν ἐνίκα στάδιον Τισικράτης Κροτωνιάτης, ἄρχοντος Ἀθήνησι Διογνήτου. οὗτοι παραλαβόντες τὴν ἀρχὴν καλάνδαις Σεπτεμβρίαις, θᾶττον ἢ τοῖς προτέροις ἔθος ἦν, πρὶν ἢ τῶν ἄλλων τι διαπράξασθαι, βουλὴν συγκαλέσαντες περὶ τῆς καθόδου τῶν δημοτικῶν, λέγειν ἠξίουν ἥν τινα [n] διάνοιαν ἔχοι, πρῶτον ἀποφήνασθαι παρακαλοῦντες ἄνδρα ἡλικίας ἐν τῇ κρατίστῃ τότε ὄντα, καὶ συνέσει δοκοῦντα τῶν ἄλλων διαφέρειν, μάλιστα δ' ἐπὶ τῇ προαιρέσει τῶν πολιτευμάτων ἐπαινούμενον, ὅτι τῆς μέ-

ipſa coſſ. fecit qui eum magiſtratum iam ante geſſerant, viros qui et apud plebem et apud optimates gratioſi erant, Poſtumum Cominium, et Sp. Caſſium, quorum auſpiciis Sabini debellati Romanis imperio ceſſerunt; ſeptuageſima et ſecunda olympiade, qua vicit in ſtadio Tiſicrates Crotoniates, archonte Athenis Diogneto. Iſti, inito magiſtratu calendis ſeptembris, maturius quam ſuperiores coſſ. facere conſueuerant, antequam aliud quidpiam agerent, conuocato ſenatu de plebis reditu ad eum retulerunt, petieruntque vt patrum vnuſquiſque diceret quidnam ea de re ſentiret, primumque ſententiam rogarunt Agrippam Menenium, virum qui tunc aetate praeſtantiſſima erat, et qui caeteris prudentia antecellere exiſtimabatur, et qui praecipue laudabatur quod optime in reipublicae adminiſtratione ſe gereret, quia in neutram factio-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263. *Poſtumus Cominius et Sp. Caſſius coſſ.*

l Rurſum Ποστούμιον Καμίνιον mendoſe in *Ed. Steph.*

m Cum *Lapo* et *Gelenio* legendum δευτέρας: praeſertim cum apud *Diodorum* quoque (qui ab Olympiade 76 incipit conſules Romanos recenſere) in 77 Olympiade horum conſulum nulla ſit mentio. Infra quoque p. 417. (iuxta *Ed. Sylb.*) recte numerus hic exprimitur. *Sylb.*

n Διάνοιαν ἔχοι *Vat.* Neceſſe eſt, vt operae Hudſoni hic neſcio quid conturbauerint. Nam haec ipſa lectio, quae e Vaticano refertur, eique imputatur, in vulgatis quoque ſemper circumlata fuit. Videtur itaque in Vaticano ſic fuiſſe διάνοιαν ἕκαστος ἔχοι, vt etiam legi oportere probabile eſt.

στης τάξεως ἦν, οὔτε τὴν αὐθάδειαν τῶν ἀριστοκρατικῶν αὔξων, οὔτε τῷ δήμῳ ὅσα βουληθείη πράττειν ἐπιτρέπων, Ἀγρίππαν Μενένιον· ὃς ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς τὴν βουλὴν παρεκάλει, τάδε λέγων· „Εἰ μὲν ἅπασιν, ὦ βουλή, τοῖς παροῦσι τὴν αὐτὴν γνώμην συνέβαινεν ἔχειν, καὶ μηδεὶς ἔμελλε ταῖς πρὸς τὸν δῆμον διαλλαγαῖς ἐμποδὼν ἔσεσθαι, ἐφ' οἷς διαλυσόμεθα πρὸς αὐτοὺς, εἴτε δικαίοις οὖσιν, εἴτε μὴ, [o] ὁμόσε τε ταῦτα προὔκειτο μόνον σκοπεῖν, δι' ὀλίγων ἂν ὑμῖν ἐδήλωσα λόγων, ἃ φρονῶ. ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτό τινες οἴονται βουλῆς ἔτι δεῖν, πότερον [p] ὑμῖν ἄμεινόν ἐστι συμβῆναι πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας ἢ πολεμεῖν, οὐχ ἡγοῦμαι ῥάδιον εἶναί μοι δι' ὀλίγης δηλώσεως ὅ τι χρὴ πράττειν παραινέσαι, ἀλλ' ἀνάγκη διὰ πλειόνων διδάξαι λόγων τοὺς πρὸς τὰς διαλλαγὰς [q] ἄλλως ἔχοντας ὑμῶν, ὅτι τἀναντία συμπείθουσιν, ἢ καὶ δεδίττεσθαι [r] μέλλον-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* 261. *V. C. Var.* 263. *Menenii conſilium.*

factionum partem inclinabat, ita vt neque optimatum ſuperbiam augeret, neque plebi daret licentiam faciendi quicquid vellet. Is ſenatum ad compoſitionem faciendam hac oratione eſt hortatus: ,,Si, patres conſcripti, omnes qui hic adſunt eandem haberent mentem, et nullus impedimento futurus eſſet, quo minus compoſitio quibuſcunque conditionibus ſiue aequis ſiue iniquis cum plebe fiat, ſimul etiam ſi de his tantum in praeſentia nobis eſſet conſultandum, paucis meam ſententiam vobis aperirem: iam vero quoniam nonnulli hoc ipſum conſultatione indigere arbitrantur, vtrum vobis magis expediat compoſitionem cum plebe, quae ſeceſſit facere, an bellum cum ea gerere, non facile mihi eſſe puto paucis vos monere quid factu optimum cenſeam: ſed neceſſe eſt vt prolixiore vtar oratione, qua doceam eos, qui de vobis a pace ſunt alieni, contrarium ſuadere, vel certe graviſſimis

o Ὅμως ἦν ταῦτα *Vat.*

p Ἡμῖν *Vat.* quod ſi quis malit (inquit *Sylb.*) per me licebit.

q Nota hic ἄλλως pro ἀλλοτρίως. *Sylb.*

r Sicuti μέλλοντες pro vulgato μέλλοντας repoſuit *Sylb.* ita et ὀῤῥωδοῦντες quam ὀῤῥωδοῦντας malit *Portus:* praeterea ſenſum huiuſmodi lectionem flagitare cenſet, ἢ καὶ θέλοντες ὑμᾶς δεδίττεσθαι, ἤτοι φοβεῖσθαι τὰ φαυλότατα τῶν χαλεπῶν, καὶ ῥᾳδίας ἔχοντα ἐπανορθώσεις, ἃ αὐτοὶ ὀῤῥωδοῦσι τῶν μεγίστων etc. i. e. *vel certe dum volunt*

τες ὑμᾶς, τὰ φαυλότατα τῶν χαλεπῶν καὶ ῥᾳδίας ἔχοντα τὰς ἐπανορθώσεις ὀῤῥωδοῦντας, τῶν μεγίστων τε καὶ ἀνιάτων κακῶν ἀπερισκέπτως ἔχουσι. καὶ τοῦτο πεπόνθασι παρ' οὐδὲν ἕτερον, ἢ ὥστε λογισμῷ μὴ κρίνειν τὸ συμφέρον, ἀλλὰ θυμῷ καὶ μανίᾳ. πῶς γὰρ ἂν οὗτοι λέγοιντο προορᾶσθαί τι τῇ διανοίᾳ τῶν χρησίμων ἢ δυνατῶν, οἵτινες ὑπολαμβάνουσι τηλικαύτην πόλιν καὶ τοσούτων πραγμάτων κυρίαν, ἤδη ἐπίφθονόν τε καὶ λυπηρὰν τοῖς περιοίκοις γινομένην, ἢ δίχα τοῦ δημοτικοῦ κατέχειν τε καὶ σώζειν δυνήσεσθαι τὰ ἔθνη ῥᾳδίως, ἢ ἕτερον ἐπάξεσθαι δῆμον ἀντὶ τοῦ [s] πονηροτάτου κρείττονα, ὃς [t] αὐτοῖς προπολεμήσει τε τῆς ἀρχῆς, καὶ κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν συμπολιτεύσεται, παρέχων καὶ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμοις ἑαυτὸν μέτριον; οὐδὲν γὰρ ἂν ἕτερον ἔχοιεν εἰπεῖν, ᾧ πιστεύοντες ἀξιώσουσιν ἡμᾶς μὴ δέχεσθαι τὰς διαλλαγάς.»

viſſimis et inſanabilibus malis ſatis inconſiderate prouidere, dum volunt vos terrere obiectis, quas ipſi formidant, quibuſdam difficultatibus leuiſſimis, et ad quas remedium facile adhiberi poteſt: idque ob nullam aliam cauſſam facere, quam * quia non ratione, ſed potius ira et inſania, vtilitatem ſuam metiuntur. Quomodo enim iſti dicentur mente praeuidere aliquid quod ſit vtile, aut quod fieri poſſet, qui exiſtimant tantam rempublicam et cuius imperium tam longe lateque patet, et quae iam odioſa et grauis eſt populis finitimis, poſſe vel ſine plebe ſubditas gentes facile in officio continere atque tutari, vel aliam plebem meliorem in huius nequiſſimae locum in vrbem inducere, quae foris pro ipſorum imperio pugnet, et quietiſſime in ciuitate viuat, ac ſe cum pacis tum belli tempore modeſte gerat? nihil enim aliud poſſet afferre, quo freti pacem a nobis minime accipiendam cenſeant."

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C.* *Var.* 263.

Quorum

volunt vos timere mala leuiſſima, et quae facile ſanari poſſunt, quae ipſi formidant etc.

* Vel potius, *Quia non ex ratione, ſed ex ira et furore de eo quod expedit iudicant.* Siue, *Quia non rationi, ſed irae et furori, iudicium de eo quod vtile eſt permittunt. Port.*

s Πονηροτέρου *Vat.*

t Αὐτοὺς] Αὐτοῖς *Vat.* et *Lapi Codd.* atque etiam *Sylb.* ex coniectura, quod eodem loquendi genere vtatur *Dionyſius* p. 366. v. 36.

L. „Ὧν ἑκάτερον ὅσης ἐςὶ μεςὸν εὐηθείας, ἐξ αὐτῶν ὑμᾶς ἀξιώσαιμ' ἂν ἔγωγε τῶν ἔργων σκοπεῖν, ἐνθυμηθέντας ὅτι διαςασιασάντων πρὸς ὑμᾶς τῶν ταπεινοτέρων διὰ τοὺς οὔτε πολιτικῶς, οὔτε μετρίως ταῖς ἀτυχίαις χρησαμένους, καὶ παραχωρησάντων μὲν ἐκ τῆς πόλεως, ἄλλο [u] δὲ" μηδὲν ὑμᾶς δεινὸν μήτ' ἐργαζομένων, μήτε διανοουμένων, ἀλλ' ὡς διαλλαγήσονται χωρὶς αἰσχύνης σκοπούντων, ἀγαπητῶς δεξάμενοι τὸ συμβὰν ἀπὸ τῆς τύχης πολλοὶ τῶν [x] οὐκ εὖ διανοουμένων πρὸς ὑμᾶς, [y] ἀναπτεροῦνται ταῖς γνώμαις, καὶ τοῦτον οἴονται σφίσι παρεῖναι τὸν εὐκταῖον καιρὸν, ἐν ᾧ καταλύσουσιν ὑμῶν τὴν ἀρχήν. Αἰκανοὶ [z] μὲν γὰρ καὶ Οὐολοῦσκοι, Σαβῖνοί τε καὶ τὸ Ἑρνίκων ἔθνος, πρὸς τῷ μηδένα χρόνον ἐξαίρετον πεποιῆσθαι [a] πρὸς ἡμᾶς πολέμου, καὶ τοῖς ἔναγχος κακοῖς [b] δυσανασχετοῦντες, δημεύουσιν ἡμῶν τοὺς ἀγρούς. Καμπανίας

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

„Quorum vtrumque quantae ſit plenum ſtultitiae, vellem vt ex ipſis rebus conſideraretis: illud cogitantes, quum plebs a vobis ſeceſſerit, propter eos qui neque ciuiliter neque moderate in ipſius aduerſa fortuna ſe geſſerunt, et ex vrbe diſceſſerit, nullumque aliud maleficium vobis fecerit aut facere in animo habeat, ſed tantummodo ſpectet quanam ratione honeſtam pacem facere poſſit: multos eorum, qui animis erga vos male ſunt affecti, hanc occaſionem a fortuna ſibi oblatam auide arripuiſſe, et animis eſſe elatis, atque illud ſibi optatiſſimum tempus veniſſe arbitrari, quo veſtrum imperium euertant. Nam Aequi et Volſci, Sabini et Hernici, praeterquam quod bellum continenter nobiſcum gerunt, recentibus etiam cladibus exaſperati, noſtros agros * publicant. Campaniae vero et Hetruriae

v. 36. vbi dicit, τῇ πόλει οὐδὲν ἕτερον ἤδη που κινδυνεύεται. Αὐτῶν malit *Portus:* vt idem valeret ac ſi dixiſſet, ὃν ὑπὲρ αὐτῶν ἀρχῆς πολεμήσει.

u Deeſt *Vat.*

x Rectius procul dubio οὐκ εὖ διακειμένων, vt διανοουμένων huc irrepſerit ex v. 19. *Sylb.*

y Ἀνεπτεροῦνται in *Ed. Steph.* vnde ἀνεπτέρωνται forſan legendum eſſe coniicit *Portus.*

z Μέν γε *Vat.*

a Πρὸς ὑμᾶς *Vat.*

b Δυσανασχετοῦντας perperam in *Ed. Steph.*

* *Lapus* vertit *agros noſtros populantur*, ac ſi legiſſet προνομεύουσι.

δὲ καὶ Τυῤῥηνίας ὅσα [c] ἐνδοιάςως [d] ἡμῶν ἀφειμένα διατελεῖ, τὰ μὲν ἐκ τȣ̃ φανερȣ̃ ἀφίςαται, τὰ δ' ἀφανῶς παρασκευάζεται. δοκεῖ τε ȣ̓δὲ τὸ Λατίνων συγγενὲς ἔτι βέβαιον ἡμῖν διαμένειν φίλιον εἰς πίςιν ἐλθὸν, ἀλλὰ καὶ τȣ́τȣ πολὺ μέρος διαγγέλλεται νοσεῖν, ἔρωτι κρατȣ́μενον ἧς ἅπαντες γλίχονται μεταβολῆς. οἱ δὲ τέως ἐπιςρατοπεδεύοντες ἑτέροις, νῦν αὐτοὶ τειχήρεις ἔνδον καθήμεθα, [e] γῆν τ' ἄσπορον ἀφεικότες, καὶ αὐλὰς διαρπαζομένας ὁρῶντες, λείαν τ' ἀπελαυνομένην, καὶ θεράποντας αὐτομολȣ̃ντας, ȣ̓κ ἔχοντες ὅ τι χρησόμεθα τοῖς κακοῖς. καὶ [f] ταῦτα πάσχοντες, ἔτι διαλλαγήσεσθαι πρὸς ἡμᾶς ἐλπίζομεν τὸ δημοτικὸν, καὶ [g] ἐφ' ἡμῖν ὑπάρχον εἰδότες, ἑνὶ καταλύσασθαι ψηφίσματι τὴν ςάσιν.„

„Οὕτως δὲ κακῶς ἐχόντων ἡμῖν τῶν ὑπαιθρίων, ȣ̓δὲ LI. τὰ ἐντὸς τείχȣς δεινὰ ἧττόν ἐςι φοβερά. ȣ̓́τε γὰρ ὡς πο-

truriae populi, quotquot dubia fide a nobis ſunt relicti, eorum *Per. Iul.* alii aperte defectionem faciunt, alii occulte ſe ad eam parant. 4223. Quinetiam Latini cognati noſtri haud amplius mihi videntur *Ante Chr.* 491. conſtanter in amicitia et fide permanere; ſed horum quoque *Olymp.* magna pars, mutationis *ac rerum nouarum* cupiditate, cuius 72. ½. omnes *natura* ſunt auidi, capta, laborare fertur. Nos vero qui *Cat.* ante ad hanc vſque diem aliis bellum inferebamus, nunc ipſi *V.C.* 261. moenibus incluſi ſedemus, et agros incultos relinquimus, et *Var.* villas noſtras in noſtro conſpectu diripi patimur, et praedam 263. abigi, et ſeruitia transfugere, ignoramusque quomodo in his malis nos gerere debeamus. Et haec quidem patimur, quia adhuc ſperamus plebem nobiſcum compoſitionem eſſe facturam, et quia ſcimus in noſtra eſſe poteſtate, vno ſenatusconſulto omnem ſeditionem ſedare.„

„Quum autem foris rerum noſtrarum ſtatus adeo ſit miſer, ne domeſtica quidem mala minus ſunt formidanda: neque enim ad

μένȣσι. *Gelenius* reddit *agros ſibi diuidunt.*

c 'Ενδοιαςικῶς *Vat.*

d Legendum videtur ἡμῖν, id eſt, ὑφ' ἡμῶν *a nobis. Sylb.*

e Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* In *Ed. Steph.* γήν τε ἄπορον.

f Πάσχομεν] πάσχοντες *Vat.*

g 'Εφ' ὑμῖν *Vat.*

h 'Απο-

λιορκησόμενοι παρεσκευάσμεθα ἐκ πολλοῦ τὰ συμμαχικά, οὔτε πλήθει αὐτοὶ [h] ἀποχρῶντες ἐσμὲν, ὡς πρὸς τοσαῦτα πολεμίων ἔθνη. τοῦ δ' ὀλίγου καὶ οὐκ ἀξιομάχου πληρώματος τὸ πλεῖόν ἐστι δημοτικὸν, θῆτες καὶ πελάται καὶ [i] χειρώνακτες, οὐ πάνυ βέβαιοι τεταραγμένης ἀριστοκρατίας φύλακες. αἵ τε νῦν αὐτομολίαι συνεχεῖς αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας γινόμεναι, τὸ σύμπαν ὕποπτον εἶναι παρεσκευάκασιν. ὑπὲρ ἅπαντα δὲ ταῦτα, ἡ τῶν ἐπιτηδείων συγκομιδὴ, κρατουμένης ὑπὸ τῶν πολεμίων τῆς γῆς, ἀδύνατος οὖσα, [k] φοβεῖ μὲν ἤδη λιμόν· ἐπεὶ δ' ἂν ἐν τῷ ἀπόρῳ γενώμεθα, ἔτι μᾶλλον φοβήσει. χωρὶς δὲ τοῦ-

Per. Iul. 4223. ad tolerandam obſidionem auxilia multo ante parauimus, neque
ipſi ſatis numeroſas copias aduerſus tot hoſtium gentes habemus.
Ante Noſtri vero exigui neque ſatis firmi numeri maior pars eſt ex
Chr. 491. plebeiis, mercenariis, et clientibus, et opificibus qui ſibi manu
Olymp. victum quaeritant, quique ſunt ſtatus optimatum perturbati non
72½. admodum firmi cuſtodes. Et crebra transfugia ad eos, qui ſe-
V.C. *Cat.* 261. ceſſerunt, faciunt, vt reliqui omnes ſint ſuſpecti. Sed praeter
Var. 263. haec omnia commeatus, qui ad nos apportari non poteſt, quod
ager ſit in hoſtium poteſtate, famem praecipue nobis minatur: verum et vbi ad ipſam inopiam fuerimus redacti, *hoc* multo maiorem terrorem nobis incutiet. * Praeterea, quod nunquam animos

h Ἀποχρῶντες *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* vulg. ἀποχρώντως.

i Χειρωνάκται] χειρώνακτες *Vat.*

k Φοβεῖται] φοβεῖ τε *Vat.* quo modo legendum eſſe ſuſpicatus eſt *Sylb.* φοβεῖ abſque τε, malit *Port.* quod τε vel καὶ ſequens deſideraret: atque φοβεῖ λιμὸν pro μετὰ φόβου λιμὸν ἐπισείειν accipi vult. In *Lexicis* φοβεῖσθαι *minari* ex *Dionyſ.* l. 6. Verum (inquit *Steph.*) non video quid obſtat, quo minus illic verbo φοβεῖσθαι ſuam ſignificationem relinquamus, i. e. paſſim vſitatam.

* *Portus* vertit, *Praeterea ipſum bellum, quod non ſinit vnquam animos noſtros quieſcere,* nos terrebit: *ſed quod atrociſſima quaeque mala ſuperat, illud eſt, quod mulierculae* etc. nam ipſi legendum videtur, ἃ δὲ πάντα ὑπερβάλλει τὰ δεινὰ, et ſubaudiendum τοῦτ' ἐστιν ὅτι ſc. γύναια etc. Vel ſaltem dicendum ἅπαντα δ' ὑπερβάλλει τὰ δεινὰ, ita vt quae ſequuntur ἀπολύτως καὶ κατ' ἐπεξήγησιν ſubiiciantur.

l Δεινὴν

των, ὁ μηδένα χρόνον ἡμᾶς εὐσταθεῖν ταῖς διανοίαις ἐῶν πόλεμος. ἃ πάντα ὑπερβάλλει τὰ δεινά, γύναια τῶν ἀποστατῶν καὶ παιδία νήπια καὶ γηραιοὶ γονεῖς, ἐν ἐσθῆσιν ἐλεειναῖς καὶ σχήμασι πενθίμοις περιφερόμενοι κατὰ τὴν ἀγορὰν καὶ τοὺς στενωποὺς κλαίοντες, ἱκετεύοντες, ἁπτόμενοι δεξιᾶς ἑκάστου καὶ γονάτων, ἀπολοφυρόμενοι τὴν κατέχουσαν αὐτοὺς, καὶ ἔτι μᾶλλον καθέξουσαν ἐρημίαν, [l] δεινὴ καὶ ἀνυπομόνητος ὄψις. [m] οὐδεὶς γοῦν ἐστιν οὕτως ὠμὸς τὸν τρόπον, ὃς οὐκ ἀνατρέπεται τὴν ψυχὴν, ὁρῶν ταῦτα, καὶ πάσχει τι πρὸς τὰς ἀνθρώπων τύχας. ὥστ᾽ εἰ μέλλοιμεν ἀπίστως πρὸς τὸ δημοτικὸν ἔχειν, ἀπαλλακτέον [n] ἡμῖν καὶ ταῦτα τὰ σώματα ἐκποδὼν, τὰ μὲν ὡς ἄχρηστα εἰς πολιορκίαν ἐσόμενα, τὰ δὲ ὡς οὐ διαμενοῦντα βεβαίως φίλα. ἀπελαυνομένων δὴ καὶ τούτων, τίς ἡ φυλάξουσα τὴν πόλιν ἔτι λειφθήσεται δύναμις; ἢ τίνι

animos noſtros conquieſcere ſinit bellum, omnem malorum atrocitatem ſuperat; mulierculae illorum qui ſeceſſionem fecerunt, et infantes, et parentes, ſenio confecti, ſordidati ac lugubri habitu per forum et per compita vagantur, flentes, vnumquemque ſuppliciter orantes, dextram et genua vniuſcuiuſque attingentes, deplorantes ſolitudinem ad quam ſunt redacti, et quae in poſterum maior etiam eſt futura, atrox ſane et non ferendum ſpectaculum. Nullus certe eſt adeo efferatis moribus, quin, ſi haec videat, animo grauiter turbetur, et hominum hoc infortunio * vehementer commoueatur. Quapropter ſi plebi diffidere volumus, tollenda quoque ſunt e medio corpora iſta, quorum alia ad obſidionem tolerandam nullum vſum ſunt allatura, alia vero conſtanter in amicitia et fide non ſunt permanſura. Si igitur haec quoque expellantur, quaenam copiae ad vrbem tutandam

Per Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C.* *Var.* 263.

l Δεινὴν καὶ ἀνυπομόνητον ὄψιν] Δεινὴ καὶ ἀνυπομόνητος ὄψις *Vat.* Magis analogum eſt ἀνυπομένητον. *Sylb.*

m Οὐδεὶς γοῦν ἐστιν οὕτως ὅμως τὸν τρόπον *Vat.* vulgo legitur οὐδεὶς γοῦν οὕτως ὠμὸς ὢν τὸν τρόπον.

* Ita reddo, quod τὶ hic loci particula ſit ἐπιτατικὴ et aequipolleat τῷ μάλα.

n Ὑμῖν *Vat.*

πιστεύσαντες ἐπικουρίᾳ τὰ δεινὰ τολμήσομεν ὑπομένειν; ἡ μέντοι οἰκεία καταφυγὴ ἡμῶν καὶ μόνη [o] βεβαία ἐλπὶς, ἡ τῶν πατρικίων ἀκμὴ, βραχεῖά ἐστιν, ὥσπερ ὁρᾶτε, καὶ οὐκ ἄξιον ἐπὶ ταύτῃ [p] μέγα φρονεῖν. τί οὖν οἱ τὸν πόλεμον ὑπομένειν εἰσηγούμενοι ληροῦσι, καὶ φενακίζουσιν ἡμᾶς, ἀλλ᾽ οὐχὶ φανερῶς παραινοῦσιν ἀναιμωτὶ καὶ δίχα πόνου παραδιδόναι τοῖς ἐχθροῖς ἤδη τὴν πόλιν;„

LII. „Ἀλλ᾽ ἴσως ἔγωγε τετύφωμαι ταῦτα λέγων, καὶ τὰ μὴ δεινὰ ἀξιῶ δεδιέναι· τῇ πόλει δ᾽ οὐδὲν ἕτερον ἤδη που κινδυνεύεται, ἢ μεταβολὴ, πρᾶγμα οὐ χαλεπόν· κατὰ πολλήν γ᾽ ἂν ἡμῖν εὐπέτειαν ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ τόπου θῆτά τε καὶ πελάτην ὄχλον εἰσδέξασθαι γένοιτο. τοῦτι γάρ ἐστιν ὃ πολλοὶ θρυλλοῦσι τῶν ἐναντιουμένων τῷ δημοτικῷ, [q] καὶ μὰ Δί᾽ οὐχ οἱ φαυλότατοι. εἰς τοῦτο γὰρ ἤδη τινὲς ἥκουσιν εὐηθείας, ὥστε μὴ γνώμας εἰσηγεῖσθαι

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

tutandam relinquentur? aut quibus freti auxiliis grauia mala ingruentia ferre audebimus? Illud enim noſtrum domeſticum refugium ac ſola certa ſpes, patriciae iuuentutis robur, paruum eſt, vt videtis, nec ſatis dignum ob quod magnifice de nobis ſentiamus. Quid igitur belli ſuſtinendi auctores delirant, nobisque fucum faciunt, ac non potius aperte ſuadent, vt ſine ſanguine et ſine labore vrbem hoſtibus iam dedamus?„

„At fortaſſe ego haec inaniter iacto, et ea formidanda cenſeo quae minime ſunt extimeſcenda. Fortaſſe etiam nullum aliud periculum reip. iam impendet quam mutatio, res haud difficilis; quia perfacile ex quibuſuis gentibus et locis mercenariorum et clientium turbam in vrbem recipere poterimus. Hoc enim eſt quod multi plebis aduerſarii, et certe quaſi res non contemnendas, vulgo iactant. Nonnulli enim eo ſtultitiae iam ſunt prouecti, vt non ſententiarum ſalutarium ſint auctores

o Βέβαιος *Vat.*

p Non agnoſcit *Vat.* τι. quod vulgatae ante μέγα habent.

q Καὶ μὰ Δί᾽ ὡς οὐχὶ φαυλότατα] Καὶ μὰ Δί᾽ οὐχὶ φαυλότατοι *Vat.* quo modo et *Lapus*, dum vertit, *nec per deos illi quidem ciues ineptiſſimi.* Καὶ μὰ Δί᾽, ὡς αὐτοί γε νομίζουσιν, οὐχὶ φαυλότατα legit *Gelen.* redditque, *per Iouem non omnino (vt ipſis videtur) ſtolide.*

r Deſi-

σωτηρίας, ἀλλ' εὐχὰς λέγειν ἀδυνάτους. οὓς ἡδέως ἂν ἐροίμην, ποία μὲν ἡμῖν χρόνου δοθήσεται περιουσία περὶ ταῦτα τὰ πράγματα γινομένοις, οὕτως ἐγγὺς ὄντων τῇ πόλει τῶν ἐχθρῶν· ποία δὲ συγγνώμη τῷ χρονισμῷ καὶ τῇ μελλήσει τῶν ἐλευσομένων συμμάχων, ἐν οὐ χρονίζουσιν, οὐδὲ μέλλουσι δεινοῖς. τίς δὲ ὁ παρέξων [r] τὸ ἀσφαλὲς" ἀνὴρ ἢ θεὸς, καὶ κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν συνάξων ἐκ παντὸς [s] τόπου, καὶ παραπέμψων δεῦρο τὴν ἐπικουρίαν· ἔτι δὲ δὴ, οἱ τὰς ἑαυτῶν πατρίδας ἐκλείψοντες, καὶ πρὸς ἡμᾶς μεταναστησόμενοι, [t] τίνες ἔσονται· πότερα οἱ οἰκήσεις τε καὶ ἐφέστια καὶ βίους, [u] καὶ τὸ τιμᾶσθαι παρὰ τοῖς πολίταις διὰ πατέρων ἐπιφάνειαν, ἢ δόξαν οἰκείας ἀρετῆς, ἔχοντες; καὶ τίς ἂν ὑπομείνειε, τὰ οἰκεῖα παραλιπὼν ἀγαθὰ, τῶν ἀλλοτρίων αἰσχρῶς μεταλαβεῖν κακῶν; οὐ γὰρ εἰρήνης καὶ τρυφῆς μεταληψόμενοι δεῦρο ἥξουσιν, ἀλλὰ κινδύνων καὶ πολέμου, ἐξ ὧν ἄδηλον εἰ κατ-

auctores, ſed vota quae fieri nequeunt proferant. Ex quibus libenter quaererem, quodnam temporis ſpatium ad haec libere exſequenda nobis in hoc ſtatu verſantibus dabitur, quum hoſtes vrbi adeo ſint propinqui? Quaenam venia *dabitur* morae et cunctationi venturi auxilii, in malis quae nullas moras et nullam cunctationem patiuntur. Quis mortalium aut immortalium nos tutabitur, et pacatiſſime *ac per amplum otium* auxilia vndecunque contrahet, et huc vſque ad nos deducet? Praeterea quinam illi ſunt, qui patriam ſuam deſerent, et ad nos migrabunt? vtrum illi qui iam certas ſedes et lares et res ad victum neceſſarias habent, et qui ob maiorum nobilitatem, vel ob virtutis ſuae gloriam apud ſuos ciues in honore eſſe poſſunt? At quiſnam ſuis bonis relictis alienorum malorum turpiter particeps fieri aequo animo velit? neque enim pacis et deliciarum participes futuri huc venient, ſed periculorum et belli, quorum exitus

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

r Deſiderantur in *Cod. Vat.*

s Τρόπου] Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* τόπου, vt paullo ſupra, malint *Gelen.* et *Port.* non abſurde.

t Οἵ τινες ἔσονται *Vat.*

u Καὶ τὸ τιμᾶσθαι *Vat.* A vulgatis abeſt articulus.

Cum

ὀρθωθήσεται τὸ τέλος. ἢ τὸ δημοτικὸν καὶ ἀνέστιον ἐπαξόμεθα πλῆθος, οἷον καὶ τὸ ἐνθένδε ἀπελαθὲν ἦν, δηλονότι [x] καὶ χρέα, καὶ καταδίκας, καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους ταύταις συμφορὰς ἀγαπητῶς ὅποι τύχῃ μεθιδρυσόμενον; [y] ὃ" κἂν τἄλλα χρηστὸν ᾖ καὶ μέτριον, ἵνα καὶ τοῦτο αὐτοῖς χαρισώμεθα, διὰ τοῦτο γέ τοι τὸ [z] μήτ᾽ οἰκεῖον εἶναι, μήτε ὁμοδίαιτον, μήτε ἐθισμῶν καὶ νόμων καὶ παιδείας ἔσεσθαι τῆς παρ᾽ ἡμῖν ἔμπειρον, μακρῷ δή που καὶ τῷ παντὶ κάκιον ἂν εἴη τοῦ παρ᾽ ἡμῖν."

LIII. „Τῷ μὲν ἐπιχωρίῳ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν, καὶ γονέων, καὶ πολλῶν ἄλλων σωμάτων οἰκείων ὅμηρά ἐστιν ἐνθάδε, καὶ αὐτοῦ νὴ Δία τοῦ θρέψαντος αὐτοὺς ἐδάφους ὁ πόθος, ἀναγκαῖος ὢν ἅπασι καὶ οὐκ ἐξαίρετος· ὁ δ᾽ ἐπίκλητός γε οὑτοσὶ καὶ ἐπίσκηνος ὄχλος, εἰ γένοιτο ἡμῖν

Per. Iul. exitus felix necne ſit futurus incertum eſt. An turbam plebeiam
4223. et laribus carentem in vrbem introducemus, cuiusmodi ea erat
Ante Chr. 491. quae hinc expulſa fuit, nimirum quae aes alienum et mulctas
Olymp. aliaque iſtiusmodi mala libenter ſecum ſit translatura, quocun-
72. ½. que ei migrare contigerit? quae licet alioqui frugi et modeſta
Cat. ſit, (vt hoc quoque eis largiamur) quia tamen neque domi
V.C. 261. nata, neque eadem vitae ratione vtitur, quia etiam noſtrorum
Var. morum et legum et diſciplinae imperita erit, proculdubio longe
263. atque omnino hac noſtra plebe teterior eſt futura."

„Huius enim indigenae et liberos et coniuges et parentes, et multos alios neceſſarios hic obſides habemus; atque adeo ipſum natalis ſoli deſiderium, quod omnibus ineſt neceſſario, nec poteſt eximi. At adſcita haec et * inquilina turba, ſi nobiſcum habitarit, quum nihil horum hic habeat, cuius boni cauſſa

- *x* Cum in eiusmodi migrationibus iſta incommoda non aſportari alio ſoleant, ſed illorum effugiendorum gratia ſedes alibi quaeri, ideo pro καὶ cenſeo legendum κατὰ: qua praepoſitione pro διὰ frequenter vtitur, cum alibi, tum pag. 62. v. 14. et p. 64. v. 10. *Sylb.* Quo conceſſo, mox malim κατὰ δίκας, vt ſupra alicubi.

y Deeſt *Vat.*

z μηδὲ.] Nota hic μηδὲ, et in ſeq. comm. μήτε. quae commutatio alibi etiam occurrit. *Sylb.*

* *Al.* in contubernium noſtrum admiſſa.

a Ἐχθροῖς

σύνοικος, οὐδενὸς αὐτῷ τούτων ἐνθάδε ὄντος, ὑπὲρ τίνος ἀξιώσειε κινδυνεύειν ἀγαθοῦ, εἰ μή τις αὐτῷ γῆς τε ὑπόσχοιτο μέρη δώσειν, καὶ πόλεως μοῖραν ὅσην δή τινα, τοὺς νῦν κυρίους αὐτῶν ἀφελόμενος, ὧν οὐκ ἀξιοῦμεν τοῖς πολλάκις ἀγωνισαμένοις ὑπὲρ αὐτῶν πολίταις μεταδιδόναι. καὶ ἴσως ἂν οὐδὲ τούτοις ἀρκεσθείη δοθεῖσι μόνοις, ἀλλὰ καὶ τιμῶν, καὶ ἀρχῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐξ ἴσου τοῖς πατρικίοις ἀξιώσειε μεταλαμβάνειν. οὐκοῦν εἰ μὲν οὐκ ἐπιτρέψομεν ἕκαστα τῶν αἰτουμένων, [a] ἐχθροῖς αὐτοῖς μὴ τυγχάνουσι χρησόμεθα· εἰ δὲ συγχωρήσαιμεν, ἡ πατρὶς ἡμῖν οἰχήσεται καὶ ἡ πολιτεία, πρὸς ἡμῶν αὐτῶν καταλυομένη. καὶ οὐ προστίθημι ἐνταῦθα, ὅτι πολεμεῖν ἐπιτηδείων σωμάτων ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι δεῖ, οὐ γεωργῶν, οὐδὲ θητῶν, οὐδ' ἐμπόρων, οὐδὲ τῶν περὶ τὰς βαναύσους τέχνας ἀσχολουμένων, οὓς ἅμα δεήσει μανθάνειν τὰ πολεμικά, καὶ πεῖραν αὐτῶν διδόναι· χαλεπὴ δὲ πεῖρα τῶν μὴ ἐν ἔθει· ἀνάγκη δὲ τοιούτους εἶναι τοὺς σύγκλυδας καὶ

cauſſa periclitari volet, niſi quis polliceatur ſe ei et agri partem daturum, et vrbis portionem aliquam iis ereptam qui nunc eam poſſident, quae tamen nolumus impertiri ciuibus, qui ſaepius pro his certarunt. Ac fortaſſe ne his quidem ſolis datis contenta erit; ſed etiam honorum et magiſtratuum, et aliorum bonorum ex aequo cum patriciis particeps eſſe volet. Quapropter, niſi quaecunque poſtularint eis conceſſerimus, eos ob acceptam repulſam inimicos habebimus: quod ſi conceſſerimus, * patria et reſp. a nobis ipſis euerſa peribit. Non addam hoc loco, nobis in praeſentia opus eſſe hominibus ab bellum idoneis, non agricolis, aut mercenariis, aut mercatoribus, aut etiam iis qui ſordidis artibus operam nauant, quos vno eodemque tempore et res bellicas diſcere, et earum ſpecimen dare oportebit. difficile enim eſt non aſſueto ſui ſpecimen dare: neceſſe autem eſt tales eſſe eos, qui huc conuenient, et ex omnibus nationibus migra-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. V.C. *Cat.* 261. *Var.* 263.

a Ἐχθροῖς τοῖς *Vat.*

* Habitabitur nobis patria reſque publ. a nobis ipſis diſſoluta. *Lapus.* perinde ac ſi legiſſet ἡ πατρὶς ἡμῖν οἰκήσεται.

ἐκ παντὸς ἔθνους μετανισταμένους. στρατιωτικὴν γὰρ οὔτε ὁρῶ συμμαχίαν ἡμῖν οὐδεμίαν συνεστῶσαν, οὔτ᾽, εἰ φανείη τις ἐκ τοῦ ἀδοκήτου, παραινήσαιμι ἂν ὑμῖν παραδέξασθαι αὐτὴν τοῖς τείχεσι προχείρως, πολλάς [b] τινας ἐπιστάμενος πόλεις ταῖς εἰσαχθείσαις ἐπὶ φυλακῇ στρατιαῖς δεδουλωμένας.„

LIV. „Ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα, καὶ ὅσα δὴ ἕτερα ἡμῖν εἴρηται πρότερον, ἔτι δὲ τῶν παρακαλούντων ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς ἀναμιμνησκόμενοι, ὅτι οὐ παρ᾽ ἡμῖν μόνοις ἢ πρώτοις πενία πρὸς πλοῦτον ἐστασίασε, καὶ ταπεινότης πρὸς ἐπιφάνειαν, ἀλλ᾽ ἐν ἁπάσαις, ὡς εἰπεῖν, καὶ μικραῖς καὶ μεγάλαις πόλεσι πολέμιον ὡς τὰ πολλὰ τοῦ πλείονος τοὔλαττον καθίσταται· ἐν αἷς οἱ προεστηκότες τοῦ κοινοῦ, μετριάσαντες μὲν ἔσωσαν τὰς πατρίδας, αὐθαδείᾳ δὲ χρησάμενοι μετὰ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν καὶ σφᾶς αὐτοὺς διώλεσαν· καὶ ὅτι πᾶν χρῆμα, ὃ ἂν ἐκ πολλῶν σύνθετον ᾖ, νοσεῖν πέφυκε κατά τι τῶν ἐν αὐτῷ μορίων· καὶ ἔτι

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½.

migrabunt. Nullas enim militares ſociorum copias in noſtram gratiam iam coactas video; neque, ſi quae ex inſperato apparerent, vobis eas intra moenia temere recipiendas cenſerem: quum nos ipſi ſciamus multas vrbes ab exercitibus praeſidii cauſſa in eas introductis in ſeruitutem fuiſſe redactas.„

Cat. 261. *V.C. Var.* 263.

„Haec igitur et alia quaecunque a nobis ante dicta conſiderantes, praeterea, eorum qui vos ad pacem hortantur memores, ſciatis non apud nos ſolos aut primos diſſenſiſſe pauperes a diuitibus, et ignobiles a nobilibus, ſed in omnibus, vt ita dicam, et paruis et magnis ciuitatibus, plerumque multitudini paucitatem eſſe inimicam; (in quibus rerumpublicarum principes, qui moderate ſe geſſerunt, patrias ſuas ſeruarunt, qui vero arrogantes fuerunt, vna cum caeteris viris bonis ipſi ſe quoque perdiderunt) et quicquid ex multis partibus conſtat, ita natura comparatum eſſe, vt aliqua eius pars laboret: praeterea, neque ſemper

b Πολλὰς ἡμᾶς ἐπισταμένους] Nota hic ἡμᾶς ἐπισταμένους abſolute poſita pro ἡμῶν ἐπισταμένων, vt infra p. 372. v. 44. ὡς δὴ ἀκίνδυνον αὐτοῖς τὸ ἔργον ἐσόμενον. *Sylb.*

c Deeſt

πρὸς τούτοις, ὡς οὔτ' ἀνθρωπείου σώματος αἰεὶ τὸ κάμνον ἀποτεμεῖν χρὴ μέρος· αἰσχρά τε [c] γὰρ ἡ ὄψις ἂν γένοιτο τοῦ λειπομένου, καὶ ἡ φύσις οὐκ ἐπιπολὺ διαρκής· οὔτε πολιτικῆς κοινωνίας τὴν νοσοῦσαν ἐξελαύνειν μοῖραν· [d] οὐ γὰρ ἂν φθάνοι διὰ τῶν ἰδίων μερῶν τὸ σύμπαν [e] ἀπολούμενον σὺν χρόνῳ· τῆς τ' ἀνάγκης ἐνθυμηθέντες ὅσον τὸ κράτος, ᾗ καὶ θεοὶ εἴκουσι μόνῃ· μὴ χαλεπαίνετε πρὸς τὰς τύχας, μηδ' ὡς ἁπάντων [f] ἡμῖν κατ' εὐχὴν ἐσομένων, αὐθαδείας ἐμπίπλασθε καὶ ἀμαθίας, ἀλλ' ἐπικλάσθητε καὶ εἴξατε, παραδείγμασι χρησάμενοι τῆς εὐβουλίας, μὴ τοῖς ὀθνείοις, ἀλλὰ [g] τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν ἔργοις.»

LV. „Καὶ γὰρ ἄνδρα ἕνα καὶ πόλιν ὅλην ἐπὶ ταῖς καλλίσταις τῶν ἰδίων πράξεων φιλοτιμεῖσθαι χρὴ, καὶ τὰς λοιπὰς, ὅπως ὁμολογούμεναι ταύταις ἔσονται, σκοπεῖν.

ſemper partem, quae in humano corpore laborat, reſecandam *Per. Iul.*
eſſe; (ita enim reliquum corpus aſpectu turpe eſſet, nec ipſa na- 4223.
tura diutius duraret) neque etiam ciuilis ſocietatis laborantem *Ante*
partem expellendam: (hoc enim pacto partibus corporis paulla- *Chr.* 491.
tim depereuntibus, totum corpus exiguo temporis ſpatio interi- *Olymp.*
ret) conſiderantes etiam quanta ſit vis neceſſitatis, cui ſoli vel 72 $\frac{1}{2}$.
ipſi dii cedunt, aequo animo feratis fortunae viciſſitudines; ne- *Cat.*
que, quaſi res omnes vobis ex animi ſententia ſint ſucceſſurae, *V.C.* 261.
arrogantia et rerum imperitia tumeatis; ſed flectamini et cedatis, *Var.*
recti conſilii exempla ſumentes, non ex rebus quas alii geſſe- 263.
runt, ſed ex iis quas vos ipſi geſſiſtis.„

„Oportet enim tum ſingulos ciues tum integram ciuitatem rebus ſuis praeclariſſime geſtis gloriari, et dare operam vt poſtremae

primis

c Deeſt *Vat.*

d οὐ γὰρ agnoſcit etiam *Lapi* verſio: ſed pro φθάνοι legit *aliud; neque enim per partes proprias coaleſceret, cum tempore amiſſum.* Ego, retento φθάνοι, pro οὐ exiſtimo legendum οὕτω, *ſic enim mature ſingularum partium exſcidio tandem vniuerſum reipublicae corpus peſſumdabitur. Sylb.* Atque hoc modo legendum eſſe cenſet *Port.* niſi quis malit, καὶ γὰρ ἂν φθάνοι.

e Ἀπολούμενον *Vat.* vulg. ἀπολόμενον.

f Ὑμῖν praeferunt *Gelen.* et *Port.*

g Τοῖς ἡμετέροις *Vat.*

h τούτου

ὑμεῖς τοίνυν ἤδη πολλοὺς πολεμίους, ὑφ᾽ ὧν τὰ μέγιστα ἠδικήθετε, ὑποχειρίους λαβόντες, οὔτ᾽ ἀνελεῖν, οὔτ᾽ ἐκβαλεῖν ἐκ τῶν ἰδίων ἐβουλήθητε, ἀλλὰ καὶ οἴκους καὶ κλήρους αὐτοῖς ἀπέδοτε, καὶ πατρίδας οἰκεῖν, ἐξ ὧν ἔφυσαν, εἰάσατε· ἰσοψήφοις τ᾽ εἶναι καὶ πολίταις ὑμετέροις, ἤδη τισὶν ἐξ αὐτῶν ἐχαρίσασθε. [h] τούτου δ᾽ ἔτι θαυμασιώτερον ἔργον ὑμῶν ἔχω λέγειν, ὅτι καὶ τῶν ὑμετέρων πολιτῶν [i] πολλοὺς μεγάλα εἰς ὑμᾶς ἐξαμαρτάνοντας ἀφήκατε τῶν τιμωριῶν, εἰς αὐτοὺς μόνους ἀποσκήψαντες τοὺς αἰτίους τὴν ὀργήν, ὧν ἦσαν οἵ τ᾽ Ἀντέμνας κληρουχήσαντες, καὶ Κρουστομερίαν, καὶ [k] Μεδυλλίαν, καὶ Φιδήνην, καὶ ἄλλοι συχνοί. τί γὰρ δεῖ πάντας ἐξαριθμεῖσθαι νυνί, οὓς ὑμεῖς [l] καὶ ἐκ πολιορκίας κρατηθέντας μετρίως ἐνουθετήσατε καὶ πολιτικῶς; καὶ οὐκ ἔσθ᾽ ὅπως ἢ κίνδυνος διὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν πόλιν, ἢ ψόγος, ἀλλ᾽ ἐπαινεῖταί τε ὑμῶν τὸ ἐπιεικές, καὶ οὐδὲν ἠλάττωται τοῦ ἀσφαλοῦς. ἔπειτα οἱ τῶν πολεμίων φειδόμενοι, τοῖς φί-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V. C. Var.* 263.

primis reſpondeant. Vos igitur multos hoſtes, a quibus grauiſſimas accepiſtis iniurias, in veſtram poteſtatem iam redactos, neque occidere, neque ex ſuis ſedibus expellere voluiſtis, ſed et domos, et agros ipſis reddidiſtis, et patriam ſuam, in qua nati erant, incolere permiſiſtis; quinetiam nonnullos eorum ciuitate donatos in parem iuris libertatiſque conditionem, qua ipſi eſtis, recepiſtis. Sed aliud veſtrum facinus iſto longe admirabilius afferre poſſum, quod ſcilicet multis veſtris ciuibus, qui grauiter in vos deliquerant, poenam remiſiſtis, ira in ſolos *delictorum* auctores effuſa, in quo numero ſunt coloni, quos Antemnas et Cruſtumerium et Medulliam et Fidenas miſiſtis, et multi alii. Quid enim iam omnes recenſendi ſunt, quos obſidioni expugnatos moderate et ciuiliter caſtigatis? neque tamen in vllum propterea periculum aut vituperationem reſpublica incurrit; ſed laudatur veſtra clementia, neque ſalus publica imminuta eſt. Voſne igitur, qui hoſtibus parcitis,

h Τούτου δὲ τὸ] Τούτου δέ τι *Vat.* quo modo, vel τούτου δ᾽ ἔτι, legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.*

i Πολλοὺς καὶ μεγάλα *Vat.*

k Μεδύλλιον *Vat.*

l Deeſt *Vat.*

m Τοὺς;

λοις πολεμήσετε; καὶ οἱ τὰ ὑποχείρια γενόμενα μεθιέντες ἀζήμια, [m] τοὺς συγκατακτησαμένους ὑμῖν τὴν ἀρχὴν ζημιώσετε; πόλιν τε τὴν ἑαυτῶν [n] ὑμεῖς παρέχοντες ἅπασι τοῖς δεομένοις ἀσφαλῆ καταφυγὴν, ταύτης ἀπελαύνειν ὑπομενεῖτε τοὺς αὐθιγενεῖς, οἷς καὶ [o] συνετράφητε, καὶ συνεπαιδεύθητε, καὶ πολλῶν ἐκοινωνήσατε κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἐν εἰρήνῃ τε καὶ κατὰ πολέμους; οὐκ, ἐὰν τά γε δίκαια καὶ τὰ προσήκοντα τοῖς ὑμετέροις ἤθεσι βούλησθε πράττειν, καὶ χωρὶς ὀργῆς κρίνητε τὸ συμφέρον.„

„Ἀλλ' ὅτι μὲν δεῖ καταλύσασθαι τὴν στάσιν, εἴποι τις ἂν, οὐχ ἧττον ἡμεῖς ἐγνώκαμεν, καὶ πολλὴν παρεσχήμεθα προθυμίαν· πῶς δ' ἂν [p] καταλυσαίμεθα αὐτὴν, τοῦτο πειρῶ λέγειν. ὁρᾷς γὰρ ὅση περὶ τὸν δῆμόν ἐστιν αὐθάδεια, ὃς οὔτε πέμπει πρὸς ἡμᾶς περὶ διαλύσεων, αὐτὸς ἀδικῶν, οὔτε τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἀποσταλεῖσιν

tis, cum amicis bellum geretis? et qui hoſtes in veſtram pote- *Per. Iul.*
ſtatem redactos impunitos dimittitis, eos qui vos in imperio pa- 4223.
rando adiuuerunt mulctabitis? et qui vrbem veſtram omnibus ea *Ante Chr.*
indigentibus tutum refugium praebetis, ſuſtinebitis ex ea expel- 491.
lere ipſos indigenas, quibuſcum educati et inſtituti eſtis, et mul- *Olymp.*
torum cum malorum tum bonorum, et pacis et belli tempore, 72 ½.
participes fuiſtis? non: ſi id quod aequum eſt, quodque veſtros *Cat.*
mores decet, facere volueritis, et ſi ſine ira quid vtile ſit iudi- *V. C.* 261.
caueritis.„ *Var.* 263.

„Sed, dixerit quis, nos quoque ſeditionem ſedandam cenſemus, hocque nobis non minus *quam tibi* placet, et ad hanc rem maxime ſumus propenſi; ſed quomodo ſedanda ſit, hoc nobis oſtende ſi potes. Vides enim quanta ſit in plebe arrogantia, quae, quamuis ipſa iniuriam nobis fecerit, tamen nullos legatos de pace

m Τοὺς οὖν κατακτησαμένους *Vat.*

n Ὑμῶν redundat vt exegema. *Sylb.*

o Συνεστράφητε in *Ed. Steph.* quod ſequuti *Gelenius* et *Portus* vertunt, *cum quibus diuturnam habuiſtis conſuetudinem.* Sed (vt inquit *Sylb.*) verior ſcriptura eſt συνετράφητε, eandemque habent *Vat.* et *Lapi Codd.* atque inde συντροφίας dicit infra p. 398. iuxta *Ed. Sylb.*

p Καταλυσαίμεθα ταύτην *Vat.*

ἀποκρίνεται πολιτικὰς καὶ φιλανθρώπους ἀποκρίσεις, ἀλλ' ὑπερηφανεῖ καὶ ἀπειλεῖ, καὶ εἰκάσαι ῥάδιον οὐκ ἔστιν ὅ τι βούλεται. πρὸς [q] δὴ ταῦτα τί παραινῶ νῦν πράττειν, ἀκούσατέ μου. ἐγὼ τὸν δῆμον οὔτ' ἀδιαλλάκτως οἴομαι πρὸς ἡμᾶς ἔχειν, οὔτε δράσειν τι, ὧν ἀπειλεῖ· τεκμαιρόμενος ὅτι οὐκ ἔστιν ὅμοια τοῖς λόγοις αὐτοῦ τὰ ἔργα· πολὺ δὲ μᾶλλον ἡμῶν ἐσπουδακέναι περὶ τὰς διαλύσεις οἴομαι. [r] ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ πατρίδα τὴν τιμιωτάτην κατοικοῦμεν, καὶ βίους, καὶ οἴκους, καὶ γονέας, καὶ πάντα τὰ πλείστου ἄξια ἐν ταῖς ἰδίαις ἐξουσίαις ἔχομεν· ὁ δ' ἄπολις καὶ ἀνέστιός ἐστι, καὶ τῶν [s] ἀναγκαιοτάτων αὐτῷ στερεῖται σωμάτων, βίου τε τοῦ καθ' ἡμέραν οὐκ εὐπορεῖ. τίνος οὖν χάριν, εἴ τις ἔροιτό με, τὰς μὲν προκλήσεις οὐ δέχεται τὰς ἡμετέρας ὁ [t] κακοπαθῶν, αὐτὸς δ' οὐδὲν ἐπιπρεσβεύεται πρὸς ἡμᾶς; ὅτι νὴ Δία, φαίην ἄν, ἄχρις οὗ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *U.C. Var.* 263.

pace ad nos mittit, neque noſtris legatis vllum ciuile ac humanum reſponſum dat, ſed faſtu tumet et minitatur, nec quid illa ſibi velit facile coniici poteſt. Quomodo igitur in his rebus vos gerere debeatis, et quid nunc vobis faciendum cenſeam, audite. Equidem neque plebem adeo infenſam nobis exiſtimo, vt reconciliari nolit, neque quidpiam eorum quae minatur facturam puto; hoc inde coniiciens, quia eius facta dictis non reſpondent: quinimo eam pacis multo magis quam nos cupidam eſſe arbitror. Nos enim patriam chariſſimam incolimus, et res ad victum neceſſarias, et domos, et parentes, et omnia quae ab hominibus plurimi fiunt in noſtra poteſtate habemus: at illa eſt extorris, et ſine laribus, et ſuis neceſſariis orbata, victuque quotidiano non admodum abundat. Quod ſi quis ex me quaerat, cur igitur, miſera, conditiones ad quas eam inuitamus non accipit? cur nullam legationem ad nos mittit? Ei reſpondeo: quia, per Iouem

q δὲ] Si δὴ malis pro δὲ, per me licet. *Sylb.*

r Ἡμεῖς μὲν γὰρ τὴν πατρίδα *Vat.*

s Ἀναγκαιοτάτων αὐτῶν στέρεται *Vat.* vulg. ἀναγκαίων.

t Ὁ μὲν κακοπαθῶν] Pro μὲν aptius legas δεινῶς, vel tale quid. *Lapus* vertit, *mala patiens plebs*, κακοπαθῶν ὁ δῆμος. *Sylb.* Ὅμως κακοπαθῶν in *Cod. Vat.*

u Λόγων

γε [u] λόγων ἀκούει παρὰ τῆς βουλῆς, ἔργον δ' οὐδὲν ὁρᾷ γινόμενον ἐξ αὐτῶν, οὔτε φιλάνθρωπον οὔτε μέτριον, ἐξηπατῆσθαί τ' οἴεται πολλάκις ὑφ' ἡμῶν ὑπισχνουμένων ἀεί τινα πρόνοιαν αὐτοῦ [x] ποιήσασθαι, μηδὲν δὲ προνοουμένων. πρεσβείας δὲ πέμπειν οὐχ ὑπομένει διὰ τοὺς ἐνθάδε κατηγορεῖν εἰωθότας αὐτοῦ, δεδοικώς τε μή τινος, ὧν ἀξιοῖ, διαμάρτῃ. τάχα δ' ἄν τι καὶ φιλοτιμίας ἀνοήτου περὶ αὐτὸν εἴη πάθος· [y] καὶ οὐδέν γε θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ [z] ἐν ἡμῖν αὐτοῖς εἰσί τινες, οἷς τὸ δύσερι τοῦτο καὶ φιλόνεικον [a] ἐνοικεῖ, καὶ κινεῖ οὐκ ἀξιοῦν ἡττᾶσθαι τοῦ ἀντιπάλου, ἀλλ' ἐκ παντὸς ἀεὶ ζητοῦσι περιεῖναι τρόπου, καὶ μὴ πρότερον χαρίζεσθαί τι, ἢ λαβεῖν τὸ μέλλον εὖ πάσχειν ὑποχείριον. ἐννοούμενος δὴ ταῦτα, οἴομαι δεῖν πρεσβείαν ἀποσταλῆναι πρὸς τοὺς δημοτικοὺς ἐκ τῶν μάλιστα πιστευομένων· τοὺς δ' ἀποσταλησομένους ἄνδρας αὐτοκράτορας εἶναι παραινῶ, διαλυσομένους αὐτὴν τὴν στάσιν ἐφ' οἷς

Iouem, ad hanc vſque diem verba tantum a ſenatu audit, et nihil eorum *quae dicuntur*, vel humane vel moderate fieri videt; et exiſtimat ſe ſaepius deceptam fuiſſe a nobis, qui ſemper promittimus nos aliquam eius rationem habituros, et tamen nihil praeſtamus. legatos vero mittere non vult, ob ſuos quotidianos accuſatores, qui hic ſunt, et quia veretur ne rerum a ſe poſtulatarum aliquam repulſam patiatur. Fortaſſe etiam aliquo ſtultae ambitionis vitio laborat. neque vero hoc mirum: ſiquidem inter nos ipſos nonnulli ſunt, in quorum animis haec grauia litigia et contentionum ſtudia reſident, et vulgato vitio nolunt pati ſe ab adverſariis ſuperari, ſed quauis ratione ſemper ſuperiores eſſe conantur, nec prius beneficium largiri volunt, quam eos qui id ſunt accepturi in ſuam poteſtatem redegerint. Haec igitur cogitans, cenſeo legatos ad plebem mittendos, ex iis quibus illa maximam ſit habitura fidem. Illis vero qui mittentur liberam atque abſolutam poteſtatem dandam ipſius ſeditionis ſedandae, condi-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

u Λόγων *Vat.* vulgo λόγου.

x Aoriſt. ποιήσασθαι poſitum hic pro fut. ποιήσεσθαι. *Sylb.*

y Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν *Vat.* vulgo deeſt copula.

z Ἐν ἡμῖν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.* vulgatae praepoſitione carent.

a Ἐν οἰκίᾳ κοινῇ *Vat.*

ἂν αὐτοὶ δικαιῶσι, καὶ μηδὲν ἔτι τῇ βουλῇ προσαναφέροντας. αὐτοὶ γὰρ πείσονται τούτοις οἱ νῦν ὑπερόπτικοὶ δοκοῦντες εἶναι καὶ βαρεῖς, [b] μαθόντες ὅτι ἀληθῶς σπουδάζετε περὶ τὴν ὁμόνοιαν, καὶ εἰς ἐπιεικεστέρας συγκαθήσουσιν αἱρέσεις, οὐδὲν ἀξιοῦντες οὔτε τῶν αἰσχρῶν, οὔτε τῶν ἀδυνάτων. τὸ γὰρ ἠρεθισμένον ἅπαν, ἄλλως τε κἂν ταπεινὸν ᾖ, πρὸς μὲν τοὺς ὑπερηφανοῦντας ἀγριαίνεσθαι φιλεῖ, πρὸς δὲ τοὺς θεραπεύοντας ἡμεροῦσθαι.»

LVII. Ταῦτ' εἰπόντος τοῦ Μενινίου, θροῦς πολὺς ἐνέπεσε τῇ βουλῇ, καὶ διελάλουν ἕκαστοι κατὰ συμμορίας, οἱ μὲν οἰκείως διακείμενοι πρὸς τοὺς δημοτικοὺς, παρακαλοῦντες ἀλλήλους πᾶσαν εἰσφέρεσθαι προθυμίαν, ὅπως κατάξωσι τὸν δῆμον εἰς τὴν πατρίδα, ἐπειδὴ προσειλήφεσαν ἡγεμόνα τῆς τότε γνώμης [c] ἄνδρα τῶν ἀριστοκρατικῶν τὸν ἐπιφανέστατον. οἱ δ' ἀριστοκρατικοὶ καὶ περὶ παντὸς θέλοντες μὴ κινεῖσθαι ἐκ τοῦ πατρίου κόσμου τὴν πολιτείαν, ἀποροῦντες ὅ τι χρήσονται τοῖς παροῦσι, μεταθέσθαι μὲν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

conditionibus quas iudicarint aequas, ita vt nihil amplius ad ſenatum referant. Qui enim nunc ſuperbi et graues videntur, illi hoc ſcient et cognoſcent, vos reuera concordiae ſtudere, et ad aequiores conditiones deſcendent, et nihil quod turpe ſit, aut quod nequeat fieri poſtulabunt. Omnes enim qui irritati ſunt, praeſertim vero ſi ſint infimae conditionis homines, ſolent adverſus ſuperbos exaſperari, et mites et faciles ſe praebere iis, a quibus comitate officiorum fouentur.„

Hac oratione a Menenio habita, murmur ingens in ſenatu eſt ortum, et patres ſinguli per claſſes, *et cateruatim* colloquebantur: atque illi qui plebi fauebant ſeſe inuicem adhortabantur ad omnem ſuam operam alacriter conferendam, vt plebem in patriam reducerent, quando ſententiae tunc dictae ducem nacti eſſent, totius optimatum factionis nobiliſſimum. At optimates *caeteri* quum priſtinum ac patrium reipublicae ſtatum nullo modo mutari vellent, et dubitarent quonam modo in praeſentia ſe gerere deberent, ſenten-

b Μαθόντες δὲ ὅτι *Vat.* Non ibi videtur τε fuiſſe, ſed γε potius.

c Ἀνδρῶν ἀριστοκρατικῶν ἐπιφανέστατον] Rectius ἄνδρα τῶν etc. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἀνδρῶν ἀριστοκρατικῶν τὸν ἐπιφανέστατον.

d Ἄνδρες

οὐκ ἀξιοῦντες τὰς προαιρέσεις, μένειν δ' ἐπὶ τῶν ἐγνωσμένων οὐ δυνάμενοι· οἱ [d] δ' ἀκέραιοί τε, καὶ τῶν στάσεων οὐδετέρᾳ συμφιλονεικοῦντες, εἰρήνην ἄγειν βουλόμενοι, καὶ ὅπως [e] μὴ τειχήρεις γένωνται σκοπεῖν ἀξιοῦντες. σιωπῆς δὲ γενομένης, ὁ πρεσβύτερος τῶν ὑπάτων, ἐπαινέσας τὸν Μενένιον τῆς γενναιότητος, καὶ τοὺς λοιποὺς ἀξιώσας ὁμοίους ἐκείνῳ γενέσθαι κηδεμόνας, λέγοντάς τε [f] ὅσα φρονοῦσι μετὰ παῤῥησίας, καὶ πράττοντας δίχα ὄκνου τὰ δόξαντα, ἕτερον ἐκάλει τὸν αὐτὸν τρόπον ἐξ ὀνόματος, ἀξιῶν γνώμην ἀποφήνασθαι, Μάνιον Οὐαλέριον ἀδελφὸν τοῦ συνελευθερώσαντος τὴν πόλιν ἀπὸ τῶν βασιλέων, ἄνδρα παρ' ὁντιναοῦν τῶν ἀριστοκρατικῶν τῷ δήμῳ κεχαρισμένον.

LVIII. Ὃς ἀναστὰς, πρῶτον ὑπεμίμνησκε τὴν βουλὴν τῶν ἰδίων πολιτευμάτων, καὶ ὅτι πολλάκις αὐτοῦ προλέγοντος τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι δεινὰ, δι' ὀλιγωρίας ἐποιή-

ſententiam quidem mutare nolebant, nec tamen in ea perſiſtere poterant: integri porro et neutri factioni dediti pacem cupiebant, et quonam modo obſidio intra moenia incluſis tolerari poſſet, ſpectandum cenſebant. Silentio autem facto ab omnibus, conſul maior natu, laudata Menenii generoſitate, et caeteros hortatus vt ſimiles illi eſſent in reipublicae cura et adminiſtratione, tum libere dicendo quod ſentirent, tum etiam ſine vllo timore quaecunque viſa eſſent faciendo, alium eodem modo nominatim vocauit, et vt ſuam ſententiam aperiret, rogauit, *ſcilicet* Manium Valerium, fratrem vnius illorum qui patriam regio dominatu liberarant, virum omnium optimatum plebi chariſſimum.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *V. C.* *Cat.* 261. *Var.* 263.

Qui quum ſurrexiſſet, primum commemorauit patribus acta ſua, dixitque ſaepe ſe mala, quae euentura eſſent praedixiſſe, ſed ſuam orationem ſpretam ab illis fuiſſe: deinde

d Ἄνδρες δ' οὐκ.] Coniunctionem δὲ (omiſſam in *Ed. Steph.*) inſeruit *Sylb.* illamque agnoſcit *Lapus.* Optime in *Cod. Vat.* οἱ δ' ἀκέραιοί τε καὶ τῶν: et mox οὐδετέρᾳ, quod conuenientius eſſe viderat *Sylb.* vulg. οὐδετέραις.

e Καὶ ὅπως τειχήρεις μὴ γένωνται, *quonam modo vitari poſſet obſidio*, malint *Sylb.* et *Port.* Καὶ ὅπως μὴ τειχήρεις ἔσονται *Vat.* atque ita etiam *Lapus*, dum vertit, *quemadmodum non eſſent incluſi muris.* particula initians abeſt a vulg.

f Καὶ ὅσα φρονοῦσι *Vat.*

σαντο τοὺς λόγους· ἔπειτα ἠξίου τοὺς ἐναντιουμένους ταῖς διαλλαγαῖς μὴ περὶ τοῦ μετρίου νῦν ζητεῖν, ἀλλ᾽ ἐπεὶ τὴν στάσιν οὐκ εἴασαν ἐξαιρεθῆναι, ἡνίκα μικρὰ ἦν ἔτι τῇ πόλει [g] τὰ διαφέροντα, νῦν γέ τοι σκοπεῖν ὅπως διὰ ταχέων παύσεται, μὴ [h] προελθοῦσα ἔτι πορρωτέρω λήσῃ τάχα μὲν ἀνίατος, εἰ δὲ μή, δυσίατος, καὶ πολλῶν αἰτία σφίσι γενομένη κακῶν· τήν τ᾽ ἀξίωσιν τῶν δημοτικῶν οὐκέτι τὴν αὐτὴν ἀπέφαινεν ἐσομένην τῇ προτέρᾳ, οὐδ᾽ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς [i] εἴκαζε συμβήσεσθαι τὸν δῆμον, ἀπαλλαγὴν τῶν χρεῶν αἰτούμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ βοηθείας δεήσεσθαί τινος ἴσως, ἀφ᾽ ἧς εἰς τὸν λοιπὸν χρόνον ἀσφαλὴς διατελέσει· καταλελῦσθαι μὲν γάρ, ἀφ᾽ οὗ παρῆλθεν ἡ τοῦ δικτάτωρος ἀρχή, τὸν φύλακα τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ νόμον, ὃς οὔτ᾽ ἀποκτείνειν πολίτην ἄκριτον οὐδένα συνεχώρει τοῖς τοιούτοις, οὔτε γε [k] παρὰ τὰς κρίσεις ἐλαττουμένους ὑπὸ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 27 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

deinde petiit ab iis qui paci aduerſabantur, ne non de moderatione iam eſſent ſoliciti, ſed quando ſeditionem ſedari paſſi non fuiſſent, quo tempore parua adhuc in republica eius principia erant, nec admodum ei nocebant, nunc ſaltem darent operam vt ocius ea ſedaretur, ne, ſi clam longius progrederetur, fortaſſe fieret inſanabilis, vel certe curatu perdifficilis, et multas calamitates ſibi afferret: demonſtrauitque plebis poſtulata non amplius eadem fore, quae ante, ſeque ſuſpicari dixit, plebem non amplius intra eoſdem compoſitionis terminos ſtaturam, ita vt ſui aeris alieni remiſſionem tantummodo peteret, ſed fortaſſe aliquod etiam auxilium poſtulaturam, quo tuta permaneret in poſterum. Ex quo enim dictatura in rempublicam fuerat introducta, *dicebat* antiquatam fuiſſe legem libertatis eius cuſtodem, quae neque ciuem vllum ab iſtiuſmodi hominibus interfici, neque plebeios in iudicio a patri-

g Τῇ πόλει διαφέρουσα] Διαφέρον τανῦν in *Cod. Vat.* vnde aliquis legendum coniiceret διαφέροντα νῦν.

h Προσελθοῦσα perperam in *Ed. Steph.*

i Εἰκάζει] Εἰκάζειν legendum, vt ab ἀπέφαινε pendeat; alioqui dicendum eſſet εἴκαζε, quod τῷ ἀπέφαινε reſpondebit. *Port.* Εἴκαζε in *Cod. Vat.*

k Παρὰ τῇ κρίσει] Pro παρὰ rectius fortaſſe legendum περὶ: quo modo *Philoſtr.* dicit περὶ αὐτοῖς φαίνεται *in eis apparet.* vel legendum παρὰ τὴν κρίσιν. *Sylb.*

Vulga-

τῶν πατρικίων δημοτικοὺς παραδίδοσθαι τοῖς [l] καταδικασαμένοις, [m] ἔφεσιν δὲ τοῖς βουλομένοις ἐδίδου μεταφέρειν τὰς κρίσεις [n] ἀπὸ τῶν πατρικίων ἐπὶ τὸν δῆμον· καὶ ὅ τι ἂν ὁ [o] δῆμος γνῷ, τοῦτ' εἶναι κύριον· ἀφῃρῆσθαι δὲ καὶ τὴν ἄλλην ἐξουσίαν τῶν δημοτικῶν ὀλίγου δεῖν πᾶσαν, ἧς ἐν τοῖς προτέροις χρόνοις ἦσαν κύριοι, ὅπου γε καὶ τὸν ἐκ τῶν πολέμων θρίαμβον οὐκ ἐξεγένετο αὐτοῖς [p] εὕρασθαι παρὰ τῆς βουλῆς ἀνδρὶ παρ' ὁντιναοῦν ἄλλον ἐπιτηδείῳ ταύτης τυχεῖν τῆς τιμῆς, Ποπλίῳ Σερουϊλίῳ Πρίσκῳ· ἐφ' οἷς εἰκός τι πάσχοντας τοὺς πολλοὺς ἀθυμεῖν, καὶ πονηρὰς ἔχειν ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας ἐλπίδας· ἐπειδὴ οὔτε ὑπάτῳ,

a patriciis ſuperatos, ipſis aduerſariis victoribus, quorum opera *Per. Iul.*
damnati fuiſſent, tradi ſinebat; *ſed quibuſuis poteſtatem fa- 4223.
ciebat prouocandi a patriciis ad populum, et quod populus poſt *Ante*
cauſſae cognitionem iuſſiſſet, id ratum eſſe *iubebat:* et fere *Chr.* 491.
omnem aliam poteſtatem plebeiis ereptam fuiſſe *dicebat*, quae *Olymp.*
ſuperioribus ſeculis penes eos fuerat, quod poſt partam de hoſti- 72 ½.
bus victoriam triumphum a ſenatu impetrare non potuiſſent *Cat.*
P. Seruilio Priſco, qui vir erat omnium hominum hoc honore di- *V.C.* 261.
gniſſimus. Quapropter veriſimile eſſe plebem offenſam animum *Var.*
deſpondere, et de incolumitate ſua male ſperare: quia neque 263.
conſuli,

Vulgatam lectionem tuetur *Portus.*

l Καταδικασομένοις in fut.] Καταδικασαμένοις in aor. 1. malit *Portus:* quod καταδικάζειν dicatur iudex, καταδικάζεσθαι vero actor.

m Quum ἔφεσις ſit prouocatio ab vno iudicio ad alterum, ſatis erat dicere ἔφεσιν δὲ τοῖς βουλομένοις ἐδίδου ἀπὸ τῶν πατρ. ideoque vereor ne irrepſerint iſta, μεταφέρειν τὰς κρίσεις, ex margine, cui adſcripta eſſent ad exponenda illa, ἔφεσιν ἐδίδου. *Steph.*

* Miror *Gelenium* et *Portum* locum hunc ita vertiſſe, ac ſi ἔφεσιν ἐδίδου non aliud eſſet quam συνεχώρει. Melius *Lapus* hoc modo; *prouocationemque volentibus dabat, iuſque transferendi iudicia a patriciis ad populum.* perinde ac ſi καὶ μεταφέρειν legerat. *Steph.* Locum hunc a Stephano fruſtra ſollicitatum eſſe, pronuntiat Io. Toup, Emendat. ad Suidam T. II. p. 143.

n Ἐπὶ τὸν δῆμον ἀπὸ τῶν πατρικίων *Vat.*

o Δῆμος ἔγνω *Vat.*

p Ἄρασθαι] εὕρεσθαι *Vat.*

q Legen-

οὔτε δικτάτωρι κήδεσθαι αὐτῶν βουλομένοις ἐξεγένετο, ἀλλὰ καὶ q προσαπέλαυσε τῆς αὐτῶν ὕβρεως καὶ ἀτιμίας, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν πολλῶν σπουδὴν καὶ πρόνοιαν. ταῦτα δ' ἀπειργάσθαι r συγκύψαντας, οὐ τοὺς χαριεστάτους τῶν πατρικίων, ὑβριστὰς δέ τινας καὶ πλεονέκτας περὶ χρηματισμὸν ἄδικον δεινῶς ἐσπουδακότας, οἳ πρὸς πολὺ διάφορον καὶ ἐπὶ μεγάλοις δανεισθὲν τόκοις, πολλὰ καταδουλωσάμενοι πολιτῶν σώματα, τούτοις τ' ὠμὰς καὶ ὑπερηφάνους ἀνάγκας προσφέροντες, ἀλλότριον ἐποίησαν γενέσθαι τῆς ἀριστοκρατίας ἅπαν τὸ δημοτικὸν, ἑταιρίαν τε συστησάμενοι, καὶ ταύτης ἀναδείξαντες Ἄππιον Κλαύδιον ἡγεμόνα, μισόδημον ἄνδρα, καὶ ὀλιγαρχικὸν, s δι' ἐκείνου φύρουσι πάντα τὰ πράγματα τῆς πόλεως. οἷς εἰ μὴ τὸ σωφρονοῦν μέρος τῆς βουλῆς ἐμποδὼν στήσεται, κινδυνεύειν ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ τινος καὶ κατασκαφῆς τὴν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* V.C. 261. *Var.* 263.

conſuli, neque dictatori, curam plebeiorum gerere volentibus, id facere licuit, ſed et ipſi fuerunt eorum contumeliae et ignominiae participes propter ſuum erga plebem ſtudium ac prouidentiam. Haec autem omnia clam facta eſſe non a gratioſiſſimo quoque ordinis patricii, ſed ab inſolentibus ac auaris quibuſdam, et iniuſtorum lucrorum auidiſſimis hominibus, qui, pecunia ingenti mutuo data idque magno foenore, multos ciues in ſeruitutem abduxerunt, atque in eos crudele et ſuperbum ac violentum exercentes imperium totam plebem ab optimatibus alienarunt, atque ſodalitate conflata, eiuſque duce creato App. Claudio, viro plebeiis infenſo et paucorum potentiae ſtudioſo, illius opera totam rempublicam ſubuertunt. Quibus niſi ſana ſenatus pars obſtiterit, periculum eſſe ne reſpublica in ſeruitutem redigatur atque

q Legendum videtur προσαπέλαυσαν; vel maiori mutatione ἐξεγένετο ἄλλο ἢ προσαπολαῦσαι: quod genus loquendi vſurpat paullo poſt. *Sylb.* In *Cod. Vat.* προσαπέλαυσέ τις αὐτῶν ὕβρεως δὲ ἀτιμίας, διὰ τὴν τῶν ὑπὲρ πολλῶν etc. Verum *Sylb.* et *Port.* legendum eſſe coniecerant, διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν πολλῶν (*ſc.* δημοτικῶν) σπουδὴν etc. vulgo legitur διὰ τὴν τῶν ὑπὸ πολλῶν.

r Συγκαλύψαντας] Συγκύψαντας *Vat.*

s Φέρουσι] Δι' ἐκείνου ἄγουσι καὶ φέρουσι malit *Steph.*

t Διδό-

πόλιν. τελευτῶν δ' ἀπεφήνατο, συνδοκεῖν τῇ Μενενίου χρῆσθαι γνώμῃ, καὶ τὴν πρεσβείαν ἠξίου πέμπειν διὰ ταχέων· τοὺς δ' ἄνδρας ἀφικομένους πειρᾶσθαι μὲν, ὡς βούλονται, καταλύσασθαι τὴν στάσιν· εἰ δὲ μὴ διδοίη τις αὐτοῖς ἃ βούλονται, δέχεσθαι τὰ [t] δεδομένα.

Μετὰ τοῦτον ἀνέστη κληθεὶς Ἄππιος Κλαύδιος, ὁ τῆς LIX. ἐναντιουμένης τῷ δήμῳ στάσεως, ἀνὴρ μέγα φρονῶν ἐφ' ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο οὐκ ἄνευ δικαίας πάσχων αἰτίας· ὅ τε γὰρ ἴδιος αὐτοῦ βίος ὁ καθ' ἡμέραν σώφρων καὶ σεμνὸς ἦν, ἥ τε προαίρεσις τῶν πολιτευμάτων εὐγενὴς, καὶ τὸ ἀξίωμα σώζουσα τῆς ἀριστοκρατίας· ὃς ἀφορμὴν λαβὼν τὴν τοῦ Οὐαλερίου δημηγορίαν, τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις· „Ἐν ἐλάττονι μὲν αἰτίᾳ Οὐαλέριος ἦν, εἰ τὴν αὐτοῦ γνώμην ἀπεφήνατο μόνην, τῶν δὲ τὰ ἐναντία ἐγνωκότων μὴ κατηγόρει· [u] περιῆν γὰρ ἂν αὐτῷ μηδὲν ἀκοῦσαι τῶν προσόντων αὐτῷ κακῶν. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀπέχρησεν αὐτῷ τοιαῦτα συμβουλεύειν, ἐξ ὧν οὐδὲν [x] ἀλλ' ἢ τοῖς κακίστοις τῶν πο-

atque euertatur. Poſtremo dixit, ſe quoque cenſere Menenii *Per. Iul.*
ſententiam ſequendam, et legationem ocius mittendam, legatos- 4223.
que ad plebem profectos tentare, an arbitratu ſuo ſeditionem *Ante Chr.*
ſedare poſſent: quod ſi plebs illis ea, quae peterent non con- 491.
cederet, conditiones quae ab ea offerentur accipiendas *cenſebat.* *Olymp.*

Poſt hunc App. Claudius vocatus ſurrexit, aduerſae factionis 72 ½.
vir, magnifice de ſe ſentiens, idque non immerito: nam et quoti- *Cat.*
diana eius vita modeſta et veneranda erat, eiuſque animus in admi- *V.C.* 261.
niſtranda republica generoſus, et dignitatis optimatum conſeruan- *Var.*
dae ſtudioſus, qui, arrepta occaſione ex Valerii concione, in hunc 263.
modum verba fecit: „Minus certe culpandus eſſet Valerius, ſi tan- *App. Claudii*
tum ſententiam ſuam dixiſſet, nec eos qui contrariae ſunt ſententiae *oratio.*
accuſaſſet: ſic enim nullum ſuum vitium audiſſet. Iam vero quoniam non ſatis ei fuit ea dare conſilia, ex quibus nihil aliud ſequetur, niſi

t Διδόμενα *Vat.* quod placuit etiam *Sylburgio.*

u Περιῆν γὰρ ἂν αὐτῷ *Vat.* Particula ἂν carent vulgatae.

x Si malis ἀλλ' ἤ, per me licet *Sylb.* Id eſt οὐδὲν ἄλλο, ἤ. ſcilicet vulgatae dant οὐδὲν ἀλλ' ἢ [pro ἀλλὰ ἤ.]

* Meique

λιτῶν δουλεύσομεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐναντιουμένων αὐτῷ καθήψατο, κἀμοῦ ἀψιμάχως ἐμνήσθη, πολλὴν ἀνάγκην [y] ὁρῶ κἀμοὶ περὶ τούτων εἰπεῖν, καὶ πρῶτον ἀπολύσασθαι τὰς κατ᾽ ἐμαυτοῦ διαβολάς· ὠνείδισται γάρ μοι πρὸς αὐτοῦ ἐπιτήδευμα, οὔτε πολιτικὸν, οὔτ᾽ εὐπρεπὲς, ὡς ἀπὸ παντὸς χρηματίζεσθαι προῄρημαι τρόπου, καὶ πολλοὺς τῶν πενήτων ἀφῄρημαι τὴν ἐλευθερίαν, καὶ ὡς ἡ ἀπόστασις τοῦ δήμου δι᾽ ἐμὲ οὐχ ἥκιστα γέγονεν. ὧν ὅτι οὐδὲν ἀληθές ἐστιν, οὐδ᾽ ὑγιὲς, ῥάδιον ὑμῖν μαθεῖν. [z] ἴθι γὰρ, εἰπὲ ὦ Οὐαλέριε, τίνες εἰσὶν οὓς κατεδουλωσάμην ἐγὼ πρὸς τὰ χρέα; τίνας ἐν δεσμοῖς πολίτας ἔσχον, ἢ νῦν ἔχω; τίς τῶν ἀφεστηκότων διὰ τὴν ἐμὴν ὠμότητα ἢ φιλοχρηματίαν [a] στερεῖται τῆς ἑαυτοῦ πατρίδος; ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν. τοσούτου γὰρ δέω τινὰ τῶν πολιτῶν [b] καταδεδουλῶσθαι διὰ χρέος, ὥστε πολλοῖς πάνυ τὰ ἐμαυτοῦ προέμενος, οὐδένα τῶν ἀποστερησάντων με πρόσθετον ἐποιησά-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

niſi vt teterrimis ciuibus ſeruiamus, ſed etiam eos qui aduerſantur, ipſi perſtrinxit, * et mei obiter quandam mentionem fecit, video mihi quoque magnam neceſſitatem impoſitam eſſe ad haec reſpondendi, ac primum quidem falſa crimina in me coniecta diluendi. Exprobratum enim mihi fuit ab eo neque ciuile, neque liberale ſtudium, me lucra quibuſuis artibus conſectari, et multis pauperibus libertatem eripuiſſe, et me praecipuum auctorem ſeceſſionis a plebe factae. quorum nihil verum neque ſanum eſſe facile cognoſcere poteſtis. Eia enim, dic mihi, Valeri, quinam ſunt illi, qui ob ſuum aes alienum in ſeruitutem a me rapti fuerunt? quos vnquam ciues in vinculis aut ante habui, aut iam habeo? quis eorum, qui receſſerunt, propter meam crudelitatem aut auaritiam, patria ſua caret? ſed certe nullum nominare poſſes. Tantum enim abeſt, vt vlli ciui libertatem ob ipſius aes alienum eripuerim, vt etiam permultis largitus ſim de meis fortunis, et nullum eorum, qui me credita pecunia fraudarunt, mihi addixerim

* Meique manu conſertus meminit *Lapus*. Etiam in me velitatus eſt. *Gelen.*

y Ὁρῶν perperam in *Ed. Steph.*

z Ἴσθι] Ἴθι *Vat.* quod viderat et *Portus.*

a Στέρεται τῆς *Vat.*

b Καταδεδουλῶσθαι χρέος *Vat.* in vulgatis eſt ſimplex δεδουλῶσθαι.

c Non

μην οὐδ᾽ ἄτιμον, ἀλλὰ πάντες εἰσὶν ἐλεύθεροι, καὶ πάντες οἴδασί μοι χάριν, Φίλων τε καὶ πελατῶν [c] ἐν τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἐξετάζονται. καὶ οὐ λέγω [d] ταῦτα κατηγορῶν τῶν μὴ τὰ παραπλήσιά μοι πεποιηκότων, οὐδ᾽ εἴ τινες νόμῳ συγχωρούμενόν τι ἔδρασαν, ἀδικεῖν αὐτοὺς οἴομαι, ἀλλὰ τὰς ἐμαυτοῦ διαβολὰς ἀπολύομαι.»

«Ἃ δ᾽ εἰς χαλεπότητα καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων προ- LX.
στασίαν ὠνείδισέ μοι, μισόδημόν τε καὶ ὀλιγαρχικὸν ἀποκαλῶν, ὅτι τῆς ἀριστοκρατίας περιέχομαι, κοινὰ πάντων ὑμῶν ἐστι κατηγορήματα, ὅσοι οὐκ ἀξιοῦτε κρείττονες ὄντες ὑπὸ χειρόνων ἄρχεσθαι, οὐδ᾽ ἣν παρελάβετε ὑπὸ τῶν προγόνων πολιτείαν ὑπὸ τῆς κακίστης τῶν ἐν ἀνθρώποις πολιτειῶν δημοκρατίας ἀφαιρεθῆναι. οὐ γὰρ ἂν οὗτος [e] ὀλιγαρχίας ὄνομα θῆται τῇ τῶν κρατίστων ἡγεμονίᾳ· καὶ δὴ τὸ πρᾶγμα, ὑπὸ τοῦ ὀνόματος [f] διαβληθὲν, ἀφα-

addixerim aut ignominia notarim, ſed omnes ſunt liberi, omnes- *Per. Iul.*
que mihi vt amici et clientes gratiam habent, et ſunt in numero 4223.
eorum, qui mihi neceſſitudine coniunctiſſimi. Neque vero haec *Ante*
dico, vt accuſem eos, qui idem quod ego non fecerunt; neque, *Chr.*
ſi qui legis permiſſu aliquid fecerunt, eos cuipiam iniuriam fa- 491. *Olymp.*
cere arbitror; ſed crimina mihi obiecta diluo.„ 72 ½.

Quod autem mihi morum aſperitatem et improborum ho- *Cat.*
minum patrocinium exprobrarit, plebis hoſtem et paucorum *V.C.* 261.
dominatus ſtudioſum me appellans, quoniam optimatibus faueo, *Var.*
haec crimina mihi ſunt communia vobiſcum, quotquot, quum 263.
ſitis ipſi meliores, deteriorum imperium detrectatis, et quotquot eam reipublicae formam, quam a maioribus accepiſtis, a dominatu populari, qui eſt peſſimus omnium earum reipublicae formarum, quibus homines vtuntur, eripi vobis ferre non poteſtis. Neque enim ſi iſte nomen dominatus paucorum impoſuerit optimatum principatui, propterea res ipſa *hoc nouo nomine* in inuidiam

c Non agnoſcit *Vat.* καὶ quod hic in vulgatis redundat.

d Ταῦτα κατηγορῶν ἐγὼ *Vat.*

e Ὀλιγαρχίας ὄνομα θεῖναι θελήσει *Vat.*

f Forſan legendum διαβληθὲν, vel ſaltem, tranſpoſitis compoſitionis partibus, καταδιαβληθὲν. *Sylb.* Διαβληθὲν in *Cod. Vat.*

g Δημο-

νισθήσεται· ἡμεῖς δὲ πολλῷ ἂν δικαιότερον ἐπενέγκαιμεν ὄνειδος καὶ ἀληθέστερον, [g] δημοκοπίαν καὶ τυραννικῶν ἔργων ἐπιθυμίαν. οὐδενὶ γὰρ δὴ ἄδηλον ὅτι πᾶς τύραννος ἐκ δημοκόλακος φύεται· καὶ ταχεῖα ὁδός ἐστι τοῖς καταδουλοῦσθαι [h] τὰς πόλεις βουλομένοις, ἡ διὰ τῶν κακίστων ἄγουσα πολιτῶν ἐπὶ τὰς δυναστείας, οὓς θεραπεύων αὐτὸς διατετέλεκε, καὶ οὐδὲ μέχρι τοῦ παρόντος παύεται. εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι οὐκ ἂν ἐτόλμησαν οἱ φαῦλοι καὶ ταπεινοὶ [i] τοιαῦτα ἐξαμαρτεῖν, εἰ μὴ ὑπὸ τοῦ σεμνοῦ καὶ φιλοπόλιδος τούτου ἐξηγέρθησαν, ὡς δὴ ἀκίνδυνον αὐτοῖς τὸ ἔργον ἐσόμενον, καὶ [k] πρὸς τῷ μηδεμίαν ὑποσχεῖν δίκην, κρείττονα μοῖραν τῆς προτέρας ἕξοντας. μάθοιτε δ' ἂν ὡς ἀληθῆ [l] ταῦτα εγὼ λέγω, μνησθέντες ὅτι [m] δεδιττόμενος ὑπὲρ πολέμου, καὶ διαλλαγὰς ἀναγκαίας ἀποφαίνων, ἅμα ἔφη καὶ ὡς οὐκ ἀγαπήσουσιν οἱ πένητες ἀφεθέντες τῶν χρεῶν, ἀλλὰ καὶ βοηθείας δεήσονταί τινος, καὶ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

vidiam adducta peribit. At nos multo iuſtius et verius ei exprobrare poſſemus plebis adulationem et tyrannidis affectationem. Nullus enim eſt, qui non videat manifeſte ex plebis adulatore omnem tyrannum fieri; et compendioſiſſimam eſſe viam iis, qui ciuitatis libertatem opprimere volunt, eam quae per fauorem peſſimorum ciuium ducit ad potentiam, quos iſte ſemper coluit, et ne nunc quidem colere deſinit. Illud enim vos ſcitis, viles et abiectos homines tale flagitium patrare nunquam auſuros fuiſſe, niſi a venerando iſto ac reipublicae ſtudioſo viro concitati fuiſſent, ſperantes fore vt in nullum propterea incurrerent periculum, quinetiam praeter ipſam impunitatem conditionem quoque priore meliorem conſequerentur. Haec autem a me vere dici cognoſcere poteſtis, ſi meminiſtis, eum, dum vos belli impendentis inani metu terreret, et pacem neceſſario faciendam diceret, illud etiam addidiſſe, pauperes non fore contentos aeris alieni remiſſione, ſed etiam auxilium aliquod poſtulaturos, nec

veſtrum

g Δημοκοπίαν] Λέγεται δὲ δημοκοπία ἡ δοξοκοπία. *Suid.* in v. δημοκοπεῖν.

h Τὰς πολιτείας βουλομένοις *Vat.*

i Τηλικαῦτα *Vat.*

k Πρὸς τὸ μηδεμίαν *Vat.*

l Ἐγὼ ταῦτα *Vat.*

m Δεδιττόμενος ὑμᾶς ὑπὲρ πολ. *Vat.*

n Ἐφ'

οὐκ ἀνέξονται ἔτι [n] ὑφ' ὑμῶν ὡς καὶ πρότερον ἀρχόμενοι· τελευτῶν δὲ ὑμᾶς ἠξίου στέργειν [o] τὰ παρόντα, καὶ συγχωρεῖν ὅ τι ἂν ὁ δῆμος ἐπὶ τῇ καθόδῳ δικαιώσῃ λαβεῖν, μὴ διακρίναντας μήτ' ἀπὸ καλῶν αἰσχρὰ, μήτ' ἀπὸ δικαίων ἄδικα. τοσαύτης ἄρα αὐθαδείας τὸ ἀνόητον οὗτος ἐμπέπληκε τῆς πόλεως, ἀνὴρ πρεσβύτερος, καὶ [p] πάσας κεκαρπωμένος τὰς παρ' ἡμῶν τιμάς. ἆρα ἦν [q] σοι ἄξιον, Οὐαλέριε, καθ' ἑτέρων τὰ μὴ προσόντα ὀνείδη λέγειν, τοιαύταις ὄντι κατηγορίαις ἐνόχῳ;»

»Καὶ πρὸς μὲν τὰς ὑπὸ τούτου ῥηθείσας διαβολὰς ἀρκεῖ τὰ εἰρημένα. ὑπὲρ δὲ ὧν βουλευσόμενοι συνεληλύ- LXI. θατε, δοκεῖ μοι δίκαιά τ' εἶναι καὶ τῆς πόλεως ἄξια καὶ [r] συμφέροντα ἡμῖν, οὐ μόνον ἃ ἐν ἀρχαῖς ἀπεφηνάμην, ἀλλὰ καὶ νῦν ἐπὶ τῆς αὐτῆς γνώμης ἐπιμένων ἀποφαίνομαι, μὴ συγχεῖν τὸν κόσμον τῆς πολιτείας, μηδὲ κινεῖν ἔθη

veſtrum imperium vt ante laturos: poſtremo autem vobis ſuaſiſſe, vt in praeſenti rerum ſtatu acquieſceretis, et concederetis quaecunque reditus ſui cauſſa plebs poſtulaſſet, nullo ſtatuto diſcrimine inter res honeſtas et turpes, aut inter iuſtas et iniuſtas. tanta arrogantia inſanum vulgus ſenex iſte, noſtro fauore omnibus honoribus functus, repleuit. An igitur, Valeri, id te decebat, aliis falſa probra obiicere, quum tu ipſe ſis talibus obnoxius criminibus?„

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

„Atque haec quidem aduerſus iſtius calumnias ſufficiunt. Quod vero attinet ad praeſentem conſultationem, cuius cauſſa coacti eſtis, cenſeo aequum eſſe, et ex populi Romani dignitate atque e re noſtra, non ſolum ea quae principio dixi, ſed ea etiam quae nunc in eadem permanens ſententia dico, *ſcilicet* vt non confundamus bene conſtitutum reipublicae ſtatum, nec moueamus non

n Ἐφ' ὑμῶν] ὑφ' ὑμῶν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Portus.*

o Τοὺς παρόντας] Τὰ παρόντα malint *Sylb.* et *Port.*

p Πάντας] Πάσας *Vat.*

q Vt *Graecis* familiare ἄξιόν σοι atque etiam πρέπει σοι; ita priſci *Latini* hanc loquendi formam exprimunt, quum dicunt *tibi decet, eius aetati decet. Port.*

r Συμφέροντα ὑμῖν *Vat.*

πατέρων ἀκίνητα, μηδ' ἀναιρεῖν ἐξ ἀνθρώπων πίστιν, ἱερὸν χρῆμα, μεθ' ἧς πᾶσα πόλις οἰκεῖται ἀσφαλῶς, δήμῳ τε μὴ εἴκειν ἀγνώμονι, ἀδίκων ἔργων καὶ ἀθεμίτων χρήζοντι· καὶ οὐχ ὅπως ὑποκατακλίνομαί [s] τι τῆς γνώμης φόβῳ τῶν διαφόρων, οἳ τὸ ἐν τῇ πόλει δημοτικὸν ἐπ' ἐμοὶ συνιστάντες δεδίττονταί με, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἢ πρότερον ἔῤῥωμαι τὴν ὀργὴν, καὶ ἀγανακτῶ τοῖς αἰτήμασι τοῦ δήμου διπλασίως. ὑμῶν τ', ὦ βουλὴ, τὸ παράλογον τῆς γνώμης τεθαύμακα, ὅτι οὐκ ἐπιτρέψαντες αὐτῷ, ὅτε οὔπω [t] φανερὸς ἦν πολέμιος, χρεῶν ἀποκοπὰς καὶ κατακριμάτων ἀφέσεις αἰτουμένῳ, νῦν ἐπεὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐστὶ καὶ τὰ πολεμίων δρᾷ, [u] ταῦτα εἰ συγχωρήσετε βουλεύεσθε, [x] κἂν ὅ τι ἂν ἄλλο αὐτῷ δοκῇ. δόξει δὲ δήπου,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* V.C. 261. *Var.* 263.

non mouendas maiorum conſuetudines, nec tollamus ex hominum conſortio fidem, rem ſacram, per quam omnes ciuitates tuto habitantur; neque plebi cedamus ingratae, res iniuſtas ac nefarias expetenti. Et tantum abeſt, vt de ſententia decedam territus ab aduerſariis, qni vrbanam plebem in me concitantes me territare conantur, vt multo magis nunc quam ante in mea ira confirmatus ſim, et duplo magis indigner talibus plebis poſtulatis. Et veſtram, patres conſcripti, abſurdam mentem demiror, qui quod ei negaſtis, quum nondum eſſet manifeſtus reipublicae hoſtis, nouas tabulas et damnationum remiſſionem petenti, iam quando eſt in armis et hoſtiliter ſe gerit, ei hoc ipſum concedere velitis, et quicquid praeterea ipſi in mentem venerit. multa autem venient, atque

s Τε in *Ed. Steph.* Si γε malis, tuo fruere iudicio. *Sylb.*

t Si quis φανερῶς reponat, facile aſſentiar. *Sylb.*

u Ταῦτα εἰ συγχωρήσετε βουλεύεσθε *Vat.*

x Καὶ ὅ τι ἂν ἄλλο αὐτῷ δοκῇ legiſſe videntur *Lapus* et *Gelenius*, vt notauit *Sylb.* Vulgatae ſic dant ταῦτα συγχωρήσειν βούλεσθε, ὅ τι κἂν ἄλλο τι αὐτῷ δοκεῖ. Senſus et legitima conſtructio huiuſmodi lectionem flagitare videntur, ὃς κἂν ἄλλό τι αὐτῷ δοκῇ, δόξει δὲ δήπου, ποιήσεται, καὶ πρῶτον etc. *quae quicquid ipſi praeterea in mentem venerit* (*venient autem multa*) faciet; *atque id primum* a vobis impetrabit *quod poſtulat*, nim. etc. *Port.*

y Ποιήσετε

καὶ πρῶτον [y] ποιήσεται τῶν ἀξιουμένων ἰσότιμον εἶναι, καὶ τῶν αὐτῶν ἡμῖν μετέχειν. [z] οὐκοῦν [a] εἰς δημοκρατίαν περιστήσετε, τὴν ἀμαθεστάτην, ὥσπερ ἔφην, τῶν ἐν ἀνθρώποις πολιτειῶν, καὶ ὑμῖν ἀσύμφορον τοῖς ἀξιοῦσιν ἄρχειν ἑτέρων; οὐκ, ἐάν γε σωφρονῆτε ὑμεῖς. ἢ πάντων ἂν εἴητε ἀφρονέστατοι, εἰ, [b] πρὸς ἑνὸς ἄρχεσθαι ἀνδρὸς τυραννικοῦ οὐκ ἀνασχετὸν ἡγησάμενοι, [c] δήμῳ, τυραννίδι πολυκεφάλῳ, νῦν [d] ὑμᾶς αὐτοὺς παραδώσαιτε, καὶ ταῦτα οὐ μετὰ χαρίτων αὐτῷ πείθοντι συγχωρήσαντες, ὑπὸ δ' ἀνάγκης κρατηθέντες, καὶ ὡς οὐκ ἐξὸν ἄλλό τι [e] δρᾶν ὑμῖν, παρὰ γνώμην [f] εἴξαντες. ὅταν δὲ τὸ ἀνόητον ἀντὶ τοῦ κολάζεσθαι, ἐφ' οἷς ἂν πλημμελήσῃ, καὶ τὸ

atque id primum *a vobis* poſtulabit, *nimirum* ius aequum geren- *Per. Iul.*
dorum honorum, et vt earundem rerum nobiſcum ſit particeps. 4223.
Non igitur vosmet patiemini recidere in dominatum pop. qui (vt *Ante Chr.* 491.
ante dixi) eſt craſſiſſimus omnium reip. formarum inter homines, *Olymp.*
et maxime damnoſus vobis, qui ad aliorum imperium adſpiratis. 72 ½.
certe non *mutabitis* ſi ſapueritis. alioqui omnium ſtultiſſimi eri- *Cat.*
tis, ſi, quum vnius viri tyrannici imperium minime vobis fe- *V.C.* 261.
rendum exiſtimaueritis, nunc vos ipſos dedatis *ac ſubiiciatis* ple- *Var.*
bi, quae eſt tyrannis ex multis capitibus conſtans: praeſertim ſi 263.
neque eius gratia neque oratione adducti *poſtulata* concedatis, ſed neceſſitate coacti, et quaſi nihil aliud in praeſentia facere poſſitis, niſi praeter animi ſententiam ipſi cedere. Nam ſi plebs inſana, pro ſupplicio ſuis peccatis debito, inſuper honores

y Ποιήσεται] Ποιήσετε *Vat.* nec aliter *Lapus*, qui vertit, *primumque facietis poſtulatorum, aequi eam honoris eſſe* etc. *Port.*

z Οὐκ οὖν vel οὐκοῦν malit *Port.*

a Forſan εἰς δημοκρατίαν τὴν πόλιν (τὴν πολιτείαν *Port.*) περιστήσετε: vel, εἰς δημοκρατίαν περιστήσεσθε. nam περιστήσετε neutral. vſurpari non ſolet. *Sylb.* Περιστήσεται in *Cod. Vat.*

b Deeſt *Vat.* οἱ. quod vulgatae ad εἰ addunt.

c Rectius forſan δήμου τυραννίδι πολυκεφάλῳ. alioqui appoſitiue legendum eſſet, δήμῳ, τυράννῳ πολυκεφάλῳ. *Sylb.*

d Ἡμᾶς minus apte in *Ed. Steph.* vt et mox ὑπό τε ἀνάγκης. *Sylb.*

e Δρᾶν νῦν ἡμῖν *Vat.*

f Rectius fortaſſe εἴξαντας, aut εἴξαιτε, aut demum εἶξαι, vt *Lapus* vertit, *tanquam aliud nunc vobis agere nihil liceat, niſi praeter voluntatem cedere. Sylb.*

τιμᾶσθαι [g] δι' αὐτὰ προσλάβῃ, πῶς, δοκεῖτε, αὔθαδες ἔσται καὶ ὑπερήφανον; μὴ γὰρ δὴ ἐκείνῃ τῇ ἐλπίδι ἐπαίρεσθε, ὡς μετριάσει περὶ τὰς ἀξιώσεις ὁ δῆμος, ἐὰν φανερὸν αὐτῷ γένηται, ὅτι ὑμεῖς ἅπαντες ἐψηφίσασθε οὕτως."

LXII. "Ἀλλὰ πλεῖστον δὴ ἐν τούτῳ Μενίνιος ἐψεύσθη τῆς δόξης, ἀνὴρ σώφρων, [ὡς] καὶ ἐκ τῶν ἑαυτοῦ τρόπων τεκμαιρόμενος χρηστὰ ὑπὲρ ἑτέρων. ἐγκείσεται γὰρ ὑμῖν πέρα τοῦ δέοντος βαρὺς ὑπό τ' αὐθαδείας, ἣ φιλεῖ περὶ τὸ κρατοῦν αἰεὶ γίνεσθαι, καὶ ἀφροσύνης, ἧς πλεῖστον [h] ὄχλος " μετέχει μέρος· κἂν εἰ μὴ ἐν ἀρχαῖς, χρόνῳ γοῦν ὕστερον ἐφ' ἑκάστῳ χρήματι, ὧν ἂν δεηθεὶς μὴ τύχῃ, τὰ ὅπλα λαβὼν, τὸν αὐτὸν τρόπον [i] ἡμῖν σοβαρῶς ἐπιθήσεται. ὥστ' εἰ τὰ πρῶτα συγχωρήσετε, συμφέροντα εἶναι νομίσαντες, ἕτερόν τι χεῖρον εὐθὺς [k] ἐπιταχθήσεσθε· καὶ αὖθις ἄλλο τούτου χαλεπώτερον, ὡς φόβῳ ὑπακούσαντες καὶ τὰ πρῶτα, ἕως ἐκβάλωσιν ὑμᾶς τελευτῶντες τῆς

Per. Iul. res ob haec ipſa acceperit, quam arrogantem et quam ſuperbam
4223. eam fore putatis? Ne enim illa ſpe efferamini, plebem in po-
Ante Chr. 491. ſtulatis ſuis moderatam fore, ſi cognouerit hoc a vobis omnibus
Olymp. ita fuiſſe decretum."
72½. "Sed hac in re potiſſimum Menenium virum ſapientem, et
Cat. aliorum mores ex ſuis metientem, ac de iis bene ſentientem,
V.C. 261. opinio valde feſellit. Plebs enim grauiter et vltra modum in-
Var. ſtabit vobis prae arrogantia, quae victoriam ſemper comitari
263. ſolet, et prae amentia, cui vulgus maxime eſt obnoxium: et ſi non *ſtatim* ab initio, at certe aliquando poſt ob vnamquamque rem, cuius repulſam paſſa fuerit, arreptis armis eodem modo inſolenter nos adorietur. Itaque ſi prima poſtulata ei conceſſeritis, id vobis conducere rati, mox vobis aliquid deterius accerſetis; ac mox rurſus aliud hoc ipſo moleſtius, quaſi et in illis primis poſtulatis terrore adducti morem ei geſſeritis, donec tandem illi vos ex vrbe pellant,

ſicut

g Διὰ ταῦτα *Vat.*

h Non agnoſcit *Vat.*

i Ὑμῖν *Vat.*

k Ἐπαχθήσεσθε] Ἐπιταχθήσεσθε *Vat.*

l Συγχ-

πόλεως, ὡς ἐν πολλαῖς ἄλλαις, καὶ τὰ τελευταῖα ἐν Συρακούσαις [l] οἱ γεωμόροι [m] πρὸς τῶν πελατῶν ἐξηλάθησαν. εἰ δ᾽ [n] ἐπ᾽ ἐκείνων ἀγανακτήσαντες, [o] ἐναντιώσεσθε τοῖς αἰτήμασι, τί δή ποτ᾽ οὐκ αὐτόθεν ἄρχεσθε ἐλεύθερα φρονήματα ἔχειν; κρεῖττον γὰρ ἀπ᾽ ἐλάττονος αἰτίας ὁρμηθέντας, πρὶν βλαβῆναί τι, ἀποδείξασθαι τὸ γενναῖον, ἢ πολλὰ ὑπομείναντας, τότ᾽ ἀγανακτεῖν περὶ τῶν γεγονότων, καὶ μὴ ἐπιτρέπειν τὰ λοιπά, καὶ ὀψὲ ἄρξασθαι νοῦν ἔχειν. Φοβείτω δὲ ὑμῶν μηδένα μήτε ὁ τῶν ἀποστατῶν ἀνασεισμός, μήτε ὁ τῶν ἀλλοφύλων πόλεμος· μήτε καταγινώσκετε τῆς οἰκείας δυνάμεως ὡς

ſicut et in multis aliis ciuitatibus accidit, et nouiſſime Syracuſis, vbi agrorum domini a *colonis* ſuis clientibus expulſi fuerunt. Sin vero indignitate illorum poſtulatorum commoti, ipſis eſtis aduerſaturi, cur non hinc tandem ſpiritus liberos ſumere incipitis? Praeſtat enim leuiore ex cauſſa impulſos, nondum vllo detrimento accepto, animi generoſitatem demonſtrare; quam poſt multas clades acceptas, tunc demum ob ea quae acciderint indignari, et nolle reliqua concedere, et ſero tandem ſapere. Ne vero quiſquam veſtrum aut horum deſertorum motu aut bello externo terreatur, neue domeſticas vires contemnatis, quaſi ad vrbem tutandam ſatis validae non ſint futurae

Per. Iul. 4223.
Ante Chr. 491.
Olymp. 72 ½.
Cat. V.C. 261.
Var. 263.

l Συρακούσαις, αἷς οἱ] Id eſt, ἐν αἷς οἱ γεωμόροι ὑπὸ τῶν etc. niſi illud αἷς pro ὧν, poſitum dicamus *Port.*

m Αἷς οἱ γεωμόροι] Hos γεωμόρους *Herod.* Sicula ſeu Dorica forma γαμόρους nominat, p. 275. his verbis; τοὺς γαμόρους καλεομένους τῶν Συρηκοσίων, ἐκπεσόντας ὑπό τε τοῦ δήμου καὶ τῶν σφετέρων δούλων, καλεομένων δὲ Κυλλυρίων. (rectius Καλλικυρίων, vt eſt apud *Suidam*, et in *Aldinis* Prouerbiorum collectaneis) ὁ Γέλων καταγαγὼν ἐκ Κασμένης πόλιος ἐς τὰς Συρηκούσας, ἔσχε καὶ ταύτας. vbi etiam nota δούλους vocari, quos noſter hic πελάτας nominat. *Sylb.*

n Ἐπ᾽ ἐκείνοις, vel ἐπ᾽ ἐκείνῳ legit *Sylb.* Ego vulgatam lectionem retineo: ſed locum ita intelligendum puto, εἰ δὲ ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τοῖς ἐκείνων (ſc. τῶν δημοτικῶν) αἰτήμασιν, ἐναντιωθήσεσθε, τί δήποτε etc. i. e. *ſed ſi indignati propter illorum poſtulata, ipſis eſtis aduerſarii, cur* etc. *Port.*

o Ἐναντιωθήσεσθε] Ἐναντιώσεσθε *Vat.*

οὐχ ἱκανῆς οὔσης διασῶσαι τὴν πόλιν. ἡ μὲν γὰρ τῶν Φυγάδων βραχεῖά ἐστιν ἰσχὺς, καὶ οὔτε πολὺν ἀνθέξει χρόνον διαμένουσα, ὥσπερ νῦν ὑπαίθριος μένει, [p] ὑπὸ καλύβαις, ὥρᾳ ἔτους χειμερίῳ, πορίζεσθαί τε τὰ ἐπιτήδεια οὐχ ὅπως δι' ἁρπαγῆς ἔτι [q] δυνησομένη, ἐπειδὰν τὰ ὄντα ἀναλώσῃ, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἄλλοθεν ὠνητὰ ἐπεισάγεσθαι διὰ πενίαν, οἷς οὔτ' ἰδίᾳ, οὔτ' ἐν κοινῷ χρήματά ἐστιν· οἱ δὲ πόλεμοι ταῖς περιουσίαις τῶν χρημάτων ὡς τὰ πολλὰ ἀντέχουσιν· ἀναρχία τ' αὐτοῖς, ὡς εἰκὸς καὶ στάσις ἐκ τῆς ἀναρχίας ἐμπεσοῦσα, ταχὺ διαχέει καὶ διαλύει τὰ βουλεύματα. οὐ γὰρ δὴ ἀξιώσουσιν οὔτε Σαβίνοις, οὔτε Τυῤῥηνοῖς, οὔτ' ἄλλοις τισὶ τῶν ἀλλοφύλων παραδόντες σφᾶς αὐτοὺς, ἐκείνοις δουλεύειν, ὧν καὶ αὐτοί ποτε ἀφείλοντο τὴν ἐλευθερίαν [r] σὺν ἡμῖν· καὶ μάλιστα οὐδὲ πιστευθήσονται πρὸς αὐτῶν οἱ [s] κακῶς αὐτῶν τὴν πατρίδα καὶ

Per. Iul. futurae. nam profugorum iſtorum vires ſunt exiguae, neque,
4223. ſicut nunc *aeſtate* ſub dio manent, *ita* per hyemem diu in tu-
Ante Chr. 491. guriis durare et permanere poterunt, quia non ſolum commea-
Olymp. tus per raptum amplius ſibi comparare nequeunt, conſumptis iis
72 ½. quos *in praeſentia* habent, ſed etiam ob paupertatem ne aliunde
V.C. Cat. quidem emptos *in ſua caſtra* aduehere licebit, cum nec priua-
261. tam nec publicam vllam pecuniam habent; (bella vero plerum-
Var. que pecuniarum copia ſuſtentantur) tum quia confuſio, vt veri-
263. ſimile eſt, et ſeditio eam conſequutura breui conſilia ipſorum diſſipabit atque diſiiciet. neque enim dignabuntur aut Sabinis, aut Hetruſcis, aut aliquibus aliis gentibus exteris ſe dedere, et illis ſeruire, quibus ipſi quondam nobiſcum libertatem ademerunt: imo vero, ne ab illis quidem fides ipſis habebitur, qui tam male et turpiter ad ſuam patriam perdendam parati

p Καλύβης] καλύβαις *Vat.* et *Lapi Codd.* quod maluerunt *Sylb.* et *Port.*

q Δυνησομένης in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* quod reddit orationem ἀνακόλουθον. rectius δυνησομένη ἔσται, vel δυνήσεται. *Sylb.* et *Port.*

r Σὺν ὑμῖν· καὶ μάλιστα οὐδὲ *Vat.* in vulgatis eſt οὐδέν.

s Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Κακῶς perperam in *Ed. Steph.*

t Ὑπο-

αἰσχρῶς ἀπολέσαι προθυμηθέντες, μὴ οὐχὶ ὅμοια δράσειν τὴν [t] ὑποδεξαμένην. ἀριστοκρατεῖται δὲ [u] καὶ τὰ ἔθνη τὰ πέριξ ἡμῶν ἅπαντα, καὶ τὸ δημοτικὸν ἐν οὐδεμιᾷ πόλει μεταποιεῖται τῶν ἴσων. ὥστ' οὐ δή που οἱ προὔχοντες ἐν ἑκάστῃ πόλει, τὸν οἰκεῖον οὐκ ἐῶντες παρακινεῖν ὄχλον, τοῦτον εἰσδέξονται τὸν ἔπηλυν καὶ στασιαστὴν εἰς τὴν ἑαυτῶν πατρίδα· [x] μή, μεταδόντες αὐτοῖς τῶν ὁμοίων, σὺν χρόνῳ στερήσονται τῶν ἴσων. εἰ δ' ἄραγε γνώμης ἁμάρτοιμι, καὶ παραδέξαιτό τις αὐτοὺς πόλις, [y] ἐνταῦθ' ἤδη διαγινώσκοινθ' ὡς ἂν πολέμιοί τ' ὄντες, καὶ τὰ πολεμίων πεισόμενοι. ἔχομεν δ' αὐτῶν ὅμηρα καὶ γαμετὰς καὶ πατέρας καὶ τὴν ἄλλην συγγένειαν· ὧν οὐδ' ἂν εὐχόμενοι κρείττονα παρὰ θεῶν [z] αἰτησαίμεθα· οὓς ἐν ὄψει τῶν συγγενῶν στήσαντες ἀπολοῦμεν, εἰ τολμήσαιεν ὁμόσε

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. V.C. Cat. 261. Var. 263.

parati ſunt, ne idem facturi ſint illi a qua fuerint recepti. Omnes vero gentes finitimae et ipſae ab optimatibus reguntur, et in nulla ciuitate plebs aequo iure cum optimatibus degit. Itaque cuiusque ciuitatis principes non patientur ſuam plebem ſedibus expelli propriis, vt aduenam iſtam et ſeditioſam in ſuam patriam recipiant; ne ſi eos in parem iuris, libertatis, aliarumque rerum conditionem receperint, ab illis poſtea his ipſis ſpolientur. quod ſi forte mea opinio me fefellerit, et ciuitas aliqua eos receperit, tunc cognoſcemus eos eſſe hoſtes, et hoſtiliter propterea tractandos. Habemus autem eorum obſides ipſas vxores et parentes et reliquos cognatos; (quibus pignoribus ne meliora quidem optare et a diis petere poſſemus) quos in cognatorum conſectu ſtatuentes trucidabimus, ſi auſi

t Ὑποδεξαμένην *Vat.* vulg. ὑποδεξομ.

u Concinnior videtur haec transpoſitio, καὶ τὰ πέριξ ἡμῶν ἔθνη ἅπαντα. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἀριστοκρατεῖται δὲ τὰ ἔθνη τὰ πέριξ.

x Μὴ μεταδόντες δὲ αὐτοὶ] Fort. αὐτῷ, *ſc.* τῷ δήμῳ. *Sylb.* Μὴ μεταδόντες αὐτοὶ τῶν etc. malit *Port.* αὐτῷ ſubintellecto: hoc ſenſu, οὐ δήπου τοῦτον εἰσδέξονται, ἵνα μὴ μεταδόντες τῶν ὁμοίων, αὐτοὶ σὺν χρόνῳ στερήσονται τῶν ἴσων *Port.* In *Cod. Vat.* μὴ μεταδόντες αὐτοῖς τῶν ὁμοίων.

y Ἐνταῦθα δὴ *Vat.*

z Ἡγησαίμεθα] Rectius cum *Lapi Cod.* αἰτησαίμεθα *Sylb.* et *Port.*

χωρεῖν, ὡς ταῖς ἐσχάταις λώβαις διαχρησόμενοι. καὶ αὐτοὺς, εἰ τοῦτο μάθοιεν, εὖ ἴστε ὅτι λήψεσθε ἀντιβολοῦντας, ὀλοφυρομένους, παραδιδόντας σφᾶς αὐτοὺς ὑμῖν δίχα τῶν ὅπλων, ἅπαντα ὑπομένοντας. δειναὶ γὰρ αἱ τοιαίδε ἀνάγκαι καὶ πάντας τοὺς αὐθάδεις λογισμοὺς κλάσαι, καὶ καταβαλεῖν εἰς τὸ μηδέν.

LXIII. „Ὧν μὲν δὴ χάριν τὸν ἐκ τῶν φυγάδων πόλεμον οὐκ ἀξιῶ δεδιέναι, ταῦτά ἐστι. τὰ δ' ἐκ τῶν ἀλλοεθνῶν φοβερὰ οὐ νῦν πρῶτον ἐξητάσθησαν μέχρι λόγου [a] τοιαῦτα ὄντα, ἀλλὰ καὶ πρότερον, ὁσάκις ἡμῖν πεῖραν ἑαυτῶν ἔδωκαν, [b] ἐλάττω τῆς δόξης διεφάνη. ὅσοι δ' οὐχ ἱκανὴν οἴονται εἶναι δύναμιν τὴν τῆς πόλεως οἰκείαν, καὶ τῇδε μάλιστα ὀρρωδοῦσι τὸν πόλεμον, μαθέτωσαν οὐχ ἱκανῶς αὐτῆς ᾐσθημένοι. πρὸς μὲν γε τοὺς ἀφεστηκότας τῶν πολιτῶν ἀντίπαλον χεῖρα ἕξομεν, [c] εἰ βουλοίμεθα τῶν θερα-

Per. Iul. 4223. Ante 491. Olymp. 72 ½. Cat.

auſi fuerint nos aggredi, *tanquam *ipſos quoque* extremis enecaturi cruciatibus. **Qui, ſi hoc intelligerent, mihi credite, mox ad vos venirent ſupplices cum lamentis, inermes, quantumuis duris conditionibus ſeſe vobis dedituri. Graues enim ſunt iſtiusmodi neceſſitates, et quoſuis arrogantes animos frangere et penitus deiicere poſſunt.

V.C. 261. Var. 263.

Haec igitur ſunt, quorum cauſſa bellum ab exſulibus minime timendum puto. Externos vero terrores non nunc primum experti ſumus intra minas tantum conſiſtere; ſed etiam antea, quoties *hoſtes* nobis ſui ſpecimen dederunt, multo minores, quam ipſa opinio eſſet, apparuerunt. Qui vero exiſtimant, domeſticas reipublicae vires non ſatis eſſe firmas, et propterea maxime bellum formidant, ſciant illi ſe non ſatis cognoſcere quantae ſint. Nam aduerſus ciues, qui defectionem fecerunt, habebimus manum quam illis opponamus, ſi delectu ex ſeruitiis habito,

* *Lapum* et *Gelenium* ſequutus ſum. *Portus.* vertit, *et extremo et contumelioſo ſupplicii genere enecabimus.*

** Quod ſi intelligant, vos ſciatis recepturos eſſe eos, precantes, complorantesque, et tradentes ſeipſos nobis ſine armis, omnia tolerantes. *Lapus.*

a Τοιαῦτα ὄντα *Vat.* participium a vulg. abeſt.

b Ἐλάττω τῆς δόξης *Vat.* articulus a vulg. abeſt.

c Εἰ βουλόμεθα] εἰ βουλοίμεθα *Vat.*

d Παρα-

πάντων ἐπιλεξάμενοι τοὺς ἀκμαιοτάτους ἐλευθερῶσαι. κρεῖττον γὰρ τὴν ἐλευθερίαν χαρίσασθαι τούτοις, ἢ τὴν ἡγεμονίαν ὑπ' ἐκείνων ἀφαιρεθῆναι. ἔχουσι δὲ τῶν πολεμικῶν ἐμπειρίαν ἱκανὴν, πολλάκις ἡμῖν [d] παραγενόμενοι κατὰ τὰς στρατείας. πρὸς δὲ τοὺς ἔξωθεν πολεμίους αὐτοί τε χωρῶμεν ἁπάσῃ προθυμίᾳ, καὶ τοὺς πελάτας ἅπαντας ἐπαγώμεθα. καὶ τοῦ δημοτικοῦ τὸ περιὸν [e] ἵνα πρόθυμον ᾖ πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἄφεσιν αὐτῷ χαρισώμεθα τῶν χρεῶν, μὴ κοινὴν, ἀλλὰ κατ' ἄνδρα. εἰ γάρ τι δεῖ τοῖς καιροῖς εἴξαντας μετριάσαι, μὴ πρὸς τοὺς πολεμίους τῶν πολιτῶν τοῦτ' ἔσω τὸ μέτριον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς φίλους, οἷς οὐκ ἀναγκαζόμενοι τὰς χάριτας [f] δόξομεν διδόναι, ἀλλὰ πειθόμενοι. ἐὰν δὲ καὶ ἄλλης ἐπιδέῃ βοηθείας, ὡς ταύτης οὐκ οὔσης ἱκανῆς, τούς τ' ἐκ τῶν φρουρίων μετα-

habito, robuſtiſſimos quoſque libertate donare voluerimus. Praeſtat *Per. Iul.* enim libertate iſtos donare, quam imperio ab illis ſpoliari. Sunt 4223. autem rei militaris ſatis periti, quippe quod ſaepius noſtris expe- *Ante Chr.* ditionibus interfuerint. Caeterum, externo hoſti obuiam ipſi 491. omni animi alacritate eamus, et omnes clientes et reliquam ple- *Olymp.* bem nobiſcum adducamus. Vt autem alacriter in proeliis ope- 72 ½. ram nauet, aeris alieni remiſſionem non communiter ac vni- *Cat.* verſe, ſed viritim ei largiamur. Si quid enim temporibus ce- *V.C.* 261. *Var.* dendo moderate nos agere oportet, ne erga ciues hoſtes hac 263. moderatione vtamur: ſed erga amicos, in quos non coacti, ſed perſuaſi beneficia conferre videbimur. Et ſi alio praeterea auxilio opus fuerit, quaſi his copiis non ſufficientibus, praeſidiarios ex

d Παραγινόμενοι κατὰ τὰς στρατιὰς] Παραγενόμενοι κατὰ τὰς στρατείας *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.*

e Poſt ἵνα inſerui δὲ cum *Lapi Cod.* Forſan ſublata diſtinctione poſt περιὸν, ſic legendum, καὶ τοῦ δημοτικοῦ τὸ περιὸν ἵνα πρόθυμον ᾖ πρὸς τοὺς ἀγῶνας, ἄφεσιν αὐτῷ χαρισώμεθα τῶν χρεῶν. *Sylb.* [ſcil. in vulgata Stephani ſic legitur ἐπαγώμεθα, καὶ τοῦ δημοτικοῦ τὸ περιὸν. ἵνα πρόθυμον ᾖ. Sylburgiana cum illa conſentiens poſtrema ſic exhibet ἵνα [δὲ] πρόθυμον ᾖ. Reddidit iſta Sylburgiana Hudſonus, niſi quod de ſupplemento Sylburgiano δὲ vncos detraxit, notas acceſſionis a Critico, non a libris, profectae.]

f. Διδόναι δόξομεν *Vat.*

πεμπώμεθα, καὶ τὰς ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀνακαλῶμεν. τῦτο δ᾽ ὅσον ἐςὶ πλῆθος, [g] ἐκ τῆς ἔγγιςα [h] γενομένης τιμήσεως μαθεῖν ῥᾴδιον ἂν εἴη. τρισκαίδεκα μυριάδες εἰσὶ Ῥωμαίων τῶν ἐν ἥβῃ τετιμημένων· ὧν ὐκ ἂν εἴη μέρος ἕβδομον τὸ Φυγαδικόν. [i] ὐ λέγω δὲ τὰς Λατίνων τριάκοντα πόλεις, αἳ μετὰ πολλῆς εὐχῆς δέξαιντ᾽ ἂν τὺς ὑπὲρ ἡμῶν ἀγῶνας διὰ τὸ συγγενὲς, ἐὰν ψηφίσησθε αὐταῖς ἰσοπολιτείαν μόνον, ἧς αἰεὶ διατελοῦσι δεόμεναι.»

LXIV. »Ὃ δὲ πάντων ἐςὶ κράτιςον ἐν τοῖς πολέμοις, καὶ ὔτε ὑμεῖς [k] αὐτὸ ἐνεθυμήθητέ πω, ὔτε τῶν συμβύλων ὐδεὶς λέγει, τοῦτο προσθεὶς παύσομαι. ὐδενὸς ὕτως δεῖ τοῖς μέλλουσιν εὐτυχὲς ἕξειν τὸ τῶν ἀγώνων τέλος, ὡς

Per. Iul. ex caſtellis accerſamus, et eos qui ſunt in coloniis reuocemus.
4223. Horum autem quantus ſit numerus ex proximo cenſu habito
Ante facile eſt cognoſcere. Nam cxxx millia puberum Romanorum
Chr. 491. cenſa ſunt, quorum ne ſeptimam quidem partem profugi numero
Olymp. aequarint. *Quid vero memorem triginta Latinorum populos,
72 ½. qui vel ſummopere optauerint pro nobis propter cognationem
Cat. 261. dimicare, ſi modo aequum ciuitatis ius, quod precibus aſſiduis
V.C. Var. petunt, ipſis decernatis?„
263. „Quod autem in bellis eſt maximi momenti, et quod nondum cuiquam de vobis in mentem venit, neque conſiliariorum quiſquam dixit, id poſtquam addidero, finem dicendi faciam. Nulla re ad felicem victoriam ex proeliis reportandam aeque opus

g Ἐκ τῆς ἔγγιςα γινομένης τιμήσεως] Quod dicit, proximo cenſu inuentas fuiſſe XIII. myriadas, ad alium cenſum videtur eſſe referendum quam ad eum, qui a primo dictatore T. Largio inſtitutus fuit 324. 22. is ergo hic intelligendus, quem *Sigonius* coniicit in annum ab V. C. CCLX. quo tamen ille cenſa fuiſſe refert ciuium capita amplius CX. millia. *Sylb.*

h Γινομένης] Γενομένης *Vat.* quod maluit etiam *Sylb.*

i Senſus aliquam huiuſmodi lectionem poſtulat, τί δὲ λέγω τὰς Λατίνων etc. vel certe, λέγω δὲ καὶ τὰς τριάκοντα Λατίνων πόλεις ὅτι μετὰ πολλῆς etc. *Port.*

* Dico etiam obtemperaturas vobis Latinorum triginta vrbes quae ad votum ſuſcipient etc. *Lapus.*

k Rectius forſan αὐτοί. *Sylb.*

l τύτων

στρατηγῶν ἀγαθῶν. [l] τούτων ἡ μὲν ἡμετέρα πλουτεῖ πόλις· αἱ δὲ τῶν ἀντιπάλων σπανίζουσιν. αἱ μὲν οὖν πολυοχλοῦσαι δυνάμεις, ὅταν λάβωσιν ἡγεμόνας οὐκ εἰδότας ἄρχειν, ἀσχημονοῦσι, καὶ [m] περὶ αὑταῖς σφάλλονται τὰ πλεῖστα, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον κακοπαθοῦσιν, ὅσῳ περ ἂν μείζονα ἔχωσι πόρον. οἱ δ' ἀγαθοὶ στρατηλάται, κἂν μικρὰς λάβωσι δυνάμεις, ταχέως ποιοῦσιν αὐτὰς μεγάλας. ὥστ' ἄχρις ἂν ἡγεῖσθαι δυναμένους ἄνδρας ἔχωμεν, οὐκ ἀπορήσομεν τῶν ἄρχεσθαι βουλομένων. ἐνθυμούμενοι δὴ ταῦτα καὶ τῶν ἔργων τῆς πόλεως μεμνημένοι, μηδὲν ταπεινὸν, μηδ' ἀγενὲς, μηδ' ἀνάξιον ὑμῶν αὐτῶν ψηφίσησθε. τί οὖν, εἴ τις ἔροιτό με, τί πράττειν ὑμῖν παραινῶ; [n] τουτὶ γὰρ ἴσως πάλαι γνῶναι σπεύδετε. μηδένα μήτε πρεσβείαν πέμπειν πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας, μήτ'

opus eſt atque bonis ducibus. his noſtra ciuitas abundat: aduerſariorum vero ciuitates horum inopia laborant. Numeroſae enim copiae ſi nactae fuerint duces imperandi minime peritos, nullum praeclarum facinus faciunt, et ſaepiſſime ipſae ſuarum cladium ſunt auctores; et tanto magis conflictantur, quanto maior eſt earum numerus. At egregii imperatores quamuis exiguas habeant copias, tamen celeriter eas augent. Quapropter donec duces idoneos ad imperandum habuerimus, non deerunt nobis, qui eorum ductu lubenter militare velint. Haec igitur conſiderantes, et rerum a populo Romano geſtarum memores, nihil demiſſe, nihil non generoſe, nihil denique contra veſtram ipſorum dignitatem decernatis. At ſi quis ex me quaerat, quid igitur? *quid nobis faciendum cenſes? haec enim fortaſſe iampridem ſcire vehementer cupitis. *cenſeo* nullam legationem ad illos patriae deſertores mittendam, neque aeris alieni remiſſionem

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. $72\frac{1}{2}$. Cat. 261. V.C. Var. 263.

l τούτων ἡ ἡμετέρα] Τούτων ἡμῖν ἡ ἡμετέρα *Vat.*

m Περὶ αὑταῖς σφάλλονται accipere poterimus pro *in ſeipſas corruunt*, vt ex *Apollonio* citatur πίπτοντα περὶ σφίσι pro *cadentia in ſe.* Sic infra p. 149. (iuxta *Ed. Steph.*) de barbarico exercitu, περὶ ἑαυτῷ σφαλεὶς *in ſeipſum corruens*, ſeu *ipſe ſe incondita ſua mole labefaciens. Sylb.*

* Quid igitur vos ego agere admoneo? *Lapus.*

n Ταυτὶ] Forſan rectius ſingulariter τουτί. *Sylb.*

o Accuſ.

ἄφεσιν ψηφίσασθαι τῶν χρεῶν, μήτ᾽ ἄλλο ποιεῖν μηδὲν, ὅ τι δόξειεν ἂν φόβου τεκμήριον εἶναι καὶ ἀμηχανίας· ἐὰν δὲ καταθέμενοι τὰ ὅπλα κατέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ παράσχωσιν ὑμῖν βουλεύσασθαι περὶ σφῶν αὐτῶν, καθ᾽ ἡσυχίαν [o] ἐξετάσαντας, χρῆσθαι μετριότητι πρὸς αὐτοὺς, εἰδότας ὅτι πᾶν τὸ ἀνόητον, ἄλλως τε κἂν ὄχλος ᾖ, πρὸς μὲν τοὺς ταπεινοὺς αὔθαδες γενέσθαι φιλεῖ, πρὸς δὲ τοὺς αὐθάδεις ταπεινοῦσθαι.»

LXV. Παυσαμένου δὲ τοῦ Κλαυδίου, μεγάλη φωνὴ καὶ θόρυβος ἐξαίσιος ἄχρι πολλοῦ χρόνου κατεῖχε τὸ συνέδριον. οἱ μὲν γὰρ ἀριστοκρατικοὶ δοκοῦντες εἶναι, [p] καὶ τὰ δικαιότερα πρὸ τῶν ἀδίκων οἰόμενοι δεῖν σκοπεῖν, τῇ Κλαυδίου γνώμῃ προσετίθεντο, καὶ τοὺς ὑπάτους ἠξίουν μάλιστα μὲν τῇ κρείττονι προσχωρῆσαι μερίδι, διαλογιζομένους ὅτι βασιλικὸν ἔχουσι τὸ τῆς ἀρχῆς κράτος, οὐ δημοτικόν· εἰ δὲ μή γε, φυλάττειν αὐτοὺς ἴσους, καὶ μὴ κατισχύειν μηδετέραν τῶν στάσεων, διαριθμησαμένους δὲ τὰς γνώμας τῶν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

nem decernendam, neque quidquam aliud faciendum, quod timoris et inopiae conſilii ſpeciem prae ſe ferat. Quod ſi depoſitis armis in vrbem redierint, et de ſe per otium deliberandi, et rem examinandi vobis poteſtatem fecerint, moderate cum ipſis agendum, quia ſcitis omnes ſtultos (praeſertim vero vulgus) in humiles arroganter, erga ſuperbos demiſſe ſolere ſe gerere.„

Quum autem App. Claudius dicendi finem feciſſet, magna vociferatio et ingens tumultus diu in ſenatu fuit. Qui enim optimatum factionis eſſe videbantur, et qui iuſta iniuſtis praeferenda cenſebant, in Claudii ſententiam ibant, et conſules rogabant, vt ipſi praecipue ad meliorem partem accederent, illud cogitantes, ſe regiam non autem plebeiam poteſtatem habere: ſin minus, ſaltem aequos vtrique ſe praeberent, et neutri factioni vim afferrent, ſed dinumeratis ſenatorum ſententiis maiori eorum

o Accuſ. ἐξετάσαντας refer ad verbum infinitiuum, vt ſupra p. 343. v. 26. *Sylb.* Melius eſſet ſi diceres ἐξετάσασιν, vt ab illo ὑμῖν praecedente pendeat. *Port.*

p Illud καὶ redundare cenſet *Steph.*

q Si

συνέδρων, ταῖς πλείοσι γνώμαις [q] ϛοιχεῖν. εἰ δὲ τούτων ἀμφοτέρων [r] ὑπεριδόντες, αὐτοκράτορας αὐτοὺς ποιήσωνται τῶν διαλύσεων, οὐκ ἐπιτρέψειν αὐτοῖς ἔλεγον, ἀλλ' ἐναντιώσεσθαι πάσῃ προθυμίᾳ, λόγοις τ', ἄχρις ἂν ἐξῇ, χρώμενοι, καὶ ὅπλοις, ὅταν [s] ἀνάγκη γένηται· ἦν δὲ τοῦτο ϛίφος καρτερὸν, καὶ σχεδὸν ἅπασα τῶν πατρικίων ἡ νεότης ταύτης εἴχετο τῆς προαιρέσεως. οἱ δὲ τῆς εἰρήνης ἐπιθυμοῦντες, τῇ Μενινίου τε καὶ Οὐαλερίου γνώμῃ [t] προσετίθεντο, καὶ μάλιϛα οἱ προβεβηκότες ταῖς ἡλικίαις, ἐνθυμούμενοι τὰς συμφορὰς ὅσαι καταλαμβάνουσι τὰς πόλεις ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων. ἐξηττώμενοι δὲ τῆς κραυγῆς τῶν νέων καὶ τῆς ἀκοσμίας, τό τε φιλότιμον αὐτῶν ὑφορώμενοι καὶ τὸν ἐπιπολασμὸν, ὃν ἐποιοῦντο κατὰ τῶν

eorum parti adhaererent. Quod ſi hoc vtrumque neglexiſſent, *Per. Iul.* et ad ſe compoſitionis arbitrium traxiſſent, negabant ſe id ipſis 4223. permiſſuros, ſed omni ſtudio repugnaturos, et verbis, donec li- *Ante Chr.* cuiſſet, et armis, ſi neceſſitas ipſos cogeret. Hic autem globus 491. erat validus, et pene tota patriciorum iuuentus huic ſententiae *Olymp.* adhaerebat. At pacis ſtudioſi, praecipue vero ii qui aetate pro- 72 ½. vectiore erant, Menenii et Valerii ſententiae adhaerebant, ſe- *Cat.* cum ipſi reputantes quantae calamitates ex bellis ciuilibus ciui- *V.C.* 261. tatibus contingere ſoleant. Sed victi clamore et petulan- *Var.* 263. tia iuuenum, et eorum ambitionem atque ſuperbiam in conſules ſuſpectam habentes, et veriti, niſi illis ceſſiſſent, mox

q Si mendo ſcriptura caret, ϛίχειν erit idem quod ϛείχειν, (vt *ſc.* ϛίβειν etiam inuenitur pro ϛείβειν) ac ϛίχειν γνώμαις *inſiſtere ſententiis*, *ſequi ſententias*. *Sylb.* Suſpicor illum ὁμοϛιχεῖν ſcripſiſſe: nec me mouet quod poëticum potius eſt hoc verbum, quum tot poëtica apud eum vocabula legantur. *Steph.* Γνώμαις ϛοιχεῖν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Caſaub.* Sic (inquit) *Muſonius* apud *Stobaeum*, αἰτῶ σε, ἔφη, τούτοις ϛοιχεῖν καὶ ἕπεσθαι τοῖς λόγοις. inde συϛοιχεῖν apud eundem *Muſonium* pro conſentire, εἴγε μέλλομεν συϛοιχεῖν ἀρίϛῳ ὄντι τῷ λόγῳ Σωκράτους. Sumptum a re militari: nam ϛοιχεῖν in acie dicuntur, qui in eadem ſerie ſunt poſiti alius poſt alium.

r Ὑπεριδόντας αὐτοκράτορας αὐτοὺς ποιήσουσι *Vat.*

s Ἀναγκαῖον γένηται *Vat.*

t Προσέκειντο *Vat.*

u Hoc

ὑπάτων, δεδιότες ὡς [u] οὐ πρόσω χειροκρασίας ἐλευσόμενον, εἰ μή τις αὐτοῖς εἴξειεν, εἰς δάκρυα καὶ δεήσεις τῶν ἐναντιουμένων τελευτῶντες ἐτράποντο.

LXVI. Λωφήσαντος δὲ τοῦ θορύβου καὶ σιωπῆς γενομένης σὺν χρόνῳ, διαλεχθέντες ἔτι πρὸς αὐτοὺς οἱ ὕπατοι, τέλος ἐξήνεγκαν τῆς ἑαυτῶν γνώμης τοιόνδε· „Ἡμεῖς, ὦ βουλή, μάλιστα μὲν ἠξιοῦμεν ἅπαντας ὑμᾶς ὁμογνωμονεῖν, [x] [ἄλλως τε] καὶ ταῦτα περὶ κοινῆς σωτηρίας βουλευομένους· εἰ δὲ μή, τοῖς πρεσβυτέροις ὑμῶν εἴκειν τοὺς νεωτέρους, καὶ μὴ φιλονεικεῖν, ἐνθυμουμένους ὅτι κἀκείνοις εἰς ταύτην ἐλθοῦσι τὴν ἡλικίαν τῆς ἴσης ὑπάρξει τυγχάνειν τιμῆς παρὰ τῶν ἐγγόνων. ἐπεὶ δ᾽ ὁρῶμεν εἰς ἔριν ὑμᾶς ἐκπεπτωκότας ὀλεθριωτάτην τῶν [y] ἀνθρωπείων νόσων, καὶ πολλὴν τὴν αὐθάδειαν [z] ὑμῶν ὁμιλοῦσαν τῷ νέῳ, νῦν μὲν ἐπεὶ βραχὺ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

mox a manibus temperatum non iri, tandem ad lacrymas et preces confugerunt, et aduerſarios obteſtari coeperunt.

Tumultu autem ſedato, et ſilentio vix tandem facto, conſules, iterum inter ſe colloquuti, tandem talem ſententiam pronunciarunt: „Nos, patres conſcripti, in primis vellemus, vt vos omnes conſentiretis, praeſertim quum de publica ſalute conſulteris: ſin minus, ſaltem vt iuniores vobis ſenioribus cederent, neque pertinacius vobiſcum contenderent, cogitantes, ſe quoque, vbi ad hanc aetatem peruenerint, parem honorem a natu minoribus habituros. Sed quoniam videmus vos in contentionem, omnium humanorum morborum pernicioſiſſimam, prolapſos, et magnam iuuenum arrogantiam inter vos verſari, nunc quia reliquum

u Hoc eſt, οὐ πόῤῥω. *Caſ.*

x Forſan ἄλλως τε καὶ ἐνταῦθα. *Lapus* legit αὐτοὺς, dum vertit, *de ſalute ipſos praeſertim publica conſultantes. Sylb.* legi poteſt ἄλλως τε καὶ κατὰ ταῦτα *praeſertim vero in his rebus. Port.* Ἄλλως τε καὶ ταῦτα dictum ἐκ παραλλήλου, vt τάχα ἴσως, πάλιν αὖ, δεύτερον αὖθις, et *ergo igitur*, aliaque multa: nam ἄλλως τε et καὶ ταῦτα idem ſignificant. ſic lib. VII. μακρῷ πολλῷ τῶν ἄλλων ἀμείνους et apud *Clem. Alex.* αὐτόθεν οἴκοθεν. Potes tamen et aliter accipere, ſi vocem ταῦτα referas ad βουλευομένοις. *Caſ.*

y Ἀνθρωπίνων *Vat.*

z Ὑμῖν ὁμιλοῦσαν τῶν νέων] Ὁμιλοῦσαν ἡμῶν τοῖς νέοις *Vat.*

a Τοὺς

τὸ λειπόμενόν ἐστι τῆς ἡμέρας, καὶ οὐκ ἂν δύναιτο τέλος ἐν τούτῳ λαβεῖν τὰ δόξαντα ὑμῖν, ἄπιτε ἐκ τοῦ συνεδρίου· εἰς δὲ τὸν ἐπιόντα σύλλογον ἥξετε μετριώτεροι γενόμενοι, καὶ γνώμας ἔχοντες ἀμείνους. εἰ δὲ παραμένοι τὸ φιλόνεικον ὑμῖν, νέοις μὲν οὔτε δικασταῖς οὔτε συμβούλοις ἔτι τῶν συμφερόντων χρησόμεθα· ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν ἀνείρξομεν αὐτῶν τὴν ἀκοσμίαν νόμῳ, τάξαντες ἀριθμὸν ἐτῶν, ὃν δεήσει [a] τοὺς βουλεύσοντας ἔχειν· τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ἀποδόντες λόγον αὖθις, ἐὰν μηδὲν συμφέρωνται ταῖς γνώμαις, ταχείᾳ τὴν φιλονεικίαν αὐτῶν λύσομεν ὁδῷ, ἣν ἄμεινόν ἐστιν ὑμῖν προακοῦσαι καὶ μαθεῖν. ἴστε δήπου νόμον ἡμῖν [b] ὑπάρχοντα ἐξ οὗ τήνδ' οἰκοῦμεν τὴν πόλιν, πάντων εἶναι κυρίαν τὴν βουλὴν, πλὴν ἀρχὰς ἀποδεῖξαι, καὶ νόμους ψηφίσαι, καὶ πόλεμον ἐξενεγκεῖν, ἢ τὸν συνεστῶτα καταλύσασθαι· τούτων δὲ τῶν τριῶν τὸν δῆμον ἔχειν τὴν

quum diei ſpatium eſt breue, nec tam cito ad finem veſtra de- *Per. Iul.*
creta perduci poſſent, abite ex curia, et ad proximum ſenatum 4223.
moderatiores et melioribus mentibus redite. Quod ſi hoc con- *Ante Chr.*
tentionis ſtudium in vobis permanſerit, vobis iunioribus neque 491.
iudicibus, neque conſultoribus in diſcernenda rerum vtilitate *Olymp.*
vtemur; ſed poſthac veſtram illam petulantiam lege coërcebi- 72 $\frac{1}{2}$.
mus, ſtatuto annorum numero, quem ſenatores habere oporteat: *Cat.*
ſenioribus vero facta iterum dicendi poteſtate, ſi diſſenſerint, eo- *V.C.* 261. *Var.*
rum contentionem compendiaria via dirimemus, quam praeſtat 263.
a vobis ante audiri et cognoſci. Scitis nobis eſſe, iam inde ab vrbe condita legem, quae rerum omnium ſummam ſenatus poteſtati permitti praeter magiſtratuum creationem, legum lationem, et belli vel inferendi, vel finiendi arbitrium: horum enim trium poteſtatem

a Τοὺς βουλεύοντας] Τοὺς βουλεύσαντας *Vat.*

b Ὑμᾶς *Vat.* Ἡμῖν malit *Sylb.* [Hic conturbauit, ſiue Hudſoni, ſiue eo vetuſtiorum ſecordia; quae nemo extricet, niſi cui ad manum ſit, cum editione prima Stephani, ſecunda, h. e. Wechelana, a Sylburgio adornata. In Stephanica ſic legitur ἴστε δήπου νόμον ὑμῖν ὑπάρχοντα. Ad hunc locum, ſeu ad hoc poſterius ὑμῖν, non ad prius, adſcripſerat Sylb. [Rectius ἡμῖν *nobis* quam vulg. ὑμῖν. *vobis*] et praeterea ipſe in texto ſuo pro Stephanico ὑμῖν de ſuo ſuffecerat ἡμῖν. Ego Sylburgium auctorem ſequor. Lectio Vaticani autem ad prius ὑμῖν refertur.]

c Βουλευ-

ἐξουσίαν, ψῆφον ἐπιφέροντα. ἐν δὲ τῷ παρόντι οὐχ ὑπὲρ ἑτέρου τινὸς ἢ πολέμου καὶ εἰρήνης [c] βουλευόμεθα· ὥστε πολλὴ ἀνάγκη τὸν δῆμον ἐπικυρῶσαι τὰς ἡμετέρας γνώμας, ψήφου γενόμενον κύριον. παραγγείλαντες δὴ τῷ πλήθει παρεῖναι κατὰ τόνδε τὸν νόμον εἰς τὴν ἀγορὰν, ἐπειδὰν ὑμεῖς ἀποδείξησθε τὰς γνώμας, ἀποδώσομεν αὐτῷ τὴν ψῆφον, οὕτως ἂν μάλιστα νομίσαντες ἀρθῆναι τὴν ἔριν ὑμῶν· ὅ τι δ' ἂν οἱ πλείους ψηφίσωνται, τοῦθ' ἡγησόμεθα κύριον. ἄξιοι δὲ δήπου ταύτης εἰσὶ τῆς τιμῆς τυγχάνειν οἱ [d] διαμένοντες εὔνοι τῇ πόλει, καὶ μέλλοντες ἰσομοιρεῖν ἡμῖν κακῶν τε καὶ ἀγαθῶν.„

LXVII. Ταῦτ' εἰπόντες διέλυσαν τὸν σύλλογον· ταῖς δ' ἑξῆς ἡμέραις παραγγεῖλαι κελεύσαντες ἅπασι τοῖς κατὰ τοὺς ἀγροὺς καὶ τὰ φρούρια παρεῖναι, καὶ τῇ βουλῇ προαγορεύσαντες ἥκειν εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἐπειδὴ κατέμαθον ὄχλου μεστὴν οὖσαν τὴν πόλιν, καὶ τὰς γνώμας τῶν πατρικίων ἐξηττωμένας τῶν δεήσεων, ἃς ἐποιοῦντο σὺν οἰμωγῇ καὶ ὀδυρμῷ πατέρες τε καὶ [e] νήπια τέκνα τῶν ἀποστατῶν,

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. U.C. 261. Var. 263.

tem eſſe penes ſuffragia populi. In praeſentia vero de nulla alia re quam de bello et pace conſultamus: quare omnino neceſſe eſt vt populus, harum rerum dominus ac ſummus arbiter, ſententias noſtras ſuffragiis ſuis ratas faciat. Indictis igitur populo ex hac lege comitiis, vbi vos ſententias veſtras tuleritis, eius ſuffragiis eas committemus, quia ita potiſſimum veſtram contentionem tolli poſſe exiſtimamus: quod vero maior pars decreuerit, id ratum habebimus. digni ſane ſunt hoc honore, qui perpetuo et conſtanter reipublicae beneuoli fuerunt, quique malorum et bonorum participes nobiſcum ſunt futuri.„

His dictis ſenatum dimiſerunt. Diebus inſequentibus, quum per nuncios imperaſſent vt omnes, qui in agris et praeſidiis degebant, in vrbem venirent, et ſenatui denunciaſſent, vt ad eandem diem in curiam veniret, vbi animaduerterunt vrbem turba plenam, et patriciorum animos victos precibus, quibus cum fletu et lamentatione parentes et paruuli liberi eorum, qui

ſeceſſio-

c Βουλευσόμεθα *Vat.*
d Μένοντες εὐνοίᾳ *Vat.*
e Καὶ παιδία νήπια *Vat.*
f Παρ-

τῇ κυρίᾳ τῶν ἡμερῶν ἐξῄεσαν ἐπὶ τὴν ἀγορὰν στενοχωρουμένην ἐκ πολλῆς ἔτι νυκτὸς ἅπασαν ὄχλῳ παντοδαπῷ. καὶ παρελθόντες ἐπὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἡφαίστου, ἔνθα ἦν ἔθος αὐτοῖς τὰς ἐκκλησίας ἐπιτελεῖν, πρῶτον μὲν ἐπῄνεσαν τὸν δῆμον ἐπὶ τῇ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ τῆς κατὰ πλῆθος ἀφίξεως· ἔπειτα [f] παρεκάλεσαν ἐκδέχεσθαι μεθ' ἡσυχίας, ἕως ἂν γένηται τὸ προβούλευμα τῆς βουλῆς· τοῖς δ' οἰκείοις τῶν ἀποστατῶν ἀγαθὰς παρῄνουν ἐλπίδας ἔχειν, ὡς οὐ διὰ μακροῦ κομιουμένοις τὰ φίλτατα. [g] μετὰ τοῦτο παρελθόντες εἰς τὸ συνέδριον, αὐτοί τε διελέχθησαν ἐπιεικεῖς καὶ μετρίους λόγους, καὶ τοὺς ἄλλους ἠξίουν χρηστὰς καὶ φιλανθρώπους ἀποδείκνυσθαι γνώμας. πρῶτον δὲ τῶν ἄλλων ἐκάλουν τὸν Μενίνιον· ὃς ἀναστὰς τοῖς αὐτοῖς ἐχρήσατο λόγοις οἷς καὶ πρότερον, ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς παρακαλῶν τὴν βουλήν· καὶ γνώμην ἀπεφήνατο τὴν αὐτήν, ἀξιῶν

ſeceſſionem fecerant eos fatigarant, ad praeſtitutam diem ante ſolis ortum et ſummo mane in forum, omnis generis turba refertum, prodierunt. Et quum in Vulcani aedem veniſſent, vbi conciones habere ſolebant, primum quidem populum laudarunt, quod tanto ſtudio et tanta animi alacritate frequens adeſſet; deinde hortati ſunt eum vt quiete exſpectaret, donec ſenatuſconſultum fieret: neceſſarios vero eorum, qui ſeceſſerant bene ſperare iubebant, quod breui res cariſſimas eſſent recepturi. Poſtea ingreſſi curiam, et ipſi leniter ac moderate ſunt loquuti, et alios *orarunt, vt vtiles ac humanas ſententias dicerent. Primum autem omnium ſententiam rogarunt Menenium: qui, quum ſurrexiſſet, iiſdem verbis eſt vſus quibus ante, ad pacem ſenatum hortans; et eandem protulit ſententiam, cenſens primo quoque tempore

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

f Παρεκέλευσαν *Vat.*

g Καὶ μετὰ τοῦτο *Vat.*

* Vel potius, *orarunt vt mites et humanas ſententias dicerent.* Nam χρηστὰς cum φιλανθρώπους iungens *Dionyſius* duo propemodum ſynonyma iungere voluiſſe videtur: quum hanc quoque ſignificationem vox prior habeat. Quidam interpr. *benignas atque humanas.* Hanc cuiuſdam (ſc. *Gelenii*) interpretationem praefert *Steph.* quod alibi duo illa adiectiua iungat *Dionyſius.*

πρεσβείαν ἀποστέλλειν πρὸς τοὺς ἀφεστηκότας διὰ ταχέων, αὐτοκράτορα τῶν διαλλαγῶν.

LXVIII. Μετὰ τοῦτον ἀνίστανται καθ' ἡλικίαν καλούμενοι οἱ τὴν ὑπατικὴν ἐσχηκότες ἀρχήν· οἷς ἅπασιν ἐδόκει τῇ Μενινίου [h] κεχρῆσθαι γνώμῃ, ἕως ἂν καθῆκεν ὁ λόγος εἰς τὸν Ἄππιον. ὁ δ' ἀναστὰς, „[i] Ὁρῶ μὲν, ἔφησεν, ὅτι καὶ τοῖς ὑπάτοις ἐστὶ κεχαρισμένον, ὦ βουλή, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑμῶν ὀλίγου δεῖν πᾶσι, κατάγειν τὸν δῆμον ἐφ' οἷς ἂν αὐτὸς ἀξιοῖ· καὶ μόνος ἐξ ἁπάντων ἐγὼ λείπομαι τῶν ἐναντιωθέντων πρὸς τὰς διαλύσεις, ἐκείνοις τ' ἀπεχθὴς διαμένων, καὶ ὑμῖν οὐδὲν ἔτι χρήσιμος ὤν. οὐ μὴν διὰ ταῦτά γ' ἀποστήσομαι τῶν ἐξ ἀρχῆς ἐγνωσμένων, [k] οὐδὲ καταλείψομαι τὴν γνώμην τῆς πολιτείας ἑκών. ὅσῳ δ' ἂν ἐρημότερος γένωμαι τῶν τὰ αὐτά μοι προελομένων, τοσούτῳ τιμιώτερος ὑμῖν ἔσομαί ποτ' ἐν χρόνῳ, καὶ περιέσται μοι ζῶντι μὲν ἔπαινος, τελευτήσαντι δὲ ἡ παρὰ τῶν ἐπιγινομένων μνήμη. εἴη μὲν οὖν, ὦ [l] Καπιτώλιε Ζεῦ, καὶ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *U.C. Var.* 263.

tempore ad eos, qui ſeceſſionem fecerant, legatos cum ſumma ac libera compoſitionis faciendae poteſtate mittendos.

Poſt hunc alii viri conſulares, pro cuiuſque aetate vocati, ſurrexerunt: qui omnes L. Menenii ſententiam ſequendam cenſuerunt, donec ventum eſt ad Appium. Qui quum ſurrexiſſet, „Video equidem (inquit) et conſulibus et vobis caeteris ferme omnibus placere plebem reduci, quibuſcunque conditionibus ipſa voluerit, et me ex omnibus, qui compoſitioni antea aduerſabantur, ſolum ſupereſſe, meque illis exoſum, nec vobis amplius vtilem eſſe. Verumtamen non propterea de priſtina mea ſententia decedam, neque mea ſponte reipublicae cauſſam deſeram. Quo enim magis nunc deſeror ab aliis, qui eandem ſententiam antea ſequebantur, eo maiore in precio aliquando apud vos ero, et viuus laudem merebor, et mortuus memoriam apud poſteros conſequar. Faxis igitur, Capitoline Iupiter, et dii noſtrae vrbis

h Χρῆσθαι γνώμῃ *Vat.*

i Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Perperam ὁρῶμεν *Ed. Steph.* vt conſtat ex ſequentibus v. 26.

k Οὐδὲ καταλείψω τὴν τάξιν τῆς πολιτείας *Vat.*

l Καπετώλιε *Vat.*

m Κατὰ

θεοὶ πόλεως ἐπίσκοποι τῆς ἡμετέρας, ἥρωές τε καὶ δαίμονες, ὅσοι γῆν τὴν Ῥωμαίων ἐφορᾶτε, καλὴ καὶ συμφέρουσα πᾶσιν ἡ τῶν φυγάδων κάθοδος, καὶ ψευσθείην ἐγὼ τῶν ἐλπίδων, ἃς ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος ἔχω χρόνου. ἐὰν δέ τι δεινὸν ἐκ τούτων [m] καταλάβοι τῶν βουλευμάτων τὴν πόλιν· ἔσται δὲ τοῦτο φανερὸν οὐκ εἰς μακράν· τούτοις μὲν ταχεῖαν ἐπανόρθωσιν αὐτοὶ δοίητε, καὶ σωτηρίαν τοῖς πράγμασιν ἀσφαλῆ· ἐμοὶ δ', ὃς οὔτ' ἐν ἄλλῳ καιρῷ πώποτε τὰ ἥδιστα εἱλόμην λέγειν ἀντὶ τῶν ὠφελιμωτάτων, οὔτε νῦν προδίδωμι τὸ κοινὸν, ἰδίαν καταπραττόμενος ἀσφάλειαν, εὐμενεῖς εἴητε καὶ μειλίχιοι. θεοῖς μὲν δὴ ταῦτα εὔχομαι· λόγων γὰρ οὐδὲν ἔτι δεῖ· γνώμην δ', ἣν καὶ πρότερον, ἀποφαίνομαι, τοὺς μὲν ἐν τῇ πόλει διαμένοντας τῶν δημοτικῶν [n] ἀφεῖσθαι χρεῶν, τοῖς δ' ἀποστάταις πολεμεῖν ἁπάσῃ προθυμίᾳ, ἕως ἂν ἔτι διαμένωσιν ἐν τοῖς ὅπλοις."

Ταῦτ' εἰπὼν ἐπαύσατο. ἐπεὶ δ' αἱ τῶν πρεσβυτέ- LXIX.
ρων γνῶμαι τῇ Μενινίου προσέθεντο, καὶ καθῆκεν ὁ λόγος

vrbis praeſides, et heroes et genii, quotquot agrum Romanum tue- *Per. Iul.*
mini, vt honeſtus et vtilis ſit omnibus iſtorum profugorum redi- 4223.
tus, et mea fallat opinio, quam de futuro tempore concepi. *Ante*
Quod ſi qua calamitas ob iſta conſilia reip. acciderit, (hoc autem *Chr.* 491.
breui manifeſtum erit) vos iſta celeriter corrigatis, et tutam *Olymp.*
ſalutem rebus labantibus afferatis: mihi vero, qui neque alias 72 ½.
vnquam res iucundiſſimas vtiliſſimis in dicendo antepoſui, neque *Cat.* 261.
nunc remp. prodo, meae priuatae ſaluti conſulens, benigni ac *V.C. Var.*
propitii ſitis. Haec ſunt quae precibus a diis peto: verbis enim 263.
non opus eſt amplius. Sententiam autem eandem quam et ante profero; plebeios quidem, qui in vrbe permanent, aere alieno liberandos, cum iis vero qui a nobis defectionem fecerunt bellum omni ſtudio *totisque viribus* gerendum, quamdiu in armis perſtiterint.,,

Haec loquutus tacuit. Poſtquam vero omnes ſeniores in Menenii ſententiam iuerunt, et ad iuniores, ex ordine rogandi,

m Καταλάβῃ *Vat.*

n Forſan rectius ἀφίεσθαι *abſoluere, liberare. Sylb.*

ἐπὶ τοὺς νεωτέρους, ὀρθῆς ἁπάσης τῆς βουλῆς οὔσης, ἀνίσταται Σπόριος Ναύτιος, οἰκίας ἐν ταῖς πάνυ λαμπροτάταις διάδοχος· (ὁ γὰρ ἡγεμὼν αὐτῶν τοῦ γένους [o] Ναύτιος, ἀπὸ τῶν σὺν Αἰνείᾳ στειλάντων τὴν ἀποικίαν, [ὃς] ἦν Ἀθήνας ἱερεὺς Πολιάδος, καὶ τὸ ξόανον ἀπηνέγκατο τῆς θεᾶς μετανιστάμενος, ὃ διεφύλαττον ἄλλοι παρ' ἄλλων μεταλαμβάνοντες οἱ τοῦ γένους ὄντες τῶν Ναυτίων·) ὃς ἐδόκει καὶ διὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν λαμπρότατος εἶναι τῶν νέων, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν τῆς ὑπατικῆς ἐξουσίας τεύξεσθαι. ἀρξάμενος δ' ἀπολογεῖσθαι κοινὴν ἀπολογίαν ὑπὲρ ἁπάντων τῶν νέων, ὡς οὔτε φιλονεικίᾳ τῇ πρὸς τοὺς πατέρας, οὔτ' αὐθαδείᾳ χρησαμένων, ὅτε τὴν ἐναντίαν ἔσχον ἐν τῇ προτέρᾳ βουλῇ προαίρεσιν, ἀλλ', εἴπερ ἄρα ἡμάρτανον, διὰ τὴν ἡλικίαν γνώμῃ σφαλέντων, τελευτῶν ἔφη τὸ πιστὸν [p] τούτου παρέξειν τὴν μεταβολήν. συγχωρεῖν γοῦν αὐτοῖς, ὡς ἄμεινον φρονοῦσιν, ἐπιψηφίζεσθαι πᾶν ὅ τι ἂν ἡγῶνται τῷ κοινῷ συμφέρειν, ὡς οὐδὲν σφῶν γε πρὸς ταῦ-

Per. Iul. gandi, ventum eſt, omnibus patribus exſpectatione arrectis,
4223. ſurrexit Sp. Nautius, ex illuſtriſſima natus familia (nam Nautius
Ante auctor eius generis erat, vnus ex Aeneae ſociis qui coloniam
Chr. 491. deduxerunt, eratque Mineruae Vrbicae ſacerdos, qui alio mi-
Olymp. grans illius deae ſimulacrum abſportauit, cuius cuſtodia per ſuc-
72 ½. ceſſionem remanſit penes gentem Nautiam) qui et propter ſuam
Cat. virtutem omnium iuniorum clariſſimus, et breui conſulatum
V.C. 261. *Var.* aſſequuturus videbatur. Hic igitur tunc exorſus a communi
263. omnium iuniorum purgatione, negauit eos vel contendendi ſtudio vel arrogantia a patribus diſſenſiſſe, quod contrariam ſententiam in ſenatu ante habito tueri voluiſſent, et culpam, ſiquid erat culpae, in aetatem ad lapſum facilem transtulit, et tandem eos mutata ſententia fidem huius rei facturos dixit. Itaque illos permittere ipſis, vtpote prudentioribus, vt decernerent quicquid e rep. eſſe exiſtimarent, ſe enim nulla in re ipſis aduer-

o *Virgilius* hunc Aeneae ſocium, quem auctor noſter vocat Ναύτιον, apellat Ναύτην, *Aeneid.* l. V. v. 704. *Glarean.*

p Τούτου παρέξεσθαι *Vat.*

q Τοιού-

τα ἐναντιωσομένων, ἀλλὰ πεισομένων τοῖς πρεσβυτέροις. ὅμοια δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων νέων ἀποφηναμένων, ἐκτὸς ὀλίγων τινῶν πάνυ, τῶν Ἀππίου συγγενῶν, ἐπαινέσαντες τὴν εὐκοσμίαν αὐτῶν οἱ ὕπατοι, καὶ παρακαλέσαντες εἰς πάντα τὰ κοινὰ [q] τοιούτους εἶναι, πρεσβευτὰς εἵλοντο δέκα τοὺς ἐπιφανεστάτους τῶν πρεσβυτέρων, ἐκτὸς ἑνὸς ἅπαντας ὑπατικούς. οἱ δ' ἀποδειχθέντες ἦσαν οἵδε· [r] Ἀγρίππας Μενίνιος Γαΐου υἱὸς, Πόπλιος Σερουίλιος Πα-

aduerſaturos, ſed ſenioribus obtemperaturos. Quum autem reliqui quoque iuuenes idem dixiſſent, (praeter paucos quosdam Appio cognatione iunctos) conſules laudata illorum modeſtia, et hortati eos vt in omnibus publicis conſiliis ita ſe gererent, decem legatos ſeniorum nobiliſſimos crearunt, omnes (vno excepto) viros conſulares. Creatorum autem haec fuere nomina; * M. Valerius M. F., T. Largius Flauus, Agrippa Menenius

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72. ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

Legati ex S. C. ad ſeceſſores miſſi.

q Τοιούτους ἑαυτοὺς παρέχειν *Vat.*

r In hac legatorum decade tres omiſſi ſunt; duo conſulares (inquit *Sylb.*) caeteris praeponendi, Τίτος Λάρκιος Φλαῦος, et Μάνιος Οὐαλέριος Μάρκου υἱὸς, et tertius nondum conſulatu functus Σπόριος Ναύτιος, ob aetatis et dignitatis gradum inferiorem in finem reiiciendus. Recenſentur a *Gelenio* ad hunc modum: *T. Largius Flauus, Agrippa Menenius C. F., M. Valerius M. F., P. Seruilius P. F., P. Poſtumius Q. F. Tubertus, T. Aebutius T. F. Flauus, Ser. Sulpicius P. F. Camerinus, A. Poſtumius P. F. Albus, A. Virginius A. F. Coelimontanus, et Sp. Nautius.* In *Cod. Vat.* Ἀγρίππας Μενήνιος Γαΐου υἱὸς ὁ Λαινάτης, Μάνιος Οὐαλέριος Οὐελούσσου υἱὸς, Πόπλιος Σερουίλιος, Πόπλιος Ποστούμιος Κοΐντου υἱὸς, Τούβερτος Τίτος, Αἰβούτιος Τίτου υἱὸς, Φλαούϊος Σέρβιος, Σολπίκιος Ποπλίου υἱὸς Καμερηνὸς, Αὖλος Ποστούμιος Ποπλίου υἱὸς, Βάλβος Αὖλος. in *Lapi* autem verſione, *T. Largius Flauus, Menenius Agrippa Caii filius Lanatus, M. Valerius Voluſi filius, P. Seruilius Publii filius, P. Poſtumius Quinti filius Tubertus, T. Ebutius Titi filius Elua, Seruius Sulpitius Publii filius Camerinus, Aulus Poſtumius Publii filius Albus, Aulus Virginius Auli filius, et Nomentanus.* Iam *Portus* legatorum nomina ſic reſtituenda et more *Latino* legenda cenſet; Μάνιος Οὐαλέριος (ex p. 380. v. 20.) Τίτος Λάρκιος (ex pag. 389. v. 1.) Ἀγρίππας Μενήνιος Γαΐου υἱὸς, Πόπλιος Σερουίλιος Ποπλίου υἱὸς, Ποστούμιος Τούβερτος Κοΐντου υἱὸς, Τίτος Αἰβούτιος Φλαούϊος Τίτου υἱὸς, Σερούϊος Σουλπίκιος Καμερῖνος Ποπλίου υἱὸς, Αὖλος Ποστούμιος Ἄλβος Ποπλίου υἱὸς, Αὖλος

πλίου υἱὸς, Ποστούμιος Κοΐντου υἱὸς Τούβερτος, Τῖτος Αἰβούτιος Τίτου υἱὸς Φλαούϊος, Σέρβιος Σουλπίκιος Ποπλίου υἱὸς Καμερῖνος, Αὖλος Ποστούμιος Ποπλίου υἱὸς Βάλβος, Αὖλος Οὐεργίνιος Αὔλου υἱὸς καὶ Νωμεντανός. μετὰ ταῦτα τῆς βουλῆς διαλυθείσης, οἱ μὲν ὕπατοι προελθόντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, τὸ δόγμα τῆς βουλῆς ἀνέγνωσαν, καὶ τοὺς πρεσβευτὰς προήγαγον. ἁπάντων δ' ἀξιούντων τὰς ἐντολὰς, ἃς ἔδωκαν αὐτοῖς, μαθεῖν, εἶπον ἐν τῷ φανερῷ, πράττειν ὅτῳ ἂν τρόπῳ δύνωνται φιλίαν τῷ δήμῳ συνθέσθαι πρὸς τοὺς πατρικίους, ἄτερ δόλου καὶ ἀπάτης, καὶ κατάγειν τοὺς φεύγοντας ἐπὶ τὰ σφέτερα ἐν τάχει.

LXX. Ταύτας οἱ πρέσβεις [αὐτῶν] λαβόντες τὰς ἐντολὰς, αὐθημερὸν ἐξῄεσαν. φθάσασα δὲ τὴν παρουσίαν αὐτῶν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

nenius C. Filius, P. Seruilius P. F., Poſtumius Q. F. Tubertus, T. Aebutius T. F. Flauius, Ser. Sulpicius P. F. Camerinus, A. Poſtumius P.F. Albus, A. Virginius A.F. Coelimontanus. Poſtea dimiſſo ſenatu, coſſ. quum in concionem proceſſiſſent, ſenatus conſultum recitarunt, et legatos produxerunt. Omnibus autem cupientibus mandata illis data cognoſcere, aperte reſponderunt *mandatum ipſis eſſe*, vt quibuſcunque poſſent rationibus plebi patricios reconciliarent ſine dolo et fraude, et primo quoque tempore exſules in ſuas ſedes reducerent.

Cum his igitur illorum mandatis, eo ipſo die legati abierunt. Sed fama ipſorum adventum anteuertit, et res omnes in vrbe

Αὖλος Οὐεργίνιος Καιλιμόντανος (vel Κοιλιμοντανὸς) Αὔλου υἱός.

* Manium Valerium primo loco poſuit, quod natu maximus erat (vt conſtat ex p. 380. v. 20.) primuſque dicitur verba feciſſe ad plebem quae ſeceſſerat. Verum *V. Cl. Iac. Perizonius* (operis huius fautor egregius) Agrippam Menenium primo recenſendum putat, cum legationis princeps fuerit, vt *Dionyſius* (infra p. 390) videtur innuere, vbi eum cum plebe agentem ὕπατον vocat; quod (inquit) vel corruptum eſt vel principem legationis notat. Sed neque primum conſularium inter hos legatos fuiſſe Largium exiſtimat, verum multis poſteriorem atque hoc ipſo Menenio: ideoque non dubitat quin eius nomen exciderit poſt Aebutium, manente veſtigio eius in vocabulo Φλαούϊος, quod nequaquam mutandum cenſet in Ἔλουας, vt volunt, ſed legendum Τ. Λάρκιος Φλάβος.

ἡ Φήμη, διήγγειλε τοῖς ἐπὶ στρατοπέδου πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει γενόμενα· καὶ αὐτίκα πάντες ἐκλιπόντες τὸ ἔρυμα, ὑπήντων ἔτι καθ' ὁδὸν οὖσι τοῖς πρεσβευταῖς. ἦν δέ τις ἐν τῷ στρατοπέδῳ πάνυ ταραχώδης καὶ στασιαστὴς ἀνὴρ, ὀξὺς τῇ γνώμῃ [s] προϊδεῖν τι τῶν ἐσομένων ἐκ πολλοῦ, καὶ εἰπεῖν [t] ὅ τι νοήσοι, ὡς λάλος καὶ κωτίλος, οὐκ ἀδύνατος· ὃς ἐκαλεῖτο μὲν Λεύκιος Ἰούνιος, ὁμωνύμως τῷ καταλύσαντι τοὺς βασιλεῖς· ἐκπληρῶσαι δὲ τὴν ὁμωνυμίαν βουλόμενος, ἠξίου καὶ Βροῦτος ἐπικαλεῖσθαι. τοῖς δ' ἄρα πολλοῖς γέλως ἐπὶ τῇ κενοσπουδίᾳ [u] τοῦ ἀνδρὸς εἰσήρχετο, καὶ ὅτε βουληθεῖεν ἐπισκώπτειν αὐτὸν, Βροῦτον ἐπεκάλουν. οὗτος ὁ ἀνὴρ τὸν ἡγεμόνα τοῦ στρατοπέδου Σικίννιον διδάξας, ὡς οὐκ ἄμεινον εἴη τῷ δήμῳ ῥαδίως ἑαυτὸν ἐπιτρέπειν τοῖς προτεινομένοις, ἵνα μὴ ἀπ' ἐλάττονος ἀξιώσεως ἀτιμωτέραν εὕρηται τὴν κάθοδον, ἀλλ' ἐναντιοῦσθαι μέχρι πολλοῦ, καὶ τραγῳδίαν τινὰ ἐπιθεῖναι τοῖς πράγμασι [x] προσποιητήν. ὑποσχόμενός τ' αὐτὸς ἀναλήψεσθαι τὸν

vrbe geſtas nunciauit illis qui erant in caſtris: quare confeſtim *Per. Iul.*
omnes vallo relicto, legatis qui in itinere adhuc erant obuiam 4223.
ibant. Erat autem in caſtris eorum vir quidam valde turbulen- *Ante*
tus et ſeditioſus, praeditus acri ingenio ad praeuidendum multo *Chr.* 491.
ante res futuras, qui, vt loquax et garrulus, quicquid ſentie- *Olymp.*
bat facile et libere dicebat, et vocabatur L. Iunius, eodem no- 72 ½.
mine quo ille qui reges expulerat. Quare, quum appellatio- *Cat.*
nis ſimilitudinem explere vellet, ſe etiam Brutum cognominari *V.C.* 261.
volebat. Multis igitur inane illius hominis ſtudium et affecta- *Var.* 263.
tio riſum mouebat, et quum eum irridere volebant, Brutum vocabant. Iſte quum docuiſſet Sicinnium caſtrorum praefectum, minime expedire plebi ſe facilem oblatis conditionibus praebere, ne iniquioribus legibus reditum minus honoratum conſequeretur, ſed diu aduerſari, * et rebus aliquam ſimulatam tragoediam imponere: quumque pollicitus fuiſſet ſe pro plebe verba

s Προϊδεῖν τε *Vat.*
t Ὅς τι νοήσει *Vat.*
u Τοῦ ἀνθρώπου *Vat.*

* Quidam interpr. *tragicam rebus laruam affingere.*
x Προσποιητὸν *Vat.*

ὑπὲρ τοῦ δήμου λόγον, τά τ' ἄλλα ὑποθέμενος, ἃ χρὴ πράττειν ἢ λέγειν, ἔπεισε τὸν Σικίννιον. καὶ μετὰ τοῦτο ὁ μὲν Σικίννιος, συγκαλέσας εἰς ἐκκλησίαν τὸν δῆμον, ἐκέλευσε τοὺς πρεσβευτὰς ὑπὲρ ὧν ἥκουσι λέγειν.

Παρελθὼν δὲ Μάνιος Οὐαλέριος, ὅσπερ ἦν αὐτῶν
LXXI. πρεσβύτατός τε καὶ δημοτικώτατος, ἐπιμαρτυρήσαντος αὐτῷ τοῦ πλήθους τὴν προθυμίαν εὐμενεστάταις φωναῖς καὶ προσηγορίαις, ἐπειδὴ σιωπῆς ἔτυχε, τοιούτοις ἐχρήσατο λόγοις· „Οὐδὲν ὑμᾶς ἔτι κωλύον ἐστὶν, ὦ δημόται, [y] κατιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ὑμέτερα, καὶ διηλλάχθαι πρὸς τοὺς πατέρας. ἐψήφισται γὰρ ἡ βουλὴ καλὴν καὶ συμφέρουσαν ὑμῖν κάθοδον, καὶ γνώμην πεποίηται μηδενὸς τῶν γεγονότων μνησικακεῖν· ἡμᾶς τε, οὓς ἐγίνωσκε φιλοδημοτάτους ὄντας, καὶ πρὸς ὑμῶν τὰ δίκαια τιμωμένους, πρεσβευτὰς ἀπέσταλκεν, αὐτοκράτορας ἀποδείξασα τῶν διαλύσεων, ἵνα μὴ δόξαις μηδ' εἰκασμοῖς χρώμενοι περὶ τῆς ὑμετέρας γνώμης, ἀλλὰ παρ' αὐτῶν ὑμῶν ἀκούσαντες ἐφ' οἷς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

verba facturum, eiusque cauſſam acturum, atque etiam de caeteris rebus, quae faciendae aut dicendae eſſent, Sicinnium commonuiſſet, rem ipſi perſuaſit. Poſtea Sicinnius, conuocata ad concionem plebe, iuſſit legatos ſui aduentus cauſſam exponere.

Valerii legati oratio.

Tum Manius Valerius, legatorum maximus natu et plebis ſtudioſiſſimus, quum in medium proceſſiſſet, plebe ſummum eius ſtudium blandiſſimis acclamationibus et ſalutationibus teſtante, poſtquam ſilentium impetrauit, in hunc modum verba fecit: „Nihil amplius, Quirites, vetat vos ad veſtras ſedes reuerti, et in gratiam cum patribus *ac patriciis* redire. Senatus enim honeſtum atque vtilem vobis reditum decreuit; decreuit etiam omnem iniuriarum praeteritarum memoriam deponere: et nos, quos plebis ſtudioſiſſimos et apud vos merito in ſummo honore nouit eſſe, legatos miſit cum ſumma ac libera poteſtate compoſitionis faciendae, ne opinionibus et coniecturis de veſtra voluntate vſi, ſed ex veſtro proprio ore auditis conditionibus, quibus

y Pro κατεῖναι, quod et ſeq. pag. reperitur v. 49. frequentius vſurpatur κατιέναι *Sylb.*

z τὴν

ἀξιοῦτε καταλύσασθαι [z] τὰς διχοστασίας, ἂν ᾖ μέτριόν τι τῶν αἰτημάτων, καὶ μήτε τῷ ἀδυνάτῳ, μήτε ὑπ' ἄλλης αἰσχύνης ἀνηκέστου κωλύηται, συγχωρῶμεν ὑμῖν, μηκέτι τὴν τοῦ συνεδρίου γνώμην ἐκδεχόμενοι, μηδ' εἰς χρόνους μακροὺς καὶ φθόνους ἀντιπάλων [a] ἀναβάλλοντες τὰ πράγματα. ταῦτα δὲ τῆς βουλῆς ἐπεψηφισμένης, δέχεσθε ἄσμενοι τὰς χάριτας αὐτῶν, ὦ δημόται, μετὰ πάσης προθυμίας καὶ σπουδῆς, ἐν μεγάλῳ τιθέμενοι τὴν τοσαύτην εὐτυχίαν, καὶ πολλὴν τοῖς θεοῖς χάριν εἰδότες αὐτῆς, εἰ πόλις ἡ Ῥωμαίων, ἡ τοσούτων ἄρχουσα ἀνθρώπων, καὶ συνέδριον, ὃ τὴν ἡγεμονίαν ἔχει πάντων τῶν ἐν ταύτῃ καλῶν, οὐκ ὂν αὐτοῖς [b] πάτριον οὐδενὶ τῶν ἀντιπάλων εἴκειν, ὑμῖν μόνοις ὑποκατακλίνονται τῆς ἀξιώσεως

quibus diſcordias finiri cupitis, ſi quid aequi poſtulaueritis, et *Per Iul.*
ſi id fieri * atque ſalua ſenatus populique Rom. dignitate con- 4223.
cedi poſſit, id vobis concedamus, non exſpectato amplius ſe- *Ante Chr.* 491.
natus conſulto, neque rebus in longum tempus dilatis, aut *Olymp.*
** aduerſariorum inuidiae permiſſis. Quum igitur tale ſit ſena 72 $\frac{1}{2}$.
tus decretum, accipite, Quirites, lubenter ipſius beneficia *Cat.*
cum omni animi alacritate et ſtudio, tantam felicitatem magni *V.C.* 261.
facientes, et magnam diis pro ea gratiam habentes, quod pop. *Var.*
Rom. cuius tam late patet imperium, et ſenatus, penes quem 263.
ſunt omnia huius ciuitatis ornamenta, quamuis maiorem ac patriae conſuetudo non ferat vt vlli aduerſario cedant, vobis tamen ſolis vltro dignitate cedant, vobis *inquam* inferioribus ipſi qui ſunt

z Τὴν διχοστασίαν *Vat.*

* Hic dedita opera liberius interpretatus ſum. verba quidem hoc ſonant; *et niſi ab aliquo dedecore inſanabili* (i. e. *grauiſſimo*) *impediatur. Port.*

a Ἀναβαλόντες] Ἀναλαβόντες in *Ed. Steph.* Ἀναβάλλοντες *Vat.* et *Lapi Codd.*

** *Id eſt:* aduerſariorum inuidorum iudicio permiſſis, vt illi arbitratu ſuo de illis ſtatuant. *Port.*

b *Gelenius* legit οὐδὲν τοῖς ἀντιπάλοις εἴκειν. Sed minori cum mutatione legeris, οὐδενὶ τῶν ἀντιπάλων εἴκειν, *nulli aduerſariorum cedere.* in eandem ſententiam ſupra p. 307. v. 19. *Sylb.* Πατρίων οὐδενὶ τῶν ἀντιπάλων in *Cod. Vat.* vulgatae dant οὐδέν.

ἑκόντες, καὶ οὔτ' ἀκριβολογεῖσθαι περὶ τῶν καθηκόντων ἑκατέροις ἠξίωσαν, [c] ὡς ὑποδεεστέροις κρείττονες, ἀλλ' αὐτοὶ πρότεροι περὶ διαλύσεως ἐπρεσβεύσαντο· οὔτε τὰς αὐθάδεις ὑμῶν ἀποκρίσεις, ἃς ἐποιήσασθε πρὸς τοὺς προτέρους πρέσβεις, πρὸς ὀργὴν ἐδέξαντο, ἀλλ' ὑπέμειναν ὑμῶν τὸ σοβαρὸν τοῦτο καὶ μειρακιῶδες τῆς αὐθαδείας βάρος, ὥσπερ ἂν παίδων ἀφρόνων χρηστοὶ πατέρες· καὶ πάλιν ἑτέραν πρεσβείαν ἀποστέλλειν ᾤοντο δεῖν, καὶ τῶν δικαίων μειονεκτεῖν, καὶ πάντα ὑπομένειν, ὦ πολῖται, τὰ μέτρια. ἐπὶ δὴ τοσαύτης βεβηκότες εὐτυχίας, μὴ μέλλετε λέγειν, ὦ δημόται, τίνων χρῄζετε, μηδ' ἐντρυφᾶτε ἡμῖν· καταλυσάμενοι δὲ τὴν στάσιν, ἄπιτε χαίροντες εἰς τὴν γειναμένην τε καὶ θρεψαμένην ὑμᾶς πόλιν, ᾗ τροφεῖά τε καὶ χάριτας οὐ χρηστὰς [d] ἀπεδίδοτε, καταλιπόντες αὐτήν, τὸ γοῦν ἐφ' ὑμῖν, ἔρημον εἶναι καὶ μηλόβο-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

ſunt ſuperiores; neque nimium accurate conſiderare voluerint quid vtrosque deceret, ſed ipſi priores legatis miſſis vos ad amicitiam inuitent, neque vobis ob veſtrum ſuperbum reſponſum, quod ſuperiori legationi dediſtis, infenſi ſint, ſed veſtram iſtam petulantiam et iuuenilem ac grauem arrogantiam, non ſecus ac boni patres ſtultorum filiorum, ferant: et alteram legationem mittendam denuo cenſuerint, et de ſuo iure decedere, atque ad quasuis, Quirites, aequas conditiones deſcendere voluerint. Tantam igitur nacti felicitatem, ne cunctemini, Quirites, iudicare quibus rebus indigeatis, neue in nos * petulanter voſmet geratis: ſed ſedata ſeditione redite cum laetitia in ciuitatem, quae vos genuit ac educauit, cui malam educationis remunerationem et gratiam refertis, qui eam (quantum in vobis fuit) deſeruiſtis,

et

c illa ὡς ὑποδεεστέροις κρείττονες iungenda cum iſtis ὑμῖν αὐτοῖς ὑποκατακλίνοντες *Port.* Cum ſequentibus iungit *Gelenius*, et ſic vertit; *nec, vt potiores apud inferiores, exacte rimari voluerint, quid ſit vtriusque partis officium, ſed ipſi priores de pacificatione legatos miſerint.*

* Quidam interpr. *et nolite nobis illudere.*

d Ἀπεδίδοτε *Vat.* vulg. ἀποδίδ.

e Εὔξεσθε

τον. εἰ δὲ παρήσετε τὸν καιρὸν τοῦτον, [e] εὔξαισθ' ἂν πολλάκις ὅμοιον εὑρεῖν ἕτερον.»

Παυσαμένου δὲ τοῦ Οὐαλερίου, παρελθὼν ὁ Σικίννιος, LXXII. οὐκ ἐξ ἑνὸς ἔφη δεῖν λόγου τὸ συμφέρον ἐξετάζειν τοὺς εὖ βουλευομένους, ἀλλ' ὑποτίθεσθαι τὸν ἐναντίον αὐτοῖς λόγον, ἄλλως τε καὶ περὶ τηλικούτων πραγμάτων σκοποῦντας· ἠξίου τε λέγειν πρὸς ταῦτα τοὺς βουλομένους, ἅπασαν αἰδῶ καὶ εὐλάβειαν ἀποθεμένους· οὐ γὰρ [f] ἐπιτρέπειν τὰ πράγματα σφίσιν εἰς τοιαύτας ἀνάγκας κατακεκλεισμένοις, οὔτ' ὄκνῳ, οὔτ' αἰσχύνῃ εἴκειν. σιωπῆς δὲ γενομένης, ἐπειδὴ πάντες εἰς ἀλλήλους ἀπέβλεπον, ἐπιζητοῦντες τὸν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ λέξοντα, ἐφαίνετο δ' οὐδείς· ὁ γὰρ Σικίννιος τοῖς αὐτοῖς πολλάκις ἐχρῆτο λόγοις· [g] προσέρχεται κατὰ τὰς ὑποσχέσεις Λεύκιος Ἰούνιος ἐκεῖνος, ὁ βουλόμενος ἐπικαλεῖσθαι Βροῦτος· καὶ τυχὼν ἐπισημασίας παρὰ τοῦ πλήθους ἀθρόας, τοιαύτην διέθετο δημηγορίαν·

et pecori depaſcendam reliquiſtis. Quod ſi hanc occaſionem *Per. Iul.*
elabi patiamini, aliam talem nanciſci ſaepe optabitis.„ 4223.
Quum autem Valerius dicendi finem feciſſet, progreſſus *Ante Chr.*
Sicinnius dixit, non ex vna tantum *ratione debere eos, qui 491.
bene *de re aliqua* conſultant, vtilitatem aeſtimare; ſed ſibi etiam *Olymp.*
contrariam rationem proponere, praeſertim quum de rebus tanti 72 ½.
momenti conſultetur. Quare imperauit vt qui vellet, omni pu- *Cat.*
dore et timore poſito, ad haec reſpondeat: praeſentem enim *V.C.* 261.
dixit rerum ſtatum non ferre, vt ad tales redacti anguſtias aut *Var.* 263.
timori aut pudori cederent. Facto autem ſilentio, quum alii in alios oculos conuerterent, quaerentes aliquem qui communem cauſſam ſuſciperet ac defenderet, et nullus prodiret, Sicinnio ſaepius eadem repetente verba, tandem, vt erat pollicitus, prodiit L. ille Iunius, qui ſe Brutum cognominari volebat, *L. Iunii Bruti reſponſio.*
**totiuſque multitudinis magno conſenſu talem habuit concionem:

e Εὔξεσθε πολλάκις *Vat.*

* *Al.* oratione.

f Ἐπιτρέπει] Conuenientius infin. ἐπιτρέπειν *Sylb.* Aut legendum ἐπιτρέπει ἔφη, aut ἔφη repetendum ἀπὸ τοῦ κοινοῦ. *Port.*

g Mallem προέρχεται. *Port.*

* Datiſque crebris a multitudine ſignis. *Gelen.*

h Lapus

„Τὸ δέος ὑμᾶς, ὦ δημόται, τὸ τῶν πατρικίων, ἐντετηκὸς ἔτι ταῖς ψυχαῖς, ἐκπλήσσειν ἔοικε· καὶ διὰ τοῦτο τεταπεινωμένοι, φέρειν τοὺς λογοὺς εἰς μέσον, οἷς εἰώθατε χρῆσθαι πρὸς ἀλλήλους, ὀκνεῖτε. οἴεται δ' ἴσως ἕκαστος ὑμῶν τὸν πλησίον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ λέξειν, [h] καὶ πάντας μᾶλλον, εἴ τι κινδύνευμά ἐστιν, ὑπομένειν· αὐτὸς δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ βεβηκὼς, ὅ τι ἂν ἐκ τοῦ τολμηροῦ χρηστὸν περιγένηται, [i] τούτου τὸ μέρος ἕξειν ἀδεῶς· κακῶς εἰδώς. εἰ γὰρ ἅπαντες τοῦτο ὑπολάβοιμεν, ἡ καθ' ἕνα ἡμῶν ἑκάστου ἀτολμία κοινὴ πᾶσιν ἔσται βλάβη, καὶ ἐν ᾧ τὸ ἴδιόν τις ἀποσκοπεῖ ἀσφαλὲς, τὸ μετὰ πάντων κοινὸν ἀπολεῖ. ἀλλ' εἰ καὶ μὴ πρότερον ἔγνωτε ὅτι λέλυται τὸ δέος ὑμῶν, καὶ [k] τὸ ἐλεύθερον ἅμα τοῖς ὅπλοις βεβαίως ἔχετε, νῦν γ' ἤδη μάθετε, διδασκάλοις χρησάμενοι τούτοις. [l] οἱ γὰρ ὑπερήφανοι καὶ βαρεῖς, οὐκ ἐπιτάττοντες ἡμῖν, ὡς πρότερον, ἥκουσιν, οὐδ' ἀπειλοῦντες, ἀλλὰ δεόμενοι καὶ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

nem: „Timor patriciorum, Quirites, qui animis veſtris inſedit, terrere vos videtur: et propterea deiecti non audetis in medium proferre ea, quae quotidianis ſermonibus inter vos iactare ſoletis. Fortaſſe vero vnuſquiſque veſtrum putat aliquem alium proximum cauſſam publicam ſuſcepturum et acturum, et omnes ſimul periculum, ſi quod eſt, facilius ſubituros; ſe vero tuto et ſecure eius boni, quodcunque ex aliena audacia prouenerit, partem habiturum. * Sed ſane de his male ſentit. ſi enim omnes eandem ſequamur ſententiam, noſtra haec ſingulorum timiditas vniverſis aeque erit damnoſa, et, dum vnuſquiſque ſuae priuatae ſecuritati conſulet, communem vniuerſorum perdet. Quare, ſi ante ignorabatis vos hoc metu liberatos eſſe, et libertatem ſtatim ex quo arma cepimus, confirmatam eſſe, nunc ſaltem iſtis vſi magiſtris hoc diſcatis. Superbi enim et imperioſi homines veniunt ad nos, iam non vt ante imperitantes et minitantes, ſed rogantes

h *Lapus* haec paullo aliter videtur legiſſe, dum vertit, *et ſimul idem ſe cum omnibus, ſi qua eſt periclitatio, potius ſuſtinere,* καὶ αὐτὸς μετὰ πάντων μᾶλλον. *Sylb.*

i Τοῦτο μέρος *Vat.*

* Male quidem id ſciens. *Lapus.* Iniquo ſane conſilio. *Gelen.*

k Τὸ ἐλευθέρου in *Ed. Steph.* Forſan τὸ τοῦ ἐλευθέρου. *Port.*

l Οὐ γὰρ ὑπερήφανοι *Vat.*

m Ὑμέτερα

παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰ [m] ἡμέτερα ἡμᾶς [n] κατιέναι, καὶ ὡς ἐλευθέροις ἐξ ἴσου ἤδη ἄρχονται ὁμιλεῖν. τί οὖν ἔτι καταπέπληχθε αὐτοὺς, καὶ σιωπᾶτε; ἀλλ' οὐκ ἐλεύθερα φρονεῖτε, καὶ διαῤῥήξαντές ποτ' ἤδη τοὺς χαλινοὺς, λέγετε εἰς τὸ κοινὸν ἃ πεπόνθατε πρὸς αὐτῶν; ὦ σχέτλιοι, τί δεδοίκατε μὴ πάθητε, ἡγεμόνι τῆς ἐλευθεροστομίας ἐμοὶ χρώμενοι; κινδυνεύσω γὰρ ὑπὲρ ὑμῶν εἰπεῖν τὰ δίκαια μετὰ παῤῥησίας ἐγὼ πρὸς αὐτοὺς, καὶ οὐδὲν ἀποκρύψομαι. καὶ ἐπειδὴ Οὐαλέριος οὐδὲν ἔφησεν εἶναι τὸ κωλῦον ἀναστρέφειν ὑμᾶς ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, τῆς βουλῆς διδούσης τὴν κάθοδον, καὶ προσεψηφισμένης τὸ μὴ μνησικακεῖν, ταῦτα [o] ἀποκρινόμενος πρὸς αὐτὸν, ἅπερ ἐστὶν ἀληθῆ καὶ ἀναγκαῖα εἰρῆσθαι."

"Ἡμᾶς, ὦ Οὐαλέριε, πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα τὰ κω- LXXIII.

rogantes atque inuitantes nos vt in noſtras ſedes reuertamur, et *Per. Iul.*
iam vt cum hominibus aeque liberis atque ipſi ſunt incipiunt no- 4223.
biſcum agere. Quid igitur eos amplius formidatis, et tacetis? *Ante*
quin liberam mentem ſumitis, et, diſruptis iam tandem frenis, *Chr.* 491.
coram omnibus profertis iniurias quas ab illis accepiſtis? O mi- *Olymp.*
ſeri! *quid veremini ne quid vobis accidat, ſi, me ducem ſe- 72½.
quuti, libere quod ſentitis proferatis? Ego enim illis pro vobis *Cat.*
meo cum periculo libere id quod aequum eſt dicam, et nihil ce- *V.C.* 261.
labo. Et quia Valerius dixit nihil eſſe impedimento vobis, quo *Var.*
minus in veſtras ſedes redeatis, quod ſenatus vobis reditum con- 263.
cedat, et praeterea decreuerit omnium iniuriarum praeteritarum memoriam deponere, illi ea reſpondebo, quae et veritas dictat, et ipſa neceſſitas poſtulat.,,

,,Cum multae aliae cauſſae, Valeri, vetant armis poſitis

m Ὑμέτερα ὑμᾶς *Vat.*

n Κατεῖναι pro κατιέναι notatum etiam paullo ante, p. 380. v. 24. *Sylb.*

* Quid timetis? an ne aliquid patiamini me duce oris liberi vtentes? *Lapus.* Quid timetis? me libere loquendi ducem ſequimini. *Gelen.*

o Vel legendum videtur ἀποκρίνομαι vel ἀποκρινοῦμαι, vt *Lapus* vertit, *reſpondebo ei vera quae ſunt. Sylb.* Ἀποκρίνομαι in *Cod. Vat.* Ἐρῶ ἀποκρινόμενος ex coniectura *Porti.*

p Καὶ

λύοντά ἐστιν ἀποθεμένους τὰ ὅπλα, ἐφ᾽ ὑμῖν γενέσθαι· τρία δὲ τὰ μέγιστα [p] καὶ φανερώτατα. πρῶτον μὲν ὅτι ἐγκαλοῦντες ἡμῖν ὡς ἡμαρτηκόσιν ἥκετε, καὶ ἐν εὐεργεσίας οἴεσθε μέρει διδόναι τὴν κάθοδον· ἔπειθ᾽, ὅτι οὐδὲν ὑποδηλοῦτε παρακαλοῦντες ἐπὶ τὰς διαλλαγὰς, ἐφ᾽ οἷς αὐτὰς δικαίοις ἢ φιλανθρώποις ποιησόμεθα· τὸ δὲ τελευταῖον, ὅτι βέβαιον ἡμῖν ὧν ἂν ὑπόσχησθε οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ πολλάκις ἐξαπατῶντές τε καὶ φενακίζοντες ἡμᾶς διατετελέκατε. ἐρῶ δὲ ὑπὲρ ἑκάστου χωρὶς, ἀπὸ τοῦ δικαίου ἀρξάμενος· καὶ γὰρ [q] ἰδίᾳ καὶ ἐν κοινῷ λέγοντας, ἀπὸ τοῦ δικαίου χρὴ ἄρχεσθαι. ἡμεῖς τοίνυν [r] εἰ μὲν ἀδικοῦμεν ὑμᾶς, οὐδὲν δεόμεθα οὔτ᾽ ἀδείας, οὔτ᾽ ἀμνηστίας· καίτοιγ᾽ οὐκ ἀξιοῦμεν οὐδὲ κοινωνεῖν ἔτι τῆς πόλεως, ἀλλ᾽ ἐπιμενοῦμεν ὅποι ποτ᾽ ἂν ἡμᾶς ἄγῃ τὸ [s] χρεὼν, [t] τύχῃ καὶ δαίμοσιν ἐπιτρέψαντες ἡγεμόσιν. εἰ δ᾽ ἀδικούμενοι πρὸς ὑμῶν, ταύτης ἠναγκάσμεθα τῆς τύχης πειραθῆναι, ἐν ᾗ

Per. Iul. tis veſtrae fidei nos ipſos committere, tum vero tres maximae
4223. et manifeſtiſſimae. Primum quidem, quia huc venitis vt nos
Ante Chr. accuſetis, quaſi deliquerimus, et beneficium aliquod in nos con-
491. ferre putatis, dum reditum conceditis: deinde, quia ad pacem
Olymp. nos inuitantes, nullo modo indicatis quam aequis aut humanis
72 ½. conditionibus eam ſimus facturi: poſtremo, quia nihil eorum,
Cat. quae nobis eſtis polliciti certum *ac firmum* eſt; ſed iam ſaepius
V.C. 261. nobis imponere ac fucum facere non dubitaſtis. Dicam autem
Var. 263. ſeparatim de ſingulis, facto a iure initio: etenim tum in priuatis tum in publicis diſceptationibus a iure ducenda ſunt orationis exordia. Nos igitur ſi vobis iniuriam facimus, nullam impunitatem, nullam iniuriarum obliuionem petimus: atque adeo ne eiuſdem quidem ciuitatis vobiſcum participes amplius eſſe volumus, ſed, fortunam et genios duces ſequuti, ſedes ibi figemus quocunque fatum nos deduxerit. Quod ſi a vobis iniuriam paſſi coacti fuimus hanc fortunam experiri, in qua ſumus:

p Καὶ τὰ φανερώτατα *Vat.*

q Poſt ἰδίᾳ non male inſerueris coniunctionem τε. *Sylb.*

r Εἰ μέν τι ἀδικοῦμεν *Vat.*

s Χρέον] Χρεὼν *Vat.* quod verius atque vſitatius eſſe viderat *Sylb.*

t Τῇ τύχῃ *Vat.*

u Malim

ἐσμεν, τί οὐχ ὁμολογεῖτε, [u] κακοὶ περὶ ἡμᾶς αὐτοὶ γενόμενοι, συγγνώμης δεῖσθαι καὶ ἀμνηστίας; νῦν δ', ἣν αἰτεῖσθε, ταύτην διδόναι λέγετε· καὶ ἧς ἀφεῖσθαι ζητεῖτε ὀργῆς, ταύτης ὡς ἀφιέντες μεγαληγορεῖτε, συγχέοντες τὴν τῆς ἀληθείας φύσιν, καὶ τὴν τῶν δικαίων ἀξίωσιν ἀναστρέφοντες. ὅτι δ' οὐκ ἀδικεῖσθε, ἀλλ' ἀδικεῖτε, καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα εὐεργετηθέντες ὑπὸ τοῦ δήμου, τὰ μὲν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, τὰ δ' εἰς τὴν ἡγεμονίαν, οὐ καλὰς ἀποδεδώκατε αὐτῷ τὰς ἀμοιβὰς, μάθετε· ποιήσομαι δ' ἀφ' ὧν ἴστε καὶ αὐτοὶ πραγμάτων τοὺς λόγους, καὶ, πρὸς θεῶν, ἐάν τι ψεῦδος εἴπω, μὴ ἀνάσχησθε, ἀλλ' εὐθὺς ἐλέγχετε.»

»Ἡμῖν τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα ἦν μοναρχία, καὶ μέ- LXXIV.
χρι γενεᾶς ἑβδόμης ταύτῃ χρώμενοι [x] διετελέσαμεν τῇ πολιτείᾳ· καὶ παρὰ πάσας τὰς ἡγεμονίας ταύτας οὐδὲν ὁ δῆμος ἠλαττώθη πώποτε ὑπὸ τῶν βασιλέων, καὶ πάν-

ſumus: quin fatemini vos, qui nobis iniuriam feciſtis, indigere *Per. Iul.*
venia et illatarum iniuriarum obliuione? Nunc vero, quum ve- 4223.
niam petitis, eam *nobis* vos dare dicitis; et iram quam vobis *Ante Chr.*
eam remitti cupitis, quaſi nobis eam remittatis, magnifice ac ſu- 491.
perbe loquimini, confundentes veritatis naturam, et iuris digni- *Olymp.*
tatem peruertentes. Quod autem non patiamini, ſed faciatis 72 ½.
iniuriam, quod etiam multis et magnis beneficiis a plebe affecti, *Cat.*
partim in libertate tuenda, partim in imperio parando, non egre- *V. C.* 261.
giam gratiam ei retuleritis, audite: verba autem faciam ducto *Var.*
initio a rebus, quas vos ipſi ſcitis, et, vos per deos obſecro, ſi 263.
quod mendacium dixero, ne feratis, ſed confeſtim arguatis.

Noſtra reſpublica olim ſub regibus fuit, et ad ſeptimam vſque aetatem hac reipublicae forma maiores noſtri conſtanter ſunt vſi. Quamdiu tamen regius ille dominatus durauit, plebs nullum vnquam detrimentum a regibus, praeſertim vero

a nouiſſi-

u Malim, leui tranſpoſitione facta, αὐτοὶ περὶ ἡμᾶς κακοὶ γενόμενοι. *Sylb.*

x Cum διετέλεσαν ſubaudiendum οἱ πρόγονοι: aut, mutata perſona, legendum διετελέσαμεν. *Sylb.* Poſteriorem coniecturam firmat *Cod. Vat.*

y Τῆς

των ἥκιστα ὑπὸ τῶν τελευταίων. ἐῶ γὰρ λέγειν ὅτι πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ἐκαρπώσατο. χωρὶς γὰρ [y] τῆς ἄλλης θεραπείας, ᾗ κολακεύοντες αὐτὸν, οἰκεῖον μὲν σφίσιν, ἐχθρὸν δὲ ὑμῖν ἐβούλοντο εἶναι· ὃ ποιοῦσιν ἅπαντες οἱ [z] τυραννικῶς ἐξάγοντες τὰς δυναστείας· κρατήσαντες πολέμῳ μακρῷ [a] Σουέσσης, πόλεως πάνυ εὐδαίμονος, ἐξὸν αὐτοῖς μηδενὶ κοινοῦσθαι τῶν λαφύρων, ἀλλ' αὐτοὶ κατασχεῖν, καὶ πάντας ὑπερβαλέσθαι πλούτῳ [b] βασιλέων, οὐκ ἠξίωσαν, ἀλλὰ φέροντες εἰς μέσον ἔθηκαν ἅπασαν τὴν ὠφέλειαν· ὥσθ' ἡμᾶς, χωρὶς ἀνδραπόδων καὶ βοσκημάτων, καὶ τῆς ἄλλης κτήσεως, πολλῆς οὔσης καὶ καλῆς, ἀργυρίου πέντε μνᾶς κατ' ἄνδρα διανείμασθαι. ὧν ἡμεῖς ἀμελήσαντες, ἐπειδὴ τυραννικώτερον ἐχρῶντο ταῖς ἐξουσίαις, οὐκ εἰς τὸν δῆμον πλημμελοῦντες, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς, δυσανασχετοῦντες ἐπὶ τοῖς γινομένοις, τῆς μὲν τῶν βασιλέων εὐνοίας ἀπέστημεν, ὑμῖν δὲ προσεθέμεθα· καὶ συνεπαναστάντες αὐτοῖς μεθ'

Per. Iul. a nouiſſimis accepit. Miſſa facio multa et magna bona, quae ex
4223. eorum regno percepit. nam praeter alias blanditias et aſſenta-
Ante tiones, quibus eam ſibi deuincire et conciliare atque vobis ini-
Chr. 491. micam reddere ſtudebant, (quod ſolent facere omnes, *qui le-
Olymp. gitimam poteſtatem in tyrannicam vertere cupiunt) diuturno
72 ½. bello expugnata Sueſſa vrbe valde fortunata ac opulenta, quum
Cat. illis liceret praedam nulli impertiri, ſed ſibi ipſis retinere, et cae-
V.C. 261. teros regum divitiis ſuperare, hoc tamen facere noluerunt, ſed
Var. omnem praedam tulerunt ac in medio poſuerunt, ita vt nos,
263. praeter mancipia et pecus et res alias multas et pulchras, quinque argenti minas viritim acceperimus. Quibus rebus neglectis, poſtquam illi tyranni poteſtate ſua abuti coeperunt, non in plebem delinquentes, ſed in vos ipſos, illa eorum facta iniquo animo ferentes a regum beneuolentia alienati ſumus, et nos vobis adiunximus; et conſpiratione vobiſcum in eos facta, tam qui

y τῆς ἄλλης αὐτῶν *Vat.*

z Ita etiam *Vat.* et *Lapi Codd.* Male τυραννικῶν in *Ed. Steph.*

* *Al.* Qui ad regnum more tyrannorum viam ſibi ſternunt.

a Vide pag. 241.

b Genitiuus βασιλέων ratione partitionis excuſari poteſt. *Sylb.*

c Γενόμενον

ὑμῶν, οἵ τε ἐν τῇ πόλει καὶ οἱ ἐπὶ στρατοπέδου, τοὺς μὲν ἐξηλάσαμεν, ὑμῖν δὲ φέροντες ἀνεθήκαμεν τὴν ἐκείνων ἀρχήν. πολλάκις τε [c] γενόμενον ἐφ' ἡμῖν μεταθέσθαι πρὸς τοὺς ἐξελαθέντας μεγάλαις δωρεαῖς, ἃς ὑπέτεινον ἡμῖν, ἵνα δὴ τὸ πρὸς ὑμᾶς πιστὸν ἐγκαταλίπωμεν, οὐχ ὑπεμείναμεν, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ μεγάλους καὶ συνεχεῖς κινδύνους καὶ πολέμους δι' ὑμᾶς ἠντλήσαμεν· καὶ μέχρι τοῦ παρόντος ἔτους ἑπτακαιδέκατον ἤδη τριβόμεθα, πᾶσιν ἀνθρώποις μαχόμενοι περὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. ἀκαταστάτου μὲν γὰρ ἔτι τῆς πολιτείας οὔσης· [d] οἷα γίνεσθαι φιλεῖ περὶ τὰς μεταβολὰς τὰς αἰφνιδίως γινομένας, δυσὶ ταῖς ἐπιφανεστάταις πόλεσι Τυῤῥηνῶν, Ταρκυνίταις τε καὶ Οὐϊεντανοῖς κατάγειν βουλομένοις τοὺς βασιλεῖς μεγάλῃ στρατιᾷ, παρακινδυνεύσαντες, ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς [e] διηγωνίσμεθα, καὶ μεγίστην ἀποδειξάμενοι προθυμίαν, τούς τ' ἀντιταχθέντας μάχῃ νικήσαντες ἀπωσάμεθα, καὶ τῷ περιόντι τῶν ὑπάτων διεσώσαμεν τὴν ἀρχήν. οὐ πολλοῖς δὲ χρό-

qui in vrbe quam qui in caſtris eramus, eos expulimus, vobisque illorum imperium detulimus. Et quum ſaepius arbitratu noſtro id ad reges exactos transferre poſſemus, magnis *allecti* muneribus, quae nobis afferebant, ne tamen fidem vobis datam falleremus, hoc facere noluimus; ſed multa et grauia atque aſſidua pericula et bella propter vos ſubiimus et pertulimus: et ad hanc vſque diem annum iam decimum ſeptimum atterimur, pro communi libertate cum omnibus mortalibus pugnantes. Nam reipublicae ſtatu nondum compoſito *ac ſtabilito*, (ſicut accidere ſolet in repentinis mutationibus) duobus nobiliſſimis Hetruſcorum populis, Tarquinienſibus et Veientibus, reges in regnum reducere volentibus, non ſine noſtro periculo cum ingentibus copiis obuiam iuimus, et pauci cum multis pugnauimus, et maxima animi alacritate demonſtrata, et hoſtes a nobis ſuperatos repulimus, et ſuperſtiti conſuli imperium conſeruauimus. Neque [illegible] multis

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

c Γενόμενον ἡμῖν *Vat.*

d Οἷα] Si quis malit neutrum plurale οἷα, facile aſſentiar. *Sylb.* Οἷα aduerbialiter malit *Portus.*

e Malet forſan aliquis διηγωνισάμεθα, quoniam eodem tempore mox ſequitur ἀπωσάμεθα et διεσώσαμεν. Sed occurrit tamen

νοις ὕςερον, [f] Πορσῖνον Τυῤῥηνῶν βασιλέα, κατάγειν καὶ αὐτὸν ἀξιοῦντα τοὺς φυγάδας, τῇ τ' ἐξ ἁπάσης Τυῤῥηνίας, ἣν αὐτὸς ἐπήγετο, δυνάμει, καὶ ταῖς ὑπ' ἐκείνων ἐκ πολλοῦ συναχθείσαις, οὐκ ἔχοντες ἀξιόμαχον χεῖρα, καὶ διὰ τοῦτο κατακλεισθέντες εἰς πολιορκίαν τε καὶ ἀμηχανίαν, καὶ παντὸς πράγματος ἀπορίαν, τῷ πάντα ὑπομεῖναι τὰ δεινὰ, [g] φίλον γενόμενον ἠναγκάσαμεν ἀπελθεῖν. τὰ δὲ τελευταῖα, τρίτην κάθοδον τῶν βασιλέων παρασκευασαμένων διὰ τοῦ Λατίνων ἔθνους, καὶ τριάκοντα πόλεις ἐπαγομένων, ἀντιβολοῦντας ὑμᾶς ὁρῶντες, καὶ ὀλοφυρομένους, καὶ ἕνα ἕκαςον [h] ἐπιβοωμένους, ἑταιρίας τε καὶ συντροφίας καὶ ὁμαιχμίας ἀναμιμνήσκοντας, οὐχ ὑπεμείναμεν ἐγκαταλιπεῖν· ἡγησάμενοι δὲ κάλλιςον εἶναι καὶ λαμπρότατον ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ ὑμῶν, ὁμόσε τοῖς δεινοῖς ἐχωρήσαμεν, μέγιςον ἤδη κίνδυνον ἀναῤῥίψαντες ἐκεῖ-

Per. Iul. multis poſt annis Porſenam, Hetruſcorum regem, qui et ipſe ex-
4223. ſules in patriam reducere volebat, quum totis Hetruriae viribus,
Ante quas ſecum ducebat, et copiis ab illis iam multo ante coactis
Chr. pares non eſſemus, ac propterea intra moenia compulſi obſide-
491. remur, et ad conſilii inopiam et rerum omnium penuriam re-
Olymp. dacti eſſemus; tamen, quod duriſſima quaeque mala perferremus,
72 ½. coëgimus eum nobis amicum diſcedere. Poſtremo autem, quum
Cat. reges tertium tentaſſent reditum in patriam, opera et auxilio
V.C. 261. gentis Latinae, et triginta populos ſibi adſciuiſſent, quum vide-
Var. 263. remus vos ſuppliciter orantes et lugentes, et vniuſcuiuſque opem implorantes, et ſodalitates et communes educationes atque communem militiam commemorantes, vos deſerere non ſuſtinuimus: ſed exiſtimantes certamen pro vobis ſuſceptum honeſtiſſimum ac praeclariſſimum eſſe, cum hoſtibus immanibus manum conſeruimus, * maximum illud periculum tunc ſubire non dubitantes,

et alibi haec temporum mutatio, atque adeo pag. praeced. v. 43. *Sylb.*

f Πορσίναν *Vat.*

g φίλον γενόμενον ἠναγκάσαμεν *Vat.* vulgatis deeſt participium.

h Ἐπιβοώμενον] Ἐπιβωομένους malint *Sylb.* et *Port.*

* Maximum iam illud periculorum parui pendentes. *Lapus.*

i Πολλά

νον, ἐν ᾧ πολλὰ μὲν τραύματα λαβόντες, [i] πολλὰ δὲ σώματα συγγενῶν τε καὶ ἑταίρων καὶ ὁμοσκήνων ἀποβαλόντες, ἐνικήσαμεν τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν ἀπεκτείναμεν, καὶ τὴν βασιλικὴν συγγένειαν ἅπασαν διεφθείραμεν.„

„Ἃ μὲν δὴ εἰς τὸ συνελευθερῶσαι ὑμᾶς ἀπὸ τῶν τυ- LXXV.
ράννων, παρεσχόμεθα [k] ὑπὲρ δύναμιν τὸ ἑαυτῶν πρόθυμον, οὐχ ὑπὸ τοῦ ἀναγκαίου μᾶλλον εἰς αὐτὸ καταστάντες, [l] ἢ ἀπ' ἀρετῆς, ταῦτά ἐστιν. ἃ δ' εἰς τὸ τιμᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν ἑτέρων, δυναστείαν τε περιβαλέσθαι μείζω ἢ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς δόκησιν, ἀκούσατε, [m] καὶ ὅπως, ἐάν τι παρατρέψω τὸν λόγον ἔξω τοῦ ἀληθοῦς, ὥσπερ καὶ ἀρχόμενος εἶπον, ἐναντιώσεσθέ μοι. ὑμῖν γὰρ ἐπειδὴ τὸ ἀσφαλὲς τῆς ἐλευθερίας ἔδοξεν εἶναι βέβαιον, οὐκ ἀπέχρη-

bitantes, in quo acceptis multis vulneribus, et amiſſis multis *Per. Iul.*
cognatis et ſodalibus et contubernalibus, hoſtes vicimus, eo- 4223.
rumque duces interfecimus, et totum regium genus exſtin- *Ante Chr.*
ximus.„ 491.

„Haec igitur ſunt quae pro communi veſtra libertate a ty- *Olymp.*
rannis vindicanda vobis praebuimus, illud videlicet noſtrum 72 ½.
ſtudium, quod vires ſuperabat, quod non neceſſitate potius co- *Cat.*
acti quam virtutis ergo vobis exhibuimus. Quae vero praeſtite- *V.C.* 261.
rimus veſtra cauſſa, vt et honorem et imperium in alios conſe- *Var.*
queremini, et principatum maiorem, quam initio exiſtimabatur, 263.
vobis compararetis, audite; et, ſi qua in re a veritate vel minimum receſſero, ſicut principio dixi, mihi reclamate. Vos enim, poſtquam in tuto viſa eſt libertas, non contenti fuiſtis, neque in

i Πολλά τε σώματα] πολλὰ δὲ σ. *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.*

k Illa ὑπὲρ δύναμιν τὸ ἑαυτῶν πρόθυμον appoſitiue ſeu declaratiue accipienda: aut ſubaudiendum participium aliquod ἀναδειξάμενοι, vel aliud ſimile. *Sylb.*

l ἀπ' ἀρετῆς *Vat.* vulgo ὑπ' ἀρ.

m Καὶ ὅπως ἐναντιώσεσθέ μοι pendent e praecedenti verbo ἀκούσατε, vt *Lapus* etiam vertit, *et vt mihi aduerſemini.* Sed ſimplicior et expeditior eſt ſtructura, ſi, ὅπως expuncto, legamus ἐναντιώσασθε, vt pag. 382. v. 43. *Sylb.*

σεν ἐπὶ τούτῳ μένειν, ἀλλ' ἐπὶ τὸ τολμᾶν καὶ νεωτεροποιεῖν ὁρμήσαντες, ἐχθρὸν [n] δι' ἴσης ἅπαν ἡγούμενοι τὸ περιεχόμενον ἐλευθερίας, καὶ μικροῦ δεῖν πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους πόλεμον ἀναδείξαντες, [o] εἰς ταῦτα τὰ κινδυνεύματα, καὶ τοὺς ὑπὲρ τῆς πλεονεξίας ταύτης ἀγῶνας τοῖς ἡμετέροις [p] ᾤεσθε δεῖν καταχρῆσθαι σώμασιν. ὅσας μὲν [q] οὖν'' πόλεις κατὰ μίαν καὶ δύο πολεμούσας ὑμῖν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, τὰς μὲν ἐκ παρατάξεως χειρωσάμενοι, τὰς δὲ τειχομαχίαις ἑλόντες, ὑπηκόους ἐποιήσαμεν, ἐῶ. τί γὰρ δεῖ κατὰ μικρὸν λέγειν τὰς πράξεις, τοσαύτην ἔχοντας λόγων ἀφθονίαν; ἀλλὰ Τυῤῥηνίαν ἅπασαν εἰς δώδεκα νενεμημένην ἡγεμονίας, καὶ πολλῇ μὲν τῇ κατὰ γῆν, πολλῇ δὲ τῇ κατὰ θάλατταν δυναστείᾳ περιουσιάζουσαν, τίνες ἦσαν οἱ συγκατακτησάμενοι καὶ ποιήσαντες αὐτὴν ὑμῖν ὑπήκοον; Σαβίνους δὲ τουτουσὶ, ἔθνος τηλικοῦτον,

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

in hoc rerum ſtatu manere voluiſtis: *ſed eo audaciae prorupiſtis, vt res nouas moliri non dubitaretis, omnes libertatis tuendae ſtudioſos pro hoſtibus habentes, et bellum pene omnibus mortalibus indicentes, atque in his periculis et praeliis, pro hac veſtra pluris habendi cupiditate ſuſceptis, noſtris corporibus vobis abutendum eſſe putaſtis. Quot vero ciuitates, modo ſingulas modo duas ſimul vobiſcum pro libertate bellum gerentes, partim acie ſuperatas et in noſtram poteſtatem redactas, partim obſeſſas ac expugnatas ſubegerimus, praetereo. Quid enim oportet minutatim res geſtas recenſere, quae tantam verborum materiam praebent? Vniuerſam vero Hetruriam, in duodecim principatus diuiſam, et magna cum terreſtri tum maritima potentia pollentem, quinam vobis compararunt, atque adeo in veſtram ditionem redegerunt, vt imperio veſtro pareret? quorum vero ope factum eſt vt Sabini iſti, gens tam valida, quibus.

* Sed in audaciam reſque nouandas euntes. *Lapus.*

n 'Εχθρὸν ὡς ἅπαν] ὡς mendo caret, anaſtrophen habet: cum ordo poſtulet ὡς ἐχθρὸν ἡγούμενοι ἅπαν τὸ περιεχόμενον ἐλευθερίας. At ſi τε pro ὡς reponas, nullo metaplaſmo erit opus. *Sylb.* 'Εχθρὸν δὲ ἴσως ἅπαν in *Vat.* et *Lapi Codd.*

o Εἰς πάντα *Vat.*

p "Ωιεσθε] "Ωεσθε malit *Sylb.* Οἴεσθε in *Cod. Vat.*

q Non agnoſcit *Vat.*

r Τὶ

οἷς διὰ παντὸς ὁ περὶ τῶν πρωτείων πρὸς ὑμᾶς ἦν ἀγὼν, ποία παρέσχεν ὑμῖν βοήθεια μηκέτι διαμιλλᾶσθαι περὶ τῶν ἴσων; [r] τί δὲ; αἱ τῶν Λατίνων τριάκοντα πόλεις, οὐ μόνον [s] μεγέθει ἐπαιρομένας δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ δικαιότερα ἀξιοῦν [t] μεγαλοφρονούσας, τίνες ἦσαν οἱ καταδουλωσάμενοι, καὶ παρασχόντες ὑπὲρ ἀνδραποδισμοῦ καὶ κατασκαφῆς τῶν πόλεων [u] δεομένας καταφυγεῖν ἐφ' ὑμᾶς;„

„Ἐῶ τἄλλα, ὅσα οὔπω διαστασιάζοντες πρὸς ὑμᾶς, LXXVI.
καὶ αὐτοί μέν τι μεταποιούμενοι τῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐλπίδων, συνεκινδυνεύσαμεν ὑμῖν. ἀλλ' ἐπειδὴ φανερῶς ἤδη [x] τυραννίδα περιβεβλημένοι τὴν ἀρχὴν, καὶ ἡμῖν ὥσπερ δούλοις παραχρώμενοι ἐξηλέγχθητε, ἡμεῖς τ' οὐκέτι ὅμοιοι ταῖς πρὸς ὑμᾶς διανοίαις διαμένοντες, ἐν δὲ τούτῳ,

quibuſcum continenter de principatu contendebatis, de aequo *Per. Iul.*
iure vobiſcum amplius non contendant? Quid? Latinorum tri- 4223.
ginta populos non ſolum magnitudine potentiae elatos, ſed etiam *Ante*
ob aequiora poſtulata magnifice de ſe ſentientes, quinam ſub- *Chr.* 491. *Olymp.*
egerunt? quinam eos coëgerunt, ne in ſeruitutem abriperentur 72 ½.
et vrbes ipſorum euerterentur, ſupplices ad vos confugere?„ *Cat.*
Alia multa praetereo, quae, quum nondum a vobis diffide- *V.C.* 261.
remus, nos quoque, nonnihil commodorum ex imperio ſperan- *Var.*
tes, vobiſcum non ſine noſtro periculo militiae geſſimus. Ve- 263.
rum poſteaquam manifeſte conſtitit vos imperium veſtrum in tyrannidem iam conuertiſſe, et nobis tanquam mancipiis abuti, nos quoque eodem animo erga vos eſſe deſtitimu., deſciſcentibus interim

r Τὶ δὲ αἱ Λατίνων et ἐπαιρόμεναι et μεγαλοφρονοῦσαι;] Oratio videtur ἀνακόλουθος: dicendum enim, τί δέ; τὰς τῶν Λατίνων τριάκοντα πόλεις οὐ μόνον μεγέθει ἐπαιρομένας δυνάμεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῷ δικαιότερα ἀξιοῦν μεγαλοφρονούσας τίνες ἦσαν οἱ etc. *Port.*

s Δυνάμεως μεγέθει ἐπαιρομένας *Vat.*

t Μεγαλοφρονούσας abſque interrogationis nota in *Cod. Vat.*

u Rectius δεομένους, vt feratur ad ipſos Latinos, non ad vrbes; nam alioqui erit tautologia. *Sylb.*

x Duriuſcula eſt loquutio: idem autem valet ac ſi *Dionyſius* dixiſſet, βάλλειν τὴν τυραννίδα περὶ τὴν ἀρχὴν, *imperium tyrannide amicire*, metaphora a veſtibus ducta. *Port.* Fortaſſe ὡς τυραννίδα περιβεβλ. *Steph.*

καὶ τὰ ὑπήκοα ὀλίγου δεῖν πάντα [y] ἐπανίστατο, ἀρξάντων μὲν τῆς ἀποστάσεως Οὐολούσκων, ἀκολουθησάντων δ' αὐτοῖς Αἰκανῶν, Ἑρνίκων, Σαβίνων, ἄλλων συχνῶν, ἐδόκει τε οἷος οὐχ ἕτερος εἶναι καιρὸς, εἰ βουλομένοις ἡμῖν ἦν, δυοῖν ἐξεργάσασθαι θάτερον, ἢ καταλύσασθαι τὴν ἀρχὴν ὑμῶν, ἢ πρὸς τὸ λοιπὸν ἀποδεῖξαι μετριωτέραν· ἆρα μέμνησθε εἰς οἵαν ἀπόγνωσιν τῆς ἀρχῆς ἤλθετε, καὶ ὡς [z] ἐν παντὶ δι' ἀθυμίαν ἐγένεσθε, εἴτε μὴ συναροίμεθα τῶν ἀγώνων ὑμῖν, εἴτε [a] ὀργῇ ἐφέντες ὡς τοὺς πολεμίους τρεψοίμεθα, καὶ ὅσας δεήσεις καὶ ὑποσχέσεις ἐποιήσασθε; τί οὖν οἱ ταπεινοὶ καὶ [b] πρὸς ὑμῶν ὑβρισμένοι τότ' ἐποιήσαμεν; ἡττηθέντες τῶν δεήσεων, καὶ πεισθέντες

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

interim ſubditis pene omnibus, initio defectionis facto a Volſcis, quorum exemplum Aequi, Hernici, Sabini, multique alii ſequuti ſunt, et occaſio opportuna, qualis nunquam ante, videbatur oblata, ſi nos hoc voluiſſemus, ad alterum e duobus faciendum, vel ad veſtrum imperium euertendum, vel ad id in poſterum moderatius reddendum; meminiſtiſne in quantam imperii deſperationem veneritis, et quam ſolicito animo perpetuo eſſetis, ne vel operam noſtram vobis in bello denegaremus, vel ira perciti ad hoſtes tranſiremus, et quam multas preces et pollicitationes effuderitis? Quid igitur nos humiles atque a vobis contumelia affecti tunc

y Ἐπανίσταται] ἐπανίστατο *Vat.*

z Ἐν παντὶ δι' ἀθυμίας] Ex *Thucydide* ſcribendum ἐν πάντι ἀθυμίας ἐγένεσθε. *Steph.* Sic apud *Dionem* lib. LVI. ἐν πάντι κινδύνῳ γίγνεσθαι, et lib. LVIII. ἐν πάντι κακοῦ γίγνεσθαι. Poſſumus etiam legere ὡς ἐν πάντι δι' ἀθυμίαν ἐγένεσθε, nam et *Dio* ἐν πάντι γίγνεσθαι ſine adiectione dixit, lib. XXXVI. et XXXIX. *Xenophon* quoque ſic loquutus eſt Ἑλληνικῶν lib. V. ἐν πάντι ἦσαν. Prior emendatio magis mihi probatur, etſi minor in poſteriore mutatio. *Caſaub.*

a Deeſt *Vat.* μὴ quod in vulgatis hic redundat vitioſe.

b Πρὸς ὑμᾶς] Vel πρὸς ὑμῶν legendum, vel πρὸς ὑμᾶς accipiendum pro *veſtri reſpectu.* Quod ſi etiam finita poſt ἐποιήσαμεν interrogatione, reſponſionis ſubiectionem accipere velis ab ἡττηθέντες, non multum refragabor. *Sylb.* ſcilicet in vulgatis ſic diſtinguitur ἐποιήσαμεν,— ἐποιήσατο; πρὸς ὑμῶν in *Cod. Vat.* ὑφ' ὑμῶν placet *Porto.* Si quis tamen malit πρὸς ὑμᾶς, vertendum cenſet, *qui apud vos iniuria affecti fuimus.*

c Viſta-

ταῖς ὑποσχέσεσιν, [c] αἷς ὁ βέλτιϛος οὑτοσὶ Σερουΐλιος ὑπατεύων τότε πρὸς τὸν δῆμον ἐποιήσατο, ὅθεν μὲν ἐμνησικακήσαμεν ὑμῖν τῶν πάλαι, χρηϛὰ δὲ περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίσαντες χρόνου, παρέσχομεν ὑμῖν ἑαυτοὺς, καὶ πάντα τὰ πολέμια ἐν ὀλίγῳ κατεργασάμενοι χρόνῳ, πάρημεν ἄγοντες αἰχμαλώτους πολλοὺς καὶ λείας καλάς. ἀνθ' ὧν τίνας [d] ἡμῖν χάριτας ἀπεδώκατε; ἆρά γε δικαίας καὶ τῶν κινδύνων ἀξίας; [e] πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. [f] διεψεύσασθε μέν γε καὶ τὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐκελεύσατε τὸν ὕπατον ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ποιήσασθαι. [g] αὐτὸν δὲ τουτονὶ τὸν βέλτιϛον, ᾧ κατεχρήσασθε πρὸς τὸν φενακισμὸν, ἄμοιρον ἐποιήσατε τῶν θριάμβων, πάντων μάλιϛα ἀνθρώπων ἄξιον ὄντα τῆς τιμῆς ταύτης τυχεῖν· οὐκ ἄλλου τινὸς προσθέντες αὐτῷ τὴν ὕβριν, ἀλλ' ὅτι τὰ δίκαια ποιεῖν ὑμᾶς, ὡς ὑπέσχεσθε, ἠξίου, καὶ ἀγανακτῶν ἐπὶ τῷ φενακισμῷ δῆλος ἦν.»

tunc fecimus, veſtris victi precibus, et adducti pollicitationibus, *Per. Iul.*
quas optimus iſte Seruilius tunc conſul plebi obtulit? Omnem 4223.
a vobis ante acceptarum iniuriarum memoriam depoſuimus, et *Ante Chr.*
quum in poſterum meliorem rerum ſtatum ſperaremus, nos vo- 491.
bis praebuimus, et, omnibus hoſtibus breui temporis ſpatio *Olymp.*
debellatis, cum multis captiuis et praeda opima rediimus. Pro 72 ½.
ea opera quam gratiam nobis retuliſtis? an iuſtam, et illis peri- *Cat.*
culis dignam? vnde enim? certe multum abeſt. nam fruſtrati *V.C.* 261.
nos eſtis omnibus iis rebus, quas conſulem reipublicae nomine *Var.* 263.
nobis promittere iuſſeratis. atque ipſum iſtum optimum virum, cuius opera ad nos decipiendum abuſi fueratis, fraudaſtis triumpho, quum tamen is omnium hominum digniſſimus eſſet, qui hunc honorem conſequeretur: et hac contumelia eum affeciſtis nulla alia de cauſſa, quam quia poſtulabat, vt id quod aequum erat (ſicut polliciti fueratis) faceretis, et quia conſtabat eum iniquo animo ferre factum nobis fucum.

Nuper

c Vſitatius ἃς ὁ βελτ. *Port.*

d Ὑμῖν perperam in *Ed. Steph.*

e Vide *Var. Lect.* ad pag. 261. et 274.

f Διέψευσθε] Διεψεύσασθε *Vat.*

g Αὐτὸν δὲ τὸν ἄνδρα τουτονὶ *Vat.*

LXXVII. „Ἔναγχος δὲ δὴ τοῦ χρόνου· τουτὶ γὰρ ἔτι προσθεὶς τῷ περὶ τοῦ δικαίου λόγῳ, παύσομαι. ὅθ' [h] ἡμῖν Αἰκανοί τε καὶ Σαβῖνοι καὶ Οὐολοῦσκοι, μιᾷ γνώμῃ χρησάμενοι, αὐτοί τ' ἐπανίσταντο, καὶ τοὺς ἄλλους παρεκάλουν, οὐκ ἐφ' ἡμᾶς ἠναγκάσθητε καταφυγεῖν τοὺς ταπεινοὺς καὶ φαύλους οἱ σεμνοὶ καὶ βαρεῖς, πάντα ὑπισχνούμενοι [i] τῆς τότε σωτηρίας; καὶ ἵνα μὴ ἐξαπατᾶν ἡμᾶς [k] αὖθις δόξητε, ὃ πολλάκις ἐποιήσατε, προκάλυμμα [l] τῆς ἀπάτης Μάνιον Οὐαλέριον τουτονὶ, τὸν φιλοδημότατον ἄνδρα, εὕρεσθε· ᾧ πιστεύσαντες ἡμεῖς, ὡς οὐκ ἂν ὑπὸ δικτάτωρός τε, καὶ ταῦτα χρηστοῦ περὶ ἡμᾶς ἀνδρὸς, φενακισθησόμενοι, συνηράμεθα ὑμῖν καὶ τοῦδε τοῦ πολέμου, καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἐνικῶμεν, οὐ μικροὺς, [m] οὐδ' ὀλίγους, οὐδ' ἀφανεῖς ὑπομείναντες ἀγῶνας. θᾶττον δ' ἢ κατὰ τὴν ἁπάντων ἐλπίδα τέλος εἰληφότος κάλλιστον τοῦ πολέμου, τοσοῦτον [n] ἀπ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

„Nuper autem (nam vbi hoc vnum addidero ad meam hanc de iure orationem, finem dicendi faciam) quando Aequi et Sabini et Volſci de communi ſententia, tum ipſi in vos arma ſumpſerunt, tum alios etiam ad idem ſolicitarunt, nonne coacti fuiſtis, vos venerandi viri et graues, ad nos abiectos atque viles confugere, nihil non pollicentes praeſentis ſalutis gratia? et ne iterum nos decipere videremini, quod ſaepius feciſtis, veſtrae fraudis velamentum inueniſtis, iſtum Manium Valerium, virum plebis amantiſſimum; cui nos habita fide (vtpote qui exiſtimaremus a dictatore, praeſertim viro erga nos bono, minime deceptum iri) vobis in hoc quoque bello noſtram operam nauauimus, hoſteſque magnis et multis atque inſignibus praeliis commiſſis vicimus. Quum autem id bellum omnium ſpe citius feliciſſime confectum fuiſſet, tantum abfuit vt laetaremini,

h Ὑμῖν *Vat.* quod maluit etiam *Gelenius.*

i Poſt σωτηρίας ellipſis eſt cauſſalis particulae ἕνεκα *Sylb.* Crediderim *Dionyſium* ὑπὲρ τῆς τότε σωτηρίας ſcripſiſſe: nam reliquiſſe ſubaudiendam vocem ἕνεκα, haud veriſimile eſt. *Steph.*

k Αὖθις δοκῆτε *Vat.*

l Si malis τῇ ἀπάτῃ, aut ταῖς ἀπάταις, per me licet. *Sylb.*

m Οὐκ ὀλίγους *Vat.*

n Ἀπέχεσθε] Rectius fortaſſe ἀπείχεσθε vel ἀπέσχεσθε. Ἀπέσχετε in *Cod. Vat.*

o Σημείαις

ἔσχετε τȣ̃ χάριν, καὶ πολλὴν, εἰδέναι τῷ δήμῳ, ὥςε κατέχειν ἡμᾶς ἔτι ἠξιȣ̃τε ἄκοντας ὑπὸ ταῖς [o] σημαίαις ἐν τοῖς ὅπλοις, ἵνα παρέλθητε τὰς ὑποσχέσεις, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς διέγνωτε. ȣ̓χ ὑπομένοντος δὲ τȣ̃ ἀνδρὸς τὸν φενακισμὸν, ȣ̓δὲ τὴν αἰσχύνην τȣ̃ ἔργȣ, ἀλλ᾽ εἰσενέγκαντος εἰς τὴν πόλιν τὰ σημεῖα, καὶ διαφέντος ἐπὶ τὰ οἰκεῖα τὰς δυνάμεις, πρόφασιν ποιησάμενοι ταύτην τȣ̃ μὴ τὰ δίκαια ποιεῖν, τȣ̃τον ὑβρίσατε, τῶν δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁμολογιῶν ȣ̓δεμίαν ἐφυλάξατε, ἀλλ᾽ ἐν τῷ αὐτῷ τρία τὰ μέγιςα παρενομήσατε, τὸ ἀξίωμα τῆς βȣλῆς καταλύσαντες, καὶ τὴν πίςιν τȣ̃ ἀνδρὸς διαφθείραντες, καὶ τοῖς εὐεργέταις ἀνόνητον ποιήσαντες τὴν χάριν τῶν πόνων. ταῦτα δὴ καὶ ἄλλα πρὸς τȣ́τοις ὅμοια πολλὰ ἔχοντες λέγειν πρὸς ὑμᾶς, ȣ̓κ ἠξιȣ̃μεν, ὦ πατρίκιοι, πρὸς ἱκεσίας καὶ δεήσεις ὑμῶν τραπέσθαι, ȣ̓δ᾽ ὥσπερ οἱ τὰ δεινὰ δεδρακότες, ἐπ᾽ ἀδείᾳ καὶ ἀμνηςίᾳ κάθοδον λαμβάνειν. ȣ̓ μὴν ἀκριβολογεῖσθαί γε περὶ τȣ́των ἐν τῷ παρόντι οἰόμεθα χρῆναι, ἐπειδὴ περὶ ὁμονοίας διαλεξόμενοι

mini, et magnam plebi haberetis gratiam, vt etiam nos adhuc *Per. Iul.*
inuitos retinere volueritis ſub ſignis in armis, vt poſſetis pro- 4223.
miſſa veſtra irrita facere, ſicut principio apud vos ipſos ſtatuera- *Ante*
tis. Quum autem vir iſte veſtram fraudem pati non poſſet, *Chr.*
neque iſtius facti dedecus: ſed, relatis in vrbem ſignis, exerci- 491.
tum in ſuas domos dimiſiſſet, ſpecioſam hanc nacti cauſſam, *Olymp.*
ne faceretis quae iuſta ſunt, iſtum contumelia affeciſtis, et ni- 72 ½.
hil eorum quae nobis promiſeratis praeſtitiſtis, ſed vno hoc *V.C.* *Cat.* 261.
facto ius triplici nomine grauiſſime violaſtis, ſublata ſenatus *Var.*
dignitate *ac auctoritate*, huiusque viri fide fracta, ac hominibus 263.
bene de vobis meritis relata infructuoſa laborum gratia. Quum igitur haec et multa alia his ſimilia vobis, patricii, obiicere poſſimus, noluimus vos ſuppliciter orare, neque precari; neque etiam, quaſi aliquod ſcelus atrox patrarimus, impunitatis et obliuionis iniuriarum conditionibus impetratis, *in vrbem* redire *voluimus*. Verumtamen diligentius de his in praeſentia diſſerendum non arbitramur, quando acturi de pace et concordia
conue-

o Σημείαις male in *Ed. Steph.*

συνεληλύθαμεν. ἀλλ' ἀμελείᾳ καὶ λήθῃ παραδόντες αὐτὰ φέρομεν.

LXXVIII Ἐφ' οἷς δὲ πρεσβεύετε, καὶ τίνων δεόμενοι ἥκετε, τί οὐ λέγετε φανερῶς; ἐπὶ ποίαις, [p] ἡμᾶς " ἐλπίσιν εἰς τὴν πόλιν κατελθεῖν ἀξιοῦτε; ποίαν ἡγεμόνα τῆς ὁδοῦ [q] λαβόντας τύχην; τίνος [r] ὑποδεξομένης εὐθυμίας ἢ χαρᾶς; οὐδὲν γὰρ ἄχρι τοῦδε φιλάνθρωπον ὑμῶν ἢ χρηστὸν προτεινομένων ἀκούομεν, οὐ τιμάς, οὐκ ἀρχάς, οὐκ ἐπανόρθωσιν ἀπορίας, οὐκ ἄλλο ἁπλῶς οὐδ' ὁτιοῦν. καίτοι οὐ λέγειν ὑμᾶς ἐχρῆν ἃ μέλλετε ποιεῖν, ἀλλὰ ποιήσαντας λέγειν, ἵνα προειληφότες [s] ἤδη τι ἔργον ἀπ' εὐνοίας γενόμενον, καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα ἔσεσθαι εἰκάσωμεν. οἴομαι τοίνυν πρὸς ταῦτα ἐρεῖν αὐτούς, ὅτι περὶ πάντων ἥκουσιν αὐτοκράτορες, ὥσθ' ὅ τι ἂν πείσωμεν ἀλλήλους, τοῦτ' ἔσται κύριον. ἔστω ταῦτα ἀληθῆ· γιγνέσθω τὰ ἀκόλουθα τούτοις· οὐδὲν ἀντιλέγω. βούλομαι δὲ τὰ μετὰ ταῦτ' ἐσό-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

conuenimus: ſed ea negligimus et obliuioni tradimus, atque aequo animo ferre volumus.„

„Quin igitur aperte dicitis quae ſit veſtrae legationis cauſſa, et quid petituri veneritis? Quanam propoſita ſpe in vrbem nos redire vultis? quam fortunam viae ducem ſequutos? qua laetitia, quo gaudio excipiendos? Nihil enim humani aut benigni nobis a vobis offerri hactenus audiuimus, nullos honores, nullos magiſtratus, nullum inopiae leuamen; denique nihil aliud, ne vel minimum quidem. Quamquam non oportebat vos quid facturi ſitis dicere, ſed facere, ac ita demum dicere, vt, accepto iam ante aliquo beneficio a beneuolentia veſtra, ex eo de caeteris in poſterum coniecturam facere poſſimus. Sed arbitror eos fortaſſe ad haec reſponſuros, ſe cum ſumma ac libera rerum omnium poteſtate venire, ita vt quicquid alteri alteris perſuaſerimus, id ſit ratum futurum. Faciamus haec eſſe vera: reſpon-

p Ἡμᾶς hic loci non agnoſcit *Vat.* ſed mox poſt κατελθεῖν collocat. quod ad ἡμᾶς κατελθεῖν ἀξιοῦτε referendum. *Port.*

q Λαβόντες] Lege λαβόντας:

r Ὑποδεξαμένης ἡμᾶς εὐθυμίας *Vat.*

s Τὸ ἔργον] τι ἔργον *Vat.*

t Ἡ]

μενα παρ' αὐτῶν μαθεῖν, ἐπειδὰν εἴπωμεν ἡμεῖς, ἐφ' οἷς ἀξιοῦμεν ποιεῖσθαι τὴν κάθοδον, καὶ συγχωρηθῇ ταῦτα, τούτων τίς ἐγγυητὴς ἔσται τῶν ὁμολογιῶν ἡμῖν; τίνι πιστεύσαντες ἀσφαλείᾳ τὰ ὅπλα θήσομεν ἐκ τῶν χειρῶν, καὶ καταστήσομεν αὖθις εἰς τὴν τούτων ἐξουσίαν τὰ σώματα; πότερον τοῖς ψηφίσμασι τῆς βουλῆς τοῖς ὑπὲρ τούτων γραφησομένοις; οὐ γὰρ δὴ γεγραμμένοις. καὶ τί πάλιν κωλύσει ἑτέροις ἀκυρωθῆναι ταῦτα ψηφίσμασιν, ὅταν Ἀππίῳ, καὶ τοῖς τὰ ὅμοια φρονοῦσιν ἐκείνῳ, φανῇ; ἢ τοῖς ἀξιώμασι τῶν πρεσβευτῶν, οἳ τὰς ἑαυτῶν παρέχονται πίστεις; ἀλλὰ διὰ τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ πρότερον ἡμᾶς ἐξηπάτησαν. [t] ἢ ταῖς ἐπὶ τῶν θεῶν ὁμολογίαις δι' ὅρκων τὰ πιστὰ [u] κυρωσάμενοι παρ' αὐτῶν; ἀλλ' ἔγωγε ὑπὲρ ἅπασαν πίστιν ἀνθρωπίνην ταύτην δέδοικα, ἣν ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἡγεμονίαις ὄντων καταφρονουμένην ὁρῶ· καὶ τὰς ἀκουσίους συμβάσεις τοῖς ἄρχειν

reſpondeant facta verbis: nihil contra dico. Sed quae poſtea *Per. Iul.*
ſint eventura, cupio ex illis intelligere, vbi nos dixerimus con- 4223.
ditiones, quibus in patriam velimus redire, et haec noſtra po- *Ante Chr.* 491.
ſtulata nobis fuerint conceſſa, quis erit nobis harum conuen- *Olymp.*
tionum ſponſor? qua cautione freti arma de manibus ponemus, 72 ½.
atque iterum horum poteſtati nos committemus? vtrum ſenatus- *Cat.*
conſultis, quae de his fient? (nam nondum ſunt facta.) At *V.C.* 261.
quid vetabit haec iterum nouis ſenatusconſultis irrita fieri, vbi *Var.*
Appio et reliquis eiusdem factionis hominibus ita placuerit? 263.
An legatorum dignitati, qui fidem ſuam interponunt? Atqui horum opera et ante illi nos deceperunt. * An conuentionibus, quas fide nobis data, et iurisiurandi religione interpoſita, diis teſtibus confirmarint? At haec mihi multo magis quam omnis humana fides ſuſpecta eſt, quia eam video a poteſtatibus ac principibus contemni: et conuentiones, quae inter imperandi

[t] Ἢ] οἱ *Vatic.*

* An per deos ſponſionibus quaeſita ab his per iusiurandum fide? *Lapus.*

[u] Παρωσάμενοι] Παροισόμενοι (i. e. παραληψόμενοι vel πιστωσάμενοι malint *Sylb.* et *Port.* In *Cod. Vat.* πορισάμενοι.

x Καιροὺς.

ἀξιοῦσι πρὸς τοὺς ἐλευθερίας μεταποιουμένους, οὐ νῦν πρῶτον, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἤδη καταμαθὼν, ἐπίσταμαι τοσοῦτον ἰσχυούσας χρόνον, ὅσον ἂν αὐτῶν αἱ ἀνάγκαι κρατῶσι. τίς οὖν ἡ τοιαύτη φιλία καὶ πίστις, ἐν ᾗ καὶ παρὰ γνώμην ἀλλήλους θεραπεύειν ἀναγκασθησόμεθα, φυλάττοντες τοὺς οἰκείους ἑκάτεροι ˣ καιρούς; ὑποψίαι δὲ δὴ τότε μετὰ τοῦτο, καὶ διαβολαὶ συνεχεῖς κατ' ἀλλήλων, φθόνοι τε καὶ μίση, καὶ πᾶσα ἄλλη κακῶν ἰδέα, καὶ πολὺς ὁ περὶ τοῦ φθάσαι διολέσαντας τὸ ἀντίπαλον ἀγὼν, ʸ ὡς ἐν τῷ μέλλειν κειμένου τοῦ παθεῖν.

LXXIX Πολέμου δὲ πολιτικοῦ, ὡς ἅπαντες ἴσασι, κάκιον χρῆμα οὐδὲν, ἐν ᾧ τὰ μὲν κρατηθέντα ἀτυχεῖ, τὰ δὲ κρατήσαντα ἀδικεῖ, καὶ περίεστι τοῖς μὲν ὑπὸ τῶν φιλτάτων ἀπόλλυσθαι, τοῖς δὲ τὰ φίλτατα διολέσαι. ἐπὶ τοιαύταις δὴ τύχαις καὶ συμφοραῖς οὐκ εὐκταίαις, μήτε ὑμεῖς, ὦ πατρίκιοι, καλεῖτε ἡμᾶς, μήτε ἡμεῖς αὐτοῖς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

randi cupidos et ſuae libertatis conſeruandae ſtudioſos contra voluntatem fiunt, quum non nunc primum, ſed ſaepe ante hoc cognouerim, ſcio tamdiu durare quamdiu neceſſitatis vinculo retinentur. Quaenam igitur hic eſſe poteſt amicitia et fides, vbi cogemur praeter voluntatem nos inuicem colere, obſeruantes vtrique opportunas occaſiones? Praeterea, nunquam aberunt ſuſpiciones, mutuae criminationes, inuidiae et odia, et quoduis aliud malorum genus, et vtrique ſtudebunt aduerſarios dolo praeuentos perdere, * quod in cunctatione periculum eſſe intelligent.„

„Nihil autem (vt omnes norunt) ciuili bello eſt peius; in quo victos ſequitur miſeria et *infortunium*, victores iniuſte faciunt: et accidit illis quidem vt ab amiciſſimis perdantur, iſtis vero vt amiciſſimos perdant. Ne igitur vos, patricii, nos ad talem fortunam et tales calamitates minime optandas vocetis, neue nos, Quirites, ipſis obtemperemus: ſed in ea fortuna, quae

x Καιροὺς. ὑποψίαι δὲ δήποτε] Κλήρους. ὑποψίαι δὲ δὴ τόγε *Vat.*

y Ὁ ἐν τῷ μέλλειν *Vat.*

* Vel potius, *quod cunctationem malum ſibi allaturam intelligent:* nam Gr. verba ſunt, ὡς ἐν τῷ μέλλειν κειμένου τοῦ παθεῖν. *Port.*

z Ἀπολλ-

ὑπακούωμεν, ὦ δημόται, ἀλλ' ὡς διήρηκεν ἡμᾶς ἀπ' ἀλλήλων ἡ τύχη, στέργωμεν. ἐχέτωσαν μὲν οὗτοι τὴν πόλιν ὅλην, καὶ καρπούσθωσαν ἡμῶν δίχα, καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἁπάντων [z] ἀπολαυέτωσαν μόνοι, τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀδόξους δημότας ἐκβαλόντες ἐκ τῆς πατρίδος. [a] ἀπαλλαττώμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ὅποι ποτ' ἂν ἡμᾶς ὁ δαίμων ἄγῃ, τόπον ἀλλότριον ἐκλιπεῖν νομίσαντες, οὐ πόλιν ἰδίαν. οὔτε γὰρ ἡμῶν τινι ἐνθάδε ὑπολείπεται κλῆρος γῆς, οὔτε πατρῷον ἐφέστιον, οὔτε ἱερὰ κοινά, οὔτε ἀξίωμα ὡς ἐν πατρίδι, ὧν περιεχόμενοι [b] φιλοχωροῖμεν ἂν καὶ παρὰ γνώμην μένειν, ἀλλ' οὐδ' ἡ μετὰ τῶν ὅπλων τοῖς [c] σώμασι μετὰ πολλῶν πόνων ἐλευθερία· ἐπεὶ τὰ μὲν οἱ πόλεμοι διέφθειραν, τὰ δὲ ἡ τῶν καθ' ἡμέραν σπάνις ἀναγκαίων ἐξανάλωσε, τὰ δ' ὑπὸ τῶν ὑπερηφάνων δανειστῶν τούτων ἀφῃρέθημεν· οἷς τελευτῶντες ἠναγκαζόμε-

quae nos alios ab aliis ſeparauit, acquieſcamus. Atque iſti quidem habeant ſibi totam vrbem, et ſine nobis eius commoda percipiant, et caeteris omnibus bonis ſoli fruantur, qui nos homines abiectos ac ignobiles patria expulerunt. Et nos quoque eamus, quocunque fortuna nos duxerit; exiſtimantes locum alienum, non noſtram vrbem, a nobis derelinqui. Nullus enim noſtrum hic relinquit aut agrum aliquem ſibi ſortito datum, aut paternum domicilium, aut ſacra communia, aut dignitatem velut in patria, quarum rerum deſiderio capti, vel contra noſtram voluntatem, hic manere cupiamus, immo ne libertatem quidem armis multis laboribus partam relinquit: quandoquidem res noſtras partim ipſi hoſtes corruperunt, partim vero ipſa quotidiani victus inopia conſumpſit, partim iſti ſuperbi foeneratores nobis eripuerunt. Ob quas cauſſas eo tandem

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 $\frac{1}{2}$. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

z Ἀπολαβέτωσαν perperam in *Ed. Steph.*

a Ἀπαλλαττώμεθα δὲ ἡμεῖς *Vat.* Particulam δὲ deſiderari viderat *Sylb.* quae vulgatis deeſt.

b Quomodo φιλοχωροῖμεν μένειν dicere potuit? ſuſpicor φιλοχωροῖμεν ὥστε μένειν a *Dionyſio* ſcriptum fuiſſe. *Sylb.*

c Poſt σώμασι deeſſe videtur κτῆ, et mox participium κτηθεῖσα poſt πόνων. *Sylb.*

d Δορυκτή-

θαι τοὺς ἑαυτῶν κλήρους οἱ δείλαιοι γεωργεῖν, σκάπτοντες, φυτεύοντες, ἀροῦντες, ποίμνια νέμοντες, ὁμόδουλοι τοῖς ἑαυτῶν [d] δορικτήτοις ἀνδραπόδοις ὄντες, οἱ μὲν ἁλύσει δεθέντες, οἱ δὲ πέδαις, οἱ δὲ ὥσπερ τὰ χαλεπώτατα τῶν θηρίων, κλοιοῖς καὶ μύδροις. αἰκίας δὲ δὴ καὶ προπηλακισμοὺς, καὶ μάστιγας, καὶ πόνους ἐκ νυκτὸς εἰς νύκτα, καὶ πᾶσαν ἄλλην [e] ἀνάγκης" ὠμότητα, καὶ ὕβριν καὶ ὑπερηφανίαν, ἣν ὑπεμείναμεν, ἐῶ. τοσούτων [f] ὧν" καὶ τηλικούτων ἀπηλλαγμένοι κακῶν ὑπὸ τοῦ δαίμονος, ὅση σπουδὴ καὶ δύναμις ἑκάστῳ πάρεστι, φεύγωμεν ἀπ' αὐτῶν ἄσμενοι, τύχην καὶ θεὸν, οἵπερ ἡμᾶς σώζουσιν, [g] ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ ποιησάμενοι, πατρίδα νομίζοντες τὴν ἐλευθερίαν καὶ πλοῦτον τὴν ἀρετήν. πᾶσα γὰρ ἡμᾶς ὑποδέξεται γῆ κοινωνοὺς, τὰ μὲν ἀλύπους ἐσομένους τοῖς [h] ὑποδεξομένοις, τὰ δ' ὠφελίμους.

LXXX. „Παραδείγματα δὲ τούτων γενέσθωσαν ἡμῖν πολλοί τε Ἕλληνες [i] πολλοί τε βάρβαροι, μάλιστα δ' οἱ τοῦ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

dem eſt ventum, vt nos miſeri cogamur agros noſtros ipſis colere, fodiendo, plantando, arando, pecus paſcendo; ita vt ſimus conſerui noſtrorum mancipiorum bello captorum, partim catenis nexi, partim compedibus, partim vt truculentiſſimae ferae, collaribus ligneis ac ferreis. Taceo verbera et contumelias, et flagra et continuatos labores a ſummo mane ad noctem vſque, et omnem aliam neceſſitatis crudelitatem, et inſolentiam et ſuperbiam, quam paſſi ſumus. Tot igitur ac tantis malis a deo liberati, quanto maximo quisque poteſt ſtudio, ac totis viribus ab iſtis fugiamus laeti, fortunam et deum qui nos ſervant, viae duces ſequuti, et exiſtimantes noſtram libertatem eſſe patriam noſtram, noſtramque virtutem diuitias eſſe noſtras. quaeuis enim terra nos excipiet ſocios; quia partim minime moleſti, partim vtiles iis qui nos excipient futuri ſumus.„

„Hac autem in re nobis ſint exemplo multi Graeci, et plurimi barbari, praecipue vero maiores iſtorum et iidem noſtri

d Δορυκτήτοις *Vat.*
e Non agnoſcit *Vat.*
f Deeſt *Vat.*
g Ἡγεμόνα in *Ed. Steph.*
h Ὑποδεξαμένοις *Vat.*
i Πλεῖστοι] Πολλοί *Vat.*

k Ἐξ

των τε καὶ ἡμῶν πρόγονοι· ὧν οἱ μὲν, μετ᾽ Αἰνείου συναναστάντες ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν Εὐρώπην, ἐν τῇ Λατίνων γῇ πόλιν ᾤκισαν· οἱ δ᾽ ὕστερον [k] ἐξ Ἄλβας ἀναστάντες, Ῥωμύλου τὴν ἀποικίαν ἄγοντος, ἐν τοῖσδε τοῖς τόποις ἱδρύσαντο τὴν [l] ὑφ᾽ ἡμῶν ἐκλειπομένην. ὑπάρχει τε ἡμῖν δύναμις οὐκ ὀλίγῳ πλείων μόνον τῆς [m] ἐκείνοις γενομένης, ἀλλὰ καὶ τριπλασία, καὶ πρόφασις δικαιοτέρα τῆς μετανάστασεως. οἱ μέντοιγε ἐξ Ἰλίου μεταναστάντες, ὑπὸ πολεμίων ἐξηλαύνοντο· ἡμεῖς δ᾽ αὐτόθεν [n] ὑπὸ φίλων· [o] ἐλεεινότερον δὲ δήπου πρὸς τῶν οἰκείων, ἢ τῶν ἀλλοτρίων ἐλαύνεσθαι. οἱ δὲ Ῥωμύλῳ συναράμενοι τῆς [p] στρατείας, ἐπὶ τῷ κτήσασθαι κρείττονα γῆν, ὑπερεῖδον τῆς πατρῴας· ἡμεῖς δὲ τὸν ἄπολιν [q] καὶ ἀνέστιον ἐκλείποντες βίον, οὔτε θεοῖς ἐπίφθονον, οὔτ᾽ ἀνθρώποις [r] λυπηρὰν,

noſtri: quorum alii, cum Aenea ex Aſia in Europam migrantes, *Per. Iul.*
in agro Latino vrbem condiderunt; alii vero, poſtea ex Alba 4223.
migrantes, Romulo coloniae duce, in his locis vrbem, quae nunc *Ante Chr.*
a nobis derelinquitur, fundarunt. Habemus autem copias non 491.
ſolum paullo maiores illis, ſed etiam triplo maiores, et migratio- *Olymp.*
nis iuſtiorem cauſſam. Nam qui ex Ilio migrarunt, ab hoſtibus 72½.
expulſi ſunt; at nos, hinc ab amicis. profecto autem miſerabilius eſt *Cat.*
a ſuis domeſticis quam ab alienis expelli. Atque qui cum Romulo ex- 261. *V.C. Var.*
peditionem ſuſceperunt, vt meliorem agrum ſibi compararent, ſuum 263.
patrium neglexerunt: nos vero deſerentes vitam iſtam et patria et
laribus carentem, neque diis inuiſam, neque hominibus moleſtam,

neque

k Ἐξ Ἰλίου] ἐξ Ἄλβας *Vat.* et *Lapi Codd.* recte vt patet ex p. 70. v. 35.

l Ἐφ᾽ ἡμῶν pro ἀφ᾽ ἡμῶν poſitum. quae praepoſitionum commutatio ſupra etiam aliquoties obſeruata eſt. *Sylb.*

m Ἐκείνων (*ſc.* τῶν ἐξ Ἄλβας ἀναστάντων) in *Cod. Vat.* quod viderat *Sylb.*

n Ὑπὸ φιλίων *Vat.*

o Ἐλεεινὸν, ſubaudito μᾶλλον, poſitum pro ἐλεεινότερον. *Sylb.*

p Στρατιᾶς] Στρατείας *Vat.* quod maluit et *Sylb.*

q Καὶ τὸν ἀνέστιον *Vat.*

r Λυπηρὸν] Rectius quidem λυπηράν: vt feratur non ad βίον, ſed ad ἀποικίαν. ſic *Lapus* etiam vertit, *neque diis inuidioſam, neque hominibus moleſtam, neque vlli terrae grauem deducimus coloniam. Sylb.*

s Nota

οὔτε γῇ τινὶ βαρεῖαν στέλλομεν ἀποικίαν, [ἀλλ'] οὐ δι' αἵματος καὶ φόνων ἐμφυλίων ἐλθόντες πρὸς τοὺς ἀπελαύνοντας ἡμᾶς, οὐδὲ πυρὶ καὶ σιδήρῳ κακώσαντες τὴν ἐκλειπομένην γῆν, οὐδ' ἄλλο μνημόσυνον οὐδὲν αἰωνίου καταλιπόντες ἔχθρας, ὡς ταῖς παρεσπονδημέναις [s] φυλαῖς καὶ εἰς ἀθλήτους ἀνάγκας κατακλεισθείσαις ἔθος ἐστὶ δρᾶν· [t] θεοὺς δ' ἐπιμαρτυράμενοι καὶ δαίμονας, οἳ τὰ θνητὰ πάντα κατὰ δίκην ἄγουσι, καὶ καταλιπόντες ἐκείνους ἀναπράξασθαι τὰς ὑπὲρ ἡμῶν δίκας, ἐκεῖνο μόνον ἀξιοῦμεν, οἷς ἐστιν ἡμῶν ἐν τῇ πόλει τέκνα νήπια καὶ γονεῖς, καὶ εἴ τινες ἄρα γυναῖκες ἡμῖν ἐθελήσουσι κοινωνεῖν τῆς τύχης, τὰ σώματα ἀπολαβεῖν. ταῦτα ἡμῖν ἀπόχρη λαβεῖν, καὶ οὐκέτ' οὐδενὸς ἄλλου δεόμεθα τῶν ἐκ τῆς πατρίδος. ἀλλ' εὐτυχεῖτε καὶ ζῆτε βίον, ὃν ἂν προαιρῆσθε, οὕτως ἀπολίτευτα καὶ ἀκοινώνητα πρὸς τοὺς ταπεινοτέρους φρονοῦντες.»

LXXXI. Ὁ μὲν δὴ Βροῦτος τοιούτους εἰπὼν λόγους, ἐπαύσατο· τοῖς δὲ παροῦσιν ὅσα τε περὶ τῶν δικαίων εἶπεν, ἀληθῆ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* V.C. 261. *Var.* 263.

neque vlli agro grauem coloniam deducimus. Sed, quum nihil ſanguinis effuderimus, et nullam ciuium, qui nos expulerunt caedem fecerimus, nec igne et ferro agrum, qui a nobis derelinquitur, vaſtauerimus, nec vllum ſempiterni odii monumentum reliquerimus; (ſicuti nationes contra foederis conditionem violatae, et ad graues ac duras neceſſitates redactae facere ſolent) deos vero et genios, qui omnes res mortalium iuſte moderantur, teſtati, illiſque permittentes vt poenas pro nobis exigant, illud ſolum poſtulamus, vt qui de nobis in vrbe habent infantes et parentes, aut etiam vxores, ſi quae noſtrae fortunae comites eſſe volent, eos eaſque illis recipere liceat: haec enim recipere nobis eſt ſatis, nec aliud quidpiam de patriae rebus praeterea petimus. Sed agite feliciter, et vt lubet viuite, quando tales geritis animos in humilioris fortunae homines, et adeo inciuiles atque inſociabiles eſtis.

Brutus igitur tali oratione habita finem dicendi fecit. Illis vero qui aderant vera viſa ſunt, tum ea quae de iure, tum

s Nota φυλαῖς pro φύλοις ſeu ἔθνεσι, at *Lapus* quoque vertit *deceptis gentibus*.

t Θεοὺς τε *Vat.*

u Vel

εἶναι ἐδόκει, καὶ ὅσα τῆς ὑπεροψίας τοῦ συνεδρίου κατηγόρησε, μάλιστα δ' ἐν οἷς τὸ ἀσφαλὲς τῶν ὁμολογιῶν δόλου μεστὸν ἀπεδείκνυε καὶ ἀπάτης. ἐπεὶ δὲ τὰς ὕβρεις τελευτῶν διῆλθεν, ἃς ἦσαν ὑβρισμένοι ὑπὸ τῶν δανειστῶν, καὶ τῶν οἰκείων [u] ἕκαστον ἀνέμνησε κακῶν, οὐδεὶς ἦν στερρὸς οὕτως τὴν διάνοιαν, ὃς οὐκ [x] ἐξεχεῖτο τοῖς δάκρυσι, καὶ [y] ἀνεκλαίετο τὰς κοινὰς συμφοράς· καὶ τοῦτ' οὐκ αὐτοῖς μόνοις συνέβαινε παθεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς παρὰ τῆς βουλῆς ἥκουσιν. οὐδὲ γὰρ οἱ πρέσβεις τὰ δάκρυα κατασχεῖν ἴσχυσαν, ἐνθυμούμενοι τὰς ἐκ τοῦ διοικισμοῦ τῆς πόλεως ἀτυχίας· καὶ πολὺς ἦν χρόνος, ἐν ᾧ κατηφεῖς καὶ δεδακρυμένοι, καὶ τί χρὴ λέγειν ἀποροῦντες, εἱστήκεσαν. ἐπειδὴ δὲ ὅ τε πολὺς θρῆνος ἐπαύσατο, καὶ σιωπὴ κατέσχε τὴν ἐκκλησίαν, παρῆλθεν ἀπολογησόμενος πρὸς [z] ταῦτα, ὅσπερ ἐδόκει τῶν ἄλλων πολιτῶν ἡλικίᾳ τε προὔχειν καὶ

tum ea quae de ſenatus ſuperbia dixerat, in quam inuectus fue- *Per. Iul.*
rat: ſed praecipue ea quibus conuentionum fidem et cautionem 4223.
doli et fraudis plenam eſſe demonſtrauit. Quum autem in ex- *Ante Chr.* 491.
trema ſua oratione percurriſſet graues iniurias, quibus a foene- *Olymp.*
ratoribus fuerant affecti, et vnicuique ſua mala in memoriam re- 72 ½.
vocaſſet, nullus fuit animo tam duro, quin totus lacrymis per- *Cat.*
funderetur, et communes calamitates crebris ac repetitis lamen- *V.C.* 261.
tis deploraret: idque non ipſis ſolis accidit, ſed et iis qui a ſenatu *Var.*
fuerant miſſi. Nam ne legati quidem a lacrymis ſibi temperare 263.
poterant, cogitantes miſerias, quae ex hac ciuium ſeceſſione contigerant: et eos diu, moeſtos et lacrymantes, et quid dicendum eſſet dubitantes, ſilentium tenuit. Sed vbi haec magna lamenta ceſſarunt, ſilentiumque tota concione factum eſt, tunc ad crimina obiecta reſponſurus atque ea diluturus prodiit T. Lartius,

u Vel ἕκαστον vel ἑκάστους legendum. *Sylb.* In *Cod. Vat.* ἕκαστον. vulgo legitur ἕκαστος.

x Alibi dicit δάκρυά τε ἁπάντων ἐξεχεῖτο. Quid ſi igitur ἐκέχυτο τοῖς δάκρυσι ſcripſiſſe illum ſuſpicemur? *Steph.*

y Ἀνακαλεῖτο pro *inclamabat* accipiendum. *Sylb.* Rectius in *Cod. Vat.* ἀνεκλαίετο.

z Ταῦτα] Malim πρὸς ταῦτα. *Sylb.* vulgatis enim deeſt h.l. praepoſitio.

ἀξιώσει, Τῖτος Λάρκιος, ὃς δὶς ἀποδειχθεὶς ὕπατος, [a] δυναστείας τῆς καλουμένης δικτατωρίας, ᾗ κράτιστα πάντων ἀνθρώπων χρησάμενος, ἱερὰν καὶ σεβασμοῦ μεστὴν ἐποίησε νομισθῆναι τὴν ἐπίφθονον ἀρχήν. ἐπιβαλόμενος [b] δὲ τοὺς" περὶ τοῦ δικαίου ποιεῖσθαι λόγους, καὶ τὰ μὲν τοῖς δανειστικοῖς ἐγκαλῶν, ὡς ὠμὰ καὶ ἀπάνθρωπα διαπεπραγμένοις· τὰ δὲ τῶν πενήτων καθαπτόμενος, ὡς οὐ δίκαια ἀξιούντων, βίᾳ μᾶλλον ἀφεῖσθαι τῶν ὀφειλημάτων, ἢ χάριτι, καὶ ὡς τὴν βουλὴν οὐκ ὀρθῶς δι' ὀργῆς ἐχόντων ἐπὶ τῷ μηθενὸς τῶν μετρίων παρ' αὐτῆς τυγχάνειν, μᾶλλον ἢ [c] οὐχὶ τοὺς αἰτίους· πειρώμενός τ' ἀποφαίνειν βραχὺ μὲν ὑπάρχον τοῦ δήμου τὸ μὴ κατὰ γνώμην ἀδικοῦν, ὑπὸ δὲ μήκους ἀπορίας ἠναγκασμένον αἰτεῖσθαι τὴν ἄφεσιν, τὸ δὲ πλεῖον, ἀκολασίᾳ καὶ ὕβρει καὶ τῷ καθ' ἡδονὰς ζῆν ἐφεικός, καὶ δι' ἁρπαγῆς ὑπηρετεῖν ἐκ τῶν ἀλ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. U.C.* 261. *Var.* 263.

T. Lartii orationis ſumma.

tius, qui caeteris ciuibus aetate et dignitate antecellere videbatur, qui iterum conſul creatus effecit, vt innidioſus ille magiſtratus dictatoriae poteſtatis, quod ſe in ea praeclariſſime omnium hominum geſſiſſet, ſacer et venerandae maieſtatis plenus exiſtimaretur. Aggreſſus autem de iure diſſerere, et modo foeneratores, quod crudelia et inhumana facinora perpetraſſent, incuſans; modo pauperes perſtringens, quod iniqua poſtularent, dum mallent vi quam gratia ſuo aere alieno liberari, et quod neque recte *neque merito* ſenatui infenſi eſſent, quod nihil moderati aut aequi ab eo poſſent impetrare, potius quam ipſis eius rei auctoribus; et conatus demonſtrare exiguam eſſe plebis partem, quae inuita peccaret, et quae magna rerum inopia coacta ſui aeris alieni remiſſionem peteret, ſed maiorem partem petulantiae et inſolentiae et voluptuario vitae generi deditam eſſe, ac paratam ad inſerviendum

a In ſequentibus ſi retineamus ᾗ, ſtructurae lex pro χρησάμενος poſtulat ἐχρήσατο: ſin χρησάμενος malimus, pro ᾗ ponendum αὐτῇ. vel paullo maiori mutatione legendum, καὶ δυναστείᾳ τῆς καλουμένης δικτατωρίας κράτιστα πάντων ἀνθρώπων χρησάμενος. *Sylb.*

b Deſiderantur in *Cod. Vat.*

c Illud οὐχὶ videtur tollendum. Hic autem eſt loci ſenſus; *plebem perperam facere, quae ſenatui potius infenſa ſit, quam illis ipſis, qui auctores erant nequid ei concederetur. Port.*

d Ita

λοτρίων ταῖς ἐπιθυμίαις παρεσκευασμένον, διακρίνεσθαί τ' οἰόμενος δεῖν ἀπὸ τῶν ἐλεεινῶν τὰ πονηρὰ, καὶ ἀπὸ τῶν φιλανθρωπίας δεομένων τὰ μίσους ἄξια, καὶ τοιούτους τινὰς ἄλλους καθιςάμενος λόγους, ἀληθεῖς μὲν, ȣ̓χ ἅπασι δὲ τοῖς ἀκȣ́ουσι κεχαρισμένους, οὐκ ἔπειθεν, ἀλλὰ θροῦς ἦν ἐφ' ἑκάςῳ πολὺς, καὶ τῶν μὲν ἀγανακτήσεις, ὡς ἐξαιμάττοντος τὰς λύπας, τῶν δὲ ἐξομολογήσεις, ὡς ȣ̓δὲν τῶν ἀληθῶν ἀποκρυπτομένου. ἔλαττον δὲ πολλῷ τȣ̃τ' ἦν [d] θατέρου τὸ μέρος, ὥς' ἠφανίζοντο τῷ πολλῷ, καὶ περιῆν ἡ τȣ̃ ἀγανακτοῦντος βοή.

Ὀλίγα δὲ τȣ́τοις ἔτι προσθέντος τȣ̃ Λαρκίου, καὶ τῆς [e] ἐπαναςάσεως αὐτῶν καὶ τῆς προπετείας τῶν βουλευμάτων καθαψαμένου, παραλαβὼν τὸν λόγον ὁ τȣ̃ δήμȣ προεςηκὼς τότε Σικίννιος, ἔτι μᾶλλον ἐτράχυνε τὰς ὀργὰς αὐτῶν, λέγων· „Ὡς ἐκ τȣ́των ἂν μάλιςα δύναιντο τῶν λόγων καταμαθεῖν, οἷαι τιμαὶ καὶ χάριτες αὐτȣ̀ς ὑποδέξονται κατελθόντας εἰς τὴν πατρίδα. οἷς γὰρ ἐν LXXXII.

viendum ſuis cupiditatibus per raptum rerum alienarum, diſcernendoſque cenſens improbos a calamitoſis, et odio dignos ab illis, qui humanitate indigent, et alia quaedam in hanc ſententiam locutus, (vera illa quidem, ſed tamen non grata omnibus iis qui ea audiebant) haec plebi perſuadere non poterat, ſed ingens murmur ad ſingula quae dicebat oriebatur; et alii indignabantur, quod ille ſuos dolores refricaret; alii aperte confitebantur, quod ille veritatem minime celaret. Haec autem pars longe minor erat quam altera: ita vt multitudine obſcuraretur, et indignantium pars alteram clamore ſuperaret.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

Quum autem Lartius his pauca addidiſſet, et eorum ſeceſſionem et conſiliorum temeritatem perſtrinxiſſet; tunc Sicinnius, plebis patronus ac dux, eius verba excipiens, multo magis eorum animos exaſperauit, dicens: „Eos ex his verbis praecipue poſſe cognoſcere, quinam honores et quae beneficia maneant ipſos in patriam reuerſos. Quibus enim in ſummo periculo

Sicinii reſponſio.

d Ita edidit *Sylb.* In *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* θάτερον.

e Ἀπαναςάσεως malit *Port.*

f Forſan

ἀκμῇ τῶν δεινῶν οὖσι, καὶ δεομένοις τῆς παρὰ τοῦ δήμου βοηθείας, καὶ [f] ἐπὶ τοῦτο ἥκουσιν, οὐδὲ νῦν ἐπέρχεται μετρίους καὶ φιλανθρώπους ποιεῖσθαι λόγους, τίνα χρὴ δοκεῖν παραστήσεσθαι διάνοιαν, ὅταν αὐτοῖς κατ' ἐλπίδα χωρήσῃ τὰ πράγματα, καὶ γένηται τὰ νῦν ὑβριζόμενα τοῖς λόγοις ὑποχείρια τοῖς ἔργοις; ποίας ὑπερηφανίας αὐτοὺς ἀφέξεσθαι, ποίας αἰκίας, ποίας ὠμότητος τυραννικῆς; ἀλλ' εἰ μὲν ὑμῖν ἀπόχρη δουλεύειν πάντα τὸν τοῦ βίου χρόνον [g] δεδεμένους καὶ μαστιγουμένους, καὶ πυρὶ, καὶ σιδήρῳ, καὶ λιμῷ, καὶ πάσῃ λώβῃ ἀπολλυμένους, μὴ τρίβετε [h] τὸν'' χρόνον, ἀλλὰ τὰ ὅπλα ῥίψαντες καὶ τὼ χεῖρε περιαγαγόντες, ἀκολουθεῖτε αὐτοῖς. εἰ δὲ τῆς ἐλευθερίας ἔνεστιν ὑμῖν τις πόθος, μὴ ἀνάσχεσθε αὐτῶν. ὑμεῖς τ', ὦ πρέσβεις, ἢ λέγετε ἐφ' οἷς καλεῖτε ἡμᾶς δικαίοις, ἢ μὴ λέγοντες, ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἄπιτε· οὐ γὰρ ἂν ἔτι μεταδοίημεν ὑμῖν [i] λόγου."

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. U.C.* 261. *Var.* 263.

periculo verſantibus, et plebis opem implorantibus, et ad hoc ipſum venientibus, ne nunc quidem in mentem venit, vt moderata et humana vtantur oratione, quem animum exiſtimandum eſt illos habituros, vbi res ipſis ex voto ſucceſſerint, et quos nunc contumelioſis verbis lacerant ſuae poteſtati obnoxios habuerint? a quo ſuperbiae genere eos ſibi temperaturos? a qua verberatione contumelioſa? a qua crudelitate tyrannica? Sed ſi vobis placet toto vitae tempore ſeruire, ita vt nexi et verberibus caeſi, et igne et ferro et fame et caeteris iniuriis ac contumeliis perdamini, ne teratis tempus, ſed abiectis armis et manibus poſt tergum reflexis *ac reuinctis* eos ſequimini. Quod ſi quo libertatis deſiderio tenemini, ne eos feratis. et vos, legati, aut dicite quibus conditionibus nos *in patriam* reuocetis, aut, ſi hoc dicere non vultis, ex concione diſcedite, neque enim amplius vobis dicendi poteſtatem faciemus."

Quum

f Forſan rectius ἐπὶ τούτῳ *propter hoc. Sylb.*

g Δεδεμένοις καὶ μαστιγουμένοις etc. et mox ἀπολλυμένοις in *Cod. Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerant *Sylb.* et *Port.*

h Deeſt *Vat.*

i Λόγων] Λόγου *Vat.*

k Διεσή-

Ὡς δ' ἐπαύσατο, πάντες οἱ παρόντες ἐπεθορύβησαν, ὡς τὰ δέοντα λελογισμένῳ συγκατατιθέμενοι. καὶ μετὰ τοῦτο, ἡσυχίας γενομένης, Μενίνιος Ἀγρίππας, ὅσπερ καὶ τοὺς ἐν τῇ βουλῇ λόγους ὑπὲρ τοῦ δήμου διέθετο, καὶ τοῦ πεμφθῆναι τὴν αὐτοκράτορα πρεσβείαν γνώμην ἀποφηνάμενος, αἰτιώτατος ἦν, [k] διεσήμαινεν ὅτι βούλεται καὶ αὐτὸς εἰπεῖν. τοῖς δὲ κατ' εὐχὴν τὸ πρᾶγμα ἐφάνη, καὶ νυνί γε τοι λόγων ὑπέλαβον ἀκούσεσθαι συμβάσεις ἀληθινὰς, καὶ γνώμας [l] σωτηρίας ἀμφοῖν ἐχόντων. καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπεῤῥώθησαν ἅπαντες βοῇ μεγάλῃ, λέγειν κελεύοντες· ἔπειτα ἐπέσχον, καὶ σιγὴ τοσαύτη κατέλαβε τὴν ἐκκλησίαν, ὥστε [m] μηδὲν διαλλάξαι τὸν τόπον ἐρημίας. ὁ δὲ τά τ' ἄλλα, ὡς οἷόν τ' ἦν, πιθανωτάτοις ἔδοξε χρήσασθαι λόγοις, καὶ τοῦ [n] βουλεύματος τῶν ἀκουόντων ἐστοχασμένοις· τελευτῶν δὲ τῆς δημηγορίας λέγεται μῦθόν τινα εἰπεῖν εἰς τὸν Αἰσώπειον τρό- LXXXIII.

Quum autem ille dicendi finem feciſſet, admurmurarunt omnes qui aderant, ipſi, quaſi rationes eius ac verba *bona et* opportuna eſſe cognoſcerent, aſſentientes. Poſtea facto ſilentio, Menenius Agrippa, qui etiam pro plebe in ſenatu verba fecerat, et vt legatio cum ſumma ac libera poteſtate mitteretur, ſua ſententia praecipuus auctor fuerat, ſignificauit, ſe quoque velle aliquid dicere. Illis vero id pergratum et optatum viſum eſt, et tunc demum ſperarunt ſe auditurος orationem, quae veras compoſitiones et ſententias vtrique parti ſalutares contineret: ac primum quidem omnes ingenti voce acclamarunt, iubentes eum verba facere; deinde vero ita quieuerunt, et tantum ſilentium tota concione factum eſt, vt locus ille a ſolitudine nihil differre videretur. Ille vero et caeteris in rebus, quantum in ipſo fuit, oratione viſus eſt vti, quae ad perſuadendum maximam vim habebat, et ad voluntatem eorum qui audiebant maxime accommodata erat; ſed in fine ſuae concionis, fertur fabulam quandam ad Aeſopea-

Per. Iul. 4223.
Ante Chr. 491.
Olymp. 72 ½.
Cat. V.C. 261.
Var. 263.

k Διεσήμηνεν *Vat.*

l Vſitatius dicitur σωτηρίους communis generis fine, vt ſupra p. 366. v. 44. *Sylb.*

m Μηδένα] Rectius cum *Camerario* legemus οὐδὲν ſtructura et ſenſu facili. *Sylb.* Μηδὲν malit *Portus.*

n Si βουλήματος praefers τῷ βουλεύματος, non refragabor. *Sylb.*

πον συμπλάσας, πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ πράγματα ἔχοντα, καὶ τούτῳ μάλιστα αὐτοὺς ἑλεῖν· ὅθεν καὶ μνήμης ἀξιοῦται ὁ λόγος, καὶ φέρεται ἐν ἁπάσαις ταῖς ἀρχαίαις ἱστορίαις. ἦν δὲ τὰ λεχθέντα [o] ὑπ' αὐτοῦ τοιάδε. „Ἡμεῖς ἀπεστάλημεν ὑπὸ τῆς βουλῆς, ὦ δημόται, πρὸς ὑμᾶς, οὔτ' ἀπολογησόμενοι ὑπὲρ ἐκείνης, οὔθ' ὑμῶν κατηγορήσοντες· οὐ γὰρ ἐδόκει ταῦτα καιρὸν ἔχειν, οὐδ' εἶναι ταῖς κατεχούσαις τὸ κοινὸν τύχαις πρόσφορα· ἀλλὰ διαλύσοντες ἁπάσῃ προθυμίᾳ καὶ μηχανῇ τὴν στάσιν, καὶ καταστήσοντες εἰς τὸν ἐξ ἀρχῆς κόσμον τὴν πολιτείαν· ἔχοντες δὲ τούτου τὴν ἐξουσίαν αὐτοκράτορα. [p] ὥστε περὶ μὲν τῶν δικαίων οὐδὲν ἂν οἰόμεθα δεῖν, ὅπερ Ἰούνιος ἐποίησεν οὗτος, εἰς μακρὸν [q] ἐκμηκύνειν χρόνον· ἐφ'

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Varr. 263. *Agrippae Menenii oratio.*

Aeſopearum formam confictam dixiſſe, rei quidem praeſenti aptiſſimam, atque illa potiſſimum eos flexiſſe: quapropter etiam digna iudicata fuit, quae memoriae proderetur, et omnibus priſcis hiſtoriis celebratur. Loquutus eſt autem legationis princeps in hanc ſententiam: „Nos a ſenatu miſſi ſumus ad vos, Quirites, neque illum purgaturi, neque vos accuſaturi, (neque enim haec opportuna eſſe, neque etiam miſero ſtatui, in quo reſpublica verſatur, conducere videbantur) ſed ſeditionem omni animi alacritate et quauis ratione ſedaturi, et rempublicam in priſtinum *illum egregium* ſtatum reſtituturi: cuius negotii plenam poteſtatem accepimus. Itaque nihil nunc de iure nobis dicendum exiſtimamus: quod Iunius hic prolixa oratione fecit. ſed quibus condi-

o Ὑπὸ τοῦ ὑπάτου] *Lapus* legiſſe videtur ὑπ' αὐτοῦ. quam lectionem amplectitur *Sylb.* Alii malint ὑπατικοῦ *Clariſſ. Perizonius* exiſtimat locum vel corruptum eſſe, vel voce ὑπάτου hic deſignari legationis iſtius principem: (ſc. quod τὸ ὑπερέχον καὶ ἄκρον ὕπατον ἐκάλουν οἱ παλαιοί, teſte *Dionyſio* p. 259. v. 2.) vnde eſt quod coniicit Menenium Agrippam (p. 379. v. 26.) primum locum obtinere debere. Quod alios praeter conſules ὑπάτους appellat *Dionyſius*, conſtare videtur ex p. 329. v. 43. vbi T. Virginius conſul dicitur poſt creationem Dictatoris; atque etiam ex aliis locis.

p Si haec ab illis, ἀπεστάλημεν ὑπὸ τῆς βουλῆς etc. reguntur, illud ὥστε delendum videtur: alioqui dicendum ἔχομεν δὲ τούτου τὴν ἐξουσίαν. *Port.*

q Ἐκμηκύνων in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* Sed ἐκμηκύνειν vt verius

οἷς δὲ φιλανθρώποις [r] οἰόμεθα δεῖν λῦσαι τὴν στάσιν, καὶ τίς ἡ βεβαιώσουσα τὰς ὁμολογίας ἡμῶν ἔσται πίστις, περὶ τούτων, ἃ διεγνώκαμεν ἐροῦμεν πρὸς ἡμᾶς. ἡμῖν ἐνθυμουμένοις ὅτι πᾶσα θεραπεύεται στάσις ἐξ ἁπάσης πόλεως, ὅταν ἐξαιρεθῶσιν αἱ παρασχοῦσαι τὴν διαφορὰν αἰτίαι, ἀναγκαῖον ἔδοξεν εἶναι τὰς ἀρχηγοὺς τῆς διχοστασίας προφάσεις γνῶναί τε καὶ παῦσαι. εὑρόντες δὲ τὰς ἀποτόμους τῶν δανείων ἀναπράξεις τῶν παρόντων κακῶν αἰτίας γεγονυίας, οὕτως αὐτὰς διορθούμεθα· τοὺς ὀφείλοντας χρέα καὶ μὴ δυναμένους διαλύσασθαι, πάντας ἀφεῖσθαι τῶν ὀφειλημάτων δικαιοῦμεν. καὶ εἴ τινων ἤδη τὰ σώματα ὑπερημέρων ὄντων ταῖς νομίμοις προθεσμίαις κατέχεται, καὶ ταῦτα ἐλεύθερα εἶναι κρίνομεν· ὅσοι τε δίκαις ἁλόντες [s] ἰδίαις, παρεδόθησαν τοῖς καταδικασαμένοις, καὶ τούτους ἐλευθέρους εἶναι βουλό-

conditionibus humanis arbitremur ſeditionem ſedandam, et quae *Per. Iul.*
fides conuentiones noſtras ſit confirmatura, de his ea quae ſen- 4223.
timus ac ſtatuimus, vobis dicemus. Cogitantibus nobis, omnem *Ante*
ſeditionem in quauis ciuitate curari poſſe, ſi diſſidiorum cauſſae *Chr.* 491.
tollantur, neceſſarium eſſe duximus huius diſcordiae cauſſas co- *Olymp.*
gnoſcere, easque tollere. Quum autem comperiamus, aſperas 72 ½.
aeris alieni exactiones praeſentium malorum cauſſam eſſe, ſic eas *Cat.*
corrigimus. Illis omnibus qui aes alienum contraxerunt, nec *V.C.* 261.
ſunt ſoluendo, vt id remittatur aequum eſſe cenſemus: et, ſi *Var.*
quorum corpora, elapſo iam legitimo ac praeſtituto pecuniae per- 263.
ſoluendae tempore, a creditoribus detinentur, haec quoque libera eſſe placet: et quotquot in iudiciis damnati, priuatim addicti ſunt creditoribus, qui eos damnandos curarunt, hos quoque liberos eſſe volumus,

rius repoſuit *Sylb.* quod non a nomine 'Ιούνιος dependeat, ſed a verbo οἰόμεθα δεῖν.

r Διαλῦσαι τὴν στάσιν οἰόμεθα *Vat.*

s 'Ιδίᾳ agnoſcit etiam *Lapi* verſio, *rem ſuam condemnationibus tradiderint.* Sed aptius cum *Gelenio* legemus ἴδιοι, *proprii, mancipati*, vt οἱ καταδικασάμενοι ſint qui vicerint iudicio, creditores ſc. ſeu foeneratores, οἱ δανείσαντες. *Sylb.* 'Ιδίᾳ malit *Port.* Ἤδη παρεδόθησαν legendum, vt in ſententia quae praecedit, καὶ εἴ τινων ἤδη τὰ σώματα. etc. *Caſ.* 'Ιδίαις in *Cod. Vat.*

μεθα, καὶ τὰς καταγνώσεις αὐτῶν ἀκύρους ποιοῦμεν. [t] περὶ μὲν οὖν τῶν ἐκ τοῦ παρεληλυθότος χρόνου συμβολαίων, ἃ τὴν ἀπόστασιν [u] ὑμῖν ἔδοξε ποιῆσαι, τοῦτον ἐπανορθούμεθα τὸν τρόπον. περὶ δὲ τῶν ὕστερον ἐσομένων, ὡς ἂν ὑμῖν τε, τῷ δήμῳ, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου κοινῇ βουλευσαμένοις φανῇ, νόμου κυρωθέντος, οὕτως ἐχέτω. οὐχὶ ταῦτα μέντοι τὰ διαστήσαντα ὑμᾶς ἦν ἀπὸ τῶν πατρικίων, ὦ δημόται· καὶ τούτων εἰ τύχοιτε, ἀποχρῆν ὑμῖν ᾤεσθε, καὶ οὐδενὸς ἄλλου ὠρέγεσθε; δίδοται νῦν ὑμῖν· [x] ἄπιτε ἤδη χαίροντες εἰς τὴν πατρίδα.„

LXXXIV „Αἱ δὲ βεβαιώσουσαι τὰς ὁμολογίας ταύτας, καὶ τὸ ἀσφαλὲς ὑμῖν παρέξουσαι πίστεις, ἔσονται αἱ πᾶσι νόμιμοί τε καὶ ἐν ἔθει τοῖς διαλυομένοις τὰς ἔχθρας. ἐπιψηφιεῖται μὲν ἡ βουλὴ ταῦτα, καὶ νόμου τάξιν ἀποδώσει τοῖς γραφησομένοις· μᾶλλον δ᾽ ὑφ᾽ ἡμῶν ἐνθάδε γραφέσθω τὰ δόξαντα, καὶ ἡ βουλὴ τούτοις πείσεται. τοῦ δὲ

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72. ½ V.C. Cat. 261. Var. 263.

volumus, et eorum damnationes irritas facimus. Ac praeteritos contractus, propter quos haec ſeceſſio a vobis videtur facta, ita corrigimus, *et de iis ita ſtatuimus.* de futuris vero quicquid a vobis, populo, et ſenatu de communi ſententia ſtatutum fuerit, * id pro lege habeatur. Nonne haec ea ſunt, Quirites, quae vos a patriciis alienarunt: et his impetratis contentos vos fore ** putatis, nec quidquam praeterea deſiderabitis? dantur nunc vobis. Iam igitur laeti in patriam redite.,,

,,Fides autem quae has conuentiones firmabit, et qua vobis cauebitur, ea erit quae legitima ac ſolennis eſt omnibus in gratiam redeuntibus. Haec autem ſenatus ſuo decreto rata faciet, † rebusque quae ſcriptae fuerint ſenatusconſulto legis auctoritatem tribuet. Quinimo hic ſcribantur a nobis ea quae videbuntur, et ſenatus his parebit. Vt autem, quae

t Περὶ μὲν δὴ τῶν *Vat.*

u Ἔδοξεν ἡμῖν ποιῆσαι *Vat.*

* *Vel potius*, poſtquam de eo ſancita lex fuerit, ratum ſit *Port.*

** *Vel potius*, putabatis, nec quidquam praeterea deſiderabatis. *Port.*

x Rectius ἄπιτε δή, vel ἄπιτε οὖν ἤδη. *Sylb.*

† Vimque legis ſponſionibus ſcribendis dabit. *Lapus.* Et inter leges adſcribentur. *Gelen.*

y Καὶ

μένειν βέβαια τὰ συγχωρούμενα νῦν, καὶ μηδὲν ὕστερον ἐναντίον αὐτοῖς ὑπὸ τῆς βουλῆς ἐξενεχθήσεσθαι, πρῶτον μὲν ἡμεῖς οἱ πρέσβεις ἀνάδοχοι, διδόντες ὑμῖν [y] σώματα καὶ ψυχὰς καὶ γενεὰς τὰς ἑαυτῶν, ἐνέχυρα· ἔπειτα οἱ ἄλλοι βουλευταὶ, ὅσοι τῷ ψηφίσματι συνεγγραφήσονται. οὐ γὰρ δή ποτ᾽ ἀκόντων ἡμῶν γραφήσεταί τι κατὰ τοῦ δήμου. οἱ γὰρ ἡγούμενοι τοῦ συνεδρίου, καὶ πρῶτοι τὰς αὐτῶν γνώμας ἀποφαινόμενοι τῶν ἄλλων, ἡμεῖς ἐσμὲν. τελευταία δὲ πίστις ἅπασίν ἐστιν ἀνθρώποις Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, ἣν οὐδεὶς πώποτ᾽ ἀναιρήσει χρόνος, ἡ δι᾽ ὅρκων καὶ σπονδῶν ἐγγυητὰς θεοὺς ποιουμένη τῶν συμβάσεων, ὑφ᾽ ἧς πολλαὶ μὲν ἰδιωτῶν ἔχθραι [z] μικραὶ, πολλοὶ δὲ πόλεμοι πόλεσι πρὸς πόλεις συστάντες, διηλλάγησαν. καὶ ταύτην [a] εἴ γε λαμβάνετε [b] τὴν πίστιν, εἴτ᾽ ὀλίγοις ἐπιτρέπετε, τοῖς ἡγεμόσι τοῦ συνεδρίου, περὶ ὅλης ὑμῖν

quae nunc conceduntur, rata fore certo ſciatis, nec ſenatum quidquam in poſterum contra haec moliturum, primum quidem nos legati erimus fideiuſſores, vobis corpora et animas et familias noſtras oppignerantes: deinde reliqui ſenatores *idem facient*, quorum nomina in ſenatusconſulto ſcribentur. Nihil enim profecto inuitis nobis contra plebem ſcribetur. Nos enim ſumus ſenatus principes, et caeterorum omnium primi noſtras ſententias diximus. Vltima vero fides eſt communis omnibus tum Graecis tum barbaris gentibus, quam nullum vnquam tempus tollet; ea ſcilicet quae iureiurando interpoſito et foederibus ictis ipſos deos ſponſores conuentionum facit, quae multas et graues priuatorum hominum inimicitias, et multa bella inter populos coorta compoſuit ac finiuit. Hanc quoque fidem accipite, ſiue paucis ſenatus principibus permittatis vt totius ſenatus nomine iusiurandum dent vobis, ſiue mauultis omnes, quorum nomina

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V. C. Var.* 263.

y Καὶ σώματα καὶ ψυχὰς καὶ γενεὰς τὰς ἑαυτῶν ὅμηρα. *Vat.*

z Legendum vel οὐ μικραὶ, vel μακραὶ *Port.*

a Si pro εἴτε legeremus δὴ, οὖν vel ſimile quidpiam, ſtructura et ſenſus eſſet paullo concinnior. *Sylb.* Καὶ ταύτην ἔτι λαμβάνετε legit *Portus.*

b Articulum τὴν repoſuit *Sylb.* e *Cod. Rom.* nec quidquam diſcrepat *Vat.*

δοῦναι τῆς βουλῆς τοὺς ὅρκους, εἴτε πάντας ἀξιοῦτε τοὺς ἐπιγραφομένους τοῖς δόγμασιν ὀμνύειν [c] καθ' ἱερῶν, ἦ μὴν βέβαια τὰ συγκείμενα φυλάξειν. δεξιὰς δὲ καὶ σπονδὰς καὶ πίστεις ἐπὶ θεῶν [d] γενομένας μήτε σὺ διάβαλλε, Βροῦτε, μήτ' ἀναίρει [e] τὸ κάλλιστον ἐπιτήδευμα τῶν ἀνθρωπίνων, μηδὲ ὑμεῖς ἀνάσχησθε αὐτοῦ λέγοντος ἀνοσίων καὶ τυραννικῶν ἀνθρώπων πονηρεύματα, ἃ τῆς Ῥωμαίων ἀρετῆς πολὺ ἀπέχει."

LXXXV. „Μίαν εἰπὼν ἔτι τὴν οὔτ' ἀγνοουμένην ὑπ' οὐδενὸς ἀνθρώπων, οὔτ' ἀμφισβητουμένην, παύσομαι. τίς δ' ἐστὶν αὕτη; ἡ τὸ κοινὸν συμφέρον εἰσάγουσα, καὶ δι' ἀλλήλων ἀμφότερα ποιοῦσα σώζεσθαι τὰ μέρη. αὕτη μέντοι πρώτη καὶ μόνη συνῆγέ τε ἡμᾶς εἰς τὸ αὐτὸ, καὶ οὐκ ἐάσει ποτὲ δίχα ἀλλήλων γενέσθαι. δεήσεται γὰρ ἀεὶ, καὶ οὐδέποτε [f] παύσεται δεόμενον, τὸ μὲν ἀμαθὲς πλῆθος

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

nomina in ſenatusconſulto ſcribentur, iurare per ſacra, vtique ſe omnes foederis conditiones firmas ſeruaturos: dextras vero et fidem, quae diis teſtibus in foedere vltro citroque datur et accipitur, ne crimineris, o Brute, neue pulcherrimum omnium humanorum inſtitutorum tollas, neque vos patiamini eum impiorum et tyrannicorum hominum * ſcelera commemorare, a quibus Romana virtus plurimum abeſt.„

„Vbi vero vnam praeterea attulero, quae a nullis mortalium ignoratur, et de qua minime dubitatur, finem dicendi faciam. Quaenam vero eſt illa? ea videlicet, quae communis vtilitatis eſt auctor, et quae vtramque partem mutuo auxilio ſeruat. Haec certe prima et ſola nos in vnum contraxit, nec vnquam alteros ab alteris ſeparari patietur. Semper enim egebit, et nunquam egere deſinet, imperita quidem multitudo

c Ἡμῖν καθ' ἱερῶν *Vat.*

d Γιγνομένας *Vat.*

e Τὸ κάλλιστον ἐπιτήδευμα τῶν *Vat.* in vulg. eſt τὸ κ. ἐπιτηδευμάτων.

* Vocat πονηρεύματα quae ab illis improbe contra fidem datam facta fuerunt. *Port.*

f Διαμένειν Si pro καὶ legatur εἶ, ferri διαμένειν poterit, hoc ſenſu, *ſi modo durare, nec vnquam interire velit;* ſed loquendi genus efficietur durius *Sylb.* Optime in *Cod. Vat.* παύσεται δεόμενον. quo modo legendum eſſe acute coniecerat *Portus:* nec aliter forſan *Lapus;* nam vertit, *nec vnquam egere deſinet.*

g Καὶ

ἔμφρονος ἡγεμονίας· τὸ δ' ἡγεῖσθαι δυνάμενον βουλευτήριον τῶν ἄρχεσθαι βουλομένων ὄχλων. καὶ οὐ δόξῃ τοῦτο μόνον εἰκάσαντες, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ πειραθέντες ἴσμεν. τί οὖν δεδιττόμεθα [g] πράγματα παρέχοντες ἀλλήλοις; τί δὲ λόγους πονηροὺς λέγομεν, χρηστὰ πράγματα ἔχοντες ἐν χερσίν; ἀλλ' οὐκ ἀναπτύξαντες αὐτοὺς, καὶ τὼ χεῖρε περιβαλόντες ἀλλήλοις, ἄπιμεν εἰς τὴν πατρίδα, παλαιὰν τέρψιν τῶν ἡδίστων, καὶ πόθον ἁπάντων γλυκύτατον ἀποληψόμενοι· ἀλλ' ἐπιζητοῦμεν ἀσφαλείας [h] ἀγενήτους, καὶ πίστεις ἀπίστους, ὥσπερ οἱ πολεμιώτατοι καὶ πάντα ὑποπτεύοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον; [i] ἡμῖν μὲν, ὦ δημόται, τοῖς ἐκ τοῦ συνεδρίου μία πίστις ἀπόχρη, περὶ τοῦ μὴ ἄν ποτε ὑμᾶς γενέσθαι περὶ ἡμᾶς, εἰ κατέλθοιτε, κακοὺς, τροφάς τε ὑμῶν ἀγαθὰς εἰδόσι, καὶ ἐπιτηδεύματα νόμιμα, τήν τ' ἄλλην ἀρετὴν, ἣν πολλάκις [k] ἐπεδείξασθε καὶ ἐν εἰρήνῃ

tudo ducibus prudentibus: ſenatus vero, qui aliis praeeſſe poteſt, turba quae ipſius imperio velit parere. Neque vero hoc ex ſola opinione coniicientes, ſed re ipſa experti ſcimus. Quid igitur mutuis moleſtiis nos inuicem terremus? quid malis verbis vtimur, quum bona facta ſint prae manibus? Quin potius paſſis vlnis ac manibus nos mutuo amplexantes redimus in patriam, priſtinam rerum iucundiſſimarum oblectationem recuperaturi, et longe ſuauiſſimum deſiderium *iterum percepturi*? At nobis inaudito cautionis genere caueri, et fidem infidam requirimus, tanquam infenſiſſimi hoſtes omnia in peius ſuſpicantes? Nobis quidem ſenatoribus, Quirites, vna fides ſufficit, et perſuaſum habemus fore vt ſi in patriam redeatis erga nos mali non ſitis, quia nota nobis eſt veſtra bona educatio, et ſtudia legitima, et caeterae veſtrae virtutes ſaepius tum pace tum bello nobis ſunt

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

g Καὶ πράγματα παρέχομεν *Vat.*

h Ἀγενήτους in *Rom. Cod.* Idemque agnouiſſe videtur *Lapus*, dum vertit *cautiones inauditas*, quaſi nunquam factas. ſed rectius forſan ἀσφαλείας ἀβεβαίους, vt mox πίστεις ἀπίστους. *Sylb.*

i Ὑμῖν μὲν et mox ἡμᾶς γενέσθαι περὶ ὑμᾶς in *Cod. Vat.* Poſteriori loco transpoſitae ſunt perſonae in *Ed. Steph.* lectionem tamen veriorem ſequutus eſt *Lapus*, *ne ſitis vnquam in nos mali.*

k Ἀπεδείξασθε *Vat.*

l εἴτε]

καὶ κατὰ πολέμους. καὶ [l] εἴ τι δι' ἀνάγκην τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος τὰ συμβόλαια κοινῆς ἐπανορθώσεως τύχοι, τὰ γοῦν ἄλλα πιστεύομεν ὑμῖν ἔσεσθαι ἀγαθὰ, καὶ οὐδὲν δεόμεθα οὔτε ὅρκων, οὔτε ὁμήρων, οὔτ' ἄλλης πίστεως παρὰ τοῦ πλήθους οὐδεμιᾶς· ὑμῖν μέντοιγε πρὸς οὐδὲν τῶν ἀξιουμένων [m] ἐναντιωσόμεθα. καὶ περὶ μὲν τῆς πίστεως, ἐφ' ᾗ διαβάλλειν ἡμᾶς Βροῦτος [n] ἐπεχείρει, ταῦτα ἱκανά. εἰ δέ τις ὑμῖν φθόνος οὐ δίκαιος ἐγκάθηται, πονηρὰ περὶ τῆς βουλῆς διανοεῖσθαι πείθων, βούλομαί τινα καὶ πρὸς τοῦτον εἰπεῖν λόγον, ὦ δημόται· καί μου πρὸς θεῶν μεθ' ἡσυχίας καὶ προσοχῆς ἀκούσατε.

LXXXVI [o] Ἔοικέ πως ἀνθρωπείῳ σώματι πόλις. σύνθετον γὰρ, καὶ ἐκ πολλῶν μερῶν, ἐστιν ἑκάτερον· καὶ οὔτε δύναμιν ἔχει ἕκαστον τὴν αὐτὴν τῶν ἐν αὐτοῖς μερῶν, οὔτε χρείας παρέχεται τὰς ἴσας. εἰ δὴ λάβοι τὰ μέρη τοῦ ἀνθρωπείου σώματος ἰδίαν αἴσθησιν καθ' αὑτὰ καὶ φωνὴν, ἔπειτα στάσις ἐν αὐτοῖς ἐμπέσοι καθ' ἓν γενομένοις τοῖς ἄλλοις

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

ſunt ſpectatae. Quod ſi ad res componendas et ad melioris ſtatus ſpem publice confirmandam fides neceſſaria videtur, nos certe et caetera bona in vobis fore credimus, nec petimus a plebe aut iusiurandum, aut obſides, aut vllam aliam fidem: nullis tamen veſtris poſtulatis aduerſabimur. Ac de fide quidem, propter quam Brutus nos calumniari eſt conatus, haec ſufficiunt. Quod ſi qua non iuſta inuidia in veſtris animis reſidet, quae vobis ſuadeat vt male de ſenatu ſentiatis, volo et ad haec aliquid reſpondere, Quirites; et me, per deos oro, quiete et attente audiatis „

„Reſp. quodammodo humano corpori ſimilis videtur. vtrumque enim eſt compoſitum, et conſtat ex multis partibus; quarum ſingulae nec eandem vim habent, nec vſus pares exhibent. Si igitur humani corporis partes ſingulae proprium ſenſum et propriam vocem ſeparatim accipiant, deinde orta inter eas ſeditione reliquae omnes partes conſpirent contra vnum

l εἴτε] Rectius forſan εἴγε, vel tollenda καί. *Sylb.* Malim εἰ, quod aliud εἴτε non ſubiicitur cui praecedens reſpondeat. *Port.*

m Ἐναντιωθησόμεθα *Vat.*

n Ἐπιχειρεῖ *Vat.*

o Ἡ δὲ

ἅπασι πρὸς τὴν γαστέρα μόνην, καὶ λέγοιεν οἱ μὲν πόδες, ὅτι πᾶν ἐπ᾽ αὐτοῖς τὸ σῶμα ἐπίκειται· αἱ δὲ χεῖρες, ὅτι τὰς τέχνας ἐργάζονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκπορίζουσι, καὶ μάχονται πολεμίοις, καὶ ἄλλα πολλὰ ὠφελήματα παρέχουσιν εἰς τὸ κοινόν· οἱ δ᾽ ὦμοι, ὅτι τὰ ἄχθη πάντα ἐπ᾽ αὐτοῖς κομίζεται. [o] τὸ δὲ στόμα ὅτι φθέγγεται, ἡ δὲ κεφαλὴ, ὅτι ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις [p] περιλαβοῦσα ἁπάσας ἔχει, δι᾽ ὧν σώζεται τὸ [q] πρᾶγμα· [r] ἔπειτα φαῖεν πρὸς τὴν γαστέρα· Σὺ δ᾽, ὦ χρηστὴ, τί τούτων ποιεῖς; ἢ τίς ἐστιν ἡ σὴ χάρις ἡμῖν καὶ ὠφέλεια; ἀλλὰ σύ γε τοσοῦτον ἀπέχεις τοῦ πράττειν καὶ συγκατορθοῦν ἡμῖν τῶν τι κοινῇ χρησίμων, ὥστε καὶ ἀντιπράττεις καὶ ἐνοχλεῖς, [s] καὶ εἶ

vnum ventrem, et pedes dicant ſibi totum corporis onus incumbere; manus vero, ſe artes exercere, et victum comparare, et cum hoſtibus pugnare, et multas alias vtilitates in commune conferre; humeri vero, ſe omnia onera ferre; caput, ſe videre, et audire; os, ſe loqui, et reliquos omnes ſenſus, quos *a natura* accepit, in ſe complecti, quibus ipſa corporis vniuerſitas conſeruatur: deinde ventri dicant, Tu vero, bone, quid horum facis? quam gratiam nobis refers, et ad quid prodes? certe tantum abeſt vt nos aliqua in re iuues, et aliquid in communem vtilitatem conferas, vt etiam nobis iis impedimento et negotium

Per Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

o Ἡ δὲ κεφαλὴ ὅτι ὁρᾷ καὶ ἀκούει, τὸ δὲ στόμα ὅτι φθέγγεται, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις παραλαβὸν] Verius in *Cod. Rom.* τὸ δὲ στόμα, ὅτι φθέγγεται· ἡ δὲ κεφαλὴ, ὅτι καὶ ὁρᾷ καὶ ἀκούει, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις παραλαβοῦσα (περιλαβοῦσα *Ven.*) πάσας ἔσχε, δι᾽ ὧν etc. itidemque *Lapus* vertit, *os, quod loquatur; caput, quod videat et audiat; caeterosque comprehendens ſenſus omnes habeat, per quos ſeruatur totum.* Quod ſi lectionem vulgatam ſequi omnino velis, nulla eius ſententiae alia videtur eſſe ratio, quam quod os ſenſuum ſit interpres. *Sylb.*

p Περιβαλοῦσα ἁπάσας ἔχε in *Cod. Vat.* qui tamen reliqua perturbata habet.

q Malim σῶμα, vel πᾶν. *Sylb.* Τὸ πρᾶγμα, id eſt, τὸ σῶμα, τὸ ὁλόκληρον. *Port.*

r Εἶτα φαῖεν *Vat.*

s Illud καὶ vel epitaticῶs accipiendum, vel potius delendum; ſicut eam nec *Lapi* verſio agnoſcit, *officias et turbes, rem intolerabilem cogens. Sylb.*

t Niſi

πρᾶγμα ἀφόρητον, ὑπηρετεῖν [t] ἀναγκάζουσα, καὶ φέρειν ἁπανταχόθεν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν σεαυτῆς ἐπιθυμιῶν. Φέρε, τί οὐ μεταποιούμεθα τῆς ἐλευθερίας, καὶ τῶν πολλῶν ἀφιέμεθα πραγματειῶν, ἃς ἕνεκα ταύτης ὑπομένομεν; εἰ δὴ ταῦτα δόξειεν αὐτοῖς, καὶ μηδὲν ἔτι δρῴη τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, ἔσθ' ὅπως ἂν ἐπὶ πολὺ διαρκέσαι δυνηθείη τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐκ ἂν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν τῷ κακίστῳ τῶν μόρων ἀναλωθείη, λιμῷ; [u] οὐκ ἂν ἔχοι ἄλλως τις εἰπεῖν. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ὑπολάβετε καὶ περὶ τῆς πόλεως. πολλὰ γὰρ δὴ [x] καὶ ταύτην τὰ συμπληροῦντα ἔθνη, καὶ οὐδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα· ὧν ἕκαστον ἰδίαν τινὰ τῷ κοινῷ χρείαν, ὥσπερ τὰ μέλη τῷ σώματι, παρέχεται. οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἀγροὺς γεωργοῦσιν, οἱ δὲ μάχονται περὶ αὐτῶν πρὸς τοὺς πολεμίους, οἱ δ' ἐμπορεύονται πολλὰς διὰ θαλάσσης ὠφελείας, οἱ δὲ τὰς ἀναγκαίας ἐρ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V. C. Var.* 263.

negotium faceſſas, quia cogis (id quod minime ferendum eſt) nos tibi inſeruire, et vndique conquirere quae tuas cupiditates expleant. Eia, cur non aſſerimus nos in libertatem, et tot moleſtiis nos liberamus, quas huius gratia perferimus? Si igitur haec ipſis placeant, et nulla corporis pars amplius ſuum faciat officium, fierine poteſt vllo modo vt corpus diutius duret, ac non intra paucos dies fame, peſſimo mortis genere, conſumatur? Nullus certe eſt qui poſſit aliter dicere. Eodem ſane modo et de ciuitate ſentiatis. Nam et haec quoque conſtat ex multis et diſſimilibus gentibus; quarum vnaquaeque proprium aliquem reipublicae vſum praebet, vt membra corpori. Alii enim agros colunt, alii pro ipſis pugnant cum hoſtibus, alii mercaturam exercentes multa commoda reip. ex mari afferunt, alii

t Niſi tollatur καὶ praecedens, legendum ἀναγκάζεις, cui reſpondent ἀντικράττεις καὶ ἐνοχλεῖς. *Port.*

u τῷ κακίστῳ τῶν μόρων λιμῷ] *Thucydides* famem appellat mortis genus turpiſſimum, l. III. ἐλοίμεθα γὰρ ἂν πρόγε τούτου τῷ αἴσχίστῳ ὀλέθρῳ λιμῷ τελευτῆσαι. *Homerus* οἴκτιστον *Odyſſ.* μ. *Dionyſ.* l. VI. τὸν κακοδαιμονέστατον τῶν μόρων. *Vegetius* quoque l. III. *Et ferro*, ait, *ſaeuior fames eſt. Caſ.*

x τὰ συμπληροῦντα καὶ ταύτην ἔθνη *Vat.*

y Πρὸς

γάζονται τέχνας. εἰ δὲ ταῦτα πάντα τὰ ἔθνη πρὸς τὴν βουλὴν τὴν ἐκ τῶν ἀρίστων συγκειμένην διαστασιάσειε, καὶ λέγοι· Σὺ δὲ ἡμῖν, ὦ βουλὴ, τί ποιεῖς ἀγαθόν; καὶ ἀντὶ ποίας αἰτίας ἄρχειν τῶν ἄλλων ἀξιοῖς; οὐδὲν γὰρ ἂν εἰπεῖν ἔχοις· ἔπειτα οὐκ ἀπαλλαγησόμεθά σου τῆς τυραννίδος ταύτης ἤδη ποτὲ, καὶ δίχα ἡγεμόνος οἰκήσομεν; εἰ δὴ ταῦτα [y] διανοηθέντες, τῶν συνήθων ἐπιτηδευμάτων ἀποσταῖεν, τί κωλύσει ταύτην κακὴν κακῶς ἀπολέσθαι τὴν πόλιν, ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ πολέμου, καὶ παντὸς ἄλλου κακοῦ; μαθόντες οὖν, ὦ δημόται, ὅτι καθάπερ ἐν τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἡ λοιδορουμένη κακῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν [z] τρέφει τὸ σῶμα τρεφομένη, καὶ σώζει σωζομένη, καὶ ἔστιν ὡσεί τις ἑστίασις κοινὴ, τὸ πρόσφορον ἁπάντων καὶ τῆς διαμονῆς αἴτιον ἀποδιδοῦσα· οὕτως ἐν ταῖς πόλεσιν ἡ διοικοῦσα τὰ κοινὰ, καὶ τοῦ προσήκοντος ἑκάστῳ προνοουμένη βουλὴ, πάντα σώζει καὶ φυλάττει καὶ ἐπανορθοῖ· παύσασθε τὰς ἐπιφθόνους κατ' αὐτῆς φωνὰς λέ-

alii neceſſarias artes exercent. Quod ſi omnes hae gentes in *Per. Iul.*
ſenatum, qui ex optimatibus conſtat, conſpirent, et dicant, 4223.
Tu vero, ſenatus, quid boni nobis facis? et quam ob cauſſam *Ante*
aliis imperare vis nullam certe afferre poſſes: nonne tandem *Chr.* 491.
aliquando ab hac tua tyrannide nos liberabimus, et ſine prin- *Olymp.*
cipe degemus? Si igitur *hae gentes* haec cogitantes a conſue- 72 ½.
tis ſtudiis diſcedant; quid vetabit hanc ciuitatem malam male *Cat.*
perire fame et bello, et quouis alio calamitatum genere? Hoc *V.C.* 261.
igitur ſciatis, Quirites, ſicut venter in noſtris corporibus, con- *Var.* 263.
viciis immerito a multis petitus, dum alitur alit corpus, et dum ſeruatur id ſeruat, eſtque velut commune quoddam penuarium, quod omnibus membris id impertitur, quod ipſis conducit, et quod pacem omnium conſeruat: ſic etiam in ciuitatibus ſenatum, qui remp. adminiſtrat, et qui ſolicitus eſt de eo quod vnicuique conuenit, omnia ſeruare et cuſtodire et corrigere: quare, deſinite inuidioſas in eum voces iactare;

y Πρὸς τὸ σημαινόμενον (ſc. τοὺς πολίτας vel ἀνθρώπους) non ad ἔθνη referendum. *Port.*

z Γαστὴρ hic deſideratur, vel ex ſuperioribus repetendum. *Sylb.* et *Port.*

a Vel

γοντες, ὡς [a] ἐξεβλήθητε τῆς πατρίδος, ὡς ἀλῆται καὶ πτωχοὶ περιέρχεσθε δι᾽ αὐτήν. οὐδὲν γὰρ ὑμᾶς [b] εἴργασται κακὸν, οὐδ᾽ ἂν ἐργάσαιτο· ἀλλ᾽ αὐτὴ καλεῖ καὶ ἀντιβολεῖ, καὶ [c] τὰς χεῖρας ὑμῖν ἅμα ταῖς πύλαις ἀναπετάσασα, ὑποδέχεται.»

LXXXVII. Τοιαῦτα λέγοντος τοῦ Μενινίου, πολλαὶ καὶ ποικίλαι παρ᾽ ὅλην τὴν δημηγορίαν ἐγίνοντο ἐκ τῶν παρόντων φωναί. ἐπειδὴ δὲ τελευτῶν τοῦ λόγου, πρὸς ὀλοφυρμοὺς ἐτράπετο, καὶ τὰς μελλούσας καθέξειν συμφορὰς, τούς τε [d] ὑπομένοντας ἐν τῇ πόλει καὶ τοὺς ἀπελαυνομένους, καὶ τὰς ἀμφοῖν ἀπεκλαύσατο τύχας, δάκρυά τε απάντων ἐξεχεῖτο, καὶ μιᾷ βοῇ συμφρονήσαντες ἀνεβόησαν ἀπάγειν σφᾶς εἰς τὴν πόλιν, καὶ μὴ τρίβειν τὸν χρόνον· ὀλίγου τε πάνυ ἐδέησαν [e] ἀπιέναι διὰ τάχους ἐκ τῆς ἐκκλησίας, ἅπαντα τὰ πράγματα τοῖς πρεσβευταῖς ἐπιτρέψαντες, καὶ μηδὲν ἄλλο τῶν εἰς ἀσφάλειαν πραγ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

iactare; vos *ſcilicet* ab eo patria expulſos, vt errones et mendicos propter eum vagari. Nullo enim maleficio ille vos affecit, nec affecturus eſt: ſed ipſe vos reuocat et orat, et paſſis manibus et ſimul portis patentibus vos recipiet.„

Dum haec diceret Menenius, per totam concionem multae et variae voces emittebantur ab illis qui ibi aderant. Quum vero in extrema ſuae concionis parte ſeſe ad lamenta vertiſſet, et reipublicae calamitates imminentes, tam illis qui in vrbe remanebant, quam illis qui expulſi fuerant, et vtrorumque miſerias defleuiſſet: tunc omnes lacrymas effundere coeperunt, et vna voce ac de communi ſententia conclamarunt, vt ſe in vrbem reduceret, neue tempus tereret. Et certe parum abfuit quin celeriter ex concione abirent, rebus omnibus legatorum arbitrio permiſſis, * et caeteris ſuae incolumitatis cautionibus temere neglectis;

a Vel ἐκβληθέντες legendum, vel ante ὡς ἀλῆται inſerenda copula καί. *Sylb.*

b Εἴργασται δεινὸν *Vat.*

c Τὰς ψυχὰς *Vat.*

d Ὑπομενοῦντας *Vat.*

e Ἀπεῖναι] Nota hic ἀπεῖναι pro ἀπιέναι, vt ſupra bis habuimus κατεῖναι pro κατιέναι. *Sylb.*

* *Vel*, et nullo eorum quae ad ſecuritatem pertinebant confecto. *Port.* Nihil amplius de ſecuritate laborantes. *Gelen.*

f Μέλλοντα

ματευσάμενοι, εἰ μὴ παρελθὼν ὁ Βροῦτος ἐπέσχε τὰς ὁρμὰς αὐτῶν· „Τὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἔχειν τῷ δήμῳ, λέγων, ὅσα ἡ βουλὴ ὑπισχνεῖτο, καὶ πολλὴν αὐτῇ τῶν συγχωρηθέντων χάριν ἔχειν ἀξιῶν· δεδοικέναι μέντοι τὸν [f] ἅπαντα χρόνον φάσκων, καὶ τοὺς αὖθίς ποτε τυραννικοὺς ἄνδρας ἐπιχειρήσοντας, [g] εἰ τύχοι, περὶ τῶν γεγονότων τῷ δήμῳ μνησικακεῖν· μίαν δ' εἶναι [h] μόνην ἀσφάλειαν πᾶσι τοῖς δεδοικόσι τοὺς κρείττονας ταύτην, εἰ γένοιτο αὐτοῖς φανερὸν, ὅτι τοῖς βουλομένοις αὐτοὺς ἀδικεῖν, οὐχ ὑπάρξει δύναμις· ἕως δ' ἂν παρῇ τὸ δύνασθαι πονηρὰ δρᾷν, οὐκ ἐλλείψει τοῖς πονηροῖς τὸ βούλεσθαι. ταύτης οὖν εἰ τύχοιεν τῆς ἀσφαλείας, οὐθὲν αὐτοῖς ἔτι

gle&tis; niſi progreſſus Brutus eorum impetum repreſſiſſet, di- *Per. Iul.*
cens: „Caetera quidem, quae ſenatus plebi offerebat, recte ſe 4223.
habere, et ſe magnam ei ob poſtulata conceſſa gratiam haben- *Ante*
dam cenſere: ſed tamen ſe omne poſterum tempus timere et *Chr.* 491.
homines ingenio tyrannico praeditos, ne rurſus aliquando (ſi ſe *Olymp.*
occaſio obtulerit) praeteritas plebis iniurias in memoriam reuo- 72 ½.
cent, eaſque vlciſci conentur. Vnam vero rationem eſſe, qua *Cat.*
caueatur omnibus qui potentiores timent, hanc videlicet, ſi com- *V.C.* 261.
pertum habeant, iis qui iniuriam ipſis facere volent, poteſtatem *Var.*
defore: quamdiu enim malefaciendi facultatem illi habuerint, 263.
non defore improbis voluntatem. Si igitur hanc cautionem ple- *Bruti po-*
beii fuerint conſequuti, nulla re illis praeterea opus fore." *ſtulata.*

Quum

f Μέλλοντα ſeu ἐπίοντα χρόνον maluit *Gelenius*. Perſuaſum habeo τὸν εἰσέπειτα χρόνον, vel (vt etiam ſcribi ſolet) τὸν εἰς ἔπειτα χρόνον *Dionyſium* ſcripſiſſe. *Steph.* Nihil mutandum eſſe cenſeo. nam τὸν ἅπαντα χρόνον appellat quod libro quarto τὸν ἅπαντα βίον, et alii auctores τὸν μακρὸν χρόνον. *Dionyſius* l. VII. τὸν μακρὸν αἰῶνα dixit. ἐνθυμούμενος (inquit) ὅσας ὁ μακρὸς αἰὼν φέρει μεταβολάς. *Caſaub.*

g *Lapus* ſine diſtinctione legit εἰ τύχοι περὶ τῶν γεγονότων τῷ δήμῳ μνησικακεῖν, vt μνησικακεῖν feratur non ad participium ἐπιχειρήσοντα, ſed ad verbum τύχοι, *ſi accideret vt haec geſta populo obiicerent*, vel potius, *ſi accideret vt ob hanc ſeceſſionem memores in populum iras effunderent. Sylb.*

h Πᾶσι τοῖς δεδοικόσι τοὺς κρείττονας μόνην ἀσφάλειαν ταύτην *Vat.*

[i] δεήσει." ὑποτυχόντος δὲ τοῦ [k] Μενινίου, καὶ κελεύσαντος λέγειν τὴν ἀσφάλειαν, [l] ἧς ἔτι τὸν δῆμον οἴεται δεῖσθαι, "Συγχωρήσατε, φησὶν, ἡμῖν ἄρχοντας ἀποδεικνύναι καθ᾽ ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐξ ἡμῶν [m] ὅσους δή τινας, οἵτινες ἄλλου μὲν οὐδενὸς ἔσονται κύριοι, τοῖς δ᾽ ἀδικουμένοις ἢ κατισχυομένοις τῶν δημοτῶν βοηθήσουσι, καὶ οὐ περιόψονται τῶν δικαίων ἀποστερούμενον οὐδένα· τοῦτο ὑμᾶς ἀντιβολοῦμεν καὶ δεόμεθα πρὸς τοῖς ἄλλοις οἷς δεδώκατε, εἰ μὴ λόγος, ἀλλ᾽ ἔργον εἰσὶν αἱ διαλλαγαὶ, δοῦναι καὶ χαρίσασθαι."

LXXXVIII. Ὁ μὲν οὖν δῆμος, ὡς τούτων ἤκουσε, μεγάλῃ βοῇ καὶ [n] μέχρι πολλοῦ κατεχούσῃ τόν τ᾽ ἄνδρα ἐπῄνει, καὶ τοὺς πρεσβευτὰς παρεκάλει συγχωρῆσαι σφίσι καὶ τοῦτο. οἱ δὲ πρέσβεις μεταστάντες ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ διαλεχθέντες ὀλίγα πρὸς ἀλλήλους, παρῆσαν οὐ διὰ μακροῦ.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *U.C.* 261. *Var.* 263.

Quum autem Menenius eius verba excepiſſet, et iuſſiſſet dicere cautionem qua plebem adhuc egere exiſtimabat, "Concedite, inquit, nobis, vt quotannis aliquot ex ordine noſtro eligamus, qui magiſtratum gerant, quique nullam aliam auctoritatem ac poteſtatem habeant; ſed tantum plebeiis iniuriam et vim patientibus opem ferant, nec quemquam iure ſuo fraudari patiantur. A vobis autem ſuppliciter petimus et precibus contendimus, vt praeter alia, quae vltro nobis conceſſiſtis, (ſi modo non verbis, ſed reuera de pace agitur) hoc quoque detis et largiamini."

Plebs igitur his auditis ingenti ac longo clamore hominem laudauit, et a legatis petiit vt hoc quoque ſibi concederent. Tum legati, quum e concione ſeceſſiſſent, poſt habitum inter ſe breue colloquium, non multo poſt redierunt. Facto

autem

i Forſan rectius δεήσειν, itidemque v. 9. ἐλλείψειν: eo ſcilicet verbi modo quo pag. huius v. 4. dicit εἶναι. *Sylb.*

k Μενηνίου *Vat.*

l Ἦν ἔτι pro ἧς ἔτι, articulo poſito in eodem caſu cum nomine praecedente. *Port.*

m Scribendum potius coniuncte ὀσουσδήτινας: atque idem et alibi error eſt corrigendus. *Steph.*

n Κατέχων] κατεχούσῃ *Vat.*

o Πρεσ-

σιωπῆς δὲ γενομένης, παρελθὼν ὁ Μενίνιος, εἶπε· „Τὸ μὲν πρᾶγμα, ὦ δημόται, μέγα καὶ πολλῶν μεστὸν ὑποψιῶν ἀτόπων· δέος τε καὶ Φροντὶς ἡμᾶς εἰσέρχεται, μή ποτε δύο πόλεις ποιήσωμεν ἐν μιᾷ· πλὴν, τό γ᾽ ἐφ᾽ ἡμῖν εἶναι μέρος, οὐδὲ πρὸς ταύτην ἐναντιούμεθα τὴν δέησιν ὑμῶν. τοῦτο μέντοι χαρίσασθε ἡμῖν, ὃ καὶ ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν· ἐπιτρέψατε τῶν [o] πρεσβευτῶν τρισὶν εἰς τὴν πολιν ἀφικομένοις δηλῶσαι τῇ βουλῇ ταῦτα· καὶ γὰρ εἰ τὴν ἐξουσίαν παρ᾽ αὐτῆς [p] ἔχομεν, ὅπως ἂν βουλώμεθα, ποιήσασθαι τὰς διαλλαγὰς, αὐτοκράτορες ὄντες τῶν ὑποσχέσεων, αὐτοί γέ τοι οὐ δικαιοῦμεν τοῦτο λαβεῖν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ παρὰ δόξαν ἡμῖν ἀπήντηται πρᾶγμα καινὸν, [q] οἷα″ ἀφελόμενοι τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, τῷ συνεδρίῳ φέροντες ἀναθήσομεν· πεπείσμεθα μέντοι κἀκείνῳ [r] ταῦτα δόξειν ἅπερ ἡμῖν. ἐγὼ μὲν οὖν ἐνθάδε μενῶ, καὶ συν ἐμοί τι μέρος τῆς πρεσβείας· Οὐαλέριος δὲ πορεύσεται, καὶ οἱ λοιποὶ σὺν αὐτῷ.„ ἐδόκει ταῦτα· καὶ κατὰ σπου-

autem ſilentio, Menenius progreſſus ita eſt loquutus: „Haec res, *Per. Iul.*
Quirites, magna eſt, et multis ſuſpicionibus abſurdis plena; et 4223.
timor et cura nos ſubit, ne forte duas ciuitates in vna faciamus: *Ante Chr.*
verumtamen, quantum in nobis erit, ne huic quidem veſtrae pe- 491.
titioni aduerſabimur. Hoc tamen nobis concedite, quod etiam *Olymp.*
pro vobis facit: permittite legatis vt in vrbem redeant, et haec 7: $\frac{1}{2}$.
ſenatui declarent. Quamuis enim poteſtatem ab eo acceperi- *Cat.*
mus arbitratu noſtro compoſitionem faciendi, et libere ac abſo- *V.C.* 261.
lute pollicendi quicquid placuerit, tamen minime aequum cen- *Var.*
ſemus, vt tantum nobis aſſumamus: ſed quia praeter opinionem 263.
noua haec res nobis occurrerit, quaſi hac noſtra poteſtate priuati,
rem totam ad ſenatum referemus. perſuaſum tamen habemus
eadem illi, quae et nobis probatum iri. Ego igitur hic manebo,
et mecum pars aliqua legatorum: Valerius vero cum reliquis
ſuis ſociis abibit.„ Placuerunt iſta: propereque conſcenſis
equis

o Πρεσβευτῶν τισιν εἰς τὴν *Vat.*

p Ἔχωμεν] Ἔχομεν *Vat.* quo modo legendum eſſe coniecerat *Sylb.* aut, mutata coniunctione, ſcribendum κἂν γὰρ ἔχωμεν.

q Deeſt *Vat.*

r Si ταὐτὰ malis, per me licet. *Sylb.*

δὴν ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ἤλαυνον εἰς τὴν πόλιν οἱ μέλλοντες δηλώσειν τῇ βουλῇ τὰ γενόμενα. [s] προθέντων δὲ τῶν ὑπάτων λόγον τοῖς συνέδροις, Οὐαλερίου μὲν ἦν γνώμη, διδόναι καὶ ταύτην τῷ δήμῳ τὴν χάριν· Ἄππιος δὲ, ὥσπερ ἐξ ἀρχῆς ἠναντιοῦτο ταῖς διαλλαγαῖς, καὶ τότ' ἐκ τοῦ φανεροῦ ἀντέλεγε, βοῶν καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυρόμενος, [t] καὶ ὅσων [u] μέλλοι σπέρμα κακῶν [x] βαλεῖν τῇ πολιτείᾳ [y] προλέγων. ἀλλ' οὐκ ἔπειθε τοὺς πολλοὺς, ὡρμηκότας, ὥσπερ εἶπον, διαλύσασθαι τὴν στάσιν. γίνεται δὴ ψήφισμα τῆς βουλῆς, τά τ' ἄλλα, ὅσα οἱ πρέσβεις ὑπέσχοντο τῷ δήμῳ, εἶναι κύρια, καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν ᾐτεῖτο, ἐπιτρέπειν. ταῦτα οἱ πρέσβεις διοικησάμενοι, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ παρῆσαν ἐπὶ τὸ στρα-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

equis qui ſenatui nunciaturi erant, quae gerebantur, ad vrbem contenderunt. Quum autem conſules rem ad ſenatum retuliſſent, Valerius hoc quoque beneficium plebi dandum cenſuit: at Appius, qui iam ab initio paci aduerſabatur, tunc quoque aperte contradixit, vociferans et deos obteſtans, et praedicens quantarum reipublicae calamitatum ſemina *Valerius* iacturus eſſet. ſed maximae eorum parti hoc perſuadere non potuit; quia, vt ante dixi, ad pacem erat procliuior. Factum igitur eſt ſenatuſconſultum, vt cum caetera, quae legati plebi promiſerant, rata eſſent, tum etiam ei hanc cautionem, quam petebat, permitterent *et concederent.* His peractis, legati poſtero die in caſtra redierunt,

et

s Προσθέντων] Προθέντων *Vat.* quod placuit etiam *Porto.*

t Ὅσον] Malim ὅσων. *Caſ.*

u Illud μέλλοι ad ſolum Valerium eſt referendum: alii tamen videntur legiſſe μέλλοιεν, vt hoc de ſenatoribus omnibus intelligatur. *Port.*

x Βαλεῖν pro ἐμβαλεῖν poſitum. *Caſ.*

y Καὶ ὅσον μέλλοι σπέρμα κακῶν βαλεῖν τῇ πολιτείᾳ] Sic dixit *Clemens Alexandrinus* in *Protreptico*, quoſdam σπέρμα κακίας καὶ φθορᾶς ἐγκαταφυτεῦσαι τῷ βίῳ, τὰ μυστήρια. Locum vero *Dionyſii* etiam *Plutarchus* in eadem hiſtoria illuſtrabit, apud quem queritur Coriolanus, populares iſtos et προδότας τῆς δημοκρατίας σπέρματα πονηρὰ θρασύτητος καὶ ὕβρεως εἰς ὄχλον ἀφειμένα τρέφειν κατ' αὐτῶν. *Caſaub.*

z Μενηνίου

τόπεδον, καὶ τὰ δόξαντα τῇ βουλῇ διεσάφησαν. μετὰ τοῦτο [z] Μενινίου παραινέσαντος τοῖς δημόταις ἀποστεῖλαί τινας εἰς τὴν βουλὴν, οἷς τὰ πιστὰ δώσει, πέμπεται Λεύκιος Ἰούνιος Βροῦτος, ὑπὲρ οὗ πρότερον εἴρηκα, καὶ σὺν αὐτῷ Μάρκος Δέκιος, καὶ [a] Σπόριος Ἰκίλιος. τῶν δὲ παρὰ τῆς βουλῆς ἀφιγμένων, οἱ μὲν ἡμίσεις ἅμα τοῖς περὶ τὸν Βροῦτον [b] εἰς τὴν πόλιν ἀπεστάλησαν· Ἀγρίππας δὲ μετὰ τῶν λοιπῶν κατέμεινεν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου, διαγράψαι παρακληθεὶς τὸν νόμον τοῖς δημοτικοῖς, καθ' ὃν ἀποδείξουσι τὰς ἀρχάς.

LXXXIX Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ παρῆσαν μὲν οἱ περὶ τὸν Βροῦτον, πεποιημένοι τὰς πρὸς τὴν βουλὴν συνθήκας διὰ τῶν εἰρηνοδικῶν, οὓς καλοῦσι [c] Ῥωμαῖοι Φιτιάλεις. νεμηθεὶς δ' ὁ δῆμος εἰς τὰς τότε οὔσας φρατρίας, ἢ ὅπως βούλεταί τις αὐτὰς προσαγορεύειν, ἃς ἐκεῖνοι καλοῦσι κουρίας, ἄρχοντας ἐνιαυσιαίους [d] ἀποδεικνύουσι τοὺς περὶ Λεύκιον Ἰούνιον Βροῦτον, καὶ Γάϊον Σικίννιον Βελλοῦτον, οὓς καὶ τέως

et ſenatus placita expoſuerunt. Poſtea, quum Menenius ſuaſiſſet plebi vt aliquos ad ſenatum mitteret, qui ab eo fidem acciperent, mittitur L. Iunius Brutus, de quo ante feci mentionem, et cum eo M. Decius, et Sp. Icilius. Legatorum vero a ſenatu miſſorum dimidia pars cum Bruto in vrbem eſt miſſa: Agrippa vero cum reliquis remanſit in caſtris, rogatus vt perſcriberet leges plebi, quibus magiſtratus crearet. Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. V.C. 261. Var. 263.

Sequenti die Brutus cum collegis reuerſus eſt, icto foedere cum ſenatu per εἰρηνοδίκας, quos Romani *fetiales vocant. Plebs vero diuiſa in φρατρίας, quae tunc erant, ſiue quocunque alio nomine velit quis eas appellare, quas illi curias vocant, annuos magiſtratus creauit, Lucium Iunium Brutum, et Caium Sicinnium Bellutum,

z Μενηνίου *Vat.*

a Σπόριος Σικίλιος in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* In *Liuio* et *Lapi* verſione Σπ. Ἰκίλιος dicitur: cuius ſcripturae veſtigia ſunt etiam paullo poſt in corrupto Ἰουσίλλιος v. 26. *Sylb.* Malim Γάϊος Ἰκίλιος, de quo paullo poſt agitur. *Port.*

b Εἰς τὴν πόλιν ὑπέστρεψαν *Vat.*

c Vide *Var. Lect.* ad p. 126.

* Vide *Annott.* ad pag. 131.

d Ἀποδεικνύουσι τούσδε· Λεύκιον Ἰούνιον etc. *Vat.*

εἶχον ἡγεμόνας· καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, Γάϊον καὶ Πόπλιον Λικιννίους, καὶ [e] Γάϊον Ἰουσίλλιον Ῥουγανόν [f]. οὗτοι τὴν δημαρχικὴν ἐξουσίαν πρῶτοι παρέλαβον οἱ πέντε ἄνδρες, ἡμέρᾳ τετάρτῃ [g] προ τριῶν εἰδῶν Δεκεμβρίων, ὥσπερ καὶ μέχρι τοῦ καθ' ἡμᾶς χρόνου γίνεται. τελεσθέντων δὲ τῶν [h] ἀρχαιρεσίων, τοῖς μὲν παρὰ τῆς βουλῆς ἥκουσι [i] καλῶς ἔχειν ἐδόκει πάντα περὶ ὧν ἀπεστάλησαν· ὁ δὲ Βροῦτος ἐκκλησίαν συναγαγὼν, συνεβούλευε τοῖς δημόταις ἱερὰν

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263. *Tribuni plebis.*

tum, quos et ad id vſque tempus duces habebant: et praeter iſtos Caium et Publium Licinios, atque Caium Icilium Rugam. Hi quinque primi tribunitiam poteſtatem acceperunt quarto idus Decembris, quemadmodum vſque ad hanc noſtram aetatem fit. Poſt comitia peracta, legatis a ſenatu miſſis, ea omnia quorum cauſſa legati fuerant, recte ſe habere viſa ſunt. Brutus vero convocata concione ſuaſit plebi, vt ſuum magiſtratum ſacroſanctum eſſe

e Γάϊον Οὐεσίλλιον Ῥουγανὸν *Vat.* Ἰκίλιον Ῥοῦγαν legunt *Lapus* et *Gelen.* hic vero Spurium vocat ex praecedentibus. Vide p. 438. iuxta *Ed. Sylb.*

f Ἰουσίλλιον Ῥουγανὸν] In primorum tribunorum nominibus (inquit *Glareanus*) non prorſus conueniunt *Liuius* atque *Dionyſius*. *Liuius* duos primum creatos ait, C Licinium ac L. Albinum; hos autem, tres ſibi collegas creaſſe: in his Sicinium fuiſſe, ſeditionis auctorem. de alteris duobus, qui fuerint, minus conuenire. At *Dionyſius* L. Iunium Brutum, C. Sicinium Bellutum primos; deinde C. et P. Licinios, et C. Icilium Rugam. Haec *Glareanus*. Similiter *Sigonius*; Primos duos creatos *Liuius* C. Licinium et L. Albinum vocat: *Paedianus* L. Sicinium, L. F. Bellutum, L. Iunium C. F. Paterculum: *Dionyſius* C. Sicinium Bellutum, L. Iunium Brutum: *Plutarchus* in Poplicola, Iunium Brutum, et Sicinium Bellutum: *Suidas* in voce Δήμαρχοι, Sicinium et Brutum. Ex tribus reliquis, vnum Sicinium nominat *Liuius*: de reliquis parum ait conuenire. *Dionyſius* autem eos C. et P. Licinios, et C. Icilium Rugam vocat. *Sylb.*

g Scripſit, opinor, *Dionyſius* πρὸ τῶν εἰδῶν. *Paulus Manut.* de Comitiis Rom. c. 13. Atque ita ſcribendum eſſe monuerunt *Sylb.* et *Port.*

h Ἀρχαιρεσιῶν in *Ed. Steph.* quo admiſſo, vel τελεσθεισῶν legendum, vel Atticorum more nomen foemininum cum participio maſculino iunctum eſſe dicendum. *Port.*

i Κακῶς perperam in *Ed. Steph.*

k Καὶ

καὶ ἄσυλον ἀποδεῖξαι τὴν ἀρχὴν, νόμῳ τε καὶ ὅρκῳ βεβαιώσαντας αὐτῇ τὸ ἀσφαλές. ἐδόκει ταῦτα πᾶσι, [k] καὶ γράφεται πρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν συναρχόντων ὅδε ὁ νόμος [l]· „ὅτι δήμαρχον ἄκοντα, ὥσπερ [m] ἕνα τῶν πολλῶν, [n] μηδεὶς μηδὲν ἀναγκαζέτω δρᾷν, μηδὲ μαστιγούτω, μηδὲ ἐπιταττέτω μαστιγοῦν ἑτέρῳ, μηδὲ ἀποκτιννύτω, μηδὲ ἀποκτείνειν κελευέτω. ἐὰν δέ τις τῶν ἀπηγορευμένων τι ποιήσῃ, ἐξάγιστος ἔστω, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ Δήμητρος ἱερά· καὶ ὁ κτείνας τινὰ τῶν ταῦτα εἰργασμένων, φόνου καθαρὸς ἔστω. [o] καὶ ἵνα μὴ μηδ᾽ εἰς τὸ λοιπὸν τῷ δήμῳ ἐξουσία γένηται καταπαῦσαι τόνδε τὸν νόμον,

eſſe decerneret, lege et iureiurando confirmata eius rei cautio- *Per. Iul.*
ne. Placuerunt haec omnibus, lexque ab ipſo eiuſque collegis 4223.
ſcripta eſt. Legis autem verba haec ſunt: „Tribunum plebis *Ante Chr.*
inuitum nemo, vt vnum de vulgo, quidquam facere cogito, neque 491.
verberato, nec ab alio verberari iubeto, neque interficito, neque *Olymp.*
interfici iubeto. Quod ſi quis contra ea, quae interdicuntur 72½.
aliquid fecerit, ſacer eſto, et bona eius Cereri ſacra ſunto: et qui *Cat.*
eum occiderit, qui tale facinus patrarit, purus a caede eſto. Et *V.C.* 261.
ne in poſterum liceret plebi hanc legem abrogare, ſed vt in *Var.*
perpe- 263.

k Καὶ γράφεται πρὸς αὐτοῦ καὶ τῶν συναρχόντων ὅδε ὁ νόμος *Vat.* verbo ἐστὶ omiſſo. quod placuit etiam *Sylburgio.* Vulgatae ſic dant — συναρχόντων. ὅδε ὁ νόμος ἐστὶ. Δήμαρχον.

l Ὁ δὲ ὁ Νόμος ἐστὶν] Huc pertinent quae *Briſſonius* de Formulis l. II. p. 155. annotat e *Livii* lib. III. *Ipſis quoque Tribunis, vt ſacroſancti viderentur, relatis quibuſdam ex magno interuallo ceremoniis, renouarunt: et cum religione inuiolatos eos, tum lege etiam fecerunt; ſanciendo* VT QVI TRIBVNIS PL. AEDILIBVS, IVDICIBVS, DECEMVIRIS NOCVISSET, EIVS CAPVT IOVI SACRVM ESSET; FAMILIA AD AEDEM CERERIS, LIBERI LIBERAEQVE VENVM IRET. Similiter hoc legis caput, quod habent *Scaligeri* Notae in Feſtum: QVEI. ALITER. FAXIT. CVM. PEQVNIA. FAMILIAQVE. SACER. ESTO. SEI. QVIS. EM. OCCISIT. PARICEIDA. NEC ESTO. quod idem erat, SE. FRVDE. SVA. LICETO: et, SINE. CAPITALI. NOXA. ESTO: et, IVRE. CAESVS. ESTO. *Sylb.*

m Alibi paſſim cum articulo ἕνα τῶν πολλῶν. *Sylb.* vulgatis deeſt articulus.

n Μηδεὶς μηδένα *Vat.*

o Καὶ ἵνα μὴ μήδε τὸ λοιπὸν *Vat.* vulgatis deeſt μηδὲ.

 p Χρήσα-

ἀλλ᾽ εἰς πάντα τὸν χρόνον ἀκίνητος διαμείνῃ, πάντας ἐτάχθη Ῥωμαίους ὀμόσαι καθ᾽ ἱερῶν, ἦ μὴν [p] χρήσεσθαι τῷ νόμῳ καὶ αὐτοὺς καὶ ἐγγόνους τὸν ἀεὶ χρόνον. ἀρά τε τῷ ὅρκῳ προσετέθη, τοῖς μὲν ἐμπεδοῦσι τοὺς θεοὺς τοὺς οὐρανίους ἵλεως εἶναι, καὶ δαίμονας τοὺς καταχθονίους· τοῖς δὲ παραβαίνουσιν, ἐναντία καὶ τὰ παρὰ θεῶν γίνεσθαι, καὶ τὰ παρὰ δαιμόνων, ὡς ἄγει τῷ μεγίστῳ ἐνόχοις. ἐκ τούτων κατέστη τοῖς Ῥωμαίοις ἔθος, τὰ τῶν δημάρχων σώματα ἱερὰ εἶναι καὶ παναγῆ, καὶ μέχρι τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς χρόνου διαμένει.

XC. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐψηφίσαντο, βωμὸν κατεσκεύασαν ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας, ἐν ᾗ κατεστρατοπέδευσαν, ὃν ἐπὶ τοῦ κατασχόντος αὐτοὺς δείματος τότε ὠνόμασαν, ὡς ἡ πάτριος αὐτῶν σημαίνει γλῶσσα, [q] Διὸς Δειματίου. ᾧ θυσίας ἐπιτελέσαντες, καὶ τὸν ὑποδεξάμενον αὐτοὺς τόπον ἱερὸν ἀνέντες, κατῄεσαν εἰς τὴν πόλιν ἅμα τοῖς πρέσβεσιν. ἀποδόντες δὲ καὶ τοῖς ἐν τῇ πόλει θεοῖς χαριστή-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

perpetuum immobilis maneret, decretum fuit vt omnes ciues Romani iurarent per ſacra, vtique ſe ſuoſque poſteros in perpetuum hac lege vſuros: additaque eſt ad iusiurandum precatio, vt iis, qui hanc legem confirmaſſent et immobilem ſeruaſſent, et dii ſuperi et dii inferi propitii eſſent: iis vero qui eam violaſſent, omnia contraria a diis vtriſque, vt maximo piaculo obnoxiis contingerent. Hinc mos apud Romanos obtinuit vt tribunorum corpora ſacroſancta eſſent, et ad noſtra vſque tempora durauit.

His ita decretis, aram exſtruxerunt in ſummo montis vertice, vbi caſtra poſuerant, quam a terrore, qui tunc ipſos corripuerat *ac infeſtarat*, ſuo patrio ſermone, Iouis terrorem incutientis *aram* appellarunt. Cui *deo* peractis ſacrificiis, et loco, a quo fuerant recepti, conſecrato, in vrbem cum legatis deſcenderunt. Quum autem diis quoque, qui in vrbe colebantur, victimas et ſacrificia, vt ipſis *ob pacem factam* pratias agerent, perſoluiſſent,

et

p Χρήσασθαι *Vat.*

q Ita, ni fallor, Faunum terriculamentorum auctorem vocat *Dionyſius.* nam de eo (p. 279. v. 1.) haec tradit, τούτῳ (ſc. Φαύνῳ) ἀνατιθέασι τῷ δαίμονι Ῥωμαῖοι τὰ πανικὰ, καὶ ὅσα φάσματα etc. δείματα φέροντα, *Port.*

r Ἐξου-

ρια, καὶ τοὺς πατρικίους πείσαντες ἐπικυρῶσαι τὴν ἀρχὴν, ψῆφον ἐπενέγκαντας, ἐπειδὴ καὶ τούτου παρ' αὐτῶν ἔτυχον, ἐδεήθησαν ἔτι τῆς βουλῆς ἐπιτρέψαι σφίσιν ἄνδρας ἐκ τῶν δημοτικῶν δύο καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀποδεικνύναι, τοὺς ὑπηρετήσοντας τοῖς δημάρχοις ὅσων ἂν δέωνται, καὶ δίκας, ἃς ἂν ἐπιτρέψωνται ἐκεῖνοι, κρινοῦντας, ἱερῶν τε καὶ δημοσίων τόπων καὶ τῆς κατὰ τὴν ἀγορὰν εὐετηρίας ἐπιμελησομένους. λαβόντες δὲ καὶ τοῦτο τὸ συγχώρημα παρὰ τῆς βουλῆς, ἀποδεικνύουσιν ἄνδρας, οὓς ὑπηρέτας τῶν δημάρχων καὶ συνάρχοντας, καὶ δικαστὰς ἐκάλουν. νῦν μέντοι κατὰ τὴν ἐπιχώριον γλῶτταν ἀφ' ἑνὸς, ὧν πράττουσιν, ἔργων, ἱερῶν τόπων ἐπιμεληταὶ καλοῦνται, καὶ τὴν ἐξουσίαν οὐκέθ' [r] ὑπηρετικὴν ἑτέρων ἔχου-

et patriciis perſuaſiſſent vt ſuffragiis magiſtratum ſuum confirmarent, hac quoque re ab illis impetrata, petierunt praeterea a ſenatu vt ſibi permitteret, vt duos de plebe quotannis crearent, qui tribunis miniſtrarent ea omnia, quibus indigerent, et de cauſſis, quae eorum arbitrio permiſſae fuiſſent, cognoſcerent, et ſacrarum aedium, et publicorum locorum, et annonae curam gererent. Hac quoque re a ſenatu impetrata, crearunt quoſdam quos miniſtros tribunorum plebis et collegas et iudices appellabant. Nunc tamen patrio Romanorum ſermone ab vno officio, quo funguntur, vocantur * ſacrarum aedium curatores, et poteſtatem alterius magiſtratus miniſtram, vt antea, habent. Multae

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263. *Aediles plebis.*

r Ἐξουσίαν ὑπηρετικὴν] Scriberem ὑπηρετητικὴν potius. Mihi tamen pridem in mentem venerat καὶ τὴν ἐξουσίαν οὐχ ὑπηρετικήν. nam id videtur dicere voluiſſe: auctam poſtea fuiſſe aedilium poteſtatem, neque iam, vt ab initio, quando primum creati ſunt aediles, tribunis ὑπηρετεῖν; ſed maxima obire munia. Atque hoc ſane verum eſt: nam poſt aliquot annos creati ſunt aediles curules, quorum poteſtas fuit maxima, vt ex *Cicerone* et aliis conſtat. Illud δὲ quod ſequitur interpretor ἀλλὰ, vt alibi. Si vulgatam lectionem retineamus, ἑτέρων interpretabimur non de tribunis, ſed de maioribus magiſtratibus, cenſoribus inprimis, vt puto. Sane aediles inter maiores magiſtratus fuere. *Caſaub.*

* *Romanis* Aediles.

σιν, ὡς πρότερον. ἐπιτέτραπται δ' αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν ἐοίκασί πως κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις.

XCI. Ἐπεὶ δὲ κατέστη τὰ πράγματα, καὶ τὸν ἀπ' ἀρχῆς κόσμον ἐκομίσατο ἡ πόλις, ἐπὶ τοὺς ἔξω πολέμους ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων στρατιὰ κατελέγετο, πολλὴν εἰσενεγκαμένου προθυμίαν τοῦ δήμου, καὶ δι' ὀλίγου χρόνου πάντα τὰ εἰς πόλεμον ἐπιτήδεια εὐτρεπῆ ποιήσαντος. τῶν δ' ὑπάτων διακληρωσαμένων περὶ τῆς ἐξουσίας, ὡς ἔστιν αὐτοῖς ἔθος, Σπόριος μὲν Κάσσιος, ὃς ἔλαχε τὴν τῶν κατὰ τὴν πόλιν ἐπιμέλειαν, [s] ὑπέμεινε, μέρος τῆς κατειλεγμένης δυνάμεως λαβὼν τὸ ἀρκοῦν· [t] Πόστουμος δὲ Κομήνιος ἐξῆγε τὴν λοιπὴν στρατιάν, Ῥωμαίων τ' αὐτῶν ἀξιόχρεων ἄγων μοῖραν, καὶ [u] Λατίνων τὸ συμμαχικόν, οὐκ ὀλίγον ὄν.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V.C.* 261. *Var.* 263.

Multae autem et magni momenti res illis committuntur, et quodammodo fere plurimis in rebus ſimiles ſunt iis, qui apud Graecos * ἀγορανόμοι vocantur.

Pace autem domi parta, et republica in priſtinum ſtatum reſtituta, ad bella externa a ducibus delectus habebantur magna plebis alacritate, ita vt breui temporis ſpatio res omnes ad bellum neceſſariae paratae fuerint. Quum autem conſules de more, munia ac prouincias ſortiti fuiſſent, ** Sp. Caſſius, cui rerum vrbanarum cura obtigerat, delecti exercitus partem, quanta ad vrbis cuſtodiam ſufficeret, apud ſe retinuit, reliquos ad militiam miſit. Poſtumus vero Cominius eduxit reliquum exercitum, qui conſtabat ex Romanorum ipſorum non contemnendis copiis, et Latinorum auxiliis non

* Id eſt, *fori et rerum venalium arbitri.*

** Sp. Caſſio cura rerum vrbanarum obtigit, relictumque militum, quantum *ad praeſidium vrbis* ſufficere videretur: reliquum exercitum eduxit Poſtumus etc. *Gelen.*

s Ἔπεμψε μέρος τ. κ. δυνάμεως, λαβὼν τὸ ἀρκοῦν] Pro ἔπεμψε requiritur aliud verbum in retinendi ſignificatione, aut ſimili. *Lapus* vertit, *partem accipit collectarum virium, quanta ſufficiebat. Sylb.* Haec idem valent ac ſi dixiſſet, λαβὼν τῆς κατειλεγμένης δυνάμεως τὸ ἀρκοῦν μέρος, τοὺς ἄλλους πρὸς τὸν πόλεμον ἔπεμψε. *Port.*

t Ποστούμιος minus recte in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.* *Plutarcho* in *Coriolano* ſine praenomine dicitur Κομίνιος. *Sylb.*

u Λατίνων τι συμ. *Vat.*

x Λογγέ-

κρίνας δὲ Οὐολούσκοις ἐπιχειρεῖν πρώτοις, πόλιν αὐτῶν [x] Λογγόλαν ἐξ ἐφόδου καταλαμβάνεται, ἐπιβαλλομένων μὲν τῶν ἐν αὐτῇ μεταποιεῖσθαί τινος ἀρετῆς, καί τινα στρατιὰν [y] ὕπαιθρον ἀποστειλάντων, ᾗ τοὺς ἐπιόντας ἀνείρξειν ἐπίστευον, αἰσχρῶς δ' ἀναγκασθέντων φυγεῖν, πρὶν ἢ λαμπρόν τι ἔργον ἀποδείξασθαι, καὶ οὐδ' ἐν τῇ τειχομαχίᾳ γενναῖον οὐδὲν ἀποδειξαμένων. μιᾷ γοῦν ἡμέρᾳ τῆς τε γῆς αὐτῶν Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν ἀκονιτὶ, καὶ τὴν πόλιν οὐ πολλὰ πραγματευθέντες κατὰ κράτος ἔλαβον. ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς τά τ' [z] ἐγκαταληφθέντα χρήματα διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις ἐφεὶς, καὶ φρουρὰν ἐν τῇ πόλει καταλιπὼν, ἐξῆγε τὴν δύναμιν ἐφ' ἑτέραν πόλιν τῶν Οὐολούσκων, ἣ καλεῖται μὲν [a] Πολοῦσκα, διάστημα δ' οὐ πολὺ τῆς Λογγόλας ἀπέχει. οὐδενὸς δ' αὐτῷ

non paruis. Quum autem ſtatuiſſet primum Volſcos aggredi, *Per. Iul.*
Longulam eorum vrbem primo impetu cepit, et licet oppidani 4223.
fortitudinem aliquam ſibi vendicare conati fuiſſent, licet etiam *Ante Chr.*
ex vrbe in campos apertos copias quaſdam miſiſſent, quibus Ro- 491.
manum exercitum venientem a ſe arceri poſſe confidebant, tur- *Olymp.*
piter tamen terga fugae dare ſunt coacti, antequam praeclarum 72 ½.
vllum facinus ederent, ne in ipſa quidem murorum oppugnatio- *Cat.*
ne vllo forti facinore edito. Vno igitur die Romani et eorum *V.C.* 261.
agro ſine vllo labore potiti ſunt, et vrbem abſque magno negotio *Var.* 263.
vi ceperunt. Imperator autem Romanus, quum res in vrbe re- *Volſci de-*
lictas *ac inuentas* militibus in praedam conceſſiſſet, et praeſidium *bellati.*
in ea reliquiſſet, eduxit copias in aliam vrbem Volſcorum, quae Poluſca vocatur, et a Longula non multum abeſt. Quum autem nullus

x Λογγέλαν non ita recte in *Ed. Steph.*

y Ὑπαίθριον *Vat.*

z Vt hic ἐγκαταλειφθέντα per ει ſcriptum, ita pag. ſeq. v. 23. Sed ſi quis vtrobique malit ἐγκαταληφθέντα, a verbo ἐγκαταλαμβάνειν per me licet: quoniam alibi quoque hoc participium vſurpat auctor. *Sylb.*

a Πόλους κατὰ διάστημα] Πωλοῦσκα, κατὰ διάστημα δὲ legendum eſſe monuit *Sigonius* in *Scholiis Liuianis.* Πολοῦσκα, τὸ διάστημα δὲ, vel Πολοῦσκα, διάστημα δὲ malint alii. Vide *Cluuerii* Italiam Antiq. p. 1028.

a Αὐθη-

τολμήσαντος ὑπαντῆσαι, διανύσας τὴν χώραν κατὰ πολλὴν εὐπέτειαν, προσέβαλε τοῖς τείχεσι· τῶν δὲ στρατιωτῶν οἱ μὲν τὰς πύλας διακόψαντες, οἱ δὲ διὰ κλιμάκων ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβάντες, [a] αὐθημερὸν γίνονται καὶ ταύτης τῆς πόλεως κύριοι. ὡς δὲ παρέλαβε τὴν πόλιν, ὀλίγους μέν τινας ἐπιλέξας, τοὺς αἰτίους τῆς ἀποστάσεως, ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς χρημάτων ἀφαιρέσει ζημιώσας, καὶ ὅπλα ἀφελόμενος, Ῥωμαίων εἶναι τὸ λοιπὸν ἠνάγκασεν ὑπηκόους.

XCII. Καταλιπὼν δὲ κἀν ταύτῃ βραχεῖαν τῆς στρατιᾶς μοῖραν ἕνεκα φυλακῆς, τῇ κατόπιν ἡμέρᾳ τὴν δύναμιν ἀναλαβὼν, προῆγεν ἐπὶ Κοριόλαν, πόλιν ἐπιφανῆ σφόδρα, καὶ ὥσπερ ἂν μητρόπολιν τῶν Οὐολούσκων· ἔνθα καὶ δύναμις ἦν συνειλεγμένη καρτερὰ, καὶ τὸ τεῖχος οὐ ῥάδιον ἁλῶναι, τά τε πρὸς τὸν πόλεμον ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς ἔνδον ἐκ πολλοῦ. ἐπιχειρήσας δὲ τῇ τειχομαχίᾳ μέχρι δείλης ὀψίας, ἀποκρούεται πρὸς τῶν ἐναντίων, πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀπολέσας. τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ κριοὺς

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 1/2. Cat. 261. V.C. Var. 263.

nullus obuiam ei venire auſſus fuiſſet, itinere per agrum illum facillime confecto, moenia oppugnare coepit: quumque militum alii portas fregiſſent, alii ſcalis muros conſcendiſſent, eo ipſo die hanc quoque vrbem in ſuam poteſtatem redegerunt. Hac vrbe recepta, paucos quosdam defectionis auctores delegit, eosque ſecuri percuſſit: reliquos vero, pecuniis mulctatos et armis ſpoliatos, in poſterum populi Romani imperio parere coëgit.

Relicta autem hic etiam exigua militum manu praeſidii cauſſa, poſtero die cum exercitu Coriolos petiit, vrbem valde inſignem, et quaſi Volſcorum antiquam patriam et caput: vbi et validus exercitus iam coactus erat, et muri non facile expugnari poterant, et res ad bellum neceſſariae iam multo ante ab oppidanis fuerant paratae. Quum autem hanc aggreſſus fuiſſet, et ad veſpertinum vſque crepuſculum eam oppugnaſſet, ab hoſtibus, amiſſis ſuorum compluribus, repulſus eſt. Poſtero autem

a Αὐθημερινὸν] Αὐθημερὸν *Vat.* quod non diſplicuit *Sylburgio* et *Porto.*

b Nota

τε καὶ γέῤῥα καὶ κλίμακας εὐτρεπισάμενος, παρεσκευάζετο μὲν, ὡς πάσῃ τῇ δυνάμει πειρασόμενος τῆς πόλεως. ἀκούσας δὲ ὅτι πολλῇ χειρὶ μέλλουσιν Ἀντιάται βοηθεῖν τοῖς [b] Κοριολάνοις κατὰ τὸ συγγενὲς, καὶ εἰσιν οἱ πεμφθέντες ἐν ὁδῷ ἤδη, μερίσας τὸν ἑαυτοῦ στρατὸν, τῷ μὲν ἡμίσει τειχομαχεῖν ἔγνω, Τίτον Λάρκιον ἐπ' αὐτοῖς καταλιπὼν, τῷ δὲ λοιπῷ κωλύειν τοὺς ἐπιόντας διενοεῖτο. καὶ γίνονται δύο τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀγῶνες· Ῥωμαῖοι δ' ἐνίκων, πάντων μὲν προθύμως ἀγωνισαμένων, ἑνὸς δὲ ἀνδρὸς ἄπιστον ἀρετὴν καὶ παντὸς λόγου κρείττονας ἀποδειξαμένου πράξεις. ὃς ἦν μὲν ἐκ τοῦ γένους τῶν πατρικίων, καὶ οὐκ ἀσήμων πατέρων· ἐκαλεῖτο δὲ [c] Γάϊος Μάρκιος· σώφρων δὲ τὸν καθ' ἡμέραν βίον ὁ ἀνὴρ, καὶ φρονήματος ἐλευθέρου μεστός. ἐγένετο δ' ὁ τρόπος τῆς ἑκατέρας μάχης τοιόσδε· ὁ μὲν [d] Λάρκιος ἐξαγαγὼν τὴν στρατιὰν ἅμα

autem die comparatis arietibus et vineis et ſcalis, ſeſe ad vrbis oppugnationem inſtaurandam totis viribus parabat: ſed quum audiſſet Antiates, ob cognationis vinculum, cum magna militum manu Coriolanis ſubſidio venturos, et eos qui miſſi fuerant iam eſſe in via, diuiſo exercitu ſuo, cum dimidia eius parte vrbem oppugnare ſtatuit, cui Titum Lartium praefecit; cum reliqua vero parte hoſtem aduentantem arcere decreuit. Bis autem eo die pugnatum, ſed *in vtraque pugna* Romani victores fuerunt, et omnium egregia enituit opera; vnius vero praecipue, qui facinora fortitudinis incredibilia, et omnem orationis fidem ſuperantia edidit. is genere erat patricio, et minime obſcuris natalibus, nomine C. Marcius, homo frugi in quotidiano victu, et liberali ac generoſo animo praeditus. Ita autem in vtroque praelio pugnatum eſt. Lartius, ſimulatque dies illuxit, copias

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

b Nota hic Κοριολάνοις et mox Κοριολάνοι, vt etiam apud *Plutarchum*: cum *Stephanus* oxytonῶs Κοριολανοὺς dici tradat vt Μυρλεανοὺς et ſimilia. *Sylb.*

c Lapus et *Gelenius* pro Γάϊος poſuerunt *Cnaeus* e vulgaribus *Liuii* editionibus. Sed Γάϊον praenominat etiam *Plutarchus* in *Coriolano*: quare nihil mutare viſum eſt. *Sylb.*

d Μάρκιος perperam in *Ed. Steph.* et *Cod. Vat.*

e Perti-

ἡμέρᾳ, προσῆγε τοῖς τείχεσι τῆς Κοριόλας, καὶ κατὰ πολλοὺς τόπους ἐποιεῖτο τὰς προσβολάς· οἱ δὲ Κοριολάνοι, μεγαλοφρονοῦντες ἐπὶ τῇ παρὰ τῶν Ἀντιατῶν βοηθείᾳ, ἣν οὐ διὰ μακροῦ σφίσι παρέσεσθαι ἐπίστευον, ἀνοίξαντες πάσας τὰς πύλας, ὥρμησαν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀθρόοι. Ῥωμαῖοι δὲ τὴν μὲν πρώτην ἔφοδον αὐτῶν ἐδέξαντο, καὶ πολλὰς πληγὰς τοῖς ὁμόσε χωροῦσιν ἔδοσαν. [e] ἔπειτα πλειόνων ἐπιόντων, ὠθούμενοι κατὰ πρανοῦς χωρίου, [f] ἐνέκλιναν. τοῦτο κατιδὼν ὁ Μάρκιος, ὑπὲρ οὗ πρότερον ἔφην, ἵσταται σὺν ὀλίγοις, καὶ δέχεται τὸ ἐπιφερήμενον τῶν πολεμίων στῖφος· καταβαλὼν δὲ συχνοὺς αὐτῶν, ὡς ἐνέκλιναν οἱ λοιποὶ, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον, ἠκολούθει, κτείνων ἀεὶ τοὺς ἐν χερσὶ, καὶ ἐπικελευόμενος τοῖς φεύγου-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. *V.C. Cat.* 261. *Var.* 263.

copias eductas ad moenia Coriolana admouit; et variis locis ea oppugnare coepit: Coriolani vero, elati Antiatum auxilio, quod iamiam affore ſibi credebant, apertis omnibus portis, conferto agmine eruptionem in hoſtes fecerunt. Romani autem primum eorum impetum exceperunt, et multa vulnera intulerunt iis qui in ſe ruebant: deinde *vero*, pluribus ſuperuenientibus, impulſi per loca decliuia receſſerunt. Hac re animaduerſa, Marcius, de quo ante mentionem feci, cum paucis ſubſtitit, atque impetum conferti hoſtium agminis in ſe ruentis excepit; multisque eorum proſtratis, reliquis cedentibus, et in vrbem fuga ſe recipientibus, inſtabat a tergo, ſemper caedens poſtremos quosque qui in ipſius manus incidiſſent, et ſemper hortans ſuos,

qui

e Particulam δὲ abeſſe exiſtimat *Portus.*

f Κατὰ πρανοῦς χωρίου, ἀνέκλιναν οἱ λοιποὶ καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον. τοῦτο etc. in *Ed. Steph.* quomodo legit *Portus*, (niſi quod τὸν χάρακα reponat pro τὴν πόλιν) vertitque, *pulſi ſunt per loca decliuia, et reliqua acies inclinauit et ad caſtra refugere coepit.* Illa οἱ λοιποὶ, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἔφευγον, quod inepte huc e ſequentibus inculcata eſſent, cum *Lapo* ſuſtulit *Sylburgius*: qui tamen ſuſpicatur auctorem aliud ſcripſiſſe pro ἐνέκλιναν vel ἀνέκλιναν. *Gelenius* verterat, *impulſi per decliuia, cedentes in caſtra refugiebant reliqui*, ex *Plutarcho*, vbi dicit ἐτράπουν [ſic] καὶ κατεδίωκον εἰς τὸν χάρακα Ῥωμαίους. infra ſimiliter dicit ἐγκλίναντες ἔφευγον κατὰ τοῦ πρανοῦς.

g Καὶ

σιν ἀεὶ τῶν σφετέρων, ἀναστρέφειν τε καὶ θαῤῥεῖν, καὶ αὐτῷ ἕπεσθαι. οἱ δ' αἰδεσθέντες ἐπὶ τῷ ἔργῳ, ἀνέστρεφον αὖθις, [g] καὶ τοῖς καθ' ἑαυτοὺς ἐπέκειντο παίοντες καὶ διώκοντες· καὶ δι' ὀλίγου χρόνου τοὺς συμπλακέντας ἕκαστοι τρεψάμενοι, προσέκειντο τοῖς τείχεσι· καὶ ὁ Μάρκιος θρασύτερον ἤδη κινδυνεύων, προσωτέρω μᾶλλον ἐχώρει· καὶ πρὸς αὐταῖς γενόμενος ταῖς πύλαις, [h] συνεισέπιπτε τοῖς φεύγουσιν εἰς τὸ τεῖχος. συνεισπεσόντων δ' αὐτῷ καὶ ἄλλων συχνῶν, κατὰ πολλὰ μέρη τῆς πόλεως [i] φόνος ἐγίνετο ἐξ ἀμφοῖν πολύς· τῶν μὲν ἀνὰ τοὺς στενωποὺς, τῶν δὲ περὶ ταῖς ἁλισκομέναις οἰκίαις μαχομένων. συνελάμβανον δὲ τοῦ ἔργου τοῖς ἔνδον [k] καὶ αἱ γυναῖκες, ἀπὸ τῶν στεγῶν βάλλουσαι τοὺς πολεμίους τοῖς [l] καλυπτῆρσι· καὶ καθ' ὅσον ἑκάστῳ τις ἰσχὺς καὶ δύναμις ἦν, προθύμως ἐβοήθουν τῇ πατρίδι. οὐ μέντοι ἐπὶ [m] πολύν γε

qui dederant ſe in fugam, vt ſeſe conuerterent, et bono eſſent animo, et ſe ſequerentur. Illi vero prae pudore talis flagitii conuerſi ſunt, et, oppoſitis ſibi hoſtibus, caedentes et perſequentes inſtabant; et quum, braeui temporis ſpatio, ſinguli eos qui cum ipſis manus conſeruerant in fugam vertiſſent, ad muros accedebant: et Marcius tunc, audacius periculis ſeſe obiectans, vlterius progrediebatur; et quum ad ipſas portas acceſſiſſet, in vrbem vna cum ipſis hoſtibus fugientibus irrupit. Quum autem multi alii cum eo ſimul irrupiſſent, in multis vrbis partibus magna vtrorumque caedes facta, quod alii pugnarent in ipſis viarum anguſtiis, alii in aedibus quae expugnabantur. Adiuuabant autem oppidanos et ipſe mulieres, de tectis hoſtes tegulis petentes, et vnusquiſque pro viribus alacriter patriae opem ferebat. Verumtamen malis diutius

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

g Καὶ τοὺς καθ' ἑαυτοὺς *Vat.*

h Συνεισπίπτει *Vat.*

i ἐγίνετο *Vat.* vulgo ἐγένετο.

k Καὶ αἱ γυναῖκες *Vat.* vulgatis deeſt articulus.

l Hoc eſt τῇ κεράμῳ *imbricibus* ſiue *tegulis.* Gloſſario veteri *imbrex* καλυπτήρ: et alibi καλυπτής (ſcribe καλυπτήρ) *imbrix*, καλυπτηριάζω *imbrico. Caſ.*

m Πολύνγε χρόνον *Vat.* vulgatis deeſt particula.

n Παρα-

χρόνον τοῖς δεινοῖς ἀντεῖχον, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν [n] παραδοῦναι σφᾶς αὐτοὺς τοῖς κεκρατηκόσι. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον ἁλούσης τῆς πόλεως, οἱ μὲν ἄλλοι Ῥωμαῖοι πρὸς ἁρπαγὴν τῶν [o] ἐγκαταληφθέντων ἐτράποντο, καὶ μέχρι πολλοῦ διετέλουν, προσκείμενοι ταῖς ὠφελείαις, [p] χρημάτων τε πολλῶν ὑπαρχόντων καὶ ἀνδραπόδων.

XCIII. [q] Ὁ δὲ Μάρκιος ὁ πρῶτος καὶ προϋποστὰς τοὺς πολεμίους, καὶ λαμπρότατος ἁπάντων γενόμενος Ῥωμαίων ἔν τε τῇ τειχομαχίᾳ καὶ τοῖς ἐντὸς τείχους ἀγῶσι, λαμπρότερος ἐν τῷ δευτέρῳ ἀγῶνι [r] τῷ συστάντι πρὸς τοὺς Ἀντιάτας ἐφάνη. οὐδὲ γὰρ ταύτης ἐδικαίωσεν ἀπολειφθῆναι τῆς μάχης· ἀλλ' ἅμα τῷ κρατηθῆναι τὴν πόλιν, ὀλίγους τοὺς ἀκολουθῆσαι [s] δυναμένους ἐπαγόμενος, ἐχώρει δρόμῳ, καὶ καταλαβὼν παρατεταγμένας ἤδη τὰς δυνάμεις, καὶ μελλούσας εἰς χεῖρας ἰέναι, τήν τε ἅλωσιν τῆς

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72½. diutius reſiſtere non potuerunt, ſed ſeſe victoribus dedere coacti ſunt. Hoc igitur modo expugnata vrbe, caeteri milites Rom. ad res relictas diripiendas ſe conuerterunt, et ad multum tempus in praedam intenti fuerunt, quia et multae pecuniae et multa mancipia in vrbe erant.

V.C. Cat. 261. *Var.* 263. At Marcius, qui etiam primus hoſtium impetum ſuſtinuerat, ſeque omnium Rom. fortiſſimum, tum in ipſa murorum oppugnatione, tum in praeliis in vrbe commiſſis, manifeſtiſſime praeſtiterat, in ſecunda pugna contra Antiates commiſſa fortitudinis longe maioris ac illuſtrioris facinora fecit. Nam ab hoc quidem praelio abeſſe voluit, quod hoc indignum iudicaret: ſed ſtatim poſt vrbem captam, cum paucis qui ſe ſequi poterant, accurrit, offendensque acies iam inſtructas et mox congreſſu-

n Παραδιδόναι σφᾶς *Vat.*

o Ἐγκαταλειφθέντων] Vide *Var. Lect.* ad pag. 398.

p Χρημάτων τε πολλῶν *Vat.* vulgatis deeſt particula.

q Forſan rectius, Μάκριος ὁ καὶ πρῶτος ὑποστὰς τοὺς πολεμίους, καὶ λαμπρ. *Sylb.*

r Malim τῷ συστάντι. *Sylb.* vulgatis deeſt articulus.

s Δυνηθέντας *Vat.*

t Τεκμή.

πόλεως πρῶτος ἀναγγέλλει τοῖς σφετέροις, [t] τεκμήριον ἀποδεικνὺς τὸν καπνὸν, ὃς ἀπὸ τῶν ἐμπρησθεισῶν οἰκιῶν πολὺς ἐφέρετο, καὶ δεηθεὶς τοῦ ὑπάτου, κατὰ τὸ καρτερώτατον τῶν πολεμίων [u] ἐλίττει. καὶ ἐπειδὴ τὰ σημεῖα ἤρθη τῆς μάχης, πρῶτος ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἐχώρει, καὶ πολλοὺς τῶν εἰς χεῖρας ἐλθόντων ἀποκτείνας, εἰς μέσην αὐτῶν τὴν φάλαγγα ὠθεῖται. οἱ δ' Ἀντιᾶται συστάδην μὲν οὐκέτι μάχεσθαι πρὸς αὐτὸν ὑπέμενον, ἀλλ' [x] ἐξέλιπον τὰς τάξεις καθ' ἃς γένοιτο ἐπιὼν, κύκλῳ δὲ περιίσταντο ἀθρόοι καὶ ἔβαλλον ὑποχωροῦντες [y] ἐπιόντα καὶ ἑπόμενοι. ὁ δὲ [z] Ποστούμιος ὡς ἔγνω τοῦτο, δείσας μή τι μονωθεὶς ὁ ἀνὴρ πάθῃ, τοὺς κρατίστους τῶν νέων ἀρωγοὺς αὐτῷ πέμπει· καὶ ἐκεῖνοι ποιήσαντες πυκνοὺς τοὺς λόχους, ἐμβάλλουσι τοῖς πολεμίοις. οὐ δεξαμένων δ' αὐτοὺς τῶν κατὰ μέτωπον, ἀλλ' εἰς φυγὴν τραπέντων, προσωτέρω [a] ὑποχωροῦντες εὑρίσκουσι τὸν Μάρκιον τραυμάτων μεστὸν,

congreſſuras, vrbem captam primus ſuis nunciauit, et argumentum eius rei fumum oſtendit, qui magnus ex incenſis aedificiis erumpebat; et, venia a coſſ. impetrata, e regione firmiſſimi hoſtium roboris aciem explicauit. Dato autem pugnae ſigno, primus cum hoſtibus congreſſus eſt; et, multis caeſis qui cum ipſo ad manus venerant, in mediam eorum aciem perrupit. Antiates vero eius impetum diutius cominus ſuſtinere non poterant, ſed ordines, in quoscunque ille impreſſionem feciſſet, deſerebant; et conferta acie eum circumdabant, eumque ſuos inuadentem et inſequentem ipſi pedem referentes telis eminus petebant. Poſtumus vero, ea re cognita, veritus ne illi ab omnibus deſtituto grauius aliquid accideret, lectiſſimos ac fortiſſimos quosque iuvenes ſubſidio ei miſit: atque illi acie denſata impreſſionem in hoſtes fecerunt. Quum autem hoſtes a fronte oppoſiti impetum eorum ſuſtinere non potuiſſent ſed in fugam ſe vertiſſent, vlterius progreſſi inuenerunt Marcium vulneribus vndique ſauciatum, et circa eum

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 1/2. *Cat.* 261. *V.C.* *Var.* 263.

t Τεκμήριον αὐτῆς [ſubaudi τῆς ἁλώσεως] ἀποδεικνὺς *Vat.*

u Εἱλεῖτο *Vat.*

x Ἐξέλειπον τὰς *Vat.*

y Ἐπιόντα τε καὶ *Vat.*

z Rectius Πόστουμος. *Sylb.* Vide p. 396.

a Χωροῦντες malit *Sylb.* Προχωροῦντες *Port.*

καὶ περὶ αὐτὸν ὁρῶσι νεκροὺς τε κειμένους πολλοὺς καὶ ἡμιθανεῖς. μετὰ τοῦτ' ἤδη κοινῶς ἐχώρουν, ἡγεμόνα τὸν Μάρκιον ἔχοντες, ἐπὶ τοὺς ἔτι διαμένοντας ἐν τάξει, κτείνοντες τοὺς ὑφισταμένους, καὶ ὥσπερ ἀνδραπόδοις παραχρώμενοι. ἄξιοι μὲν δὴ λόγου καὶ ἄλλοι Ῥωμαῖοι ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἐγένοντο· κράτιστοι δ' αὐτῶν οἱ προασπίσαντες τὸν Μάρκιον. ὑπὲρ ἅπαντας δ' [b] αὐτὸς ὁ Μάρκιος, ὃς καὶ τῆς νίκης ἀναμφιλόγως αἰτιώτατος ἦν. ἐπεὶ δὲ συνεσκότασεν ἤδη, οἱ μὲν Ῥωμαῖοι ἀνεχώρουν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μέγα ἐπὶ τῇ νίκῃ φρονοῦντες, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνῃρηκότες τῶν Ἀντιατῶν, πολλοὺς δ' αἰχμαλώτους ἄγοντες.

XCIV. Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ συγκαλέσας ὁ Ποστούμιος εἰς ἐκκλησίαν τὸν στρατὸν, ἔπαινον τοῦ Μαρκίου διεξῆλθε πολὺν, καὶ στεφάνοις αὐτὸν [c] ἀριστείας ἀνέδησεν, ἀμφοτέρων χαριστήρια τῶν ἀγώνων ἀποδιδούς. ἐδωρήσατο δ' αὐτὸν ἵππῳ πολεμιστῇ, στρατηγικοῖς ἐπισήμοις κεκοσμημένῳ, καὶ δέ-

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

eum proſtratos viderunt caeſos multos atque multos ſemineces. Poſtea omnes ſimul, ductu ipſius Marcii, reliquos hoſtes, qui ordines adhuc ſeruabant, inuaſerunt; eos qui ipſis reſiſtebant interficientes, et haud aliter quam mancipia tractantes. Egregiam autem et memorabilem operam nauarunt in illo praelio cum alii milites Rom. tum vero praecipue qui Marcium protexerunt: ſed eos omnes virtute ſuperauit Marcius, qui citra omnem controuerſiam auctor praecipuus illius victoriae fuit. Quum autem iam adueſperaſceret, Romani ob victoriam valde elati, multis Antiatibus caeſis et multis captis, in caſtra ſe receperunt.

Poſtridie Poſtumus, exercitu ad concionem vocato, prolixa oratione Marcium laudauit, eumque virtutis ergo corona decorauit, ob egregiam in vtroque praelio nauatam operam praemia atque gratiam referens. remunerauit autem ipſum equo bellatore, imperatoris inſignibus ornato, et decem captiuis, data

b Et αὐτὸς; retineri poteſt et αὐτὸς pro eodem ſubſtitui. *Sylb.*

c Pro στεφάνοις ἀριστείοις rectius (p. 200. v. 1.) habuimus στεφάνοις ἀριστείας. Eosdem alibi vocat ἐπινικίους στεφάνους. infra etiam diviſe legitur, περὶ τῶν ἀριστείων, ὅτῳ χρὴ τὸν πρῶτον ἀποδοῦναι στέφανον εἰς πολλὴν κατέστησαν ἔριν. *Sylb.*

d Λείας

κα σώμασιν αἰχμαλώτοις, ἐπ' ἐκείνῳ ποιήσας οὓς βούλοιτο λαβεῖν, ἀργυρίῳ δ' ὅσον ἂν ἐξενέγκασθαι δύναιτο αὐτὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἄλλης [d] λείας πολλαῖς καὶ καλαῖς ἀπαρχαῖς. βοῆς δὲ γενομένης ἐξ ἁπάντων μεγάλης, ὡς [e] ἂν ἐπαινούντων τε καὶ συνηδομένων, [f] παρελθὼν ὁ Μάρκιος, τῷ τε ὑπάτῳ [g] χάριν εἰδέναι μεγάλην ἔφη, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, ἐπὶ ταῖς τιμαῖς, ὧν αὐτὸν ἠξίουν· οὐ μέντοι [h] καταχρήσεσθαί γ' αὐταῖς, ἀρκεσθήσεσθαι δὲ τῷ τε ἵππῳ, τῆς λαμπρότητος τῶν σημείων ἕνεκεν, καὶ ἑνὶ αἰχμαλώτῳ, ὃς ἔτυχεν αὐτῷ ξένος ὤν. οἱ δὲ στρατιῶται καὶ πρότερον ἀγάμενοι τὸν ἄνδρα τῆς γενναιότητος, ἔτι μᾶλλον ἐθαύμασαν τῆς ὑπεροψίας τοῦ πλούτου, καὶ ὅτι μετρίως ἤνεγκε τὴν τοιαύτην εὐτυχίαν. ἐκ τούτου Κοριολάνος ἐπεκλήθη τοῦ ἔργου, καὶ πάντων ἐγεγόνει τῶν κατὰ τὴν αὐτὴν ἡλικίαν ἐπιφανέστατος. τῆς δὲ πρὸς τοὺς Ἀντιάτας μάχης [illegible] τὸ τέλος, αἱ λοιπαὶ τῶν Οὐολου-

data ipſi optione vt quos vellet eligeret, et argento quantum ille ſecum abſportare poſſet, et primitiis ex reliqua praeda pulcherrimis. Sublato autem ingenti ab omnibus clamore, vt laudantibus et congratulantibus, Marcius progreſſus dixit: ſe et conſuli et caeteris omnibus, ob honores quibus ſe dignabantur, gratiam habere: verumtamen ſe iis minime abuſurum, ſed ſe contentum fore equo ob ornamentorum pulchritudinem, et vno captiuo, qui ſuus erat hoſpes. Milites vero, qui et ante illius viri generoſum animum admirabantur, multo magis tunc eum ſunt admirati quod diuitias contemneret, et in tanta felicitate modeſte ſe gereret. Ob hoc igitur facinus Coriolanus eſt cognominatus, et omnium ſuae aetatis nobiliſſimus fuit. Quum igitur praelium cum Antiatibus commiſſum talem habuiſſet finem, reliqui

Per. Iul. 4223.
Ante Chr. 491.
Olymp. 72 ½.
V. C. Cat. 261.
Var. 263.

d Λείας πολλαῖς καὶ καλαῖς ἀπαρχαῖς *Vat.* vulgatis deſunt ſecundum et tertium vocabula.

e Pro ἂν ἐπαινούντων malet fortaſſe quiſpiam συνεπαινούντων. Sed ferri poteſt et haec lectio; quoniam alibi quoque ἂν cum participio iuncta reperitur *Sylb.*

f Προσελθὼν ὁ Μάρκιος *Vat.*

g Χάριν εἰδέναι μεγάλην ἔφη *Vat.* Adiectiuum vulgatis deeſt.

h Καταχρήσασθαι *Vat.*

σκων πόλεις διελύοντο τὴν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἔχθραν, [i] καὶ ὅσοι τὰ ὅμοια ἐκείνοις ἐφρόνουν· οἵ τ' ἐν τοῖς ὅπλοις ἤδη ὄντες, καὶ οἱ παρασκευαζόμενοι τὸν πόλεμον, ἐπέπαυντο. οἷς ἅπασιν ὁ [k] Ποστούμιος ἐπιεικῶς χρησάμενος, ἀνέστρεψεν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα, καὶ διαφῆκε τὴν στρατιάν. Κάσσιος δὲ ὁ ἕτερος τῶν ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ῥώμῃ, τόν τε νεὼν [l] τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ καθιέρωσεν, ὅς ἐστιν [m] ἐπὶ τοῖς τοῦ μεγίστου ἱπποδρόμου τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἱδρυμένος τὰς ἀφέσεις, εὐξαμένου μὲν αὐτὸν Αὔλου Ποστουμίου τοῦ δικτάτορος ὑπὲρ τῆς πόλεως ἀναθήσειν τοῖς θεοῖς, καθ' ὃν χρόνον ἔμελλεν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τὴν Λατίνων στρατιάν, τῆς τε βουλῆς μετὰ τὸ νίκημα τὴν κατασκευὴν αὐτοῦ ψηφισαμένης ἐκ τῶν λαφύρων ποιήσασθαι πᾶσαν, τότε δὲ τοῦ ἔργου λαβόντος τὴ συντέλειαν.

XCV. Ἐγένοντο δ' ἐν τῷ αὐτῷ ... τὰς τῶν

Per. Iul. 4223. Ante Chr. 491. Olymp. 72 ½. Cat. 261. V.C. Var. 263.

qui Volſcorum populi depoſitis inimicitiis pacem cum Romanis fecerunt, * et quotquot idem quod illi cogitabant, et qui in armis iam erant, et qui bellum parabant, quieuerunt. Quibus omnibus clementer tractatis, Poſtumus domum rediit, exercitumque dimiſit. Alter vero conſul Caſſius, qui in vrbe relictus fuerat, interim aedem Cereris et Liberi atque Liberae conſecrauit, quae eſt ad metas Circi maximi, ſupra ipſos carceres ſita; cum pro reip. ſalute diis eam vouiſſet A. Poſtumus dictator, quo tempore cum Latinorum copiis dimicaturus erat, decreuiſſetque ſenatus poſt victoriam partam vt tota de manubiis exſtrueretur; atque tunc demum opus abſolutum eſſet.

Eodem tempore cum omnibus Latinorum populis foedus iure

i Καὶ ὅσοι *Vat.* quo modo, vel καὶ ὅσαι, legendum eſſe monuit *Sylb.* In vulgatis eſt καὶ ὅσα.

* Et qui cum eis conſpirabant. *Lapus.* Et ſi qui alii hoſtiles gerebant animos. *Gelen.*

k Hic quoque (vt et v. 20.) Ποστούμιος perperam pro Πόστουμος. *Sylb.*

l Τῆς τε Δήμητρος *Vat.*

m Ἐπὶ τοῖς τέρμασι τοῦ μεγίστου τῶν ἱπποδρόμων *Vat.*

n Ita

Λατίνων πόλεις ἁπάσας συνθῆκαι [n] καιναὶ μεθ' ὅρκων, ὑπὲρ εἰρήνης καὶ φιλίας· ἐπειδὴ παρακινῆσαί τ' οὐδὲν ἐπεχείρησαν ἐν τῇ στάσει, καὶ συνηδόμενοι τῇ καθόδῳ τοῦ δήμου φανεροὶ ἦσαν, τοῦ τε πολέμου τοῦ πρὸς τοὺς ἀποστάτας ἑτοίμως ἐδόκουν συνάρασθαι. ἦν δὲ τὰ γραφέντα τοιάδε ἐν ταῖς συνθήκαις· „Ῥωμαίοις καὶ ταῖς Λατίνων πόλεσιν ἁπάσαις εἰρήνη πρὸς ἀλλήλους ἔστω, μέχρις ἂν οὐρανός τε καὶ γῆ τὴν αὐτὴν στάσιν ἔχωσι· καὶ μήτ' αὐτοὶ πολεμείτωσαν πρὸς ἀλλήλους, μήτ' ἄλλοθεν πολεμίους ἐπαγέτωσαν, μήτε τοῖς ἐπιφέρουσι πόλεμον ὁδοὺς παρεχέτωσαν ἀσφαλεῖς· βοηθείτωσάν τε τοῖς πολεμουμένοις ἁπάσῃ δυνάμει, λαφύρων τε καὶ λείας τῆς [o] ἐκ τῶν κοινῶν πολέμων τὸ ἴσον λαγχανέτωσαν μέρος ἀμφότεροι· τῶν τ' ἰδιωτικῶν συμβολαίων αἱ κρίσεις ἐν ἡμέραις γιγνέσθωσαν δέκα, παρ' οἷς ἂν γένηται τὸ συμβόλαιον. ταῖς δὲ συνθήκαις ταύταις μηδὲν ἐξέστω προσθεῖναι, μήτ' ἀφελεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅ τι ἂν μὴ Ῥωμαίοις τε καὶ Λατίνοις

iureiurando interpoſito renouatum eſt, et pax atque amicitia inſtaurata; tum quia ſeditionis tempore nihil contra pop. Rom. moliri ſunt conati; tum quia conſtabat eos omnes plebis reditu laetari; tum etiam quia in bello contra populos, qui a Romanis defecerant, alacri animo fidelem operam nauaſſe videbantur. Quae autem in illo foedere continebantur, haec erant; „Romanis et omnibus Latinorum populis ſit pax dum coelum et terra eandem ſtationem obtinuerint: et neutri alteris bellum inferant, neue aliunde hoſtes accerſant, neue bellum inferentibus tutum iter praebeant; et infeſtatis bello totis viribus opem ferant, et manubiarum ac praedae in bello, communibus auſpiciis geſto, aequam vtrique partem ſortiantur: priuatorumque contractuum iudicia intra decem dies in foro eius populi, vbi contractus fuerint facti, finiantur: iſtis autem foederibus nihil aut addi aut demi, niſi ex communi omnium Rom. et Latinorum conſenſu, liceat.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* *V. C.* 261. *Var.* 263.

n Ita *Vat.* et *Lapi Codd.* Κοινοὶ minus apte in *Ed. Steph.* Aptius fortaſſe κοινῇ vel κοινῶς. *Sylb.* Κοινοῦ malit *Port.*

o Ἐκ τοῦ πολέμου κοινὸν] Ἐκ τῶν πολέμων κοινῶν in *Cod. Vat.*

ἅπασι δοκῇ. ταῦτα μὲν δὴ Ῥωμαῖοί τε καὶ Λατῖνοι συνέθηκαν πρὸς ἀλλήλους, ὀμόσαντες καθ᾽ ἱερῶν. ἐψηφίσατο δὲ καὶ θυσίας ἀποδοῦναι τοῖς θεοῖς ἡ βουλὴ χαριστηρίους ἐπὶ ταῖς πρὸς τὸν δῆμον διαλλαγαῖς, προσθεῖσα μίαν ἡμέραν [p] ταῖς καλουμέναις Λατίναις ἑορταῖς, δυσὶν οὔσαις. τὴν μὲν πρώτην ἀνιερώσαντος βασιλέως Ταρκυνίου, [q] καθ᾽ ὃν χρόνον ἐνίκησαν Τυῤῥηνούς· τὴν δ᾽ ἑτέραν τοῦ δήμου προσθέντος, ὅτε τοὺς βασιλεῖς ἐκβαλὼν ἐλευθέραν τὴν πόλιν ἐποίησεν· αἷς ἡ [r] τρίτη προσενεμήθη τῆς καθόδου τῶν [s] ἀποστατῶν ἕνεκα. τὴν δὲ προστασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἐν αὐταῖς γινομένων θυσιῶν τε καὶ ἀγώνων, οἱ τῶν δημάρχων ὑπηρέται παρέλαβον, οἱ τὴν νῦν ἀγορανομικὴν ἔχοντες ἐξουσίαν, ὥσπερ ἔφην, κοσμηθέντες ὑπὸ τῆς βουλῆς πορφύρᾳ καὶ θρόνῳ ἐλεφαντίνῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπισήμοις, οἷς εἶχον οἱ βασιλεῖς.

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* V.C. 261 *Var.* 263.

liceat. In has igitur conditiones Romani et Latini foedus inter ſe per omnia ſacra iurantes, fecerunt. Senatus etiam ob pacem et gratiae reconciliationem cum plebe factam diis ſacrificia perſoluere et ſupplicationes facere decreuit, addito vno die Latinis feriis (quae ita vocantur) quum duo tantum earum dies ante eſſent: quorum alter a Rege Tarquinio conſecratus eſt, quo tempore Hetruſci ab eo deuicti fuerunt; alter vero a populo additus, quando exactis regibus remp. in libertatem vindicauit: quibus tertius additus eſt ob reditum plebis, quae ſeceſſionem fecerat. Munus autem procurationemque ſacrificiorum et ludorum, qui in illis feriis fiebant, Tribunorum plebis * miniſtri acceperunt, qui nunc ** aedilitiam habentes poteſtatem (vt dixi) a ſenatu praetexta et ſella eburnea et reliquis regiis inſignibus ornantur.

Nec

p Quid ſi legamus ταῖς τῆς καλουμένης Λατίνης ἑορτῆς, vel ταῖς τῶν καλουμένων Λατίνων ἑορτῶν. *Sylb.*

q Hiſtoria haec ſupra (p. 240.) expoſita eſt: ſed nulla de victis Etruſcis mentio. attamen et *Lapi* Codex hanc ſcripturam habuit: nam vertit, *quo tempore Etruſcos vicere. Sylb.* Vel Ῥωμαῖοι ſubintelligendum, vel ἐνίκησεν reponendum, vt ad Tarquinium referatur. *Port.*

r Τρίτη τότε προσενεμήθη *Vat.*

s Τῶν ἀποστάντων *Vat.*

* *Sc.* Aediles.

** Habentes ſimilem ἀγορανόμοις *noſtris* poteſtatem. *Gelen.*

t Ita

Οὐ πολλῷ δ' ὕϛερον χρόνῳ τῆς ἑορτῆς, τῶν [t] ὑπατικῶν εἷς, Μενίνιος Ἀγρίππας, ἐτελεύτησε τὸν βίον, ὁ νικήσας Σαβίνους, καὶ τὸν [u] ἀπ' αὐτῶν θρίαμβον ἐπιφανέϛατον ἀγαγὼν, ᾧ πεισθεῖσα ἡ βουλὴ τὴν κάθοδον ἐπέτρεψε τοῖς φυγάσι, καὶ ὁ δῆμος πιϛεύσας ἀπέϛη τῶν ὅπλων· καὶ αὐτὸν ἔθαψεν ἡ πόλις δημοσίᾳ καὶ καλλίϛῃ πάντων ἀνθρώπων καὶ λαμπροτάτῃ ταφῇ. οὐσία γὰρ οὐκ ἦν τῷ ἀνδρὶ εἰς μεγαλοπρέπειαν ἐκκομιδῆς καὶ ταφῆς ἀποχρῶσα· ὥϛε καὶ τοῖς ἐπιτρόποις αὐτοῦ τῶν παίδων βουλευομένοις ἔδοξεν, ὡς ἕνα τῶν πολλῶν, εὐτελῶς ἐκκομίσαι τε καὶ θάψαι. οὐ μέντοιγε ὁ δῆμος εἴασεν, ἀλλὰ συναγαγόντες οἱ δήμαρχοι τὸ πλῆθος εἰς ἐκκλησίαν, καὶ πολλὰ διελθόντες ἐγκώμια τῶν τε κατὰ πόλεμον ἔργων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν πολιτικῶν, τήν τε σωφροσύνην [x] αὐτοῦ καὶ τὴν λιτότητα τοῦ βίου, μάλιϛα δὲ τὴν εἰς χρηματισμὸν XCVI.

Nec multo poſt has ferias Menenius Agrippa, vir conſularis, diem ſuum obiit, ille qui Sabinos vicerat, et maxime inſignem triumphum de illis egerat, cuius ſuaſu ſenatus profugis reditum conceſſerat, et cuius fidem plebs ſequuta ab armis diſceſſerat: elatusque eſt publicis impenſis, et longe omnium mortalium pulcherrime et magnificentiſſime ſepultus eſt. nam priuatae illius hominis facultates ad honeſtum et magnificum funus et ſepulturam non ſufficiebant: quare liberorum eius tutoribus, poſt habitam conſultationem, placuit, eum, vt vnum de vulgo, vili funere efferre atque ſepulturae mandare. Plebs tamen id fieri non eſt paſſa, ſed tribuni aduocata plebe ad concionem, et multis laudibus res tum bello tum pace ab illo viro geſtas perſequuti, eiusque temperantia et frugalitate praecipue vero a quaeſtibus abſtinentia ſummis laudibus in coelum

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat.* 261. *V.C. Var.* 263.

t Ita etiam in *Cod. Vat.* quo modo legendum eſſe monuerunt *Glarean. Gelen.* et *Sigon.* Τῶν ὑπάτων in *Ed. Steph.* et *Lapi Cod.*

u Ἐπ' αὐτῶν] Rectius ἀπ' αὐτῶν, vt et *Lapus* vertit, *de eis clariſſimum triumphum reduxit*; vel legendum eſſet ἐπ' αὐτῷ, ſeu ἐπὶ τούτῳ, ſc. τῷ νικήματι. *Sylb.*

x Τοῦ ἀνδρὸς] Τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν *Vat.*

ἐγκράτειαν ἐπὶ μήκιστον ἄραντες τοῖς ἐπαίνοις, αἴσχιστον ἔφησαν εἶναι τῶν πραγμάτων, ἄνδρα τηλικοῦτον ἀσήμου καὶ ταπεινῆς κηδείας τυχεῖν διὰ πενίαν· παρῄνεσάν τε τῷ δήμῳ τὴν δαπάνην ἀναδέξασθαι, καὶ συνενεγκεῖν [y] καθ' ὅσον ἂν [z] αὐτοὶ τάξωσι. τοῖς δ' ἀκούσασιν ἄσμενον ἐγένετο. καὶ αὐτίκα φέροντος ἑκάστου τὸ ταχθὲν, πολύ τι χρῆμα συνήχθη. [a] μαθοῦσα δὲ ἡ βουλὴ τοῦτο, δι' αἰσχύνης τὸ πρᾶγμα ἔλαβε, καὶ ἔκρινε μὴ κατ' ἄνδρα ἐρανισμῷ τὸν ἐπιφανέστατον Ῥωμαίων περιϊδεῖν θαπτόμενον, ἀλλ' ἐκ τῶν δημοσίων ἐδικαίωσε τὸ ἀνάλωμα γενέσθαι, τοῖς ταμίαις ἐπιτρέψασα τὴν ἐπιμέλειαν. οἱ δὲ πολλῶν πάνυ μισθώσαντες χρημάτων τὰς παροχὰς, κόσμῳ τε πολυτελεστάτῳ κοσμήσαντες αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ πάντα τὰ λοιπὰ ἐπιχορηγήσαντες εἰς μεγαλοπρέπειαν, ἔθαψαν αὐτὸν ἀξίως τῆς ἀρετῆς. ἀντιφιλοτιμούμενος δ' ὁ δῆμος πρὸς τὴν βουλὴν, οὐδ' αὐτὸς ἠξίωσε [b] τὸ

Per. Iul. 4223. *Ante Chr.* 491. *Olymp.* 72 ½. *Cat. V.C.* 261. *Var.* 263.

coelum elata, facinus longe turpiſſimum fore dixerunt, ſi vir tantus ignobile atque humile funus ob inopiam conſequeretur: plebique auctores fuerunt vt eos funeris ſumptus in ſe reciperet, conferretque quantum a ſe imperatum eſſet. Plebi vero his auditis grata haec fuerunt. Quum autem confeſtim vnusquiſque imperatam ſummam attuliſſet, magna vis pecuniae coacta eſt. Senatus vero hac re cognita eam ſibi dedecori fore putauit: quare decreuit minime pati virum Romanorum nobiliſſimum ſtipe viritim coacta ſepulturae mandari; ſed aequum eſſe cenſuit vt ſumptus ex aerarii pecunia fieret, huius rei cura quaeſtoribus commiſſa. Illis vero ingenti aere funus libitinariis locauerunt, eiusque cadauer ornatum magnificentiſſime, caeteriſque omnibus rebus ad magnificentiam ac ſplendorem ſuppeditatis, pro dignitate ac virtute hominis ſepulturae mandarunt. Quum autem plebs in honoranda defuncti memoria ſenatui minime cederet, ne ipſa quidem illud collatitium

y Κατ' ἄνδρα ὅσον ἂν *Vat.*

z Si αὐτοὶ ad tribunos referatur, ſenſus eſt, *quantum ipſi cenſuiſſent:* ſin ad plebeios referre malis, vertere poſſis, *quantum ipſis libuiſſet. Sylb.*

a Μαθοῦσα τοῦτο ἡ βουλὴ *Vat.*

b Τὸ κατεισενεχθὲν *Vat.*

c Pro

συνεισενεχθὲν διάφορον, ἀποδιδόντων τῶν ταμιῶν, ἀπολαβεῖν, ἀλλ' ἐχαρίσατο τοῖς παισὶ τοῦ ἀνδρὸς, οἰκτείρων τὴν ἀπορίαν, ἵνα μηδὲν ἀνάξιον ἐπιτηδεύσωσι τῆς τοῦ πατρὸς ἀρετῆς. ἐγένετο δὲ καὶ τίμησις ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ διὰ τῶν ὑπάτων· ἐξ ἧς εὑρέθησαν ὑπὲρ ἕνδεκα [c] πάντων μυριάδες αἱ τιμησάμεναι. καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῆς τούτων ὑπατείας πραχθέντα Ῥωμαίοις, ταῦτα ἦν.

titium aes recipere voluit, quamuis quaeſtores id ipſi reſtituere *Per. Iul.*
vellent; ſed id largita eſt illius viri liberis, miſerata inopiam 4223.
eorum, ne quid indignum paterna virtute exercerent. Eodem *Ante Chr.* 491.
tempore a conſulibus habitus eſt cenſus, cenſaque ſunt vniuer- *Olymp.*
ſorum capitum centum et decem millia et amplius. Atque his 72 ½.
conſulibus haec a Romanis ſunt geſta. *Cat.*

V.C. 261. *Var.* 263.

c Pro πάντων rectius forſan legemus πολιτῶν. *Sylb.*

AD DIONYSII HALICARNASSENSIS ANTIQVITATES ROMANAS IO. IACOBI REISKE ANNOTATA.

AD LIBRVM QVARTVM.

p.634. edit. Lipſ. verſu penult. aut νῦν αὐτὸς μὲν ὁ T. legendum videtur, aut Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ T.

636. I. ἁγίζουσι] *adolent, ſuffiunt.*

13. ante εἰς ὁμιλίαν adde tacita cogitatione, h. e. ſubaudi ταύτην τὴν γυναῖκα. αὐτῷ redit ad φάσματι.

637. 10. aut cum Gelenio leg. eſt ἀπέλαμψεν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, aut ἀνέλαμψεν ἐπὶ τ. κ.

639. vlt. τούτῳ (in dat.) de meo dedi, (nam cohaeret non cum πράττειν, ſed cum ἐπέσκηπτεν) loco vulgaris τοῦτον.

641. I. καταλειπόμενα (in praeſ. paſſiui) dedi de meo, pro vulgari καταλιπόμενα (in aor. 2. medii) quod tempus ſi locum hic deberet habere, dicendum fuiſſet καταλιπόμενος. quod idem foret atque καταλείψας.

645. 3. poſt Ῥωμαίων videtur deeſſe καὶ γενοῦ γὰρ et vt fias per me quidem licebit. aut, et fies tu quidem, quod ad me attinet, ſi per me ſtat. *und werde es meinetwegen immerhin.*

646. 3. poſt οὐδὲν videtur πλέον deeſſe. *nullum fructum eos percepiſſe impiorum auſorum.*

647. 5. αὐτοῦ de meo dedi, pro vulgari αὐτοὺς.

649. 6. ἡ γυνὴ δ' εἰ πέντε] ſic de meo dedi, pro vulgari ἡ γυνὴ δὲ πέντε — (ſine εἰ.)

9. εἰ δὲ δὴ] interpoſui δὲ de meo.

13. οὖν vt ſuperuacaneum vncis incluſi.

650. 3. quamquam haud probo vulgarem lectionem, cui ſuffeci e Vaticano eam quae mihi quidem videretur praeſtare, nego tamen eam ſententia carere, aut prorſus improbari debere. Poteſt enim dictio οὔτ' ἂν ὁ πατὴρ αὐτῶν ἀπέθνησκεν ſic accipi, ac ſi dicere voluiſſet hiſtoricus, neque commiſſuri erant liberi aetatis tam adultae, vt pater ipſis inimicorum caderet inſidiis. Erit ergo ſimplex ἀπέθνησκεν dictum pro οὕτω βιαίως ἀπέθνησκεν.

4. ἦν de meo addidi.

vlt. praetuli συνταξάμενοι. quia in hac ſignificatione συγγράφειν in actiuo ſolet vſurpari, non in medio. v. p. 653. 7.

651. 3. addidi καὶ τέτταρα. nam alias, hoc numero omiſſo, recte non poſſet habere verſu antepen. numerus 96. ſed pro ἓξ ibi exarandum eſſet δύο. ſeu numerus 92. ſufficiendus; et tum pro δέκα verſu tertio paginae 652. ἓξ ſcribendum. quae forent omnia mera ſphalmata.

Bene

habent numeri et 96. et 110. ſi hic καὶ τέτταρα additur, id quod computus docet.

27. anni quos Tullio regnum ordiente, Tarquinius Superbus impleuerat.

44. anni, quibus Tullius regnum tenuit.

25. anni, quibus Tarquinius Superbus regnauit.

ſunt conſummati anni 96.

adde 14 annos in exſilio toleratos.

ſunt anni 110.

pen. ſi πολεμεῖν h. l. e Vaticano adoptes, et ὁ verſu primo p. 652. omittas, quod, ab omnibus libris exſulans, ego primus ex auctoritate virorum doctorum immiſi, neceſſe ſit locum ſic legi ἐκπεσόντω δὲ τῆς ἀρχῆς ἔτι πολεμεῖν, αὐτὸν ἐν τοῖς πράγμασιν ἐξεταζόμενον, ὥς φασὶ, παρὰ τὰς κοινὰς τῶν ἁπάντων ἐςὶ δόξας. vtro autem modo, hoc, an a nobis vulgato, exaratum reliquerit Dionyſius, ecquis erit idoneus auctor.

10. malim καίτοι ἢ τῶν τ. γ.

11. poſt ἄπιςος deeſt membrum ſententiae, hoc, ni fallor. ἦν δὲ καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀναγκαῖος. Sed et coniugium hoc plane non erat neceſſarium contractu. nil poterat Tarquinium cogere, vt Geganiam iſta aetate domum duceret.

654. 5. τῶν poſterius poſſit quoque abeſſe. ſin autem ſervetur, accipi ſic debet ac ſi ſcriptum eſſet τῶν κατὰ νόμον γίγνεσθαι δεόντων. quae fieri ex lege rituque vetuſto oporteret.

9. συναχθῶσι de meo dedi, pro vulgari ἀναχθ.

655. 11. pone προδῶ aut adde, aut ſaltim tacita mente ſubiice τούτων orbos eorum [Tarquinii puta et Tanaquillidis] quibus [non orbis, ſed regi eiuſque relictae viduae] tantas debeo gratias. nihil enim orbis debebat Seruius, ſed eorum auo.

656. 2. ἅπαντας] Tyrrhenus enim populus duodecim conſtabat populis minoribus foedere copulatis. ſuccurrebat aliquando ἁπάντων. quod nunc minus probo.

12. ἂν de meo addidi.

657. 7. f. μήτ' ἐμὲ, μήτε τοὺς ὀρφανούς.

10. χωρήσειε in optat. aor. 1. dedi pro vulgari χωρήσει in indic. fut.

12. poſt προσήκει videtur εἰρηκὼς, aut ὑπομνήσας, aut προειπὼν, aut tale quid deeſſe. nam alias prorſus inutiliter redundarent illa duo vocabula ὅσα προσήκει, poſt τὰ δέοντα. praefatus tantum quantum me decebat praefari.

658. 3. idem eſt ac ſi dixiſſet δίδωμι τοσοῦτον, ὅσου δεῖ πρὸς τὸ διαλύσασθαι.

8. συμβαλλόντων] imo vero συμβαλομένων. in aor. 2. medii. nam οἱ συμβάλλοντες in actiuo ſunt creditores.

14. γὰρ de meo addidi.

659. 11. μηδὲ] ne liberos, vel ingenuos quidem. ſic dedi de meo pro vulgari μήτε.

661. 1. aut hoc verſu pone συνέγραφεν addendum eſt ὃς μὲν — aut verſu 3. pro ὃς δὲ leg.

eſt

eſt ἐστὶν ὃς δέ. ſed priorem rationem praefero.

3. f. ὃς δὲ καὶ αὐτός.

662. 1. ne φρατρίαι quidem ſatis placet. conueniret enim magis αἱ φυλαί. videtur vtique Vaticanus hic temeratus eſſe, et poenitet me nunc feſtinati aſſenſus. In ἁπάσαις poterat vtique ψῆφοι ſubaudiri. et ψῆφος idem eſt atque φυλή. tribubus enim non erant niſi ſingularia ſuffragia.

11. malim συμπροϊούσης.

663. 12. ἀποδιδόντες] num ἀπολείχοντες abligurientes. an οὐκ ἀποδιδόντες. Poſſit tamen e p.664. 8. videri vulgata bene habere, ſi τὰ ἀλλότρια regnum Romanum ſignificet, quod hi ſenatores, cum ſuum nequaquam ſit, tamen audent iis veluti condonare, quibus non licet. verumtamen ſi hanc probamus interpretandi rationem, tum pone οἵδε, quo vocabulo patricii Marciis dediti deſignantur, deerit οἷς οὐ προσήκει. qui aliena, in quae ipſis nihil iuris neque poteſtatis eſt, (cernitis coram qui ſint) largiuntur iis, quibus haud licet.

665. 3. κατ' αὐτῶν] non τῶν βασιλέων, quod proxime praeceſſit, ſed redit ad Marcios eorumque ſatellites.

15. πάντων] vos omnes praeſentes, vnaque veſtras vxores veſtroſque liberos, abſentes, rogamus. Sic dedi de meo, pro vulgari πάντες. ad verba σὺν γυναιξί τε καὶ τέκνοις ſubauditur, non ἡμετέροις *noſtris*, ſed ὑμετέροις *veſtris*.

666. 14. ἀναχωρεῖν non ſolum h. l. τῷ καταβαίνειν aequipollet, verum etiam in ſeceſſum ire, ad priuatam vitam ſe recipere. de viris e geſtu rerum ciuilium ad otium et ſilentium vitae priuatae confugientibus v. ἀναχωρεῖν, ἀναχώρησις, ἀναχωρητής, vſurpabantur.

667. 11. vocans curias quaſque ſeorſim ad ſuffragandum eas admittebat, dans vnicuique ſuam ψῆφον, ſeu ſingula ſuffragia.

668. 4. πρῶτον] aduerbialiter, *primo loco*. non improbo. mallem tamen πρώτων in genit. plur.

669. vlt. in Vatic. eſt Ἀθηναίων. quod defert ad ſuſpicionem de Ἀθηνῶν, genitiuo plur. v. Ἀθῆναι. centies reperitur a librariis aberrantibus Ἀθηναίων exaratum, pro Ἀθηνῶν, quod exarare debuerant.

671. 1. Locus hic bene ſi habet, ſignificat συντελεῖν non id, quod vulgo ſolet, ad ordinem aliquem pertinere, ei accenſeri, ſed conficere, conferre, vollenden, vollſtrecken, quod ſimplex τελεῖν, niſi quod non de vno, ſed de pluribus vſurpatur. verum ſunt in hac pagina, et poſtmodum in hac tota expoſitione de modo a Seruio inuento P.R. diſtribuendi loci etiam alii perobſcuri, quos vt inenodabiles mihi, ſilentio tranſmiſi.

672. 2. περὶ] id eſt ὑπέρ.

vlt. ἐπὶ τῶν ἱερῶν] id eſt ἐπὶ τούτων τῶν ἱ. his in ſacris Compitaliciis.

673. 6. f. ἐκάλει. vocabat, Seruius puta, non vocat, (Fabius nempe.)

675. 12. malim καθ' ἡλικίας in plur.

676. 11. f. τετιμήσεσθαι in paulo poſt futuro. ſeſe edituros eſſe cenſum ſuum vere et optima fide. Nam iureiurando adigebantur antequam ad profeſſionem cenſus quiſque ſui admitterentur.

677. 5. ἑκατὸν μναῖ et μύριαι δραχμαὶ p. 678. 2. ſunt prorſus eadem aeris ſumma. Pari quoque modo πέντε καὶ ἑβδομήκοντα μναῖ p. 782. 2. prorſus idem valent atque ἑπτακισχίλιαι καὶ πεντακόσιαι δραχμαὶ verſu 13.

681. 1. δὲ de meo addidi.

683. 14. πλείοσιν οὖσιν, ἐν ἐλάττοσι δὲ λόχοις] ſic de meo dedi, pro vulgari εἴκοσιν ἐλάττοσι λόχοις.

15. poſt ὀλιγάκις edidi καὶ de meo.

684. 11. οὐκ-εἰσφορὰς] *non-collationes.* propterea quod nil contribuerent, fas quoque non erat eos ad militiae munia admitti. Sic dedi de meo. vulgati carent particula infitiante. οὐκ εἰσφορὰ debet hyphen, vt vnum vocabulum legi. Simili modo p. 223. 18. ed. Hudſon. dixit κατὰ τὴν οὐχ-ὁμοιοτροπίαν.

688. 5. poſt τηλικοῦτον videtur δωρησάμενος deeſſe. id quod pro certo conſtat e p. 685. 7. *ibid.* διελάθε τὸν δῆμον de meo dedi, cum vulgo legatur τηλικοῦτον δή, ἔλαθε. Sententia haec eſt. Hoc inſtituto ciuili ſanciendo, eamque tantam praerogatiuam locupletibus indulgendo, circumuenit quidem reapſe plebem, ita tamen vt praeuaricatio Seruii plebi ignota maneret.

689. 1. ἐπῄει dedi de meo, pro vulgari ἐποίει.

6. poſt πόλει deeſt περιῆν. nam profecto ſubaudiri e praemiſſis ἐπῄει h. l. nequit. reip. ſuper erat hoc, id eſt, reſpub. fructum ex ea re aufferebat iſtum, vt —

7. vtrumque τοὺς tolli, et poſterius praeterea cum τῶν permutari velim.

8. πλεῖστον τῶν ἄλλων tantundem valet, atque πλεῖον ἢ οἱ ἄλλοι πολῖται. nam ἄλλων cum κινδύνων non cohaeret.

690. 7. cum pro ἐσταλμένους ἐς, quod meum eſt inuentum, pari iure poſſem ἠσκημένους ἐς dare, praetuli illud. vulgatae dant ἐστεμμένους.

10. περιαχθῆναι h. l. tantundem valet atque περιάγεσθαι vel περιελαύνεσθαι.

691. 5. δὲ dedi de meo pro vulgari τε.

8. ἀπιέναι] num ἐπανιέναι.

10. quamquam τούτοις, quod vulgatae dant. non eſt vitioſum. nam κελεύειν τινι, bene graecum eſt, malui tamen τούτους dare, perſpicuitatis maioris gratia.

693. 8. μὲν de meo addidi.

12. ἡγουμένους de meo dedi, pro vulg. ἡγεῖσθαι. pendet hic accuſatiuus ex illis ἄτοπον ποιεῖν αὐτοὺς verſu 8.

694. vlt. ἐπιτραφήσεσθαι dedi de meo, pro vulgari ἐπιγραφ. fore vt ſenſim ſuboleſcat, et ſuccreſcat identidem noua iuuentus, in locum decedentium ſuccedens.

696. 1. πρῶτον de meo dedi pro

pro vulgari πρότερον. item τῷ eodem verſu pro τὸ vulg.

11. videtur quidem dictio βλάβης ἄξιον ad primam ſpeciem paulo abhorrentior eſſe, verumtamen ſi paulo diligentius inſpicias, probabilem videbis eſſe. ἄξιον eſt quicquid alicui rei aequipollet, aequiparari poteſt. βλάβης ἄξιον ergo eſt, damno aequiparabile. hoc eſt damnoſum.

12. ἐξετάσωσι (in coniunctiuo) dedi de meo, ſequentibus modis hunc accommodans. nam vulgatae dant ἐξετάσουσι.

699. 11. f. τοὺς γε ὑπάτους. Conſules ſaltim.

701. 10. οὐκ ἀνδρὸς] particulam infitiantem de meo addidi. Subaudi a communi ἐπίδειξις diuitiarum quidem numerique ingentis manuum nauarum oſtentatio, non autem ſpecimen viri ſapienter remp. gubernare gnari.

11. f. ὄψεως ἅτε ἀπάτας, ſpectaculi quippe oblectamenta, οὐκ ἀληθεῖς βίου καὶ πρ. ὠ. non vera vitae rerumque emolumenta. vel ſic. οὐκ εἰς βίου καὶ πραγμάτων διαχείρισιν ὠφελείας. id eſt, οὐκ ὠφέλιμα εἰς διαχείρισιν βίου καὶ πραγμ. non res proficientes vel pertinentes ad conductionem vitae rerumque ciuilium.

pen. ἧς] malim ὧν, vt ad ἔργα referatur, non ad γνώμην.

702. 5. αὐτὸ (in neutro) de meo dedi. redit enim ad γένος ἑλληνικόν. vulgatae dant αὐτός.

703. 7. f. πρόσκρουσμα πόλει πρὸς πόλιν.

704. 9. προστάττειν de meo dedi, pro vulgari πράττειν.

705. 7. vulgatam ἐκ τῶν ἱερῶν τούτων διαλύσονται ſi ſeruamus, erit haec ſententia: cauſis diſceptationi aliarum ciuitatum permiſſis, ab his ſacris, vel feriis, domum reuertantur. videtur tamen pro τούτων leg. eſſe νόμων. cauſas aliarum ciuitatum arbitrio commiſſas, e ſacrarum legum praeſcripto componant. v. p. 706.

707. 1. αἱ articulum de meo addidi.

709. 1. οὐδ' ἐν τῷ π.] ſic dedi de meo, pro vulgari οὐδὲν ἐν τῷ π. ne nunc quidem expertes — eſſe diſceſſuros, quemadmodum antea quoque nunquam ab ea deſerti fuiſſent.

3. ἁπλῶς eſt ſiue ſimpliciter, abſolute, ſine vlla reſtrictione, exceptione, ſiue eſt pro ἀπλοϊκῶς, bona fide, ἀδόλως. ſine mala fraude. conueniret tamen loci ſententiae omnium vtique optime ἀποίνως, quod Lapum in latinis reddidiſſe obſeruauit Sylburgius, ſi id hoc ſenſu, *ſine appendice quadam poenae* vel *ſupplicii*, vſurpatum graecis eſſet. verumtamen potuit Dionyſius, vt non pauca huius commatis alia commentus eſt, ita hoc quoque comminiſci.

710. 13. αὐτοῖς de meo dedi, pro vulgari αὐτάς. hoc pacto futurum eſſe exiſtimans, vt eorum ipſorum maxime commodis proſpiceret, et. qui puellas illas domum eſſent ducturi.

712. 9. μεταστῆναι malim, ſine altera praepoſitione.

713. 6. γεγονόσι, τῆς εὐδαίμονος ἄρξαι Κορίνθου] ſic de meo correxi et lectionem τοῦ et interpunctionem

nem

nem vulgatam. vulgo ſic legitur γεγονόσι τȣ̃ εὐδαίμονος, ἄρξαι Κορίνθȣ. Caſaubono debetur inuentionis gloria, qui falſus in eo fuit, quod exiſtimauit ὁ Κόρινθος et ἡ Κορίνθος idem eſſe. Corinthus in genere maſculino heros eſt, in foeminino vrbs illa nobilis.

11. ȣ̃ σὺ κληρονομεῖν dedi de meo, pro vulgari ȣ̃ συγκληρ.

714. pen. αὐτὰ (neutrum plurale) abeſſe mallem.

716. 7. διαθήσω (in actiuo) de meo dedi, pro vulgari διαθήσομαι.

717. 3. de meo dedi προτέλεια, quia vulgaris lectio, πρωτόλεια, cum διαπράττεσθαι copulari nequit. προτέλεια ſunt ea, quae ante nuptias fiunt, earum cauſa, ex ritu. ſignificat Tarquinium fratris Aruntis vxorem ſtupro polluiſſe.

718. 7. εὐταλαίπωρον de meo dedi, pro vulgari ἀταλαίπ. et verſu proximo 8. ἐπάγεται pro vulgari ἀπάγεται.

720. 13. τὰ poſterius de meo addidi.

pen. ἡ articulum item addidi.

722. 1. γ' addidi de meo.

3. poteſt vtique ἔδει ex auctoritate Vaticani omitti, quia infinitiuus ἐγχειρίσαι poteſt repeti ab ἐχρῆν, quod legitur p. 721. 9.

4. ἐγχειρίσαι (ab ἐγχειρίζειν) de meo dedi, pro vulgari ἐγχειρῆσαι.

723. 9. malim καὶ γὰρ εἴ τι δ.

725. 3. Ταρκυνιείȣ de meo dedi, pro vulgari Ταρκυνίȣ.

726. 16. καὶ addidi ad ἀκμάζοντας qua ſine copula inutile ideoque delendum ſit τε verſu 15. opponit nepotes liberis, et infantes adultis.

727. 1. φύσιν bene ſi habet, ſignificat ſanguinem et ſexum virilem.

729. 6. malim τἀλλότρια cum articulo v. p. 734. 12.

12. f. ἀπαριθμησάμενον aut καταριθμ.

15. malim κατηγορήσων (in futuro).

vlt. poſſit quoque ἐπιδειξόμενος (in futuro) ſufficere, vt ἀφαιρȣ́μενος idem eſt atque ἀφαιρεῖσθαι βȣλόμενος.

730. 7. πρὸς μὲν σε] addidi σε de meo, quod vulgatis deeſt. poterat quoque τȣ̃τον addi.

731. pen. f. δίκαιος μέντ' ἂν εἴην, εἴ τι μοι τοιȣ̃τον ἡμάρτητο. (in pluſquamperf.) meruiſſem ſi tale quid deliquiſſem.

733. 6. εἰ δὲ δοκεῖ] addidi δὲ de meo.

734. 9. αὐτὸν (in accuſ.) dedi de meo, pro vulgari αὐτῷ.

735. 12. f. ἐπ' αὐτῇ; [vel σῷον ἐπ' αὐτῆς] κατέστησεν.

736. 4. δὲ vt redundans vncis incluſi.

5. f. τὰ κράτιστα.

738. 3. ἐξαρπάσας] malim ἐξάρας ſublimem ſublatum.

4. malim καταῤῥίπτει, aut ἀποῤῥίπτει.

12. δὲ de meo addidi. Pro ἀκȣσθῆναι et πραχθῆναι (quae ſunt noue dicta) dixiſſet alius ἀκȣ̃σαι et πρᾶξαι.

739. 1. τȣ̃ βȣλευτηρίȣ] articulum de meo addidi.

9. ὁποσονȣ̃ν in accuſ. neceſſe habui dare (quamquam de eo nihil annotarat Hudſonus e Vatica-

ticano) poſtquam ex eodem Vat. χρόνον receperam. vulgatae dant ὁποσοσοῦν et χρόνος (vtrumque in nominatiuo). περιγένηται redit ad Tullium.

740. 4. πρὸς] olim legebatur ἐπὶ. quod ſi ſeruetur, leg. ſit ἐπὶ τῷ τῆς ὄψεως ἐλεεινῷ (in datiuo.)

741. 12. differuntne οἱ ἐπιχώριοι a τοῖς πολίταις. an vocabula εἴτ' ἐκ τῶν πολιτῶν ſunt varians lectio, an ſcholium iſtorum εἴτ' ἐκ τῶν ἐπιχωρίων?

742. 3. παρὰ τῶν ἀνθρώπων] articulum de meo addidi.

745. 2. recte omittit Vaticanus εἰσὶ. nequit enim cum proximo ἐστὶ in eadem conſtructione conſtare. quare cum πᾶσι mutare auſus ſum.

3. punctum pone κατασκευὴν ſuſtuli, et γὰρ quod legitur in vulgatis pone διαμένει.

746. 6. οὔτε τεταγμένας dedi de meo, pro vulgari οὐδὲ τ.

747. 7. τὸν de meo addidi.

15. poſt ὑπελάμβανε deeſt aliquis infinitiuus, e. c. νεωτερίζειν, vel τοῖς καθεστῶσιν ἄχθεσθαι.

pen. ἐπ' ἄλλαις (in foemin.) de meo dedi pro vulgari ἐπ' ἄλλοις (in maſcul.)

748. 8. f. οἳ καὶ πολλῷ qui etiam — vel καὶ οὗτοι πολλῷ —

751. 2. συγκαθιέντες bene habet. ſubauditur ἑαυτοὺς, addi non ſolet. v. Noſtri p. 370. 4. et dicta ad Polybii p. 279. 20. Plutarch. Opuſc. p. 647. 8. ἄνθρωπον εἰς γόνυ καθεικότα. Porphyr. de Abſtinentia p. 31. 20. ed. Cantabr.

10. πιστὸν ἑαυτῷ dedi de meo, ſed ad ductum Vaticani.

752. 6. ταῦτα] ſcil. τὰ ὑλοτομούμενα.

ibid. αὐτοὶ de meo dedi, pro vulgari αὐτὰ.

vlt. καὶ τὰς λατρείας] e lectione vulgari καὶ τὰ ἀλλότρια, effici poſſet ὥσπερ ἀλλότρια. ſcil. κακά. tanquam aliena mala. et ſic oppoſitio fieret dilucidior cum inſequentibus καὶ τῶν ἰδίων.

753. 1. ἐπελανθάνοντο dedi de meo, pro vulgari ἀπελ. Non enim ἀπολανθάνεσθαι vſurpatur, ſed ἐπιλ.

754. 1. πολέμους (in accuſat. plur.) dedi de meo, pro vulgari πολέμου (in genit. ſing.) illud graecum eſt, hoc minus.

760. 10. ὃς de meo addidi.

13. malim ἧκε. in imperfecto.

761. 13. ζῶντι in datiuo de meo dedi.

762. 10. f. ποιεῖσθαι.

763. vlt. f αἱ δὲ ὅμοιόν τι τούτοις, οἷον ἀκρόδρυα καὶ πελάνους. ἑνὸς δὲ τ. (nam vocabulum γένος delendum videtur, vt perperam e proximo ἑνὸς iteratum.)

764. vlt. συνάψας οὖν αὐτοῖς μ.

765. 4. niſi prorſus omittere cum Vaticano malis αὐτοῖς, ſaltim mutandum videtur cum αὐτοὺς in accuſatiuo.

7. ὑπέλιπεν haud damno, bene gnarus a quibuſdam hoc verbum ſic vſurpari. vt diligentiores tamen ἐπιλείπειν malunt vſurpare, vt elegantius.

15. cauſae nil video, cur τήν τε ἄλλην [ſcil. μερίδα vel ἰδέαν] τῆς κτήσεως improbetur, pro τὴν ἄλλην κτῆσιν.

pen. ἥ τις] ſic viſum fuit in duo vocabula diſcerpere ἥτις, quod

quod vocabulum in vulgatis vnum eſt, et nominatiuo datiuum ſufficere.

766. 4. ἄργυρός τε ἦν, καὶ] ſic dedi de meo, pro vulgari ἄργυρος ἦν τε καὶ —

769. 10. ἐπὶ ταῖς αὐταῖς συνθήκαις in more loquendi Dionyſio noſtro familiari tantundem eſt, atque ἐπὶ ταύταις ταῖς συνθήκαις. ſecundum haec pacta ab ipſo cum Sabinis contracta.

770. 5. praetuli quidem Vaticani lectionem μέγας vulgari περιέπεσεν, quae locum prorſus habere nullum poteſt. admonet tamen illa praua lectio vetuſtis in libris olim fuiſſe, loco μέγας, quod vtique haud admodum mihi placet, aliam lectionem, ſcil. περιπετὴς, quam equidem, ſi mei res ſit arbitrii, ſim praelaturus.

771. 1. αὐτοῖς de meo dedi, pro vulgari αὐτὸς. ſaepenumero in eiuſmodi locutionibus datiuus locum genitiui obtinet.

2. quamquam vulgari κατελάβετο e Vaticano praetuli κατεβάλετο, malim tamen κατέβαλε (in actiuo) a καταβάλλειν, *deiecit, humi ſtrauit.*

772. pen. f. τῆς πύλης — τῆς πρὸς τοὺς Γαβίους φερούσης τὸν περίβολον. partem moenium ambientem illam portam, quae ducit verſus Gabios.

773. 6. τὰς de meo addidi.

775. pen. ὑπ' vt tollendum vncis incluſi.

776. 10. προσκείμενον de meo dedi, pro vulgari προκείμ.

vlt. poſt τυράννῳ aut p. 777. 1. poſt ἀγγέλου deeſſe videtur πυνθανομένῳ. Κορινθίων (in genitiuo plur.) dedi de meo pro vulgari Κορινθίῳ.

778. 8. δὲ de meo dedi pro vulgari τε.

15. f. poſt Πέτρωνος addendum ſit ὑπ' αὐτοῦ.

pen. vocabula duo τῆς οἰκίας vt ſuperuacanea et ſcholium redolentia vncis incluſi.

779. 4. f. καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ vel ὑπὸ Ταρκυνίου δῆθεν πρὸς Α. γρ.

780. 2. ἀπὸ] num ὑπὸ.

13. πρὸ dedi de meo, loco vulgaris περὶ. quod ſi tenebimus, leg. vtique erit cum Caſaubono et Stephano περὶ μέσας νύκτας.

14. ambigo pro vtro decernam, pro vulgato, an pro ἐπὶ τοῦτο in accuſatiuo, quod vtique eſt vſitatius.

17. ſic malim legi οἷα (in neutro) πείσονται, καὶ σφαγάς. cohaeret hoc καὶ cum inſequente προσδοκώντων verſu vltimo.

784. 3. σφαγῆς de meo dedi, pro vulgari κεφαλῆς. vniuerſe σφαγὴ poteſt eſſe vulnus letale, ſed inprimis eſt iugulum, et vulnus iugulo impreſſum, locus amputationis, vbi caput a trunco auulſum fuit.

10. τερατοσκόπων (in genitiuo plur.) de meo dedi, nil dubitans idem in Vaticano quoque fuiſſe lectum, tametſi annotator praeteruidit.

786. 6. αὐτοῦ] malim αὖ, vna ſyllaba.

788. 2. f. αὖθις ἐπέσπευσε. rurſus adegit, aggredi iuſſit opera. ob praemiſſa p 784. 5.

10. longitudinem nondum plenis

plenis XV. pedibus maiorem fuiſſe latitudine, ait.

789. 1. vulgatae dant τῇ τε πολυτελείᾳ, quae particula copulatiua ſi ſeruatur, neceſſe eſt, vt καὶ τῇ λαμπρότητι aut ſimile quid addendum exciderit.

792. 1. poteſt gemina huic loco tribui ſententia, vt ſiue ſimplex, ſiue geminum Atilii crimen ſignificet. Si geminum id fuit, accuſatus ille fuit non modo violatae fidei in religione librorum Sibyllinorum, ſed etiam parricidii. Sin autem ſimplex Atilii crimen fuit, dicit Dionyſius aliud nihil, quam hoc, Atilium ob violatam fidem affectum eſſe eo ſupplicio, quod alias ſolummodo in parricidas vſurpatur. Erit tum ad μηνυθέντα ſubaudiendum εἰς τοῦτο, aut ὅτι ἀδικεῖ περὶ τὴν πίστιν.

7. δημοσίους] ſcil. δούλους, vel ὑπηρέτας, vel ὑπογραμματέας.

794. 6. περὶ] f. πρὸς, vel ἐπὶ. quod oportune iacet, tam ratione camporum Pomentinorum, qui campi ſunt omnium ampliſſimi Latio aſſitorum, (vel in confiniis Latii ſitorum) quam ratione maris.

9. τὴν de meo dedi, pro vulgari τοῦ.

12. in Vaticano videtur fuiſſe δέος ἀτεχνῶς οὐδέν.

795. 3. f. τελευταίῳ δὲ καὶ τῷδε.

4. τόπον] num κῆπον.

9. poſt νύττοντές τε videtur τοῖς ῥάμφεσι *roſtris vellicantes* deeſſe.

pen. ἦλθον ἐπὶ τὰ πράγματα] ad ſummam rerum poteſtatem peruenerint, ea potiti ſint.

796. 12. κατήχθη (a κατάγειν) dedi de meo, pro vulgari κατηνέχθη (a καταφέρειν) quod verbum in ſenſu diuertendi, hoſpitio alicuius vtendi, haud vſurpatur.

797. 5. οἱ πολλοὶ] *plerique hiſtoricorum.* num vero articulus delendus eſt? aut ſcrib. καὶ ἄλλοι πολλοί.

799. vlt. f. διαπρασσόμενον in praeſ. nam neque futurum, neque aoriſtus bene conuenit.

800. 6. f. οὔτ' ἀντιπροσαγορεύουσα.

801. 10. vulgarem lectionem τὰ διὰ μέσου ſi ſeruamus, erit ἐποίει in imperfecto leg. et τὰ διὰ μέσου non accuſatiuus erant, ſed nominatiuus, ſubaudi γιγνόμενα. neque Lucretiae haec erit oratio, ſed Dionyſii. quae interea accidebant, ea non multum temporis occupabant. id eſt, breuibus vt dicam, *paulo poſt.*

802. 8. iure merito reuocaui vetuſtam lectionem ideo quoque, quod ἐπιμελεῖσθαι non τι, ſed τινος, vſurpatur, et ſic, non ἀνοίσουσαν, ſed ἀνοισούσης dicendum fuiſſet.

803. 2. Σαβίνων de meo dedi pro vulgari Σαβίνου.

804. δὲ de meo addidi, et punctum commate mutaui. ἐξ οὗ redit ad praemiſſum v. προσποίημα. qua e ſimulatione nomen hoc Bruti adeptus eſt, ea ipſa illum ſaluum et tutum praeſtitit, quo minus —

805. pen. δὲ de meo dedi, pro vulgari τε.

806. 9. malim ἐνέθηκεν bacillum aureum indidit in virgam ligneam a ſe excauatam.

808. 8.

808. 8. vulgare ταῦτα ſi ſervetur, leg. ſit ἐδόκει καὶ ταῦτα εἰκότα λ. videbatur Brutus etiam haec, [vt ſuperiora] oportune dixiſſe.

9. τὸν οἰκετικὸν—] ſic de meo dedi, expuncto τε quod vulgatae interponunt. Idem eſt ac ſi dixiſſet καὶ μετὰ τὸ μεταςῆσαι τὸν οἰκετικὸν ὄχλον, καθέζοντο καθ' αὑτὰς καὶ ἐβελεύοντο —

809. 8. ταῦτα καθ' ὅσον] praepoſitionem de meo addidi.

810. 4. παισὶν] malim πᾶσιν. ſuis neceſſariis vniuerſis.

pen. προθέντες] ſic correxi vitium Vaticani προσθέντες.

811. 12. malim διαπέμψωμεν in actiuo.

14. περὶ] alius πρὸς dixiſſet. Sed relinquendus Dionyſio mos ſuus loquendi.

813. 4. articulum ἡ de meo addidi.

7. λόγος eſſe vocabulum infinitarum notionum capax, haud me fugit. quocirca controuerſiam ei haud mouebo. ſuſpicatus tamen aliquando fui de κόσμὸς, item de εἱρμὸς et τύπος.

814. 7. δὲ de meo eſt.

815. 14. ἐπανορθώσασθαί τε τὰ νῦν. *pro nunc, hoc tempore.* ſic dedi de meo, pro vulgari ἐπ. τε καὶ νῦν.

816. antep. in Vaticano dicitur ἑκατέρε repertum eſſe. fuit ergo ibi ἔχοντος quoque, et verſu vltimo, non ἑκάςε, ſed ἑκάςω.

817. 8. ἐδένα de meo dedi, pro vulgari ἐδὲν. quamquam etiam ἐδέν' exarare poteram, cum apoſtropho.

vlt. ἐᾶν ἄρχειν] hoc effeci e lectione Vaticani ἐνάρχειν. ſi perennem ipſis denegent principatum, ſed poteſtatem eorum annuis concludant orbitis.

818. 13. ἀειβασιλεὺς eſt vnum vocabulum, e duobus conflatum, vt ἀειφυγία, ἀειλογία.

vlt. f. ὁ 'Αθήνῃσι βασιλεὺς.

819. 5. τῆς de meo dedi, pro vulgari τῶν.

820. 15. ἀφαιρεμένες de meo dedi, in accuſat. pro vulgari ἀφαιρέμενοι. redit ille accuſatiuus ad illa praemiſſa φημὶ χρῆναι τὰς ἄνδρας.

824. 5. melius conueniat χρησάμενον. nam tempus praeteritum poſtulat ſententia.

11. malim πράττεσιν. vt ad ἡμῖν referatur. vt operam nobis praeſtetis, libertatem patriae conantibus aſſerere.

825. 1. εἴη] f. φανείη.

5. δεόμενα mihi videtur non repudiandum. excuſationem recuſantia, nolentia defendi. tam ſunt immania. δεόμενα, pro βελόμενα.

12. f. ἔτι νῦν καὶ πάλαι. vel ἔτι νῦν ὡς καὶ πάλαι.

827. 8. τῷ de meo addidi, item verſu 10. διαδέξεσθαι in futuro dedi, pro vulgari διαδέξασθαι (in aor.)

828. 1. ἀνατροπὰς dedi de meo, pro vulg. ἀποτροπὰς, et ἐθῶν, pro ἐθνῶν, et νόμων, pro γενῶν.

829. 7. malim καὶ ἐ λέγω.

831. 2. δέλοις ἀργυρωνήτοις in datiuo dedi de meo, vbi vulgatae accuſatiuos dant.

833. 6. e vulgari lectione ᾤχηκας effici potuiſſet ᾤχῃ, καὶ ἀπόλωλας. verum obſtant haec duo.

duo. 1) quod καὶ hic vim et celeritatem affectus ſit ſufflaminaturum. 2) quod perfectum paſſiuum huius verbi in vſu non ſit. non vſurpatur ὦχημαι, ὦχη, ὤχηται.

10. γενόμενοι (in aor. 2.) de meo dedi, pro vulgari γινόμ. in praeſenti.

834. 10. de meo dedi εἴη et ἀξιοῦντας et δουλεύοντας.

836. 3. τοῖς de meo addidi.

4. praetuli βιαζομένων, e Vaticano, vt vſitatius, vulgari βιαζόντων, quamquam a ſcriptoribus recentioris graecitatis, quo noſter quoque Dionyſius referendus eſt, minus illis diligentibus, βιάζειν in actiuo vſurpatur. probatiorum autem illorum vetuſtiorum nullus non altero iſto, βιάζεσθαι in medio, vſus eſt.

7. malim ἐνζεύξομεν.

837. 7. ὑφ' ἡμῶν de meo dedi, pro vulgari ὑφ' ὑμῶν.

vlt. αἷς vtrumque a me profectum eſt, quorum prius ad λύπαις, poſterius ad ἡδοναῖς redit. vulgatae vtrobique dant αἱ.

838. 2. δράσοντι (in futuro) effeci e vulgata δράσαντι (in aoriſto.) ſchema Thucydideum eſt, quaſi dixiſſet ἐπὶ τῷ μέλλειν κακῶς δρᾷν τοὺς μισουμένους τυράννους. nam in τὰ μισούμενα ſubauditur σώματα. vel quaſi ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ κακῶς δρᾷν dixiſſet.

5. ἐπιβολαῖς de meo dedi, pro vulgato ἐπιβουλαῖς. illud eſt conſilium, coeptum, conatus. hae autem ſunt inſidiae.

10. malim aut τὸ προσαχθὲν, imperatum, aut τὸ προταθὲν propoſitum, a προτείνειν. nam δοχθὲν non vſurpatur, tametſi δέδοκται in vſu eſt, ſed δόξαν.

839. 15. malim ἐπιψηφίσατε. quod in dictione Dionyſii idem valet, atque penes atticos ἐπιψηφίσασθε.

AD LIBRVM QVINTVM ANTIQV. ROM.

844. 6. ἐλθόντας (in accuſat. plur.) dedi de meo, pro vulgari ἐλθόντων.

844. 10. ψηφίσματι (vno vocabulo) et ἑτέρῳ (in datiuo) de meo dedi, pro vulgari ψήφισμά τι (duobus vocc.) et ἕτερον. Ad ἐκύρωσαν ſubauditur ταῦτα.

845. 3. μήτε τοὺς ἐξ ἐκείνων] articulum de meo addidi.

8. malim aut γενέσθαι aut γεγονέναι.

10. neſcio an κορώνη prorſus idem ſit atque κορύνη. claua in capite globoſa, vel bulboſa. v. Duport. ad Theophr. Charact. p. 261. Oppian. Cyneget. I. 155. vbi Darnaud perperam κορύνην ſubſtitutum it. Pari modo τορώνη pro τορύνη dat Scholiaſtes Nicandri verſu 109.

247. 7. ἐπιτελεῖσθαι de meo dedi, pro vulgari ἐπιμελ.

8. malim ἐκκλησιάζειν τε αὐτοῖς.

848. 2. κατάγεσθαι vulgatarum ſi probetur, reddendum erit, ſe paſſuros, aut operam daturos eſſe, vt reuocetur et rurſus in vrbem reducatur.

13. πρὸς de meo dedi, pro vulgari εἰς.

15. εἰς Ταρκυνίους etc.] lectionem

nem hanc e Vaticano concinnaui. vulgatae, omiſſo Tarquiniorum nomine, quod hic loci nomen eſt oppidi Etruſci, ſic exhibent. εἰς Τυῤῥηνικὴν καταφεύγει πόλιν, ἐξ ἧς τὸ παρὰ μητρὸς γένος ἦν.

vlt. e lectione Vaticani τὰ γένη poſſit effici τὰ τέλη. primores. Sed neſcio an τὰ γένη quoque in dictione Dionyſii ſignificet τοὺς εὐγενεῖς, nobiles. poteſt etiam γένος τὸ (enclitice) reddi genus aliquod nobile.

849. 8. πλάνης eſt nominatiuus, cui genitiuus eſt πλάνητος.

10. τοιαῦτα de meo pro vulg. τοσαῦτα.

851. 2. πολιτεύσεσθαι (in futuro) dedi de meo pro vulgari πολιτεύεσθαι. ob praemiſſum ἄρξειν.

855. 5. tametſi ὑπομένειν in ſignificatu reſtandi, remanendi, frequentatius eſt, videtur tamen ἐπιμένειν quoque non prorſus improbandum eſſe.

13. ἂν in Vaticano non fuit, ſed ſolum modo εὑρίσκοιεν εὐαλώτους. ego ἂν e vitioſa vulgari lectione εὑρίσκειαν (quod prorſus nihili eſt) ſeruandum duxi.

856. 2. πολυόχλῳ οὔσῃ de meo dedi duobus vocabulis, pro vulg. πολυοχλούσῃ (vno vocabulo).

pen. item γε, pro τε vulg.

857. pen. aut πρόσω τῶν θυρῶν eſt leg. aut πρὸ idem eſt h. l. atque πόῤῥω vel πρόσω procul a foribus.

858. 5. in more recentiorum graecorum loquendi, quem morem librarios graecorum codicum tenuiſſe conſentaneum eſt, prorſus idem valet terminatio in ης atque terminatio in ιος. h. e. Οὐινδίκης idem eſt atque Οὐινδίκιος. Inſpice modo ſcriptores hiſtoriae Byzantinae, exempla inuenies quibuſque paginis complura.

859. 5. δίδωσι] imo vero αἰτεῖ vel αἰτεῖται rogat, poſtulat dextram Valerii, h. e. fidem eius iure iurando obſtrictam. vult ab eo ſibi iurari.

pen. f. ἐφ' οἷς γε μέγιστα. Romani certe iis mirifice ſeſe iactant.

860. 3. πιστὸν ἢ ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοῖς (in datiuo) ποιεῖν iudicium de rei credibilitate aut incredibilitate ſui arbitrii facere, h. e. ſibi arrogare. ſic partim de meo dedi, pro vulgari πιστὸν ἄπιστον ἐφ' ἑαυτοὺς π.

7. ἑκατέρων] epiſtolam enim quiſque ſuam ſeorſim ſcripſerant Bruti, Titus atque Tiberius.

8. τοῖς χειρογράφοις videtur inducendum, ideoque vncis incluſi. etiam καὶ quod in vulg. verſu 7. ante μετὰ legitur, arbitratu meo expunxi, vt conſtructioni officiens.

13. ἔκλαιον δ' ἀμφότεροι, ὀλίγον ἐπισχὼν] ſic dedi de meo ſenſu, pro vulg. ἔκλαιον ἀμφότεροι, ὀλίγον δ' ἐπισχὼν.

861. 6. poſt μὲν addi velim οὖν.

10. ἀπαχθέντας] videtur hoc ſuperioribus repugnare v. verſum 4.

vlt. τὴν τιμωρίαν] ſubaudi aut ταύτην, aut τὴν ἐσχάτην. Poſſit quoque τὰς τιμωρίας (in accuſ. plur.) legi, quo lectio Vaticani ducit.

 864. 9.

864. 9. καὶ οὐδ' εἷς de meo dedi, pro vulg. καὶ οὐκ εἷς.

vlt. καὶ ſi ſeruatur, addendum erit aut ἄκοντος, ſubaudi σου, aut βίᾳ. vel inuito tibi eripiam, aut per vim.

865. 4. προσῆκον (ſcil. ἐστι, in participio) de meo dedi, pro vulg. προσῆκεν. ſubauditur διδόναι.

867. 9. τῆς de meo addidi e verſu penultimo p. 868.

868. 5. malim τῶν τυράννων.

6. ἐκείνοις αὐτοῖς] dubium eſt ad idemne redeant hi ambo datiui, an ad diuerſa; h. e. ſitne reddendum, his ipſis factis, vel coeptis, an ipſis, Tarquiniis puta, per illa facinora, gratificans. vt ἐκείνοις idem ſit atque δι' ἐκείνων τῶν ἐπιτηδευμάτων. Poſſit quoque ἐκείνους (in accuſ. pl.) legi, illos, coniuratos puta, ipſis, Tarquiniis nimirum condonans.

8. προφερόμενος prae ſe ferens, et coram iis iactans. ſic de meo dedi, pro vulgari προσφερ.

869. 5. ὅτι vt delendum vncis incluſi. aut, ſi ſeruatur, ἕξετε in indicatiuo erit leg.

pen. ἀναδοῦναι] ſubaudi τὸν Βροῦτον.

870. 8. οὔπω τότε de meo dedi, pro vulg. οὐ πώποτε.

pen. τοῖς λόγοις] ſubaudi μόνον.

vlt. τοῖς πράγμασι] ſubaudi μᾶλλον.

872. 6. f. συμφορώτατα.

874. 2. τὴν συνωμοσίαν] articulum de meo addidi.

875. 1. ὅτι de meo dedi, pro vulg. ἔτι.

3. μέγιστον δὴ ἡγοῦμαι rurſus meum eſt. vulgatae dant μέγιστον δ' ἡγοῦνται. poterat quoque particula aduerſatiua prorſus omitti.

7. malim verba ita ſtructa eſſe τὸν μὲν ἔτι ταῖς καλάμαις ἐπικείμενον aliud adhuc in culmis haerens, τὸν δ' ἐπὶ ταῖς ἅλως [ſcil. κείμενον] καὶ τὸν ἤδη κατειργασμένον. aliud adhuc in areis iacens, nondum tritura excuſſum, et aliud denique iam perfectum et abſolutum.

10. οὐδαμῶς effeci e vulgari οὐχ ὡς.

pen. ἐκ τοῦ ποταμοῦ] articulum de meo addidi.

876. 11. τιμὴν] imo vero δίκην. ſubaudi αὐτῶν. idem eſt ac ſi dixiſſet. τοὺς δὲ φυγῆς ἑαυτοὺς τιμησαμένους, qui autem ipſi ſibi mulctam vel poenam exſilii irrogarant, διὰ τὸ δεδιέναι μὴ ἀναγκασθεῖεν ὑπέχειν δίκην ὧν ἐπὶ τῆς τυραννίδος παρηνόμησαν, metuentes, ne criminum a ſe ſub tyrannis commiſſorum poenae ſibi ſint neceſſario dandae, ἀπήλλαξε τοῦτο τούτου τοῦ δέους, καὶ ἐποίησεν αὐτοὺς τὰ τῆς πόλεως μᾶλλον, ἢ τὰ τῶν τυράννων φρονεῖν, liberauit eos hoc metu illud edictum, mentemque ipſis iniecit patriae, quam tyrannorum ſtudentiorem.

pen. f. ἑαυτοὺς φυγῆς τιμησαμένους. id eſt τίμημα φυγῆς ἑαυτῶν κατακεκρικότας.

877. 9. ἐκ δὲ τῶν ἄλλων] ſubaudi a communi tacite repetendum συλλαμβάνειν αὐτοῖς τῆς καθόδου. deinde poſt ἐθέλοντάς τινας deeſſe videtur καὶ ἄλλους. Enumerantur enim quatuor ordines ſociorum. 1) duae ciuitates cunctae, Tarquinii cum Veientibus. 2) ex aliis Tyrrheniae ciuitatibus

bus voluntarii. 3) gratia amicorum perducti. 4) mercede victi. Nam, ni fallor, precibus amicorum perſuaſi, non magis ſunt voluntarii, quam mercede conducti.

10. malim ἐς δὲ καὶ μισθοφόρες.

vlt. poſt τυῤῥηνῶν deeſſe videtur ἡσύχαζον. ſubſiſtebant, conquieſcebant.

880. 3. annotatio p. et q. inter ſe repugnant. non deſideratur illud καὶ in Vaticano, ſed Vat. cum editione Stephanica h. l. prorſus conſentit.

5. ὁμοίῳ (in datiuo) vt referatur ad θυμῷ, de meo dedi, pro vulgari ὁμοίως.

11. malim ἐμπλίξαντες (a v. ἐμπλίσσειν) quod idem valet atque συμπλήξαντες. in ſemet concurſu vel conflictu mutuo illati.

882. 15. malim γεγωνῦσα *ſonore vociferans.* v. p. 284. 12. ed. Hudſon.

885. 5. πρῶτοι (in nominat. plur.) de meo dedi pro vulgari πρῶτον.

vlt. τῷ νόμῳ] qua lege ſanciebatur, vt, qui pro patria dimicantes occubuiſſent, vna, in Ceramico, publice contumularentur.

886. 4. πρώτων de meo dedi, pro vulg. πρῶτον.

887. 8. ἡγεμονίας (in plur.) de meo dedi, pro vulg. ἡγεμονίαν.

10. ἐ μόνον τοῖς] ſic de meo dedi, omittens ἐν, quod vulgatae interponunt inter μόνον et articulum.

887. 13. poſt μιᾶς videtur μόνον deeſſe.

888. 8. aut plane omittendum eſt vocabulum nihili εἶα, in quo auctorem habemus idoneum Vaticanum, aut leg. eius loco eſt οἷον, *exempli cauſa.*

890. 9. e vulgari lectione νέμοντας effici poſſit γέμοντας refertas. ſed tum βοηθείας non erit, qui nunc eſt, accuſatiuus plur. ſed genitiu. ſing.

891. 6. ni fallor, differunt δημοκήδης et δημοκηδής. iſtud prius, quod perinde adiectiuum duarum terminationum, quam ſubſtantiuum primae declinationis eſſe poteſt, ſignificat eum, qui ſtudiis et commodis plebis inſeruit. quae ſignificatio hic locum habet. Poſterius autem h. e. δημοκηδής, quod tantum eſſe poteſt adiectiuum duarum terminationum, ſignificat eum, qui a plebe magni fit. In quo ſi minus fallor, accentus hic erit mutandus, et penacute exarandum δημοκήδη, aut δημοκήδην.

892. 5. πόλεσι] ſententia poſtulat ὅροις.

vlt. ἐπικλήσεις bene habet, quod idem eſt, atque ἐγκλήσεις. queſtus, querelas, de acceptis iniuriis.

894. 4. συχνὸς, ἰδίᾳ πεπεικὼς χάριτι] priuata ductos gratia. ſic dedi de meo, duo in vocabula diuellens, quod vnum eſt in vulgatis, quae ſic dant. συχνὸς διαπεπεικὼς χ.

15. χωρίον, vt delendum, vncis incluſi.

896. 7. ἐφ' ἐ recte habet. ἐ non ad Mamilium redit, ſed

ad κέρατος. quo in dextro cornu ſtabant Latinorum illi, qui a Romanis defecerant.

897. 14. πάλιν] num reſpit ad Ianiculum a Porſenna nullo negotio captum. v. p. 895. 12. haec erat prima ἅλωσις. iam altera, ipſius Vrbis, a qua parum aberat Porſenna.

898. 2. διασώσαντες] ſubaudi διὰ τῆς γεφύρας εἰς τὴν πόλιν. qui totum exercitum per pontem in vrbem ſaluum traduxerunt.

9. malim τὸ δὲ γένος κατῆγεν.

899. 4. ἐπὶ πόδα de meo dedi, pro vulgari ὑπὸ πόδα.

13. ἐπιστείλας de meo dedi, pro vulgari ἐπιστεῖλαι. Apti ſunt hi nominatiui, κελεύσας verſu 8 ἐπιστείλας, in quo verſamur, λέγων verſu 16. et ἐπικελευσάμενος verſu penult. e verbo ἵσταται, eodem verſu penult.

900. 4. οὐδὲ de meo dedi, pro vulgari οὔτε. ne facile quidem erat.

7 σαυνίοις] ſine Vaticano ſi fuiſſet, praetuliſſem ſuſpicionem meam de σαρίσσαις.

vlt. ἐπεὶ ἐκ τῶν κ.] ſic de meo dedi, pro vulg. ἐπεὶ δὲ τῶν κ.

902. 3. περιαρέσειε (in optatiuo aor. 1.) de meo dedi. pro vulg. περιαρόσει in futuro.

903. 12. τὰς αὐλὰς] articulum de meo addidi.

906. 4. δὲ de meo addidi, item ἂν verſu 9.

10. num περιβαλούμενος. verum aoriſtus 2. ſaepe futuri vices gerit.

907. 6 malim ἀποκτενεῖν.

908. 4. malim πορφυρᾶν, id eſt πορφυρέαν.

10. διαγράφειν eſt expendere, perſoluere, dinumerare alicui aera debita, militibus diſpenſare ſtipendia. v. ſcripta ad Polybium p. 1460.

909. 12. ἕνεκά του] encliticum eſt, pro ἕνεκά τινος. non ob triviale, friuolum aliquid. non ob cauſam quandam leuem atque tralatitiam, huc veni, ſed quo patriam liberarem. ſic de meo dedi, pro vulgari ἕνεκ' αἰτίου.

910. 5. e vulgata οὐδ' εἰδόμην effici quoque poterat οὐδ' εἱλόμην. quem ne volebam quidem interimere neque mihi propoſueram.

911. 4. ἧς de meo dedi. in vulgatis legitur ὃς ἂν ἀφανῆ. Vaticani auctoritati niſi detuliſſem, ἧς ἀσυμφανῆ dediſſem. quomodo in librorum veterum quibuſdam fuiſſe mihi ſit credibile.

9. f. ὅστις ἄριστος εἴη τῆς ἐπιβ. τρ. vlt. ὧν etc.] Locum hunc arbitratu meo conſtitui. Poterat quoque ſic reformari, ὧν εἰ καὶ εἷς τις ἀμείνονι τύχῃ χρήσεται τῆς ἐμῆς, ἀπόλωλας, quorum ſi vel vnus aliquis tantummodo proſperius rem gerat, atque ego geſſi, periſti. σκόπει — vide —

913. 8. poterat ὑπεδέχετο e vulgatis ſeruari, quod in Dionyſii noſtri dictione prorſus idem valet atque ὑπισχνεῖτο. ſic p. 907. 6. pro ὑπισχνοῦμαι dat Vaticanus ὑποδέχομαι. Eſt latiniſmus, *recipio*, pro ſpondeo.

915. 2. καθόδου de meo dedi, pro vulg. εἰσόδου.

916. 2. τὸν ἄπορον ὄχλον] articulum de meo addidi.

917. 9.

917. 9. δεδομένα (in perf. paſſ.) meum eſt.

vlt. ἐπέδωκεν ego equidem haud auſim damnare.

918. 4. εἰς] malim aut ὡς aut πρὸς.

919. 6 ſine Vaticano ſi fuiſſem, dediſſem πρᾶγμά τι (in accuſatiuo) ἐβȣ́λευσαν (in verbo ſimplici) ἀνόσιον.

920. 3. aut τῆς eſt delendum, aut poſt αὐτῶν addendum eſt ἰσχυρᾶς.

10. δίκας videtur redundare et del. eſſe.

antepen. poſt ἐπεχείρησαν deeſſe videtur οἱ Ταρκύνιοι, ἀπεφήνατο, ὅτι δοκȣ̃σίν οἱ δικαίως — conatos eſſe Tarquinios — pronunciabat [Porſinnas puta] ſibi videri Tarquinios iure merito a Romanis expulſos eſſe. Quibus auditis Tyrrheni Romanos quidem abſoluebant —

921. 6. μύσει de meo dedi, pro vulgari μίσει. piaculi rei facti fuerant in hoc Tarquinii, quod legatos obſideſque, qui ambo in rebus ſacris habentur, violatum iſſent.

922. 8. τὰς κατασκευὰς] articulum de meo addidi.

924. pen. ἐπὶ de meo dedi, pro vulgari ὑπό.

926. 9. εἰς τὰ ἑαυτῶν, οἰκείαις τροφαῖς] ſic dedi de meo, pro vulgari εἰς τὴν ἑαυτῶν οἰκίαν, τροφαῖς. Ad εἰς τὰ ἑαυτῶν ſubauditur ἔδη, *domicilia, ſedes*. οἰκεῖαι τροφαὶ ſunt alimenta conditioni et valetudini ſauciorum, nudorum, frigore exanimatorum conuenientia, et accommodata. Nam alii aliis indigebant.

927. 1. τέσσαρσι σαδίοις] id eſt, πρὸς τέσσαρας σαδίȣς. ad quatuor ferme ſtadia. datiui haec vis eſt, vt valeat *ad quid*.

2. οἴκησις] imo vero Οὐίκος, *Thuſcus vicus*. ipſe articulus ὃς indicat nomen generis maſculini hic requiri, et niſi latinum vocabulum *vicus* aſſumas, haud intelligas dicta v. 3. adde, quod οἴκησις vix vocabulo *vicus* ſignificatione reſpondet.

928. 15. ἡ μὲν πρώτη] articulum de meo addidi.

930. 8. malim ἐξαχθέντες. ab ἐξάγειν.

931. 4. τὰς ἐκ καιρȣ̃ συμπεσȣ́σας a me profectum eſt. redit ad ἀψιμαχίας. vulgo etiam οἷα legitur, cui οἷα aduerbiale, quemadmodum, ſuffeci.

6. πρῶτος in maſcul. dedi, pro vulg. πρῶτον.

933. 2. in vnum vocabulum contraxi quae duo ſunt in vulgatis ἵππῳ κρατȣ̃ντων. nam alias ſaltim cum articulo dicendum fuiſſet τῷ ἵππῳ.

9. ἐπ' οἴκȣ de meo dedi pro vulg. ἐπ' οἶκον.

vlt. τόπῳ vncis incluſi, vt tollendum. quamquam enim ſubauditur, tamen poni non ſolet in ſimilibus.

934. 8. κοινὴν de meo dedi pro vulgari κοινῇ.

935. 2. αὐτȣ̀ς eſt ſolos, ſeorſim, ſeparatim, et cohaeret cum θεραπεύων, non cum ἐξεπολέμωσε.

4. πρὸς vt amputandum vncis incluſi. Sextus Tarquinius cum oppidi cuiuſque optimates ſtudiis, et officiis ſibi obſtrinxiſſet, precumque flexiſſet aſſiduitate,

 ſed

ſed illos ſeorſim ſumtos, priuatim, non in concionibus Sabinorum, per hos principes cunctorum Sabinorum ciuitatem inflammauit in bellum aduerſus Romanos.

936. 10. ſatis habui ἀφιλοτιμίας in locum φιλοτ. ſufficere, quamquam adhuc alia ſuperſunt h. l. emendanda. lego totum ſic τῆς εἰς τὰ κοινὰ ἀφιλοτιμίας δίκην αὐτῷ ἐπῆγον. cauſam forenſem ſuper ipſum ducebant, h. e. reum agebant parum propenſae erga remp. voluntatis.

12. malim συνεκφέρειν. vna ſecum inferre Romanis, vltra terminos agri ſui efferre.

937. 6. poſt εἴασαν videtur ἔχειν deeſſe.

941. 4. f. μὴ ποιεῖν ἀπὸ τῶν ὁ. ψ.

vlt. αὐτῶν hoc, ordine prius, redit ad Sabinos, alterum poſterius, quod p. 942. 1. cernitur vncis incluſum, quoniam eo facillime carebitur, ad Romanos.

943. pen. δὲ] Sententia poſtulat οὖν.

945. 5. κατὰ πόλιν pro *in Vrbe*, Roma puta, tam crebro in codd. noſtris Dionyſii occurrit, vt neceſſe mihi fuerit, ſic, vt erat, relinquere quamquam inuitus feci, certuſque ſum Dionyſium vbique locorum ſimilium κατὰ τὴν πόλιν cum articulo exaraſſe, prout etiam par fuit eum facere.

946. 3. πολλῷ vt redundans vncis incluſi.

948. 6. ſic diſtinguendus et emendandus videtur hic locus — πρὸς τὸ κοινὸν οἱ [articulus] Ῥωμαῖοι κελεύουσι, Romani, reſpondentes [legatis Sabinorum] mandabant, vt ad commune [ſui populi] renunciarent [nomine Romanorum] Σαβίνους ὅπλα — oportere Sabinos arma deponere. videtur haec expeditiſſima et planiſſima eſſe loci huius emendandi ratio. Alias poſſit etiam, caeteris manentibus omnibus, ſolummodo poſt πρέσβεσιν addi εἶπον.

9. αὐτοὺς hoc prius ad Sabinos redit, proximum poſterius ad Romanos.

950. 14. τῷ πυρὶ] articulum de meo addidi.

951. 3. num παντὸς ἐπῇρε τοῦ δεινοῦ.

952. 9. καὶ τὰ σκῦλα] copulatiuam de meo addidi, et verſu 11. οὓς.

14. καὶ vncis incluſi, vt delendum. nam ὕπατοι verſu 9. cohaeret cum ἀπῄεσαν. alias conſtructio eſt inextricabilis. verba τούτων δὲ πραθέντων ad ἐκομίσαντο ſunt parentheta.

953. 2. num εὐατὸν. (per υ in fine.)

956. 11. malim ἀπὸ τοῦ Σαβίνων. [ſcil. ἔθνους.]

957. 4. malim δεόμενος in praeſenti. v. annotat. Stephani ad h. l.

pen. αὐτοῖς] Poplicolae neceſſariis in egeſtate relictis.

958. 11. poteſt vtique ἐκομίσθη, vt alia multa dura et inſolita, defendi et incruſtari cum Porto, abnormitatum profeſſo patrono. malo tamen cum Sylburgio facere, cuius de locis dubiis arbitria pleraque plana, perſpicua, probabilia et cum graecae

cae

cae linguae rationibus conuenientia ſunt.

959. 14. εὑρίσκονται de meo dedi, neque dubito in Vaticano idem quoque fuiſſe, quamquam ſeu ſcribae, qui lectiones e Vat. transſcripſit, ſeu operae Hudſoni fidem corrupere.

960. 4. μὲν vt tollendum vncis incluſi.

6. alius ſi eſſet auctor, ποῖ ſubieciſſem.

7. malim ἀπαρασκεύοις. a nominatiuo ἀπαράσκευος. nam alterum extra vſum eſt.

12. in Vaticano videtur fuiſſe πάσῃ et ἰδέᾳ.

965. 2. in eodem legi εὐθὺς pone v. πόλεως perhibetur: ſed ſuſpicor ibi αὖθις fuiſſe. *rurſus.* vt ad primam illam Aquiliorum et Bruti filiorum ſeditionem reſpiciatur.

15. αἱ πύλαι] articulum de meo addidi.

966. 11. χρήσασθαι] eſtne hic, imitatione Romani ſermonis, quem Dionyſius paſſim aemulatur, infinitiuus hiſtoricus, pro imperfecto, vel aor. 1. ἐχρήσαντο.

968. 5. κύριοι videtur delendum eſſe.

969. 10. ταῖς σπονδαῖς ἀναπεπτώκασιν] id eſt, διὰ τῶν σπονδῶν ἀνεῖνται, ſpe, aut fiducia, aut dulcedine pacis placatos, emollitos, ſegnes, remiſſos eſſe factos.

970. 1. ἐνόσει correxi mea ſponte pro vulg. ἐνόει.

3. φροντίζειν videtur idiotiſmus Dionyſii eſſe pro φρονεῖν.

973. 10. κατὰ ſuffeci in locum καὶ vulgaris.

975. 7. e lectione principis Stephanicae ἀναλόγιστον effecerim ἀπαραλόγιστον. non facile in errorem inducendam, aegerrime impoſturae vel deceptioni obnoxiam.

978. pen. ὁρῶν effeci ex ὁρῶ quod Vaticanus praebebat. aptus eſt hic nominatiuus participii, vti etiam alter ἐνθυμούμενος, ex ἔκρινα, verſu 4.

980. 1. poſt ἡγεμόνας videtur deeſſe διαπέμπειν τοὺς παραγγελοῦντας ἥκειν — dimittere eos, qui hortarentur ad conueniendum.

981. 6. f. οἱ προεστηκότες μετὰ τῶν ἑταίρων.

983. 2. ἀποδείξασθαι (in medio) de meo dedi, pro vulgari ἀποδεῖξαι. ſententia ſua ciues morti condemnare. ad verbum, ſententias caedis ciuilis de ſe prodere, h. e. eas, quae cenſeant ciues morte multandos eſſe. pari modo κατάρχεσθαι in medio dedi, pro κατάρχειν vulgari. popa κατάρχει in actiuo. is autem, pro quo ſacra fiunt, κατάρχεται mandat ſacerdoti vt ſacra incipiat, vt immolet. auctor ei ſit ſacrorum faciendorum.

984. 3. ἑτέρως] *ne alias,* h. e. ne, ſi hoc minus, aut ſecus fiat, ne ſi hac in parte ceſſetur, ne ſi alter quoque Conſul ab vrbe abſit —

12. mihi videtur ſic eſſe leg. οἷς πιστευσάντων, ἐθάῤῥησε προελθοῦσα ἐκ τ. π. δ. οὐ μικρὰ ποιῆσαι στρατόπεδον. vt ἐθάῤῥησε cum ποιῆσαι cohaereat.

985. 10. ἐπόνει] laborabat, vt aegrotus e morbo. hactenus recte, neque reprehendo. vſita-

tius

tius tamen eſt, ni fallor, ἐπονεῖτο, in paſſiuo, *excruciabatur.* Conſ. p. 986. antep.

987. 6, poſt v. πόλις aut addendum eſt, aut certe ſubaudiendum ἰδίᾳ.

989. 11. ἐπὶ τὴν ἄκραν καταλιπὼν abhorret quidem a probata graecitate, verumtamen recentioris graecitatis idiotiſmus videtur eſſe, pro ἐπὶ τῆς ἄκρας vel ἐπὶ τῇ ἄκρᾳ καταλιπὼν, vel ἐπὶ τὴν ἄκραν καθιςὰς. ſic quoque p. 993. 3. οἱ καταςάντες ἐπὶ τὴν βυλὴν dixit, pro ἐπὶ τῆς βυλῆς qui cum coram ſenatu conſtitiſſent.

13. αὐτῶν de meo dedi, harum rerum, harum iniuriarum poenas, pro vulgari αὐτοὶ.

994. 5. f. μέχρι τῦ τῶν ἐγκλημάτων εἶναι κριτὰς προβήσεσθαι ὑπολαμβ. inimicos autumans non hactenus ſolum modo proceſſuros, vt litium arbitri eſſent.

995. 9. οἱ qui, de meo dedi, pro vulgari ὅτι.

10. ὡς, quod vt ſuperuacaneum vncis incluſi, aberrauit a ſede ſua, deducendum in verſum 14. vbi ſic leg. eſt τότε παρ' αὐτῶν, ὡς φίλων, ἀπαιτεῖν τὰ δίκαια.

pen. ἐκποδὼν de meo dedi, pro vulgari ἐμποδὼν: ambobus de medio decedebant, neutros morabantur, neque Romanos, neque Latinos, neque intercedebant, quo minus hi ambo inter ſe confligerent.

996. 3. ἀναιρυμένυς (a verbo ἀναιρεῖσθαι) de meo dedi, pro vulgari συναιρυμ.

999. 6. προοικειωσαμ.] ſic de meo dedi, pro προσοικειωσ. quod Vaticanus dabat, vnde lacunula haec expleta fuit.

10. ὅταν τινι μηδὲν] ſi cui negatum ſit aliud aliquid inſtituere. ſic de meo dedi. vulgatae τι dant pro medio vocabulo.

1000. vlt. κατασκευάσασι de meo dedi, pro vulg. κατασκευάσαντας. aptus hic eſt datiuus ab iſtis τὶς ἂν ἐπιτιμήσειε Ῥωμαίοις κατασκευάσασι γενέσθαι τὺς πένητας συμμάχυς. ecquis vitio dederit Romanis hoc, quod arte operaque ſua effecerint, vt pauperes reip. pro hoſtibus fierent ſocii.

1002. 7. καὶ τὰς ψυχὰς] articulum de meo addidi.

10. rurſus ἐπαγγέλλειν, *poſtulare, flagitare* de meo dedi, pro vulgari ἀπαγγ.

1003. 5. παρῄει de meo dedi, *prodibat,* pro vulgari παρήνει.

1004. 8. f. εἰ δὲ καὶ μηδὲν.

1005. 10. πανώλεθροι in nominatiuo plurali de meo dedi.

1006. 11. coalitos in vnum corpus, congreſſos in ſocietatem eorundem ſtudiorum. ἐν κοινῷ ſcil. συςήματι, idem eſt atque ὁμῦ.

vlt. ad ἰσχυρὰς et μεγάλας addendum eſt γενομένας.

1008. 7. malim ὑπολιπομένυς in aor. 2. qui nihil ſibi reliquum feciſſent.

10. ἀπελάμβανον attributam ſibi nacti eſſent, vt debitam ſibi atque conuenientem. ſic de meo dedi, pro vulgari ὑπελ.

15 ἦν] num εἶναι.

1009. 8. εἰς de meo addidi.

12. primum καὶ delendum videtur

1010. 7. ἦν —] locum hunc ex animi mei ſententia diſtinxi et correxi.

pen.

pen. poſt ἑαυτοῖς videtur ὑπομένειν deeſſe, et πράττειν accipi debet pro ποιεῖν, ὑπηρετεῖν, ὑπουργεῖν. quomodo verbum hoc p. 1011. 2. quoque vſurpatum eſt.

1011. 5. f. θυσίαις δημοτελέσι καὶ ἑορταῖς ἐτησίοις. conf. p. 128. 1. ed. Hudſ.

10. καὶ τῶν] interpone ἐπὶ. conſtructio haec eſt. ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς δικαίοις παραλαμβάνειν ἐπὶ τὰ πράγματα, id eſt, ἐπὶ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐφ' οἷς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον παραλαμβάνονται. ſuper iiſdem conditionibus ad remp. [h. e. ad hanc militiam] admittere, quibus ad aliarum quarumque rerum communionem admittantur.

13 ὡς οὐδὲν, οὐδ' εἰ λάβοιεν] ſeruaui e vulgatis οὐδέν. e Vaticano οὐδὲ adſciui. vt operae pretium non facturos, ne ſi poſtulata quidem impetraſſent.

1012. 1. τοῦ de meo addidi.

7. f. τῶν ὑποχρέων *obaeratorum.*

1013. 10. poterat ex ἐξῆλθεν etiam ἐξήλασεν effici.

1014. 2. ἀποπληρωθέντων non eſt generis maſculini, neque redit ad ἀνθρώπων, ſed eſt generis neutrius, et ſubauditur τούτων, quod ſi ita eſt pro ὅτου leg. erit ὅτων. aut iſtud ſi ſeruabitur. leg. erit ἀποπληρωθέντος.

9. πρᾶξαι in infinitiuo de meo dedi, pro vulg. πράξῃ.

12. πόλεμον ſuſpectum eſt. ſententia poſtulat τύφον vel ὄγκον. non hic de belli compoſitione agitur, ſed de intolerabilis potentiae euerſione.

vlt. τοῖς δ' ἀγομένοις] locum hunc recte diſtinguendo, (nam vulgatis deeſt comma pone ἐπιτρέψας,) et addendo aduerſatiuam δὲ, qua vulgatae carent, videor mihi Dionyſio ſuam ſententiam ſaluam et perſpicuam reddidiſſe. ad τοῖς δ' ἀγομένοις ſubauditur ἐπιτρέψας a communi.

1015. 11. καταλύῃ in coniunctiuo de meo dedi. at grauius in proximo cubans vitium, non auſus tollere, reliqui. Lego nimirum εἴτις τὸν ὑπὲρ αὐτῶν καταλύῃ νόμον. legem ſi quis tollat, ipſorum gratia latam.

1016. 12. malim ἡ ἀρχὴ cum articulo.

ibid. κατὰ τοὺς νόμους] articulum de meo addidi.

1017. 14. καί τι καὶ δέος] ſic de meo dedi. vulgatae dant καί τοι καὶ δ.

1018. 12. f. ὑπάτων δύο ὄντων.

vlt. τὰ de meo addidi.

1019. 1. ἐπιτροπεύσειν in futuro de meo dedi, vulgatae praeſens dant, item 2. ἀπόδειξιν. pro vulg. ἐπίδειξιν.

3. vocabulum μονογνώμων, quod neſcio an nuſquam alibi occurrat, h. l. ſignificat eum, cui nullius alius rei arbitrium atque poteſtas eſt, quam vnius, (in hac cauſa, vt regem Rom. nuncupet.) dubitaui aliquando de ἐχούσης, num rectius legatur οὐκ ἐχούσης rep. legitimo rectore carente, id eſt rege. vulgata ſi recte habet, erit eius haec ſententia. donec reſp. penes poteſtatem adhuc eſſet legitimam, ſeu reges ſancte et religioſe ad praeſcriptum legum remp. gubernarent. Nam Tarquinii Superbi ἀρχὴ ἀνό-

ἀνόσιος erat, principatus impius, conſceleratus.

7. f. κρατίςων κράτιςα εἰς τόδε χρόνυ — viris duobus praeſtantiſſimis optime ad id vſque temporis.

vlt. κρεῖτΊον δὲ τὸ] ſcil. τὺς ἄνδρας ὕτω ποιεῖν.

1021. 8. ὅπῃ de meo dedi pro vulgari ὅτι.

pen. τῇ quod in vulgatis ante ἀρχῇ legitur, arbitratu meo deleui.

1024. vlt. f. κατελύσαν μὲν τὰς βασιλείας καὶ μετερρύθμισαντο τὸ πολίτευμα.

1025. 9. τὸ μέτρον (in ſubſtantiuo) de meo dedi, pro vulgari τὸ μέτριον.

vlt. f. Θετταλοὶ μὲν τετράρχυς.

1026. 4. f. παρὰ τῶν ἑλλήνων.

1028. 3. ἅ τὶς ὑκ ἂν σπύδασειε etc.] ſic de meo dedi, pro vulgari ἅ τις ἂν σπύδασειε — ἀνὴρ ἀποδεχθήσεται. quae non ignorare qui minus contendat homo philoſophus et ciuilis, ecquis eſt? id eſt philoſophiae et prudentiae ciuilis ſtudioſorum nemo eſt, qui non laboret haec ſcire. ἀποδειχθήσεται cohaeret cum ἀλλὰ verſu 1.

1029. 11. τιμήσεις cohaeret cum τῶν βίων.

1030. 11. τὴν ὕπαιθρον] articulum de meo addidi.

1031. 9. f. αὐτὺς χρήμασιν ἐξεθεράπευσε. largitionibus eos ſibi obſtrinxit. niſi enim χρήμασιν addas, modumque neſcias quo Larcius Latinas ciuitates ſuas in partes pertraxit, illudque διὰ τοιαύτης εὐεργεσίας quid ſibi velit haud intelligas.

1033. 12. e lectione Vaticani videtur haec non incommoda poſſe confici ſententia. κυρίων ὅσων, οἱ τηλικαύτης τυχόντες ἐξυσίας.

1034. 2. ὁμῦ τι] encliticum de meo addidi,

1035. 2. ἐξετάζειν de meo dedi, in infinitiuo, pro vulgari ἐξετάζει.

13. nihil hic deeſt. Solet Dionyſius iisdem vocabulis proximos inter ſe libros, hos claudere, illos incipere. ἦσαν ergo initio ſexti cum non legatur, nil opus eſt fini quinti id inſercire.

AD LIBRVM SEXTVM ANTIQV. ROM.

1037. 5. f. ἐκύρωσαν ἐπιεικέςατον, τοῖς ἐντίμοις Ῥωμαίων κ. λ.

9. μὴ cum commate delendum videtur, vt ſit ἐάν τ' εἰς τὰς π. ὑ. ſiue in patrias reuerti.

vlt. ὡς de meo dedi, pro vulg. εἰς.

1038. 6. τὸ δὲ πρὸ τῦ β. ὑ. κ. λέγυσιν ὑφ' Ἡρακλ.] ſic arbitratu meo | locum hunc conſtitui, qui in vulgatis ſic circumfertur τὸν δὲ προτῦ β. ἀ. κ. λέγυσι τὸν ὑφ' Ἡρ.

11. malim τὴν δ' ἐπιγραφὴν, titulum, inſcriptionem, teſtantem a Tito Larcio templum illud eſſe conditum.

1041. 12. ὀλίγα de meo dedi, pro vulgari ὐκ ἴσα.

pen. num προαπεσκευασμένων, cum iam dudum ante coloni fortunas ſuas transtuliſſent.

1042. 2. τὴν γῆν] articulum de meo addidi.

1043. 11. f. ἕως ἔτι γ' εἴησαν αὐτοῖς φ. donec adhuc ipſis forent metuendi.

1047. 2. τότ' ἐφάνη χωρεῖν] id eſt ἔδοξε placuit, viſum fuit. excluſo αἴτιον. quod ſi ſeruatur vna cum τοῦτο, tum 1) accipiendum erit de euento, quod ſtatim in continente narratur. 2) τοῦ erit praefigendum infinitiuo χωρεῖν.

1048. 3. et inſeq. videns vitia vulgatae lectionis reliqui, quia virorum doctorum emendationes diuerſae, atque ancipites ſunt, et Vaticana lectio non magis vitio vacat.

1050. 5. παρὰ de meo dedi, pro vulgari περὶ, et verſu 7. τὰ παρ' ἑαυτῶν [ſcil. προσδοκώμενα, aut γιγνόμενα, aut παρέχεσθαι δυνάμενα] pro vulgari παρ' ἑαυτοῖς.

12. f. τρία δὲ τὰ πάντων κάλλιστα καὶ φαν.

vlt. f. ἡγεῖσθαι, [vel νομίζειν]. συμμάχους. non enim oportet exiſtimare vos eſſe fidos amicos et belli ſocios, ab hodierna demum die facto amicitiae initio.

1051. 6. φιλίαι. ἔπειτα et ὑπάρξει] ſic de meo dedi atque diſtinxi, vbi vulgatae dant φιλίαι, ἐπειδὰν — ὑπάρχῃ. Secundum hic ingreditur locum ſeu caput eorum commodorum, quae numero tria praedicat eſſe, quibus Romanos ait aduerſariis praeſtare. Sunt, noſtram ſi rationem probes, iſtaec tria. 1) conſenſus animorum et amor mutuus. 2) cauſa communis, ſeu magnitudo diſcriminis omnibus aequaliter imminentis. 3) fortunae aduerſariorum reapſe multo minores deprehenſae. quam pro exſpectatione. Iam numera locos in vulgatis, neque plures duobus reperies. atqui planis verbis in calce capitis ſexti tria receperat editurum. Duo enumerans πρῶτον et δεύτερον vſurpat, non, vt hic, πρῶτον initio capitis ſeptimi, et τελευταῖον, (v. p. 1052. 5.) ergo neceſſe eſt, vt medium inter *primum* et *poſtremum* praeceſſerit, quod nusquam alibi reperietur quam hic, in ἔπειτα. vulgatae vitium ſenſerunt Glareanus quoque et Sylburg.

1052. 6. τελευταῖον δὲ —] ſic de meo dedi, ὃ addens, et πλεονεκτήματος, in ſingulari, ſufficiens in locum vulg. πλεονεκτημάτων. poſtremum illorum trium, quae modo commemorabam, hoc eſt, quod nullo alio emolumento minus eſſe vos videmini affirmaturi eſſe.

1053. 1. f. τῆς καλῆς στρατηγίας. ironice.

1054. 9. μήπω de meo addidi.

1055. 8. ποιησόμενοι] imo vero ὑποισόμενοι. *toleraturi.*

vlt. aut ἀμφοτέρους σῶσαι ambos ſeruare, vosque ipſos, et ſeniores, aut ἀμφότερα (aduerbialiter) perinde, aequaliter, σεσῶσθαι ſaluos euadere καὶ νικᾶν ἀσφαλῶς.

1056. 1. εἰ δὲ δεῖ] de meo addidi δεῖ. ſin autem neceſſe ſit, ſi fatale ſit. in δρᾶσαι et παθεῖν ſubauditur ἔξεστιν e praemiſſis.

3. f. ὃ πρὸς ὑμῶν, ὦ ἄνδρες Ῥωμαῖοι,

Ῥωμαῖοι, ταῦτα οἷς τὰ μὲν, haec vos non decent, Romani, quibus multa ſunt —

4. παρ᾽ ἑτέροις] ſententia poſtulat τῶν προγόνων maiorum.

9. poſt πεφοβημένοις deeſſe videtur τὸ δέος ne formido ipſis noxia careat.

vlt. ἐκείνῳ de meo dedi, quod h.l. aequipollet pronomini αὐτῷ.

1057. 2. καὶ ſi ſeruatur, idem valebit atque καὶ ταῦτα. portionem agri — eamque idoneam efficere, vt nullius rei egeat.

12. f. ὡς ἐν ἑνὶ τῷ νῦν κινδύνῳ.

1059. 2. ἐνεκελεύσαντο de meo dedi, pro vulgari ἀνεκελ.

3. f. ἔπειτα καὶ δὴ π.

7. poſt δόξης videtur ἀπέβη deeſſe.

12. f. τῷ τολμηρῶς καὶ ἀπερισκέπτως ἐπὶ τὰ δεινὰ χωροῦντι. vt dictum ſit more Thucydideo pro τῇ τολμηρᾷ καὶ ἀπερισκέπτῳ χωρήσει ἐπὶ τὰ δεινά. Ad καταπλήξεσθαι ſubauditur e praemiſſis πιστεύσαντες.

1061. 3. f. ἄνδρα τοῖς ἐννενήκοντα.

7. f. ὑπεχώρουν.

vlt. τρέποντες] num ſoloeciſmus hic librariis debetur, an idiotiſmus Dionyſii eſt. mos loquendi fert τρεπόμενοι.

1062. 4. τοῦ θώρακος] articulum de meo addidi.

9. num τεταγμένος ἀνθιππάρχης καὶ πρεσβύτατος πρεσβευτής. conſtitutus in futuras neceſſitates Ex-magiſter equitum, et legatorum vetuſtiſſimus.

11. f. ἐπιστὰς σὺν [vel ἅμα] τοῖς.

12. f. ἀντισχόντας χρόνον ἔξωθεν (in actiuo) τε τῆς τάξεως αὐτοὺς [Latinos] καὶ διώκει ἐπὶ πολύ.

13. τούτοις] Latinis puta.

14. βοήθειαν dedi de meo, pro vulgari βοήθεια.

pen. f. ψιλῶν, καὶ πεζῶν. diverſi ſunt pedites (haſtati puta) a leuis armaturae militibus.

1064. 13. τῆς ῥοπῆς videtur ex eo natum eſſe, quod aliis in libris legeretur, τὴν φυγήν, in aliis τὴν τροπήν.

1065. 1. ἀφειμένῳ τῷ χαλινῷ de meo dedi, per vulg. ἀφειμένων τῶν χαλινῶν.

3. malim in compoſito ἐκτεθηριωμένον.

1067. 6. ἥκοντες de meo dedi, pro vulgari ἡκόντων.

8. f. ψάραντες δὲ τὸν ἵππον ἑκάτεροι (a verbo ψαίρειν) equum ſuum cum abſterſiſſet, abraſiſſet ſtrigili vterque eorum.

11. ἔτι καινὸν] adhuc nouum, id eſt ἔτι ἀγνοούμενον adhucdum Romae incompertum.

1068. 6. malim in accuſat. τὴν ἐπιφάνειαν.

pen. παραγγείλῃ de meo dedi, pro vulg. παραγγέλῃ.

1073. 9. ἐξ] imo vero οὖν.

1075. 10. illud τε, quod vulgatae pone ἔλαβε addunt, ſi prorſus perire nolumus, poſſit ad τὰς reuocari, et ſic legi τάς τ᾽ ἐπιστολὰς αὐτῶν, ἃς ἔλαβε πρὸ τ. μ.

1076. 9. πρόφασιν] ſubaudi a communi παράσχωσι. pro εἶναι corrupto ſententia ſubiicit ἀδικίας, aut παρανομίας, aut ὠμότητος aut tale quid. Aut ſi pro ἐχθροῖς leg. cenſeas ἔχθρας inimicitiae, ſimultatis, et ἔχθραν ψευδῆ interpreteris ſimultatem ſiue

ſine vera et idonea cauſa ſuſceptam, tamen ſemper εἶναι erit delendum.

11. ἀπιέναι de meo dedi, pro vulgari ἀφεῖναι.

1077. 2. οὐδεμιᾶς de meo dedi, pro vulg. οὐδενός. quod ſi ſeruetur, μάχης ſtare non poterit, ſed ſufficiendum ei erit ἀγῶνος.

vlt. videtur in Vaticano fuiſſe ἐπιλείψαιεν.

1078. 14. pone τυραννικὸν videtur οὕτως deeſſe

1079. 1. οἷα de meo dedi, pro vulgari οἱ. Conſtructio haec eſt ἧκον ἱκετηρίας προεχόμενοι, οἷα ἔχοντες γνώμην — veniebant Romani, prae ſe ferentes ramos ſupplicatorios et inſulas, vtpote contrariam de bello ſententiam nunc illi priſtinae gerentes.

3. τῆς μὲν ἀρχῆς de meo dedi, pro vulg. τὴν μὲν ἀρχήν.

6. poſt κέρδη videtur ζητεῖν vel θηρᾶν deeſſe. paratis priuata ſolummodo emolumenta conſectari.

10. poſt ἑκόντας videtur παραδιδόντας deeſſe.

pen. τελευτῶντες (in nominat. plur.) de meo dedi, pro vulgari τελευτῶντος (in genit ſing.)

1080. 11. τεταμιεῦσθαι defendi poſſe videtur e συγκεχωρῆσθαι p. 1083. 14. quo Caſaubonus nil fuit offenſus. quod ſi bene habet, etiam illud prius vitio carebit.

1081. 2. δ' addidi de meo. inprimis autem inuidentiae obnoxias eſſe illas proſperitates.

3. in Vaticano non videtur ἐῶντι fuiſſe, ſed ἐῶν vt excudendum curaui. aptus eſt ille nominatiuus e praemiſſo λέγων p. 1080. antepen.

pen. f. καὶ ἀφ' ὧν.

1082. 1. poſt ἡγεμονίαν videtur τηροῦντες aut φυλάττοντες deeſſe.

1083. 10. f. καὶ πρότερον.

1085. 1. poſt ἴσω aut poſt δόξαντες deeſſe videtur πρὸς ἀβελτερίαν aut πρὸς σκαιότητα aut tale quid.

5. poſt φιλανθρωπίας addi velim γε.

7. τὸν de meo dedi pro vulgari τόνδε.

9. πόλεων (in plur.) de meo dedi, pro vulg. πόλεως.

vlt. f. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τούτοις χρήσασθαι.

1086. pen. et vlt. αὐτοὺς et δυναμένης de meo dedi pro vulgari αὐτοῖς et δυναμένοις. ad κακίας ſubauditur ἕνεκα.

1087. 2. πράττειν] imo vero ποιεῖν. tum legi debere ſuſpicor ἃς πολλάκις ἔβατε ἐπαράτους ὁδούς. quas ſaepe multumque itaſtis exſecrabiles vias.

9. poſt ἠλευθερωμένοι deeſt δέους aut φόβου.

10. lectio e Vaticano prolata παραποδῶτε tametſi nihili eſt facienda, hoc tamen valet, vt doceat, aliis in libris olim fuiſſe παραδῶτε, quod in noſtris nunc obtinet; in aliis ἀποδῶτε. quae lectio etiam non contemnenda ſit.

1088. 6. malim εὕροντο in medio. impetrabant, adipiſcebantur.

9. ἐνστὰς] imo vero συστάς. et ſic dedi de meo.

13. Aliquando commentabar ad

ad h. l. iſtaec: [Cur non potius aut τοὺς τῶν κηδεστῶν οἴκους, aut τὸν τοῦ κηδεστοῦ οἶκον. Fortaſſis leg. ſit. καὶ τὸν ἕτερον τῶν κηδεστῶν altero generorum amiſſo, βίον οἰκτρὸν καὶ γῆρας ἐλεεινόν.] Nunc tamen videtur tutius eſſe, vt vulgatae acquieſcatur.

1090. 1. quamquam non diſplicet κεκομμένης, quamquam κόπτεσθαι exhauriri, defatigari homini magis conuenit, et de regione κείρεσθαι magis vſurpatur, tamen haud deſpero de probitate vulgatae κεκωλυμ. quae ſic videtur accipi poſſe atque reddi, cum intercepti fructus villarum ſibique erepti eſſent tot annorum bello.

4. num εἰς τὰς στρατείας.

6. f. καὶ οὐ μόνοις τοῖς χρ. ἰδίας.

9. ἀπολωλέναι (in medio) *perire*, vel *periſſe* de meo dedi, pro vulgari ἀπολωλεκέναι in actiuo, *ſe perdidiſſe*.

1091. 3. Vaticanus poſt ὅμοιον ſtatim ſubiicit πολέμῳ βαρεῖ. et ni fallor recte. vnde ſuſpicor locum hunc ſic eſſe emendandum ἐν ᾧ ἔτι τὸ τιμώμενον [id eſt τὸ τιμᾶσθαι] εἶχε παρὰ πάντων, donec adhuc ab omnibus honorabantur ὁμοίους πολέμῳ βαρεῖ [quamquam ὀθνείῳ vtique melius conueniret] καλὸν ὑπεκδῦναι τοὺς πολιτικοὺς χειμῶνας ἔγνω. ſtatuebat praeclarum fore, ſe caput ciuilibus turbis et procellis ſubducere, ſimillimis illis bello graui extraneo.

vlt. τὸ ἀνωτάτω συμφέρον [nam ſic malim legi] eſt finis bonorum, ſummum in rep. primarium et antiquiſſimum bonum, quod conſectari omnes acerrima contentione decet. Particulae μὲν reſpondet δὲ p. 1092. 15.

1092. 9. malim πυθόμενοι ob inſequens νομίσαντες. et quia melius conuenit, *audito*, quam *audientes*.

11. ἐπὶ τούτοις] *ſecundum haec*. vel *ob haec*. malim tamen ἐπὶ τούτους *contra hos*, Volſcos puta.

1093. 11. μετρίας vſitatius eſt.

1095. 5. num ἱσταμένῳ (in dat. ſing.) vt ad ᾧ referatur.

6. αὐτοῖς dedi de meo, pro vulgari αὐτῶν. ſin autem decedemus ipſis de dignitate noſtra.

9. num ἥξοιμεν (in optatiuo futuri) ob praemiſſum ἄν.

12. καὶ poſterius concedendum Sylburgio non eſt, vt Dionyſio eripiat, quod eſt, non ſuperuacaneum, ſed plane neceſſarium. Conſulibus inter ſe diſſidentibus, tam priuatim inter ſe, quam publice in curia, quoties ſenatus coiret; aliisque huic conſuli ſuffragantibus, aliis illi.

16. aut κατασтησαμένη leg. eſt ob ἀκούσασα praemiſſum, aut Dionyſio dandum, vt tempora inter ſe miſceat.

1096. 10. αὐτοῖς de meo dedi, *ipſis*, Volſcis puta, pro vulgari τοῖς.

penult. ᾔσθοντο dedi de meo, pro vulgari ἤρχοντο. Sentientes bello ſe vltro impeti, quos oportuiſſet bellum inferre.

1098. 5. τοῦτ᾽ αὐτοῖς de meo dedi, pro vulg. τούτοις.

1099. 10. aut deeſt ἀπόλωλα vel ſimile quid poſt καιροὶ, aut leg.

leg. eſt ἠναγκάσθην pro vulg. ἀναγκασθεὶς. aut ὅθεν verſu 13. eſt tollendum, aut denique dicendum, id ex vulgari loquendi more redundare.

pen. ἀντειπὼν et ἔλαβον de meo dedi, pro vulgari ἀντεῖπον et λαβών.

1100. 5. poſt οἰκιῶν deeſt ἐξεπήδων exiliebant e domibus, aut tale quid. domus creditorum hic ſignificantur, vbi obaerati nexi detinebantur.

1101. 6. ἐξεῖναι melius abeſſet.

1102. 11. αὐτῶν bene habet, rediens ad τῶν ἄλλων verſu 3. quotquot autem eorum, h. e. iſtorum reliquorum, qui neque patricii, neque equites eſſent.

pen. δὲ vt redundans et amputandum vncis incluſi. Nam ſi hoc δὲ ſeruetur, illud δὲ quod verſu 14. legitur cum τε ſit mutandum.

1105. 13. καταντῶντες deuenientes, occurrentes. ſic de meo dedi pro vulg. κατ' αὐτῶν.

vlt. γένος complectitur auum, patrem, filium, nepotem, fratresque, et ſic foeminas quoque pari pacto cognatas. v. p. 355. 39.

1106. pen. παρὰ λόφον de meo dedi, pro vulg. περὶ λ.

1107. 4. f. ἐν ἀκμῇ τότε μάλιστα.

16. ἀμυνάμενοι (in aor. 1.) dedi de meo, pro vulg. ἀμυνόμενοι.

1108. 2. f. καὶ ὅσα ἄλλα πολλοῦ ἄξια. nam voc. χρήματα ſignificantur iumenta, pecora, annonae, arma, numi ſignati. χρυσὸς autem et ἄργυρος ſunt aurum et argentum factum, caelatum, paterae aliaque talia.

6. ἀναφέρων de meo dedi, pro vulgari ἀναφέρωσι, et addidi ἀλλά. Conf. p. 1110. 7.

1109. 1. ταύτας] malim πάσας.

12. προαγαγὼν de meo dedi, pro vulg. προάγων.

14. προσθέμενοι σφίσι] ad verbum ſignificat, qui operam dediſſent, vt impetrarent a Romanis, vt hi, Romani, ſinerent apud ſe deponi aſſeruandos ipſorum obſides, fidei ergo deuinciendae. Olim aliquando e vulgata προθέμενοι efficiebam προέμενοι (a v. προΐεσθαι) qui a ſe dimitterent, et proderent ipſis (Romanis) ſeu permitterent obſides ſuos, ad confirmationem fidei ſuae erga Romanos. Sed praeſtat vtique προσθέμενοι.

1110. 13. f. τὰ αὐτῷ πραχθέντα.

vlt. στεφανώσασθαι in medio vt ſeſe ſertis redimerent, ipſi ſibi coronas imponerent. ſic dedi de meo pro vulgari στεφανῶσαι in actiuo.

1111. 1. τοὺς ἄνδρας] milites, quos laborum victoriarumque ſocios habuiſſet.

vlt. ἐπιστῆναι cum dicatur, id quod in confeſſo eſt, pro *derepente alicui ſuperuenire*, nullam video cauſam, cur ἐπίστασις minus poſſit ſignificare ſubitaneum adventum, repentinam oppreſſionem.

1112. 1. ἐν de meo dedi, pro vulg. ἐπὶ. vt in vrbe fierent,

rent, h. e. in vrbem peruaderent, irrumperent.

1114. 1. Ἀρούγκων modo ſcribendi graecis vſitato idem eſt, atque Αυρ. omnia latina vocabula ab *au* incipientia ſolent per a longum exprimere, vt ἄγουστος, pro *Auguſtus*, poſt hoc nomen proprium videtur deeſſe εἰδέναι· oportere Romanos ſcire, venturos eſſe Auruncos.

9. ὅσων διέθεντο τοὺς ὁμόρους κακῶν non videtur bene graecum eſſe, pro ὅσων διέθεσαν (in actiuo) τοὺς ὁμόρους κακῶς, in aduerbio.

vlt. ſic diſtinguo et lego. — ἡγεμονίας· καὶ ἀρετῆς ἐναγώνισμα τελείας ἐσόμενον. et videntes in hoc bello virtuti locum datum iri perfectae, quo ſe proferre certando poſſit.

1116. 3. malim ἔχον. in participio.

4. οἷάν τε εἶναι] de meo dedi, pro vulgari οἷάν ποτε εἶναι. vt equitatus neutris poſſet copiis prodeſſe.

8. ἐν τούτοις et verſu 9. συνέστειλεν de meo dedi, pro vulgaribus ἐν τούτῳ et συνίστησιν.

13. πρὸς item, pro vulgari περὶ.

1117. 12. poſt τοὔπιον videtur εἰσιέναι aut ſimile quodpiam deeſſe.

vlt. στρατιὰν de meo dedi pro vulg. στρατείαν.

1118. 7. ad finem paginae. locus hic foediſſime corruptus, ab ingenio reſtitui nequit. quare ne conabor quidem ei medicinam afferre. neceſſe eſt, vt liber vnde Dionyſii Archaeologia ad nos peruenit, in hac regione laceratus, aut igne, fumo, putredine, attrituue vitiatus ſit, vt vocabula quaedam deſiderentur, ſine quibus oratio hiat.

1119. 2. erunt, qui lectiones Vaticani τὸ συνώμοτον [ſcil. πλῆθος] *coniuratum*, pro factio, plebs coniurata, et ἐδήλωσε [pro ἐδήλωσεν ἑαυτὸ] *ipſummet ſeſe prodidit*, praeferant vulgatis.

4. οἷς de meo addidi.

5. num πρὸς τὸν κατάλογον. ſed praeſtat Camerarii coniectura.

1120. 3. num πρὸς κατάπληξιν παρασκ. ad terrorem Romanis iniiciendum.

4. δὲ] Sententia poſtulat γὰρ.

6. Ῥωμαίων bene habet. tenendum modo, non cohaerere id cum τῶν, id quod cum ὑπηκόων eſt copulandum. ab omnibus populis, qui eſt in poteſtate fideque Romanorum.

9. αὐτῶν vt tollendum vncis incluſi.

vlt. vocabulum παρεγένοντο videtur iterandum ad hunc modum. αἰτησόμενοι παρεγένοντο. Sic claudet hoc voc. hanc ſententiam, quod neceſſe eſt fieri, quia alias ἀποφαίνοντες verſu 11. fulcro eſſet cariturum. παρεγένοντο δ' ἐπὶ τὸ σ. Sic nouam ſententiam idem vocabulum ordietur. neque deſunt exempla ſimilia ipſius noſtri Dionyſii.

1121. 5. poſt ἱκανώτατος deeſſe videtur εἶναι. προελθὼν de meo dedi, pro vulg. προσελθὼν.

11. ἀναγκαῖα κακὰ ſunt ea mala, quibus occurri ante alia omnia

omnia neceſſe eſt. ἃ ἰᾶσθαι ἀναγκαιότατόν ἐςι.

1122. 8. διεργάσαιτο de meo dedi pro vulgari διεξεργάσ. ipſa ſemet interimat, conficiat ciuitas. διεξεργάζεσθαι ſignificat elaborare, perficere, at διεργάζεσθαι interficere, concidere.

pen. ὑφ' ὧν πᾶσα] ſic dedi de meo, ſublato articulo ἡ, quem vulgatae ad πᾶσα addunt.

1123. 3. ἢ τὸ ἑαυτοῖς dedi de meo [id eſt τὴν ἑαυτῶν ἀσφάλειαν] pro vulgari τὸ ἐν αὐτοῖς ἀσφ.

vlt. αὐτὰς [ſcil. τὰς κλήσεις, v. verſu 11.] de meo dedi pro vulgari αὐτὰ. quae lectio locum habere poſſet, ſi lectio Vaticani ἃ verſu 12. pro ἃς adoptaretur.

1124. 1. coniecturae ſi locus datur in loco deſperato, forſitan ſic dederit Dionyſius κοινὸν δὲ κλῆρον τοῖς τε παισὶ καὶ τοῖς — ſed communem veluti omnium haereditatem liberisque nepotibusque relinquere contendemus.

2. f. νῦν δὲ πῶς ὑπαρχόντων ἤδη ς. καὶ ἑαυτὰς ὅσα πολέμιοι (in nominatiuo plur.) βλάψομεν. iam vero qui bonis ipſimet iam paratis et praeſentibus nos fraudemus, noxasque ipſi nobismet demus tantas hoſtes ſint nobis daturi.

4. poſt τὸ δεδιὸς adde, ſed tacita ſolummodo cogitatione, λέγοντες.

5. ἐγκαταλείψομεν de meo dedi, pro vulgari ἐγκαταλείψοντες.

1125. 11. ἐφ' ἡμῶν de meo dedi, pro vulgari ἐφ' ὑμῶν. me duce et auſpice, me imperium militare tenente.

1126. 5. Κλαύδιος, ὁ τὴν] medium voc. de meo addidi.

6. εἴτε νῦ φρονίμυ, εἴτε νὴ Δία μανίας τινος, ſiue conſtantia mentis recte ſapientis, ſiue, ita ſi vis, medius fidius, furore quodam me actum iſta diſputare. ſic dedi de meo, pro vulgari εἴτε τῦ φρονίμυ τινος, εἴτε διὰ μανίας.

9. συγχωρῶν de meo dedi, pro vulg. συγχωρῶ. cohaeret ille nominatiuus participii cum ἐναντιώσομαι.

1128. 1. τὴν βυλὴν καὶ τὸν δῆμον] vtrumque articulum de meo addidi.

4. μὲν de meo dedi, pro vulg. τε.

10. bene habet h. l. dictaturam appellat Dionyſius προςασίαν, cui vocabulo latina *imperium*, *poteſtas*, *maieſtas*, *prouincia* reſpondent. Sententia haec eſt vt qui poſſit potenter atque firmiter illius magiſtratus gerere atque ſuſtinere maieſtatem.

1129. vlt. ὐδενὸς τῶν μετρίων ἀτυχήσειν, ὐδὲ πάσχειν βίαν προσδοκᾶτε, ὑμᾶς] ſic de meo dedi, veſtigia Vaticani, vt potui, conſectatus. vulgatae ſic dant γεγόνατε καὶ ὐδενὸς τῶν μετρίων ἠτυχήσατε, ὑμᾶς —

1130. 3. ὑμῖν δεομένοις idem eſt atque πρὸς ὑμᾶς δεομένυς.

6. τε de meo addidi.

7. ἐπὶ τὸ τέλειον] ſubaudi τέρμα. In Vaticano fuiſſe videtur ἡλικίας ἐπὶ τὴν τελείαν. vbi perinde eſt, ſiue μοῖραν, ſiue γραμμὴν ſubaudiatur.

10. βιοτεύσειν in futuro dedi de meo, pro vulgari βιοτεύειν.

1131. 3. ὑποπτεύοιτο in optatiuo

tiuo de meo dedi, pro vulg. ὑποπτεύητε.

9. συνεξαπατᾶν] ſcil. τῇ βουλῇ me colludentem cum ſenatu hoc agere, vt nos ambo vobis imponamus.

12. κακουργοτάτῳ dedi de meo, pro vulgari κακουργοτέρου. Foret tamen vtique ſic concinnius multo dictum. κακουργοτάτου, οὐκ ἂν φθάνοιτε ὅ τι βούλεσθε χρώμενοι. nolim vos hinc diſcedere, priusquam in corpus meum quicquid iuuerit, ſtatueritis. Ταύτης μὲν οὖν τῆς ὑπ. Hac itaque ſuſpicione ex animis veſtris exterminata.

1132. 11. f. ἀλλ' ὡς ἀλλοίως πρὸς ἀλλήλους ἐχόντων. reſpondet hoc ἀλλοίως latino *ſecius*. h. e. aliter atque oportebat. vt ἡμῶν cum Sylburgio praeferatur, nil opus eſſe video. in orationis contentione iſtae duae perſonae plurales, prima et ſecunda, ſaepiſſime inter ſe permutantur, et ab altera ad alteram transſilitur, vno ſpiritu.

1133. 4. ἡ γεναμένη] articulum de meo addidi, et e vulgari πᾶσα effeci στᾶσα.

9. ὑμῶν non ſolum ad proximum ὁ κράτιστα ἐῤῥωμένος, ſed etiam ad remotius ὑπεραγωνιοῦμαι referri poteſt.

1134. 1. ἑκάστῳ] ſiue conſuli, ſiue legioni. ſubauditur ſiue ὑπάτῳ, ſiue στρατοπέδῳ, ſiue τάγματι.

6. τῶν ἀκμαίων] articulum de meo addidi.

8. νομίσαντες—ἀναμνησθέντες—ἀναγκασθέντες] dura et inconcinna oratio, et neſcio an exemplo carens, Dionyſio tamen, quem iuuit ſic loqui, ſine dubio relinquenda, cuius orationis haec eſt ſententia. ἐπειδὴ ἐνόμισαν οἱ Οὐολοῦσκοι πλήθει ὑπεραίρειν τοὺς Ῥωμαίους, ἀνεμνήσθησαν τῶν κακῶν ἃ πρότερον ἔπαθον ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων. αὕτη ἡ ἀνάμνησις ἠνάγκασεν αὐτοὺς ἀγωνιστὰς γενέσθαι ταχίους etc.

1135. 1. βουληθέντων] ſubaudi παρατάττεσθαι.

7. κορυφῶν] malim κρυφίους. vt ad ἀποχωρήσεις referatur.

vlt. ἁλώσεις in plur. de meo dedi, pro vulgari ἅλωσις.

1136. 11. num ad ἀγῶσιν addendum ſit, quod aliquando ſuſpicabar deeſſe, ἄμεμπτον vel ἀπροφάσιστον, in medio relinquam.

vlt. οὗτοι de meo addidi.

1137. 2. αὐτῶν] Valeriorum puta.

3. ἀρχηγὸν, ᾧ δὲ μάλιστα ἠγάλλοντο οἱ ἄνδρες [Valerii] ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν δικαστηρίων πολιτεύματι, τούτῳ [ſubaudi αὐτοὺς] πᾶσαν ἠφανικέναι τ. τ. π. δ αἰτιώμενοι· σχετλιάσας] Sic de meo ſenſu locum hunc in vulgatis miſere habitum, cum vera interpungendi ratione, tum coniecturis meis ſanaſſe mihi videor. Protaſis incipiens a verbis ὡς δ' οὐ προσεῖχεν [ſenatus nimirum] αὐτῷ, deſinit in voc. αἰτιώμενοι. tum excipit apodoſis. vulgati ſic dant. ἀρχηγόν. ὡς δὲ μάλιστα ἠγγέλλοντο οἱ ἄνδρες ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας τῶν δικαστηρίων, πολιτεύματι τούτῳ — δυναστείαν, αἰτιώμενοι, σχετλιάσας. quo autem inuento remp. ſapienter et proſpere gerendi Valerii imprimis delectabantur, in eoque ſibi placebant,

ſeſe

ſeſe iactantes tam in concione, quam in foro, ſeu, in iudiciis, eo inuento deletam atque exſtinctam eſſe patriciorum poteſtatem querentes. αἰτιώμενοι non redit ad οἱ ἄνδρες, qui ſunt Valerii, ſed ad οἱ νέοι καὶ βίαιοι. et qui deinceps inſequuntur nominatiui. πολίτευμα illud eſt lenitas plebem tractandi, ſtudiumque libertatem tuendi et iniurias a plebe arcendi.

1138. 9. poſt πράγματα deeſſe videtur βούλεται vel ἀνέχεται. plus quam reſp. fert.

pen. ὧν ἡ τ' ἐν τῇ γν. ὑ. ἰ. ἀδύνατός ἐστιν] ſic ordinaui verba de meo ſenſu, pro vulg. ὧν ἡ ἐν τ. γ. ὑ. ι. ἀδύνατός τε ἐστὶν.

1139. 2. ἀπέχθειαν in accuſ. de meo dedi pro vulgari ἀπέχθεια. φερομένη eſt aufferens, reportans pro praemio. fuit cum ſuſpicarer leg. eſſe εἰς ἰδίαν πρὸς ἑκάτερον μέρος ἀπέχθειαν ἐκφερομένη.

4. μᾶλλον] ſubaudi ἢ ὑμῖν, aut ἢ προσήκει.

8. Intereſt inter vulgatam ἐψεύσθε, et inter ἐψεύσασθε quod e Vaticano reſtitui. illud eſt, falſi, decepti eſtis, hoc, mentiti eſtis, decepiſtis, fregiſtis fidem.

1140. 4. malim περιποιήσασθαι.

6. vt in loco deſperato coniecturam proiiciam, qua ne ipſa quidem multum fido. f. leg. παρασχών, ὅς γε, κωλύσας ὑμᾶς παρανομεῖν, τῆς στρατείας — ἀφεῖκα, ὡς δέον. quippe qui intercessiſſem, quo minus a ſenatu vobis iniuria fieret, ideoque vos a muniis militiae dimiſiſſem.

vlt. malim τῆς στρατολογίας cum articulo legi.

1141. vlt. neſcio an vulgata ἱερῶν confirmetur ab illis νῦν ἐξ ἐκείνου [ſcil. τοῦ συμβάντος] ἱερὸν ὄρος καλεῖται. Mons ſacer ex eo facto ſi dictus eſt ſacer, ecquod eſt illud factum vel euentum, vnde monti nomen acceſſit, niſi hoc eſt, quod in eo legiones ſacrae conuenerunt. quamquam nos fugit, quam partem copiarum ſuarum Romani ſacram appellarint.

1142. 13. περὶ h. l. vicem gerit praepoſitionis πρό.

1143. 8. ὁποία de meo dedi, pro vulg. ὅποι.

12. τοῖς μὴ βουλομένοις] ſcil. ἀποτρέπεσθαι.

1144. 2. poſt ἔτι videtur ὄντες deeſſe.

1146. 6. f. ὧν μετριώτατοι.

12. prodit Vaticanus, ibi, aut in libro, vnde Vaticanus exſcriptus fuit, fuiſſe ἐν ἀμαθεῖ ὄχλῳ.

1147. 3. aut ἀναδέξονται aut ἀποδέξ. eſſe recuperaturos.

13. malim φιλ. δὲ καὶ εἰρήνης ἄρχειν τοῖς ἀγαθοῖς. [ſubaudi a communi ὑπάρχει.] ludit in verbo ἄρχειν, ſed parum concinne, idem verbum diuerſis modis accipiens. principatum in rep. eiuſque veluti tutelam gerere patricios decere; principium autem facere pacis et amicitiae reſtaurandae, decere bonos omnes, cuiuſcunque ordinis.

15. poſterius μάλιστα, quod pone ἐν ᾧ legitur, vitioſe redundans, vncis incluſi.

pen. δυσοργήτως ταῖς τύχαις

ὁμιλεῖν eſt tam obſtinata cum ira, ſaeuaque pertinacia ita temporibus occurrere, vt eorum ſaevitiae cedere nolis, ſed ea tuae libidini ſeruire cogas, vt ſi nauem auris reflantibus et vndis reſiſtentibus eo contendas adigere, vnde repellaris. neque magnitudo multitudoue impedimentorum te abſterreat, ſed hoc magis accendat ad obnitendum.

vlt. quamquam me non fugit tam crebro in libris exaratum reperiri ἀναςρέφειν, vbi ratio linguae ἀνατρέπειν flagitat, vt dubites quibus imputes, auctoribusne ipſis, an ſolummodo librariis. v. p. 392. 36. 417. 25. 424. 35. 540. 14. et dicta ad Dionem. Chryſoſt. p. 384. 6. et ad Polyb. p. 499. 4. tutiorem tamen viam hic inii, praeſertim auctoritate Vaticani fretus.

1148. pen. ἀπὸ] f. πρὸ. ſed vlcus eſt profundius, atque tetrius, quam vt ab hac feſtinatione exſtirpari poſſit.

1149. 9. poſt τε deeſſe videtur ὐδὲν quaſi adhuc domini et arbitri eſſent, et nil indigerent ipſi adiumento civium ſuorum aduerſus bella externa.

11. οἱ] malim εἰ. donec exiſtiment, ſalui e praeliis ſi abeant, non ſibi hoc expedire, ſed ſuis ſolummodo commilitonibus.

1150. 5. πολλῷ χαλεπωτέροις de meo dedi, pro vulgari πολλοῖς χαλεπώτερον.

8. malim ἀκὐσασα (in aor. 1.)

1151. 2. malim δήμῳ τε καχαρισμ.

1152. 6. τὸν δῆμον] articulum de meo addidi.

8. poſt ὀμόσε τε deeſt videtur ἰέσι.

vlt. f. συμπείθυσιν ἑαυτοῖς, οἵ γε δεδίττεσθαι contraria ſibimet ipſis ſuadent, quippe qui, contendentes vos terrere, non metuunt [nam ὀρρωδῦντες in nominatiuo praeferendum vtique videtur] niſi mala leuiſſima, et quibus facili negotio occurratur, graviſſimorum autem atque inſanabilium malorum cura nulla afficiuntur.

1153. 3. κακῶν de meo dedi, pro vulg. ἱκανῶν.

4. pro voc. ὥςε leg. aut τὸ, aut παρὰ τὸ, aut ſi vulgata ſervatur, neceſſe eſt aliquid deeſſe, ſic ferme explendum. ἢ παρὰ τὸ ὕτω σφοδρῶς ἐπὶ τὴν ἐπιθυμίαν φέρεσθαι, ὥςε λογισμῷ — quam propterea, quod ad ſatiandam ſuam cupiditatem tam incitati feruntur, vt —

8. f. ἤδη δ' ἐπιφθ.

11. κρείττονα] malim τὸν κράτιςον.

1154. 4. malim ταῖς αὐτῶν [pauperiorum puta] ἀτυχίαις.

5. aut ἐκχωρησάντων leg. eſt, aut deleto ἐκ ſufficiendum eſt ἡμῖν.

pen. f. τῦ πρὸς ἡ. π. cum articulo.

vlt. δημεύυσιν] hoc modo ciues in ciues ſaeuiunt. hoſtes autem δῃῦσι, deuaſtant, depopulantur. quomodo h. l. legendum eſſe nullus dubito.

1155. 1. f. ὑφ' ἡμῶν aut παρ' ἡμῶν ἐλεύθερα ἀφειμένα διετέλει (in

(in imperfecto) quaecunque libera a nobis relicta adhuc dubia in fide permanſerant.

4. f. φιλίας. adductum ad neceſſitatem, rebus ipſis amicitiam approbandi, h. e. documentis rerum certis beneuolentiam demonſtrandi. πίςις h. l. idem eſt atque πίςωσις. euictio, declaratio fidei, quae te cogit certum confidere, neque dubitare.

6. malim ἐπιςρατεύοντες.

7. καθήμεθα cohaeret cum ȣ̓κ ἔχοντες verſu 10. nam interiecti nominatiui, vt ἀφικότες etc. indicant cauſam cur ſedeant, conſilii expertes, quippe qui agrum colere omiſerint etc.

12. ἐλπίζομεν de meo dedi, (neque dubito idem in Vaticano quoque fuiſſe, e quo πάσχοντες relatum fuit, pro vulgari ἐλπίζοντες.

ibid. f. καὶ ταῦτα, ἐφ' ἡμῖν — praeſertim, qui ſciamus, penes nos eſſe —

1156. 1. πολιορκησόμενοι idem eſt atque πολιορκηθησόμενοι.

5. χειρώνακτες] vulgatam lectionem χειρωνάκται adde illis exemplis, quae ſecundum illa olim ad Theocritum allata nuper ad Georgium Corinthium ſuper Hermogene π. δ. μ. p. 963. a me conquiſita ſunt. conf. etiam dicenda ad p. 410 28. ed. Hudſ.

pen. f. φοβεῖ μὲν ἤδη [vel φοβεῖ μὲν καὶ νῦν ἤδη] λιμὸν ἀπειλȣ̃σα. graecum enim non videtur eſſe λιμὸν φοβεῖν. pro territare minis famis imminentis. φοβεῖ μὲν a me profectum eſt, pro vulg. φοβεῖται. vlterius progredi auſus non ſum.

1157. 2. πόλεμος] ſubaudi a communi φοβεῖ ἡμᾶς. vocabulum ἅπαντα, quod in vulgatis vnum eſt, in duo ἃ πάντα diſtraxi. Quod malum alia mala omnia exſuperat, vxores puta — iſta omnia ſunt atrox et intolerabile ſpectaculum. v. verſu 8. nam cohaerent iſta inter ſe. γύναια cum reliquis nominatiuis εἰσὶν ὄψις δεινή.

11. num ἀσπείςως. id eſt ἀδιαλλάκτως *irreconciliabiliter*.

1158. 11. γε de meo dedi pro vulg. τε.

12. γένοιτο bene ſi habet, accipi debet pro ἐκγένοιτο. liceat nobis, datum ſit, velim vt eueniat nobis vt poſſimus —

pen. ȣ̓χ οἱ φαυλότατοι de meo, partim et e Vaticano dedi, pro vulg. ȣ̓χὶ φαυλότατα.

1159. 10. αἱ οἰκήσεις] articulum de meo addidi, ob inſequens τὸ δημοτικὸν p. 1160. 1.

1160. 2. poſt ἣν deeſt πενίαν. paupertatem nempe, aerisque alieni onera, mulctasque, quibus condemnati ſunt — ſecum illuc allaturi, quocunque migrent.

4. ὅποι de meo dedi pro vulgari ὅπȣ.

6. malim δι' αὐτό γε τοι ob ipſam ſolam, ſi aliud nihil ſit, generis diuerſitatem atque a nobis alienationem.

8. πὰρ' ἡμῖν de meo dedi, pro vulg. παρ' ἡμῶν.

10. f. τῷ μὲν γὰρ [aut γ'] ἐπιχωρίῳ.

vlt. ἐπίκλητος] vltro a nobis huc euocatus et inuitatus. poterat Dionyſius etiam v. ἐπίκτητος vti,

vti, aliunde adſcitus, partus, acquiſitus, aduenticius. ἐπίσκηνος ὄχλος eſt popellus tabernarius, in tabernis, vel pergulis vitam degens, et victum quaerens fabricandis et vendendis mercibus. ſellulariis artibus deditus. v. p. 1161. 14.

1161. 10. μὴ τυγχάνουσι] ſcil. τῶν αἰτουμένων. vbi rogata minus impetrarint.

12, πολεμεῖν ἐπιτηδείων de meo dedi, pro vulgari πολεμικῶν ἐπιτ. idoneorum et exercitatorum ad dimicandum.

pen. τῶν μὴ ἐν ἔθει] de meo dedi τῶν in genit. plur. pro τῷ vulg. difficile eſt tyrocinium edere eorum, quibus haud inſueueris.

vlt. τοιούτους] id eſt bello non adſuetos.

1162. 4. πολλὰς τινὰς ἐπισταμένος] Sic de meo dedi, pro vulg. πολλὰς ἡμᾶς ἐπισταμένους. aptus eſt ille nominatiuus ἐπιστάμενος e παραινήσαιμι vocabulum τινας eleganter redundat. non facile vobis auctor ſim peregrinas neſcio quas copias militares intra moenia veſtra temere recipiendi.

7. ἐνθυμούμενοι cum reliquis nominatiuis inſequentibus apti ſunt e μὴ χαλεπαίνετε verſu 7. p. 1163.

1163. 1. ἀεὶ τὸ κάμνον idem eſt atque τὸ ἀεὶ κάμνον quodcunque quoque tempore, identidem aegrotat.

5. οὐ γὰρ ἂν φθάνοι bene habet. φθάνοι h. l. idem ſignificat, atque ἐκφεύγοι. non enim facile effugiat corpus vniuerſum quominus ipſum a ſemet ſenſim diſſoluatur tandem aliquando et diffluat, a membris ſuis ſigillatim deſtructum.

1164. 5. poſt καὶ addendum videtur ἰσοτίμοις. quibus ius eſſet vobiscum aequum ſuffragia ferendi, et honores petendi, denique quibus iura vobiscum eſſent omnia communia et paria.

1165. 3. ὑμεῖς de meo dedi, pro vulg. ὑμῶν.

1166. 11. αὐτῷ de meo dedi, pro vulg. αὐτῶν.

13. τὰς μὲν προκλήσεις] iudicio meo vſus, particulam μὲν, hic loci vulgatis deficientem, reuocaui e verſu proximo, vbi inter ὁ et κατηγορῶν interſitum vitioſe redundabat.

vlt. ἄχρις οὗ γε de meo dedi pro vulg. ἄχρι τοῦδε.

1167. 3. τε docet poſt πολλάκις deeſſe καὶ νῦν δὲ ὁμοίως ἐξαπατηθήσεσθαι et nunc quoque futurum eſſe, vt decipiatur.

10. καὶ κινεῖ οὐκ ἀξιοῦν] quod hic eſt, non participium, ſed infinitiuus. et impellit eos, vt perſonis ſuis indignum ducant, aduerſariis ſe concedere. ſic de meo dedi pro vulgari καὶ κοινῇ οὐκ ἀξιοῦσιν.

vlt. εἶναι malim ἰέναι.

ibid. αὐτὴν] malim aut αὐτοῖς, aut, quod praeſtare videtur, δι' αὐτῶν per ſemetipſos.

1168. 1. aut καὶ delendum et accuſatiuus cum nominatiuo προαναφέροντες mutandus, (nam ſigma quoque a prima ſyllaba abeſſe malim. prius ad ſenatum referentes, quam ipſi decidant, vt hic nominatiuus regatur a δικαιῶσι. aut ſeruato καὶ et accuſatiuo, leg. erit προανοίσοντας, in futuro

turo, ob praemiſſum διαλυσομένους.

2. πείσονται τούτοις de meo dedi, pro vulgari εἴσονται τοῦτο. ipſi vltro, volentes cedent, obſecundabunt his, in horum poteſtate erunt, vbi intellexerint.

4. συγκαθήσουσιν de meo dedi, pro vulgari συγκαθίσουσι. non eſt a συγκαθίζειν, ſed a συγκαθιέναι, ſubaudi ἑαυτόν, deſcendere ad conditiones, ſeſe demittere. v. ad p. 236. 29.

14. τότε videtur a τῆς pone τῶν eſſe transferendum. eorum, qui tum a partibus optimatium erant, nobiliſſimum.

1169. 9. vocabula videntur eſſe tranſponenda ad hunc modum ἕτερον ἐξ ὀνόματος ἐκάλει, alium ſenatorem nominatim excitabat, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀξιῶν, rogans vt is quoque pari modo atque Menenius feciſſet, ſententiam diceret.

1170. 4. τὰ διαφέροντα] idem eſt atque τὰ διάφορα. *das Intereſſe*, vel cauſae diſſidiorum. ea de quibus obtinendis pars quaeque contendens laborat, quae eius interſunt, vt ſiue impetret, ſiue effugiat, in quibus ſua ſeu ſalus, et proſperitas ſeu damnum et noxa verſatur. articulum de meo addidi.

vlt. τοῖς τοιούτοις] patriciis puta, hoſtibus plebeiorum. v. verſu vbi eos appellat repugnantes reconciliationi gratiae. item ὅτε γε παρὰ τὰς κρίσεις de meo dedi, pro vulg. οὐδέ γε παρὰ τῇ κρίσει.

1171. 2. bene habet h. l. μεταφέρειν cohaeret cum βουλομένοις prouocationem dabat volentibus iudicium ſuum a patribus ad plebem tranſferre. Coniectura Porti καταδικασαμένοις, a me in textum immiſſa, confirmatur a p. 390. vlt. ed. H.

7. εὕρασθαι (in aor. 1.) effeci, e vulgari ἄρασθαι. praeſertim Vaticano viam monſtrante, in quo eſt εὑρέσθαι in aor. 2. cum non potuiſſent impetrare precibus a ſenatu, vt triumphum Seruilio Priſco decerneret.

1172. 2. f. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς προσαπέλαυσε. quid? quod ſemetipſum quoque (Valerium Poplicolam, qui hic loquitur) vna cum iſtis modo commemoratis Conſule et dictatore, percepiſſe fructus τῆς αὐτῶν ὕβρεως. dubium hic eſt, ad quosnam referatur αὐτῶν, ad patriciosne, an ad plebeios. ſi prius, eſt ὕβρις actiua, ſin poſterius, paſſiua. contumelia, qua patricii plebem premerent. συγκύπτειν eſt cum plures inter ſe capitibus ſubmiſſis et inter ſe commiſſis clam muſſant, occulta agitant conſilia facinoribus operantur clandeſtinis, conſpirati, et inter ſe colludentes. *ſie krauchen zuſammen unter eine Decke.*

7. f. δανείσαντες. nam tametſi ἀργύριον δανεισθὲν dicitur, non ideo tamen διάφορον quoque dici poteſt δανεισθέν. pecunia δανείζεται, non τὸ διάφορον ſeu foenus. tantundem ſit atque ſi dicas, foenus in foenus dare. nam τὸ διάφορον eſt aeris illa ſumma, quam lucraris numos tuos in foenus elocans, et qua cares, eos in arca concluſos ſeruans.

antep.

antep. φύρουσι, miſcent, conturbant, de meo dedi, pro vulgari φέρουσι.

1173. 7. poſt στάσεως deeſt ἡγεμὼν.

1174. 8. ὧν ὅτι οὐδὲν] ſic ſtruxi verba meo arbitratu. Sylburgiana dat ὧν οὐδὲν ὅτι tribus vocabulis, Hudſoniana ὧν οὐδὲν ὅ, τι. quatuor.

14. τῶν πολιτῶν] articulum de meo addidi.

vlt. πρόσθετον ἐποιησάμην] curaui mihi a praetore in ſeruitutem addici, adiudicari, προστίθεσθαι ἑαυτῷ.

1175. 2. ſi ἐξετάζονται ſeruatur, deeſt ὅτι pone voc. χάριν. ſin autem ὅτι ibi omittitur, neceſſe eſt verſu 3. ἐξεταζόμενοι. gratiam mihi norunt quod a me in amicorum et clientium numero maxime neceſſariorum habentur.

5. συγκεχωρημένον dedi de meo, (in accuſ. ſing.) conceſſum, licitum quid, pro vulgari συγκεχωρημένοι. (in nominat. pl.)

vlt. διαβληθὲν in aliis fuit codicibus, in aliis καταβληθέν. quae ambae ſunt bonae atque probabiles lectiones. in vnam vero διακαταβληθὲν conflatae ferri nequeunt.

1176. 1. poſt δικαιότερον videtur αὐτῷ deeſſe. Valerio puta.

pen. καὶ malim abeſſe.

1178. 5. τῶν διαφόρων] articulum de meo addidi.

10. poſſis quoque πολεμίων legere. verumtamen vulgata videtur defendi poſſe. neque enim video cur πολέμιος φανερὸς hoſtis apertus, et λαθραῖος clandeſtinus minus dici queant, ſi nempe πολέμιος pro ſubſtantiuo accipiatur, non pro adiectiuo.

1179. 2. poſt περιστήσετε deeſt τὴν πολιτείαν aut τὴν ἀριστοκρατίαν, aut ὑμᾶς αὐτοὺς, aut ἡμᾶς. et verſu 4. μάλιστα poſt ὑμῖν.

8. παραδώσαιτε in optatiuo aor. 1. vt darem, ratio linguae poſtulabat poſt praemiſſum εἴητε ἄν, εἰ — iam ſequi non poteſt indicatiuus παραδώσετε, ſed optatiuum poſtulat conſtructio. neque hoc me moratur, quod in aor. 1. non παρέδωσα vſurpatur, ſed παρέδωκα. multa alia ſunt Dionyſio propria, a regula deſciſcentia, quae ipſi ſunt relinquenda.

9. συγχωρήσαντες de meo dedi, pro vulgari συγχωρήσετε. nam dictio καὶ ταῦτα h. l. non *et haec* ſignificat, ſed eſt aduerbiale, *praeſertim.*

pen. ὑμῖν de meo dedi, admonitus a Vaticano, vno vocabulo, pro tribus νῦν, εἰ μὴ quae ſunt in vulgatis. facile νῦν ex ὑμ naſci potuit, ν e δρᾶν adhaereſcente. in εἰ μὴ clara ſunt veſtigia ſyllabae ῖν. nam η ex inſequente π facillime potuit enaſci.

1180. 6. ὡς vt delendum vncis incluſi. alias aliquando ſuſpicabar leg. ἀνὴρ σώφρων, οὐ σωφρόνως γε ἐκ τῶν ἑ. τρ. Menenius in hoc vel maxime falſus eſt, vir caeteroquin prudens, quod de aliis bona, imprudenter quidem ominatur ideo, quod ipſe bonus eſt. nam ἐψεύσθη τεκμαιρόμενος idem eſt, atque ἐψ. ὅτι ἐτεκμαίρετο.

1181. 2. deleui *αἷς*, quas vulgatae ad *Συρακούσαι*, addunt, inuita conſtructione. ecquis non cernit *αἷς* natum eſſe e terminatione voc. *Συρακούσαις*.

3. f. *ἐπ' ἐκείνων ἑκάστῳ ἀγανακτήσαντες, ἤδη ποτε* olim aliquando, aut *μετ' οὐ πολὺ* non multo poſt *ἐναντιώσεσθε* —

6. *αἰτία* hic loci non eſt cauſa, ſed idem atque *αἰτίασις*, offenſio, querela, res qua tu laeſum te putes, et de qua tibi querendum atque expoſtulandum eſſe.

1182. 3. f. *χρόνον, διαθεύουσα, ὥσπερ νῦν, ὑπαίθριος μένειν* cum non poſſit, ſub dio, vt nunc facit, manere, ſub tuguriis.

4. *τε* de meo ſenſu in locum vulgaris *δὲ* ſuffeci, ob praemiſſum *οὔτε* verſu 2. quod ſibi reſpondens alterum ſimile non habebit, ſi *δὲ* ſeruetur. verum hoc *τε* admiſſo etiam *δυνήσεται* leg. erit verſu 5.

1183. 3. *τὰ πέριξ*] articulum, quo vulgatae carent, e Vaticano addidi, quod hic monendum duxi, quoniam ſuo loco de eo admonere oblitus fueram.

10. tum conſtabit, inimicos iis animos et infeſtos eſſe erga eos ipſos, a quibus in ciuitatem recepti fuerint, et auſuros eſſe hoſtilia, ſed ideo quoque rurſus ab hoſpitibus ſuis acceptum modis hoſtilibus atque repulſum iri.

vlt. f. *στήσομεν, ἀπειλοῦντες* — *ὡς* [id eſt *ὅτι*] — *διαχρησόμεθα*. collocabimus in conſpectu neceſſariorum, interminantes, ſi congredi audeant, nos ipſorum cariſſimis ſuppliciorum teterrima quaeque eſſe admoturos, iiſque de medio ſublaturos.

1186. 5. *οὐ λέγω*] particulam infitiantem de meo addidi.

1187. 1. *ἢ μὲν* effeci e vitioſo Vaticani *ἡμῖν*. a vulgatis abeſt particula.

1189. 2. *ποιήσωνται* (per *ω*) de meo dedi, pro vulgari *ποιήσονται*.

1190. 7. aliis in libris Dionyſii fuiſſe videtur olim *ἄλλως τε καὶ περὶ*, ſine *ταῦτα*. in aliis *καὶ ταῦτα* ſine *ἄλλως τε*. hae duae lectiones ita coaluerunt. quapropter cum alterutrum eſſet tollendum, viſum fuit *ἄλλως τε* vncis abolitionis includere.

vlt. *ὑμῶν ὁμιλοῦσαν τῷ νέῳ*] idem eſt ac ſi dixiſſet *τῇ ὑμετέρᾳ νεότητι συνοικοῦσαν*. ſic de meo dedi, pro vulg. *ὑμῖν ὁμ. τῶν νέων*.

1191. 8. *τοὺς βουλεύσοντας* in futuro, de meo dedi. neque videtur in Vaticano aliud fuiſſe exaratum.

9. f. *μηδὲ τότε συμφέρωνται*.

1194. 13. f. *τὴν ἐμὴν τῆς πολιτείας τάξιν ἑκών*. vulgatam *γνώμην* ſi retineas, erit tautologia. et praeterea *γνώμην περὶ τῆς πολιτείας* foret dicendum. niſi ſi *γνώμην πολιτείας* velis ſignificare voluntatem, h. e. propenſionem et beneuolentiam erga remp.

1196. 4. *ὃς* vt delendum vncis incluſi.

14. *τὸ πιστὸν*] id eſt *τὴν πίστιν* fidem huius rei id, quod eam eſſet approbaturum et confirmaturum. vulgatae haec eſt ſententia. mentis ſuae mutationem eſſe fidem huic dicto facturam.

Vati-

Vaticani autem lectio hanc praebet ſententia. ſeſe, in patribus conſcriptis iuniores, eſſe in fidem a ſe dictorum praeſtituros ſuae mentis mutationem.

1198. 5. τὴν de meo addidi.

pen. αὐτῶν abeſſe malim, vt ſuperuacaneum, aut ſaltim παρ' αὐτῶν legi.

1199. 6. εἰπεῖν ſimplex, *eloqui*, de meo dedi, pro vulgari προειπεῖν. non hic agitur de praedictione futurorum, de qua modo dixerat, ſed de facultate ſenſus animi verbis planis et oratione expedita declarandi. Appellat eum Dionyſius, οὐκ ἀδύνατον non infacundum, h. e. δυνατὸν facundum, diſertum, ſed addit, nequis erret, hactenus diſertum eum fuiſſe, ὡς λάλος καὶ κωτίλος, quatenus quis eſt loquax et garrulus, blatero, naturali quadam pollens linguae profluentia, non eloquentia praeceptis philoſophiae et vſu vitae ciuilis erudita inſtructus.

7. ὁμωνύμως (in aduerbio) de meo dedi, pro vulgari ὁμώνυμος.

14. ſententia eſt, ne plebs, minora poſtulans, quam eam poſtulare par eſſet, reditum impetraret inhoneſtiorem.

1201. 5. φθόνους] obtrectationes, criminationes, quibus vel aequiſſima quaeque et amiciſſima traducuntur et ad inuidiam atque diras ſuſpiciones adducuntur.

1202. 2. poſt κρείττονες videtur διαλεγόμενοι deeſſe.

1204. 2. ἔτι de meo dedi, pro vulg. ἐπὶ.

11. v. κοινὸν facile patiar abeſſe. nihil enim aliud dicit quam μετὰ πάντων. ſecuritas et ſalus cum omnibus eſt profecto ſalus communis.

1205. 6. μὴ πάθητε de meo dedi, expungens τι quod vulgatae interponunt.

11. poſt ταῦτα deeſſe videtur λέγω, vel φημὶ, vel ἀποφαίνομαι.

1208. 7. κοινοῦσθαι de meo dedi pro vulgari κοινωνεῖσθαι nam a κοινωνεῖν hoc ſenſu non conveniret huic loco medium, ſed actiuum κοινωνεῖν.

9. βασιλέας (in accuſat.) vtique praeſtat.

1209. 4. poſt μεγάλαις deeſt πεισθεῖσι.

4. δὴ de meo dedi pro vulgari μή.

1211. 7. poſt τυράννων deeſſe videtur συμβαλόμενοι.

10. ὅπως ἐναντιώσεσθε notus loquendi modus eſt, pro ὁρᾶτε ὅπως videte, vt mihi reſiſtatis. h. e. rogo vos vt mihi aduerſemini, obloquamini.

1212. 2. ἐχθρὸν δι' ἴσης ἅπαν] ſic de meo dedi efficiens id e lectione Vaticani δὲ ἴσως. poteram quoque omiſſo δὲ dare ἐχθρὸν ἴσως ἅπαν. dummodo ἴσως non pro *fortaſſis*, ſolito ſignificatu, ſed paulo magis inſolito, cuius tamen exempla ſuperſunt, ſcil. pro aequaliter, perinde, ὁμοίως vel ὁμαλῶς accipiatur. In dictione δι' ἴσης ſubauditur γράμμης aut γνώμης.

1213. 7. δεομένας recte habet ſignificans, vt paulo ante, non aedificia oppidorum, ſed incolas.

10. pro μὲν malim γε legi.

12. τυραν-

12. τυραννίδα accipio h. l. adiectiue. ἀρχὴ τυραννὶς idem eſt atque τυραννική. poſtquam conſtitit perſpicue, vos imperium tyrannicum, per vim et nefas arreptum, vobis arrogaſſe, et veluti amiculum vobis circumieciſſe. v. p. 419. 9. ed. Hudſon.

pen. ἡμεῖς τε] ſubaudi ἐξηλέγχθημεν.

1214. 8. συναροίμεθα et verſu 10. τρεψοίμεθα in optatiuo dedi de meo, pro vulg. συναρούμεθα et τρεψόμεθα. (in indicatiuo fut.)

1215. 5. πάντα τὰ πολέμια] articulum de meo addidi.

10. κοινοῦ] ſubaudi συνεδρίου.

14. οὐκ ἄλλου τινός] ſubaudi ἀντὶ vel χάριν.

1216. 11. poſt ἀνδρὸς videtur γεγονότος deeſſe.

1217. 1. τοῦ χάριν, καὶ πολλὴν, [id eſt καὶ ταύτην πολλὴν, vel καὶ ταῦτα πολλὴν] εἰδέναι τῷ δήμῳ, ὥστε] ſic dedi de meo, pro vulgari τοῦ χαίρειν, καὶ πολλὴν τῷ δήμῳ εἰδέναι χάριν, ὥστε. tantumque abfuit, vt gratiam plebi, eamque magnam, haberetis, vt potius —

1219. 3. f. καὶ συγχωρηθῇ ταῦτα ὑπὸ [vel παρὰ vel πρὸς] τοῦτον, et haec ab his, optimatibus concedantur, τὶς ἐγγυητὴς ecquis praes, vel ſponſor.

4. malim compoſitum καταθήσομεν.

9. τὰ de meo addidi.

12. ἐπὶ pariter. coram diis, h. e. ſimulacris deorum.

13. Κυρωσάμενοι de meo dedi, pro vulgari παρωσάμενοι. Participium hoc κυρωσάμενοι aptum eſt e καταθήσομεν τὰ ὅπλα, verſu 38. num arma ponemus ideo, quod certam fidem dari nobis ab iis curauerimus per ſponſiones, iureiurando confirmatas coram ſimulacris deorum?

14. ταύτην] ſcil. τὴν θείαν πίστιν τὴν δι᾽ ὅρκων.

vlt. f. μάλιστα καταφρονουμένην.

1220. 4. καὶ poſterius de meo addidi.

6. καιροὺς bene habet, oportunitates nocendi, ſiue tu laedas alterum, ſiue alter te laedat. idem eſt atque τὰ καίρια, loca inſidiis, vel vulneribus letalibus inferendis oportuna, vel accipiendis; loca patentia, nuda et diſcriminoſa. δὴ τότε idem eſt, atque ἤδη τότε tum ſtatim, ſcil. γίγνονται exſiſtunt, vel συμβαίνουσι. In vulgatis eſt ποτὲ, pro quo de meo dedi τότε.

1221. 11. f. ἀλλ᾽ οὐδὲ τοῖς σώμασιν ἡ διὰ τῶν ὅπλων μετὰ πολλῶν πόνων ζητηθεῖσα ἐλευθερία. ne ipſis quidem corporibus ſupereſt libertas armis quaeſita, multis cum moleſtiis.

vlt. ἠναγκαζόμεθα (in imperfecto) dedi de meo, pro vulgari ἀναγκαζ.

1222. 2. quamquam ἁλύσεσι videtur conuenientius eſſe, quia de multitudine nexorum agitur, quia tamen eorum vnusquiſque catena vinctus erat, vna, non binis. at πέδαις vinctus erat binis. propterea hoc in plurali, illud in ſingulari extulit.

1222. in annotatione *n.* linea 1. errore operarum factum eſt, vt *ſi* excideret. lege ergo ὡς ſi mendo caret.

1223. 5. ὑφ' ἡμῶν de meo dedi, pro vulg. ἐφ' ἡμῶν, et verſu proximo ἐκείνοις (in datiuo plur.) pro vulgari ἐκείνης. notiſſimum eſt η et οι a librariis graecis ſaepiſſime inter ſe permutari; item γενομένης (in genitiuo) pro vulg. γενομένη (in nominatiuo) et verſu 10. ἐλεεινότερον in comparatiuo, pro vulg. ἐλεεινόν.

11. τῆς ϛρατείας] fuit enimvero ἀποικία, non ϛρατεία.

1224. 1. ἀλλ' vt ſuperfluum, et ex αν, ſine vocabuli ἀποικίαν natum, vncis incluſi.

5. φυλαῖς] f. φιλίαις.

11. τὰ σώματα] id eſt τούτων [vel ταῦτα] τὰ σώμ.

1225. 6. qui lacrymis [id eſt in lacrymas] non exundaſſet. δάκρυσι idem eſt atque εἰς δάκρυα.

1226. 2. poſt δυναϛείας deeſt v. ἔτυχε. adeptus eſt poteſtatem dictatoriam.

4. ἐπιβαλλόμενος cum inſequentibus nominatiuis apti ſunt ex οὐκ' ἔπειθε p. 1227. 5.

6. δανειϛικοῖς], recentiores graeci adiectiua pro ſubſtantiuis vſurpant, vt ναυτικοὶ pro ναῦται. ϛρατιωτικοὶ pro ϛρατιῶται.

8. f. ὡς οὐ δικαίως ἀξιούντων βίᾳ μᾶλλον —

11. aliis in libris videtur fuiſſe μᾶλλον, ἢ τοὺς αἰτίους, in aliis μᾶλλον, οὐ τοὺς α. et iſtae ambae lectiones tum conflatae eſſe. verum tamen etiam ſine iſta ſuſpicione poteſt locus ſalvus eſſe. nam οὐχὶ ſaepe in eiusmodi locis redundat. v. p. 470. 15. 625. 7. 680. 44. ed. Hudſ.

1228. 2. ἐπὶ τούτο bene habet. ſcil. τὸ τυχεῖν βοηθείας παρὰ τοῦ δήμου. *ad hoc ipſum venientibus*, adipiſcendum puta.

1229. 2. f. συλλελογισμένῳ in compoſito.

1230. 3. f. ὁ ἀπόλογος. fabula.

1232. 7. μέντοι] ſententia poſtulat μόνα.

12. αἱ articulum de meo addidi.

1233. 12. aut cum Porto faciendum eſt, cuius ambae coniecturae ſunt probabiles. aut pro μικραὶ leg. πικραὶ, aut αἱματηραί.

pen. In vulgatis h. l. eſt εἴτε ter iteratum. εἴτε λαμβάνετε — εἴτε ὀλίγοις — εἴτε πάντας. quorum primum cum vitioſum eſſet, mutaui cum εἴγε. Hoc quidem fidei genus ſi probatis, ſiue paucis permittite iurandi negotium, ſiue — nam λαμβάνετε eſt indicatiui modi, ἐπιτρέπετε autem et ἀξιοῦτε ſunt imperatiui.

1234. 2. verba ſic ſtruxi ὀμνύειν καθ' ἱερῶν, ἢ μὴν βέβαια. pro vulgari ὀμνύειν ἢ μὴν καθ' ἱερῶν βέβαια. v. p. 395. 44. 400. 23.

6. malim μήθ' ὑμεῖς. quia geminum μήτε praeceſſit.

9. τὴν] imo vero πίϛιν. Vnum adhuc fidei genus vbi commemorauero. vel potius ἀνάγκην.

1235. 8. f. τέρψιν ἐκ τῶν ἡδίϛων voluptatem ex adſpectu et amplexu corporum cariſſimorum atque iucundiſſimorum. ἀπολαμβάνειν πόθον eſt recuperare eos, vel ea, quae tu ardentiſſime deſideraueris.

9. ἀγενήτους bene habet. quae eſſe et exſiſtere nequeunt, per naturam

naturam rerum negatas. ὐ πεφυκυίας γίγνεσθαι.

10. καὶ πάντα] Copula h. l. non eſt καὶ, neque ſignificat *et omnia*, ſed redundare ſolet ante πᾶς et μόνος. καὶ πάντα aequipollet τὰ ἅπαντα.

pen. malim compoſitum συνειδόσι. idem eſt ac ſi dixiſſet ὅτι συνοίδαμεν ὑμῖν, ὅτι καλῶς ἐτράφητε. quod conſcii vobis ſumus, vos caſte ſancteque educatos eſſe.

1236. 1. εἴτι ſi quapiam in re, ſi quodammodo. ſic de meo dedi pro vulgari εἴτε.

1236. 2. malim κοινῆς cum ἐλπίδος copulari, quam cum ἐπανορθώσεως, quia neceſſe eſt vt ſpes atque fiducia publica ciuium omnium inter ſe in ciuitate ſit, quoniam alias pax et ſecuritas conſtare nequit, et commerciorum atque contractuum vices omnes ſtatim eſſent deſiturae.

3. malim ἀγαθοῖς aut ἀγαθὰς. nam perinde eſt. vos erga nos futuros eſſe bonos et commodos in reliquis rebus.

13. non ſolum compoſitum, ſed etiam multis e partibus compoſitum.

1237. 8. τὸ πρᾶγμα bene habet, totum animal, vniuerſa oeconomia machinae animatae, τὸ σκῆνος. τὸ ὅλον σύστημα. Saepe a Stoicis, Antonino, Epicteto, Arriano corpus πρᾶγμα appellatur.

pen. τι de meo addidi, item εἴ ες verſu vltimo. et ες res intolerabilis, cogens, h. e. eo quod cogis.

1239. 13. τὸ πρόσφορον ἁπάντων recte dici poſſe, pro conveniente omnibus, haud diffitebor. malim tamen h. l. ἅπασι, non tam ob πρόσφορον, quod ambos caſus pariter fert, quam ob ἀποδιδῦσα.

14. διαμονῆς de meo dedi, pro vulg. διαλλαγῆς. durationis, conſeruationis.

1241. pen. ἐλλείψει τοῖς πονηροῖς] Eſtne hic idiotiſmus Dionyſii, an cum aliis locutus eſt ſic? Alias quidem, ſi bene memini, ſolet vſurpari ἐλλείπει με δύναμις, non μοι.

1242. 1. bene habet. in eiusmodi orationibus recta oratio perſaepe cum obliqua alternat.

2. ἧς de meo dedi, pro vulgari ἦν.

1243. 7. τρισὶν de meo dedi, pro vulgari τοῖς. quam vulgarem lectionem ſi ſeruandam cenſebimus, leg. erit, ſaltim τοῖς ἡμίσεσιν.

7. aut τῦτο deeſt poſt μέλλοι, aut ſi nil deeſt, quod potius videtur, redibit μέλλοι ad ἡ χάρις. quantorum malorum ſemen haec gratia plebi indulta eſſet iactura.

1245. 3. εἰς] malim ὡς, id eſt πρὸς.

8. διαγράψαι rariori ſignificatu hic vſurpatum eſt, non pro diſpungere, obliterare, litura abrogare, ſed pro delineare, deſcribere, primas lineas ducere. vnde διάγραμμα.

1246. 2. ἤτοι τὴν δημαρχικὴν] articulum de meo addidi.

4. aliis in libris fuit ἡμέρᾳ τετάρτῃ πρὸ τῶν εἰδῶν, in aliis πρὸ

τριῶν εἰδῶν, omiſſis illis primis duobus vocabulis ἡμέρᾳ τετάρτῃ. quod vtrumque eodem redit, eundemque diem ſignificat. Inde confuſa coaluit vulgata lectio, cuius altera pars ſcholiaſtam prodit, altera hiſtoricum decet. prior lectio illius eſt, poſterior huius.

1247. 4. ὁ νόμος· Ὅτι δήμαρχον] ſic de meo dedi, pro vulgari νόμος ἐςὶ. Δήμαρχον.

1249. 7. ἐπιτρέψωνται ἐκεῖνοι] illi, tribuni pl. puta, ad ſe, vel ad forum ſuum deferri ſiuerint.

ibid. κατὰ τὴν ἀγορὰν] articulum de meo addidi, et vlt. οὐκ-έτι. iam non amplius ſolummodo miniſterialem, quae nihil aliud agat, quam vt aliis inſervat, aliorumque [tribunorum puta] mandata exſequatur.

1250. 10. τῶν de meo addidi, et pro ἔπεμψε, quod eſt in vulgatis, dedi ὑπέμεινε. v. p. 399. 43. vlt. ὃν de meo addidi.

1253. 6. ἐπ' αὐτοῖς (ſcil. τοῖς τειχομαχοῦσιν) de meo dedi, pro vulg. ἐπ' αὐτοὺς.

8. f. Ῥωμαῖοι δ' ἀμφοτέρους ἐνίκων.

1254. 9. pro vocabulis corruptis πρὸς τὴν πόλιν, quae leguntur in loco, a Sylburgio cancellato, legi poſſit πρὸς τοὔμπαλιν. id eſt πρὸς τὸ ἔμπαλιν. *retrorſum.*

1256. 7. f. ὁ πρῶτος καὶ μόνος ὑποςὰς, nam profecto reliqui omnes fugiebant, ſolusque Marcius ni ſubſtitiſſet, eosque revocaſſet, nemo vnquam ad Coriolae moenia acceſſiſſet.

1257. 4. ἐλίπτει videtur aut Dionyſii, aut ſeculi iſtius, aut denique tacticae, tum vſurpatae, idiotiſmus eſſe, pro ſeſe vertebat. *er ſchlug ſich, er wante ſich.*

11. ἑπόμενοι in nominatiuo plurali de meo dedi, pro vulgari ἑπόμενον. Antiates Marcium vndique prementes, neceſſario quoque a tergo premebant.

1261. 12. ἐκ τῶν κοινῶν πολέμων de meo dedi, ſed a Vaticano admonitus, pro vulgari ἐκ τοῦ πολέμου κοινὸν. et latinus interpres quoque mecum facit.

1262. 1. aut leg. eſt συνεθήκαντο in medio, aut vulgata eſt idiotiſmus Dionyſii.

1264. vlt. aliis in libris fuit κατενεχθὲν (pro quo vetuſtiores dixiſſent καταβληθὲν) in aliis εἰσενεχθὲν. vnde confluxit vitioſa Vaticani lectio.

EX OFFICINA SAALBACHIA.

PA
3966
A2
1774
v.2

Dionysius, of Halicarnassus
Opera omnia

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY